This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

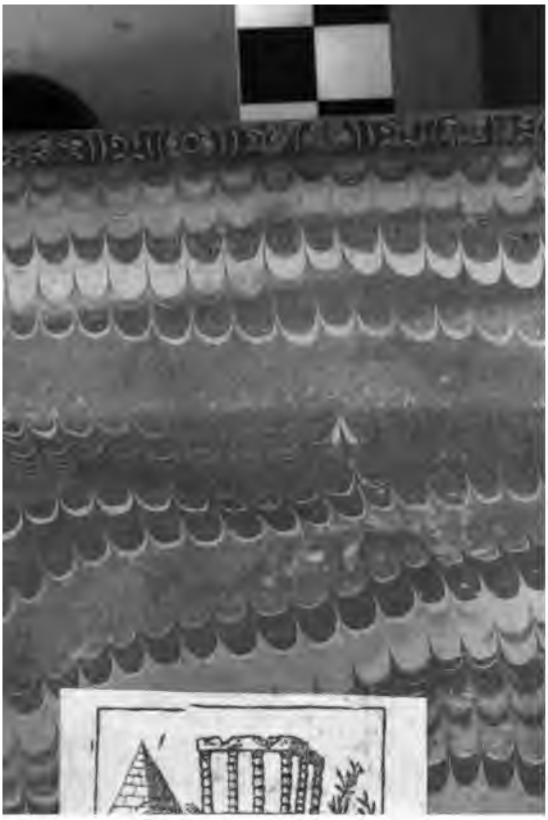
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

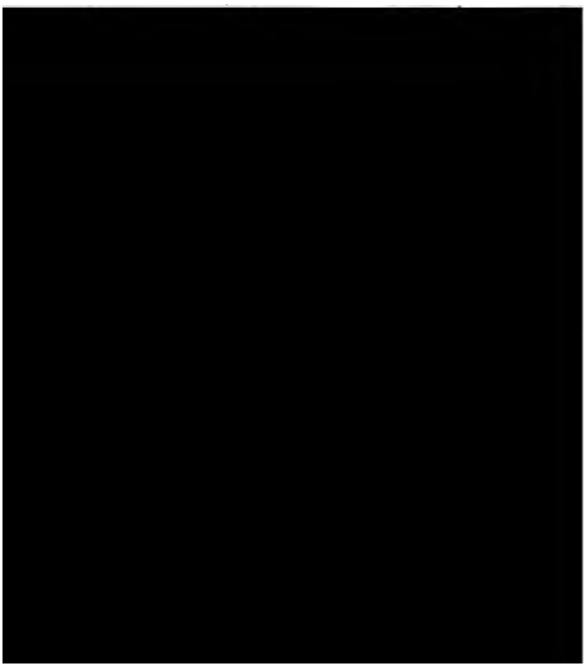
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

A 467212 DUPL

STEMMATA QUID FACIUNT

M. TVLLII

CICERONIS ORATIONVM

TOMI PRIMI

PARS II.

AMSTELODAMI,

Ex Typographia P. & I. BLAEV,

Proſtant apud WOLFGANG, JANSSONIO-WAESBERGIOS, BOOM, à SOMEREN, & GOETHALS.

M DC LXXXI.

John S. Lawrence Estate
9+
3-31-1925

ACCUSATIONIS IN C. VERREM

Liber Tertius,

De Frumento, ſeu *Oratio Frumentaria*.

ORATIO OCTAVA.

OMnes, qui alterum, judices, nullis impulſi 1
inimicitiis, nulla privatim laeſi injuria, nullo praemio adducti, in judicium reipub. cauſa vocant, providere debent, non ſolum quid oneris in praeſentia tollant, ſed etiam quantum in omnem vitam negotii ſuſcipere conentur. Legem enim ſibi ipſi dicunt innocentiae, continentiae, virtu-

Liber tertius] Tertius hic accuſationis liber eſt, non, ut vulgo inſcribitur, quintus: ſicuti a nobis initio demonſtratum eſt. Continet autem furta Verris in omni frumenti genere, in decumano, empto, & aeſtimato. Hunc enim ſibi ordinem accuſationis orator hoc libro conſtituit. Genus cauſae honeſtum eſt. Conſtitutio conjecturalis, ſimplex: verſatusne ſit in re frumentaria Verres avare & incontinenter. *Hott.* In veteri codice titulus aſſignatus fuit: *Liber ſecundus de lege frumentaria.* Nannius.

In judicium reip. cauſa vocant] Communi utilitate commoti. Patrocinii tamen, non accuſationis cauſa ad hanc ſe accuſationem deſcendiſſe, dicit in libro de officiis II. *Sed hoc quidem*, inquit, *non eſt ſaepe faciendum: nec unquam niſi Reip. cauſa, ut duo Luculli: aut patrocinio, ut nos pro Siculis.* Hottomannus.

Non ſolum quid oneris in praeſentia] Vox *ſolum* non comparet in Pall. aut editionibus anni CCCCLXXXIII, anni CCCCXCIIX: ideoque habuerim pro ſpuria. certe ſaepius ſubaudiri, notius eſt, quam ut probari debeat. *Gruterus.* Nec in Franc. legitur *ſolum*.

Quantum in omnem vitam negotii ſuſcipere conentur] Voces illae *negotii ſuſcipere conentur*, admodum mihi ſuſpectae tanquam ortae a calamo librariorum, non ore aut mente Tullii. *Grut.*

Legem enim ſibi dicunt innocentiae continentiae &c.] Vulgata *indicunt*, ſed alterum eſt in Metelli codice, ut & in Melchioris Hittorpii ſchedis; qui libri cum praeterea non agnoſcant verbum *continentiae*, Gulielmius id vellet tollere: & profecto qui innocens eſt, idem & continens. *Idem.*

tutumque omnium, qui ab altero rationei poſcunt: atque eo magis, ſi id, ut ant ciunt nulla re commoti alia, niſi utilitate Nam qui ſibi hoc ſumſit, ut corrigat mor ac peccata reprehendat, quis huic ignoſc in re ipſe ab religione officii declinarit? pter hoc etiam magis ab omnibus ejuſmodi dandus ac diligendus eſt, qui non ſolun civem improbum removet, verum etiam ſ juſmodi fore profitetur ac praeſtat, ut ſibi communi voluntate virtutis atque officii, ut quadam magis neceſſaria ratione recte que vivendum. Itaque hoc, judices, ex l riſſimo atque eloquentiſſimo, L. Craſſo, ſae eſt, cum ſe nullius rei tam poenitere dic

[redacted]

quod C. Carbonem umquam in judicium vocaviſſet. minus enim liberas omnium rerum voluntates habebat: & vitam ſuam pluribus, quam vellet, obſervari oculis arbitrabatur. Atque ille his praeſidiis ingenii fortunaeque munitus, tamen hac cura continebatur, quam ſibi, nondum confirmato conſilio, ſed ineunte aetate, ſuſceperat. quo minus etiam perſpicitur eorum virtus & integritas, qui ad hanc rem adoleſcentuli, quam qui jam firmata aetate deſcendunt. illi enim, antequam potuerunt exiſtimare, quanto liberior vita ſit eorum, qui neminem accuſarint, gloriae cauſa atque oſtentationis accuſant: nos, qui jam, & quid facere, & quantulum judicare poſſemus oſtendimus, niſi fa-

Quod C. Carbonem] Cicero ad Papyrium Pætum, Epiſtola *Ain' tandem? Tres*, inquit, *fratres fuere, C. Cn. M. Carbones. Marcus Publio Flacco accuſante condemnatus fur magnus ex Sicilia. Cajus, accuſante L. Craſſo, cantharidas ſumpſiſſe dicitur. is & Tribunus pl. ſeditioſus, & P. Africano vim attuliſſe exiſtimatus.* Et in Bruto. *C. Carbo propter perpetuam in populari ratione levitatem morte voluntaria ſe ſeveritate judicum vindicavit.* At de L. Craſſo in eodem libro ſic ſcribit, *Accuſavit C. Carbonem eloquentiſſimum hominem admodum adoleſcens; ſummam ingenii non laudem modo, ſed etiam admirationem eſt conſequutus.* In libro de offic. II. *Nam L. quidem Craſſus. Cum eſſet admodum adoleſcens, non aliunde mutuatus eſt, ſed ſibi ipſe peperit maximam laudem ex illa accuſatione nobili & glorioſa.* Quot vero natus annos eam cauſam egerit, docet in ejus perſona Tullius libro de orat. III. *Quippe*, inquit, *qui omnium maturrime ad publicas cauſas acceſſerim, annoſque natus unum & viginti, nobiliſſimum hominem & eloquentiſſimum in judicium vocarim.* Quo tamen loco videamus ne librarii culpam admiſerint, ac pro *undeviginti*, *unum & viginti* ſcripſerint. cum ſcilicet Cornelius Tacitus in Dial. de oratore aperte teſtetur eam tum Craſſi ætatem fuiſſe. *Nonodecimo*, inquit, *ætatis anno L. Craſſus C. Carbonem, uno & vigeſimo Cæſar Dolabellam, altero & XX Aſinius Pollio Catonem iis orationibus inſecuti ſunt, quas hodieque cum admiratione legimus.* Memorabilis autem hujus Craſſi fiducia fuit, qui cum ex Conſule provinciam Galliam obtineret, atque in eam Cn. Carbo, cujus patrem damnaverat, ad ſpeculanda acta ſua veniſſet, non ſolum eum inde non ſummovit, ſed inſuper locum ei in tribunali aſſignavit, nec ulla de re, niſi eo in conſilium adhibito, cognovit auctor Valerius. Idem ſcribit, dum accuſationem Craſſus inſtrueret, & Carbonis ſervus ſcrinium plura continens quibus facile opprimi poſſet, ad eum attuliſſet, ut erat ſignatum, cum ſervo catenato ad eum remiſiſſe. *Hott.*

Nondum confirmato conſilio] Vide ne verius ſit, *conſilio confirmata*, ut ad *ætatem* referatur. certe non multo poſt ſequitur, *firmata ætate.* Gulielm.

Quo minus etiam perſpicitur eorum virtus] Metelli *percipitur*: ſed haud dubio vere Hittorpii excerpta, *præcipitur*, id eſt cogitatione animi & ſpe qualis futura ſit intelligitur. *Idem.*

Quid facere poſſemus, oſtendimus] In Quæſtura, qua Sex. Peduceo Prætore Siciliæ functus eſt. *Hottom.*

Et quantulum judicare poſſemus, oſtendimus]

facile cupiditates noſtras teneremus, nun
nobis praecideremus iſtam licentiam libe
2 vendi. Atque hoc ego plus oneris habe
ceteros accuſarunt, ſi onus eſt id appell
cum laetitia feras ac voluptate, verumt
amplius ſuſcepi, quam ceteri; quod ita
omnibus, ut ab iis ſe abſtineant maxime
bus alterum reprehenderint. Furem ali
pacem accuſaris? vitanda tibi ſemper e
ritiae ſuſpicio. maleficum quempiam ac
crudelem? cavendum erit ſemper, ne q
rior, aut inhumanior fuiſſe videare. co
dulterum? providendum diligenter, ne
veſtigium libidinis appareat. omnia poſt
dicaris in altero, tibi ipſi vehementer
Etenim non modo accuſator, ſed ne ol
dem ferendus eſt is, qui, in quod in alt

nefarioque eſſe, reprehendo: nullum eſſe dico indicium libidinis, ſceleris, audaciae, quod non in iſtius unius vita perſpicere poſſitis. Ego in iſto reo legem hanc, judices, mihi ſtatuo: vivendum ita eſſe, ut iſti non modo factis dictiſque omnibus, ſed etiam oris oculorumque illa contumacia ac ſuperbia, quam videtis, diſſimillimus eſſe, ac ſemper fuiſſe videar. Patior non moleſte, judices, eam vitam, quae mihi ſua ſponte antea jucunda fuerit, nunc jam mea lege & conditione neceſſariam quoque futuram. Et in hoc homine ſae- 3
pe a me quaeris, Hortenſi, quibus inimicitiis, aut qua injuria adductus ad accuſandum deſcenderim. mitto jam rationem officii mei, neceſſitudiniſque Siculorum: de ipſis tibi inimicitiis reſpondeo. an tu majores ullas inimicitias putas eſſe, quam contrarias hominum ſententias, ac diſſimilitudines ſtudiorum & voluntatum? Fidem ſanctiſſimam in vita qui putat, poteſt ei non inimicus eſſe, qui quaeſtor conſulem ſuum, conſiliis commiſſis, pecunia tradita, rebus omnibus creditis, ſpoliare, relinquere, prodere, oppugnare auſus ſit? Pudorem & pudicitiam qui colit, poteſt animo aequo iſtius quotidiana adulteria, meretriciam diſciplinam, domeſticum lenocinium videre? Qui religiones deorum immortalium retinere vult, ei, qui fana ſpoliarit omnia, qui ex thenſarum orbitis praedari ſit auſus, inimicus non

Mea lege & conditione] Quam mihimetipſi mea voluntate ſtatui, atque indixi. *Hottom.*

Neceſſitudiniſque Siculorum] Quæ inter nos dum Quæſturam gererem, interceſſit. *Idem.*

Quam contrarias hominum ſententias] In hanc eandem ſententiam ipſe in Lælio ſic ſcribit, *Diſpares mores, diſparia ſtudia ſequuntur. nec ob aliam cauſam ullam boni improbis amici eſſe non poſſunt, niſi quod tanta eſt inter eos, quanta maxima poteſt eſſe, morum ſtudiorumque diſtantia.* Idem.

Conſiliis commiſſis] Cum illo communicatis, ejus fidei *commiſſis*. Nam *commiſſa conſilia* alia in re alibi dicuntur. *Idem.*

Meretriciam diſciplinam] Vitæ rationem impuram, atque impudicam. qualis doceri ſolet a meretricibus. *Idem.*

Domeſticum lenocinium] Rubrii perductoris domeſtici. *Idem.*

Ex thenſarum orbitis] Ex hoc & alio tertiæ orationis loco, capio conjecturam, & Ædilem Verrem fuiſſe, & cum Ædilis viam a Vertumni ſigno ad circum maximum, in qua thenſæ du-

non eſſe qui poteſt? Qui jure aequo omne
oportere, is tibi non infeſtiſſimus ſit; cum
rietatem libidinemque decretorum tuorum
rum injuriis, provinciarumque incommod
in te non expilatione Aſiae, vexatione I
ſqualore & lacrymis Siciliae concitetur?
Romanorum jura ac libertatem ſanctam a
haberi velit, is non tibi plus etiam quam in
debeat, cum tua verbera, cum ſecures, cu
civium Rom. ſupplicia fixas recordetur? A
re contra rem meam decreſſet aliquid injuri
ei inimicum eſſe arbitrarer: cum omnia contr
bonorum rem, cauſam, rationem, utilitate
tatemque fecerit, quaeris, cur ei ſim inimicu
pulus Romanus infeſtus ſit? qui praeſertim p
quam pars virilis poſtulat, pro voluntate p
mani oneris ac muneris ſuſcipere debeam?

ſam exſtinctamque cupitis: Verrem amatis. Ita credo: ſi non virtute, non induſtria, non innocentia, non pudore, non pudicitia: at ſermone, at litteris, at humanitate ejus delectamini. nihil horum eſt: contraque ſunt omnia cum ſummo dedecore ac turpitudine, tum ſingulari ſtultitia atque inhumanitate oblita. Huic homini ſi cujus domus patet, utrum ea patere, an hiare ac poſcere aliquid videtur? Hunc veſtri janitores, hunc cubicularii diligunt: hunc liberti veſtri, hunc ſervi ancillaeque amant: hic cum venit, extra ordinem vocatur: hic ſolus introducitur, ceteri, ſaepe frugaliſſimi homines, excluduntur. ex quo intelligi poteſt, eos vobis eſſe cariſſimos, qui ita vixerunt, ut ſine veſtro praeſidio ſalvi eſſe non poſſint. Quid? hoc cuiquam ferendum putas eſſe, nos ita vivere in pecunia tenui, ut prorſus nihil acquirere velimus: ut dignitatem noſtram, populique Rom. beneficia non copiis, ſed virtute tueamur: iſtum, rebus omnibus undique ereptis, impune eludentem circumfluere atque abundare? hujus argento domus veſtras, hujus ſignis & tabulis

Non pudore, non pudicitia] A quibus omnibus eſt multo remotiſſimus. *Hottom.*

Patere, an hiare] Sumpta a beſtiis tranſlatione, quæ ſimul eum, a quo paſtum accipere conſueverunt, aſpexerint, hiare ſolent. Ex quo intelligi voluit, ædes nobilium, quoties ipſe intro recipiebatur, ſolitas eſſe aliquid ab eo recipere. *Idem.*

Qui ita vixerunt, ut ſine veſtro præſidio ſalvi eſſe non poſſint] Aſpere, ſed ſubtiliter dictum. Alii certis hominibus præſidio ſunt, quod eos charos habeant. Vos vero non quo Verrem ametis, propterea eſtis illi præſidio: ſed ideo amatis, quod præſidii veſtri indigeat, cujus vobis mercedem prolixe cumulateque perſolvit. *Idem.*

Populique Romani beneficia] Honores, quos adepti ſumus, virtute potius, quam opulentia & facultatibus omemus. *Idem.*

Impune eludentem] Laſcivientem, neminem præ ſe ducentem. *Idem.*

Hujus argento dominia veſtra] Haud ſecus Fabr. Hitt. Met. eximie, *dominia* poſita, pro *magiſterius*; ut Græci *βασιλείας*, tunc enim maxime oſtentabatur ſupellex argentea. admodum frigide hactenus cuſi, *domus veſtras*. Gruterus. Muſæ ne ſirint, ut hic Gruterum ſequamur. Nuſquam *dominia vini* pro *magiſteriis* aut *regnis vini*, ut vocantur ab Horatio, leguntur eſſe dicta. Novi *dominos* dici, illos bibendi magiſtros, Martialis:

Qui me reſpiciet Regem dominumque vocabo.

Sed dominia fuiſſe a Cicerone appellata hæc magiſteria nunquam in animum inducere poſſum ut credam, & propter cau-

bulis forum comitiumque ornari? praeſert veſtro Marte his rebus omnibus abundetis eſſe, qui veſtras villas ſuis manubiis ornet? ſe, qui cum L. Mummio certet: ut plure rum urbes, quam ille hoſtium ſpoliaſſe vid res hic ſolus villas ornamentis fanorum, qu ſpoliis hoſtium ornaſſe? & is erit ob eam carior, ut ceteri libentius ſuo periculo veſ tatibus ſerviant? Verum haec & dicentu & dicta ſunt: nunc proficiſcemur ad reliq ante fuerimus a vobis, judices, deprecati. omni oratione perattentos veſtros animos ha fuit nobis gratum admodum: ſed multo c ſi reliqua voletis attendere: propterea quod bus, quae antea dicta ſunt, erat quaedam rietate ac novitate rerum ac criminum delc tractare cauſam inſtituimus frumentariam [redacted]

jucunditatis in agendo, & varietatis minus habebit. veſtra autem auctoritate & prudentia digniſſimum eſt, judices, in audiendi diligentia non minus religioni tribuere, quam voluptati. In hac cauſa frumentaria cognoſcenda haec vobis proponite, judices, vos de rebus fortuniſque Siculorum omnium, de civium Rom. qui arant in Sicilia, bonis, de vectigalibus a majoribus traditis, de vita victuque populi Romani cogituros. quae ſi magna, atque adeo maxima vobis videntur, quam varie & quam copioſe dicantur exſpectare nolite. Neminem veſtrum praeterit, judices, omnem utilitatem opportunitatemque provinciae Siciliae, quae ad commoda populi Romani adjuncta ſit, conſiſtere in re frumentaria maxime. nam ceteris rebus adjuvamur ex illa provincia, hac vero alimur ac ſuſtinemur. Ea cauſa tripertita, judices, erit in accuſatione. primum enim de decumano, deinde de emto dicemus frumento, poſtremo de aeſtimato. Inter Siciliam, ceteraſque provincias, judices, in agrorum vectigalium ratione hoc intereſt, quod ceteris aut impoſitum vectigal eſt certum, quod

Met. antea impreſſi *injuria fere*. Grut. Non capio, quid ſibi *re* hic velit, ſive facinus, ſive copias intelligas. Scripſit forte Cicero: *Magnitudine injuria & rei*. ut paullo ante *novitate rerum & criminum*. Sed retinenda codicum aliorum ſcriptura. *Gravius*.

In audiendi diligentia] Quanto iſtud melius retro vulgatis. *in audiendo diligentiam*. eſt autem a Metel. & Fabr. *Gruterus*.

Non minus religioni] Non minus propter rationem officii veſtri, quam propter fructum jucunditatis & oblectationis attendere. *Hottom*.

De vita victuque populi Romani] Rebus quibus populus Romanus alitur ac ſuſtinetur. *Idem*. Recte. *vita* enim, eſt quo vitam ſuſtentamus & tuemur. Ab Ennio dicuntur piſcatores *vitam mari quaerere* h. e. victum. Sic ſaepe vita Latinis, ut Graecis βίος. Graevius.

Inter Siciliam] Siciliae quaedam civitates provinciales ſunt, quaedam liberae, liberarum quaedam foederatae, quaedam non foederatae. *Hottom*.

Vectigal eſt certum] Certa & definita non frumenti, ſed pecuniae ſumma, quam populo Romano quotannis in frugum ſive copia, ſive inopia perſolvant. Ac de toto hoc genere ut breviter dicamus, hoc intelligi oportet, *civitates* alias *vectigales* fuiſſe, alias *liberas* atque *immunes*. *Vectigalium* autem alias certum (aut in pecunia ſcilicet, aut in frumento) vectigal ſolviſſe: quae *ſtipendiaria* dicebantur, alias *decumanas* fuiſſe, quae decimam frugum partem ſolvebant. quod vectigal, quia ex annorum ratione, & frugum copia aut inopia pendet, modo minus, modo amplius eſt, non certum appellatur. Harum utra-

quod ſtipendiarium dicitur, ut Hiſpanis,
Poenorum, quaſi victoriae praemium, ac
aut cenſoria locatio conſtituta eſt, ut Aſiae,
pronia. Siciliae civitates ſic in amicitiam
cepimus, ut eodem jure eſſent, quo fuiſſe
conditione populo Romano parerent, qu
paruiſſent. perpaucae Siciliae civitates ſunt

utrarumque Livius mentionem facit lib. XXXVI. his verbis, *Cætera civitates Aſiæ, quæ Attali ſtipendiaria fuiſſent, eadem Eumeni vectigal penderent: quæ vectigales Antiochi fuiſſent, ea libera atque immunes eſſent.* Decumanarum autem agri aratoribus Romæ a Cenſoribus locari ſolebant, ut eos ſuis civitatibus colerent, ea lege ut decimam frugum partem populo Romano penderent. Eas porro decumas publicani a populo Romano emebant certo pretio, quod

Mihi credite judices, cu
perint per hoſce annos
ra nationes calamitates
Hoc ita eſt, cum duc
ris genera numeremus
Quod ſi tria, ut Liviu
tur Cicero qui blandi
appellat provinciales:
Iam *provinciales* alii ſun
lii *ſtipendiarii.* *Vectigales*
ſtipendiarii qui certum.
plici, vectigalis genere

joribus noſtris ſubactae: quarum ager cum eſſet publicus populi Romani factus, tamen illis eſt redditus. is ager a cenſoribus locari ſolet. Foederatae civitates duae ſunt, quarum decumae venire non ſoleant, Mamertina, & Taurominitana. quinque praeterea ſine foedere immunes civitates ac liberae, Centuripina, Haleſina, Segeſtana, Halicienſis, Panormitana: praeterea omnis ager Siciliae civitatum decumanus eſt: itemque ante imperium populi Romani ipſorum Siculorum voluntate & inſtitutis fuit. videte nunc majorum ſapientiam. qui, cum Siciliam, tam opportunum ſubſidium belli atque pacis ad rempublicam adjunxiſſent, tanta cura Siculos tueri & retinere voluerunt, ut non modo eorum agris vectigal novum nullum imponerent, ſed ne legem quidem venditionis decumarum, neve vendundi aut tem-

Quarum ager] Non omnium privatorum, ſed tantum ipſius civitatis. *Hottom.*

Tamen illis eſt redditus] Itaque paulo poſt ſic ſcribit, *Voluerunt eos in ſuis rebus intereſſe.* Nam Hiſpanis, Aſianis, Pœnis non eſt redditus, ſed cives Romeo migrarunt, qui agros illos conduxerunt. Hoc primum genus Proculus in l. 7. D. de capt. & poſtliminio reverſis non numerat. Cicero tamen Verr. 6. *ſocios* videtur pro omnibus appellare. *Majores noſtri facile patiebantur hac eſſe quam plurima apud ſocios, ut imperio noſtro quam ornatiſſimi florentiſſimique eſſent, apud eos autem quos vectigales aut ſtipendiarios fecerant, tamen hac relinquebant.* Idem.

Fœderata civitates] Fœderis tria ſunt genera. Vnum quo bello victis leges dicuntur. ubi enim omnia ei qui armis plus poſſet dedita eſſent, quæ ex iis habere victos, quibus multari eos velit, ipſius jus atque arbitrium eſt. Alterum cum pares bello æquo fœdere in pacem atque amicitiam venirent. Tunc enim repeti, reddique per conventionem res, & ſi quarum turbata bello æquo poſſeſſio ſit, eas aut ex æquo ſimul, aut ex formula juris antiqui, aut ex partis utriuſque commodo componi. Tertium genus eſt, cum qui hoſtes numquam fuerint, ad amicitiam ſociali fœdere jungendam coeunt. Ii neque dicunt, neque accipiunt leges. id enim victoris & victi eſt. Hæc Livius libro bell. Maced. IV. *Idem.*

Immunes civi] Quæ nihil penſitant. ſic Verrina VII. *Qui ſunt immunes, ii certe nihil debent.* Idem.

Praterea omnis ager Siciliæ] Id eſt, præter ſeptemdecim, quæ certum frumenti vectigal lege Cenſoria pendunt: & liberas fœdere, aut ſine fœdere. *Idem.*

Decumanus eſt] Decimam partem ſuarum frugum pendit populo Romano & a Cenſoribus locari ſolet. *Idem.*

Ne legem quidem venditionis decumarum] Cenſores haſta in foro poſita decumas Siciliæ, auctione vendebant. Eas publicani redimebant, & pecuniam populo Romano repræſentabant. *Idem.*

Neve vendundi aut tempus] Hoc modo Fabr. & Met. recepta lectio, *vendundis.* Gruterus.

tempus, aut locum commutarent: ut certo tempore
anni, ut ibidem in Sicilia, denique ut lege Hieronica
venderent, voluerunt eos in ſuis rebus ipſos intereſſe,
eorumque animos, non modo lege nova, ſed ne no-
mine quidem legis novo commoveri. Ita decumas le-
ge Hieronica ſemper vendundas cenſuerunt, ut iis ju-
cundior eſſet muneris illius functio, ſi ejus regis, qui
Siculis cariſſimus fuit, non ſolum inſtituta, commu-
tato imperio, verum etiam nomen maneret. Hoc jure
ante Verrem praetorem Siculi ſemper uſi ſunt: hic
primus inſtituta omnium, conſuetudinem a majoribus
traditam, conditionem amicitiae, jus ſocietatis, con-
7 vellere & commutare auſus eſt. Qua in re primum
illud reprehendo & accuſo, cur in re tam veteri, ta
uſitata, quidquam novi feceris. ingenio aliquid aſſec
tus es? tot homines ſapientiſſimos & clariſſimos, qui
lam provinciam ante te tenuerunt, prudentia conſil

alienos, a primis heredibus ad ſecundos, a legibus ad libidinem tuam tranſtuliſſe. ſcio, te edicta ſuperiorum omnium correxiſſe, & poſſeſſiones hereditatum non ſecundum eos, qui proferrent, ſed ſecundum eos, qui dicerent teſtamentum factum, dediſſe: eaſque res novas abs te prolatas & inventas magno tibi quaeſtui fuiſſe ſcio: eundemque te memini cenſorias quoque leges in ſartis tectis exigendis tollere & commutare, ne is redimeret, cuja res eſſet: ne pupillo tutores propinquique conſulerent, quo minus fortunis omnibus everteretur: exiguam diem praefinire operi, qua ceteros ab negotio excluderes, ipſe in tuo redemptore nullam certam diem obſervares. Quamobrem novam legem te in decumis ſtatuiſſe non miror, hominem in edictis praetoriis, in cenſoriis legibus tam prudentem, tam exercitatum: non, inquam, miror, te aliquid excogitaſſe: ſed quod tua ſponte, injuſſu populi, ſine ſenatus auctoritate jura provinciae Siciliae mutaris, id reprehendo, id accuſo. L. Octavio & C. Cottae conſulibus ſenatus permiſit, ut vini & olei decumas, & frugum minutarum, quas ante te quaeſtores in Sicilia vendere conſueſſent, Romae venderent, legemque his rebus, quam ipſis videretur, edicerent. Cum locatio fie-

Exiguam diem praefiniri operi] *Praeſtitere*, melius opinor legeretur. *Hott.*

Ipſe in tuo redemptore] Apertius eſſet, *cum ipſe*: ut in impreſſis quibuſdam. *Idem.*

Frugum minutarum] Frumenti & leguminum. *Idem.*

L. Octavio & C. Cotta Conſulibus] Franc. *L. Octavio & Cotta Conſulibus.*

Ante te] Antequam venderes, antequam Prætor Siciliam obtineres. *Hott.*

Quam ipſis videretur] Nonnulli ſic correxerunt, *Qua ipſis videretur*: imperite, cum alibi hac ipſa locutione ſit uſus: ut in orat. pro C. Rabirio perd. *Fit*, inquit, *S. C. ut C. Marius, L. Valerius* Coss. *adhiberent Tribunos pl. & Praetores quos eis videretur.* Et Livius, *Mitteretque cum imperio, quem ipſi videretur, qui rem gereret quoad Manlius convaluiſſet.* Idem. *Legemque his rebus, quam ipſis videretur, edicerent*] Vetus. *Legemque rebus, qua ipſis videretur, edicerent.* Sed video hanc ſyllepſim apud caſtiſſimos authores in magno & multo uſu. Horatius in Satyris,

—— *Notante*

Iudice quo noſti populo. Nannius.

Malim legi, *dicerent*, pro, *edicerent*. &, *quam*, pro, *qua*, ut eſt ſcriptum in libris antiq. *Lambinus.* *Legemque his rebus, qua ipſis videretur, edicerent*] Eſt a membranaceis Nannii. Vulgata, *quam ipſ. vid. dicerent.* ſed Pall. & olim editi ſervant tamen *edicerent.* Gruterus.

A Cot-

fieret, publicani poſtularunt, quaſdam res
adderent, neque tamen a cenſoriis ceteris
cederent. Contra dixit is, qui caſu tum I
tuus hoſpes, Verres, hoſpes, inquam, a
tuus, Sthenius hic Thermitanus. Conſi
cognorunt: cum viros primarios, atque
civitatis multos in conſilium advocaſſent,
ſententia pronuntiarunt, ſe lege Hieronica
8 Itane vero? prudentiſſimi viri, ſumma auct
diti, quibus ſenatus legum dicendarum in
ctigalibus omnem poteſtatem permiſerat,
Romanus idem juſſerat, Siculo uno recu
amplificatione vectigalium, nomen Hier
mutare noluerunt: tu homo minimi conſilii
ctoritatis, injuſſu populi ac ſenatus, tot
cuſante, cum maximo detrimento atque
vectigalium, totam Hieronicam legem ſu

neque in ſegetibus, neque in areis, neque in horreis; neque in amovendo, neque in aſportando frumento, grano uno poſſet arator ſine maxima poena fraudare decumanum. Scripta lex ita diligenter eſt, ut eum ſcripſiſſe appareat, qui alia vectigalia non haberet: ita acute, ut Siculum: ita ſevere, ut tyrannum: qua lege Siculis tamen arare expediret. nam ita diligenter conſtituta ſunt jura decumano, ut tamen ab invito aratore plus decuma non poſſit auferri. Cum haec eſſent ita conſtituta, Verres tot annis, atque adeo ſaeculis inventus eſt, qui haec non commutaret, ſed everteret: eaque, quae jamdiu ad ſalutem ſociorum, utilitatemque reipub. compoſita comparataque eſſent, ad ſuos improbiſſimos quaeſtus converteret: qui primum certos inſtituerit nomine decumanos, revera miniſtros ac ſatellites cupiditatum ſuarum: per quos oſtendam ſic provinciam per triennium vexatam atque vaſtatam, judices, ut eam multis annis, multorum innocentia ſapientiaque recreare nequeamus. Eorum o- 9
mnium, qui decumani vocabantur, princeps erat Q. ille Apronius, quem videtis: de cujus improbitate ſingulari graviſſimarum legationum querimonias audiſtis. Ad-

Vectigalia non haberet] Eoque accuratius de iis retinendis, & amplificandis cogitaret. *Hottom.*

Ita acute ut Siculum] Gentem Siculam acutam natura & controverſam fuiſſe, ſcribit Cicero de Clar. orat. *Idem.*

Diligenter conſtituta] Ita Decumani rationibus conſultum ac proviſum eſt. *Idem.* *Conſtituta ſunt jura decumani*] Vetus. *Conſtituta ſunt jura decumano.* Nannius. *Conſtituta ſunt jura decumano*] Eſt a libris Nannii ac Metelli. publicati alii, *decumani.* Gruter.

Cum hac eſſent ita conſtituta] Franc. *Cum hac eſſet ita conſtituta*, nimirum ſi ſic ſcripſit Cicero, illa lex, de qua egit. Deinde in illis, *qui hac non commutaret*, idem codex non agnoſcit *hac*, ut ſubaudiatur *legem.* Graevius.

Quaeſtus converteret] Veteres omnes, *converterit.* quod cum ſuperioribus verbis concordat. *Hottom.* Contra in praecedentibus legit vetus. *Qui hac non commutaret, ſed everteret*, atque ita idem eſt συγχρονισμὸς, verborum *commutaret*, *everteret*, *converteret.* quamquam ille ipſe non eſt tam ſanctae religionis, quam quidam Grammatici volunt. In editis eſt, *commutarit*, *converterit.* Nannius.

Graviſſimarum legationum querimonia] Franc. & Vict. aliaeque edd. *querimonias.* Cur id ſine libris mutavit Gruterus. *Gravius.*

Adſpicite, judices, vultum hominis & adſ
ex ea contumacia, quam hic in perditis ret
illos ejus ſpiritus Sicilienſes quos fuiſſe pute
te ac recordamini. Hic eſt Apronius, quer
cia tota Verres, cum undique nequiſſim
conquiſiſſet, & cum ipſe ſecum ſui ſimil
non parum multos, nequitia, luxuria, aud
millimum judicavit. Itaque iſtos inter ſe pe
pore, non res, non ratio, non commend
ſed ſtudiorum turpitudo ſimilitudoque conj
ris mores improbos impuroſque noſtis. Fir
ſi poteſtis, aliquem, qui in omnibus iſtis
omnium flagitiorum nefarias libidines eſſ
erit Apronius ille: qui, ut ipſe non ſolu
etiam corpore atque ore ſignificat, immenſa
go eſt, aut gurges vitiorum turpitudinumq
Hunc in omnibus ſtupris, hunc in fanoru
nibus, hunc in impuris conviviis principem

tantamque habebat morum ſimilitudo conjunctionem atque concordiam, ut Apronius, qui aliis inhumanus ac barbarus, iſti uni commodus ac diſertus videretur: ut, quem omnes odiſſent, neque videre vellent, ſine eo iſte eſſe non poſſet: ut, cum alii ne conviviis quidem iiſdem, quibus Apronius, hic iiſdem etiam poculis uteretur: poſtremo, ut odor Apronii taeterrimus oris & corporis, quem, ut ajunt, ne beſtiae quidem ferre poſſent, uni iſti ſuavis & jucundus videretur. Ille erat in tribunali proximus, in cubiculo ſolus, in convivio dominus: ac tum maxime, cum accubante praetextato praetoris filio in convivio ſaltare nudus coeperat. Hunc, uti dicere inſtitui, principem Verres ad 10
fortunas aratorum vexandas diripiendaſque eſſe voluit: hujus audaciae, nequitiae, crudelitati, fideliſſimos ſocios, optimoſque cives ſcitote hoc praetore traditos, judices, atque addictos fuiſſe, novis inſtitutis & edictis, tota Hieronica lege, quemadmodum antea dixi, rejecta & repudiata. Primum, edictum, judices, audite praeclarum: quantum decumanus edidiſſet ara-

ita epanaphora triplici repetitione per tria commata pulcherrime contexitur. *Nannius.*

In cubiculo ſolus] In manuſcripto *ſocius*: quod valde placet. *Hottomannus.* *In cubiculo ſocius*] Sic habent libri veteres: vulgati autem, *in cubiculo ſolus.* Lambinus. Veneti ac alii: *in cubiculo ſolus.* quod non incommodo ſenſu legi videtur. *Camerarius.* *In cubiculo ſolus*] Liquido Pall. Nann. & Met. libri agnoſcunt *ſolus*, ut & olim editi omnes. neque aliter legendum; cum ſuperius cap. 4. de Verre ſimiliter dixerit. hoc moneo, ne Lambino credamus, confirmanti, in ſuis mſſ. reperiſſe *ſocius* quod ipſe non modo admiſit in contextum, ſed obſequentem habuit quoque Mich. Brutum, alioſque. *Grut.* *Solus* eſt quoque in Francii M S S.

Pretextato] *Pretextam* pueri *togam* ad annum XVII. geſtabant: quo tempore putam, quæ etiam virilis dicebatur, ſumebant. *Hottom.*

Saltare nudus cœperat] Græcorum hic mos erat in conviviis, apud Romanos turpis. itaque in Piſonem id ipſum Gabinio: in ſecunda Catilinaria Catilinæ ſociis crimini dedit. *Idem.*

Verres ad fortunas aratorum vexandas dirip.] Non potui non ſequi exemplaria Fabr. & Met. quæ non agnoſcebant illud vulgatum, *Verres ad evertendas fort. ar. vex. dirip.* & quis non ſentit eam vocem heic aut ſuperfluam, aut non ſuo loco poſitam? *Gruterus.*

Addictos fuiſſe] Ejus poteſtati atque arbitrio permiſſos. Tranſlatum ex addictis, quorum conditio non multum diſſimilis ſervorum conditionis eſſe videbatur. *Hottom.*

Quantum decumanus edidiſſet] Profeſſus eſſet. Vulgus, *Perſcriptum declarationem dediſſet.* Idem.

rem ſibi decumae dare oportere, ut tantum arator
mano dare cogeretur? Quomodo, quantum popo-
t Apronius, dato. Quid eſt hoc? utrum praetoris
tutum in ſocios, an in hoſtes victos inſani edictum
ıe imperium tyranni? Ego tantundem, quantum ille
poſcerit? poſcet omne, quantum exaravero. Quid
ıne? immo plus etiam, inquit, ſi volet. Quid tum?
uid cenſes? Aut dabis, aut contra edictum feciſſe
ımnabere. Per deos immortales, quid, quid eſt hoc?
eriſimile enim non eſt. Sic mihi perſuadeo, judices.
ametſi omnia in iſtum hominem convenire putetis,
tamen hoc vobis falſum videri. ego enim, cum hoc to-
ta Sicilia diceret, tamen affirmare non auderem, ſi
haec edicta non ex ipſius tabulis totidem verbis reci-
tare poſſem: ſicuti faciam. da, quaeſo, ſcribae: reci-
tet ex codice. Recita edictum de profeſſione. EDI-
CTVM DE PROFESSIONE. Negat me recitare to-
... id ſignificare nutu videtur. Quid praeter-
... tamen Siculis, & miſeros re-
... ſi plu

DE IVDICIO IN OCTVPLVM. Iudicio ut arator decumanum perſequatur? miſerum atque iniquum, ex agro homines traduci in forum, ab aratro ad ſubſellia, ab uſu rerum ruſticarum ad inſolitam litem atque ju-
dicium. Cum omnibus in aliis vectigalibus Aſiae, Ma- 11
cedoniae, Hiſpaniae, Galliae, Africae, Sardiniae, ipſius Italiae, quae vectigalia ſunt: cum in his, inquam, rebus omnibus publicanus petitor ac pignerator; non ereptor, neque poſſeſſor ſoleat eſſe: tu de optimo, de juſtiſſimo, de honeſtiſſimo genere hominum, hoc eſt, de aratoribus, ea jura conſtituebas, quae omnibus aliis eſſent contraria. Vtrum eſt aequius, decumanum petere, an aratorem repetere? judicium integra re, an perdita fieri? eum, qui manu quaeſierit, an eum, qui digito licitus ſit, poſſidere? Quid? qui in ſingulis jugis arant, qui ab opere ipſi non recedunt, quo in numero magnus ante te praetorem numerus, magna multitudo Siculorum fuit: quid facient, cum dederint Apronio, quod popoſcerit? relinquent arationes? relinquent Larem familiarem ſuum? venient Syracuſas, ut, te praetore, videlicet, aequo jure, Apronium, delicias ac vitam tuam, judicio recu-

de judicio octuplum. EDICTVM. ex ſuperabundanti. *Gruterus.*

Quæ ad vectigalia ſunt] Legendum putarem, *Quæ vectigalia ſunt.* ut ſit, ex qua parte, vel quibus in locis vectigalia ſunt in Italia. *Hottom.* *Ipſius Italiæ, quæ vectigalis ſit*] Sic legi debet, non, ut eſt in libris vulgatis, *quæ vectigalia ſunt.* hæc enim verba aut nihil hoc loco ſignificant, aut ſententiam corrumpunt. Iam non omnis Italia erat vectigalis. idcirco ita dixit, *in vectigalibus Italiæ, quæ vectigalis ſit.* Lambinus.

Petitor ac pignerator] Prætoris auctoritate pignus pro ſecuritate rei accipiat, poſſeſſorem nihil in ea re deterius facturum. *Hottom.*

Integra re] Nondum erepta re. *Idem.*

Qui digito licitus ſit] In auctione qui licitabantur, id eſt pretium augebant, digitum tollere ſolebant, ut dictum eſt Verr. III. ſupra. *Idem.*

Qui in ſingulis jugis arant] Hunc locum intelligimus ex Varronis & Plinii verbis, quæ ſubjiciam. Varro de re ruſtica lib. I. *In Hiſpania ulteriore metiuntur jugis, in Campania verſibus, apud nos in agro Romano ac Latino jugeris. Iugum vocant quod juncti boves uno die exarare poſſint.* Plinius autem lib. XVIII. cap. III. *Iugerum, inquit, vocatur, quod uno jugo boum in die exarari poſſet.* Idem. Pro *jugerum* legendum eſt *jugum* apud Plin. ut ex ſuperiore loco Varronis patet, & ex ſequentibus Plinii, id vidit etiam doctiſſimus Harduinus.

peratorio perſequantur? Verum eſto. reperietur ali-
is fortis & experiens arator, qui, cum tantum de-
rit decumano, quantum ille deberi dixerit, judicio
petat, & poenam octupli perſequatur. Exſpecto vim
dicti, ſeveritatem praetoris: faveo aratori, cupio octu-
li damnari Apronium. Quid tandem poſtulat arator?
nihil niſi ex edicto judicium in octuplum. Quid A-
pronius? non recuſat. quid praetor? jubet recupera-
tores rejicere. Decurias ſcribamus. Quas decurias? de
cohorte mea rejicies, inquit. Quid? iſta cohors quo-
rum hominum eſt? Voluſii haruſpicis, & Cornelii me-
dici, & horum canum, quos tribunal meum vides
lam-

Recuperatorum rejicere decurias] Erant
item ut Romæ, Senatorum, ſic in pro-
vinciis, civium Rom. (ex quibus con-
[illegible]ſtabant) *decuriæ*. Dabat au-
[illegible] reus. tum o-

tem primus ſic diſtinguit, uti recte d[illegible]
ſtinxit Hottomannus & Manutius. [illegible]
bet recuperatores rejicere. Decurias ſcri[illegible]
mus. quas decurias? Sed & ſequentia
idem diſtinguit. *De cohorte mea.* R[illegible]
cies inquit. Sed *rejicies* puto delend[illegible]
[illegible] ſunt Verris. *De co[illegible]*

lambere. Nam de conventu nullum umquam judicem, nec recuperatorem dedit. iniquos decumanis eſſe ajebat omnes, qui ullam agri glebam poſſiderent. Veniendum erat ad eos contra Apronium, qui nondum etiam Aproniani convivii crapulam exhalaſſent. O prae- 12
clarum, & commemorandum judicium! o ſeverum edictum! o tutum perfugium aratorum! Atque, ut intelligatis cujuſmodi iſta judicia in octuplum, cujuſmodi iſtius de cohorte recuperatores exiſtimati ſint: ſic attendite. Ecquem putatis decumanum, hac licentia permiſſa, ut tantum ab aratore, quantum popoſciſſet, auferret, plus quam deberetur popoſciſſe? Conſiderate cum veſtris animis voſmetipſi, ecquem putetis, praeſertim cum id non ſolum avaritia, ſed etiam imprudentia accidere potuerit. multos neceſſe eſt. At ego omnes dico plus, ac multo plus quam decumas abſtuliſſe. Cedo mihi unum ex triennio praeturae tuae, qui octupli damnatus ſit. damnatus? immo vero in quem judicium ex edicto tuo poſtulatum ſit. Nemo erat videlicet aratorum, qui injuriam ſibi factam queri poſſet: nemo decumanorum, qui grano amplius ſibi, quam deberetur, deberi profeſſus eſſet. immo vero contra,

ra-

Crapulam exhalaſſent] Quorum nondum ebrietas vinolentiaque deferbuerat. *Hottom.*

Impudentia accipere] Ut cui lege atque edicto liceat. & hæc ſcriptura aperta eſt: cum alii plerique vetus mendum retineant, *imprudentia accidere.* Idem.

Solum ſine avaritia, ſed etiam ſine impudentia accipere pot.] Scripſerat Cicero, indicante Metelli codice; *ſolum avaritia. ſed etiam imprudentia accidere pot.* alludit Pal. pr. in quo, *ſine imprudentia accidere pot.* Gruterus. Metelli codicis ſcripturam probat quoque Francii liber primus, in quo iiſdem verbis legitur. Et ſane quo magis conſidero, quo magis vulgata lectio mihi improbatur. Quomodo enim decumanus ſine avaritia poteſt accipere, cum plus poſcit, quam ſibi debetur, quamvis ſine impudentia propter edictum poſſit accipere? Sed optime Metelli & Francii MSS. potuit fieri inquit Cic. ut non modo avaritia impulſus plus acciperet decumanus, ſed etiam imprudenter, cum putaret ſibi vere tantum deberi. *Gravius.*

Omnes dico plus quam decumas abſtuliſſe] Vetus. *At ego omnes dico plus, ac multo plus quam decumas,* &c. non mediocrem acrimoniam affert iſtiuſmodi ἐπανόρθωσις. Nannius. *Plus, ac multo plus quam*] Eſt a mſſ. Fabr. & Metel. prius decrant nobis illa, *ac multo plus*; quæ tamen fuiſſe item in Nannii libris, ſæculum fere eſt quod monuerat. ſed nimirum Belgarum ſcripta alpes non tranſeunt. *Gruterus.*

Vi-

rapiebat & aſportabat, quantum a quoque voleba
Apronius: omnibus autem locis aratores ſpoliati ac v
xati querebantur: neque tamen ullum judicium rep
rietur. Quid eſt hoc? tot viri fortes, honeſti, gratioſi, t
Siculi, tot equites Rom. ab uno homine nequiſſimo
turpiſſimo laeſi, poenam octupli ſine ulla dubitatio
commiſſam non perſequebantur? quae cauſa? quae r
tio eſt? una illa, judices, quam videtis: quod ult
etiam illuſos ſe & irriſos ab judicio diſceſſuros vid
bant. Etenim quod eſſet judicium, cum e Verris tu
piſſimo flagitioſiſſimoque comitatu tres recuperatoru
nomine aſſediſſent, aſſeclae iſtius, non a patre ei tr
diti, ſed a meretricula commendati? Ageret videlic
cauſam arator: nihil ſibi frumenti ab Apronio relictum
bona ſua etiam direpta: ſe pulſatum verberatumq
diceret. conferrent viri boni capita: de comiſſati
ne loquerentur inter ſe, ac de mulierculis, ſi quas
praetore abeuntes poſſent deprehendere. res agi vid

retur. ſurrexiſſet Apronius, nova dignitas publicani,
non ut decumanus, ſqualoris plenus ac pulveris: ſed
unguentis oblitus, vino vigiliiſque languidus. omnia
primo motu ac ſpiritu ſuo vini, unguenti, corporis o-
dore compleſſet. dixiſſet haec, quae vulgo dicere ſo-
lebat, non ſe decumas emiſſe, ſed bona fortunaſque
aratorum: non ſe decumanum eſſe Apronium, ſed Ver-
rem alterum, dominum illorum ac tyrannum. Quae
cum dixiſſet, illi viri optimi de cohorte iſtius recupe-
ratores, non de abſolvendo Apronio deliberarent, ſed
quaererent, ecquo modo petitorem ipſum Apronio con-
demnare poſſent. Hanc tu licentiam diripiendorum a- 13
ratorum cum decumanis, hoc eſt, Apronio permiſiſ-
ſes, ut quantum vellet poſceret, quantum popoſciſ-
ſet, auferret, hoc tibi defenſionis ad judicium tuum
comparabas, habuiſſe te edictum, recuperatores datu-
rum in octuplum? Si mehercule ex omni copia con-
ventus Syracuſani, ſplendiſſimorum honeſtiſſimorum-
que hominum, faceres poteſtatem aratori non mo-
do

Nova dignitas publicani] Habitu & ornatu multo magis exculto & nitenti, quam quo ſolent eſſe publicani. *Hottom.*

Sed quaerent, quomodo petitorem ipſum Apronio permiſiſſent, ut quantum vellet, poſceret] Vetus codex integra fere periodo plenior eſt. *Sed quaererent, quomodo petitorem ipſum Apronio condemnarent, hanc tu licentiam diripiendorum aratorum, cum decumanis, hoc eſt, Apronio permiſiſſes, ut quantum vellet, poſceret.* Ingens hic vulnus perſanatum eſt. *Nannius.* *Petitorem ipſum Apronio condemnere p.*] Alias, *permitterent:* alias, *condemnarent:* al. *condonarent.* Lamb. *Quaerent, ecquo modo petitorem ipſum Apronio condemnare &c.* *Apronio permiſiſſes*] Exemplaria Italica in hunc uſque diem integra deſtituuntur periodo; quam immiſi libris noſtris, auctoritate codicis Nanniani; cui accedit & liber Metelli, habent, inquam, pleraeque editiones tantum, *quaererent quomodo pet. ipſum Apronio permitterent.* perperam. *Gruterus.* Cur *petitorem ipſum?* quem alium condemnarent? Dein omnes aratores petitores damnabant hi comites Verris. Adde, *damnare Apronio*, durum admodum eſt, quamvis norim poſſe explicari, in Apronii gratiam condemnare. Sed quo magis hæc conſiderabis, quo abſurdiorem eſſe ſententiam deprehendes. Scripſit Cicero *condonare Apronio*, hoc eſt non modo damnare, ut perdat, quod petebat ſibi reſtitui, ſed & Apronio petitorem ipſum tradere vexandum pro lubitu. Sic pro Cluent. 69. Pro Flacco 11, & multis aliis locis. *Gravius.*

Ad judicium tuum] Ad hanc accuſationem. *Hottom.*

Habuiſſe te edictum] Id eſt, in edicto. niſi forte ita ſit legendum ut paucis verſibus interjectis, *Item habuit in edicto, &c.* Idem.

lo rejiciundi, ſed etiam ſumendi recuperat men hoc novum genus injuriae ferre nem te, cum tuos omnes fructus publicano tr & rem de manibus amiſiſſes, tum bona tu re, ac perſequi lite atque judicio. Cum bo judicium ſit in edicto, re quidem ver comitum, hominum nequiſſimorum colluſio cumanis, ſociis tuis, atque adeo procur tamen audes illius judicii mentionem facere, tim cum id non modo oratione mea, ſed eti refellatur? cum in tantis incommodis araton riiſque decumanorum, nullum ex iſto praecl non modo factum, ſed ne poſtulatum quic cium inveniatur? Erit tamen in aratores lenic videtur. nam, qui in decumanos octupli ju daturum edixit, idem habuit in edicto, ſe ir in quadruplum daturum. Quis hunc au

[redacted]

[redacted]

aratoribus infeſtum aut inimicum fuiſſe? quanto lenior eſt, quam in publicanum? Edixit, ut, quod decumanus edidiſſet ſibi dari oportere, id ab aratore magiſtratus Siculus exigeret. Quid dereliquit judicii, quod in aratorem dari poſſet? Non malum eſt, inquit, eſſe iſtam formidinem, ut, cum exactum ſit ab aratore, tamen ne ſe commoveat, reliquus metus judicii ſit. Si judicio a me vis exigere, remove Siculum magiſtratum: ſi hanc vim adhibes, quid opus eſt judicio? Quis porro erit, qui non malit decumanis tuis dare, quod popoſcerit, quam ab aſſeclis tuis quadruplo condemnari? Illa vero praeclara eſt clauſula edicti, quod omnium 14
controverſiarum, quae eſſent inter aratorem, & decumanum, ſi uter velit, edicit, ſe recuperatores daturum. Primum, quae poteſt eſſe controverſia, cum is, qui petere debet, aufert? & cum is non, quantum debetur, ſed quantum commodum eſt, aufert? ille autem, unde ablatum eſt, judicio ſuum recuperare nullo modo poteſt? deinde in hoc homo luteus etiam

quam, quomodo legebat etiam Faernus. *F. Urſinus.*

Magiſtratus Siculus] In eo autem injuria eſt, quod ſi plus quam debeat, arator dederit, idque velit repetere, ad magiſtratum Siculum petere non poſſit: ſcilicet a quo tantundem ſolvere coactus eſt, ſed ad Verris aſſeclas: a quibus iterum damnabitur. *nam dubitatio damnationis, illis recuperatoribus, quae poterat eſſe?* ut ipſe ait infra. *Hottomannus.*

Quid dereliquit judicii] i. Quos judices? Siculos enim relinquere judices in condictionis cauſa debebat. *Idem.* Franc. *quid reliquit judicii.*

A me vis exigere] Verba ſunt decumani. Si vis id, quod plus quam debebas ſolviſti, judicio repetere. *Hott.*

Quam aſſeclis tuis quadrupli condemnari] Vetus. *Quadruplo condemnari.* Nann. *Quod popoſcerit, quam ab aſſeclis tuis quadruplo condemnari*] Sic quoque Met. & Fabr. quippe vulgata *poſcerent*, &, *quadrupli.* quod ultimum damnant etiam Nannii exemplaria calamo exarata. *Gruterus.*

Si uter velit] Ita ſe edicti injuriam poſſe tegere putabat, ſi judicium hoc recuperatorum in utrius arbitrio reliquiſſet. Atqui non erat dubium quin hos decumani judices poſtularent. Sed paulo infra ſemel atque iterum ſic ſcriptum eſt, *ſi uter volet.* quo modo quidem ſcripſiſſe hoc loco Tullium ſuſpicamur. *Hottom.*

Homo luteus] Id eſt homo nihili, ut in Piſonem, *ex luto & argilla factus.* & in VI actione, *luteum negotium*, id eſt, futile. Sed Veneti & alii quoque libri *lynceus* perpetua ironia. *I. Camerar.* *Homo lynceus*] In Aldino & aliis quam multis, *luteus*: quae lectio melior eſt ſine controverſia. Nam quid hoc ſignificat? Homo cum ſit lynceus, tamen vult videri callidus. Ecquinam enim cal-

etiam callidus ac veterator eſſe vult, quod ita ſcribit, SI VTER VOLET, RECVPERATORES DABO. Quam lepide ſe furari putat? Vtrique facit poteſtatem, ſed utrum ita ſcripſerit, ſi uter volet, an, ſi decumanus volet, nihil intereſt. arator enim tuos iſtos recuperatores numquam volet. Quid? illa cujusmodi ſunt, quae ex tempore ab Apronio admonitus edixit? Q. Septitio, honeſtiſſimo homine, equiteque Romano, reſiſtente Apronio, & affirmante, ſe plus decuma non daturum, exoritur peculiare edictum repentinum, ne quis frumentum de area tolleret, antequam cum decumano pactus eſſet. Ferebat hanc quoque iniquitatem Septitius, & imbri frumentum corrumpi in area patiebatur: cum illud edictum repente uberrimum & quaeſtuoſiſſimum naſcitur, ut ante Kalendas Sext. omnes decumas ad aquam deportatas habe

berent. Hoc edicto non Siculi, nam eos quidem jam ſuperioribus edictis ſatis perdiderat atque afflixerat, ſed iſti ipſi equites Roman. qui ſuum jus retinere ſe contra Apronium poſſe erant arbitrati, ſplendidi homines, & aliis praetoribus gratioſi, vincti Apronio traditi ſunt. Attendite enim, cujuſmodi edicta ſint. NE TOLLAT, inquit, EX AREA, NISI ERIT PACTVS. Satis haec magna vis eſt ad inique paſcendum. malo enim plus dare, quam non mature ex area tollere. At iſta vis Septitium, & nonnullos Septitii ſimiles non coercet: qui ita dicunt: Non tollam potius, quam paciſcar. His hoc opponitur, deportatum habeas ante Kalend. Sext. Deportabo igitur. Niſi pactus eris, non commovebis. Sic deportandi dies praeſtituta tollere cogebat ex area. Prohibitio tollendi, niſi pactus eſſet, vim adhibebat pactioni, non voluntatem. Iam vero illud non ſolum contra legem Hieronicam, nec ſolum contra conſuetudinem ſuperiorum, ſed etiam contra omnia jura Siculorum, quae habent a ſenatu populoque Romano, ne extra ſuum forum vadimonium promittere cogatur. Sta-

Sed illi ipſi] Omnes ad unum libri veteres, *ſed iſti ipſi*. quod non video cur temere ſit mutandum cum præſertim eos demonſtret quos in judicium produxerat. *Hottom.*

At iſta vi Septitium] Vetus. *At iſta vis Septitium, &c.* Nannius. *At iſta vis Septitium*] Hoc quoque firmat auctoritas Met. & Nann. vulgata *namque vi*. Gruterus.

Ne tollam potius quam paciſcar] Malo in area relinquere, quam inique tranſigere. Sic enim, ut in aliis prope omnibus corrigendum, *Non tollam, p. q. paciſcor.* Hottom. *Ne tollam potius, quam paciſcar*] Vetus. *Non tollam potius, quam paciſtar.* ſuperius magis antique, qui *ne*, pro *non* uſurpabant. *Nannius.* *Non tollam*] Aſſentior nunciis, qui hic legi volunt, *non tollam*, cum præſertim ita ſcriptum ſit in cod. illo ſæpe a me commemorato, Fr. Fabricii Marcodurani, viri doctiſſ. Quamquam vulgatam, *ne tollam*, non auſim damnare. reſpondet enim hoc, *ne tollam*, verbis edicti, *ne tollat*. Tum quidam grammatici veteres, *ne*, pro, *non*, poſitum eſſe volunt. *Lambinus.*

His hoc opponitur] Haud aliter Fabr. & Met. non *apponitur*, ut in vulgatis. *Gruterus.* *Opponitur* jam olim fuit in editione Manutii.

Vim adhibeat] Cogebat invitum decidere aratorem, & inique tranſigere. *Hottom.*

Extra ſuum forum] Moris erat ut in certis provinciæ ſuæ oppidis, magiſtratus Rom. conventum certis temporibus haberent, ubi jus dicerent: & quo qui in vicinia erant vadimonia conſtituerent.

atuit iſte, ut arator decumano, quo vellet decumanus, adimonium promitteret. ut hic quoque Apronio, cum x Leontino uſque Lilybaeum aliquem vadaretur, x miſeris aratoribus calumniandi quaeſtus accederet. Quamquam illa fuit ad calumniam ſingulari conſilio reperta ratio, quod edixerat, ut aratores jugera ſationum ſuarum profiterentur. Quae res cum ad pactiones iniquiſſimas magnam vim habuit, ſicut oſtendam, neque ad ullam utilitatem reip. pertinuit: tum vero ad calumnias, in quas omnes inciderent, quos vellet Apronius. Vt enim quiſque contra voluntatem ejus dixerat, ita in eum judicium de profeſſione jugerum poſtulabatur. cujus judicii metu magnus a multis frumenti numerus ablatus, magnaeque pecuniae coactae ſunt: non quo jugerum numerum vere profiteri eſſet difficile, aut amplius etiam profiteri, quid enim in eo periculi eſſe poſſet? ſed cauſa erat judicii poſtulandi, quod ex

tius, ſed Leontini, quod perperam
etiam nunc *Lentini*. vide

ex edicto profeſſus non eſſet. Iudicium autem quod fuerit, iſto praetore, ſi, quae cohors, & qui comitatus fuerit, meminiſtis, ſcire debetis. Quid igitur eſt, quod ex hac iniquitate novorum edictorum intelligi velim, judices? Injuriamne factam ſociis? at videtis. Auctoritatem ſuperiorum repudiatam? non audebit negare. Tantum Apronium iſto praetore potuiſſe? confiteatur neceſſe eſt. Sed vos fortaſſe, 16
quod vos lex commonet, id in hoc loco quaeretis, num quas ex hiſce rebus pecunias ceperit. Docebo, cepiſſe maximas, omneſque eas iniquitates, de quibus antea dixi, ſui quaeſtus cauſa conſtituiſſe vincam, ſi prius

poni oportebat. Et ſic fere loquitur infra, *Iſte, æquiſſimus homo, formidinem illam ſuam miſeris Agyrinenſibus injiciebat, Recuperatores ſe de coborte ſua daturum.* Hott. *Sed cauſa erat judicii pertimeſcendi*] Sic legendum eſt, non, ut in libris vulgatis, *poſtulandi.* judicii (inquit) de profeſſione jugerum metu, magnus frumenti numerus ablatus, magnæque pecuniæ coactæ ſunt: non quod eſſet difficile numerum jugerum profiteri, ſed quod ex edicto profeſſus non eſſet. propterea quod fuit longior oratio interpoſita, ab illo loco, *Cujus judicii metu, &c.* aliis verbis, ut memoriæ auditoris conſulat, eandem ſententiam exprimens, *ſed cauſa* (inquit) *erat judicii pertimeſcendi, &c.* Lambin.

Quod vos lex commonet] Quæ de pecuniis repetundis lata, de pecuniis ereptis quæri jubet. *Hottom.*

Sui quæſtus cauſa irrupiſſe] Alii, *conſtituiſſe.* quæ conjectura longius a verbo remota videtur omnino. Ego veteris ſcripturæ veſtigia ſecutus, *reperiſſe* legendum arbitrarer. *Idem.* *Quæſtus cauſa irrupiſſe convincam*] Vetus. *Sui quæſtus cauſa conſtituiſſe convincam.* Nann. *Sin quæſtus cauſa reperiſſe convincam*] Iam olim conjectura ductus, edendum curavi, *ſui quæſtus cauſa reperiſſe convincam*, maneoque in ſententia, niſi quod pro *convincam*, ſcripſi, *vincam.* ut habent codices veteres. Nam lectio vulg. *irrupiſſe*, ferri non poteſt. Non celabo lectorem tamen, in codice illo antiquiſſ. ſcriptum eſſe, *ſui quæſt. cauſa conſtituiſſe vincam.* quæ ſcriptura mihi magis placeret, ſi legeretur, *inſtituiſſe*, pro, *conſtituiſſe.* Lambinus. *Conſtituiſſe convincam*] Sic Pal. Nann. editioneſque exoletæ. neque abit Fabr. aut Met. niſi quod ii *vincam.* Victoriana *erupiſſe convincam.* Lambinus edidit *reperiſſe vincam*, quod & admiſit Aldus Nepos; natum e conjectura Hottomanni. *Gruterus.* Nuperrime Pariſiis ediderunt, *ſui quæſtus cauſſa cepiſſe* neſcio quo ſcripto editove meliore auctore. Sed cur reſpuamus, quæſo, tot optimum codicum ſcripturam? Si conſtituere jus dixit Cicero, *conſtituere judicium, actiones*, quæ omnes locutiones apud illum occurrunt, ut in Rull. *Lex, qua jus melius Syllanis conſtituat, quam paternis*, cur non dixerit etiam *conſtituere iniquitates*, hoc eſt eorum iniquorum edictorùm, ac judiciorum, quæ injuriis infinitis afficiebant aratores, auctorem eſſe. Modo dixit, *iniquitatem novorum edictorum.* Recepi quoque ex Metelli & Fabricii codice *vincam* hoc eſt invictis argumentis probabo, ut *vere vincere* apud Plautum. Lib. XI ad fam. ep. 28: *Id quidem me capere, niſi & anteacta vita & reliqua mea ſpes tacente*

prius illud propugnaculum, quo contra omnes meos impetus uſurum ſe putat, ex defenſione ejus dejecero. Magno, inquit, decumas vendidi. Quid ais? an tu decumas, homo audaciſſime atque amentiſſime, vendidiſti? tu partes eas, quas te S. P. Q. R. voluit, an fructus integros, atque adeo bona fortunaſque aratorum omnes vendidiſti? Si palam praeco juſſu tuo praedicaſſet, non decumas frumenti, ſed dimidias venire partes, & ita emtores acceſſiſſent, ut ad dimidias partes emendas. ſi pluris vendidiſſes tu dimidias, quam ceteri decumas, cuinam mirum videretur? Quid vero, ſi praeco decumas pronuntiavit: revera, hoc eſt, lege, edicto, conditione plus etiam, quam dimidiae venierunt? tamen hoc tibi praeclarum putabis, te pluris, quod non licebat, quam ceteros quod oportebat vendidiſſe? Pluris vendidi decumas, quam ceteri. Quibus rebus id aſſecutus es? innocentia? Adſpice aedem Caſtoris: deinde, ſi audes, fac mentionem innocentiae

Qua re igitur id, quod ais, aſſecutus es? Magna eſt enim laus, ſi ſuperiores conſilio viciſti, poſterioribus exemplum atque auctoritatem reliquiſti. Tibi fortaſſe idoneus fuit nemo, quem imitarere. At te videlicet, inventorem rerum optimarum ac principem imitabuntur omnes. Quis aratorum, te praetore decumam dedit? quis duas? quis non maximo ſe affectum beneficio putavit, cum tribus decumis pro una defungeretur, praeter paucos, qui propter ſocietatem furtorum tuorum nihil omnino dederunt? Vide inter importunitatem tuam ſenatuſque bonitatem quid interſit. Senatus, cum temporibus reip. cogitur, ut decernat, ut alterae decumae exigantur: ita decernit, ut pecunia pro his decumis ſolvatur aratoribus: ut, quod plus ſumitur, quam debetur, id emi, non auferri putetur. Tu, cum tot decumas non S. C. ſed novis edictis tuis, nefariiſque inſtitutis exigeres & eriperes magnum te feciſſe arbitrabere, ſi pluris vendideris, quam L. Hortenſius, pater iſtius Q. Hortenſii, quam Cn. Pompejus, quam M. Marcellus, qui ab aequitate, ab lege, ab inſtitutis non receſſerunt? An tibi unius anni, aut biennii ratio habenda fuit: ſalus provinciae, commoda rei frumentariae, ra-

nicæ. Præbuit enim hoc ſilentium occaſionem exiſtimandi populo, nihil eſſe quod poſſent dicere atque defendere. *Hottom.*

Cum tribus decumis pro una defungeretur] *Defungerentur* recte ſe habere ſentio. Veneti *defrugeretur*, id eſt, carperetur. haud ſcio an ſine cauſa repoſito verbo, quamvis ruſtico, inuſitatiore tamen, & hoc loco tranſlato. *Camerar.* *Tribus decumis pro una defungeretur*] Nonnulli impreſſi, *defrugeretur*. Vtra ſit melior, ſtatuere equidem facile non poſſum. Nam fieri poteſt ut hoc verbo facete Cicero ſit uſus: quod ad frugum jacturam & amiſſionem indicandam non male accommodatum eſt. Id ego, ut vere dicam, neque negare, neque affirmare auſim. Quare doctioribus judicium relinquo, quibus antiquorum codicum major facultas erit. *Hott.* *Pro una defungeretur*] Ita omnes mſſ. noſtri & edd. uſque ad Victorianam; quæ, *defrugeretur*, hoc eſt *carperetur*, inquit Camerarius. *Gruterus.* Pall. accedit prim. Franc.

Temporibus Reipub.] Difficultate rei frumentariæ. *Hottom.*

Quam M. Marcellus] Vetus. *Quam C. Marcellus.* Nannius.

Vnius anni ratio] Vt vectigal eo anno quam maxime amplificares: in poſterum nihil unde ſolvi poſſet relinqueretur. *Hottom.*

ratio reip. in poſteritatem fuit negligenda? cum ita rem conſtitutam accepiſſes, ut & populo Romano ſatis frumenti ex Sicilia ſuppeditaretur, & aratoribus tamen arare atque agros colere expediret? Quid effeciſti? quid aſſecutus es? Vt populo Romano, praetore te, neſcio quid ad decumas accederet, deſerendas arationes relinquendaſque curaſti. Succeſſit tibi L. Metellus. Tu innocentior, quam Metellus? tu laudis & honoris cupidior? tibi enim conſulatus quaerebatur, Metello paternus honor & avitus negligebatur. multo minoris vendidit, non modo, quam tu, ſed etiam,
17 quam qui ante te vendiderunt. Quaero, ſi ipſe excogitare non poterat, quemadmodum quam plurimo venderet, ne tua quidem recentia proximi praetoris veſtigia perſequi poterat, ut tuis praeclaris, abs te principe inventis & excogitatis edictis atque inſtitutis uteretur? Ille vero tum ſe Metellum minime fore putaſſet, ſi te ulla in re imitatus eſſet: qui ab urbe Ro-

Hoc petit aliquanto ante adventum ſuum: & ſimul oſtendit, ſe lege Hieronica venditurum, hoc eſt, in omni ratione decumarum nihil iſti ſimile facturum. Atque haec, non cupiditate aliqua ſcribit adductus, ut in alienam provinciam mittat litteras ante tempus: ſed conſilio, ne, ſi tempus ſationis praeteriiſſet, granum in provincia Sicilia nullum haberemus. Cognoſcite Metelli litteras. Recita epiſtolam L. Metelli. LITTERAE L. METELLI. Hae litterae, judices, 18
L. Metelli, quas audiſtis, hoc quantum eſt ex Sicilia frumenti hornotini exaraverunt. glebam commoſſet in agro decumano Siciliae nemo, ſi Metellus hanc epiſtolam non miſiſſet. Quid? Metello divinitus hoc venit in mentem: an ab Siculis, qui Romam frequentiſſimi convenerant, negotiatoribuſque Siciliae doctus eſt? quorum, quanti conventus ad Marcellos, antiquiſſimos Siciliae patronos, quanti ad Cn. Pompejum, Cos. de-

beneficio, hoc eſt, *beneficium*, ſive in *beneficium* interpreteris, ut ſit ſeptimus caſus. *Nannius.* *Serant in beneficio populi Rom. Hoc petit &c.*] Lambinus edidit; *ſerant. In beneficio populi Rom. hoc petit.* Nannii codex non habet vocem *in.* legitque ſtatim, *propter hoc petit. &c.* Locus lubricus. *Gruter.* *Beneficia* dici agros, qui cum publicati eſſent, redditi erant Siculis, quis ſibi perſuadeat? Beneficia populi Romani ſæpe magiſtratus appellant: ſed non agros populo victo conceſſos. Præterea *ſerere in beneficio populi Romani*, pro in agro, quem debent gratiæ Romanorum Ciceronem ſcripſiſſe quis credat? In Seneca, Valerio Maximo, aut aliquo declamatore apud Senecam patrem ſi legerem, forte non rejicerem. Sed Ciceronem ſic locutum unquam eſſe in animum inducere non poſſum ut credam. Mihi igitur perſuaſiſſimum eſt Tullii manum eſſe, quam ſervavit vetus Nannianus: *ut arent, & ſerant beneficio populi Romani.* ut ſecure publicum agrum arent, & ſerant, ſe beneficio populi Romani uſuros, nec plus ab iis quemquam exacturum quam lege Hieronica, & aliiſque, quas beneficio populi Romani haberent, liceret. Ne ſe patiantur novis illis edictis Verris quæ beneficium populi Romani pæne everterant, deterreri ab arando, & ſerendo: uſuros illos, ſe prætore, beneficio populi Romani, quo ante Verris præturam uſi fuerant. *Gravius.*

Hoc petit aliquanto ante ſuum adventum] Vetus. *Propter hoc petit aliquanto ante ſuum adventum.* Nannius.

In alienam provinciam] Nondum enim Verres deceſſerat. *Hottom.*

Frumenti hornotini] *Hornum & hornotinum*, quod ipſius anni eſſet, veteres dicebant. *Idem.*

Metello divinitus hoc venit] Sine conſilio & ratione, quaſi hoc a diis eſſet infuſum ejus menti. Suet. Iul. 1. *Satis conſtat Sullam &c. tandem proclamaſſe, ſive divinitus, ſive aliqua conjectura.* Grævius.

Ab Siculis doctus eſt] Mallem *edoctus.* Guilielm.

deſignatum, ceteroſque illius provinciae neceſſar
fieri ſoliti ſint, quis ignorat? Quod quidem judici
nullo umquam de homine factum eſt, ut abſens acc
ſaretur ab iis palam, quorum in bona liberoſque ſu
mum imperium poteſtatemque haberet. Tanta vis
rat injuriarum, ut homines quidvis perpeti, quam n
de iſtius pravitate & injuriis deplorare & conqueri m
lent. Quas litteras cum ad omnes civitates prope ſi
pliciter miſiſſet Metellus, tamen antiquum modu
ſationis nulla ex parte aſſequi potuit. diffugerant en
permulti, id quod oſtendam: non ſolum aration
ſed etiam ſedes ſuas patrias iſtius injuriis exagitati
liquerant. Non mehercule criminis augendi cauſa
cam, judices: ſed, quem accepi ipſe oculis animoq
ſenſum, hunc vere apud vos, &, ut potero, plani
me exponam. Nam, cum quadriennio poſt in Sicilia
veniſſem: ſic mihi affecta viſa eſt, ut hae terrae
[redacted] bellum acerbum diuturnumque v
[redacted] colleſque nitidi
[redacted]

nenſis, ita relictus erat ex maxima parte, ut non ſo-
lum jugerum, ſed etiam dominorum multitudinem
quaereremus. Aetnenſis vero ager, qui ſolebat eſſe cul-
tiſſimus, & quod caput eſt rei frumentariae, campus
Leontinus, cujus antea ſpecies haec erat, ut, cum ob-
ſitum vidiſſes, annonae caritatem non vererere, ſic e-
rat deformis atque horridus, ut in uberrima Siciliae
parte Siciliam quereremus. labefactarat enim vehemen-
ter aratores jam ſuperior annus, proximus vero fundi-
tus everterat. Tu mihi etiam audes mentionem facere 19
decumarum, tu in tanta improbitate, tu in tanta acerbi-
tate, in tot & tantis injuriis? Cum in arationibus, & in ea-
rum rerum jure provincia Sicilia conſiſtat, everſis fundi-
tus aratoribus, relictis agris, cum in provincia tam locu-
plete ac referta non modo rem, ſed ne ſpem quidem ul-
lam reliquam cuiquam feceris, aliquid te populare puta-
bis

Siciliæ mediterraneum. vide Cluver. Sic. antiq. 1, cap. 8. Sic *Aſſorus*, quæ & *Aſſorium* appellatur, eſt urbs Siciliæ inter Ennam & Agyrium, nunc *Azaro*. vid. eundem lib. 11, cap. 7. Agrium vero eſt oppidum in ſublimi colle ſitum, nunc *S. Filippo d'Agirone*, & non nunquam *d'Argirone*. vide cap. 6 ejuſdem libri.

Sed etiam dominorum] Quaſi pro derelictis haberentur. *Hottom.*

Cujus antea ſpecies] Alii omnes veteres, *cujus antea ſpes*. abſurde, cum de ſpecie, ac viriditate, luxuriaque agrorum loquatur. Mendum natum eſt ex linea impoſita, *ſpes*. Idem. Vetus. *Cujus antea ſpecies hac erat, ut cum eum obſitum vidiſſes, &c.* Infinitis partibus rectius illud quam illud. loquitur enim de vultu, ut ſic dicam, illius loci, qui talis erat ut ubertatem videretur polliceri. *Nann.* *Cujus antea ſpes hac erat*] Mſſ. Nannii item Pall. *ſpecies*, ſicque edidere Lambinus atque Aldus Nepos. Sed vide num rectius ſit alterum. Tibullus. *Nec ſpes deſtituat*. Mamert. Genethl. Maximiani: *Nullus ager fallit agricolam, niſi quod ſpem ubertate ſuperat*. Gruterus. Nihil iſta ſpes agricolarum quam ſcilicet habent de ſemente, quæque illos fallit, cum nihil metunt, ad hunc locum. Recte veteres libri, & inter hos Francii *ſpecies*, & recte *ſunt* interpretati Nannius & Hottomannus. *Gravius.*

Siciliam quareremus] Adeo diſſimilis erat ab illa quam antea videramus, ut non agnoſceremus. *Hottom.*

Tu etiam audes mihi mentionem facere decumarum, tu in tanta acerbitate] Vetus. *Tu mihi etiam audes mentionem facere decumarum, tu in tanta improbitate, tu in tanta acerbitate.* Nannius. *Tu in tanta improbitate*] Hoc totum, quod aberat a libris vulgatis: repertum in antiquiſſ. codice, *in tanta improbitate*, repoſui. *Lambinus.* *Improbitate, in tanta*] Recepi iſthæc ſuaſu mſ. Nannii. prius deerant, neque hærent in Pall. nam heic jam deficiunt exemplaria Metelli atque Hittorpii; magno Criticæ rei malo. *Gruterus.*

Aliquid te populare putabis habere] Quo gratioſius eſſe apud populum poſſis,

bis habere, cum dices, te pluris, quam ceteros, decumas vendidiſſe? Quaſi vero aut populus Romanus hoc voluerit, aut ſenatus hoc tibi mandaverit, ut, cum omnes aratorum fortunas decumarum nomine eriperes, in poſterum fructu illo commodoque rei frumentariae populum Romanum privares: deinde, ſi quam partem tuae praedae ad ſummam decumarum addidiſſes, bene de populo Romano meritus viderere. Atque perinde loquor, quaſi in eo ſit iniquitas ejus reprehendenda, quod propter gloriae cupiditatem, ut aliquos ſumma decumarum vinceret, acerbiorem legem, duriora edicta interpoſuerit, omnium ſuperiorum auctoritatem repudiarit. Magno tu decumas vendidiſti. Quid ſi doceo, te non minus domum tuam avertiſſe, quam Romam miſiſſe, decumarum nomine? quid habet populare ratio tua, cum ex provincia populi Romani aequam partem tu tibi ſumſeris, atque populo Romano miſeris? quid, ſi duabus partibus doceo te amplius

Haec vos antea, judices, audiſtis: verum fortaſſe ita audiſtis, ut auctorem rumorem haberetis, ſermonemque omnium. Cognoſcite nunc innumerabilem pecuniam frumentario nomine ereptam, ut ſimul illam quoque ejus vocem improbam agnoſcatis: qui ſe uno

titudini populi, quæ (ut dixi) coronam facit: ſed hanc ſententiam jam ante refellimus. Neque jam dubitamus, quin conjectura noſtra vera ſit, Hortenſio ab oratore objici, quod populo ad coronam recipiendam quaſi re bene geſta, & cive ſervato præbiturus eſſet. *Hott.* *Et populo ad coronam daturum*] Vetus. *In hoc crimine cerviculam jactaturum ac populo ac corona ſe daturum.* Nannius. *Et populo ſe, ac corona daturum?*] Sic reſtitui, codicis illius longe omnium antiquiſſ. auctoritatem ſecutus, cum tamen multo ante ex Donati verbis in Adelph. quamvis corruptis, conjeciſſem ſic eſſe legendum. ſic autem Donatus ad illud Terentii. *da te hodie mihi. id eſt, inquit, accommoda te ipſum voluntati meæ. nam ad animum tranſtulit, quod eſt corporis.* ut in Eunucho, *mihi ſeſe dare: ſermonem quærere.* Cicero *cerviculam jactare: populo ſe accommodare.* Hactenus Donatus. Quæ cum ſæpe mihi negotium feciſſent, ut ſuſpecta, atque adeo depravata: quod, cum Donatus exemplum hujus locutionis, *dare ſe alteri*, ex Cicerone proferre deberet, id non præſtaret iis verbis, quæ in vulgatis editionibus reperiuntur: ſenſi tandem, pro *accommodare*, legendum, *ac coronæ dare*, de qua conjectura nullus jam relinquitur dubitandi locus, poſteaquam librorum antiquorum auctoritate comprobata eſt. Coronam autem ſignificare interdum per tranſlationem ſermonis, multitudinem inſtar coronæ circumſtantem, licet ex M. Tullii locis compluribus intelligere. *Lambin.* Scribendum eſt, ut Nannii codex oſtendit, *populo ac coronæ ſe daturum*, id eſt ſe committere & quodammodo jactare populo & multitudini. Coronam vocabant circumſtantem populi multitudinem, quæ ad judicium ſpectandi & audiendi cauſſa convenerat. Cicero in Bruto: *At iſti Attici cum dicunt non modo a corona, quod eſt ipſum miſerabile, ſed etiam ab advocatis deſeruntur.* Solent oratores veteres, ſi quid populare aut magnificum dicerent, in quo exſultare & triumphare eorum oratio poſſet, convertere & applicare ſe ad circumfuſam populi multitudinem, ut ab iis melius oratio excipi & intelligi poſſet, ſicuti contra, cum invidioſum aliquid, & quod minus gratum ad populi aures accideret, ſummiſſe id & ad ſolos judices dicebant. Vtriuſque rei apud Ciceronem in orationibus exempla ſunt. Dicit igitur nunc Cicero. Quid, inquit, Hortenſi, quid eſt? Populare tibi videtur, & in eo jactare cirviculam poteris, quod Verres decumas magno vendiderit? quid ſi doceo, duabus partibus eum plus frumenti furto domum averitiſſe, quam Romam miſiſſe; tamen etiam ne audebis te in hac præclara venditione frumenti jactare, & populo ac circumſtanti coronæ te dare, quibus hanc rem gratam accidiſſe in annonæ caritate putas? *Dare* autem *ſe populo*, idem hoc loco fere valet, quod apud eundem Ciceronem dialogo de oratore: *Id quoque toto capite annuit, ut ſe Craſſo daret.* Et epiſtolis ad Atticum: *Video ut equites veſtri huic ſe dent, ut daturi ſint.* Et epiſtolis ad familiares: *Quare da te homini, complectetur, mihi crede.* I. Lipſius. Vera hæc ſunt, inepta, quæ Hottomannus de corona civica oratoribus dari ſolita. Quod etſi verum eſſet, quis tamen ſic loquitur *dare ſe populo ad coronam* ſcilicet accipiendam. Nemo, mihi crede, nemo. *Gravius.*

Auctorem rumorem haberetis] Notanda locutio. in lib. de officiis 1. dixit in eandem ſententiam, *Nihil præter auditum habere.* Hottom.

Ejus vocem improbam] Ita & Veneti, & ve-

uno quaeſtu decumarum omnia ſua pericula redemturum eſſe dicebat. Audimus hoc jamdiu, judices: nego quemquam eſſe veſtrum, quin ſaepe audierit, ſocios iſtius fuiſſe decumanos. nihil aliud arbitror in iſtum falſo eſſe dictum ab iis, qui male de iſto exiſtimarint, niſi hoc. nam ſocii putandi ſunt, quos inter res communicata eſt. Ego rem totam, fortunaſque aratorum omnes iſtius fuiſſe dico: Apronium, Veneriоſque ſervos, quod iſto praetore fuit novum genus publicanorum, ceteroſque decumanos, procuratores iſtius quaeſtus, & miniſtros rapinarum fuiſſe dico. Quomodo hoc doces? quo modo ex locatione illa columnarum docui iſtum eſſe praedatum? opinor, ex eo maxime, quod iniquam legem novamque dixiſſet. Quis enim umquam conatus eſt jura omnia, & conſuetudinem omnium commutare cum vituperatione ſine quaeſtu? Pergam atque inſequar longius. iniqua lege vendebas, quo pluris venderes. cur, jam addictis & venditis de-

haec omnia, venditis jam decumis, anno tertio te edixiſſe dico: quae ſi reipub. cauſa faceres, in vendundo eſſent pronuntiata: quia tua cauſa faciebas, quod erat imprudentia praetermiſſum, id quaeſtu ac tempore admonitus reprehendiſti. Illud vero cui probari poteſt? te ſine tuo quaeſtu, ac maximo quaeſtu, tantam tuam infamiam, tantum capitis tui fortunarumque periculum neglexiſſe; ut, cum totius Siciliae quotidie gemitus querimoniaſque audires; cum, ut ipſe dixiſti, reum te fore putares; cum hujuſce judicii diſcrimen ab opinione tua non abhorreret; paterere tamen aratores indigniſſimis injuriis vexari ac diripi? profecto, quamquam es ſingulari crudelitate & audacia, tamen abs te totam alienari provinciam, tot homines honeſtiſſimos tibi inimiciſſimos fieri nolles, niſi hanc rationem & cogitationem ſalutis tuae pecuniae cupiditas ac praeſens illa praeda ſuperaret. Etenim, quoniam ſummam & numerum injuriarum, judices, vobis non poſ-

rator ne tolleret, ut ante Kal. Sextiles decumas, &c. Nann. *Ut ante Kal. Sextiles &c.*] Particulam *ut* adpoſui volentibus membranis Nannii. *Gruterus.*

Hac omnia venditis decumis] Vetus, & quidam impreſſi, *Hac omnia jam venditu.* placet. *Hottom.* Merito recepit Manutius, neſcio cur reſpuerit Gruterus.

Tempore admonitus] Quod ita emolumenti tui ratio poſtularet. *Hottom.*

Reprehendiſti] Vetus. *Tempore admonitus deprehendiſti*, puto utrumque tolerabile, ut reprehendere ſit retrahere, quod omiſſum erat, & quaſi ſua manu revocare: deprehendere ſentire quod antea nondum intellectum erat. *Nannius.* *Reprehendiſti*] Codex vetuſtiſſ. habet, *deprehendiſti.* ego lectionem vulgatam retineo, nonnulli, *repraſentaſti* legi volunt. *Lambin.* Apage correctores iſtos, qui hic argute inepti ſunt. nam aptiſſimum hoc loco verbum *reprehendendi*; inque fugitivis retrahendis proprie ſedem habet; migrationes in alia multas, ut oſtendit Gulielmius in veriſimilibus. *Grut.*

Cui probari poteſt] Cui fidem facies, quis poterit perſuaderi. *Hottom.*

Tot honeſtiſſimos tibi inimiciſſimos fieri nolles] Vetus. *Tamen totam abs te abalienari provinciam, tot homines honeſtiſſimos tibi inimiciſſimos fieri nolles.* Nannius. *Tot honeſtiſſimos*] Deeſt vox *homines* poſt *tot*, quæ eſt in manuſcripto. infra etiam *praclara hominum honeſtiſſimorum* legendum eſt, cum in vulgatis deſit vox, *hominum.* F. Urſinus. *Tot homines honeſt. ac locupletiſſimos*] Tres voces interſertæ ſunt auctoritate libri Nanniani. *Gruterus.* Sed harum duarum vocum *& locupletiſſimos* nullum extat veſtigium in veteribus libris Nannii, aliorumque. In margine quidem Lambini conſpiciuntur, ſed ſine nota veteris codicis: *Homines honeſtiſſimos* eſt quoque in Caroli Stephani editione. *Grav.*

poſſum exponere, ſingillatim autem de uniuſcujuſque incommodo dicere infinitum eſt, genera ipſa injuria-
21 rum, quaeſo, cognoſcite. Nympho eſt Centuripinus, homo navus & induſtrius, experientiſſimus ac diligentiſſimus arator. is cum arationes magnas conductas haberet, quod homines etiam locupletes, ſicut ille eſt, in Sicilia facere conſueverunt, eaſque magna impenſa, magno inſtrumento tueretur, tanta ab iſto iniquitate oppreſſus eſt, ut non modo arationes relinqueret, ſed etiam ex Sicilia profugeret, Romamque una cum multis ab iſto ejectis veniret. fecit ut decumanus Nymphonem negaret ex edicto illo praeclaro, quod nullam ad aliam rem, niſi ad hujuſmodi quaeſtus pertinebat, numerum jugerum profeſſum eſſe. Nympho cum ſe vellet aequo judicio defendere, iſte viros optimos recuperatores dat, eundem illum medicum Cornelium, is eſt Artemidorus Pergaeus, quin in ſua patria dux iſti quondam, & magiſter ad deſpoliandum Dianae templum fuit, &

non decumam debitam, non frumentum remotum atque celatum; ſed tritici ſeptem millia medimnum ex Nymphonis arationibus, edicti poena, non redemptionis aliquo jure tollit. Xenonis Meneni, nobiliſſimi hominis 22
uxoris fundus erat colono locatus. colonus, quod decumanorum injurias ferre non poterat, ex agro profugerat. Verres in Xenonem judicium dabat illud ſuum damnatorium de jugerum profeſſione. Xenon ad ſe pertinere negabat: fundum elocatum eſſe dicebat. dabat iſte judicium, ſi pareret, jugera ejus fundi eſſe plura, quam colonus eſſet profeſſus, tum uti Xeno damnaretur. Dicebat ille, non modo ſe non araſſe id quod in ſatis erat, ſed nec dominum ejus eſſe fundi, nec locatorem: uxoris eſſe: eam ipſam ſuum negotium gerere: ipſam locaviſſe. Defendebat Xenonem homo ſummo ſplendore, & ſumma auctoritate praeditus, M. Coſſetius. Iſte nihilominus judicium H-S LXXX dabat. Ille tametſi recuperatores de cohorte latro-

Redemptionis] Decumarum, vectigalium. *Hottom.*

Fundum eum locatum eſſe] Veneti: *Fundum eum locatum eſſe, dabat teſtes, judicium.* Forte legendum, *Dabat teſtes, iſte judicium.* Camerar. *Fundum eum locatum eſſe*] Omnes alii veteres, *Fundum elocatum eſſe:* quam lectionem tantiſper conſervabo, dum mihi auctoritate alicujus antiqui codicis evincatur. Nam cum proba ſit, & probam habeat ſententiam, eam ſine cauſa immutare, petulantiæ eſſe arbitror, & facilitate ſtudioſorum abutentis. Diſſimilis eſt ejus loci ratio qui proxime ſequitur; *Dabat teſtes, judicium:* quæ lectio tametſi omnium, quos vidi librorum, auctoritate nitatur, cum tamen aperte vitiata & corrupta ſit, levem & infirmam reddit illorum auctoritatem, quod eodem modo de loco illo judicari volumus, in quo ſcriptum eſt, *quod in ſatis erat*, cum in aliis, *quod ſatis erat*, deminute & vitioſe legatur. *Hottom.* *Fundum eum locatum dicebat*] Vetus. *Fundum eum elocatum dicebat.* Nannius.

Si pateret jugera ejus fundi] Hoc & in Divinatione expoſui, & in orat. pro Q. Roſcio. Dicitur & *ſi paret*, ut apud Vlpianum l. inter hæc verba. D. de verb. ſign. & apud Paulum l. hæc verba, ſub eod. tit. *Hottom.*

Tum Xeno damnaretur] Vetus: *Tum uti Xeno damnaretur.* Nann. Sic & Palatinus primus & ſecundus. *Gruter.*

Non modo non araſſe ſe id] Vetus: *Non modo ſe non araſſe id.* Nann.

Id quod in ſatu erat] Ita citat neſcio ex quibus veteribus Hottomannus, & ſecutus eſt P. Manutius. at mſſ. noſtris & edd. aliis abeſt præpoſitio. *Gruter.*

Vxorem eſſe] Vetus. *Vxoris eſſe.* Nann. *Vxoris eſſe*] Ita liber Nannii. aliorum, *uxorem*, quomodo item paſſim vulgata, nec omnino male. *Gruter.* *Vxoris eſſe* eſt in editione Caroli Stephani. Sed in Victor. Manut. Lambini, legitur, *uxorem eſſe.*

H-S LXXX.] Coronatorum duum millium. Nam ſubauditur vox *millium.* *Hottom.* Vetus. *M. Coſſutius iſte nihilominus judicium dabat.* Omiſſo numero ſe-

tronum ſibi parari videbat, tamen judicium accepturum ſe eſſe dicebat. Tum iſte magna voce Veneriis imperat, ut Xenon audiret; dum res judicaretur hominem ut aſſervent: cum judicatum ſit, ad ſe adducant, & illud ſimul dixit; ſe non putare, illum, ſi propter divitias poenas damnationis contemneret, etiam virgas contemnere. Hac ille vi & hoc metu adductus, tantum decumanis, quan-
23 tum iſte imperavit, exſolvit. Polemarchus eſt Murgentinus, vir bonus atque honeſtus. is, cum pro jugeribus quinquaginta medimna IↃCC decumae imperarentur, quod recuſabat, domum ad iſtum in jus eductus eſt: &, cum iſte etiam cubaret, in cubiculum introductus eſt: quod niſi mulieri & decumano patebat nemini alii. Ibi, cum pugnis & calcibus conſciſſus eſſet, qui DCC medimnis decidere noluiſſet, mille promiſit. Eubulides eſt Groſphus, Centuripinus, homo cum virtute & nobilitate domi ſuae,

ſuae, tum etiam pecunia princeps. huic homini, judices, honeſtiſſimae civitatis honeſtiſſimo, non modo frumenti ſcitote, ſed etiam vitae & ſanguinis tantum relictum eſſe, quantum Apronii libido tulit. nam vi, malo, plagis adductus eſt, ut frumenti daret, non quantum haberet, ſed quantum cogeretur. Soſtratus & Numenius, & Nymphodorus ejuſdem civitatis, cum ex agris tres fratres conſortes profugiſſent, quod iis plus frumenti imperabatur, quam quantum exararant, hominibus coactis, in eorum arationes Apronius venit: omne inſtrumentum diripuit, familiam abduxit, pecus abegit. poſtea cum ad eum Nymphodorus veniſſet Aetnam, & oraret, ut ſibi ſua reſtituerentur, hominem corripi ac ſuſpendi juſſit in oleaſtro quodam: quae eſt arbor, judices, in foro. tamdiu pependit in arbore ſocius amicuſque populi Romani in ſociorum urbe ac foro, colonus aratorque veſter, quamdiu voluntas Apronii tulit. Genera jamdudum innumerabilium injuriarum, judices, ſingulis nominibus profero: infinitam multitudinem injuriarum praetermitto. Vos ante oculos animoſque veſtros tota Sicilia decumanorum hos impetus, aratorum direptiones, hu-

Tres fratres conſortes] Nihil muto. fortaſſe tamen moveri hæc verba ſuo loco potuerunt: & poſt vocem *Nymphodorus* temere collocari: cum eo tamen ut ſingulis articulis ſingulæ diſtinctiones apponantur: *Tres fratres, conſortes, ejuſdem civitatis*, &c. Sunt autem *conſortes*, qui agrum eundem ſortiti ſunt, & inter ſe poſtea regionibus diviſerunt. *Hottom.* Imo *conſortes* dicebantur, coheredes quamdiu hereditas diviſa non erat. Gloſſæ: *conſortes* κοινόβιοι, σύγκληροι. Inde & *conſortium* ſocietas & communio coheredum. Contra *diſſortes* poſtquam diviſerant. Gloſſæ: *diſſortes* διακληροθέντες. Salmaſius exercitat. Plin.

Quantum exararant] Collegerant. Vide infra. *Hottom.*

Hominibus coactis] Probo lectionem vetuſti codicis, *Hominibus exactis*: id eſt, expulſis, ejectis. *Idem.* Recepit Manutius, ſed ceteri libri, quos Victorius, Nannius, Lambinus, Gruterus conſuluerunt, omnes refragarentur. Hominibus autem coactis eſt venit cum hominibus, quos collegerat Apronius ad diripienda iſta bona, non cum lictoribus & apparitoribus prætoris. *Grav.*

In oleaſtro quodam] Hodie legitur *quadam*, ſed contra Pall. & edd. veteres. *Gruterus.*

Quae eſt arbor judices in foro] Vetus. *Quae eſt arbor judices Ætnae in foro.* Nannius.

Singulis nominibus profero] In unoquoque eorum quos nominavi. *Hottomannus.*

At

hujus importunitatem, Apronii regnum proponite.
Contemſit Siculos: non duxit homines: nec ipſos ad
perſequendum vehementes fore, & vos eorum injurias
24 leviter laturos exiſtimavit. Eſto: falſam de illis ha-
buit opinionem, malam de vobis: verumtamen cum
de Siculis male mereretur, cives Romanos coluit, his
indulſit, eorum voluntati & gratiae deditus fuit. Iſte
cives Romanos? At nullus inimicior aut infeſtior fuit.
Mitto vincla, mitto carcerem, mitto verbera, mitto
ſecures: crucem denique illam praetermitto, quam ci-
vibus Romanis teſtem humanitatis in eos ac benivo-
lentiae ſuae voluit eſſe: mitto, inquam, haec omnia,
atque in aliud dicendi tempus rejicio. De decumis, de
civium Romanorum conditione in arationibus diſpu-
to: qui quemadmodum eſſent accepti, judices, audi-
ſtis ex ipſis. bona ſibi erepta eſſe dixere. Verum haec,
quoniam ejuſmodi cauſa fuit, ferenda ſunt: nihil va-
luiſſe aequitatem, nihil conſuetudinem: damna deni-

agendum, ut eo celerius de iſto tranſigamus, quo maturius ad Apronium poſſimus, id quod illi ego jam in Sicilia pollicitus ſum, pervenire? qui C. Matrinium, judices, ſumma virtute hominem, ſumma induſtria, ſumma gratia, Leontinis in publico biduum tenuit. atque ab Apronio, judices, homine in dedecore nato, ad turpitudinem educato, ad Verris flagitia libidinesque accommodato, equitem Rom. ſcitote biduum cibo tectoque prohibitum: biduum Leontinis in foro cuſtodiis Apronii retentum atque ſervatum, neque ante dimiſſum, quam ad conditiones ejus depactus eſt.
Nam quid ego de Q. Lollio, judices, dicam, equite 25
Romano ſpectato atque honeſto? Clara res eſt, quam dicturus ſum, tota Sicilia celeberrima atque notiſſima: qui cum araret in Aetnenſi, cumque is ager Apronio cum ceteris agris eſſet traditus; equeſtri vetere illa & auctoritate & gratia fretus affirmavit, ſe decumanis plus quam deberet non daturum. refertur ejus ſermo ad Apronium. Enimvero iſte ridere ac mirari, Lollium nihil de Matrinio, nihil de ceteris rebus audiſſe. mittit ad hominem Venerios, (hoc quoque attendite, apparitores a praetore aſſignatos habuiſſe de-

Pollicitus ſum venire] Vetus. *Pervenire*. Nannius.

Leontinis in publico biduum tenuit] Id eſt, in via, ſub dio. ut infra. *Senator populi Romani, quod in vobis fuit, in veſtro oppido jacuit, & pernoctavit in publico*. Hottom.

Cuſtodiis Apronii retentum] *Cuſtodiis*, cuſtodibus, apparitoribus. Plautus in Captiveis, *Ita vinculis cuſtodiiſque circummuniti ſumus*. Idem.

Depactus eſt] Cum quibus vellet Apronius conditionibus tranſegiſſet. *Idem*. *Ad conditiones ejus depactus eſt*] Vetus. *Ad conditiones ejus dejectus eſt* Sed puto vulgatum melius. quia in turpibus & malis conditionibus depaciſcimur ſive depeciſcimur, utrumque enim invenitur, quamquam id ipſum & in bonam partem quandoque uſurpatum videas. *Nannius*.

Is ager in Apronio] Particula *in*, ut otioſa, & in hunc locum importune conjecta, tollenda de libris, ac repudianda eſt, auctoribus omnibus veteribus etiam impreſſis. *Hottom*. *Cum is ager in Apronio cum ceteris agris eſſet traditus*] Vetus. *Cumque is ager Apronio, &c.* Nannius.

Mittit ad hominem Venerios] De Veneriis dictum eſt ſupra. *Hottom*.

Apparitores] Miniſtri dicebantur magiſtratuum, derivata ex eo appellatione, quod iis perpetuo apparere, eorumque imperio præſto eſſe ſolebant. Itaque etiam *ſtatores* appellabantur. Sed *de apparitoribus* vide quæ dixi Verr. III. ſupra. *Idem*.

Me-

decumanum, ſi hoc mediocre argumentum videri poteſt, iſtum decumanorum nomine ad ſuos quaeſtus eſſe abuſum,) adducitur a Veneriis, atque adeo attrahitur Lollius commode, cum Apronius e palaeſtra rediſſet, & in triclinio, quod in foro Aetnae ſtraverat, decubuiſſet. Statuitur Lollius in illo tempeſtivo gladiatorum convivio. Non mehercule quae loquor crederem, judices, tametſi vulgo audieram, niſi mecum ipſe ſenex, cum mihi atque huic voluntati accuſationis meae lacrymans gratias ageret, ſumma cum auctoritate eſſet locutus. Statuitur, ut dico, eques Rom. prope annos XC natus in Apronii convivio, cum interea Apronius caput atque os ſuum unguento perfricaret. Quid eſt, Lolli? inquit. tu, niſi malo coactus, recte facere neſcis? Homo quid ageret: taceret, reſponderet, quid faceret denique illa auctoritate & aetate praeditus neſciebat. Apronius interea cenam ac pocu-

convivae, cachinnari ipſe Apronius, niſi forte exiſtimatis, eum in vino ac luxu non riſiſſe, qui nunc in periculo atque exitio ſuo riſum tenere non poſſit. Ne multa, judices: his contumeliis ſcitote Q. Lollium coactum ad Apronii leges conditioneſque veniſſe. Lollius, aetate & morbo impeditus, ad teſtimonium dicendum venire non potuit. Quid opus eſt Lollio? nemo hoc neſcit: nemo tuorum amicorum, nemo abs te productus, nemo interrogatus, nunc ſe primum hoc dicet audire. M. Lollius, ejus filius, adoleſcens lectiſſimus, praeſto eſt: hujus verba audietis. nam Q. Lollius ejus filius, qui Calidium accuſavit, adoleſcens & bonus, & fortis, & in primis diſertus, cum his injuriis contumeliiſque commotus in Siciliam eſſet profectus, in itinere occiſus eſt. cujus mortis cauſam fugitivi ſuſtinent: re quidem vera nemo in Sicilia dubi-

locutus eſt Livius lib. belli Maced. VIII. *An non præter omnium oculos tantum auri argentique in triumpho L. Scipionis, &c.* Sic Varro Eumenidibus, apud Non. Marcellum, qui etiam hunc locum citat, *Præter matris Deum ædem exaudio cymbalorum ſonitum.* Hottom.

In vino ac luxu] Franc. MS. *in vino ac lucro*, hoc eſt cum genio indulgeret, & eodem tempore ex Lollio lucrum captaret. Hanc lectionem videntur probare ſequentia, nam *vino* & *lucro* apponitur *periculum* & *exitium*. Grævius.

Nemo tuorum amicorum, nemo abs te interrogatus] Nonius Marcel. in dictione *producere*, ita hunc locum citat. *Nemo tuorum amicorum, nemo abs te productus, nemo interrogatus.* Probat, inquam, ex hoc loco, uſum eſſe *producendi* verbo Tullium. Mihi autem quare hoc repudiemus, cauſa eſſe nulla videtur: cum præſertim oratoris conſilio mirifice conveniat. Hoc enim idem valet ac ſi diceret, neminem poſſis producere, atque interrogare, &c. *Hott.*

Nemo hoc non neſcit, nemo tuorum amicorum, nemo abs te interrogatus, nunc ſe primum hoc dicet audire] Vetus. *Nemo tuorum amicorum, nemo prompte abductus, nemo abs te interrogatus, nunc ſe primum hoc diceret audire.* Non magni momenti id, ſed ex fide mihi referendum videbatur, quicquid diverſum, aut amplius inveniſſem, modo non plane abſurdum videretur. *Nannius.*

Nemo abs te productus] Nunc primum adjicitur Ciceroni ex Nonio, qui id laudat in *producere*. veſtigiaque ejus remanſerant in mſ. Nannii, præferente *nemo prompte adductus*; quod Gulielmius refingebat in *nemo pro te adductus*. ut Cicero mirifice eos qui ab ipſo Verre pro ſe adducerentur, contra illum teſtimonium dicere confirmet. *Gruterus.*

Mortis cauſam fugitivi ſuſtinent] E Græcis fontibus derivata locutio. Nam αἰτίαν ὑπέχειν Græce dicimus. Similiter Epiſt. ad Attic. libro XIII. *Nunc vero cum de Magno conſtet, nonne furor ejus omnem cauſam ſuſtinet? Fugitivos* autem dicit, qui in Sicilia Athenione duce graſſabantur. *Hottom.*

bitat, quin eo ſit occiſus, quod habere clauſa non potuerit ſua conſilia de Verre. Iſte porro non dubitabat, quin is, qui antea alium ſtudio adductus accuſaſſet, ſibi advenienti praeſto eſſet futurus, cum eſſet parentis injuriis & domeſtico dolore commotus. Iamne intelligitis, judices, quae peſtis, quae immanitas in veſtra antiquiſſima, fideliſſima, proximaque provincia verſata ſit? Iam videtis, quam ob cauſam Sicilia tot hominum antea furta, rapinas, iniquitates ignominiaſque perpeſſa, non potuerit hoc novum ac ſingulare, atque incredibile genus injuriarum contumeliarumque perferre? Iam omnes intelligunt, cur univerſa provincia defenſorem ſuae ſalutis eum quaeſivit, cujus iſte fidei, diligentiae, perſeverantiae, nulla ratione eripi poſſit. Tot judiciis interfuiſtis: tot homines nocentes & improbos accuſatos & veſtra, & ſuperiorum memoria ſcitis eſſe. ecquem vidiſtis, ecquem audiſtis in tantis furtis, in tam apertis, in tanta audacia, tanta impudentia eſſe verſatum?

mines honeſtiſſimos, non ſolum Siculos, ſed etiam equites Romanos: ut, quicum inire convivium nemo umquam niſi turpis impuruſque voluiſſet; ad ejus convivium ſpectatiſſimi atque honeſtiſſimi viri tenerentur. Haec tu omnium mortalium profligatiſſime ac perditiſſime, cum ſcires, cum audires quotidie, cum videres: ſi ſine tuo maximo quaeſtu fierent, cum tanto periculo tuo fieri paterere atque concederes? & tantum apud te quaeſtus Apronii, tantum ejus ſermo inquinatiſſimus, & blanditiae flagitioſae valuerunt, ut numquam animum tuum cura tuarum fortunarum cogitatioque tangeret? Cernitis, judices, quod & quantum incendium decumanorum impetu, non ſolum per agros, ſed etiam per reliquas fortunas aratorum, neque ſolum per bona, ſed etiam per jura libertatis & civitatis, iſto praetore, pervaſerit. Videtis pendere alios ex arbore, pulſari autem alios & verberari, porro alios in publico cuſtodiri, deſtitui alios in convivio: condemnari alios a medico & praecone praetoris: bona tamen interea

invitavit rurſus invito Phædrus lib. I fab. 26:

Vulpis ad cœnam dicitur ciconiam
Prior invitaſſe. &c.
Qua vulpem cum revocaſſet, intrito cibo
Plenam lagenam poſuit.

Alia exempla in promtu ſunt, & vix cuiquam paullo humaniori incognita. *Gravius.*

Nemo unquam niſi turpis] Propter odorem teterrimum oris & corporis. *Hottom.*

Et blanditia flagitioſa] *Feminis*, inquit Aſconius, *& maxime meretricibus blanditia conveniunt.* Ergo hoc ad Apronii infamiam ac turpitudinem pertinere voluit. *Idem.*

Nunquam animum tuum cura tuarum fortunarum] Nunquam tibi in mentem veniret, tempus fore cum abs te horum ratio repoſceretur. Apud Nonium Marcellum locus hic corrupte legitur hoc modo, *Nunquam tuo me cura, tuarumve fortunarum cogitatio tangeret.* Idem.

Pulſari autem alios & verberari] Franc. *pulſari alios, aut etiam verberari.* Eſt autem *verberari* virgis cædi. Hinc apud Comicos *verbero* eſt maſtigia, ſervus qui verberibus, hoc eſt flagris cæditur. Itaque Iuſtinus lib. I dixit *ſervilia verbera.* Mox idem rectius diſtinguit. *Quid? Eſt hoc populi Rom. imperium?* Græv.

Deſtitui alios in convivio] *Deſtitui* pro *conſtitui*: ut libro accuſat. V. *Qui quia Cleomenem in defendendo filio laſerat, nudus pene eſt deſtitutus.* Q. autem Lollium intelligit. Sic apud Plautum. *Hoc Herculis & jam fanum Veneris quod ſit: ita duo deſtituit ſigna hic cum clavis ſenex.* Sic in oratione C. Gracchi apud A. Gellium, *Iccirco palus deſtitutus eſt in foro, veſtimenta detracta ſunt.* Item apud Livium lib. VII. ubi de Galli & Manlii Torquati duello loquitur, *Duo*, inquit, *in medio armati deſtituuntur.* Hott.

ea nihilominus eorum omnium ex agris auferri ac diripi. Quid eſt hoc? populi Romani imperium? populi Romani leges? judicia? ſocii fideles? provincia ſuburbana? nonne omnia potius ejuſmodi ſunt, quae, ſi Athenio viciſſet, in Sicilia non feciſſet? non, inquam, judices, eſſet ullam partem iſtius nequitiae fugitivorum inſolentia con-
7 ſecuta. Privatim hoc modo: quid? publice civitates quemadmodum tractatae ſunt? audiſtis per multa indicia & teſtimonia civitatum, & reliquarum audietis. Ac primum de Agyrinenſi populo, fideli & illuſtri breviter cognoſcite. Agyrinenſis eſt in primis honeſta civitas Siciliae, hominum ante hunc praetorem locupletium, ſummorumque aratorum. ejus agri decumas cum emiſſet idem Apronius, Agyrium venit. Qui cum eo cum apparitoribus, id eſt, cum minis ac vi veniſſet, poſcere pecuniam grandem coepit, ut, accepto lucro, diſcederet. nolle ſe negotii quidquam habere dicebat, ſed accepta pecunia quam primum aliam civitatem

onius certiorem facit iſtum, cuja res erat, quid
eſſet. Statim, tanquam conjuratio aliqua Agyrii 28
tra rempublicam facta, aut legatus praetoris pul-
ſ eſſet, ita Agyrio magiſtratus & quinque primi
tu iſtius evocantur. Veniunt Syracuſas: praeſto
Apronius: ait, eos ipſos, qui veniſſent, contra edi-
n praetoris feciſſe. Quaerebant, quid? reſponde-
ſe ad recuperatores eſſe dicturum. Iſte, aequiſ-
is homo, formidinem illam ſuam miſeris Agyri-
ſibus injiciebat: recuperatores ſe de cohorte ſua
rum minabatur. Agyrinenſes, viri fortiſſimi, ju-
um ſe paſſuros eſſe dicebant. Ingerebat iſte Ar-
idorum Cornelium medicum, Valerium praeco-
, Tlepolemum pictorem, & ejuſmodi recupera-
s: quorum civis Romanus nemo erat: ſed Graeci
legi, jampridem improbi, repente Cornelii. Vide-
: Agyrinenſes, quidquid ad eos recuperatores Apro-
attuliſſet; illum perfacile probaturum. condemnari
cum

pretio remittere decumas arato-
ellet. Nam *lucrum*, ut infra con-
, ſumma erat pecuniæ aut frumen-
uam Apronius decumas aratori-
mittens, ab iis una cum pretio,
decimas emerat, exigebat. Vn-
d in Divinatione, ſupra. *Manci-
civitatibus pro frumento pecuniam
unt.* Non tamen in pecunia nu-
perpetuo dabatur. quin ne decu-
uidem decumani pecunia nume-
erpetuo coemebant: ut apparet
ex locis. Cum autem magno
Apronius, nolebant Agyrinen-
tantidem acciperent, quanti ille
t, inſuper aliquid adjungere. At-
oc eſt quod ſupra dixit, *Poſcere
m pecuniam cœpit, ut accepto lucro
ret.* Nonnulli hoc loco corrigere
unt, *Cum illi emiſſent:* quod ab-
n eſt. *Hottom.*

a res erat] C. Verrem. *Idem.*

recuperatorem] In quo ipſo para-
um ſibi exitum videbant. *Idem.*

temidorum Cornelium medicum &c.]
Sunt a Fabriciano. nam publicata retro
lectio: *Artemidorum medicum Corne-
lium, pictorem Tlepolemum*, omiſſis ce-
teris. *Gruterus.*

Tlepolemum pictorem] In manuſcri-
pto, *praeconem:* quod eo mihi proba-
bilius videtur, quia ſæpe antea præco-
nem in recuperatoribus nominavit. ex
cohorte enim judices a Verre dabantur.
At pictor Tlepolemus, de quo infra,
ex cohorte non erat. *Hottom.* Sed vide
Manut.

Repente Cornelii] L. Sulla victor, pro-
ſcriptorum ſervis, qui firmis corporis
viribus, & ætate integra eſſent, am-
plius decem millibus libertatem dedit:
eoſque cives Romanos eſſe, & Corne-
liorum nomine appellari voluit: ut ex
plebe perpetuo decem hominum mil-
lia, qui ad ſua mandata præſto eſſent,
haberet. Appianus ergo cum dixit Arte-
midorum medicum Cornelium, Cor-
nelii nomen, utpote inviſum, de in-
duſtria inculcavit. *Hottom.* Rectius
Manutius, quem vide.

cum iſtius invidia infamiaque malebant, quam ad ejus conditiones pactioneſque accedere. Quaerebant, quae in verba recuperatores daret. Reſpondebat, ſi pareret adverſus edictum feciſſe: quae ſe in judicio dicturum ajebat. Iniquiſſimis verbis, improbiſſimis recuperatoribus conflictari malebant, quam quidquam cum iſto ſua voluntate decidere. Summittebat iſte Timarchidem, qui moneret eos, ſi ſaperent, ut tranſigerent. Pernegabant. Quid ergo? In ſingulos H-S quinquagenis millibus damnari mavultis? Malle dicebant. Tum iſte clare, omnibus audientibus, qui damnatus erit, inquit, virgis ad necem caedetur. Hic illi flentes rogare atque orare coeperunt, ut ſibi ſuas ſegetes fructuſque omnes, arationeſque vacuas Apronio tradere liceret: ut ipſi ſine ignominia moleſtiaque diſcederent. hac lege, judices, decumas vendidit Verres. Dicat licet Hor-

tere poterat. Verum Artemidoro recuperatore. Quid, ſi minus arator dediſſet, quàm popoſciſſet Apronius? Iudicium in aratorem in quadruplum. Ex quo judicum numero? Ex cohorte praetoris praeclara hominum honeſtiſſimorum. Quid amplius? minus te jugerum profeſſum eſſe dico: recuperatores rejice, quod adverſum edictum feceris. Ex quo numero? ex eadem cohorte. Quid erit extremum? Si damnatus eris, nam dubitatio damnationis, illis recuperatoribus, quae poterat eſſe? virgis te ad necem caedi neceſſe erit. His legibus, his conditionibus, erit quiſquam tam ſtultus, qui decumas veniſſe arbitretur? qui aratori novem partes reliquas factas eſſe exiſtimet? qui non intelligat, iſtum ſibi quaeſtui praedaeque habuiſſe bona, poſſeſſiones, fortunas aratorum? Virgarum metu Agyrinenſes, quod imperatum eſſet, facturos ſe eſſe dixerunt. Accipite nunc, quid imperarit: & diſſimulate vos, ſi poteſtis, vos intelligere, ipſum praetorem, quod tota Sicilia perſpexerit, redemtorem decumarum, atque adeo arationum dominum ac regem fuiſſe. Imperat Agyrinenſibus, ut decumas ipſi publice accipiant, Apronio lucrum dent. Si magno emerat, quoniam tu es, qui diligen-

Recuperatores rejice] Mihi ſuſpectus eſt hic locus, quamvis libri omnes conſentiant. Quomodo enim Apronius aratoribus, quos in judicium vocabat, poterat dicere, *rejice recuperatores?* Scripſiſſe puto Tullium: *recuperatores recipe.* Veni in jus ad recuperatores, qui cognoſcant, num minus jugerum profeſſus ſis. Hinc quaerunt aratores: *Ex quo numero* ſcilicet ſumentur recuperatores? *Gravius.*

Aratorum dominum ac regem fuiſſe] Vetus. *Arationum dominum ac regem fuiſſe.* Sed hoc languidius quia perſonis caret. *Nannius.* Recepit tamen Carol. Stephanus: *arationum.* Recte. ſic in praecedentibus corrupte in Francii legebatur *decumanorum.* Sicut & fuit decumarum emtor Verres, ſic arationum dominus. hoc eſt, omnes arationes in ſuam poteſtatem redegerat, ut illarum proventum inſtar tyranni contra fas eriperet Verres aratoribus, & interciperet. vide infer. cap. 33. *Gravius.*

Decumas accipiant] Quas emerat Apronius. *Hottom.*

Lucrum dent] Et pretium quanti emerat, & aliquam praeterea pecuniam. *Idem.*

Si magno emerant] Ab Apronio, cui pecuniam tantam, quanta primum emerat, rependerant. Iubet enim Verres habere eos ſibi decumas, & pretium ſibi reddere. ut infra. *Iubet Segeſtenſes a Decimo tantidem publice accipere.* Idem.

Si magno emerat] Sic legendum eſt, non,

ligentiſſime pretium exquiſiſti, qui, ut ais, magno vendidiſti, quare putabas emtori lucrum addi oportere? Eſto: putabas. quamobrem imperabas, ut adderent? Quid eſt aliud capere & conciliare pecunias, in quo te lex tenet, ſi hoc non eſt, vi atque imperio cogere invitos lucrum dare alteri, hoc eſt, pecuniam dare? Age, quid tum? ſi Apronio, deliciis praetoris, lucelli aliquid juſſi ſunt dare, putate Apronio datum, ſi Apronianum lucellum, ac non praetoria praeda vobis videbitur. Imperas, ut decumas accipiant, Apronio dent lucrum, tritici medimnum XXXIII. Quid eſt hoc? una civitas ex uno agro plebei Romanae prope menſtrua cibaria

non, *emeras*, ut habent nonnulli libri vulg. ſubintelligitur enim, Apronius, qui parvo a prætore decumas emerat, cum ipſum prætorem in decumis ſocium haberet, ut alibi dicetur. *Lamb.* Sed editiones pleræque ut Victor. Car. Steph. aliæque *emerant*. male.

Pretium exquiſiſti] In auctione. *Hot-*

notam etiam in manuſcripto libro ſæpe offendi ex cujus ignorantia etiam alius error, qui infinitis locis hujus orationis tenebras offudit. Cum enim *modium* numerum librarii ſcriberent, hanc notam frequenter exarabant, MOD. quæ vix credi poteſt quam crebro cum alia ſuperiore commutata ſit. Nos Dei

ι praetoris imperio donare Apronio cogitur. Tu
no decumas vendidiſti, cum tantum lucri decuma-
t datum? profecto, ſi pretium exquiſiſſes diligenter,
, cum vendebas, $\bar{x}$ medimnum potius addidiſſent,
quam

Ilio, & T. Livio, & aliis in hoc
e non inuſitatus. *plebis* tamen
lius, non minus antiquus. *Lamb.*
Rom. *menſtrua cibaria*] Probe ex-
Italiæ ſuæ novum ſidus Vincen-
ontarenus lib. de frumentatione.
lebi; cogentibus Pall. & edd. an-
, item Victoriana. recentior *ple-*
te melius *plebei*. Gruter. Cum
nvenerit in antiquo codice Lam-
quid dubitamus recipere, cum
tia hunc caſum poſtulet. Nonne
legitur apud Livium, & in in-
mibus antiquis *tribunus plebei?*
ns.

i Romana menſtrua cibaria] In-
ur a Cicerone menſtrua annona
ge Terentia plebi donabatur eo
o, quo Verres fuit in Sicilia.
nti illius numerus acceſſit ad me-
m XXXIV M. Sed imminutus eſt
frumenti a Tullio ad crimen au-
n, nos eum amplificemus &
amus ad LV M. medimnum. qua
fiet ad illum tertiæ circiter par-
eſſio. Medimna ſingula modios
nos capiunt ſex. Erunt igitur
na modium Romanorum CCC M,
ſufficiunt hominum LX millibus
, ut modus frumenti fuerint
quini. Vinc. Contar. de frumen-
gitione cap. 7. Cap. 10. id ipſum
nat. Tum temporis, inquit,
erentia & Caſſia, quæ & ſimpli-
erentia dicitur, ex Sicilia aut de-
um aut emtionis nomine adve-
ur Romam quotannis ad octua-
centena modium millia. Ex iis
C modium Siculorum, quæ
LX ſunt Romanorum millia lege
ia ſunt importata ad largitiones
las, quæ, ſi verum eſt accepiſſe
e publicum frumentum ad LX
um millia tres paullo amplius
plebem Romanam aluerunt,
ſet menſtrua largitio CCC M mo-
diorum. vide & cap. 2 de lege Terentia. Verum non video qui crimen auxerit Cicero numerum frumenti ſi imminuit. Quo plus frumenti abſtulerat Apronius, tanto crimen erat majus. Cicero potius oratorum more dixit, tantum illum frumentum aſportaſſe, quantum prope ſuffecerit menſtruæ largitioni plebis Romanæ, quamvis tertia pars eſſet addenda, ſi ciborum menſtruorum, plebi lege Terentia debitorum, modum deberet implere. ideo adjicit *prope*, ne in reprehenſionem incurreret. *Gravius*.

Tu magno decumas vendidiſti] Tolle notam interrogationis, & colloca poſt illa verba, SIT DATUM. *Hottom.*

X *medimna*] Corrigendum eodem modo putarem, X *med.* id eſt *medimnum millia*. Idem. *Decem medimna potius addidiſſent, quam* H-S. DC.] Hanc pecuniæ ſummam videtur Cicero conſtituere pro medimnis XXXIII. ſi enim medimna in modios reſolveris, deinde ſingulis modiis ternos ſeſtertios attribueris, provenient H-S. DXCIII. deſunt ergo integritati iſtius ſummæ non niſi ſex ſeſtertia. Ceterum medimna ſingula, ſingula millia ſignificant: quo more ſeſtertia mille ſeſtertios. *Nannius*. *Medimnum potius*] In his Verrinis, vix receſſimus a numeris medimnum modiorumque ab Hottomanno nobis repræſentatis; non quod convenirent cum mſſ. noſtris; ſed quod tempus nobis deeſſet excutere membranas illas. fecimus hoc tanto fidentius, quod veriſimiliora ipſius eſſent quam vulgata: & alioquin eundem jam antea ſecuti fuiſſent Manutius ac Lambinus. *Grut.* *Medimna* ſignificare mille medimnos, credidit & Scaliger, ſed certis & liquidis rationibus refellitur a Gronovio, qui oſtendit veteres promiſcue dixiſſe *modii* & *modia*, *medimni* & *medimna*, ut *loci* & *loca* non magis autem modiis & me-

quam H-S IↃC poſtea. Magna praeda videtur: audite reliqua, & diligenter attendite, quo minus miremini, Siculos re neceſſaria coactos auxilium a patronis, a conſulibus, a ſenatu, a legibus, a judiciis petiviſſe. Vt probaret Apronius hoc triticum, quod ei dabatur, imperat Agyrinenſibus Verres, ut in medimna ſingula
31 dentur Apronio H-S tres. Quid eſt hoc? tanto numero

medimna ſignificaſſe mille modios. aut medimnos, quam *loca* mille locos. vide lib. III de Seſtert. cap. I. Recipienda igitur cum Manutio emendatio Hottomanni $\overline{X}$ *medimnum*, hoc eſt decem millia medimnum. Aut omiſſa eſt nota M, quam abſorpſit ſequens vocabulum *med.* cujus prima littera quoque *M* eſt, aut ſcripſerunt librarii $\overline{X}$ lineola capiti impoſita, quæ millenarii nota eſt, ut Probus Grammaticus docuit. *Gravius.*

H-S DC.] Subauditur *millia*. id eſt, coronatorum quindecim millia. *Hott.* agnoſceretur. Fallitur. *Probaretur* hic utique eſt exigeretur. Clariſſime hoc patet ex trito illo loquendi genere, quod toties apud veteres occurrit, cum Cenſores dicuntur *opus locare*, & poſtea *probare*, hoc eſt inſpicere & examinare num bonum ſit. Plaut. Trinum. IV, 3, 42: *Ex eorum ingenio horum ingenium probant*, pro quo Terentius dicit *ſpectant*. Hic *probant* non eſt laudant, approbant, ſed exigunt aliorum ingenia ad ſuum, & inde æſtimant, & pendunt. Vt & in Perſ. II, 2 I

Tu ex ingenio mores alienos probas.

o frumenti lucri nomine imperato & expreſſo, nummi praeterea exigentur, ut probetur frumentum? an poterat non modo Apronius, ſed quivis, exercitui ſi metiundum eſſet, improbare Siculum frumentum, quod ſti ex area, ſi vellet, admetiri licebat? Frumenti tan:us numerus imperio tuo datur & cogitur. non eſt ſatis. nummi praeterea imperantur. dantur. parum eſt. Pro decumis hordei alia pecunia cogitur. jubes H-S XXX lucri dari. Ita ab una civitate, vi, minis, imperio, injuriaque praetoris eripiuntur tritici medimnum XXXIII, & praeterea H-S LX. an haec obſcura ſunt? aut, ſi omnes homines velint, obſcura eſſe poſſunt? quae tu palam egiſti? in conventu imperaſti? omnibus inſpectantibus coegiſti? qua de re Agyrinenſes magiſtratus, & quinque primi, quos tu tui quaeſtus cauſa evocaſti, acta & imperia tua domum ad ſenatum ſuum renuntiaverunt: quorum renuntiatio, legibus illorum, litteris publicis mandata eſt: quorum legati, homines nobiliſſimi, Romae ſunt, qui hoc idem pro teſtimonio dixerunt? Cognoſcite Agyrinenſium publicas litteras: deinde

Peſſime. Cicero intelligit ſeſtertios ter:ios. Medimnus tum temporis quinde:im ſeſtertiis erat, quomodo pro probatione medimni penderentur tria ſeſtertia. *Medimna ſingula* eſſe ſingulos medimnos jam ante vidimus. *Grav.*

Tanto numero frumenti in lucri nomen imperato] Vetus. *Lucri nomine imperato.* Nannius.

H S XXX.] Subaudi *millia*. id eſt coronatos ſeptingentos & quinquaginta. *Hottom.* Cur ſubaudiatur, quod toties inculcat, *millia*. Imo H-S triginta, ſunt ſeſtertia triginta, hoc eſt ſeſtertii tricies mille.

Medimna XXXIII.] Emendo, *medimnum*: ut ſupra. *Hottom.*

H-S LX.] Error manifeſtus. Nam III millia. H-S. in ſingula medimnum millia, ſi medimnum ſint XXXIII millia, efficiunt XCIX millia ſeſtertium. Iamque pro decumis hordei XXX millia exacta ſunt, quae omnia, ſummam efficiunt CXXIX millium H-S: id eſt coronatorum CIↃ CIↃ CIↃ CCXXV. Emenda ergo, H-S CXXIX. *Idem.* Falſa haec omnia. H-S LX ſunt ſeſtertia ſexaginta, hoc eſt ſexaginta millia nummum ſeſtertium; ſunt centum quingenti coronati, quos accepit pro probando frumento, cum in ſingulos medimnos tres ſeſtertii pendi juberentur. *Gravius.*

Aut, ſi omnes homines] In Franc. primo alia manu emendatum legitur *haud, ſi omnes homines.*

Quos tui quaeſtus cauſa evocaſti] Vetus. *Quos tu tui quaeſtus cauſa evocaſti.* Nann. *Quos tu tuique*] Eſt a Nanniana, vulgata enim, *quos tui*, tantum. *Gruterus.* *Tu* eſt a Nanniano, non *tuique*. Iſtud *que* reſpuit ſententia & veterum librorum, inter quos Franc. prim. ſcriptura. *Gravius.*

Re-

de teſtimonium publicum civitatis. Recita litteras pu-
blicas. LITTERAE PVBLICAE. Recita teſtimo-
nium publicum. TESTIMONIVM PVBLICVM.
Animadvertiſtis in hoc teſtimonio, judices, Apollodo-
rum, cui Pyragro cognomen eſt, principem ſuae ci-
vitatis, lacrymantem teſtari ac dicere, numquam poſt
populi Romani nomen ab Siculis auditum & cogni-
tum, Agyrinenſes contra quemquam infimum civem
Rom. dixiſſe aut feciſſe quippiam : qui nunc contra
praetorem populi Romani magnis injuriis, & magno
dolore publice teſtimonium dicere cogerentur. Vni
mehercule, huic civitati, Verres, obſiſtere tua defen-
ſione non potes : tanta auctoritas eſt in eorum homi-
num fidelitate, tantus dolor in injuria, tanta religio in
teſtimonio. Verum non una te tantum, ſed univerſae
ſimilibus afflictae incommodis, legationibus ac teſtimo-
32 niis publicis perſequuntur. Etenim deinceps videa-
mus, Herbitenſis civitas honeſta & antea copioſa,

Atidius, iſtius item miniſter in decumis, cum emiſſet, & praefecti nomine cum veniſſet Herbitam cum Veneriis, locuſque ei publice, quo deverteretur, datus eſſet: coguntur Herbitenſes ei lucri dare tritici medimnum XXXVII millia, cum decumae veniſſent tritici medimnum $\overline{\text{XVIII}}$. Atque hoc tantum triticum lucri coguntur dare publice, cum jam privatim aratores ex agris ſpoliati atque exagitati decumanorum injuriis profugiſſent. Anno ſecundo cum emiſſet Apronius decumas tritici medimnum $\overline{\text{XXV}}$, & ipſe Herbitam cum illa praedonum copia manuque veniſſet: populus publice coactus eſt ei conferre lucri tritici medimnum $\overline{\text{XXVI}}$ & acceſſionem

H-S CIƆ

ſed certa pactione frumenti omnium frugum cujuſvis generis decumas. *Hott.*

Accenſus iſtius item miniſter] Vetus. *Atidius item iſtius miniſter.* Nann.

Herbitam] Herbita Siciliæ urbs eſt inter Symæthum amnem, & Heræum montem. Cluverius putat hodie Nicoſiam dici, quem vide Sicil. antiq. II, 8.

Tritici medium XXXVII.] Legendum puto, *medimnum.* Nam in lucro (ut ante dixi) & ipſum pretium, id eſt tritici medimnum XVIII, & incrementum continetur. quod eo probabilius videtur, quia continuo poſt idem eſt mendum, ubi tritici modium XVIII legimus: cum *medimnum* (ut paulo ante) legendum conſtet. & rurſus paulo poſt, *Tritici medium* XXV *&* XXVI, pro *medimnum.* Error ſane (ut paulo ante poſui) natus eſt ex notis *med.* & *mod.* quas librarii, non ſatis ad negotium ſuum intenti, plerumque commutarunt. *Hottom.* *Coguntur Herbitenſes ei lucri dare medium* XXXVII.] Vet. *Coguntur Herbitenſes ei lucri dare tritici med.* XXXVII *millia.* Cæterum hanc notulam M°. obſervavi in veteri codice, nunc pro medimnis, nunc pro modiis capi, ſed confuſis ſignis, *M°.* enim modios, M•. medimna indicat. Dictum autem eſt eadem figura *lucri dare*, qua *acceſſionis dare*, ut ſubintelligas nomine vel cauſa. ejuſdem rationis propemodum videtur, quod noxæ dativum potius quam genitivum malint. *Nannius.*

Tritici medimnum XVIII *millibus*] Sic eſſe legendum oſtendit ſimilis locus infra, non longe, ibi, cum *decuma veniſſent tritici medium* CVIII *millibus.* Nam cum medimnus contineat ſex modios, facile cuivis apparet, XVIII millia medimnum efficere centum, & octo millia modiorum. Multa autem hic ſunt emendata in his & modiorum, & medimnorum, & ſeſtertiorum numeris: quæ diligens & attentus lector facile, etiam nobis tacentibus, animadvertet. *Lambinus.*

Atque hoc triticum lucri coguntur publice dare, cum jam privatim aratores ex agris ſpoliati] Vetus. *Atque hoc tantum triticum lucri coguntur dare publice: cum jam privati aratores ex agris*, &c. Nann.

Decumas tritici medimnum XXV.] Sequimur hic Francii primum, niſi quod *medium* in illo ſcribatur, & Paulli Manutii editionem, cui ſic legendum eſſe perſuaſit Hottomannus. In ceteris ſine ſententia, *decumas tritici* XXV *millibus.* Grævius.

Cum illa prædonis copia] *Prædonis*, Accenſi Timarchidis. *Copia*, Veneriis & apparitoribus. magis tamen placeret ut *prædonum* legeremus. *Hottom.* *Cum illa prædonis copia*] Vetus. *Prædonum copia.* Nannius. Firmat Franc.

H-S MM.]

H-S CIↃ CIↃ. De acceſſione dubito, an Apronio ipſi data ſit, merces operae, pretiumque impudentiae. De tritici quidem numero tanto, quis poteſt dubitare, quin ad iſtum praedonem frumentarium, ſicut Agyrinenſe frumentum, pervenerit? Anno vero tertio in hoc agro conſuetudine uſus eſt regia. Solere ajunt barbaros reges Perſarum ac Syrorum, plures uxores habere: his autem uxoribus civitates attribuere, hoc modo: Haec civitas mulieri redimiculum praebeat, haec in collum, haec in crines. ita populos habent univerſos non ſolum conſcios libidinis ſuae, verum etiam adminiſtros. Eandem iſtius, qui ſe regem Siculorum eſſe ducebat, licentiam libidinemque fuiſſe cognoſcite.

H-S M M.] Quinquaginta coronatos: ſed pro hac nota ſcribe CIↃ CIↃ. *Hott.* *Et acceſſionem* H-S. M M.] Vetus. *Populus publice coactus eſt ei conferre modium XXI. acceſſionis ∞ ∞.* Ex qua nota quantum datum ſit intelligas, ſed quid da-

rant fide digno, cum ſe regionem plane amplam & fructuoſam prateriiſſe diceret, unius prope diei iter longam, quam incolæ Reginæ zonam vocitarent. Eſſe aliam praterea, quam rurſus calyptram nominarent, itemque alia loca eſſe quamplurima

te. Aeſchrionis Syracuſani uxor eſt Pippa: cujus nomen iſtius nequitia tota Sicilia pervulgatum eſt, de qua muliere verſus plurimi ſupra tribunal, & ſupra praetoris caput ſcribebantur. Hic Aeſchrio, Pippae vir adumbratus, in Herbitenſibus decumis novus inſtituitur publicanus. Herbitenſes cum viderent, ſi ad Aeſchrionem pretium recidiſſet, ſe ad arbitrium libidinoſiſſimae mulieris ſpoliatum iri: liciti ſunt uſque eo, quoad ſe efficere poſſe arbitrabantur. ſupra adjecit Aeſchrio. neque enim metuebat, ne, praetore Verre, decumana mulier damno affici poſſet. Addicitur medimnum xxxv millibus

Æſchironis Syracuſani uxor eſt Pippa] Hoc nomen adulteræ Cicero libenter inculcat, & quia mimi filia, & quia vox *Pippa* cum Chelidone non parum convenit, alterum avis nomen, alterum ſoni, quo aves utuntur. Catullus de paſſere. *ad ſolam dominam uſque pippiabat*. Nannius.

Pippa vir adumbratus] Tranſlatum a pictoribus, qui *adumbrare* dicuntur, cum leviter informant, ut quaſi umbra duntaxat ejus rei, quam picturi ſunt, appareat. Nam exprimere poſtea dicuntur, cum adhibent colores. Itaque ſæpe hæc quaſi contraria inter ſe Cicero opponit; ut Tuſcul. II. *Eſt enim gloria, ſolida quadam res & expreſſa, non adumbrata*. Similiter actores in ſcena, veluti qui Priami aut Achillis perſonam ſuſtinent, adumbrati dicuntur: & hoc loco *vir adumbratus*, qui mariti nomen ac perſonam ſuſtinebat, cum eſſent alii revera Pippæ mariti. *Hottom.*

Pretium rediſſet] Si decumæ illi addicerentur in auctione. *Idem.* *Si ad Æſchrionem precium rediſſet*] Vetus. *Si ad Æſchrionem precium recidiſſet*. Nannius. Num antehac apud Æſchrionem unquam fuerat, ut jam ad illum redire poſſet pretium? Omnino cum Carolo Stephano recipienda eſt Nanniani codicis ſcriptura, quam immerito alii editores contemſerunt. *Grav.*

Quoad efficere ſe poſſe] Quoad videbatur fieri aliquo modo poſſe. *Hott.*

Addicitur medimnis M M.] Vet. *Addicitur medimnum* VIIIC. Melius hæc octo millium ſumma, quam illa duorum millium conveniet cum ſequentibus locis, ubi bis eundem numerum repetit his verbis. *Nannius.*

Addicitur medimnis M M.] Dimidio fere pluris quam ſuperiori anno. quantum autem in decumis fuit ſuperiore anno, ex his verbis patebit. *Anno ſecundo*, inquit, *cum emiſſet Apronius decumas tritici medium* XXV *millibus*. quæ ſumma fere dimidio minor quam octo millia medimnorum, quæ in ſe continent XL octo modiorum millia. Ac rurſus *Intellexit iſte ita magno vendidiſſe, ut amplius ex Herbitenſibus exprimi non poſſet, demit de capite medimna* DC. *jubet in tabulas pro medimnis* M M M V I I I *referri* &c. Pro hoc numero habet vetus codex VIII. jam ſingulas monadas in his libris pro totidem millibus capi, ſupra admonitum, idemque annotatum a Georgio Agricola. Cæterum hunc numerum M M M V I I I octo tantummodo millia ſignificare hac ratione mihi perſuadeo, ſcriptum ſcilicet olim fuiſſe M M M V. Inſolenti certe modo, ſed non ſemel in Verrinis obvio. Alius librarius, qui voluit indicare has litteras omnes eſſe millenarias. pro tribus M M M. tres notas in margine aſſcripſit, id alius rurſus in eo contextum retulit, atque ita nobis ex ſuperfluo iſtæ tres monades accreverunt. Conjecturam meam

bus dimidio fere pluris, quam ſuperiore anno. Aratores funditus evertebantur: & eo magis, quod jam ſuperioribus annis exhauſti erant, ac paene perditi. Intellexit iſte ita magno veniſſe, ut amplius ab Herbitenſibus exprimi non poſſet. demit de capite medimnum CIↃ CIↃ CIↃ IↃC jubet in tabulas pro medimnum XXXI referri XXXI & CCCC. Hordei decumas ejuſdem agri Docimus eme-

meam vel vero, vel veriſimile niti, ſequentia indicabunt. Verres enim iſtam licitationem octo millium jubet ad ſexcenta diminui, ac pro eo numero in tabulas referri D M M D I V. hoc eſt, ut ego computo ſeptem millia, quingenta & quadringenta. Cur autem factum ſit ut D redundet, hanc, quæ mihi certe utcunque probabilis videtur, cauſam accipe. Librarius, cum vidiſſet in hoc numero D ante M M præponi, & notam eſſe credens quingentenariam, eam in-

ba, quæ non bene a quibuſdam emendata ſunt, ita reſtitui poterunt. *Primo anno venierunt ejus agri decumæ tritici modium* XLIIII. paullo poſt: *anno ſecundo cum emiſſet Apronius decumas tritici modium* XXV. DCCC. & poſt, *modium* XXV. infra, *addicitur medimnum* VIII. C. *dimidio fere pluris quam ſuperiore anno &c. jubet in tabulas pro medimnum* VIII. C. *referri.* F. Vrſinus.

Dimidio fere pluris, quam ſuperiore an-

emerat. Hic eſt Docimus, qui ad iſtum deduxerat Tertiam, Iſidori mimi filiam, vi abductam ab Rhodio tibicine. Hujus Tertiae plus etiam quam Pippae, plus quam ceterarum, ac prope dicam, tantum apud iſtum in Sicilienſi praetura auctoritas valuit, quantum in urbana Chelidonis. Veniunt Herbitam duo praetoris aemuli, non moleſti, muliercularum teterrimarum improbiſſimi cognitores. incipiunt poſtulare, poſcere, minari. non poterant tamen, cum cuperent, Apronium imitari. Siculi Siculos non tam pertimeſcebant. Cum omni ratione tamen illi calumniarentur, promittunt Herbitenſes vadimonium Syracuſas. Eo poſteaquam ventum eſt, coguntur Aeſchrioni, id eſt, Pippae, dare tantum, quantum erat de capite demtum, tritici medimnum CIↃ CIↃ CIↃ IX. Mulierculae publicanae noluit ex decu-

mis

Pro medimnum CCIↃↃ CCIↃↃ CCIↃↃ IↃↃ *referri*, CCIↃↃ CCIↃↃ CCIↃↃ CIↃ CCCC] Id eſt, pro medimnum XXXV millibus referri XXX millia, & mille quadringentos. nemo eſt, qui non facile videat ita legendum, & has ſummas quadrare. deme enim de medimnum XXXV millibus, tria millia, & ſexcentos medimnos, reſtabunt XXX millia, unum mille, & quadringenti. *Lambinus.*

Vi abductam ab Rhodio tibicine] Donatus in illud Terentii, *Multa ſunt cauſa quamobrem cupio abducere: Abducere*, inquit, *dixit tanquam ab ſtulto: nec per verum meritum, ſed per fraudem.* Cicero, *Per vim atque dolum abducta ab Rhodio tibicine.* Hottom.

Duo praetoris aemuli non moleſti] *Aemulum* dixit pro *rivali*, qui eandem amat; ut in illo Terentii, *Et iſtum aemulum, quod poteris, ab ea pellito. Aeſchrionem* autem, propter uxorem: & *Docimum* propter *Tertiam* ſignificat. *Idem.*

Muliercularum teterrimarum improbiſſimi cognitores] *Cognitores* (ut alibi declaravimus) praeſentium dicuntur, qui *procuratores* abſentium. Contumelioſe autem *cognitores* appellat, quaſi non ſuum ipſi jus perſequerentur, ſed mulierum: utpote quibus id Verres libidinis cauſa conceſſerat: itaque paulo infra, *Coguntur*, inquit, *Aeſchrioni, id eſt, Pippa dare tantum, &c.* In orat. pro Caecina, *Ebutium viduarum cognitorem* contumeliae loco appellat: quod alendis earum litibus & controverſiis ipſe aleretur. *Idem.* *Muliercularum deterrimarum improbiſſimi cognitores*] Vetus. *Muliercularum teterrimarum improbiſſimi cognitores.* Sunt autem hic *cognitores*, non procuratores ad litem, qui cauſam familiarius cognitam habent, ſed procuratores ad negotia decimarum ſcilicet. uxores enim illorum decumanae erant re vera, ipſi in re uxoria procuratores. *Nannius.* *Muliercularum teterrimarum*] Haud aliter Pal. & Nannianus. Vulgata *deterrimarum*. eandem vocem revocavi quoque infra cap. 35. *Gruterus.* Vide de voce *cognitor* Gronov. de pec. vet. IV, 3.

Tritici medios MMM DC.] Lege *medimnum*, ut ſupra: & ſcribe ſic, *medimnum* CIↃ CIↃ CIↃ IↃC. *Hottom.* *Tritici medios* MMM DC.] Audivimus ſupra ſexcenta medimna de capite eſſe detracta octo millium, ea debent con-

ti-

mis nimium lucri dare, ne forte ab nocturno ſuo quaeſtu animum ad vectigalia redimenda transferret. Transactum putabant Herbitenſes, cum iſte, quid de hordeo, inquit, & Docimo, amiculo meo? quid cogitatis? At hoc agebat in cubiculo, judices, atque in lectulo ſuo. Negabant illi ſibi quidquam eſſe mandatum. Non audio: numerate H·S XV. Quid facerent miſeri? aut quid recuſarent? praeſertim cum in lectulo decumanae mulieris veſtigia viderent recentia, quibus illum inflammari ad perſeverandum intelligebant? Ita civitas una ſociorum atque amicorum duabus teterrimis mulierculis, Verre praetore, vectigalis fuit. Atque ego nunc eum frumenti numerum, & eas publice pecunias decumanis ab Herbitenſibus datas eſſe dico: quo illi frumento, & quibus pecuniis tamen a decumanorum injuriis cives ſuos non redemerunt. Perditis enim, & direptis aratorum bonis, haec decumanis merces dabatur, ut aliquando ex eorum

non modo ferendum, verum etiam audiendum videtur? Vnus adhuc fuit poſt Romam conditam, dii immortales faxint, ne ſit aliter, cui reſp ſe totam traderet temporibus coacta & malis domeſticis, L. Sulla. hic tantum potuit, ut nemo, illo invito, nec bona, nec patriam, nec vitam retinere poſſet: tantum animi habuit ad audaciam, ut dicere in concione non dubitaret, bona civium Romanorum cum venderet, ſe praedam ſuam vendere. Ejus omnes res geſtas non ſolum obtinemus; verum etiam propter majorum incommo-

dum, verum etiam audiendum videtur. Malim vulgatam lectionem, quæ indicat, id nullo modo ferri debere, & inſigniter puniendum. quamquam vetus exemplar etiam magni ponderis verba habeat, ſcilicet ne audiendum quidem, tantum abeſſe ut ſit ferendum. *Nannius.*

Quo tandem modo vobis non modo ferendum, verum etiam audiendum videtur?] Ita Lambinus, ſed ex libro Nannii. prius cuſi, *modo ferendum verum etiam animadvertendum videtur.* Palatini accedunt ſcripturæ Nanniæ, niſi quod omittant, *vobis non modo*; neque aliter edd. vett. *Gruterus.* Franc. accedit Palatinis. Hanc Nanniani codicis ſcripturam ſecuti ſunt Carolus Stephanus, Lambinus & Gruterus.

Cui Reſpub. totam ſe tradidit] Vetus. *Cui Reſp. ſe totam traderet.* Nannius. *Totam ſe traderet*] Aliæ edd. *tradidit*, ſed noſtrum eſt in membranis Nannii. *Grut.*

L. Sylla] Vetus. *L. Sulla*, ſic *cypreſſus & cupreſſus.* Nannius.

Nec vitam retinere poſſet] In hanc ſententiam Salluſtius in conjuratione ſic ſcribit, *Nam uti quiſque aut domum, aut villam, poſtremo vas aut veſtimentum alicujus concupiverat, dabat operam, ut is in proſcriptorum numero eſſet: neque prius finis jugulandi fuit, quam Sulla omnes ſuos divitiis explevit.* Hottom.

Vt dicere in concione non dubitaret] Bona proſcriptorum pro roſtris a Sulla vendita oſtendit in orat. contra Rullum, his verbis, *L. Sulla cum bona indemnatorum civium funeſta illa auctione ſua venderet, & ſe prædam ſuam diceret vendere, tamen ex hoc loco vendidit.* Loco autem, in quo eam habebat orationem, dicit, id eſt, roſtra: & in eandem ſententiam ſic ſcribit lib. 2. de offic. *Eſt enim auſus dicere, haſta poſita, cum bona in foro venderet, & bonorum virorum, & locupletum, & certe civium, prædam ſuam ſe vendere.* Idem.

Verum etiam propter majorum incommodorum & calamitatum metum] Sic legendum arbitror, non, ut habent omnes libri & vulg. & manuſcr. *malorum incomm.* Animadverti autem ſæpe ab imperitis illis librariis & *i* pro *l*. & contra *l* pro *i*. ſcriptum eſſe. *Lamb.* *Propter majorum incommodorum*] Probavimus Lambini conjecturam. vulgo *malorum.* corrupte. *Gruterus.* Probavit etiam Paullus Manutius. Vere autem Tullius. Nam in rep. mala quædam & iniqua ferenda ſunt interdum, majorum malorum avertendorum cauſſa. Hinc Quintil. lib. XI, cap. I. ex Ciceronis oratore de proſcriptorum liberis: *Quid crudelius, quam homines honeſtis parentibus ac majoribus natos a rep. ſubmoveri? ſed legibus Sulla continetur ſtatus civitatis, ut his ſolutis ſtare ipſa non poſſit.* Sic & Florus ſenſit III, 23: *Repetitio* bonorum nimirum damnatorum a Sylla civium, quæ vendita erant, *procul dubio labefactabat compoſitam civitatem. Expediebat ergo quaſi ægra ſauciaque reipublica requieſcere quomodocunque, ne vulnera curatione ipſa reſcinderentur.* Vide & Cicer. II ad Attic. ep. 2. *Gravius.*

modorum & calamitatum metum, publica auctoritate defendimus. Vnum hoc illius ſenatus conſulto reprehenſum decretumque eſt, ut, quibus ille de capite demiſſet, hi pecunias in aerarium referrent. Statuit ſenatus, hoc ne illi quidem eſſe licitum, cui conceſſerat omnia, a populo factarum quaeſitarumque rerum ſummas

Publica auctoritate] Carbone occiſo, totam ſe Sullæ arbitrio Reſpub. tradidit: comitiorum, creandorumque magiſtratuum ſummam ei poteſtatem permiſit: quin etiam lex a L. Flacco Interrege lata eſt, ut quæcunque Sylla, aut tanquam Conſul, aut tanquam Proconſule geſſiſſet, rata & fixa manerent. Ejuſdemque præterea ſtatua aurea Equeſtris in palatio pro roſtris publice poſita eſt, in cujus baſi grandioribus litteris inciſum eſt, *L. Sulla Imperatori Fauſto*. Plutarchus, Appianus & Cicero in Rullum. *Hottom.*

Vnum hoc illius] Subaudi *factum*: vel vit Hottomannus. præterea, *partarum*, repoſui pro illo corrupto; *factarum*. ita locus totus reſtitutus eſt. atque hanc reſtitutionem confirmant verba illa, quæ paullo poſt ſequuntur, *Quod ex ea pecunia remiſerit, quam ipſe quæſierat*. Lambinus.

A populo factarum quaeſitarumque &c.] Hottomannus & Lambinus heic ſe præbent latageos; non neceſſario. *Res facta a populo*, partæ ſunt, neque enim ignota formula, *rem facere*; *rem factam habere*. Terentius Adelphis: *Porro autem dum ſtudeo, illis ut quam plurimum facerem, contrivi in quærendo vitam atque ætatem meam*. ſic Gu-

mas imminuere. Illum viris fortiſſimis judicarunt pa-
tres conſcripti remittere de ſumma non potuiſſe: te
mulieri teterrimae recte remiſiſſe ſenatores judicabunt?
ille, de quo lege populus Romanus juſſerat, ut ipſius
voluntas populo Romano eſſet pro lege, tamen in hoc
uno genere veterum religione legum reprehenditur.
tu, qui omnibus legibus implicatus tenebare, libidi-
nem tibi tuam pro lege eſſe voluiſti? In illo reprehen-
ditur, quod ex ea pecunia remiſerit, quam ipſe quae-
ſierat: tibi concedetur, qui de capite vectigalium po-
puli Romani remiſiſti? Atque in hoc genere audaciae 36
multo etiam impudentius in decumis Segeſtenſium ver-
ſatus eſt: quas cum addixiſſet eidem illi Docimo, hoc
eſt Tertiae, tritici modium quinque millibus, & ac-
ceſſio-

puli factæ quæſitæque res erant, ut ærarii reditus illis augerentur. Sic apud Tacitum 1, ann. 9 Auguſtus dicitur populo & plebi legaſſe quadringenties tricies quinquies, hoc eſt populo legaſſet quadringenties, nimirum ærario inferendum, plebi vero tricies quinquies, nimirum quod plebi dividatur viritim. Labes iſta forte profecta eſt a repetitione ultimæ litteræ præcedentis vocis, quæ, ut ſæpe factum, bis ſcripta fuit. Sed poteſt lectio vulgata ferri. *Grav.*

Illum viris fortiſſimis] Contentio, in qua trium ex rerum comparatione crimen augetur: perſona decumanorum, remittentis poteſtate, & qualitate vectigalium. *Hottom.*

Ille, de quo legem populus Romanus juſſerat] Vocem, *lege*, quæ eſt in lib. vulg. olim, ut inculcatam, ſuſtuleram, putans ſupervacaneam. nam quod populus Romanus juſſit, lex eſt. Nunc pro *lege*, *legem*, edidi, libri veteris auctoritatem ſecutus. *Lambin.* Cave hic audias Lambinum, cum ceterorum librorum ſcriptura ſit longe efficacior. *Lege* tamen non eſt in Francii primo. Dein ſtatim in eodem legitur: *ut ipſius voluntas populo Romano & poſſe eſſet pro lege.* forte: *& eſſe poſſet pro lege.* Græv.

Veterum religione legum] Auctoritate legum, quæ quicquam remitti vetant. Dicit autem *religionem*, quod magiſtratus omnes, quinque diebus quibus creati erant, in leges jurare cogebantur.

In decumis Segeſtenſium] Supra inter liberas & immunes civitates Segeſtanam nominavit. Ex quo de mendo ſum ſuſpicatus: quod tamen quomodo ſit corrigendum non video, niſi forte *Eceſtenſium* legamus: quos Plinius libro tertio capite de Sicilia, inter ſtipendiarios nominat. *Idem.* Vide Manut.

Hoc eſt, tritici modium quinque millia] *Quuque millibus* legendum eſſe, dubium nemini eſt; ſed quod dixit, *hoc eſt*, deeſſe aliquid oſtendit. *Hottom.* *Quas cum addixiſſet eidem illi Docimo, hoc eſt tritici modium quinque millia*] Mutilum hoc eſſe credo, videtur enim aliquid præceſſiſſe, cui iſta interpretatio, hoc eſt *tritici modium* &c. adhibenda ſit, ut exempli cauſa ita fingamus, *quas cum addixiſſet eidem illi Docimo* H-S. XV *millibus addixiſſet*, hoc eſt *in tritici modium quinque millia.* id obiter annotandum, non legi debere *quinque millia*, ſed *quinque millibus.* vitium hoc frequenter obvium ex notulis oritur. nam V M. cum nullum certum caſum deſignent, errorem dedere librariis, ut in eos caſus, in quos non congrue-

ceſſionem adſcripſiſſet H-S M D, coegit Segeſtenſes a Docimo tantidem publice accipere. id quod ex Segeſtenſium publico teſtimonio cognoſcite. Recita teſtimonium publicum. TESTIMONIVM PVBLICVM. Audiſtis, quanti decumas acceperit a Docimo civitas, tritici modium quinque millibus & acceſſionem. Cognoſcite nunc, quanti ſe vendidiſſe retulerit. LEX DECVMIS VENDVNDIS C. VERRE PR. Hoc nomine videtis tritici modium CIↃ CIↃ CIↃ de capite eſſe demta, quae cum de populi Romani victu, de vectigalium nervis, de ſanguine detraxiſſet aerarii, Tertiae mimae condonavit. Vtrum impudentius a ſociis abſtulit? an turpius meretrici dedit? an improbius populo Romano ademit? an audacius tabulas publicas com-

gruebat, deſcriberent. *Nannius.* *Cum addixiſſet eidem illi Docimo tritici medi-*

H-S M D.] Coronatos trecentos ſeptuaginta duos. Nam hæc nota ſeſter-

commutavit? Ex horum ſeveritate te ulla vis, aut ulla
largitio eripiet? ſed ſi eripuerit; non intelligis, haec,
quae jamdudum loquor, ad aliam quaeſtionem, atque
ad peculatus judicium pertinere? Itaque hoc mihi re-
ſervabo genus integrum totum: ad illam, quam inſti-
tui, cauſam frumenti ac decumarum revertar. Qui
cum agros maximos ac feraciſſimos per ſeipſum, hoc
eſt, per Apronium, Verrem alterum, depopularetur,
ad minores civitates habebat alios, quos, tanquam ca-
nes, immitteret, nequam homines & improbos: qui-
bus aut frumentum, aut pecuniam publice cogebat
dari. A. Valentius eſt in Sicilia interpres: quo iſte 37
interprete non ad linguam Graecam, ſed ad furta &
flagitia uti ſolebat. Fit interpres hic, homo levis atque
egens, repente decumanus. emit agri Liparenſis, mi-
ſeri atque jejuni, decumas tritici medimnis ıↄc. Li-
parenſes vocantur. ipſi accipere decumas & numerare
Valentio coguntur lucri H-S XXX millia. Per deos im-
mor-

Ex horum ſeveritate te ulla vis arripiet, aut ulla largitio eripiet] Ignava eſt illa repetitio ac proinde addubito, num ſit legendum, *Ex horum ſeveritate te ulla vis, aut largitio eripiet.* Nannius. Sic omnino Francii primus.

Sed ſi eripuerit, non intelligit, &c.] Vetus. *Sed ſi eripueris, non intelligis*, &c. Mihi haec perſeverantia apoſtrophes valde arridet. *Nann.* *Sed, ſi eripuerit*, &c.] Legendum fortaſſe eſt: *ſed eripuerit: non intelligis*, &c. ut ſit conceſſio, hoc modo. ſed demus tantum apud judices pecuniam, aut gratiam valituram, ut abſolvere: non intelligis, &c. *Lamb.* Vict. tamen Manut. al. edd. *ſed ſi eripuerit* ſcilicet te vis aut ulla largitio, aut legendum: *ſed ſi eripieris.* Graev.

Non intelligis] *Non intelligis*, poſtulat ſententia; ut interrogatione periodus claudatur. *Hottom.*

A. Valentinus] Vetus liber, Aldinus, & quidam alii, *Valentius*: & ſic poſtea legitur. *Idem.* *Aulus Valentinus eſt in Sicilia interpres*] Vetus. *Aulus Valentius eſt in Sicilia.* Et rectius, nam poſtea eundem Valentium nominat. *Recita*, inquit, *teſtimonium Liparenſium, deinde quemadmodum Valentio nummi ſint dati.* Nannius.

Quo iſte interprete ad furta] Dialogia ludit in voce *interpres*. Is enim dicitur *interpres*, cujus opera ad alterius linguam intelligendam utimur. Sed *interpretem* dicit, cujus opera ac miniſterio in furtis & flagitiis uſus eſt, *Hottom.* Abutitur in poſteriore loco voce *interpres*. Nam interpres ſaepe Latinis ſignificabat proxoneta, per quem, ut Aſconius dicit, inducitur pactio. Itaque interpretem dicit Valentium, cujus pactionibus praedas agebat in minoribus Siciliae oppidis. *Gravius.*

Medimnis DC.] Nihil muto. Nam cum agrum miſerum & jejunum appellet, DC *medimnum* millibus ejus decumas veniſſe, non eſt veriſimile. *Hott.*

H-S XXX *millia*] Septingentos & quinquaginta aureos. *Idem.*

mortales, utrum tibi ſumes ad defenſionem? t minoris te decumas vendidiſſe, ut ad medimn H-S xxx millia lucri ſtatim ſua voluntate civita ret, hoc eſt, tritici medimnum duo millia? ar magno decumas vendidiſſes, te expreſſiſſe ab inv parenſibus hanc pecuniam? Sed quid ego ex t ro, quid defenſurus ſis potius, quam cognoſcam civitate, quid geſtum ſit? Recita teſtimoniun cum Liparenſium, deinde quemadmodum V nummi ſint dati. TESTIMONIVM PVBLI QVOMODO SOLVTVM SIT, EX LITTER:

Vtrum tibi ad defenſionem] Vtraque defenſio inanis eſt; itaque teneri Verrem, neque elabi poſſe oſtendit. Erat enim relatum in tabulas dediſſe Liparenſes H-S xxx. id eſt, medimnum duo millia: quæ ſumma pro agri tenuitate major eſt, & iniquior quam ferre poſſit. Quærit igitur, an ſua voluntate

Tritici medimna II *millia*] N ſecundo caſu, corrigendum: *vendidiſſes*, pro *vendidiſſet*, tis impreſſis. *Idem.* *Hoc eſ dimna* II *millia*] Vetus. H M°. ∞ ∞. Sed & hoc quo nam xxx millia H-S. lucri ſi deni quini ſeſtertii in medin

BLICIS. Etiamne haec tam parva civitas, tam procul a manibus tuis atque a conſpectu remota, ſejuncta a Sicilia, in inſulula inculta tenuique poſita, cumulata aliis tuis majoribus injuriis, in hoc quoque frumentario genere, praedae tibi & quaeſtui fuit? quam tu totam inſulam cuidam tuorum ſodalium, ſicut aliquod munuſculum, condonaras: ab hac etiam haec frumentaria lucra, tanquam a mediterraneis, exigebantur? Itaque qui tot annis agellos ſuos ante te praetorem redimere a piratis ſolebant, iidem ſeipſos a te pretio impoſito redemerunt. Quid ergo? a Tiſſenſibus perparva 38
& tenui civitate, ſed aratoribus laborioſiſſimis, frugaliſſimiſque hominibus, nonne plus lucri nomine eripitur, quam quantum frumenti omnino exararant? ad quos tu decumanum Diognotum Venerium miſiſti, novum genus publicani. cur hoc auctore non Romae quoque ſervi ad publica vectigalia accedant? Anno ſecundo

Sejuncta a Sicilia in inſula inculta] Lipara inſula eſt cum oppido, dicta a Liparo Rege Siciliæ, citra Siciliam eſt, abeſtque ab Italia XII paſſuum millibus, Plinius. *Hottom.* *In inſula inculta*] Liber ille vetuſtiſſ. habet, *in inſicula inculta*: unde libenter & facile fecerim, *in inſulula inculta, &c.* Lambin. Sane *inſulula* in ſuo ſe reperiſſe codice teſtatur Nannius, quod non erat contemnendum. *Gravius.*

Cuidam tuorum ſodalium] *Sodalium*, per contemptum: nam *comites* magiſtratuum, *miniſtri* imperii ſunt. *Sodalium* igitur, id eſt ſociorum prædæ & furtorum. *Hottom.*

Redimere a privatis] Vetus longe rectius. *Redimere a pyratis ſolebant.* Prætorem enim in eodem maleficio ponit, quo prædones. *Nannius.*

A Tiſſenſibus] Plinius *Tiſſinenſium* mentionem facit, non *Tiſſenſium*, libro III cap. III. *Hottom.* *Tiſſa* parvum fuit oppidulum ad radices montis Ætnæ ſitum, ubi nunc *Randazzo*, teſte Cluverio II Sic. antiq. 6. cujus incolæ *Tiſſenſes*, & Plin. III cap. 8. *Tiſſinenſes*, Græcis *Tiſſæi*. In Franc. eſt *Tiſſenenſibus*. ſed in ſequentibus idem liber legit: *Tiſſenſes*. Græv.

Et aratoribus laborioſiſſimis] Vetus. *Sed aratoribus laborioſiſſimis*. Nann.

Diognetum] *Diognotum*, opinor, antiqua & vera lectio eſt; nam illa nihil ſignificat. *Hottom.* *Diognotum*] Placebat iſtud Hottomanno, neque aliter Pal. ſec. vulgata. *Diognetum.* Grut.

Cur hoc auctore] Si iſtius exemplum & auctoritatem ſequi volumus. *Hott.*

Non Roma ſervi publici ad vectigalia accedant] Apparitores, lictores, accenſi, aliique magiſtratuum ſtatores, quales in Sicilia ſunt Venerii. Ulpianus in Titulis, *Servus publicus, Prætoriſve, parte dimidia teſtamenti faciendi habet jus.* Cicero Philippica 13. *Quos Antonius deliciarum cauſa loris in convivio cædi jubebat a ſervis publicis.* Idem. *Non Roma ſervi publici ad vectigalia accedant*] Vetus. *Non Roma quoque ſervi ad publica vectigalia accedant.* Nannius. Caroli Stephani editio politiſſima: *Non Roma quo-*

ındo Tiſſenſes H-S XXI lucri dare cogun
rtio anno CIↃ CIↃ medimnum tritici lucri
ı Venerio dare coacti ſunt. Hic Diognotu
ıblicis vectigalibus tanta lucra facit, vicariu
ıbet, nihil omnino peculii. Vos etiam nu
, ſi poteſtis, utrum tantum numerum trit
ıs apparitor iſtius ſibi acceperit, an huic
que haec ex publico Tiſſenſium teſtimon
ite. TESTIMONIVM PVBLICVM
VM. Obſcure, judices, praetor ipſe decur

ıque ſervi publici ad publica vectigalia
edant. M S. Francii: *ſervi publice ad*
ctigalia accedant. Fortaſſis *ad vectiga-*
irrepſit ex interpretatione magiſtri,
æ fuit appoſita margini, & Cicero
ipſit: *Non Romæ quoque ſervi ad pu-*
ca accedant. ut apud Senecam ep. 101:
e qui mari & terra pecuniam agitabat,
i ad publica quoque, nullum relinquens
xpertum genus quaeſtus, acceſſerat. &
ıd Horat. in epiſtola ad Mecænа-
n:

ficat ſine numero. Nu
duorum millium ad frun
pertinere, manifeſtum eſt
ro minor omnino ſum
ut de ea tantum querere
dimnis non in modiis
bat. *Idem. Tertio anno* H
tritici lucri] Vetus. *Terti*
medium tritici. ut divin
uter numerus rectior (
animo in hoc, ut mal
quam duo. quia ſuperi

cum ejus apparitores frumentum a civitatibus exigant, pecunias imperent, aliquanto plus ipſi lucri auferant, quam quantum populo Romano decumarum nomine daturi ſunt? Haec aequitas in tuo imperio fuit, haec praetoris dignitas, ut ſervos Venerios Siculorum dominos eſſe velles. hic delectus, hoc diſcrimen, te praetore, fuit, ut aratores in ſervorum numero eſſent, ſervi in publicanorum. Quid? Ameſtratini miſeri, im- 39
poſitis ita magnis decumis, ut ipſis reliqui nihil fieret, nonne tamen numerare pecunias coacti ſunt? Addicuntur decumae M. Caeſio, cum adeſſent legati Ameſtratini. ſtatim cogitur Heraclius legatus numerare H-S XXII. Quid hoc eſt? quae eſt iſta praeda? quae vis? quae direptio ſociorum? Si erat Heraclio ab ſenatu mandatum ut emeret, emiſſet. ſi non erat, qui poterat ſua ſponte pecuniam numerare? Caeſio renuntiat ſe dediſſe. Cognoſcite renuntiationem ex litteris. Recita ex litteris publicis. LITTERAE PVBLICAE. Quo S.C. erat hoc legato permiſſum? nullo. cur fecit? coactus eſt. quis hoc dicit? tota civitas. Recita teſtimonium publicum. TESTIMONIVM PVBLICVM. Ab hac eadem civitate anno ſecundo, ſimili ratione extortam eſſe pecuniam, & Sex. Vennonio datam, ex eodem teſtimonio cognoviſtis. At Ameſtratinos, homines tenues, cum eorum decumas medimnis DCCC vendidiſſes Banobali Venerio, cognoſcite nomina publicanorum, co-

Aliquando plus ipſi auferrent] Vetus cum majore integritate. *Aliquanto plus ipſi lucri auferant, quam quantum pop. Rom.* &c. *Nannius.*

Ameſtratini miſeri] *Ameſtratus* & dorice *Amaſtratus*, eſt oppidum Siciliæ circa Alæſum amnem, nunc *Miſtretta*. Veteribus quoque dictum fuit Mytiſtratum, incolæ *Mytiſtratens.* vide Cluver. lib. II Sicil. antiquæ.

H-S XXII.] Quingentos quinquaginta coronatos. *Hottom.*

Med. DCCC.] Scribe plene *medimnis*: ne quis imperitus medimnum millia ſignificari putet: quæ ſumma hominibus quidem tenuibus nimium immenſa eſt. *Idem.*

Cognoſcite nomina publicanorum] Ironia. Latina enim eſſe debebant: *Banobalis* vero Græcum. *Publicani* enim cives Rom. at qui civitate donabantur, ii in aliquam Romanam familiam tranſibant: hoc eſt, quod dixit, *Servi, in publicanorum numero eſſent.* Nunc hos ad-

cogis eos plus lucri addere, quam quanti venera
magno veniſſent. dant Banobali med. DCCCL,
Profecto numquam iſte tam amens fuiſſet, ut
populi Romani plus frumenti ſervo Venerio,
populo Romano tribui pateretur, niſi omnis
da ſervi nomine ad iſtum ipſum perveniret. P
cum eorum decumae magno addictae eſſent,
invitiſſimi P. Naevio Turpioni, improbiſſimo
ni, qui injuriarum, Sacerdote praetore, damna

addidit, ut doceat Græcos homines, ſervos publicos, non cives Rom. decumas emiſſe: quod ſolis *publicanis*, id eſt, civibus Rom. legibus licebat. *Hott.* Banobal Punicum potius nomen eſt, ut Hannibal, Aſdrubal, quam Græcum.

Cogis eos plus lucri addere, quam quanti venierant] Hoc falſum eſt, ſi lucrum a capite ſeparemus: nam H-S CIↃ IↃ. quæ lucri ſolius nomine data ſunt, pretium efficiunt non amplius centum medimnorum, ducta æſtimatione qua ſupra uſus eſt. Verum igitur apparet, quod ante diximus, in lucro ſummam quo-

eſt, ſi cum majorem velim
Nannius. Caroli Stephani
quitur Nanniani codicis ſcri
Dant Banobali med. DCCCL.
nunquam. quod præſtat, quam
aliorum conjecturis jactari.

Quam Prætori] Vetus, *popu*
no recte, & ſic emenda. Error
ex notæ ignorantia; cum libra
dioribus litteris ſcripſiſſent *P.*
ficantes, *populo Romano*: aliu
interpretatus eſt. Errore contr
catum eſt in libro Cæſaris de
vili 1. *Dent operam Conſules,*

H-S $\overline{LII}$ dare coacti ſunt. Itane diſſolute decumas ven-didiſti, ut, cum medimnum eſſet H-S XV, decumae au-tem III XV millibus veniſſent, hoc eſt H-S XXXV, ut lucri de-

H-S VIII *dare coacti ſunt*] Totus hic locus ita corrupte legitur in hoc libro, & aliis, quos vidi, omnibus; ut diu-tiſſime ſpem ejus reſtituendi omnem abjecerim. Aliquando tamen Dei be-nignitate, qui mihi ſemper omnibus in rebus præſto eſt, mihi viſus ſum ita il-lum commode ſanare poſſe, ſi quod modo dixi meminerimus, æſtimari ſcilicet medimna ſingula quindecim nummis; & ſingula medimnum mil-lia, H-S quindecim millibus. Quod apertiſſime convenit cum duabus ſum-mis inferioribus. H-S XLV, & med. MMM. ubi tamen corrupte H-S legitur pro *med.* nam ſupradicta æſtimatione *medimnum* tria millia cum H-S XLV millibus quadrant. Vbi vero legitur *me-dimnum* XV *millibus*, ſi pro *medimnum*, *modium*, reponamus; efficient *medi-mnum* MMD. hoc eſt (eadem ſcilicet æ-ſtimatione) H-S XXXVII millia & præ-terea quingentos. Cum igitur MMD *me-dimnum* millia H-S efficiant XXXVII millia & quingentos, atque hæc capi-tis, ſine lucro, ſumma fuerit; ſatis conſtat, in lucro ſolo *medimna* fuiſſe duntaxat *quingenta*, id eſt, H-S VII millia & D. cum quidem in univerſo medimnum ponat tria millia, num-mum vero XLV. ut appareat non ita de-pravatum fuiſſe locum, quin veræ ta-men & germanæ lectionis quædam quaſi veſtigia ſuperſint. Vbi enim H-S VII legitur, ſcribendum oſtendimus XXXVII millia, & D. ubi vero medi-mnum XV modium. In quo perfacile fuit errare, præſertim cum mod. & med. ut dixi, notis ſcriberentur. Quod autem ſcriptum eſt H S MMM. ſi ante hæc verba, *Hoc eſt* H-S. ita ponatur *me-dimnum* MMM. hoc eſt, H-S XLV. lo-cum integrum & ſanatum ſic habebi-mus: *Petrini cum eorum decuma magno addicta eſſent, tamen invitiſſimi* H-S XXXVII *millia & D dare coacti ſunt. Itane diſſolute decumas vendiſti, ut cum me-dium* XV *millibus veniſſent, medimnum* MMM. *hoc eſt* H-S XLV. *lucri decumano darentur?* Nam *ut* poſtremum tollen-dum eſt. *Hottom.* H-S VII *dare coacti ſunt*] Vetus codex, H-S. LII *dare coacti ſunt*, qui numerus legitimus eſt, ut mox docebimus, cur autem ex quin-quaginta facta ſint quinque parum li-quet, niſi fortaſſe olim notulæ fuerunt quibus ſimplices numeri ad decuplum aſſurgerent. Vt exempli cauſa V ſit quin-que $\underline{V}$ quinquaginta $\overline{\underline{V}}$ quingenta. Cer-te Budæus author eſt in ſecundo de aſſe, apicem porrectum ſuper quemcunque numerum millia ſignificare. Cur au-tem id ſuſpicer in cauſa eſt, quod ple-rumque hunc ſcriptum codicem inde-cuplum diſſentire video. Sequitur dein-de, *Ita ne diſſolute decumas vendidiſti, ut cum medimnum* XV *millibus veniſſet.* hoc eſt H-S. XXXXV falſum id eſſe, ipſa computatio oſtendit. nam cum medi-mnum conſtet XV ſeſtertiis, fient ex quindecim millibus medimnorum, du-centa vigintiquinque millia ſeſtertio-rum. Recte igitur hic vetuſtus codex, qui ita habet, *ut cum medimnum eſſet quindecim ſeſtertiis* (intelligit autem ſe-ſtertios nummos, quibus ſingula me-dimna comparabantur) *decuma autem veniſſent medimnum* $\overline{III}$. (haud du-bie millibus) *hoc eſt* H-S. XXXXV. Si tria iſta millia medimnorum multiplices per quindecim ſeſtertios, hoc enim eſt precium uniuſcujuſque medimni, reſul-tat inde ſumma quadringenta quinque millium. Sequitur deinde, *ut lucri decu-mano* H-S. MMM *darentur.* hæc tria millia non ſeſtertiorum, ſed medi-mnorum ſunt. nec lucri, ſed decuma-rum, ut ex vetuſto codice, quem ſupra citavimus patet. Habet in hoc loco ve-tuſtum exemplar ad iſtum modum. *Vt lucri decumano* H-S. LII *darentur*, ut etiam ſupra dixit. nam hic eandem ſummam repetit. Partes igitur, ut mihi legendum videtur, in unum contra-ham. *Petrini cum eorum decuma magno* ad-

decumano H-S LII darentur? At permagn ejus agri vendidi. Videlicet gloriatur, no lucrum datum, ſed Petrinis pecuniam erepta Halicienſes, quorum incolae decumas dant, immunes habent: nonne huic eidem Turp decumae * c med. veniſſent, H-S XV CIↃ ſunt? Si id, quod maxime vis, poſſes prob ad decumanos lucra veniſſe, nihil te attigiſſe:

addicta eſſent, tamen invitiſſimi P. Nævio Turpioni improbiſſimo homini, qui injuriarum Sacerdote prætore damnatus eſt, H-S. LII *dare coacti ſunt. Ita ne diſſolute decumas vendidiſti, ut cum medimnum eſſet* H-S. XV *decumæ autem* III *veniſſent, hoc eſt* H-S. XXXXV. *ut lucri decumano* H-S. LII *darentur.* Nannius. *Cum eſſet medimnus* H-S. XV. *&c.*] Hæc eſt vera hujus loci reſtitutio, ex codicibus partim vulgatis, partim manuſcr. ſumta. ſummæ autem valde inter ſe quadrant. Venierant decumæ Petrinorum modium XVIII millibus, ſeu me-

loco, peſſime habito in c nibus ceteris, reſtituen guem receſſi ab omnium Nanniano, & Caroli ne, quæ ipſe Nannius a ſuis animadverſionibus Fabriciano codice reper ejus editionis margo *Grævius.*

Permagno decumas ej *Modium* XV millibus, id MMD. *Hottom.* Vnde terianam contaminarit ſane Franc. M S. Edd.

[redacted]

pecuniae per vim atque injuriam tuam captae & conciliatae tibi fraudi & damnationi eſſe deberent. Cum vero hoc nemini perſuadere poſſis, te tam amentem fuiſſe, ut Apronium ac Turpionem, ſervos homines, tuo liberorumque tuorum periculo divites fieri velles, dubitaturum quemquam exiſtimas, quin illis emiſſariis haec tibi omnis pecunia quaeſita ſit? Segeſtam item ad immunem civitatem Venerius Symmachus decumanus immittitur. is ab iſto litteras affert, ut ſibi contra omnia S.C. contra omnia jura, contraque legem Rupiliam, extra forum vadimonium promittant aratores. Audite litteras, quas ad Segeſtanos miſerit. LITTERAE C. VERRIS. Hic Venerius quemadmodum aratores eluſerit, ex una pactione hominis honeſti gratioſique cognoſcite. in eodem enim genere ſunt cetera. Diocles eſt Panormitanus, Phimes cognomine, homo illuſtris, ac nobilis. Is agrum in Segeſtano, nam commercium in eo agro nemini eſt, conductum habebat H-S ſex millibus. pro decuma cum pulſatus a Venerio eſſet, decidit H-S XVI millibus, & IↃCLIIII. id

Libererumque tuorum] Publicatis enim tuis bonis, inopia & egeſtate laborabunt. *Hottom.*

Illis emiſſariis] *Emiſſarii* dicuntur furtorum conciliatores, qui in ſingulas civitates ad prædam & rapinam immittuntur. *Idem.*

Vt ſibi contra jura omnia, contraque legem Rupiliam] Vetus. *Vt ſibi contra omnia S C. contra omnia jura, contraque legem Rupiliam.* Nann. *Contra omnia jura*] Gulielmius inclinat legere, *contra communia jura.* neque enim fieri poſſe, ut uno delicto omnia jura violentur. *Gruterus.*

Homo illuſtris ac nobilis arator] Vox *arator* in veteri exemplari deeſt. *Nann.* Recte vetus, non enim aratoribus tribuitur nobilitas. Merito Carolus Stephanus hanc ſcripturam eſt amplexus. quamvis non ignorem *nobilis* eſſe ſæpe famoſus, celebris, ut *nobilis arte ſutor*, apud Phædrum. Sed aſſentior codici omnium optimo. *Grævius.*

Commercium in eo agro] Id eſt, in eo agro res contrahere & quærere poſſunt. *Commercium* enim eſt rei contrahendæ & quærendæ facultas. *Hottom.* *Is agrum in Segeſtano (nam commercium in eo Panormitanis eſt) conductum habebat*] Haud dubie male. Vetus. *Is agrum in Segeſtano, nam commercium in eo agro nemini eſt.* Excuſat autem Cic. cur conductum, non ſuum araverit, nimirum qui caruerit jure commercandi. Neſcio an legendum. *Nam commercium in eo agro nemini Panormitanorum eſt:* ut ſoli Panormitani ſint excluſi. *Nann.* Nanniani codicis ſcripturam expreſſit Carolus Stephanus. Ejus veſtigia ſunt in Franc. *nam commercium in eo agro neminem, conductum.*

H-S *ſex millibus*] Centum quinquaginta coronatis. *Hottom.*

H-S *ſexdecim millia & DCLIV.*] Coronatos paulominus quingentos ſexaginta

id ex tabulis ipſius cognoſcite. NOMEN DIOCLIS PANORMITANI. Huic eidem Symmacho, Annejus Brocchus, ſenator, homo eo ſplendore, ea virtute, qua omnes exiſtimatis, nummos praeter frumentum coactus eſt dare. Venerione ſervo, te praetore, talis vir, ſenator
41 populi Romani, quaeſtui fuit? Hunc ordinem ſi dignitate antecellere non exiſtimabas, ne hoc quidem ſciebas judicare? Antea cum equeſter ordo judicaret, improbi & rapaces magiſtratus in provinciis inſerviebant publicanis: ornabant eos qui in operis erant: quemcunque equitem Romanum in provincia viderant, beneficiis ac liberalitate proſequebantur: neque tantum illa res nocentibus proderat, quantum obfuit multis, cum aliquid contra utilitatem ejus ordinis voluntatemque feciſſent. Retinebatur hoc tum neſcio quomod quaſi communi conſilio ab illis diligenter, ut, q
unu

unum equitem Romanum contumelia dignum putaſſet, ab univerſo ordine malo dignus judicaretur. Tu ſic ordinem ſenatorium deſpexiſti, ſic ad injurias libidinesque tuas omnia coaequaſti, ſic habuiſti ſtatutum cum animo ac deliberatum, omnes, qui habitarent in Sicilia, aut, qui Siciliam te praetore attigiſſent, judices rejicere, ut illud non cogitares, tamen ad ejuſdem ordinis homines te judices eſſe venturum? in quibus, ſi ex ipſorum domeſtico incommodo nullus dolor inſideret, tamen eſſet illa cogitatio, in alterius injuria ſeſe deſpectos, dignitatemque ordinis contemtam & abjectam. quod mehercule, judices, mihi non mediocriter ferendum videtur. Habet enim quendam aculeum contumelia, quem pati pudentes ac viri boni difficillime poſſunt. Spoliaſti Siculos. ſolent enim inulti eſſe in injuriis ſuis provinciales. vexaſti negotiatores. inviti enim Romam ra-

Omnes qui habitarant in Sicilia] Vetus. *Omnes qui haberent in Sicilia.* Quod incommodum eſt, niſi *haberent*, pro *habitarent* interpreteris, ſic enim Plautus in Aulularia loquitur. *Patri avoque amicus hujus, qui nunc hic habet.* Nann. *Qui habitarent in Sicilia*] Lambinus *haberent*, fide codicis Nann. nec diſplicet; ſed tam antiquatas voces temere invehere non auſim, quam facile enim ſcriba ſyllabam omiſit? *Gruter.* Cicero tamen, ſi veteres libros, quos Lambinus inſpexit, non contemnimus, hoc verbo in hac notione uſus eſt quoque lib. 3 de nat. Deorum 22: *Valentis & Phoronidis filius, is, qui ſub terris habet, idem Trophonius.* quamvis editi ibi, *qui ſub terris habetur.* ſed perperam, auctore Giffanio. *Gravius.*

Iudices rejicere] Imperfecta ſententia. Quod enim ſequitur, pendet a tribus illis particulis *ſic*: nota igitur interrogans nulla niſi poſt verbum *venturum*; membrum autem poſt *rejicere* ponatur; articulus, poſt *tamen*. Hottom.

Quem pati prudentes ac viri boni] Vetus codex, *pudentes*: & ſic puto corrigendum. *Idem.* *Quem pati prudentes ac viri boni difficillime poſſunt*] Vetus. *Quem pati pudentes ac viri boni difficillime poſſunt.* idque rectius. Nam verecundus acerrimum ſenſum doloris in ſui ignominia percipit. *Nann.* *Quem pati prudentes*] Ita Pal. ſec. & Nann editi fere *prudentes*, minus prudenter, improbavitque etiam Hottomannus. *Grut.*

Solent enim inulti eſſe in injuriis graves] Vox iſta *graves*, in veteri non habetur, & obeſt ſententiæ, niſi pro *graves* legas *gravibus* mutato caſu, ut intelligatur, Siculos ne in magnis quidem injuriis vindictam affectare. *Nannius.* *Graves* ſane M S. Francii, Victorii & veteriores editi, ſed *provinciales* legitur in Caroli Stephani, Lambini, Manutii, Gruteri editionibus. Vnde vero & ex quo libro hoc *provinciales* hauſerint, nondum potui perveſtigare, ſilentibus omnibus. Sententia tamen hanc vocem poſtulat. *Gravius.*

Inviti enim Romam] Locus hic meam de negotiatoribus ſententiam confirmat. Eos nimirum in provincia ſedes fortunarum ſuarum ac domicilium habuiſſe. *Hottom.*

raroque decedunt. Equitem Romanum ad Apronii injurias dediſti. quid enim jam nocere poſſunt, quibus non licet judicare? Quid, cum ſenatores ſummis injuriis afficis? quid aliud dicis, niſi hoc? cedo mihi etiam iſtum ſenatorium: ut hoc ampliſſimum nomen ſenatorium non modo ad invidiam imperitorum, ſed etiam ad contumeliam improborum natum eſſe videatur. Neque hoc in uno fecit Annejo, ſed in omnibus ſenatoribus: ut ordinis nomen non tantum ad honorem, quantum ad ignominiam valeret. In C. Caſſio, viro clariſſimo & fortiſſimo, cum is eo ipſo tempore, primo iſtius anno Cos. eſſet, tanta improbitate uſus eſt, ut, cum ejus uxor, foemina primaria, paternas haberet arationes in Leontino, frumentum omne in decumas auferre juſſerit. Hunc tu in ha causa teſtem, Verres, habebis: quoniam judicem habeberes providiſti. Vos autem, judices, putare deb tis, eſſe quiddam nobis inter nos commune atque co junctum. multa ſunt impoſita huic ordini munera, mul

ordo quaſi propoſitus atque editus in altum, ut ab
omnibus ventis invidiae circumflari poſſe videatur. In
hac tam miſera & iniqua conditione vitae, ne hoc qui-
dem retinebimus, judices, ut magiſtratibus noſtris in
obtinendo jure noſtro ne contemtiſſimi ac deſpectiſſimi
eſſe videamur? Thermitani miſerunt, qui decumas e- 42
merent agri ſui. Magni ſua putabant intereſſe, publice
potius quamvis magno emi, quam in aliquem iſtius emiſ-
ſarium incidere. Appoſitus erat Venulejus quidam, qui
emeret. Is liceri non deſtitit. Illi, quoad videbatur ferri
aliquo modo poſſe, contenderunt: poſtremo liceri deſti-
terunt. addicitur Venulejo tritici mod. VIII. Legatus
Poſſidorus renuntiat. Cum omnibus hoc intolerandum
videretur, tamen Venulejo dantur, ne accedat, tritici
mod. VI, praeterea H-S CIↃ CIↃ. ex quo facile apparet,
quae merces decumani, quae praetoris praeda eſſe videa-
tur. Cedo Thermitanorum mihi litteras & teſtimonium.

TABVLAE THERMITANORVM, ET TESTIMONIVM.

modo aliis atque aliis gratificandum, atque inſerviendum eſt. *Hottom.*

Ab omnibus ventis invidia] Nulla res ſit, ex qua invidia naſcatur, quæ invidiam huic ordini non conciliet. *Idem.*

In hac miſeria] Omnes alii, *In hac tam miſera*, quod ſine cauſa rejiciendum non putamus. *Idem.* *In hac tam miſera & indigna conditione vita*] Vetus. *In hac tam miſera & iniqua conditione.* Congruentius id multo in Senatoria fortuna nulla indignitas, ſed iniquitas multa, dum temporum culpam coguntur præſtare. *Nannius.*

Thermitani] Duo fuerunt oppida Siciliæ, quæ Thermæ dicuntur. Alterum eſt *Therma Himerenſes*, nunc *Termini*, alterum Thermæ Selinuntiæ, nunc *Sciacca.* utrumque colonia Romanorum eſt, prius hic Cicero intelligit, de quo plura ſunt alias notata. Incolæ *Thermai* & *Thermitani.*

Tritici mod. V I I C.] *Mod.* V I I M. id eſt, *millibus*, legendum potius putarem. Verbum tamen *millibus* integre ſcribendum. *Hottom.* *Addicitur Venulejo tritici mod.* VIIC.] Vetus. *Addicitur Venulejo tritici mod.* VIII. *Nann.* Reſtituenda eſt libri Nanniani ſcriptura, ex quo tot loca ſunt reſtituta. cui etiam ſubſcripſit Carolus Stephanus, niſi quod ejus capiti impoſitam millenarii notam perperam omiſerit. *Græv.*

Tritici mod. V I.] Et hic lineola numeri VI apicibus inſcribenda omiſſa eſt. Scribendum enim $\overline{\text{VI}}$ hoc eſt modium ſex millia.

H-S M M *millia*] Aut *tria millia* legendum: aut verbum *millia* inducendum. Efficit autem illa ſumma coronatos L X X V, hæc quinquaginta. *Hott.* Rectius Manutius H S I I millia. Sane *millia* delendum ſi notas millenarii retinemus, ut bene monuit Hottomannus.

Merces decumani] Pecuniæ videlicet numeratæ. *Hottom.*

Prætoris præda] Modium videlicet ſex millium, id eſt, H-S X V millium, coronatorum vero C C C L X X V. *Idem.*

NIVM. Imacharenſes jam omni frumento ablato, jam omnibus injuriis tuis exinanitos, tributum facere miſeros ac perditos coegiſti, ut Apronio darent H-S XX millia. Recita decretum de tributis, & publicum teſtimonium. S.C. DE TRIBVTO CONFERENDO. TESTIMONIVM IMACHARENSIVM. Ennenſes, cum decumae veniſſent agri Ennenſis medimnum CIↃ CIↃ CIↃ CC. Apronio coacti ſunt dare tritici modium XVIII, & H-S III millia. Quaeſo, attendite, quantus numerus frumenti co-

Imacharenſes jam omni] Vetus. *Acharenſes jam omni.* Vulgata lectio ſincerior videtur, quanquam in ſequentibus mentionem faciat Acharinorum. *Nann.* Melius ſane veteres *Imacharenſes*, a quibus non erat recedendum, ut oſtendimus ſuperius. Franc. lib. *Macharenſes.* Forte dixerunt veteres *Marcharenſes* pro *Imacharenſes*, ut dicebant *Spania* pro *Hiſpania.* Græviu.

Tributum ferre miſeros ac perditos coegiſti] Vetus. *Tributum facere miſeros ac* ...

& H S. III millia. Vulgatæ lectionis numerus præter alia incommoda, vix quid ſibi velit, ad liquidum divinare poſſes. Si enim LXXMMM. pro ſeptuaginta tribus millibus intelligas, modioſque ad medimna contrahas, duodecim millia medimnorum continent, ſuperescreſcente uno modio, qui numerus, ſi ad medimnorum III millia & ducenta reſpicias, ultra quadrupl[...] habet proportionem, ſin LXXM[...] nonniſi tria millia, & ſeptuaginta m[...]

cogatur ex omni agro decumano. nam per omnes civita-
tes,quae decumas debent, percurrit oratio mea: & in hoc
genere nunc, judices, verſor, in quo non ſingillatim ara-
tores everſi bonis omnibus ſunt, ſed publice decumanis
lucra data ſunt, ut aliquando ex eorum agris atque urbi-
bus expleti atque ſaturi cum hoc cumulo quaeſtus dece-
derent. Calactinis quamobrem imperaſti anno tertio, ut 43
decumas agri ſui quas Calactae dare conſueverant, Ame-
ſtrati M. Caeſio decumano darent, quod neque ante te
praetorem illi fecerant, neque tu ipſe hoc ita ſtatueras an-
tea per biennium? Theomnaſtus Syracuſanus in agrum
Mutycenſem cur abs te immiſſus eſt? qui aratores ita ve-
xavit, ut illi in alteras decumas, id quod in aliis quoque
civitatibus oſtendam, triticum emere neceſſario propter
inopiam cogerentur. Iam vero ex Hyblenſium pactioni-
bus intelligetis, quae pactae ſint cum decumano Cn. Ser-
gio, ſexies tantum, quam quantum ſatum ſit, ablatum
eſſe ab aratoribus. Recita ſationes & pactiones ex litteris
publicis. Recita PACTIONES HYBLENSIUM CUM
VENERIO SERVO EX LITTERIS PUBLICIS.
Co-

Nam per omnes civitates] Videtur ſcribendum: *Iam per omnes civitates.* Grævius.

Non ſigillatim aratores] Rectius puto, quod nonnulli ſcribunt, *ſingulatim*; ut continuo poſt, *Sed in quo publice, &c.* Hottom.

Everſis bonis omnibus ſunt] Scribendum cum Franci primo: *everſi bonis omnibus ſunt. Everti bonis* Ciceroni eſt in uſu, non *eſſe bonis everſis*. Græv.

Decumanis lucra data ſunt] Exiſtimo Ciceronem ſcripſiſſe: *Decumanis lucri data ſunt*, ut in aliis hujus orationis locis ſemper eſt locutus, & bene docti homines expoſuerunt. *Idem.*

Calatinis] Legendum eſt *Calactinis*, & paullo poſt *Calacta*. Nam *Calate* ſive Γαλατὴ eſt in mediterraneis Siciliæ, unde Plinio *Galatini*. Sed *Calacte* eſt littoralis urbs, ut ipſum nomen oſtendit, καλὴ ἀκτὴ uti vocatur Herodoto VI, poſtea dicta eſt καλάκτα. Philip. Cluv. antiq. Sic. II, 4.

In agrum Muticenſem] *Mutyenſem* putarem corrigendum, *Mutyenſes* enim, non *Muticenſes*, & Plinius & Strabo vocant. *Hottom.* *In agrum Muticenſem*] Vetus, *In agrum Mutienſem*. Nannius. Nannio & Hottomanno ſuffragati ſunt C. Stephanus, P. Manutius & Gruterus. Sed Victor. & Lamb. rectius cum vetuſtioribus *Muticenſem*, aut potius Mutycenſem. Vrbs enim eſt Mutyca, Græcis Μύτυκα, nunc *Modica*, oppidum mediterraneum inter Pachynum & Syracuſas. Incolæ Μυτυκαῖοι. Sane *Mutycenſes* legi quoque apud Plin. III, 8. in omnibus MSS. auctor eſt Vir eruditiſſimus P. Harduinus in notis politiſſimis ad Plinium. vid. & Cluv. Sic. antiq. II, 10. *Grævius.*

gnoſcite item profeſſiones ſationum,& pactiones Me-
norum cum Venerio ſervo. Recita ex litteris publicis.
ROFESSIONES SATIONUM, ET PACTIONES
MENENORUM CUM VENERIO SERVO EX LIT-
ERIS PUBLICIS. Patiemini, judices, a ſociis, ab ara-
oribus populi Romani, ab iis, qui vobis laborant, vobis
erviunt, qui ita plebem Romanam ab ſeſe ali volunt, u
ſibi ac liberis ſuis tantum ſuperſit, quo ipſi ali poſſunt: ab
his, per ſummam injuriam, per acerbiſſimas contumelias,
plus aliquanto ablatum eſſe, quam natum ſit? Sentio, ju
dices, moderandum mihi eſſe jam orationi meae, fugie
damque veſtram ſatietatem. non verſabor in uno gen
diutius, & ita cetera de oratione mea tollam, ut tam
in cauſa relinquam. Audietis Agrigentinorum, forti
morum virorum, diligentiſſimorum & locupleti
morum hominum querimonias: cognoſcetis, j
ces, Entellinorum ſummi laboris, ſummaeque i
ſtriae dolorem & injurias: Heracleenſium, Gelenſ

3 Pro- | timonias: ſed quia poſtea inqu
...tiſſimorum, non p

Solentinorum incommoda proferentur: Catinenſium, locupletiſſimorum hominum amiciſſimorumque agros vexatos ab Apronio cognoſcetis: Tyndaritanam, nobiliſſimam civitatem, Cephaloeditanam, Alentinam, Apollonienſem, Engynam, Capitinam, perditas eſſe hac iniquitate decumarum intelligetis: Murgentinis, Aſſorinis, Elorinis, Ennenſibus, Letinis, nihil omnino relictum: Citarinos, Acherinos, parvarum civitatum homi-

ſium mallet Cluverius *Ancylienſium*. *Ancylium* enim fuiſſe oppidum ex Diod. Siculi excerptis docet lib. 11 Sic. p. 389. Cl. vero Iacobus Gronovius legendum conjicit *Alicyenſium*, quorum alias meminit Franc. liber: *Heraclienſium*, *Hennenſium*, *Solentinorum*. Inter Pachynum & Lilybeum, haut procul a mari in edito loco *Gela* Siciliæ urbs & fluvius, incolæ *Geleuſes*, *Geloi*, & *Gelani*, de qua multis Cluv. lib. 1. Sic. antiquæ. cap. 15.

Solentinorum] *Solentum* & *Solus* urbs Siciliæ inter Eleutherum amnem & Thermas Aimerenſes vulgo *Solanto*. Incolæ *Solentini*, & *Soluntini*, in nummo antiquo Σελοντῖνοι. vide Cluver. antiq. Sic. 11, 3.

Tyndaritani] *Tyndaris*, quæ & *Tyndarium*, oppidum Siciliæ, incolæ *Tyndarienſes*, & *Tyndaritani*. in cujus ruinis etiam nunc ædes Divæ Mariæ dedicata, quæ vocatur *Santa Maria di Tindáro*. vide Cluv. Sic. antiq. 11, 5.

Cephalœditanam] *Cephalœdis* & *Cephalœdium* oppidum Siciliæ maritimum & inter Alæſiam & Thermas. Himerenſes nunc Cifali. Cluv. Sic. antiq. 11, 4.

Alentinam] *Aluntium* Siciliæ maritimum oppidum, inter Lilybeum & Pelorum, nunc etiam *Aluntio*, quod & *Alontium* dicitur, & ut ex Cicerone hic apparet *Alentum*, ſicuti dixerunt *Soluntum* & *Solentum*, incolæ *Aluntini*, male in multis editionibus ſcribitur *Haluntinus*, ut ex nummis & Græcis ſcriptoribus dudum oſtenderunt viri docti. vid. Cluv. Sic. antiq. 11, 4.

Apollonienſem] *Apollonia* fuit oppidum ſupra Calalactam & Aluntium mediterraneum. Cluver. Sic. antiq. 11, 12.

Engynam] *Engyum* & *Enguium* Siciliæ civitas mediterranea, incolæ *Engyni*, & *Enguini*. male hic ſcribitur *Egginam*, ut docet Cluv. 11 Sic. antiq. 11.

Capitinam] *Capitium* urbs quoque mediterranea illius inſulæ, nunc *Capizzi*: ejus incolæ *Capitini*.

Murgentinis] *Morgentia*, *Murgantia*, *Morgentium*, & *Morgantium* oppidum Siciliæ mediterraneum ad Symæthum fluvium, de quo Cluv. Sic. antiq. 11, 7.

Aſſorinis] *Aſſorus* & *Aſſorium*, oppidum Siciliæ mediterraneum inter Ennam & Agyrium, nunc *Azaro*, incolæ Aſſorini. Cluv. ibid.

Elorinis] *Elorus*, & *Elorum*, frequentius tamen ſcribitur *Helorum*, oppidum Siciliæ, & fluvius ad quem ſitus, non longe a Pachyno promontorio. Cluv. Sic. antiq. 1. 13.

Letinis] Nulli ſunt in Sicilia *Letini*; nemo ſane illorum meminit. Itaque Ortelius, & Cluverius dudum conjecerunt legendum eſſe *Ietini*. Nam quamvis apud Plin. 111, 8. Ietenſes dicantur. In nummis tamen vocantur Ι'αιτῖνοι, & a Diodoro Siculo in eclogis Ι'ετῖνοι, ut Cl. Harduinus ad Plinium docuit. *Gravius*.

Ciratarinos] Veteres libri, *Citarinos*, quæ ſcriptio ex Plinio & aliis confirmatur. *Hottom*. *Citarinos*] Legendum eſſe *Cetarinos*, cenſet Cluv. Sic. antiq. 11, 2. & ſic legitur apud Plin. 111, 8: *Citarini*, *Cacyrini*. *Cetaria* urbs fuit inter Segaſtanorum emporium & promontorium, ubi etiam hoc tempore *cete* ſive thunni magna copia capiuntur.

Acherinos] Hos nemo veterum novit.

mines, omnino abjectos eſſe ac perditos: o
que agros decumanos per triennium popul
ex parte decuma, C. Verri ex omni reliq
les fuiſſe: & pleriſque aratoribus nihil omı
fuiſſe: ſi cui quid aut remiſſum, aut relict
fuiſſe tantum, quantum ex eo, quo iſtius a
44 tenta fuit, redundarit. Duarum mihi civitatı
feci agros, judices, fere optimos ac nobiliſſim
ſem & Leontinum. Horum agrorum eg
ciam quaeſtus triennii: unum annum eliga
cilius id, quod inſtitui, explicare poſſim.
num tertium, quod & recentiſſimus eſt &
adminiſtratus, ut, cum ſe certe deceſſuru
non laboraret, ſi aratorem nullum in Sic
eſſet relicturus. Agri Aetnenſis & Leonti
agemus. Attendite, judices, diligenter. a
races, annus tertius, decumanus Aproniı
nenſibus per pauca dicam. dixerunt enim
actione publice: memoria tenetis, Artemi

non modo per injuriam, ſed etiam per contumeliam, tantum exprimi frumenti, quantum Apronius imperaſſet. Audiſtis haec, judices, quae nunc ego omnia praetereo ac relinquo. Nihil de luxuria Apronii loquor, nihil de inſolentia, nihil de ſingulari nequitia ac turpitudine: tantum de quaeſtu ac lucro dicam unius agri & unius anni, quo facilius vos conjecturam de triennio, & de tota Sicilia facere poſſitis. Sed mihi Aetnenſium brevis eſt oratio. ipſi enim venerunt: ipſi publicas litteras deportarunt. docuerunt vos, quid lucelli fecerit homo non malus, familiaris praetoris, Apronius. id, quaeſo, ex ipſorum teſtimonio cognoſcite. Recita teſtimonium Aetnenſium. TESTIMONIVM AETNENSIVM. Quid ais? dic, dic, quaeſo, 45
clarius, ut populus Romanus de ſuis vectigalibus, de ſuis aratoribus, de ſuis ſociis atque amicis audiat. L medimnum, L H-S. Per deos immortales, unus ager uno anno CCC millia mod. tritici; & praeterea H-S L millia

Nihil de inſolentia] In vetere libro additum eſt, *nihil de permiſſa ab iſto licentia*, poſt verbum *inſolentia*. F. Urſinus.

L *medimna*] Quinquaginta medimnum millia, cum trecentis modium millibus aptiſſime conveniunt. *Medimnum* igitur legendum. Addendum autem etiam videtur de pecunia numerata, de qua poſtea commemorat, H-S L. id eſt, coronatos CIↃ CC L. ut ſic legamus, L *medimnum*, L H-S. *Hottom.*

L *medimnum*, L H-S, *per deos immortales, &c.*] Vetus, H-S. L. *per deos immortales, unus ager uno anno* CCC *millia mod. tritici, & praeterea* L *millia lucri dat Apronio*. Cæterum incorruptiorem credimus vulgatam lectionem. Moris enim eſt Ciceronis, quod antea per medimna breviore numero contraxit, id poſtea ut res major videatur in modios diffundat. L autem medimna ex ſe reddunt CCC millia modiorum. Cæterum iſta ſumma tota eſt lucri, neque nomine decimarum, ſed acceſſionis data, quod Cicero poſtea evidentiſſime declarat. *Nann.* Recepit hanc conjecturam Hottomanni Gruterus contra veteres libros. Sed quia tamen hujus emendationis clara ſunt in iiſdem libris veſtigia Grutero ſubſcribo. In aliis enim legitur L *medimna*, in aliis L H-S. nullus dubito, in curia librariorum propter repetitionem ejuſdem litteræ L alterutrum, ut fit, prætermiſſum eſſe in ſcribendo. *millia*, quod eſt in Gruteri editione, ubi habet L H-S delevi, auctoritate codicis Nanniani. Sed priori L *med.* adponenda eſt nota millenarii & ſcribendum L̄ *medimnum*, & poſterior explicanda quinquaginta ſeſtertia, aut quinquaginta ſubaudi ſeſtertium millia. *Gravius.*

Et praterea L *millia*] Lego H-S L *millia*, quod infra de pecunia numerata ſe dixiſſe affirmat. *Hottom.* H S ex conjectura Hottomanni, Lambinus, P. Manutius, Gruterus, contra veteres

lia lucri dat Apronio? tantone minoris decu
runt, quam fuerunt: an, cum ſatis magno
hic tantus tamen frumenti pecuniaeque nu
ratoribus per vim ablatus eſt? utrum enim
xeris, in eo culpa & crimen haerebit. Nan
dem non dices, quod utinam dicas, ad Apr
perveniſſe tantum. ita te non modo public
ſed etiam privatis aratorum pactionibus ac l
intelligas, non te diligentiorem in faciendis fu
quam me in deprehendendis. Hoc tu feres
quam defendet? hoc hi, ſi aliter de te ſtatu
rint, ſuſtinebunt? Vno adventu, ex uno agr
pronium, praeter eam, quam dixi, pecuni
ratam, ccc millia mod. tritici lucri nomine
Quid? hoc Aetnenſes ſoli dicunt? immo e
turipini, qui agri Aetnenſis multo maxima
poſſident: quorum legatis, hominibus nobili
droni, & Arthemoni, ſenatus ea mandata d
publice ad civitatem ipſorum pertinebant,

terarum civitatum damna, ac detrimenta ſenſerunt. Verum, uti dixi, ratio certa eſt Aetnenſium, & pu- 46
blicis, & privatis litteris conſignata. meae diligentiae penſum magis in Leontino agro eſt exigendum, propter hanc cauſam, quod ipſi Leontini publice non ſane me multum adjuverunt. neque enim eos iſto praetore hae decumanorum injuriae laeſerunt: potius etiam adjuverunt. Mirum fortaſſe hoc vobis, aut incredibile videatur, in tantis aratorum incommodis Leontinos, qui principes rei frumentariae fuerunt, expertes incommodorum atque injuriarum fuiſſe. Hoc cauſae eſt, judices, quod in agro Leontino, praeter unam Mnaſiſtrati familiam, glebam Leontinorum poſſidet nemo. Itaque Mnaſiſtrati, hominis honeſtiſſimi, atque optimi viri teſtimonium, judices, audietis. ceteros Leontinos, quibus non modo Apronius in agris, ſed ne tempeſtas

qui-

ſententia poſtulat, cum dicat eos arare tota Sicilia. *Hott.* *In omnibus fere finibus*] Vetus, *Centuripini quod in omnium fere finibus habent poſſeſſiones.* Nannius. Probarunt merito *omnium* ex Nanniano C. Steph. P. Manut. & Gruterus.

Verum ut dixi ratio certa eſt] Vetus, *Verum uti dixi ratio certa eſt.* Nannius. Et ſic C. Stephanus.

Penſum magis exigendum] Spectandum eſt, quantam diligentiam in eo adhibuerim, quam accurate meum officium fecerim. Tranſlatio ab operis diurnis muliercularum deducta, quibus penſa lanea, aut linea nenda traduntur. Similis figura libro de orat. III. *Nunc ad reliqua progrediar: meque ad meum munus penſumque revocabo.* Hott. *Mea diligentia penſum magis*] Hunc locum in libris & vulgatis & manuſcriptis & vitioſa interpunctione, & caſus mutatione depravatum, emendata interpunctione, & generandi caſu facto ex ablativo, correxi. *mea autem diligentia penſum*, id eſt, meæ diligentiæ partes, & munus, & quaſi opus. *Lambinus.* Conjecturam Lambini nullo librorum præſidio ſubnixam in contextum poſuit Gruterus. nec poſſum damnare. Nam ratio hujus emendationis certa eſt, quam nullæ convellent cavillationes unquam. Dixerat enim Ætnenſium rationem certam eſſe, & publicis & privatis litteris conſignatam, non Ciceronis diligentia, ſed ſuorum ſcribarum in publicis monumentis urbis, & patrum familias in ſuis tabulis. Ideoque de his nihil ſe dicturum ait. Sed Leontinos noluiſſe illum in indagandis furtis Verris multum juvare, ideoque ſuam diligentiam in perveſtigandis furtis, quæ apud Leontinos facta ſunt, inprimis requiri. *Grævius.*

Potius etiam judices, adjuverunt] *Judices* Gruterus admiſit ex margine Lambiniano, ſi certum eſſet ex Fabritiano codice id additum fuiſſe, non repugnarem. Sed incerta hæc ſunt. Et cum ceteri omnes tam editi quam ſcripti repugnent, non potui aſſentiri Grutero, præſertim cum videatur neſcio quid vaſtum & agreſte ſonare *judices adjuverunt.* Grævius.

Tri-

quidem ulla nocere potuit, exſpectare noli
non modo incommodi nihil ceperunt: ſed
pronianis illis rapinis, in quaeſtu ſunt com
verſati. Quapropter quoniam me Leontina ci
legatio propter eam, quam dixi, cauſam, d
himet ineunda ratio & via reperiunda eſt,
pronii quaeſtum, ſive adeo, qua ad iſtius ing
manemque praedam poſſim pervenire. Ag
ni decumae anno tertio venierunt tritici n
XXXVI; hoc eſt, tritici mod. CCXVI. magno
magno. neque enim hoc poſſum negare. itaq
eſt aut damnum, aut certe non magnum l
ciſſe decumanum. hoc enim ſolet uſu venir
magno redemerunt. Quid ſi oſtendo, in ha
tione, lucri fieri tritici modium c? quid, ſi c
ſi ccc? quid, ſi cccc millia? dubitatis e
iſta tanta praeda quaeſita ſit? Iniquum me eſſe
dicet, qui ex lucri magnitudine conjecturar
furti atque praedae. Quid ſi doceo, judices,
[redacted]

tantaque iniquitate dubitare, quin propter improbitatem tam magnos quaeſtus feceris, propter magnitudinem quaeſtus improbus eſſe volueris? Quomodo igi- 47
tur hoc aſſequar, judices, ut ſciam, quantum lucri factum ſit? non ex Apronii tabulis, quas ego cum conquirerem, non inveni: & cum in jus ipſum eduxi, expreſſi, ut conficere tabulas ſe negaret. Si mentiebatur, quamobrem removebat, ſi hae tabulae nihil tibi erant obfuturae? Si omnino nullas confecerat litteras, ne id quidem ſatis ſignificabat, illum non ſuum negotium geſſiſſe. ea eſt enim ratio decumanorum, ut ſine plurimis litteris confici non poſſit. ſingula enim nomina aratorum, & cum ſingulis pactiones decumanorum litteris perſequi & conficere neceſſe eſt. Iugera profeſſi ſunt aratores omnes imperio atque inſtituto tuo: non opinor quemquam minus eſſe profeſſum, quam quantum araſſet, cum tot cruces, tot ſupplicia, tot ex cohorte recuperatores proponerentur. In jugero agri Leontini medimnum fere tritici ſeritur perpetua atque aequabili ſatione. ager efficit cum octavo, bene

ut

Quin propter iniquitatem tam magnos quaeſtus feceris: propter magnitudinem quaeſtus, improbus eſſe volueris] Vetus, *Quin propter improbitatem tam magnos quaeſtus feceris: propter magnitudinem quaeſtus, improbus eſſe volueris.* Vtrobique anthypallage, ſed ea abſolutior eſt in ſecundo loco, omnibus undecunque verbis mutuo inverſis: quale eſt illud, *Non vivendum, ut edas; ſed edendum, ut vivas.* Nannius. Vides etiam hunc locum optimi codicis ope ſanatum eſſe. *Improbitas* autem *quaeſtus*, eſt magnus quæſtus, & impudenter factus, ut *improba ſpes, improbus labor.* Et ſuperius lib. 1. *Hujus improbiſſimi furti, ſive adeo nefariæ prædæ.* Græviu.

Ratio decumanorum] Alii libri, *decumanorum*, quod probo. *Hottom.*

Cum tot cruces, tot judicia, tot ex cohorte recuperatores proponerentur] Vetus, *Cum tot cruces, tot ſupplicia, tot ex cohorte recuperatores.* Alteram lectionem commendat varietas, alteram vis amplificandi. *Nannius.*

In jugero] Franc. prim. ed. Vict. & aliæ *in jugere.* quod non mutandum, Tibullus: *Et multo innumeram jugere paſcat ovem.* Sic & paullo poſt *ex jugere ararent*, iidem libri. *Gravius.*

Perpetua atque æquabili ſatione] Plana & integra, cum pars nulla eſt, quæ non ſeratur. *Hottom.* Minime gentium. Sed *perpetua atque æquabili ſatione* eſt hanc ſerendi rationem, nempe ut medimnum tritici in jugero ſeratur, ſemper & ſingulis annis omnes Leontini tenent. *Gravius.*

Ager efficit, cum octavo] Cum octo pro uno medimna colliguntur. *Hottom.* *Ager efficit cum octavo*] Sic puto diſtinguendum. *ager efficit cum octavo, bene*

ut

ut agatur: verum, ut omnes dii adjuvent, cum decumo. quod ſi quando accidit, tum fit, ut tantum decumae ſit, quantum ſeveris: hoc eſt, ut, quod jugera ſunt ſata, totidem medimna decumae debeantur. Hoc cum ita eſſet, primum illud dico, pluribus millibus medimnum veniſſe decumas agri Leontini, quam quot millia jugera ſata erant in agro Leontino. Quod ſi fieri non poterat, ut plus quam decem medimna ex jugere ararent, medimnum autem ex jugere decumano dari poterat, cum ager, id quod perraro evenit, cum decumo extuliſſet: quae erat ratio decumani, ſi quidem decumae, ac non bona venibant aratorum, ut pluribus aliquanto medimnis decumas emeret, quam jugera erant ſata? In Leontino jugerum ſubſcriptio ac profeſſio non eſt plus XXX millium. Decumae XXXVI medimnum venierunt. Erravit, an potius inſanivit A-pronius? immo tum inſaniſſet, ſi aratoribus quod d[...] berent licitum eſſet, & non quod Apronius imperaſſ[...]

pinor, ut cum decumo fructus arationis perceptus ſit, neminem minus tribus decumis dediſſe. Atqui hoc in beneficii loco petitum eſt ab Apronio, ut in jugera ſingula ternis medimnis decidere liceret. Nam cum a multis quaterna, etiam quina exigerentur: multis autem non modo granum nullum, ſed ne paleae quidem ex omni fructu, atque ex annuo labore relinquerentur: tum aratores Centuripini, qui numerus in agro Leontino maximus eſt, unum in locum convenerunt: hominem ſuae civitatis inprimis honeſtum ac nobilem, Andronem Centuripinum, legarunt ad Apronium, eundem, quem hoc tempore ad hoc judicium legatum & teſtem Centuripina civitas miſit: ut is apud eum cauſam aratorum ageret, ab eoque peteret, ut ab aratoribus Centuripinis ne amplius in jugera ſingula, quam terna medimna exigeret. Hoc vix ab Apronio in ſummo beneficio, pro iis, qui etiam tum incolumes erant, impetratum eſt. id cum impetrabatur, hoc videlicet impetrabatur, ut pro ſingulis decumis ternas decumas dare liceret. Quod ſi tua res non ageretur, a te potius poſtularent, ne amplius quam ſingulas, quam ab Apronio, ut ne plus quam ternas decumas darent. Nunc, ut hoc tempore ea, quae regie, ſeu potius tyrannice ſtatuit in aratores Apronius, praetermittam: neque eos appellem, a quibus omne frumentum eripuit, & quibus

dices comprobant, ferri poteſt. Paullo poſt autem, *ut cum decumo*, edendum curavi, ut habent omnes libri veteres, rejecta lectione vulgata, *cum decumano*. ut *cum decumo autem*, id eſt, hoc poſito, agrum extuliſſe cum decuma parte. *Lambinus*.

Vt cum decumo] Alii *decumano*, inepte cum paulo ante hoc modo ſit locutus; & ſenſus eſt, etiam ſi cum decumo, id eſt decies tantundem quantum eſſet ſatum, perceptum eſſet. Nam plerumque cum octavo, raro cum decumo fructus percipiebatur. *Hottomannus*.

Atque hoc] Vetus, *atqui*, quod magis placet. *Idem*.

Vt jugera ſingula] Corrigendum putarem, *Vt in jugera ſingula*; ut etiam paulo poſt loquitur. Alioqui ſenſum non video. *Idem*. *Vt in jugera ſingula*] Vocula *in* recepta fuit primitus a Manutio & Lambino de conjectura Hottomanni. eam ego admiſi quod conſpiceretur in Pal. pr. eſſetque in ſec. *uti jugera, &c.* Gruterus. Confirmat *in jugera* etiam Franc. prim.

Ad

s nihil non modo de fructu, ſed ne de bonis quidem is reliqui fecit: ex his ternis medimnis, quod bene- cii gratiaeque cauſa conceſſit, quid lucri fiat cogno- ite. Profeſſio eſt agri Leontini ad jugera XXX illia. Haec ſunt ad tritici medimnum XC, id eſt, ritici mod. DXL millia. deductis tritici mod. CCXVI millibus, quanti decumae venierunt, reliqua ſunt tri- tici CCCXXIV millia. adde totius ſummae IↃXI millium modium tres quinquageſimas, id eſt, tri tici modium XXXII millia CCCC, ab omnibus e nim ternae praeterea quinquageſimae exigebantur ſu

Ad jugera XXX.] Corrige, *jugerum*, ut ſupra. *Hottom.* Franc. *ad jugera XXX.* quod non eſt immutandum. Eſt enim circiter XXX millia jugera. Suet. Iul. 20: *Campum Stellatem &c. diviſit extra ſortem ad viginti millibus civium.* ubi vide quæ notavimus. *Gravius.*

Hæc ſunt ad tritici medimna XC.] Cor- *Hæc ſunt ad tritici medimna XC.*] Cor-

trecenti viginti quatuor. Adde to ſummæ quingenta quadraginta m modiorum tres quinquageſimas eſt, tritici mod. XXXI. CCCC. quinquageſima totius ſummæ d millium eſt & octingentorum m rum, quæ triplicatæ hunc numer ſolvunt 32400. *Nannius.*

Totius ſumma DXL millia mo menda *millium*, & quod dicit ſuperiorem ſumman

ſunt haec jam ad CCCLVI millia CCCC mod. tritici. At ego CCCC millia lucri facta eſſe dixeram. non enim duco in hac ratione eos, quibus ternis medimnis non eſt licitum decidere. Verum, ut hac ipſa ratione ſummam mei promiſſi compleam, ad ſingula medimna multi H-S duo, multi H-S quinque acceſſionis cogebantur dare: qui minimum, ſingulos nummos. hoc minimum ut ſequamur, quoniam XC medimnum millia du-

Ad H S CCCXL.] Tolle notam H-S. quæ nihil ſignificat, & repone *M.* quæ nota eſt millium. Sed ne ſic quidem locus eſt integer. Nam proxima ſumma ad ſuperiorem adjecta, modium efficit trecenta quinquaginta ſex millia. & præterea quadringentos: quomodo legendum eſt hoc loco, ſine dubio. *Hott.*

Sunt hæc jam ad ſeſtertia trecenta quadraginta mod. tritici] Primum delenda eſt hæc vox *ſeſtertia*, ut plane ſupervacanea; deinde numerus iſte infra magnitudinem juſtam conſiſtit. Vetuſtus autem codex excedit, in quo habentur *trecenta ſexaginta.* Ex trecentis enim viginti-quatuor, & triginta duobus millibus ac quadringentis, coit ſumma CCCLVI millium & quadringentorum. Iam ut quadraginta millia conficias, is enim eſt ſcopus Ciceronis, & tantum in lucrum refertur, opus eſt adhuc XXXIII millibus & DC. ea complenda ſunt ex XC millibus ſeſtertiorum, quos ſi binos cum dimidio in modium imputes: non multum deerit ſummæ iſtius integritati, quem Cicero conſtituit: hunc defectum ille, ut non magnum, in maximo numero negligendum putavit, ut enim numerum rotundent, exceſſus defectuſque non magnos auctores contemnere aſſueverunt. *Nannius.*

At ego CCCC *millia*] Nam ad hanc ſummam deſiderantur adhuc modium XLIII millia, & præterea ſexcenti. *Hottom.*

Quibus ternis medimnis] Multi enim quaterna & quina ſolverunt. *Idem.*

Ad ſingula medimna multi H-S duo] Corrige *medimnum*; quod ex ſumma intelligitur: & accipe ſeſtertium duo millia, ut ex loco patet. Georgius Agricola *duorum* legendum putat, opinor, propter nomen *acceſſionem*; ſed hæc locutio frequens eſt in hac oratione: quod ſemel dictum volui, ne, ſi in multis ab eo diſſentiam, nonnulli ejus librum a me non lectum putent. Sed niſi quis totam hanc orationem accurate legerit ac perpenderit, non facile de uno aliquo aut altero loco judicare poterit. *Idem.* Temere nimis Gruterus contra libros admiſit conjecturam Hottomanni, cum nunquam ſubaudiatur *millia*, in quo toties lapſus eſt Hottomannus in hac oratione, & alios decepit: multo minus in ſequentibus legendum cum eodem Hottomanno, *ſingula nummum*, quod itidem recepit Gruterus, exemplo peſſimo. Nam *ſingula nummum* Latinum non eſt, pro ſingula millia nummum. Franc. prim. *in ſingulos nummos.* Fefellit Hottomannum cum ſeſtertia duo legit pro duobus millibus nummum ſeſtertium, ad *duo* credidit ſubaudiri *millia.* Sed hunc errorem diu exploſit Gronovius, ut ſupra notabamus. Reſtituendum igitur hic, ut habetur in omnibus melioribus editionibus, *medimna ſingula* & *ſingulos nummos*, in præcedentibus H-S duo, ſunt ſeſtertii duo. *Gravius.*

Singulos nummos] Emendo, *ſingula nummum*, ut ſupra, *ſingula medimnum*; & ſubaudi *millia*: quæ fortaſſe cum eſſent addita, depravata nota ∞ pro CIↃ ab imperitis librariis omiſſa ſunt. *Hottom.* Peſſime, vide præcedentem annotationem.

Quoniam XC *medimna duximus*] Atqui *medimnum* XC *millia duxeras*, ſic igi-

duximus, accedant eo novo peſſimoque exemplo H-S XC millia. Hic mihi etiam dicere audebit, magno ſe decumas vendidiſſe, cum ex eodem agro dimidio plus ipſe abſtulerit, quam populo Romano miſerit? CCXVI modium millibus decumas agri Leontini vendidiſti. ſi ex lege, magno: ſi, ut lex eſſet libido tua, parvo: ſi, ut, quae dimidiae eſſent, decumae vocarentur, parvo vendidiſti. multo enim pluris fructus annui Siciliae venire potuerunt, ſi id te ſenatus, aut populus Romanus facere voluiſſet. etenim ſaepe decumae tanti venierunt, cum lege Hieronica venirent, quanti nunc lege Verrea venierunt. Cedo mihi C. Norbani decumas venditas. C. NORBANI DECVMAE VENDITAE AGRI LEONTINI. Atqui tum neque judicium de modo jugerum dabatur: neque enim erat Artemidorus Cornelius recuperator: neque ab aratore magiſtratus Siculus tantum exigebat, quantum decumanus ediderat: nec beneficium petebatur a decumano, ut

ıinquageſimas frumenti addere: & tamen populo ıno magnus frumenti numerus mittebatur. Quid ſtae ſibi quinquageſimae, quid porro nummorum iones volunt? quo id jure, atque adeo quo id potius :iſti? nummos dabat arator. quomodo? aut unde? i largiſſimus eſſe vellet, cumulatiore menſura ute-, ut antea ſolebant facere in decumis, cum aequa c conditione venibant. Is nummum dabat. Vnde? mento? quaſi habuiſſet, te praetore, quod venderet. ro igitur erat aliquid reſecandum, ut eſſet, unde A- ɔ ad illos fructus arationum hoc corollarium num- m adderetur. Iam id porro utrum libentes, an inviti t? libentes? amabant, credo, Apronium. inviti? : niſi vi & malo cogebantur? Iam iſte, homo amen- us, in vendundis decumis H-S faciebat acceſſiones gulas decumas: neque multum; bina aut terna mil- debat. fiunt per triennium H-S fortaſſe ı ɔ millia. neque exemplo cujuſquam, neque ullo jure fecit: : eam pecuniam retulit: neque hoc parvum crimen admodum defenſurus ſit homo quiſquam umquam ex-

'*potius ore*] Franc. *quo id potius*

i largiſſimus eſſe vellet] Libera- in populum Romanum. *Hott.*

ıro igitur aliquid reſecandum] Id eo quod pro arationis impenſa ant, praeter quod unum nihil nino reliquum factum aratori- ›urum ac reliquum appellat. tio autem ſumpta eſt ab imperi- icis, qui non modo redundan- quae reliquo corpori nocent, u- : ad vivum amputare ſolent, ſed e vivo aliquid reſecare. *Idem.*

uid reſecandum] Vt quemadmo- ncolumitatem integritatemque ı retinere, qui ita ſecantur, non :: eodem modo ſalvi eſſe arato- poſſint. *Idem.*

corollarium nummorum] *Corolla-* inquit Varro, *dicitur, quod ad- ditum, praeterquam quod debitum. Ejus vocabulum fictum a corollis: quod ha, cum placuerant actores, in ſcena dari ſolita.* Idem.

Homo amentiſſimus] Avaritia & cu- piditate. *Idem.*

Numerorum faciebat acceſſione ad ſin- gulas decimas] Vetus. *H-S. faciebat ac- ceſſiones.* Caeterum res eadem, vox di- verſa, idem enim *ſeſtertius & nummus* apud Romanos. *Nannius.*

H-S D *millia*] Coronatorum duode- cim millia ſupra quingentos. Sed haec ſumma neque binis, neque ternis H-S millibus convenit: quin potius, ut bi- na tantum ducamus, fiunt per trien- nium DXL millia: ſi terna, octingenta & decem millia. Quare & minorem ſummam eum duxiſſe apparet, & ſuo more ſummam integram quingento- rum potius dixiſſe. *Hotom.*

excogitavit. Quod cum ita ſit, audes dicere, te magno decumas vendidiſſe, cum ſit perſpicuum, te bona fortunaſque aratorum, non populi Romani, ſed tui quaeſtus cauſa vendidiſſe? Vt, ſi quis villicus ex eo fundo, cui H-S dena merces eſſet, excîſis arboribus ac venditis, demtis tegulis, inſtrumento, pecore abalienato, domino XX millia nummum pro X miſerit: ſibi alia praeterea centum confecerit, primo dominus, ignarus incommodi ſui, gaudeat, villicoque delectetur, quod tanto ſibi plus mercedis ex fundo refectum ſit: deinde, cum audierit, eas res, quibus fundi fructus & cultura continetur, amotas & venditas, ſummo ſupplicio villicum afficiat, & ſecum male actum putet: ita populus Romanus cum audit, pluris decumas vendidiſſe C. Verrem, quam innocentiſſimum hominem, cui iſte ſucceſſit, C. Sacerdotem, putat ſe bonum in arationibus fructibuſque ſuis habuiſſe cuſtodem ac villicum. cum ſenſerit, iſtum omne inſtrumentum aratorum, omnia ſubſidia vectigalium vendidiſſe,

nes & agros vectigales vaſtaſſe atque exinaniſſe; ipſum maximos quaeſtus praedaſque feciſſe; intelliget ſecum actum eſſe peſſime: iſtum autem ſummo ſupplicio dignum exiſtimabit. Vnde ergo hoc intelligi poteſt? 51
ex hoc maxime, quod ager decumanus provinciae Siciliae propter iſtius avaritiam deſertus eſt. neque id ſolum accidit, uti minus multis jugis ararent, ſi qui in agris remanſerunt; ſed etiam, ut permulti locupletes homines, magni & navi aratores, agros laetos ac fertiles desererent, totaſque arationes derelinquerent. Id adeo ſciri facillime poteſt ex literis publicis civitatum, propterea quod lege Hieronica numerus aratorum quot annis apud magiſtratus publice ſubſcribitur. Recita tandem, quot acceperit aratores agri Leontini Verres. OCTOGINTA TRES. quot anno tertio profiteantur. TRIGINTA DVO. Vnum & quinquaginta aratores ita video dejectos, ut his ne vicarii quidem ſucceſſerint. Quot aratores, adveniente te, fuerunt agri Mutycenſis? videamus ex litteris publicis. Centum octoginta octo. Quid? anno tertio? Centum & unus. Octoginta ſeptem aratores unus ager iſtius injuria deſiderat, atque adeo noſtra reſpub. quoniam illa populi Romani vectigalia ſunt, hunc tot patrumfamilias numerum deſiderat & repoſcit. Ager Herbitenſis primo anno habuit aratores ducentos quinquaginta ſeptem, tertio cen-

Vt hi minus multis jugis arent] *In minus multis*, apertius, opinor, legeretur, *jugum* autem, ut ſupra dixi, vocant, quod juncti boves uno die exarare poſſunt. *Hott.* *Neque id ſolum actum eſt uti hi minus multis jugis ararent*] Vetus, *Neque id ſolum accidit.* Parvum id, ſed tamen rectius. id enim actum eſt, quod effici voluimus: id accidit quod fortuito contigit. *Nannius.*

Latos & fertiles deſererent] Admiſi hanc ſcripturam quorundam librorum, quod magis placuiſſet Gulielmio, quam altera, *latos*; annotaſſetque vocem eam domeſticam de agris notæ optimæ & fœcundis. *Gruter.* Nihil certius. Virg. Georg. I. *Quid faciat latas ſegetes.* vide ibi Serv. Apud Iuſtin. *lætitia pabulorum.* Et apud ſcriptores rei ruſticæ *lætamen* eſt ſtercus quo agri lætantur, hoc eſt fœcundantur, ac fertiles redduntur. *Grav.*

Quot anno tertio profiteantur] Scripſiſſe Tullium non dubito: *quot anno tertio profitebantur?* ut paullo poſt: *quid tertio anno?* Qui huic emendationi non aſſentiunt, velim ex vulgata ſcriptura commodam efficiant ſententiam. *Idem.*

centum viginti. hinc centum triginta ſeptem patresfamilias extorres profugerunt. Agyrinenſis ager, quorum hominum! quam honeſtorum! quam locupletium! ducentos quinquaginta aratores habuit primo anno praeturae tuae. Quid tertio anno? octoginta, quemadmodum legatos Agyrinenſes recitare ex publicis litteris
52 audiſtis. Pro dii immortales! ſi ex provincia tota centum ſeptuaginta ejeciſſes, poſſesne ſeveris judicibus ſalvus eſſe? Vnus ager Agyrinenſis centum ſeptuaginta aratoribus inanior cum ſit, vos conjecturam totius provinciae non facietis? Atque hoc peraeque in omni agro decumano reperietis: quibus aliquid tamen reliqui fuerit ex magno patrimonio, eos in agris minore inſtrumento, minus multis jugis remanſiſſe, quod metuebant, ſi receſſiſſent, ne reliquas fortunas omnes amitterent: quibus autem iſte nihil reliqui quod perderent fecerat, eos plane non ſolum ex agris, verum ex civitatibus ſuis profugiſſe. Illi ipſi, qui remanſerant, vix decuma pars aratorum, relicturi agros omnes erant, niſi ad eos Metellus Roma lit-

admodum ſocii populi Romani a magiſtratibus noſtris tractentur, non laboratis: at vos communem populi Romani cauſam ſuſcipite atque defendite. Ejectos aratores eſſe dico: agros vectigales vexatos atque exinanitos a Verre: populatam vexatamque provinciam: haec omnia doceo litteris civitatum, & privatis primariorum virorum teſtimoniis. Quid vultis amplius? num 53
expectatis, dum L. Metellus is, qui multos in iſtum teſtes imperio & poteſtate deterruit, idem abſens de iſtius ſcelere, improbitate, audacia teſtimonium dicat? non opinor. At is optime, qui ſucceſſit iſti, potuit cognoſcere. Ita eſt: verum amicitia impeditur. At debet nos certiores facere, quo pacto ſe habeat provincia. Debet: verumtamen non cogitur. Num quis in Verrem L. Metelli teſtimonium requirit? nemo. num quis poſtulat? non opinor. Quid ſi teſtimonio L. Metelli, ac litteris haec omnia vera eſſe docebo? quid dicetis? utrum Metellum falſum ſcribere? an amicum laedendi eſſe cupidum? an praetorem, quemadmodum provincia affecta ſit, neſcire? Recita litteras L. Metelli, quas ad Cn. Pompejum, & M. Craſſum Cos. quas ad M. Mummium praetorem, quas ad urbanos quaeſtores miſit. EPISTOLA L. METELLI. DECVMAS FRVMENTI LEGE HIERONICA VENDIDI. Cum ſcribit, ſe lege Hieronica vendidiſſe, quid ſcribit? ita ſe vendidiſſe, ut omnes, praeter Verrem. cum ſcribit ſe lege Hieronica vendidiſſe, quid ſcribit? ſe per iſtum erepta Siculis majorum noſtrorum be-

Hac omnia doceo civitatum, & privatis primariorum virorum teſtimoniis] Vetus, *Hac omnia doceo litteris civitatum & privatis primariorum virorum teſtimoniis.* Nann. *Hac omnia doceo civitatum & privatis primariorum virorum teſtimoniis*] Videtur aliquid deeſſe ad ſententiæ ornatum, quod ex vetere libro addi poteſt, ſi legatur: *Hac omnia doceo litteris publicis honeſtiſſimarum civitatum, & privatis &c.* F. Vrſinus.

Provincia affecta ſit] Vetus, *afflicta ſit.* Nannius. *Provincia affecta ſit*] Nann. *afflicta.* ſed videtur alterum melius. *Gruterus.*

Quas ad urbis quaeſtores miſit] Vetus, *Quas ad urbanos quaeſtores, &c.* Nann.

beneficia, jus ipſorum, conditionem ſocietatis, amicitiae, foederum reddidiſſe. dicit quanti cujuſque agri decumas vendiderit. deinde quid ſcribit? Recita de epiſtola reliqua. SVMMA VI DATA EST OPERA A ME, VT QVAM PLVRIMO DECVMAS VENDEREM. Cur igitur, Metelle, non ita magno vendidiſti? quia deſertas arationes, inanes agros, provinciam miſeram perditamque offendi. Quid? idipſum quod ſatum eſt qua ratione quiſquam qui ſereret inventus eſt? Recita litteras. LITTERAE. ait ſe miſiſſe & praeſentem confirmaſſe, ſuam interpoſuiſſe auctoritatem. tantum quod aratoribus Metellus obſides non dedit, ſe nulla in re Verri ſimilem futurum. At quid eſt tandem, in quo ſe laboraſſe dicat? Recita. VT ARATORES, QVI RELIQVI ERANT, QVAMPLVRIMVM SERERENT. Qui reliqui? quid eſt hoc reliqui? quo ex bel-

Dicit quanti] Vetus, *Dicit dein quanti.* Vox autem *deinde* quæ ſequitur,

Iuliam, inquit, *primum Marcello Octaviæ ſororis ſuæ filio, tantum quod pueritiam*

bello? qua ex vaſtitate? quaenam in Sicilia tanta cla-
des, aut quod bellum tam diuturnum, tam calamito-
ſum, te praetore, verſatum eſt, ut is, qui tibi ſucceſ-
ſerit, reliquos aratores collegiſſe & recreaſſe videatur?
Cum bellis Karthaginienſibus Sicilia vexata eſt, & poſt 54
noſtra patrumque memoria, cum bis in ea provincia
magnae fugitivorum copiae verſatae ſunt, tamen arato-
rum interitio facta nulla eſt. tum, ſemente prohibita,
aut meſſe amiſſa, fructus annuus interibat: tamen in-
columis numerus manebat dominorum atque arato-
rum. tum, qui M. Levinio, aut P. Rupilio, aut M'. A-
quillio praetoribus in eam provinciam ſucceſſerant, a-
ratores reliquos non colligebant. Tantone plus Verres
cum Apronio provinciae Siciliae calamitatis importa-
vit, quam aut Haſdrubal cum Poenorum exercitu,
aut Athenio cum fugitivorum maximis copiis, ut tem-
poribus illis ſimulatque hoſtis ſuperatus eſſet, ager ara-
retur omnis, neque aratori praetor per litteras ſuppli-
caret, neque eum praeſens oraret, ut quam plurimum
ſe-

Noſtram patrumque memoriam] Sine dubio probabilior veteris libri ſcriptura, *Noſtra patrumque memoria.* Athenionem autem dicit, de quo nos ſæpe antea: & bellum illud ſervile, quod bello Punico ſecundo exortum eſt, quod cum opprimi a Prætoribus non potuiſſet, C. Fulvio Conſuli mandatum eſt: cujus belli initium fuit Eunus ſervus, natione Syrus, qui contracta agreſtium ſervorum manu, & ſolutis ergaſtulis, juſti exercitus numerum implevit. Cleon quoque alter ſervus ad LXX millia ſervorum contraxit, & copiis junctis contra populum Romanum exercitumque ejus, bellum ſæpenumero geſſerunt. Florus in Epiſt. lib. LVI. *Hottom.* *Et poſt, noſtra patrumque memoria, cum bis in ea*] Ita quidam libri Hottomanni. aliæ edd. *noſtram patr. memoriam.* peſſime autem Lambiniana, cui incubuit ſphalma typographicum *bis* pro *bu* tranſiitque de editione in aliam. *Gruterus.* Non ortum eſt hoc bellum ſervile bello Punico ſecundo, ſed poſt tertium, anno V. C. 621. de quo Florus III, 19 & alii.

Cum bis in ea provincia] Nonius Marcellus in dictione *interitus, bis in eadem,* ſed nihil muto. *Hottom.*

Verſata ſint] Vetus *verſata ſunt,* quod Nonius confirmat. *Idem.*

Tamen aratorum internecio] Nonius Marcellus ex hoc loco, *interitio* verbum a Cicerone uſurpatum eſſe probat: mihi tamen quicquam immutare religio eſt. *Idem.* *Tamen aratorum interitio*] Sic legit Nonius Marcellus: quem quamobrem non ſequerer, nulla cauſa viſa eſt: ad quem accedit vetuſti codicis auctoritas. *Lambin.* *Interitio*] Sic Pall. ſic Nann. probatque Victorius lib. III. variar. lect. cap. 2. antea erat *internecio.* Gruterus. F. Francii quoque codex clare ſcribit *interitio.*

ſereret: nunc autem, ne poſt abitum quidem hujus importuniſſimae peſtis, quiſquam reperiretur, qui ſua voluntate araret? pauci eſſent reliqui, qui L. Metelli auctoritate in agros atque ad ſuum larem familiarem redirent? His te litteris, homo audaciſſime atque amentiſſime, jugulatum eſſe non ſentis? non vides, cum is, qui tibi ſucceſſit, aratores reliquos appellet, hoc eum diſerte ſcribere, reliquos hos eſſe, non ex bello, neque ex aliqua hujuſmodi calamitate, ſed ex tuo ſcelere, importunitate, avaritia, crudelitate? Recita cetera. TAMEN PRO EO, VT TEMPORIS DIFFICVLTAS, ARATORVMQVE PENVRIA TVLIT. Aratorum, inquit, penuria. Si ego accuſator toties de re eadem dicerem, vererer, ne animos veſtros offenderem, judices. Clamat Metellus: niſi litteras miſiſſem. non eſt ſatis. niſi praeſens confirmaſſem. ne id quidem ſatis eſt. reliquos, inquit, aratores. reliquos? prope lugubri verbo calamitatem provinciae Siciliae
55 ſignificat. addit, aratorum penuria. Expectate etiam,

populi Romani ſocios atque amicos. quibus ſiqua calamitas propter iſtum, ſalvis vectigalibus noſtris, accidiſſet, animadvertere in eum vos oportebat: praeſertim cum ea lege judicaretis, quae ſociorum cauſa eſſet conſtituta. cum vero perditis profligatiſque ſociis, vectigalia populi Romani ſint deminuta: res frumentaria, commeatus, copiae, ſalus urbis atque exercituum noſtrorum in poſteritatem iſtius avaritia interierit, ſaltem commoda populi Romani reſpicite, ſi ſociis fideliſſimis proſpicere non laboratis. Atque ut intelligatis, ab iſto prae lucro praedaque praeſenti nec vectigalium, nec poſteritatis habitam eſſe rationem, cognoſcite, quid ad extremum ſcribat Metellus. IN RELIQVVM TEMPVS VECTIGALIBVS PROSPEXI. In reliquum tempus ait ſe vectigalibus proſpexiſſe. non ſcriberet, ſe vectigalibus proſpexiſſe, niſi hoc vellet oſtendere, te vectigalia perdidiſſe. Quid enim erat, quod vectigalibus proſpiceret Metellus in decumis, & in tota re frumentaria, ſi iſte non vectigalia populi Romani ſuo quaeſtu pervertiſſet? Atque ipſe Metellus, qui vectigalibus proſpicit, qui reliquos aratores colligit, quid aſſequitur, niſi hoc, ut arent, ſi qui poſſunt, quibus aratrum ſaltem aliquod ſatelles iſtius Apronius reliquum fecit: qui tamen in agris ſpe atque exſpectatione Metelli remanſerunt? Quid ceteri Siculi? quid ille maximus numerus aratorum, qui non modo ex agris ejecti ſunt, ſed etiam ex civitatibus ſuis, ex provincia, denique bonis fortuniſque omnibus ereptis, profugerunt? qua ratione ii revocabuntur? quot praetorum innocentia ſapientiaque opus eſt, ut illa aratorum multitudo aliquando in ſuis agris ac ſedibus

Interiit: ſaltem commoda] In manuſcripto, Aldino, & veteribus impreſſis, *Interierit: ſaltem populi Romani commoda reſpicite.* quæ lectio mihi rectior, & probabilior videtur. *Hott.*

Saltem commoda veſtra reſpicite] Vetus, *Saltem commoda populi Romani reſpicite.* Nannius.

Quan-

56 bus collocetur? Ac ne miremini tantam multitudinem profugiſſe, quantam ex litteris publicis, aratorumque profeſſionibus cognoviſtis, ſcitote, tantam acerbitatem iſtius, tantum ſcelus in aratores fuiſſe (incredibile dictu eſt, judices: ſed & factum, & tota Sicilia pervulgatum) ut homines, propter injurias licentiamque decumanorum, mortem ſibi ipſi conſciverint. Centuripinum Dioclem, hominem locupletem ſuſpendiſſe ſe conſtat, quo die ſit ei nuntiatum, Apronium decumas redemiſſe. Dyrrachinum, primum civitatis eadem ratione mortem oppetiſſe dixit apud vos homo nobiliſſimus Archonidas Elorinus, cum audiſſet tantum decumanum profeſſum eſſe ex edicto iſtius ſibi deberi, quantum ille bonis ſuis omnibus efficere non poſſet. Haec tu, tametſi omnium hominum diſſolutiſſimus, crudeliſſimuſque ſemper fuiſti, tamen numquam perpeterere, propterea quod illi gemitus luctuſque provinciae ad tui capitis periculum pertinebant: non, inquam, perpetere-

& poſt hominum memoriam, judiciaque de pecuniis re-
petundis conſtituta, graviſſimum, praetorem populi Ro-
mani ſocios habuiſſe decumanos. Non hoc nunc primum 57
audit privatus de inimico, reus ab accuſatore. jam antea
in ſella ſedens praetor, cum provinciam Siciliam obtine-
ret, cum ab omnibus non ſolum, id quod commune eſt,
propter imperium, ſed etiam, id quod iſtius praecipuum
eſt, propter crudelitatem metueretur, millies audivit,
cum ejus animum ad perſequendum non negligentia
tardaret, ſed conſcientia ſceleris avaritiaeque ſuae refre-
naret. Loquebantur enim decumani palam, & praeter
ceteros is, qui apud iſtum plurimum poterat, maximos-
que agros populabatur, Apronius: perparvum ex illis
magnis lucris ad ſeſe pervenire: praetorem eſſe ſocium.
Hoc cum palam decumani tota provincia loquerentur,
tuumque nomen in re tam turpi nefariaque interpone-
rent: nihilne tibi venit in mentem exiſtimationi tuae con-
ſulere? nihil denique capiti ac fortunis tuis providere?
cum tui nominis terror in auribus animiſque aratorum
verſaretur: cum decumani aratoribus ad pactiones fa-
ciundas non ſuam vim, ſed tuum ſcelus ac nomen oppo-
nerent: ecquod judicium Romae tam diſſolutum, tam
perditum, tam nummarium fore putaſti, quo ex judicio
te ulla ſalus ſervare poſſet? cum planum fieret, decumis
contra inſtituta, leges, conſuetudinemque omnium ven-
di-

Non ſolum id, quod commune eſt propter imperium, ſed etiam id quod ipſius praecipuum eſt] Male interpuncta oratio ſenſum reddit ineptum. Ego ſic legendum cenſeo, *Non ſolum (id quod commune eſt) propter imperium, ſed etiam (id quod ipſius praecipuum eſt) propter crudelitatem.* Hottom.

Id quod commune eſt] Omnium magiſtratuum. *Idem.*

Id quod ipſius praecipuum] Id eſt, proprium, peculiare. *Idem.*

Avaritiaeque ſuae fraenaret] Vetus, *refraenaret.* Nannius.

Quo ex judicio te ulla ſalus ſervare] Deam intelligit, quam populus Romanus coluit, cui aedes vota in bello Samnitium a C. Iunio Bubulco Cos. Romae extructa eſt. Terentius in Adelphis.

Ipſa ſi cupiat ſalus
Servare prorſus non poteſt hanc familiam. Hottom.

Contra inſtituta legis] Legendum putarem, ut ſaepe alias, *Contra inſtituta, leges, conſuetudinem, &c.* Idem.

Spon-

ditis, in aratorum bonis fortuniſque diripiendis decumanos dictitaſſe, tuas eſſe partes, tuam rem, tuam praedam: idque te tacuiſſe, &c, cum diſſimulare non poſſes, potuiſſe tamen perpeti & perferre, quod magnitudo lucri obſcuraret periculi magnitudinem, pluſque aliquanto apud te pecuniae cupiditas, quam judicii metus poſſet? Eſto. cetera negare non potes. ne illud quidem tibi reliquum feciſti, ut hoc poſſes dicere, nihil eorum te audiſſe, nihil ad tuas aures de infamia tua perveniſſe. Querebantur cum luctu & gemitu aratores. Tu id neſciebas? Fremebat tota provincia. nemo id tibi renuntiabat? Romae querimoniae de tuis injuriis, conventuſque habebantur. ignorabas haec? ignorabas haec omnia? quid? cum palam Syracuſis, te audiente, maximo conventu P. Rubrius Qu. Apronium ſponſione laceſſivit, ni Apronius dictitaret, te ſibi in decumis eſſe ſocium: haec te vox non perculit? non perturbavit? non ut capiti & fortunis tuis proſpiceres excitavit? Tacuiſti: ſedaſti etiam lites illorum, & ſponſio illa ne fieret laboraſti.

capite ac fortunis tuis. tu ſedes & quieſcis? non perſequeris? non perſeveras? non perquiris, cui dixerit Apronius? quis audierit? unde hoc natum, quemadmodum prolatum ſit? Si quis tibi ad aurem acceſſiſſet, & dixiſſet, Apronium dictitare, te ſibi eſſe ſocium: commoveri te oportuit, vocare Apronium, nec illum ante tibi ſatisfacere, quam tu omnium exiſtimationi ſatisfeciſſes. cum vero in foro celeberrimo, tanta frequentia, hoc verbo & ſimulatione Apronio; re vera tibi objectum eſſet: tu umquam tantam plagam tacitus accipere potuiſſes, niſi hoc ita ſtatuiſſes, in re tam manifeſta quidquid dixiſſes, te deterius eſſe facturum? Quaeſtores, legatos, praefectos ſuos, tribunos, multi miſſos fecerunt, & de provincia decedere juſſerunt, quod eorum culpa ſe minus commode audire arbitrarentur, aut quod peccare illos aliqua in re judicarent. Tu Apronium, hominem vix liberum, contaminatum, perditum, flagitioſum: qui non modo animum integrum, ſed ne animam quidem puram conſervare potuiſſet: eum in tanto tuo dedecore profecto ne verbo quidem graviore appellaſſes: neque apud te tam ſancta re-

quis, quæ tamen *venditaſſet*. Gruterus. Miror Nannium hæſitaſſe, Lambinum damnaſſe certiſſimam optimorum librorum lectionem. *Aliqua ſimulatione exiſtimationi hominum ſe venditare*, eſt ſimulata aliqua virtute ſtudere efficere, ut homines bene de te exiſtiment. Iuſtin. V, 3: *Iam Alcibiades hanc operam civibus venditabat*. C. Nep. Att. *Non florentibus ſe venditavit*. Sed & Cicero non ſemel in epiſtolis ad Atticum. *Venditare ſe hominum exiſtimationi*, nihil eſt. *Gravius*.

Quicquid dixiſſes] *Dixiſſent*, legendum potius arbitrarer ſententia quidem aperte poſtulat. *Hottom*. *Quicquid dixiſſes, te deterius eſſe facturum*] Videtur nihil mutandum, errareque qui legendum cenſent, *quicquid dixiſſet*: etiam ſi eos adjuvet vetus codex. hoc enim dicit M. Tullius: numquam tacitus tantam plagam accepiſſes, numquam rem tantam tacitam tuliſſes, niſi hoc ita ſtatuiſſes, te, quicquid dixiſſes ad id, quod tibi & Apronio objectum eſſet, id ipſum, quod eſſet objectum, tua oratione deterius eſſe facturum: nihilque umquam dicturum, quo id, quod tibi objectum eſſet, diluere, aut refellere poſſes. Quod ſi quid hic eſſet mutandum, ita potius legendum putarem, *deteriorem eſſe facturum*: ut, *deteriorem*, referatur ad *plagam*. Lamb.

Sed ne animam quidem puram] Teterrimum enim odorem ſpirabat: ut dixit infra. *Hottom*. Periodus tota impura, nihil tamen eluunt mſſ. noſtri aut edd. vett. *Gruterus*.

Neque apud te] Ineptus ſenſus: ut mihi non ſit dubium quin pro *neque*, re-

religio ſocietatis fuiſſet, ut tui capitis periculum negligeres, niſi rem tam notam eſſe omnibus, & tam manifeſtam videres. Cum eodem Apronio poſtea P. Scandilius, eques Rom. quem vos omnes noſtis, eandem ſponſionem de ſocietate fecit, quam Rubrius facere voluerat. Inſtitit, oppreſſit, non remiſit: facta eſt ſponſio H-S V. coepit Scandilius recuperatores, aut judicem poſtulare.
59 Satiſne vobis praetori improbo circumdati cancelli videntur

reponi oporteat: *atque* & legi ſine interrogatione, *εἰρωνικῶς*. vox enim *profecto*, ironiam ſignificat, ut *credo*, ut *ſcilicet*. Hottom. *Eum in tanto tuo dedecore, ne verbo quidem graviore appellaſſes, atque apud te tam ſancta, &c.*] Sic edendum curavi, poſita interrogationis nota poſt, *videres?* ſententia optima. ſed non diſſimulabo pro, *atque*, ſcriptum eſſe in nonnullis libris manuſcr. *neque*. praeterea in omnibus fere vulgatis poſt vocem, *dedecore*, ſequi deinceps, *profecto*, ut fortaſſis ita legi

promiſit dare. ut Budaeus nulla ratione divinare poterit, illam ſuperiorem notam H-S, in neutro genere, potius quam hanc poſteriorem accipiendam eſſe. Praeterea non Latine, opinor, Ciceronem loquentem facit, cum illum dixiſſe contendit, *Facta eſt ſponſio ſeſtertiis*: neque enim *ſeſtertius*, ſed *ſeſtertium* ſolet dicere. ut pro Q. Roſcio, ſupra. *Legitima partis ſponſio facta eſt.* niſi forte particulam *cum* adjungat: ut ſupra, *Cum tertia parte ſponſio facta eſt.* Sed quid attinet plura? cum Tullius ipſe paulo poſt

dentur in ſua provincia; immo vero in ſella ac tribunali, ut aut de ſuo capite judicium fieri patiatur praeſens ac ſedens: aut confiteatur, ſe omnibus judiciis convinci neceſſe eſſe? Sponſio eſt, NI TE APRONIVS IN DECVMIS SOCIVM ESSE DICAT: provincia tua eſt: ades: abs te judicium poſtulatur. Quid facis? quid decernis? Recuperatores dicis te daturum. bene ais: tametſi qui erunt tantis cervicibus recuperatores, qui audeant in provincia, cum praetor adſit, non ſolum contra voluntatem ejus, ſed etiam contra fortunas judicare? Verum eſto. manifeſta res eſt, cum nemo eſſet, quin hoc ſe audiſſe liquido diceret, locupletiſſimus quiſque certiſſimus teſtis eſſet: nemo erat Sicilia tota, qui neſciret decumas eſſe praetoris, nemo, qui non audiſſet ita Apronium dictitaſſe: praeterea conventus honeſtus Syracuſis, multi equites Romani, viri primarii, ex qua copia recuperatores rejici oporteret, qui aliter judicare nullo modo poſſent. Inſtat Scandilius poſcere recuperatores. tum iſte homo innocens, qui illam ſuſpicionem levare atque ab ſe removere cuperet, recuperatores dicit ſe de cohorte ſua daturum.
Pro deum hominumque fidem! quem ego accuſo? in 63
quo meam induſtriam ac diligentiam ſpectari volo? quid eſt, quod ego dicendo, aut cogitando efficere aut aſſequi debeam? teneo, teneo, inquam, in mediis vectigalibus po-

Recuperatores dicis te daturum. bene agis] Franc. *Recuperatores dicis te daturum. bene ais.* quod verum eſt. Sic & inferius cap. 62: *bene ais Alba*, idem codex, ubi vulgo *agis.* Apud Comicos pro hoc ſæpe dicitur, *bene narras.* Εἰρωνικῶς vero dicit, recte dicis te recuperatores daturum. *Gravius.*

Qui erunt tantis cervicibus] *Cervices* pro audacia, ut ſæpe alibi: tranſlatione a bubus ſumpta, quorum ii valentiſſimi judicantur qui cervicibus ſunt duriſſimis. quaſi dicat, quis tantum onus invidiæ ſuſtinere poſſit? *Hott.*

Ex qua copia recuperatores rejici oporteret] Moris erat ut cum primum actor, deinde reus aliquot *recuperatores* dediſſet, uterque quos ſibi ſuſpectos haberent, rejiceret. Nomina autem in libello ſcribebantur, ut ſuperius intellectum eſt. *Idem.*

Teneo in mediis vectigalibus populi Romani in ipſis fructibus provinciæ Siciliæ furem manifeſto avertentem rem frumentariam] Vetus, *Teneo, teneo inquam in mediis vectigalibus populi Romani in ipſis fructibus provinciæ Siciliæ furem manifeſto avertentem.* Vt mihi anadiploſis in *teneo* ad-

populi Romani in ipſis fructibus provinciae Siciliae furem manifeſto averrentem rem frumentariam omnem, pecuniam maximam: teneo, inquam, ita, ut negare non poſſit. nam quid hic dicet? Sponſio facta eſt cum cognitore tuo Apronio de fortunis tuis omnibus, ni ſocium ſe tibi in decumis eſſe dictitaret. expectant omnes, quantae tibi ea res curae ſit, quemadmodum hominum exiſtimationi te atque innocentiam tuam probari velis. Hic tu medicum, & haruſpicem, & praeconem tuum, recuperatores dabis, aut etiam illum ipſum, quem tu in cohorte tua Caſſianum judicem habebas, ſi qua res major eſſet, Papirium Potamonem, hominem ſeverum, ex vetere illa equeſtri diſciplina? Scandilius poſtulare de conventu recuperatores. Tum iſte negat ſe de exiſtimatione ſua cuiquam, niſi ſuis commiſſurum. Negotiatores putant eſſe turpe, id forum ſibi iniquum ejurare, ubi negotientur. Praetor provinciam ſuam totam ſibi iniquam ejurat. O impudentiam ſingularem! Hic poſtulat ſe Romae abſolvi.

poſſe? qui plus exiſtimet apud lectiſſimos ſenatores pecuniam, quam apud tres negotiatores metum valere? Scandilius vero negat ſeſe apud Artemidorum recuperatorem verbum eſſe facturum: & tamen auget atque onerat te bonis conditionibus, ſi tu uti velis. Si ex provincia Sicilia tota ſtatuas idoneum judicem, aut recuperatorem nullum poſſe reperiri, poſtulat a te, ut Romam rejicias. Hic enimvero tu exclamas, hominem improbum, qui poſtulet ibi de tua exiſtimatione judicium fieri, ubi te invidioſum eſſe intelligebat. negas te Romam rejecturum: negas de conventu recuperatores daturum: cohortem tuam proponis. Scandilius rem ſe totam relicturum dicit, & ſuo tempore eſſe rediturum. Quid tu ibi tum? quid facis? Scandilium cogis. quid? ſponſionem acceptam facere? Impudenter tollis exſpectatum exiſtimationis tuae judicium. non facis. Quid ergo? Apronio permittis, ut, quos velit, de cohorte ſumat recuperatores? Indignum, uni

Auget atque onerat] Legendum *ornat*: ut in quibuſdam impreſſum. *Hott.*

Et tamen urget, atque onerat] Sic repoſui, quamvis in nonnullis libris legatur, *& tamen auget*, *mendoſe*, opinor. *Lambinus.*

Et tamen auget atque onerat, &c.] Lambinianæ *urget atque*. ſed alterum reperi in primitus cuſis, in Victor. Manut. Hottom. in Pall. itaque repoſui in poſſeſſionem ſuam. augetur enim conditione, cui offertur melior, interim hæreo num & hic locum habere poſſit, *ornat*; quemadmodum loquitur ad Quirites poſt reditum: *non modo augere & ornare oratione &c.* mecum ſentit & Hottomannus. *Gruterus.*

Ut Romam rejicias] Sponſionis factæ judicium, & diſceptationem. *Hott.*

Suo tempore eſſe rediturum] *Suum tempus* dixit, ſibi commodum & opportunum. ut Actione prima, *ſuum judicium*: quod ita interpretatur Aſconius. Contrarium eſt in eadem oratione, *Alienum tempus offenderat.* Idem. Hæc verba in Francii non leguntur.

Sponſionem acceptam facere] *Acceptam miſſam facere*, legendum videtur. Nam ſi *accepta* eſſet, ſublatum de Verre judicium, ſed factum. Niſi forte *acceptam facere*, dictum putamus, ut alibi ſæpe, pro *acceptum ferre*. Idem.

Sponſionem acceptam facere?] Nihil muto. nam *acceptum facere*, eſt verbis liberare debitorem: idemque propemodum valet, quod acceptum ferre. Ulpianus lib. XLVI. Digeſtorum, titulo de acceptilationibus. *Sic Stichum, aut decem ſub condicione ſtipulatus, Stichum acceptum fecerit, & pendente condicione Stichus deceſſerit, decem in obligatione manebunt, proinde ac ſi ea acceptilatio interpoſita non fuiſſet.* Iulianus. *Qui hominem, aut decem ſtipulatus eſt, ſi quinque accepto fecerit, partem ſtipulationis peremit, & petere quinque, aut partem hominis poteſt.* Hottomannus tamen legendum putat, *acceptam miſſam facere.* Ego, ſi quid mutandum eſſet, legi potius oportere putarem, *ſponſionem factam miſſam facere.* Lambinus.

uni potius ex iniquis ſumendi, quam utriſque ex ae-
quis rejiciendi fieri poteſtatem. Neutrum facis eorum.
Quid ergo? eſt aliquid, quod improbius fieri poteſt.
cogit enim Scandilium quinque illa millia nummum
dare atque adnumerare Apronio. Quid potuit elegan-
tius facere praetor cupidus exiſtimationis bonae: qui
ab ſeſe omnem ſuſpicionem propulſaret? qui ſe eripe-
61 re ex infamia cuperet? Adductus erat in ſermonem,
invidiam, vituperationem. dictitarat homo improbus
atque impurus Apronius, ſocium eſſe praetorem: vene-
rat res in judicium atque diſcrimen: poteſtas erat iſti,
homini integro atque innocenti data, ut, in Apronium
cum animadvertiſſet, ſeſe graviſſima levaret infamia.
Quid excogitat poenae? quid animadverſionis in Apro-
nium? cogit Scandilium Apronio ob ſingularem im-
probitatem atque audaciam, praedicationemque nefa-
rie ſocietatis, H-S v millia mercedis ac praemii dare.
Quid interſuit, homo audaciſſime, utrum hoc decer-

non ex tempore periculi tui conſtitutum: ſed vetus, excogitatum jam, &, te praetore, jactatum, & non ab inimicis Romae compoſitum, ſed Romam de provincia exportatum. Simul intelligi poteſt illud iſtius in Apronium ſtudium, Apronii de iſto non modo confeſſio, verum etiam commemoratio. eodem accedit, quod hoc quoque intelligere poteſtis, iſtum ſtatuiſſe in provincia ſua exiſtimationis ſuae judicium extra cohortem ſuam committendum fuiſſe nemini. Ecquis 62
eſt judex, cui non ab initio decumani criminis perſuaſum ſit, iſtum in aratorum bona fortunaſque impetum feciſſe? quis hoc non ex eo ſtatim judicavit, quod oſtendi, iſtum decumas nova lege, atque adeo nulla lege, contra omnium conſuetudinem atque inſtituta vendidiſſe? Verum, ut iſtos ego judices tam ſeveros, tam diligentes, tam religioſos non haberem: ecquis eſt, ex injuriarum magnitudine, improbitate decretorum, judiciorum iniquitate qui hoc non jamdudum ſtatuerit & judicarit? Etiam ſane ſit aliquis diſſolutior in judicando, legum, officii, reip. ſociorum, atque amicorum negligentior, quid? is poſſitne de iſtius improbitate dubitare, cum tanta lucra facta, tam iniquas pa-

Verna ſervus eſt domi noſtræ ex ancilla natus. *Crimen vernaculum*, domi natum & confictum ab accuſatore. *Hottomannus*.

Ex tempore periculi] Ex eo tempore quo in judicium vocatus es. *Idem*.

Excogitatum jam, & te prætore jactatum] Aldinus. & alii libri veteres, *cogitatum*. quod magis arridet: cum *excogitare* fingere potius: & comminiſci ſignificet. tametſi, ut verum dicam, neutra ſatis hujus loci ſententiæ congruit. Exiſtimarem ita potius corrigendum, *Cognitum jam, & te Prætore jactatum*, niſi forte melius ſic fuerit, *Cognitum jam te Prætore & jactatum*. Idem.

Sed vetus, agitatum jam] Sic emendavi, cum in aliis libris legatur, *excogitatum*, in aliis, *cogitatum*, plane mendoſe. Quod autem Hottomannus reponendum cenſet, *cognitum*, non placet. *agitatum* autem, perſpicue rectum & verum eſt: & facilis fuit depravatio, faciliſque lapſus ex, *agitatum*, in, *cogitatum*, deinde in, *excogitatum*. Lamb.

Sed vetus, excogitatum jam] Corrigit Gulielmius *exagitatum*. a Rubrio. ſcilicet & Scandilio. Sic quoque uſus lib. 1. Ep. ad Familiares. *Gruterus*.

Quod ex hoc quoque intelligere poteſtis] Sic emendavi lectionem vulgatam, quæ eſt, *quod hoc quoque*, *&c.* nam deerat præpoſitio, *ex*. *quod* autem jam non conjunctio eſt, ſed pronomen, ſeu nomen. *Lambinus*.

pactiones vi & metu expreſſas cognoverit? cum tanta praemia civitates, vi atque imperio virgarum, ac mortis metu, non modo Apronio atque ejus ſimilibus, verum etiam Veneriis ſervis dare coactas. Quod ſiquis ſociorum incommodis minus movetur: ſi quem aratorum fugae, calamitates, exilia, ſuſpendia denique non permovent, non poſſum dubitare, quin is tamen, cum vaſtatam Siciliam, relictos agros, ex civitatum litteris & epiſtola L. Metelli cognoverit, ſtatuat, fieri non poſſe, ut de iſto non ſeveriſſime judicetur. Erit etiam aliquis, qui haec omnia diſſimulare ac negligere poſſit. Attuli ſponſiones ipſo praeſente factas de decumarum ſocietate, ab ipſo prohibitas judicari. quid eſt, quod poſſet quiſquam manifeſtius hoc deſiderare? Non dubito, quin vobis ſatisfecerim, judices. verumtamen progrediar longius: non mehercule quo magis hoc vobis perſuadeatur, quam jam perſuaſum eſſe confido: ſed ut ille aliquando impudentiae ſuae finem faciat: aliquando deſinat, ea ſe putare poſſe emere, quae ipſe ſemper habuit venalia, fidem, jusjuran-

reſponſum eſſet, fieri non poſſe: multos teſtes eſſe dicturos, me praeterea cauſae non defuturum: licet hercules, inquit, omnes omnia dicant in illum, niſi ita res manifeſta erit allata, ut reſponderi nihil poſſit, vicimus. Bene ais Alba: ad tuam veniam conditionem. nihil putas valere in judiciis conjecturam, nihil ſuſpicionem, nihil anteactae vitae exiſtimationem, nihil bonorum virorum teſtimonia, nihil civitatum auctoritates ac teſtimonia: litteras manifeſtas quaeris. Non quaero judices Caſſianos: veterem judiciorum ſeveritatem non requiro: veſtram in hoc fidem, dignitatem religionem in judicando non imploro: Albam habebo judicem, eum hominem, qui ſe ipſe ſcurram improbiſſimum exiſtimari vult: qui a ſcurris potius ſemper gladiator, quam ſcurra appellatus ſit. afferam rem ejusmodi in decumis, ut Alba fateatur, iſtum in re frumentaria, & in bonis aratorum aperte palamque eſſe praedatum. Decumas agri Leontini magno dicit ſe vendi- 63
diſſe.

Licet hercules, inquit, omnes omnia] Franc. *non licet hercules, inquit, omnes omnia.* Diſtingue: *Non. licet hercules, inquit, omnes omnia.* Non ſcilicet curo, aut non fiet. *Gravius.*

Omnes omnia dicant, in illo niſi ita res] Vetus codex. *In illum.* & ſic puto corrigendum. *Hott.* *Licet hercules (inquit) omnes omnia dicant*] Vetus liber habet, *omnes omnia dicant in illo*, ſive ut emendavit Ant. Auguſtinus, *in illum:* ſed puto inepti alicujus gloſſema fuiſſe, quod ab imperito librario fuerit in contextum receptum. *Fulv. Vrſinus.* *Omnes omnia dicant in illum: niſi &c.*] Interpunctio a me eſt, lectio a vetere libro Hottomanni: prius editi, *dicant: in illo niſi, &c.* P. Manutius omiſit *in illo*, haud poterat ſe expedire facilius. *Gruterus.*

Litteras manifeſtas quaeris] Depravatus aperte locus. Nam & litteras protulit ac recitavit antea manifeſtiſſimas: & poſtea cum Albae conditionem recipit, non litteras, ſed res allaturum ſe oſtendit. Sic igitur legendum exiſtimarem, *Nihil civitatum auctoritates, teſtimonia, litteras: res manifeſtas quaeris.* Nam voculam *res* omittere praeſertim *ras* ſyllabae tam proximam, facillimum fuit ſcriptoribus, non valde ad negotium ſuum attentis. *Hottom.* *Res manifeſtas quaeris*] Sic reſtituit Hottomannus, & recte. *Lambinus.* *Litteras manifeſtas quaeris*] Haec eſt omnium edd. & Pall. lectio. Lambinus ſecutus eſt fere Hottomannum, qui cenſebat reſcribendum, *auctoritates, teſtimonia, litteras; res manifeſtas quaeris:* quod idem recepit P. Manutius, nimis ubique pronus in conjectanea hominis Galli. quod miremur in Italo *Gruterus.*

Gladiator quam ſcurra] Nam *ſcurrae*, liberi: *gladiatores*, ſervi viliſſimi: ut ſupra oſtendi. Sic in orat. pro Quinctio, *Navium ſcurram* appellat, *& libertate uſum* dicit, *quo impunius dicax eſſet.* Hottom.

diſſe. Oſtendi jam illud initio; non exiſtimandum magno vendidiſſe eum, qui verbo decumas vendiderit: re & conditione, & lege, & edicto, & licentia decumanorum, decumas aratoribus nullas reliquas fecerit. etiam illud oſtendi, vendidiſſe alios magno decumas agri Leontini, ceterorumque agrorum: & lege Hieronica vendidiſſe: & pluris etiam quam te vendidiſſe: nec aratorem quemquam eſſe queſtum. nec enim fuit quod quiſquam queri poſſet, cum lege aequiſſime ſcripta venirent: neque illud umquam aratoris interfuit, quanti decumae venirent. non enim ita eſt, ut, ſi magno venierint, plus arator debeat, ſi parvo, minus. Ut frumenta nata ſunt, ita decumae veneunt. aratoris autem intereſt, ita ſe frumenta habere, ut decumae quam plurimo venire poſſint. dum arator ne plus decuma det, expedit ei decumam eſſe quam maximi. Verum hoc, ut opinor, eſſe vis caput de-

tuiſſe te vendere, neque his voluiſſe addicere, qui contra Apronium licerentur: & Apronio multo minoris, quam aliis potueris, tradidiſſe: ſi hoc doceo; poteritne te Alba, tuus antiquiſſimus non ſolum amicus, verum etiam amator, abſolvere? Dico equi- 64
tem Rom. hominem in primis honeſtum, Q. Minucium, cum ſui ſimilibus, ad decumas agri Leontini tritici mod. non CIↃ, non CIↃ CIↃ, non CIↃ CIↃ CIↃ, ſed ad unas unius agri decumas tritici mod. xxx millia voluiſſe addere, & ei poteſtatem emendi non eſſe factam, ne res abiret ab Apronio. negare hoc, niſi forte negare omnia conſtituiſti, nullo modo potes. palam res geſta eſt, maximo conventu, Syracuſis: teſtis eſt tota provincia, propterea quod undique ad emendas decumas ſolent eo convenire. quod ſive fateris, ſive convinceris, quot & quam manifeſtis in rebus teneare, non vides? primum tuam rem illam & praedam fuiſſe. Nam niſi ita eſſet, cur tu Apronium malebas, quem omnes tuum procurare in decumis negotium loquebantur, quam Minucium decumas agri Leontini ſumere? deinde immenſum atque infinitum lucrum eſſe factum. nam ſi x x x millibus mod. tritici tu commotus non eſſes, certe hoc idem lucri Minucius Apronio libenter dediſſet, ſi ille accipere voluiſſet. Quantam igi-

Dico equitem Romanum] Franc. *Decto equitem Romanum.* Græv.

Amicus verum etiam amator] *Amicus*, inquit Donatus, interpres Terentii, *animi eſt: amator vero corporis.* Hottomannus.

Tritici mod. xxx millia] Id eſt, tritici modium triginta millia. *Idem.* *Tritici mod. xxx voluiſſe addere*] Vetus, *Tritici mod. mill. xxx voluiſſe addere.* Nihil in hoc boni, niſi ut planum faciamus, inverſo ordine aliquando ſcribi a librariis, M x x x. nunc rurſus x x x millia. *Nannius.*

Quot & quam maximis in rebus teneare, non vides] Vetus, *Quot & quam manifeſtis in rebus, &c.* Idem.

Nam ſi D x x x *mod. tritici*] Deceptum puto librarium notæ ſimilitudine cum CIↃ. quæ nota eſt mille ſignificans, ſcriptum eſſet. Nam & modo paulo ante, & paulo poſt præciſe *modium triginta* dixit, *millia* ſubaudiens: ut hoc loco legendum appareat, *millibus triginta modium tritici.* Hottom. *Nam ſi* D x x x *mod. tritici commotus non eſſes.* *Nota quingentenaria* D *ſcilicet exterenda*] Vetus autem multo rectius, *Nam ſi* x x x *mod. tritici commotus non eſſes.* Nannius.

igitur illi ſpem praedae propoſitam arbitramur fuiſſe, qui tantum praeſens lucrum, nulla opera inſumta, contemſerit atque deſpexerit? deinde ipſe Minucius numquam tanti habere voluiſſet, ſi decumas tu lege Hieronica venderes: ſed quod tuis novis edictis, & iniquiſſimis inſtitutis plus aliquanto ſe, quam decumas ablaturum videbat, idcirco longius progreſſus eſt. At Apronio ſemper plus etiam multo abs te permiſſum eſt, quam quod edixeras. Quantum igitur quaeſtum putamus factum eſſe per eum, cui quidvis licitum ſit, cum tantum lucri voluerit addere is, cui, ſi decumas emiſſet, idem non liceret? Poſtremo illa quidem certe tibi praeciſa defenſio eſt, in qua tu ſemper omnia tua furta atque flagitia latere poſſe arbitratus es: magno te decumas vendidiſſe, plebi Romanae conſuluiſſe, annonae proſpexiſſe. Non poteſt hoc dicere is, qui negare non poteſt, ſe unius agri decumas XXX millibus mod. minoris, quam potuerit, vendidiſſe: ut etiam ſi tibi hoc concedam, Minucio ideo te non tradidiſſe,

ſuo illo panchreſto medicamento amicos reddidiſſet; aditum eſt ad Metellum: eductus eſt Apronius: eduxit vir primarius C. Gallius, ſenator: poſtulavit a L.Metello, uter edicto ſuo judicium daret in Apronium, QVOD PER VIM AVT METVM ABSTVLISSET: quam formulam Octavianam & Ro-

Panchreſto medicamento] Ad verbum, *medicamento* ad omnia utili & accommodato: qualis eſt herba, quam Panacem ſive Panacæam indidem ſumpto nomine Græci vocant, ut Plinius ſcribit. Pecuniam autem ſignificat, qua una ſuos ſibi omnes amicos devinxerat. *Hottom.* *Ille panchreſto medicamento amicos redemiſſet*] Vetus, *Amicos reddidiſſet.* Quod ſincerius puto. Eſt autem *panchreſtum* medicamentum, quod ad omnes morbos ſit utile, qualem poëtæ ſuam *panacem* fingunt. *Nannius.* Non dubito quin pro *panchreſto*, legendum ſit *panchriſto*, cujus ſcripturæ veſtigia in veteri quodam libro adhuc remanent in litura. pecuniam enim appellat per tranſlationem, medicamentum illud, quo Verres utebatur tanquam antidoto quodam ad omnia parato: quoque inuncto, hoc eſt, qua numerata pecunia, omnes difficultates ſe evaſurum confidebat. Apte autem *panchriſtum* accommodavit ad *medicamentum*, ut quoniam tranſlato verbo ſemel uſus eſſet, in tranſlatione permaneret, & ex ea magis jocaretur. Eadem tranſlatione ſupra quoque uſus eſt, cum de eodem Verre dixit: *Verum palæſtritas ita defendebat, ut ab illis ipſe unctior diſcederet.* Φάρμακον ἔγχειστον, hoc eſt medicamentum quod inunctum prodeſſet, dixit Theocritus in Cyclope:

Οὐδὲν ποτ᾽τὸν ἔρωτα πεφύκει φάρμακον ἄλλο
Νικία, οὔτ᾽ ἔγχειστον, ἐμοὶ δοκεῖ οὔτ᾽ ἐπίπαστον.

Paullo poſt pro *aditum eſt ad Metellum*, legitur in vetere libro, *aditus eſt Metellus.* de Panchreſto videndus Plinius. *F. Vrſinus.* Hallucinatur Fulvius. non a Χείρ, ſed a Χρηστός· Πάγχρηστος omnibus utilis.

Eductus eſt Apronius] In jus & ſic loquutus eſt Aſconius in orat. in toga candida, *Deinde Græci, quos ſpoliaverat, eduxerunt Antonium in jus ad M. Lucullum prætorem, qui jus inter peregrinos dicebat.* Sic noſter paulo ſupra, *Et cum in jus ipſum eduxi, expreſſi, &c.* Sumptum videtur de Græcorum conſuetudine, qui εἰσάγειν interdum omnino dicunt, interdum εἰσάγειν τὴν δίκην. Plato in Apol. Τὸν μὲν γὰρ διαφθείροντα ἐξευρὼν, ὥς φῄς, ἐμὲ εἰσάγεις τουτοισὶ καὶ κατηγορεῖς. Demoſthenes. Περὶ στεφάνου, φεύγοντα δίκην εἰσάγειν, ὡς ἀδικήματος ὑπεύθυνος. in l. 1. D. de eo quod met. cauſ. *Hottom.* Franc. *Adductus eſt Apronius.*

Eduxit vir primarius C. Gallus Senator a L. Metello, ut ex edicto ſuo judicium daret in Apronium] Vetus, *Eduxit vir primarius C. Gallus Senator, poſtulavit a Metello, ut ex* &c. hic rurſum vides *educere*, eſſe reum facere, ſive accuſare. *Nannius.*

Quod per vim aut metum abſtuliſſet] Formula judicii, grandioribus litteris ſcribenda. Verba Vlpiani ſubjiciam, quæ ad hunc locum faciunt. *Ait Prætor, Quod metus cauſa geſtum erit, ratum non habebo. Olim ita dicebatur, Quod vi metuſve cauſa. Vis enim fiebat mentio, propter neceſſitatem impoſitam, contrariam voluntati. Metus autem propter inſtantis, vel futuri, periculi cauſa, mentis trepidationem. Sed poſtea detracta eſt vis mentio: quia quodcunque vi atroci fit, id metu quoque fieri videtur.* Hottom.

Formulam Octavianam] Quam L. Octavius, Prætor cum eſſet, inſtituerat. Et hoc conſulto addidit, ad laudem præſentis L. Octavii judicis: ut ſuperiore orat. *Formulam* autem modo *actio-*

Romae Metellus habuerat, & habebat in provincia. non impetrat: cum hoc diceret Metellus, praejudicium a ſe de capite C. Verris per hoc judicium nolle fieri. Tota Metelli cohors hominum non ingratorum aderat Apronio. C. Gallius, homo noſtri ordinis, a ſuo familiariſſimo L. Metello judicium ex edicto non poteſt impetrare. Non reprehendo Metellum. pepercit homini amico, &, quemadmodum ipſum dicere audivi, neceſſario. non reprehendo, inquam, Metellum: ſed hoc miror, quomodo, de quo homine praejudicium noluerit fieri per recuperatores, de hoc ipſo non modo praejudicarit, verum graviſſime ac vehementiſſime judicarit. Primum enim, ſi Apronium abſolutum iri putaret, nihil erat, quod ullum praejudicium vereretur. deinde, ſi, condemnato Apronio, conjunctam cum eo Verris cauſam omnes erant exiſtimaturi, Metellus quidem certe jam hoc judicabat, eorum rem cauſamque eſſe conjunctam, qui ſtatuerit, Apronio condemnato, de iſto praejudicium futurum. & ſimul una res utrique rei eſt argumento: & aratores vi & metu coactos Apronio mul-

cum dixero, totum hoc crimen decumanum peroraro. Haec epiſtola eſt, judices, quam non Syracuſis in aedibus Apronii, cum litteras conquireremus, invenimus. miſſa eſt, ut ipſa ſignificat, ex itinere, cum Verres jam de provincia deceſſiſſet, Timarchidis manu ſcripta. Recita epiſtolam Timarchidis: TIMARCHIDES VERRIS ACCENSVS APRONIO SALVTEM DICIT. Iam hoc quidem non reprehendo, quod adſcripſit, accenſus. cur enim ſibi hoc ſcribae ſoli ſumant? L. PAPIRIVS SCRIBA. volo ego hoc eſſe commune accenſo-

ri *Timarchidi*, ſi conſtaret in Fabricii libro tanquam pervetuſto, & notæ optimæ hanc lectionem fuiſſe repertam, nullus dubitarem eam tanquam genuinam agnoſcere. Sic enim ſæpe veteres Vlyſſi pro Vlyſſis, ut ſuperius & ad epiſtolas quoque, quæ ad familiares inſcribuntur, annotavimus. *Grav.*

Totum hoc crimen decumanum perorabo] Vetus, *Totum hoc crimen decumanum peroraro*. Nannius. Veriſſimam ſcripturam exoſculor cum C. Stephano. *Gravius.*

Iam hoc quidem non reprehendo, quod adſcribit, accenſus] Hoc ſignificat, cum accenſorum officium non ſit magiſtratus, aut honos ullus, aut adminiſtratio honorata, ſed miniſterium humile, & contemtum, inepte, & inſolenter adſcribi, *accenſus*. Nam qui eſt imperator, conſul, prætor, ædilis, cenſor, hæc ipſa honoris nomina ſuo nomini adſcribit. verbi gratia, M. Cicero imperator, M. Cicero conſul, illi, aut illi S. D. & idem de ceteris ſentiendum: ſed Timarchidem ita ſcribere, Timarchides Verris accenſus Apronio S. D. ridiculum eſt. quamvis ſcribæ hoc uſurpent: ut L. Papirius ſcriba. æque ineptum, & ridiculum, ſiquis lictor, aut viator ita ſcribat, ille lictor illi S. D. ille viator illi S. D. hæc eſt hujus loci ſententia. Nam alii quidam hic mera narrant ſomnia. *Lambinus.*

Cur enim ſibi hoc ſcriba ſoli ſumant?] Non obſcure ſignificat *accenſi* munus non omnibus apparitoribus, ſed *ſcribis* tantum concedi ſolitum fuiſſe, tametſi κατ' ἐξοχὴν dicunt, ſe non reprehendere quod libertus *Timarchides* nomen illud ſibi ſumpſerit, opinor cum viator tantum, ſtatorve eſſet. Supra tamen permultis locis *Timarchidem* hoc nomine appellavit, ut ſupra, *Interea iſtius libertus & accenſus idem Timarchides*. Et ſupra, *Crebro dimittebat ſe accenſus ad aurem Timarchides*. Erat autem nomen ordinis & promotionis in militia, ut Aſconius ſcribit: inde dicti, quod ad neceſſarias res ſæpius accirentur. quemadmodum ex Varronis verbis, quæ Nonius refert, intelligimus. Cum ergo honeſta eſſet *accenſorum* procuratio, quippe quorum opera vicaria Imperatores multas ad res uterentur: credibile eſt hoc Ciceronem ſignificare huic viatori, indignum fuiſſe eum honorem nomenque mandare. De *accenſo* etiam dictum eſt ſupra. *Hottom.*

L. Papirius ſcriba] Hoc quorſum pertineat, fateor mihi obſcurum eſſe: ſuſpectumque omnino locum, tanquam mendo & vitio alicui affinem. *Idem.*

Commune accenſorum] Verbum *accenſorum* abundat: niſi vehementer me animus fallit. irrepſiſſe autem opinor ex adnotatione alicujus ſtudioſi viri. cujus in libro ſubſcriptum hoc gloſſema inventum eſt, ſub illis verbis, *Hoc eſſe commune*. ut *hoc* particulam ita declararet, non *ſcribarum*, ſed *accenſorum*. Idem.

Quod

ſorum, lictorum, viatorum. FAC DILIGENTIAM ADHIBEAS, QVOD AD EXISTIMATIONEM PRAETORIS ATTINET. Commendat Apronio Verrem, & hortatur ut inimicis ejus reſiſtat. Bono praeſidio munitur exiſtimatio tua, ſi quidem in Apronii conſtituitur diligentia atque auctoritate. HABES VIRTVTEM ATQVE ELOQVENTIAM. Quam copioſe laudatur Apronius a Timarchide! quam magnifice! cui ego non putem illum placere oportere, qui tantopere Timarchidi probatus ſit! HABES SVMTVM VNDE FACIAS. Neceſſe eſt, quod redundarit de veſtro frumentario quaeſtu, ad illum potiſſimum, per quem agebatis, defluxiſſe. SCRIBAS, APPARITORES RECENTES ARRIPE. CVM L. VVLTEIO, QVI PLVRIMVM POTEST, CAEDE, CONCIDE. Videte quam valde malitiae ſuae confidat Timarchides, qui etiam Apronio improbitatis

bitate, audacia. IN COHORTE CARVS HABERE. 67 Quid eſt hoc, IN COHORTE? quo pertinet? Apronium doces? quid? in veſtram cohortem, te monitore, an ſua ſponte pervenerat? QVOD CVIQVE OPVS SIT OPPONE. Qua impudentia putatis eum in dominatione fuiſſe, qui in fuga tam improbus ſit? ait, omnia pecunia effici poſſe. DA, PROFVNDE, OPPONE, ſi velis vincere. Non hoc mihi moleſtum eſt Apronio ſuadere Timarchidem, quam quod hoc idem patrono ſuo praecipit. TE POSTVLANTE OMNES VINCERE SOLENT. Verre quidem praetore, non Sacerdote, non Paeduceo, non hoc ipſo Metello. SCIS METELLVM SAPIENTEM ESSE. Hoc vero ferri jam non poteſt, irrideri viri optimi, L. Metelli, ingenium, & contemni ac deſpici a fugitivo Timarchide. SI VVLTEIVM HABEBIS, OMNIA LVDIBVNDVS CONFICIES. Hic vehementer errat Timarchides, qui aut Vulteium pecunia corrumpi putet poſſe, aut Metellum unius arbitratu gerere praeturam. ſed errat conjectura domeſtica: quia multos per ſe, & per alios multa ludibundos libidinoſe apud Verrem effeciſſe vidit: ad omnes eoſdem patere aditus arbitratur.

geminis, qui inter ſe ſolent eſſe ſimillimi. in orat. pro Q. Roſcio, *Simillima & maxime gemina ſocietas hereditatis eſt*. Hottom.

In cohorte charus habeare] Vetus, *In cohorte charus habebere.* Et rectius; non enim illi optat gratiam apud cohortem, ſed ejus gratiæ illi ſpem & fiduciam facit, quo audacius tentet. *Nannius. In cohorte carus habebere*] Eſt a Nann. mſſ. melius quam vulgatum, *habeare*. Gruterus.

Quod cuique opus ſit oppone] Vetus codex & quidam impreſſi, *appone*. Hott.

Dare, profundere, opponere] *Da, profunde, oppone*. Idem. *Da, profundo, oppone, ſi velis &c.*] Sitne a conjectura an libro Hottomanni, neſcio; adeo hic parcus eſt verborum. malim tamen quam Lambinianum, *dare, profundere, oportere ſi velis*. editi enim & ſcripti noſtri, *dare, profundere, opponere, ſi velis*. Gruterus.

Non ipſo Metello] Alii omnes, *Non hoc ipſo. Non hoc ipſo Metello*. Hott.

Hoc vero ferri jam non poteſt] Pal. pr. *fieri utique jam &c.* ſec. *ſperari jam &c.* illud *utique* non diſplicet. *Gruter.*

Omnia ludibundus perficies] Vetus, *Conficies*. Nannius.

Sed erravit conjectura] Franc. *Sed errat conjectura domeſtica*. Melius. Repetit enim quod modo dixerat: *Hic vehementer errat*. paullo poſt idem codex *patere aditus arbitratur*, pro vulgato *arbitrabatur*. Grævius.

Con-

tur. facilius vos efficiebatis ludibundi, quae volebatis a Verre, quod multa ejus ludorum genera noratis. INCVLCATVM EST METELLO, ET VVLTEIO, TE ARATORES EVERTISSE. Quis iſtuc Apronio attribuebat, cum aratorem aliquem everterat? aut Timarchidi, cum ob judicandum, aut decernendum, aut imperandum aliquid, aut remittendum, pecuniam acceperat? aut Sextio lictori, cum aliquem innocentem ſecuri percuſſerat? nemo. omnes ei Verri tunc attribuebant, quem nunc condemnari volunt. OBTVDERVNT EIVS AVRES, TE SOCIVM PRAETORIS FVISSE. Videſne, hoc quam clarum ſit, ac fuerit? cum etiam Timarchides hoc metuat: concedeſne, non hoc crimen nos in te confingere, ſed jampridem ad crimen aliquam defenſionem libertum quaerere. libertus & accenſus tuus, & tibi ac liberis tuis omnibus in rebus conjunctus ac proximus, ad Apronium ſcribit,

tem Metelli? Vulteium corrumpat? ſcribas accenſumque pretio deliniat? ea praecipit, quae vidit: ea monet alienum hominem, quae domi didicit ipſe. verum in hoc errat uno, quod eaſdem exiſtimat vias ad omnium familiaritates eſſe munitas. Quamquam merito ſum iratus Metello: tamen haec, quae vera ſunt, dicam. Apronius ipſum Metellum non pretio, ut Verrem, non convivio, non muliere, non ſermone impuro atque improbo poſſet corrumpere: quibus rebus non ſenſim atque moderate ad iſtius amicitiam adrepſerat, ſed brevi tempore totum hominem, totamque ejus praeturam poſſederat. Cohortem autem Metelli, quam vocat, quid erat, quod corrumperet, ex qua in aratorem recuperatores nulli daban-

Quod ita nati eſſemus, ut & blandiri & ſuppliciter inſinuare iis poſſemus, a quibus eſſet petendum. Virgil.

> *Tum vero tremefacta novus per pectora cunctis*
> *Inſinuat pavor.*

Plautus Ciſtell. I. 1, 94:

> *Inde in amicitiam inſinuavit cum matre & mecum ſimul.*

Et apud hunc Comicum, & apud Tullium noſtrum plura ſunt exempla. Monuit id quoque Manutius olim, & miror & codicum, & illius auctoritatem contemſiſſe poſteriores editores. *Grav.*

Scribas accenſumque] Vulteium opinor, ſignificat: cum eum Timarchides illo in loco, in quo ſcribarum mentionem fecit, nominarit. *Hottom.*

Verum in hoc erat uno] Defectus unius litteræ r ſententiam totam corrumpit. Vetus, *Verum in hoc errat uno.* Nann.

Sum iratus Metello] Quod teſtis reticuit. *Hottom.*

Non ſermone incauto atque improbo] *Incauto*, qui non cavetur. Inſolens locutio, cujus ſimilem reperio apud Cornelium Tacitum libro primo, *Conſultaque ex duobus itineribus breve & ſolitum ſequatur, an impeditius & intentatum, eoque hoſtibus incautum.* Idem. *Non ſermone incauto atque improbo poſſet corrumpere*] Vetus caſtiorem lectionem habet, *Non ſermone impuro atque improbo.* Quid enim incautus ſermo facit ad corruptelam prætoris. *Nannius.* *Non ſermone impuro, atque improbo*] Secutus ſum hoc loco exemplar Caroli Stephani. quibuſcum nonnulli libri manuſcripti congruunt. Nam alii libri habent, *ſermone incauto, atque improbo.* quam lectionem ſi quis probabit, incautus ſermo erit intelligendus, qui caveri non poſſit. *Lambinus.* *Non in ſermone incauto & improbo*] Sic vett. edd. ſic Pall. noſtri, ſic Victorius, ſic Hottomannus. Lambinus nobis ſubſtituit ex editione Caroli Stephani, *impuro.* quod & in mſ. Nannii. Sed cur id vocis degeneraſſet in alteram? fuit cum divinarem *inlauto*, neque adhuc pœnitet: ſed nihil pertendo. *Gruterus.* Non hic recedendum erat a codice Nanniano, cauſſam dixit ipſe Nannius.

Ad iſtius amicitiam adrepſerat] Idem loquendi genus apud Tacitum legas ann. 3, 50: *Suorum ipſe flagitiorum proditor, non virorum animis, ſed muliercularum adrepit.*

Ex qua recuperatores nulli dabantur] Vetus hic redundantior eſt, ſed ut puto ocioſe, *Ex qua in aratorem recuperatores nulli dabantur.* Mihi generalitas magis placet, ut in nullos *recuperatores* ex cohorte ſint dati, potius quam id ſolum-

bantur? Nam quod ſcribit, Metelli filium puerum eſſe, vehementer errat. non enim ad omnes praetorum filios iidem aditus ſunt. O Timarchide, Metelli eſt filius in provincia, non puer, ſed adoleſcens bonus ac pudens, dignus illo loco ac nomine. veſter ille puer praetextatus, in provincia quemadmodum fuiſſet, non dicerem, ſi pueri eſſe illam culpam, ac non patris exiſtimarem. Tune, cum te ac tuam vitam noſſes, in Siciliam tecum grandem praetextatum filium ducebas? ut, etiam ſi natura puerum a paternis vitiis, atque a generis ſimilitudine abduceret, conſuetudo tamen eum & diſciplina degenerare non ſineret? Fac enim fuiſſe in iſto aut C. Laelii, aut M. Catonis materiem atque indolem. Quid ex eo boni ſperari atque effici poteſt, qui in patris lu-

modo contrahi ad ſpeciem *aratorum.* Nannius. Non puto ego damnandam

fuiſſe in iſto C. Lelii, M. Catonis materiem atque indolem] Vetus, *Fac enim in*

luxurie ſic vixerit, ut nullum umquam pudicum, neque ſobrium convivium viderit? qui in epulis quotidianis, adulta aetate, per triennium inter impudicas mulieres, & intemperantes viros verſatus ſit? nihil umquam a patre audierit, quo pudentior, aut melior eſſet? nihil umquam patrem agere viderit, quod cum imitatus eſſet, non, id quod turpiſſimum eſt, patri ſimilis putaretur? Quibus in 69
rebus non ſolum filio, verum etiam reip. feciſti injuriam. Suſceperas enim liberos non ſolum tibi, ſed etiam patriae: qui non modo tibi voluptati, ſed etiam qui aliquando uſui reip. eſſe poſſent. Eos inſtituere atque erudire ad majorum inſtituta, atque civitatis diſciplinam, non ad tua flagitia, neque ad tuas turpitudines debuiſti. Eſſet ex inerti atque impuro, & improbo parente navus & pudens, & probus filius: haberet aliquid abs te reſp. muneris. nunc pro te Verrem ſubſtituiſti alterum civitati. niſi hoc forte deterior eſt, ſi fieri poteſt, quod tu ejuſmodi evaſiſti, non in hominis luxurioſi, ſed tantum in furis ac diviſoris diſciplina educatus. Quid iſto feſtivius fore arbitramur, qui eſt tuus natura filius, conſuetudine diſcipulus, voluntate ſimilis? Quem ego, judices, quamvis bonum fortemque facile paterer evadere. non enim

Mergere ficedulas didicit, nebulone parente
Et cana monſtrante gula. cum ſeptimus annus
Tranſierit puero, nondum omni dente renato,
Barbatos licet admoveas mille inde magiſtros,
Hinc totidem, cupiet lauto cænare paratu
Semper, & a magna non degenerare culina.

Vide Plutarchi libellum de liberorum educatione.

Reip. feciſti injuriam] Ideo in rep. Lacedæmoniorum educatio liberorum non permittebatur parentibus, ſed ejus curam ſuſtinebat ipſa reſp. ne ſcilicet educatione prava injuria fieret reipublicæ. vide Plutarchi Lycurgum.

Non ad tua flagitia, neque] Hoc totum, *ad tua flagitia, neque*, quod aberat a libris vulgatis, repertum in codicibus antiquis, reſtitui. *Lambin.* *Ad tua flagitia, neque*] Circumſepſi hæc uncis, quod in nullo invenerim Pall. aut veteri editione: Lambinus tamen affirmat ſibi inventa in codd. antiquis. *Gruterus.*

Eſſet inerti atque impuro] Vetus plenius ac melius, *Eſſet ex inerti atque impuro & improbo parente &c.* Nann.

Quamvis bonum fortemque facile paterer evadere] Subſtituerunt nonnulli, *quantumvis bonum* contra libros veteres. *Quamvis* enim, eſt quantumvis, valde Cic. 3 de orat. 26: *Quare bene & præclare quamvis nobis ſæpe dicatur, belle & feſtive nimium ſæpe nolo.* Grævius.

enim me inimicitiae commovent, ſi quae mihi cum iſto futurae ſint. nam ſi in omnibus rebus innocens fuero, meique ſimilis, quid mihi iſtius inimicitiae nocebunt? ſin aliqua in re Verri ſimilis fuero, non magis mihi deerit inimicus, quam Verri defuit. Etenim, judices, ejuſmodi reſp. debet eſſe, & erit, ſeveritate judiciorum conſtituta, ut inimicus neque deeſſe nocenti poſſit, neque obeſſe innocenti. Quapropter nulla res eſt, quamobrem ego iſtum nolim ex paternis probris ac vitiis emergere. id quod tametſi iſti difficile eſt, tamen haud ſcio an fieri poſſit: praeſertim ſi, ut nunc fit, cuſtodes amicorum eum ſectabuntur: quoniam pater tam negligens ac diſſolutus eſt. Verum huc longius, quam voluntas fuit, ab epiſtola Timarchidis digreſſa eſt oratio mea. qua recitata, concluſurum me eſſe crimen decumarum dixeram: ex quo intellexiſtis, innumerabilem frumenti numerum per trien-

Frumentum emere in Sicilia debuit Verres ex ſenatusconſulto, & ex lege Terentia, & Caſſia frumentaria. Emundi duo genera fuerunt: unum alterarum decumarum: alterum, quod praeterea civitatibus aequaliter eſſet diſtributum. Illius decumani tantum, quantum ex primis decumis fuiſſet, hujus imperati tritici mod. ıɔccc mil-

Frumentum emere in Sicilia] Altera pars cauſæ frumentariæ, in qua de frumento empto breviter commemorat. Lege Rupilia tenebantur populi Siciliæ vectigales populo Romano frumenti quantum vellet certo pretio vendere. Ea pecunia Prætori ex vectigalibus attribui ſolebat, qui populo frumenti numerum quem is poſceret curabat. *Id frumentum, emptum dicebatur.* Hottomannus.

Certarum decumarum] *Alterarum decumarum*, ex iis quæ ſequuntur, legendum apparet. & ita legitur in codice manuſcripto perantiquo. *Alteras* autem *decumas* ſignificat, quæ præter primas a Siculis dabantur, accepta tamen pecunia. *Idem.* *Vnum certarum decumarum*] Vetus, *Vnum decumarum*; omiſſa dictione *certarum*. Cæterum Budæus in ſecundo de aſſe, legit non *certarum*, ſed *ceterarum*. Nann. *Vnum, alterarum decumarum*] Sic habent duo libri manuſcripti: & ita legendum, ut recte indicavit Hottomannus. Alteras enim decumas dicit, quæ præter primas a Siculis populo Romano dari debebant, accepta a prætore pecunia. ſic infra: *Decumarum nomine tantum erat ablatum, quantum voluntas Apronii tulerat: pro alteris decumis, emptoque frumento aut nihil datum, aut tantum datum, quantum reliqui ſcriba fecerat, &c.* Lamb. *Vnum ceterarum decumarum*] Retinui lectionem primarum editionum, a qua nihil recedunt Pall. ſequentes publicarunt *certarum*. Nannii liber voce illa litigioſa omiſſa habebat, *unum decumarum*. at Hottomanni vetus; *unum alterarum decumarum*. Gruterus. Hottomanni libro cum accedant duo Lambiniani, nullus dubitavi, ſententia id exigente, & verbis ſequentibus, *alterarum* reponere. C. Stephanus, ut ubique fere, Nanniani codicis ſcripturam expreſſit, omiſſo *certarum*. Græv.

Illius decumani tantum, quantum ex primis decumis fuiſſet tritici mod. D C C C.] Nimirum modium tricies: quantum ex ſumma pecuniæ, quæ eſt in annos ſingulos, ad nonagies exiſtimare licet. Nam deſiderari aliquid hoc loco certum eſt ante hoc verbum *tritici mod.* D C C C, nimirum *hujus*, ut ſubaudiatur, *imperati.* Fuit enim hæc ſumma imperati, ut mox dicemus. & apparet ex eo quod dicit infra. *Nam ut illud miſſum faciam permultos aratores in alteras decumas, & in hac* D C C C *millia modium, quod emptum populo Romano darent, &c.* Sic igitur ſcribamus, ut poſt *fuiſſet*, ea non ponatur quam Græci κόμμα, Latini *membrum* appellant, poſt κόμμα, vox *hujus.* ut ſit, *hujus tritici mod.* I Ɔ C C C *millia.* Hottom. *Illius decumani tantum, quantum ex primis decumis fuiſſet, tritici mod.* D C C C.] Si hic textus purus eſſet, mirum diligenti lectori videretur, cur certus numerus modiorum in primis decimis ſtatuatur, cum pro anni ubertate neceſſe ſit, eos nunc pauciores nunc plures eſſe; rurſus in ſecundis decimis quæ gratuitæ non ſunt, ſed emuntur, ne ibi quoque certa ſumma definiri poteſt, quum ipſæ primarum decumarum proventum imitentur: quamobrem magis libet vetuſto codici attendere: qui poſt verbum fuiſſet, hypoſtigmen habet, deinde hæc verba ſubjungit. *Hujus imperati tritici mod.* DCCC. ut *octingenta illa millia* ſolummodo pertineant ad tertium frumentum, quod Cicero *imperatum* vocat, quod non a ſingulis colonis, ſed a civitatibus petebatur. Sed tamen fieri nequit, quin Cicero etiam in decumano frumento cer-

 tum

millia: pretium autem conſtitutum decumano in mod. ſin-

tum numerum poſuerit, quod poſt eventum temporis commode fieri licuit: tum enim pro re nata pecuniæ attemperantur, alioqui ſupputatio ſeſtertiorum qui pro illis impenſi ſunt, nulla ratione induci potuiſſent. Cætera quæ ſequuntur, quantum ad numerum attinet, mire inter ſeſe collidunt. *Pretium autem conſtitutum decumano in modios ſingulos H-S. ternos, imperato H-S. quaternos. Ita in frumentum imperatum H-S. duodetricies in annos ſingulos Verri decernebantur, quod aratoribus ſolveret.* Hactenus Cicero: ſi pro D C C C quaterni ſeſtertii in ſingulos modios ſunt dandi, fient H-S. non *duodetricies*, ſed *tricies bis.* Atque eandem ſummam effici ex his numeris annotavit Budæus. Cæterum ego arbitror, faciliorem lapſum fuiſſe in notulis iſtis numerariis D C C C, quam in dictione iſta ad plenum de-

ties tricies, ut cum verbis Ciceronis convenire queamus, qui ait prope centies & tricies erogatum eſſe. SI hanc hypotheſin admittamus, erunt in frumento decumano D millia mod. pro quibus ſeſtertii terni dati in modios ſingulos decies quinquies efficiunt, ii ruſſus intra triennium triplicati, quadragies quinquies ex ſe reddunt. ſed hoc me male habet, quod tam exiguum numerum in frumento decumano ſtatuere compellamur. Cæterum mutilum eſſe locum, mecum ſentit doctiſſimus ille Gulielmus Budæus. fingam igitur mihi lectionem novam, non quod id probem, cum fatear hoc ipſum meram eſſe hariolationem, ſed ut imperitior aliquis ſentiat, hic omnia ſarta tecta non eſſe. *Illius decumani tantum quantum ex primis decumis fuiſſet, hujus imperati tritici mod.*

ſingulos H-S terni: imperato H-S IIII. Ita in frumentum imperatum H-S bis & tricies in annos ſingulos Verri decernebatur, quod aratoribus ſolveret: in alteras decumas ferme ad nonagies. ſic per triennium ad hanc frumenti emtionem Sicilienſem prope centies & tricies ero-

H-S *ternos*] *Terni*, vetus codex. & ſic emenda. Illud autem animadverſione dignum eſt hoc loco, quod frumentum, quod præter decumas Siculi dabant, populus Romanus carius emeret, quam vulgo veniret. Nam ſæpe antea *medimnum*, id eſt ſex modios, XV ſeſtertiis nummis fuiſſe oſtendit. cum hic pro alteris decumis XVIII ſeſtertios in medimnum, imperato vero XXIII attributos dicit. *Hottom.*

H-S *duodetricies*] Falſum. & hoc vidit Budæus, qui hunc locum, ut ait, mendoſum maluit relinquere, quam quicquam aſſerere. Nos parva immutatione ita hunc locum emendavimus, ut cuivis noſtram hanc ſententiam probatum iri confidamus. Sic igitur legimus, II *& tricies*: quod ſic interpretamur, *bis & tricies*. Nam in annos ſingulos tantundem ſine ullo errore efficitur. Mendi autem occaſionem hoc attulit, quod cum hic locus notis ita ſcriptus eſſet, H S II *& tricies*: & alii poſtea imperiti librarii ſic eum deſcripſiſſent, *duo & tricies*, alius tandem corruptam locutionem animadvertens, deterius in *duodetricies* corrupit, niſi forte *duo & tricies* Latine dictum putemus, ſimili figura qua Fabium in annalibus *duo & triceſimo anno* dixiſſe Agellius teſtatur, lib. v. cap. IV. *Mortuus eſt*, inquit, *Fabius, anno duo & viceſimo, Rex fuit anno viceſimo primo.* Et qua Cornelium Tacitum uſum plerunque Budæus obſervavit, cum diceret, *Vna & viceſimanorum principes ſextadecimanos duodeviceſimanoſque lævum cornu compleſſe, Abduxit Alexandrea duodeviceſimanos, tertianoſque.* Plinius lib. II. *Quantas enim dimetiens habet ſeptimas, tantas habere circulum duo & viceſimas.* Sed ſuperior conjectura magis arridet, ut *bis & tricies* ſimiliter dictum ſit, ac *bis & vicies* in epiſtola prima lib. ad Attic. XI. *Ego in ciſtophoro in Aſia habeo ad H-S bis & vicies.* Et Suet. in Cæſare, *Galliam quæ patet ad bis & tricies centum millia paſſuum.* Idem. *Bis & tricies* H-S.] Sic hunc locum emendavit Hottomannus, & recte. nam quater octingenta ſeſtertium millia, efficiunt bis & tricies ſeſtertium centum millia. *Lambinus.* H S *bis & tricies*] Et hæc lectio a conjectura Hottomanni. editi enim ſcriptique H S *duodetricies*. Videatur præter Hottomannum Nannius, atque Budæus. *Gruter.* *Bis & tricies* H-S ſunt octoginta millia coronatorum.

Ferme ad nonagies] Sunt ducenta viginti quinque millia coronatorum.

Sic per triennium ad hanc frumenti emptionem Sicilienſem prope centies & tricies erogatum eſt] *Per triennium*, ſic accipe. Per ſingulos annos triennii. Nam etſi ex nonagies & bis ac tricies non integram hanc ſummam efficiamus, ſed tantum centies & bis ac vicies: tamen hæc eſt conſuetudo Ciceronis, ut plerunque numerum denarium inchoatum efferat pro perfecto. quod & alibi plerunque obſervavimus. & Aſconius quodam loco admonuit. Et ſi *triennium* integrum ſumamus, efficiemus H-S ter & centies ſexagies ſexies. Similis locutio infra, *Quod Antonius uno adventu, & vix menſtruis cibariis fecerit, id iſtum per triennium feciſſe. Mitto inquam hæc omnia quæ ab iſto per triennium perfecta ſunt.* id eſt, per ſingulos annos triennii. *Hottom.* *In alteras decumas ferme ad nonagies, ſic per triennium ad hanc frumenti emptionem Sicilienſem prope centies erogatum*] Vetus, *In alteras decumas fere ad nonagies, ſic per triennium ad hanc frumenti emptionem Sicilienſem prope centiens & triciens erogatum.* Id libuit annotare, quia obſervavi iſtiuſmodi adverbia non minus in ens, quam in es in veteribus codicibus ſcribi. *Nannius.*

erogatum eſt. Hanc pecuniam tantam datam tibi ex aerario inopi atque exhauſto: datam ad frumentum, hoc eſt, ad neceſſitatem ſalutis & vitae: datam, ut Siculis aratoribus, quibus tanta onera reſp. imponeret, ſolveretur: abs te ſic laceratam eſſe dico, ut poſſim illud probare, ſi velim, omnem te hanc pecuniam domum tuam avertiſſe. etenim ſic hanc rem totam adminiſtraſti, ut hoc, quod dico, probari aequiſſimo judici poſſit. Sed ego habebo rationem auctoritatis meae: meminero, quo animo, quo conſilio ad cauſam publicam acceſſerim: non agam tecum accuſatorie: nihil fingam: nihil cuiquam probari velim, me dicente, quod non ante mihimetipſi probatum ſit. In hac pecunia publica, judices, haec inſunt tria genera furtorum. Primum cum poſita eſſet pecunia apud eas ſocietates, unde erat attributa, binis centeſimis foeneratus eſt. deinde permultis civitatibus pro frumento nihil ſolvit

publica ex aerario erogata, ex vectigalibus populi Romani ad emendum frumentum attributa, fueritne tibi quaeſtui: penſitaritne tibi binas centeſimas. Credo te negaturum. turpis enim eſt & periculoſa confeſſio. Mihi autem hoc perarduum eſt demonſtrare. quibus enim teſtibus? publicanis? tractati honorifice ſunt: tacebunt. litterae eorum? decreto decumanorum remotae ſunt. Quo me igitur vertam? rem tam improbam, crimen tantae audaciae, tantaeque impudentiae, propter inopiam teſtium ac litterarum praetermittam? non faciam, judices. utar teſte. quo? P. Vettio Chilone, homine equeſtris ordinis honeſtiſſimo atque ornatiſſimo: qui iſti ita amicus & neceſſarius eſt, ut, etiam ſi vir bonus non eſſet, tamen, quod contra iſtum diceret, grave videretur: ita vir bonus eſt, ut, etiam ſi inimiciſſimus iſti eſſet, tamen ejus teſtimonio credi oporteret. Admiratur & exſpectat, quidnam Vettius dicturus ſit. nihil dicet ex tempore, nihil ex ſua voluntate, nihil, ut ei utrumvis licuiſſe videatur. Miſit in Siciliam litteras ad Carpinatium, cum eſſet ma-

dam periodum ordirentur, quaſi nullam haberent ſuperiorum verborum rationem. Quin & nonnunquam poſt illam interpoſitionem ſubjiciunt verba, cum quibus connecti deberent primæ illæ voces in initio periodi poſitæ, quæ ad ſententiam potius quam ad illas voces poſſunt referri. Livius *C. Mutius adoleſcens nobilis, cui indignum videbatur* &c. *quorum ſæpe exercitus fuderit: itaque magno audacique aliquo facinore eam indignitatem vindicandam ratus, primo ſua ſponte in Caſtra hoſtium intrare conſtituit.* hic nihil eſt quod reſpondeat his verbis: *C. Mutius adoleſcens nobilis.* poſt interpoſitionem enim longam incipit *itaque magno audacique exemplo.* quod perinde eſt, ac ſic dixiſſet, *Is itaque, de quo dicere cœpi Mutius*; ut erudite docuit I. F. Gronovius ad illum locum, quem vide, ut & ad Liv. lib. XLIV, c. 40. Sic hoc loco, *Tu, cui pecunia ex Carpitani litteris*, &c. *fueritne tibi quæſtui*, eadem loquendi ratione dicitur, ac ſi Cicero ſcripſiſſet, *Tu, cui pecunia ex Carpitani litteris* &c. *tu*, inquam, *quæſtum ne illo feceris.* Sed ſententiam reſpicit, non verba, ac ſi dixiſſet, *tibi, cui pecunia*, &c. *tibi, dico, fuerintne quæſtui.* Grævius.

Quibus enim teſtibus? publicanis?] Quanto hæc ſcriptura ſit lectione vulgata concinnior, quis non videt? & tamen, ne quis exiſtimet ex ingenio meo, aut cujuſquam, qui vivat, eſſe natam, aſſevero eam eſſe in duobus codicibus antiquis, quibus uſus ſum, & in illo Fabric. comparere plane expreſſam. Idem dico de illo ſuperiore, *Primum cum poſita eſſet, &c.* Idem de aliis omnibus, quas ſecutus ſum, quamvis propter multitudinem de iis nihil ſignificarim. *Lambinus.*

Nihil dicet ex tempore] Id eſt, *Nihil fictum, nihil ad tempus accommodatum.* ut infra. *Hottom.*

magiſter ſcripturae, & ejus ſocietatis publicanorum, quas ego Syracuſis apud Carpinatium in litterarum allatarum libris, Romae in litterarum miſſarum apud magiſtrum Tullium, familiarem tuum inveni: quibus ex litteris impudentiam faenerationis, quaeſo, cognoſcite. LITTERAE MISSAE L. VETTII, L. SERVILII, C. ANTISTII, MAGISTRORVM. Praeſto ſe tibi ait futurum Vettius, & obſervaturum, quemadmodum rationes ad aerarium referas: ut, ſi hanc ex foenore populo pecuniam non retuleris, reddas ſocietati. Poſſumus hoc teſte, poſſumus P. Servilii, & C. Antiſtii magiſtrorum litteris, primorum hominum atque honeſtiſſimorum, poſſumus auctoritate ſocietatis, cujus litteris utimur, quod dicimus, obtinere? an aliqua firmiora, an graviora quaerenda ſunt, cum Vettius, tuus familiariſſimus; Vettius, tuus affinis, cujus ſororem habes in matrimonio, tuae frater uxoris Vettius, frater tui

tui quaeſtoris teſtatur impudentiſſimum tuum furtum,
certiſſimumque peculatum? nam quo alio nomine pe-
cuniae publicae foeneratio eſt appellanda? RECITA 72
RELIQUA. Scribam tuum dicit, Verres, hujus per-
ſcriptorem foenerationis fuiſſe. ei quoque magiſtri mi-
nantur in litteris: etenim caſu ſcribae tum duo magiſtri
fuerunt cum Vettio. Binas centeſimas ab ſe ablatas fe-
rundum non putant: & recte non putant. Quis enim
hoc fecit umquam? quis denique conatus eſt facere,
aut poſſe fieri cogitavit, ut, cum ſenatus publicanos
uſura ſaepe juviſſet, magiſtratus a publicanis pecuniam
pro uſuris auderet auferre? Certe huic homini ſpes nul-
la ſalutis eſſet, ſi publicani, hoc eſt, ſi equites Romani
judicarent. minor eſſe nunc, judices, vobis diſceptanti-
bus

Tui quaeſtoris impudentiſſimum tuum furtum] Vetus codex integrior, *Vectius frater tui quaeſtoris teſtatur tuum impudentiſſimum furtum.* Nannius.

Pecunia publica fœneratio eſt appellanda] Deeſt aliquid hujuſmodi, *Ferendum non putat, tolerare non potuit.* niſi forte ἀνανταπόδοτον eſſe dicamus. quale alibi non uno loco notavimus. *Hott.* Iam hæc lacuna ex codice Nannii eſt repleta, ut nunc ſtellis nullis indicibus corruptionis, ſit opus.

Fœneratio eſt appellanda] Poſt hæc verba adſcripta ad oram cujuſdam M S. erant hæc verba: *indicaturum ſe ac patefacturum minatur.* quæ ſint M. Tullii nec ne ſint neſcio. ad ſententiam quidem hujus loci valde quadrant. *Lambinus.*

Perſcriptorem fœnerationis] In tabulas debitorum nomina retuliſſe, litteris conſignaſſe. De *praeſcriptione* dictum eſt Verrina III. & antiquorum conſuetudine, in obligationibus quæ nominibus fiebant. *Hottom.* *Perſcriptorem fœnerationis*] Vetus, *Perſcriptorem fœnerationis fuiſſe*; quod rectius puto, ut ſcriba rationes earum uſurarum confecerit. *Nannius.*

Et ſcribæ tum duo fuerunt] In manuſcripto, *Et enim caſu ſcribæ tum duo magiſtri affuerunt.* quod valde arridet. *Hottom.*

Ferendum non putant] Præſertim cum graviores & acerbiores eſſent. Nam unas centeſimas vel acerbiſſimis fœneratoribus ſatis videri, idem ſcribit libro epiſt. ad Attic. IIII. *Idem.*

Uſura ſæpe juviſſet] Obſerva, *uſura*, pro *uſu & commodo pecuniæ.* quæ propria eſt hujus verbi ſignificatio. Similiter in libro Tuſc. diſput. I. *Natura dedit uſuram vitæ tanquam pecuniæ, nulla præſtituta die. quid eſt igitur quod querare, ſi repetit cum vult?* Sed poſtea recepta loquendi conſuetudine factum eſt, ut quemadmodum *locatio* pro *locationis mercede* accipitur, eodem modo *uſura*, pro *uſuræ mercede & pretio* diceretur: de quo fuſius in libris de uſuris explicavimus. *Idem.* Nihili eſt *uſura juvare.* Scribendum puto *verſura juviſſet*, id eſt, mutuo, & quidem gratuito. Nam *verſura* mutuum, ſive gratuitum, ſive fœnebre. Sueton. Calig. 41: *Præbita advenientibus pecunia fœnebris, appoſitique qui nomina palam ſubnotent quaſi adjuvantium Cæſaris reditus.* Veſpaſ. 19: *Convivabatur aſſidue, ac ſæpius recta ac dapſili, ut macellarios adjuvaret.* I. Fr. Gron. IV de pec. vet. 3.

Minor eſſe nunc, judices] Ita Manutiani

bus debet: & tanto minor, quanto eſt honeſtius alienis injuriis, quam re ſua commoveri. Quid ad haec reſpondere cogitas? Vtrum factum negabis? an tibi hoc licitum eſſe defendes? negare qui potes? an ut tanta auctoritate litterarum, tot teſtibus publicanis convincare? licuiſſe vero qui? ſi mehercule te pecuniam tuam, non populi Romani in provincia foeneratum docerem, tamen effugere non poſſes. * ſed publicam, ſed ob frumentum decretam, ſed a publicanis foenore accepto: hoc licuiſſe cuiquam probabis? quo non modo ceteri, ſed tu ipſe nihil audacius improbiuſque feciſti. Non mehercule hoc, quod omnibus ſingulare videtur, de quo mihi deinceps dicendum eſt, poſſum, judices, dicere audacius eſſe, aut impudentius, quod permultis civitatibus pro frumento nihil ſolvit omnino. Major haec praeda fortaſſe eſt: ſed illa impudentia certe non minor. Et, quoniam de illa foeneratione ſatis dictum eſt, nunc
73 de hac tota pecunia averſa, quaeſo, cognoſcite. Siciliae civitates multae ſunt, judices, ornatae atque ho-

modium imperaviſſet, pro tritico nummos abſtulit, quanti erat in Sicilia triticum: quos de publico nummos acceperat, retinuit omnes. Obſtupui, judices, cum hoc mihi primum Haleſiae demonſtravit in ſenatu Haleſinorum homo ſummo ingenio, ſumma prudentia, ſumma auctoritate praeditus, Haleſinus Aeneas: cui ſenatus dederat publice cauſam, ut mihi fratrique meo gratias ageret, & ſimul qui nos ea, quae ad judicium pertinerent, doceret. Demonſtrat, hanc iſtius conſuetudinem ac rationem fuiſſe, cum omnis frumenti copia decumarum nomine penes iſtum eſſet redacta, ſolitum eſſe iſtum pecuniam cogere a civitatibus, frumentum improbare: quantum frumenti Romam eſſet mittendum, tantum de ſuo quaeſtu ac de ſua copia frumenti mittere. Poſco rationes: inſpicio litteras: video frumenti granum Haleſinos, quibus LX millia modium imperata erant, nullum dediſſe: pecuniam Volcatio, Timarchidi, ſcribae dediſſe. Reperio genus hujuſmodi, judices, praedae, ut praetor, qui frumentum emere debebat, non emat, ſed vendat: pecunias, quas civitatibus diſtribuere debebat, eas omnes avertat atque auferat. Non mihi jam furtum, ſed monſtrum ac prodigium

Quanti erat] Quanti vendebatur. vide ſuperius ad orat. Cicer. pro Roſc. Amer. 2.

Obſtupui judices] Vetus, *Obſtipui judices*: atque ad eum modum non ſemel ſcriptum reperi. *Nannius.* *Obſtipui*] Sic eſt ſcriptum in illo codice antiquiſſ. quomodo & apud Plautum ſæpe hoc ipſum verbum ſcriptum reperitur. *Lambinus.*

Haleſinus Æneas] Vetus, *Æneas*. Nannius.

Cui ſenatus dederat publice cauſam] *Cauſam dare*, pro negotium dare, notanda locutio, cujus nullam adhuc ſimilem reperire potui. *Hottom.* *Dederat publice cauſam*] Nihil mutandum. dederat cauſam autem, id eſt, dederat totam controverſiam litteris perſcriptam, ut eam me doceret. *Lambinus.* *Publice*, eſt auctoritate juſſu & nomine totius ſenatus. Sic *publice litteras dare* dicitur ſenatus, cum ejus nomine litteræ mittuntur ad aliquem.

Mihi fratrique meo] L. Tullium fratrem dicit patruelem, qui cum Cicerone profectus erat in Siciliam, inquirendorum Verris criminum cauſa. Idem libro de finibus v. *Unaque nobiſcum Q. Frater & T. Pomponius, & L. Cicero frater noſter, cognatione patruelis, amore germanus.* Hottom.

Decumarum nomine] Alterarum. *Idem.*

Sexaginta millia modium] Vetus, *Sexagena millia modium.* Nann.

Cu-

gium videbatur: civitatum frumentum improbare, ſuum probare: cum ſuum probaſſet, pretium ei frumento conſtituere: quod conſtituiſſet, id civitatibus auferre: quod a populo Romano accepiſſet, tenere.
74 Quot vultis eſſe in uno furto peccatorum gradus? ut ſi ſingulis inſiſtere velim, progredi iſte non poſſit. Improbas frumentum Siculum. Quid? ipſe quod mittis? peculiarem habes aliquam Siciliam, quae tibi ex alio genere frumentum ſuppeditare poſſit? Cum ſenatus decernit, ut ematur in Sicilia frumentum, aut cum populus jubet: hoc, ut opinor, intelligit, ex Sicilia Siculum frumentum apportari oportere. Tu, cum civitatum Siciliae vulgo omne frumentum improbas, num ex Aegypto, aut ex Syria frumentum Romam mittis? Improbas Haleſinum, Cephaleditanum, Thermitanum, Ameſtratinum, Tyndaritanum, Herbitenſe, multarum praeterea civitatum. Quid accidit tandem, ut horum populorum agri frumentum ejuſmodi, te praetore, ferrent, quod numquam antea, ut neque mi-

praeſertim cum ex iiſdem agris, ejuſdemque anni fru-
mentum ex decumis Romam mancipes advexiſſent?
quid acciderat, ut ex eodem horreo decumanum pro-
baretur, emtum non probaretur? Dubiumne eſt, quin
iſta omnis improbatio cogendae pecuniae cauſa nata ſit?
Eſto: improbas Haleſinum: habes ab alio populo quod
probes. eme illud, quod placet: miſſos fac eos, quo-
rum frumentum improbaſti. Sed ab iis, quos repu-
dias, exigis tantum pecuniae, quantum ad eum nume-
rum frumenti ſatis ſit, quem civitati imperas. Dubium
eſt quid egeris? In medimna ſingula video ex litteris
publicis tibi Haleſinos H-S quinos denos dediſſe. Oſten-
dam ex tabulis locupletiſſimorum aratorum, eodem
tempore neminem in Sicilia pluris frumentum vendi-
diſſe. Quae eſt ergo iſta ratio, aut quae potius amen- 75
tia, frumentum improbare id, quod ex eo loco ſit, ex
quo ſenatus & populus Romanus emi voluerit: ex eo
acervo, ex quo partem tu idem, decumarum nomine,
probaris: deinde a civitatibus pecunias ad emendum
frumentum cogere, cum ex aerario acceperis? Vtrum
te lex Terentia Siculorum pecunia frumentum emere
a Siculis, an populi Romani pecunia frumentum ab Si-
culis emere juſſit? Iam vero ab iſto omnem illam ex
aerario pecuniam, quam his oportuit civitatibus pro
frumento dari, lucrifactam videtis. Accipis enim H-S XV
pro medimno. tanti enim eſt illo tempore medimnum.
re-

Mancipes advexiſſent] *Mancipes* hoc loco appellat publicanorum principes, Romanos homines, qui vectigalia quaeſtus ſui cauſa redimebant. *Hottom.*

Quem ei civitati imperas, emendum] Sic habet codex ille vetuſtiſſimus. hoc primum. deinde hoc totum, *Dubium eſt quid egeris?* abeſt ab eodem codice: ſequitur enim deinceps poſt, *emendum. In medimna ſingula.* Lambinus.

Lex Terentia] Frumentaria, de qua ſupra. *Hottom.*

H S XV.] Id eſt, ſeſtertios quinos denos. *Idem.*

Tanti enim eſt illo tempore medimnum] Subaudi, *venditum.* niſi forte a librario praetermiſſum eſt. *Idem.* Eſſe pro venale eſſe, aeſtimari, vendi Cicero ſaepius uſurpat. Pro Roſc. Comoedo 10: *Ex qua parte erat Fannii, non erat* H-S ıↃↃↃ, *ex qua parte erat Roſcii, amplius erat* H-S CCCıↃↃↃ. Id. IX ad Attic. 13: *Id ego volui Q. ſed pluris eſt.* Sic εἶμι Aelian. Var. Hiſt. 1, 20. *Gravius.*

Re-

retines H-S XVIII. tanti enim eſt frumentum Sicilienſe ex lege aeſtimatum. Quid intereſt, utrum hoc feceris, an frumentum non improbaris, ſed frumento probato & accepto, pecuniam publicam tenueris omnem, neque quidquam ulli diſſolveris civitati, cum aeſtimatio legis ejuſmodi ſit, ut ceteris temporibus tolerabilis Siculis, te praetore etiam grata eſſe debuerit? Eſt enim modius lege H-S III aeſtimatus. Fuit autem, te praetore, ut tu in multis epiſtolis ad amicos tuos gloriaris, H-S II. Sed fuerit H-S III. quoniam tu tantum a civitatibus in modios ſingulos exegiſti. cum, ſi ſolveres Siculis tantum, quantum te populus Romanus juſſerat, aratoribus fieri gratiſſimum poſſet: tu non modo eos accipere quod oportebat noluiſti: ſed etiam dare quod non debebant coegiſti. Atque haec ita geſta eſſe, judices, cognoſcite & ex litteris publicis civitatum, & ex teſtimoniis publicis: in quibus nihil fictum, nihil ad tempus accommodatum intelligetis. Omnia, quae dicimus, rationibus populorum non interpoſitis,

neque perturbatis, neque repentinis, ſed certis, inſti-
tutis, ordine relata atque confecta ſunt. Recita rationes
Haleſinorum. Cui pecuniam datam dicit? Dic. dic etiam
clarius. VOLCATIO, TIMARCHIDI, MAEVIO.
Quid eſt, Verres? ne illam quidem tibi defenſionem reli- 76
quam feciſti, mancipes in iſtis rebus eſſe verſatos? manci-
pes frumentum improbaſſe? mancipes pretio cum civita-
tibus decidiſſe, & eoſdem abs te illarum civitatum no-
mine pecunias abſtuliſſe: deinde ipſos ſibi frumentum
coemiſſe: nihil haec ad te pertinere? Mala mehercule ac
miſera defenſio, praetorem hoc dicere, ego frumentum
neque attigi, neque adſpexi: mancipibus poteſtatem
probandi improbandique permiſi: mancipes a civitatibus
pecunias extorſerunt: ego autem, quam pecuniam popu-
lus dare debui, mancipibus dedi. Mala eſt haec quidem,
ut dixi, ac potius perdita defenſio criminis: ſed tamen hac
ipſa

Ordine relata atque confecta ſunt] Quidam legendum putant, *in ordinem relata, atque conjecta ſunt*. Lamb.

Cui pecuniam datam dicit? dic etiam clarius] Recepi ex primo Francii voculam *dic* repetitam pulchre & ἐν αὐξήσει. Sic enim ille: *Dic. dic etiam clarius*. Grævius.

Magna mehercule ac miſera] Prim. Franc. *Mala mehercule ac miſera*. Sic & Victor. & aliæ nonnullæ vetuſtiores editiones, ſententia omnino id poſtulante, & ipſo Tullio, qui ſtatim: *Mala eſt hac quidem, ut dixi, ac potius perdita defenſio*. Iac. Gronovius etiam vidit. *Idem*.

Ego frumentum neque attigi, neque aſpexi] Vetus, *Inſpexi*. *Inſpicere* diligentioris curæ eſt, *aſpicere* negligentioris, & quaſi primoribus, ut ſic dicam, oculis delibare: communem tamen lectionem præfero ob alluſionem, quæ eſt in præpoſitione *ad*, unde ambo verba incipiunt, *neque attigi, neque aſpexi*. Indicat autem Verres, vel nullam ſibi ejus rei, vel minimam curam fuiſſe. *Nannius*. Recepit Car. Stephanus in contextum *inſpexi*.

Mala eſt hac quidem, ut dixi, &c.] Sic reſtitui, partim auctoritate codicis illius veteris fretus, partim conjectura ductus. Proponam igitur antiquam ſcripturam, quæ talis eſt, *Mala eſt hac quidem, ut dixi, ac potius perdita, maximorum peccatorum, hujus autem iniquitatis, & inertia confeſſion. defenſio criminis*. Ex qua hanc facio. *Mala eſt hac quidem, ut dixi, ac perdita maximorum peccatorum per hujuſmodi incuria, & inertia confeſſionem defenſio: ſed tamen &c.* Licet continuo videre lectori, etiam me tacente, quid ſecutus ſim, quid mutarim, quid delerim. Si quis hic plus videbit, ei gratulabor. *Lambinus*. Hæc verba, quæ in vulgatis deſiderantur, ex optimo Fabritii codice procul dubio promſit Lambinus, hic non ſunt negligenda. Nam ex illo codice multa loca egregie ſunt emendata. Sapiunt ſane Ciceronis eloquentiam, & maxime faciunt ad hujus ſententiæ exaggerationem, nec potuerunt ab ullius interpretis manu aut, ut loquuntur, gloſſa ex margine irrepſiſſe. Sed quoniam vitiis ſunt ultima inquinata, melior codex, ex quo illa quoque poſſint redintegrari,

ipſa tibi, ſi uti cupias, non licet: vetat te Volcatius, tuae tuorumque deliciae, mentionem mancipis facere. Timarchides autem columen familiae veſtrae premit fauces defenſionis tuae: cui ſimul & Volcatio pecunia a civitate numerata eſt. Iam vero ſcriba tuus annulo aureo ſuo, quem ex his rebus invenit, iſta te ratione uti non ſinet. Quid igitur eſt reliquum, niſi uti fateare, te Romam frumentum emtum Siculorum pecunia miſiſſe: publicam pecuniam domum tuam convertiſſe? O conſuetudo peccandi, quantam habes jucunditatem in improbis & audacibus, cum poena abſuit, & licentia conſecuta eſt! Iſte in hoc genere peculatus non nunc primum invenitur: ſed nunc demum tenetur. Vidimus huic ab aerario pecuniam numerari quaeſtori ad ſumtum exercitus conſularis: vidimus paucis poſt menſibus & exercitum & conſulem ſpoliatum. Illa omnis pecunia latuit in illa caligine

cuniam publicam non dubitavit. Ita ſerpit illud inſitum in natura malum, conſuetudine peccandi libera, finem ut audaciae ſtatuere ipſe ſibi non poſſit. Tenetur igitur aliquando, & in rebus tum maximis, tum manifeſtis tenetur. Atque in eam fraudem mihi videtur divinitus inci-diſſe, non ſolum ut eas poenas, quas proxime me ruiſſet, ſolveret: ſed ut illa etiam ſcelera ejus in Carbonem & in Dolabellam vindicarentur. Etenim nova quoque res alia 77
extitit, judices, in hoc crimine, quae tollat omnem dubitationem ſuperioris illius decumani criminis. Nam, ut illud miſſum faciam, permultos aratores in alteras decumas, & in haec I Ɔ C C C millia modium, quod emtum populo Romano darent, non habuiſſe: ſed a tuo procuratore, hoc eſt, ab Apronio emiſſe: ex quo intelligi poteſt, nihil te aratoribus reliqui feciſſe: ut hoc praetercam, quod in multis eſt teſtimoniis expoſitum: poteſt illo quidquam eſſe certius, in tua poteſtate atque in tuis horreis omne frumentum Siciliae per triennium, atque omnes fructus agri decumani fuiſſe? Cum enim a civitatibus pro frumento pecuniam exigebas, unde erat frumentum, quod Romam mitteres, ſi tu id non omne clauſum & compreſſum poſſidebas? Itaque in eo frumento primus tibi ille quaeſtus fuit ipſius frumenti, quod erat ereptum ab aratoribus: alter, quod frumentum improbiſſime per triennium partum, non ſemel, ſed bis, neque uno, ſed duobus pretiis unum & idem frumentum vendidiſti: ſemel civitatibus

H-S XV

Quae dum foris ſunt nihil videtur mundius.
Nec magis compoſitum quicquam, nec magis elegans:
Quae cum amatore ſuo cum ſunt, liguriunt.
Harum videre ingluviem, ſordes, inopiam,
Quam inhoneſtae ſolae ſint domi, atque avidae cibi. Hottom.

In haec I Ɔ C C C millia] Imperata, & civitatibus aequabiliter diſtributa. *Idem.*

In haec D C C C *mod. &c.*] Hic aperte demonſtrat D C C C *mod.* ad imperatum frumentum pertinere. *Nannius.*

Quod in multis eſt teſtimoniis expoſitum] Vetus liber, *quod multorum eſt teſtimoniis &c.* F. Urſinus.

Alter quo id frumentum] Vetus. *Alter quod frumentum.* Nannius. Merito probavit C. Stephanus.

H-S XV in medimnum: iterum populo Romano a quo H-S XVIII in medimna, pro eodem illo frumento abſtuliſti. At enim frumentum Centuripinorum, & Agrigentinorum, & nonnullorum fortaſſe praeterea probaſti, & his populis pecuniam diſſolviſti. Sint aliquae civitates in eo numero, quarum frumentum improbare nolueris. quid tandem? his civitatibus omniſne pecunia, quae pro frumento debita eſt, diſſoluta eſt? Vnum mihi reperi, non populum, ſed aratorem: vide, quaere, circumſpice, ſi quis forte eſt ex ea provincia, in qua tu triennium praefuiſti, qui te nolit periſſe: unum, inquam, da mihi ex illis aratoribus, qui tibi vel ad ſtatuam pecuniam contulerunt, qui ſibi dicat pro frumento omne eſſe, quod oportuerit, ſolu-
78 tum. confirmo, judices, neminem eſſe dicturum. Ex omni pecunia, quam aratoribus ſolvere debuiſti, certis nominibus deductiones fieri ſolebant: primum pro-

rum improbiſſimorum ſunt vocabula. nam collybus quinam eſſe poteſt, cum utantur omnes uno genere nummorum? cerarium vero quid? quomodo hoc nomen ad rationes magiſtratus, quomodo ad pecuniam publicam allatum eſt? Nam illud genus tertium deductionis erat ejuſmodi, quaſi non modo liceret, ſed etiam oporteret: nec ſolum oporteret, ſed plane neceſſe eſſet. Scribae nomine de tota pecunia binae quinquageſimae detrahebantur. Quis tibi hoc conceſſit? quae lex? quae ſenatus auctoritas? quae porro aequitas, ut tantam pecuniam ſcriba tuus averreret ſive de aratorum bonis, ſive de populi Romani vectigalibus? Nam ſi poteſt iſta pecunia ſine aratorum injuria detrahi, populus Romanus habeat, praeſertim in tantis aerarii anguſtiis. ſin autem & populus id voluit, & aequum ita eſt, ſolvi aratoribus, tuus apparitor parva mercede populi conductus, de aratorum bonis praedabitur? & in hac

quaſi probatas ac receptas: ut pro Quinctio, *certum patrem familias*, probatum & cognitum. *Hottom.*

Nam collybus eſſe qui poteſt?] Vetus. *Nam collybus quinam eſſe poteſt?* Eſt autem hic *collybus* precium, quod accipit argentarius pro opera impenſa in pecuniis permutandis, aliquando eſt livor ex ærugine nummorum digitis computantium adhæreſcens. *Nann.* Sequor hunc codicem cum C. Stephano.

Cerarium quid vocas?] Vtrum *cerarium* eum appellat, qui ex cera tabulas conficiebat? *Ceratas* enim *tabulas* fuiſſe conſtat ut quoniam aratoris rationibus hæ tabulæ ſerviebant, deduci aliquid juberet Verres, quod pro ærarii mercede diſſolveretur. An *cerarium* dicit locum, in quo cera reconditur: ut *tabularium*, in quo tabulæ? Scribæ autem daretur hæc deductio, quaſi pro cera quæ ex cerario promebatur. Nam Scribarum hanc fuiſſe tertiam deductionem ſignificare videtur. *Hottom.* *Cerarium vero quid vocas, quomodo hoc nomen*] Vetus. *Cerarium vero quid? quomodo hoc nomen, &c.* Videtur autem hic cerarium eſſe precium, quod exigunt ſcribæ pro impenſis ceræ. *Nannius.* Hic quoque C. Stephanus, ſed & Gruterus Nannii codicis ſcripturam probarunt. *Cerarium* eſt quod pro cera exigitur, ut *vaſarium*, pecunia quæ pro vaſariis, id eſt pro utenſilibus attribuebatur ex ærario magiſtratibus in provincias proficiſcentibus. Sic *ſalarium*, antiquitus, quod dabatur pro victu, in quo principem locum tribuebant ſali. *Linguarium* apud Senecam, quod pro lingua, quæ temere locuta eſt, penditur. Muret. Var. lect. XII, 5, ubi vide plura.

Scriba tuus auferret] Vetus. *Scriba tuus averreret*, ut ad etymon Verris alluſum ſit. *Nannius.*

Parva mercede populi conductus] Populus Romanus magiſtratuum miniſtris, ſcribis, accenſis, præconibus, lictoribus, interpretibus, cæteriſque apparitoribus, mercedem miniſterii perſolvebat. *Apparitorem* autem *ſcribam* hoc loco appellat, ut pagina inſequenti, de quo paulo ante diximus. *Hottom.*

hac cauſa ſcribarum ordinem in me concitabit Hortenſius? & eorum commoda a me labefactari atque oppugnari jura dicet? quaſi vero hoc ſcribis ullo exemplo ſit, aut ullo jure conceſſum. Quid ergo vetera repetam? aut quid eorum ſcribarum mentionem faciam, quos conſtat ſanctiſſimos homines atque innocentiſſimos fuiſſe? non me fugit, judices, vetera exempla pro fictis fabulis jam audiri atque haberi. in his temporibus verſabor miſeris ac perditis. Nuper, Hortenſi, quaeſtor fuiſti. quid tui ſcribae fecerint, tu potes dicere: ego de meis hoc dico, cum in eadem iſta Sicilia pro frumento civitatibus pecuniam ſolverem; & mecum duos frugaliſſimos homines ſcribas haberem, L. Mamilium, & L. Sergium: non modo iſtas duas quinquageſimas, ſed omnino nummum nullum cuiquam eſſe
79 deductum. Dicerem, hoc mihi totum eſſe attribuendum, judices, ſi illi umquam a me hoc poſtulaſſent,

praeco, qui adire juſſit? viator, ac Venerius, qui fiſcum ſuſtulit? quae pars operae aut opportunitatis in ſcriba eſt, cur ei non modo merces tanta detur, ſed cur cum eo tantae pecuniae partitio fiat? Ordo eſt honeſtus. Quis negat? aut quid ea res ad hanc rem pertinet? eſt vero honeſtus, quod eorum hominum fidei tabulae publicae, periculaque magiſtratuum committuntur. Itaque ex his ſcribis, qui digni ſunt illo ordine, patribus familias, viris bonis atque honeſtis, percontamini, quid ſibi

Praeco qui adeſſe juſſit] Omnes alii, *abire*. Ego, *adire*. Hottom. *Praeco qui abire juſſit*] Vetus, *Praeco qui adire juſſit*. Nannius. *Praeco qui abire juſſerit*] Scriptura haec reſtat in omnibus libris quos conſuluit Hottomannus: neque aliter Pall. aut edd. antiquae, nam neotericae receperunt Hottomanni *adeſſe* noſtrae ſcripturae alludit etiam Nann. in quo *adire*. quod malim, quam illud medium, ſi quid modo mutandum. *Gruterus*. Cur Nanniani libri lectionem inſuper habuit Gruterus? A tabellario certiores facti ſunt adventus praetoris: a praecone juſſi ſunt ſinguli adire praetorem: a viatoribus fiſci pleni pecuniae, quam numeraverant aratores, ſunt ſublati. *Gravius*.

Qui fiſcum ſuſtulit] *Fiſcus* eſt, in quo pecunia publica deportatur. ut patet infra. *Hottom.*

Ordo eſt honeſtus] Negat Sigon. II de antiq. jure civ. Rom. 14. ſed refutatur a Gutherio II de jure Pontificio c. 13.

Tabula publica, periculaque magiſtratuum] Mirabiliter iſthaec interpretatus erat Cujacius libris Obſervationum: quem bene refellit Hottomannus libro III. Obſervat. cap. 20. & 79. qui videantur. *Gruterus*. Quae Hottomannus ibi tradit, quaſi *pericula* hic ſint diſcrimina in notione vulgari, alieniſſima ſunt ab hoc loco. Nam quamvis ex tabulis ſcribarum periculum poſſit naſci magiſtratibus, non minus tamen propterea inepte dicerentur ſcribis committi pericula magiſtratuum, ac ſi iis dicerentur committi laus & decus illorum, quia ex tabulis ſcribarum appareret eos ſancte ac ſecundum leges adminiſtraſſe provinciam. Nec illi ſunt audiendi, qui *particula* hic legendum putant, inter quos eſt doctiſſimus Sirmondus in Antirrhetico ſecundo. Sed hanc ſententiam rejecit erudite Salmaſius de modo uſurarum cap. 15, qui oſtendit *particula* eſſe ἴσα, ἰσότυπα, exempla, quae hic locum nullum habeant, *pericula* vero eſſe libellos, tabellas magiſtratuum: & *periculum* in hac ſignificatione oriri ab obſoleto *perior*, & notare documentum, argumentum, experimentum, probationem rei cujuſcunque vel cauſſae, & inde libellum, tabellam, titulum, columnam, cui tale documentum inſcriptum ſit. C. Nep. in vita Epaminondae: *Neque recuſavit, quo minus legis poenam ſubiret, ſed unum ab iis petivit, ut in periculo ſuo ſcriberent: Epaminondas a Thebanis morte multatur, eſt, quod eos coegit apud Leuctra ſuperare Lacedaemonios*. In *periculo ſuo* eſt in titulo, in inſcriptione ſepulchrali. Apud Ciceronem quoque I de legibus veteres libros habere *periculum* pro opuſculo, ac libello: *Qui in iſto periculo non ut a poeta veritatem exigunt*. Titulus in codice *de ſententiis judicum ex periculo recitandis*. h. e. ex tabella. *Gravius*.

Patribus familias, viris bonis] Priſcianus lib. VI. ex hoc loco docet Latine dici *patribus familiis*, item ut ex aliis, *familia*, & *familiarum*. Hottom. *Patribus familiis*] Sic habet antiquiſſimus ille codex, & praeterea ſic legit Priſcianus lib. 6. cujus haec verba ſunt: *Prima de-*

ſibi iſtae quinquageſimae velint. jam omnes intelligetis, novam rem totam, atque indignam videri. Ad eos me ſcribas revoca, ſi placet: noli hos colligere, qui nummulis corrogatis de nepotum donis ac de ſcenicorum corollariis cum decuriam emerunt, ex primo ordine exploſorum in ſecundum ordinem civitatis ſe veniſſe dicunt. Eos ſcribas tecum diſceptatores hujus criminis habebo, qui iſtos ſcribas eſſe moleſte ferunt. Tametſi cum in eo ordine videamus eſſe multos non ido-

declinationis fœmininorum genitivum etiam in as, more Græcorum ſolebant antiquiſſimi terminare. unde adhuc paterfamilias, & *materfamilias*, pro, *familiæ*, *ſolemus dicere*, &c. ſequitur paucis poſt verſibus: *Dicitur tamen & paterfamiliæ, & patresfamiliæ, & familiarum, & familiis*, &c. mox profert hunc locum. *Lambinus.*

Noli hos colligere, qui nummulis corrogatis] Scribam Verris ſcenicum fuiſſe ſignificat, & ab iis qui ſuas opes in ludos profundebant, ſcenicisque corollaria præbebant, locupletatum, locum in aliqua ſcribarum decuria coemiſſe initia propter gracilitatem nominatis: mox & corollariis, poſtquam e lamina ærea tenui inaurata aut inargentata dabantur. Plutarchus autem in Catonis Utic. vita, ſcribit eum ludis Ædilitiis Favonii, coronas non ex auro, ſed ex oleaſtro certantibus dediſſe. *Idem.* *De nepotum donis*] Manavit ab Hottomanni editione, aliæ *bonis*, quibus reſpondent Pall. *Gruterus.*

Cum decuriam emerunt] Locum in aliqua ſcribarum decuria. Livius de L. Petilio loquens, cujus in agro Numæ libri reperti ſunt, Q. inquit, *Peti-*

loneos, qui ordo induſtriae propoſitus eſt & dignita-
i, mirabimur, turpes aliquos ibi eſſe, quo cuivis licet
›retio pervenire? Tu ex pecunia publica H-S trede- 80
ies ſcribam tuum permiſſu tuo cum abſtuliſſe fateare,
eliquam tibi ullam defenſionem putas eſſe? hoc ferre
uemquam poſſe? hoc quemquam denique nunc tuo-
um advocatorum animo aequo audire arbitrare? qua
ı civitate C. Catoni, clariſſimo viro, conſulari homi-
i, H-S XVIII millibus lis aeſtimata ſit; in eadem ci-
itate apparitori tuo eſſe conceſſum, ut H-S uno nomi-
e tredecies auferret? Hinc ille eſt anulus aureus, quo
a iſtum in concione donaſti, quae tua donatio ſingu-
ıri impudentia praedita, nova Siculis omnibus, mihi
vero

Qui ordo induſtria propoſitus] Ordo Se-
torius. *Hottom.* Nulla hic eſt mentio
ıatorii ordinis, ſed ſcribarum, quo-
m ordinem honeſtum eſſe modo di-
t Tullius.
Mirabimur turpes aliquot in eo eſſe?]
xus. *Mirabimur turpes aliquos in eo eſſe.*
rumque rectum, & haud ſcio, an
qui nonnunquam pro *aliquot* ponan-
r, ut *aliquanti* nonnunquam pro *ali-
ot*, & *quantum* pro *quotquot*. Catullus.
quantum eſt hominum venuſtiorum, pro
otquot homines venuſtiores. Nann.
Pretio pervenire] Ad ordinem ſcriba-
m. *Hottom.*
H-S *terdecies*] Atqui binæ quinqua
ſimæ totius ſummæ, id eſt H-S tre-
ıties & ſexageſies ſexies, efficiunt
atuordecies & ſexagies ſupra qua-
ingenta millia. *Terdecies* vero ſumma
eadem ac *tricies*. ut non *terdecies* hoc
:o legendum eſſe videatur, ſed potius
decies: & ſumma illa binarum quin-
ageſimarum minime plena ſit: quod
n æquabiliter ab omnibus eas civita-
es abſtulerit. Et profecto ita eſt, ut
ajor hæc ſumma eſſe videatur, quam
eam ſcribæ permiſſam fuiſſe veriſimi-
ſit. Efficit enim aureorum ſeptuagin-
quinque millia. at H S *tredecies*, XXXII
llia & quingentos. Sed nihil attine-
t hunc laborem ſumere, ſi Aldinum
aut alios libros in tempore vidiſſem:
in quibus, non *terdecies*, ſed *tredecies*
legitur. Sic igitur corrigendum. *Idem.*
H-S. *quatuordecies, &c.*] Sic eſt le-
gendum, neque dubitandum, quin ita
a Cicerone ſit ſcriptum, quamvis in
Aldinis libris, & nonnullis manuſcr.
legatur, *tredecies*. Nam binæ quinqua-
geſimæ totius illius ſummæ, quæ Verri
triennio fuerat erogata ex ærario, quæ
erat fere H-S. trecenties ſexagies, effi-
ciunt quatuordecies ſeſtertium, & paullo
plus, nempe quadraginta millia. quorum
Cicero rationem non habet. *Lambinus.*
Tredecies eſt etiam in Francii primo.

C. Catoni clariſſimo viro] Vide orat.
ſeq. De litis autem æſtimatione dictum
eſt ſupra. *Hottom.*

H-S XVIII *millibus*] Coronatis CCCCL.
& ſic malo legere, quam ut in aliis
nonnullis, VIII *millibus*, quæ ſumma
ducentis aureis noſtratis pecuniæ re-
ſpondet. Sed quid attinet argumentari,
cum hanc ſcripturam omnes libri reti-
neant in orat. inſequenti. *Idem.*

Hic ille anulus aureus] Plinius libro
XXXIII, *Anuli*, inquit, *diſtinxere al-
terum ordinem a plebe*. Et paulo poſt,
*Anuli plane medium ordinem tertiumque
plebi & patribus inſeruere: ac quod antea
militares equi nomen dederant, hoc nunc
pecunia judices tribuunt*. Idem.

vero etiam incredibilis videbatur. Saepe enim noſtri imperatores, ſuperatis hoſtibus, optime rep. geſta, ſcribas ſuos anulis aureis in concione donarunt. Tu vero quibus rebus geſtis, quo hoſte ſuperato, concionem donandi cauſa advocare auſus es? Neque enim ſolum ſcribam tuum anulo, ſed etiam virum fortiſſimum, ac tui diſſimillimum, Q. Rubrium, excellentem virtute, auctoritate, copiis, corona & phaleris, & torque donaſti: M. Coſſutium, ſanctiſſimum virum atque honeſtiſſimum: M. Caſtritium, ſummo ſplendore, ingenio, gratia praeditum. Quid haec ſibi horum trium civium Romanorum dona voluerunt? Siculos praeterea, potentiſſimos, nobiliſſimoſque donaſti. qui non, quemadmodum ſperaſti, tardiores fuerunt: ſed ornatiores tuo judicio ad teſtimonia dicunda venerunt. Quibus ex hoſtium ſpoliis? de qua victoria? qua ex praeda, aut manubiis, haec abs te donatio conſtituta

bitrer : niſi forte id egiſti, ut hominibus ne obliviſci quidem rerum tuarum male geſtarum liceret. Anulo eſt aureo ſcriba donatus, & ad eam donationem concio eſt advocata. Quod erat os tuum, cum videbas in concione eos homines, quorum ex bonis iſte anulus aureus donabatur, qui ipſi anulos aureos poſuerant, liberisque detraxerant, ut eſſet unde ſcriba tuus hoc tuum munus ac beneficium tueretur? quae porro praefatio tuae donationis fuit? Illa ſcilicet vetus atque imperatoria? QVANTO TV QVIDEM IN PROELIO, IN BELLO, IN RE MILITARI: cujus ne mentio quidem, te praetore, ulla facta eſt: an illa? QVANDOQVIDEM TV NVLLA VMQVAM MIHI IN CVPIDITATE AC TVRPITVDINE DEFVISTI: OMNIBVSQVE IN IISDEM FLAGITIIS MECVM ET IN LEGATIONE, ET IN PRAETVRA, ET HIC IN SICILIA VERSATVS ES: OB HASCE RES, QVONIAM TE LOCVPLETAVI, HOC ANVLO AVREO DONO. Vera haec fuiſſet oratio. non enim iſte anulus aureus abs te datus, iſtum virum fortem, ſed hominem locupletem eſſe declarat. Ita eundem anulum ab alio datum, teſtem virtutis duceremus, abs te donatum, comitem pecuniae judicamus. Di- 81
ctum, judices, eſt de decumario frumento : dictum de emto. extremum & reliquum eſt de aeſtimato. quod

Vt eſſet unde ſcriba tuus hoc tuum munus, ac beneficium tueretur] Cenſus equeſtris ſeſtertium erat quadringentorum millium; auctor Suetonius. Hunc cenſum Equites tueri oportebat: alioqui equo publico a Cenſoribus multabantur. *Hottom.* Recte Hottom. *ut eſſet.* Sic quoque primus Francii, quod & Iac. Gronovius animadvertit. *Grav.*

In prælio, in bello] Inter *bellum* & *prælium* quid interſit, declarat Livius his verbis libro ex belli Punici, *Faſſus in curia eſt, non prælio mo:o ſe eſſe, ſed bello victum.* Hottom.

Et in prætura] Particula *in* deſiderabatur in vulgatis. Reſtitui ex primo Francii. *Gravius.*

Ita eundem annulum] *Ita*, pro *itaque*: ut lib. de nat. deor. 1. *Virtus autem actuoſa eſt, & Deus veſter nihil agens: expers virtutis igitur: ita ne beatus quidem eſt.* Hottom.

De æſtimato] *Æſtimatum frumentum* eſt, quod ex S. C. & legibus Prætori in cellam certo pretio imperatum, æſtimare ipſi, & pecuniam pro frumento accipere licebat. Dabat igitur Senatus Quæſtori ex ærario pecuniam, quam ara-

quod cum magnitudine pecuniae, tum injuriae genere quemvis debet commovere: tum vero eo magis, quod ad hoc crimen non ingenioſa aliqua defenſio, ſed improbiſſima confeſſio comparatur. Nam cum ex S. C. & ex legibus frumentum ei in cellam ſumere liceret, idque frumentum ſenatus ita aeſtimaſſet, quaternis H-S tritici modium; binis hordei, iſte, numero ad ſummam tritici adjecto, tritici modios ſingulos cum aratoribus denariis ternis aeſtimavit. Non eſt in hoc crimen, Hortenſi: ne forte ad hoc meditere: multos ſaepe viros bonos, & fortes, & innocentes cum aratoribus, & cum civitatibus frumentum, in cellam quod ſumi oporteret, aeſtimaſſe, & pecuniam pro frumento abſtuliſſe. Scio, quid ſoleat fieri: ſcio, quid liceat. nihil, quod antea fuerat in conſuetudine bonorum, nunc in iſtius facto reprehenditur. Hoc reprehendo, quod, cum in Sicilia H-S II tritici modius eſſet, ut iſtius epiſtola ad te miſſa declarat, ſummum H-S ternis: id quod & teſtimoniis omnibus & tabulis aratorum planum factum antea eſt:

non ex aeſtimatione, neque ex ternis denariis pendere crimen, ſed ex coauctione annonae atque aeſtimationis.
Etenim haec aeſtimatio nata eſt, judices, initio non ex 82
praetorum, aut conſulum, ſed ex aratorum atque civitatum commodo. Nemo enim fuit initio tam impudens, qui, cum frumentum deberetur, pecuniam poſceret. certe hoc ab aratore primum eſt profectum, aut ab ea civitate, cui imperabatur, cum aut frumentum vendidiſſet, aut ſervare vellet, aut in eum locum, quo imperabatur, portare nollet: petivit in beneficii loco & gratiae, ut ſibi pro frumento, quanti frumentum eſſet, dare liceret. Ex hujuſmodi principio atque ex liberalitate atque accommodatione magiſtratuum conſuetudo aeſtimationis introducta eſt. Secuti ſunt avariores magiſtratus, qui tamen in avaritia ſua non ſolum viam quaeſtus invenerunt, verum etiam exitum ac rationem defenſionis. Inſtituerunt ſemper ad ultima ac difficillima loca ad portandum frumen-

Non ex aeſtimatione, neque ex ternis denariis] Æſtimare ſiquidem licebat, etiam ternis quaterniſque denariis: ſi modo tanti & frumentum & vectura eſſet. Patet igitur prius adnumeratam aratoribus pecuniam a Quæſtore fuiſſe, quam ſenatus attribuerat. Poſt cum Prætor frumentum poſceret, aratorum acceptam pecuniam ei reddidiſſe, & hoc amplius aliquid acceſſionis nomine, ne procul aliquo deportare illud cogeretur: vel quod jam frumentum non haberet, aut in id tempus ſervare vellet quo pluris poſſet id vendere. *Hott.*

Ex coauctione annonæ atque æſtimationis] Hoc eſt quod ſupra dixit, *Iſte numero ad ſummam tritici adjecto, &c.* & infra, *Atque iſto Prætore judices, non ſolum æſtimandi frumenti modus non fuit, ſed ne imperandi quidem: neque enim id quod debebatur, ſed quantum commodum fuit, imperavit. Annona* autem pro *frumento Prætoris annuo*, ſumitur hoc loco: ut eam ſcribit Aſconius in Divinat. *Annonam Prætoris* dicit, quæ in frumenti certo numero præbebantur ab Siculis. Et Vegetius eo, quem modo protulimus, loco. *Idem.*

Accommodatione magiſtratuum] Facilitate Prætorum, qui ſe ad illorum voluntatem accommodabant. *Idem.* Prim. Franc. *ex hujuſmodi principio, ex liberalitate, atque accommodatione.* rectius. *Gravius.*

Inſtituerunt ſemper ad ultima, & cet.] Corruptus erat hic locus vitioſa interpunctione. ſic enim legitur in libris vulgatis, *ac rationem defenſionis inſtituerunt. Semper, &c.* ego interpunctionis notam locavi poſt vocem, *defenſionis.* ut verbum, *inſtituerunt*, ad ea, quæ ſequuntur, pertineat. Præterea pro vulgata illa, & corrupta lectione, *ad ultima, ad difficillima loca apportandum frument. &c.* ego veram, & emendatam ex antiquiſſ. libro reſtitui, *ad ultima, ac difficillima ad portandum loca, frumentum imperare.* Lambinus. Retinui diſtinctionem Lambini, quamvis non improbem prius vulgatam, *defenſionis inſtituerunt. Semper &c.* eodem enim res redit. *Gruterus.*

Et

ſit frumentum, tantum dare potius in Phrygia, quam Epheſum portare, aut ad emendum frumentum Epheſum pecuniam & legatos mittere. In Sicilia vero quid ejuſmodi? Enna, mediterranea eſt maxime. coge, ut ad aquam tibi, id quod ſummi juris eſt, frumentum Ennenſes metiantur: vel Phintiam, vel Haleſam, vel Catinam, loca inter ſe maxime diverſa, eodem die, quo juſſeris, deportabunt. tametſi ne vectura quidem opus eſt. Nam totus quaeſtus hic, judices, aeſtimationis ex annonae natus eſt varietate. hoc enim magiſtratus in provincia aſſequi poteſt, ut ibi accipiat, ubi eſt cariſſimum. ideo valet iſta ratio aeſtimationis in Aſia: valet in Hiſpania: valet in his provinciis, in quibus unum pretium frumento eſſe non ſolet. In Sicilia vero quid cujuſquam intererat, quo loco daret? neque enim portandum erat: &, quo quiſque vehere juſſus eſſet, ibi tantidem frumentum emeret, quanti domi vendidiſſet. Quamobrem ſi quid, Hortenſi, docere vis, aliquid ab iſto ſimile in aeſtimatione, atque a ceteris eſſe factum, doceas oportet, aliquo in loco Siciliae, praetore Verre, ternis denariis tritici modium fuiſſe.
Vide quam tibi defenſionem patefecerim; quam ini- 84
quam in ſocios, quam remotam ab utilitate reipub. quam ſejunctam a voluntate atque ſententia legis. Tu, cum tibi ego frumentum in meis agris atque in mea civitate; denique cum in iis locis, in quibus es, verſaris,

Mediterranea eſt] In media Sicilia ſita eſt. *Hottom.*

Plutiam] Plutiam ajunt eſſe Siciliæ urbem. Quis ejus meminit? ubi ſita fuit. Aſſentior Cluverio qui in antiqua Sicilia lib. 1, 16. contendit legendum eſſe *Phintiam*, quam urbem oſtendit fuiſſe Siciliæ in littore Africano, uti *Haleſam* ad Etruſcum, Catinam ad Siculum mare. Sicut enim tria Sicilia latera habuerit Africum ad Meridiem, Siculum ad Orientem, Etruſcum ad Septentrionem, ſic & tria Ciceronem voluiſſe nominare loca, ſeu oppida portibus ac ſtationibus prædita in ſingulis lateribus ſita, quæ pari intervallo fuerint remota ab Enna, id vero ſpatium fuiſſe L milliium paſſuum. *Phintia* vero nunc dicitur *Licata.* In nummis ΦΙΝΤΙΑ, populus apud Plinium *Phintienſes.* Obſervavit id etiam Iac. Gronovius, qui & addit ſuritam ad Antonini itinerarium dudum ante Cluverium ſic emendandum eſſe cenſuiſſe. *Grævius.*

Poteſt

ſaris, rem geris, provinciam adminiſtras, paratus ſim dare, angulum mihi aliquem eligas provinciae reconditum ac derelictum? jubeas ibi me metiri, quo portare non expediat? ubi emere non poſſum? Improbum facinus, judices: non ferendum, nemini lege conceſſum, ſed fortaſſe adhuc in nullo etiam vindicatum. tamen ego hoc, quod ferri nego poſſe, Verri, judices, concedo & largior. Si ullo in loco ejus provinciae frumentum tanti fuit, quanti iſte aeſtimavit, hoc crimen in iſtum reum valere oportere non arbitror. Verum enimvero cum eſſet H-S binis, aut etiam ternis, quibuſvis in locis provinciae, duodenos ſeſtertios exegiſti. Si mihi tecum neque de annona, neque de aeſtimatione tua poteſt eſſe controverſia, quid ſedes? quid exſpectas? quid defendes? Vtrum tibi pecuniae conciliatae videntur adverſum leges, adverſum rempubl. cum maxima ſociorum injuria: an vero id re-

ut plerique faciunt, in quo etiam erat aliquis quaeſtus, ſed is honeſtus atque conceſſus, frumentum, quoniam vilius erat, ne emiſſes: ſumſiſſes id nummorum, quod tibi ſenatus cellae nomine conceſſerat. Hoc vero quid 85
eſt? quam habet rationem, non quaero aequitatis, ſed ipſius improbitatis atque impudentiae? Neque enim eſt fere quidquam, quod homines palam facere audeant in magiſtratu, quamvis improbi, quin ejus facti, ſi non bonam, at aliquam rationem afferre ſoleant. hoc quid eſt? Venit praetor: frumentum, inquit, me abs te emere oportet. Optime. Modium denario. Benigne ac liberaliter. nam ego tribus H-S non poſſum vendere. Mihi frumento non opus eſt, nummos volo. Nam ſperaveram, inquit arator, me ad denarios perventurum: ſed, ſi ita neceſſe eſt, quanti frumentum ſit conſidera. Video eſſe binis H-S. Quid ergo a me tibi nummorum dari poteſt, cum ſenatus tibi quaternos H-S dederit?
Quid

His honeſtus] Corrige, *Is honeſtus*. Hottom.

Venit Prætor] Hujus elegantiſſimæ conformationis hæc fere ſententia eſt. Senatus attribuerat Verri pecuniam, qua frumentum in uſum ac cibaria ſua coemeret: denarium in ſingulos modios. Is ſi frumenti ſatis haberet, poterat pecuniam illam ſibi attributam ſervare: cum ab aratoribus nihil peteret. At non modo illam retinuit, verum etiam aratoribus ut pecuniam darent imperavit. Qua de cauſa? nulla prorſus, verum ea fuit furandi occaſio. cogi poterant aratores frumentum metiri Prætori in cellam accepta tamen pecunia, quaſi ergo ſine pecunia dare frumentum deberent, ita illis æſtimationem pro frumento imperabat, eamque graviſſimam & prorſus immodicam: cum bis tanto plus, quam quanti frumentum vendi poterat, æſtimaſſet. *Idem.*

Non ſperaveram, inquit arator] Nonnulli impreſſi codices antiqui, in his Aldinus, *Nam ſperaveram.* quæ lectio mihi majorem in modum arridet. Hæc enim particula *nam* interdum pro *atqui* ponitur, ut ſupra. *Nam Hercule*, inquit Q. Minutius, *me quoque Petilius, ut ſibi in conſilio adeſſem, rogavit.* Et apud Plautum in Aulularia.

EVCLIO, *Exi inquam, age, exi; exeundum hercle tibi hinc eſt foras,*
Circumſpectatrix cum oculis emiſſitiis.
STAPHYLA, *Nam cur me miſeram verberas?*
EVCLIO, *Vt miſera ſis,*
Atque ut te dignam mala malam ætatem exigas.
STAPHYLA, *Nam qua nunc cauſa me extruſiſti ex ædibus?*

Item in Caſina act. 3. ſcen. 5. & Menæchmis, act. 2. ſcen. 3. & aliis locis ſexcentis. *Idem.* *Nam ſperaveram, inquit arator*] Ita Manutiani omnes, firmatque exemplis Hottomannus, *nam* notare *atqui*. Plautina tamen non faciunt ad rem. quippe *nam cur*; poſitum pro *cur nam*. Gruterus.

Quaternos numos dederit] Eoſque ſumere & retinere poſſis, cum frumentum ſit vilius. *Hottom.* *Quaternos* H-S *dederit*]

Quid poſcat, attendite, & vos, quaeſo, ſimul, judices, aequitatem praetoris attendite. Quaternos H-S, quos mihi ſenatus decrevit, & ex aerario dedit, ego habebo, & in ciſtam transferam ex fiſco. Quid poſtea? quid? pro ſingulis modiis, quos tibi impero, tu mihi octonos H-S dato. Qua ratione? Quid quaeris rationem? non tantam rationem res habet, quantam utilitatem atque praedam. Dic, dic, inquit ille, planius. Senatus te voluit mihi nummos dare: me tibi frumentum metiri. tu eos nummos, quos mihi ſenatus dare voluit, ipſe habebis: a me, cui ſingulos denarios dari oportuit, binos aufers? & huic praedae ac direptioni cellae nomen imponis? Haec deerat injuria, & haec calamitas aratoribus, te praetore, qua reliquis fortunis omnibus everterentur. Nam quid eſſe reliqui poterat ei, qui per hanc injuriam non modo frumentum omne amittere, ſed etiam omne inſtrumentum vendere cogeretur? Quo enim ſe verteret non habebat. ex quo fructu nummos, quos tibi daret, inveniret? Decuma

in quo elaboraſſet, quod agri ſegeteſque extuliſſent. Quibus injuriis graviſſimis tamen illud erat miſerum ſolatium, quod id perdere videbatur, quod alio praetore eodem ex agro reparare poſſet. Nummos vero ut daret arator, quos non aratro ac manu quaerit, boves & aratrum ipſum, & omne inſtrumentum vendat neceſſe eſt. Non enim debetis hoc cogitare, habet idem in nummis, habet idem in urbanis praediis: nam cum aratori onus aliquod imponitur, non omnes, ſi quae ſunt praeterea facultates, ſed arationis ipſius vis ac ratio conſideranda eſt; quid ea ſuſtinere, quid pati, quid efficere poſſit ac debeat. Quanquam illi quoque ſunt homines ab iſto omni ratione exinaniti ac perditi: tamen hoc vobis eſt ſtatuendum, quid aratorem ipſum arationis nomine muneris in rep. fungi ac ſuſtinere velitis. Imponitis decumas: patiuntur. alteras: temporibus veſtris ſerviendum putant. dent emtum praeterea. dabunt, ſi voletis. Haec quam ſint gravia, & quid, his rebus detractis, poſſit ad dominos puri ac reliqui pervenire, credo vos ex veſtris rebus ruſticis conjectura aſſequi poſſe. Addite nunc eodem iſtius edicta, inſtituta, injurias: addite Apronii Veneriorumque ſervorum in agro decumano regna ac rapinas. Quamquam haec omitto: de cella loquor. Placetne vobis

Nummos vero ut daret arator, quos non aratro ac manu quærit] Vetus. *Nummos vero ut daret arator, quos non exarat.* Alterum haud dubie alterius interpretamentum. nam *fructus aratro ac manu quærere*, hoc ipſum eſt, quod toties antea *exarare* dixit. *Nann.* *Quos non exarat, quos non aratro, ac manu quærit*] Quidam libri, & manuſcr. & vulgati habent, *quos non exarat:* quæ lectio non eſt fortaſſe rejicienda: ego quidem eam probo. *Lambinus.* *Quos non aratro ac manu quærit*] Nannianus, *quos non exarat* præmittit: id ſi recipimus delenda ſubſequentia. at Lambinus utrumque admiſit, ſcias patremfamilias frugi. *Gruterus.*

In urbanis prædiis] *Vrbana prædia* Iuriſconſulti appellant, omnia ædificia, quamvis in villa ſint. *Hottom.*

Non omnes, ſi quæ ſunt præterea facultates, ſed arationis ipſius vis ac ratio conſideranda] Prim. Franc. *non hominis, ſi quæ ſunt præterea facultates, ſed aratoris ipſius vis ac ratio conſideranda.*

Puri ac reliqui pervenire] Quod impendiis omnibus deductis ſolum ſupereſt. Sic lucra & damna in ſocietatibus æſtimanda Paulus tradit in l. Mutius, 30. D. pro ſorte. *Hottom.*

bis in cellam magiſtratibus veſtris frumentum Siculos gratis dare? quid hoc indignius? quid iniquius? atqui hoc ſcitote, aratoribus, hoc praetore, optandum ac
87 petendum fuiſſe. Soſitenus eſt Entellinus, homo cum primis prudens, & domi nobilis, cujus verba audiſtis: qui ad hoc judicium legatus publice cum Arthemone, & Meniſco, primariis viris, miſſus eſt. Is cum in ſenatu Entellino multa mecum de iſtius injuriis ageret, hoc dixit: ſi hoc de cella atque hac aeſtimatione concederetur, vellet Siculos ſenatui polliceri frumentum in cellam gratis, ne poſthac tantas pecunias magiſtratibus noſtris decerneremus. Perſpicere vos certo ſcio, Siculis quantopere hoc expediat, non ad aequitatem conditionis, ſed ad minima malorum eligenda. nam, qui mille mod. Verri ſuae partis in cellam gratis dediſſet, duo millia nummum, aut ſummum tria dediſſet: idem nunc pro eodem numero frumenti H-S VIII millia dare coactus eſt. hoc arator aſſequi per triennium, certe fructu ſuo, non potuit:
ven-

vendiderit inſtrumentum neceſſe eſt. quod ſi hoc munus, & hoc vectigal aratio tolerare, hoc eſt, Sicilia ferre ac pati poteſt, populo Romano ferat potius, quam noſtris magiſtratibus. Magna eſt pecunia, magnum praeclarumque vectigal. ſi modo id ſalva provincia, ſi ſine injuria ſociorum percipere poſſitis, nihil detraho. Magiſtratibus tantundem detur in cellam, quantum ſemper datum eſt. quod praeterea Verres imperat, id, ſi facere non poſſunt, recuſent. ſi poſſunt, populi Romani potius hoc ſit vectigal, quam praeda praetoris. Deinde cur in uno genere ſolo frumenti iſta aeſtimatio conſtituitur? Si eſt aequa & ferenda, debet populo Rom. Sicilia decumas. det, pro ſingulis tritici modiis ternos x: ſibi habeat frumentum. Data tibi pecunia eſt, Verres: una, qua frumentum tibi emeres in cellam: altera, qua frumentum emeres a civitatibus, quod Romam mitteres. Tibi datam pecuniam domi retines, & praeterea pecuniam permagnam tuo nomine aufers. fac idem in eo frumento, quod ad populum Romanum pertinet. exige eadem aeſtimatione pecuniam a civitatibus, & refer, quam accepiſti. tum refertius erit aerarium populi Romani quam umquam fuit. At enim iſtam rem in publico frumento Sicilia non ferret: hanc rem in meo frumento tulit. Proinde quaſi aut aequior

certo fructu ſuo non potuit. nonnulli, *profecto fructu ſuo n. p.* alii, *toto fructu ſuo*, &c. quidam, *cetero fructu ſuo*, &c. Ego nunc tandem, *certe fructu ſuo*, &c. quia ſic ſcriptum erat in codice illo antiquiſſ. edendum curavi. *Lambin.* *Certe fructu ſuo*] Haud aliter Pall. & Fabr. alias cuſi, *certo fructu ſuo.* Gruterus.

Id ſi facere non poſſunt] *Facere* pro ſolvere. Item ut in XII tab. *judicatum facere.* Hottom.

Si eſt aqua, & ferenda: debet populo Romano, &c.] Hic locus praeclare ex illo libro manuſcr. reſtitutus eſt, in quo ſic plane legitur, *& ferenda: debet populo Romano Sicilia decumas. det pro ſingulis modiis tritici ternos x. ſibi hab.* Hac nota x. autem ſignificabant veteres denarium: propterea quod valet decem aſſes. Iam decem aſſes, quattuor ſeſtertios efficiunt. cum ſeſtertius duos aſſes cum ſemiſſe valeat. Ita denarium quattuor ſeſtertios valere perſpicuum eſt. *Lambinus.* *Debet populo Romano*] Illud *debet* additum ex Fabriciano, ceteri non habent. *Gruterus.*

Ternos denarios] Vetus. *Pro ſingulis tritici modiis ternos* x. quod ſignum denarii eſt, idque diligenter obſervatum eſt a Budaeo. *Nannius.*

Perinde quaſi] Nonnulli correxerunt, *proinde quaſi.* ſed utrumque frequentiſſime dicitur. *Hottom.*

aequior ſit iſta aeſtimatio in tuo, quam in populi Romani
commodo: aut ea res, quam ego dico, & ea, quam tu fe-
ciſti, inter ſe genere injuriae, non magnitudine pecuniae
differat. Verum iſtam ipſam cellam ferre nullo modo
poſſunt. ut omnia remittantur, ut omnibus injuriis &
calamitatibus, quas te praetore tulerunt, in poſterum
liberentur; iſtam ſe cellam, atque iſtam aeſtimationem
88 negant ſe ullo modo ferre poſſe. Multa Sophocles Agri-
gentinus apud Cn. Pompejum Cos. nuper, homo diſer-
tiſſimus, & omni doctrina, & virtute ornatiſſimus, pro
tota Sicilia de aratorum miſeriis graviter ac copioſe di-
xiſſe ac deploraſſe dicitur. ex quibus hoc, iis, qui aderant,
nam magno conventu acta res eſt, indigniſſimum vide-
batur: qua in re ſenatus optime ac benigniſſime cum ara-
toribus egiſſet, large liberaliterque aeſtimaſſet, in ea re
praedari praetorem, bonis everti aratores, & id non mo-
do fieri, ſed ita fieri, quaſi liceat conceſſumque ſit. Quid
ad haec Hortenſius? falſum eſſe crimen? Hoc numquam
dicet. Non magnam hac ratione pecuniam captam?

an comitatus exſilio quaeritur? Tu in hac repub. an in hac hominum libidine, &c, ut adhuc habuit ſe ſtatus judiciorum, etiam licentia, non ex jure, non ex aequitate, non ex lege, non ex eo, quod oportuerit, non ex eo, quod licuerit; ſed ex eo, quod aliquis fecerit, id, quod reprehenditur, recte factum eſſe defendes? Fecerunt alii alia quam multa: cur in hoc uno crimine iſto genere defenſionis uteris? Sunt quaedam omnino

in

ὡς οὕτω προσήκει γίγνεσθαι· οὐ γάρ, εἴ τι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη, σὺ δὲ τοῦτ' ἐμιμήσω, διὰ τοῦτ' ἀποφύγοις ἂν δικαίως· ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἁλοίης. ὥσπερ γάρ, εἴ τις ἐκείνων ἀπώλετο, σὺ ταῦτ' οὐκ ἂν ἔγραψας. οὕτως ἂν σὺ νῦν δίκην δῷς, ἄλλος οὐ γράψει. Id eſt, *Dicet igitur, omnes curias, ſive ſenatus, qui umquam a vobis pramium conſecuti ſunt, hoc eodem modo cepiſſe: neque umquam cuiquam ſenatus conſultum factum eſſe. Ego vero arbitror quidem eum falſum dicere, immo vero certo ſcio. verumtamen, ut hoc demus ita eſſe, ſi tamen lex contraria loquitur: non continuo, quia ſapenumero ante peccatum eſt, propterea etiam nunc poſt illa ſuperiora peccata peccandum eſt: ſed contra initium faciendum eſt cogendi poſteriores, ut ea faciant, quæ lex jubet, a te ipſo. Tu igitur, noli dicere, hoc ſape eſſe factitatum, ſed fieri convenire. Non enim, ſi quid aliquando non ſecundum leges actum eſt, & tu hoc imitatus es, idcirco jure abſolvaris: ſed multo magis damnandus ſis. Quemadmodum enim, ſiquis illorum antea damnatus eſſet, tu iſta non decreviſſes: ita ſi nunc pœnas dederis, alius non decernet.* His addamus etiam hæc Iſocratea, in oratione, quæ inſcribitur, Βουσίριδος ἐγκώμιον. Ἐπεὶ τόν γε λόγον, ὃν συνέγραψας, οὐκ ἀπολογίαν ὑπὲρ Βουσίριδος, ἀλλ' ὁμολογίαν τῶν ἐγκαλουμένων δικαίως ἄν τις εἶναι νομίσειεν. οὐ γὰρ ἀπολύεις αὐτὸν τῶν ἁμαρτιῶν, ἀλλ' ἀποφαίνεις, ὡς καὶ τῶν ἄλλων τινὲς ταῦτα πεποιήκασι, ῥᾳθυμοτάτην τοῖς ἁμαρτάνουσιν εὑρίσκων καταφυγήν. εἰ γὰρ τῶν μὲν ἀδικημάτων οὐ ῥᾴδιον εὑρεῖν, ὃ μήπω τυγχάνει γεγενημένον, τοὺς δ' ἐφ' ἑκάστοις αὐτῶν ἁλισκομένους μηδὲν ἡγοίμεθα δεινὸν ποιεῖν, ὅτ' ἂν ἕτεροι ταῦτα φανέντες διαπεπραγμένοι, πῶς οὐκ ἂν καὶ τὰς ἀπολογίας ἅπασι ῥᾳδίας ποιήσαιμεν, καὶ τοῖς βουλομένοις εἶναι πονηροῖς πολλὴν ἐξουσίαν κατασκευάσαιμεν. Id eſt, *Nam orationem quidem, quam conſcripſiſti, non defenſionem Buſiridis, ſed confeſſionem eorum, quæ crimini dantur Buſiridi, merito quis exiſtimarit. Non enim eum peccatorum culpa liberas, ſed pronuntias nonnullos alios eadem feciſſe, nequiſſimum peccantibus perfugium reperiens. Nam ſi non eſt facile reperire facinus ullum injuſtum, quod non ſit admiſſum, & eos, qui in unoquoque eorum manifeſte tenebuntur, nihil reprehendendum facere exiſtimabimus, cum alii eadem maleficia admiſiſſe reperientur: quid aliud aſſequemur, quam, ut, & omnibus defenſiones faciles reddamus, & iis, qui improbi volunt eſſe, magnam ejus rei facultatem, & licentiam demus.* Lamb.

An comitatus exilio quæritur] Quæritur is, qui Verri in exilium eunti, ſimiliter damnatus, ſit comes. *Hottom.* Prim. Franc. *Utrum criminis defenſio in comitatus exſilio quæritur?*

Status judiciorum] Acerbe in ordinem ſenatorium: ut eos terreat atque ad ſeveritatem adducat. Finis enim accuſatori judicum ſeveritas proponitur ut ipſe in partitionibus demonſtrat. *Idem.*

Non ex eo quod licuerit, ſed ex eo, quod aliquis fecerit] Vetus. *Non ex eo quod oportuerit, non ex eo quod licuerit. ſed ex eo quod aliqui fecerit.* Nannius.

Fecerunt aliqui alia quam multa] Vetus. *Fecerunt alii alia quam multa.* Idem.

in te ſingularia, quae in nullum alium hominem dici, neque convenire poſſint: quaedam tibi cum multis communia. Ergo, omittam tuos peculatus, ut ob jus dicundum pecunias acceptas, ut ejuſmodi cetera, quae forſitan alii quoque etiam fecerint: illud, in quo te graviſſime accuſavi, quod ob judicandam rem pecuniam accepiſſes, eadem iſta ratione defendes, feciſſe alios? Ut ego aſſentiar orationi, defenſionem tamen non probabo. Potius enim, te damnato, ceteris anguſtior locus improbitatis defendendae relinquatur, quam, te abſoluto, alii, quod audaciſſime fecerunt, recte feciſſe
89 exiſtimentur. Lugent omnes provinciae: queruntur omnes liberi populi: regna denique jam omnia de noſtris cupiditatibus & injuriis expoſtulant: locus intra Oceanum jam nullus eſt, neque tam longinquus, neque tam reconditus, quo non, per haec tempora, noſtrorum hominum libido iniquitaſque pervaſerit. ſuſtinere jam populus Romanus omnium nationum non vim, non arma, non bellum, ſed luctum, lacrymas, queri-

non deerunt: reipub. ſalus deerit, ſi improborum exemplis improbi judicio ac periculo liberabuntur. Placent vobis hominum mores? placet ita geri magiſtratus, ut geruntur? placet ſocios ſic tractari, quod reſtat, ut per haec tempora tractatos videtis? Cur haec a me opera conſumitur? quid ſedetis? cur non in media oratione mea conſurgitis atque diſceditis? Vultis autem iſtorum audacias ac libidines aliqua ex parte reſecare? Definite dubitare, utrum ſit utilius, propter multos improbos uni parcere, an unius improbi ſupplicio multorum improbitatem coercere. Tametſi quae iſta ſunt exempla multorum? nam cum in cauſa tanta, cum in crimine maximo dici a defenſore coeptum eſt, factitatum eſſe aliquid: exſpectant ii, qui audiunt, exempla ex vetere memoria, & monumentis ac litteris, plena dignitatis; plena antiquitatis. Haec enim plurimum ſolent & auctoritatis habere ad probandum, & jucunditatis ad audiendum. Africanos mihi, & Catones, & Laelios commemorabis? & eos feciſſe idem dices? quamvis res mihi non placeat, tamen contra hominum auctoritatem pugnare non potero. An, cum eos non poteris proferre, proferes hos recentes, Q. Catulum patrem, C. Marium, Q. Scaevolam, M. Scaurum, Q. Metellum? qui omnes provincias habuerunt, & frumentum cellae nomine imperaverunt. magna eſt hominum auctoritas, & tanta, ut etiam delicti ſuſpicionem tegere poſſit. Non habes ne ex his quidem hominibus, qui nuper fuerunt, ullum au-

Quod reſtat] Id eſt quod neceſſario conſequitur, ſi magiſtratus ita gerantur, impune in ſocios graſſabantur. *Hottom.*

A me opera conſumitur] Ex lege Cornelia repetundarum accuſandi. *Idem.*

Quid ſedetis?] Cur hoc judicium lege ſociali conſtitutum exercetis? *Idem.*

Haec plurimum ſolent & auctoritatis] Vetus. *Hac enim plurimum ſolent.* Nannius.

Hos recentes] Hoc amplius duo libri veteres, *Proferes hos recentes.* quod ſine dubio rectum eſt. *Hottom.* *An cum eos non poteris proferre, hos recentes, &c.*] Vetus. *An cum eos non poteris proferre, proferres hos recentes.* Nannius.

.., quae probat populus R(
ion ea, quae condemnat, ſequami
iciam, non quaeram foris, cum h
pes civitatis, P. Servilium Q. Catul
toritate ſunt, tantis rebus geſtis, u
m & clariſſimorum hominum, de
numero reponantur. Exempla qua
ntiqua. modo uterque horum exerc
re, Hortenſi, quoniam te recentia
t, quid fecerint. Itane vero? Q. Catu
uſus, pecuniam non coegit. P. Ser
iium exercitui cum praeeſſet, & iſta
rabilem pecuniam facere poſſet, non
uam licere, quod non patrem ſuum,
etellum facere vidiſſet. C. Verres reper
expediat, id licere dicat? quod nem

rem iſtius aeſtimationis] *Auctor*
cujus exemplum & factum imi-
tranſlatione ab iis qui rem ali-
obis mancipio tradiderunt ſum-
m ut illi rem tradunt, ſic iſti
am: ut illos in rei controverſia
us, hoc eſt nominamus, ſic hos
hensione facti noſtri commora-
lectom.
ſionis exempla quaeris?] Ex ac-
rnificatione vocabuli

ne delinquant, exempla
Non quaeram foris, cum
principes, &c.] Lamb
dices. neſcio an e ſcri
perio in Pal. ſec. & ve
ris. habeas judices tecu
habebis. Gruterus.
P. Servilium, Q. Ca
lum Lutatium dicit, ej
ſupra ...

probus, fecerit, id aliorum exemplo ſe feciſſe defendat? At in Sicilia factitatum eſt. Quae eſt iſta conditio Sici- 91 liae? cur, quae optimo jure propter vetuſtatem, fidelitatem, propinquitatem eſſe debet, huic praecipua lex injuriae definitur? Sed in iſta ipſa Sicilia, non quaeram exemplum foris, hoc ipſo ex conſilio utar exemplis. C. Marcelle, te appello. Siciliae provinciae, cum eſſes pro conſule, praefuiſti: num quae in tuo imperio pecuniae cellae nomine coactae ſunt? neque ego hoc in tua laude pono. alia ſunt tua facta atque conſilia ſumma laude digna: quibus illam tu provinciam afflictam & perditam erexiſti atque recreaſti. nam hoc de cella ne Lepidus quidem fecerat, cui tu ſucceſſiſti. Quae ſunt tibi igitur exempla in Sicilia cellae, ſi hoc crimen non modo Marcelli facto, ſed ne Lepidi quidem potes defendere? An me ad M. Antonii aeſtimationem frumenti, exactionemque pecuniae revocaturus es? Ita, inquit, ad M. Antonii. hoc enim mihi ſignificaſſe & annuiſſe viſus eſt. Ex omnibuſne igitur populi Romani praetoribus, proconſulibus, imperatoribus, M. Antonium delegiſti, & ejus unum improbiſſimum factum, quod imitarere? Et hic utrum mihi diffi-

cile

At in Sicilia factitatum eſt] Hoc dicit propter M. Lepidum & Antonium: de quibus ſupra, & item C. Sacerdotem, de quo tamen reſpondet pagina inſequenti. *Hottom.*

Huic praecipua lex injuriae definitur] Apertius eſſet, *huic praecipue.* ſic interpretor, cur quaſi lege permittente, liceat huic uni injuriam facere, & ea lex una hac provincia definiatur, quaſique circumſcribatur? Cur potius in hac licet quam in caeteris? an privilegium de ea latum eſt. *Idem.*

Num quae in tuo imperio pecuniae] In primo Francii legitur: *num quae tuo imperio pecuniae.* quod hercle non improbem. *Gravius.*

Ante Lepidus quidem fecerat] *Ne Lepidus quidem fecerat*, ex iis quae ſequuntur legendum eſſe apparet. Et vide de Lepido Aſconium initio Verr. III. Sic etiam legitur in veteribus Lutetiae impreſſis. *Hottom.* Franc. prim. *Nam hoc de cella an Lepidus quidem fecerat, cui tu ſucceſſiſti.* Animanda ſunt interrogationis nota, *cui tu ſucceſſiſti?* Habet vero illa vim negandi, ac ſi dixiſſet. non fecerat hoc Lepidus. *Gravius.*

Significaſſe, & annuiſſe] Quidam legi volunt, *innuiſſe*, a quibus diſſentio. *Lambinus.*

Praetoribus, conſulibus, imperatoribus] Vetus. *Praetoribus, proconſulibus, imperatoribus.* Nannius.

M. Antonium delegiſti] De hoc quoque Aſcon. in Divinat. & Verr. III. *Hott.*

Quod imitarere? & hic utrum] Suſpectus mihi locus. hiare enim aliquid videtur. Omnes tamen libri conſentiunt. *Idem.*

Quam

cile eſt dicere, an his exiſtimare, ita ſe in illo infinito imperio M. Antonium geſſiſſe, ut multo iſti pernicioſius ſit dicere, ſe in re improbiſſima voluiſſe Antonium imitari, quam ſi defendere poſſit, nihil in vita ſe M. Antonii ſimile feciſſe. Homines in judiciis ad crimen defendendum, non, quid fecerit quiſpiam proferre ſolent, ſed quid probarit. Antonium, cum multa contra ſociorum ſalutem, mul-

Quam ſe poſſit] Poſtulare ſententia, videtur, *quam ſi poſſet*. Hott. *Quam ſe defendere poſſet*] Vetus caſtigatior hic eſt. *Quam ſe defendere poſſit*. Sed haud ſcio, an ſit lapſus typographi. ſenſus enim manifeſte exigit, etiam ſi refragarentur omnia exemplaria. *Nannius*. *Quam poſſit defendere, &c.*] Sic legendum arbitror, non, ut vulgo, *quam ſe poſſit, &c.* neque, ut vult Hottomannus, quamvis ita habeant nonnulli libri veteres, *quam ſi poſſet, &c.* ſententia eſt aperta. ſignificat enim perni-

tonium imitari, quam facilius defendere, ſe nihil in vita Antonii ſimile feciſſe. Sic igitur mihi videtur hic locus & legendus, & explicandus: neque tamen cuiquam obſto, quo minus ſuo arbitratu legat. Atque idcirco ſcripturam veteris codicis, a qua non admodum diſſentit vulgata, in contextu verborum Ciceronis repræſentavi, meum inſtitutum ſervans: ad oram libri autem eam, quæ mihi magis probatur, adſcripſi. Quod ſi liceret conjecturis uti paullo liberioribus, & a vetere ſcriptu-

multa contra utilitatem provinciarum & faceret, & cogi-
taret, in mediis ejus injuriis & cupiditatibus mors op-
preſſit. Tu mihi, quaſi ejus omnia facta atque conſilia
S. P. Q. R. judices comprobarint, ita M. Antonii exem-
plo iſtius audaciam defendis. At idem fecit Sacerdos. 92
Hominem innocentem, & ſumma prudentia praedi-
tum nominas: ſed tum idem feciſſe erit exiſtimandus,
ſi eodem conſilio fecerit. Nam genus aeſtimationis
ipſum a me numquam eſt reprehenſum: ſed ejus aequi-
tas aratorum commodo & voluntate perpenditur. Non
poteſt reprehendi ulla aeſtimatio, quae aratori non
modo incommoda non eſt, ſed etiam grata eſt. Sacer-
dos, ut in provinciam venit, frumentum in cellam im-
peravit. Cum eſſet ante novum tritici modius dena-
riis quinque; petiverunt ab eo civitates, ut aeſtimaret.
remiſſior aliquanto ejus fuit aeſtimatio, quam annonae.
nam

Contra voluntatem] Antiquus codex, *utilitatem*, quod perſpicue rectum eſt. *Hottom.* *Multa contra voluntatem*] Vetus & hic quoque meo judicio caſtigatior eſt. *Multa contra utilitatem.* Quomodo enim pro crimine objici poteſt, ſi conſul contra provincialium voluntatem fecerit, qui onera omnia vectigalium ſubeunt non voluntate, ſed neceſſitate. *Nannius.*

Mors oppreſſit] Indicto Cretenſibus bello, male re geſta ibidem periit, inquit Aſconius. *Hottom.*

Sonatus, populuſque R. judices] Legendum putarem, *populusque R.* in ſecundo caſu: ſicuti legitur in Aldi & multis impreſſis codicibus. *Idem.*

Si eodem conſilio fecit] Non enim factum ipſum exiſtimationis per ſe eſt improbum: niſi cum illud etiam accedit, ut cum aratorum incommodo ac detrimento fiat. Ergo *eodem conſilio*, id eſt, ut ex aratorum prædetur incommodo. *Idem.*

Tritici mod. H-S xv.] Id eſt tritici modius ſeſtertiis quindecim: ut numos ſeſtertios intelligamus. *Idem.* *Cum eſſet ante novum tritici mod.* H-S xv.] Sic omnia exemplaria tam vetera, quam nova, quæ mihi videre contigit. Ego hanc mutilam orationem ita ſarciri poſſe arbitror. *Cum eſſet ante novam meſſem tritici modius* H-S xv. ut caritas iſta annonæ fuerit ante meſſem. nam poſtea ſubjungit. *Eodem tempore Antonius ternis denariis æſtimavit poſt meſſem.* Nann. *Cum eſſet, ante novum, &c.*] *Cum ante novum*, triticum videlicet, ut recte declarat Fr. Fabricius, *modius eſſet* xv. id eſt, denariis quinque: *petiverunt ab eo civitates, &c.* Lambin. *Cum eſſet ante novum, tritici modius denariis quinque*] Ita fere Fabricianus, nam aliæ edd. ob notas valde intricatæ. *Gruter.*

Remiſſior aliquanto ejus fuit æſtimatio quam annona] Vetus. *Quam annona.* In pari propemodum pondere, ſuperius prætulerim. Eſt enim ipſa *annona* quædam *æſtimatio* rerum promercalium. quanti enim per aliquod tempus frumentum vendi ſolet, id ejus *annona* eſt, quæ ſi gravior eſt, cara dicitur. Terent. in Andria, *Tum annona cara eſt.* Græci ἀγορὰν vocant. *Nannius.*

De-

... aeſtimatione alte
es, alter everterat. Quod niſi omni
temporibus eſſet, & annona non e
ex ſumma conſideranda, numqua
uimodii Q. Hortenſi, fuiſſent: quos t
e tam exiguam rationem populo R
eſcripſiſſes, gratiſſimum omnibus fec
annonae faciebat, ut iſtuc, quod re
ır, tempore magnum videretur. Id
ate populo Romano largiri voluiſſes, d
eficium eſſet atque contemtum. No
iſtum idem feciſſe, quod Sacerdote
eo tempore, neque ſimili fecit annon
, quoniam habes auctorem idoneum, qu
adventu, & vix menſtruis cibariis fece

nariis XII.] Id eſt duodecim ſe-
s numis. nam denario quaterni
li ſunt. *Hottom.* *Nam aſtimavit*
is XIII.] Vetus. *Nam aſtimavit*
non expreſſo genere nummiſma-
Caeterum x. non eſt hic nota nu-
ut decem ſit, ſed nummi dena-
rnos autem fuiſſe denarios, etiam
ns locus coarguit, nam Anto-
, qui ternis denariis ...

cuniam dabant. Ma
frumentum *dare*, qu
nomine quaeſito dici i
multo plus illis im
quanti frumentum eſ
Populo Romano in
Populo Romano in te
rectius: & ſic emen
tem. ...

per triennium feciſſe: & iſtius innocentiam M. Antonii facto atque auctoritate defendito. Nam de Sex. quidem Paeduceo, fortiſſimo atque innocentiſſimo viro, quid dicetis? de quo quis umquam arator queſtus eſt? aut quis non ad hoc tempus innocentiſſimam omnium diligentiſſimamque praeturam illius hominis exiſtimavit? Biennium provinciam obtinuit, cum alter annus in vilitate, alter in ſumma caritate fuerit. num aut in vilitate nummum arator quiſquam dedit: aut in caritate de aeſtimatione frumenti queſtus eſt? At uberiora cibaria facta ſunt caritate. Credo: neque id eſt novum, neque reprehendendum. modo C. Sentium vidimus, hominem vetere illa ac ſingulari innocentia praeditum, propter caritatem frumenti, quae fuerat in Macedonia, permagnam ex cibariis pecuniam deportare. Quamobrem non ego invideo tuis commodis, ſi qua ad te lege venerunt: injuriam queror, improbitatem coarguo: avaritiam in crimen & in judicium voco. Quod ſi ſuſpiciones injicere voletis, ad plures homines, & ad plures provincias crimen hoc pertinere, non ego iſtam defenſionem veſtram pertimeſcam, ſed me omnium provinciarum defenſorem eſſe profitebor. Etenim hoc dico, & magna voce dico: VBICVMQVE HOC FACTVM EST, IMPROBE FACTVM EST. QVICVMQVE HOC FECIT, SVPPLICIO DIGNVS EST. Nam, per deos immorta- 94
les, videte, judices, & proſpicite animis, quid futurum ſit. multi magnas pecunias ab invitis civitatibus, atque ab invitis aratoribus iſta ratione, cellae nomine, coegerunt: omnino ego neminem video, praeter iſtum: ſed do hoc vobis & concedo, eſſe multos: in hoc homine

Quid dicitis] Vetus. *Quid dicetis.* Nannius.

Unum aut in vilitate nummum arator quiſquam dedit?] Vetus. *Num aut in vilitate nummum arator quiſquam dedit.* Vividius hoc, & rectius. *Idem.*

Pecuniam reportare] Vetus. *Deportare.* Idem.

Improbitatem arguo] Vetus. *Coarguo.* Idem.

Tam-

... uti ſolebat, auctoritate
ciatis illuſtrem atque latam. Nam ſ
hoc licere, pecunias iſto nomine cap
hoc, quod adhuc nemo, niſi impr
ſthac nemo, niſi ſtultiſſimus, non
nt, qui pecunias contra leges cogu
od licere judicatum eſt, praetermit
dices, videte, quam infinitam ſitis h
m pecuniarum eripiendarum daturi.
s qui coegit, erit abſolutus: quaterno
s denique, aut vicenos coget alius. q
nſio? in quo primum injuriae gradu re
veritas judicis? quotus erit iſte denariu
rendus, & in quo primum aeſtimationis i

Tantam pecuniam captam negligere] m. Franc. *tantam pecuniam collatam* *ligere*. quam contulerunt aratores. Inſcriptiones antiquae: *Ex pecunia collata*. evius.

Lex ſociorum cauſa rogata ſit] Hoc m in Divinatione dixit, ſupra, *Nam ibus cum ſunt erepta pecunia, civili actione*, inquit, *& privato jure re- ntur. haec lex ſocialis eſt, hoc jus na- mum caeterarum*. Hottom.

Occultis itineribus ſpecioſam aliquam exitum ac rationem nis comparabant.

Atque anguſtiis gendum videtur. n riis retulit, cum di & *viam illuſtrem*: Idem.

Quaternos

·obitas reprehendatur? non enim a vobis ſumma, ʒenus aeſtimationis erit comprobatum. neque hoc ·ſtis judicare, ternis denariis aeſtimare licere; de- ıon licere. ubi enim ſemel ab annonae ratione, & ratorum voluntate res ad praetoris libidinem tranſ- eſt; non eſt jam in lege, atque in officio, ſed in ntate hominum atque avaritia poſitus modus aeſti- di. Quapropter ſi vos ſemel in judicando finem 95
ıitatis & legis tranſieritis, ſcitote, vos nullum ce- : in aeſtimando finem improbitatis & avaritiae reli- ſe. Videte igitur, quam multa ſimul a vobis poſtu- ur. Abſolvite eum, qui ſe fateatur maximas pecu- cum ſumma ſociorum injuria cepiſſe. non eſt ſatis. t alii quoque plures, qui idem fecerint. abſolvite n illos, ſiqui ſunt: ut uno judicio quam plurimos robos liberetis. Ne id quidem ſatis eſt. facite, ut ris poſthac idem liceat. licebit. Adhuc parum eſt. nittite, ut liceat quanti quiſque velit, tanti aeſti- . aeſtimabit. Videtis jam profecto, judices, hac imatione a vobis comprobata, neque modum poſt- hac

ı *enim vobis ſumma*] Id eſt nul- ertum æſtimationis frumentariæ m conſtituiſtis, ſed indefinite æ- ionem comprobaſtis. *Hottoman.* *nim a nobis ſumma, ſed genus a- ionis eſt comprobatum*] Vetus. *Sed æſtimationis erit comprobatum.* quod nientius huic loco. res enim non- ıcta erat, ſed ſemel admiſſa hypo- futura. *Nannius.*

que hoc poteſtis judicare ternis dena- ſimare licere] Vetus quod deeſt ıiæ adjungit, *Neque hoc poteſtis re, ternis denariis æſtimari lice- nis non licere.* Idem. *Æſtimare , denis non licere*] Sic reſtitui ıtiquis codicibus. nam lib. vulg. ıt, *denis non licere.* Lambinus. o hanc lacunam quoque ex co- optimo complevit Carolus Ste- ıs & Gruterus. In Lambinia- næ editionis margine tantum legitur.

Ab aratorum voluntate] Non enim ex annonæ ratione ſemper modus æſti- mationi præſtituendus eſt: quid enim ſi vectura ſimul æſtimanda ſit? ut ma- lit arator multo majorem pecuniam quanti frumentum ſit numerare. *Hotte- mannus.*

Sed in voluntate hominum, atque au- dacia, poſitus modus æſtimandi] Vetus. *Sed in voluntate hominum atque avari- tia poſitus modus æſtimandi.* Nann.

Quam plurimos impios, liberetis] Ve- tus. *Quam plurimos improbos liberetis.* Idem.

At hoc parum eſt] Vetus liber, *adhuc parum eſt.* F. Urſinus. *At hoc parum eſt*] Pal. ſec. *Adhoc.* nimirum ſenten- tia requirit: *Adhuc parum eſt.* itaque nihil eſt, cur non deinde ita excudatur. *Gruterus.*

Tom. I. Pars II.

hac avaritiae cujuſquam, neque poenam improbitatis futuram. Quas ob res quid agis Hortenſi? conſul es deſignatus: provinciam ſortitus es: de aeſtimatione cum dices frumenti, ſic te audiemus, quaſi id, quod ab iſto recte factum eſſe defendes, te facturum profiteare, & quaſi, quod iſti licitum eſſe dices, vehementer cupias tibi licere. Atqui ſi id licebit, nihil eſt, quod putetis quemquam poſthac commiſſurum, ut de pecuniis repetundis condemnari poſſit. Quantam enim quiſque concupierit pecuniam, tanta licebit per cellae nomen aeſtimationis magnitudine conſequatur.

96 At enim eſt quiddam, quod, etiam ſi palam in defendendo non dicit Hortenſius, tamen ita dicit, ut vos id ſuſpicari & cogitare poſſitis: pertinere hoc ad commodum ſenatorium: pertinere ad utilitatem eorum, qui judicent, qui in provinciis cum poteſtate,

aros vero exiſtimas judices nos habere, quos a-
›eccatis conceſſuros putes, quo facilius ipſos pec-
ceat. Ergo id volumus populum Romanum id
cias, id ſocios, nationeſque exteras exiſtimare,
:ores judicent, hoc certe unum genus infinitae
ae, per ſummam injuriam cogendae, nullo mo-
ſe reprehendi? Quod ſi ita eſt, quid poſſumus
illum praetorem dicere, qui quotidie templum
qui rempubl. ſiſtere negat poſſe, ni ad eque-
ordinem judicia referantur? Quod ſi ille hoc u-
gitare coeperit, eſſe aliquod genus cogendae pe-
:, ſenatorum commune, & jam prope conceſſum
, quo genere ab ſociis maxima pecunia per ſum-
injuriam averratur: neque ullo modo ſenatoriis
s reprehendi poſſe, idque, dum equeſter ordo
ju-

›s vero exiſtimas judices] Sic i, atque ita ſine dubio legen- & meam conjecturam com- :odices veteres. vulgata autem *›raeclaros viros*, rejicienda, & :a, & inepta. *Lambin.* *Pra- ›o exiſtimas*] Ita liber vetus › laudatus. ceteri *viros*. Grut.
: *peccatis conceſſuros*] *Concedere* ſcere, ut in orat. pro Sex. Ro- *nde quod caeterorum neque dictum poteſt eſſe propter nobilitatem & nem, neque temere dicto concedi atem & prudentiam.* Hottom. im. *peccatis ceſſuros.*
›otidie templum tenet] C. Au- ottam, qui pro roſtris concio- ›at; de quo in Divinat. dictum *›um Antiatium roſtris ſuggeſtum l ornatum extructum eſt, roſtra- mplum appellatum.* Varro, Li- alibi dictum eſt. *Hottom.*
b. ſiſtere negat poſſe] *Siſtere*, id :, conſiſtere. *Idem.* *Qui R. ſiſtere negat poſſe*] Vetus. *Qui tam ſubſiſtere negat poſſe.* Nann. tomannus. Male Carolus Ste- Lambinus, Gruterus hic ſe- Nannianum codicem, qui in hoc loco eſt interpolatus, ignorantia notionis minus tritæ τῦ *ſiſtere*, quod ſæ- pe idem eſt quod ſubſiſtere, ſalvum & incolumem eſſe, ut pridem docuit vir ſummus, I. Frid. Gronovius ad Liv. IV, cap. 12, ubi oſtendit *ſiſti non poſſe* ele- gans eſſe loquendi genus, pro ſubſiſti non poſſe, non poſſe ſuſtineri: & a- pud Liv. 29, pro *ſiſti* librarios eandem ob cauſſam ſuppoſuiſſe *ſubſiſti*, quin & alibi apud Iuſtinum & Livium pro *ſiſti* eoſdem ſubſtituiſſe *reſiſti*. *Siſtere* au- tem accipi pro *ſiſti*, non uno probat exemplo, quem vide. Retinenda igitur hic ceterorum & MSS. & editionum, Victorii, Manutii, Hottomanni, & vetuſtiorum omnium lectio *ſiſtere*. Græ- vius.

Auferatur] Vetus. *Averratur.* Nann.
Per ſummam injuriam averratur] Sic Nannii membranæ. vulgata *auferatur*. malim *avertatur*, ſi prima non perpla- cet. *Gruterus.* Recepit C. Stephanus, æque ut Gruterus, *averratur.*

Senatoriis judiciis] Quoniam ii judi- cant, qui magiſtratus provinciales ſo- li capere poſſunt, nec eas res in aliis da- mnabunt, quaſi ipſi committere poſtea cogitant. *Hottom.*

judicaret, numquam eſſe commiſſum: quis obſiſtet? quis erit tam cupidus veſtrum, tam fautor ordinis, qui
97 de transferendis judiciis poſſit recuſare? Atque utinam
poſſet aliqua ratione hoc crimen, quamvis falſa, modo humana atque uſitata defendere. minore periculo veſtro, minore periculo provinciarum omnium judicaretis. Negaret hic aeſtimatione ſe uſum? vos id crediſſe homini, non factum comprobaſſe videremini. nullo modo negare poteſt: urgetur a tota Sicilia: nemo eſt ex tanto numero aratorum, a quo pecunia cellae nomine non ſit exacta. Vellem etiam hoc poſſet dicere, nihil ad ſe iſtam rationem pertinere: per quaeſtores rem frumentariam eſſe adminiſtratam: ne id quidem ei licet dicere: propterea quod ipſius litterae recitantur ad civitates de ternis denariis miſſae. Quae eſt igitur defenſio? Feci quod arguis: coegi pecunias maximas cellae nomine: ſed hoc mihi licuit: vobis, ſi pro-

defendere. Atque iſto praetore, judices, non ſolum
aeſtimandi frumenti modus non fuit, ſed ne imperandi
quidem. neque enim id, quod debebatur, ſed quantum
commodum fuit, imperavit. Summam faciam vobis
ex publicis litteris, & teſtimoniis civitatum, frumenti
in cellam imperati. reperietis quinquies tanto, judices,
amplius iſtum, quam quantum ei in cellam ſumere licitum
ſit, civitatibus imperaſſe. Quid ad hanc impudentiam
addi poteſt, ſi & aeſtimavit tanti, ut homines
ferre non poſſent, & tanto plus, quam erat ei
conceſſum legibus, imperavit? Qua propter, cognita
tota re frumentaria, judices, jam facillime perſpicere
poteſtis, amiſſam eſſe populo Romano Siciliam,
fructuoſiſſimam atque opportuniſſimam provinciam,
niſi eam vos iſtius damnatione recuperatis. Quid eſt
enim Sicilia, ſi ei agri cultionem ſuſtuleris, & ſi aratorum
numerum ac nomen exſtinxeris? quid enim
poteſt eſſe in calamitate reſidui, quod non ad miſeros
aratores, iſto praetore, per ſummam injuriam ignominiamque
pervenerit? quibus, cum decumas dare deberent,
vix ipſis decumae relictae ſunt: cum pecunia
deberetur, ſoluta non eſt: cum optima aeſtimatione
ſenatus frumentum eos in cellam dare voluiſſet, etiam
inſtrumenta agrorum vendere coacti ſunt. Dixi jam 98
antea, judices, ut has omnes injurias tollatis, tamen
ipſam rationem arandi ſpe magis, & jucunditate quadam,
quam fructu atque emolumento teneri. etenim
in

Qua propter cognita tota re] Concludit per indignationem ex provinciæ calamitate & miſeria: & in extremo, quæ de tribus frumenti generibus diſperſe dicta ſunt, eorum breviter per enumerationem memoriam revocat. *Hott.*

Vix ipſa decuma relicta ſunt] Quis non videt ſic eſſe legendum vel invitis libris omnibus, non, ut in vulgatis, *vix ipſis?* Lambinus.

Cum pecunia deberetur] Tum dupli tum æſtimati frumenti nomine. *Hottomannus.*

Inſtrumenta agrorum] Etenim non modo attributam ſibi a Senatu pecuniam non acceperant, verum etiam multo majorem pecuniam æſtimationis nomine dare coacti ſunt, quam quanti frumenti eſſet. De fructu enim eam ſolvere non poterant, inſtrumentum ad pecuniam conficiendum coacti ſunt vendere. *Idem.*

in incertum caſum & eventum certus quotannis labor & certus ſumtus impenditur. annona porro pretium niſi in calamitate fructuum non habet. ſi autem ubertas in percipiendis fructibus fuit, conſequitur vilitas in vendendis: ut aut male vendendum intelligas, ſi proceſſit, aut male perceptos fructus, ſi recte licet vendere. Totae autem res ruſticae ejuſmodi ſunt, ut eas non ratio, neque labor, ſed res incertiſſimae, venti tempeſtateſque moderentur. Hinc cum unae decumae lege & conſuetudine trahantur: alterae novis inſtitutis propter annonae rationem imperentur: ematur praeterea frumentum quotannis publice: poſtremo etiam in cellam magiſtratibus & legatis imperetur: quid, aut quantum praeterea eſt, quod aut liberum poſſit habere ille arator ac dominus in poteſtate ſuorum fructuum, aut in ipſis fructibus ſolutum? Quod ſi haec feruntur omnia: ſi vobis potius ac populo Romano quam ſibi

vorum furta rapinaſque perferre? etiamne frumentum pro emto gratis dare? etiamne in cellam cum cupiant gratis dare ultro, pecuniam grandem dare? etiamne haec tot detrimenta, atque damna cum maximis injuriis contumeliiſque perferre? Itaque haec, judices, quae pati nullo modo potuerunt, non pertulerunt. Arationes tota Sicilia deſertas, atque a dominis relictas eſſe cognoſcitis: neque quidquam aliud agitur hoc judicio, niſi ut antiquiſſimi ſocii fideliſſimique Siculi, coloni populi Romani atque aratores, veſtra ſeveritate & diligentia, me duce atque auctore, in agros atque in aedes ſuas revertantur.

Cum cupiant gratis dare] Non accipere pecuniam Quæſtoribus a Senatu attributam, quoniam ejus pecuniæ nomine prætores audacius frumentum æſtimant. *Hotom.*

Me duce atque Pratore] Meo ductu atque auctoritate. Auctor illis redeundi Cicero erit, cum illos ſua fide ac periculo redire jubebit. *Idem.*

ACCVSATIONIS
IN
C. VERREM
LIBER QVARTVS,
De Signis.
ORATIO NONA.

ARGVMENTVM HOTTOMANNI.

In hoc quarto Accuſationis libro, quem alii ſine cau
ſextum nominant, furta Verris recenſetur in ſignis & orn
mentis Siciliae: falſamque Tullius eſſe demonſtrat Horten
defenſionem, cum diceret, empta, non ablata eſſe hac
ſigna: *primum quod magiſtratibus populi Romani nihil*
ſua provincia mercari liceat: deinde quod ea Verres eo pret

eam ſuo, non nominis pondere penditote. Genus
m prius cognoſcite, judices: deinde fortaſſe non ma-
pere quaeretis, quo nomine appellandum putetis.
;o in Sicilia tota, tam locupleti, tam vetere provincia,
ppidis, tot familiis, tam copioſis, ullum argenteum
ullum Corinthium, aut Deliacum fuiſſe, ullam gem-
, aut margaritam; quidquam ex auro aut ebore fa-
n; ſignum ullum aeneum, marmoreum, eburneum:
o ullam picturam neque in tabula, neque textili fuiſ-
quin conquiſierit, inſpexerit, quod placitum ſit, ab-
rit. Magnum videor dicere. attendite etiam, quem-
odum dicam. non enim verbi, neque criminis augen-
uſa complector omnia. cum dico, nihil iſtum ejuſmo-
rum in tota provincia reliquiſſe, Latine me ſcitote,
accuſatorie loqui: etiam planius: nihil in aedibus
cu-

ta ſint? ait Seneca Epiſt. lib. 12.
ut qui alicujus rei cupiditate, &
enti quadam appetentia tenentur,
mque in inſaniam incidunt: eo-
modo tam perdite Verres hæc a-
viſus eſt, ut in poteſtate mentis
ſe videretur. Et profecto ita eſt, ut
: & Lactantius iterum proſcri-
ab Antonio Verrem affirment,
i ſe vaſis Corinthiis ceſſurum ne-
Hottom.
nominis pondere penditote] Id eſt,
nen illud imponite, quod rei
tem æquare poſſit. Nam etiamſi
mo latrocinii verbo eam appelle-
verbo tamen huic præponderare
ur. *Idem.* *Vos eam ſuo, non no-
&c.*] Sic habent omnes libri
r. *Lambinus.* *Vos eam ſuo, non
pondere*] Ita primus legendum
Turnebus libro xxv. cap. 5. ex
i adſentitur Giſanius ad Lucre-
neque aliter liber Cujacii Hittor-
vulgatum prius, *ſuo nominis*
, cui aſſentiuntur Pall. & Grute-
Gruter. Firmat *ſuo, non nominis*
Regius Pariſienſis codex anti-
ns.
gemmam aut margaritam] Quid
inter utramque interſit, vide apud Iu-
riſconſultos ſub titulo D. de aur. &
arg. legat. *Hottom.* *Ullam gemmam aut
margaritam*] Sic iterum iidem libri H.
& C. nam prius cuſi præpoſita poſtpo-
ſitaque voce, *nego ullam gem. aut marg.
fuiſſe, aut*, a liberalitate ſcilicet ſcriba-
rum. *Gruterus.*

Picturam textilem] Lana contextam,
veſtes ſtragulas dicit, quæ vulgo *Tape-
tia* dicuntur. *Hottom.* *Neque in tabula,
neque in textili fuiſſe*] Et hoc eſt ab iiſ-
dem, quibus ſuffragatur & Turnebia-
nus. Vulgata, *tabula, neque textilem.*
Gruterus.

Latine non accuſatorie] Hoc eſt ſim-
pliciter & aperte, omnium Latine lo-
quentium more, nulla ſuperlatione u-
tens vocabuli, ut ſolent accuſatores. Ali-
bi dixit, *more Romano*, in epiſt. qua-
dam ad Trebatium, cujus initium, *In
equo Trojano. Balbus*, inquit, *mihi con-
firmavit, te divitem futurum; id utrum
Romano more loquutus ſit, bene numma-
tum te futurum: an quomodo Stoici di-
cunt, omnes eſſe divites, qui cælo & terra
frui poſſunt, poſtea videro.* Et eodem
rurſus libro, epiſt. *Vide quam mihi.* I-
tem Philipp. VII. *Quem gladiatorem non
ita*

cujuſquam, ne in oppidis quidem: nihil in locis communibus, ne in fanis quidem: nihil apud Siculum, nihil apud civem Romanum, denique nihil iſtum, quod ad oculos animumque acciderit, neque privati, neque publici, neque profani, neque ſacri, tota in Sicilia reliquiſſe. Unde igitur potius incupiam, quam ab ea civitate, quae tibi una in amore atque in deliciis fuit? aut ex quo potius numero, quam ex ipſis laudatoribus tuis? facilius enim perſpicietur, qualis apud eos fueris, qui te oderunt, qui accuſant, qui perſequuntur: cum apud tuos Mamertinos inveniare
2 improbiſſima ratione eſſe praedatus. C. Hejus eſt Mamertinus, omnes hoc mihi facile concedent, qui Meſſanam acceſſerunt, omnibus rebus in illa civitate ornatiſſimus. hujus domus eſt vel optima Meſſanae, notiſſima quidem certe, & noſtris hominibus apertiſſima, maximeque hoſpitalis. ea domus ante adventum iſtius ſic ornata fuit, ut urbi quoque eſſet ornamento. nam ipſa Meſſana, quae ſitu, moenibus, portuque ornata ſit, ab his rebus, quibus iſte delectatur, ſane vacua atque nuda eſt. Erat

a majoribus traditum, perantiquum: in quo ſigna pul-
cherrima quattuor, ſummo artificio, ſumma nobilitate,
quae non modo iſtum hominem, ingenioſum atque in-
telligentem, verum etiam quemvis noſtrum, quos iſte
ideotas appellat, delectare poſſent: unum Cupidinis mar-
moreum Praxitelis: nimirum didici etiam, dum in iſtum
inquiro, artificum nomina: idem, opinor, artifex ejuſdem
modi Cupidinem fecit illum, qui eſt Theſpiis, propter
quem Theſpiae viſuntur. nam alia viſendi cauſa nulla eſt.
Itaque ille L. Mummius, cum Theſpiadas, quae ad aedem
Felicitatis ſunt, ceteraque profana ex illo oppido ſigna
tolleret, hunc marmoreum Cupidinem, quod erat con-
ſecratus, non attigit. Verum, ut ad illud ſacrarium re- 3
deam, ſignum erat hoc, quod dico, Cupidinis e marmore:
ex altera parte Hercules egregie factus ex aere. is dice-
batur eſſe Myronis, ut opinor, & certe. Item ante hoſce
deos erant arulae, quae cuivis ſacrarii religionem ſignifi-

care

In quo ſigna] Videtur deeſſe *inerant*; aut tale quippiam: ſed nihil muto de meo. *Hottom.*

Idiotas appellat] Sic aliis præterea locis non paucis. *Idiotas* autem idcirco imperitos appellabant, quod privati & plebei homines, uſu magnarum rerum carentes, earum judicium nullum adipiſcuntur. *Idem.*

Cupidinis marmoreum Praxitelis] Cujacii liber *Praxitele*, unde fingebat Gulielmius *Praxitela*. non inepte. *Grut.*

Nimirum didici etiam] Nam veteres Romani Græcorum hanc levitatem exiſtimabant. Itaque plerumque ſe orator, quod pictorum ſculptorumque nomina pronunciet, excuſat. *Hottom.*

Propter quem Theſpia] Plinius libro XXXVI. cap. V. de Praxitile loquens: *Ejuſdem eſt*, inquit, *Cupido objectus a Cicerone Verri: ille propter quem Theſpia viſebantur: nunc in Octavia ſcholis poſitus.* Idem. Regius quoque *Praxitele.*

Cum Theſpiis ea quæ ad ædem] Pall. editioneſque vett. *cum Theſpiada quæ ad ædem*, Grut. *cum Theſpia quæ ad ædem.* adeo ut fere accedam Turnebo, emendanti ex veteri libro, *Theſpadas quæ ad ædem.* Gruter. Clare Regius *Theſpiadas.* Proxime Francii *Theſpid?* Sic ſcribendum eſſe patet ex Plin. XXXVI, 5: *Sita fuere & Theſpiades ad ædem Felicitatis.* Græv.

Egregie factus eſt ex ære] Nec in Reg. nec in Franc. nec in editionibus melioribus legitur *eſt*. quod omnino delendum. Pro *ita eſt*, quod in nonnullis legitur, recte Reg. & Franc. *Item ante hoſce.* Idem.

Eſſe Myronis ut opinor, & certe] In manuſcripto, & nonnullis impreſſis, *Et certe ita eſt. Myron* autem inſignis fuit ſtatuarius, de quo meminit Cicero lib. de orat. II. Buculam ex ære fecit, propter quam nobilitatus eſt: cujus ſupra mentio fit. Sed intelligendum eſt, *Myrones* duos fuiſſe, alterum *Lycium*, alterum *Eleutheris natum*, *Græcum*: Ille Polycleti, hic Atladis diſcipulus, Polycleti condiſcipulus fuit. Itaque Plinii tres locos explico, qui obſcuriores videntur; in lib. XXXIV. cap. II. & VIII. *Hottom.*

Erant arulæ, quæ cuivis] Sic eſt e-

men-

care poſſent. erant aenea praeterea duo ſigna non ma
ma, verum eximia venuſtate, virginali habitu atque veſ
tu, quae manibus ſublatis ſacra quaedam more Atl
nienſium virginum repoſita in capitibus ſuſtinebant. C
nephoroe ipſae vocabantur. ſed earum artificem que
quemnam? recte admones: Polycletum eſſe diceba
Meſſanam ut quiſque noſtrum venerat, haec viſere ſo
bat: omnibus haec ad viſendum patebant quotidie: c
mus erat non domino magis ornamento, quam civit
C. Claudius, cujus aedilitatem magnificentiſſimam
mus fuiſſe, uſus eſt hoc Cupidine tamdiu, dum forum d
immortalibus populoque Romano habuit ornatum: &
cum eſſet hoſpes Hejorum, Mamertini autem populi p
tr

mendatum in codice Memm. ex duobus libris manuſcr. & in Cujaciano ex uno. Nam vulgati habent, *erant tabulæ*, q. Lambinus. *Et certe ante hoſce Deos erant arulæ*] Placuit Turnebo, reſtatque in Cujac. inepte aliæ editiones *tabula*. arulæ enim indices religionis; ſuper quas ſcilicet aromata exurerentur.

Hinc apud Plin. XXXVI, 5: *Ubi & C
phoros ejuſdem* ſc. Scopæ. *Grav.*

Sed earum artificem quemnam?]
pud Quintilianum, *Sed earum rerum
tificem, quem? quemnam?* quod v
placet; ut vox *rerum*, non *caneph*
tantum, ſed etiam *tabulas* ſignifi
Repetitio quidem illa. *Quem? qu*

tronus, ut illis benignis uſus eſt ad commodandum, ſic
ipſe diligens fuit ad reportandum. Nuper homines nobi-
les ejuſmodi, judices: & quid dico nuper? immo vero mo-
do, ac plane paullo ante vidimus: qui forum ac baſilicas
non ſpoliis provinciarum, ſed ornamentis amicorum,
commodis hoſpitum, non furtis nocentium ornarent: qui
tamen ſigna atque ornamenta ſua cuique reddebant: non
ablata ex urbibus ſociorum quatridui cauſa, per ſimula-
tionem aedilitatis, domum deinde atque ad ſuas villas au-
ferebant. Haec omnia, quae dixi, ſigna, judices, ab Hejo
de ſacrario Verres abſtulit: nullum, inquam, horum re-
liquit, neque aliud ullum tamen, praeter unum pervetus
ligneum, bonam fortunam, ut opinor. eam iſte habere
domi ſuae noluit. Pro deum hominumque fidem, quid 4
hoc eſt? quae haec cauſa eſt? quae iſta impudentia eſt?
quae dico ſigna, antequam abs te ſublata ſunt, Meſſanam
cum imperio nemo venit, quin viderit. tot praetores, tot
conſules in Sicilia, tum in pace, tum etiam in bello fue-
runt;

Diligens fuit ad reportandum] Adblanditur mihi lectio Cujaciani cod. *reponendum*. Gruterus.

Commodis hoſpitum] *Commoda*, pro commodata. Etenim re vera *commodatum* inde dictum eſt, non ut nonnulli putarunt, *quod cum modo utendum aliquid concedatur*, ſed *quod qui utendum dat, amico commodet, ejuſque utilitati ſerviat*. Hottom. *Commodum* eſt commodatio. Iſidor. v orig. 25: *Commodum eſt id, quod noſtri juris eſt, & ad alium temporaliter tranſlatum eſt, cum commodo temporis, quam diu apud eum ſit, unde commodum dictum*. Ita ex vetuſtiſſimis codicibus ſcribendum. *Cum commodo temporis*, non ut vulgo eſt, *cum modo temporis*. Sic accipitur *commodum temporis* apud Iabolinum l. 15 D. de annuis legatis, & apud Paullum l. 45 D. ad legem Falcidiam. Ab illo commodo medii temporis *commodatum* dictum, quod non tantum obtinet in contractu, qui inde nomen habet, ſed etiam mutuo. Nam *commodo* medii temporis fruitur quam diu aliena pecunia utitur, pro quo commodo, quod ipſe ſentit, aliud commodum viciſſim ei, a quo mutuum accepit, rependit, nempe uſuras. Salmaſ. de uſuris cap. 7. qui & ibi docet *commodare* & *utendum dare* eſſe idem, ſive gratuitus ejus rei uſus ſit, ſive cum mercede, hoc eſt uſuris.

Quatridui cauſa per ſimulationem adilitatis] Libri manuſcr. habent, *quatridui cauſam*, &c. unde conjecturam facio legendum, *per cauſam, & ſimulationem adilitatis*. Omnino vox, *quatridui*, mihi ſuſpecta eſt, tum, *quatridui cauſa* genus loquendi inuſitatum. *Lambinus*. *Cauſam* eſt etiam in Reg.

Neque aliud ullum tamen] Vetus aliquis liber conſulendus eſt: ecquid pro *tamen* ſcriptum habeat *omnino*, alioqui locum non intelligo. *Hottom.*

Qua hac cauſa eſt? qua iſta impudentia eſt?] Sic Regius & Francii. In vulgatis primum *eſt* omittitur. dein pro *quae iſta* editur *qua hac*. Graevius.

Tu

runt; tot homines cujuſque modi: non loquor de integris, innocentibus, religioſis: tot cupidi, tot improbi, tot audaces: quorum nemo ſibi tam vehemens, tam potens, tam nobilis viſus eſt, qui ex illo ſacrario quidquam poſcere, aut tollere, aut attingere auderet. Verres quod ubique erit pulcherrimum auferret? nihil habere praeterea cuiquam licebit? tot domus locupletiſſimas domus iſtius una capiet? idcirco nemo ſuperiorum attigit, ut iſte tolleret? ideo C. Claudius Pulcher retulit, ut C. Verres poſſet auferre? At non requirebat ille Cupido lenonis domum, ac meretriciam diſciplinam: facile illo ſacrario patrio continebatur: Hejo ſe a majoribus relictum eſſe ſciebat in hereditate ſacrorum. non quaerebat meretricis heredem. Sed quid ego tam vehementer invehor? verbo jam uno repellar. Emi, inquit. O dii immortales, praeclaram defenſionem! mercatorem cum imperio ac ſecuribus in provin-

ur, emiſſe. Primum, ſi id, quod vis, tibi ego con- n, ut emeris: quoniam in toto hoc genere hac efenſione uſurus es: quaero, cujuſmodi tu judicia ac putaris eſſe, ſi tibi hoc quemquam conceſſu- putaſti, te in praetura atque imperio tot res, tam oſas, omnes denique res, quae alicujus pretii fue- tota ex provincia coemiſſe. Videte majorum di- tiam, qui nihil dum etiam iſtiuſmodi ſuſpicaban- verumtamen ea, quae parvis in rebus accidere po- t, providebant. Neminem, qui cum poteſtate aut ione in provinciam eſſet profectus, tam amentem putaverunt, ut emeret argentum; dabatur enim iblico: ut veſtem; praebebatur enim legibus. man- m putaverunt; quo & omnes utimur, & non prae- : a populo. ſanxerunt, NE QVIS EMERET CIPIVM NISI IN DEMORTVI LOCVM. ſi omae eſſet demortuus? immo, ſi quis ibidem. non enim

i *hoc quenquam*] Senſus eſt, ſi e tibi hoc largiar, & concedam, le: tamen non uſque eo judices iente ac nullo judicio ſunt, ut feſtim credant, tibique conce- *ſſetem.*

nihil dum etiam] Temporibus n optimis & nondum corruptis avatis. Vt Verr. III. *Ita enim ter omnes erant ejuſmodi, ut hac mia virtutis & innocentia non ſo- inum, verum etiam temporum eſſe* r. Idem.

amentem] Id eſt, ad inſaniam ivarum & cupidum: ut cum ar- n ſupellectilem a populo Ro- accepiſſet, tamen incontinentia otentia quadam animi aliam et. *Idem.*

tur enim de publico] *Vaſarium* bant, quicquid magiſtratus ſi- provinciam euntibus ex æra- uſus ſuos attributum ſecum bant. Vt in Piſoniana: *Nonne m centies & octoges, quod qua- ni nomine in venditione mei ca- pitis aſcripſeras, ex aerario tibi attribu- tum Romae in quaeſtu reliquiſſe?* Idem.

Immo ſi quis ibidem] Athenæus lib. δειπνοσοφ. ς, Romanorum continen- tiam collaudans, de Scipione Africano ſic ſcribit, Σώφρονες δ' ἦσαν καὶ πάντα ἄριστοι οἱ ἀρχαῖοι Ῥωμαῖοι. Σκιπίων γοῦν ὁ Ἀφρικανὸς ἐπίκλην, ἐκπεμπόμενος ὑπὸ τῆς συγκλήτου ἐπὶ τὸ καταστήσασθαι τὰς κατὰ τὴν οἰκουμένην βασιλείας, ἵνα τοῖς προσήκουσιν ἐγχειρισθῶσι, πέντε μόνους ἐπήγετο οἰκέτας, ὡς ἱστορεῖ Πολύβιος καὶ Ποσειδώνιος. καὶ ἑνὸς ἀποθανόντος κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν, ἐπέστειλε τοῖς οἰκείοις ἄλλον ἀντ' ἐκείνου πριάμενον πέμψαι αὐτῷ. Id eſt, *Romani vete- res omnibus in rebus prudentes & optimi viri fuere. Scipio Africanus qui dictus eſt a Senatu ad conſtituenda orbis terrarum regna legatus, ut idoneis viris committe- rentur, quinque ſolos ſervos ſecum eduxit: quemadmodum in hiſtoria Polybius & Po- ſidonius commemorant. Cumque unus in itinere eſſet mortuus, ad ſuos miſit, ut a- lium pro illo emerent, ac ſeque mitterent.* Lampridius in Severo: *Indices cum pro- mo-*

enim te inſtruere domum tuam voluerunt in provincia; ſed illum uſum provinciae ſupplere. Quae fuit cauſa, cur tam diligenter nos in provinciis ab emtionibus removerent? haec, judices, quod putabant ereptionem eſſe, non emtionem, cum venditori ſuo arbitratu vendere non liceret. in provinciis intelligebant, ſi is, qui eſſet cum imperio ac poteſtate, quod apud quemque eſſet emere vellet, idque ei liceret: fore uti, quod quiſque vellet, ſive eſſet venale, ſive non eſſet, quanti vellet, auferret. Dicit aliquis, noli iſto modo agere cum Verre. noli ejus facta ad antiquae religionis rationem exquirere: concede, ut impune emerit, modo ut bona ratione emerit, nihil pro poteſtate, nihil ab invito, nihil per injuriam. Sic agam. ſi quid venale habuit Hejus, ſi id, quanti aeſtimabat, tanti
6 vendidit: deſino quaerere, cur emeris. Quid igitur nobis faciundum eſt? num argumentis utendum in re ejuſmodi? quaerendum eſt, credo, Hejus iſte num aes alienum habuerit, num auctionem fecerit: ſi fecit, num tanta difficultas eum rei nummariae tenuerit, tanta egeſtas,

umquam; non modo in aere alieno nullo, ſed in ſuis nummis multis eſſe ac ſemper fuiſſe. ſi haec contra, ac dico, eſſent omnia, tamen illum haec, quae tot annos in familia, ſacrarioque majorum fuiſſent, venditurum non fuiſſe. Quid ſi magnitudine pecuniae perſuaſum eſt ei? veriſimile non eſt, ut ille homo tam locuples, tam honeſtus, religioni ſuae monumentiſque majorum pecuniam anteponeret. Sunt iſta: verumtamen abducuntur homines nonnumquam etiam ab inſtitutis ſuis magnitudine pecuniae. Videamus, quanta iſta pecunia fuerit, quae potuerit Hejum, hominem maxime locupletem, minime avarum, ab humanitate, a pietate, ab religione deducere. Ita juſſiſti, opinor, ipſum in tabulas referre: HAEC OMNIA SIGNA PRAXITELIS, MYRONIS, POLYCLETI, H-S VI MILL. ET

In ſuis nummis multis eſſe] Perſpicue rectum, cum in aliis vitioſe *multos*, in accuſandi caſu legatur, & hanc ſcripturam ſimilis loquutio confirmat in orat. pro Q. Roſcio, ſupra: quam Vlpianus explicat ſub tit. de verb. ſignif. his verbis, *Æs alienum eſt, quod nos aliis debemus: Æs ſuum, quod nobis alii debent.* Ergo hoc Tullius ſignificat, multos in illius ære fuiſſe. *Hottom.* Orat. pro Q. Roſcio: *Egebat? imo locuples erat. Debebat? imo in ſuis nummis verſabatur.* vide ibi notas. *Multis* eſt in cod. Reg.

Veriſimile non eſt, ut ille, &c.] Suſpectus mihi hic locus eſt, quemadmodum & ille, qui eſt in orat. pro Roſcio Amerino. *non eſt veriſimile, ut Chryſogonus horum litteras adamarit.* ubi dixi, vocem, *veriſimile*, videri ab aliquo intertextam. Sed hic putarem ſic legendum, *veriſimile non eſt, ut ille homo tam locuples, tam copioſus, tam honeſtus, religioni ſua, monumentiſque majorum pecuniam anteponeret?* Lambinus.

Abducuntur homines nonnunquam] *Nihil eſt quod non emi poſſit, ſi tantum des, quantum velit venditor*, inquit idem in orat. contra Rullum in Senatu. *Hottom.*

Ab humanitate & pietate] Conſuetudo poſtulare videtur, *a pietate*, multoque ita concinnior erit oratio. *Idem.* Vt legendum cenſuit Hottomannus, reperio in C. Steph. & Lambini editionibus. ut & in cod. Regio, ſed in ſequentibus *ab* in illo non legitur.

Signa Praxitelis] Mſſ. Cujac. *Praxiteli*, quomodo ſæpe locutos antiquos, multis exemplis oſtendit Rivius, caſtigationibus in Ciceronem. ideoque mox, ex cod. forſan codice, ſic repoſuit Lambinus. *Gruterus.* Sic *Vlyſſi*, *Achilli*, *Neocli*, & ſimilia multa, quæ partim apud Tullium, partim apud alios optimos ſcriptores paſſim occurrunt.

H-S VI *mill.*] Ex ſequentibus legendum apparet, VI *millibus &* D. Hoc autem tabularum nomen grandioribus litteris ſcribendum eſt, uſque ab illo verbo HAEC OMNIA. *Hottom.* H-S VI *millibus, &* IↃ.] Sic legendum bene monuit Hottomannus, nam illud *&* IↃ. vulgatis deeſt. ejus loco erat in Cujac. *mill.* III. CIↃ. qui idem, loco *vendita ſunt*, ſcriptum habet *vendita, ſed retulit. Gruterus.* Hottomanni conjecturam editores receperunt.

ET IↃ VERRI VENDITA SVNT. Recita ex tabulis. TABVLAE HEII. Iuvat me, haec praeclara nomina artificum, quae iſti ad caelum ferunt, Verris aeſtimatione ſic concidiſſe. Cupidinem Praxiteli H-S CIↃ IↃC. profecto hinc natum eſt, malo emere, quam rogare.
7 Dicet aliquis, quid? tu iſta permagno aeſtimas? Ego vero ad meam rationem uſumque non aeſtimo. verumtamen a vobis ita arbitror ſpectari oportere, quanti haec eorum judicio, qui ſtudioſi ſunt harum rerum, aeſtimentur: quanti venire ſoleant: quanti haec ipſa, ſi palam libereque venirent, venire poſſent: denique ipſe Verres quanti aeſtimet. numquam enim, ſi denariis quadringentis Cupidinem illum putaſſet, commiſiſſet, ut propter eum, in ſermonem hominum atque in tantam vituperationem veniret. Quis veſtrum igitur neſcit, quanti haec aeſtimentur? In auctione ſignum aeneum non magnum H-S CXX millibus venire non vidimus? Quid ſi velim nominare homines, qui aut non minoris, aut etiam pluris emerint? nonne poſſum? etenim qui modus eſt in his rebus

ſigna venderet: teque iſta ſimulatione emtionis, vi, metu, imperio, faſcibus, ab homine eo, quem una cum ceteris ſociis non ſolum poteſtati tuae, ſed etiam fidei populus Romanus commiſerat, eripuiſſe atque abſtuliſſe. Quid mihi tam optandum, judices, poteſt eſſe in hoc crimine, quam ut haec eadem dicat ipſe Hejus? nihil profecto. ſed ne difficilia optemus. Hejus eſt Mamertinus: Mamertina civitas iſtum publice communi conſilio ſola laudat: omnibus ipſe ceteris Siculis odio eſt: ab his ſolis amatur. Ejus autem legationis, quae ad iſtum laudandum miſſa eſt, princeps eſt Hejus. Etenim eſt primus civitatis. ne forte, dum publicis mandatis ſerviat, de privatis injuriis reticeat. Haec cum ſcirem & cogitarem, commiſi tamen me, judices, Hejo. produxi eum prima actione: neque id tamen ullo periculo feci. Quid enim poterat Hejus reſpondere, ſi eſſet improbus, ſi ſui diſſimilis? ſigna illa domi ſuae eſſe, non apud Verrem? qui poterat quidquam ejuſmodi dicere? ut homo turpiſſimus eſſet, impudentiſſimeque mentiretur, hoc diceret: illa ſe habuiſſe venalia, eaque ſeſe quanti voluerit vendidiſſe. Homo domi ſuae nobiliſſimus, qui vos de religione ſua, ac dignitate vere exiſtimare maxime vellet, primo dixit ſe iſtum publice laudare, quod ſibi ita mandatum eſſet: deinde neque ſe illa habuiſſe venalia, neque ulla conditione, ſi, utrum vellet, liceret, adduci umquam potuiſſe, ut venderet illa, quae in ſacrario fuiſſent a majoribus ſuis relicta & tradita.
Quid ſedes Verres? quid exſpectas? quid te a Centuripi- 8
na civitate, a Catinenſi, ab Haleſina, ab Tyndaritana, Ennenſi, Agyrinenſi, ceteriſque Siciliae civitatibus circumveniri atque opprimi dicis? tua te altera patria, quemadmodum dicere ſolebas, Meſſana circumvenit: tua,

Ne forte] Apparet deeſſe quippiam. *Hott.* *Ne forte, dum publicis mandatis, &c.*] Videtur legendum, *ne forte, dum privatis injuriis ſervit, de publicis mandatis reticeat.* Alii legunt, *ſi forte, dum publ. mand. &c.* Omnino hic ulcus eſt. *Lambin.* Vide Manut.

Ennenſi, Agyrinenſi] Alii omnes, *Aſſorenſi, Agyrinenſi.* Hottom.

tua, inquam, Meſſana, tuorum adjutrix ſcelerum, libidinum teſtis, praedarum ac furtorum receptrix. adeſt enim vir ampliſſimus ejus civitatis, legatus, hujuſce judicii cauſa domo miſſus, princeps laudationis tuae: qui te publice laudat. ita enim mandatum atque imperatum eſt. tametſi rogatus de Cybea tenetis memoria quid reſponderit: aedificatam publicis operis, publice coactis, eique aedificandae publice Mamertinum ſenatorem praefuiſſe. Idem ad vos privatim, judices, confugit: utitur hac lege, qua judicium eſt communis, & privatae rei ſociorum. tametſi lex eſt de pecuniis repetundis, ille ſe negat pecuniam repetere; quam

Prædarum ac furtorum] Hoc dicit propter *Cybeam*, navim onerariam permagnam quam Verri Mamertinos ædificaſſe poſtea dicet, qua furta ſua Romam veheret. *Hottom.*

Rogatus de Cybea] Sic appellat navem onerariam non omnem tamen, ſed,

Communis & privata res] Id eſt, qua conſtitutum eſt ut de pecuniis quæratur, non modo quæ civitatibus, ſed & quæ ſingulis quibuſque civibus eſſent ereptæ. *Hottom.* *Qua judicium eſt communis, &c.*] Secutus ſum libros vulgatos. nam manuſcr. plane mendoſi ſunt,

juam ereptam non tantopere deſiderat: ſacra ſe majo-'um ſuorum repetere abs te dicit: deos penates a te ›atrios repoſcit. Ecqui pudor eſt? ecqua religio, Ver-es? ecqui metus? habitaſti apud Hejum Meſſanae: res llum divinas apud eos deos in ſuo ſacrario prope quo-idie facere vidiſti. non movetur pecunia: denique quae ›rnamenti cauſa fuerunt, non requirit: habe Cane-›horos: deorum ſimulacra reſtitue. Quae quia dixit, ſuia tempore dato, modeſte apud vos ſocius amicus-ſue populi Romani queſtus eſt: quia religioni ſuae non nodo in diis patriis repetundis; ſed etiam in ipſo jure-urando ac teſtimonio proximus fuit: hominem miſ-ùm ab iſto ſcitote eſſe Meſſanam de legatis unum, il-um ipſum, qui navi iſtius aedificandae publice prae-ùit, qui a ſenatu peteret, ut Hejus ignominia afficere-ur. Homo amentiſſime, quid putaſti? te impetratu- 9
'um? quanti is a civibus ſuis fieret, quanti auctoritas ;jus haberetur, ignorabas? Verum fac te impetraviſ-ſe: fac aliquid gravius in Hejum ſtatuiſſe Mamertinos: juantam putas auctoritatem laudationis eorum futu-:am, ſi in eum, quem conſtet verum pro teſtimonio di-

Sacra ſe majorum ſuorum repetere] A-imadvertendum, appellatione *pecuria* :s omnes contineri: uti permultis lo-is Iuriſconſulti tradunt. Verum eas res intum quæ in hominum commercio ſſe dicuntur. Itaque rerum ſacrarum & :ligioſarum ad pecuniarum repetunda-ım judicium, non pertinere, perſpi-ıe Cicero demonſtrat. *Hottom.*

Deos penates a te patrios repoſcit] Ci-cero ſcripſit, *Deos penates atque patrios* ›*poſcit*. & ſic Franc. primus. ut pro Sul-a: *Vos dii patrii ac penates, qui huic urbi tque imperio praſidetis.* Id pro Sextio: *De quo te, te, inquam, patria obteſtor & ›os penates patriique dii.* Reg. *Deos pena-es te patrios repoſcit.* Copula excidit pro-ter litterarum ſimilitudinem. Scriben-:um *Deos penates te & patrios repoſcit.*

Apud deos] Alii omnes, *apud eos deos.* Hottom. *Res illum divinas apud eos deos*] Sic emendavi, cum libri fere omnes habeant partim: *apud eos*, par-tim, *apud deos.* Lambinus.

Prope quotidie facere vidiſti] Libri ma-nuſcr. habent, *prope quotidiano.* unde quis ſuſpicari poſſit legendum, *quoti-dianus*: ut cohæreat cum, res divinas. *Idem.* *Prope quotidie facere vid.*] Cujacii liber, *cottidiano.* (ſic & Regius) quod rectum eſt Gulielmio. ita enim *anno*, *horno*, adverbii vim habere. *Gruter.*

Tibi habe Canephoras] Libri manuſcr. habent, *Canephoros*: ita legendum pu-to. *Lambinus.* *Habe Canephoros*] Pro-nomen *tibi* non eſt in Pall. aut Gruter. neque agnoſcunt vetuſte cuſi. ideoque delevi. Eſt tamen in Regio. *Gruterus.*

Quantam putas auctoritatem] Melius Reg. *quam putas auctoritatem.*

N 3 Di-

dixiſſe, poenam conſtituerint? tametſi quae eſt iſta laudatio, cum laudator interrogatus laedat neceſſe eſt? Quid? iſti laudatores tui, nonne teſtes mei ſunt? Hejus eſt laudator: laeſit graviſſime. producam ceteros: reticebunt quae poterunt libenter: dicent quae neceſſe erit ingratis. Negent iſti onerariam navem maximam aedificatam eſſe Meſſanae? negent, ſi poſſint. negent ei navi faciundae ſenatorem Mamertinum publice praefuiſſe? utinam negent. Sunt etiam cetera, quae malo integra reſervare, ut quam minimum ſit illis temporis ad meditandum confirmandumque perjurium. Haec tibi laudatio procedat in numerum. hi te homines auctoritate ſua ſublevent, qui te neque debent adjuvare, ſi poſſint, neque poſſunt, ſi velint: quibus tu privatim injurias plurimas contumeliasque impoſuiſti: quo in oppido multas familias in perpetuum infames tuis ſtupris flagitiiſque feciſti. At publice

tum in Centuripinos, & Haleſinos, immunes populos: & hoc plus impoſitum, quam ferre poſſent. Navem imperare ex foedere debuiſti. remiſiſti in triennium. militem nullum umquam popoſciſti per tot annos. feciſti item uti praedones ſolent: qui cum communes hoſtes ſint omnium, tamen aliquos ſibi inſtituunt amicos, quibus non modo parcant, verùm etiam praeda quos augeant, & eos maxime, quì habent oppidum opportuno loco, quo ſaepe adeundum ſit navibus, nonnumquam etiam neceſſario. Phaſelis illa, quam cepit P. Servilius, non fuerat urbs ante Cilicum atque praedonum: Lycii illam, Graeci homines, incolebant. ſed quod erat ejuſmodi loco, atque ita projecta in altum, ut & exeuntes e Cilicia praedones ſaepe ad eam neceſſario devenirent: &, cum ex hiſce ſe locis reciperent, eodem deferrentur: aſciverunt illud ſibi oppidum piratae, primo commercio, deinde etiam ſocietate. Mamertina civitas, improba antea non erat: etiam erat inimica improborum: quae C. Catonis, illius, qui conſul fuit, impedimenta re-

etiam Siciliam damno affectam eſſe, quod de ſumma frumenti, Siciliæ imperari, nihil fuit detractum, ſed in alios Siciliæ populos tranſlatum. Itaque malim legi, *Sicilia*, repete ἀπὸ κοινοῦ, *detrimentum cepit*. verumtamen nihil muto. *Lambinus*.

Qui cum communes hoſtes ſint omnium] Sic lib. offic. III. *Pirata*, inquit, *non eſt ex perduellium numero definitus, ſed communis hoſtis omnium*. Hottom.

Sibi inſtituunt amicos] *Inſtituere* ergo eſt, parare, & conciliare: unde *inſtituere heredem* docui eſſe, in ſede collocare: ſed tanto ante parare: & tanquam deſignare. *Idem*.

Phaſelis illa] Vrbs eſt Pamphyliæ nobilis, olim piratarum receptrix, quam Strabo lib. Geograph. XIV, Zeniceti piratæ fuiſſe ſcribit: qui, cum Olympum montem Servilius Iſauricus cepiſſet, ſeſe cum univerſa domo cremavit. *Idem*.

Vrbs ante Cilicum, atque praedonum] Initio belli Methridatici piratæ ex Cilicia orti, una cum proſcriptis & fugitivis provincias populi Romani Italiamque omnem vexarunt. hi tum ob eam cauſam, quod primi ex Cilicia deſcenderant, tum quia fere in Ciliciam ſe recipiebant, *Cilices*, ut ſcribit Appianus, appellati ſunt. adverſus quos Cn. Pompeius lege Gabinia Imperator factus, bellum incredibili celeritate confecit. Plutarchus in Pomp. & Appianus in Mith. *Idem*.

Lycii illam Graeci homines] *Lucii* videtur ſcribendum ex auctoritate vetuſti lapidis, qui effoſſus eſt ad radices rupis Tarpeiæ. *F. Vrſinus*.

Ita projecta in altum] Hoc Livius eleganter deſcribit lib. XXXVIII, his verbis, *In confinio Lyciæ & Pamphyliæ Phaſelis eſt: prominet penitus in altum, conſpiciturque prima terrarum Rhodum a Cilicia petentibus, & procul navium præbet proſpectum*. Hottom.

retinuit. at cujus hominis? clariſſimi, potentiſſimique; qui tamen cum conſul fuiſſet, condemnatus eſt. Ita, C. Cato, duorum hominum clariſſimorum nepos, L. Paulli, & M. Catonis, & P. Africani ſororis filius, quo damnato, tum, cum ſevera judicia fiebant, H-S XVIII millibus lis aeſtimata eſt. huic Mamertini irati fuerunt; qui majorem ſumtum, quam, quanti Catonis lis aeſtimata eſt, in Timarchidi prandium ſaepe fecerunt. Verum haec civitas iſti praedoni ac piratae Sicilienſi Phaſelis fuit. huc omnia undique deportabantur; apud iſtos relinquebantur: quod celari opus erat, habebant ſepoſitum ac reconditum: per iſtos, quae volebat, in navem clam imponenda, occulte exportanda curabat: navim denique maximam, quam onuſtam furtis in Italiam mitteret, apud iſtos faciendam aedificandamque curavit. pro hiſce rebus, vacatio data eſt ab iſto ſumtus, laboris, militiae, rerum deni-

C. Cato duorum hominum clariſſimorum nepos, L. Pauli, & M. Catonis, & P. A-

H-S XVIII *millibus*] Quadringentis & quinquaginta coronatis. *Hottom.*

nique omnium. per triennium ſoli non modo in Sici-
lia, verum, ut opinio mea fert, his quidem tempori-
bus, in omni orbe terrarum, vacui, expertes, ſoluti
ac liberi fuerunt ab omni ſumtu, moleſtia, munere.
hinc illa Verrea nata ſunt: hinc in convivium Sex. Co-
minium protrahi juſſit, in quem ſcyphum de manu ja-
cere conatus eſt: quem obtorta gula de convivio in
vincula atque in tenebras abripi juſſit. hinc illa crux,
in quam civem Rom. iſte, multis inſpectantibus, ſu-
ſtulit: quam non auſus eſt uſquam defigere, niſi apud
eos, quibuſcum omnia ſcelera ſua ac latrocinia com-
municaſſet. Laudatum etiam vos quemquam venire 11
audetis? qua auctoritate? utrum, quam apud ſenato-
rium ordinem, an quam apud populum Romanum ha-
bere debetis? Ecquae civitas eſt, non in provinciis no-
ſtris, verum in ultimis nationibus, aut tam potens,
aut tam libera, aut etiam tam immanis ac barbara:
Rex denique ecquis eſt, qui ſenatorem populi Romani
tecto ac domo non invitet? qui honos non homini ſo-
lum

His quidem in temporibus] Aldinus & omnes libri veteres, *His quidem temporibus.* quos ſequor. *Hottom.*

Hinc illa Verrea] Diem feſtum Verris memoriæ ſacrum. *Idem.*

Hinc in convivium] Sic quidem editi hujus ætatis, at ſuperioris, *quod in conviv.* Gruterus.

Hinc illa crux] Vide infra. *Hottomannus.*

Quam non auſus eſt uſquam defigere] Placet Ant. Auguſtino ut pro *eſt* legatur *eſſet*: quam ego lectionem probo, quod magis ad Tullianum dicendi genus accedere videatur, modo id apud illum perpetuum ſit, *quam non auſus eſſet niſi communicaſſet.* F. Vrſinus. Sed Regius præ ſe fert *communicavit*, pro *communicaſſet.*

Vtrum quam apud ſenatorium ordinem] Occaſionem invidiæ captat, & apud ordinem ſenatorium (quo ex ordine hi judices ſunt) & apud populum, qui circum ſubſellia coronam faciebat. *Hottomannus.* Reg. C. *apud ſenatum, an.*

Non in provinciis noſtris, verum etiam in ultimis] Recepta lectio, *non modo in pr.* ſed frequenter particula talis ſubauditur: abeſtque Cujaciano, item Lambinianis. *Gruterus.* Sic Gruteri ſola, ex M S S. ſi & alii annuerunt optimi codices, non improbo. *Non* enim ponitur non nunquam pro *non modo.* Victorii tamen, Manutii, C. Steph. Lambini, Hottomanni, ceteræque omnes ut & prim. Franc. *non modo omnes in provinciis noſtris, verum etiam.* Grævius.

In ultimis orationibus] Eſt hic quidem error typographicus, qui ex editione Lambini manavit in Gruterianam & recentiores omnes, caſtigandus tamen ex Victorii, Manutii & antiquioribus omnibus, in quibus ſcribitur recte *nationibus.*

Tecto ac domo non invitet] Forte: *in tectum ac domum non invitet*, inquit.

lum habetur, ſed primum populo Romano, cujus beneficio nos in hunc ordinem venimus: deinde ordinis auctoritati, quae niſi gravis erit apud ſocios atque exteras nationes, ubi erit imperii nomen & dignitas? Mamertini me publice non invitarunt. me cum dico, leve eſt. Senatorem populi Romani ſi non invitaverunt, honorem debitum detraxerunt non homini, ſed ordini. Nam ipſi Tullio patebat domus locupletiſſima & ampliſſima Cn. Pompeji Baſiliſci: quo, etiam ſi eſſet invitatus a vobis, tamen divertiſſet. erat etiam Parcenniorum, qui nunc item Pompeji ſunt, domus honeſtiſſima: quo L. frater meus ſumma illorum voluntate devertit. Senator populi Romani quod in vobis fuit, in veſtro oppido jacuit, & pernoctavit in publico. nulla hoc civitas umquam alia commiſit. Amicum enim noſtrum in judicium vocabas. Tu, quid ego privatim negotii geram, interpretabere imminuendo honore ſenatorio? Verum haec tum queremur, ſi quid de vobis per eum ordinem agetur, qui

i ordo a vobis adhuc ſolis contemtus eſt. In populi
omani quidem conſpectum quo ore vos commiſiſtis?
c prius illam crucem, quae etiam nunc civis Rom.
nguine redundat: quae fixa eſt ad portum urbem-
e veſtram, revelliſtis, neque in profundum abjeci-
s, locumque illum omnem expiaſtis, quam Romam,
ue in horum conventum adiretis? In Mamertino-
m ſolo foederato atque pacato monumentum iſtius
idelitatis conſtitutum eſt. veſtrane urbs electa eſt,
quam cum adirent ex Italia, crucem civis Rom.
ius, quam quemquam amicum populi Romani vide-
nt? quam vos Rheginis, quorum civitati invidetis,
m incolis veſtris, civibus Rom. oſtendere ſoletis:
o minus ſibi arrogent, minuſque vos deſpiciant, cum
leant jus civitatis illo ſupplicio eſſe mactatum. Ve-
m haec emiſſe te dicis. Quid? illa Attalica, tota Si- 12
ia nominata ab eodem Hejo, peripetaſmata emere
litus es? licuit eodem modo, ut ſigna. Quid enim
um eſt? an litteris pepercisti? Verum hominem a-
entem hoc fugit: minus clarum putavit fore, quod
armario, quam quod de ſacrario eſſet ablatum. At
omodo abſtulit? non poſſum dicere planius, quam
ipſe.

ld quam cum adirent] *Qui adirent*, ius opinor legeretur. *Hottom.*

em incolis veſtris] Vetus liber, *item incolis veſtris.* & infra, *ſi* H-S D. H-S VI. *mill.* D. F. Vrſinus.

rum hac emiſſe te dicis] Putant non-i hic aliquid deſiderari. ſed fallun- Nam redit ad illud, quod reſpon-it Verres, ſe emiſſe ſigna, quæ ex 'incia exportaſſet: multis interpo- de Hejo, & Mamertinis, & Meſ-. *Lambinus.*

la Attalica] Ordo eſt, illa peripe-iata, quæ tota Sicilia nominaban- *Attalica.* Dicuntur autem *peripe-ata* παρὰ τὸ περιπετάζειν. quod ar-iis appenſa decidant: *Attalica* vero intertexta, qualia ſolebant eſſe Re- Attali. Plinius lib. VIII. capite de generibus veſtium, *Aurum*, inquit, *intexere, in eadem Aſia invenit Attalus rex, unde nomen Attalicis.* Hottom.

An litteris pepercisti?] Non illum in tabulas referre juſſiſti, item ut de ſignis ſacrarii. Hinc illud in Piſonem, *Quas rationes ſi cognoveris, intelliges nemini plus, quam mihi litteras profuiſſe.* Ludit enim ancipiti ſignificatione vocabuli: quia *litteras* intelligit tabularum, in quibus ipſius juſſu ſcriba quæ ipſe vellet & quomodo vellet ſcribebat: cum cæteroqui prodeſſe *litteræ* dicantur hominibus doctrina & eruditione præditis. Ipſe in hac oratione nec ita multo poſt, *Dicat ſe emiſſe.* Etenim hic propter magnitudinem furti ſunt, ut opinor, litteræ factæ. *Idem.*

Sci-

ipſe apud vos dixit Hejus. cum quaeſiſſem, numquid aliud de bonis ejus perveniſſet ad Verrem, reſpondit iſtum ad ſe miſiſſe, ut ſibi mitteret Agrigentum peripetaſmata. Quaeſivi an miſiſſet. reſpondit id, quod neceſſe erat, ſcilicet dicto audientem fuiſſe praetori, miſiſſe. Rogavi, perveniſſentne Agrigentum: dixit perveniſſe. Quaeſivi quemadmodum revertiſſent. negavit adhuc revertiſſe. Riſus populi atque admiratio omnium veſtrum facta eſt. Hic tibi in mentem non venit jubere, ut haec quoque referret, H-S VI millibus IↃ ſe tibi vendidiſſe? metuiſti, ne aes alienum tibi creſceret, ſi H-S VI millibus IↃ tibi conſtarent ea, quae tu facile poſſes vendere H-S CC millibus? fuit tanti, mihi crede. haberes quod defenderes: nemo quaereret, quanti illa res eſſet. ſi modo te poſſes docere emiſſe: facile cui velles tuam cauſam & factum probares. nunc de peripetaſmatis quemadmodum te expedias, non habes. Quid? a Philarcho Centuripino, homine locuplete ac

nobili phaleras pulcherrime factas, quae Regis Hieronis fuiſſe dicuntur, utrum tandem abſtuliſti, an emiſti? In Sicilia quidem cum eſſem, ſic a Centuripinis, ſic a ceteris audiebam, non enim parum res erat clara, tam te has phaleras a Philarcho Centuripino abſtuliſſe dicebant, quam alias item nobiles ab Ariſto Panormitano, quam tertias a Cratippo Tyndaritano. Etenim ſi Philarchus vendidiſſet, non ei, poſteaquam reus factus es, redditurum te promiſiſſes. quod quia vidiſti plures ſcire, cogitaſti, ſi ei reddidiſſes, te minus habiturum, rem nihilominus teſtatam futuram: non reddidiſti. dixit Philarchus pro teſtimonio, ſe, quod noſſet tuum iſtum morbum, ut amici tui appellant, cupiſſe te celare

ſcyphis, vaſis argenteis, toreumatis, equuleis argenteis, emblematis, patellis, pateris, thuribulis: officina, in qua vaſa aurea, textrina, in qua veſtes ſtragulæ conficiuntur: item de annulis aureis, lectis æratis, candelabris. *Hottomannus.*

Alias ita nobiles] Iidem libri, *alias item.* cujus ſcripturæ ſenſus, librorum auctoritatem confirmat. *Idem.*

Te minus habiturum] Iidem libri, *Te minus invidia habiturum.* Mihi noſtra valde arridet, ejuſque ſententia multo concinnior & elegantior videtur, ſed cum alterius lectionis ſententia non abſurda ſit, diſcedere ab auctoritate librorum non eſt mei pudoris, ne plus ipſe mihi ſumam, quam quantum aliis concedi patior. *Idem.* *Te minus habiturum*] Sic habet unus liber manuſcr. & item quidam vulgati: alii, *te minus invidia habiturum.* Lambinus. *Te minus habiturum*] Mſſ. Hottomanni noſtrique, item olim cuſi, etiam Victoriani, *te minus invidia habit.* videntur præcedentia & ſequentia intermixta aliquot gloſſulis, quas non eruo. *Gruter.* Sane liber Francii quoque, *te minus invidia habiturum.* Sed Regius hanc vocem reſpuit.

Vt amici tui appellant, cupiſſe] Iidem libri, *appellant ſtudium, cupiſſe.* Et verſu proximo, *celaſſe* pro *celare*: quorum alterum, initium orationis, alterum, ſenſus ipſe repudiat. *Hottom.* *Vt amici tui appellant, cupiſſe, &c.*] Sic olim edendum curavi, & nunc in ſententia maneo. Nam, quod libri nonnulli vulgati habent, *ſtudioſe cupiſſe te celare de phal.* non probo. Quod autem docti quidam ex hac ipſa lectione hanc faciunt, *morbum, ut amici tui appellant, ut tu ipſe, ſtudium, cup.* probabilis illa quidem divinatio eſt, & cum iis, quæ ſunt in hujus libri IV. principio conſentanea: ſed eodem tempore eademque opera, ταυτολογία inepta, & inanis eſt. Verumtamen judicet lector eruditus. *Lambinus.* *Vt amici tui appellant, ſtudioſe*] Has voces habeo pro librarii additamento, deſumptas ſcilicet ab hujus orationis exordio, & vero, quo magis appareat, faciunt Vall. & vett. edd. in quibus, *appellant, ſtudium.* quod & in Grut. nam Lambinus obtruſit nobis, *appellant, ut tu ſtudium &c.* Grut. Francii quoque M S. æque ut Victorii editio, *ut amici tui appellant, ſtudium, cupiſſe.* Recte Gruterum vidiſſe puto, hæc verba, *ut amici tui appellant, ſtudium*, eſſe pannum intertextum a quodam male feriato librario, cum ex orationis initio non nemo illa margini adſcripſiſſet. Non enim amici *morbum* voca-

lare de phaleris: cum abs te appellatus eſſet, ne
habere ſeſe: apud alium quoque eas habuiſſe depoſ
ne qua invenirentur: tuam tantam fuiſſe ſagacitat
ut eas per illum ipſum inſpiceres, ubi erant depoſi
tum ſe deprehenſum negare non potuiſſe: ita ab
13 vito ablatas phaleras gratis. Iam ut haec omnia r
rire ac perſcrutari ſolitus ſit, judices, eſt operae
tium cognoſcere. Cybiratae ſunt fratres quidam,
polemus, & Hiero: quorum alterum fingere opi
cera ſolitum eſſe, alterum eſſe pictorem. hoſce op
Cybirae, cum in ſuſpicionem veniſſent ſuis civibu
num expilaſſe Apollinis, veritos poenam judicii ac
domo profugiſſe. quod Verrem artificii ſui cupi
cognoverant tum, cum iſte, id quod ex teſtibus
ciſtis, Cybiram cum inanibus ſyngraphis venerat,
mo profugientes ad eum ſe exſules, cum iſte eſſ
Aſia, contulerunt. habuit ſecum eos ab illo temp
& in legationis praedis atque furtis multum illoru
pera conſilioque uſus eſt. hi ſunt illi, quibus in ta

ribus. Eos jam bene cognitos, & re probatos ſecum in
Siciliam duxit. Quo poſtea quam venerunt, mirandum
in modum, canes venaticos diceres, ita odorabantur
omnia & perveſtigabant, ut, ubi quidque eſſent, ali-
qua ratione invenirent. aliud minitando, aliud polli-
cendo, aliud per ſervos, aliud per liberos, per amicum
aliud, aliud per inimicum inveniebant. quidque illis
placuerat, perdendum erat. nihil aliud optabant quo-
rum poſcebatur argentum, niſi ut Hieroni & Tlepo-
lemo diſpliceret. Vere mehercules hoc, judices, di- 14
cam. memini Pamphilum Lilybaetanum, hoſpitem
meum & amicum, nobilem hominem, mihi narrare:
cum iſte ab ſeſe hydriam Boethi manu factam, prae-
claro opere & grandi pondere, per poteſtatem abſtu-
liſſet, ſe ſane triſtem & conturbatum domum rever-
tiſſe, quod vas ejuſmodi, quod ſibi a patre & a majo-
ribus eſſet relictum, quo ſolitus eſſet uti ad feſtos dies,
ad hoſpitum adventum, a ſe eſſet ablatum. Cum ſe-
derem, inquit, domi triſtis, accurrit Venerius: jubet
me ſcyphos ſigillatos ad praetorem ſtatim afferre. per-
mo-

cum Tadium Verris legatum fuiſſe conſtat ex Verrina III. meminit & *Q. Tadii* ſupra: & videtur hic Verris quæſtor fuiſſe. *Hottom.*

Mirandum in modum canes venaticos diceres] Alludit ad Cybiratarum mores, qui venandi ſtudio erant dediti. Sunt enim *Cybrata* in montuoſa & aſpera regione. vide infra. Notanda autem figura hæc quam *abſciſsionem* vocant, nam cum eſſet dicturus *miran tum in modum odorabantur*, præciſe orationem repreſſit & ſic extulit, *Canes venaticos diceres ita odorabantur.* Idem. Locus hic cum Manutio ſic eſt diſtinguendus, *mirandum in modum, canes venaticos diceres, ita odorabantur omnia & perveſtigabant.* ita mirandum in modum odorabantur & perveſtigabant omnia, ut canes venatici poſſent dici. *Gravius.*

Ubi quicquid eſſet] Rectius putarem, *quidque.* Hottom. *Ubi quidquid eſſet*] Id eſt, ubi quidque eſſet: quo modo ſæpe uſurpat Lucretius. *Lambinus. Ubi quidque eſſet*] Haud aliter Pal. ſec. & Cujac. retro vulgati, *quidquid:* quod & dudum improbarat Hottomannus. *Gruter.* Aſſeruit *quicquid* Manutius, ut & Francii liber. Sed Reg. cod. *quicque.*

Boëti manu factam] *Boëtus* ſculptor nobilis, de cujus operibus Plinius libro XXXIII. cap. XII. & libro inſequenti. cap. VIII. *Hottom. Boëti manu factam*] Scribe *Boëthi*, de quo meminit Plinius lib. XXXIII. cap. XII. & lib. XXXIV. cap. VIII. & Pauſanias rerum Eliacarum lib. I. *F. Urſinus.*

Scyphos ſigillatos] In quibus ſigilla quædam inſculpta ſunt, ut deorum, ut animalium. *Hottom.* Non fuerunt inſculpta, ſed ſigillis hoc eſt iconculis ex ære aut argento factis ornata, ut bene Manutius. Sigilla enim ſunt parva ſigna, ſeu parvæ ſtatuæ. *Gravius.*

Ne

motus ſum, inquit: binos habebam: jubeo promi utroſque, ne quid plus mali naſceretur, & mecum ad praetoris domum ferri. eo cum venio, praetor quieſcebat: fratres illi Cybiratae inambulabant. qui, me ubi viderunt, ubi ſunt, Pamphile, inquiunt, ſcyphi? oſtendo triſtis. laudant. incipio queri, me nihil habiturum, quod alicujus eſſet pretii, ſi etiam ſcyphi eſſent ablati. tum illi, ubi me conturbatum vident: Quid vis nobis dare, ut iſti abs te ne auferantur? ne multa, H-S CC. me, inquit, popoſcerunt: dixi me daturum C. Vocat interea praetor: ſcyphos poſcit. tum illos coepiſſe praetori dicere, putaſſe ſe, id quod audiſſent; alicujus pretii ſcyphos eſſe Pamphili: luteum negotium eſſe, non dignum, quod in ſuo argento Verres haberet. Ait ille, idem ſibi videri. ita Pamphilus ſcyphos optimos aufert. Et mehercules ego antea, tametſi hoc neſcio quid nugatorium ſciebam eſſe iſta intelligere; tamen mirari ſolebam, iſtum in his ipſis rebus aliquem ſenſum habere. quem ſcirem nulla in re quidquam ſimile homi-

gens eſſe, ut nuper, videte hominis amentiam, poſteaquam eſt comperendinatus, cum jam pro damnato mortuoque eſſet; ludis Circenſibus mane apud L. Siſennam, virum primarium, cum eſſent triclinia ſtrata, argentumque expoſitum in aedibus; cum pro dignitate L. Siſennae domus eſſet plena hominum honeſtiſſimorum, acceſſit ad argentum: contemplari unum quidque otioſe & conſiderare coepit. mirari ſtultitiam alii, quod in ipſo judicio ejus ipſius cupiditatis, cujus inſimularetur, ſuſpicionem augeret: alii amentiam, cui comperendinato, cum tam multi teſtes dixiſſent, quidquam illorum veniret in mentem. pueri autem Siſennae, credo, qui audiviſſent, quae in iſtum teſtimonia eſſent dicta, oculos de iſto nuſquam dejicere, neque ab argento digitum diſcedere. Eſt boni judicis, parvis ex rebus conjecturam facere uniuscujuſque & cupiditatis & incontinentiae. qui reus lege, & reus comperendinatus, re & opinione hominum paene damnatus, temperare non potuerit maximo conventu, quin L. Siſennae argentum tractaret & conſideraret: hunc in provincia praetorem quiſquam putabit a Siculorum argento cupiditatem aut manus abſtinere potuiſſe?
Verum, uti Lilybaeum, unde digreſſa eſt, oratio rever- 16
tatur, Diocles eſt, Pamphili gener, illius, a quo hydria ablata eſt, Popillius cognomine. ab hoc abaci vaſa omnia, ut expoſita fuerant, abſtulit. Dicat licet ſe emiſſe. etenim hic

Eſt comperendinatus] Vide Verrinam ſecundam extremam. *Hottom.*

Ludis Circenſibus] Qui dabantur in circo maximo dabantur autem certamina equeſtria, de quibus Ovid.

Circus erat pompa celeber, numeroque Deorum:
Primaque ventoſis palma petetur equis.

Dabantur item curulia, de quibus Plinius lib. VIII. cap. XLII. Gellius lib. III. cap. X. *Curricula ludorum Circenſium ſolemnia ſeptem* fuiſſe ſcribit. De iiſdem ludis diximus, in Verrina II. *Idem.*

Acceſſerit ad argentum] Regius & Franc. prim. *acceſſit ad argentum.* & mox iidem: *conſiderare cœpit.* vere. praeterea Reg. *unum quicque.* Graevius.

Quiſquam putavit a Siculorum] Neſcio unde haec labes in recentiores editiones manarit. Legendum enim ex Regio, & Francii codd. nec non vetuſtioribus editionibus: *putabit.* Idem.

Unde digreſſa eſt, oratio revertatur] Libri duo manuſcr. habent, *unde digreſſa eſt oratio, revertamur.* Lamb.

Dicat ſe emiſſe] Reg. *dicat ſe licet emiſſe.* lege cum Lambino: *dicat licet ſe emiſſe.* Graevius.

rum, a quibus auferebat, verſatae eſſe videantur? accipite, ſi vultis, judices, rem ejuſmodi, ut amentiam ſingularem & furorem jam, non cupiditatem ejus per-
18 ſpicere poſſitis. Melitenſis Diodorus eſt, qui apud vos antea teſtimonium dixit. is Lilybaei multos jam annos habitat, homo & domi nobilis, & apud eos, quo ſe contulit, propter virtutem ſplendidus, & gratioſus. de hoc Verri dicitur, habere eum per bona toreumata: in his pocula duo quaedam, quae Theraclia, nominantur, Men-

Vt amentiam ſingularem, ut furorem] Reg. *ut amentiam ſingularem & furorem.* Optime. *Grævius.*

Per bona toreumata] *Toreumata* dicuntur opera ſculpta & cælata, παρὰ τὸ τορεύειν. *Mentorem* autem in vaſis cælandis mirum artificem fuiſſe teſtis eſt Plinius, lib. XII. *Hottoman.* Non eſt idem *ſculpere* & *cælare*. Τόρευμα Græcis proprie argentum cælatum, τορευταὶ cælatores. Hinc τορευτὰ vaſa cælata. & σιν εἰκὰ φιάλας ἀπύρου χρυσοῦ τέσσαρας, καὶ κρατῆρας ἀργυροῦς τῆς παλαιᾶς τέχνης δύο, καὶ ποτηρίων Θηρικλείων ζεύγη δύο. Id eſt miſi ad te, *ut teſtarer meam tuorum erga me meritorum memoriam, & ut intelligeres me grato eſſe animo, phialas ex auro puro quatuor, & crateras argenteas antiqui artificii duas, & poculorum Thericleorum paria duo.* Commemorat & Athenæus lib. XI. *Lambin.*

Quæ Heraclea vocantur] Locus miſere ve-

Mentoris manu, ſummo artificio, facta. quod iſte ubi audivit, ſic cupiditate inflammatus eſt non ſolum inſpiciundi, verum etiam auferendi, ut Diodorum ad ſe vocaret ac poſceret. Ille, qui illa non invitus haberet, reſpondet ſe Lilybaei non habere: Melitae apud quendam propinquum ſuum reliquiſſe. Tum iſte continuo mittit homines certos Melitam: ſcribit ad quosdam Melitenſes, ut ea vaſa perquirant: rogat Diodorum, ut ad illum ſuum propinquum det litteras. nihil ei longius videbatur, quam dum illud videret argentum. Diodorus, homo frugi ac diligens, qui ſua ſervare vellet, propinquo ſuo ſcribit, ut iis, qui a Verre veniſſent, reſponderet, illud argentum ſe paucis illis diebus miſiſſe Lilybaeum. Ipſe interea recedit. abeſſe ab domo paulliſper maluit, quam praeſens illud optime factum argentum amittere. Quod ubi audivit iſte, usque eo eſt commotus, ut ſine ulla dubitatione inſanire omnibus ac furere videretur. quia non potuerat argentum eripere, ipſe a Diodoro erepta ſibi vaſa optime facta dicebat: minitari abſenti Diodoro, vociferari palam, lacrymas interdum vix tenere. Eriphylam accepimus in fabulis ea cupiditate, ut, cum vidiſſet monile, ut opinor, ex auro & gemmis, pulchritudine ejus in-

riſtophanis tempore, ſed poſtea pocula quæ ad fictilium illorum imitationem fiebant, ſive ex terebintho, aliove ligno, ſive ex argento vitrove eſſent Thericlea dicebantur. Vt docuit Salmaſius in Exercitationibus Plinianis p.734. qui & ibi hanc iſtius loci emendationem probat. *Gravius.*

Mittit homines certos] Data opera, non alia de cauſa, miſſos, niſi ut nuntium illud deferrent. Sæpe alibi ſic locutus eſt. *Hottom.*

Eryphylam accipimus in fabulis] Vxor fuiſſe traditur Amphiarai vatis, qui cum ab Adraſto rege ad bellum magna contentione vocaretur, neque tamen parere vellet, quod ſe nunquam inde rediturum tanto ante præviderat, ſeſeque ideo abdidiſſet, tandem ab uxore aureo monili a rege corrupta proditus eſt, & in bellum proficiſci coactus: ubi hiatu terræ abſorptus eſt. Plato de Rep. IX. Οὐκ ἄρα ἄθλιος ἐςὶ, καὶ πολὺ ἐπὶ δεινοτέρῳ ὀλέθρῳ χρυσὸν δωροδοκεῖ ἢ Ἐριφύλη, ἐπὶ τῇ τοῦ ἀνδρὸς ψυχῇ τὸν ὅρμον δεξαμένη. *Nonne miſer eſt, multoque graviorem ſibi perniciem quærit dum aurum accepit, quam Eriphyla, quæ ut ſalutem viri proderet, monile accepit? Monile autem dictum*, inquit Feſtus, *eſt ornatus muliebris qualem habuiſſe Eriphylam fabula ferunt. Ex eo etiam equis dependens a collo ornamentum monile appellatur.* Hottom.

incenſa, ſalutem viri proderet. ſimilis iſtius cupiditas: hoc etiam acrior atque inſanior, quod illa cupiebat id, quod viderat: hujus libidines non ſolum oculis, ſed
19 etiam auribus excitabantur. Conquiri Diodorum tota provincia jubet. ille ex Sicilia jam caſtra moverat, & vaſa collegerat. Homo, ut aliquo modo illum in provinciam revocaret, hanc excogitavit rationem: ſi haec ratio potius, quam amentia nominanda eſt. apponit de ſuis canibus quendam, qui dicat, ſe Diodorum Melitenſem rei capitalis reum velle facere. Primo mirum omnibus videri, Diodorum reum, hominem quietiſſimum, ab omni non modo facinoris, verum etiam minimi errati ſuſpicione remotiſſimum. deinde eſſe perſpicuum, fieri omnia illa propter argentum. Iſte non dubitat jubere nomen deferri: & tum primum opinor iſtum abſentis nomen recepiſſe. Res clara Sicilia tota, propter caelati argenti cupiditatem reos fieri rerum capitalium: neque ſolum praeſentes reos fieri, ſed etiam abſentes. Diodorus Romae ſordidatus circum patronos

rem claram eſſe & invidioſam: inſanire hominem; periturum hoc uno crimine, niſi caviſſet. Iſte etiam tum patrem, ſi non in parentis, at in hominum numero putabat: ad judicium nondum ſe ſatis inſtruxerat: primus annus erat provinciae, non, ut in Sthenio, jam refertus pecunia. itaque furor ejus paullulum non pudore, ſed metu ac timore repreſſus eſt. condemnare Diodorum non audet; abſentem de reis eximit. Diodorus interea praetore iſto prope triennium provincia domoque caruit. ceteri non ſolum Siculi, ſed etiam cives Rom. hoc ſtatuerant: quoniam iſte tantum cupiditate progrederetur, nihil eſſe quod quiſquam putaret, ſe, quod iſti paullo magis placeret, conſervare aut domi retinere poſſe. Poſtea vero quam intellexerunt, iſti virum fortem, quem ſumme provincia exſpectabat, Q. Arrium, non ſuccedere, ſtatuerunt ſe nihil tam clauſum, neque tam reconditum poſſe habere, quod non iſtius cupiditati apertiſſimum promtiſſimumque eſſet. Tum iſte ab equite Romano ſplendido & gratioſo, Cn. Calidio, cujus filium ſciebat ſenatorem populi Romani & judicem eſſe, equuleos argenteos nobiles, quique maximi fuerant, aufert. Imprudens huc incidi, judices, emit enim non abſtulit. nollem dixiſſe. jactabit ſe, & in his equitabit equuleis. Emi: pecuniam ſolvi. Cre-

Ad judicium] Subaudi *corrumpendum*. Nam ad eam ſe rem inſtruebat, ut ſaepe alias dictum eſt. *Hottom.*

Abſentem de reis eximit] *Eximere de reis*, eſt nomen alicujus in reorum albo inducere: ut in commentario verb. juris expoſuimus. *Idem.*

Qui Q. Maximi fuerant] Quis ille vero Q. *Maximus*, nuſquam alibi pictus aut fictus? Sed vide, ne rectius legatur, *quique maximi fuerant*, hoc eſt pretioſiſſimi, quique venire potuerant plurimo. Vlpianus in Pandectis ad L. Aquiliam l. 23. ait, *occaſionem hominis occiſi ad id tempus referri, quo plurimi in eo anno fuit.* Adjuvat conjecturam Priſcianus quoque, qui haec laudat fine libri III. *quique maximi fuerant.* Gulielmius. Accedit his Regius in quo, *quique maxime fuerant.*

In his equitabit equuleis] Iactabit ſe, quaſi idoneam defenſionem nactus: & jactabit ſe ut agitatores, qui in equis deſultoriis equitant, ſeſeque oſtentant. *Hottom.* *Equitabit*, quod eſt, ſe oſtentabit, ſe jactabit. qua in ſignificatione verbo *equitandi*, niſi me memoria fallit, utitur Anobius: & Horat. epod. od. 7. pro inſultabo dixit. *Vectabor humeris tunc ego inimicis eques.* Turnebus.

Credo, etiam tabulae proferentur. eſt tanti. cedo tabulas. dilue ſane crimen hoc Calidianum, dum ego tabulas adſpicere poſſim. Verumtamen quid erat, quod Calidius Romae quereretur, ſe, cum tot annos in Sicilia negotiaretur, abs te ſolo ita eſſe contemtum, ita deſpectum, ut etiam una cum ceteris Siculis diſpoliaretur, ſi emeras? quid erat, quod confirmabat, ſe abs te argentum eſſe repetiturum, ſi id tibi ſua voluntate vendiderat? tu porro poſſes facere, ut Cn. Calidio non redderes? praeſertim cum is L. Siſenna, defenſore tuo tam familiariter uteretur: & cum ceteris familiaribus Siſennae reddidiſſes? denique non opinor negaturum eſſe te, homini honeſto, ſed non gratioſiori, quam Cn. Calidius eſt, L. Cordio argentum per Potamonem, amicum tuum, reddidiſſe. qui quidem ceterorum cauſam apud te difficiliorem fecit. Nam cum te compluribus confirmaſſes redditurum, poſtea quam Cordius pro teſtimonio dixit, te ſibi reddidiſſe, finem reddendi feciſti: quod intellexiſti, te, praeda de manibus amiſſa, teſtimonium tamen effugere non poſſe.

licuit argentum habere benefactum: licuit poſſe dome-
ſticis copiis, cum magiſtratum, aut aliquem ſuperiorem
invitaſſet, ornare & apparare convivium. multi domi Cn.
Calidii cum imperio ac poteſtate fuerunt: nemo inventus
eſt tam amens, qui illud argentum tam praeclarum ac
tam nobile eriperet: nemo tam audax, qui poſceret: nemo
tam impudens, qui poſtularet, ut venderet. Superbum
eſt enim, judices, & non ferendum, dicere praetorem in
provincia homini honeſto, locupleti, ſplendido, vende
mihi vaſa caelata, hoc eſt enim dicere. Non es dignus tu,
qui habeas, quae tam bene facta ſint; meae dignitatis iſta
ſunt. Tu dignior, Verres, quam Calidius? qui, ut non
conferam vitam atque exiſtimationem tuam cum illius,
neque enim eſt conferenda, hoc ipſum conferam, quo tu
te ſuperiorem fingis: quod H-S LXXX millia diviſoribus,
ut praetor renuntiarere, dediſti; trecenta accuſatori, ne
tibi odioſus eſſet. ea re contemnis equeſtrem ordinem ac
deſpicis? ea re indignum tibi viſum eſt, quidquam, quod
tibi placeret, Calidium potius habere, quam te? Iactat 21
ſe jamdudum de Calidio: narrat omnibus, ſe emiſſe. num
etiam de L. Papirio, viro primario, locuplete, honeſtoque
equite Romano thuribulum emiſti? qui pro teſtimonio
dixit, te, cum inſpiciendum popoſciſſes, avulſo emble-
mate remiſiſſe: ut intelligatis, in homine intelligentiam
eſſe,

Aliquem ſuperiorem invitaſſet] Notanda vocabuli ſignificatio: ut *ſuperior* in eo dicatur, quæ præſtantior eſt dignitate, veluti magiſtratus. Auctor Rhetoricorum ad Herennium ſic loquutus eſt, *In ſuperiores contumax; in aquos & pares faſtidioſus; in inferiores crudelis.* Hott.

Non ferendum] Nam ſive civis, ut Calidius: ſive ſocius eſt, honore dignus habendus eſt. *Idem.*

Quo tu te ſuperiorem fingis] Quod videlicet honores in civitate adeptus es: cum ille privatus in equeſtri gradu permanſerit. Itaque docet illum non dignitate, ſed pretio & largitione eos honores adeptum fuiſſe. *Idem.*

H-S LXXX.] Coronatorum duo millia. De diviſoribus autem dictum eſt Verr. II. *Idem.*

Accuſatori] Qui te ambitus accuſare inſtituerat: Et H-S trecenta millia, id eſt, aureorum ſeptem millia, & præterea quingentos. *Idem.*

Equeſtrem ordinem] Cui aditus ad patricios honores non patebat. *Idem.*

Avulſo emblemate remiſiſſe] Reg. *revulſo emblemate remiſſe.* quod non ſpreverim. Paullo ante idem codex, ut & Francii *Papinio*, pro *Papirio*. præterea *L.* in Regio deſideratur. *Gravius.*

Vt intelligatis] Argumentum ex repugnantibus: Nam & avaritia duceba-

tur

eſſe, non avaritiam; artificii cupidum, non argenti fuiſſe. Nec ſolum in Papirio fuit hac abſtinentia: tenuit hoc inſtitutum in thuribulis omnibus, quaecumque in Sicilia fuerunt. incredibile eſt autem quam multa, & quam praeclara fuerint. Credo tum, cum Sicilia florebat opibus & copiis, magna artificia fuiſſe in ea inſula. nam domus erat ante iſtum praetorem nulla paullo locupletior, qua in domo haec non eſſent, etiamſi praeterea nihil eſſet argenti; patella grandis cum ſigillis ac ſimulacris deorum; patera, qua mulieres ad res divinas uterentur; thuribulum. haec autem omnia antiquo opere & ſummo artificio facta: ut hoc liceret ſuſpicari, fuiſſe aliquando apud Siculos peraequa proportione cetera: ſed quibus multa fortuna ademiſſet, tamen apud eos remanſiſſe ea, quae religio retinuiſſet. Dixi, judices, multa fuiſſe fere apud Siculos omnes: ego idem confirmo, nunc ne unum quidem eſſe. Quid hoc eſt? quod monſtrum, quod prodigium in

& perſcrutabantur omnia. Si quod erat grande vas & ma-
jus opus inventum, laeti adferebant. ſi minus ejuſmodi
quippiam venari potuerant; illa quidem certe pro lepu-
ſculis capiebantur, patellae, paterae, thuribula. Hic
quos putatis fletus mulierum? quas lamentationes fieri
ſolitas eſſe in hiſce rebus? quae forſitan vobis parvae eſſe
videantur: ſed magnum & acerbum dolorem commo-
vent, mulierculis praeſertim, cum eripiuntur e manibus
ea, quibus ad res divinas uti conſuerunt, quae a ſuis acce-
perunt, quae in familia ſemper fuerunt. Hic nolite 22
exſpectare, dum ego hoc crimen agam oſtiatim, ab
Aeſchylo Tyndaritano iſtum pateram abſtuliſſe, a Thra-
ſone item Tyndaritano patellam, a Nymphodoro A-
grigentino thuribulum. cum teſtes ex Sicilia dabo,
quem volet, ille eligat, quem ego interrogem de pa-
tellis, pateris, thuribulis: non modo oppidum nullum,
ſed ne domus quidem ulla paullo locupletior expers
hujus injuriae reperietur. quin cum in convivium ve-
niſſet, ſi quidquam coelati adſpexerat, manum abſti-
nere, judices, non poterat. Cn. Pompejus eſt Philo,
qui fuit Tyndaritanus. is cenam iſti dabat apud villam in
Tyndaritano. fecit, quod Siculi non audebant. ille, ci-
vis Romanus quod erat, impunius id ſe facturum putavit.
appoſuit patellam, in qua ſigilla erant egregia. iſte con-
tinuo ut vidit, non dubitavit illud inſigne penatium,
ho-

ſulem ſcribens, lib. Epiſt. Famil. VIII. *Item*, inquit, *de Pantheris, ut Cybiratas accerſas, curesque mihi ut venentur.* Hott.

Laeti auferebant] Reg. & Franc. *laeti adferebant*, tanquam captam in venatione feram. *Gravius.*

Pro lepuſculis] Iocans perſtat in metaphora de canibus: & *lepuſculos* appellat furta parvula. *Idem.*

Agam oſtiatim] Perſequar enumerando unamquamque domum in qua aliqua expilavit. *Idem.*

Non modo oppidum nullum, ſed ne domus quidem ulla paullo &c.] Illud *ulla* addidi ſuaſu Cujac. ac Hitt. haud tamen ita abſurde Pall. Grut. edd. vett. *nullum: domus nulla paullo*, ſine *ſed ne*, item *quidem*. Gruter. Sic & Franc.

Qui cum in convivium] Vetus, *Quis cum in convivium.* & ſic emenda. *Hottomannus.*

Coenam iſti dabat apud villam in Tyndaritano] *Apud villam, in villa*, inquit, Non. Marcellus. Sic Terentius, *apud forum modo e Davo audivi.* Idem.

Illud inſigne penatium] Ornamentum ſacrarii, in quo penates collocabantur. *Idem.*

En-

hoſpitaliumque deorum, ex hoſpitali menſa tollere. ſed tamen, quod antea de iſtius abſtinentia dixeram, ſigillis avulſis reliquum argentum ſine ulla avaritia reddidit. Quid? Eupolemo Calactino, homini nobili, Lucullorum hoſpiti ac perfamiliari, qui nunc apud exercitum cum L. Lucullo eſt, non idem fecit? cenabat apud eum. argentum ille ceterum purum appoſuerat, ne purus ipſe relinqueretur; duo pocula non magna, verumtamen cum emblematis. hic, quaſi feſtivum acroama, ne ſine corollario de convivio diſcederet, ibidem convivis inſpectantibus emblemata avellenda curavit. Neque ego nunc iſtius facta omnia enumerare conor: neque opus eſt, nec fieri ullo modo poteſt. Tantummodo uniuſcujuſque de varia improbitate generis indicia apud vos & exempla profero.

ne-

Eupolemo Calactino] Vetus liber habet *Eupolemo Gelaſtino*. F. Vrſinus. *Eupolemo Calactino*] Forte *Galatino*. Pall. tamen & Grut. *Galaſtino*. Gruter. Imo Calactino vide ad III Verrin. 43.

Qui nunc apud exercitum cum L. Lu- alibi, tum in Epiſt. ad Trebatium, cujus initium eſt, *accepi* a te, lib. Epiſtol. VII. Verbum autem *apponebat*, quomodo ſuperiore in loco conſiſteret, conjectura aſſequi non poſſum. Gloſſema ſane ex ſuo, id eſt, extremo loco

neque enim ita ſe geſſit in his rebus, tanquam rationem
aliquando eſſet redditurus: ſed prorſus ita, quaſi aut reus
numquam eſſet futurus, aut, quo plura abſtuliſſet, eo
minore periculo in judicium eſſet venturus: qui haec,
quae dico, jam non occulte, non per amicos, atque in-
terpretes, ſed palam de loco ſuperiore ageret, pro impe-
rio & poteſtate. Catinam cum veniſſet, oppidum locu- 23
ples, honeſtum, copioſum, Dionyſiarchum ad ſe proago-
rum, hoc eſt, ſummum magiſtratum, vocari jubet. ei
palam imperat, ut omne argentum, quod apud quemque
eſſet Catinae, conquirendum curaret, & ad ſe transfe-
rendum. Philarchum Centuripinum, primum hominem
genere, virtute, pecunia, non hoc idem juratum dicere
audiſtis, ſibi iſtum negotium dediſſe atque imperaſſe,
ut Centuripinis, in civitate totius Siciliae multo maxi-
ma & locupletiſſima, omne argentum conquireret, &
ad ſe comportari juberet? Agyrio ſimiliter iſtius imperio
vaſa Corinthia per Apollodorum, quem teſtem audiſtis,
Syracuſas deportata ſunt. Illa vero optima, quod, cum
ad Haluntium veniſſet praetor laborioſus & diligens,
ipſe

Pardiorum. hoc eſt, ſummum magiſtratum] Pro *Pardiorum* corrigendum putarem *Proagorum*. ut hac eadem oratione, *Diſcedens mandat Proagoro Sopatro, ut demoliatur. Proagorus refert rem ad Senatum.* Et paulo poſt, pagina inſequenti, *C. Marcelli ſtatuam delegit in ea Sopatrum, hominem tum domi nobilem, tum ſummo magiſtratu praeditum, divaricari ac deligari jubet.* Hott. Quidam putant verba illa *ſummum magiſtratum*, interpretis alicujus tranſlationem eſſe, quos non ſequor. In aenea apud me tabella, in qua Agrigentinorum decretum quoddam inciſum eſt, PROAGORVS hic ita deſcribitur: Ἐπὶ ἱεροθύτα Νυμφοδώρου τῦ Φίλωνος, παραγρεύσαντος βουλᾶς, προεδρευούσας τᾶς φυλᾶς τῶν Ὑλλέων, προαγορεύοντος Διοκλέους τῦ Διοκλέους, γραμματεύοντος Ἀφροδισίου τῦ Ἀλεξάνδρου. F. Vrſinus. Tota haec tabula invenitur apud Gruterum in inſcript. corpore p. 401. Vera eſt emendatio *proagorum*, & certa, quam recepit princeps Lambinus. poſt eum ſecutus eſt Gruterus. & ſic ſane eſt in Regio.

Primum hominem] Vulgata *primarium*, ſed contra edd. vett. & mſſ. Pall. Cujac. Gru‑. Forſan adſitum *hominem* eſt emblema ſcribae. *Gruterus.*

Illa vero optima] Repetendum, & ſubaudiendum verbum ſuperius, *Indicia atque argumenta iſtius improbitatis ſunt.* Hottoman. *Illa vero optima*] Subint. judicia & exempla. ſed legendum fortaſſe eſt. *Illa vero notiſſima, &c.* Lambinus.

Cum Haluntium veniſſet] Omnes libri veteres, *Cum ad Haluntium.* quo modo ſine dubio corrigendum putarem. cum ex iis quae ſequuntur, non *Haluntium* veniſſe, id eſt, in oppidum ingreſſum eſſe, ſed ad oppidum tantum acceſſiſſe appareat. & ſic loquitur, infra,

ipſe in oppidum accedere noluit, quod erat difficil
ſcenſu atque arduo; Archagatum Haluntinum, homi
non ſolum domi ſuae, ſed tota Sicilia in primis nobil
vocari juſſit: ei negotium dedit, ut, quidquid Hal
eſſet argenti caelati, aut, ſi quid etiam Corinthiorum
omne ſtatim ad mare ex oppido deportaretur. eſcend
oppidum Archagatus homo nobilis, qui a ſuis & am
& diligi vellet: ferebat graviter, illam ſibi ab iſto
vinciam datam: nec quid faceret habebat. pronunt
quid ſibi imperatum eſſet: jubet omnes proferre, q
haberent. metus erat ſummus. ipſe enim tyrannus
diſcedebat longius: Archagatum & argentum in le
ca cubans ad mare infra oppidum exſpectabat. qu

c

fra. *Hottom.* *Cum ad Haluntium veniſſet, &c.*] Eſt a Pall. Grut. edd. antiquis. mediæ ætatis edd. abjicere *ad.* neſcio quare, Manutii habent *Haluntium*, contra eoſdem omnes libros. *Gruter.*

Ipſe in oppidum aſcendere noluit] Sic

quid Halunti eſſet argenti cælati, a
quid etiam Corinthiorum, ut om
tim, &c. quæ ſcriptura ferri pote
intelligamus, particulam, *ut*, e
ratam: quod non eſt Ciceroni, P
& aliis inuſitatum. *Lambinus.*

ırſum in oppido factum putatis? quem clamorem? porro fletum mulierum? qui viderent equum num introductum, urbem captam eſſe dicerent. i ſine thecis vaſa, extorqueri alia de manibus mu-a, effringi multorum fores, revelli clauſtra. Quid putatis? ſcuta ſi quando conquiruntur a privatis llo ac tumultu, tamen homines inviti dant, etſi utem communem dari ſentiunt: ne quem pute-ıe maximo dolore argentum caelatum domo, alter eriperet, protuliſſe. omnia deferuntur. Cy-e fratres vocantur: pauca improbant: quae pro-t, iis cruſtae, aut emblemata detrahuntur. Sic ıtini, excuſſis deliciis, cum argento puro domum :erunt. Quod umquam, judices, hujuſmodi e- 24
:ulum in illa provincia fuit? avertere aliquid de :o quam obſcuriſſime per magiſtratum ſolebant: etiam

ıderent] Pro, *qui hoc vidiſſet*, *ıam exiſtimaſſet*. Hottom.
ı *Trojanum introductum*] Pro-figura dictum, pro calamita-ıtem. Sic in ea pro Muræna, *tus eſt, inquam, equus Trojanus, nquam me conſule dormientes op-i.* Idem.
i ſine thecis vaſa] Placet *efferri ı vaſa*: F. Vrſinus.
mata detrahuntur] Reg. & *ıtrahebantur.*
provincia fuit?] Omnes vete-anuſcripti & impreſſi libri, *In incia fuit?* quod ſine cauſa, & mere, ac petulanter immuta-Nam ſi aliter legeremus, quæ ı proximis verbis ſubeſſet, *A-iquid ſolebant*, *Etiam aliquid oc-ferebant?* *Quos enim ſignificare* Hæc autem antiqua lectione ı nemini quod ſignificet, ob-rit, cum aperte magiſtratus eos ret, qui hanc ipſam provin-tro & iniquo imperio admini-, qui etiam repetundarum judi-nati fuerant, ut oſtendit, ſu-m ait, *ex ea provincia Prætores condemnatos eſſe complures, duos tantum abſolutos*. Sed video quid corrigendi cau-ſam huic importuno emendatori præ-buerit. Nonius Marcellus in dictione *everriculum*, hoc modo hunc locum profert. Quaſi vero religioſe Nonius auctorum locos deſcripſerit: ac non ſa-tis habuerit, eos eatenus attingere at-que indicare, quatenus propoſita voca-bula notari intelligique poſſet. Cujus rei documenta ſunt innumera, ſed exempli cauſa vide in dictione *tangere*, locum Verrinæ v. quem teſtem citavit. *Hottom.* *Everriculum in illa provincia*] Miror non obſecutum P. Mānutium Hottomanno, jubenti reponere hanc lectionem ex omnibus ſcriptis utroque editis: neque aliter Pall. Grut. Is tamen & Lambinus, *ulla in prov.* Gruter.

Per magiſtratum] Siculum: cujus o-pera in furtis utebantur. *Hottom.* *Per magiſtratum*] Sic quidem mſſ. Italica. ſed Gallicum Cujacii *per magiſtrum*; quod non videbatur diſplicere Guliel-mio, ut is notaretur qui bonorum pu-blicæ præeſſet auctioni: de quali Cice-ro lib. 1. Epiſt. 1. ad Atticum, & alibi ſæpius. *Gruterus.* Probarem & ipſe *ma-*

gi-

etiam aliquid de privato nonnumquam occulte auferebant: & illi tamen condemnabantur. &, ſi quaeritis, ut ipſe de me detraham, illos ego accuſatores puto fuiſſe, qui hujuſmodi hominum furta odore, aut aliquo leviter preſſo veſtigio perſequebantur. Nam nos quidem quid facimus in Verre, quem in luto volutatum totius corporis veſtigiis invenimus? permagnum eſt in eum dicere aliquid, qui praeteriens, lectica paullisper depoſita, non per praeſtigias, ſed palam per poteſtatem, uno imperio oſtiatim totum oppidum compilarit? At tamen, ut poſſet dicere ſe emiſſe, Archagatho imperat, ut aliquid illis, quorum argentum fuerat, nummulorum dicis cauſa daret. invenit Archagathus pau-

giſtrum, ſi plures codices ſuffragerentur. Sed Ciceronem ſcripſiſſe cenſeo, *per magiſtratus* nimirum Siculos, quos opponit *privatis*. Nam *magiſtratus* numquam de collegio rempublicam regentium, ſed de uno homine conſtituto

nere loquendi uſus eſt in his ipſis orationibus non ſemel. *Hottom.*

Per praſtigia] Quod paulo ante dixit occulte. *Idem.*

Aliquid nummorum dicis cauſa daret] Hæc locutio quid ſignificet, non ita

paucos, qui vellent accipere: his dedit. eos nummos tamen iſte Archagatho non reddidit. voluit Romae petere Archagathus: Cn. Lentulus Marcellinus diſſuaſit, ſicut ipſum dicere audiſtis. RECITA ARCHAGATHI ET LENTVLI TESTIMONIVM. Et, ne forte hominem exiſtimetis hanc tantam vim emblematum ſine cauſa coacervare voluiſſe, videte, quanti vos, quanti exiſtimationem populi Romani, quanti leges & judicia, quanti teſtes, Siculos negotiatores fecerit. poſtea quam tantam multitudinem collegerat emblematum, ut ne unum quidem cuiquam reliquiſſet, inſtituit officinam Syracuſis in regia maximam pa-

ficant, præſertim cum ſatis conſtet; *dicis cauſa* apud Latinos nihil aliud ſignificare, quam apud Græcos δείξεως ἕνεκα. Quanquam de voce δίκη derivata quoque videri poſſit. ut non *dicis*, ſed *dicos cauſa* ſcribamus, cum δίκη plerumque ritum modumque ſignificet: ut *dices cauſa*, ritus tantum obſervandi cauſa, ac non revera fieri aliquid dicatur. unde δίκην etiam adverbium pro *inſtar* Græci uſurpant. Latinas in hoc genere locutiones apud Cæſarem iſtas obſervavimus, *ad ſpeciem*, *per cauſam*, *ſimulatione*, *ſpeciem atque opinionem præbere*. In libro de Bello Gall. I. *Omnes alarios in conſpectu hoſtium poſuit, ut ad ſpeciem alariis uteretur.* Item de Bello Civili, *Qua re animadverſa Varus, & terrore exercitus cognito, buccinatore in caſtris, & paucis ad ſpeciem tabernaculis relictis, de tertia vigilia ſilentio exercitum in oppidum reducit.* Eodem rurſus lib. I. *Retineri legiones duas, quæ ab ſe ſimulatione Parthici belli ſint abducta.* Et lib. II. *Speciem atque opinionem pugnantium præberent.* Et lib. VII. *Mulioneſque cum caſſidibus equitum ſpecie ac ſimulatione collibus circumvehi jubet.* Eodem rurſus libro, *Per cauſam ſupplementi, equitatuſque cogendi, ab exercitu diſcedit.* Quem Livius imitatus lib. II. *Per cauſam*, inquit, *renovati ab Æquis belli*: Cicero ſupra, *Per ſimulationem ædilitatis dixit*, quod vulgo dicimus, *prætextu ædilitatis*, *ſigna ablata ex urbibus, quatridui cauſa, per ſimulationem ædilitatis. Per nomen: Quantam quiſque concupierit pecuniam: tantam licebit per cellæ nomen æſtimationis magnitudine conſequatur*, atque hæc quidem de vetuſta locutione olim ſcripſeram: ſed poſtea in commentario verborum juris originem ejus alteram judicavi. *Hott.* Nimirum ibi notat eſſe *dicis* ab obſoleto *dex* vel *dix*, ut judex judicis. Sed recte Chariſius obſervat eſſe μονόπτωτον. vide Voſſii etymologicum in *dica* & quos ibi laudat.

Cn. Lentulus Marcellinus] Apparet ex Marcellorum familia fuiſſe, a Lentulo vero adoptatum. nam hic mos erat adoptantium, de quo alio loco explicavimus. *Hottom.*

Quanti teſtes Siculos, negotiatoreſque fecerit] Libri manuſcripti habent, *quanti teſteis, Siculos negotiatores fecerit*. Lamb. Optime! Sic ſane & Reg. cod. *Grav.*

Inſtituit officinam Syracuſis in regia maximam] Hunc locum emendavi, poſita hic interpunctione poſt nomen, *maximam*: & ex, *regiam*, detracta littera *m*. idque ex auctoritate duorum librorum manuſcr. *Lamb.* *Inſtituit officinam Syracuſis: in regiam maximam palam*] Codex Cujacii ac Gruteri: *Inſtituit officinam Syracuſis in regia maximam, palam &c.* forſan melius. & ſic quoque Hittorpianus. *Gruterus.* Nihil

palam, artifices omnes, caelatores, ac vaſcularios convocari jubet: & ipſe ſuos complures habebat. eo conducit magnam hominum multitudinem. menſes octo continuos opus his non defuit, cum vas nullum fieret, niſi aureum. tum illa, ex patellis & thuribulis quae evellerat, ita ſcite in aureis poculis illigabat, ita apte in ſcyphis aureis includebat, ut ea ad illam rem nata eſſe diceres: ipſe tamen praetor, qui ſua vigilantia pacem in Sicilia dicit fuiſſe, in hac officina majorem partem diei cum tunica pulla ſedere ſolebat & pallio. Haec ego, judices, non auderem proferre, ni vererer, ne forte plura de iſto ab aliis in ſermone, quam

certius eſt lectione, quam & Lambinus probavit, libri Cujacii & Gruteri, quam & firmat Reg. ac Francii primus, niſi quod pro *maximam* in hoc ſcribatur quoque *maxima*, male. Ex vulgatis editionibus vix quicquam ſani elicias. Quid enim hic ſibi vult *regia maxima?* imo maximam inſtituit officinam in regia propoſitis tot emblematis. *Grav.*

bium a cymba; ut alia pleraque poculorum genera, de quo Macrobius lib. v. Saturn. cap. 21. *Gruterus.*

Cum tunica pulla ſedere ſolebat & pallio] *Pullus color*, ater, terræ ſimilis. Ipſe in Vatinum, *Atque illud etiam ſcire ex te cupio, quo conſilio aut qua mente feceris, ut in epulo Q. Arrii familiaris mei cum toga pulla accumberes.* Et paulo poſt.

juam a me in judicio audiſſe vos diceretis. Quis enim ſt, qui de hac officina, qui de vaſis aureis, qui de iſtius pallio, tunica pulla non audierit? quem voles de conventu Syracuſanorum virum bonum nominato. producam. nemo erit, quin hoc ſe aut vidiſſe, aut audiſſe dicat. O tempora, o mores! nihil nimium vetus proferam. Sunt veſtrum, judices, quam multi, qui L. Piſonem cognoverunt, hujus L. Piſonis, qui praetor fuit, patrem. is cum eſſet in Hiſpania praetor, qua in provincia occiſus eſt, neſcio quo pacto, dum armis exercetur, anulus aureus, quem habebat, fractus eſt & comminutus. cum vellet ſibi anulum facere, aurificem juſſit vocari in forum ad ſellam Cordubae, & ei palam appendit aurum. hominem in foro ſellam jubet ponere, & facere anulum, omnibus praeſentibus. Nimium fortaſſe dicet aliquis hunc diligentem. hactenus reprehendat, ſi qui volet: nihil amplius. verum fuit ei concedendum. filius enim L. Piſonis erat, ejus, qui primus de pecuniis repetundis legem tulit. Ridiculum eſt nunc de Verre me dicere, cum de Piſone Frugi dixerim. verumtamen quantum interſit videte. Iſte cum aliquot abacorum faceret vaſa aurea, non laboravit, quid non modo in Sicilia, verum etiam Romae in judicio audiret. ille in auri ſemuncia totam

Sunt veſtrum, judices, aliquam multi] Sic reſtitui, cum eſſet ſcriptum in libris manuſcr. *alii quam multi*. in vulgatis autem, *quam multi*, plane mendoſe. Sed praeterea hoc diſſimilitudinis eſt in libris veteribus quod non habent vocem *judices*. Lambinus. Peſſime hæc interpolavit Lambinus: *quam multi* Ciceroni familiaris eſt locutio, pro valde multi. ſic *littera quam grata* ſunt pergratæ. Alibi plura. In Reg. *Sunt veſtrum alii quam multi*. Grævius.

Is cum eſſet in Hiſpania prætor] Reg. *Et cum eſſet in Spania prætor*. ſcribendum: *Ei, cum eſſet in Hiſpania prætor*. paullo poſt reſcripſi ex eod. cod. *in forum*. Vulgati *in foro*. Idem.

Ad ſellam] Prope tribunal, *ad ſellam* Prætoris eburneam. *Hottom.*

Faceret vaſa] Eſt colligeret, conquireret, ut *facere rem, exercitum*. Græv.

Quid non modo in Sicilia, verum etiam Roma in judicio audiret] *Audiretur*, rectius putarem. Sententia quidem ſic poſtulat. *Hottom.* *Non laboravit, quid non modo in Sicilia, verum etiam Roma in judicio audiret*] Hottomannus vult legi, *non laboravit, quin, &c. audiretur*. in libris manuſcr. nihil eſt varietatis in verbo, *audiret*: ſed in particula, *quid*. illi enim habent, *non laboravit, quid, &c. audiret*. quæ ſcriptura ſine dubio recta eſt, & jam ante a Mureto lib. 3. variar. lection. comprobata. *Lambinus.*

Quid

tam Hiſpaniam ſcire voluit, unde praetori anulus fieret. nimirum, ut hic nomen ſuum comprobavit: ſic ille co-
26 gnomen. Nullo modo poſſum omnia iſtius facta aut memoria conſequi, aut oratione complecti. genera ipſa cupio breviter attingere: ut hic modo me commonuit Piſonis anulus, quod totum effluxerat. Quam multis iſtum putatis hominibus honeſtis de digitis anulos aureos abſtuliſſe? numquam dubitavit, quotieſcumque alicujus aut gemma, aut anulo delectatus eſt. Incredibilem rem dicam, ſed tam claram, ut ipſum negaturum non arbitrer. Cum Valentio ejus interpreti epiſtola Agrigento allata eſſet, caſu ſignum iſte animadvertit in cretula. placuit ei: quaeſivit unde eſſet epiſtola: reſpondit, Agrigento. iſte litteras ad quos ſolebat miſit, ut is anulus ad ſe primo quoque tempore afferretur. ita litteris iſtius patrifamilias L. Titio cuidam civi Romano anulus de digito detractus eſt. Illa vero ejus cupiditas incredibilis eſt. nam ut in ſingula conclavia, quae iſte non modo Romae, ſed in omnibus villis habet,

nulla domus in Sicilia locuples fuit, ubi iſte non textrinum inſtituerit. Mulier eſt Segeſtana, perdives & nobilis, Lamia nomine. per triennium iſti plena domo telarum, ſtragulam veſtem confecit: nihil niſi conchylio tinctum. Attalus homo pecunioſus Neti; Lyſo Lylibaei; Gritolaus Ennae; Syracuſis Aeſchrio, Cleomenes, Theomnaſtus; Elori Archonides, Megiſtus. vox me citius defecerit, quam nomina. Ipſe dabat purpuram tantum, amici operas, credo. jam enim non libet omnia criminari. quaſi hoc mihi non ſatis ſit ad crimen, habuiſſe tam multum, quod daret: voluiſſe deportare tam multa: hoc denique, quod concedit, ami-

Nihil niſi conchylio tinctum] Ex *conchylii concha inciſa* colligitur ſuccus, tingendis veſtibus expetitus, ex eo enim conficitur purpura. Plinius libro x. cap. XXXVI. *Hottom.*

Attalus, homo pecunioſus Neti; Lyſo Lylibai] Quamvis etiam in priore editione lectionem vulgatam in contextu retinuerim: corruptam eſſe tamen indicaveram, & ſcripturam antiquam propoſueram, ex eaque veram, & rectam conjeceram ante eos omnes, qui in libris Adverſ. eadem conjectura ducti, hunc locum emendarunt, & hic, & in aliis innumerabilibus actum agentes. Cum igitur hunc locum in libris vulgatis depravatum, in manuſcriptis non ſatis ſincerum eſſe animadvertiſſem, qui habent, *homo pecunioſus, netyliſo:* ſcripſeram, me ejus ſcripturæ rationem non facile exputare poſſe, & ſuſpicari locum eſſe mendoſum. mihi tamen videri legendum, *Attalus, homo pecunioſus Neti, Lyſo Lilybai. Netini*, aut *Nectini*, Siciliæ populi. Hanc igitur ſcripturam nunc aſſero. Licet tamen etiam legere, *Necti, Lyſo Lilyb. Nectum* enim appellat Ptolomæus, quod alii *Netum*. Netinos commemorat & Plinius ſine littera c. *Lambinus. Attalus homo pecunioſus Neti, Lyſo Lilybai, &c.*] Auctor hujus lectionis Turnebus lib. VIII. cap. 10. Adverſ. e veſtigiis mſſ. vulgo enim, *pecunioſus, nec vulgo Lilybai.* Grut. *Netinorum* in libro ſecundo meminit, ubi videndæ ſunt notæ.

Pelori Archonides] Scribendum *Elori*, quod opidum eſt in eo litore, quod eſt inter Syracuſas & Pachynum. Idem mendum irrepſit in Livii librum XXIV. ut annotavit Ant. Auguſtinus. *F. Vrſin.* Vere Vrſinus. Nullum enim eſt in Sicilia oppidum *Pelorus*, aut *Pelorum* dictum, ſed promontorium. Itaque hic contra libros auſus ſum admittere Vrſini emendationem, quam aſſeruit quoque & ſibi vindicavit Cluverius Sicil. antiqua, l. 13, ubi pluribus de hoc oppido & ejuſdem nominis fluvio diſputat. Reg. *Pelori Archonidas. Vox me citius.* τὸ *Megiſtus* ille ignorat. ſtatim idem: *dies me ante deficeret* pro vulgato *Vox. me*, idem *amici operam.* Græv.

Purpuram tantum] Alii ſic interpungunt, *Ipſe dabat purpuram: Tantum amici operas.* inepte. Eſt enim defenſorum objectio. At enim non tam multos ſumptus faciebat in ſtragulas, quam tu dicis. Et hoc apparet ex eo, quod continuo ſequitur. *Hottom.*

Quaſi hoc mihi] Omnes alii, *Quaſi vero hoc mihi.* Idem.

Hoc denique concedit] Sic habent omnes libri & manuſcr. & vero etiam vulgati, atque impreſſi, quos vidi, & qui hodie ſunt in manibus poſt annos 40. editi. Itaque miror, ubi Adr. Turneb. repererit, *concepit*, pro *concedit.*

amicorum operis eſſe in hujuſcemodi rebus uſum. Iam vero lectos aeratos, & candelabra aenea num cui, praeter iſtum, Syracuſis per triennium facta eſſe exiſtimatis? Emebat, credo. Sed tantum vos certiores, judices, facio, quid iſte in provincia praetor egerit, ne cui forte nimium negligens fuiſſe videatur, neque ſe ſatis, cum poteſtatem habuerit, inſtruxiſſe & ornaſſe.
7 Venio nunc non jam ad furtum, non ad avariciam, non ad cupiditatem, ſed ejuſmodi facinus, in quo omnia nefaria contineri mihi atque ineſſe videantur: in quo dii immortales violati, exiſtimatio atque auctoritas nominis populi Romani imminuta, hoſpitium ſpoliatum ac proditum, abalienati ſcelere iſtius a nobis omnes reges amiciſſimi, nationeſque, quae in eorum regno ac ditione ſunt. Nam reges Syriae, regis Antiochi filios pueros,

Admonet enim lib. Adverſ. 8. cap. 10. legendum eſſe, *concedit*, non *conceſſit* ſet, Verres ei partim per vim abſtulit. *Hottom.*

ros, ſcitis Romae nuper fuiſſe: qui venerant non propter Syriae regnum: nam id ſine controverſia obtinebant, ut a patre & a majoribus acceperant: ſed regnum Aegypti ad ſe & ad Selenen, matrem ſuam, pertinere arbitrabantur. Hi ipſi poſtea quam temporibus Reip. excluſi per ſenatum agere quae voluerant non potuerunt, in Syriam in regnum patrium profecti ſunt. eorum alter, qui Antiochus vocatur, iter per Siciliam facere voluit. itaque iſto praetore venit Syracuſas. hic Verres hereditatem ſibi veniſſe arbitratus eſt, quod in ejus regnum ac manus venerat is, quem iſte, & audierat

nes Armeniæ Rex. Alter filiorum vocabatur Antiochus Aſiaticus, quia fuit educatus in Aſia, teſte Appiano in Syriacis. Alter fuit Seleucus Cybioſactes, quem Beronice Ptolemæi Auletis filia ad Ægypti regnum vocatum non longe poſt interfecit. *Gravius.*

Regnum Ægypti ad ſe & ad Selenem matrem ſuam pertinere arbitrabantur] Dicit, puto, *Antiochum*, cui cognomen Euſebii, Syrii per ludum ac jocum impoſuerunt: quaſi a luna adamatus, eam in uxorem duxiſſet. is enim a Tigrane Armeniæ Rege victus, & regno ſpoliatus eſt. verum Lucullus devicto Mithridate Antiochum ejus filium in regnum patrium reſtituit. Sed quod Lucullus dederat, poſt ademit Pompeius, qui poſcenti regnum reſpondit, ne volenti quidem Syriæ, nedum recuſanti daturum ſe regem, qui XVIII annos, quibus Tigranes Syriam tenuit, in angulo Ciliciæ latuerit, victo autem eodem Tigrane, a Romanis alieni operis præmia poſtulet. Appianus, Iuſtinus. *Hottom. Sed regnum Ægypti quod ad ſe & ad Selenen matrem ſuam pertinere arbitrabantur, &c.*] Ita legitur hic locus in manuſcripto, & rectius, ut videtur, quam in vulgatis. *Fulv. Vrſinus.* Vid. quæ notavi ad præcedentia. Fuit hac Selene, quæ & Cleopatra dicta, uxor primo Ptolemæi Lathuri, dein Antiochi Grypi, & tandem Antiochi Pii. Perperam Appianus ſcribit, eam ante nuptam fuiſſe Antiocho Cyziceno patri Antiochi Pii, ut & mater Pii & uxor fuerit, quod falſum eſt. Nunquam nupta fuit Cyziceno; Ejus uxor dicta quidem eſt quoque Cleopatra, ſed non fuit Selene, Cleopatras confudit Appianus. *Gravius.*

Regnum Ægypti ad ſe & ad Selenem matrem pertinere] Selene fuit Ptolemæi Phyſconis Ægypti Regis & Cleopatræ ejus neptis & uxoris filia natu minima. Ad hanc pertinere regnum Ægypti contendebant, quod tum tenebat Ptolemæus Nothus, non legitimus regni hæres. Nam cum Ptolemæus Alexander ſine hærede mortuus eſſet, Auletes vero, qui id regnum invaſerat, & magno pondere auri Romæ proceres corruperat, ne a Senatu id ſibi eriperetur, aut aliis addiceretur, ſed ut inter amicos populi Rom. reciperetur, eſſet ſpurius, Antiochus & Seleucus Romæ fruſtra laborarunt, ut ſibi & matri tanquam juſtis hæredibus id aſſereretur. *Idem.*

Hi ipſi poſteaquam temporibus Reipubl.] Obtemperavi Hitt. & Cujac. in quibus ita erat; non ut in hodie vulgatis. *Hi poſtquam temporibus populi Romani.* Eorundem librorum fidem ſæpius, tota hac oratione ſequor, neque tamen ſemper probo; ne tædio ſim lectori. *Gruter.*

Qui Antiochus vocatus] Is eſt Antiochus Aſiaticus.

In ejus regnum] Odioſe in Verrem, quaſi Regem ſe in Sicilia, non populi Romani magiſtratum haberi vellet. *Hottom.*

rat multa ſecum praeclara habere, & ſuſpicabatur. mittit homini munera ſatis large: haec ad uſum domeſticum, vini, olei quod viſum erat: etiam tritici, quod ſatis eſſet, de ſuis decumis. deinde ipſum regem ad cenam vocavit. exornat ample magnificeque triclinium: exponit ea, quibus abundabat, plurima ac pulcherrima vaſa argentea. namque haec aurea nondum fecerat. omnibus curat rebus inſtructum & paratum ut ſit convivium. Quid multa? Rex ita diſceſſit, ut & iſtum copioſe ornatum, & ſe honorifice acceptum arbitraretur. vocat ad cenam deinde ipſe praetorem: exponit ſuas copias omnes, multum argentum, non pauca etiam pocula ex auro, quae, ut mos eſt regius, & maxime in Syria, gemmis erant diſtincta clariſſimis. Erat etiam vas vinarium ex una gemma pergrandi, trulla excavata, manubrio aureo. de qua, credo, ſatis idoneum, ſatis gravem teſtem, Qu. Minucium dicere audiſtis. iſte unum quodque vas in manus ſumere, laudare, mirari. Rex gaudere, praetori populi Romani ſatis

gemmeam rogatum: velle ſe eam diligentius conſiderare. ea quoque ei mittitur. Nunc reliquum, judices, at- 28
tendite, de quo & vos audiſtis, & populus Romanus non nunc primum audiet: & in exteris nationibus uſque ad ultimas terras pervagatum eſt. Candelabrum e gemmis clariſſimis, opere mirabili perfectum, reges hi, quos dico, Romam cum attuliſſent, ut in Capitolio ponerent: quod nondum etiam perfectum templum offenderant, neque ponere potuerunt, neque vulgo oſtendere ac proferre voluerunt: ut & magnificentius videretur, cum ſuo tempore in cella Iovis Opt. Max. poneretur, & clarius, cum pulchritudo ejus recens ad oculos hominum atque integra perveniret. ſtatuerunt id ſecum in Syriam reportare: ut, cum audiſſent ſimulacrum Iovis Optimi Maximi dedicatum, legatos mitterent, qui cum ceteris rebus illud quoque eximium atque pulcherrimum donum in Capitolium afferent. Pervenit res ad iſtius aures, neſcio quomodo. nam rex celatum voluerat: non quo quidquam metueret, aut ſuſpicaretur, ſed ut ne multi illud ante praeciperent oculis, quam populus Romanus. Iſte

Et in exteris nationibus] Placet ut eſt in antiquo, *quod in exteras nationes.* F. Vrſinus.

Ad ultimas terras pervagatum eſt] Non omnino inepte par illud librorum *pervulgatum eſt.* Gruterus.

Nondum etiam perfectum templum offenderant] Capitolium, quod ante annos amplius quadringentos a Tarquinio conſtructum erat, Sullanis temporibus de cœlo tactum, incendio conflagravit. Id Sulla mortuo, Q. Catulus reſtituendum perficiendumque curavit. *Hott.*

Neque ponere potuerunt] Verbum, *potuerunt*, quod deſideratur in libris vulgaris, reſtitui ex fide codicum manuſcr. quamvis apud Nonium in verbo, offendere, legitur *potuere.* Lambin.

Cum ſuo tempore] Tempeſtive: templo ſcilicet perfecto, & Iovis ſigno dedicato. *Hotom.*

In ſella Iovis] Sic perperam Gruterus. Cum Reg. & Franc. & optimæ ed. *in cella Iovis.* Grævius.

Quo metueret] Nam quo quiſque melior eſt, eo minus eſſe alios improbos ſuſpicatur. *Hotom.*

Sed ut ne multi ante perciperent oculis] Malim cum Hittorpiano, *praeciperent.* Gruterus. Sic omnino ſcribendum eſſe conjeceram antequam Gruterum hæc notaſſe animadverteram, firmaturque cod. Regio. *Percipere oculis*, quam Latine dicatur hoc quidem in loco, videant qui Latine ſunt docti. Recte Hittorpianus codex, *praeceperant.* Scioli, qui mutarunt, ignorarunt vim vocis *praecipere.* quæ idem notat ac ante capere, occupare. Virgil. *Omnia praecepi, atque animo ante peregi.* Sicut Cicero dixit 1 de offic. *futura cogitatione praecipere*, ſic idem hoc loco dixit *oculis praecipere*, ante ſcilicet videre aliquid, quam alius aut populus Romanus id videat. *Gravius.*

Iſte petit a rege, & eum pluribus verbis rogat, ut id ad ſe mittat: cupere ſe dicit inſpicere, neque ſe aliis videndi poteſtatem eſſe facturum. Antiochus, qui animo & puerili eſſet, & regio, nihil de iſtius improbitate ſuſpicatus eſt: imperat ſuis, ut id in praetorium involutum quam occultiſſime deferrent. quo poſteaquam attulerunt, involucriſque rejectis conſtituerunt: iſte clamare coepit, dignam rem eſſe regno Syriae, dignam regio munere, dignam Capitolio. Etenim erat eo ſplendore, qui ex clariſſimis & pulcherrimis gemmis eſſe debebat: ea varietate operum, ut ars certare videretur cum copia: ea magnitudine, ut intelligi poſſet, non ad hominum apparatum, ſed ad ampliſſimi templi ornamentum eſſe factum. quod cum ſatis jam perſpexiſſe videretur, tollere incipiunt, ut referrent. Iſte ait, ſe velle illud etiam atque etiam conſiderare, nequaquam

redditur. Ipſe hominem appellat: rogat, ut reddat. Os hominis, inſignemque impudentiam cognoſcite. Quod ſciret, quodque ex ipſo rege audiſſet in Capitolio eſſe ponendum: quod Iovi Optimo Maximo, quod populo Romano ſervari videret, id ſibi ut donaret rogare & vehementer petere coepit. Cum ille ſe & religione Iovis Capitolini, & hominum exiſtimatione impediri diceret, quod multae nationes teſtes eſſent illius operis ac muneris: iſte homini minari acerrime coepit. Vbi videt eum nihilo magis minis, quam precibus permoveri: repente hominem de provincia jubet ante noctem decedere. ait ſe comperiſſe, ex ejus regno piratas in Siciliam eſſe venturos. Rex maximo conventu Syracuſis in foro, ne quis forte me in crimine obſcuro verſari, atque affingere aliquid ſuſpicione hominum arbitretur, in foro, inquam, Syracuſis flens, ac deos hominesque conteſtans clamare coepit, candelabrum factum e gemmis, quod in Capitolium miſſurus eſſet, quod in templo clariſſimo populo Romano monumentum ſuae ſocietatis amicitiaeque eſſe voluiſſet; id ſibi C. Verrem abſtuliſſe: de ceteris operibus ex auro, & gemmis, quae ſua penes illum eſſent, ſe non laborare: hoc ſibi eripi miſerum eſſe & indignum. id etſi antea jam mente & cogitatione ſua fratriſque ſui conſecratum eſſet, tamen tum ſe in illo conventu civium Rom dare, donare, dicare, conſecrare Iovi Opt. Max. teſtemque ipſum Iovem ſuae voluntatis ac

Religione Iovis] Pietate erga Iovem Capitolinum. Nam religionem fere in delubris ornandis conſtituebant. *Hott.*

Quam precibus permoveri] In libris manuſcr. ſcriptum eſt, *removeri*: quod magis probo. *Lambinus.*

Maximo conventu] Paulo poſt civium Rom. conventum fuiſſe dicit. *Hottom.* Conventus in provinciis dicebantur urbes, & loca, in quibus conventus agebantur. vide I. Fr. Gronov. Obſervat. III, 22.

Atque affingere aliquid ſuſpicioni hominum] Sic repoſui, leviter immutata vulgata ſcriptura, & *e*, in *i*. converſo in voce, *ſuſpicione*. Lambin. Nihil contra libros mutandum. *Affingere* nimirum *crimini*, augere crimen mera ſuſpicione. *Grav.*

Societatis amicitiaque] Nam ſocium hunc atque amicum populi Romani appellatum fuiſſe, poſterius conſtabit. *Hottom.*

Que-

30 ac religionis adhibere. Quae vox? quae latera? quae vires hujus unius criminis querimoniam, Iudices, poſſint ſuſtinere? Rex Antiochus, qui Romae ante oculos omnium noſtrum biennium fere comitatu regio atque ornatu fuiſſet: is cum amicus & ſocius populi Romani eſſet, amiciſſimo patre, avo, majoribus, antiquiſſimis & clariſſimis regibus, opulentiſſimo & maximo regno, praeceps provincia populi Romani exturbatus eſt. Quemadmodum hoc accepturas nationes exteras: quemadmodum hujus tui facti famam in regna aliorum, atque in ultimas terras perventuram putaſti, cum audierint, a praetore populi Romani in provincia violatum regem, ſpoliatum hoſpitem, ejectum ſocium populi Romani atque amicum? Nomen veſtrum populique Romani odio atque acerbitati ſcitote nationibus exteris, judices, futurum, ſi iſtius haec tanta injuria impunita diſceſſerit. ſic omnes arbitrabuntur, praeſertim cum haec omnino fama de noſtrorum hominum avaritia & cupiditate percrebruerit, non iſtius ſolius hoc eſſe faci-

vobis gratas fore non arbitrentur. Hoc loco, Q. Ca- 31
tule, te appello. Loquor enim de tuo clariſſimo pulcherrimoque monumento: non judicis ſolum ſeveritatem in hoc crimine, ſed prope inimici atque accuſatoris vim ſuſcipere debes. tuus eſt enim honos in illo templo, ſenatus populique Romani beneficio, tui nominis aeterna memoria ſimul cum templo illo conſecratur. tibi haec cura ſuſcipienda, tibi haec opera ſumenda eſt, ut Capitolium, quomodo magnificentius eſt reſtitutum, ſic copioſius ornatum ſit, quam fuit: ut illa flamma divinitus exſtitiſſe videatur, non quae deleret Iovis Opt. Max. templum, ſed quae praeclarius magnificentiuſque depoſceret. Audiſti, Qu. Minucium Rufum dicere, domi ſuae deverſatum eſſe Antiochum regem Syracuſis: ſe illud ſcire ad iſtum eſſe delatum: ſe ſcire non redditum. Audiſti, & audies omni e conventu Syracuſano, qui ita dicant, ſeſe audientibus illud Iovi Opt. Max. dicatum eſſe ab rege Antiocho & conſecratum. Si judex non eſſes, & haec ad te delata res eſſet, te potiſſimum hoc perſequi, te petere, te agere oporteret.

Q. Catule te appello] L. Scipione, C. Norbano coſſ. Capitolium conflagraſſe, ejuſque redintegrandi curam, L. Sullam ſuſcepiſſe neque tamen dedicaſſe, Cornelius Tacitus Hiſt. III. memoriæ prodidit. *Hoc ſolum*, inquit, *felicitati negatum*. Q. igitur Catulus dedicavit, ejuſque nomen inter tanta Cæſarum opera uſque ad Vitellium manſit. Hinc illa inſcriptio Romæ Capitolii ruinis effoſſa, *Q. Lutatius Q. F. Catulus Coſſ. ſubſtructionem & tabularium de S. C. faciendum curavit*. Capitolium Q. Catulus dedicavit, quod Sulla, qui reſtituere cœperat, morte interceptus perficere non potuit. *Hottom.*

Quomodo magnificentius eſt reſtitutum] *Quemadmodum*, pro *quomodo* melius habet manuſcriptus liber. *F. Vrſinus.*

Vt illa flamma divinitus excitata] Lactantius lib. de falſa ſap. 3. cap. 7. *Capitolium*, inquit, *quod eſt Romanæ urbis, & religionis caput ſummum, non ſemel, ſed ſæpius fulmine ictum conflagravit. Homines autem ingenioſi quid de hoc exiſtimaverint, ex edicto Ciceronis apparet: qui ait divinitus extitiſſe illam flammam, non quæ terreſtre illud domicilium Iovis deleret, ſed quæ ſublimius magnificentiuſque depoſceret.* Hottom.

Omni e conventu Syracuſano] Alii libri, *omnes*, accuſandi caſu. quod non puto immutandum. *Idem.* Editio Victorii: *Omnes e conventu Syracuſano*, ſi ex libris antiquis non improbo. Sane Francii primus, *omnes* legit. Sin hoc, quod eſt in C. Steph. Manutii, Lambini, Gruterii, editionibus præferunt codices, non eſt damnandum. *Omni e conventu*, eſt ex omnibus hominibus illius conventus. *Gravius.* *Omni* eſt in cod. Reg.

Cho-

ret. Quare non dubito, quo animo judex hujus cr
nis eſſe debeas, qui apud alium judicem multo acı
32 quam ego ſum, actor accuſatorque eſſe deberes.
bis autem, judices, quid hoc indignius, aut quid
nus ferendum videri poteſt? Verreſne habebit c
ſuae candelabrum Iovis Opt. Max. e gemmis aur
perfectum? cujus fulgore collucere atque illuſtrar
vis Opt. Max. templum oportebat, id apud iſtur
ejuſmodi conviviis conſtituetur, quae domeſticis
pris flagitiiſque flagrabunt? In iſtius lenonis turpi
domo ſimul cum ceteris Chelidonis hereditariis o
mentis Capitolii ornamenta ponentur? Quid huic
umquam fore, aut quid fuiſſe religioſi putatis, qui ı
tanto ſcelere ſe obſtrictum eſſe non ſentiat? qui i
dicium veniat, ubi ne precari quidem Iovem
Max. atque ab eo auxilium petere more omnium
ſit? a quo etiam dii immortales ſua repetunt in e
dicio, quod hominibus ad ſuas res repetundas eſt
ſtitutum. Miramur Athenis Minervam, Deli A

hominibus, verum etiam diis immortalibus bellum indictum putaretur. Segeſta eſt oppidum pervetus in Si- 33
cilia, judices, quod ab Aenea fugiente a Troja, atque in haec loca veniente, conditum eſſe demonſtrant. Itaque Segeſtani non ſolum perpetua ſocietate atque amicitia, verum etiam cognatione ſe cum populo Romano conjunctos eſſe arbitrantur. Hoc quondam oppidum, cum illa civitas cum Poenis ſuo nomine ac ſua ſponte bellaret, a Karthaginienſibus vi captum atque deletum eſt, omniaque, quae ornamento urbi eſſe poſſent, Karthaginem ſunt ex illo loco deportata. Fuit apud Segeſtanos ex aere ſimulacrum Dianae, cum ſumma atque antiquiſſima praeditum religione, tum ſingulari opere artificioque perfectum. hoc tranſlatum Karthaginem, locum tantum hominesque mutarat: religionem quidem priſtinam conſervabat. nam propter eximiam pulchritudinem etiam

Segeſta] Quinta pars hujus orationis, quæ furtum Verris continet, in ſimulacro Dianæ Segeſtanæ quod cum religioſiſſime colebatur a P. Africano, Carthagine capta Segeſtanis reſtitutum fuerat: ejuſque beneficii monumentum atque indicium in baſi conſtitutum. *Hottom.* Vid. Cluv. antiq. Sic. II, 2, de Segeſta.

Quod ab Ænea fugiente] Nam Æneæ & Antenori ſoli Achivi Troja capta pepercerunt: qua de cauſa Æneas domo profugus, in Siciliam, ſedes quærens, delatus eſt: ubi oppida quædam condidiſſe dicitur: Strabo tamen lib. VI. a Philoctetæ comitibus, qui Crotonem commigrarunt, conditam Segeſtam putat: quos Philoctetа una cum Ægeſto Trojano tranſmiſerat in Siciliam. Thucydides autem omnino a Trojanis conditam ſcribit, neque nominatim quenquam auctorem commemorat. Ejus verba ex libro VI. ſubjiciam. Ἰλίου δὲ ἁλισκομένου, τῶν Τρώων τινὲς διαφυγόντες Ἀχαιοὺς, πλοίοις ἀφικνοῦνται πρὸς τὴν Σικελίαν, καὶ ὅμοροι τοῖς Σικανοῖς οἰκήσαντες, ξύμπαντες μὲν Ἔλυμοι ἐκλήθησαν, πόλεις δ᾽ αὐτῶν Ἔρυξ τε καὶ Ἔγεστα. Hottom. Sane in nummis Segeſtanorum conſpicitur Auguſti caput, & in averſa parte Æneas ferens humeris Anchiſen cum penatibus, & alius cum eadem effigie ſed ab altera parte caput turritum. quæ monumenta ſunt perſuaſionis Segeſtanorum, ab Ænea eorum urbem eſſe conditam. *Grav.*

Verum etiam cognatione] Nam, ut ſcribit Virgilius, *Romana ſtirpis origo Æneas*. Hottom.

Vi captum atque deletum eſt] Ita Manutii. at Victorius, ac edd. priores, & Pall. & Grut. *dejectum eſt*; quod non video cur alteri cedere debeat. *Gruter.*

Tranſlatum Carthagine] Alii libri, *Carthaginem*: & ſic emenda. De Scipione autem idem Appianus teſtatur libro extremo. Ἐς δὲ Σικελίαν ἔπεμπεν, ὅσα Καρχηδόνιοι σφῶν ἀναθήματα κατὰ πολεμοῦντες ἔλαβον. ἐλθόντας ἐπιγνώσκειν καὶ κομίζεσθαι, ὃ καὶ μάλιστα αὐτὸν ἐδημαγώγησεν, ὡς μετὰ μάλιστα φιλάνθρωπον. Hottom.

Nam propter eximiam pulchritudinem] Notandum ὀξύμωρον, religionem ſimulacro, propter pulchritudinem & artificium attributam. *Idem.*

P. Sci-

etiam hoſtibus digna, quam ſanctiſſime colerent, videbatur. Aliquot ſaeculis poſt, P. Scipio bello Punico tertio Karthaginem cepit: qua in victoria, videte hominis virtutem & diligentiam, ut & domeſticis praeclariſſimae virtutis exemplis gaudeatis, & eo majore odio dignam iſtius incredibilem audaciam judicetis, convocatis Siculis omnibus, quod diutiſſime ſaepiſſimeque Siciliam vexatam a Karthaginienſibus cognorat, jubet omnia conquiri: pollicetur, ſibi magnae curae fore, ut omnia civitatibus, quae cujuſque fuiſſent, reſtituerentur. Tum illa, quae quondam fuerant Himera ſublata, de quibus antea dixi, Thermitanis ſunt reddita: tum alia Gelenſibus, alia Agrigentinis: in quibus etiam ille nobilis taurus, quem crudeliſſimus omnium tyrannorum Phalaris habuiſſe dicitur, quo vivos ſupplicii cauſa demittere homines, & ſubjicere flammam ſolebat. quem taurum Scipio cum redderet Agrigentinis, dixiſſe dicitur: aequum eſſe illos cogitare, utrum eſſet Siculis utilius, ſuiſne ſervire, an populo Romano ob-

in ſuis antiquis ſedibus ſumma cum gratulatione civium & laetitia reponitur. Haec erat poſita Segeſtae, ſane excelſa in baſi: in qua grandibus litteris P. AFRICANI nomen erat inciſum, eumque KARTHAGINE CAPTA RESTITVISSE, perſcriptum. colebatur a civibus: ab omnibus advenis viſebatur. cum quaeſtor eſſem, nihil mihi ab illis eſt demonſtratum prius. Erat admodum amplum & excelſum ſignum cum ſtola: verumtamen inerat in illa magnitudine aetas atque habitus virginalis. ſagittae pendebant ab humero: ſiniſtra manu retinebat arcum, dextra ardentem facem praeferebat. Hanc cum iſte ſacrorum omnium hoſtis religionumque praedo vidiſſet, quaſi illa ipſe face percuſſus eſſet, ita flagrare cupiditate atque amentia coepit. Imperat magiſtratibus iſte, ut eam demoliantur, & ſibi dent, nihil ſibi gratius oſtendit futurum. illi vero dicere, id ſibi nefas eſſe: ſeque cum ſumma religione, tum ſummo metu legum & judiciorum teneri. Iſte tum petere ab illis, tum minari, tum ſpem, tum metum oſtendere. Opponebant illi interdum nomen P. Africani: donum populi Romani illud eſſe dicebant: ni-

In ſuis antiquis ſedibus] In vetere libro conjunctionis nota additur, quæ in vulgatis deeſt, *& in ſuis &c.* Paullo poſt pro *prius* ſcriptum eſt *antiquius*. Fulv. Vrſinus.

Hac erat poſita Segeſta] Pall. Gruter. ed. vet. *repoſita*: ut fere ſuſpicor tria hæc verba eſſe a benignitate ſcribarum. ſine iis nihil Tullianæ deſit ſententiæ. *Gruterus*.

Grandibus litteris] Id eſt, longis litteris. ſic enim appellat Plautus. *Lambinus*.

Siniſtra manu retinebat] Franc. *ſiniſtra manus*.

Quaſi illa ipſa face percuſſus eſſet] Nihil muto. neque quidquam varietatis reperi in libris manuſcr. verumtamen quidam viri docti putant legendum, *perculſus eſſet*. Agrecius in libello de orthographia legit, *perculſus eſſet*, de quo me admonuit Petrus Daniel Aurelianenſis. Ego, *percuſſus*, retineo: *perculſus*, rejicio, atque improbo. *Idem*.

Ipſa face percuſſus] Belle; neque aliter mſſ. noſtri. inepte Cælius Curio ad oram *perculſus*. ſed nec aliorum *perculſus* huic noſtro præponendum. *Gruter*.

Metu teneri] Prohiberi, impediri ne facerent. *Hottom*.

Donum populi Romani] Tot librorum conſenſus ſequendus eſt. Fieri tamen poteſt ut nota *Imp.* effluxerit, atque ita Cicero ſcripſerit, *Donum Imperatoris populi Romani illud eſſe dicebant*. Nuſquam enim niſi ex Africani nomine invidia quæritur, ſic infra. *cum Imperator populi Romani vir clariſſimus, &c.* Item, *Certiorem te faciunt P. Africanum Karthagine deleta ſimulacrum Dianæ majori*

nihil ſe in eo poteſtatis habere, quod imperator clariſſimus, urbe hoſtium capta, monumentum victoriae populi Romani eſſe voluiſſet. Cum iſte nihilo remiſſius, atque etiam multo vehementius inſtaret quotidie, res agitur in ſenatu. vehementer ab omnibus reclamatur. Itaque illo tempore, ac primo iſtius adventu pernegatur. poſtea, quidquid erat oneris in nautis remigibuſque exigendis, in frumento imperando, Segeſtanis praeter ceteros imponebat aliquanto amplius, quam ferre poſſent. praeterea magiſtratus eorum evocabat; optimum quemque & nobiliſſimum ad ſe arceſſebat; circum omnia provinciae fora rapiebat; ſingillatim unicuique calamitati fore ſe denuntiabat; univerſam ſe funditus illam everſurum eſſe civitatem minabatur. Itaque aliquando multis malis magnoque metu victi Segeſtani praetoris imperio parendum eſſe decreverunt. magno cum luctu & gemitu totius civitatis, multis cum lacrymis & lamentatione virorum mu-

nos repertum eſſe, judices, ſcitote neminem, neque liberum, neque ſervum, neque civem, neque peregrinum, qui illud ſignum auderet attingere. Barbaros quoſdam Lilybeo ſcitote advocatos eſſe operarios. hi denique illud, ignari totius negotii ac religionis, mercede accepta, ſuſtulerunt. quod cum ex oppido exportaretur, quem conventum mulierum factum eſſe arbitramini? quem fletum majorum natu? quorum nonnulli etiam illum diem memoria tenebant, cum illa eadem Diana Segeſtam Karthagine revecta victoriam populi Romani reditu ſuo nuntiaſſet. Quam diſſimilis hic dies illi tempori videbatur? tum imperator populi Romani, vir clariſſimus, deos patrios reportabat Segeſtanis, ex urbe hoſtium recuperatos. nunc ex urbe ſociorum praetor populi Romani turpiſſimus atque impuriſſimus eoſdem illos deos nefario ſcelere auferebat. Quid hoc tota Sicilia eſt clarius, quam omnes Segeſtanas matronas & virgines conveniſſe, cum Diana exportaretur ex oppido? unxiſſe unguentis? compleſſe coronis & floribus? thure odoribuſque incenſis uſque ad agri fines proſecutas eſſe? Hanc tu tantam religionem ſi tum in imperio propter cupiditatem atque audaciam non pertimeſcebas, ne nunc quidem in tanto tuo liberorumque tuorum periculo perhorreſcis? Quem tibi aut hominem, invitis diis immortalibus, aut

Barbaros operarios] *Operarii*, ſervi, ſed valentes & robuſti, & nati ad onera ferenda. Eos in re ruſtica non minores annis XXII parandos eſſe, Varro lib. I. teſtatur. *Hottom.* *Scitote advocatos eſſe operarios*] Hittorp. & Cujac. *adductos.* (ſic & Reg.) nihilo pejus. at Gruteri mſ. controverſiam movet illi *ſcitote*, tanquam inculcatum ex iis quæ præceſſerant. & poterat ſane ſubintelligi. *Grut.*

Nunc ex urbe ſociorum Prætor ejuſdem populi] Scribendum ex antiquo, *nunc ex urbe ſociorum populi Romani, ejuſdem Prætor populi.* F. Urſinus. Franc. *nunc ex urbe ſociorum Prætor populi Romani.* ut opponatur illi quod præceſſit *Imperator populi Romani*, ubi in eodem codice *vir clariſſimus* non habetur. *Grav.*

Unxiſſe unguentis] Mos Græcorum, ut honoris cauſa unguentis ungerent. Hinc Plato repertum in civitate ſua poëtam ita jubet accipi, ut vas unguento plenum in ipſius caput effundatur, & lana capiti imponatur, ita extra urbem honore illo affectus educatur. *Hott.*

Liberorumque tuorum] Propter damnationem & æſtimationem litis. *Idem.*

Invitis diis] Iratis & propter religionem eorum violatam infeſtis. *Idem.*

aut vero deum, tantis eorum religionibus violatis, au
lio futurum putas? Tibi illa Diana in pace atque in o
religionem nullam attulit? quae cum duas urbes,
quibus locata fuerat, captas incenſaſque vidiſſet, l
ex duorum bellorum flamma ferroque ſervata eſt: qu
Karthaginenſium victoria, loco mutato, religionem t
men non amiſit: P. Africani virtute religionem ſim
cum loco recuperavit. Quo quidem ſcelere ſuſcept
cum inanis eſſet baſis, & in ea P. Africani nomen i
ciſum, res indigna atque intoleranda videbatur omn
bus, non ſolum religiones eſſe violatas, verum etia
P. Africani, viri fortiſſimi, rerum geſtarum glorian
memoriam virtutis, monumenta victoriae, C. Verre
ſuſtuliſſe. Quod cum iſti renuntiaretur de baſi ac li
teris, exiſtimavit homines in oblivionem totius neg
tii eſſe venturos, ſi etiam baſim, tanquam indicem ſ
ſceleris, ſuſtuliſſet. itaque tollendam iſtius imperio l
caverunt: quae vobis locatio ex publicis Segeſtanoru

cur eum defenſum eſſe vis? cur ego tuas partes ſuſcipio? cur tuum onus ſuſtineo? M. Tullius P. Africani monumenta requirit: P. Scipio eum, qui illa ſuſtulit, defendit. cum mos a majoribus traditus ſit, ut monumenta majorum ita ſuorum quiſque defendat, ut ea ne ornari quidem nomine alieno ſinat: tu iſti aderis, qui non obtruſit aliqua ex parte monumenta P. Scipionis, ſed delevit, ac funditus ſuſtulit? Quiſnam igitur, per deos immortales, tuebitur P. Scipionis memoriam mortui? quis monumenta atque indicia virtutis, ſi tu ea relinques ac deſeres? neque ſolum ſpoliata illa patiere, ſed etiam eorum ſpoliatorem vexatoremque defenderis? adſunt Segeſtani, clientes tui, ſocii populi Romani atque amici: certiorem te faciunt, P. AFRICANVM, Karthagine deleta, ſimulacrum Dianae majoribus ſuis reſtituiſſe: idque apud Segeſtanos ejus imperatoris nomine poſitum ac dedicatum fuiſſe: hoc Verrem demoliendum & aſportandum, nomenque omnino P. Scipionis delendum tollendumque curaſſe: orant te atque obſecrant, ut ſibi religionem, generi tuo laudem gloriamque reſtituas, ut, quod ex urbe hoſtium per P. Africanum recuperarint, id per te ex praedonis domo conſervare poſſint. Quid aut his reſpondere ho- 37
neſte potes, aut illi facere, niſi ut te ac fidem tuam implorent? adſunt & implorant. potes domeſticae laudis amplitudinem, Scipio, tueri. potes: omnia in te ſunt,

Qui non obtruſit aliqua ex parte] *Obtrivit*, opinor melius legeretur. *Hott.* *Qui non obtrivit aliqua ex parte, &c.*] Sic emendavit Hottomannus, conjectura ductus, idemque mihi multo ante venerat in mentem. nam & vulgati, qui partim habent, *obtruſit*, partim, *obruit*: & manuſcripti, qui habent, *obſtruxit*, mendoſi ſunt. *Lamb.* *Qui non obtruſit*] Sic noſtri, ſic editi omnes. conjiciebat Hottomannus, *obtrivit* alii *obruit*, Cujacii liber ſervat *obſtruxit*: quod Gulielmius annotavit, tanquam dignum de quo deliberaretur: & eſt profecto. *Gruterus.* C. Steph. ed. *qui non obruit*. Reg. cod. *obſtruxit*.

Sed delevit, ac funditus ſuſtulit] Sic Reg. cod. vulgo, *ſed funditus ſuſtulit ac delevit*. Mox idem cod. *ſi tu ea relinques ac deſeres?* & mox *vexatoremque defenderis*. Graevius.

Quid aut his reſpondere honeſte potes, aut illi facere] Deeſt *tu*, quod habet manuſcriptus, in quo legitur, *quid aut tu his reſpondere*. F. Vrſinus.

ſunt, quae aut fortuna hominibus, aut natura largitur. non praecerpo fructum officii tui: non alienam mihi laudem appeto: non eſt pudoris mei, P. Scipione, floſentiſſimo adoleſcente, vivo & incolumi, me propugnatorem monumentorum P. Scipionis defenſoremque profiteri. Quam ob rem ſi ſuſcipis domeſticae laudis patrocinium, me non ſolum ſilere de veſtris monumentis oportebit, ſed etiam laetari, P. Africani ejuſmodi eſſe fortunas mortui, ut ejus honos ab iis, qui ex eadem familia ſint, defendatur, neque ullum adventitium requiratur auxilium. Sin iſtius amicitia te impediet; ſi hoc, quod abs te poſtulo, minus ad officium tuum pertinere arbitrabere, ſuccedam ego vicarius tuo muneri: ſuſcipiam partes, quas alienas eſſe arbitrabar, ne iſta praeclara nobilitas deſinat queri, populum Romanum hominibus novis atque induſtriis libenter honores mandare, ſemperque mandaſſe. Non eſt querendum, in ea civitate, quae propter virtutem omnibus nationibus imperat, virtutem plurimum poſſe. Sit

tute ac nomine. talis ille vir fuit, ita de populo Romano meritus eſt, ut non uni familiae, ſed univerſae civitati commendatus eſſe debeat. Eſt aliqua mea pars virilis, quod ejus civitatis ſum, quam ille amplam, illuſtrem, claramque reddidit: praecipue quod in his artibus pro mea parte verſor, quarum ille princeps fuit, aequitate, induſtria, temperantia, defenſione miſerorum, odio improborum: quae cognatio ſtudiorum & artium propemodum non minus eſt conjuncta, quam iſta, qua vos delectamini, generis & nominis. Repe- 38
to abs te, Verres, monumentum P. Africani: cauſam Siculorum, quam ſuſcepi, relinquo: judicium de pecuniis repetundis ne ſit hoc tempore: Segeſtanorum injuriae negligantur: baſis P. Africani reſtituatur: nomen invictiſſimi imperatoris incidatur: ſignum pulcherrimum Karthagine captum reponatur. Haec abs te non Siculorum defenſor, non tuus accuſator, non Segeſtani poſtulant: ſed is, qui laudem gloriamque P. Afri-

tem ac memoriam aſpernantur, eſto: erit apud eos majorum ſuorum imago, quæ in illorum atriis conſervabitur. At alii qui virtutem eorum defendunt, ipſorum laude & gloria tanquam imitatores ornabuntur. Amara exprobratio eſt in P. Scipionem, Verris advocatum. *Hottom.*

Eſt aliqua mea pars virilis] *Partem* illi *aliquam* debeo gratiæ, eam videlicet quam unus aliquis ex civibus deberet. Græci καθ' ὅσον ἐπιβάλλει μόριον ἑκάστῳ. Idem.

Quod in his artibus pro mea parte verſor] *Artibus* dixit pro virtutibus: veteres enim ſic loquebantur, ac propterea *inertes* eos vocabant, qui virtutibus carebant. Cicero de Finib. lib. II. *Sed luſtremus animo non has maximas artes, quibus qui carebant, inertes a majoribus nominabantur.* Idem. Cod. Reg. *quod in his rebus pro mea parte verſor.*

Quæ cognatio ſtudiorum] Hoc dicit, homines virtutem colentes non minori cognatione inter ſe devincti ſunt, quam qui ejuſdem ſunt nominis ac generis. *Hottom.*

Baſis P. Africani] Cod. Reg. *baſis Scipionis.*

Nomen invictiſſimi imperatoris] Liber unus manuſcr. habet, *nomen invicti imperatoris.* Lamb. Sic & Reg. cod.

Carthagine captum] Omnes alii libri conſentiunt. Locus tamen poſtulare ſic videtur. *Karthagine capta recuperatum.* Hottom. *Karthagine capta recuperatum*] Sic reſtitui, rectæ ſcripturæ veſtigia in codicibus manuſcr. obſcure apparentia, & fere obſoleta, ſecutus. ita enim in duobus ſcriptum eſt, *captum recuptum:* unde legendum conjeci, *capta recuperatum:* quæ lectio & Hottomanno venerat in mentem. Licet etiam legere, *Karthagine capta receptum reponatur.* Lambinus. *Karthagine captum reponatur*] P. Manutius & Lambinus, deincipeſque, *Karthagine capta recuperatum reponatur:* ſed ſic ſolum conjecit Hottomannus: Manuſcripti firmant vulgatam. *Gruterus.*

P. Africani tuendam conſervandamque ſuſcepit. Non vereor, ne hoc officium meum P. Servilio judici non probem, qui cum res maximas geſſerit, monumentaque ſuarum rerum geſtarum cum maxime conſtituat, atque in his elaboret, profecto volet haec non ſolum ſuis poſteris, verum etiam omnibus viris fortibus, & bonis civibus defendenda, non ſpolianda improbis tradere. Non vereor, ne tibi, Q. Catule, diſpliceat, cujus ampliſſimum in orbe terrarum clariſſimumque monumentum eſt, quam plurimos eſſe cuſtodes monumentorum, & putare omnes bonos alienae gloriae defenſionem ad officium ſuum pertinere. Et quidem ceteris iſtius furtis atque flagitiis ita moveor, ut ea reprehendenda tantum putem: hic vero tanto dolore afficior, ut nihil mihi indignius, nihil minus ferendum eſſe videatur. Verres Africani monumentis domum ſuam, plenam ſtupri, plenam flagitii, plenam dedecoris, ornabit? Verres temperatiſſimi, ſanctiſſimique viri monumentum, Dianae ſimulacrum virginis in ea domo collocabit, in qua ſemper

meretricum lenonumque flagitia verſantur? At hoc 39 ſolum Africani monumentum violaſti? quid? a Tindaritanis non ejuſdem Scipionis beneficio poſitum ſimulacrum Mercurii, pulcherrime factum, ſuſtuliſti? At quemadmodum, dii immortales? quam audacter! quam libidinoſe! quam impudenter! audiſtis nuper dicere legatos Tindaritanos, homines honeſtiſſimos, ac principes civitatis: Mercurium, qui ſacris anniverſariis apud eos ac ſumma religione coleretur, quem P. Africanus, Karthagine capta, Tindaritanis non ſolum ſuae victoriae, ſed etiam illorum fidei ſocietatiſque monumentum atque indicium dediſſet: hujus vi, ſcelere, imperioque eſſe ſublatum, qui ut primum in illud oppidum venit, ſtatim, tanquam ita fieri non ſolum oporteret, ſed etiam neceſſe eſſet, tanquam hoc ſenatus mandaſſet, populuſque Romanus juſſiſſet, ita continuo ſignum ut demolirentur, & Meſſanam deportarent imperavit. Quod cum illis, qui aderant, indignum; qui audiebant, incredibile videretur: non eſt ab iſto primo illo adventu perſeveratum. diſcedens mandat proagoro Sopatro, cujus verba audiſtis, ut demoliatur. cum recuſaret, vehementer minatur. ita tum ex illo oppido proficiſcitur. Proagorus refert rem ad ſenatum: vehementer undique reclamatur. ne multa: iterum iſte aliquanto poſt ad illos venit, quaerit continuo de ſigno. reſpondetur ei ſenatum non permittere: poenam capitis conſtitutam, ſi injuſſu ſenatus quiſquam attigiſſet: ſimul religio commemoratur. Tum iſte. Quam mihi re-

Lenonumque flagitia verſantur] Gifanius ad Lucretium in voce *Trivia*, refert veterem codicem ſuum non agnoſcere illud *verſantur*. habent tamen noſtri omnes, & edd. vett. *Gruterus.*

At hoc ſolum] Sexta orationis pars de ſigno Mercurii Tindaritanis per vim erepto, & ejus civitatis magiſtratu ſummo in aerea Marcelli ſtatua equeſtri divaricato ac deligato. *Hottomann.*

Meſſanam deportaret] Vbi eam navim habuiſſe dixit, in quam omnia imponenda & exportanda curabat. *Idem.*

Proagoro] Paulo poſt ſummum ejus civitatis magiſtratum appellat. *Idem.*

Ita tum ex illo oppido proficiſcitur] Libri manuſcr. habent, *& ſtatim ex illo oppido proficiſcitur.* Lamb. Sic & Reg. cod.

religionem narras? quam poenam? quem ſenatum? vivum te non relinquam: moriere virgis, niſi ſignum traditur. Sopater iterum flens ad ſenatum rem refert, iſtius cupiditatem minaſque demonſtrat. Senatus Sopatro reſponſum nullum dat. ſed commotus perturbatuſque diſcedit. Ille praetoris arceſſitus nuntio rem demon-
40 ſtrat: negat ullo modo fieri poſſe. Atque haec, nihil enim praetermittendum de iſtius impudentia videtur, agebantur in conventu palam de ſella ac de loco ſuperiore. Erat hiems ſumma, tempeſtas, ut ipſum Sopatrum dicere audiſtis, perfrigida: imber maximus: cum iſte imperat lictoribus, ut Sopatrum de porticu, in qua ipſe ſedebat, praecipitem in forum dejiciant, nudumque conſtituant. Vix erat hoc plane fore imperatum, cum illum ſpoliatum ſtipatumque lictoribus videres. omnes ideo putabant, ut miſer atque innocens virgis caederetur. feſellit haec homines opinio. virgis iſte caederet ſine cauſa ſocium populi Romani atque amicum? non uſque eo improbus: non omnia ſunt in

recentiſſima erant & maxima. in ea Sopatrum, hominem tum domi nobilem, tum ſummo magiſtratu praeditum, divaricari ac deligari jubet. quo cruciatu ſit affectus venire in mentem neceſſe eſt omnibus, cum eſſet vinctus nudus in aere, in imbri, in frigore. neque tamen finis huic injuriae crudelitatique fiebat, donec populus atque univerſa multitudo, atrocitate rei miſericordiaque commota, ſenatum clamore coegit, ut ei ſimulacrum illud Mercurii polliceretur. clamabat fore, ut ipſi ſeſe dii immortales ulciſcerentur: hominem interea perire innocentem non oportere. Tum frequens ſenatus ad iſtum venit: pollicetur ſignum. Ita Sopater de ſtatua C. Marcelli, cum jam paene obriguiſſet, vix vivus aufertur. Non poſſum diſpoſite iſtum accuſare, ſi cupiam: opus eſt non ſolum ingenio, verum etiam artificio quodam ſingulari.
Vnum hoc crimen videtur eſſe, & a me pro uno ponitur, 41
de Mercurio Tindaritano: plura ſunt. ſed ea quo pacto diſtinguere ac ſeparare poſſim neſcio. eſt pecuniarum captarum, quod ſignum a ſociis pecuniae magnae ſuſtulit. eſt peculatus, quod publice populi Romani ſignum, de praeda hoſtium captum, poſitum imperatoris noſtri nomine, non dubitavit auferre. eſt majeſtatis, quod imperii noſtri gloriae rerumque geſtarum monumenta evertere atque aſportare auſus eſt. eſt ſceleris, quod religiones maximas violavit. eſt crudelitatis, quod in hominem

Recentiſſima erant] Nam paulo ante Prætor in ea provincia fuerat. *Hott.*

Divaricari ac delignari] Nonius Marcellus, *Divaricari*, inquit, *diſtendi. Ductum ab his, qui vitio natura ita ſunt pedibus diſcretis, ut eos in diverſum habeant ſeparatos:* & hunc locum citat. *Idem.*

Vinctus nudus in aëre] *Ære*, legendum eſſe locus ipſe ſua ſponte declarat. *Idem.*

Clamabant fore] Dictio *clamabat*, habetur mihi pro librarii additamento. *Gruterus.*

Diſpoſite iſtum accuſare] Id eſt, diſtincte, atque diſtribute. Hoc dicit; quia pertinere hoc crimen ad librum ſequentem videbatur. *Hottom.*

Hoc crimine] De homine innocenti tanto cruciatu affecto. *Idem.*

Eſt peculatus] Locus oſtendit quid inter peculatus & repetundarum indicium interſit. Illo tenetur qui rem populi Romani, hoc qui rem ſociorum & provincialium averterit. *Idem.*

Evertere atque aſportare] Gulielmius conjecit, *avertere.* Gruterus.

Ipſo

nem innocentem, in ſocium noſtrum atque amicum novum ac ſingulare ſupplicii genus excogitavit. illud vero quid ſit jam non queo dicere: quo nomine appellem neſcio, quod in C. Marcelli ſtatua. Quid eſt hoc? patronuſne quod erat? quid tum? quo id ſpectat? utrum ea res ad opem, an ad calamitatem clientium atque hoſpitum valere debebat? an ut hoc oſtenderes, contra vim tuam in patronis praeſidii nihil eſſe? quis hoc non intelligeret, in improbi praeſentis imperio majorem eſſe vim, quam in bonorum abſentium patrocinio? an vero ex hoc illa tua ſingularis ſignificatur inſolentia, ſuperbia, contumacia? detrahere videlicet aliquid te de amplitudine Marcellorum putaſti. itaque nunc Siculorum Marcelli non ſunt patroni: Verres in eorum locum ſubſtitutus eſt. Quam in te tantam virtutem eſſe, aut dignitatem arbitratus es, ut conarere clientelam tam illuſtrem tam ſplendidae provinciae tranſducere ad te, auferre a certiſſimis antiquiſſimiſque patronis? Tu iſta ſtultitia, nequitia, inertia, non modo totius

i dicebat iſte Tindaritanos C. Marcello huic Aeſer-
› vendidiſſe : atque hoc ſua cauſa etiam Marcel-
' ipſum ſperabat eſſe dicturum : quod mihi num-
m veriſimile viſum eſt, adoleſcentem illo loco na-
r, patronum Siciliae, nomen ſuum iſti ad trans-
mem criminis commodaturum. Verumtamen ita
mihi tota proviſa atque praecauta eſt, uti, ſi ma-
e eſſet inventus, qui in ſe ſuſcipere iſtius culpam
ıenque cuperet : tamen is proficere nihil poſſet.
enim teſtis deduxi, & eas litteras deportavi, ut de
s facto dubium eſſe nemini poſſet. publicae litterae
:, deportatum eſſe Mercurium Meſſanam ſumtu
lico. dicunt, quanti : praefuiſſe huic negotio publi-
egatum Poleam. quid? is ubi eſt? praeſto eſt : te-
eſt. Proagori Sopatri juſſu. Quis eſt hic? qui ad ſta-
n adſtrictus eſt. Quid? is ubi eſt? teſtis eſt. vidiſtis
ıinem, & verba ejus audiſtis. Demoliendum cura-
Democritus gymnaſiarchus, quod is eo loco praee-
Quid? hoc nos dicimus? immo vero ipſe praeſens :
nae nuper iſtum ipſum eſſe pollicitum, ſeſe id ſi-
m legatis eſſe redditurum, ſi ejus rei teſtificatio tol-
tur, cautumque eſſet, eos teſtimonium non eſſe di-
os. Dixit hoc apud vos Zoſippus, & Hiſmenias,
ho-

rcello huic Æſernino] *Æſernia*, Samnitium in Italia, unde hunc rcellum fuiſſe opinor, & ob eam n, ut ab alio C. Marcello diſcer-ſet, *Æſerninum* appellatum. Hu-ı Bruto mentio fit his verbis, *arcellus Æſernini pater, non ille ɔ in patronis, &c.* Plinius lib. XII. *li Æſernini* libertum quendam ıem Theſſalicum prædivitem fuiſ-, qui platanum in ſuburbana ſua ılerit. *Hottom.*

viſa atque præcauta] Verius cod. & editi vetuſtiores *proviſa atque ta.* Nam *providere* & *præcavere* Tullius ſæpe. *Gravius.*

enim teſtes deduxi] Vetus liber, *adduxi.* & infra, *Nuper iſtum ipſum eſſe pollicitum*, cum in aliis deſit *ipſum.* F. Vrſinus. *Adduxi* eſt etiam in Franc.

Publice legatum] *Delectum*, ut vulgus loquitur, *deputatum* vel *commiſſarium* : nam hac quoque in re *legati* nomen ponitur. *Hottom.*

Quid? is ubi eſt? teſtis eſt] Hæc verba *teſtis eſt* nec ſunt in cod. Reg. nec in Franc. Vereor ne ex verſu præcedente perperam hic ſint inculcata. paullo poſt cod. Reg. *Demetrius gymnaſiarchus.* Grævius.

Dixit hoc] Non memini me ſimilem locutionem animadvertiſſe. *Dixit ille & illi homines nobiliſſimi.* Obſervanda eſt igitur, & conſulendi libri veteres eo-
quis

homines nobiliſſimi, & principes Tindaritanae civitatis.
43 Quid? Agrigento nonne ejuſdem P. Scipionis monumentum, ſignum Apollinis pulcherrimum, cujus in femine, litterulis minutis argenteis nomen Myronis erat inſcriptum, ex Aeſculapii religioſiſſimo fano ſuſtuliſti? quod iſte, judices, cum clam feciſſet: cum ad ſuum ſcelus illud furtumque nefarium quoſdam homines improbos duces atque adjutores adhibuiſſet, vehementer commota civitas eſt. Vno eodem tempore Agrigentini beneficium Africani, religionem domeſticam, ornamentum urbis, indicium victoriae, teſtimonium ſocietatis, requirebant. Itaque ab illis, qui principes in ea civitate erant, praecipitur, & negotium datur quaeſtoribus & aedilibus, ut noctu vigilias agerent ad aedes ſacras. etenim iſte Agrigenti (credo propter multitudinem illorum hominum atque virtutem, & quod cives Romani, viri fortes ac ſtrenui, & honeſti per-

ılti in illo oppido, conjunctiſſimo animo cum ipſis entinis vivunt ac negotiantur) non audebat palam e, aut tollere; quae placebant. Herculis templum ıd Agrigentinos non longe a foro, ſane ſanctum illos & religioſum. ibi eſt ex aere ſimulacrum Herculis, quo non facile quidquam dixerim me pulchrius, tametſi non tam multum in iſtis rebus ʒo, quam multa vidi, uſque eo, judices, ut rictum c mentum paullo ſit attritius, quod in precibus ːulationibus non ſolum id venerari, verum etiam ri ſolent. Ad hoc templum, cum eſſet iſte Agri-, duce Timarchide, repente nocte intempeſta ſer-ı armatorum fit concurſus atque impetus. clamor ibus fanique cuſtodibus tollitur. Qui primo eum ːre ac defendere conarentur, male mulcati clavis

ac

udebat palam tollere aut poſcere] od. & Franc. *non audebat palam aut tollere.* id recepi. *Grav.*

ejus ac mentum paulo ſit attri- ɔnius Marcellus, *Rictum*, in-*ſtri generis.* Lucretius, *ricta tremunt duros nudantia dentes.* ll. De ſignis, *Rictum mentumque ejus paulo ſit attritius.* il muto. tantum eos quæſo, ntiquorum codicum facultas ıanc ſcripturam ratione aliqua nt, aut repudient. *Hott.* *Vt us, ac mentum*] Sic legit No-rcellus, & ita ſcriptum eſt in ınuſcr. non, ut in vulgatis, *ctum* autem in neutro genere ·, & Lucretius lib. I. *ricta tremunt duros nudantia dentes.* *rigida pellis Duraque inhorreſcens rons tenta minebat.* ſeu, ut qui-unt, *inhorrebat rictum, &c.* ıs. *Vt rictum ejus*] Sic No-atque Cujac. atque Hitt. nam-ıta *rictus.* Gruter. Reg. etiam um.

Gratulationibus] Lipſius *gratationibus* corrigit II Elect. 6. Verum alteram vocem ſane frequentiſſime uſurpatam in ſimili re multis exemplis oſtendi in ſuſpicionibus. *Gruterus.*

Non ſolum id venerari, verum etiam oſculari ſolerent] Hunc in precando oſculandi morem expreſſit Homerus Ἰλιάδ. α. ubi Iunonem Iovem precantem inducit.

Καί ῥα πάροιθ' αὐτοῖο καθέζετο, καὶ λάβε γούνων
Σκαιῇ, δεξιτερῇ δ' ἄρ' ὑπ' ἀνθερεῶνος ἑλοῦσα,
Λισσομένη προσέειπε Δία Κρονίωνα ἄνακτα.

De *contrectatione* quoque Arnob. cont. gent. lib. VI. *Ita enim*, inquit, *non videtis ſpirantia hac ſigna, quorum plantas & genua contingitis, & contrectatis orantes.* De mento Plinius lib. XI. cap. XLV. *Antiquis Græcis in ſupplicandis mentum attingere mos erat.* Hottom.

Male mulcati] Neminem hodie puto eſſe, qui hanc lectionem non tueatur, & probet: vulgatam autem, *mulctati*, rejiciat, atque improbet, niſi forte ex eo genere hominum ſit, qui nihil videat in clara luce. *Lambinus.*

NI-

ac fuſtibus repelluntur. poſtea convulſis repagulis, effractiſque valvis, demoliri ſignum ac vectibus labefactare conantur. Interea ex clamore fama tota urbe percrebruit, expugnari deos patrios, non hoſtium adventu nec opinato, neque repentino praedonum impetu, ſed ex domo atque cohorte praetoria manum fugitivorum inſtructam armatamque veniſſe. nemo Agrigenti neque aetate tam affecta, neque viribus tam infirmis fuit, qui non illa nocte eo nuntio excitatus ſurrexerit, telumque quod cuique ſors offerebat, arripuerit. Itaque brevi tempore ad fanum ex urbe tota concurritur. Hora amplius jam in demoliendo ſigno permulti homines moliebantur: illud interea nulla lababat ex parte: cum alii vectibus ſubjectis conarentur commovere, alii deligatum omnibus membris rapere ad ſe funibus. Repente Agrigentini concurrunt: fit magna lapidatio: dant ſeſe in fugam iſtius praeclari imperatoris nocturni milites. duo tamen ſigilla perparvula tol-

:rri oportere. Hanc virtutem Agrigentinorum imi- 44
ſunt Aſſorini poſtea, viri fortes & fideles, ſed
uaquam ex tam ampla neque tam ex nobili civi-
:. Chryſas eſt amnis, qui per Aſſorinorum agros
t. is apud illos habetur deus, & religione maxi-
colitur. fanum ejus eſt in agro propter ipſam viam,
Aſſoro itur Ennam. in eo Chryſae eſt ſimulacrum,
ɜclare factum e marmore. id iſte poſcere Aſſorinos
pter ſingularem ejus fani religionem non auſus eſt.
:polemo dat Hieronique negotium. illi noctu fa-
manu armataque veniunt, fores aedis effringunt,
itui cuſtodeſque mature ſentiunt: ſignum, quod
t notum vicinitati, buccina datur: homines ex agris
ıcurrunt: ejicitur fugaturque Tlepolemus: neque
dquam ex fano Chryſae, praeter unum perparvu-
ı ſignum ex aere deſideratum eſt. Matris magnae
fa-

ryſas eſt] Octava pars orationis, :ntato Aſſorinorum templo, ſpo- ædc matris magnæ apud Enguinos, ris ſigno religioſiſſimo e fano Ca- ıſium & altero Iunonis Militen- ſublato. *Hott.* *Chryſas eſt amnis* ıer *Aſſorinorum agros fluit*] Ex au- tate veteris quod eſt apud me nu- ɔatis, ſcribendum eſt *Cryſas* ſine ıtione. In ejus autèm numiſmatis parte imberbis juvenis caput redi- :m, prolixa cæſarie, quale Apolli- impreſſum eſt cum titulo *Aſſoru*, *Aſſori*, ut *Menandru*, pro *Menan-* herois (ut opinor) ejus a quo Aſ- ɪa civitas, quod ab eo condita fue- nomen accepit: in altera parte hoc n quod deſcribit Cicero *Cryſa* fluvii ılacrum inciſum eſt, dextra manu ɔlum retinens, ſiniſtra copiæ cor- adſcripto nomine *Cryſas*, ſine aſpi- ıne. *F. Urſinus.* Eſt hæc iſtius num- ſcriptura antiquiſſima, cum nullis ɪtur duplicibus. Poſteriores ta- ., ut ex Diodoro Siculo liquet, ſerunt Χρύσας. In dextram Syme- fluminis incidit, nunc dicitur *Dat-* ɪ.

Manu facta armatique] Placebat Guilielmio *armataque*, quod in Cujac. Hitt. Pall. Gruter. & olim cuſis. *Gruterus.* Reg. & Francii codd. *armataque.* Optimè libri veteres, quos etiam Gruterus debebat ſequi. *Grav.*

Æditui cuſtodeſquie mature ſentiunt] Gellius lib. XII. cap. X. *In Verrem*, inquit, *M. Tullii, in exemplaribus fideliſſimis, ita inveni ſcriptum, Æditimi cuſtodeſque mature ſentiunt. In his libris autem vulgatis, Æditui ſcriptum eſt. M. Varro in lib. II. ad Marcellum, de Latino ſermone, Æditimum dici oportere cenſet, magis quam Æditυum. quod alterum ſit recenti nomine fictum, alterum antiqua origine incorruptum.* hæc Gellius. Ejuſdem Varronis verba hæc ſunt ex lib. I. de re ruſt. *Sementinis feriis in ædem Telluris veneram rogatus ab æditimo, ut dicere didicimus a patribus noſtris: ut corrigimur a recentibus urbanis, ab æditυo.* Hottom. *Æditimi, cuſtodeſque*] *Æditimi*, legendum, & ita eſt in libris manuſcr. idem autem valet *æditimi*, quod, *ædituí.* de qua voce lege Gell. lib. XII. cap. 2. *Lambinus.* Reg. tamen & Franc. codd. *æditui.*

ſanum apud Enguinos eſt. jam enim mihi non modo breviter de unoquoque dicendum, ſed etiam praetereunda videntur eſſe permulta, ut ad majora iſtius & illuſtriora in hoc genere furta & ſcelera veniamus. In hoc fano loricas, galeaſque aeneas, caelatas opere Corinthio, hydriaſque grandes ſimili in genere, atque eadem arte perfectas, idem ille P. Scipio, vir omnibus rebus praecellentiſſimus, poſuerat, & ſuum nomen inſcripſerat. Quid jam de iſto plura dicam, aut querar? omnia illa, judices, abſtulit: nihil in religioſiſſimo fano, praeter veſtigia violatae religionis, nomenque P. Scipionis reliquit. hoſtium ſpolia, monumenta imperatorum, decora atque ornamenta fanorum poſthac, his praeclaris nominibus amiſſis, in inſtrumento ac ſuppellectile C. Verris numerabuntur. Tu videlicet ſolus vaſis Corinthiis delectaris? tu illius aeris temperationem? tu operum lineamenta ſollertiſſime perſpicis? haec Scipio ille non intelligebat, homo doctiſſimus at-

dis, quae non modo manibus attingi, ſed ne cogitatione quidem violari fas fuit. Sacrarium Cereris eſt apud Catinenſes, eadem religione, qua Romae, qua in ceteris locis, qua prope in toto orbe terrarum. In eo ſacrario intimo fuit ſignum Cereris perantiquum: quod viri non modo cujuſmodi eſſet, ſed ne eſſe quidem ſciebant. aditus enim in id ſacrarium non eſt viris: ſacra per mulieres ac virgines confici ſolent. hoc ſignum noctu clam iſtius ſervi ex illo religioſiſſimo atque antiquiſſimo fano ſuſtulerunt: poſtridie ſacerdotes Cereris atque illius fani antitiſtae majores natu, probatae ac nobiles mulieres, rem ad magiſtratus ſuos deferunt. omnibus acerbum, indignum, luctuoſum denique videbatur. Tum iſte permotus illa atrocitate negotii, ut ab ſe ſceleris iſtius ſuſpicio removeretur, dat hoſpiti ſuo cuidam negotium, ut aliquem reperiret, quem ea feciſſe inſimularet, daretque operam, ut is eo crimine damnaretur, ne ipſe eſſet in crimine. Res non procraſtinatur. nam cum iſte Catinam profectus eſſet, ſervi cujuſdam nomen defertur. is accuſatur: ficti teſtes in eum dantur: rem cunctus ſenatus Catinenſium legibus judicat. Sacerdotes vocantur: ex his quaeritur ſecreto in

Cereris apud Catinenſes] Hunc locum Lactantius protulit lib. de Origin. erroris I. cap. IV. ubi ait, *Hujus Cereris tantam fuiſſe religionem, ut adire templi ejus ſecreta penetralia viris nefas eſſet.* Hottom.

Signum Cereris perantiquum] Hittorpii vetus, *inantiquum.* ita Virgilio, *incana menta*, inquit Gulielmius. *Gruterus.*

Illius fani antiſtites] Omnes libri veteres, *antiſtita.* quod Gellius & Priſcianus verum eſſe confirmant. Plautus etiam in Rud. ſic loquutus eſt, *Qui prope hic adeſtis, quique auditis clamorem meum, Ferte ſuppetias, qui Veneri Venerique antiſtita.* Hottom. *Antiſtita*] Sic eſt legendum, & ita habent noſtri libri veteres: ita legit Priſcianus lib. V. vulgata autem lectio, *antiſtites*, mendoſa eſt. *Lambin.* *Fani antiſtita*] Ita Priſcianus, libro V. ut monuit Giſanius, nec aliter Gellius lib. XIII. c. 19. ut indicavit Puteanus; in cujus item libro ſcripto hæc erat lectio, reſtabatque etiam in Cujaciano. nam Pall. & Grut. *antiſtites*, ut vulgati. *Gruterus.*

Catinenſium legibus] Inſtituto *Catinenſium* Senatus conjunctus rerum capitalium judicia exercebat. Hoc addidit propter inuſitatam Romæ judiciorum rationem. Nam ut infra ſcribit, orat. inſeq. *Ad ſenatum deveniet, qui de Verre ſupplicium ſumat? non eſt uſitatum non ſenatorium.* Hottom.

Rem judicat] Advertendum *judicare rem* pro cognoſcere & conſilio judicum quærere. *Idem.*

in curia, quid eſſet factum, quemadmodum arbitrarentur ſignum eſſe ablatum. reſpondent illae, Praetoris in eo loco ſervos eſſe viſos. res, quae eſſet jam antea non obſcura, ſacerdotum teſtimonio perſpicua eſſe coepit. itur in conſilium: ſervus ille innocens omnibus ſententiis abſolvitur, quo facilius vos hunc omnibus ſententiis condemnare poſſetis. quid enim poſtulas, Verres? quid ſperas? quid ſpectas? quem tibi aut deorum, aut hominum auxilio putas futurum? eone tu ſervos ad ſpoliandum fanum immittere auſus es, quo liberos adire ne orandi quidem cauſa fas erat? hiſne rebus manus afferre non dubitaſti, a quibus etiam oculos cohibere te religionum jura cogebant? tametſi ne oculis quidem captus in hanc fraudem tam ſceleratam ac tam nefariam decidiſti. nam id concupiſti, quod numquam videras: id, inquam, adamaſti, quod antea non adſpexeras. auribus tu tantam cupiditatem concepiſti, ut eam non metus, non religio, non deorum vis, non hominum exi-

rum fiant, eadem per iſtius ſtuprum ac flagitium eſſe vio-
lata. Quid ergo? hoc ſolum auditione expetere coepit, 46
cum id ipſe non vidiſſet? immo vero alia complura: ex quibus eligam ſpoliationem nobiliſſimi atque antiquiſſimi fani: de qua priore actione teſtes dicere audiſtis. nunc eadem illa, quaeſo, audite, & diligenter, ſicut adhuc feciſtis, attendite. Inſula eſt Melita, judices, ſatis lato ab Sicilia mari periculoſoque disjuncta: in qua eſt eodem nomine oppidum, quo iſte numquam acceſſit: quod tamen iſti textrinum per triennium ad muliebrem veſtem conficiendam fuit. Ab eo oppido non longe in promontorio fanum eſt Iunonis antiquum: quod tanta religione ſemper fuit, ut non modo illis Punicis bellis, quae in his fere locis navali copia geſta atque verſata ſunt: ſed etiam in hac praedonum multitudine ſemper inviolatum ſanctumque fuerit. Quin etiam hoc memoriae proditum eſt, claſſe quondam Maſiniſſae regis ad eum locum appulſa, praefectum regium dentes eburneos incredibili magnitudine e fano ſuſtuliſſe, & eos in Africam portaſſe, Maſiniſſaeque donaſſe. Regem quidem primo delectatum eſſe munere: poſt, ubi audiſſet unde eſſent, ſtatim certos homines in quinqueremi miſiſſe, qui eos dentes reportarent. itaque in his inſcriptum litteris Punicis fuit: REGEM MASINISSAM IMPRVDENTEM ACCEPISSE: RE COGNITA, RE-

Ex quibus eligam] Vetus liber, *ex quibus unam eligam &c.* F. Vrſinus.

Inſula eſt Melita] Diodorus lib. VI. eam a Syracuſis abeſſe ait ſtadia octoginta, ejus incolas fortunatos haberi, quoniam & varii generis exercent artes, & optimas faciunt lineas telas, tum tenuitate, tum mollitie inſignes. *Hott.* Hodie Malta.

In promontorio fanum eſt Iunonis, &c.] Libri veteres habent, *promunterio*, per, *u*, ſcriptum in ſecunda ſyllaba: quos nunc ſequor. *Lambinus.*

Navali copia geſta. &c.] Bene, *copia navali*; hoc eſt apparatu navali, ſive claſſibus. & miror Lambinum, qui mutavit, *navali praelio*. Gulielm.

Maſiniſſa Regis] Hæc eadem Valerius Maximus, libro primo, capite primo. *Hottom.*

Certos homines] Locutio Ciceroni familiaris, pro unius rei cauſa delectos: data opera paratos. *Idem.* Imo Ciceroni *certi homines* ſunt fide digni, quibus tuto rem quampiam credas, & committas. *Gravius.*

REPORTANDOS RESTITVENDOSQVE CVRASSE. Erat praeterea magna vis eboris, multa ornamenta, in quibus eburneae Victoriae antiquo opere ac ſumma arte perfectae. Haec iſte omnia, ne multis morer, uno impetu, atque uno nuntio per ſervos Venerios, quos ejus rei cauſa miſerat, tollenda atque aſportanda curavit.
47 Pro dii immortales, quem ego hominem accuſo? quem legibus ac judiciali jure perſequor? de quo vos ſententiam per tabellam feretis? dicunt legati Melitenſes publice, ſpoliatum templum eſſe Iunonis: nihil iſtum in religioſiſſimo fano reliquiſſe: quem in locum claſſes hoſtium ſaepe acceſſerint, ubi piratae fere quotannis hiemare ſoleant, quod neque praedo violarit antea, neque unquam hoſtis attigerit, id ab uno iſto ſic ſpoliatum eſſe, ut nihil omnino ſit relictum. Hic nunc aut iſte reus, aut ego accuſator, aut hoc judicium appellabitur? Criminibus enim coarguitur, haut ſuſpicionibus in judicium vocatur. dii ablati, fana vexata, nudatae urbes reperiuntur. earum autem rerum nullam ſibi iſti neque in-

ſua recognoſcit. Nimium mihi diu videor in uno genere verſari criminum. ſentio, judices, occurrendum eſſe ſatietati aurium animorumque veſtrorum. Quam ob rem multa praetermittam. ad ea autem, quae dicturus ſum, reficite vos, quaeſo, judices, per deos immortales, per eos ipſos, de quorum religione jamdiu dicimus, dum id ejus facinus commemoro & profero, quo provincia tota commota eſt. de quo ſi paullo altius ordiri ac repetere memoriam religionis videbor, ignoſcite. Rei magnitudo me breviter perſtringere atrocitatem criminis non ſinit. Ve- 48
tus eſt haec opinio, judices, quae conſtat ex antiquiſſimis Graecorum litteris atque monumentis, inſulam Siciliam totam eſſe Cereri & Liberae conſecratam. hoc cum ceterae gentes ſic arbitrantur, tum ipſis Siculis tam perſuaſum eſt, ut animis eorum inſitum atque innatum eſſe videatur. nam & natas eſſe has in his locis deas, & fruges in ea terra primum repertas arbitrantur: & raptam eſſe Liberam, quam eandem Proſerpinam vocant, ex Ennenſium nemore: qui locus, quod in media eſt inſula ſitus, umbilicus Siciliae nominatur. quam cum inveſtigare & conquirere Ceres vellet, dicitur inflammaſſe taedas iis ignibus, qui ex Aetnae vertice erumpunt: quas ſibi cum ipſa praeferret; orbem omnium peragraſſe terrarum. Enna autem, ubi ea, quae dico, geſta eſſe memorantur, eſt loco praecelſo

Vetus eſt hac opinio] Nona pars orationis, de Cereris ſigno, (quod omnium longe ſanctiſſimum habebatur, & ab Ennenſibus ſumma religione colebatur) ex eorum templo ſublato. Vide Lactantium lib. de orig. er. 12. cap. 4. *Hott.*

Vetus eſt hac opinio] Cum hoc loco juvabit conferre Diodori Siculi principium lib. VI. ubi hæc eadem fere ad verbum commemorantur. *Idem.*

Animis eorum inſitum atque innatum] Id eſt, ut ad id credendum non tam opinione, & majorum inſtitutis, quam ipſa natura duce veherentur. *Idem.*

Quam eandem Proſerpinam] *Terrena vis omnis atque natura Diti patri dedicata eſt, quis Dis, ut apud Græcos πλούτων quia & recedant omnia in terras, & oriantur a terris. Is rapuit Proſerpinam quod Græcorum nomen eſt. Ea enim eſt quæ περσεφόνη Græce nominatur: quam frugum ſemen eſſe volunt, abſconditamque quæri a matre fingunt. Mater autem eſt a gerendis frugibus Ceres tanquam Geres.* Hæc noſter II. de nat. Deor. *Idem.*

Vmbilicus Si.ilia] Var. hac ipſa de re lib. de ling. Lat. VI. *Ennius, ſancte Apollo, qui umbilicum certum terrarum obtines.* Vide apud Varronem cætera *Idem.* Vide Cluver. Sicil. antiq. lib. II, c. 7.

Le-

celſo atque edito: quo in ſummo eſt aequata agri planities, & aquae perennes. tota vero ab omni aditu circumciſa atque diremta eſt. quam circa lacus lucique ſunt plurimi, & laetiſſimi flores omni tempore anni, locus ut ipſe raptum illum virginis, quem jam a pueris accepimus, declarare videatur. Etenim propter eſt ſpelunca quaedam, converſa ad Aquilonem, infinita altitudine, qua Ditem patrem ferunt repente cum curru exſtitiſſe, abreptamque ex eo loco virginem ſecum aſportaſſe, & ſubito non longe a Syracuſis penetraſſe ſub terras, lacumque in eo loco repente exſtitiſſe: ubi uſque ad hoc tempus Syracuſani feſtos dies anniverſarios agunt, celeberrimo virorum
49 mulierumque conventu. Propter hujus opinionis vetuſtatem, quod eorum in his locis veſtigia ac prope incunabula reperiuntur deorum, mira quaedam tota Sicilia privatim ac publice religio eſt Cereris Ennenſis. Etenim multa ſaepe prodigia vim ejus numenque declarant: multis ſaepe in difficillimis rebus praeſens auxilium ejus oblatum eſt, ut haec inſula ab ea non ſolum diligi,

oſtentis portenderetur, P. Mutio, L. Calpurnio Coss. aditum eſt ad libros Sibyllinos: in quibus inventum eſt, Cererem antiquiſſimam placari oportere. Tum ex ampliſſimo collegio decemvirali ſacerdotes populi Romani cum eſſet in urbe noſtra Cereris pulcherrimum & magnificentiſſimum templum, tamen uſque Ennam profecti ſunt. Tanta enim erat auctoritas, & vetuſtas illius religionis, ut, cum illuc irent, non ad aedem Cereris, ſed ad ipſam Cererem proficiſci viderentur. Non obtundam diutius. etenim jamdudum vereor, ne oratio mea aliena ab judiciorum ratione, & quotidiana dicendi conſuetudine eſſe videatur. hoc dico, hanc ipſam Cererem, antiquiſſimam, religioſiſſimam, principem omnium ſacrorum, quae apud omnes gentes nationeſque fiunt, a C. Verre ex ſuis templis ac ſedibus eſſe ſublatam. Qui acceſſiſtis Ennam, vidiſtis ſimulacrum Cereris e marmore, & in altero templo Liberae. ſunt ea perampla atque prae-

Ex ampliſſimo collegio decemvirali] Videtur legendum, *quindecim virali*. F. Vrſin. Male. primo fuerunt duumviri uſque ad annum 388, tum decemviri S. F. creati a populo Liv. 6. Sed Sullæ temporibus numero aucto XV virale collegium factum eſt. *Grav.*

Non obtundam diutius. etenim jamdudum vereor] Ita egregie Cujacianus. vulgati enim; *diutius aures veſtras jamdudum, &c.* Gruterus.

Principem omnium ſacrorum] Quia eſt mater Deum hominumque, inde dicitur Magna Mater. Huic primæ ante Deos alios cultus reddebatur, ac prima Dearum dicta, πρῶτα Θεῶν, ut conſtat ex Pindari Nem. 11. quod & probat Græcus Interpres, adlato etiam eam in rem Sophoclis verſa, additque, πρώτην δὲ ταύτην εἶπε, μαθόντες ἀπ' αὐτῆς ἤρχοντο. *Primam vero eam dixit, quia ab ea incipiunt.* Vnde natum Græcorum proverbium, ἀφ' ἑστίας ἀρχόμενος, *a Veſta incipiens*, ab Ariſtophane, in Veſpis uſurpatum v. 490. Hinc & Cyrus Sardes victor ingreſſus, primum Veſtæ, dein Iovi, aliiſque Diis rem ſacram feciſſe legitur: Ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν ὁ Κῦρος, πρῶτον μὲν Ἑστίᾳ ἔθυσεν, ἔπειτα Διὶ βασιλεῖ, καὶ εἴ τινι ἄλλῳ Θεῷ Μάγοι ἐξηγοῦντο. *Cum ingreſſus eſſet Cyrus, primum Veſta rem ſacram facit, deinde Iovi Regi, & ſi cui alteri Deo Magi ſacrificandum indicarent.* Idem in celebritate Olympiaca obſervatum tradit Pauſanias, teſtatus ſacra ibi fieri primæ Veſtæ, aut primum, dein Iovi Olympio, tertio Mercurio, quarto Minervæ, quinto Dianæ. Huic etiam primæ ante Deos alios in Græcia ſacra faciebant Prytanes, ut auctor eſt Pindarus. Sed quid Veſta, inquies, ad Cererem. Nimirum, quia Ceres & Veſta eadem Dea, Phornutus: ἑκατέρα δὲ ἔοικεν ἑκατέρα τῆς γῆς εἶναι. *Vtraque autem Ceres & Veſta, non videtur alia eſſe, quam terra.* Hæc, Lector, debès Viro Illuſtriſſimo Ezechieli Spanhemio, qui hæc pluribus perſecutus eſt in eruditiſſima diatribe de Veſta & Prytanibus Græcorum, adjecta ſelectis nummis P. Seguini.

praeclara, ſed non ita antiqua. Ex aere fuit quoddam mo-
dica amplitudine, ac ſingulari opere, cum facibus, peran-
tiquum, omnium illorum, quae ſunt in eo fano, multo an-
tiquiſſimum. id ſuſtulit; ac tamen eo contentus non fuit
Ante aedem Cereris in aperto ac propatulo loco ſigna
duo ſunt, Cereris unum, alterum Triptolemi, & pul-
cherrima, & perampla. his pulchritudo periculo, ampli-
tudo ſaluti fuit, quod eorum demolitio atque aſportatio
perdifficilis videbatur. inſiſtebat in manu Cereris dextra
ſimulacrum pulcherrime factum Victoriae. hoc iſte e
50 ſigno Cereris avellendum aſportandumque curavit. Qui
tandem iſtius animus eſt nunc in recognitione ſcelerum
ſuorum, cum ego ipſe in commemoratione eorum non
ſolum animo commovear, verum etiam corpore perhor-
reſcam? venit enim mihi fani, loci, religionis illius in
mentem: verſantur ante oculos omnia: dies ille, quo ego
Ennam cum veniſſem, praeſto mihi ſacerdotes Cereris
cum infulis ac verbenis fuerunt: concio conventuſque
civium: in quo ego cum loquerer, tanti fletus gemitus-

ıia ſe cetera pati ac negligere dicebant. Hic dolor
tantus, ut Verres, alter Orcus veniſſe Ennam,
on Proſerpinam aſportaſſe, ſed ipſam abripuiſſe Ce-
m videretur. Etenim urbs illa non urbs videtur,
fanum Cereris eſſe. habitare apud ſeſe Cererem
enſes arbitrantur: ut mihi non cives illius civita-
ſed omnes ſacerdotes, omnes accolae atque anti-
s Cereris eſſe videantur. Ennae tu ſimulacrum Ce-
tollere audebas? Ennae tu de manu Cereris Vi-
iam deripere, & deam deae detrahere conatus es?
rum nihil violare, nihil attingere auſi ſunt, in qui-
erant omnia, quae ſceleri propiora ſunt, quam re-
ıni. Tenuerunt enim P. Popillio, P. Rupilio Coss.
n locum ſervi, fugitivi, barbari, hoſtes. ſed neque
ſervi illi dominorum, quam tu libidinum: neque
fugitivi illi a dominis, quam tu a jure, & a legi-
: neque tam barbari lingua & natione illi, quam
atura & moribus: neque illi tam hoſtes hominibus,
n tu diis immortalibus. Quae deprecatio eſt igi-
ıi reliqua, qui indignitate ſervos, temeritate fugi-
ı, ſcelere barbaros, crudelitate hoſtes vicerit? Au- 51
s Theodorum, & Numinium, & Nicaſionem, le-
ga-

nihi non cives illius civitatis, ſed ſacerdotes, omnes accolæ, atque *s Cereris eſſe videantur*] *Accolas* puto pro *populares*, ſive *conci-* eſt, *δημότας*. Eſt enim ſenſus, admodum urbs, non videtur ſed fanum: ſic cives non viden-es Ennæ, ſed ſacerdotes & con- Cereris, quæ urbem illam inha- Sic Livius libro x. qui eundem, nempe Hetruſcum, colerent, vocavit. Loquitur de Hetruſcis, illos in agri partem accipere recu- *Non tam*, inquit, *quia immi-* *m, quam quia accolas ſibi quiſque* *re tam efferatæ gentis homines hor-* Et paulo poſt, *Samnites*, inquit, *ia populi demonſtrabant habere ac-* *colas Gallos inter ferrum & arma natos, &c.* Hottom. *Omnes accolæ atque antiſtites*] Conjiciebat Gulielmius, omnes *ſacri-colæ*. Gruterus. *Concives* non agnoſcunt Latini, ut nec *contribules*, nec *coæquales*, ſed pro his dicunt *cives*, *tri-bules*, *æquales*. Sic nec Attici dicunt *συμπολίτης*, notante Phrynicho, ſed *πολίτης*.

De manu Cereris Victoriam deripere] Sic legendum, non, *diripere*. *deripere* autem, id eſt, de aliquo loco, & interdum de ſuperiore loco rapere: de quo nos alias ſcripſimus. in manuſcriptis libris ſcriptum reperi, *eripere*, ut magis credas a M. Tullio ſcriptum eſſe, *deripere*. Lambinus. Reg. cod. utique *deripere*.

Hæc

gatos Ennenſes, publice dicere, ſeſe a ſuis civibus haec habere mandata, ut ad Verrem adirent, & eum ſimulacrum Cereris & Victoriae repoſcerent. id ſi impetraſſent, tum ut morem veterem Ennenſium conſervarent; publice in eum, tametſi vexaſſet Siciliam, tamen, quoniam haec a majoribus inſtituta accepiſſent, teſtimonium ne quod dicerent. ſin autem ea non reddidiſſet, tum ut judicio adeſſent, tum uti de ejus injuriis judices docerent, ſed multo maxime de religione quererentur. quas illorum querimonias nolite, per deos immortales, aſpernari, nolite contemnere, ac negligere, judices. Aguntur injuriae ſociorum: agitur vis legum: agitur exiſtimatio veritaſque judiciorum. quae ſunt omnia permagna: verum illud maximum. Tanta religione obſtricta tota provincia eſt, tanta ſuperſtitio ex iſtius facto mentes omnium Siculorum occupavit, ut, quaecunque accidant publice vel privatim incommoda, propter eam cauſam ſcelere iſtius evenire videantur. Audiſtis Centuripinos, Agyrinenſes, Catinenſes, Her-

aratorum, quam deſerta, quam inculta, quam relicta
omnia. Et tametſi iſtius multis & variis injuriis acci-
derunt, tamen haec una cauſa in opinione Siculorum
plurimum valet, quod, Cerere violata, omnes cultus
fructuſquè Cereris in his locis interiiſſe arbitrantur.
Medemini religioni ſociorum, judices: conſervate ve-
ſtram. neque enim haec externa vobis religio, neque
aliena. quod ſi eſſet, ſi ſuſcipere eam nolletis, tamen
in eo, qui violaſſet, ſancire vos velle oporteret. Nunc
vero in communi omnium gentium religione, inque
his ſacris, quae majores noſtri ab exteris nationibus ad-
ſcita atque arceſſita coluerunt: quae ſacra, ut erant re
vera, ſic appellari Graeca voluerunt, negligentes ac
diſſoluti ſi cupiamus eſſe, qui poſſumus? Vnius etiam 52
urbis, omnium pulcherrimae atque ornatiſſimae, Sy-
racuſarum direptionem commemorabo, & in medium
proferam, judices: ut aliquando totam hujus generis
orationem concludam ac definiam. Nemo fere veſtrum
eſt,

Conſervate veſtram] Sic legendum, & ita ſcriptum eſt in libris manuſcriptis, ſine voce, *auctoritatem*, quæ ſine dubio ab aliquo arrogante & ſtolido adjecta eſt, qui non videret ſubintelligi. *religionem*. Lambinus. *Conſervate veſtram*] Subintellige *religionem*. vulgo additur *veſtram auctoritatem*. ſed nulla ejus vocis litera in Cujaciano, aliiſque Lambini, ſi modo non fallit. vereor enim ne ſæpe loquatur de pluribus veteribus, cum tantum ipſe intelligat de uno. *Gruterus*.

Sancire vos velle oporteret] *Sancire*, (inquit Servius) *eſt ſanguine fuſo confirmare*. Hinc noſter in orat. pro Balb. *ſanctiones* ait *ſacrandas aut genere ipſo, ut obteſtatione & conſecratione legis: aut pœna, cum caput ejus qui contra facit conſecratur*. Hottom.

Sic appellari Graca voluerunt] Noſter in ea pro Balbo, *Sacra Cereris, judices, ſumma majores noſtri religione confici ceremoniaque voluerunt. Quæ cum eſſent aſſumpta de Græcia, & per Græcas ſemper curata ſunt ſacerdotes & Græca nominata*. Idem.

Vnius etiam urbis omnium pulcherrima] Legendum putarem, *Græcarum omnium pulcherrima*: ut paulo infra, *Vrbem Syracuſas maximam eſſe Græcarum omnium*. Eſt autem hæc orationis pars decima in qua de Syracuſarum urbis templis compluribus ſpoliatis & direptis commemorat. & M. Marcelli, qui urbem cepit, victoriam & temperantiam cum Verris adventu & latrocinio comparat. *Idem*. De Syracuſarum pulchritudine, partibus, & locis, vide Cluver. Sicil. antiq. II, 12.

Totam hujus generis orationem concludam ac definiam] Verius videtur Gulielmio, *atque finiam*. ego divinabam *& deſinam*. Gruterus. Sic *concludere* ſuperius III in Verr. act. 69: *Quæ recitata concluſionem me eſſe crimen decumarum dixeram*. quamvis neget G. Scioppius in hac notione iſtam vocem apud Latinos accipi. *Grævius*.

A M. Mar-

eſt, quin, quemadmodum captae ſint a M. Marcello Syracuſae, ſaepe audierit, nonnunquam etiam in annalibus legerit. conferte hanc pacem cum illo bello: hujus praetoris adventum, cum illius imperatoris victoria: hujus cohortem impuram, cum illius exercitu invicto: hujus libidines, cum illius continentia: ab illo, qui cepit, conditas; ab hoc, qui conſtitutas accepit, captas dicetis Syracuſas. Ac jam illa omitto, quae diſperſe a me multis locis dicentur, ac dicta ſunt. forum Syracuſanorum, quod introitu Marcelli purum a caede ſervatum eſt, id adventu Verris Siculorum innocentium ſanguine redundaſſe: portum Syracuſanorum, qui tum & noſtris claſſibus, & Karthaginienſium clauſus fuiſſet, eum, iſto praetore, Cilicum myoparoni praedonibuſque patuiſſe. Mitto adhibitam vim ingenuis, matresfamilias violatas: quae tum, urbe capta, commiſſa non ſunt, neque odio hoſtili, neque

diſtis. Eſt, judices, ita, ut dicitur. Nam & ſitu eſt cum munito, tum ex omni aditu, vel terra, vel mari, praeclaro ad adſpectum: & portus habet prope in aedificatione adſpectuque urbis incluſos: qui cum diverſos inter ſe aditus habeant, in exitu conjunguntur & confluunt. Eorum conjunctione pars oppidi, quae appellatur Inſula, mari disjuncta anguſto, ponte rurſum adjungitur & continetur. Ea tanta eſt urbs, ut ex quatuor urbibus maximis 53
conſtare dicatur: quarum una eſt ea, quam dixi, Inſula: quae duobus portubus cincta, in utriuſque portus oſtium aditumque projecta eſt: in qua domus eſt, quae regis Hieronis fuit, qua praetores uti ſolent, in ea ſunt aedes ſacrae complures; ſed duae, quae longe ceteris antecellunt, Dianae una, & altera, quae fuit ante iſtius adventum ornatiſſima, Minervae. In hac inſula extrema eſt fons aquae dulcis, cui nomen Arethuſa eſt, incredibili magnitudine, pleniſſimus piſcium: qui fluctu totus operiretur, niſi munitione ac mole lapidum a mari disjunctus eſſet. Altera autem eſt urbs Syracuſis, cui nomen Acradina eſt: in qua forum maximum, pulcherrimae porticus, ornatiſſimum prytaneum, ampliſſima eſt curia, templumque egregium Iovis Olympii, ceteraeque urbis partes una lata via perpetua, multisque tranſverſis diviſae, privatis aedificiis continentur. Tertia eſt urbs, quae, quod in ea parte fortunae fanum an-

Qua regis Hieronis fuit] Hitt. *Gelonis*, neque temeraria ea eſt ſcriptura. inquirendum. *Gruterus.*

Cui nomen Arethuſa] *Amnes quidam odio maris ipſa ſubeunt vada, ſicut Arethuſa, fons Syracuſanus, in quo redduntur jacta in Alpheum.* Hæc Plinius libro II. cap. III. poëtæ fingunt virginem ab Alpheo adamatam, cum ejus vim effugere non poſſet, a Diana in fontem commutatam eſſe: qui ne amatoriis aquis miſceretur, cuniculis in Siciliam profugit. Hæc Ovid. Metam. V. *Hottom.*

Ornatiſſimum prytaneum] Athenis πρυτανεῖον dicebatur locus, in quo οἱ πρυτάνεις judicia exercebant, & de Rep. benemeriti publicis ſumptibus alebantur. Ad ejus ſimilitudinem alterum fuiſſe Syracuſis *prytaneum* apparet. *Idem.* Prytanea Græcorum erant Veſtæ ſacra in cujus honorem perpetuus ibi ignis fovebatur. Nulla autem urbs fuit tota Græcia, quæ ſuum prytaneum non haberet. vid. Caſaub. ad Athen. XV, 19. & Ezech. Spanhemii diſſertationem de Veſta & Prytaneis.

antiquum fuit, Tycha nominata eſt: in qua & gymnaſium ampliſſimum eſt; & complures aedes ſacrae: coliturque ea pars, & habitatur frequentiſſime. Quarta autem eſt urbs, quae quia poſtrema aedificata eſt, Neapolis nominatur: quam ad ſummam theatrum eſt maximum: praeterea duo templa ſunt egregia, Cereris unum, alterum Liberae: ſignumque Apollinis, qui Temenites vocatur, pulcherrimum & maximum, quod
54 iſte ſi portare potuiſſet, non dubitaſſet auferre. Nunc ad Marcellum revertar, ne haec a me ſine cauſa commemorata eſſe videantur: qui cum tam praeclaram urbem vi copiiſque cepiſſet, non putavit ad laudem populi Romani hoc pertinere, hanc pulchritudinem, ex qua praeſertim nihil periculi oſtenderetur, delere & ex-

Tycha nominata eſt] Eſt, a Cujac. & Hitt. nam vulgata *Tyche*, ſcilicet Syracuſani Dorum lingua pleraque efferebant. *Gulielmius.*

Qui Theſmetes vocatur] Aldinus li-

duobus libris manuſcriptis. Temenites autem dictus eſt Apollo a loco, qui Τέμενος dictus eſt, de quo ſic Stephanus, Τέμενος, τόπος Σικελίας ὑπὸ ταῖς Ἐπιπολαῖς πρὸς ταῖς Συρακούσαις,

exſtinguere. itaque aedificiis omnibus, publicis, privatis, ſacris, profanis ſic pepercit, quaſi ad ea defendenda cum exercitu, non expugnanda veniſſet. in ornatu urbis habuit victoriae rationem, habuit humanitatis. victoriae putabat eſſe, multa Romam deportare, quae ornamento urbi eſſe poſſent: humanitatis, non plane exſpoliare urbem, praeſertim quam conſervare voluiſſet. In hac partitione ornatus, non plus victoria Marcelli populo Romano appetivit, quam humanitas Syracuſanis reſervavit. Romam quae aſportata ſunt, ad aedem Honoris atque Virtutis, itemque aliis in locis videmus. nihil in aedibus, nihil in hortis poſuit, nihil in ſuburbano: putavit, ſi urbis ornamenta domum ſuam non contuliſſet, domum ſuam ornamento urbi futuram. Syracuſis autem permulta atque egregia reliquit; deum vero nullum violavit, nullum attigit. Conferte Verrem: non ut hominem cum homine comparetis, ne qua tali viro mortuo fiat injuria: ſed ut

Publicis, privatis, ſacris, profanis] Sic cod. Reg. & Franc. ſine copula, quam appoſuerunt, qui non animadverterunt ἀσύνδετα iſta ſuo loco vim orationi addere. Mox Regius *non expoliare*, pro vulgato *ſpoliare*. Pro Deiot. *Quo tum rex animo erga te fuit? qui auctionatus ſit, ſeſeque & filium ſuum exſpoliare maluerit, quam tibi pecuniam non ſubminiſtrare.* Grævius.

In hac partitione ornatus] Nam neque pro victore egiſſet, ſi plane omnia reliquiſſet, neque pro humano ſi omnia ſuſtuliſſet utriuſque igitur rationem habuit & victoriæ & humanitatis. *Hott.*

Ad ædem Honoris atque Virtutis] *Ædem Honoris* ad portam Collinam ſitam eſſe, ipſe in libro de legib. II. declarat. De utraque idem lib. de nat. Deor. II. ſcribit his verbis, *Vides Virtutis templum, vides Honoris a M. Marcello renovatum, quod multis ante annis erat bello Liguſtico a Q. Maximo dedicatum?* Et Livius lib. VII. tertiæ decadis, *Marcellum alia atque alia objecta religiones tenebant: in quibus, quod cum bello Gallico ad Claſtidium ædem Honori & Virtuti vovisset, dedicatio ejus a Pontificibus impediebatur, quod negabat unam cellam amplius quam uni Deo recte dedicari, ita addita Virtutis ædes, approperato opere.* Idem.

Domum ſuam ornamento] Nam illa domus inanitas ſummæ continentiæ & temperantiæ argumentum fuit. Qui autem tanta continentia præditus, majori urbi ſuæ, quam cætera ornamenta omnia ſplendori & gloriæ eſſe ſolet. *Idem.*

Domui ſua ornamento urbem futuram] Sic repoſui. veritatem & rationem ſecutus. quomodo enim domus Marcelli urbi poterat eſſe ornamento, ſi nulla ſigna ejus domum eſſent deportata? nunc autem urbs ſignis Syracuſanis ornamenta, domui Marcelli eſt ornamento. *Lamb.*

Domum ſuam ornamento urbi futuram] Domus urbi ornamento futura erat, ſi quæ ipſa non receperat, publicis urbis locis viſerentur. Et ſane ſingulorum abſtinentia domeſtica, publicum civitatis decus eſt. hoc admoneo Lambini cauſa, qui nobis finxit, *domui ſua ornamento urbem futuram.* Gulielmius.

ut pacem cum bello, leges cum vi, forum & juriſdictionem cum ferro & armis, adventum & comitatum cum
55 exercitu & victoria conferatis. Aedes Minervae eſt in inſula, de qua ante dixi, quam Marcellus non attigit: quam plenam atque ornatam reliquit, quae ab iſto ſic ſpoliata atque direpta eſt, non ut ab hoſte aliquo, qui tamen in bello, religionum & conſuetudinis jura retineret, ſed ut a barbaris praedonibus vexata eſſe videatur. Pugna erat equeſtris Agathocli regis in tabulis picta praeclare: his autem tabulis interiores templi parietes veſtiebantur. nihil erat ea pictura nobilius: nihil Syracuſis, quod magis viſendum putaretur. has tabulas M. Marcellus, cum omnia illa victoria ſua profana feciſſet, tamen religione impeditus non attigit. iſte, cum illa jam, propter diuturnam pacem, fidelitatemque populi Syracuſani, ſacra religioſaque accepiſſet, omnes eas tabulas abſtulit: parietes, quorum ornatus tot ſaecula manſerat, tot bella effugerat, nudos ac deformatos reliquit. Et Marcellus,

bus ornari, quas ceperat, noluit: Verres, qui non Honori, neque Virtuti, ut ille, ſed Veneri & Cupidini vota deberet, is Minervae templum ſpoliare conatus eſt. ille deos deorum ſpoliis ornare noluit: hic ornamenta Minervae virginis in meretriciam domum transtulit. Viginti & ſeptem praeterea tabulas pulcherrime pictas ex eadem aede ſuſtulit: in quibus erant imagines Siciliae regum ac tyrannorum, quae non ſolum pictorum artificio delectabant, ſed etiam commemoratione hominum & cognitione formarum. Ac videte, quanto taetrior hic tyrannus Syracuſanus fuerit, quam quiſquam ſuperiorum: cum illi tamen ornarint templa deorum immortalium, hic etiam deorum monumenta atque ornamenta ſuſtulerit. Iam vero quid ego de val- 56
vis illius templi commemorem? vereor, ne haec qui non viderunt, omnia me nimis augere atque ornare arbitrentur: quod tamen nemo ſuſpicari debet, tam eſſe me cupidum, ut tot viros primarios velim, praeſertim ex judicum numero, qui Syracuſis fuerint, qui haec viderint, eſſe temeritati & mendacio meo conſcios. Confirmare hoc liquido, judices, poſſum, valvas magnificentiores ex auro, atque ebore perfectiores nullas umquam ullo templo fuiſſe. incredibile dictu eſt, quam multi

Commemoratione hominum] Modo *commemorationem* pro agnitione & memoria uſurpavit: ut ſit, quia eos ſe vivos ac tyrannidem obtinentes vidiſſe memorarent. *Hottom.*

Ornamenta ſuſtulerit] Reg. *ſuſtulit.*

Quid de valvis] Fores in liminibus profanarum ædium, *Ianua* nominantur, inquit hic ipſe lib. II. de natur. Deor. *valvæ* ergo ſacrarum ædium ſunt. *Hottom.*

Tam eſſe me cupidum] Locus ſuſpectus. quid enim hæc ſibi volunt? *cujus rei cupidum?* Itaque putarem legendum eſſe: *tam eſſe me criminandi cupidum*, aut alio ſimili modo. *Lamb.* Fruſtra. Nam ſic locutus eſt orat. pro Cæcin. 5. *Gruter.* Hallucinatur ſane Lambinus, quia non intellexit vim verbi *cupidus.* Latinis ſic dicitur, qui nimio partium ſtudio eſt abreptus, qui eſt, ut barbari loquuntur, *partialis.* Cic. pro Fonteio: *Igitur teſtibus, judices, non credere cupidis & iratis & conjuratis non ſolum poteſtis, ſed & debetis.* Sæpius in illa oratione occurrit. In XVI ad Tiron. ep. II. *Nos agimus nihil cupide, eoque eſt noſtra pluris auctoritas.* Exempla plura notavimus ſuperius. *Gravius.*

Ullo tempore fuiſſe] Sunt qui ex antiquis libris *ullo templo* corrigant. Ego, *ullo in templo*, potius reponerem. *Hott.*

Nullas umquam ullo in templo fuiſſe] Sic ſe reperiſſe ſcriptum in nonnullis co-

multi Graeci de valvarum harum pulchritudine ſcriptum reliquerint. nimium forſitan haec illi mirentur atque efferant. eſto: verumtamen honeſtius eſt reip. noſtrae, judices, ea, quae illis pulchra eſſe videantur, imperatorem noſtrum in bello reliquiſſe, quam praetorem in pace abſtuliſſe. Ex ebore diligentiſſime perfecta argumenta erant in valvis. ea detrahenda curavit omnia. Gorgonis os pulcherrimum, crinitum anguibus, revellit atque abſtulit: & tamen indicavit, ſe non ſolum artificio, ſed etiam pretio quaeſtuque duci. nam bullas aureas omnes ex his valvis, quae erant & multae, & graves, non dubitavit auferre: quarum iſte non opere delectabatur, ſed pondere. Itaque ejuſmodi valvas re-

codicibus vetuſtis teſtatur Adr. Turnebus lib. 8. Adverſ. cap. 12. Nunc igitur & ejus fidem, & librorum illorum auctoritatem ſecutus, ſic edendum curavi, rejecta vulgata, *nullas umquam ullo*

Sane argumentum fabulam eſſe non ſolum oſtendit Phædrus lib. iv, fab. 7:

Mordaciorem qui improbo dente adpetit,
Hoc argumento ſe deſcribi ſentiat.

reliquit, ut, quae olim ad ornandum templum erant maxime, nunc tantum ad claudendum factae eſſe videantur. Etiamne gramineas haſtas? vidi enim vos in hoc nomine, cum teſtes dicerent, commoveri, quod erant hujuſmodi, ut ſemel vidiſſe ſatis eſſet: in quibus neque manu factum quidquam, neque pulchritudo erat ulla, ſed tantum magnitudo incredibilis, de qua vel audire ſatis eſſet: nimium, videre plus quam ſemel. etiamne id concupiſti? Nam Sappho, quae ſublata de prytaneo 57
eſt, dat tibi juſtam excuſationem, prope ut concedendum atque ignoſcendum eſſe videatur. Silanionis opus tam perfectum, tam elegans, tam elaboratum, quisquam non modo privatus, ſed populus potius haberet, quam homo elegantiſſimus atque eruditiſſimus Verres? nimirum contra dici nihil poteſt. noſtrum enim unusquiſque, qui tam beati, quam iſte eſt, non ſumus, tam delicati eſſe non poſſumus, ſiquando aliquid iſtiuſmodi vi-

Etiamne gramineas haſtas?] *Fraxineas* legendum putarem. Cum enim procera ſit fraxinus, & teres, haſtis accommodata eſt: unde Achillis haſta fraxinea apud Homerum Iliad. π. πηλιάδα μελίην, τὴν πατρὶ φίλῳ πόρε Χείρων. Mirum eſt tamen Servium (ſiquidem illa verba ſunt Servii) hunc locum ſic protuliſſe, *Gramineum in campum, id eſt graminoſum.* Cicero de ſignis, *Etiamne gramineas haſtas?* Hott.

Etiamne gramineas haſtas?] Sic habent omnes libri etiam veteres: neque aſſentior Hottomanno, exiſtimanti, legi potius oportere, *fraxineas.* nam etiam Servius ad illum Virgilii locum lib. Æn. 5. *Gramineum in campum*, hanc lectionem probat: interpretaturque, *gramineum*, graminoſum. *Lambinus.* P. Manutius recepit conjecturam Hottomanni, ſed ingratiis librorum veterum. Quæ tamen gramineæ haſtæ ſint fateor me non intelligere. Forte ita fictæ fuerunt, ut gramine viderentur eſſe veſtitæ & ornatæ, ut thyrſi bacchantium hederis. *Gravius.*

Hoc non minime commoveri] Reg. cod. *hoc nomine commoveri*, nimirum *gramineearum haſtarum*, ſic Cicero ſcripſit. *Gravius.*

M. Syllanionis] Probabilior quorundam ſcriptura, *Annei*, pro *Marci* quod Romanum nomen eſt. Fuit autem Syllanion inſignis ſtatuarius, in quo hoc Plinius ſcribit memorabile fuiſſe, quod nullo doctore nobilis fuit. *Hottoman.*

Silanionis opus] In libris manuſcr. neque eſt prænomen *Marci*, neque *Annei*. Præterea hoc nomen vitioſe ſcribitur in libris vulg. per *y*. & cum *ll*. geminis. *Lambinus.* De Silanione vid. Plin. Hiſt. Nat. 34, 8, & quæ ibi notat Cl. Harduinus.

Homo elegantiſſimus] Qui operum lineamenta ſolertiſſime perſpicit: eaque ſubtiliter judicat. *Hottom.*

Si quando aliquid iſtiuſmodi] Corrigendum putarem, *Si quando quis aliquid.* Idem. Hanc conjecturam admiſit Paullus Manutius. perperam. Præcedentia enim verba *noſtrum aliquis* pertinent ad hæc, *Si quando aliquid iſtiuſ-*

 modi

videre volet, eat ad aedem Felicitatis, ad monumentum Catuli, in porticum Metelli: det operam, ut admittatur in alicujus iſtorum Tuſculanum: ſpectet forum ornatum, ſi quid iſte ſuorum aedilibus accommodavit: Verres haec habeat domi? Verres ornamentis fanorum atque oppidorum habeat plenam domum, villas refertas? Etiamne hujus operarii ſtudia ac delicias, judices, perferetis? qui ita natus eſt, ita educatus, ita factus & animo, & corpore, ut multo appoſitior ad deferenda, quam ad auferenda ſigna

modi videre volet. alioquin nihil eſſet, ad quod referrentur. *Gravius.*

Eat ad ædem Felicitatis] In ea Praxitelis ex ære pulcherrima ſigna fuiſſe Plinius ſcribit, in quibus & Veneris, quæ cum ipſa æde incendio conflagravit, Claudii principatu. Item alibi, *Fuere*, inquit, *& Theſpiades ad ædem Felicitatis, quarum unam adamavit eques Rom. Iunius Piſciculus.* Hottom.

Monumentum Catuli] Capitolium. *Idem.*

centiſſimas. Huic Albano monti continentia atque adjuncta ſubſunt eadem bonitate & magnifico ornatu prædia. Hinc campi ſunt, quorum partim Romæ, ejuſque ſuburbiis, partim vero mari adjuncti ſunt: ſed qui cum mari continentes ſunt, minus ſunt ſalubres. Hæc Strabo. *Idem.*

Spectet forum ornatum] Nonnulli *forum* ex ingenio corrigunt; nam *forum* ab ædilibus ornari ſolere, ſignis commodatis, aliis locis dictum eſt. Vſitatam tamen lectionem retineo, ſi modo

ſigna eſſe videatur. Atque haec Sappho ſublata quantum deſiderium ſui reliquerit dici vix poteſt. nam cum ipſa fuit egregie facta, tum epigramma Graecum pernobile inciſum habuit in baſi, quod iſte eruditus homo & Graeculus, qui haec ſubtiliter judicat, qui ſolus intelligit, ſi unam litteram Graecam ſciſſet, certe non ſuſtuliſſet. Nunc enim quod inſcriptum eſt inani in baſi declarat, quid fuerit, & id ablatum indicat. Quid? ſignum Paeanis ex aede Aeſculapii praeclare factum, ſacrum & religioſum, non ſuſtuliſti? quod omnes propter pulchritudinem viſere, propter religionem colere ſolebant. Quid? ex aede Liberi ſimulacrum Ariſtei non tuo imperio palam ablatum eſt? Quid? ex aede Iovis religioſiſſimum ſimulacrum Iovis imperatoris, quem Graeci Vrion nominant, pulcherrime factum, nonne abſtuliſti? Quid? ex aede Liberae parvum illud caput pulcherrimum, quod viſere ſolebamus, non dubitaſti tollere? At-

loc deportare, quod bajulorum & operariorum eſt. *Auferre* vero, ſemel ſuam in domum, id quod emptum, aut alio quovis modo paratum eſt, aſportandum locare & ſibi auferre. Sic paulo ſuperius dixit, *Quod iſte ſi portare potuiſſet, non dubitaſſet auferre.* Hottom.

Iovis Imperatoris, quem Graci Vrion nominant] Templum οὐρίου Διὸς inter Boſporum Thracium & urbem Trapezuntem fuiſſe, auctores ſunt Arrianus ἐν περίπλῳ Ponti Euxini, & Stephanus in libro de urbibus. *Idem.* *Iovis Imperatoris*] Melior Laubanus, non inficite conjiciebat, *Imbricitoris.* de eodem videndus item Brodæus libro Miſcellan. VI. cap. 9. Biſciola lib. XI. cap. 14. Miſcellaneorum. *Gruterus.* Οὔριος Iupiter non eſt Imbricitor, ſed qui ſecundos ventos immittit navigantibus quaſi ſecundorum ventorum dator. vide Stuckium ad periplum Ponti Euxini p. 113. Latinos autem Iovem, quem Græci dixerunt οὔριον, Imperatorem appellaſſe, nulla habita ratione Græcæ vocis, conſtat non modo ex ſequentibus, ubi Iovis Imperatoris ſignum, quod in Capitolio fuit, ex Macedonia adportatam ait, quod tamen Livius lib. VI Præneſte advectum ſcribit. Sed & ex Plinii Panegyrico cap. 5, & P. Victore, ut ibi Lipſius docet. *Gravius.*

Ex ade Liberi parvum illud caput] Pal. pr. *Parmum*, quod & in Cujac. qui præterea *Libera.* ſec. *Parinum.* Conjectabam aliquando, *ex ade Liberi, Liberi parvum illud caput.* nunc ſileo. quid ſi tamen fuerit? *ex ade Libera, Liberi parvum &c.* Gruterus. *Libera Parinum caput* eſt in cod. Reg. *Libera* omnino legendum, quæ eſt Liberi ſoror. Nam de Liberi æde paullo ante loquitur, quod ſi ex ejus templo caput hoc eſſet ablatum, dixiſſet ex *eadem Liberi ade*, aut præcedentibus, ubi de Liberi æde loquitur, hæc adjeciſſet. Vide an pro *parvum*, aut ut M S S. habent *Parinum*, aut *Parmum* Cicero ſcripſerit *Parium* pro *Parii marmoris* capite, ut *Paria columna* apud Poetam. Ex eodem cod. Reg. pro *num*, quod hic nihili eſt, ſubſtitui *non* id eſt, nonne, ut ſæpe. *Grav.*

Atque ille Paean ſacrificiis anniverſariis ſimul cum Ae-
ſculapio apud illos colebatur. Ariſteus, qui, ut Graeci
ferunt, Liberi filius, inventor olei eſſe dicitur, una
cum Libero patre apud illos eodem erat in templo con-
58 ſecratus. Iovem autem imperatorem quanto honore
in ſuo templo fuiſſe arbitramini? hinc colligere pote-
ſtis, ſi recordari volueritis, quanta religione fuerit ea-
dem ſpecie atque forma ſignum illud, quod ex Macedo-
nia captum in Capitolio poſuerat Flamininus. Etenim
tria ferebantur in orbe terrarum ſigna Iovis imperato-
ris uno in genere pulcherrime facta: unum illud Ma-
cedonicum, quod in Capitolio videmus: alterum, in
Ponti ore & anguſtiis: tertium, quod Syracuſis ante
Verrem praetorem fuit. Illud Flamininus ita ex aede
ſua ſuſtulit, ut in Capitolio, hoc eſt, in terreſtri do-
mi-

Quod ex Macedonia captum in Capitolio poſuerat Flaminius] Per Flaminium intelligit T. Quinctium Flaminium. Sed [illegible]

In Ponti ore & anguſtiis] Situm eſt in promontorio, ubi Boſporus Thracius eſt anguſtiſſimus. De hoc templo P. Mela [illegible]

micilio Iovis poneret. Quod autem eſt ad introitum Ponti; id, cum tam multa ex illo mari bella emerſerint, tam multa porro in Pontum invecta ſint, uſque ad hanc diem integrum inviolatumque ſervatum eſt. Hoc tertium, quod erat Syracuſis, quod M. Marcellus armatus & victor viderat: quod religioni conceſſerat: quod cives atque incolae Syracuſani colere, advenae non ſolum viſere, verumetiam venerari ſolebant: id Verres ex templo Iovis ſuſtulit. Vt ſaepius ad M. Marcellum revertar, judices, ſic habetote: plures eſſe a Syracuſanis iſtius adventu deos, quam victoria Marcelli homines deſideratos. Etenim ille requiſiſſe dicitur etiam Archimedem illum, ſummo ingenio hominem ac diſciplina, quem cum audiſſet interfectum, permoleſte tuliſſe. Iſte omnia, quae requiſivit, non ut ſervaret, verum ut aſportaret requiſivit. Iam illa, quia leviora 59
videbuntur, ſi hoc loco dicerentur, ideo praeteribo; quod iſte menſas Delphicas e marmore, crateras ex aere pulcherrimas, vim maximam vaſorum Corinthiorum ex omnibus aedibus ſacris Syracuſis abſtulit. Itaque, judices, hi, qui hoſpites ad ea, quae viſenda ſunt, ducere ſolent, & unumquidque oſtendere, quos illi myſtagogos vocant, converſam jam habent demonſtrationem ſuam. nam, ut ante demonſtrabant, quid ubique eſſet: ita nunc quid undique ablatum ſit oſtendunt.

Etiam Archimedem illum] *Archimedes* Geometra nobiliſſimus, de quo vide Livium libro Decadis III. quinto, Ciceronem lib. de finib. v. & Val. Max. lib. VIII. *Hottom.*

Summo ingenio hominem ac diſciplina] Hoc loco *diſciplina* eſt doctrina, ut pro Flacco: *Homo omnium diſciplina juris civilis eruditiſſimus.*

Eumque cum audiſſet interfectum] Vetus liber, *quem cum audiſſet interfectum.* F. Vrſinus. Sic & Reg. cod.

Iam illa quia leviora] *Qua leviora* placet, ut eſt in antiquo. *F. Vrſinus.*

Delphicas ex marmore] *Delphica* dicebantur abaci marmorei, qui ſic dicti ſunt, quod primo Delphis fuerunt facti, deinde ſic appellari omnes abaci, ubicunque fuerint facti, qui erant ejuſdem formæ. vide Plin. 34, 3. & Giffan. in Indice Lucretiano voce *præſtringere.* vide & Cujac. IX. obſervat. 13.

Quid undique ablatum ſit oſtendunt] Ita habent omnes manuſcripti & vulgati libri. Ant. Auguſtinus legit, *Quid undeque ablatum ſit:* quæ lectio cum magis propria, tum elegantior videtur, ut *unde que* ſint duo verba, non unum.

Quid tum? mediocrine tandem dolore eos affectos eſſe arbitramini? non ita eſt, judices: primum, quod omnes religione moventur: & deos patrios, quos a majoribus acceperunt, colendos ſibi diligenter & retinendos eſſe arbitrantur: deinde hic ornatus, haec opera atque artificia, ſigna, tabulae pictae, Graecos homines nimio opere delectant. Itaque ex illorum querimoniis intelligere poſſumus, haec illis acerbiſſima videri, quae forſitan nobis levia & contemnenda eſſe videantur. Mihi credite, judices, tametſi voſmetipſos haec eadem audire certo ſcio, cum multas acceperint per hoſce annos ſocii atque exterae nationes calamitates & injurias, nullas Graeci homines gravius tulerunt, nec ferunt, quam hujuſcemodi ſpoliationes fanorum atque oppidorum. Licet iſte dicat emiſiſſe ſe, ſicuti ſolet dicere: credite hoc mihi, judices: nulla umquam civitas tota Aſia & Graecia ſignum ullum, tabulam pictam, ullum denique ornamentum urbis ſua voluntate cui-

ditabant, cum judicia fiebant, verumetiam coemebant:
aut niſi arbitramini, L. Craſſo, Q. Scaevolae, C. Clau-
dio, potentiſſimis hominibus, quorum aedilitates or-
natiſſimas vidimus, commercium iſtarum rerum cum
Graecis hominibus non fuiſſe: iis, qui poſt judiciorum
diſſolutiones aediles facti ſunt, fuiſſe. Acerbiorem 60
etiam ſcitote eſſe civitatibus falſam iſtam & ſimulatam
emtionem, quam ſi quis clam ſurripiat, aut eripiat pa-
lam atque auferat. nam turpitudinem ſummam eſſe ar-
bitrantur, referri in litteras publicas, pretio adductam
civitatem, & pretio parvo, ea quae accepiſſet a majo-
ribus vendidiſſe atque alienaſſe. etenim mirandum in
modum Graeci rebus iſtis, quas nos contemnimus,
delectantur. Itaque majores noſtri facile patiebantur
haec eſſe quamplurima apud ſocios, ut imperio noſtro
quam ornatiſſimi florentiſſimique eſſent. apud eos au-
tem, quos vectigales, aut ſtipendiarios fecerant, ta-
men haec relinquebant, ut illi, quibus ea jucunda ſunt,
quae nobis levia videbantur, haberent haec oblecta-
menta

venditare, nihil eſt aliud, quam vendere velle: quod huic loco valde convenit. ſententia autem hujus loci, hæc eſt: non eſſe credibile, Græcos homines, ſigna, & tabulas pictas tum vendere voluiſſe, cum judicia Romæ fieri deſita ſunt, quas res tum magno ſtudio coëmebant, cum judicia fiebant. Ratio hæc eſt. nam tum res emimus, cum parvo conſtant: tum vendimus, cum bene vendere licet. At cum Romæ judicia fiebant, ſtatuæ, & tabulæ pictæ care venibant, quia non metuebant earum poſſeſſores & domini, ne a magiſtratibus Romanis ſibi auferrentur. contra cum judicia fieri defierunt, domini parvo pretio vendere, quam eas ſibi per vim extorqueri malunt. Et tamen Græci homines ita ſunt tabularum pictarum, & ſignorum cupidi, ut eas res tum coëmerent, cum cariſſime conſtarent. non eſt igitur veriſimile, eoſdem homines has res tum vendere velle coëmiſſe, cum parvo vendere neceſſe haberent. *Lambinus.*

Aut niſi arbitramini] Sic repoſui ex Reg. cod. In vulgatis *aut* male deſideratur. *Gravius.*

Poſt judiciorum diſſolutiones] Reg. *diſſolutionem*. recte. Mox idem: *in tabulas publicas*. & *abalienaſſe*.

Turpitudinem ſummam] Quaſi pluris paucos aliquot nummulos, quam deos patrios & religionem a majoribus traditam faciant. *Hottom.*

Hæc eſſe quamplurima apud ſocios] *Socii*, ſunt fœderati populi & immunes. *Vectigales*, qui vectigal incertum, ut decumas: *Stipendiarii*, qui certum vectigal, quod *ſtipendiarium* dicitur, veluti certam pecuniam, quotannis populo Romano pendunt; vide infra. *Idem.*

Vt imperio noſtro] Nam illa patientia, quam benigne ac liberaliter a nobis haberentur, æſtimandi copiam præbebat. *Idem.*

Mar-

menta & ſolatia ſervitutis. Quid arbitramini Rheginos, qui jam cives Romani ſunt, merere velle, ut ab eis marmorea Venus illa auferatur? quid Tarentinos, ut Europam in tauro amittant? ut Satyrum, qui apud illos in aede Veſtae eſt? ut cetera? quid Theſpienſes, ut Cupidinis ſignum, propter quod unum viſuntur Theſpiae? quid Cnidios, ut Venerem marmoream? quid ut pictam, Coos? quid Epheſios, ut Alexandrum? quid Cyzicenos, ut Ajacem, aut Medeam? quid Rhodios, ut Ialyſum? quid Athenienſes, ut ex marmore Iacchum, aut Paralum pictum, aut ex aere My-

Marmorea Venus illa ne auferatur] Omnes, quos vidi, codices conſentiunt. Video tamen, qui *ne* particulam tum ex hoc, tum ex proximo loco tollendam putent: ſed qua ratione adducti in eam opinionem venerint, non explicarunt: itaque dum illi cauſas hujus correctionis afferant, receptam lectionem conſervabimus. Etenim niſi plane nihil videmus, non alia ſententia dixit

Quid Tarentinos, ut Europam in tauro ſedentem amittant? qui ſic vulgo impreſſus eſt, *ut ne Europam*, &c. Lambinus. *Ut ab eis marmorea Venus illa auferatur*] Ita e mſ. Turnebus lib. VIII. cap. 12. neque aliter Cujacii codex. vulgata, *illa ne auferatur.* iidem libri auctores fuere, cur etiam mox ſcriberemus. *ut Europam*, &c. pro quo prius editi, *ut ne Europam*. haud diſpliceret tamen adhuc ex-

Myronis buculam? Longum eſt & non neceſſarium commemorare, quae apud quoſque viſenda ſunt tota Aſia & Graecia: verum illud eſt, quamobrem haec commemorarim; quod exiſtimare vos hoc volo, mirum quendam dolorem accipere eos, ex quorum urbibus haec auferantur. Atque, ut ceteros omittamus, 61
de ipſis Syracuſanis cognoſcite: ad quos ego cum veniſſem, ſic primo exiſtimabam, ut Romae ex iſtius amicis acceperam, civitatem Syracuſanam propter Heraclii hereditatem, non minus eſſe iſti amicam, quam Mamertinam propter praedarum ac furtorum omnium ſocietatem: ſimul & verebar, ne mulierum nobilium & formoſarum gratia, quarum iſte arbitrio praeturam per triennium geſſerat, virorumque, quibuſcum illae nuptae erant, nimia in iſtum non modo lenitudine, ſed

inventor, & Plut. ac Thucyd. ſacram navim incredibilis celeritatis πάραλον dictam tradunt; qua Athenienſes, cum gravior aliquis caſus urgeret, uti ſolebant. *Hott.* Omnino legendum *Paralus*, qui fuit heros qui triremem ſtruxit. Plin. VII, 56, & Phylarchus apud Harpocrationem meminit ἥρω@ παράλου.

Mirum quendam dolorem accidere iis] Duo libri manuſcript. habent, *mirum quendam dolorem accipere eos*, *&c.* quæ lectio mihi valde probatur: eamque nunc ſequor, quamvis olim vulgatam retinuerim, ſatis habens, veterem indicaſſe. *Lambinus.* *Mirum quendam dolorem accidere iis*] Turnebus ait fuiſſe in antiquo ſuo: *mir. q. dol. accipere eos*; quod recepit in contextum Lambinus. & vero liber Cujacii quoque habebat, *mirum quem dolorem accipere eos.* ſed videtur alterum noſtrum æque probum. *Gruterus.*

Atque ut ceteros omittamus] Vndecima & poſtrema orationis pars, de Senatu Syracuſarum urbis, quem Verri propter acceptas ab eo injurias infeſtum fuiſſe oſtendit, ut laudationem ab iis Verris cauſæ miſſam elevet, ſimulque Mamertinæ civitatis legationem, quæ pro Verre ſola propugnabat, acriter exagitat. *Hottom.*

Nimia in iſtum non modo lenitudine, &c.] Nihil a lectione vulgata muto, niſi quod addo, *modo*, poſt negationem, *non*. ſed tamen non celabo lectorem amici cujuſdam mei conjecturam: qui putat legendum, *lentitudine*, quam ego valde probarem, niſi Nonius reclamaret. Quod autem etiam hunc locum, quaſi a me non x. menſibus ante emendatum, ſic legendum eſſe admonet Adr. Turnebus, hoc quoque & ſimilia ejuſdem generis quam plurima ejus feſtinationi adſcribenda ſunt. *Lamb.* *Non lenitudine*] Lambinus invexerat, *non modo lenitudine*: quod & in mſ. Turnebi. ſed cum abſit noſtris Palſ. & Grut. item edd. aliis omnibus, gratioſius ſubaudiatur. *Grut.* Subaudiri non poteſt, ſed ex Cujaciano & Reg. iſta vox *modo* eſt reponenda cum Lambino, quam jamdudum hic excidiſſe ſine libris conjecerat Manutius. Nec dubito quin Gruterus eam repoſiturus fuiſſet, ſi alius quam Lambinus id præcepiſſet. Huic enim quantum poteſt ſemper obloquitur. Præterea Tullium exiſtimo ſcri-

ſed etiam liberalitate oppugnarer, ſiquid ex litteris Syracuſanorum conquirerem. Itaque Syracuſis cum civibus Romanis eram, eorum tabulas exquirebam, injurias cognoſcebam. cum diutius in negotio curaque fueram, ut requieſcerem, curamque animi remitterem, ad Carpinatii praeclaras tabulas revertebar: ubi cum equitibus Rom. ex illo conventu honeſtiſſimis, illos Verrutios, de quibus ante dixi, explicabam: a Syracuſanis prorſus nihil adjumenti neque publice, neque privatim expectabam: neque erat in animo poſtulare. Cum haec agerem, repente ad me venit Heraclius is, qui tum magiſtratum Syracuſis habebat, homo nobilis, qui ſacerdos Iovis fuiſſet, qui honos apud Syracuſanos eſt ampliſſimus. agit mecum, & cum Q. fratre meo, ut, ſi nobis videretur, adiremus ad eorum ſenatum: frequentes eſſe in curia: ſe juſſu ſenatus a nobis petere, ut veniremus. Primo nobis fuit dubium, quid ageremus: deinde cito venit in mentem, non eſſe vi-
62 tandum nobis illum conventum & locum. Itaque in

tio hanc habuit primo ſententiam: ſenatum populumque Syracuſanum moleſte graviterque ferre, quod ego, cum in ceteris Siciliae civitatibus ſenatum populumque docuiſſem, quid eis utilitatis, quid ſalutis afferrem, & cum ab omnibus mandata, legatos, litteras, teſtimoniaque ſumſiſſem, in illa civitate nihil ejuſmodi facerem. Reſpondi, neque Romae in conventu Siculorum, cum a me auxilium communi omnium legationum conſilio petebatur, cauſaque totius ad me Siciliae deferebatur, legatos Syracuſanorum affuiſſe: neque me poſtulare, ut quidquam contra C. Verrem decerneretur in ea curia, in qua inauratam C. Verris ſtatuam viderem. Quod poſteaquam dixi, tantus eſt gemitus factus adſpectu ſtatuae & commemoratione, ut illud in curia poſitum monumentum ſcelerum, non beneficiorum videretur. Tum pro ſe quiſque, quantum dicendo aſſequi poterat, docere me coepit ea, quae paullo ante commemoravi: ſpoliatam urbem, fana direpta: ex Heraclii hereditate, quam palaeſtritis conceſſiſſet, multo maximam partem ipſum abſtuliſſe: neque poſtulandum fuiſſe, ut ille palaeſtritas diligeret, qui etiam inventorem olei deum ſuſtuliſſet: neque illam ſtatuam eſſe ex pecunia publica, neque publice datam: ſed eos, qui hereditatis diripiendae participes fuiſſent, faciendam ſtatuendamque curaſſe: eoſdem Romae fuiſſe legatos, illius adjutores improbitatis, ſocios furtorum, conſcios flagitiorum: eo minus mirari me opor-

Quid ſalutis] *Salus* erat provinciae, qui eam iniquo & avaro imperio vexaſſet legibus damnari, ut qui poſtea ſuccederent exemplo edocti, moderati & continentes eſſe diſcerent. *Hotom.*

Inauratam ſtatuam] Hac de re dictum eſt Verr. IV. *Idem.*

Quantum dicendo aſſequi poterat] Vult intelligi Latine Siculos loqui conatos: cum paulo poſt eidem ipſi, quod Graece in eo Senatu loquutus eſſet, Metellus objecerit. *Idem.*

Inventorem olei Deum] Ariſteum, de quo paulo antea. Et eſt argumentum ex repugnantibus. Non & ille palaeſtram diligit, in qua oleum & unctiones neceſſariae ſunt; & olei inventorem Deum ſuſtulit. Sed reſpondere poterat, non olei ſe odio Ariſteum, ſed quo ipſe unctior eſſet, in aedes ſuas ſuſtuliſſe. *Idem.*

Tam

oportere, ſi illi communi legatorum voluntati & ſa-
63 luti Siciliae defuiſſent. Vbi eorum dolorem ex illius injuriis, non modo non minorem, ſed prope majorem, quam ceterorum Siculorum eſſe cognovi: tum ego meum animum in illos, tum mei conſilii negotiique totius ſuſcepti cauſam rationemque propoſui: tum eos hortatus ſum, ut cauſae communi ſalutique ne deeſſent: ut illam laudationem, quam ſe vi ac metu coactos, paucis illis diebus, decreſſe dicebant, tollerent. Itaque, judices, Syracuſani haec faciunt, iſtius clientes atque amici: primum mihi litteras publicas, quas in aerario ſanctiore conditas habebant, proferunt: in quibus oſtendunt omnia, quae dixi ablata eſſe, perſcripta, & plura etiam, quam ego potui dicere: perſcripta autem hoc modo, quod ex aede Minervae hoc & illud abeſſet: quod ex aede Iovis, quod ex aede Liberi. ut quiſque eis rebus tuendis conſervandiſque praefuerat, ita perſcriptum erat, cum rationem lege

primum cum a Verre litterae aliquanto ante adventum meum de laudatione veniſſent, nihil eſſe decretum: deinde, cum quidam ex illius amicis commonerent, oportere decerni, maximo eſſe clamore & convicio repudiatos: & poſteaquam meus adventus appropinquarit, imperaſſe eum, qui ſummam poteſtatem haberet, ut decernerent: decretum ita eſſe, ut multo plus illa laudatio mali, quam boni poſſet afferre. Id adeo, judices, ut mihi ab illis demonſtratum eſt, ſic vos ex me cognoſcite. Mos eſt Syracuſis, ut, ſi qua de 64
re ad ſenatum referatur, dicat ſententiam, qui velit. nominatim nemo rogatur. & tamen, ut quiſque honore & aetate antecedit, ita primus ſolet ſua ſponte dicere, idque a ceteris ei conceditur. ſin aliquando tacent omnes, tunc ſortito coguntur dicere. Cum hic mos eſſet, refertur ad ſenatum de laudatione Verris. in quo primum, ut aliquid eſſet morae, multi interpellant: de Sex. Peducaeo, qui de illa civitate, totaque provincia optime meritus eſſet, ſeſe antea, cum audiſſent ei negotium faceſſitum, cumque cum publice pro plu-

Eum qui ſummam poteſtatem haberet] L. Metellum, quem ſatis acriter hoc loco pungit. *Hottom.*

Id adeo judices] Sic Reg. Franc. & edd. vetuſtiores. Vulgatæ: *id ideo judices.* & paullo ante: *& poſteaquam*, item *poſſet* pro *poſſit* ex Reg. recepi. *Grav.*

Mos eſt Syracuſis, ut, ſi qua de re ad ſenatum referatur] Duo libri manuſcr. habent, *ad ſenatum referant, &c.* Lambinus.

Dicat ſententiam qui velit] Hoc eo dicit, quia Romæ diſſimilis erat ratio ſententiarum in Senatu dicendarum. Nam poſt comitia Conſularia Conſules deſignati primi rogabantur, & eorum is prior, qui priore loco declaratus eſſet. Ante comitia is, qui e Cenſoribus princeps Senatus lectus erat: ii deinde quos Conſulibus videbatur, ita tamen ut ne Prætorium Conſulari, Ædilitium Prætorio, Tribunitium Ædilitio anteferrent: auctores Salluſtius & Gellius. At in Augurum collegio Romæ, fere eadem quæ in Senatu Syracuſis. Sic enim Cicero in Catone, *In collegio noſtro ut quiſque ætate antecellit, ita ſententiæ principatum tenet, neque ſolum honore antecedentibus, ſed iis etiam qui cum imperio ſunt, majores natu Augures anteponuntur.* Hottom.

Si quando taceant omnes, tunc ſortito coguntur dicere] Vetus liber, *ſin aliquando taceant omnes, tunc ſortitione coguntur dicere.* F. Vrſinus. Sic & cod. Reg. niſi quod *ſortito* retineat.

Vt aliquid eſſet mora] Vt eum diem interpellatione eximerent. *Hottom.*

Se ſe antea cum audiſſent ei negotium faceſſitum, cumque cum] Non ſunt in cod. Regio, & eſt ibi lacuna trium verſuum. *Gravius.*

plurimis ejus & maximis meritis laudare cuperent, a C. Verre prohibitos eſſe: iniquum eſſe, tametſi Peducaeus eorum laudatione jam non uteretur, tamen non id prius decernere, quod aliquando voluiſſent, quam quod tum cogerentur. Conclamant omnes, & approbant ita fieri oportere. Refertur de Peducaeo. ut quisque aetate & honore antecedebat, ita ſententiam dixit ex ordine. Id adeo ex ipſo S. C. cognoſcite. nam principum ſententiae perſcribi ſolent. Recita. QVOD VERBA FACTA SVNT DE SEX. PEDVCAEO. Dicit, qui primi ſuaſerint. decernitur. refertur deinde de Verre. dic, quaeſo, quomodo? QVOD VERBA FACTA SVNT DE C. VERRE. Quid poſtea ſcriptum eſt? CVM SVRGERET NEMO, NEQVE SENTENTIAM DICERET. Quid hoc eſt? SORS DVCITVR. Quamobrem? nemo erat voluntarius laudator praeturae tuae, defenſor periculorum tuorum, praeſertim cum inire a praetore gratiam poſſet? nemo. ipſi

nuda in ea filii, nemo fuit, quem ne nudus quidem filius in nuda provincia commoveret. Atque etiam hoc me docent, ejuſmodi ſenatuſconſulto ſeſe feciſſe laudationem, ut omnes intelligere poſſent, non laudationem, ſed potius irriſionem eſſe illam, quae commonefaceret iſtius turpem calamitoſamque praeturam. Etenim ſcriptum eſſe ita, quod iſte virgis neminem cecidiſſet: a quo cognoſcitis, nobiliſſimos homines, atque innocentiſſimos ſecuri eſſe percuſſos: quod vigilanter provinciam adminiſtraſſet: cujus omnes vigilias in ſtupris conſtat adulteriiſque eſſe conſumtas. hoc autem ſcriptum etiam, quod proferre non auderet reus, accuſator recitare non deſineret, quod praedones procul ab inſula Sicilia prohibuiſſet Verres: quos etiam intra Syracuſanam inſulam recepiſſet. Quae poſteaquam ex illis cognovi, diſceſſi cum fratre e curia, ut, nobis abſentibus ſi quid vellent, decernerent. Decer- 65
nunt ſtatim, ut cum L. fratre hoſpitium publice fieret,

Ne nudus quidem filius] Allegorice, cum de nuda ſtatua intelligatur, *nudum filium* appellat, quaſi neceſſarii veſtitus indigentem & miſerandum. *Hott.* Rectius Manutius, quem vide. Cod. Reg. *nudata provincia* pro vulgato, *in nuda provincia.* lege: *in nudata provincia.* Graevius.

Ejuſmodi ſenatuſconſulto ſe ſe feciſſe laudationem] Reg. *Ejuſmodi ſenatuſconſulto feciſſe laudationis.* Franc. *Ejuſmodi in Sicilia feciſſe laudationem.* Eſt locus ὕπουλος. *Facere laudationem* non fert Latino loquentium conſuetudo. Puto Ciceronem ſcripſiſſe: *ejuſmodi ſenatusconſulti fuiſſe laudationem.* Idem.

Commonefaceret] In memoriam revocaret, demonſtraret, commemoraret. *Hottom.*

A quo cognoſcitis] Cicero ſcripſit, puto: *a quo cognoſcetis.* Nam de his aget demum in oratione ſequente. *Graevius.*

Prohibuiſſet Verres] *Verris* nomen tollendum omnino, & pro eo vocem *vero* reponendam eſſe non dubito; quae ad irriſionem pertinet: ut apud hunc noſtrum pro C. Rabirio, *popularis vero Tribunus pl. cuſtos defenſorque juris & libertatis*, & apud Virgil. *Egregiam vero laudem, & ſpolia ampla refertis.* Hottom.

Intra Syracuſanam inſulam] Vide lib. ſeq. *Idem.*

Decernunt ſtatim primum ut L. fratri hoſpitium publice fieret] Ita omnes cuſi ante Lambinum, qui ex Cujaciano protulit. *Dec. ſtatim, ut cum fratre L. hoſpitium publ.* neſcio an debeam probare. nimis enim conciſe dicuntur a Cicerone. aliud quid latet. *Gruterus.* Nihil latet. Sic non ſolum ex cod. Cujacii, ſed & Reg. Sic autem veteres loquebantur, *facere cum aliquo hoſpitium*, non *facere alicui hoſpitium.* hoc proprium in hac re loquendi genus. Tabula hoſpitalis in aes inciſa apud Octavium Rubeum in monumentis Brixienſibus: *M. Craſſo Frugi L. Calpurnio Piſon.* IIIII COSS. III *Non. Febr. Civitas Themetra hoſpitium fecit cum*

ret, quod is eandem voluntatem erga Syracuſanos ſuſcepiſſet, quam ego ſemper habuiſſem. id non modo tum ſcripſerunt, verum etiam in aere inciſum nobis tradiderunt. Valde hercle te Syracuſani tui, quos crebro commemorare ſoles, diligunt: qui cum accuſatore tuo ſatis juſtam cauſam conjungendae neceſſitudinis putant, quod te accuſaturus ſit, & quod ad inquirendum in te venerit. poſtea decernitur, ac non varie, ſed prope cunctis ſententiis, ut laudatio, quae C. Verri decreta eſſet, tolleretur. At vero cum jam non ſolum diſceſſio facta eſſet, ſed etiam perſcriptum, atque in tabulas relatum, praetor appellatur. At quis appellat? magiſtratus aliquis? nemo. ſenator? ne id quidem. Syracuſanorum aliquis? minime. quis igitur praetorem appellat? qui quaeſtor iſtius fuerat, Caecilius.

Orem

C. Silio C. F. Fab. Aviola XXXXXI M. *Liberos poſteroſque ejus ſibi liberis poſteriſque*

bus vides, quid ſit *hoſpitium facere cum aliquo.* Graevius.

O rem ridiculam! o deſertum hominem! o deſperatum ac relictum a magiſtratu Siculo! ne S. C. Siculi homines facere poſſent, ne ſuum jus ſuis moribus, ſuis legibus obtinere poſſent, non amicus iſtius, non hoſpes, non denique aliquis Siculus, ſed quaeſtor praetorem appellat. Quis hoc vidit? quis audivit? Praetor aequus & ſapiens dimitti jubet ſenatum. concurrit ad me maxima multitudo. primum ſenatores clamare, eripi ſibi jus, eripi libertatem: populus ſenatum laudare, gratias agere: cives Romani a me nuſquam diſcedere. quo quidem die, nihil aegrius factum eſt, multo labore meo, quam ut manus ab illo appellatore abſtinerentur. Cum ad praetorem in jus adiſſemus, excogitat ſane diligenter & caute, quid decernat. nam ante quam verbum facerem, de ſella ſurrexit atque abiit. Itaque tum de foro, cum jam adveſperaſceret, diſceſſimus. Poſtridie mane ab eo poſtulo, ut 66
Syracuſanis liceret S. C. quod pridie feciſſent mihi reddere. Ille enimvero negat: & ait, indignum facinus eſſe, quod ego in ſenatu Graeco verba feciſſem: quod qui-

mile factum a Cæcilio, alioqui clare hoc ei objeciſſet Cicero ſupra. itaque, cum reſtet in Pal. ſec. *Ceſellius*, in Grut. *Ceſelius*, quomodo & a manu ſecunda Pal. pr. cum prius habuiſſet, *Celius* inclino legere cum Cujaciano, *Caſetius*. qui claſſi Verrinæ præfuit, & videtur fuiſſe item quæſtor: ex iis quæ occurrunt oratione ſequenti cap. 24. ſub finem, hæcque etiam fuit ſententia Guilielmii. *Gruterus*. In Reg. eſt *G. Caſetius*.

Quæſtor prætorem appellat] Reg. *Quæſtor P. R. prætorem appellat*. Sic & alibi Cicero. In ſequentibus *quis hoc vidit? aut quis audivit?* Reg. non agnoſcit *aut*. merito. *Gravius*.

Senatum laudare, gratias agere] Suſpicio eſt Gulielmii deeſſe verbulum neceſſarium, *ſenatum laudare, mihi gratias agere &c.* Gruterus.

Quod ego in Senatu Græco verba feciſſem] Valerius Maximus lib. II. cap. de inſtitutis antiquis, *Magiſtratus*, inquit, *priſci, quantopere ſuam populique Romani majeſtatem retinentes ſe geſſerint, hinc cognoſci poteſt: quod inter cætera obtinendæ gravitatis indicia, illud quoque magna cum perſeverantia cuſtodiebant, ne Græcis unquam niſi Latine reſponſa darent: quin etiam ipſa linguæ volubilitate, qua plurimum valent, excuſſa, per interpretem loqui cogebant: non in urbe tantum noſtra, ſed etiam in Græcia & Aſia, quo ſcilicet Latinæ vocis honos, per omnes gentes venerabilior diffunderetur: nec illis deerant ſtudia doctrinæ, ſed nulla in re pallium togæ ſubjici debere arbitrabantur: indignum eſſe exiſtimantes, illecebris & ſuavitati litterarum imperii pondus & auctoritatem donari.* Hæc illæ. Ab eadem etiam, opinor, ratione falſam credidit

 Plu-

quidem apud Graecos Graece locutus eſſem, id ferri nullo modo poſſe. Reſpondi homini, ut potui, ut volui, ut debui. tum multa, tum etiam hoc me memini dicere, facile eſſe perſpicuum, quantum inter hunc, & illum Numidicum, verum & germanum Metellum intereſſet. illum noluiſſe ſua laudatione juvare L. Lucullum, ſororis virum, quicum optime conveniſſet: hunc homini alieniſſimo a civitatibus laudationes per vim & metum comparare. Quod ubi intellexi, multum apud illum recentes nuntios, multum tabulas non commendatitias, ſed tributarias valuiſſe: admonitu ipſorum Syracuſanorum impetum in eas tabulas facio, in quibus ſingula perſcripta erant. Ecce autem nova turba atque rixa. ne tamen iſtum omnino Syracuſis ſine amicis, ſine hoſpitibus, plane nudum eſſe ac deſertum putetis: retinere coepit tabulas Theomnaſtus quidam, homo ridicule inſanus, quem Syracuſani Theoractum

ut omnes, cum loqui coeperit, irrideant. Hujus tamen inſania, quae ridicula eſt aliis, mihi tum moleſta ſane fuit. nam cum ſpumas ageret in ore, arderent oculi, voce maxima vim me ſibi afferre clamaret: copulati in jus pervenimus. Hic ego poſtulare coepi, ut mihi tabulas obſignare ac deportare liceret. Ille contra negare, eſſe illud S. C. in quo praetor appellatus eſſet, negare id mihi tradi oportere. Ego legem recitare, omnium mihi tabularum & litterarum fieri poteſtatem oportere. Contra, ille furioſus urgere, nihil ad ſe noſtras leges pertinere. Praetor intelligens, negare ſibi placere, quod S. C. ratum eſſe non deberet, id me Romam deportare. Quid multa? niſi vehementius homini minatus eſſem, niſi legum ſanctionem poenamque recitaſſem, tabularum mihi poteſtas facta non eſſet. Ille autem inſanus,

Ille contra, &c.] Sic reſtitui ex codicibus antiquis. multa autem hoc loco deſiderabantur in libris vulgatis, a librariis, ut credibile eſt, prætermiſſa. quæ quis non videt eſſe Ciceronis, & huic loco maxime convenire? hæc dico. *Ille contra: negare illud S. C. in quo pr. appellatus eſſet, mihi tradi oportere. ego legem recitare: inſtare omnium mihi tab. pr.* autem, id eſt, *prætor*. unde tamen ſcriptores librarii fecerant, *populus Romanus*. Lambinus. *Illa contra inſtare, &c.*] Lambinus heic aliquam multa interſeruit ex mſſ. ſuis, hoc eſt ut ego interpretor ex Cujaciano: quæ cum etiam legerit in eodem Gulielmius, heic ſubjicienda duxi, recepiſſem etiam in contextum, & uncis incluſa, diſcreviſſem a ceteris certo legitimis, niſi quod ea ratione turbaretur omnino lector. ſunt autem iſthæc: *Ille contra dicere: negare eſſe illud S. C. in quo prætor appellatus eſſet, negare id mihi tradi oportere. Ego legem recitare, omnium mihi tabularum & litterarum fieri poteſtatem. Ille furioſus urgere, nihil.* ita Cujacii liber, niſi quod pro voce *prætor* ſervaret *pop. Rom.* Lambinus hæc produxit; ſed non nihil a ſe interpolata, uti ſolent propolæ. *Gruterus.* Hic deſiderari, quid contra Theomneſtus dixerit, nemo non videt. In Francii libro legitur: *Ille contra. Recitare omnium*, quæ lacunam apertius judicant. Nullus dubito, veram eſſe Cujaciani libri ſcripturam, quam & recepi, niſi quod *dicere*, quod a ſciolo, ut multis aliis in locis perperam eſt adjectum. *Oportere. Contra* non leguntur in Reg. *Grævius.*

Omnium litterarum fieri poteſtatem] Lege Cornelia repetundarum quæ jubebat accuſatori poteſtatem fieri, omnia quæ ad ipſius accuſationem inſtituendam pertinere poſſent, præter publicanorum litteras, Romam deportare vel exſcribere. *Hottom.* Et ſic plane Regius codex, niſi forte idem ſit, qui Cujacii olim fuit, & propter præſtantiam ac vetuſtatem tranſlatus eſt in bibliothecam Regiam. *Græv.*

Quod S. C. ratum eſſe non deberet] Propter interceſſionem. *Hotſom.*

Legum ſanctionem] *Legum eas partes, quibus pœnas conſtituimus adverſus eos, qui contra leges fecerint, ſanctiones vocamus*, inquit Iuſtin. lib. Inſtit. II. c. I. *Idem.*

nus, qui pro iſto contra me vehementiſſime declamaſſet, poſtquam non impetravit, credo, ut in gratiam mecum rediret, libellum mihi dat, in quo iſtius furta Syracuſana perſcripta erant, quae ego antea jam ab illis cognoram
67 & acceperam. Laudent te ſane jam Mamertini, qui ex tanta provincia ſoli ſunt, qui te ſalvum velint: ita tamen laudent, ut Hejus, qui ejus princeps legationis eſt, adſit: ita laudent, ut ad ea, quae rogati erunt, mihi parati ſint reſpondere. Ac ne ſubito a me opprimantur, haec ſum rogaturus: navem populo Romano debeantne? fatebuntur. praebuerintne praetore C. Verre? negabunt. aedificarintne navem onerariam maximam publice, quam Verri dederunt? negare non poterunt. frumentumne ab his ſumſerit Verres, quod populo Romano mitteret, ſicuti ſuperiores? negabunt. quid militum, aut nautarum per triennium dederint? nullum datum dicent. Fuiſſe Meſſanam omnium iſtius furtorum, ac praedarum receptricem, negare non poterunt. permulta multis na-

fectam fatebuntur. Quamobrem tibi habe ſane iſtam laudationem Mamertinam: Syracuſanam quidem civitatem, ut abs te affecta eſt, ita in te eſſe animatam videmus: apud quos etiam Verrea illa flagitioſa ſublata ſunt. etenim minime conveniebat, ei deorum honores haberi, qui ſimulacra deorum ſuſtuliſſet. Etiam mehercule illud in Syracuſanis merito reprehenderetur, ſi, cum diem feſtum ludorum de faſtis ſuis ſuſtuliſſent celeberrimum & ſanctiſſimum, quod eo ipſo die Syracuſae a Marcello captae eſſe dicuntur, iidem diem feſtum Verris nomine agerent: cum iſte Syracuſanis, quae ille calamitoſus dies reliquerit, ademiſſet. At videte hominis impudentiam atque arrogantiam, judices, qui non ſolum Verrea haec turpia ac ridicula ex Heraclii pecunia conſtituerit, verum etiam Marcellea tolli imperarit, ut ei ſacra facerent quotannis, cujus opera omnium annorum ſacra deoſque patrios amiſerant: ejus autem familiae dies feſtos tollerent, per quam ceteros quoque feſtos dies recuperarant.

Verrea illa flagitioſa] Vide lib. Accuſat. II. *Hottom.*

Minime conveniebat] Subeſt vis argumenti ex repugnantibus. Non & Dii nulli ſunt, & honores divini cuiquam tribuendi ſunt. Primum autem ex eo confirmat, quod ſimulacra Deorum Verres tollens Deos ipſos, hoc eſt numen ac mentem divinam tollere videtur. *Idem.*

Etiam mehercule] Dixit, pro quia etiam. *Idem.*

Suſtuliſſent] Recte cum in aliis quibuſdam *ſuſtuliſſet*, ſingulari numero legatur; nam ad vocem *iidem*, hoc refertur. Suſtulerant tamen Verris prætoris juſſu atque imperio. *Idem.*

Dies reliquerit] Quaſi diem feſtum Marcelli nomine idcirco agerent, quod iis tam multa contra belli & victoriæ conſuetudinem reliquiſſet. *Idem.*

in re militari, omnia, quae fecit, impune fecerit. venit enim mihi in mentem, in judicio M' Aquillii quantum auctoritatis, quantum momenti oratio M. Antonii habuiſſe exiſtimata ſit: qui, ut erat in dicendo non ſolum ſapiens, ſed etiam fortis, cauſa prope perorata, ipſe arripuit M' Aquillium, conſtituitque in conſpectu omnium, tunicamque ejus a pectore abſcidit, ut cicatrices populus Romanus judiceſque adſpicerent adverſo corpore exceptas. ſimul & de illo vulnere, quod ille in capite ab hoſtium duce acceperat, multa dixit: eoque adduxit eos, qui erant judicaturi, vehementer ut vererentur, ne, quem virum fortuna ex hoſtium telis eripuiſſet, cum ſibi ipſe non pepercisset, hic non ad populi Romani laudem, ſed ad judicum crudelitatem videretur eſſe ſervatus. Haec eadem nunc ab illis defenſionis ratio viaque tentatur: idem quaeritur. Sit fur, ſit ſacrilegus, ſit flagitiorum omnium vitiorumque princeps: at eſt bonus impera-

Non agam ſummo jure tecum: non dicam id, quod 2
debeam forſitan obtinere: cum judicium certa lege ſit conſtitutum, non quid in re militari fortiter feceris, ſed, quemadmodum manus ab alienis pecuniis abſtinueris, abs te doceri oportere: non, inquam, ſic agam, ſed ita quaeram, quemadmodum te velle intelligo, quae tua opera, & quanta fuerit in bello. Quid dices? an bello fugitivorum Siciliam virtute tua liberatam? magna laus; honeſta oratio: ſed tamen quo bello? nos enim poſt id bellum, quod M' Aquillius confecit, ſic accepimus, nullum in Sicilia fugitivorum bellum fuiſſe. At in Italia fuit. fateor, & magnum quidem ac vehemens.

ſuo fecit: atque id mirantibus quibuſdam reſpondit, a cive ſe ſpoliari malle, quam ab hoſte vanire. Ita hic ſi fuiſſet Orator, non defendiſſet eundem Rufinum vel manifeſti peculatus reum? Hæc Fabius. *Hott.*

Non agam ſummo jure tecum: non dicam id, quod debeam forſitan obtinere] Apud Quintilianum lib. IX. cap. II. hunc locum ita ſcriptum reperio, *Non agam tecum jure ſummo: non dicam, quod forſitan obtinerem.* Nihil muto tamen, cum ſatis conſtet multa illum non accurate de libro ſumpſiſſe: ſed ex memoria, quantum ad propoſitum ſatis eſſe putabat, prompſiſſe. *Idem.*

Certa lege conſtitutum] De pecuniis repetundis. *Idem.* *Iudicium certa lege ſit conſtitutum*] Liber Cujacii non agnoſcit *conſtitutum*; eaque propter omiſit Lambinus. non improbo: haud tamen nimium credo exemplari unico. *Grut.*

Abſtinueris] Qua de re agitur: quod urgere accuſatoris officium eſt primum ac ſummum. *Hottom.*

An bello fugitivorum] In Triochalino primum excitatum eſt: ubi fugitivi duce Euno, fractis ergaſtulis ad LX millia conjuraverunt: Prætorum caſtra ſuperata, Manilii, Piſonis, Lentuli, Hypſei, M. Perpenna vicit, & obſeſſos Ennæ fame conſumpſit. Hic ovans urbem ingreſſus. Poſt paullo, idem incendium excitavit Athenio Cilix paſtor: qui interfecto domino ergaſtula aperuit Prætoriana caſtra Servilii & Luculli ſuccubuere. M. Aquilius exemplo Perpennæ, & ferro & fame maceratos cepiſſet, niſi metus ſupplicii fuiſſet. Itaque magna ex parte mortem ſibi conſcivere, dux aufugit: hæc fere ad ſummam Florus lib. hiſtoriar. III. Athenæus lib. δειπνοσοφ. β. Servorum in bellis quæ in Sicilia excitarant, ſcribit interfecta amplius decies centena millia. *Idem.*

An bello fugitivorum] Secunda orationis pars, quæ refutationem continet. Nam Prætore in Sicilia Verre, fugitivi bellum in Italia excitarant. quos cum in Sicilia tranſire conarentur, ut ſe cum Siculo ſervitio conjungerent, dicebat Hortenſius a Verre interclusos aditu fuiſſe. *Idem.*

Magna laus, & honeſta oratio] In manuſcripto ſine conjunctione legitur, *Magna laus, honeſta oratio.* Terentius,

Quæ ſeſe voluit in ignem injicere, prohibui:
Servavi, honeſta oratio eſt.

Cicero in lib. de offic. II. *Itaque*, inquit, *vulgo loquuntur ſeſe in beneficiis collocandis mores hominum, non fortunam ſequi, honeſta oratio eſt.* Idem.

At in Italia fuit] Duce Spartaco gladiatore nobili, qui cum aliis ſeptuaginta qui Capuæ in ludo Lentuli exercebantur, fugitivorum magna coacta manu, comparatiſque copiis, bellum adverſus

mens. num igitur ex eo bello partem aliquam laudis appetere conaris? num tibi illius victoriae gloriam cum M. Craſſo, aut Cn. Pompejo communicandam putas? non arbitror hoc etiam deeſſe tuae impudentiae, ut quidquam ejuſmodi dicere audeas. Obſtitiſti videlicet, ne ex Italia tranſire in Siciliam fugitivorum copiae poſſent. ubi? quando? qua ex parte? cum aut navibus, aut ratibus conarentur accedere? nos enim nihil umquam prorſus audivimus: & illud audivimus, M. Craſſi, fortiſſimi viri virtute conſilioque factum, ne ratibus conjunctis, freto fugitivi ad Meſſanam tranſire poſſent: a quo illi conatu non tantopere prohibendi fuiſſent, ſi ulla in Sicilia praeſidia ad illorum adventum oppoſita putarentur. At cum eſſet in Italia bellum tam prope a Sicilia, tamen in Sicilia non fuit. Quid mirum? ne cum in Sicilia quidem fuit, eodem intervallo pars ejus belli in
3 Italiam ulla pervaſit. Etenim propinquitas locorum ad

ad utram partem hoc loco profertur? utrum aditum facilem hoſtibus, an contagionem imitandi ejus belli periculoſam fuiſſe? Aditus omnis hominibus ſine ulla facultate navium non modo disjunctus, ſed etiam clauſus eſt: ut illis, quibus Siciliam propinquam fuiſſe dicis, facilius fuerit ad Oceanum pervenire, quam ad Peloridem accedere. Contagio autem iſta ſervilis belli, cur abs te potius, quam ab iis omnibus, qui ceteras provincias obtinuerunt, praedicatur? an quod in Sicilia jam ante bella fugitivorum fuerunt? At ea ipſa cauſa eſt, cur iſta provincia minimo in periculo ſit, & fuerit. Nam poſteaquam illinc M' Aquillius deceſſit, omnium inſtituta atque edicta praetorum fuerunt ejuſmodi, ut ne quis cum telo ſervus eſſet. Vetus eſt quod dicam, & propter ſeveritatem exempli nemini fortaſſe veſtrum inauditum: L. Domitium praetorem in Sicilia, cum aper ingens ad eum allatus eſſet, admiratum requiſiſſe, quis eum percuſſiſſet. cum audiſſet, paſtorem cujuſdam fuiſſe, eum ad ſe vocari juſſiſſe: illum cupide ad praetorem, quaſi ad laudem atque ad praemium accurriſſe: quae-

Ad utram partem] Imo ad utramque: nam Itali ſuas cum Siculis copias conjungere conabantur. *Hottom.*

Hoſtibus] Servis fugitivis, qui ex Italia tranſire in Siciliam, ut ſe cum Siculis fugitivis conjungerent, conabantur. *Idem.*

Sed etiam clauſus fuit] Reg. *ſed etiam clauſus eſt.* Procul dubio verius. Nam ait non tantum ſervis, ſed omnibus hominibus clauſam eſſe Siciliam, qui nullas naves habent. Mox ex eodem cod. recepi *iſta provincia*, pro *ipſa*. & inferius *ad laudem atque ad præmium.* in vulgatis deeſt *ad.* Grævius.

Quam ad Peloridem accedere] Pelorum Siciliæ promontorium, verſus Italiam. *Hottom.*

Minimo in periculo ſit] A fugitivis. Nam quod infra ſcribit. *Tantum fuiſſe provinciæ periculum*: de prædonibus loquitur. Et hoc eſt quod dici ſolebat: *bonas leges ex malis moribus naſci.* Idem.

Vetus eſt quod dicam, & propter ſeveritatem &c.] Mihi videtur in manuſcripto rectius eſſe, *Verum eſt quod dicam, ſed propter ſeveritatem &c.* Fulv. Urſinus.

Propter ſeveritatem exempli] Hoc eſt, quod Iuriſconſulti tradunt: nonnunquam evenire, ut aliquorum maleficiorum ſupplicia exacerbentur, quoties nimium multis graſſantibus exemplo opus ſit. *Hottom.*

Paſtorem cujuſdam fuiſſe] Legendum fortaſſe eſt, *paſtorem cujuſdam feciſſe.* Lambinus.

Ad ſe vocari juſſiſſe] Hoc tenor orationis poſtulat: tametſi aliis in libris omnibus ſcriptum ita ſit, *vocari juſſit.* Valerius autem Maximus hanc cauſam affert, quod Domitius ad exturbanda latrocinia, quibus provincia vaſtabatur, ne quis telum haberet, edixerat. *Hott.*

Sed

quaeſiſſe Domitium, qui tantam beſtiam percuſſiſſet: illum reſpondiſſe, venabulo. ſtatim deinde juſſu praetoris in crucem eſſe ſublatum. Durum hoc fortaſſe videatur: neque ego ullam in partem diſputo. tantum intelligo, maluiſſe Domitium crudelem in animadvertendo, quam in praetermittendo diſſolutum videri.
4 Ergo his inſtitutis provinciae, jam tum, cum bello fugitivorum tota Italia arderet, homo non acerrimus, nec fortiſſimus C. Norbanus, in ſummo otio fuit. perfacile enim ſeſe Sicilia jam tuebatur, ut ne quod in ipſa bellum poſſet exiſtere. etenim cum nihil tam conjunctum ſit, quam negotiatores noſtri cum Siculis, uſu, re, ratione, concordia: & cum ipſi Siculi res ſuas ita conſtitutas habeant, ut his pacem expediat eſſe: imperium autem populi Romani ſic diligant, ut id imminui, aut commutari minime velint: cumque haec ab ſervorum bello pericula, & praetorum inſtitutis, & dominorum diſciplina proviſa ſint: nullum eſt malum domeſticum, quod ex ipſa provincia naſci poſſit. Quid igitur? nul-

Sicilia moveri aliquot locis ſervitium ſuſpicor. id adeo non tam ex re, quam ex iſtius factis decretiſque cognoſco. Ac videte, quam non inimico animo ſim acturus. ego ipſe haec, quae ille quaerit, quae adhuc numquam audiſtis, commemorabo & proferam. In Triocalino, quem locum fugitivi jam ante tenuerunt, Leonidae cujuſdam Siculi familia in ſuſpicionem vocata eſt conjurationis. res delata ad iſtum. ſtatim, ut par fuit, juſſu ejus homines, qui nominati erant, comprehenſi ſunt, adductique Lilybaeum. domino denuntiatum eſt, cauſa dicta damnati ſunt. Quid deinde? quid cenſetis? furtum fortaſſe, aut praedam exſpectatis aliquam. Nolite uſque quaque idem quaerere. In metu belli furandi qui locus poteſt eſſe? etiam ſiqua fuit in hac re occaſio, praetermiſſa eſt. Tum potuit a Leonida nummorum aliquid auferre, cum denuntiavit, ut ad-

Tricalino] *Triochalino*, vetus codex manuſcriptus, & impreſſi Florentiæ vetuſtiſſimi. Et ita legit Volaterranus in libro VI. *Triochala*, inquit, *ubi ſervile bellum concitatum eſt.* Silius,

Et mox ſervili vaſtata Triochala bello.

Cicero in Verrem lib. VII. *In Triocha lino, quem locum fugitivi ante tenuere.* Hæc ille. *Hott.* P Victor. R. Steph. Lamb. editi. *In Tricalino.* Certum eſt urbem mediterraneam in monte ſitam, dictam fuiſſe Τριόχαλα, a tribus pul chris, ſed pro hoc dixerunt vulgo Τρίκαλα, ut patet non ſaltem ex Stephano, ſed & ex nummis antiquis, & incolæ Τριχαλῖνοι. Reg. cod. & Franc. *Triochalino* Sed adſpiratio perperam inſeritur. P. Francii liber *Tricola*, hodie dicitur *Troccoli.* vid. Cluver. Sic. antiq. II, 12. & Holſteinium ad Stephanum in Τρίκολα. Grævius.

Qui nominati erant] Sic dicebantur qui rei criminum poſtulati erant. Tranquill. Caligula, *Quaeſtorem ſuum in conjuratione nominatum flagellant.* Plinius in ep. *Inductus eſt nominatus. Egit ipſe pro ſe.* Sic apud Iuriſconſultos, ut in Comment. de verbis juris expoſui. *Hottom.*

Domino denuntiatum eſt, ut adeſſet] In duobus libris manuſcr. deeſt hoc totum, *ut adeſſet.* Lambinus. In duobus libris, quia non invenit Lambinus, *ut adeſſet*, ſicut nec inveniuntur in Regio codice, omnino habenda ſunt hæc verba pro interpretatione magiſtri, quæ margini eſt adſcripta, & poſt in contextum irrepſit, aut certe, pro ſcioli interpolatione, qui vim vocis *denunciare* non intellexit. Id enim eſt, quod arceſſere, jubere ad ſe venire. Cic. II ad Attic. ep. 22: *Volitat, furit, nihil habet certi, multis denuntiat, quod fors obtulit, id acturus videtur.* Lib. XIII ad fam. epiſt. 77: *Vt hoc tui neceſſarii ſciant, hoc me animo erga te eſſe, velim facias eos certiores, ut ſi quod tibi opus ſit, ne dubitent mihi jure ſuo denuntiare.* Paullo poſt addit Tullius *ut adeſſet.* Sed hic ſequimur antiquiſſimos codices. *Gravius.*

Nolite uſquequaque eadem quærere] Non diſplicet quod eſt in Cujac *idem quærere.* quoniam ei accedunt Pall. & olim cuſi, in quibus, *quidem quærere.* Gruter.

Tum potuit a Leonida] Quod conſcios fortaſſe conjurationis dominus fuiſſet. *Hottom.*

adeſſet. fuit nundinatio aliqua, & iſti non nova, ne cauſam diceret. etiam alter locus, ut abſolverentur. damnatis quidem ſervis; quae praedandi poteſt eſſe ratio? produci ad ſupplicium neceſſe eſt. teſtes enim ſunt, qui in conſilio fuerunt: teſtes publicae tabulae: teſtis ſplendidiſſima civitas Lilybaetana: teſtis honeſtiſſimus maximuſque conventus civium Rom. nihil poteſt: producendi ſunt. itaque producuntur, & ad palum alligantur. Etiam nunc mihi exſpectare videmini, judices, quid deinde factum ſit: quod iſte nihil umquam fecit ſine aliquo quaeſtu atque praeda. Quid in ejusmodi re fieri potuit? quod commodum eſt? exſpectate facinus, quam vultis improbum: vincam tamen exſpectationem omnium. nomine ſceleris conjurationisque damnati, ad ſupplicium traditi, ad palum alligati, repente, multis millibus hominum inſpectantibus, ſoluti ſunt, & Leonidae illi domino redditi. Quid hoc loco potes dicere, homo amentiſſime? niſi id, quod

modo acceperis. remitto tibi hoc totum, atque iſta te
cura libero. neque enim metuo, ne hoc cuiquam per-
ſuadeatur, ut, ad quod facinus nemo praeter te ulla
pecunia adduci potuerit, id tu gratis ſuſcipere conatus
ſis. verum de iſta furandi praedandique ratione nihil
dico: de hac imperatoria jam tua laude diſputo. Quid 6
ais bone cuſtos defenſorque provinciae? tu, quos ſer-
vos arma capere ac bellum facere in Sicilia voluiſſe
cognoras, & de conſilii ſententia judicaras: hos ad ſup-
plicium jam more majorum traditos, & ad palum alli-
gatos, ex media morte eripere ac liberare auſus es? ut,
quam damnatis ſervis crucem fixeras, hanc indemna-
tis civibus Rom. reſervares? Perditae civitates, deſpe-
ratis omnibus rebus, hos ſolent exitus exitiales habere,
ut damnati in integrum reſtituantur, vincti ſolvantur,
exules reducantur, res judicatae reſcindantur. quae
cum accidunt, nemo eſt, quin intelligat ruere illam
rempubl. haec ubi eveniunt, nemo eſt, qui ullam ſpem
ſalutis reliquam eſſe arbitretur. atque haec ſicubi facta
ſunt, facta ſunt, ut homines populares, aut nobiles
ſupplicio, aut exſilio levarentur: at non ab his ipſis,
qui

Exitus exitiales] Sic in orat. contra Rullum ad Quir. *Neque vero illa popularia ſunt aſtimanda, judiciorum perturbationes, rerum judicatarum infirmationes, reſtitutio damnatorum, qui civitatum afflictarum perditis jam rebus extremi exitiorum ſolent eſſe exitus.* Hottom.

Hac ubi veniunt] *Eveniunt*, poſtulare videtur. *Idem.* Hanc conjecturam Hottomanni receperunt Rob. Stephanus & P. Manutius, quos & nos ſecuti ſumus quia in Reg. cod. legitur *eveniant.* ut paullo ante: *hanc indemnatis videlicet civibus.* & *deſperatis jam omnibus rebus.* Grævius.

Vt non ab iis] Vetus codex, *at* pro *ut*, tribus in locis proximis, quod ſine dubio rectum eſt. Et ut quamlibet occaſionem arripiamus Ciceronis libros adjuvandi, idem prope mendum eſt in Partitionibus oratoriis, eo loco ubi de inſitis commemorat. Nam pro, *Aut ea qua ſunt quaſi conjuncta, Aut ea qua ſunt quaſi pugnantia inter ſe, Aut earum rerum de quibus agitur, cauſa, Aut cauſarum eventus:* pro quatuor, inquam, illis particulis, *aut*, reponendum ſingulis in locis *ut*, facile demonſtraremus, niſi hoc breviter monuiſſe ſatis eſſe putaremus. In eadem pagina locum infimum ſic diſtinguo, & emendo, *Habeo communia pracepta fidem faciendi, & commovendi. Quoniam fides eſt f. o. m. a. a. i. a. a. v. a. a. m. a. a. m. a. a. cupiditatem* (tot enim ſ. m. g. p. p. g. ſingulorum) *omnem collocationem ad finem accommodo definita quaſtionis.* In impreſſis enim libris & prava interpunctione omnia perverſa ſunt, & vox *definita* deſideratur: nam cum duplex collocatio

qui judicaſſent: at non ſtatim; at non eorum facinorum damnati, quae ad vitam & omnium fortunas pertinerent. Hoc vero novum & ejuſmodi eſt, ut magis propter reum, quam propter rem ipſam credibile videatur; ut homines ſervos; ut ipſe, qui judicarat; ut ſtatim e medio ſupplicio dimiſerit; ut ejus facinoris damnatos ſervos, quod ad omnium liberorum caput & ſanguinem pertineret. O praeclarum imperatorem, nec jam cum M' Aquillio, fortiſſimo viro, ſed vero cum Paullis, Scipionibus, Mariis conferendum! Tantumne vidiſſe in metu periculoque provinciae? cum ſervitiorum animos in Sicilia ſuſpenſos propter bellum Italiae fugitivorum videret, ne quis ſe commovere auderet, quantum terroris injecit? Comprehendi juſſit. quis non pertimeſcat? cauſam dicere dominos. quid ſervis tam formidoloſum? Feciſſe videri pronuntiavit. exortam videtur flammam paucorum dolore ac morte reſtinxiſſe. Quid deinde ſequitur? verbera atque ignes,

& illa extrema ad ſupplicium damnatorum, metum
ceterorum, cruciatus & crux. hiſce omnibus ſuppli-
cii ſunt liberati. Quis dubitet, quin ſervorum animos
ſumma formidine oppreſſerit, cum viderent ea facili-
tate praetorem, ut ab eo, ſceleris conjurationiſque da-
mnatorum vita, vel ipſo carnifice internuntio, redime-
retur? Quid? hoc in Appollonienſi Ariſtodamo? quid?
in Leonte Megarenſi non idem feciſti? Quid? iſte 7
motus ſervorum, bellique ſubita ſuſpicio, utrum tibi
tandem diligentiam cuſtodiendae provinciae, an no-
vam rationem improbiſſimi quaeſtus attulit? Halicien-
ſis Eumenidae nobilis hominis & honeſti, magnae pe-
cuniae villicus, cum impulſu tuo inſimulatus eſſet,
H-S LX a domino accepiſti: quod nuper ipſe juratus
docuit, quemadmodum geſtum eſſet. Ab equite R. C.
Matrinio abſente, cum is eſſet Romae, quod ejus vil-
licos, paſtoreſque tibi in ſuſpicionem veniſſe dixeras,
H-S centum abſtuliſti. dixit hoc L. Flavius, qui tibi cam
pecuniam numeravit, procurator C. Matrinii: dixit
ipſe C. Matrinius: dicet vir clariſſimus Cn. Lentulus
cen-

Vt ab eo ſervorum ſceleris conjurationiſque damnatorum] Vox *ſervorum*, abeſt a libris veteribus etiam impreſſis; in queis Aldinum numeramus. Et recte abeſt, ut ex ſententia & loco perſpicitur. *Hottom.* *Vt ab ea ſervorum ſceleris &c.*] Emphaſin habet dictio *ſervorum*, quæ in nuper vulgatis interpoſita; ſed tamen non agnoſcitur a Palatinis, aut olim editis: idemque de ſuis prædicavit Hottomannus. *Gruterus.* Nec in P. Francii extat libro. Retinuerunt tamen eam vocem *ſervorum* Victorius, & R. Stephanus.

Vel ipſo carnifice internuntio] Quia cum jam carnifici ad ſupplicium traditi fuiſſent, tranſigi de illorum miſſione ſine carnificis opera non potuit. *Hottomannus.*

In Leonte Megarenſi] Libri manuſcr. habent, *in Leonida Acharenſi*, quos ſequor. *Lambinus.* *In Leonte Magarenſi*] Puto melius eſſe in antiquo, *Leonida Imacharenſi*. F. Vrſinus. *In Leonte Megarenſi*] Habent iſtud Palatini libri omnes, præter Cujacianum, in quo *Leonida Acharenſi*, quod Lambinus admiſit, tanquam inventum in libris ſuis; cum arbitrer intelligere ipſum tamen unicum illum Cujac. nam eo uſum patet ex nota 33 ad hanc orationem. *Grut.* P. Francii liber ut Victorii & R. Stephani editiones *Magarenſi* corrupte pro *Megarenſi*. Megara Siciliæ civitas, quæ aliter Hybla dicitur. vid. Cluv. Sic. antiq. 1. 11. Qui tamen, quod Fulvius in ſuo cod. reperit *Imacharenſi* præfert 11, 8.

H-S LX.] Coronatos mille quingentos. *Hottom.*

Nuper ipſe juratus] In priore actione, cum teſtes producti ſunt. *Idem.*

H-S *centum abſtuliſti*] Coronatorum duo millia & quingentos. *Idem.* In Reg. eſt H-S DC. in Franc. H-S *centies.*

V 3 *Apel-*

cenſor, qui Matrinii honoris cauſa, recenti negotio ad te litteras miſit, mittendaſque curavit. Quid? de Apollonio, Diocli filio, Panormitano, cui gemino cognomen eſt, praeteriri poteſt? ecquid hoc tota Sicilia clarius? ecquid indignius? ecquid manifeſtius proferri poteſt? quem is, uti Panormum venit, ad ſe vocari, & de tribunali citari juſſit, concurſu magno frequentiaque conventus. Homines ſtatim loqui, mirari, quod Apollonius, homo pecunioſus, tamdiu ab iſto maneret integer: excogitavit: neſcio quid attulit. profecto homo dives repente a Verre non ſine cauſa citatur. exſpectatio ſumma omnium, quidnam id eſſet: cum exanimatus ſubito ipſe accurrit cum adoleſcente filio. nam pater grandis natu jam diu lecto tenebatur. nominat iſte ſervum, quem magiſtrum pecoris eſſe diceret. eum dicit conjuraſſe, & alias familias concitaſſe. is omnino ſervus in familia non erat. eum ſtatim exhibere jubet. Apollonius affirmare, ſervum ſe omnino illo nomine

Haec cum maxime ſumma hominum frequentia teſtificaretur, ut quivis intelligere poſſet, eum, quod pecuniam non dediſſet, idcirco illa tam acerba injuria affici: cum maxime, ut dico, hoc de pecunia clamaret, in vincla conjectus eſt. Videte conſtantiam praetoris, & ejus praeto- 8
ris, qui nunc reus non ita defendatur, ut mediocris praetor; ſed ita laudetur, ut optimus imperator. Cum ſervorum bellum metueretur, quo ſupplicio dominos indemnatos afficiebat, hoc ſervos damnatos liberabat. Apollonium, locupletiſſimum hominem, qui, ſi fugitivi bellum in Sicilia facerent, ampliſſimas fortunas amitteret, belli fugitivorum nomine, indicta cauſa, in vincla conjecit: ſervos, quos ipſe cum conſilio belli faciendi cauſa conſenſiſſe judicavit, eos ſine conſilii ſententia, ſua ſponte omni ſupplicio liberavit. Quid ſi ab Apollonio aliquid commiſſum eſt, quamobrem jure in eum animadverteretur, tamenne hanc rem ſic agemus, ut crimini, aut invidiae reo putemus eſſe oportere, ſiquo de homine ſeverius judicavit? Non agam tam acerbe: non utar iſta accuſatoria conſuetudine, ſiquid eſt factum clementer, ut diſſolute factum criminer: ſiquid vindicatum ſevere eſt, ut ex eo crudelitatis invidiam colligam. non agam iſta ratione: tua ſequar judicia: tuam defendendam auctoritatem, quoad tu voles. ſimul ac tute coeperis tua judicia reſcindere, mihi ſuccenſere deſinito: meo enim jure contendam, eum, qui ſuo judicio condemnatus ſit, juratorum judicum ſenten-

Videte conſtantiam prætoris] Nam quæ nunc commemorabit, ſummam in illius actis repugnantiam oſtendunt. *Hottom.*

Belli fugitivorum nomine] Quaſi conſcius ſervorum conſpirationis fuiſſet. *Idem.*

Cum conſilio] Referendum ad verbum *judicavit*; ut ſit, *Cum conſilio judicum, qui reorum cauſas cognoverant.* Idem.

Quid ſi ab Apollonio] Objectio tacita Hortenſii; quaſi Cicero accuſatoria conſuetudine, ex eo quod ſeverius judicatum eſſet, invidiam in reum concitaret. *Idem.*

Factum clementer] In ſervis abſolutis. *Idem.*

Judicia reſcindere] Mox docebit hunc ipſum anno & ſex menſibus poſt, accepta pecunia carcere dimiſſum & abſolutum. *Idem.*

Qui ſuo judicio condemnatus ſit] Nam cujuſque judicium ſolet in re ſua eſſe graviſſimum. *Idem.*

tentiis damnari oportere. Non defendam Apollonii cauſam, amici atque hoſpitis mei, ne tuum judicium videar reſcindere: nihil de hominis frugalitate, virtute, diligentia, dicam: praetermittam illud etiam, de quo antea dixi, fortunas ejus ita conſtitutas fuiſſe, familia, pecore, villis, pecuniis creditis, ut nemini minus expediret, ullum in Sicilia tumultum, aut bellum commoveri: non dicam ne illud quidem, ſi maxime in culpa fuerit Apollonius, tamen in hominem honeſtiſſimum civitatis honeſtiſſimae tam graviter animadverti, cauſa indicta, non oportuiſſe. nullam invidiam in te, ne ex illis quidem rebus concitabo, cum eſſet talis vir in carcere, in tenebris, in ſqualore, in ſordibus, tyrannicis interdictis tuis, patri exacta aetate, & adoleſcenti filio adeundi ad illum miſerum poteſtatem numquam eſſe factam. etiam illud praeteribo, quotiescunque Panormum veneris illo anno, & ſex menſibus, nam tamdiu fuit in carcere Apollonius, toties ad te ſenatum Panormitanum adiſſe ſupplicem cum magiſtrati-

rum conſtituta? quae cum omnia graviter ſevereque dixerit: quaeram, cur hunc eundem Apollonium Verres idem repente, nulla nova re allata, nulla defenſione, ſine cauſa de carcere emitti juſſerit? tantumque in hoc crimine ſuſpicionis eſſe affirmabo, ut jam ipſis judicibus ſine mea argumentatione conjecturam facere permittam, quod hoc genus praedandi, quam improbum, quam indignum, quamque ad magnitudinem quaeſtus immenſum infinitumque eſſe videatur. nam quae iſte in Apollonio fecit, ea primum breviter cognoſcite, quot & quanta ſint: deinde haec expendite atque aeſtimate pecunia. reperietis, idcirco haec in uno homine pecunioſo tot conſtituta, ut ceteris formidines ſimilium incommodorum, atque exempla periculorum proponerentur. Primum inſimulatio eſt repentina capitalis atque invidioſi criminis. Statuite, quanti hoc putetis, & quam multos redemiſſe. Deinde crimen ſine accuſatore, ſententia ſine conſilio, damnatio ſine defenſione. Aeſtimate harum rerum omnium pretia, & cogitate, in his iniquitatibus unum haeſiſſe Apollonium: ceteros profecto multos ex his incommodis pecunia ſe liberaſſe. Poſtremo tenebrae, vincula, carcer, incluſum ſupplicium, atque a conſpectu parentum ac liberum, denique a libero ſpiritu, & communi luce ſecluſum. Haec vero, quae vel vita redimi recte poſ-

Vt ceteris] Pecunioſis hominibus. Itaque mirabantur homines hunc Apollonium tam diu a Verre integrum manſiſſe. *Hottom.*

Invidioſi criminis] Quod cum ſervis conſpiraſſet. *Idem.*

Multos redemiſſe] Periculum, ne in iſtiuſmodi calumniam raperentur, & ſic malo quam *multo* in quibuſdam. *Idem.* *Multo* eſt tamen in Reg. & Franc. poſſes ſubaudire argento. Sed vulgatam præfero.

Vnum haeſiſſe Apollonium] Concinna tranſlatio a feris quæ decipulis & laqueis adhæreſcunt: quaſi hos laqueos Verr. per totam provinciam pecunioſis hominibus poſuiſſet, in quos ſolus Apollonius incidiſſet: cum cæteri metu perterriti, periculum pecunia vitaſſent. *Hott.*

Incluſum ſupplicium] Vellem quis mihi judicaret quid nam iſthæc verba heic ſibi velint. *Grut.* Puto hæc verba delenda eſſe, quod ex ſequentibus patet, *a libero ſpiritu ſecluſum.* Hoc eſſe *incluſum ſupplicium* aliquis in margine notavit, inepte, quod poſtea tamen irrepſit in ipſum contextum Tullii. *Grav.*

Vita redimi] Quæ tam gravia atque acerba ſunt, ut mori multis ſatius atque optabilius videatur. *Hottom.*

poſſunt, aeſtimare pecunia non queo. haec omnia ſero redemit Apollonius, jam maerore ac miſeriis perditus: ſed tamen ceteros docuit, ante iſtius avaritiae ac ſceleri occurrere, niſi vero exiſtimatis, hominem pecunioſiſſimum ſine aliqua cauſa quaeſtus electum ad tam incredibile crimen, aut ſine eadem cauſa repente e carcere emiſſum; aut hoc praedandi genus ab iſto in illo uno adhibitum ac tentatum, & non per illum omnibus pecunioſis Siculis metum propoſitum & injectum. Cupio mihi, judices, ab illo ſubjici, quoniam de militari ejus gloria dico, ſiquid forte praetereo. Nam mihi videor de omnibus jam rebus ejus geſtis dixiſſe, quae quidem ad belli fugitivorum pertinerent ſuſpicionem: certe nihil ſciens praetermiſi. Habetis hominis conſilia, diligentiam, vigilantiam, cuſtodiam, defenſionemque provinciae. Summa illuc pertinet, ut ſciatis, quoniam plura genera ſunt imperatorum, ex quo genere iſte ſit. Ne diutius in tanta penuria virorum fortium talem imperatorem ignorare poſſitis, non ad Q. Maximi ſapientiam, neque ad illius ſupe-

retinendum & conſervandum, quaeſo, cognoſcite. Itinerum primum laborem, qui vel maximus eſt in re militari, judices, & in Sicilia maxime neceſſarius, accipite, quam facilem ſibi iſte & jucundum ratione conſilioque reddiderit. Primum temporibus hibernis, ad magnitudinem frigorum, & ad tempeſtatum vim ac fluminum praeclarum ſibi hoc remedium compararat. urbem Syracuſas elegerat: cujus ſic ſitus, atque haec natura eſſe loci caelique dicitur, ut nullus umquam dies tam magna turbulentaque tempeſtate fuerit, quin aliquo tempore ſolem ejus diei homines viderent. hic ita vivebat iſte bonus imperator hibernis menſibus, ut eum non facile non modo extra tectum, ſed ne extra lectum quidem quiſquam videret. ita diei brevitas conviviis, noctis longitudo ſtupris & flagitiis conterebatur.

Cum

Retinendum & conſervandum, quaeſo cognoſcite] Depravatus locus. & aſteriſci nota inſigniendus. *Hottom.* Hunc etiam conclamatum locum ope vetuſtiſſimi Regii reſtitui. In illo eſt *ſed aliud genus imperatoris ſane diligenter retinendum &c.* Omnia nunc ſunt liquida. Ne diutius talem Imperatorem ullus ignorare poſſit, qui quidem non poteſt comparari cum Q. Maximo, quoad ſapientiam ejus, nec cum Scipione majore, quoad celeritatem &c. Sed aliud plane genus imperatoris cognoſcite, quod modis omnibus eſt conſervandum, ne pereat. Hæc εἰρωνικῶς. *Imperatoris* eſt etiam in Franc. *Ad* inſervire comparationibus nemo niſi hoſpes in litteris ignorat. Pro Dejotaro 8: *Veteres, credo, Caeſar.* (ſc. equites) *Nihil ad tuum equitatum.* II de orat. c. 12: *Quem cognovimus virum bonum, & non illitteratum, ſed nihil ad Perſium.* Plaut. *Ad ſapientiam hujus ille nimius nugator, fuit.* Græv.

Ad tempeſtatum vim ac fluminum] Vetus, *ac imbrium.* itaque legitur in quibuſdam impreſſis. *Hott.* *Et ad tempeſtatum vim ac fluminum*] Hæc eſt ſcriptura editionum veterum, & Pall. ac Cujac. poſteriores ſubſtituerunt *atque imbrium*; quaſi non *flumina* invenirentur in Iure civili pro *imbribus.* Gruterus. *Flumen* pro imbre poni apud Iuriſconſultos eſt falſiſſimum. Flumina hic ſunt, amnes, qui tempore hiberno intumeſcunt, & majore cum periculo trajiciuntur. *Fluminum* ſane retinent editiones Victorii, R. Stephani, & omnes vetuſtiores, nt & Reg. ac P. Francii MS. Sed *imbrium* legitur in Manutii & Lambini editionibus, ex conjectura doctorum hominum, non ex codicibus veteribus promtum. qui ſi eſſent, illico quoque reciperem ipſe. *Gravins.*

Comparat] Leg. *compararat.* Lamb. Sic Franc. MS. ſententia id poſtulante. *Gravius.*

Hac natura loci, caelique dicitur] Sic Seneca in conſolat. ad Martiam: *Videbis lepidiſſima hyberna & nullum diem ſine interventu ſolis.* ubi de Syracuſis loquitur. Idem autem de Rhodo inſula tradunt Plinius & alii. *Hottom.*

Quin aliquo tempore, ejus diei] Hunc locum ordo vocum perturbatus corrumpebat: qua perturbatione ſublata, & vocibus in ſuum ordinem reſtitutis, in ſuam integritatem totus quoque locus reſtituitur. *Lambinus.*

Non

Cum autem ver eſſe coeperat, cujus initium iſte non a Favonio, neque ab aliquo aſtro notabat: ſed, cum roſam viderat, tunc incipere ver arbitrabatur: dabat ſe labori atque itineribus: in quibus uſque eo ſe praebebat patientem atque impigrum, ut eum nemo um-
11 quam in equo ſedentem videret. Nam, ut mos fuit Bithyniae regibus, lectica octophoro ferebatur: in qua pulvinus erat perlucidus, Melitenſi roſa farctus: ipſe autem coronam habebat unam in capite, alteram in collo, reticulumque ad nares ſibi admovebat tenuiſſimo lino,

Non a Favonio] Nam is ventus plurimum flat veris initio. Horatius libro tertio Carm.

Quid fles Aſterie, quem tibi candidi
Primo reſtituent vere Favonii.

Hottom.

Aut ab aliquo aſtro] Aquario. *Aſtra* enim hæc appellantur. Varro libro de re Ruſtica primo, *Dies primus eſt veris in Aquario: aſtatis, in Tauro: Autumni, in Leone: Hyemis, in Scorpione.* Et ibi-

Lambinus. *In qua pulvinus erat pellucidus Melitenſi roſa fartus*] Henrici Memmii clariſſimi viri conjecturæ de *Melitenſis*, ut Lambinus refert, voce ad *pulvinum* propter Melitenſe linum quod celebre tunc erat, referenda, non ad *roſam*, adverſatur Cornelii Frontonis auctoritas, qui *Melitenſi roſa*, perſpicue legit: (licet in uno manuſcripto ſit *Mileſia*, pro *Melitenſi*) ut credendum omnino ſit. Melitenſem quoque roſam

lino, minutis maculis, plenum roſae. Sic confecto itinere, cum ad aliquod oppidum venerat, eadem lectica uſque in cubiculum deferebatur. eo veniebant Siculorum magiſtratus, veniebant equites Rom. id quod ex multis juratis audiſtis. controverſiae ſecreto deferebantur: paullo poſt palam decreta auferebantur. deinde, ubi paulliſper in cubiculo pretio, non aequitate jura deſcripſerat; Veneri jam & Libero reliquum tempus deberi arbitrabatur. quo loco mihi non praetermittenda videtur praeclari imperatoris egregia ac ſingularis diligentia. Nam ſcitote eſſe oppidum in Sicilia nullum ex iis oppidis, in quibus conſiſtere praetores & conventum agere ſolent, quo in oppido non iſti ex aliqua familia non ignobili delecta ad libidinem mulier eſſet. Itaque nonnullae ex eo numero in convivium adhibebantur palam. ſi quae caſtiores erant, ad tempus veniebant: lucem conventumque vitabant. erant autem convivia non illo ſilentio praetorum atque imperatorum, neque eo pudore, qui in magiſtratuum conviviis verſari ſolet, ſed cum maximo cla-

in dictione *macula*. poſtrema etiam in dictione *tenuis*. Hottom. *Ad nares ſibi admovebat*] Sic legit Nonius Marcell. & ita ſcriptum eſt in libris manuſcr. vulgati autem habent, *ad nares ſibi apponebat*, minus eleganter. *Lambinus*.

Iura deſcripſerat] *Deſcribere* plerunque eſt diſtribuere ac diſpertiri. Ius igitur reddebat cuique pro rata pretii accepti. reddebat autem decretis interponendis. *Hottom.*

In quibus Praetores conſiſtere, & conventum agere ſolent. Conventus civium Rom. erat, qui in provinciis negotiabantur, & a Prætore, cum forum agere vellet, advocabantur. Ex quo quid ſit *conventum agere*, intelligitur. Lucas in actis, cap. 19. Εἰ μὲν ἦν Δημήτριος ϗ οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται, πρός τινα λόγον ἔχωσιν, ἀγοραῖοι, ἄγονται, ϗ ἀνθύπατοί εἰσιν. Ad illa autem oppida in quibus conventus agebantur, promitti vadimonia ſolebant: ut ex Verrina v. intellectum eſt. *Idem.* Vide Gronov. lib. III obſerv. 22. Reg. *conventum agere ſoleant*. lege: *ſolebant*. Græv.

Ex aliqua familia non ignobili] Membranæ Cujacii, *ignorabili:* quod Ciceronianis non placet, mihi, qui multa illorum Ciceroni improbari ſcio, non diſplicet. Gloſſæ vett. Ignorabilis, ἀγνωςότερος. Gulielmius.

Delecta ad libidinem mulier] Libri manuſcr. habent, *dilecta ad libidinem mulier*. neque vero dubium eſt, quin ita legendum ſit *dilecta* autem hic a verbo *dilego*, quod eſt, inter multos lego: unde dilectus militum. *Lambinus*.

Praetorum] Codex Memmianus hoc amplius, *Praetorum populi Romani*. Hott. Sic & Reg. *p. r. Prat.*

Verſari ſolet] Nihil muto. ſi quis tamen codex *ſervari* haberet, eam lectionem repudiarem. *Hottom.*

clamore atque convicio. nonnumquam etiam res ad manus atque ad pugnam veniebat. Iſte enim praetor ſeverus ac diligens, qui populi Romani legibus numquam paruiſſet; illis diligenter legibus, quae in poculis ponebantur, obtemperabat. Itaque erant exitus ejuſmodi, ut alius inter manus e convivio, tanquam e proelio auferretur: alius tanquam occiſus relinqueretur: plerique ut fuſi ſine mente ac ſine ullo ſenſu jacerent, quivis ut, cum adſpexiſſet, non ſe praetoris convivium, ſed ut Cannenſem pugnam nequitiae videre arbitraretur.
12 Cum vero aeſtas ſumma eſſe jam coeperat, quod tempus omnes Siciliae ſemper praetores in itineribus conſumere conſueverunt, propterea quod tum putant obeundam eſſe maxime provinciam, cum in areis frumenta ſunt, quod & familiae congregantur, & magnitudo ſervitii perſpicitur, & labor operis maxime offenditur, & fru-

Clamore atque convitio] Hic quoque | *Sed ut Cannenſem pugnam*] Æmylio

& frumenti copia commonet, tempus anni non impedit: tum, inquam, cum concurſant ceteri praetores, iſte novo quodam genere imperator, pulcherrimo Syracuſarum luco ſtativa ſibi caſtra faciebat. nam in ipſo aditu atque ore portus, ubi primum ex alto ſinus ad urbem ab litore inflectitur, tabernacula carbaſeis intenta velis collocabat. huc ex illa domo praetoria, quae regis Hieronis fuit, ſic emigrabat, ut per eos dies nemo iſtum extra illum lucum videre poſſet. in eum autem ipſum lucum aditus erat nemini, niſi qui aut ſocius, aut miniſter libidinis eſſe poſſet. Huc omnes mulieres, quibuſcum iſte conſueverat, conveniebant: quarum incredibile eſt, quanta multitudo fuerit Syracuſis. huc homines digni iſtius amicitia, digni vita illa conviviiſque veniebant. Inter ejuſmodi viros ac mulieres adulta aetate filius verſabatur: ut eum, etiamſi natura a parentis ſimilitudine abriperet, conſuetudo tamen ac diſciplina patri ſimilem eſſe cogeret. Huc Tertia illa perducta per dolum atque inſidias ab Rhodio tibicine, maximas in iſtius caſtris effeciſſe turbas dicitur, cum indigne pateretur uxor Cleomenis Syracuſani, nobilis mulier, itemque Aeſchrionis, honeſto loco na-

mæ *oſtenditur*. Cujacii lib. *maxime oſfendit*. Gulielmius legebat *affunditur* egregie. *Gruterus.*

Novo quodam ex genere imperator] Ex delevi, codicem Regium ſecutus. *Grav.*

Pulcherrimo Syracuſarum loco] Alii nonnulli *luco*: & rectius. ut paulo infra, *lucum illum litoris percrepare totum.* Hæc autem infra fere totidem verbis inculcat. *Hottom.* *Pulcherrimo Syracuſarum loco*] Alii legunt & hic, *luco*: & item infra, *extra illum lucum*, &c. & mox, *ipſum lucum aditus*, &c. ſed codices manuſcr. habent, *loco*: & *locum*. ſignificat autem eum litoris locum (opinor) quem Syracuſani actam appellabant. *Lambinus.* *Pulcherrimo Syracuſarum luco ſtativa*] Vetuſte cuſis abeſt illud *pulcherrimo*, quod nec conſpicitur in Páll. quorum pr. habet *locum*: & vero videtur ſimpliciter legendum, *imperator*, *Syracuſarum lucum ſtativa*, aut adeo *luco*. quod eſt in mſ. Hottomanni, repræſentavitque P. Manutius & Aldus filius. *Gruterus.*

Vbi primum qui ex alto] Libri veteres habent, *ut primum*, &c. quos ſequor, nam, *ut*, pro, *ubi*, ſæpe uſurpant boni ſcriptores. *Lambinus.*

Carbaſeis intenta velis] Plinius libro xxx. cap. 1. *Hiſpania citerior habet ſplendorem lini præcipuum, torrentis in quo politur natura, qui alluit Tarraconem, & tenuitas mira, ubi primum carbaſis repertis.* Hottom.

Extra illum locum] Libri fere omnes vulgati habent, *lucum*. ſed manuſcr. *locum*, ut diximus. *Lambinus.*

Vir-

nata, in conventum ſuum mimi Iſidori filiam veniſſe. iſte autem Hannibal, qui in ſuis caſtris virtute putaret oportere, non genere certari, ſic hanc Tertiam dile-
13 xit, ut eam ſecum ex provincia deportaret. Ac per eos dies, cum iſte cum pallio purpureo talarique tunica verſaretur in conviviis muliebribus, non offendebantur homines in eo: neque moleſte ferebant, abeſſe a foro magiſtratum, non jus dici, non judicia fieri: lucum illum litoris percrepare totum mulierum vocibus, cantuque ſymphoniae: in foro ſilentium eſſe ſummum cauſarum atque juris non ferebant homines moleſte. non enim

Virtute, non genere] Alludit ad illud Ennii, quo Annibalem loquentem facit: *Hoſtem qui feriet, mihi erit Carthaginenſis, quiſquis erit.* Hottom.

Ex provincia exportaret] Liber vetus Lambini & Reg. *deportaret.* Procul dubio verius. Nam proprie dicebantur Proconſules *deportare*, quæ ſecum ex provinciis auferebant, ut ipſi dicebantur *ram dare, aeque ſegniter molliterque cohortem totam Syracuſarum amœnitate frui.* Hottom.

Cum Pallio purpureo, talarique tunica] Liber Cujac. *parique tunica*, neque aliter Pall. aut antiquitus impreſſi. ſed ſtat tamen pro vulgata locus alter infra cap. 33. m. *Grut.* Tunicæ menſura vulgo erat, ut paullo infra genua cederet, ut docet Quintil. lib. xi. Qui

enim jus abeſſe videbatur a foro, neque judicia, ſed vis & crudelitas, & bonorum acerba atque indigna direptio. Hunc tu igitur imperatorem eſſe defendis, Hortenſi? hujus furta, rapinas, cupiditatem, crudelitatem, ſuperbiam, ſcelus, audaciam rerum geſtarum magnitudine atque imperatoriis laudibus tegere conaris? Hic ſcilicet eſt metuendum, ne ad exitum defenſionis tuae, vetus illa Antoniana dicendi ratio, atque auctoritas proferatur: ne excitetur Verres, ne denudetur a pectore, ne cicatrices populus Romanus adſpiciat, ex mulierum morſu veſtigia libidinis atque nequitiae. Dii faciant, ut rei militaris, ut belli mentionem facere audeas. cognoſcentur enim omnia iſtius aera illa vetera, ut non ſolum in imperio, verum etiam in ſtipendiis qualis fuerit, intelligatis. renovabitur prima illa militia, cum iſte e foro abduci, non, ut ipſe praedicat, perduci ſolebat. Alea-

Vetus Antoniana] De qua proxime locutus eſt. *Hottom.*

Omnia iſtius aera illa vetera] Adoleſcentibus Romanis moris fuit ad bellum una cum Imperatoribus proficiſci: & *aera*, id eſt, ſtipendia merere, quæ militibus ſemeſtria, aut annua dabantur. *Idem.* Proprie eſt, quando & in cujus imperatoris caſtris meruerit æra, ſeu ſtipendia.

In ſtipendiis] Cum miles ſtipendia faceret. Imperatoribus enim Romanis nullum pendebatur ſtipendium.

Abduci non perduci ſolebat] Tota ironica eſt oratio. *Perduci* enim ad libidinem pueri dicebantur, ut Verrina III. docuimus: Verres autem dicebat ſe *abduci*: id eſt ſubduci, & pudicitiam ſuam attentari: ſed non *perduci*, id eſt, pervinci. *Hottom.* *Perduci ſolebat*] Alii libri vulg. habent, *produci ſoleb.* videtur legendum, *reduci*. Lambin. Non audiendus Lambinus. *Perduci* recte Hottomannus dicit, dici quæ libidinis cauſſa ad aliquem ducuntur. In capite præcedente: *Huc Tertia illa perducta per dolum atque inſidias ab Rhodio tibicina.* Suet. Tib. 45: *Fœminarum quoque, & quidem illuſtrium capitibus quantopere ſolitus ſit illudere, evidentiſſime apparuit, Malloniae cujuſdam exitu, quam perductam, nec quicquam amplius pati conſtantiſſime recuſantem, delatoribus objecit.* ubi vide quæ notavi. *Abduci* autem veteribus proprie illi dicebantur, qui vi aut a conjugibus, aut parentibus abſtrahebantur libidinis cauſſa. Sueton. Aug. 69: *Fœminam conſularem e triclinio viri coram in cubiculum abductam.* Iuſt. XXII, 2: *Virgines ante nuptias abducebat, ſtupratasque ſponſis reddebat.* Virgil. X. Æn.

Quid, ſoceros legere, & gremiis abducere pactas.

Quamvis & abduci dicebantur illi, qui volentes quoque ad concubitus & ſtupra *perducebantur*. Sed hoc loco tamen *perduci* ſimpliciter accipitur, pro in forum duci, ut ſolebant nobiles pueri, cum primum prætextam deponerent, togamque virilem induerent. dicebantur proprie *in forum duci*, *perduci*, *forum attingere*, ut apud Ciceronem in epiſtolis, *a quo forum attigi*, hoc eſt, in forum viris adſcriptus veni. Dicit igitur Tullius Verrem ea ætate non in forum per-

Aleatoris Placentini caſtra commemorabuntur: in quibus cum frequens fuiſſet, tamen aere dirutus eſt. multa ejus in ſtipendiis damna proferentur: quae ab iſto aetatis fructu diſſoluta & compenſata ſunt. Iam vero, cum in ejuſmodi patientia turpitudinis, aliena, non ſua ſatietate obduruiſſet, qui vir fuerit, quot praeſidia, quam munita pudoris & pudicitiae, vi & audacia ceperit, quid me attinet dicere, aut conjungere cum iſtius flagitio cujuſquam praeterea dedecus? non faciam, judices: omnia vetera praetermittam. duo ſola recentia ſine cujuſquam infamia ponam: ex quibus conjecturam facere de omnibus poſſitis. unum illud, quod ita fuit illuſtre notumque omnibus, ut nemo tam ruſticanus homo, L. Lucullo, M. Cotta Coss. Romam ex ullo municipio vadimonii cauſa venerit, quin ſciret jura omnia praetoris urbani nutu atque arbitrio Chelidonis meretriculae gubernari: alterum, quod, cum paludatus exiſſet, vo-

votaque pro imperio ſuo communique republica nuncu-
paſſet, noctu, ſtupri cauſa, lectica in urbem introferri
ſolitus eſt ad mulierem, nuptam uni, propoſitam omni-
bus, contra fas, contra auſpicia, contra omnes divinas at-
que humanas religiones. O dii immortales! Quid inter- 14
eſt inter mentes hominum, & cogitationes? Ita mihi
meam voluntatem ſpemque reliquae vitae veſtra populi-
que Romani exiſtimatio comprobet, ut ego, quos ad-
huc mihi magiſtratus populus Romanus mandavit, ſic
eos accepi, ut me omnium officiorum obſtringi religione
arbitrarer. Ita quaeſtor ſum factus, ut mihi honorem
illum tum non ſolum datum, ſed etiam creditum ac
commiſſum putarem. ſic obtinui quaeſturam in provin-
cia Sicilia, ut omnium oculos in me unum conjectos
arbitrarer: ut me quaeſturamque meam quaſi in ali-
quo terrarum orbis theatro verſari exiſtimarem: ut o-
mnia ſemper, quae jucunda videntur eſſe, non modo
his

namenta militaria. Ideo ad bellum cum exit Imperator, ac lictores mutant veſtem, & ſigna incinuerunt: paludatus dicitur profeciſci: quæ, propterea quod conſpiciuntur qui ea habent, ac fiunt palam, paludamenta dicta. Imperatoris autem ad bellum ituri ceremoniæ declarantur his Livii verbis, quæ ſubjiciam, *Per hos forte dies P. Licinius COS. votis in Capitolio nuncupatis, paludatus ab urbe profectus eſt. Semper quidem ea res cum magna dignitate ac majeſtate geritur, præcipue convertit oculos animoſque, cum ad magnum nobilemque aut virtute aut fortuna hoſtem, euntem COS. proſequuntur. Contrahit enim non officii modo cura, ſed etiam ſtudium ſpectaculi, ut videant ducem ſuum, cujus imperio conſilioque ſummam R. P. tuendam permiſerunt.* Et libro ejuſdem Decadis v. *Conſul proficiſcens Prætorve paludatis lictoribus in provinciam & ad bellum, vota in Capitolio nuncupat: victor perpetrato eodem, in Capitolio triumphans, ad eoſdem deos quibus vota nuncupavit, merita dona populi Romani traducit.* Ex hoc autem Ciceronis loco intelligi poteſt, qua de cauſa *magiſtratus quidam ad urbem* dicerentur. Nam ex urbe paludati exibant, ſed dum ad urbem eſſent, ita dicebantur. de quo latius diſputavi in Verrina oratione II. *Hott.*

Votaque nuncupaſſet] *Vota nuncupata dicuntur*, inquit Feſtus, *quæ Conſules Prætores cum in provinciam proficiſcuntur faciunt: ea in tabulas præſentibus multis referuntur.* Idem.

Communique populi R.] Lib. manuſcr. habent, *communique rep.* unde quidam ſuſpicantur legendum, *communique reip.* Lambinus. Reg. *rep.* quod recepi. vide Gronov. obſerv. I. 12. *Græv.*

Non ſolum datum, ſed etiam creditum] Placet mihi Memmii conjectura, ut legatur, *honorem illum non tam datum, quam creditum, &c.* Lamb.

Sed etiam creditum ac commiſſum] Quorum hæc differentia eſt, quod rebus datis abuti licet: commiſſis ac creditis non licet. *Hottom.*

Quaſi in aliquo orbis terræ theatro] Lege, ut habent libri manuſcr. *orbis terrarum*, Lambinus. Sic & Reg. cod.

his extraordinariis cupiditatibus, ſed etiam ipſi naturae ac neceſſitati denegarem. Nunc ſum deſignatus aedilis: habeo rationem, quid a populo Romano acceperim: mihi ludos ſanctiſſimos maxima cum caeremonia Cereri, Libero, Liberaeque faciundos: mihi Floram matrem populo plebique Rom. ludorum celebritate placandam: mihi ludos antiquiſſimos, qui primi Romani ſunt nominati, maxima cum dignitate ac religione Iovi, Iunoni, Minervaeque eſſe faciundos: mihi ſacrarum aedium procurationem, mihi totam urbem tuendam eſſe commiſſam: ob earum rerum laborem & ſollicitudinem fructus illos datos, antiquiorem in ſenatu ſententiae dicendae locum, togam praetextam, ſellam curulem, jus

Ex his ordinariis cupiditatibus] *Extraordinariæ cupiditates* dicuntur, quæ contra atque modus & ordo vitæ flagi-

di, ducique a majoribus magiſtratibus Ædilem ſcribit, alter a privato in jus vocari itaque Vertina 11. ſic ſcribit. E-

jus imaginis ad memoriam poſteritatemque prodendam. Ex

tem minores magiſtratus non e tribunali, ſed ex ſubſelliis jus dixiſſe ſcribit. Cogitandum igitur, an in ſenatu tantum curuli ſella, uterentur: cum autem jus dicerent, in ſubſelliis conſiderent. *Hott.* Curules ædiles ubique, cum in publico fungerentur provincia ſibi commiſſa, ſella curuli utebantur, non modo in foro. Itaque hunc ædilitatem μείζονα vocat ἀγορανομίαν Plutarchus in Mario: plebeii vero ædiles ſedebant in ſubſelliis.

Ius, imagines] Ius enim dicebant Ædiles de certis rebus. Sic enim legere malo: quam ut alii quidam. *Ius imaginis.* De imaginibus autem Polyb. libro VI. ſic ſcribit, *moris fuiſſe, ut cum aliquis e nobilibus eſſet mortuus, deferretur in roſtra, nonnunquam ſtans ante omnium oculos, raro autem recubans. dein oratione de ipſius laudibus pronunciata, eoque ſepulto & juſta facta, mortui imago in clariſſimo aliquo domus loco poneretur in cellula lignea condita:* Ἡ δὲ εἰκὼν πρόσωπόν ἐστιν εἰς ὁμοιότητα διαφερόντως ἐξειργασμένον καὶ κατὰ τὴν πλάσιν καὶ κατὰ τὴν ὑπογραφήν. *Eſt autem imago perſona ad ſimilitudinem inſigniter & forma & lineamentis expreſſa. Eas autem imagines feſtis publicis aperiebant, ornabantque: cumque aliquis ex ea familia mortuus efferretur, imagines illa ſimul efferebantur.* Hæc ille: quibus verba Plinii conſentanea ex lib. XXXV. cap. II. ſubſcribam: *Expreſſi*, inquit, *cera vultus, ſingulis diſponebantur armariis, ut eſſent imagines qua comitarentur gentilitia funera, ſemperque defuncto aliquo, totus aderat familia ejus, qui unquam fuerat, populus.* Cicero initio Agrariæ ſecundæ: *Eſt hoc in more poſitum Quirites, inſtitutoque majorum, ut is qui beneficio veſtro imagines familia ſua conſecuti ſunt, eam primam habeant concionem, qua gratiam beneficii veſtri cum ſuorum laude conjungant.* Hott. De hoc jure præter alios vide Emundum Figrellium de ſtatuis Romanorum cap. II.

Imagines, ad memoriam poſteritatemque prodendam] Dura oratio, *prodere poſteritatem.* Nonius Marcellus ſic interpretatur, ut ſit prætendere, propagare. citatque & hunc locum, & illud Virgilii Æneid. IV.

Italiam regeret, genus alto a ſanguine Teucri
Proderet. Hottom.

Ad memoriam, poſteritatemque prodendam] Approbata Memmii conjectura, edideram olim, *ad memoriam poſteritati prodendam*, neque vero me movit, quod apud Nonium hic locus ita legitur, ut in libris vulgatis. mendoſus enim eſt illo loco Nonius, ut ex iis, quæ mox ſubjicit, intelligere licet. Sic Nonius, *prodere etiam protendere eſt, vel edere.* Virg. Æn. lib. 4.

Italiam regeret, genus alto a ſanguine Teucri
Proderet.

M. Tullius de ſuppliciis in Verrem, *Ius imaginis. ad memoriam poſteritatemque prodendam.* ubi legendum eſſe arbitrabar, *jus, imagines, ad memoriam poſteritati prodendam.* legendum autem eſſe, *poſteritati prodendam*, (nam de ſuperiore mendo non eſt dubium) apparet ex altero exemplo, quod ſubjungitur. Idem de ſenectute: *Non accipere modo hac a majoribus voluerunt, ſed etiam poſteris prodere.* Hactenus Nonius. Quis non videt, eandem eſſe rationem hujus locutionis, *poſteris prodere.* atque illius *poſteritati prodendam?* Hæc igitur olim annotaram. Nunc autem ſatius eſſe judicavi, ſcripturam receptam, præſertim auctoritate Nonii confirmatam, retinere, ita tamen, ut maneam in ſententia, & exiſtimem eſſe corruptam. *Lamb.* *Imaginis* eſt in Reg. Locus non eſt mendoſus, ut cenſuit Lambinus, nec *poſteritatem prodere* quiſquam dixit, ſed *prodere ad poſteritatem.* Eſt autem ἓν διὰ δυοῖν, *prodere ad memoriam poſteritatemque*, pro *prodere ad poſteritatis memoriam.* Sic enim in orat. pro Rab. Poſthumo: *Delectat imago ad poſteritatis memoriam prodita.* *Prodere* autem eſt proponere, in publico loco ponere, nimirum in atrio, ut omnium oculis pateat. Cenſet autem Gronov. obſerv. I, 12, ſcribendum eſſe *prodenda*, quem vide. *Grav.*

Ex his ego rebus omnibus, judices, ita mihi deos omnes propitios eſſe velim, ut, tametſi mihi jucundiſſimus eſt honos populi, tamen nequaquam tantum capio voluptatis, quantum ſollicitudinis & laboris, ut haec ipſa aedilitas, non quia neceſſe fuerit, alicui candidato data, ſed quia ſic oportuerit, recte collocata, & judicio po-
15 puli in loco poſita eſſe videatur. Tu cum eſſes praetor renuntiatus quoquo modo, mitto enim & praetereo, quid tum ſit actum, ſed cum eſſes renuntiatus, ut dixi, non ipſa praeconis voce excitatus es, qui te toties ſeniorum juniorumque centuriis illo honore affici pronuntiavit, ut hoc putares, aliquam reip. partem tibi creditam? annum tibi illum unum domo carendum eſſe meretricis? Cum tibi ſorte obtigiſſet, ut jus diceres: quantum negotii, quid oneris haberes, numquam cogitaſti: neque illud rationis habuiſti, ſi forte expergefacere te poſſes, eam provinciam, quam tueri ſingulari ſapientia atque integritate difficile eſſet,

ad ſummam ſtultitiam nequitiamque veniſſe. Itaque non modo domo tua Chelidonem in praetura extrudere noluiſti, ſed in Chelidonis domum praeturam tuam totam detuliſti. Secuta provincia eſt: in qua tibi numquam venit in mentem, non tibi idcirco faſces, & ſecures, & tantam imperii vim, tantamque ornamentorum omnium dignitatem datam, ut earum rerum vi & auctoritate omnia repagula juris, pudoris, & officii perfringeres: ut omnium bona praedam tuam duceres: nullius res tuta, nullius domus clauſa, nullius vita ſepta, nullius pudicitia munita contra tuam cupiditatem & audaciam poſſet eſſe. in qua tu te ita geſſiſti, ut, cum omnibus teneare rebus, ad bellum fugitivorum confugias: ex quo jam intelligis, non modo tibi nullam defenſionem, ſed maximam vim criminum exortam. niſi forte Italici belli fugitivorum reliquias, atque illud Temſanum incommodum proferes. ad quod recens cum te peropportune fortuna obtuliſſet, ſi quid in te virtutis atque induſtriae fuiſſet: idem, qui ſemper fueras, inventus es. Cum ad te Valentini veniſſent, 16
& pro

Ad ſummam ſtultitiam nequitiamque veniſſe] Obſcurus mihi locus. Fortaſſe ſic ſcriptum erat, *Ad ſumma ſtultitia nequitiaque hominum veniſſe*. Cum autem vox *hominem*, omiſſa eſſet, ablativus in accuſandi caſum facile mutatus eſt. Sed nihil affirmo, videtur enim *ſtultitia ſapientiam nequitia integritatem* ſimpliciter opponere. *Hott.* *Ad ſummam ſtultitiam*] Verris ſcilicet. hoc pono, quia Hottomanno locus putatus mutilus. *Gruterus.*

Extrudere noluiſti] *Excludere*, habent libri manuſcr. vulgati autem, *extrudere*. utraque lectio probabilis eſt. hoc tantum intereſt, quod extrudere dicimus eos, qui jam domi noſtræ ſunt: excludere, qui domum noſtram introire volunt. Terent. Eunuch. *Excluſit, revocat. redeam? non ſi me obſecret.* Lambin. Reg. *a domo tua Chelidonem in pratura excludere.*

Ad bellum fugitivorum confugias] Vt ex eo tibi defenſionis facultatem aliquam compares. *Hottom.*

Illud Thempſanum incommodum] Strabo & Plinius *Temeſſam* ab Lao primum eſſe urbem Brutiæ tradunt, ſua ætate dictam *Tempſam*. In eam Scipione & Sempronio Coss. deductam eſſe coloniam, Livius auctor eſt, libro IV. decadis tertiæ. Eam autem a fugitivis qui poſt Spartaci necem reliqui facti ſunt, populatam fuiſſe Cicero ſignificat. *Idem.* *Tempſanum incommodum*] Lege, *Temſanum*, & infra, *Temſa*, ſine *p*. & aſpirationis nota. *Lambinus.* Imo ſcribitur *Temſa*, *Tempſa*, *Temeſa*, unde in Reg. *Temeſanum*. & Lycophroni *Temeſſa*. Vide Cluver. Ital. antiq. lib. IV, cap. 15. in antiqua inſcriptione *Temſani* dicuntur *Temſanai*. Illam prodidit Gualterus in antiquis tabulis Siciliæ p. 74.

Cum ad te Valentini veniſſent] *Hipponem* eſſe non longe a *Tempſa* ſcribunt iidem.

& pro his homo diſertus & nobilis, M. Marius loqueretur, ut negotium ſuſciperes, ut, cum penes te praetorium imperium ac nomen eſſet, ad illam parvam manum exſtinguendam ducem te principemque praeberes: non modo id refugiſti, ſed eo ipſo tempore, cum eſſes in litore, Tertia illa tua, quam tu tecum deportaras, erat in omnium conſpectu. ipſis autem Valentinis ex tam illuſtri nobilique municipio, tantis de reb. reſponſum nullum dediſti, cum eſſes cum tunica pulla & pallio. Quid hunc proficiſcentem, quid in ipſa provincia feciſſe exiſtimatis, qui cum jam ex provincia non ad triumphum, ſed ad judicium decederet, ne illam quidem infamiam fugerit, quam ſine ulla voluptate capiebat? O divina ſenatus frequentis in aede Bellonae admurmuratio! Memoria tenetis, judices, cum adveſperaſceret, & paullo ante eſſet de hoc

Tem-

dem, quos ante nominavi: quæ ipſo- | purpureo clavo lato ornatæ, hinc dice-

Temſano incommodo nuntiatum, cum inveniretur nemo, qui in illa loca cum imperio mitteretur, dixiſſe quendam; Verrem eſſe non longe a Temſa: quam valde univerſi admurmurarint, quam palam principes contradixerint. Et is tot criminibus teſtimoniiſque convictus, in eorum tabellis ſpem ſibi aliquam ponit, quorum omnium palam, cauſa incognita, voce damnatus
eſt? Eſto: nihil ex fugitivorum bello, aut ſuſpicione 17
belli laudis adeptus eſt, quod neque bellum ejuſmodi, neque belli periculum fuit in Sicilia, neque ab iſto proviſum eſt, ne quod eſſet. at vero contra bellum praedonum claſſem habuit ornatam, diligentiamque in eo ſingularem. itaque iſto praetore praeclare defenſa provincia eſt. Sic de bello praedonum, ſic de claſſe Sici-

In eorum tabellis ſpem ſibi aliquam ponit] *Tabellas judiciales* dicit, quibus damnaturi erant Verrem, iidem ipſi qui cum voce tum damnarant. Iudicabant enim Senatores lege Cornelia L. Sullæ. *Hottom.*

Eſto nihil ex fugitivorum] Quarta pars orationis, quæ refutationem continet adverſus Hortenſium, qui navale bellum contra piratas ſumma virtute a Verre adminiſtratum, pirataſque complures, in his Archipiratam ipſum, captos ab eo defendebat. *Idem.*

Diligentiamque in eo ſingularem] Subaudiendum verbum, *adhibuit*. Nam *habere diligentiam*, non memini me legiſſe. *Idem.*

Avaritia, majeſtatis deminuta] Sic emendavit Hottomannus. neque vero dubium eſt, quin ita legendum ſit, non, ut vulgo, *majeſtatis, dementia, &c.* ſupra autem paucis ante verſibus, verbum, *adhibuit*, quod deerat, ex uno libro manuſcr. reſtituimus. ibi, *diligentiamque adhibuit in eo ſingularem.* Lamb.

Majeſtatis, dementia] Corrigendum videtur *majeſtatis deminuta.* Hott. Sic in editione priore, ſed in poſteriore hæc animadverſio eſt omiſſa. *Lamb.* Non auſus ſum Lambinum hic ſequi cum Grutero, & ex unico MS. intrudere vocem *adhibuit*, ceteris omnibus etiam P. Francii libro, ut & editionibus optimis Victorii, Roberti Stephani, Manutiorum ignotam. Nec probo, conjecturam Hottomanni, invitis itidem libris & editionibus omnibus recepiſſe, amplecti Lambinum, & in contextum recepiſſe nuperos editores Pariſienſes, cum videatur ipſe Hottomannus eam damnaſſe. Nam in editione poſteriore, quæ infinitis acceſſionibus eſt auctior priore, non habetur iſta nota, quam tamen propter Lambini animadverſionem hic repoſui. Non tamen Ciceronem ſcripſiſſe *deminuta majeſtatis* credere poſſum. quia quod nos *crimen læſæ, violatæ, minutæ majeſtatis* dicimus, id Tullio, aliiſque ſimpliciter dicebatur *majeſtas*. Hinc *majeſtatis judicium*, *majeſtatis accuſare* ſexcenties occurrit. Dicebant quidem *minuere majeſtatem*, & ab hoc *minutam majeſtatem eſſe populi Romani*, ſed crimen ipſum appellabatur *majeſtas*. Itaque nihil muto, nec tamen *dementiæ* probo, ſed cum Manutio meliores libros expecto. *Gravius.*

Iſto prætore defenſa provincia eſt] Reg. *Ab iſto defenſa provincia eſt.*

ciliensi, judices, dicam, ut hoc jam ante confirmem, in hoc uno genere omnes ineſſe culpas iſtius maximas avaritiae, majeſtatis, dementiae, libidinis, crudelitatis. Haec dum breviter expono, quaeſo, ut feciſtis adhuc, diligenter attendite. Rem navalem primum ita dico eſſe adminiſtratam, non uti provincia defenderetur, ſed ut claſſis nomine pecunia quaereretur. Superiorum praetorum conſuetudo cum haec fuiſſet, ut naves civitatibus certuſque numerus nautarum militumque imperaretur, maximae & locupletiſſimae civitati Mamertinae nihil horum imperaviſti ob quam rem quid tibi Mamertini clam dederint pecuniae, poſt videbitur: ex ipſorum litteris & teſtibus quaeremus. navem vero Cybeam maximam triremis inſtar, pulcherrimam atque ornatiſſimam, palam aedificatam ſumtu publico, ſciente tota Sicilia, per magiſtratus ſenatumque Mamertinum tibi datam donatamque eſſe dico. haec navis

dem omnibus, qui eam adſpexerant, proſpectare jam exilium, atque explorare fugam domini videbatur. Quid mihi hoc loco reſpondebis? niſi forte id, quod 18
tametſi probari nullo modo poteſt, tamen dici quidem in judicio de pecuniis repetundis neceſſe eſt, de tua pecunia aedificatam eſſe eam navem. Aude hoc ſaltem dicere, quod neceſſe eſt. noli metuere, Hortenſi, ne quaeram, qui licuerit aedificare navem ſenatori. antiquae ſunt iſtae leges & mortuae, quemadmodum tu ſoles dicere, quae vetant. Fuit iſta reſpublica quondam, fuit iſta ſeveritas in judiciis, ut iſtam rem accuſator in magnis criminibus objiciendam putaret. Quid enim tibi nave opus fuit? qui ſiquo publice profici-

De tua pecunia conſtare adificatam] Lambinus in margine adnotat vocem *conſtare*, abeſſe omnibus libris vett. neſcio. Cujacianus non habet. extat tamen in Pall. & olim edd. Gulielmius etiam delevit. ego nihil adhuc decerno. *Gruterus*. In Roberti Stephani editione non habetur, nec in manuſcripto Reg. & P. Francii, quamvis eam vocem agnoſcant P. Victor. & Manutii editiones, delendam tamen cenſeo, & quia meliores codices illam damnant, & quia ſententia eſt rotundior, ſi deleatur. Sed Franc. addit *ſenatori* nimirum *eam navim ſenatori*. Grævius.

Antiqua ſunt iſta leges] Legem Claudiam intelligit. de qua Livius lib. XXI. ſic ſcribit. *Invisus etiam Senatui ob novam legem, quam inique Q. Claudius Tribunus pl. uno patrum adjuvante C. Flaminio tulerat: ne quis Senator, quive Senatoris pater fuiſſet, maritimam navem, qua plus quam trecentarum amphorarum eſſet, haberet: id ſatis habitum ad fructus ex agris vectandos. Quaeſtus omnis indecorus patribus viſus eſt*. Hottom.

Fuit iſta reprehenſio quondam] Libri manuſcr. duo ſic habent, *fuit iſta res p. rentio quondam*. unde ſuſpicatur Memmius legendum, *fuit iſta reip. religio*, vel, *reip. ratio quondam*. ego ex ſimili quodam loco, qui eſt infra, legendum putarim, *Fuit iſta reip. dignitas quondam*. omiſſa eſt ſcilicet vox, *dignitas*, ab aliud agente librario. Codex Cujacianus tamen habet, *fuit iſta reſp. quondam*. Lambinus. *Fuit iſta reſpublica quondam, &c.*] Iſtud malui, quam vulgatum, *reprehenſio quondam*, nuper admodum natum. quippe temporius cuſi *reſponſio*; quod & in Pall. noſtris, etiam minus abſurdum. Lambinus monuit in Memmianis fuiſſe *reſp. rentio*. unde format Gulielmius, *res pramio*. mea ſcriptura confirmatur illo infra: *Valeret hoc crimen in illa veteri ſeveritate ac dignite reip.* Gruter. Sane P. Francii MS. quoque: *fuit iſta reſponſio quondam*. Recte procul dubio Cujacianus, cum Reg. cum in libro vetuſtiore ſcriptum eſſe fuit *reſp. quondam*, a ſciolo aut oſcitante fuit adjectum illud *rentio*. Grævius.

Quid enim tibi nave opus fuit?] Cujacianus brevius: *Quid enim tibi navim?* & profecto fere perplacet. *Gruter*. Cicero forte ſcripſit, *quo enim tibi navim?* Hanc enim vim iſta habent potius, quam illa quæ ſuppoſuerunt. Horat.

Quo mihi divitias, ſi non conceditur uti?

Cic. VII, ad fam. 23: *Quo mihi ſignum Martis?* Senec. de tranquillitate animi c. 9: *Quo mihi innumerabiles libros & bibliothecas, quorum dominus vix tota vita indices legit?* Multa hujus locutionis exempla paſſim obvia. *Grævius*.

Mer-

ficiſcereris, & praeſidii & vecturae cauſa ſumtu publico navigia praeberentur: privatim autem nec proficiſci quoquam potes, nec arceſſere res tranſmarinas ex iis locis, in quibus tibi habere, mercari nihil licet. Deinde cur quidquam contra leges paraſti? Valeret hoc crimen in illa veteri ſeveritate ac dignitate reipubl. Nunc non modo te hoc crimine non arguo, ſed ne illa quidem communi vituperatione reprehendo: poſtremo tu tibi hoc numquam turpe, numquam criminoſum, numquam invidioſum fore putaſti, celeberrimo loco palam tibi aedificari onerariam navem in ea provincia, quam tu cum imperio obtinebas? Quid eos loqui, qui videbant: quid exiſtimare eos, qui audiebant, arbitrabare? inanem te navem eſſe in Italiam deducturum? navicularium te, cum Romam veniſſes, eſſe facturum? Ne illud quidem quiſquam poterat ſuſpicari, te habere in Italia maritimum fundum, & ad fructus deportandos onerariam navem comparare? Eiuſmodi

commearet? Verum haec omnia, ſi doces, navem de tua pecunia aedificatam, remitto atque concedo. ſed hoc, homo amentiſſime, non intelligis priore actione ab ipſis iſtis tuis Mamertinis laudatoribus eſſe ſublatum? Nam dixit Hejus, princeps civitatis, princeps iſtius legationis, quae ad tuam laudationem miſſa eſt, navem tibi operis publicis Mamertinorum eſſe aedificatam, eique faciendae ſenatorem Mamertinum publice praefuiſſe. Reliqua eſt materies. hanc Rheginis, ut ipſi dicunt, tametſi tu negare non potes, publice, quod Mamertini materiem non habent, imperaviſti. Si & ex 13
quo fit navis, & qui faciunt, imperio tibi tuo, non pretio praeſto fuerunt; ubi tandem iſtuc latet, quod tu de tua pecunia dicis impenſum? At Mamertini in tabulis nihil habent. Primum video potuiſſe fieri, ut ex aerario nihil darent. etenim vel Capitolium, ſicut apud majores noſtros factum eſt, publice coactis fabris, operiſque imperatis, gratis exaedificari atque effici potuit. deinde id quod perſpicio, quod & oſtendam, cum iſtos produxero, ipſorum ex litteris, multas pecunias iſti erogatas, in operum locationes falſas atque inanes eſſe perſcriptas. Iam

Tuis Mamertinis laudatoribus] Scriptum opinor, *Mamertinis tuis laudatoribus*. De Mamertinorum legatione quæ Verrem laudabat priore actione dictum eſt. *Hott.*

In tabulis nihil habent] Scriptum non habent, ſe tibi in ſumptum pecunias dediſſe. *Idem.*

Etenim vel Capitolium] In hanc ſententiam Livius libro primo bis verbis, *Tarquinius*, inquit, *intentus perficiendo templo, fabris undique ex Etruria accitis, non pecunia ſolum ad id publica eſt uſus, ſed operis etiam ex plebe. qui cum haud parvus & ipſe militum adderetur labor, minus tamen plebs gravabatur, ſe templa Deum ædificare manibus ſuis.* Idem.

Deinde id quod perſpicio & quod oſtendam] Vetus, *Deinde id quoque perſpicio, quod & oſtendam.* itaque arbitror gmendandum. *Idem.*

Pecunias eſſe perſcriptas] *Perſcribi ad pecunia* dicuntur, cui expenſæ latæ ſunt: id eſt, cui ſcriptum eſt in tabulis, eas pecunias expenſas, ſive adnumeratas fuiſſe. Scriptum igitur fuerat in Mamertinorum tabulis publicis Verris in falſas quaſdam & ementitas operum locationes erogatas fuiſſe, quas in illam triremem ædificandam impenderat. *Id.* *Perſcribi pecunia* dicuntur proprie, quæ jubebantur per menſæ ſcripturam ſolvi, ſive ab argentario pendi, apud quem pecuniam depoſitam habebant ſive publice, ſive privatim. Liv. 24, 18: *Inde ſi quid emtum paratumque pupillis ferret, a quæſtore perſcribebatur.* quæſtor jubebatur pendere. Terent. Phorm. v, 7. *Quod ne ego perſcripſi porro illis* (argentum) *quibus debui*, hoc eſt juſſi trapezitæ ſolvere. Cic. xvi ad Attic. epiſt. 2:

Iam illud minime mirum eſt, Mamertinos, a quo ſummum beneficium acceperant, quem ſibi amiciorem, quam populo Romano eſſe cognoverant, ejus capiti litteris ſuis pepercisſe. ſed ſi argumento eſt, Mamertinos pecunias tibi non dediſſe, quia ſcriptum non habent, ſit argumento, tibi gratis conſtare navem, quia quid emeris, aut quid locaveris, ſcriptum proferre non potes. At enim idcirco navem Mamertinis non imperaſti, quod ſunt foederati. Dii approbent. habemus hominem in fetialium manibus educatum: unum, praeter ceteros, in publicis religionibus foederum ſanctum & diligentem. omnes, qui ante te praetores fuerunt, dedantur Mamertinis, quod iis navem contra pactionem foederis imperarint. Sed tamen, tu ſancte homo ac religioſe, cur Taurominitanis item foederatis navem imperaſti? an hoc probabis, in aequa cauſa populorum ſine pretio varium jus, & diſpa-

De Publiola quod perſcribi opertet, moram | rum jure conſulerentur: itaque & ad

diſparem conditionem fuiſſe? Quid, ſi ejuſmodi eſſe haec duo foedera duorum populorum, judices, doceo, ut Taurominitanis nominatim cautum & exceptum ſit foedere, ne navem dare debeant: Mamertinis in ipſo foedere ſanctum atque perſcriptum ſit, uti navem dare neceſſe ſit: iſtum autem contra foedus & Taurominitanis imperaſſe, & Mamertinis remiſiſſe? num cui dubium poterit eſſe, quin, Verre, praetore, plus Mamertinis Cybea, quam Taurominitanis foedus opitulatum ſit? Recitentur foedera. Iſto igitur tuo, quem- 29
admodum ipſe praedicas, beneficio, ut res indicat, pretio atque mercede minuiſti majeſtatem reipublicae, minuiſti auxilia populi Romani, minuiſti copias, majorum virtute ac ſapientia comparatas: ſuſtuliſti jus imperii, conditionem ſociorum, memoriam foederis. Qui ex foedere ipſo navem vel uſque ad Oceanum, ſi imperaſſemus, ſumtu periculoque ſuo armatam atque ornatam mittere debuerunt: hi, ne in freto ante ſua tecta & domos navigarent, ne ſua moenia portuſque defenderent, pretio abs te jus foederis & imperii conditionem emerunt. Quid cenſetis in hoc foedere faciundo voluiſſe Mamertinos impendere laboris, operae, pecuniae, ne haec biremis adſcriberetur, ſi id ullo modo poſſent a noſtris majoribus impetrare? nam, cum hoc munus imperaretur tam grave civitati, inç-

rat

Plus Mamertinis Cybea] Id eſt, quadrata. vide ſupra. *Hott.* P. Franc. MS. ubique *Cymbea*.

MAMERTINORVM ET TAVROMINITANORVM CVM POPVLO ROMANO FOEDERA] Hanc laciniam ſuis editionibus inſeruerunt Lambinus, & Gruterus, nulla ullius libri facta mentione, cum nec in Regio, nec P. Francii libro, nec in Victorii, nec R. Stephani, nec P. Manutii, nec Hottomanni, nec ulla vetuſtiore ed. conſpicietur. Exſcindenda igitur. *Grav.*

Pretio abs te jus foederis] Legendum putarem *contra jus foederis*: non enim jus foederis emerunt, ſed ne in naves ſumptus facerent pretium dederunt. *Hottom.* Muretus, ut eſt in cod. Regio cenſuit legendum: *Pretio abs te jus foederis, & imperii conditionem redemerunt.*

Nam cum hoc munus imponebatur] Sic habent libri manuſcr. duo vulgati, *imperabatur*. Lambin. Sed Franc. MS. P. Victorii & P. Manut. edd. quas Gruterus ſequitur, legit *imperaretur*: Regius vero *imponebatur*.

ib

rat neſcio quo modo in illo foedere ſocietatis quaſi quae-
dam nota ſervitutis. Quod tum recentibus ſuis officiis,
integra re, nullis populi Romani difficultatibus, a ma-
joribus noſtris foedere aſſequi non potuerunt, id nunc
nullo novo officio ſuo, tot annis poſt, jure imperii no-
ſtri quotannis uſurpatum, ac ſemper retentum, ſum-
ma in difficultate navium, a C. Verre pretio aſſecuti
ſunt. At non hoc ſolum ſunt aſſecuti, ne navem darent.
Ecquem nautam, ecquem militem, qui aut in claſſe,
c aut in praeſidio eſſet, te praetore, per triennium Ma-
21 mertini dederunt? Denique cum ex ſenatuſconſulto,
itemque ex lege Terentia & Caſſia frumentum aequa-
biliter emi ab omnibus Siciliae civitatibus oporteret:
id quoque munus leve atque commune Mamertinis re-
miſiſti. Dices, frumentum Mamertinos non debere.
Quomodo non debere? an, ut ne venderent? non e-
nim erat hoc genus frumenti ex eo genere, quod exi-

Quid? decumani num quid praeter ſingulas decumas ex lege Hieronica debent? cur iis quoque ſtatuiſti, quantum ex hoc genere frumenti emti darent? Qui ſunt immunes, ii certe nihil debent. at his non modo imperaſti; verum etiam, quo plus darent quam poterant, haec ſexagena millia modium, quae Mamertinis remiſeras, addidiſti. Neque hoc dico, ceteris non recte imperatum eſſe. Mamertinis, qui erant in eadem cauſa, quibus ſuperiores, omnes praetores item ut ceteris imperarant, pecuniamque ex S. C. & ex lege diſſolverant, his dico non recte remiſſum. Et ut hoc beneficium, quemadmodum dicitur, trabali clavo figeret, cum conſilio cauſam Mamertinorum cognoſcit, & de conſilii ſententia Mamertinis ſe frumentum non imperare pronuntiat. Audite decretum mercenarii praetoris ex ipſius commentario, & cognoſcite, quanta in ſcribendo gravitas, quanta in conſtituendo jure ſit auctoritas. Recita commentarium. Libenter ait ſe facere: itaque perſcribit. Quid, ſi hoc verbo non eſſes uſus, libenter? Nos videlicet invitum te quaeſtum facere putaremus? ac de conſilii ſententia. praeclarum recitari conſilium, judices, audiſtis. utrum vobis conſilium recitari tandem praetoris videbatur, cum audiebatis nomina, an praedonis improbiſſimi ſocietas atque comitatus? En foederum interpretes, ſocietatis pactores,

Quid? decumani] *Decumanos* appellat, non ipſos publicanos qui decumas emebant, ſed aratores qui debebant. *Hottomannus.*

Qui ſunt immunes, ii certe] Reg. *quid immune. hi certe.* lege. *Quid immunes? Hi certe.* ut paullo ante *Quid? decumani.* Grævius.

Mamertinis, qui erant] In antiquo legitur, *ſed Mamertinis &c.* F. Viſinus.

Quibus ſuperiores omnes praetores, item ut ceteris imperarant, pecuniamque ex S C.] Reg. *quibus ſuperiores omnes item ut ceteris imperarent pecuniam, qui ex S C.* lege: *q. ſ. o. p. i. u. c. imperarant pecuniam, quam ex S C.* Grævius.

Et ut hoc beneficium] Vetus codex, *At ut hoc, &c.* Hottom.

Trabali clavo figeret] Ingenti & valido, quales ſunt, quibus trabes conjunguntur. Nam per ridiculum transfertur ad ea quæ vehementer firmantur ac ſtabiliuntur. Horatius Carminum 1.

Te ſemper anteit ſæva neceſſitas,
Clavos trabales & cuneos manu
Geſtans ahena: nec ſeverus
Vncus abeſt, liquidumque plumbum.

Idem.

DECRETVM EX COMMENTARIO] Hæc quoque non ex libris ſunt adſuta a Lambino & Grutero, ceteris omnibus editoribus inviſa & ignota. *Græv.*

res, religionis auctores. numquam in Sicilia frumen-
tum publice eſt emtum, quin Mamertinis pro portio-
ne imperaretur, ante quam hoc delectum praeclarum-
que conſilium iſte dedit, ut ab his nummos acciperet,
ac ſui ſimilis eſſet. Itaque tantum valuit iſtius decreti
auctoritas, quantum debuit ejus hominis, qui, a qui-
bus frumentum emere debuiſſet, iis decretum vendidiſ-
ſet. Nam ſtatim L. Metellus, ut iſti ſucceſſit, ex C. Sa-
cerdotis & Sex. Peducaei inſtituto ac litteris frumen-
22 tum Mamertinis imperavit. Tum illi intellexerunt, ſe
id, quod a malo auctore emiſſent, diutius obtinere
non poſſe. Age porro, tu, qui te tam religioſum exi-
ſtimari voluiſti interpretem foederum, cur Tauromi-
nitanis frumentum, cur Netinis imperaſti? quarum ci-
vitatum utraque foederata eſt. Ac Netini quidem ſibi
non defuerunt. nam ſimul ac pronuntiaſti, libenter te

potius in hac tanta, & tam turpi inconſtantia ſuſpicari poſſumus, judices, quam id, quod neceſſe eſt, aut iſti a Netinis pecuniam, cum poſceret, non datam: aut id eſſe actum, ut intelligerent Mamertini, bene ſe apud iſtum tam multa pretia ac munera collocaſſe, cum idem alii juris ex eadem cauſa non obtinerent? Hic mihi etiam audebit mentionem facere Mamertinae laudationis? in qua quam multa ſint vulnera, quis eſt veſtrum, judices, quin intelligat? Primum, ut in judiciis, qui decem laudatores dare non poteſt, honeſtius eſt ei nullum dare, quam illum quaſi legitimum numerum conſuetudinis non explere. tot in Sicilia civitates

menti imperati, & tritici empti] Vulgati olim & *fr. imp. & rerum decretarum tritici empti:* neque aliter Pal. pr. ſed is punctis ſubduxit, illud, *& rer. decr.* priore loco poſitum. at ſec. ſolummodo habet, *literas & rerum decretarum tritici empti*, omiſſo altero membro. quod veroſimile eſt factum negligentia librarii ob ſimilitudinem vocum. Ceterum ea, quæ poſtea in noſtris libris ſequuntur LITERAE PRAETORIS &c. non habentur in ullis mſſ. idem dictum eſto de hujuſmodi titulis infra ſequentibus poſitiſque ſupra. nolui tamen expungere, quod facerent ad lucem ſententiæ: quæ æque nihilominus pateret, ſi illud *Recita* exprimeretur majuſculo charactere. *Gruter.* Imo delenda ſunt omnia, quæ contra libros ſunt inſerta & aſſuta. Nec illa habentur in Reg. & Franc. Non male Lambinus in margine ſuadet legendum eſſe: *Litteras & rerum decretarum & frumenti imperati, & tritici emti.* Sic ſane Reg. niſi quod in illo abeſſent *& tritici empti.*

Tam multa pretia ac munera] Eſt per ἓν διὰ δυοῖν tam multa pretioſa munera.

Primum ut in judiciis] *Vt*, particula meo judicio vacat. *Hottom.* *Primum ut in judiciis, &c.*] Priſcianus lib. 18. hunc locum profert: & quod ad ejus principium attinet, ait, *ut*, poſitum eſſe pro, ὅτι: reliquam partem longe aliter legit, quam vulgo legitur: niſi ibi mendoſus eſt. ſic enim ille: *Primum ut in judiciis qui d. l. d. n. p. honeſtius nullum daret, quam ill. q. l. n. conſ. non expleret.* Ego aſſentior Hottomanno, judicanti, *ut*, particulam eſſe ſupervacaneam. alioqui putarim, hic aliquid deſiderari, & ſic eſſe legendum: *primum quod una totius Siciliæ civitas iſtum laudet: ut in judiciis, &c.* Lambinus. *Primum, in judiciis*] Ita P. Manutius. ſed a conjectura Hottomanni, contra libros, & Grammaticos, quibus inſerta ſyllaba; *primum ut in judiciis.* Gruterus. Eſt ſane *ut* in Reg. & Franc.

Qui decem laudatores dare non poteſt] Rei ſolebant laudari in judiciis a viris gravibus & nobilibus. Cic. IX ad fam. I. *Cum Pomponius, ut laudaret P. Sextium, introiſſet in urbem.* Idem ibid. *Cur autem laudarim,* (Vatinium) *peto a te ut id a me neve in hoc reo, neve in aliis requiras.* Statim: *Recordare enim quibus laudationem ex ultimis terris miſeris.* Græv.

Legitimum numerum] Hoc loco intelligimus uſitatum numerum non *legatorum*, ſed *legationum*, quæ ex provincia mitterentur, ad ejus laudationem qui cum imperio in ea fuerat, fuiſſe decem. Vide quæ diximus Verr. II. *Hottom.* Minime gentium. Intelligit laudatores in judiciis, ſive ex provinciis mittantur legati, ut reos repetundarum laudent & defendant, ſive alius criminis reos homines urbici laudent. *Græv.*

Sed

tates ſunt, quibus tu per triennium praefuiſti: arguunt ceterae: paucae & parvae metu repreſſae ſilent: una laudat. Hoc quid eſt, niſi intelligere, quid habeat utilitatis vera laudatio: ſed tamen ita provinciae praefuiſſe, ut hac utilitate neceſſario ſit carendum? Deinde, id quod alio loco ante dixi, quae eſt iſta tandem laudatio, cujus laudationis legati principes & publice tibi navem aedificatam, & privatim ſe ipſos abs te ſpoliatos expilatoſque eſſe dixerunt? Poſtremo quid aliud iſti faciunt, cum te ſoli ex Sicilia laudant, niſi teſtimonio nobis ſunt, te omnia ſibi eſſe largitum, quae tu de repub. noſtra detraxeris? Quae colonia eſt in Italia tam bono jure, quod tam immune municipium, quod per hoſce annos tam commoda vacatione ſit uſum omnium rerum, quam Mamertina civitas per triennium? ſoli, ex foedere quod debuerunt, non dederunt:

quod non licebat. Exigere te oportuit navem, quae contra praedones; non quae cum praeda navigaret, quae defenderet, ne provincia ſpoliaretur; non quae provinciae ſpolia portaret. Mamertini tibi & urbem, quo furta undique deportares, & navem, qua exportares, praebuerunt. illud tibi oppidum, receptaculum praedae fuit: illi homines teſtes cuſtodeſque furtorum: illi tibi & locum furtis, & furtorum vehiculum compararverunt. Itaque ne tum quidem, cum claſſem avaritia ac nequitia tua perdidiſti, navem Mamertinis imperaſſe auſus es: quo tempore in tanta inopia navium, tantaque calamitate provinciae, etiam ſi precario eſſent rogandi, tamen ab his impetraretur. reprimebat enim tibi & imperandi vim, & rogandi conatum praeclara illa, non populo Romano reddita biremis, ſed praetori donata Cybea. ea fuit merces imperii, auxilii, juris, conſuetudinis, foederis. Habetis unius civitatis firmum auxilium amiſſum ac venditum pre-

Qua nova provincia ſpolia] Cur *nova?* quænam *antiqua?* Merito hæc vox abeſt in Regio, cujus auctoritate illam delevi. *Gravius.*

Quo furta undique portares] Idem codex, *deportares*, quo ipſo opponeretur magis illi *exportares*, quod ſequitur. *Gruterus.* Firmat Regius.

Avaritia, & nequitia tua] Mire duo contraria conjunxit. *Nequitia* enim eorum eſt, qui tum nepotes, cum diſſoluti appellantur, qui rem ſuam diſperdunt. Itaque prætor prodigo rerum ſuarum commercio his verbis interdicebat: *Quando tu bona patria avitaque nequitia tua diſperdis.* Sed *avaritiam* notavit, ut militum remigumque pecuniam, propter quam ea navis amiſſa eſt, judicibus renovaret. *Nequitiam* autem, ut Verris in populi Romani rebus adminiſtrandis negligentiam oſtenderet. Ergo *avaritiam* in re ſua, *nequitiam* in publica. Et vide infra prædonum dux Heracleo non ſua virtute, ſed iſtius avaritia nequitiaque victor, quod infra ſic interpretatur: *Miſſione remigum, fama reliquorum.* Hottomannus.

Precario eſſent rogandi] Inſolens locutio: *Rogare aliquem precario*, videndum igitur an *eſſet roganda*, potius legendum ſit: ut ad navem referretur. Quaſi dictum eſſet, ut etiamſi non pro jure fœderis, ac pro imperio poſceretur, ſed precario rogaretur. *Idem.* Mihi videtur *precario* excidiſſe ſuo loco, & ſic Ciceronem ſcripſiſſe, *etiamſi eſſent rogandi, precario tamen ab iis impetraretur.* Græv.

Merces imperii auxilium juris] Vetus, *auxilii, juris:* & ſic puto legendum. nam per irriſionem loquitur cum indignatione. quaſi diceret, Mamertini hanc tibi Cybeam perſolverunt, quaſi mercedem imperii populi Romani & auxilii, quod ei ex fœdere præſtare debent. hoc apparet infra, unde etiam intelligitur *tui merces*, ut in aliis: ſed *fuit merces*, ut in hoc noſtro corrigendum eſſe. *Hott.* *Auxilii, juris, conſuetudinis, &c.*] Sic eſt ſcriptum in cod. manuſcr. & ita legendum, non, ut vulgo, *auxilium juris, conſ.* Lambinus.

pretio. cognoſcite nunc novam praedandi rationem, ab
24 hoc primum excogitatam. Sumtum omnem in claſſem frumento, ſtipendio, ceteriſque rebus navarcho ſuo quaeque civitas ſemper dare ſolebat. is neque ut accuſaretur a nautis committere audebat, & civibus ſuis rationem referre debebat. in illo omni negotio, non modo labore, ſed etiam periculo ſuo verſabatur. Erat hoc, ut dico, factitatum ſemper, nec ſolum in Sicilia, ſed in omnibus provinciis; etiam in ſociorum & Latinorum ſtipendio ac ſumtu; tum cum illorum auxiliis uti ſolebamus. Verres poſt imperium conſtitutum primus imperavit, ut ea pecunia omnis a civitatibus ſibi adnumeraretur, ut is pecuniam tractaret, quem ipſe praefeciſſet. cui poteſt eſſe dubium, quamobrem & omnium conſuetudinem veterem primus immutaris, & tantam utilitatem per alios tractandae pecuniae neglexeris, & tantam difficultatem cum crimine, moleſtiam cum ſuſpicione ſuſceperis? Deinde alii quaeſtus inſtituuntur, ex uno genere navali videte quam

conſtituere? quos qui dederat, commeatum totius aeſtatis abſtulerat: iſte quod ejus nautae nomine pro ſtipendio frumentoque acceperat lucrabatur. itaque quaeſtus duplex unius miſſione fiebat. Atque haec homo amentiſſimus in tanto praedonum impetu, tantoque periculo provinciae, ſic palam faciebat, ut & ipſi praedones ſcirent, & tota provincia teſtis eſſet. Cum propter iſtius hanc tantam avaritiam, nomine claſſis eſſet in Sicilia, re quidem vera naves inanes, quae praedam praetori, non quae praedonibus metum afferrent: tamen, cum P. Caeſetius & P. Tadius decem navibus his ſemiplenis navigarent, navem quandam piratarum praeda refertam, non ceperunt, ſed abduxerunt, onere ſuo plane captam atque depreſſam. Erat ea navis plena juventutis formoſiſſimae, plena argenti facti atque ſignati, multa cum ſtragula veſte. Haec una navis a claſſe noſtra non capta eſt, ſed inventa ad Megaridem: qui

mos, nautarum miſſioni conſtituere. Hott.

Certum pretium, ſexcentenos nummos] Ita P. Manutius de conjectura Hottomanni, quam modo firmat codex Cujac. in quo præterea *ſeſcenos.* non male. prius editi: *certo pretio ſexcentos.* Grut.

Quod & nauta] Codex Memnianus, *Quod ejus nauta.* Placet. *Hottom.* *Iſte, quod militis, & nauta nomine*] Cum in libris manuſcr. ſcriptum reperiſſem, *quod ejus nauta nomine:* in vulgatis autem legeretur, *quod & nauta nomine,* ſæpeque me in hoc loco hærere meminiſſem, ego ſic repoſui, *iſte quod militis & nauta nomine, &c.* Erant enim alii remiges a militibus. infra, *remigibus, militibusque dimiſſis.* ſupra non longe, *civitatibus pro numero militum pecun. ſumm. deſcrib.* Lamb. *Quod & nauta nomine*] Dictiuncula *&*, non eſt in Cujac. Lambinus conjecturam ſuam nobis obtruſerat: *quod militis & nauta nomine*; malim, ut invenerat in ſcriptis ſuis, *quod ejus nauta nomine* qui videlicet ſexcentos nummos dederat, ut interpretatur Gulielmius. *Gruterus.*

Itaque quaſtus duplex] Reſcripſi ex Reg. & Franc. *Ita quaſtus duplex.* Græv.

Nomine claſſis, eſſent in Sicilia re quidem vera naves inanes] Confuſa locutio: concinnior erit ſententia, ſi ſic legamus, & verba interpungamus, *Nomine, claſſis eſſet in Sicilia: re quidem vera, &c.* ut ſit, verbo & ſimulatione claſſis erat in Sicilia: at revera, &c. *Hottom.* *Nomine, claſſis eſſet in Sicilia, re quidem, &c.*] Sic habent libri manuſcr. & ita tamen emendaverat Hottomannus, conjectura ductus: idemque mihi, nondum conſultis veteribus libris, venerat in mentem. *Lamb.*

P. Caſetius, & P. Tadius] Verris legati, ut conſtat ex ſuperioribus. *Hott.*

Non ceperunt, ſed abduxerunt] Profert hunc locum Nonius in verbo, *capere.* Lamb. Reg. *adduxerunt.*

Ex claſſe noſtra] *A claſſe,* antiquus liber. quod perſpicue verum eſt. *Hott.*

Ad Megaridem] Megaris, quæ & Megara, olim Hybla dicta, vicina eſt Syracuſis civitas, cujus portus Megarenſis, de qua vide Cluver. Sicil. antiq. 1, 11.

qui locus eſt non longe a Syracuſis. quod ubi iſti nuntiatum eſt; tametſi in acta cum mulierculis jacebat ebrius, erexit ſe tamen, & ſtatim quaeſtori legatoque ſuo cuſtodes miſit complures, ut omnia ſibi integra quam primum exhiberentur. Appellitur navis Syracuſas, expectatur ab omnibus, ſupplicium ſumi de captivis putatur. iſte, quaſi praeda ſibi advecta, non praedonibus captis, ſiqui ſenes, aut deformes erant, eos in hoſtium numero ducit: qui aliquid formae, aetatis, artificiique habebant, abducit omnes, nonnullos ſcribis ſuis, filio, cohortique diſtribuit: ſymphoniacos homines ſex cui-

Tametſi noctu] Memnianus codex, *in acta*, quod valde arridet. *Hottoman.*
Tametſi in acta cum mulierculis, &c.] Sic reſtitui ex auctoritate codicum manuſcr. *in acta* autem, id eſt, in litore Syracuſano: in loco litoris Syracuſani, qui hoc nomine communi appellabatur veluti proprio. ſic infra. *uxorem ejus parum poterat animo ſoluto ac libero tot in acta dies ſecum habere.* & inferius. *tum* [...] perſcriberent, atque conficerent, *ἀντιχειρεῖς* a Graecis appellabantur. *Hott.*
Expectatur ab omnibus, &c.] Hic locus ſine dubio corruptus eſt. nam primum, *ſupplicium de captivis ſumi putatur*, genus loquendi duriuſculum eſt, & prope inſolens. deinde hoc totum, *ſumi de captivis putatur.* abeſt a libris manuſcriptis. Memmius putat legendum? *ſpectatur ab omnibus.* nempe na-

cuidam amico ſuo Romam muneri miſit. nox illa tota exinaniunda navi conſumitur. Archipiratam ipſum videt nemo, de quo ſupplicium ſumi oportuit. hodieque omnes ſic habent, quid ejus ſit, vos conjectura quoque aſſequi debetis, iſtum clam a piratis ob hunc archipiratam pecuniam accepiſſe. Conjectura bona eſt. ju- 26
dex eſſe bonus nemo poteſt, qui ſuſpicione certa non movetur. hominem noſtis: conſuetudinem omnium tenetis: qui ducem praedonum, aut hoſtium ceperit, quam libenter eum palam ante oculos omnium eſſe patiatur. Hominem in tanto conventu Syracuſis vidi neminem, judices, qui archipiratam captum vidiſſe ſe diceret; cum omnes, ut mos eſt, ut ſolet fieri, concurrerent, quaererent, videre cuperent. Quid accidit, cur tantopere iſte homo occultaretur, ut eum ne caſu quidem quiſquam adſpicere poſſet? Homines maritimi Syra-

homines ſex. a quorum auctoritate ſine cauſa diſcedere non auſim. *Hottoman.* *Homines* cod. Reg. & Victorii editio quoque agnoſcit. Cur deleverit Robertus Stephanus, P. Manutius, & recentiores editores, quidem ignoro. Nam & ſuperius dixit *ſymphoniacus ſervus.* & pro Milone, *ſymphoniaci uxoris pueri.* *Homo* vero ſæpe, quod notum, ponitur pro ſervo. *Gravius.*

Sic habent perſuaſum] Libri veteres non habent vocem, *perſuaſum.* ea vero fortaſſe delenda eſt. ſic enim loquuntur Latini, *ſic habeto, ſic habetote.* Lamb. *Sic habent perſuaſum &c.*] Accedit Gulielmius Lambinianis qui non exhibent illud *perſuaſum.* vultque *habere*, eſſe putare, exiſtimare. Terentius Adelphis: *Eduxi a parvulo, habui, amavi, pro meo.* ubi videndus Donatus. *Gruter.* In Reg. & melioribus libris, quos Lambinus, & Gruterus evolverunt, non invenitur, *perſuaſum* merito id cum Roberto Stephano, damnamus & expungimus. Inculcata fuit hæc vox *perſuaſum* ab imperitis ſciolis, qui neſcierunt Ciceronis frequentiſſimum loquendi genus, *ſic habeo, ſic habebant omnes.* Orat. pro Coelio: *Sic habebant, quæcunque in equite Romano dignitas eſſe poteſt, eam ſemper in M. Cælio habitam eſſe ſummam, hodieque haberi ab omnibus.* Sed pudet exempla congerere. Quis enim tam hoſpes eſt in Tullio, qui non facile ſexcenta poſſit afferre. Idem autem eſt, ut recte Gulielmius, *habeo*, quod exiſtimo, perſuaſum habeo. Sed exemplum, quod ex Terentio ſive Gulielmius, ſive Gruterus attulit, plane *ἀπροσδιόνυσον.* Grævius.

Conjectura bona eſt] Sic omnes antiqui. nunc ſunt qui reponant, *conjectura eſt*, quod antiquandum puto. Nam *conjecturam bonam* dixiſſe videtur: pro bona copia æſtimandi datur: bona facultas eſt conjecturæ faciendæ. *Hottom.* Non eſt tamen in Reg. *bona*, & poteſt abeſſe.

Vt mos eſt, ut ſolet fieri] Poſtremum e margine ſumptum videtur, & ab indoctis librariis cum veris germaniſque verbis contextum. *Idem.*

Homines maritimi Syracuſis] Alii, opinor, omnes, *homines Mamertini:* quod perſpicue falſum eſt. cum de Mamertinis nunquam niſi invidioſe & maledice loquatur. Nam Mamertini lega-

 tio-

racuſis, qui ſaepe iſtius ducis nomen audiſſent, cum eum ſaepe timuiſſent, cum ejus cruciatu atque ſupplicio paſcere oculos, animumque exſaturare vellent: poteſtas adſpiciendi nemini facta eſt. Vnus plures praedonum duces vivos cepit P. Servilius, quam omnes antea. Ecquando igitur iſto fructu quiſquam caruit, ut videre piratam captum non liceret? At contra, quacumque iter fecit, hoc jucundiſſimum ſpectaculum omnibus vin-

tionem, quemadmodum ſæpe antea dictum eſt, laudandi Verris cauſa miſerant. *Hott.* *Homines maritimi Syracuſis, &c.*] Hic eſt [illegible], nam quo pertineat caſus hic rectus, *homines*, non apparet: niſi forte aliquis dicat, ſubintelligendum verbum ſubſtantivum, *ſunt*. At ego malim intereſſe, quam abeſſe: ut ita legamus, *Homines ſunt maritimi Syracuſis.* In quibuſdam libris vulg. impreſſum eſt, *Erant homines maritimi, &c.* Lambinus. *Homines maritimi Syracuſis*] In vetere libro ſcriptum eſt, *erant homines Mamertini Sy-*

tem vindicandam ratus primo ſua ſponte penetrare in hoſtium caſtra conſtituit. Vbi eadem ratione, ut hic Lambinus, queritur Sigonius de [illegible]. Nihil enim eſſe quod reſpondeat recte illi *C. Mucius*, itaque legendum eſſe, *C. Mucio adoleſcenti nobili indignum videbatur.* Sed merito fuit exploſa iſta emendatio a Gronovio, quem ibi vide, ut & ad Senecam de ira, l. 3. *Mamertini* vero jure damnavit Hottomannus & alii. Cur enim Mamertini ſoli, qui Syracuſis erant, tanta flagraſſent cupiditate videndi archipiratam? Imo *maritimi*

vinctorum; captorumque hoſtium praebebat. Itaque ei concurſus undique fiebant, ut non modo ex his oppidis, qua ducebantur, ſed etiam ex finitimis viſendi cauſa convenirent. Ipſe autem triumphus quamobrem omnium triumphorum gratiſſimus populo Romano fuit, atque jucundiſſimus? quia nihil eſt victoria dulcius. nullum eſt autem teſtimonium victoriae certius, quam, quos ſaepe metueris, eos te vinctos ad ſupplicium duci videre. Hoc tu quamobrem non feciſti? quamobrem ita iſte pirata celatus eſt, quaſi eum adſpicere nefas eſſet? quamobrem ſupplicium non ſumſiſti? quam ob cauſam hominem reſervaſti? ecquem audiſti in Sicilia antea captum archipiratam, qui non ſecuri percuſſus ſit? unum cedo auctorem tui facti: unius profer exemplum. Vivum tu archipiratam ſervabas, quem per triumphum, credo, quem ante currum tuum duceres. Neque enim quidquam erat jam reliquum, niſi ut, claſſe populi Romani pulcherrima amiſſa, provinciaque lacerata triumphus navalis tibi decerneretur. Age porro, cuſtodiri ducem praedo- 27
num novo more, quam ſecuri feriri omnium exemplo magis placuit. quae ſunt iſtae cuſtodiae? apud quos homines? quemadmodum eſt aſſervatus? lautumias Syracuſanas omnes audiſtis: plerique noſtis. opus eſt

Ecquem audiſti in Sicilia] Reg. cod. *ecquem ſcis in Sicilia.*

Quem ante currum tuum duceres] Nam moris fuit, ut qui triumphantes urbem inirent, vinctos hoſtium duces ante currum ſuum ducerent, eoſque cum de foro in Capitolium currum flectere inciperent, duci in carcerem ſecurique feriri juberent. *Hottom.*

Lautumias Syracuſanas omnes audiſtis] *Latomias*, legendum potius exiſtimarem, παρὰ τὸ λᾶας τέμνειν. unde *latomi* etiam nominati, qui lapides excidunt. Et ſic apud Varronem ſcriptum reperio, libro de Lingua IV. *Quod*, inquit, *Syracuſis vocantur Latomiae, & de Latomia tranſlatum, quod hic quoque in eo loco lapidicinae fuerunt.* Et apud Sex. Pompeium, *Latumias*, inquit, *ex Graeco, & maxime a Syracuſanis, qui Latomias, & appellant, & habent ad inſtar carceris, ex quibus locis exciſi ſunt lapides ad extruendam urbem.* Itaque λιθοτομίας Thucydides appellat, libro VII. extremo, ſic ſcribens, Καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ἀθηναίων, καὶ τῶν ξυμμάχων ὁπόσους ἔλαβον, κατεβίβασαν ἐς τὰς λιθοτομίας, ἀσφαλεστάτην εἶναι νομίσαντες τὴν τήρησιν. Paucis autem poſt verſibus locum deſcribit his verbis, quae non inutile fuerit ſubjicere. Τοὺς δ' ἐν ταῖς λιθοτομίαις οἱ Συρακόσιοι χαλεπῶς τοὺς πρώτους χρόνους μετεχείρισαν, ἐν γὰρ κοίλῳ χωρίῳ ὄντας, πολλοὺς οἵ τε ἥλιοι τὸ πρῶτον

eſt ingens, magnificum regum ac tyrannorum. totum eſt ex ſaxo in mirandam altitudinem depreſſo, & multorum operis penitus exciſo. nihil tam clauſum ad exitus, nihil tam ſeptum undique, nihil tam tutum ad cuſtodias nec fieri, nec cogitari poteſt. In has lautumias, ſi qui publice cuſtodiendi ſunt, etiam ex ceteris oppidis Siciliae deduci imperantur. Eo quod multos captivos cives Romanos conjecerat, & quod eodem ceteros piratas contrudi imperarat, intellexit, ſi hunc ſubdititium archipiratam in eandem cuſtodiam dediſſet, fore, ut a multis illis in lautumiis verus ille dux quaereretur. Itaque hominem huic optimae tutiſſimaeque cuſtodiae non audet committere. denique Syracuſas totas timet: amandat hominem. quo? Lilybaeum fortaſſe. Video: tamen homines maritimos non plane reformidat. Minime, judices. Panormum igitur? Audio: quamquam Syracuſis, quoniam in Syracuſano ca-

oportebat. Ne Panormum quidem. Quo igitur? quo
putatis? Ad homines a piratarum metu & ſuſpicione
alieniſſimos, a navigando rebuſque maritimis remotiſ-
ſimos, ad Centuripinos, homines maxime mediterra-
neos, ſummos aratores: qui nomen numquam tenuiſ-
ſent maritimi praedonis, unum, te praetore, horruiſ-
ſent Apronium, terreſtrem archipiratam. Et, ut quivis
facile perſpiceret, id ab iſto actum eſſe, ut ille ſuppoſi-
tus, facile & libenter ſe illum, qui non erat, eſſe ſimula-
ret, imperat Centuripinis, ut is victu ceteriſque rebus
quam liberaliſſime commodiſſimeque habeatur. Interea 28
Syracuſani, homines periti & humani, qui non modo ea,
quae perſpicua eſſent, videre, verum etiam occulta ſuſpi-
cari poſſent; habebant rationem omnes quotidie pirata-
rum, qui ſecuri ferirentur: quam multos eſſe oporte-
ret, ex ipſo navigio, quod erat captum & ex remo-
rum numero conjiciebant. Iſte, quod omnes, qui artifi-
cii aliquid habuerant, aut formae, removerat atque ab-
duxerat, reliquos ſi, ut conſuetudo eſt, univerſos ad
palum alligaſſet, clamorem populi fore ſuſpicabatur,
cum

Quo igitur? quo putatis?] Sic longe verius codex Reg. quam vulgati, *quid igitur?* In cod. Reg. *putaſtis.* Græv.

Commodiſſimeque habeatur] Libri veteres habent partim, *adhibeatur*, partim, *adhiberetur.* Lambinus.

Homines periti & humani] Animadvertendum, *humanos* dici pro acutis & ingenioſis: quales ſunt Siculi. quod Gellius lib. XIII. hujus verbi vim exquirens, prætermiſiſſe videtur. *Hottom.* Vide Manut.

Ex navigio quod erat factum ſex remorum numero] Pagina inſequenti *myoparonem pyraticum* appellat. Itaque non dubium eſt quin Memniani codicis ſcriptura melior ſit, *quod erat captum, & ex remorum, &c.* puto tamen etiam particulam *&* ſuperius deeſſe, ut ſit: *Oporteret & ex ipſo.* Idem. *Quod erat factum ſex remorum numero*] Vix me abſtineo ab Cujaciani cod. ſcriptura, quam admiſit Lambinus, *quod erat captum, & ex remorum numero*; licet eadem ſententia reſultet ex vulgata. *Gruterus.* Miror hic Gruterum, qui ex vulgata ſententiam poteſt elicere, quam ne Argo oculatior poſſet ibi perſpicere. Primo Latinis nihil eſt *navigium factum ſex remorum numero.* Dein, ſi Latinæ linguæ ratio ferret, ut ſignificare poſſet, fuiſſe navigium in quo fuerint ſex remiges, quis poſſet credere, tantam navem tam paucis remigibus inſtructam eſſe, & inſtrui potuiſſe? Nugæ meræ ſunt. Optime & certiſſime Memmii ut & Cujacii & Reg. libri: *quod erat captum, & ex remorum numero.* & hoc olim recepit Robertus, ut mirer, cum nihil ſit clarius, nihil altero ineptius, ſequentes editores eum non ſecutum fuiſſe. *Grævius.*

Cum

judicii propoſitum habere deberes. An te, id quod fieri ſolet, conſcientia timidum ſuſpicioſumque faciebat? Qui igitur, cum eſſes in imperio, jam tum judicium & crimen horrebas: reus cum tot teſtibus coarguare, potes de damnatione dubitare? Verum, ſi crimen hoc metuebas, nequis abs te ſuppoſitum eſſe diceret, qui pro archipirata ſecuri feriretur, utrum tandem tibi ad defenſionem firmius fore putaſti, in judicio, coactu atque efflagitatu meo, producere ad ignotos tanto poſt eum, quem archipiratam eſſe diceres: an recenti re, Syracuſis apud notos, inſpectante Sicilia paene tota, ſecuri ferire? vide quid interſit, utrum faciendum fuerit. In illo reprehenſio nulla eſſe potuit. hic defenſio nulla eſt. Itaque illud ſemper omnes fecerunt: hoc quis ante te, quis praeter te fecerit, quaero. Piratam vivum tenuiſti. Quem ad finem? dum cum imperio fuiſti. quamobrem? quam ob cauſam? quo exemplo? cur tamdiu? cur, inquam, civibus Romanis, quos pi-

illud liberum omne tempus, quoad cum imperio fuiſti. etiamne privatus? etiamne reus? etiamne paene damnatus, hoſtium duces privata in domo retinuiſti? unum, alterum menſem, prope annum denique, domi tuae piratae, a quo tempore capti ſunt, quoad per me licitum eſt, fuerunt: hoc eſt, quoad per M' Acilium Glabrionem licitum eſt: qui, poſtulante me, produci atque in carcerem condi imperavit. Quod eſt hujuſce rei jus? quae conſuetudo? quod exemplum? Hoſtem acerrimum atque infeſtiſſimum populi Romani ſeu potius communem hoſtem gentium nationumque omnium, quiſquam omnium mortalium privatus intra moenia domi ſuae retinere poterit? Quid ſi pridie, quam a me tu coactus es confiteri, civibus Rom. ſecuri percuſſis, praedonum ducem vivere, apud te habitare: ſi, inquam, pridie domo tua profugiſſet, ſi aliquam manum contra populum Romanum facere potuiſſet, quid diceres? Apud me habitavit: mecum fuit: ego illum ad judicium meum, quo facilius crimen inimicorum diluere poſſem, vivum atque incolumem reſervavi. Itane vero? tu tua pericula communi periculo defendes? tu ſupplicia, quae debentur hoſtibus victis, ad tuum, non ad populi Romani tempus conferes? populi Romani hoſtis privatis cuſtodiis aſſervabitur? At etiam qui triumphant, eo diutius vivos hoſtium duces re-

Quod cum imperio fuiſti] *Quo cum imperio*, legendum puto; & ſic conſuetudo poſtulat. Locus autem oſtendit, *privatum*, & *cum imperio* eſſe, ab antiquis opponi: de quo tamen a quibusdam reprehendi me temere animadverti. Memmianus Codex *quoad*. Hott. Sic & Regius cod. quod omnino eſt recipiendum. *quoad fuiſti* eſt quam diu fuiſti. *Gravius.*

M' Acilium] Hujus judicii Prætorem, penes quem ea poteſtas erat. *Hottom.*

Seu potius communem] Nam *hoſtes proprie ſunt, qui nobis, aut quibus nos bellum decrevimus: cæteri latrunculi vel prædones ſunt.* l. 118. D. de verb. ſignif. l. 24. D. de Captiv. *Idem.*

Quiſquam omnium mortalium privatus] In Cod. Reg. *quiſquam omnium* non legitur. *Omnium mortalium* poterat ſine incommodo abeſſe. Forte Cicero ſcripſit: *quiſquam privatus*. Græv.

Privatis cuſtodiis] Libri quidam veteres habent, *privati hominis cuſtodiis*. Lambinus.

Eoque diutius vivos hoſtium duces] Libri manuſcr. duo habent, *eo quod diutius vivos hoſtium duces reſervant*. quos in

reſervant, ut, his per triumphum ductis, pulcherrimum ſpectaculum, fructumque victoriae populus Romanus percipere poſſit: tamen cum de foro in Capitolium currum flectere incipiunt, illos duci in carcerem jubent: itemque dies & victoribus imperii, & victis vitae finem facit. Et nunc, cuiquam credo, dubium, quin tu id commiſſurus non fueris, praeſertim cum ſtatuiſſes, ut ais, tibi cauſam eſſe dicendam, ut ille archipirata non potius ſecuri feriretur, quam, quod erat ante oculos poſitum, tuo periculo viveret. Si enim eſſet mortuus, tu, qui crimen ais te metuiſſe, quaero, cui probares? cum conſtaret, iſtum Syracuſis ab nullo viſum eſſe archipiratam, ab omnibus deſideratum: cum dubitaret nemo, quin abs te pecunia liberatus eſſet, cum vulgo loquerentur, ſuppoſitum in ejus locum, quem pro illo probare velles: cum tute faſſus eſſes, te id crimen tanto ante metuiſſe: ſi eum diceres eſſe mortuum, quis te audiret? nunc, cum vivum iſtum neſcio

fugiſſet? ſi vincla rupiſſet, ita, ut Nico ille, nobiliſſimus pirata fecit, quem P. Servilius, qua felicitate ceperat, eadem recuperavit? quid diceres? Verum hoc erat. ſi ille ſemel verus archipirata ſecuri percuſſus eſſet, pecuniam illam non haberes. ſi hic falſus eſſet mortuus, aut profugiſſet, non eſſet difficile alium in ſuppoſiti locum ſupponere. Plura dixi, quam volui, de illo archipirata: & tamen ea, quae certiſſima ſunt hujus criminis argumenta, praetermiſi. Volo enim mihi totum eſſe crimen hoc integrum. eſt certus locus, certa lex, certum tribunal, quo hoc reſervetur. Hac tan- 31
ta praeda auctus, mancipiis, argento, veſte locupletatus, nihilo diligentior ad claſſem ornandam, milites revocandos alendoſque eſſe coepit: cum ea res non ſolum provinciae ſaluti, verum etiam ipſi praedae eſſe poſſet. Nam aeſtate ſumma, quo tempore ceteri praetores obire provinciam, & concurſare conſuerunt, aut etiam in tanto praedonum metu, & periculo ipſi navigare: eo tempore ad luxuriem libidineſque ſuas domo ſua regia, quae regis Hieronis fuit, qua praetores uti ſolent, contentus non fuit. tabernacula, quemadmodum conſuerat temporibus aeſtivis, quod antea jam demonſtravi, carbaſeis intenta velis, collocari juſſit in litore: quod

nutius, R. Stephanus, Lambinus, Gruterus ex ſola conjectura Hottomanni contra libros omnes antiquos, qui conſtanter, *tamen te deridere vides*. quod non auſim rejicere, præſertim ſi ex Lambini libris *producis* ſcribas, pro *produces*. quo modo & Reg. cod. Merito quoque M S S. librorum lectionem retinuerunt Michaël Brutus & P. Victorius. *Grav.*

Hac tanta præda] Quinta pars orationis in qua de Siculorum claſſe, cui Verres Syracuſanum hominem Cleomenem præfecerat ab Heraclione archipirata fugata atque inflammata exponit. *Hott.*

Æſtate ſumma] Id eſt extrema, ut apparet, ex inferioribus. ubi hanc orator conſuetudinem exponit. *Idem.*

Et concurſare] Lambini editio, *circumcurſare*. ſed alterum habuimus ſupra cap. 12. pr. *Grut.* *Concurſare* & *concurſatio* Ciceroni ſæpe de uno homine, qui negotiorum ſuorum aut alterius cauſſa multos inviſit, ſalutat, & modo huc modo illuc currit. pro quo & dixit *concurrere* in orat. pro Quint. c. 16. ubi vide quæ notavi. *Gravius.*

Quod antea jam demonſtravi] Hac ipſa oratione infra. *Hottom.*

Carbaſeis velis] Eſt lineis velis, cum alii uterentur laneis.

In littore] *Hoc littus* & vulgo Syracuſis *acta* dicebatur, & ita Cicero paucis poſt verſibus illud appellat. *Hottomannus.*

ne dixeram, virum, cum iſti eſſent, nem
Nonnumquam etiam libertus Timarchide
tur. mulieres autem nuptae nobiles, praete
mi Iſidori filiam, quam iſte propter amore
dio tibicine abduxerat, Pippa quaedam, uxo
nis Syracuſani: de qua muliere plurimi ver
iſtius cupiditatem facti ſunt, tota Sicilia p
tur. Erat & Nice, facie eximia, ut praedic
Cleomenis Syracuſani. hanc Cleomenes vi
verumtamen hujus libidini adverſari nec po
audebat: & ſimul ab iſto donis beneficiiſq
devinciebatur. Illo autem tempore iſte, ta
hominis impudentia, quam noſtis, ipſe ta
vir eſſet Syracuſis, uxorem ejus parum pot
ſoluto ac libero tot in acta dies ſecum haber
excogitat rem ſingularem. naves, quibus leg

Erat & Nice, facie] Quidam legi volunt, *Berenice*. Lambinus.

Tot in acta dies] Id eſt, in littore: ut apud Virg. libr. Æneid. v.

At procul in ſola ſecreta Troades acta
Amiſſum Anchiſen flebant.

Alii reponunt *tot noctes ac dies*, quod non opinor ex antiquo libro ſumptum: præſertim cum ſexaginta dies Cicero modo nominarit. *Actam* autem vulgo

Virgilius hac voce uſus eſ
At procul in ſola
acta
Amiſſum Anchiſem
Lambinus. Hunc locu
expoſuit Muret. Var. L
ante ipſum non eſſet int
bant autem actam, ho
maris arbitrum eligere
vellent indulgere genio.

fuerat, Cleomeni tradit: claſſi populi Romani Cleomenem Syracuſanum praeeſſe jubet atque imperare. Hoc eo facit, ut ille non ſolum abeſſet a domo tum, cum navigaret: ſed etiam libenter cum magno honore beneficioque abeſſet: ipſe autem, remoto atque ablegato viro, non liberius, quam ante, quis enim umquam iſtius libidini obſtitit? ſed paullo ſolutiore tamen animo ſecum illam haberet, ſi non tamquam virum, at tamquam aemulum removiſſet. Accipit navem ſociorum atque amicorum Cleomenes Syracuſanus. Quid 32
primum aut accuſem, aut querar, judices? Siculone homini, legati, quaeſtoris, praetoris denique poteſtatem, honorem, auctoritatem dari? Si te impediebat iſta conviviorum mulierumque occupatio, ubi quaeſtores? ubi legati? ubi ternis denariis aeſtimatum frumentum? ubi muli? ubi tabernacula? ubi tot tantaque ornamenta magiſtratibus & legatis a ſenatu populoque Romano permiſſa & data? denique ubi praefecti, ubi tribuni tui?

Atque imperat] Memnianus codex, *imperare:* quod valde placet. *Hottom.* *Praeſſe jubet, atque impera*] Duo libri manuſcripti habent, *praeſſe jubet, atque imperare.* quod probo. ſic enim infra. *quid ſi harum ipſarum civitatum militibus, navibus, navarchis Syracuſanus Cleomenes juſſus eſt imperare?* ſcripturam igitur vulgatam, ut mendoſam, rejiciendam cenſeo, *praeſſe jubet, atque imperat.* Lambin. Miror certiſſimam emendationem, quam olim receperat Robertus Stephanus, repudiatam aut neglectam eſſe a Grutero, cum vulgata ſit inſulſa ſatis. *Gravius.*

Legati poteſtatem] Dixi jam ſemel ac ſæpius, legatos cum potestate eos eſſe, qui ab Imperatore cum poteſtate imperatoria alicui provinciæ ac negotio præfecti ſunt. *Hottom.* Hi dicebantur *legati Cæſaris Pro Prætore, & legati Cæſaris Conſulares:* ſed hi nihil ad hunc locum. Hic enim legati ſunt Pro Conſulum Optiones quaſi, & Conſiliarii.

Prætoris denique poteſtatem] Ita probo: cum in aliis corrupte ſcriptum ſit, *populi Romani.* Error autem ex notæ ignorantia natus eſt: cum *P.R.* pro utroque vocabulo ſcriberentur. Idem apud Cæſarem libro de bello civili I. acciderat: ut diximus infra. *Hottom.*

Ternis denariis] Inſignis locus ex quo intelligitur, frumentum illud quod legatis & Quæſtoribus in cella dabatur, tribus tantum denariis æſtimatum fuiſſe. *Idem.* Sed vide Manut.

Vbi muli? ubi tabernacula?] Livius lib. III. *Ante L. Poſthumium Coſ. nemo unquam ſociis in ulla re ſumptui aut oneri fuit: ideo magiſtratus multis tabernaculisque, & omni alio inſtrumento militari ornabantur, ne quid tale imperarent ſociis. privata hoſpitia habebant, ea benigne comiterque colebant: domuſque eorum Romæ hoſpitibus patebant, apud quos ipſis diverti mos eſſet.* Hottom.

Vbi præfecti, ubi tribuni] Sic Reg. cod. ut paullo ante. *Grav.*

tui? Si civis Rom. dignus iſto negotio nemo fuit, quid civitates, quae in amicitia fideque populi Romani perpetuo manſerant? ubi Segeſtana? ubi Centuripina civitas, quae tum officiis, fide, vetuſtate, tum etiam cognatione populi Romani nomen attingunt? O dii immortales! quid, ſi harum ipſarum civitatum militibus, navibus, navarchis, Syracuſanus Cleomenes juſſus eſt imperare? non omnis honos ab iſto dignitatis, aequitatis officiique ſublatus eſt? Ecquod in Sicilia bellum geſſimus, quin Centuripinis ſociis, Syracuſanis hoſtibus uteremur? atque haec omnia ad memoriam vetuſtatis, non ad contumeliam civitatis referri volo. Itaque ille vir clariſſimus, ſummuſque imperator, M. Marcellus, cujus virtute captae, miſericordia conſervatae ſunt Syracuſae, habitare in ea parte urbis, quae inſula eſt, Syracuſanum neminem voluit. Hodie, inquam, Syracuſanum in ea parte habitare non licet. eſt enim locus, quem vel pauci poſſent defendere. Committe-

quo naves accedere poſſent, noluerunt: tu claſſi & navibus Syracuſanum praeeſſe voluiſti. quibus illi urbis ſuae partem ademerunt, iis tu noſtri imperii partem dediſti: &, quorum ſociorum opera Syracuſani nobis dicto audientes ſunt, eos Syracuſanis dicto audientes eſſe juſſiſti. Egreditur Centuripina quadriremi Cleomenes e 33
portu: ſequitur Segeſtana navis, Tindaritana, Herbitenſis, Heraclienſis, Apollonienſis, Haluntina, praeclara claſſis in ſpeciem: ſed inops & infirma, propter dimiſſionem propugnatorum atque remigum. Tamdiu in imperio ſuo claſſem iſte praetor diligens vidit, quamdiu convivium ejus flagitioſiſſimum praetervecta eſt. ipſe autem, qui viſus multis diebus non eſſet, tum ſe tamen in conſpectum nautis paulliſper dedit. Stetit ſoleatus praetor populi Romani cum pallio purpureo, tunicaque talari, muliercula nixus in litore. Iam hoc ipſo iſtum veſtitu Siculi civeſque Romani permulti ſaepe viderunt. Poſteaquam paullum provecta claſſis eſt, & Pachynum quinto die denique appulſa eſt: nautae fame coacti radices palmarum agreſtium, quarum erat in illis locis, ſicut in magna parte Siciliae, multitudo, colligebant, & his miſeri perditique alebantur. Cleomenes autem, qui alterum ſe Verrem cum luxuria

Qua naves accedere poſſent] Mendoſe habent lib. vulgati, *quo naves*, &c. Infra proximo verſu, ibi, *urbis ſua partem ademerunt*, quidam legendum putant, *urbis ſua portam*, ſeu, *portum*. ego nihil muto. *Lambinus.*

Egreditur Centuripina quadriremi] Cujac. *Egr. in Centurip.* forſan non inepte. *Gruterus.*

Stetit ſoleatus prator populi Romani] *Solea*, crepidæ ſunt muliebres, quibus plantarum tantum infima teguntur, cæteris prope nudis & teretibus habenis vinctis. Gerebantur in ipſo fervore æſtatis. at viros, præſertim belli duces atque Imperatores tales mulierum deliciæ minus decere exiſtimabantur. Vide Gellium libro XIII. cap. XX. De pallio & tunica paulo ante explicatum eſt, Plutarchus in Antonio Φαικάσια ſoleas videtur appellare. Ἐπὶ τούτοις εἱστία τοὺς Ἕλληνας, ἐγυμνασιάρχει δὲ Ἀθηναίοις, καὶ τὰ τῆς ἡγεμονίας παράσημα καταλιπὼν οἴκοι, μετὰ τῶν γυμνασιαρχικῶν ῥάβδων, ἐν ἱματίῳ καὶ φαικασίοις προῄει. Id eſt, *Ob eas cauſas Gracos convivio excepit, & Athenis gymnaſii magiſtrum egit: relictiſque domi magiſtratus inſignibus & acceptis gymnaſiarcharum virgis, cum pallio & ſoleis in publicum prodiit.* Hottom.

xuria atque nequitia, tum etiam imperio, putaret: ſimiliter totos dies, in litore tabernaculo poſito, per-
34 potabat. Ecce autem repente, ebrio Cleomene, eſurientibus ceteris, nuntiatur piratarum naves eſſe in portu Odyſſeae. nam ita is locus nominatur. noſtra autem claſſis erat in portu Pachyni. Cleomenes autem, quod erat terreſtre praeſidium non re, ſed nomine, ſperabat, iis militibus, quos ex eo loco deduxiſſet, explere ſe numerum nautarum & remigum poſſe. Reperta eſt eadem iſtius hominis avariſſimi ratio in praeſidiis, quae in claſſibus. nam erant perpauci reliqui, ceterique dimiſſi. Princeps Cleomenes in quadriremi Centuripina malum erigi, vela fieri, praecidi ancoras imperavit: & ſimul, ut ſe ceteri ſequerentur, ſignum dari juſſit. Haec Centuripina navis erat incredibili celeritate velis. nam ſcire iſto praetore nemo poterat, quid quaeque navis remis facere poſſet: etſi in hac qua-

conſpectu fere fugiens quadriremis, cum etiam tunc ceterae naves ſuo in loco moliebantur. Erat animus in reliquis. quamquam erant pauci, quoquo modo ſeſe res habebat, pugnare tamen ſe velle clamabant: &, quod reliquum vitae viriumque fames fecerat, id ferro potiſſimum reddere volebant. Quod ſi Cleomenes non tanto ante fugiſſet, aliqua ad reſiſtendum ratio fuiſſet. erat enim ſola illa navis conſtrata, & ita magna, ut propugnaculo ceteris poſſet eſſe. quae, ſi in praedonum pugna verſaretur, urbis inſtar habere inter illos piraticos myoparones videretur: ſed tunc inopes relicti a duce praefectoque claſſis, eundem neceſſario curſum tenere coeperunt. Pelorum verſus, ut ipſe Cleomenes, ita ceteri navigabant. neque hi tamen tam praedonum fugiebant impetum, quam imperatorem ſequebantur. Tum ut quiſque in fuga poſtremus, ita periculo princeps erat. poſtremam enim quamque navem piratae primam adoriebantur. ita prima Haluntinorum navis capitur, cui pracerat Haluntinus, homo nobilis, Philarchus: quem ab illis praedonibus Locrenſes poſtea pu-

Moliebantur] Propter remigum paucitatem, nam *moliri* proprie dicimur in re difficili & laborioſa, quaſi molem movere. *Hottom.*

Quod reliquum vita viriumque fames fecerat] Omnes alii, *viriumque*. & ſic emenda. *Idem.*

Erat enim ſola illa navis conſtrata] Id eſt, tecta. quod infra intelligitur his verbis, *Poterone in eos eſſe vehemens, qui naves inanes non modo habuerunt, ſed etiam apertas? In eum diſſolutus, qui ſolus habuerit conſtratam navem, & minus exinanitam?* Sic Hircius de bello Alexandrino, *Magnoque impetu quatuor ad eam conſtrata naves, & complures apertae contenderunt, cui coactus eſt Caſar ferre ſubſidium.* Idem. Græcis dicuntur κατάφρακτοι.

Pelorum verſus, ut ipſe Cleomenes, ita ceteri navigant] Et poſt, *interea Cleomenes jam ad Pelori litus pervenerat:* item, *Appulſis ad Pelorum navibus Cleomenem perſecuti ſunt.* & paullo poſt, *unam illam ſolam noctem pradones ad Pelorum commorati, accedere incipiunt ad Syracuſas.* ſuper horum locorum emendatione, ita olim ſcripſit ad me Ant. Auguſtinus: *Cum in Sicilia eſſem, turpiter erratum eſſe in hoc Pelori nomine didici. nam cum ad Pachynum eſſet Cleomenes, & Syracuſas pradones fugiens veniret, non potuit eadem nocte terra Syracuſas pervenire. ſed ſcribendum eſt, Elorum, pro Peloro, quod eſt opidum in eo litore, quod eſt inter Syracuſas & Pachynum.* F. Vrſinus. Veriſſima hæc eſt emendatio Vrſini, ſic & ſuperius act. IV, 26, idem Vrſinus pro *Pelori* reſtituit *Elori*. Scribitur autem ab aliis cum adſpiratione *Helorus*, & *Helorum*. vid. Cluv. Sic. antiqu.

publice redemerunt: ex quo vos priore actione jurato rem omnem cauſamque cognoſtis. deinde Apollonienſis navis capitur, & ejus praefectus Anthropinus occiditur. Haec dum aguntur, interea Cleomenes jam ad Pelori litus pervenerat: jam ſeſe in terram e navi ejecerat, quadrirememque in ſalo fluctuantem reliquerat. Reliqui praefecti navium, cum in terram imperator exiſſet, cum ipſi neque repugnare, neque mari effugere ullo modo poſſent, appulſis ad Pelorum navibus, Cleomenem perſecuti ſunt. Tunc praedonum dux Heracleo, repente, praeter ſpem, non ſua virtute, ſed iſtius avaritia nequitiaque victor, claſſem pulcherrimam populi Romani in litus expulſam & ejectam, cum primum adveſperaſceret, inflammari incendique juſſit. O tempus miſerum atque acerbum provinciae Siciliae! o caſum illum multis innocentibus calamitoſum atque funeſtum! o iſtius nequitiam ac turpitudinem ſingula-

enim, ſicut antea conſuetudo erat, praedonum adventum ſignificabat ignis e ſpecula ſublatus, aut tumulo, ſed flamma ex ipſo incendio navium & calamitatem acceptam, & periculum reliquum nuntiabat. Cum prae- 36
tor quaereretur, & conſtaret, ei neminem nuntiaſſe: fit ad domum ejus cum clamore concurſus atque impetus. Tum iſte excitatus audit rem omnem ex Timarchide: ſagum ſumit. Lucebat jam fere: procedit in medium vini, ſomni, ſtupri plenus. Excipitur ab omnibus ejuſmodi clamore, ut ei Lampſaceni periculi ſimilitudo verſaretur ante oculos. hoc etiam majus hoc videbatur, quod in odio ſimili multitudo hominum haec erat maxima. Tum iſtius acta commemorabantur: tum flagitioſa illa convivia: tum appellabantur a mul-

Ignis e ſpecula ſublatus] *Φρυκτωρία*, quæ Græci appellant, ſignificat, faces quæ prædonibus adventantibus, ab iis, qui in ſpecula & cuſtodia collocati erant accendebantur. *Hott.* *Φρυκτωρεῖον* eſt ſpecula *φρυκτωρίαι* ſunt excubiæ in ſpeculis ad ſignum dandum facibus accenſis; *φρυκτοὶ* ſunt faces quibus ſignum datur.

Tum iſte excitatus exit] *Exit* nondum poteſt hic locum habere. Nam excitatus ex ſomno primo intelligit, dein ſago ſumpto exit. Itaque cum ea vox in Reg. non reperiatur, jure deletur. *Gravius.*

Ex Timarchide] Liberto ſuo & accenſo: cujus opera Verres familiarius utebatur, in eum locum aditus erat nemini, niſi qui aut ſocius, aut miniſter libidinis eſſe poſſet. *Hottom.*

Lampſaceni periculi ſimilitudo] Vide librum Accuſat. 1. ubi & illud de Adriano dictum eſt. *Idem.*

Tum iſtius acta commemorabantur] Ita placet. neque mutandum quicquam cenſeo. Tantum hoc modeſte aſcribo, conſiderari poſſe, ecquid de *acta* illa, de qua ſuperius toties commemoravit, hoc loco ſignificet. Vt ſit ſenſus: Tum iſtius acta illa in qua iſte dies ſexaginta commorabatur, in qua convivia mulierum agitabat, in qua tabernacula collocarat, quæ cantu & ſymphonia percrepabat, ab omnibus probri cauſa commemorabatur. *Idem.* *Tum iſtius acta commemorabatur*] Sic legendum, quamvis, *commemorabantur*, ſcriptum ſit in libris manuſcriptis. Atque hujus loci reſtitutio debetur Errico Memmio, viro clariſſimo, omnique laude digniſſimo, qui non ſolum libris ſuis impreſſis, ad quorum oras erant adſcriptæ multorum librorum manuſcriptorum ſcripturæ variæ, hoc negotium, quod ipſo hortatore atque impulſore ſuſcepimus, verum etiam ingenio & doctrina ſua adjuvit. ſignificatur autem hic locus ille in litore, ubi Verres cum mulierculis æſtatem tabernaculis poſitis conterebat. *acta* enim nomen Græcum eſt. *Lambinus.* *Tum iſtius acta commemorabantur*] Memmius Erricus conjiciebat *commemorabatur.* ut loquatur de amœno illo litore. probo. in proxime tamen ſequentibus vereor ne aliquot lateant ulcera occulta. diſplicet enim ita quater reperi voces eadem terminatione; quæ ſuavius exprimerentur per infinitivum. *Gruter.* Nihil conjectura Memmii eſt certius.

Duo

multitudine mulieres nominatim: tum quaerebatur ex ipſo palam, tot dies continuos, per quos numquam viſus eſſet, ubi fuiſſet, quid egiſſet? tum imperator ab iſto praepoſitus Cleomenes flagitabatur: neque quidquam propius eſt factum, quam ut illud Vticenſe exemplum de Hadriano transferretur Syracuſas, ut duo ſepulcra duorum praetorum improborum, duabuſque in provinciis conſtituerentur. verum habita eſt a multitudine ratio temporis, habita eſt tumultus, habita etiam dignitatis, exiſtimationiſque communis, quod is eſt conventus Syracuſis civium Romanorum, ut non modo illa provincia, verum etiam hac republ. digniſſimus exiſtimetur. Confirmant ipſi ſe, cum is etiam tum ſemiſomnis ſtuperet, arma capiunt, totum forum atque inſulam, quae eſt urbis magna pars, complent. Vnam illam ſolam noctem praedones ad Pelorum commorati, cum fumantes etiam noſtras naves reliquiſſent, accedere incipiunt ad Syracuſas. Qui videlicet ſaepe audiſ-

ſenſerunt: ſtatim ſine ullo metu in portum ipſum penetrare coeperunt. Cum in portum dico, judices, explanandum eſt enim diligentius, eorum cauſa, qui locum ignorant, in urbem dico, atque in urbis intimam partem veniſſe piratas. non enim portu illud oppidum clauditur, ſed urbe portus ipſe cingitur & concluditur: non ut alluantur a mari moenia extrema, ſed influat in urbis ſinum

Non enim portu illud oppidum clauditur] Miratur vir doctus & quærit, quomodo oppidum claudi poſſit portu. Nimirum ignoravit vim minus tritam vocis *claudere*. Homines & loca dicuntur *claudi*, illi cum pervenerunt, hæc cum ſita ſunt ad littora maris aut alia invia, unde non licet ulterius progredi: ultimi quoque limites, ad quos patet gens aliqua, dicuntur illam claudere. De hominibus Tac. II annal. 20: *Hoſtem a tergo palus, Romanos flumen aut montes claudebant.* Liv. 42, 52: *Majores eorum, qui Europa omni domita, tranſgreſſi in Aſiam, incognitum tum fama aperuerint armis orbem terrarum: nec ante vincere deſierint, quam rubro mari incluſis quod vincerent deſuerit.* Ovid. VIII Metam. 183:

Dædalus interea Creten longumque peroſus
Exilium, tactuſque ſoli naturalis amore,
Clauſus erat pelago.

Id. VI Metam. 571:

Quid faciat Philomela? fugam cuſtodia claudit.

Cuſtodes obſiſtunt, & impediunt inſtar maris, ne poſſit fugere. Hinc emendandus Seneca in conſolat. ad Helvidiam, ubi recenſet varias cauſſas, quæ gentes impulerunt ad ſedes mutandas, & in longinquis locis figendas, hoc eſt ad ſpontaneum exilium, ut oſtendat, exilium non tam grave & intollerabile ſupplicium eſſe, quam multis videbatur; *Alii armis ſibi jus in aliena terra fecerunt; quaſdam gentes cum ignota peterent, mare hauſit, quædam ibi conſederant, ubi illas rerum inopia depoſuit.* Gentibus, quas mare hauſit, ſive quæ in mari ſubmerſæ perierunt, quis locus eſt inter illas, quæ ſedes poſuerunt in exteris regionibus, voluntarii exules? Scripſit ſine dubio Seneca, ut olim probavi viris doctis, *quaſdam gentes, cum ignota peterent, mare clauſit.* Alii populi, cum ignotas terras peterent, uſque ad mare delati cum ulterius progredi non poſſent, in maritimis locis conſederunt, ut Thraces apud Florum III, 4, cum veniſſent ad mare Hadriaticum, quamvis ibi non permanſerint. Virgil. X Æneid.

Ecce maris magno claudit nos obice pontus.

De locis Liv. 21, 43: *Dextra lævaque duo maria claudunt.* Virg. VIII Æn.

Nobis, ad belli auxilium pro nomine tanto
Exiguæ vires; hinc Tuſco claudimur amni,
Hinc Rutulus premit, & murum circumſonat armis.

Ovid. VI Metam. v. 419:

Quæque urbes aliæ bimari clauduntur ab Iſthmo.

Quæ ſunt in Peloponneſo, quarum finis eſt Iſthmus. *Gravius.*

Non ut alluantur a mari, &c.] Vel legendum, *ut non alluantur a mari mœnia extrema, ſed influat, &c.* ut olim edidimus: vel ſic, *non ut alluantur a mari mœnia extrema, ſed ut influat, &c.* quomodo nunc maluimus. *Lamb.* Recte Manutius *mœnia* interpretatur, domos, ædificia. Iuſtin. II, 12: *Patriam municipes eſſe, non mœnia.* Auſon. Moſella:

Mœniaque antiquis te proſpectantia muris
Addam præſidiis dubiarum condita rerum,
Sed modo ſecuris non caſtra, ſed horrea Belgis.

Mœ-

pe conatae, umquam adſpirare potueru
puli Romani invicta ante te praetorem g
lis, umquam tot Punicis Siciliensibuſqu
trare potuit: qui locus ejuſmodi eſt, ut
ſani in moenibus ſuis, in urbe, in foro
tum ac victorem, quam in portu ullam h
viderent. hic, te praetore, praedonum r
vagatae ſunt, quo Athenienſium claſſis ſ
num memoriam c c c navibus vi ac mult
ſit: quae in eo ipſo portu, loci ipſius po

Moenia ſunt caſtella ad Moſellam ſita. Florus 1, 4: *Hic igitur & moenia muro amplexus eſt.* Hoc eſt ædes Romæ urbis cinxit muro, cum ante tantum vallo eſſent cincta. Statim *ipſe* in cod. Reg. non ſine emphaſi addit: *ſed ipſe influat in urbis ſinum virtus.* Grævius.

Heracleo archipirata] Hunc Pergamenonem Oroſius nominat: niſi forte Pergamenus *Heracleo* fuerit, & *Pergameno*, corrigendum ſit. *Metellus*, inquit, *præter Sicilia, cum fœdiſſima illa C. Verris prætura Siciliam afflictam inveniſſet, maxime Pergamenone Archipirata, nefariis prædis ac cædibus dilacerantur, qui pulſa claſſe Romanorum, Syracuſanorum portum obtinuerat. mox eum navali terreſtrique prælio convictum Sicilia decedere coëgit.* Hottom. Reg. *Heracleo pirata.*

Quatuor ...

quibus fluctus coërc
fluctus illas alluens
videntur. *Hottom.*

Karthaginenſium]
etiam Karthaginenſ
que varia victoria cu
tum, ad poſtremun
Imp. cum exercitu
vere victi. Iuſtinus.

Quo Athenienſium ... minum memoriam ccc ... titudine invaſit] Ath
racuſanis bellum ſcri
bro VI. & VII. Sed
merum oratorie pro
dides lib. VII. extrem
lium deſcribit, quod
tu Syracuſarum com
Athenienſium claſſi

ra, victa atque ſuperata eſt. hic primum opes illius civitatis victae, comminutae, depreſſaeque ſunt: in hoc portu Athenienſium nobilitatis, imperii, gloriae naufragium factum exiſtimatur. Eone pirata penetra- 38
vit, quo ſimul atque adiſſet, non modo a latere, ſed etiam a tergo magnam partem urbis relinqueret? Inſulam totam praetervectus eſt, quae eſt urbs Syracuſis ſuo nomine ac moenibus. quo in loco majores, ut ante dixi, Syracuſanum quemquam habitare vetuerunt: quod, qui illam partem urbis tenerent, in eorum poteſtatem portum futurum intelligebant. At quemadmodum eſt pervagatus? radices palmarum agreſtium, quas in noſtris navibus invenerant, jaciebant, ut omnes iſtius improbitatem & calamitatem Siciliae poſſent cognoſcere. Siculoſne milites? aratorumne liberos? quorum patres tantum labore ſuo frumenti exarabant, ut populo Romano totique Italiae ſup-

Opes ipſius civitatis victa] *Illius civitatis*, vetus & quidam impreſſi. quod valde probo, ut civitatem Athenienſium demonſtret. Lubet autem hoc loco verba Senecæ ex lib. de conſolatione ad Martiam aſcribere, quæ magnopere huc pertinent. *Videbis celebratiſſimum carminibus fontem Arethuſam nitidiſſimi & perlucidiſſimi ad imum ſtagni, gelidiſſimas aquas profundentem: ſive illas ibi primum naſcens invenit, ſive immerſum terris flumen integrum ſubter tot maria, & a confuſione pejoris undæ ſervatum reddidit. Videbis portum quietiſſimum omnium, quos aut natura poſuit in tutelam claſſium, aut adjuvit manus, ſic tutum, ut ne maximarum quidem tempeſtatum furori ſit locus. Videbis ubi Athenarum potentia fracta, ubi tot millia captivorum ille excisis in infinitam altitudinem ſaxis Lautumiis carcer incluſerat, & ipſam ingentem civitatem, & latius territorium quam multarum urbium fines ſint: lepidiſſima hyberna, & nullum diem ſine interventu ſolis: ſed cum omnia iſta cognoveris, gravis & inſalubris æſtas hyberni cœli beneficia corrumpit.* Hottomannus. *Victa* non eſt in Reg. præſtat illam abeſſe.

Quæ eſt urbis magna pars Syracuſis ſuo nomine ac mœnibus] Lambinus in margine notat ex veteri libro legendum eſſe, *quæ eſt urbs Syracuſis ſuo nomine & mœnibus.* Sic ſane Reg. cod. ſententia eſt, quæ eſt urbs, quæ ſuum habet nomen, & ſua peculiaria mœnia. Nomen eſt Νῆσος, inſula. Equidem hæc verba, quæ non agnoſcit Regius, ſpuria ſunt & delenda, *urbis magna pars.* Cur enim Cicero repetat, quod paucis ante dixerat Inſulam eſſe magnam partem urbis. Sic enim paullo ſuperius: *arma capiunt, totum forum atque inſulam, quæ eſt urbis magna pars, complent.* Non eſt Tullianæ copiæ ſine neceſſitate verba eadem repetere. Poſſet quoque deleri *Syracuſis* ſi M S S. annuerent. *Grav.*

Radices jaciebant] Ludibrii atque inediæ exprobrandæ cauſa. *Hottom.* Reg. *jactabant.*

Tantum exarabat] *Exarare* pro lata colligere. *Hottom.*

Sup-

ſuppeditare poſſent, eoſne in inſula Cereris natos, ubi primum fruges inventae eſſe dicuntur, eo cibo eſſe uſos, a quo majores eorum ceteros quoque, frugibus inventis, removerunt? Te praetore Siculi milites palmarum ſtirpibus, praedones Siculo frumento alebantur. O ſpectaculum miſerum atque acerbum! ludibrio eſſe urbis gloriam, & populi Romani nomen, hominum conventu atque multitudine: piratico myoparone in portu Syracuſano de claſſe populi Romani triumphum agere piratam; cum praetoris nequiſſimi inertiſſimique oculos praedonum remi reſpergerent? Poſtea quam e portu piratae non metu aliquo affecti, ſed ſatietate exierant, tum

Suppeditare poſſent] Legendum opinor *poſſet*, numero ſingulari: ut ſit ſufficere & ſatis eſſe poſſet. Idem lib. I. Offic. *ob eaſque cauſas ſtudeat parare ea quæ ſuppeditant & ad cultum & ad victum.* Hott. Vere Hottomannus. Vulgata triviale ſapit. Cic. III Philipp. *Si vita ſuppeditaſſet.* in 2. Catul. *Sed ſi*

morum librorum, quos conſuluerunt editores ante Lambinum. Sane P. Francii liber vulgatam quoque tuetur. Quin & Cujaciani libri lectio videtur oratorum præceptis, ſive potius bonæ menti adverſari. Nam Cicero cum dixiſſet, ludibrio habitam eſſe Romæ gloriam & populi Romani nomen, quis credat il-

tum coeperunt quaerere homines cauſam illius tantae calamitatis. dicere omnes & palam diſputare, minime eſſe mirandum, ſi, militibus remigibuſque dimiſſis, reliquis egeſtate & fame perditis, praetore tot dies cum mulierculis perpotante, tanta ignominia & calamitas eſſet accepta. Haec autem iſtius vituperatio, atque infamia confirmabatur eorum ſermone, qui a ſuis civitatibus illis navibus praepoſiti fuerant: qui ex illo numero reliqui Syracuſas, claſſe amiſſa, refugerant. Dicebant, quos ex ſua quisque navi miſſos ſciret eſſe. Res erat clara: neque ſolum argumentis, ſed etiam certis teſtibus iſtius avaritia tenebatur.
39 Homo certior fit, agi nihil in foro & conventu tota die, niſi hoc quaeri a navarchis, quemadmodum claſſis ſit amiſſa. illos docere & reſpondere unumquemque, miſſione remigum, fame reliquorum, Cleomenis timore & fuga. Quod poſteaquam iſte cognovit, hanc rationem habere coepit. cauſam ſibi dicendam eſſe ſtatuerat jam ante quam hoc uſu veniret, ita ut ipſum priore actione dicere audiſtis. videbat, illis navarchis teſtibus, tantum hoc crimen ſuſtinere ſe nullo modo poſſe. conſilium capit primo ſtultum, verumtamen clemens. Cleomenem & navarchos ad ſe vocari jubet, veniunt. accuſat eos, quod hujuſmodi de ſe ſermones habuerint: rogat, ut id facere deſiſtant, & in ſua quiſque navi dicat ſe tantum habuiſſe nautarum, quantum oportuerit, neque quemquam eſſe dimiſſum. illi

Remigibus dimiſſis] Qua de re ſuperius dictum eſt. *Hottom.*

Navibus praepoſiti] Hos *navarchos* identidem appellat. *Idem.*

Iſtius audacia] An non potius nequitia, aut inertia, aut tale quippiam? Sed *audaciam* dixit pro temeritate & amentia: quod nullo legum metu afficiebatur. *Idem.* Certo locum hic non habet *audacia*. Reg. recte *avaritia*, quod ſententia poſtulat. Cur enim remiges erant dimiſſi, cur reliqui, quos non dimiſerant, enecabantur fame? vitio Verris avaritiae. Inf. cap. 41. *Vt aliis cauſſam calamitatis attribueret, quae omnis propter avaritiam ipſius accidiſſet.* Ibid. *iſtius avaritia navibus exinanitis.* Graev.

Hanc rationem habere capit] Hoc conſilii capere: ita ſuae cauſae defenſionem meditari. *Hottom.*

Quam hoc uſu venerit] *Veniret*, ſententia poſtulat. Hoc autem Aſconius Verrina quarta interpretatur, contingeret. *Idem.*

Cleomenem & navarchos] In Reg. non eſt *Cleomenem &c.* dein in eod. cod. non habentur *id facere deſiſtant &c.* ſed, *ut in ſua quiſque navi.*

& admonitum, haec ei ta
futuras: etiam plus ex nimia praetoris dili
nis in eo crimine futurum. Iam iſte erat h
tis in rebus uſus, ut publice quoque, qua
tatum litteris & tolli & referri juberet: q
intelligit ſibi nihil prodeſſe, poſtea quar
teſtibus auctoritatibuſque convincitur.
illorum confeſſionem, teſtificationem ſua

Illi enimvero] Significationem habet prompti & parati animi. Itaque ſæpe iratis accommodatur. *Hottom.*

Teſtificatione uteretur] Obſervanda conſuetudo, cujus ſimile exemplum extat in Quinctiana ſupra, unde intelligitur, *teſtificationem* ſcripturam fuiſſe illius rei, propter quam advocati teſtes eſſent, ipſorum teſtium annulis obſignatam. Quam conſuetudinem Venuleius ſignificans in L. curent, 22. D. de teſtibus. *curent*, inquit, *magiſtratus cujuſque loci teſtari volentibus & ſe ipſos & alios teſtes vel ſignatores præbere: quo facilius negotia explicentur, & probatio rerum ſalva ſit.* Idem.

Deriſum credo] Quia ſtatim conſilium mutavit, & aliam defenſionis rationem inſtituit. *Idem.*

A ſuis conſiliariis] Non qui ſuperius illud conſilium ei dederant: ipſe enim Verres ſua ſponte illud cœperat. Sic aliis locis ſæpe oſtendit, cum nullius neque

nimia diligentia,
quam defenſionis
ferebat. *Idem.*

Iam iſte erat] I
ſas illas teſtificati
gebat: verum etia
tatum litteras co
Verrina IV. dictum

Ubi hoc vides] N
taſſe ſexta hæc ora
poterit, in qua
exponit, qui Sicu
varchos falſo proc
mnatos, acerbiſſi
Idem.

*Ubi hoc videt, ill
ſtificationem ſuam,
jumento futuras*]
profectæ ſunt aut
antiquos diſcipuli
ab his marginibus
rati ſunt non Tull

nullo adjumento futuras, init conſilium, non improbi praetoris, nam id quidem eſſet ferendum, ſed importuni atque amentis tyranni. ſtatuit, ſi hoc crimen extenuare vellet, nam omnino tolli poſſe non arbitrabatur, navarchos omnes, teſtes ſui ſceleris, vita eſſe privandos. Occurrebat illa ratio: quid Cleomene fiet? poterone animadvertere in eos, quos dicto audientes eſſe juſſi? miſſum facere eum, cui imperium poteſtatemque permiſi? poterone eos afficere ſupplicio, qui Cleomenem ſecuti ſunt: ignoſcere Cleomeni, qui ſecum fugere & ſe conſequi juſſit? poterone in eos eſſe vehemens, qui naves inanes non modo habuerunt, ſed etiam apertas: in eum diſſolutus, qui ſolus habuerit conſtratam navem, & minus exinanitam? pereat Cleomenes una. Vbi fides? ubi exſecrationes? ubi dextrae complexuſque? ubi illud contubernium muliebris militiae in illo delicatiſſimo litore? fieri nullo modo poterat, quin Cleomeni parceretur. Cleomenem vocat. dicit ei, ſe ſtatuiſſe animadvertere in omnes navarchos: ita ſui periculi rationes ferre ac poſtulare. Tibi uni parcam, & totius iſtius culpae crimen, vituperationemque inconſtantiae potius ſuſcipiam, quam ut in te ſim crudelis, aut tot, tam graves teſtes vivos incolumesque

qua ſignificaretur, quid velit verbum *tabulas*, nimirum in quibus ſcripta ſit illorum confeſſio, quæ eadem eſſet ſua teſtificatio. Nam primo vides alterutrum abundare, *illorum confeſſionem*, &c. *tabulas*. Cur enim addidiſſet *tabulas*, ſi jam meminiſſet *confeſſionis*, & *teſtificationis*. Dein cur diceret *teſtificationem ſuam*, quæ a navarchis data erat de illius actis; potius dicendum fuiſſet, *teſtificationem illorum*. Nam *teſtificatio mea* non eſt teſtimonium, quod de rebus meis ab aliis mihi datur, ſed qua ego teſtatum facio, quid norim, aut quæ mea ſit de alterius negotio ſententia. Cic. 1 ad fam. 1 Pompeius *egit tuam cauſſam* &c. *cum ſumma teſtificatione tuorum in ſe officiorum, & amoris erga te ſui.* Hæc non poteſt Lentuli teſtificatio dici, ſed Pompeii. Nullus plane dubito Tullium ſcripſiſſe: *Vbi hoc videt, tabulas ſibi nullo adjumento futuras*. Græv.

Verum etiam apertas] *Conſtratas naves* (ut ſuperius docui) *apertis* opponit: quæ cum tectæ non eſſent, hoſtium telis patebant: quominus prædonibus reſiſtere potuerunt. *Hottom.*

Vbi execrationes] Pactiones jurejurando & devotione capitis ſancitæ, atque confirmatæ. *Idem.*

Vbi illud contubernium] Qui in militia ſub iiſdem tabernaculis ſunt, *contubernales* appellantur. Irridet illa Verris caſtra æſtiva Veneria. *Idem.*

Inconſtantia] Quod in pari cauſa diſſimilia jura conſtituam. *Idem.*

Quam ut in te ſim crudelis] Sic reſcripſit ex Reg. Vulgo *aut*. Grævius.

quoniam ita neceſſe eſt: ſed poſt aliquid
41 iſte nobis obſtare poſſit. Haec poſt
conſtituta ſunt, procedit iſte repente
flammatus ſcelere, furore, crudelitate:
navarchos vocari jubet. Qui nihil m
ſuſpicarentur, ſtatim accurrunt. Iſte h
ris innocentibuſque injici catenas impe
illi fidem populi Romani, & quare id
Tunc iſte hoc cauſae dicit, quod claſſe
prodidiſſent. Fit clamor & admiratio
eſſe in homine impudentiam atque aud
cauſam calamitatis attribueret, quae om
ritiam ipſius accidiſſet: aut, cum ipſe pra

In Phalargum Centuripinum] Reg. *In Phalacum Centuripinum.*

Secum fuiſſet una] Poſterius dicit, propterea quod in ejus quadriremi Cleomenes vectus eſſet. *Hottom.*

In præſentia, inquit Cleom.] Legendum fortaſſe eſt, *in præſenti*, inquit Cleom. *Lambinus.* Cave hic audias Lambinum. Nam ſic ſæpe veteres: Terent. Phorm. *Proviſum eſt, ne in præſentia hæc hinc abeat.* Liv. XLII: *Occultiora quædam agebantur, quæ in præſentia inviſum quidem. & ſuſpectum Eumenem Romanis falſis gravioribus criminibus oneraront.* Grævius.

E prætorio] Non e loco quo ...

Implorare fidem
ſocii & fœderati,
ſtibus ac prædonib
Implorare illi fidem
cet Gulielmio qu
dem prætoris. ſic &
tuam quæ nuſquam
vero editio prima
preſſerunt iſtud pe
tamen, hæreo. G
Prætoris, & ſic ſcri

Fit clamor, & a
cti quidam legend
muratio populi. La
mur ibi ſupervacu

putaretur, aliis proditionis crimen inferret: deinde hoc quintodecimo die crimen eſſe natum, poſtquam claſſis eſſet amiſſa. Cum haec fierent, quaerebatur, ubi eſſet Cleomenes? non quo illum ipſum, cujuſmodi eſſet, quiſquam ſupplicio propter illud incommodum dignum putaret. nam quid Cleomenes facere potuit? non enim poſſum quemquam inſimulare falſo, quid, inquam, magnopere Cleomenes facere potuit, iſtius avaritia navibus exinanitis? atque eum vident ſedere ad latus praetoris, & ad aurem familiariter, ut ſolitus erat, inſuſurrare. Tum vero omnibus indigniſſimum viſum eſt, homines honeſtiſſimos, electos ex ſuis civitatibus, in ferrum atque in vincla conjectos, Cleomenem, propter flagitiorum ac turpitudinis ſocietatem, familiariſſimum eſſe praetori. Apponitur his tamen accuſator Naevius Turpio quidam, qui, C. Sacerdote praetore, injuriarum damnatus eſt, homo bene appoſitus ad iſtius audaciam: quem iſte in decumis, in rebus

arbitraretur accipiendum erit παθητικῶς. quod neque novum, neque mirum, neque in hoc verbo, neque in ſimilibus, videri debet. *Lambinus.* *Praedonum ſocius putaretur*] Malebat Gulielmius e mſſ. Lamb. & Cujac. *ſocius arbitraretur*, παθητικῶς. Sic infra pro Murena: *denique bellum confectum arbitraretur.* ubi male Lambinus *arbitrantur.* Gruter.

Cum hac fierent] Vetus liber, *cum hac ita fierent.* F. Vrſinus.

Cujuſmodi eſſet] *Cujuſmodi*, pro *cujuſcunque modi*: ut in epiſt. ad Marcellum, *Cogitandum tibi tamen eſſet, Romane an domi tua, cujuſmodi res eſſet, an Mitylenei aut Rhodi malles vivere.* Hott. *Cujuſmodi eſſet*] Pro *cujuſcunque modi*, ut alibi aliquoties. malebat tamen P. Manutius *cujuſcuiuſmodi.* Lambinus edidit, *cuicuimodi.* ſed non adprobantibus mſſ. *Gruterus.*

Quid, inquam, magnopere potuit Cleomenes facere] Quid potuit dici concinnius? At ſi Quintiliani verba ſpectemus, alium ordinem conſervavit. Sic enim libro Inſtit. IX. ſcribit, *Interim ſententia quidem repetitur, ſed eodem verborum ordine. Quid Cleomenes facere potuit, (non enim poſſum q. i. f.) quid inquam Cleomenes magnopere facere potuit?* Hottom.

Atque eum vident ſedere ad latus] Dictum videtur pro ſtatim: ut in illo Virgilii, *Atque illum in praeceps prono rapit alveus amni.* de quo Gell. lib. x. cap. ult. *Idem.*

Electos ex ſuis civitatibus] Qui navibus præponerentur. *Idem.*

Propter flagitiorum ac turpitudinis ſocietatem] Quod ſuperius militiæ muliebris contubernium appellavit. *Idem.* Reg. *turpitudinum.* ſtatim idem: *familiariſſimum praetori.* Græv.

Injuriarum damnatus] Significat illum infamem fuiſſe: ac propterea ad accuſationem non admittendum. *Hottomannus.*

In decumis] In decumanis territandis, ut ſe calumniæ metu certa pecunia liberarent. *Idem.*

..., implorant. Pater aderat Dexio
homo nobiliſſimus, hoſpes tuus, cujus
quem hoſpitem appellaras. cum cum ill
miſeria videres praeditum, non te ejus
ſenectus, non hoſpitii jus atque nome
quam ad partem humanitatis revocare po
ego hoſpitii jura in hac tam immani bell
ro? qui Sthenium Thermitanum, hoſpit
jus domum per hoſpitium exhauſit & ex
ſentem in reos retulerit, cauſa indicta,
rit, ab eo nunc hoſpitiorum jura atque
mus? cum homine enim crudeli nobis r
fera atque immani belua? te lacrymae p
centis filii periculo non movebant, cum pa

Proclamant] Teſtantur ſe paratos eſſe judicio ſuos liberos & propinquos defendere. *Hottom.*

Quem hoſpitem appellaras] Videtur ſignificare jus hoſpitii non ſolo facto, id eſt diverſando contrahi ſolitum, ſed certis quibuſdam & ſolennibus verbis uti ſolitos fuiſſe. *Idem.*

Eum cum illa auctoritate, ætate, miſeria vid. præd.] Sic repoſui, conjectura ductus. nam *cum viderem*, in vulgatis libris & nonnullis manuſcr. ita legi, *auctoritate, & miſeria*, &c. in aliis non eſſe copulationem. & ...

cem *auctoritate*, eſſ
ditam: & ita legend
tate, & miſeria vi
Verum tamen judi
Lambinus. Cum illa
ria videres præditum
quæ interponit. ſim
qui quod Cujacianus
lam, divinat. *cum*
ſeria videres perditum
res, cum hoſpitem
ctoritate Prætoris e
quam, hoſpitem t

liquiſſes, filium tecum haberes? te neque praeſens filius de liberorum caritate, neque abſens pater de indulgentia patria commonebat? Catenas habebat hoſpes tuus Ariſteus, Dexionis filius. quid ita? Prodiderat claſſem. quod ob praemium? deſeruerat exercitum. quid Cleomenes? ignavus fuerat. At eum tu ob virtutem corona aurea donaras. Dimiſerat nautas. tu ab omnibus mercedem miſſionis acceperas. Alter parens ex altera parte erat Herbitenſis Eubulida, homo domi ſuae clarus & nobilis: qui, quia Cleomenem in defendendo filio laeſerat, nudus pacne eſt deſtitutus. Quid erat autem, quod quiſquam diceret, aut defenderet? Cleomenem nominare non licet. At cauſa cogit. Moriere, ſi appellaris. numquam enim iſte cuiquam eſt mediocriter minatus. At remiges non erant. Praetorem tu accuſas? frange cervices. Si neque praetorem, neque praetoris aemulum appellare licebit,
cum in his duobus tota cauſa ſit: quid futurum eſt? Dicit 43
etiam cauſam Heraclius Segeſtanus, homo domi ſuae ſummo loco natus. Audite, ut veſtra humanitas poſtulat, judices. audietis enim de magnis incommodis injuriisque ſociorum. Hunc ſcitote fuiſſe Heraclium in ea cauſa; qui propter gravem morbum oculorum tum non navigarit, & juſſu ejus, qui poteſtatem habuit, cum commeatu Sy-

Quod ob praemium? deſeruerat exercitum. &c.] Cujacii liber non admiſit vocem *exercitus*, quod rejicit quidem Lambinus, ſed non Gulielmius, ut ſubintelligatur *claſſem*. Gruterus.

Cleomenem laeſerat] In eum enim culpam fugæ contulerat. *Hottom.*

Nudus pæne eſt deſtitutus] Dixi ſuperius de hoc verbo, & exemplis docui, uſurpari ſolitum pro *conſtitutus*. Idem. Vid. illius notas in Act. III, 26.

Cleomenem nominare] Qui cum eſſet Imperator a Verre præpoſitus, ſecum omnes fugere & ſe conſequi juſſerat. *Hottom.*

Praetoris aemulum] Videtur jam imitatorem ſignificare, hoc eſt, qui poteſtate atque imperio Verrem referret. Superius tamen de eo ipſo ſic locutus eſt: *Si eum non tanquam virum, at tanquam aemulum remo viſſet.* Idem.

In ea cauſa] Paulo poſt dicet: *In eadem cauſa*, id eſt, iiſdem criminibus appetitum. *Idem.*

Ejus qui poteſtatem habuit] Cleomenis, Imperatoris a Verre præpoſiti. *Idem.*

In commeatu] Vetus liber, *cum commeatu*: quod probabilius videtur. *Idem.*

Cum comeatu Syracuſis manſerit] Eſt a veteri libro Hottomanni. nam noſtri ſane & Cujac. item antiquitus typis formati, *in comeatu.* Gruterus. Recepit *cum commeatu* etiam Lambinus, & Michaël

... habent in nonnulla hujuſcem
mina, homo quamdiu vixit domi ſuae no
mortem tota Sicilia clarus & nobilis. i
tantum animi fuit, non ſolum ut iſtum li
nam id quidem, quoniam moriendum
periculo ſe facere intelligebat: verum, n
ta, cum lacrymans in carcere mater noctc
deret, defenſionem cauſae ſuae ſcripſit:
nemo eſt in Sicilia, quin habeat, quin le
ſceleris & crudelitatis ex illa oratione con

chaël Brutus. *cum commeatu* eſt impetrato commeatu, ſeu poteſtate domi manendi. Suet. Tib. 72. *Quod commeatu abſuturus e convivio egrediens manum ſibi oſculandi cauſſa apprehendiſſet.* Græv.

Etenim tunc eſſet hoc animadverſum] Mire addidit pronomen *hoc*, quod nullo pacto huic loco congruit. Longius ergo κατ' ἔννοιαν refertur: nimirum, utrum in navi aliqua eſſet, an non. *Hottom.*

Homo, quamdiu vixit, domi ſua, non ſolum poſt mortem] Quamvis hic locus videatur integer & emendatus, neque quidquam varietatis in codicibus manuſcript. repererim, præterquam quod vox, *tota*, ab eis abeſt, &, *Siciliam*, in eiſdem legatur, non prætermittenda tamen, neque diſſimulanda eſt ingenioſa Memmii conjectura. Sic igitur conjiciebat ille eſſe potius legendum ...

plana, ſi ſcribas, *H... xit, domi ſua, poſt mor... tus & nobilis.* In patri... æſtimatus, quamdiu ſ... mortem totam Sicili... eſt pervagata cum ma... propter illam defenſi... carcere ſcripſit. Ma... quem vide. Videtur in... te verſu, *non ſolum ut* ... Grævius.

Domi ſua] In civit... Vivus notus erat in pat... ta Sicilia. *Hottom.*

Defenſionem cauſa ... ἀπολογίαν interpretatu... *ſionem cauſa ſua ſcripſit* ... λόγον, legendum vi... Nam, niſi propter na...

locet, quot a civitate ſua nautas acceperit: quot & iti quemque dimiſerit, quot ſecum habuerit: item ːteris navibus dicit. quae cum apud te diceret, virgis i verberabantur. Ille morte propoſita, facile dolorem oris patiebatur. clamabat, id quod ſcriptum reliquit, us eſſe indignum, plus impudiciſſimae mulieris apud Cleomenis ſalute, quam de ſua vita lacrymas matris e. deinde etiam illud video eſſe dictum, quod, ſi : vos populus Romanus cognovit, non falſo ille jam ſa morte de vobis praedicavit: non poſſe Verrem s interficiendo crimina ſua exſtinguere: graviorem l ſapientes judices ſe fore ab inferis teſtem, quam ſi s in judicium produceretur: tum avaritiae ſolum, ſi ːet: nunc, cum ita eſſet necatus, ſceleris, audaciae, elitatis teſtem fore. Iam illa praeclara, non teſtium o catervas, cum tua res ageretur, ſed a diis mani- innocentium poenas, ſceleratorumque furias in ı judicium eſſe venturas: ſeſe ideo leviorem caſum ı fingere, quod jam ante aciem ſecurium tuarum, ique, tui carnificis, vultum & manum vidiſſet, in conventu civium Rom. juſſu tuo ſecuri cives ı. ferirentur. Ne multa, judices; libertate quam ɔciis dediſtis, hac ille in acerbiſſimo ſupplicio miſer- ri-

iti] Quo pretio a Verre definito lituto. *Hottom.*

illa praeclara] Subaudi, quæ in apologia conſequebantur. *Idem.*

ratorumque furias] Quibus Verercerat, niſi forte ſcelerum po ːndum ſit, quod conſuetudo po- *Idem.* *Sceleratorumque furias*] um fortaſſe eſt, *ſcelerumque tuo-ias.* doctus quidam totum hunc ſic legendum putat: *Sed etiam a ibus innocentium, pœnas ſcelerum, atque furiis, in tuum judicium turas.* Lamb. *Sceleratorumque* Liber Cujacii, *ſcelere quamque* Lambinus heic varie ſe torquet: clara eſt. vocat *furias ſcelerato-rum*, quia deſtinatæ ſunt ideo, ut crucient *ſceleratos*. Gruterus.

Seſtiique ſui carnificis] Obſervandum, unum aliquem de lictoribus carnificis munus præcipue obiiſſe: nam in ſequenti pagina hunc *lictorem* appellat. *Hottomannus.*

Hac ille in acerbiſſimo] Libri veteres habent, *hanc, ille*, &c. fortaſſe non male, ut intelligamus, verbum, *abutor*, junctum eſſe cum accuſandi caſu: quod Plauto, & Terentio eſt magis uſitatum. Præterea liber unus manuſcriptus habet, *libertatem quam.* quod eadem ratione tueri poſſumus. Licet etiam dicere, *libertatem quam*, poſitum eſſe, comicorum more, pro, *quam li-ber-*

omnes. Hic cuncti Siculi, fideliſſimi a
ſocii, plurimis affecti beneficiis a majori
ter commoventur, & de ſuis periculis fc
bus pertimeſcunt. Illam clementiam ma
noſtri imperii in tantam crudelitatem
que eſſe converſam? condemnari tot hc
pore nullo crimine? defenſionem ſuorun
torem improbum ex indigniſſima mor
quaerere? Nihil addi jam videtur, judic
probitatem, amentiam crudelitatemqu
nihil videtur. nam ſi cum illorum imp

bertatem. Lambinus. *Libertate quam vos &c. hac ille*] Cujacii liber, *libertatem quam vos &c. hanc ille.* quod placet Gulielmio, nec diſplicebat etiam Lambino. *Abuti* heic eſt largius *uti*. Grut.

Hac ille eſt abuſus] *Abuſus* ad extremum uſus, ut nihil reliqui fecerit quaſi diceret, univerſam illam libertatem conſumpſit, ea quoad licuit eſt uſus, nihil prætermiſit. Similiter Verr. III. *Niſi omni tempore, quod mihi lege conceſſum eſt, abuſus ero quatere.* Hott.

Et de ſuis periculis, fortuniſque omnibus, &c.] Quidam legendum putant, *& de ſuis pecuniis, &c.* Lamb. *Fortuniſque omnibus pertimeſcunt*] Mallet Gulielmius, *fort. communibus.* ſicque fere loquitur noſter, infra cap. 46. pr. ceterum ...

do, dicitur, *inhu*
tas imperii. Scri
Illam clementiam
ſtri imperii in tant
nitatemque eſſe co
clementiæ crudeli
manitas. Inferius
tibus ſpe noſtri imp
tis ſuſcepti educati
nefariam immanit
curem funeſtam eſſ
mendationem me
excerpto biennio
ram, accepi, in q
pro vulgato *inhum*
men cap. 46 recte
ibi dicitur qui
exuit. ...

longe omnes multumque ſuperabit. ſed ſecum ipſe certat; id agit, ut ſemper ſuperius ſuum facinus novo ſcelere vincat. Phalargum Centuripinum dixeram exceptum eſſe a Cleomene, quod in ejus quadriremi Cleomenes vectus eſſet: tamen quia pertimuerat adoleſcens, quod eandem ſuam cauſam videbat eſſe, quam illorum, qui innocentes peribant: ad hominem accedit Timarchides: a ſecuri negat ei eſſe periculum: virgis ne caederetur monet ut caveat. Ne multa, ipſum dicere adoleſcentem audiſtis, ſe ob hunc virgarum metum pecuniam Timarchidi numeraſſe. Levia ſunt haec in hoc reo crimina. metum virgarum navarchus nobiliſſimae civitatis pretio redemit: humanum eſt. alius, ne condemnaretur, pecuniam dedit: uſitatum eſt. non vult populus Romanus obſoletis criminibus accuſari Verrem: nova poſtulat, inaudita deſiderat: non de praetore Siciliae, ſed de crudeliſſimo tyranno fieri judicium arbitratur. Includuntur in carcerem con- 45
demnati, ſupplicium conſtituitur in illos. ſumitur de miſeris parentibus navarchorum, prohibentur adire ad filios, prohibentur liberis ſuis cibum veſtitumque ferre. Pa-

Sed ſecum ipſe certat: id agit] Videtur rectius ut eſt in antiquo, *ſed cum ſecum ipſe certet, id &c.* F. Vrſinus.

In ejus quadriremi] Ei enim Phalargus præpoſitus a ſua civitate fuerat. Summum tamen in ea imperium Cleomenes obtinebat. *Hottom.*

Homo nobiliſſimus ſuæ civitatis] Sic reſtitui approbata Memmii conjectura. nam lectio vulgata, *navarchus nobiliſſimæ civitatis*, inepta eſt. Neque vero hujus ampliſſimi & doctiſſimi viri conjectura, librorum veterum auctoritate caret. ſic enim in eis legitur, *navarchus, homo nobiliſſ. ſumma civitatis.* Lambinus.

Humanum. alius, ne condemnaretur] Apud Quintilianum lib. IX. *Humanum eſt.* Hottom. Sic & Reg. cod.

Obſoletis] Tritis & uſitatis, quorum alii ante ipſum accuſati, condemnatique fuerant. *Hottom.* Pro *non vult* Reg. cod. *non velet.*

Sumitur de miſeris parentibus] Vehemens amplificatio, ſupplicium in liberos conſtituitur, de parentibus ſumitur. Parentum enim dolor & cruciatus quem ex eo ſuſcipiebant, quod adire ad ſuos filios prohiberentur, mortis illis inſtar erat. *Hott.* *Sumitur de miſeris parentibus*] Aſſenſus ſum Memmio, qui putat vocem, *navarchorum*, quæ in libris vulgatis ſequitur deinceps vocem, *parentibus*, eſſe ſupervacaneam, & ex annotatione natam. *Lamb.* Statim Reg. *de nefario tyranno.* Vulgg. *crudeliſſimo.*

Prohibentur adire filios] Sic Reg. cod. omiſſo *ſuos.*

Veſtitumque ferre liceat] Alii libri, *introferre.* Verumtamen apud Nonium Marcellum in dictione *ferre*, hanc lectionem offendimus. *Hottom.*

Niſi

...... ut cibum tibi intro ferre lice
recuſabat. quid, ut uno ictu ſecuris affi
tuo, quid dabis? ne diu crucietur? ne ſa
cum ſenſu doloris aliquo, aut cruciatu ſ
Etiam ob hanc cauſam pecunia lictori
gnum atque intolerandum dolorem! o g
que fortunam! non vitam liberum, ſe
tem pretio redimere cogebantur parc
etiam adoleſcentes cum Seſtio de eaden

Niſi ut filiorum extremum ſpiritum excipere liceret] Quinct. lib. IX. cap. extremo, *Sicut illud. Ore ſpiritum excipere liceret: ſi jungas, laſcivi carminis eſt: ſed interpunctis quibuſdam, & tribus quaſi initiis fit plenum auctoritatis.* Quibus ex verbis perſpicuum eſt, ita illum hunc locum legiſſe, ut vocem *ore*, interponeret, quo in loco diu multumque addubitavimus, donec apud Nonium Marcellum in dictione *excipere*, ſic ſcriptum offendimus, *Filiorum extremum ſpiritum ore excipere liceret:* & poſtea apud Servium in quartum Æneid. Significat autem Fabius laſcivum carmen hoc futurum ſine illis interpunctis fuiſſe: quod ſpiritus alterius ore oſculando excipitur. *Hottom.* *Niſi ut filiorum extremum ſpiritum ſibi ore excipere liceret*] Sic legit Quintil. ſic eſt ſcriptum in lib. manuſcript. Paullo tamen aliter profertur apud Nonium Marcel-
lum: ...

Extremus ſi q
Ore legam.
Sin in illis deſic
in Victorii, R.
edd. nec in Fra
rem. Iuſtin. xx
riculo ſpiritus ſui
viri ſpiritus excip
Aderat janitor
toris] In eodem
eodem cap. legit
& carnifex. ſed
pertineret, neglig
promptit. In lib.
locum integrum
recepta lectione c
Ut cibum tibi in
nemo recuſabat]
hoc modo, *ut c*
ferre liceat, tant
ſane ſic antea lo
...

illo ictu loquebantur. idque poſtremum parentes ſuos li-
beri orabant, ut levandi cruciatus ſui gratia lictori pecu-
nia daretur. Multi & graves dolores inventi parentibus
& propinquis; multi. verumtamen mors ſit extrema. non
erit. Eſt ne aliquid ultra, quo progredi crudelitas poſſit?
reperietur. nam, illorum liberi cum erunt ſecuri percuſſi
ac necati, corpora feris objicientur. hoc ſi luctuoſum eſt
parenti, redimat pretio ſepeliendi poteſtatem. Onaſum
Segeſtanum, hominem nobilem, dicere audiſtis, ſe ob
ſepulturam Heraclii navarchi pecuniam Timarchidi di-
numeraſſe. Hoc (ne poſſis dicere: patres enim veniunt, a-
miſſis filiis, irati,) vir primarius, homo nobiliſſimus, dicit:
neque de filio dicit. Iam hoc quis tum fuit Syracuſis quin
audierit, quin ſciat, has per Timarchidem pactiones ſe-
pulturae cum vivis etiam illis eſſe factas? non palam cum
Timarchide loquebantur? non omnes omnium propin-
qui adhibebantur? non palam vivorum funera locaban-
tur? Quibus rebus omnibus actis atque deciſis, produ-
cuntur e carcere & deligantur ad palum. Quis tam fuit 46
illo tempore durus & ferreus, quis tam inhumanus, prae-
ter unum te, qui non illorum aetate, nobilitate, miſeria
commoveretur? ecquis fuit, quin lacrymaretur? quin
ita calamitatem putaret illorum, ut fortunam tamen
non

Cruciatus ſui gratia &c.] Malebat deleri *gratia* Guilielmius. *Gruterus.*

Redimat pretio] Ita ex hoc quoque parentum gemitu & dolore certa merces comparabatur. *Hottom.*

Heraclii navarchi] Quem ſuperius *Furium* Latino nomine appellari dixit. *Idem.*

Patres enim veniunt] Senſus eſt. Dico de eo qui non filii, ſed alieni corporis ſepeliendi poteſtatem redemit pretio. præciſa tibi cavillandi occaſione, ac dicendi, credendum patribus non eſſe, quaſi huc teſtes veniant irati propter amiſſos filios. Itaque totum hoc (*ne poſſis d. p. e. v. l. a. irati*) parenteſi includenda ſunt. *Idem.* Et ſic cum Paullo Manutio interpunxi. *enim* hic poſitum pro *at enim*, *vero* ut ſæpe apud veteres poni multis docuerunt exemplis ad Plautum & Livium viri docti. *Gravius.*

Quis tum fuit Syracuſis, quin audierit] Sic Reg. cod. Vulgg. *qui non audierit.*

Vivorum funera locabantur] *Locari funus* proprie dicitur cum de funeris ſumptibus tranſigitur. itaque tranſlato hoc verbo uſus eſt, pro ſepeliendi poteſtatem redimere. *Hottom*

Producuntur e carcere & deligantur ad palum] Reg. cod. *producuntur e carcere, deligantur.* Mox idem: *Quis tam illo tempore ferreus.* ſine *durus &.*

Teri-

... ... poſſe ſanare. Etenin
ſunt mortui ſceleris tui teſtes, tamen e
neque tibi neque illis deſunt: tamen
mero navarchorum aliqui vivunt & ad
mihi videtur, ab illorum innocentium
ad hanc cauſam reſervavit. Adeſt Phil
nus, qui, quia cum Cleomene non fug
praedonibus & captus eſt: cui calamitas
niſi captus a piratis eſſet, in hunc praed
incidiſſet. dicit is pro teſtimonio de miſſi
de fame, de Cleomenis fuga. Adeſt Cen
largus, in ampliſſima civitate ampliſſimo
dem dicit, nulla in re diſcrepat. Per deos i
dices, quo tandem animo ſedetis? aut hae
dum auditis? Vtrum ego deſipio, & plus

Periculum autem commune] Nam cum ſemel fœderum & ſocietatis jura violata eſſent, idem poſtea ſociis omnibus accidere poſſe cogitabant. *Hottom.*

Avaritia vulnera] Quia propter Verris avaritiam, calamitas illa navalis accepta erat: cum neque militum neque remigum in navibus ſatis eſſet. certum enim pretium ob cujuſque miſſionem acceperat. *Idem.*

Neque tibi, neque illis deſunt] Qui te non avaritiæ, ſed crudelitatis arguant, & propinquorum ſuorum ...

... oſtendit, ut ea q
appellant. *Idem.*

Phalargus Centuri
rius dixit pecunian
garum metum dim
Plus quam ſatis o
ni me conjunctim
giſſe. Veteres tam
impreſſi conſentiu
quam ſatis eſt] Sic h
plus quam ſatis opus
poteſt. nam alteru

doleo in tanta calamitate miſeriaque ſociorum? an vos
quoque hic acerbiſſimus innocentium cruciatus, & moe-
ror pari ſenſu doloris afficit? Ego enim cum Herbi-
tenſem, cum Heraclienſem ſecuri eſſe percuſſum dico,
verſatur mihi ante oculos indignitas calamitatis. Eo- 47
rumne populorum cives, eorumne agrorum alumnos,
ex quibus maxima vis frumenti quotannis plebi Ro-
manae illorum operis ac laboribus quaeritur, qui a pa-
rentibus, ſpe noſtri imperii, noſtraeque aequitatis, ſu-
ſcepti educatique ſunt, ad C. Verris nefariam imma-
nitatem, & ad ejus ſecurem funeſtam eſſe ſervatos?
Cum mihi Tyndaritani illius venit in mentem, cum
Segeſtani, tum jura ſimul civitatum atque officia con-
ſidero. quas urbes P. Africanus etiam ornandas eſſe ſpo-
liis hoſtium arbitratus eſt, eas C. Verres non ſolum
illis ornamentis, ſed etiam viris nobiliſſimis nefario ſce-
lere privavit. En quod Tyndaritani libenter praedicent:
Nos in ſeptemdecim populis Siciliae numeramur: nos
ſem-

abeſt Cujaciano. *Gruterus.* Cum in Cujaciano libro optimo & Regio non reperiatur, & ſententia id reſpuat, cur non cum Manutio & Lambino id nos quoque repudiemus? *Gravius.*

Doleo in tanta calamitate] Cujac. non habet præpoſitionem *in*, & poterat abeſſe. *Gruterus.*

Eorumne agrorum alumnos] Primum hæc vox viſitur hoc loco. hactenus enim editi, *agr. colones*, ſatis ruſtice. noſtrum illud nititur fide Palatinorum duorum. ſed & alluſit Cujacianus, in quo *alunnus.* Idem. *Alumnos* habetur etiam in Regio, & Francii libro.

Spe noſtri imperii] Sperantibus fore ut libertatem innatam ſub imperio veſtro retinerent. *Hottom.* Bonis reip. temporibus, homines uxores ducebant & operam dabant liberis, at malis temporibus, cum aut tyranni rerum potirentur, aut bellis civilibus reſpublica agitaretur, alieni erant a conjugiis, aut ab uxorum complexu abſtinebant, ne liberos tollerent, ſi quos tulerant, exponebant, ne in ſpem eſuritionis aliorumque graviorum malorum adoleſcerent. De felicibus temporibus Senec. 1 de clem. 15: *Tollere filios cupiunt, & publici mali indicta ſterilitas recluditur.* Exemplo ſui temporis declarat Plinius in Panegyrico notavit, ubi agit de communi omnium hominum gaudio tempore Trajani: *Fiminas etiam tunc fæcunditatis ſuæ maxima voluptas ſubiit, cum cernerent, cui Principi cives, cui Imperatori milites peperciſſent.* Contrarium de malis temporibus aut metu malorum temporum eſt apud Sueton. in Caligula, ubi agit de morte Germanici, & magno omnium moerore: *Lapidata ſunt templa, ſubverſa Deum aræ, lares a quibuſdam familiares in publicum abjecti, partus conjugum expoſiti.* Græv.

Spoliis hoſtium] Qua de re ſuperiore oratione dictum eſt. *Hottom.*

In ſeptendecim populis Siciliæ] Qui a fide atque amicitia populi Romani defecerunt, & arma pro Carthaginienſibus tulerunt. *Idem.*

Patis

ſemper in omnibus Punicis Sicilienſibuſque bellis amicitiam fidemque populi Rom. ſecuti ſumus: a nobis omnia populo Romano ſemper & belli adjumenta, & pacis ornamenta miniſtrata ſunt. Multùm vero haec his jura profuerunt in iſtius imperio ac poteſtate. Veſtros quondam nautas contra Karthaginem Scipio duxit. at nunc naves contra praedones paene inanes Cleomenes ducit. Vobiſcum Africanus hoſtium ſpolia, & praemia laudis communicavit. at nunc per me ſpoliati, nave a praedonibus abducta, ipſi in hoſtium numero locoque ducemini. Quid vero? illa Segeſtanorum non ſolum litteris tradita, neque commemorata verbis, ſed multis officiis illorum uſurpata & comprobata cognatio, quos tandem fructus hujuſce neceſſitudinis in iſtius imperio tulit? Nempe hoc fuit jure, judices, ut ex ſinu patris nobiliſſimus adoleſcens, & e complexu matris ereptus innocens filius iſtius carnifici Seſtio dederetur. Cui civitati majores noſtri maximos agros atque optimos conceſſerunt, quam immunem eſſe voluerunt, *haec tanta apud te cognationis, fide-

velint, tenebuntur, ſi vos eos deſeretis? ad ſenatum venient, qui de Verre ſupplicium ſumat? non eſt uſitatum, non ſenatorium, ad populum Romanum confugient? facilis eſt cauſa populi. legem enim ſe ſociorum cauſa juſſiſſe, & vos ei legi cuſtodes ac vindices praepoſuiſſe dicet. Hic locus eſt igitur unus, quo perfugiant: hic portus, haec arx, haec ara ſociorum: quo quidem nunc non ita confugiunt, ut antea in ſuis repetendis rebus ſolebant. non argentum, non aurum, non veſtem, non mancipia repetunt: non ornamenta, quae ex urbibus faniſque erepta ſunt. metuunt homines imperiti, ne jam haec populus Romanus concedat, & jam fieri velit. Patimur enim jam multos annos, & ſilemus, cum videamus, ad paucos homines omnes omnium nationum pecunias perveniſſe. quod

Ad Senatum devenient &c.] Emendat Lambinus, *venient:* Guilielmius litera mutata, *ad Senatumne venient?* Sic pro Murena: *Quo ſe miſer vertet? domumne.* pro Flacco: *Quem implorem? Senatumne?* Grut. *Venient* eſt in Regio cod. ſed & in praeced. *deſeretis*, melius, quam vulgatum *deſeritis*. ſtatim idem codex: *quid ut de Verre ſupplicium ſumant.* Totus locus ſic eſt ſcribendus: *Ad ſenatum venient? quid? ut de Verre ſupplicium ſumat? non eſt uſitatum, non eſt ſenatorum.* ſic enim idem pro communi *ſenatorium*. Graev.

Non eſt uſitatum, non Senatorium] Non enim in curia, ſed in foro judicia exercebantur: quippe quae non S. C. ſed populi lege conſtituta eſſent. *Hott.*

Facilis eſt cauſa populi] *Populus* enim nullis aliis de criminibus, niſi de perduellione judicabat. Caeterarum quaeſtionum lege certa judicia conſtituerat. *Idem.*

Legem enim ſociorum cauſa juſſiſſe] Legem de pecuniis repetundis, totam eſſe *ſociorum cauſa* conſtitutam, etiam in divinatione docuit. Nam civibus cum ſint ereptae pecuniae, civili fere actione, & privato jure eas repeti. *Idem.* Reg. cod. melius *legem enim ſe ſociorum cauſſa*. Graevius.

Haec arx ſociorum] In qua praeſidium ſuis fortunis conſtitutum eſſe arbitrantur. *Idem.* Haec verba non ſunt in Reg. cod.

Ne jam haec populus Romanus concedat] Cum furandi conſuetudinem ita vulgarem & communem & ab omnibus populi R. magiſtratibus uſurpatam animadvertant, putant id lege aliqua populi R. permiſſum & conceſſum eſſe. *Hott.*

Patimur enim jam multos annos, & ſilemus] Abeſt a veteribus aliquot libris vox *annos*, unde conjiciebat Ant. Auguſtinus legendum eſſe, *inultos*, pro *multos*. quae mihi lectio argutior ſane videtur, quam ea, quae in vulgaris libris invenitur: utri tamen accedam haereo. *F. Urſinus.* *Annos* omiſit Lambinus, & Gruterus. Sed Reg. cod. Victorii, Rob. Stephani, Manutii, & edd. vett. *annos* retinent. In P. Francii libro non reperitur. Vtraque ſcriptura poteſt ferri. Patimur multos annos ſc. tales fures, & provinciarum praedones. *Patimur multos* nimirum tales proconſules & propraetores, qui nudarunt provincias, ut ſuas ditarent domos. *Grav.*

Ad paucos homines omnes] Hoc eſt quod dicebatur Romam eſſe ἐπιτομὴν τῆς οἰκουμένης. Hottom. *Omnes* non eſt in Reg. cod.

quod eo magis ferre aequo animo atque concedere videmur, quia nemo iſtorum diſſimulat, nemo laborat, ut obſcura ſua cupiditas eſſe videatur. In urbe noſtra pulcherrima atque ornatiſſima quod ſignum, quae tabula picta eſt, quae non ab hoſtibus victis capta atque apportata ſit? At iſtorum villae, ſociorum fideliſſimorum & plurimis, & pulcherrimis ſpoliis ornatae refertaeque ſunt. Vbi pecunias exterarum nationum eſſe arbitramini, quibus nunc omnes egent, cum Athenas, Pergamum, Cyzicum, Miletum, Chium, Samum, totam denique Aſiam, Achajam, Graeciam, Siciliam jam in paucis villis incluſas eſſe videatis? Sed haec, ut dico, omnia jam ſocii veſtri relinquunt & negligunt, judices. Ne publice a populo Romano ſpoliarentur, officiis ac fide providerunt. Paucorum cupiditati tum, cum obſiſtere non poterant, tamen ſufficere aliquo modo poterant. nunc vero jam ademta eſt non modo reſiſtendi, verum etiam ſuppeditandi facultas. itaque res ſuas negligunt. pecu-

atque veſte, domo ſua tota expilata, mentionem tuorum furtorum non facit: ſeſe ipſum abs te repetit, nihil amplius. totum enim tua libidine & ſcelere ex ſua patria, in qua multis virtutibus & beneficiis floruit princeps, ſuſtuliſti. Dexio hic, quem videtis, non quae publice Tyndari, non quae privatim ſibi eripuiſti, ſed unicum miſer abs te filium optimum atque innocentiſſimum flagitat. non ex litibus aeſtimatis tuis pecuniam domum, ſed ex tua calamitate cineri atque oſſibus filii ſui ſolatium vult aliquod reportare. Hic tam grandis natu Eubulida, hoc tantum, exacta aetate, laboris itinerisque ſuſcepit, non ut aliquid ex ſuis bonis recuperaret; ſed ut, quibus oculis cruentas cervices filii ſui viderat, iiſdem te condemnatum videret. Si per L. Metellum licitum eſſet, judices, matres illorum, uxo-

Domo ſua] Reg. *domu ſua*. Sic contra in Lael. *ſenato* pro *ſenatu* poſuit Cicero.

Princeps fuit] Omnes alii, *princeps floruit*, a quibus cur diſſentiam, cauſa nulla eſt. *Hott.* *In qua multis virtutibus & beneficiis princeps fuit*] Alii libri habent, *princeps floruit*. Lambin.

Non ex litibus aſtimatis] Inter *litem* & *rem* quantum intereſſet, fere non videbant. Itaque *lites aſtimare* Paedianus interpretatur, res ſive pecunias propter quas damnatus quis fuit, in ſummam redigere: quae ſumma de ipſius bonis exigeretur. *Dua res enim*, inquit, *damnationem conſequebantur: altera redditio pecunia iis ad quos pertinebat, altera exilium.* Hottom. *Non ex litibus aſtimatis tuis pecuniam domum*] Ant. Auguſtinus legit *ex litibus aſtimatis tuis non pecuniam domum*, felici, ut mihi videtur, conjectura. *F. Viſinus.*

Cineri atque oſſibus] Poſteaquam combuſtum cadaver erat, *oſſa* legebantur, & *in urnam* condebantur: exiſtimabant autem ſenſum aliquem iis ineſſe: quapropter ſolatium ſe dicit iis oſſibus quaerere. *Hottom.*

Hoc tantum itineris] Cum huc ex Sicilia ad judicium Verris venit. *Idem.* *Tantum* ex margine irrepſit, qua voce exponebatur *hoc itineris*; id enim eſt *tantum itineris*, tam longum iter. Plaut. Amphit. I, I.

——— *qui me confidentior*
Inventutis mores qui ſciam, qui hoc noctu ſolus ambulem?

Ibid.

Quis hic eſt homo, quem ante ades video hoc noctu?

Tam ſero. Sic etiam *id* accipitur. Plaut. Aſin. I, 54: *Nec puduit eum id atatis ſycophantias ſtruere.* I. in tanta aetate cum eſſet tam grandis natu. Nec tamen pugnabo, ſi quis praeferat vulgatum. *Gravius.*

Non ut aliquid ex hujus bonis] *Ex ſuis bonis*, multi veteres impreſſi; & ſic emenda. *Hottom.* *Non ut aliquid de ſuis bon. rec.*] Haec eſt integra, & vera ſcriptura. ceterae autem, & illa, *non ut aliquid ex hujus bonis recuperaret*, &c. & illa, *non ut aliquid ex hujus bonis uſurparet*, mendoſae ſunt. *Lambinus.*

Quibus oculis cruentas, &c.] Nam, ut ait Publius, *laſo doloris remedium inimici dolor.* Idem.

Iiſdem te] Reg. *is te* leg. *iis te*. Graev.

Si per L. Metellum] Hac ipſa de re quarta oratione queſtus eſt, quod aliquot teſtes Romam venire prohibuerit. *Hottom.*

ous grandes natu matres, & item parvuli l
rorum : quorum utrorumque aetas laborei
ſtriam meam, fidem & miſericordiam veſtra
bat. Itaque ad me, judices, praeter cetera:
rimoniam Sicilia detulit. lacrymis ego ad h
ria inductus acceſſi: ne falſa damnatio, ne c
catenae, ne verbera, ne ſecures, ne cruci
rum, ne ſanguis innocentium, ne denique
ſanguium corpora mortuorum, ne moeror
ac propinquorum magiſtratibus noſtris quae
eſſe. Hunc ego ſi metum Siciliae, damnati

Sororeſque veniebant] Hoc eſt venturæ erant. Solebant veteres uti hoc tempore de re, quæ certo futura erat, fierique debebat, quaſi jam facta. Tacit. VI an. 43 : *Ac ſi ſtatim interiora ceteraſque nationes petiviſſet, oppreſſa cunctantium dubitatio, & omnes in unum cedebant.* Pro omnes ei cedere volebant, acceſſuri erant. Iuſtin. XXXV, 1: *Orofernes ingrato animo, iniita cum Antiochenſibus pactione, offenſis tunc Demetrio, pellere ipſum regno, a quo reſtituebatur, conſilium cepit.* qui eum reſtituere volebat. Exempla hujus locutionis, quæ & in ſacris litteris, præſertim in divinorum vatum voluminibus, occurrunt non infrequenter, alibi attulimus plura. *Gravius.*

ab Errico Memmio nor
cturam, ſed veram & ge
ronis ſcripturam, ſing
judicioque prolatam, ſi n
quis mediocriter erudit
cium defuiſſe non dixiſſ
non videt, lectionem vu
lit lacrymis, eſſe ineptan
vix Latinam? *Lambin.*

*mis ego ad hæc, non gloria i
ne falſa*] Interpunctio ſ
nam illud *ſed* quod viſitu
ctione abeſt libro Cujacii
luit Brutus. Lambinus M
cturam admiſit. Guilielr
guebat legebatque; *requ
ad me &c. detulit. lacrimi*

per veſtram fidem & ſeveritatem dejecero, judices, ſatis officio meo, ſatis illorum voluntati, qui a me hoc petiverunt, factum eſſe arbitrabor. Quapropter ſi quem forte inveneris, qui hoc navale crimen conetur defendere, is ita defendat: illa communia, quae ad cauſam nihil pertinent, praetermittat; me culpam fortunae aſſignare, calamitatem crimini dare: me amiſſionem claſſis objicere; cum multi viri fortes in communi incertoque periculo belli & terra & mari ſaepe offenderint. Nullam tibi objicio fortunam. nihil eſt, quod ceterorum res minus commode geſtas proferas: nihil eſt, quod multorum naufragia fortunae colligas. ego naves inanes fuiſſe dico: remiges nautaſque dimiſſos: reliquos ſtirpibus vixiſſe palmarum: praefuiſſe claſſi populi Romani Siculum, perpetuo ſociis atque amicis Syracuſanum: te illo tempore ipſo, ſuperioribuſque diebus

Satis officio meo.] Qui totius Siciliæ rogatu hanc accuſandi provinciam ſuſcepi. *Hottom.*

Quapropter] Concuſſio eſt hujus criminis de claſſe amiſſa & a prædonibus capta atque incenſa. *Idem.*

Iſta defendat: illa communia] Nonnulli libri *is ita defendat*. Ego ſic probarem: *Is ita defendat, ut illa communia, &c.* Idem. Vetus liber. *Is ita defendat, illa crimina.* Muretus.

Me culpam fortuna aſſignare] Videtur legendum, *Culpam fortuna hominis aſſignare.* Itaque mox ita loquitur, *Nullam tibi objicio cauſam.* Hottom. *Me culpam fortuna tibi aſſ.*] Libris omnibus invitis, in quibus ita legitur, *me culpam fortuna aſſignare*, reponendum cenſeo, addito provocabulo, *tibi*, vulgatæ lectioni, *me culpam fortuna tibi aſſignare, calamitatem crimini dare:* quomodo olim edendum curavi. *Lambinus.* Hottomannus princeps vidit vocem deſiderari. Cujus vero conjectura probabilior ſit Hottomanni an Lambini ſine libris emendatioribus decidi non poteſt. In Regio quoque vox, quæ excidit, deſideratur. Aliquid vero inſerere contextui ſine libris religioni mihi fuit. Nam talia multa poſſunt fingi, quæ appoſite potuit dicere Cicero. ut *me culpam fortuna Verri, aut reo aſſignare.* Grævius.

Cum multi viri fortes] Guilielmius ex Cujaciano reponendum putabat, *multa.* non prohibuerim. *Gruterus.*

Sape offenderint] Hoc eſt clade afficerentur. vide quæ notavi ad lib. 1 ad fam. ep. 7. Sic Græcis, προσπταίειν. Herod. 1, 65: Ἐπὶ γὰρ Λέοντος βασιλεύοντος ἐ Ἡγησικλέος ἐν Σπάρτῃ τῶν ἄλλους πολέμους εὐτυχέοντες οἱ Λακεδαιμόνιοι πρὸς Τεγεήτας μούνους προσέπταιον. *Leonte & Hegeſicle Sparta regnantibus Lacedamonii in aliis bellis gerendis felices erant, adverſus ſolos Tegeates offenderunt.* Lib. 11, 161: Ἀποπέμψας γὰρ στράτευμα ὁ Ἀπρίης μέγα ἐπὶ Κυρηναίους μεγαλωστὶ προσέπταισε. *Miſſo magno exercitu adverſus Cyrenaeos Apries valde offendit*, magnam accepit cladem. *Gravius.*

Perpetuo ſociis atque amicis Syracuſanum] Vetus liber *præfectum ſociis atque amicis Syracuſanum:* & infra habet, *quod de his ſupplicium &c.* F. Urſinus.

liis, non in conviviis belli fortunam tenta ri ſolent. in illa autem calamitate non M communem, ſed Venerem poſſumus dic fortunam objici tibi non oportet, cur tu rum innocentium veniam ac locum non de illud praecidas licet, te, quod ſuppliciun rum ſumſeris, ſecurique percuſſeris, idc crimen & invidiam vocari. Non in ſupp meum vertitur: non ego ſecuri nego que debere: non ego metum ex re militari, tem imperii, non poenam flagitii tolli di fateor non modo in ſocios, ſed etiam in civ noſtros, perſaepe eſſe ſevere ac vehementer
51 Quare haec quoque praetermittas licet. I

Intercludere perfugium fortunæ] Defenſionis ex fortuna petendæ facultatem præcidere. *Hottom.*

Non Martem fuiſſe communem] Sic Philipp. XI. *Sed ut concedam incertos exitus eſſe belli, Martem communem, tamen pro libertate vitæ periculo decernendum.* Hinc ἀλλοπρόσαλλος Mars Græcis dictus. Hinc illud Iliad. Σ. Ξυνὸς ἐνυάλιος καί τε κτανέοντα κατέκτα. Idem.

Quod ſi fortunam objici tibi non oportet] Omnes alii, *Fortunam tibi objicere non oportet.* Idem.

Illorum innocentium] Qui ſ[illegible]

Etiam illud præcidas l[illegible] ciano. Vetuſtius imp[illegible] quomodo & Palſ. re[illegible] inepte. *Gruterus.*

Quod ſupplicium mon[illegible] *ris*] Leg. *quod de his ſu*[illegible] *jorum.* Muretus.

Idcirco a me] Videtu[illegible] *circo te a me.* Erat au[illegible] crimen, propterea qu[illegible] tum de quibus ſump[illegible] cium injuria facta, ſe[illegible] Siculis & ſocietatis fide[illegible]

non in navarchis, ſed in te fuiſſe demonſtro: te pretio milites remigeſque dimiſiſſe arguo. hoc navarchi reliqui dicunt: hoc Netinorum foederata civitas publice dicit, hoc Herbitenſes, hoc Ameſtratini, hoc Ennenſes, Agyrinenſes, Tyndaritani, publice dicunt: tuus denique teſtis, tuus imperator, tuus hoſpes Cleomenes hoc dicit, ſeſe in terram eſſe egreſſum, uti Pachyno, e terreſtri praeſidio, milites colligeret, quos in navibus collocaret. quod certe non feciſſet, ſi ſuum numerum naves haberent. ea eſt enim ratio inſtructarum ornatarumque navium, ut non modo plures, ſed ne ſinguli quidem poſſint accedere. Dico praeterea, illos ipſos reliquos nautas fame atque inopia rerum omnium confectos fuiſſe ac perditos. dico, aut omnes extra culpam fuiſſe, aut, ſi uni attribuenda culpa ſit, in eo maximam fuiſſe, qui optimam navem, plurimos nautas haberet, ſummum imperium obtineret: aut, ſi omnes in culpa fuerint, non oportuiſſe Cleomenem conſtitui ſpectatorem illorum mortis atque cruciatus. dico etiam, in illo ſupplicio mercedem lacrymarum, mercedem vulneris atque plagae, mercedem funeris ac ſepulturae conſtitui nefas fuiſſe. Quapropter ſi mihi reſpondere voles, haec dicito: claſſem inſtructam atque ornatam fuiſſe, nullum propugnatorem afuiſſe, nul-

Te pretio milites, remigeſque, &c.] *Te*, quod hic deerat in libris vulgatis, ex manuſcriptis reſtitui, quemadmodum & ſupra, *ibi*, *Etiam illud praecidas licet*, *te*, *quod ſupplicium*, &c. ubi pleraque exempla vulgata pro, *praecidas*, habent, *praedices*, mendoſe. *Lamb.*

Netinorum faederata civitas] Netini ſuperius act. 2, vocantur *Netinenſes*. Oppidum *Neetum*, nunc *Noto*.

Locrenſes] Locrenſes ego in Sicilia nullos novi. In vicina Italia novi urbem & agrum Locrenſem. P. Franc. MS. *Locreſes*. Sed in Reg. nulli ſunt *Locrenſes*, uti nec in tota inſula. Hinc merito expunguntur. Omiſit ille liber etiam *Ennenſes*, in quo ſcribitur: *Hoc Ameſtratini*, *Agyrinenſes*, *Tyndaritani publice dicunt*. Graevius.

Tuus imperator] Reg. *amulus tuus imperator*.

In eo maximam fuiſſe] *Cleomenem* ſignificat, & *Centuripinam navem*, in qua eſt vectus. *Hottom.*

Vulneris atque plaga] Vt uno ictu ſecuris mors afferretur. *Idem.*

Nullum propugnatorem afuiſſe] Sic legendum: & ita habent libri manuſcr. niſi quod in uno eſt *affuiſſe*. *affuiſſe* autem valet, *abfuiſſe* noſtrum. nam veteres dixiſſe *afuiſſe*, non *abfuiſſe*, multis argumentis probare poſſum. *Lambinus.* Sane ubique vetuſtiſſimi libri *afuiſſe* ſcribunt pro vulgato *abfuiſſe*.

52 alia dices, quae a me dicta ſunt non reſ
tu etiam dicere audebis, eſt in judicibus
meus, eſt paternus amicus ille? non, ut
xime eſt, quicum tibi aliquid ſit, ita tui
criminis maxime eum pudet? Paternus ami
pater ſi judicaret, per deos immortales,

Nullum vacuum tranſtrum fuiſſe remigi] Reg. cod. *nullum vacuum tractum eſſe remum, rem frumentariam.*

Tenebere] Tam multorum teſtimoniis convictus. *Hottom.*

Eſt paternus amicus ille? non ut quisque] Vetus liber, *Eſt paternus amicus? imo vero ut quiſque:* & ſic puto corrigendum. M. autem Marcellum ſignificari arbitror, Prætorem deſignatum, judicem a Cicerone retentum. *Idem.*

Non ut quiſque maxime eſt, &c.] In quibuſdam libris manuſcr. ſic legitur, ſine interrogationis nota: *Immo vero, ut quiſque, &c.* Lamb. Quam Hottomannus in ſuis libris reperit ſcripturam planiſſima eſt. Sin, quæ in aliis tam editis quam manu exaratis codicibus habetur, & nunc obtinet, eſt probanda, *non* accipiendum pro *non ne* ut non raro fit, & alibi notavi. *Grav.*

Ita tui hujuſcemodi criminis maxime eum pudet?] Ita & Victoriana. ſed vetuſtiores & Pall. *Ita te hujuſcemodi cri*

ceret?] Apud Quin
cap. 1. locus hic mu
hoc modo, *Si pater*
diceret, cum hæc probar
pinor, ex memoria
iis locis conſuevit, q
ſententiam proferre,
ſtare neceſſe eſt. Na
numerationis, hæc e
tuntur ab oratore, *He*
diceret, &c. quaſi di
quam, ſi tibi tuus pa
in loco verbum *poſſ*
meam ſententiam mi
ut hoc loco non *poſſet* i
ſed item ut illo loco,
corrigatur. *Hottom.*
cum, &c.] Vulgati li
facere poſſet, &c. me
ubi eſt, *Tu in provinci*
prætor: iiſdem libris p
vox, *prætor*, ego man
ſum. *Lambinus.* Libr
tam editi quam ſcript

poſſet, cum tibi haec diceret? Tu in provincia populi Romani praetor, cum tibi maritimum bellum eſſet adminiſtrandum, Mamertinis, ex foedere quam deberent navem, per triennium remiſiſti: tibi apud eoſdem privata navis oneraria maxima publice eſt aedificata: tu a civitatibus pecunias claſſis nomine coegiſti: tu pretio remiges dimiſiſti: tu, cum navis eſſet a quaeſtore & ab legato capta praedonum, archipiratam ab omnium oculis removiſti: tu, qui cives Rom. eſſe dicerentur, qui a multis cognoſcerentur, ſecuri ferire potuiſti: tu tuam domum piratas adducere, in judicium archipiratam domo producere auſus es: tu in provincia tam ſplendida, apud ſocios fideliſſimos, cives Rom. honeſtiſſimos, in metu periculoque provinciae, dies continuos complures in litore conviviiſque jacuiſti: te per eos dies nemo domi tuae convenire, nemo in foro videre potuit: tu ſociorum atque amicorum ad ea convivia matresfamilias adhibuiſti: tu inter ejuſmodi mu-

Tu in provincia] Ἀνακεφαλαίωσις omnium, quæ de bello maritimo dicta ſunt. *Hottom.* Sequentia hujus capitis omnia interrogatione animata longe erunt efficaciora. *Tu in provincia* &c. *navem per triennium remiſiſti?* Tibi apud eoſdem &c. *eſt ædificata?* tu [illegible] *navis eſſet a quæſtore* &c. *removiſti?* [illegible] parvo in ſingulis ejus periodis [illegible]que ad *tibi hominum innocentium ſanguis non modo voluptati, ſed etiam quæſtui fuit?* Filius a patre quaſi interrogatus. & cum nihil ad ſingula reſpondere poſſit, damnatur. *Gravius.*

Tu in provincia populi Romani prætor] Sequitur Proſopopœia, qua pater Verris inducitur, omnia ſuperiora flagitia ſtrictim enumerans, ut ea figura orationis ſubſit, quam συναθροισμὸν Græci, Latini *frequentationem* appellant. *Hott.*

Navis oneraria] *Cybea*, qua ſua furta Romam deportavit. Quod autem eſt *privatim* & mox *publice*, diverſa reſpicit. Nam *privatim*, id eſt, proprie Verri contra leges ædificata eſt, & præſertim contra legem Claudiam, de qua ſuperius dictum eſt. *Publice* autem, id eſt a civitate, cui univerſæ Verres ſumptus in navem, quam ex fœdere debebant, remiſerat. *Idem.* Sed longe melius Reg. cod. pro *privatim* ſcribit *privata.* Iuv. *quem priva triremis ducit.* Græv.

A quæſtore, & ab legato] P. Cæſetio, & P. Tadio, qui prædonum navem ceperunt. *Hottom.*

Securi ferire potuiſti] Nihil muto, quamvis Hottomannus exiſtimet eſſe legendum, *ſecuri ferire juſſiſti*, ſeu *voluiſti.* nam hoc potuiſti, valet idem fere, quod illud apud Græcos, ὑπέμεινας, ἔτλης, hoc eſt, ſuſtinuiſti: proinde quaſi diceret, tam ferus, & immanis fuiſti, ut inducere animum poſſes, cives Romanos ſecuri ferire. *Lambinus.* Verum ſententiam hanc in editione poſteriore Hottomannus ipſe repudiavit.

Tu tuam domum piratas abducere] Quidam lib. manuſcr. habent *adducere.* ego nihil muto, quamvis, *adducere*, non damnem. *Lambinus.*

Romani a praedonibus capta & incenſa
racuſas conditas, quem in portum nunq
ceſſerat, in eo, te praetore, primum pir
runt : neque haec tot tantaque dedecor
ne tua, neque oblivione hominum, a
tegere voluiſti: ſed etiam navium prae
cauſa de complexu parentium ſuorum,
rum ad mortem cruciatumque rapuiſti:
rentum luctu atque lacrymis te mei no
moratio mitigavit: tibi hominum innoc
53 non modo voluptati, ſed etiam quaeſtui
tibi tuus parens diceret, poſſes ab eo v
poſſes, ut tibi ignoſceret, poſtulare? S
Siculis, ſatis officio, ac neceſſitudini, ju
miſſo muneri ac recepto. Reliqua eſt e

De complexu parentium, &c.] Priſcianus lib. 7. ſic legit, *parentium ſuorum, hoſpitum tuorum.* & Cariſius lib. 1. teſtatur ita ſæpe dici a Cicerone. Sic & Horatius oda 24. lib. 3. *Dos eſt magna parentium Virtus, &c.* Lamb. *De complexu parentium ſuorum, hoſpitum tuorum*] Eſt a Priſciani libro VII. vulgata *parentum ſuorum, hoſpitumque tuorum.* Gruterus.

Satis promiſſo muneri ac recepto] Alii,

recepto] quam po
eſſe veram puto,
quam ſecutus ſum
Victorii cum vulg
ſtro ac recepto. Sed
& Lambino ſcripſi
ac recepto. Satisfec
ſtiturum me &
promiſi & in me r
re, quam promitt
ſte notavit. *Gra*

ces, quae non jam recepta, ſed innata: neque delata ad me, ſed in anima ſenſuque meo penitus affixa atque inſita eſt: quae non ad ſociorum ſalutem, ſed ad civium Romanorum, hoc eſt, ad uniuſcujuſque noſtrum vitam & ſanguinem pertinet. In qua nolite a me, quaſi dubium ſit aliquid, argumenta, judices, expectare. omnia, quae dicam de ſupplicio civium Romanorum ſic erunt clara, & illuſtria, ut ad ea probanda totam Siciliam teſtem adhibere poſſim. Furor enim quidam, ſceleris & audaciae comes, iſtius effrenatum animum, importunamque naturam tanta oppreſſit amentia, ut numquam dubitaret in conventu palam ſupplicia, quae in convictos maleficii ſervos conſtituta ſunt, ea in cives Romanos expromere. Virgis quam multos ceciderit, quid ego commemorem? Tantum breviſſime dico, judices. nullum fuit omnino, iſto praetore, in hoc genere diſcrimen. Itaque jam conſuetudine ad corpora civium Romanorum etiam ſine iſtius nutu ferebatur manus ipſa lictoris. Num potes hoc negare, Verres, in foro Lilybaei, 54
maximo conventu, C. Servilium, civem Romanum, in conventu Panormitano veterem negotiatorem, ad tribunal, ante pedes tuos, ad terram virgis & verberibus abjectum? aude hoc primum negare, ſi potes. nemo Lilybaei fuit, quin viderit: nemo in Sicilia, quin audierit. Plagis confectum dico a lictoribus tuis civem Romanum ante oculos tuos concidiſſe. Ob quam cauſam, dii immortales? tametſi injuriam facio communi cauſae & juri civitatis. quaſi

ſuſiuſque tractet: opinor, quia hæc magis attributa ſunt negotio, & crimini repetundarum: ut ſupra demonſtravi. *Hottom.*

In convictos maleficii ſervos] Servis maleficii convictis virgæ & extrema ſupplicia conſtituta erant: quæ apud Triumviros capitales ad columnam Mœniam luebant. *Idem.*

Nullum fuit diſcrimen] Inter ſervos & cives Rom. *Idem.*

In conventu Panormitano] Probo Reg. cod. *e conventu Panormitano*, ut alibi. *Gravius.*

Ob quam cauſam] Reg. *Ad quam ob cauſam.* leg. *At quam ob cauſam.* Idem.

Communi cauſa] Quia nullum præter perduellionem crimen eſt, propter quod civi Rom. adimi vita poſſit. Lex enim Porcia, itemque Sempronia virgas a civium Rom. corporibus removerunt. *Hottom.*

Quaſi

lybaeum venitur. cogere eum coepit, cun
mo, nemo poſtularet, H-S duobus millibus
facere cum lictore ſuo, ni furtis quaeſtum fa
cuperatores de cohorte ſua dicit daturum.
recuſare, & deprecari, ne iniquis judicibu
verſario, judicium capitis in ſe conſtituere
cum maxime loqueretur, ſex lictores eur
ſtunt valentiſſimi, & ad pulſandos verberar
mines exercitatiſſimi: caedunt acerrime vi
que proximus lictor, de quo ſaepe jam di

Quaſi enim poſſit eſſe ulla cauſa, cur hoc cuiquam civi Romano jure accidat] Verba ſunt Ciceronis in orat. pro C. Rabirio, ex quibus intelligi hoc poſſit: *Porcia lex virgas ab omnium civium Rom. corpore amovit. Porcia lex libertatem civium lictori eripuit. C. Gracchus legem tulit, ne de capite civium Rom. injuſſu populi judicaretur.* Hæc ille. De populi vero judicio dictum eſt in actione prima ex Polybio, & in orat. pro Cæcina. Nota autem parentheſis inducenda eſt. *Hottom.*

Venerio ſervo] De his dictum eſt Verr. IV quemadmodum eorum opera, vulgo Verres in hujuſmodi negotiis uteretur. *Idem.*

Vadimonium promittere] Nam certæ civitates erant, in quibus Prætores fo-

minimus alibi dicere,
appellatam, quod priu
ſpondere, quam ſti
Idem.

H-S duobus millibus]
quaginta. De ſponſione
ſe in orat. pro Quinctio

Ni furtis quaeſtum fac
ratio, pro, *Ni dixiſſet*
ſtum facere. Idem.

De coborte ſua] Præt
mo contra ipſius volu
auderet. *Idem.*

Iudicium capitis] Ela
pro Quinctio: nam rei
ſio erat, ſed tamen ac
præjudicium fiebat. *Ide*

Proximus lictor] Pro
qui claudebat agmen lic

converſo bacillo, oculos miſero tundere vehementiſſime coepit. Itaque illi cum ſanguis os oculoſque complcſſet, concidit: cum illi nihilo minus jacenti latera tunderentur, ut aliquando ſpondere ſe diceret. Sic ille affectus, illinc tum pro mortuo ſublatus, brevi poſtea eſt mortuus. Iſte autem homo Venerius, & affluens omni lepore & venuſtate, de bonis illius in aede Veneris argenteum Cupidinem poſuit. Sic etiam fortunis hominum abutebatur ad nocturna vota cupiditatum ſuarum. Nam quid ego 55
de ceteris civium Romanorum ſuppliciis ſingillatim potius, quam generatim atque univerſe loquar? Carcer ille, qui eſt a crudeliſſimo tyranno Dionyſio factus Syracuſis, quae lautumiae vocantur, in iſtius imperio domicilium civium Romanorum fuit. ut quiſque iſtius animum aut oculos offenderat, in lautumias ſtatim conjiciebatur. Indignum hoc video videri omnibus, judices: & id jam priore actione, cum haec teſtes dicerent, intellexi. retineri enim putatis oportere jura libertatis non modo hic, ubi tribuni plebis ſunt, ubi ceteri magiſtratus, ubi plenum forum judiciorum, ubi ſenatus auctoritas, ubi exiſtimatio populi Romani & frequentia: ſed, ubicumque terrarum & gentium violatum jus civium Romanorum ſit, ſtatuitis id pertinere ad communem cauſam libertatis & dignitatis. In externorum hominum & maleficorum ſceleratorumque, in praedonum hoſtiumque cuſtodias tu tan-

oppido Thumida forte ejus domo utebatur, qui proximus lictor Iugurthae, carus acceptuſque ei ſemper fuerat. Antiquus lapis:

M. VALERIVS
ACHILLEVS LI-
CTOR PROXIMVS
LAVRENS. LAVINAS.

I. Lipſius.

Converſo baculo] Quid ſibi vult hoc, *converſo baculo?* an, *contorto?* Lambin. Vide Manutium. Reg. *baculo*, non ut alii, *bacillo*.

Latera tunderentur] Reg. *latera tunderent*.

In aede Veneris] Erycinae, de qua in Divinat. dictum eſt. *Hottom.*

Ad nocturna vota] Significat Verrem vota Veneri Erycinae nuncupaſſe, ſi libidinem ſuam explere liceret. *Idem.*

Vbi Tribuni plebis ſunt] Qui libertatis retinendae cauſa creati ſunt; cum eam Conſularis poteſtas nimia labefactaret. Nam exactis regibus plebi non re, ſed verbo (ut alibi Cicero teſtatur) permiſſa libertas erat. *Idem.*

Nam-

ſenatum, numquam in forum populi l
rum numquam ſub legum & judiciorum
56 ſurum eſſe putaſti? At quae erat iſta lib
exercendae? quae tot ſcelerum ſuſcipie
nulla, judices, praeter praedandi novam
rationem. Nam ut illi, quos a poetis a
quoſdam obſediſſe maritimos, aut aliqua
aut praerupta ſaxa tenuiſſe dicuntur, ut
appulſi navigiis, interficere poſſent, ſic
maria infeſtus ex omnibus Siciliae partib
Quaecumque navis ex Aſia, quae ex Sy
ro, quae Alexandria venerat, ſtatim c
& cuſtodibus tenebatur: vectores omne
conjiciebantur: onera atque merces in
mum deferebantur: Verſabatur in Sicil
vallo alter, non Dionyſius ille, nec Phala

Numquam concionis] Cum magiſtratus ad populum de civitatis & libertatis jure abs te violato quererentur, & populum rogarent, ut centuriatis comitiis perduellionem tibi judicarent. *Hott.*

Tanta frequentia] Quæ circum judicum ſubſellia coronam faciebat. *Idem.*

Prædandi novam ſingularemque rationem] Nam cives illi R. mercatores erant, quibus necatis naves illorum exinaniebantur. *Idem.*

cipere poſſent: quo
ram, conjectura d
cere, quod eſt in
ineptum videtur. *L*

Quæcunque navi
Syria, &c.] Libr
nuſquam habent,

Verſabatur in Si
lo, &c.] In hoc lo
tilianum ſecutus ſu

illa quondam inſula multos & crudeles tyrannos, ſed quoddam novum monſtrum; ex vetere illa immanitate, quae in iiſdem locis verſata eſſe dicitur. non enim Charybdim tam infeſtam, neque Scyllam nautis, quam iſtum in eodem freto fuiſſe arbitror. hoc etiam iſte infeſtior, quod multo ſe pluribus & majoribus canibus ſuccinxerat. Cyclops alter, multo importunior. hic enim totam inſulam obtinebat: ille Aetnam ſolam, & eam Siciliae partem tenuiſſe dicitur. At quae cauſa tum ſubjiciebatur ab ipſo, judices, hujus tam nefariae crudelitatis? eadem, quae nunc in defenſione commemorabitur. Quicumque acceſſerant ad Siciliam paullo pleniores, eos Sertorianos milites eſſe, atque a Dianio fugere dicebat. Illi ad deprecandum periculum proferebant alii purpuram Tyriam; tus alii atque odores, veſtemque linteam; gemmas alii & margaritas; vina non-

mutato ordine; poſtremo pro *in iiſdem loci verſata eſſe dicitur*, ſic ſcriptum e[illegible] *in iiſdem verſata locis dicitur*. Nu[illegible] utrum ſit verius, eruditi viri cogno[illegible]ſcent. Nam mihi quidem ſine maximis graviſſimiſque cauſis quicquam immutare religio eſt. Quod ſi cuique ſuam ſententiam teſtificari licet, omnino vox illa quam dixi abeſſe, jacere atque otioſa eſſe videtur. In aliis quidem locis, ſine dubio immutato ordine multo lenius fluit ipſa comprehenſio. *Hott.*

Ex vetere illa immanitate] Libro VIII. cap. ultimo Quintilianus mſ. Bibliothecæ Palatinæ legit heic, *ex utero illo immanitatem*. quod mutatum ibat in *utero immanitatis*, amicus meus Ianus Gebhardus lib. I. Crepundiorum cap. 8. qui videatur: inſula ſane illa nutricula immanium regum &c. *Gruterus.*

Multo ſe pluribus & majoribus canibus] De Scylla media parte corporis, Circes opera & veneficiis in canes ac lupos mutata, nota eſt omnibus fabula ex libro Metamorph. XIV. & Æneid. III. Revera autem ſaxum eſt, eminus humanam figuram, ſed fluctuum colliſione latratus canum, luporumque ululatus [illegible]ferens. *Canes* autem Verris comites [illegible]pellat, ut ex ſimilibus locis intelligi[illegible], & ex Iulio Rufiniano, in libro de [illegible]ris. *Hottom.* *Pluribus & immanioribus*] Cum ſcriptum reperiſſem in libris manuſcriptis, *pluribus, & in majoribus canibus*, Memmius certiſſima conjectura ductus reſtituit, *immanioribus*, ſeu, ut quidam ſcribi malunt, *inmanioribus canibus*. Lamb. Reg. ſane *in majoribus*, ut recte Memmius conjecerit, *immanioribus*. Grævius.

Totam inſulam obtinebat] Liber unus manuſcr. habet, *obſidebat*. Lamb.

Qua nunc in defenſione] Præmunitio eſt adverſus Hortenſii defenſionem, qui dicturus erat non de civibus Rom. ſed de Sertorianis proſcriptis ſumptum ſupplicium fuiſſe. *Hottom.*

Eos Sertorianos milites eſſe, atque a Dianio fugere] De Sertorio, & Dianio dixi Verr. III. *Idem.*

Veſtemque linteam] Quidam hic legi volunt, *veſtemque lineam*. alii, *veſtemque Melitєam*. ego nihil muto. *Lambin.* Credo ad lectos cubiculares ſternendos. Nam Romani linteis indumentis tum non utebantur. Servi quidem in tricliniis

completus jam mercatorum carcer eſſet,
bant, quae L. Suetium, equitem Roman
mum virum, dicere audiſtis, & quae cete
Cervices in carcere frangebantur indigniſ
Romanorum, ut jam illa vox & imploratio
manus ſum, quae ſaepe multis in ultimis
inter barbaros & ſalutem tulit, ea mortem
rem & ſupplicium maturius ferret. Quid e
quid ad haec cogitas reſpondere? num
num fingere aliquid? num augere crimen
horum dicere iſtis defenſoribus tuis audes
hi, quaeſo, ex ipſius ſinu[illegible]tteras Syracuſan
iſte ad arbitrium ſuum c[illegible]ectas eſſe arbit
rationem carceris, quae diligentiſſime con
quiſque die datus in cuſtodiam, quo mortuu
tus ſit. LITTERAE SYRACVSANORV
cives Rom. gregatim conjectos in lautumias
digniſſimo in loco coacervatam multitudinem
civium. Quaerite nunc veſtigia, quibus ex
ex illo loco compareant. nulla ſunt. Omne

niis miniſtrabant inducti & ſuccincti tunicis lineis, ſed nullus hujus indumenti uſus apud ingenuos, niſi forte in re ſacra facienda. *Graevius.*

latumiis haberentur, agnoſcerentur. *Hotton*

Litteras Syracuſanor enim Verri ſuffragati

Si ita poſſet defendere, tamen fides huic defenſioni non haberetur. Sed ſcriptum exſtat in iiſdem litteris, quod iſte homo barbarus ac diſſolutus neque attendere umquam, neque intelligere potuit, ἘΔΙΚΑΙΩ'ΘΗΣΑΝ, inquit, hoc eſt, ut Siculi loquuntur, ſupplicio affecti ac necati ſunt. Si quis rex, ſi qua civitas exterarum 58
gentium, ſi qua natio feciſſet aliquid in civem Romanum ejuſmodi, nonne publice vindicaremus? non bello perſequeremur? poſſemus hanc injuriam, ignominiamque nominis Romani inultam impunitamque dimittere? Quot bella majores noſtros & quanta ſuſcepiſſe arbitramini, quod cives Romani injuria affecti, quod navicularii retenti, quod mercatores ſpoliati dicerentur? At ego retentos non queror: ſpoliatos ferendum puto: na-

Ἐδικαιώθησαν] Fortaſſe legendum ἐδικαιώθησαν: Herodot. in Clio de Dejoce loquens: Εἴ τινα πυνθάνοιτο ὑβρίζοντα, τοῦτον ὅκως μεταπέμψαιτο κατ' ἀξίην ἑκάστου ἀδικήματος ἐδικαίευ. Id eſt, *Si quem comperiſſet injuriam cuiquam facere, in eum prout acccerſiviſſet, pro delicti ratione animadvertebat.* Dixit autem ἐδικαίευ Ionice, pro ἐδικαίου. Videndum tamen ecquid hoc Siculorum loquendi genus fuerit. Præſertim cum dicat, Verrem nunquam illud intellexiſſe, & ſimul ſubjungat, *ut Siculi loquuntur:* Siculos autem Græce perperam locutos, in divinatione ex Plauto docuimus. *Hott.* Ἐδικαιώθησαν, *inquit*] Legendum fortaſſe eſt, ἐδικαιώθησαν, id eſt, juſti facti ſunt. quod valet, ſupplicio affecti ſunt. nam malefici, & nocentes homines cum pœnas dant ſuorum injuſtorum factorum, juſti quodammodo fiunt, qui antea erant injuſti, & iniqui. Atque hoc ipſo verbo utitur Ariſtoteles lib. 5. de moribus ad Nicom. hac de re diſputans. Ego tamen nihil mutandum cenſeo. Satis enim cognoſcere licet ex M. Tullii verbis, hanc vocem eſſe Siculorum: cujus ratio & ἔτυμον eſt in promptu. nam ἐδικαιώθησαν, aoriſti β. perſona tertia eſt, numeri multitudinis, a verbo δικαιόω, quod apud Siculos valet, ſupplicio afficio. natum eſt autem δικαιόω, ἀπὸ τῆς δίκης. quæ interdum pœnam, & ſupplicium ſignificat, ut, cum dicunt Græci, δίκην διδόναι. Non celabo lectorem tamen, me in duobus libris manuſcr. reperiſſe ſcriptum, ἐδικαιώθησαν, ut ego legendum conjeci. *Lamb.* Ἐδικαιώθησαν] Lambinus invenit in duobus mſſ. ἐδικαιώθησαν. quomodo omnino legendum contendit Hottomannus libro 11. Obſervat. cap. 14. m. *Gruterus.* In Reg. eſt ἐδικαιώθησαν. Nihil certius quam δικαιοῦσθαι eſſe condemnari, puniri. Suidas, δικαιούμενος κολαζόμενος, δίκας τυγχάνων. Dicit vero Cicero Siculos hoc verbo uſos eſſe, non tanquam Siculis fuerit proprium, ſed quia Græce loquebantur, ideoque vocabulum aliis tamen Græci etiam uſitatum adhibuerunt in ſuis litteris. Exempla vero hujus notionis, τοῦ δικαιοῦν non pauca Theologi quoque congeſſerunt. vide Thomæ Gatakeri diſſertationem de ſtylo novi teſtamenti. cap. 8. Sed recte obſervavit Iac. Gronovius, eſſe trajectionem & ſic legendum, ἐδικαιώθησαν, *inquit, ut Siculi loquuntur, hoc eſt, ſupplicio affecti.*

Quot bella majores] Idem quoque in ea pro lege Manilia commemorat. *Hott.*

At ego retentos] Reg. *At ego jam retentos.*

enim hujus imperii amplitudo, tanta n
dignitas eſt apud omnes nationes, ut iſta i
nes crudelitas nemini conceſſa videatur.
ullam ſalutem, ullum perfugium putem,
tum ſeveritate judicum, circumretitum
puli Rom. eſſe videam? Si mehercules, i
poſſe intelligo, ex his laqueis te exueris,
ac ratione explicaris, in illas tibi majores
dum eſt, in quibus te ab eodem me ſuperio
fici & concidi neceſſe eſt. Cui ſi etiam id,
velim concedere, tamen illa ipſa defenſio
ei perniciosa, quam mea vera accuſatio d
nim defendit? ex Hiſpania fugientes ſe ex
plicio affeciſſe dicit. Quis tibi id permiſit?

Navibus, mancipiis, mercibus] Reg. *navibus magnis, mercibus.*

Apud Senatores lectiſſimos] Nam hoc tempore ſolus ordo Senatorius lege Cornelia L. Sullæ dictatoris judicabat. *Lectiſſimos* autem dicit, quoniam ab accuſatore & reo rejectio facta erat. *Hott.*

Frequentia populi] Qui hæc ad communem cauſam libertatis ac dignitatis ſtatuit pertinere. *Idem.*

Ex his laqueis] Ex hoc judicio de pecuniis repetundis conſtituto. *Idem.*

Ac te aliqua vi ac ratione] Optime

ratu. *Via ac ratio,*
cunt medium. *Gr*

Majores plagas]
majeſtatis; ob cive
cio affectos. *Hott*

Superiore ex loco]
comitia in quibus
cium ab univerſo p
re Verr. III. copio
& ex hoc loco int
Martio centuriatis
foro tributis, locum
fuiſſe, unde magiſtr

ciſti? quis idem fecit? qui tibi id facere licuit? Forum plenum & baſilicas iſtorum hominum videmus,& animo aequo videmus. Civilis enim diſſenſionis & amentiae, ſeu fati, ſeu calamitatis, non eſt iſte moleſtus exitus, in quo reliquos ſaltem cives incolumes licet conſervare. Verres ille, vetus proditor conſulis,tranſlator quaeſturae,averſor pecuniae publicae, tantum ſibi auctoritatis in rep. ſuſcepit, ut, quibus hominibus per ſenatum,per populum Romanum, per omnes magiſtratus, in foro, in ſuffragiis, in hac urbe,in rep. verſari liceret,iis omnibus mortem acerbam crudelemque proponeret, ſi fortuna eos ad aliquam partem Siciliae detuliſſet. Ad Cn. Pompejum, clariſſimum virum & fortiſſimum permulti, occiſo Perperna, ex illo Sertoriano numero militum confugerunt. quem non ille ſummo cum ſtudio ſalvum incolumemque ſervavit? cui civi ſupplici non illa dextera invicta & fidem porrexit,& ſpem ſalutis oſtendit? itane vero? quibus fuit portus apud eum, contra quem arma tulerant,iis apud te,cujus nullum in repub. unquam monumentum fuit,mors & cruciatus erat conſtitutus? Vide quam commodam defenſionem excogitaris. Malo, malo mehercule, id, quod 59
tu defendis, his judicibus, populoque Romano,quam id, quod ego inſimulo, probari. malo, inquam, te iſti generi hominum, quam mercatoribus & naviculariis inimicum atque infeſtum putari. meum enim crimen avaritae te nimiae coarguit: tua defenſio furoris cujuſdam, & immanita-

Baſilicas] Quas circa forum fuiſſe conſtat. *Hottom.*

Civilis enim diſſenſionis & ſive amentiae] *Sive* non agnoſcit Reg. & rectius abeſt. Dein idem: *ſeu fati.* Græv.

Proditor Conſulis] His de rebus Verrin. III. dictum eſt. *Hottom.*

Iis omnibus] Reg. *his hominibus.* paullo inferius idem: *contra quem arma tulerant.* mox: *tu defendes.*

Fidem porrexit] Dextram fidei inſigne apud veteres fuiſſe, nemo neſcit. Itaque qui alterius fidem implorabant ejus manum apprehendere ſolebant; ut ex fine Quinctianæ orationis intelligitur. *Hottom.*

Nullum in repub. unquam monumentum] Id eſt, nulla res geſta memoratu digna. Rara & (ut opinor) inſolens locutio. *Idem.* *Nullum in rep. unquam monumentum fuit*] Sic reſtitui. nam lectio vulgata, *monumentum fuit.* ſine dubio mendoſa eſt. *Lambinus.*

Iſti generi hominum] Sertorianorum, qui nunc armis poſitis in foro,conſpectu omnium verſantur. *Hottom.*

tibi us aequo. Cum ego P. Granium teſte
qui ſuos libertos a te ſecuri percuſſos eſſe d
vem ſuam merceſque repetat, refellito, ſi
teſtem deſeram, tibi favebo: te, inquam, ad
dito, illos cum Sertorio fuiſſe, a Dianio fu
liam eſſe delatos. Nihil eſt, quod te malin
lum enim facinus, quod majore ſupplicio
periri neque proferri poteſt. Reducam it
Romanum, L. Flavium, ſi voles: quoniam
ut patroni tui dictitant, nova quadam ſapie
intelligunt, conſcientia tua atque auctorita
ſtium teſtem nullum interrogaſti. interro
ſi voles, quinam fuerit L. Herennius, is, qu
tariam Lepti feciſſe dicit: qui cum amplius
Romanos haberet ex conventu Syracuſano
non ſolum cognoſcerent, ſed etiam lacrym
plorantes defenderent, tamen a te, inſpect
bus Syracuſanis, ſecuri percuſſus eſt. hunc
meum refelli, & illum Herennium Serto
60 abs te demonſtrari & probari volo Quid d
dine dicemus eorum, qui capitibus involuti
captivorumque numero producebantur,

Novae proſcriptionis] Quaſi dicat, Sullanae proſcriptionis renovatae, cujus re-

Priore actione] H eſt in Verrinam ſec

rentur? quae iſta nova diligentia? quam ob cauſam abs te excogitata? an te L. Flavii ceterorumque de L. Herennio vociferatio commovebat? an M. Annii, graviſſimi atque honeſtiſſimi viri, ſumma auctoritas paullo te diligentiorem timidioremque fecerat? qui nuper pro teſtimonio non advenam neſcio quem, nec alienum, ſed eum civem Romanum, qui omnibus in illo conventu notus, qui Syracuſis natus eſſet, a te ſecuri percuſſum eſſe dixit. Poſt hanc illorum vociferationem, poſt hanc communem famam atque querimoniam, non mitior in ſupplicio, ſed diligentior eſſe coepit. Capitibus involutis cives Romanos ad necem producere inſtituit: quos tamen idcirco necabat palam, quod homines in conventu, id quod antea diximus, nimium diligenter praedonum numerum requirebant. Haeccine plebi Romanae, te praetore, eſt conſtituta conditio? haec negotii gerendi ſpes? hoc capitis vitaeque diſcrimen. Parumne multa mercatoribus ſunt neceſſario pericula ſubeunda fortunae, niſi etiam hae formidines ab noſtris magiſtratibus, atque in noſtris provinciis impendebunt? ad eamne rem fuit haec ſuburbana ac fidelis provincia Sicilia plena optimorum ſociorum, hone-

Quam ob cauſam abs te cogitata] Lege, *abs te excogitata*. Muretus. Sic Reg. cod. ut non dubitarim reponere *excogitata*. Grævius.

Producere inſtituit] Ciceronem exiſtimo ſcripſiſſe: *producere inſtitit*, hoc eſt coepit. Sæpe hoc vocabulum parum in hac notione vulgo cognitum, mutatum fuit a ſciolis in *inſtituit*, ut paullo ante notavimus. Non tamen nego *inſtituit* quoque ferri & defendi poſſe. In lib. 1 ep. 1 ad Lentulum: *quod inſtituit referre de religione, & ſæpe jam retulit, ab eo deduci non poteſt*. Grævius.

Prædonum numerum] Potius eorum qui pro prædonibus capti atque in latumias abducti fuerant. *Hottom.*

Haeccine plebi Romanæ, &c.] Retinui iſtam ſcripturam quod ſatisfaceret Camerario. nam alioquin Pall. edd. veteſtæ, etiam Victoriana, *Hæc in plebe Roman.* Gruterus.

Hac negotii gerendi ſpes] Ergo etiam qui mercaturam faciunt generaliter *negotium gerere* dicuntur. Quid autem inter *mercatores* & *negotiatores* interſit, alio loco explicavimus. *Hottom.* *Hac negotii gerendi ſpes*] *Species*, pro *ſpes*, ſcriptum eſt in antiquo, & ita legendum videtur. *F. Vrſinus.*

Hoc capitis vitaque diſcrimen] Quod cum negotii gerendi cauſa navigant, & peregrinantur, ſubire cogantur. *Hott.*

Hæ formidines] Vt pro piratis & prædonibus habiti ſupplicio afficiantur. *Idem.*

Provincia Sicilia] Nihil muto: tantum hoc dico, facile me antiqui libri auctoritati aſſenſurum, in quo vox *Sicilia* abſit, quæ ex gloſſa irrepſiſſe videtur, cum toties jam Cicero Siciliam nominarit. *Id.*

gravitate verborum, quo dolore animi dicam
lor me non deficit. ut cetera mihi in dicen
digna dolore meo ſuppetant, magis elabo
quod crimen ejuſmodi eſt, ut, cum primum
tum eſt, uſurum me illo non putarem. Tam
riſſimum eſſe intelligebam, tamen credibile
bitrabar. Coactus lacrymis omnium civiu
rum, qui in Sicilia negotiantur, adductus Va
hominum honeſtiſſimorum, omniumque R
multorumque equitum Romanorum, qu
Meſſanae fuerunt, teſtimoniis, dedi tan
actione teſtium, res ut nemini dubia eſſe p
nunc agam? Cum jam tot horas de uno ge
iſtius nefaria crudelitate dicam: cum prope
verborum ejuſmodi, quae ſcelere iſtius dig
in rebus conſumſerim, neque hoc provide
rietate criminum vos attentos tenerem: que

Propter toga nomen] Cives Romanos togam in provinciis geſtare leges jubebant: qui non geſtabant, civitatis jus imminuebant, ut ex orat. pro Poſthumo intelligitur. At quibus aqua & ignis interdicebatur, iis togæ jus adimebatur: quemadmodum Plinius in quarto Epiſtolarum teſtatur. *Hottom.*

hoc Etruriæ oppidum
ſani. Virg. *Quique m*
Fuit colonia Roman
Paterc. 1. & Plin. 111.

Dolor me non deficit]
cepto: *ſi vis me flere, a*
ſatis habeo doloris: c
explicando neceſſaria

de tanta re dicam? Opinor unus modus, atque una ratio
eſt. Rem in medio ponam: quae tantum habet ipſa gravi-
tatis, ut neque mea, quae nulla eſt, neque cujuſquam, ad
inflammandos veſtros animos eloquentia requiratur. Ga-
vius hic, quem dico, Coſanus, cum in illo numero civium
ab iſto in vincla conjectus eſſet, & neſcio qua ratione clam
e lautumiis profugiſſet, Meſſanamque veniſſet: qui pro-
pe jam Italiam & moenia Rheginorum videret, & ex
illo metu mortis ac tenebris, quaſi luce libertatis & odore
aliquo legum recreatus revixiſſet: loqui Meſſanae coepit
& queri, ſe civem Romanum in vincla eſſe conjectum,
ſibi recta iter eſſe Romam, Verri ſe praeſto advenienti
futurum. Non intelligebat miſer, nihil intereſſe, utrum 62
haec Meſſanae, an apud ipſum in praetorio loqueretur.
Nam, ut ante vos docui, hanc ſibi iſte urbem delegerat,
quam haberet adjutricem ſcelerum, furtorum receptri-
cem, flagitiorum omnium ſociam. Itaque ad magiſtra-
tum Mamertinum ſtatim deducitur Gavius, eoque ipſo
die caſu Meſſanam venit Verres. Res ad eum defertur,
eſſe civem Romanum, qui ſe Syracuſis in lautumiis fuiſſe
quereretur? quem jam ingredientem navem & Verri ni-
mis atrociter minitantem, a ſe retractum eſſe & aſſerva-
tum, ut ipſe in eum ſtatueret quod videretur. Agit homi-
nibus gratias, & eorum erga ſe benevolentiam diligen-
tiam-

De tanta re dicam?] Ne hic quidem quicquam muto: niſi forte *dicerem* aliquo in antiquo libro legeretur. *Hott.*

Vt neque mea, quae nulla eſt] Quidam legendum putant, *quae nonnulla eſt*. ego nihil muto. *Lambinus.*

Cum illo numero] Deſiderari videtur *in*: ut ſit, *Cum illo in numero*. & ſic puto corrigendum. *Hottom.* Tò *in* ſuis editionibus intulerunt R. Stephanus, P. Manutius, Lambinus, Gruterus. Et recte ſane. Nam in margine notavit Lambinus, in veteri codice eſſe *in illo numero*, quod recepit R. Stephanus. *In* non modo eſt in Reg. ſed & *civium*. Sic enim bene in illo ſcribitur: *cum in illo numero civium ab iſto in vincla conjectus eſſet*. Graevius.

Verri ſe praeſto] Vt eum imminutae majeſtatis in civitatis jure violando accuſaret. *Hottom.*

In praetorio] Non in jure, ſed in ea domo in qua diverſari praetores ſolent. *Idem.*

Furtorum receptricem] *Receptatricem*, vult legi Memmius: cui olim aſſenſus ſum: neque vero nunc ab eo diſſentire temere velim. Sed cum hac voce jam antea ſit uſus M. Tullius, & hanc ſcripturam confirment libri veteres, leviter peccabimus, ſi peccabimus, cum hanc lectionem retinebimus. *Lamb.*

ſplendidiſſimo equite Romano, qui Pan
tur, ex quo haec Verres ſcire poſſet. T
periſſe ait, eum ſpeculandi cauſa in Sici
fugitivorum eſſe miſſum: cujus rei nequ
veſtigium aliquod, neque ſuſpicio cui
deinde jubet undique hominem vehem
rari. Caedebatur virgis in medio foro Me
manus, judices; cum interea nullus gem
alia iſtius miſeri, inter dolorem crepitu
audiebatur, niſi haec, civis Romanus ſu
memoratione civitatis omnia verbera de
ciatumque a corpore dejecturum arbitr
modo hoc non perfecit, ut virgarum vi
ſed, cum imploraret ſaepius, uſurparetqu
tis: crux, crux, inquam, infelici, & aerum
63 quam iſtam poteſtatem viderat, comparab

Toto ex ore crudelitas eminebat] Apud Agellium lib. x. cap. III. *emanabat*. apud Quintilianum, lib. IX. cap. II. *emicabat*. quod ἐνεργεκότερον videtur, & ad crudelitatem oſtentandam accommodatius. *Hottom*. *Crudelitas emicabat*] Sic legitur apud Quintilianum lib. 9. cap. XI. ubi vulgati libri habent, *crudelitas eminebat*. Lambin. *Eminebat*] Ita noſtri ſcripti, & cuſi antiqui-

Qui Panormi
dum verbum *ade*
ſit, *adeſſe qui Pan*
Iubet undique ho
tiſſimeque verbera
proripi? Atqui ja
vox male hic ite
codice Reg. non l
tur: *jubet undique h*
verberari Haec eſt

dulce libertatis: o jus eximium noſtrae civitatis: o lex Porcia, legeſque Semproniae: o graviter deſiderata, & aliquando reddita plebi Romanae tribunitia poteſtas! Huccine tandem omnia reciderunt, ut civis Romanus in provincia populi Romani, in oppido foederatorum, ab eo, qui beneficio populi Rom. faſces & ſecures haberet, deligatus in foro virgis caederetur? Quid, cum ignes ardenteſque laminae, ceterique cruciatus admovebantur? Si te illius acerba imploratio, & vox miſerabilis non inhibebat, ne civium quidem Romanorum, qui tum aderant, fletu & gemitu maximo commovebare? In crucem tu agere auſus es quemquam, qui ſe civem Romanum eſſe diceret? Nolui tam vehementer agere hoc prima actione, judices: nolui. Vidiſtis enim, ut animi multitudinis in iſtum dolore, & odio, & communis periculi metu concitarentur. Statui egomet mihi tum modum orationi meae,

Libertatis] Quæ Regibus exactis, a quibus ſimilis crudelitas exercebatur, adepta eſt. *Hottom.*

O lex Porcia, legeſque Sempronia] De his legibus dictum eſt paulo ſupra. *Idem.*

Reddita plebi Romana Tribunitia poteſtas] Tribunitiam poteſtatem a Sulla ſublatam Pompejus populo Rom. reſtituit: ut diximus in Divinat. *Idem.*

Ignes, candenteſque lamina] Omnes libri veteres, *ardenteſque lamina:* quibuſcum Agellii liber conſentit, lib. x. cap. III. *Idem.* *Ardenteſque lamina*] Vulgata lectio *candentes.* ſed ultimæ antiquitatis edd. noſtrum habent, firmantque & Pall. & quos excuſſit Hottomannus. neque aliter Gellius. *Grut.*

Non inhibebat] Codex Agellii, *lenibat.* quod rejicio, ut ab ea crudelitate quam intelligi in Verre voluit, plane alienum. *Hottom.* *Et vox miſerabilis non leniebat*] Sic repoſui, Gellium ſecutus, apud quem ita legitur hic locus, lib. 10. cap. 3. Quod autem apud eundem, *ardenteſque lamina*, legitur, conſentientibus nonnullis libris manuſcr. pro, *candenteſque lamina*, in eo vulgatos libros ſequi malui. Apud eundem præterea ita legitur, *ut virgarum vim, cruciatumque deprecaretur*, quo modo & in nonnullis libris manuſcr. cum vulgati non habeant copulationem, *que.* Præterea ſupra pro, *emicabat*, apud eundem impreſſum eſt, *emanabat* mendoſe, pro *eminebat*, ſive, *emicabat.* Lamb. Lambinus *non leniebat*, minus recte, certe contra libros, licet ſic extet apud Gellium, qui memoriter iſta ſe ſcripſiſſe confirmat. *Inhibere* metaphora eſt a re nautica. Remos inhibent cum inflectunt, ut aliter navigent. *Gruter.* Sed hoc erat *remis inhibere*, ut diximus in notis ad epiſtolas ad Atticum.

Statui egomet mihi tum, &c.] Videtur hic aliquid deeſſe, atque ita legendum, *Statui egomet mihi tum modum orationi meæ faciendum, & C. Numitorio, &c.* Lamb. *Statui egomet mihi*] Nihil deeſt. & ſic Terentius: *Tute ipſe huic rei ſtatuiſti modum pater.* induxit Lambinum, ut locum mutilum crederet, ſuperfluum *tibi.* atqui elegans id, & tritum optimis ſcriptoribus. *Gulielmius.*

iſtum, quem repentinum ſpeculatorem fu
dam in lautumias Syracuſis a te eſſe conje
ſolum ex litteris oſtendam Syracuſanoru
cere, me, quia ſit aliquis in litteris Gavius
eligere nomen, ut hunc illum eſſe poſſim
cundum arbitrium tuum teſtes dabo, qui i
racuſis abs te in lautumias conjectum eſſe
cam etiam Coſanos, municipes illius ac ne
nunc ſero doceant, judices non ſero, illu
quem tu in crucem egiſti, civem Roma
cipem Coſanum, non ſpeculatorem fug
64 Cum haec omnia, qui polliceor, cumula

C. Numiterio equiti Romano primario homini] Libri veteres, in his Aldinus. *Primo homini* quorum auctoritatem, ſine cauſa nunquam repudiabimus. præſertim cum ſuperiore libro ſic locutus ſit, *Aliſone vero Lilybatano, primo homine, &c.* Hottom. *Equiti Romano primo homini*] Eſt item a Pall. & mſſ. verſatis manu Hottomanni: neque abit veterum editionum ſcriptura. nupera *primario homini*. Gruterus.

Conſilio in medio] *Conſilium in medio teſtimonio dimittere*, quid ſignificet intelligo, *Teſtem in medio conſilio dimittere*, non intelligo. Fuiſſe autem in poteſtate Prætoris conſilium, cum ei commodum videretur dimittere ...

quo antea nihil e
quo nulla prius eju
Hottom.

Ex litteris] Id e
mox, *Quia ſit ali*
id eſt, in actis Syra
eorum nomina,
jecti erant, perſcr

Qui te nunc ſero
diſcere noluiſti:
medii locus eſt nu

Tuis proximis pl
quaſi propinquum
defendunt, & eo
pro te pugnant.
proximis] Locus

plana fecero, tum iſtuc ipſum tenebo, quod abs te mihi datur. eo contentum me eſſe dicam. Quid enim nuper tu ipſe, cum populi Romani clamore atque impetu perturbatus exſiluiſti, quid, inquam, locutus es? Illum, quod moram ſupplicio quaereret, ideo clamitaſſe, ſe eſſe civem Romanum: ſed ſpeculatorem fuiſſe. Iam mei teſtes veri ſunt. Quid enim dicit aliud C. Numitorius? quid M. & P. Cottii, nobiliſſimi homines, ex agro Taurominitano? quid Q. Luccejus, qui argentariam Rhegii maximam fecit? quid ceteri? Adhuc enim teſtes ex eo genere a me ſunt dati, non qui noviſſe Gavium, ſed qui ſe vidiſſe dicerent, cum is, qui ſe civem Romanum eſſe clamaret, in crucem ageretur. Hoc tu, Verres, idem dicis: hoc tu confiteris, illum clamitaſſe, ſe civem eſſe Romanum: apud te nomen civitatis ne tantum quidem valuiſſe, ut dubitationem aliquam; ut crudeliſſimi taeterrimique ſup-

tionem tanto intervallo addidiſſe, neve nihil novi excogitaſſe videamur: aliquid potius, modo probabile, dicamus, quam ſemper in hoc loco multi ſimus. Arbitror igitur ita legi poſſe, a veſtigiis receptæ ſcripturæ non admodum longe diſcedens, *cumulate, teſtibus productis, planum faciam.* Quin dicam amplius, & liberius, vox, *productis*, tollatur licet. Credibile enim eſt a M. Tullio ſcriptum eſſe, *cumulate teſtibus planum faciam:* deinde, cum ad oram libri e regione vocis, *teſtibus*, adſcriptum eſſet, declarationis cauſa, *ejus proximis*, id eſt, ejus propinquis, & neceſſariis, hanc declarationem in contextum verborum Ciceronis ab indocto ſcriptore eſſe tranſlatam, ejecta voce, *teſtibus* quod millies, & locis innumerabilibus factitatum eſt. Quod autem quidam, *ejus proximis pl. f.* ſubſtituunt, ferri non poteſt, mea quidem ſententia, nam *proximus meus, tuus, illius*, pro, *propinquus meus, tuus, illius*, bonis ſcriptoribus non eſt uſitatum loquendi genus. *Lambin.* *Cumulate tuis proximis plana fecero*] Lambinus cenſet locum corruptum cui accedit Lipſius lib. 11. Variar. lect. cap. 19. negat Hortomannus lib. IX. Obſerv. cap. 11. & recte, *proximi* enim ſunt, defenſores Verris, qui circa ipſum familiariſſime verſarentur, & vero tunc forte ſtarent ei ad latus. ſic ſupra *non quaeſivit procul alicunde: ſed proximum pene alterum filium*; quem locum etiam annotarat Guilielmius. *Gruter.* *Proximi* ſunt advocati, & ſtudioſi, qui in judicio aderant, qui in rei ſubſelliis, ut recte cepit Hottomannus. Superius lib. II: *Videtis illum qui tabulas tenet, qui ſcribit, qui monet, qui proximus eſt.* Gronov. obſerv. I, 24, ubi vide plura.

Quod abs te mihi datur] Clamitaſſe illum, ſe civem eſſe Romanum. *Hottomannus.*

Quid enim nuper] Priore actione. *Idem.*

Ut dubitationem aliquam, ut crudeliſſimi] Secutus ſum fere mſſ. noſtros & editionem exoletam, in quibus aperte; *ut dubitationem aliquam, crudeliſſimi, &c.* exinde natæ obtrudere nobis, *ut dilationem aliquam crucis; ut crud* neſcio quam bene. *dubitationis* voce iterum utitur pro Cæcina cap. 2. p. *Gruterus.*

Sua

vem eſſe Romanum? &, ſi tibi ignotc
apud barbaros, apud homines in extren
gentibus poſitos, nobile & illuſtre apu(
tuae civitatis profuiſſet, ille, quiſquis erat,
cem rapiebas, qui tibi eſſet ignotus, cu
manum eſſe diceret, apud te praetorem ſ
ne moram quidem mortis mentione atc
civitatis aſſequi potuit? Homines tenue
nati, navigant: adeunt ad ea loca, quae r
viderunt: ubi neque noti eſſe iis, quo ve
ſemper cum cognitoribus eſſe poſſunt.
fiducia civitatis non modo apud noſtros m
& legum & exiſtimationis periculo conti
apud cives ſolum Romanos, qui & ſern
& multarum rerum ſocietate juncti ſun
arbitrantur: ſed, quocunque venerint,
praeſidio ſperant futurum. Tolle hanc ſ

Sua confeſſione induatur] Iam ſuperius dictum eſt, uſurpari hoc verbum pro *irretiatur*. Hottom.

Apud homines] Mira frequentatio & mihi ſuſpecta: cum in eadem comprehenſione toties vocem *apud* inculcarit. *Idem*.

Cum cognitoribus] Non procuratori-

vulgatam ſequor
veteres confirman

Sperans eſſe futu
ne vide Agellium
modo citavimus,
ſervavimus in or
Hanc ſibi rem pra
Si quis miretur.

praeſidium civibus Romanis, conſtitue nihil eſſe opis in hac voce, civis Romanus ſum: poſſe impune praetorem, aut alium quemlibet ſupplicium, quod velit, in eum conſtituere, qui ſe civem Romanum eſſe dicat; quod quis ignoret: jam omnes provincias, jam omnia regna, jam omnes liberas civitates, jam omnem orbem terrarum, qui ſemper noſtris hominibus maxime patuit, civibus Romanis iſta defenſione praecluſeris. Quid, ſi L. Pretium, equitem Romanum, qui tum in Sicilia, nominabat? etiamne id magnum fuit, Panormum litteras mittere? aſſervaſſe hominem? cuſtodiis Mamertinorum tuorum vinctum, clauſum habuiſſe, dum Panormo Pretius veniret? cognoſceret hominem: aliquid de ſummo ſupplicio remitteres. ſi ignoraret, tum ſi ita tibi videretur, hoc juris in omnes conſtitueres, ut, qui neque tibi notus eſſet, neque cognitorem locupletem daret, quamvis civis Rom. eſſet, in crucem tolleretur. Sed quid ego plura de Gavio? quaſi tu Gavio tum fui- 66
ris infeſtus, ac non nomini, generi, juri civium hoſtis.
non

tur: *Hom. ten. obſc. loco nati, navigant: adeunt ad ea l.* &c. Poſtremo quia apud eundem ſic leguntur illa, *Hac tantum fiducia*, &c. ita & nos edenda curavimus, codices vulgatos non ſecuti, qui ſic habent, *Hac tamen fiducia*, &c. quæ ſcriptura tamen ferri poteſt. *Lambinus.* De hac locutione, *hanc rem praſidio futuram.* vide Voſſium de analogia III,16. Sanctii Minervam I, 14, & quæ ibi notavit vir politiſſimus & mei amantiſſimus Iacobus Perizonius.

Quod quis ignoret jam omnes provincias] Id eſt, de quo quis ignoret: vel quæ res ignoretur: civem ſcilicet illum Romanum eſſe. *Hottom.* *Quod quis ignoret?*] Nihil muto, niſi quod lego hæc tanquam interpoſitionis notis incluſa, & per interrogationem. Hottomannus autem, ſic: qui ſe civem Rom. eſſe dicat: quis ignorat, quia jam omnes, &c. præcluſeris? a quo diſſentio. *Lambin.* *Quod quis ignoret*] Scilicet an verum ſit nec ne. quod adjicio, quia Hottomannus, quia Lambinus, pervenire non potuerunt ad hanc ſententiam, ideoque neſcio quibus mutationibus uſi ſint. *Gruterus.*

Qui tum in Sicilia nominabat] Deeſſe opinor verbum *negotiabatur:* quod tamen in Florentina editione ſola reperio. ut ſit, *Qui tum in Sicilia negotiabatur.* Hott. *Qui tum in Sicilia, nominabat?*] Neceſſe habui adhærere Pall. item olim cuſis, in quibus iſthæc lectio. deinceps vulgati, *Sicilia negotiabatur. nominabat.* quam vocem Hottomannus quoque fatetur nuſquam inventam ſibi quam in editione Florentina. *Gruterus.*

Vinctum, clauſum habuiſſe] Leg. *Vinctum clauſumque habuiſſe, dum Pretius veniret? ſi cognoſceret hominem, aliquid de ſummo ſupplicio remitteres.* Lamb.

Cognoſceret hominem] Subauditur *ſi.* niſi forte ut in parte dilemmatis altera apponendum videatur. *Hottom.*

Di-

Rom. eſſe diceret, ex cruce Italiam c
mum ſuam proſpicere poſſet? Itaque
judices, poſt conditam Meſſanam illo
Italiae conſpectus ad eam rem ab iſto c
ille in dolore cruciatuque moriens, p
diviſa ſervitutis ac libertatis jura cogn
autem alumnum ſuum ſervitutis extre
ſupplicio affixum videret. Facinus eſ
Romanum: ſcelus verberari: prope pa
ri: quid dicam in crucem tollere? verbo
nefaria res appellari nullo modo poteſt
omnibus iſte contentus. Spectet, inqu
conſpectu legum libertatiſque moriatu
loco Gavium, non unum hominem, neſ
Romanum; ſed communem libertatis

Domum ſuam proſpicere] Potuit hoc a Verre non contumeliæ in Italiam, ſed irridendi hominis gratia, dici. ut quia civem ſe Romanum jactabat, in ſubli mem locum tolleretur, unde ſuam domum poſſet proſpicere. *Hottom.*

Perangusto freto diviſa] Agellius libro XIII. cap. XIX. non *freto*, ſed *fretu* ſcripſiſſe Ciceronem affirmat, in quo tamen vis nulla eſt. Quantum autem hoc fretum, & quam latum ſit, ex Thucydidis verbis ſuperius expoſui. *Idem.*

lui: ut ſtudioſi a
aut confirment,
tur ſcriptum eſt
affixum. Et ut dic
vereor ut purior
ra ſit. nam in lib.
dictione *alumnus*
tatum reperio,
perte tueatur. *H*
tremo, *ſummoque*,
nius Marcellus i
git, *affixum*. ſe

in illum cruciatum & crucem egiſti. Iam vero vi- hominis audaciam. Nonne eum graviter tuliſſe :ramini, quod illam civibus Rom. crucem non :t in foro, non in comitio, non in roſtris defige-]uod enim his locis in provincia ſua celebritate ſimil- ım, regione proximum potuit, elegit. monumen- ſceleris audaciaeque ſuae voluit eſſe in conſpectu ae, veſtibulo Siciliae, praetervectione omnium, ultro citroque navigarent. Si haec non ad cives 67
ıanos, non ad aliquos amicos noſtrae civitatis, non os, qui populi Romani nomen audiſſent, denique, ɔn ad homines, verum ad beſtias, aut etiam, ut ;ius progrediar, ſi in aliqua deſertiſſima ſolitudine, axa & ad ſcopulos haec conqueri & deplorare vel- , tamen omnia muta atque inanima tanta & tam in- ıa rerum atrocitate commoverentur. Nunc vero ı loquar apud ſenatores populi Romani, legum ju- orumque, & juris auctores, timere non debeo, ne

non

poſſet in foro, non in comitio, non ıs defigere] *In foro*, & comitium tra: ſed quo quique locus cele- :rat & frequentior, eo illum ſupe- loco poſuit. *In comitio* autem E- us & Senatoribus convenire mos ut ſcribit Aſconius: *pro roſtris*, ɔnes habebantur. *Hottom.*

d enim his locis] Locutio inſo- ſ nova ut opinor. Nam etſi *locis*, utro genere accipias, tamen quod n, nullus, opinor, dicit. *Idem.*

s enim locum in provincia, &c.] Li- ɔmnibus invitis ſic edendum cu- neque vero dubium eſt, quin ita ;endum, lectioque vulgata, *quod* his locis ſit mendoſa. *Lambinus.*

, *Locum* enim veteres quoque di- ut *loca* oſtendit Voſſius I de ana- ;7 ex Varronis VIII rerum divina- *Sicut locum, in quo figere candelam, labrum appellatur, ita in quo deum nt delubrum.* Legitur hoc fragmen- ıpud Macrob. Saturn. III, 4. Simi- cutio in illo Ciceronis XV, ep. ult. *Ille baro te putabat quaeſiturum, unum cae- lum eſſet an innumerabilia.* ac ſi diceretur coela. Gruterus etiam probat vulgatam, mallet tamen *enim* abeſſe. *Grav.*

Haec conqueri & deplorare] Vetus liber conſulendus, an pronomen *haec* incul- catum habeat. *Hottom.*

Muta atque inanima] Recte. videatur amicus noſter Pichena, Taciti ſoſpita- tor poſt Lipſium unico magis unicus, notis ad librum I. Hiſt. *Gruterus.*

Tanta, & tam indigna rerum atroci- tate] Libri manuſcr. nonnulli habent, *rerum acerbitate.* Lambinus.

Legum judiciorumque & juris auctores] Subaudi *legum judiciorumque conſervan- dorum: item juris conſervandi.* Nam *auctores juris* proprie Iuriſconſulti di- cuntur, ut alio loco docuimus. *Hott.* Auctores juris hic ſunt quorum auctori- tate leges conditæ, judicia & jus con- ſtitutum eſt. Id enim ſine auctoritate patrum fieri non poterat. Sic Velleio Paterc. Hiſt. I, 13 Scipio dicitur *elegans liberalium ſtudiorum omniſque doctrinae &*

au-

eſt, quoniam id & ſalutis omnium ratio, &
lat. omnes hoc loco cives Rom. & qui adſ
cumque ſunt, veſtram ſeveritatem deſid
fidem implorant, veſtrum auxilium req
ſua jura, commoda, auxilia, totam dem
in veſtris ſententiis verſari arbitrantur.
Ita habent; tamen ſi res aliter accide
hunt, fortaſſe, quam poſtulant: nam &
de veſtra ſeveritate eripuerit, id quod

auctor & admirator, cujus auctoritate litterarum cultus in primis Romæ vigebat. *Gravius.*

Civium Romanorum ſanguis conjunctus] Melius Reg. *civium Romanorum omnium ſanguis conjunctus.* Idem.

Et veritas omnium poſtulat] Abundat, opinor, vox *omnium*. Niſi forte *ſecuritas* potius pro *veritas* legendum videtur. *Hottom.* *Et ſecuritas omnium*] Codices omnes vulgati habent, *& veritas omnium*, ſed vox, *omnium*, abeſt a libris manuſcr. ego pro, *& veritas*, edendum curavi, *& ſecuritas.* Lambin. *Et veritas omnium poſtulat*] Lambinus, præter libros, maluit, *ſeveritas*, prorſus abſurde; ne quid præterea dicam. Libri noſtri præterea addebant *omnium*, quam vocem non agnoſcit cod. Cujacianus & ſupervacanea videtur Hottomanno. ſi cui tamen placeret mutare in

civitatis, eorund
ſunt, habeantu
Inde patriæ tant
cio. Patriam ve
ædificia, ſed cive
to dixit Themiſtc

Hoc loco] Hoc
tis Romanæ tan
memorata & aud

In veſtris ſenten
ſcelere inulto ne
libertatem viola
nam impunitate
vis ad maleficiu
ditur. *Idem.* *In*
arbitrantur] Leg
veris arbitrantur.

Tamen ſi res a
ominis cauſa,
reticuit. nam hoc
hoc judicio veſtr

judices, neque ullo modo fieri poſſe video: ſed ſi in
hoc me ratio feſellerit, Siculi cauſam ſuam periſſe que-
rentur, & mecum pariter moleſte ferent: populus
quidem Romanus brevi, quoniam mihi poteſtatem a-
pud ſe agendi dedit, jus ſuum, me agente, ſuis ſuffra-
giis ante Kal. Februarias recuperabit. Ac, ſi de mea
gloria & amplitudine quaeritis, judices, non eſt alie-
num meis rationibus iſtum mihi ex hoc judicio ereptum
ad illud populi Romani judicium reſervari. Splendida
eſt illa cauſa: probabilis mihi & facilis: populo grata
atque jucunda. Denique, ſi videor hic, id quod ego
non quaeſivi, de uno iſto voluiſſe creſcere: iſto abſo-
luto, quod ſine multorum ſcelere fieri non poteſt, de
multis mihi creſcere licebit. Sed mehercules veſtra 68
reique publicae cauſa, judices, nolo in hoc delecto
conſilio tantum flagitium eſſe commiſſum: nolo eos ju-
dices, quos ego probarim atque delegerim, ſic in hac ur-
be notatos, iſto abſoluto, ambulare, ut non cera, ſed
coeno obliti eſſe videantur. Quamobrem te quoque,
Hor-

Quoniam mihi poteſtatem apud ſe agendi dedit] Nemini enim, niſi qui magiſtratum gereret, concionem advocandi, & cum populo agendi poteſtas erat. Ædilis autem Cicero proximis comitiis ædilitiis deſignatus erat: ut jam ſæpe diximus. Significat igitur: id quod ſæpe jam ante dixit, Verrem a ſe perduellionis arceſſitum iri: quod judicium centuriatis comitiis apud populum univerſum exercebatur. Perduellionis autem propter jus civitatis violatum. *Hottom.*

Ante Kalendas Februarias] Hoc eſt, ſimulatque Ædilis eſſe cæpero. Inituтus autem Ædilitatem erat proximis Kal. Ianuarii. *Idem.*

De uno iſto voluiſſe creſcere] Nam ex accuſatione aliqua nobili adoleſcentes homines eloquentiæ & ingenii gloriam conſequebantur. *Idem.* *De aliquo creſcere* eſt alicujus damno, & ruina potentiam, opes, gloriam adipiſci. Alibi quoque ſic Cicero & Livius loquitur.

De multis mihi creſcere licebit] Amare, nec tamen obſcure, judicibus qui ſe Verris largitione corrumpi ſinent, minitatur. Itaque paulo poſt aperte ſic loquitur, *non omnes qui tanto ſe ſcelere obſtrinxerint, ut fidem ſuam corrumpi paterentur, in diſcrimen ac judicium vocandi.* Hottom.

Delecto conſilio] Id eſt, quod judicibus totius Senatus lectiſſimis conſtat. Sic *delecta manus* dicitur eorum, qui egregii & tanquam eximii habentur. *Idem.*

Probarim atque delegerim] Alterum ad eos quos a reo datos non rejecit, alterum ad eos quos ipſe dedit refertur. *Idem.*

Non cera, ſed cœno obliti] Notam dicit cenſoriam, qua Cenſores quos Senatu moverant, aut equo publico multarant, notare conſueverant, *ceram* autem ceratas Cenſorum tabulas modo ſignificat. *Idem.*

magnopere cenſeo deſiſtas : ſed & illa,
jam & coepta ab iſto ſunt, a me autem
& cognita, moneo ut extinguas, & lon
ne ſinas. magno tuo periculo peccabitu
ejo, majore, quam putas. Quod enim te
exiſtimationis metu, defunctum honori
tum Cos. cogites, mihi crede, ornamen
neficia populi Romani non minore negot
quam comparantur. Tulit haec civitas,
quoad neceſſe fuit, regiam iſtam veſtra
nem in judiciis & in omni republica ; t
die populo Romano tribuni plebis reſtitut
iſta vobis, ſi forte nondum intelligitis,
erepta ſunt : omnium nunc oculi conjecti

Quia monendi locus eſt] Libri manuſc. duo habent, *ſi qui monendi, &c.* Lamb. *Si qui monendi locus eſt*] Placuit iſtud Guilielmio, firmatum Cujaciano & Lambiniano ; & acerbius profecto longe eſt vulgata ; *Hortenſi, quia monendi, &c.* ex qua liquet, quam facile depravari potuerit illa noſtra. *Gruter.*

Quo progrediare] Reg. *pro quo progrediare.* Poſſis tueri, ſed non recedendum a vulgatis.

Extra judicium] In corrumpendis

nihil mutandum

Deſiſtas : & illa q
jacii codex: *deſiſtas*
tent. Forſan recte,
cuſativum. ut ut eſt
rit oratio, ſi repona
illa qua tent. &c. Gr

Exiſtimationis m
lum exiſtimationis
mannus.

Deſignatum conſule
ſularibus comitiis ;

tempore in unumquemque noſtrum, qua fide ego accuſem, qua religione hi judicent, qua tu ratione defendas. de omnibus nobis, ſi quis tantulum de recta regione deflexerit, non illa tacita exiſtimatio, quam antea contemnere ſolebatis, ſed vehemens ac liberum populi Romani judicium conſequetur. nulla tibi, Quinte, cum iſto cognatio eſt, nulla neceſſitudo. quibus excuſationibus antea nimium in aliquo judicio ſtudium tuum defendere ſolebas, earum habere in hoc homine nullam potes. quae iſte in provincia palam dictitabat, cum ea, quae faciebat, tua ſe fiducia facere dicebat, ea ne vera putentur tibi maxime eſt providendum. Ego mei jam rationem officii confido eſſe 69
omnibus iniquiſſimis meis perſolutam. nam iſtum paucis horis primae actionis omnium mortalium ſententiis condemnavi. Reliquum judicium non jam de mea fide, quae perſpecta eſt, neque iſtius vita, quae damnata eſt, ſed de judicibus, &, vere ut dicam, de te futurum eſt. At quo tempore futurum eſt? nam id maxime providendum eſt: etenim cum omnibus in rebus, tum in republica permagni momenti eſt ratio atque inclinatio temporum: nem-

Si quis tantulum de recta regione deflexerit] Ant. Auguſtinus pro *regione* exiſtimat legendum eſſe *religione* vel *ratione*. Ego vulgatam lectionem retineo, *regione*: nam hoc verbo complectitur fidem, religionem, rationem ſupradictas. *F. Urſinus.*

Tacita exiſtimatio] Cum magiſtratus per quem agi liceret, in Repub. deeſſet. *Hottom.*

Tua ſe fiducia] Fretum artificio tuo, & uſitata in judiciis corrumpendis induſtria. *Idem.*

Rationem officii perſolutam] Nove dixit *perſolvere rationem officii*, pro ſatisfacere. *Idem.* *Omnibus iniquiſſimis meis perſolutam*] Vel, *inimiciſſimis*, legendum: vel, *iniquiſſimis*, dixit pro, *inimiciſſimis*. Lambinus.

Paucis horis primae actionis] Ὑπερβολικῶς, pro paucis diebus. Dies autem novem in illa actione conſumpti ſunt. *Hottom.*

Ratio atque inclinatio temporum] Sic Philip. v. *Minimis momentis P. R. maxima inclinationes temporum fiunt.* & in II. de l. agr. *A temporis inclinatione & perlevi ſaepe fortuna momento vectigalia po. R. pendere.* Idem. Hinc vere Pind. Pythion. 9.

Ὁ καιρὸς παντὸς ἔχει κορυφάν.

Tempus in omni negotio primum locum habet.

Et Sophocles in Electra:

Καιρὸς ἀνδράσι μέγιστος ἔργου παντός ἐστ᾽ ἐπιστάτης.

Tempus in omnibus rebus hominum maximum obtinet imperium.

Graevius.

agere cœpimus, lex non erat promulg
veſtra ſeveritate permotus, multa ſigna
obrem reſponſurus non videretur, ment
fiebat. Poſtea quam iſte recreari & confi
lex ſtatim promulgata eſt. cui legi cum
vehementer adverſetur, iſtius ſpes falſa &
dentia maxime ſuffragatur. Hic ſi quid e
quoquam veſtrum, quod reprehendatu
Romanus judicabit de eo homine, quem
ciis indignum putavit, aut ii, qui prop

Ea lege de judiciis promulgata] Dictum eſt actione priore de lege, quam tulit Aurel. Cotta Prætor, ut judicia cum equeſtri ordine & tribunis ærariis communicarentur. *Hottom.*

Judiciibuſque nobis] Alii nonnulli codices *nova*. quod mihi rectius videtur. *Idem.* *Judicibuſque novis promulgata*] Sic legendum, etiam libris omnibus reclamantibus, non, *judicibuſque nobis prom.* Lamb. Regius ſane, *judiciis novis.*

Proſcriptam videtis] Id eſt, propoſitam. *Proſcriptæ leges* dicuntur, dum inſcripto latoris nomine, palam in foro ſpectandæ ac legendæ proponuntur. *Hottom.* *Cujus nomine proſcriptam*] Quidam legi volunt, *perſcriptam*. ego nihil mutandum cenſeo. *Lambinus.*

Recreari ac confirmari] Poſt conſularia comitia, quibus Hortenſius & Me-

Judicabit de eo h
judiciis indignum p
cum ab illo ma
tempore Prætor
medio teſtem dim
præſentes pœnas
dignum igitur ju
judicium exercere
perduellio eſſet,
dum exiſtimavit.
mine, quem jam
mnes libri vulgati
Verres autem, q
ficatur. Sed quid
ordine? adjuvant
nonnulli manuſc
eſt, *de eodem homi*
natum videtur e
quis non videt,
nem ſenatorium

judiciorum de veteribus judicibus lege nova novi judices erunt conſtituti. Mihi porro, ut ego non dicam, quis 70
omnium mortalium non intelligit, quam longe progredi ſit neceſſe? potero ſilere, Hortenſi? potero diſſimulare, cum tantum reſp. vulnus acceperit, ut expilatae provinciae, vexati ſocii, dii immortales ſpoliati, cives Rom. cruciati & necati impune, me actore, eſſe videantur? potero hoc ego onus tantum aut in hoc judicio deponere, aut diutius tacitus ſuſtinere? non agitanda res erit? non in medium proferenda? non populi Rom. fides imploranda? non omnes, qui tanto ſe ſcelere obſtrinxerint, ut aut fidem ſuam corrumpi paterentur, aut judicium corrumperent, in diſcrimen ac judicium vocandi? Quaeret aliquis fortaſſe, tantumne igitur laborem, tantas inimicitias tot hominum ſuſcepturus es? non ſtudio quidem hercule ullo, neque voluntate. ſed non idem mihi licet, quod iis, qui nobili genere nati ſunt: quibus omnia populi Romani beneficia dormientibus deferuntur: longe alia mihi lege in hac civitate & conditione vivendum eſt. Venit enim mihi in mentem M. Catonis, hominis ſapientiſſimi & vigilantiſſimi: qui cum ſe virtute, non genere populo Romano commendari putaret, cum ipſe ſui generis initium ac nominis ab ſe gigni & propagari vellet, hominum potentiſſimorum ſuſcepit inimicitias, & maximis in laboribus uſque ad ſummam ſenectutem ſumma cum gloria vixit. Poſtea Q. Pompejus, humili atque obſcuro loco na-

De veteribus judicibus] Hanc ſcripturam ſententia confirmat, tametſi non *judicibus* in aliis, ſed *judiciis* legatur. Eſt enim ſenſus, Equites Rom. qui ex veterum judicum numero conſtituti erant novi judices. Nam annis ab hinc decem equites Rom. judicabant: ut ſæpe antea demonſtravimus. *Hottom.*

Me actore] Cum mihi eorum criminum perſequendorum provincia data eſſet. *Idem.*

Hominis ſapientiſſimi] In manuſcripto poſt hæc verba additum eſt, *& vigilantiſſimi.* F. Viſinus. Sic ſane Regius quoque codex, cujus auctoritas non eſt contemnenda. *Gravius.*

Hominum potentiſſimorum ſuſcepit inimicitias] Hoc ipſum ſuperius in divinatione poſuit. Multa autem in hanc eandem rationem dixit Livius, libro decadis, quartæ nono, quem vide. *Hottom.*

Poſteaque Pompeius humili atque obſcuro loco natus] Q. Pompeium Rufum in-

71 perſequimur. Videmus, quanta ſit in invidi
in odio apud quoſdam homines nobiles nov
num virtus & induſtria: ſi tantulum oculos

intelligit, qui conſul fuit anno DCXII. cum Cn. Servilio Cæpione, quem hominem novum appellat in Fonteiana, his verbis: *Cn. & Q. Cæpionibus L. & Q. Metellis teſtibus in Q. Pompeium hominem novum non crediderunt*, & pro L. Murena: *Nec mihi unquam minus in Q. Pompeio novo homine, & fortiſſimo viro virtutis eſſe viſum eſt, quam in homine nobiliſſimo M. Æmilio &c.* Itaque dubitandum non eſt, quin pro, *poſteaque Pompeius* ſit legendum, *poſtea Q. Pompeius:* quam lectionem miror cur rejecerit Lambinus, præſertim cum veterum quoque codicum auctoritate confirmetur. *Fulv. Vrſinus.* Recepit P. Manutius merito & eſt in cod. Reg.

Ac doloribus] Occiſus quidem hic Q. Pompeius in Conſulatu fuit, nam milites illum ſacrificare incipientem in modum hoſtiæ mactaverunt. Sed hoc nihil ad honorum contentionem pertinet. Videndum igitur ecquid *laboribus* rectius legeremus. *Hottom.* *Maximiſque ſuis periculis ac doloribus*] Ita eſt in veteribus libris, & fortaſſe non male: quamvis recentior lectio *laboribus* nitatur exemplo ſuperiore, & inferiore. Antiqua lectio defendi poteſt cum varietatis ornamento, tum quod in pericu

cod. Reg. nullus dubit
Per ludum & neglige
di, & negligentes. π
γᾶντες. Lambinus.
Hæc eadem eſt noſtr
via] Ita legitur in v
placet, quam ut eſt
mendatum, *regia vi*
fertur ad ſtudium amb
res, diligentiam, &
autem *via* ſignificat p
ſus hic nihil facit: h
eſt publica, ſed com
vis hominibus. nequ
Ciceronem uti *Regia*
Noſtra rationis regio &
auſcultandum emend
cap. 68. *ſi quis tantu*
deflexerit. Plautus M
gionem aſtutiarum m
Guilielmius. Solus
edidit *noſtra nationis* i
bris & editionibus, &
hominum. nollem fa
tionis ſcripſit Cicero,
quoque viam ſequor,
facere inſtitui. III ad
ratio facilior & ſalutior
tius & minore mole
quæ volo. *Gravius.*

praeſto eſſe inſidias: ſi ullum locum aperuerimus ſuſpicioni, aut crimini, accipiendum eſſe ſtatim vulnus: eſſe nobis ſemper vigilandum, ſemper laborandum videmus. Inimicitiae ſunt? ſubeantur: labores? ſuſcipiantur. Etenim tacitae magis & occultae inimicitiae timendae ſunt, quam indictae & apertae. Hominum nobilium non fere quiſquam noſtrae induſtriae favet: nullis noſtris officiis benivolentiam illorum allicere poſſumus: quaſi natura & genere disjuncti ſint, ita diſſident a nobis animo ac voluntate. Quare quid habent eorum inimicitiae periculi, quorum animos jam ante habueris inimicos & invidos, quam ullas inimicitias ſuſceperis? Quamobrem mihi, judices, optandum eſt illud, in hoc reo finem accuſandi facere. cum & populo Romano ſatisfactum, & receptum officium Siculis, neceſſariis meis, erit perſolutum. Deliberatum autem eſt, ſi res opinionem meam, quam de vobis habeo, fefellerit, non modo eos perſequi, ad quos maxime culpa corrupti judicii, ſed etiam illos, ad quos conſcientiae contagio pertinebit. Proinde ſi qui ſunt, qui in hoc reo aut potentes, aut audaces, aut artifices ad corrumpendum judicium velint eſſe, ita ſint parati, ut diſceptante populo Romano mecum ſibi rem videant futu-

Si ullum locum aperuerimus ſuſpicioni] Tranſlatio eſt a gladiatoribus. Horat. lib. 1. Serm. ſat. 1. *hic fugit omnes inſidias, nullique malo latus obicit apertum?* ad quem locum, legat qui volet, quæ a nobis annotata ſunt. *Lamb.*

Tacitæ magis & occultæ] De hac ſententia dictum eſt libro Accuſat. 1. ſupra. Quemadmodum autem huic loco & oratoris inſtituto conveniat nondum, vere ut dicam, diſpicere potui. videturque a librariis ac ſcriptoribus prætermiſſa & in recognoſcendo ad marginem poſita, tandem ab eo qui ſententiam non ſatis attenderet, alieno loco poſita fuiſſe. Ejus autem ſedem eſſe arbitrarer poſt illam interrogationem. *Quare quid habent, &c.* Neque dubito ſi quis attentius utriuſque loci ſententiam conſiderarit, quin veriſſimam meam eſſe conjecturam agnoſcat. *Hottom.*

Culpa corrumpendi judicii] Reſtitui ex Reg. cod. quod ſententia neceſſario poſtulat, *corrupti judicii.* Non eos perſecuturus erat, qui corrumpere volebant, ſed quis corrupiſſe hoc judicium ſit cogniturus, ut & eos qui hujus corruptionis conſcii fuerint. *Gravius.*

Artifices ad corrumpendum] Superiore actione nominavit eos, qui deponere aut accipere, aut polliceri, aut ſequeſtres, aut interpretes corrumpendi judicii ſolent eſſe. *Hottom.*

Diſceptante populo] Reg. cod. *diſceptandi populo.* Credo Ciceronem ſcripſiſſe: *ut diſceptandi apud populum Rom.* me-

dignum regio munere, tibi factum ab
catum atque promiſſum, per nefariur
manibus extorſit: cujuſque ſanctiſſim
rimum ſimulacrum Syracuſis ſuſtulit:
gina, cujus duo fana duabus in inſulis
Melitae, & Sami, ſanctiſſima & ant
ſcelere idem iſte omnibus donis ornai
vit: teque, Minerva, quam item iſte
ſimis & religioſiſſimis templis expilavit
auri grande pondus, Syracuſis, cum o
ctum & parietes abſtulit: teque, Lat
& Diana, quorum iſte Deli non fanur
num opinio & religio fert, ſedem antic
que domicilium nocturno latrocinio atq
pilavit: etiam te, Apollo, quem iſte C
que etiam atque etiam, Diana, quam l
cujus ſimulacrum ſanctiſſimum Segeſta

mecum ſibi rem videant futuram. *Ante* abſorpſit ultima præcedentis vocis *di ſceptante* ſyllaba, cum ea eſſet interpolata. Vulgata tamen ferri poteſt.

Populi Romani ſalutis cauſa] Honeſtius ita locutus eſt, cum ſi contraria contrariis retuliſſet dicturus fuiſſet, *mea ſponte*. Hottom.

Nunc te Jupiter] Concluſio univerſ[illegible]

judicando diſcep
bi ſimul memor
religionum, de
dictum eſt, curſ
tur. *Idem.*

Cujus iſte donu
cæteris omnibus
ctum eſt a Cice

geſtanos conſecratum, ſemel ipſorum religione, iterum P. Africani victoria, tollendum aſportandumque curavit: teque Mercuri, quem Verres in villa, & in privata aliqua palaeſtra poſuit, P. Africanus in urbe ſociorum & in gymnaſio Tyndaritanorum, juventutis illorum cuſtodem ac praeſidem voluit eſſe: teque, Hercules, quem iſte Agrigenti: nocte intempeſta, ſervorum inſtructa & comparata manu convellere ex ſuis ſedibus atque auferre conatus eſt: teque ſanctiſſima mater Idaea, quam apud Enguinos auguſtiſſimo & religioſiſſimo in templo ſic ſpoliatam reliquit, ut nunc nomen modo Africani, & veſtigia violatae religionis maneant, monumenta victoriae fanique ornamenta non exſtent: vosque, omnium rerum forenſium, conſiliorum maximorum legum, judiciorumque arbitri & teſtes, celeberrimo in loco praetorii locati, Caſtor & Pollux, quorum e tem-

Celeberrimo in loco Prætorii collocati] Obſervandum locum aliquem in foro fuiſſe, quod *prætorium* diceretur: nimirum in quo prætores cum judicia exercerent, ſedere ſolebant. Prætores autem rerum capitalium Quæſitores dico: nam urbanum in Comitio jus dixiſſe, multis ex locis intelligitur. *Hottom.* Lambinus in margine legit: *celeberrimo in loco urbis locati.* Sed verius Manutius hunc locum corruptum eſſe cenſet, qui ſine melioris libri ope non poſſit corrigi. Cui ſubſcribit ingenio doctrinaque præſtantiſſimus & mihi amiciſſimus Vir, Iacobus Perizonius, quia pro loco in foro, aut loco, in quo prætores, cum judicia exercerent ſedere ſolebant, ut vult Hottomannus, aut pro ipſo foro, ubi fuit templum Caſtoris & Pollucis, nuſquam apud veteres hoc vocabulum in hac notione occurrat, itaque conjicere ſe, forte Ciceronem ſcripſiſſe: *Prætoribus*, quibus dicantur potiſſimum hi Divi poſiti fuiſſe, quia ad templum Caſtoris & Pollucis, quod erat in celeberrimo loco Vrbis Romanæ, ſeu in foro, jus dixerint Prætores, ſicuti poſtea ad Herculis templum facere ſolitus fuerit Claudius, teſte Seneca. Sane loca in quibus prætores jus dicebant nunquam Romæ ſunt dicta prætoria, ſed tribunalia: Nam *prætoria* erant Imperatorum tabernacula in Caſtris. Cum vero Caſtoris templum fuerit in foro, in quo jus etiam dicebatur a prætoribus, unde dicuntur in verbis, quæ hæc præcedunt, hi Divi, *omnium rerum forenſium, conſiliorum maximorum, legum judiciorumque arbitri & teſtes*, quia in foro illo, in quo templum erat Caſtoris, non ſolum tribunal erat, ſed etiam roſtra, & comitium, in quibus de legibus, de judiciis, de maximis reip. negotiis agebatur, fere quotidie, non infeliciter conjeciſſe videtur ſagaciſſimus Perizonius. In Reg. cod. pro *prætorii* ſcribitur p̄r. quibus notis ſæpe notatur *populi Romani.* Hinc in multis locis Tullii legitur *Prætor* ubi debuit legi *pop. Rom.* & viciſſim *pop. Rom.* ubi ſcribendum fuit *Prætor*, ut jam obſervatum eſt viris doctis. Cenſeo & hic legendum eſſe *in celeberrimo loco populi Romani*, aut, *fori Romani.* Grævius.

. . . . . . , . quibus . . .
victus, legum, morum, manſuetudinis exempla hominibus, & civitatibus data ac dicuntur : quarum ſacra populus Roma aſcita & accepta tanta religione & pub tim tuetur, non ut ab aliis huc allata, hinc tradita eſſe videantur : quae ab iſtc luta & violata ſunt, ut ſimulacrum C quod a viro non modo tangi, ſed ne ac fas fuit, e ſacrario Catinae convellendum que curaverit : alterum autem Ennae e domo ſuſtulerit : quod erat tale, ut ho viderent, aut ipſam videre ſe Cererem, Cereris, non humana manu factam, ſc pſam arbitrarentur : vos etiam, atque et & appello, ſanctiſſimae deae, quae illos cus lucoſque colitis, cunctaeque Siciliae defendenda tradita eſt, praeſidetis : a qu tis frugibus, & in orbem terrarum diſtril gentes ac nationes veſtri religione numi tur : ceteros idem deos deaſque omnes ir obteſtor, quorum templis & religionil rio quodam furore & audacia inſtinctus l legum ſemper impiumque habuit indictu

hoc reo, atque in hac cauſa, omnia mea conſilia ad ſalutem ſociorum, dignitatem populi Romani, fidem meam ſpectaverunt: ſi ullam ad rem, niſi ad officium & veritatem omnes meae curae, vigiliae, cogitationeſque elaborarunt: quae mea mens in ſuſcipienda cauſa fuit, fides in agenda, eadem veſtra in judicanda ſit: denique uti C. Verrem, ſi ejus omnia ſunt inaudita, & ſingularia facinora ſceleris, audaciae, perfidiae, libidinis, avaritiae, crudelitatis, dignus exitus ejuſmodi vita atque factis veſtro judicio conſequatur: utque reſpub. meaque fides una hac accuſatione mea contenta ſit: mihique poſthac bonos potius defendere liceat, quam improbos accuſare neceſſe ſit.

Deinde uti C. Verrem] Omnes alii libri, *denique.* utrumque recte. ſed hoc tamen tam multorum auctoritate librorum præponderat. *Hottom.*

Utque Reſp. meaque fides una hac accuſatione mea contenta ſit] Suſpicor de mendo: legendumque potius arbitrarer: *Mea fide, unaque hac accuſatione.* Qualis autem hujus judicii exitus fuerit, Aſconius exponit: qui poſt poſteriorem actionem Verrem in exilium ſua ſponte profectum eſſe ſcribit, neque ſententiam judicum expectaſſe. Hortenſium autem novo accuſandi genere ita perculſum fuiſſe, ut rationem defenſionis omitteret: quod etiam Tullius in Bruto declarat. Hortenſium tamen Verris defenſionem ſcripſiſſe, Quintilianus multis in locis teſtatur. De Verris autem exitu, Lactantius ita loquitur lib. de orig. error. II. cap. IV. *At enim Verres ob hæc facinora damnatus eſt. Apud ipſum Verrem non fuit illa damnatio: ſed vacatio, ut quemadmodum Dionyſio deorum ſpolia geſtanti Dii immortales bonam dederunt navigationem: ſic etiam Verri bonam quietem tribuiſſe videantur, in qua ſacrilegiis ſuis tranquille frui poſſet. Nam frementibus poſtea civilibus bellis, ſub obtentu damnationis ab omni periculo & metu remotus, aliorum graves caſus & miſerabiles exitus audiebat: & qui cecidiſſe ſolus omnibus ſtantibus videbatur, is vero univerſis cadentibus ſolus ſtetit: donec illum & opibus ſacrilegio partis, & vita ſatiatum, ac ſenectute confectum proſcriptio triumviralis auferret, eadem ſcilicet qua Tullium violata Deorum majeſtatis ultorem. Quinetiam felix in eo ipſo fuit, quod ante ſuam mortem crudeliſſimum exitum ſui accuſatoris audivit: Diis videlicet providentibus, ut ſacrilegus ac prædo religionum ſuarum non ante moreretur, quam ſolatium de ultione cepiſſet.* Idem.

Meaque fides, una hac accuſatione] P. Manutii editio, *mea fide, unaque hac.* ſciamus eſſe non a libris, ſed ab Hottomanni conjectura. *Gruterus.* Reg. *uti* hi qui *reſp. meaque fide.* leg. *utique reſp. mea fide, unaque hac accuſatione.* Solennis vocula in precibus & votis *uti* pro *ut.* Sic in paucis verſibus præcedentibus, *denique uti C. Verrem.* &c. Græv.

Mihique poſthac bonos potius defendere liceat] In margine libri emendati a viro doctiſſimo, pro verbo *defendere*, notatum eſt, *laudare*, ad ſententiam apte: ſed nimis longe a vulgata ſcriptura. *F. Urſinus.*

PRO

M. Fontejus M. F. ejus qui Sulpitio
legatus, Aſculi interfectus eſt, perſun
gatione in Macedonia & Hiſpania, P
vinciam obtinuit, eique triennium pr
Cn. Pompejus Hiſpanienſe bellum adve
niſtravit. Romam reverſus repetunda
poſtulantibus Gallis, in his Induciomar
claro & nobili. & accuſatus a M. P
M. Fabio. Ex multis criminibus tria ha
ſam aere alieno Galliam fuiſſe: quaeſt
nitione factum, ut aut ne cogeret muni
nitum eſſet, ne improbaret: denique porto
Duabus autem actionibus accuſatus eſt
ut mea quidem opinio eſt, Serviliam re
comperendinari reum jubebat, quemad
accuſatione intelligitur. Fonteji defenſion
quam fere deroganda fide & auctoritate
minibus conſumpſit: quibus, quia null
Deorum immortalium teneantur, credi ne
men autem neque Quaeſtoris, ad cujus
acta eſt, neque Conſulum, quibus habita
potui. Apparet tamen poſt legem Aurel
inter tres ordines communicata ſunt, ca

ad vini ſimilitudinem multiplices potus: & inter eos humiles quidam obtuſis ebrietate continua ſenſibus, quam furoris voluntariam ſpeciem eſſe Catoniana ſententia deſinivit, raptantur diſcurſibus vagis: ut verum illud videatur, quod ait defendens Fontejum Tullius, Gallos poſthaec dilutius eſſe potaturos, quod illi venenum eſſe arbitrabantur. Ex Aquila autem Romano alter hic eſt: frumenti maximus numerus e Gallia: peditatus ampliſſimae copiae e Gallia: equites numero plurimi e Gallia.

ARGVMENTVM P. MANVTII.

M. Fontejus, Gallia per triennium poſt praeturam adminiſtrata, Romam reverſus, poſtulantibus Gallis repetundarum accuſatur a M. Plaetorio, defenditur a Cicerone, actione ſecunda, conſulatum gerentibus, quantum conſequi conjectura liceat, Q. Hortenſio, Q. Metello, cum judicia per tres ordines Aurelia lege adminiſtrarentur.

Deſunt permulta.

Hoc praetore oppreſſam eſſe aere alieno Galliam. A 1
quibus verſuras tantarum pecuniarum factas eſſe dicunt? a Gallis? nihil minus. A quibus igitur? a civibus Romanis,

A *Quibus verſuras tantarum pecuniarum factas eſſe dicunt*] *Verſura fieri* proprie dicitur, cum creditoris converſio quaedam & mutatio ſit, nimirum cum quis alii ut ſolvat, ab alio pecuniam mutuatur. nam ut *vertere ſolum*, pro mutare veteres dicebant, ſic etiam *vertere creditorem*, pro mutare dictum ab illis videtur. Sed modo *verſuram facere*, ſimpliciter ſignificat aes alienum contrahere. ſic Verrina IIII. *Inſpiciebamus Syracuſis a Carpinatio confectas tabulas ſocietatis, quae ſignificabant multis nominibus eos homines verſuram a Carpinatio feciſſe, qui pecuniam Verri dediſſent.* ſic in orat. pro Celio. *Tabulas qui in patria poteſtate eſt, ullas conficit: verſuram numquam omnino fecit ullam.* Senſus ergo hic eſt, a quibus illos tantum aeris alieni contraxiſſe dicunt? a quibus tantam pecuniam foenore ſumpſiſſe? &, *verſuras factas*: ut pecuniam M. Fontejo imperanti & exigenti darent. *Hottomannus.* Semper *verſuras facere*, eſt pecuniam ſub uſuris mutuam accipere. Sive alteri des, ſive impendas aliis uſibus. Aliud eſt *verſura ſolvere*, quod eſt, *verſura facta ſolvere*, pecuniam ab aliis mutuari ad debitum expungendum, ſive quam alteri debitori des. Haec duo a doctiſſimis quoque confunduntur, quod in Act. III in Verr. notatum.

A civibus Romanis] Patet igitur verum eſſe quod alibi docuimus, litterarum

rum ſine cive Romano quidquam ne
mus in Gallia nullus ſine civium R
commovetur. Videte quo deſcendar
longe videar ab conſuetudine mea &
ligentia diſcedere: unae tabulae pro
bus veſtigium ſit aliquod, quod ſign
Fontejo datam; unum ex toto negot
rum, publicanorum, aratorum, pe
ro teſtem producant; vere accuſatu

rum obligationem, ita civium Rom. propriam fuiſſe, ut in provinciis tamen, ubi Romani magiſtratus copia eſſet, ea peregrini quoque homines aſtringerentur. Alioqui rem inter ſe rationemque communem habere non potuiſſent. Quare idem quoque Romæ factitatum eſſe non dubito. Cicero pro Flacco jus ex hac obligatione dictum oſtendit, *Repente teſtimoniis Fuſiorum, nominibuſque recitatis, Recuperatores contra iſtam rem minime dubiam judicaverunt.* Hottom.

Qui negotiantur in Gallia] Non a mercatoribus. aliud eſt enim *mercatorem* eſſe, aliud *negotiatorem*: ut ſupra oſtendiſſe memini: quod tamen hodie vulgo ignoratur. *A negotiatoribus* ergo, id eſt, a publicanis, aratoribus, pecuariis, ut infra, *Omnes illum provincia pu-*

flagito teſtis;
dacter, *audacit*
poſt pauca pro
tudine, & i
G. Faërnus.

Audaciter]
lib. teſtatur
quamvis ille in
citer hoc dico]
Palatinæ; non
tur. *Gruterus.*

Sine civium
non pecuniæ
Rom. contrah
ves Rom. in
Hottom.

Negotiatorum
hiſce omnibu
Verrinæ accuſa
lones tamen

Pro dii immortales! quae eſt haec cauſa? quae defenſio? Provinciae Galliae M. Fontejus praefuit, quae conſtat ex iis generibus hominum & civitatum, qui, ut vetera mittam, partim noſtra memoria bella cum populo Romano acerba ac diuturna geſſerunt: partim modo ab noſtris imperatoribus ſubacti, modo bello domiti, modo triumphis ac monumentis notati, modo ab Senatu agris urbibuſque multati ſunt: partim, qui cum ipſo M. Fontejo ferrum ac manus contulerunt, multoque ejus ſudore ac labore ſub populi Romani imperium ditionemque ceciderunt. Eſt in eadem provincia Narbo Marcius, Colonia noſtrorum civium, ſpecula populi Romani ac propugnaculum, iſtis ipſis nationibus

Provincia Galliæ M. Fontejus præfuit] Fontejam gentem tribus tantum prænominibus, Publio, Cajo, & Manio uſam fuiſſe, ſatis conſtat ex antiquorum numiſmatum auctoritate, in quibus *M'. C.* & *P. Fonteji* deſcripti ſunt. Sæpe autem librarii in eo errarunt, ut omiſſa virgula, quæ *M'.* litteræ obducta, Manium ſignificabat, pro Manio prænomine, Marcum ſcripſerint. quod cum in Acilia gente perſæpe accidit, tum in Aquillia, quæ hoc prænomine frequentius uſæ ſunt. quibus rationibus facile adducor, ut credam, hic quoque erratum eſſe in Fonteji prænomine, & pro Marco Manium, Fontejum hunc, qui prætor Galliam obtinuit, prænominandum eſſe. *F. Urſinus.*

Partim noſtra memoria bella cum populo Romano] Memoria Ciceronis nullum cum Gallis bellum nobile geſtum memoriæ mandatum eſt: niſi quis Cimbricum bellum Gallicum interpretetur. Florus quidem in Epitome de C. Cæcilio meminit: quem in Gallia tranſalpina Salvios rebellantes belli Italici tempore viciſſe ſcribit. *Hottom.*

Partim modo ab noſtris Imperatoribus] Loquitur de iis qui ipſius memoria geſta ſunt. de quibus nihil ſcriptum reperio. In orat. pro Quinctio, C. Flaccum imperatorem nominabat, qui bellum in Gallia adminiſtrabat. *Idem.*

Monumentis notati] Intelligit, credo, monumenta, quæ Domitius Ænobarbus, & Fabius Maximus, victis Gallis, conſtituerunt, de quibus Flor. III, 2: *Utriuſque victoria quod quantumque gaudium fuerit, vel hinc exiſtimari poteſt, quod & Domitius Ænobarbus, & Fabius Maximus, ipſis, quibus dimicaverant, in locis ſaxeas extruxere turres, & deſuper exornata armis hoſtilibus tropæa fixere, cum his mos inuſitatus fuerit noſtris.* Grævius.

Ditionemque ceciderunt] Non diſplicet, quod eſt in Pal. *reciderunt.* Gruterus.

Narbo Martius] *Narbo*, nota civitas, *Martium* autem dictum eſſe quidam putant, quod C. Cæſar Dictator colonos ex Martia legione milites eo deduxiſſet. Sed cum Vellejus Paterculus hanc coloniam deductam ſcribat Porcio & Martio Coss. veriſimilius videtur ex *Martii* nomine appellationem ſumpſiſſe. In libro tamen Velleji priore, mendoſe *Marco* legitur pro *Martio*. Hottom. *Narbo Marcius*] Sic ſcribendum, *Marcius*, per *c*, non *Martius* per *t*. In hac autem oratione emendanda nos in primis exemplar baſilicæ Vaticanæ & Faërni conjecturas ſecuti ſumus. *Lamb.*

Ar-

dignum regio munere, tibi factum ab regib
catum atque promiſſum, per nefarium ſcel
manibus extorſit: cujuſque ſanctiſſimum,
rimum ſimulacrum Syracuſis ſuſtulit: teque
gina, cujus duo fana duabus in inſulis poſita
Melitae, & Sami, ſanctiſſima & antiquiſſi
ſcelere idem iſte omnibus donis ornamentis
vit: teque, Minerva, quam item iſte duob
ſimis & religioſiſſimis templis expilavit: Ath
auri grande pondus, Syracuſis, cum omnia
ctum & parietes abſtulit: teque, Latona,
& Diana, quorum iſte Deli non fanum, ſe
num opinio & religio fert, ſedem antiquam,
que domicilium nocturno latrocinio atque im
pilavit: etiam te, Apollo, quem iſte Chio ſu
que etiam atque etiam, Diana, quam Pergae
cujus ſimulacrum ſanctiſſimum Segeſtae, bis

mecum ſibi rem videant futuram. *Ante* abſorpſit ultima præcedentis vocis *diſceptante* ſyllaba, cum ea eſſet interpolata. Vulgata tamen ferri poteſt.

Populi Romani ſalutis cauſa] Honeſtius ita locutus eſt, cum ſi contraria contrariis retuliſſet dicturus fuiſſet, *mea ſponte*. Hottom.

judicando diſceptandoqu
bi ſimul memoria violata
religionum, de quibus
dictum eſt, curſim ſtricti
tur. *Idem*.

Cujus iſte donum] Et
cæteris omnibus ſuperior
ctum eſt a Cicerone, a

geſtanos conſecratum, ſemel ipſorum religione, iterum P. Africani victoria, tollendum aſportandumque curavit: teque Mercuri, quem Verres in villa, & in privata aliqua palaeſtra poſuit, P. Africanus in urbe ſociorum & in gymnaſio Tyndaritanorum, juventutis illorum cuſtodem ac praeſidem voluit eſſe: teque, Hercules, quem iſte Agrigenti: nocte intempeſta, ſervorum inſtructa & comparata manu convellere ex ſuis ſedibus atque auferre conatus eſt: teque ſanctiſſima mater Idaea, quam apud Enguinos auguſtiſſimo & religioſiſſimo in templo ſic ſpoliatam reliquit, ut nunc nomen modo Africani, & veſtigia violatae religionis maneant, monumenta victoriae fanique ornamenta non exſtent: vosque, omnium rerum forenſium, conſiliorum maximorum legum, judiciorumque arbitri & teſtes, celeberrimo in loco praetorii locati, Caſtor & Pollux, quorum e tem-

Celeberrimo in loco Prætorii collocati] Obſervandum locum aliquem in foro fuiſſe, quod *prætorium* diceretur: nimirum in quo prætores cum judicia exercerent, ſedere ſolebant. Prætores autem rerum capitalium Quæſitores dico: nam urbanum in Comitio jus dixiſſe, multis ex locis intelligitur. *Hotton.* Lambinus in margine legit: *celeberrimo in loco urbis locati.* Sed verius Manutius hunc locum corruptum eſſe cenſet, qui ſine melioris libri ope non poſſit corrigi. Cui ſubſcribit ingenio doctrinaque præſtantiſſimus & mihi amiciſſimus Vir, Iacobus Perizonius, quia pro loco in foro, aut loco, in quo prætores, cum judicia exercerent ſedere ſolebant, ut vult Hottomannus, aut pro ipſo foro, ubi fuit templum Caſtoris & Pollucis, nuſquam apud veteres hoc vocabulum in hac notione occurrat, itaque conjicere ſe, forte Ciceronem ſcripſiſſe: *Prætoribus*, quibus dicantur potiſſimum hi Divi poſiti fuiſſe, quia ad templum Caſtoris & Pollucis, quod erat in celeberrimo loco Vrbis Romanæ, ſeu in foro, jus dixerint Prætores, ſicuti poſtea ad Herculis templum facere ſolitus fuerit Claudius, teſte Seneca. Sane loca in quibus prætores jus dicebant nunquam Romæ ſunt dicta prætoria, ſed tribunalia: Nam *prætoria* erant Imperatorum tabernacula in Caſtris. Cum vero Caſtoris templum fuerit in foro, in quo jus etiam dicebatur a prætoribus, unde dicuntur in verbis, quæ hæc præcedunt, hi Divi, *omnium rerum forenſium, conſiliorum maximorum, legum judiciorumque arbitri & teſtes*, quia in foro illo, in quo templum erat Caſtoris, non ſolum tribunal erat, ſed etiam roſtra, & comitium, in quibus de legibus, de judiciis, de maximis reip. negotiis agebatur, fere quotidie, non infeliciter conjeciſſe videtur ſagaciſſimus Perizonius. In Reg. cod. pro *prætorii* ſcribitur p̄r. quibus notis ſæpe notatur *populi Romani*. Hinc in multis locis Tullii legitur *Prætor* ubi debuit legi *pop. Rom.* & viciſſim *pop. Rom.* ubi ſcribendum fuit *Prætor*, ut jam obſervatum eſt viris doctis. Cenſeo & hic legendum eſſe *in celeberrimo loco populi Romani*, aut, *fori Romani.* Grævius.

atque obſecrat, ut ſua religio, laudati
quid apud veſtros animos momenti h
Quid? civium Romanorum quae volu
eſt ex tanto numero, quin hunc optin
de imperio, de ſociis & civibus merit
3 tur. Quoniam igitur videtis qui oppug

lege populi conſtitutum: cui legi cuſtodes ac vindices præpoſiti ſunt: ut Verrina VII. *Quo confugient ſocii? ad Senatum devenient, qui de Verre ſupplicium ſumat? non eſt uſitatum, non Senatorium, ad populum Romanum confugient? facilis eſt cauſa populi. Legem enim ſociorum cauſa juſſiſſe, & ei legi cuſtodes ac vindices propoſuiſſe dicet. Hic locus eſt igitur unus, quo perfugiant, &c.* Sed *cum populo R.* id eſt, præſente & inſpectante populo Romano qui circum ſubſellia judicum coronam faciebat. Iudices autem hoc judicio Senatores, Equites & Tribunos ærarios fuiſſe patet ex ſequentibus. Neque tamen diſplicet, quod G. Faërnus ex antiquo libro repoſuit *P R.* ut Prætorem interpretemur. *Hottomannus.* Faërnus ſane edidit *cum pratore.*

Ex Cn. Pompeji decreto] Accedo eorum ſententiæ, qui legunt *ex M. Fontei* ſive id ex fide alicujus libri faciant, ſive ex ingenio; & infra pro, *oppugnent*, eſt, *oppugnatum*: pro, *cognoſcitu*, *cognoſtu*: in hunc modum; *Quoniam igitur videtis qui oppugnatum M. Fonteium.*

peji mentionem
cum ipſius *Font*
ad cauſam ſen
præterea quomo
cum id aut S. C.
creto factum dici
dum Pompejus C
que, ut opinor
geſſerat. Quare M
quin ſit corrigend
integra & non
planius conſtaret
gru, M. Fonteji
Sic reſtitui libris
bata doctorum v
quo pertinet hic
non videt hoc nor
teji nomine eſſe
Pompeji eſſe fact
M. Fonteji decreto
ſed de conjectu
quippe editi olim
decr. quod cur de
adfuiſſe, liquet e
Gruterus.

Religio laudati

tejum, cognoſtis qui defenſum velint: ſtatuite nunc quid veſtra aequitas, quid populi Romani dignitas poſtulet: utrum colonis veſtris, negotiatoribus veſtris, amiciſſimis atque antiquiſſimis ſociis & credere, & conſulere malitis, an iis, quibus neque propter iracundiam fidem, neque propter infidelitatem honorem habere debetis. Quid, ſi majorem hominum etiam honeſtiſſimorum copiam affero, quae hujus virtuti atque innocentiae teſtimonio poſſit eſſe? tamenne plus Gallorum conſenſio valebit, quam ſummae auctoritatis hominum? Cum Galliae Fontejus praeeſſet, ſcitis, judices, maximos populi Romani exercitus in duabus Hiſpaniis, clariſſimoſque imperatores fuiſſe. Quam multi equites Romani, quam multi tribuni militum, quales, & quot, & quoties legati ad eos. Exercitus praeterea Cn. Pompeji

pro *cognoviſtis*. Sic *decreſtis* pro *decreviſtis*, & talia ſexcenta. Vaſtitatem aures delicatas radentem, de qua alias pluribus egimus & ipſi, & alii viri docti, præcipue dicendi magiſtri veteres ſcriptores fugiebant. Sic & *decrerunt* dixerunt pro *decreverunt*. Grævius.

Copiam affero] Ant. liber *copiam adferta*. ubi video non incommode legi poſſe, uti in impreſſis, *adfero*. & ſtatim pro, *qui* habet, *quæ*: & ſequenti verſu pro, *poſſint*, *poſſit*. & item alio ſequenti verſu pro, *quam ſumma auctoritas omnium in eo eſt*, *quam ſummæ auctoritatis omnium*. nos cætera admittentes, pro, *omnium*, judicamus legendum, *hominum*. G. Faërnus. *Copiam affert*] Corrige, *copiam affero*: ut in omnibus antiquis. *Hottom.* Miror cur in nullo ſit *adferat*, quod unice verum videtur ex tranſpoſitis modo litteris, nempe reus Fontejus, ut bene Fabricius. *Iac. Gron.*

Gallorum conſenſio] *Conſenſio*, in malam partem: quaſi conſpiratio, conjuratio, ſic Verrina VII. *Quid igitur? nulline motus in Sicilia ſervorum Verre Prætore? nullane conſenſiones factæ?* Hott.

Quam ſumma auctoritas] In antiquo Faërni, *ſummæ auctoritatis hominum*. quod valde arridet. *Idem.* *Quam ſummæ auctoritatis hominum?*] Subintellige ἀπὸ κοινοῦ, conſenſio, ut ſit, quam conſenſio hominum ſummæ auctoritatis? fortaſſe tamen, levi immutatione facta, legendum, *quam ſummæ auctoritates hominum?* Lambinus.

In duabus Hiſpaniis] Ea quæ cis, & altera quæ ultra Iberum flumen poſita eſt. *Hottom.* *In duabus Hiſpaniis*] Sic ſine dubio legendum, non, ut quidam doctus volebat, *in duabus Galliis*. primum ita ſcriptum eſt in libris omnibus: deinde, quod ait ille. nihil attinere hic commemorare Hiſpanias, cum Fontejus Galliæ præeſſet: reſpondeo eo pertinere Hiſpaniarum commemorationem, quod ex Italia per Galliam, id eſt, per mare Gallicum, & per Maſſiliam navigabant tot equites illi R. & tribuni militum, ad eos exercitus, qui in duabus Hiſpaniis erant, legati: ut obſcurum eſſe non poſſit, quomodo ſe in Gallia provincia adminiſtranda geſſerit Fontejus. *Lambinus.*

Clariſſimoſque Imperatores] Pompejum, Metellum, Perpennam. *Hottom.*

Legati ad eos] Hic diſtinguendum, & deinde ex antiquo libro, in quo pro,

mud, quod initio vobis propoſui, veriſſi
per hoc judicium nihil agi, niſi ut, M
preſſo teſtimoniis eorum, quibus multa
invitiſſimis imperata ſunt, ſegniores poſt
randum ceteri ſint, cum videant eos op
bus oppreſſis populi Romani imperium i
4 non poſſit? Objectum eſt etiam, quaeſt
tejum ex viarum munitione feciſſe: ut a
munire, aut id, quod munitum eſſet, ne
Si & coacti ſunt munire omnes, & mul
improbata ſunt, certe utrumque falſum e
cationem pretium datum, cum immunis
& ob probationem, cum multa improbata
ſi hoc crimen optimis nominibus delegare

Pompejus, eſt, *Pompei*, legendum: *exercitus praterea Cn. Pompei maximus atque ornatiſſimus biemavit in Gallia.* Faërnus. Sic & Franc. Nihil vulgata inſulſius, nihil hac interpunctione verius. Miror a poſterioribus editoribus omnibus hoc neglectum, niſi quod paucis credo viſam eſſe Faërni editionem & notas. *Ornatiſſimus exercitus* eſt inſtructiſſimus. Pro leg. Manl. 8. *Copias ornatas omnibus rebus.* v in Verrina 17: *At vero contra bellum pradonum claſſem habuit ornatam.* Grævius.

poſſimus legendum ex
Optimis hominibus del
recte ex antiquo: N
debitoribus. Sic in ea
gavi amico locupletiori
illud imponerem. Cæli
ſcribens lib. VIII. *Tan*
ne meam hoc officium
nes, quod hunc labore
Hottom. *Quid ſi ho*
minibus delegare poſſun
dum, non ut in pleri
tis. *optimis hominib...*

ita, ut non culpam in alios transferamus, ſed uti doceamus, eos iſti munitioni praefuiſſe, qui facile officium ſuum & praeſtare & probare poſſunt, tamenne vos omnia in M. Fontejum iratis teſtibus freti conferetis? Cum majoribus reipub. negotiis M. Fontejus impediretur, & cum ad rempubl. pertineret viam Domitiam munire, legatis ſuis, primariis viris, C. Annio Bellieno, & C. Fontejo negotium dedit. itaque praefuerunt, imperaverunt pro dignitate ſua, quod viſum eſt, & probaverunt. quod vos, ſi nulla alia ex re, ex litteris quidem noſtris, quas exſcripſiſtis, & miſſis, & allatis certe ſcire potuiſtis. quas ſi antea non legiſtis, nunc

tionem ductam ab iis, qui, quod ſuo creditori debent, tranſcribunt in ſuum debitorem, ut id diſſolvat: verbi cauſa, mihi, qui debeo Mævio centum, debentur totidem a Sempronio. ea igitur centum, quæ Mævio debeo, delego Sempronio, id eſt, ſcribo, aut mitto ad Semptonium, debitorem meum, ut quæ centum mihi debet, ea Mævio, creditori meo numeret. *Optima* autem *nomina* dicuntur, debitores, qui ſunt ſolvendo, debitores locupletes, & qui æs alienum diſſolvere & poſſunt, & non nolunt. *Delegare* igitur *crimen optimis nominibus*, hoc loco dictum eſt, pro eo, quod eſt, transferre crimen in eos, qui facile poſſunt probare ſe omni culpa vacare: qui poſſunt criminis ſibi illati onus ſuſtinere, aut refellere. *Lambinus.*

Probare poſſunt] Melius Franc. *probare poſſint*. Grævius.

Viam Domitiam munire] Nos *muniri* legendum omnino arbitramur, invitis omnibus libris. *G. Faërnus.* *Viam Domitiam munire*] Dictam, opinor, & munitam a Cn. Domitio, qui Proconſul cum Gallis & Allobrogibus bellum geſſit. Vide Florum in Epit. libr. XLI. Recte autem Faërnus admonuit, *muniri* legendum eſſe. *Hottom.*

Legatis ſuis] De legatis ſcripſi Verrina III. *Idem.*

Imperaverunt pro dignitate ſua quod viſum eſt, & probaverunt] Pertinent hæc ad antiquam illam, qua utebantur in publicis operibus, inſcriptionum formulam: *Coeraverunt eidemque probaverunt*. F. Urſinus.

Ex litteris quidem veſtris quas ſcripſiſtis] Legendum ex fide antiqui libri, *ex litteris quidem noſtris quas exſcripſiſtis*. hæc enim verba directa ſunt ad adverſarios: qui, cum Fontejus litteras quas ipſe ad legatos ſuos, quaſque legati ſui ad ſe de munitione viæ Domitiæ miſerant, in judicio produxiſſet, ex quibus purgatus de eo crimine remanebat, eas ad conſiderandum exſcripſerunt, ut quotidie fit ab litigantibus, qui jura alterius partis in judicio producta exſcribunt, id eſt exemplum eorum ſumunt. *G. Faërn.* *Ex litteris quidem veſtris*] Cum in hoc conſilio judices ſedeant, ut ante dixi, ex Senatu, equitibus, & Tribunis ærariis. hæc ad Senatores tantum pertinet oratio. Senatus enim de vectigalibus & ſumma Reip. conſultabatur. *Hottom.* Libri veteris ſcripturam merito recepit P. Manutius, quem alii quoque ſequi debebant. Nam vulgata explicari non poteſt. Non enim de his ſcribebant ad ſenatum Proconſules, aut legati eorum, ſed legati de rebus ſibi mandatis certiores faciebant Proconſules. Hi Romam reverſi omnium cogebantur rationem reddere ſenatui, ſi res exigeret. *Grævius.*

crimine vinario, quod illi invidioſiſſi-
mum eſſe voluerunt. Crimen a Pletori
conſtitutum eſt: Fontejo non in Gal
niſſe in mentem, ut portorium vini i
hac in Italia propoſita ratione, Roma p
que Titurium Toloſae quaternos dena
vini amphoras portorii nomine exegiſſe:
cium, & Numium ternos victoriatos

De iis rebus] De litteris a Senatu ad Fontejum miſſis. *Hottom.* Imo de munitione viæ & probatione. *Grav.*

LITTERAE AD C. ANNIVM LEGATVM] In ant. libro mendum eſt, quod pro *C. Annium*, *Cannium* habet & infra pro. *C. Annio.* *G. Canninio* utrumque mendoſe, ut putamus, cum ſupra habeat quemadmodum vulgata, *C. Annio.* hoc ergo errore ſublato, ita habet antiquus liber, majoribus litteris minio perſcriptum: L. M. AD C. ANNIVM LEG. AD C. FONTEIVM LEG. L. A. C. ANNIO LEG. A E C. FONTEIO LEG. Nos duas primas litteras interpretamur, *littera Marci.* in reliquis vulgata bene ſe habet. *G. Faërnus.*

Portorium vini] *Portorium*, vectigal quod in portu pro exportandis mercibus ſolvitur. unde qui hoc, vectigal publicani ...

tos. Vulchalone Se
ſequenti verſu leg
lone: & deinde a
biamacho, *Cobiom*
Credimus Porcium
legendum eſt, ut
Totus autem hic
eſt. Faërnianus li
deum, *Porcium*, &
riatos: Vulchalone S
Creduni Porcium, &
qui miſerabilem i
vulgatis depravatus
cis Vaticani, & di
tutus eſt. *Lambin*

Ternos victoriatos
nius lib. XXXIII. ſc
nunc victoriatus ap
percuſſus eſt. antea e
rico advectus, *merc*
autem ſignatus vict

Servaeum binos H-S, & victoriatos mille. atque in his locis Servaeum Croduni & Vulchalone ab his portorium eſſe exactum, ſi qui Cobiamacho, qui vicus inter Toloſam & Narbonem eſt, deverterentur, neque Toloſam ire vellent. Eleſiodolus tantum ſenos denarios ab his, qui ad hoſtem portarent, exegiſſet. Video, judices, eſſe crimen, & genere ipſo magnum. vectigal enim eſſe impoſitum fructibus noſtris dicitur, & pecuniam permagnam iſta ratione cogi potuiſſe confiteor, & invidiam. Vel maxime enim inimici hanc rem ſermonibus divulgare voluerunt. Sed ego ita exiſtimo, quo majus crimen ſit id, quod oſtendatur eſſe falſum, hoc majorem ab eo injuriam fieri, qui id confingat. vult enim magnitudine rei ſic occupare ani-

ſimilibus. ſi eſt ad unum victoriatum denarius, ſic ad alterum victoriatum alter denarius. Ita enim locum illum corrigendum eſſe arbitramur. *Hottomannus.*

Atque in his locis ſe Croduni & Vulchalone ab his portorium eſſe exactum] Legendum opinor, *Atque in his locis ab his portorium eſſe exactum &c.* verba autem illa, *ſe Corduni & Vulchalone*, gloſſema alicujus eſſe exiſtimo, qui voluerit declarare, quæ eſſent ea loca. itaque voci *Croduni* inhæſit particula *ſe*, quæ erat S C. hoc eſt, *ſcilicet.* paullo ſupra, quidam pro *Numium*, reponunt *Munium*: quod non placet. *Numium* eſt in antiquo libro Vaticano, & Numiæ gentis mentio eſt in vetuſtiſſimo lapide Reatino. Octavius Pantagathus totum hunc locum ita legebat: *Crodimi M. Porcium & Numium ternos victoriatos Narbone. Servejum*, (ſive *Serenum*, de quo in orat. pro Cn. Plancio) *binos victoriatos Maſſiliæ. atque in his locis Crodimi ſcilicet & Narbone &c. Eleſiodolis T. Annium ſenos denarios ab his qui ad hoſtem portarent exegiſſe.* Vidi qui Pantagathi lectionem probarent, deleto tamen verbo *Victoriatos*, quod eſt ſecundo loco poſitum, & gloſſula illa, quam ſupra dixi ab imperito librario in ſeriem receptam, *Crodimi ſcilicet & Narbone.* Fulv. Urſinus.

Eſſe crimen, & crimen genere ipſo magnum] Vocem *crimen*, omiſſam a librario, ut credibile eſt, quæ jam ſemel erat poſita, plane neceſſariam, reſtitui. *Lambinus.*

Impoſitum fructibus noſtris vectigal] Octav. Pantagathus *fratribus noſtris* ex hiſtoria. *Fulv. Urſinus.* Neſcio unde Lambinus & Gruterus hauſerint *frugibus*, cum omnes meliores editiones, Victorii, Faërni, Rob. Steph. Manut. & Franc. MS. *fructibus.* Sed Faërnus aliter interpungit: Video judices eſſe *crimen, & genere ipſo magnum vectigal enim eſſe impoſitum fructibus noſtris dicitur, & pecuniam.* Grævius.

Et invidioſam] Ratio poſtulat, ut ita legamus: *pecuniam permagnam, & invidioſam*, non, ut habent libri vulgati, *& invidiam.* Lambinus.

Sed ego ita exiſtimo quo majus crimen ſit id, quod oſtendatur eſſe falſum] Ita legebat Pantagathus, cujus emendationi ſuffragatur liber etiam Vaticanus. *F. Urſinus.*

De crimine vinario] Deſiderantur quæ de crimine vinario, & quæ ſequuntur. pro his omnibus verbis hæc alia in antiquo libro ſcripta ſunt minio majoribus litteris, uno tantum verbo. *Vocontiorum*, ab antiqua ſcriptura, quæ, *contiorum*, habet mutato: DE CRIMINE VINARIO. DE BELLO VOCONTIORVM. DE DISPOSITIONE HIBERNORVM. *Gabr. Faërnus.* Francii cod. conſentit Vaticano.

Actio rerum, & vis argumentorum coargui poteſt. igitur teſtibus judices non credere cupidis, & iratis, & conjuratis, & ab religione remotis, non ſolum poteſtis, ſed etiam debetis] In antiquo libro pro, *actio*, *atrio* legitur. quod nos emendamus, *at ratio*: item in eo eſt pro, *coargui*, *coarguit*, pro, *judices*, *jud.* quod nos interpretamur *judex*: item in eo legitur pro, *poteſtis*, *poteſt*: & pro *debetis*, *debet.* ut totus locus ita legatur: *At hoc Galli negant. At ratio rerum, & vis argumentorum coarguit. Poteſt igitur teſtibus judex non credere? cupidis, & iratis, & conjuratis, & ab religione remotis non ſolum poteſt, ſed etiam debet.* ut illa prima verba, *At hoc Galli negant.* & illa deinde, *Poteſt igitur teſtibus judex non credere?* ſint per antipophorum interpoſita in perſona adverſarii, reliqua reſponſione Ciceronis ad illa duo objecta. *G. Faërn.* *At ratio rerum*] Ingenioſiſſime & feliciſſime (ut ſolebat) Gabriel Faërnus hunc locum reſtituit, qui ſic legitur in vulg. *actio rer.* Sed non neceſſ…

vel ex codicis Vat
ex ipſius ingenio
immutatum, niſi
mentem venerit,
mutarimus a Faër
lectori ſignificabin
Galli negant: at r.
mentorum coarguit
ruptæ ſcripturæ Vati
ſtigia ingenioſe h
vit, cum antea leg
& vis argumentorum
tamen lectio quam
comparanda, quam
poteſt tamen aliq
nam ſfalſæ negation
actionem ipſam rer
mentorum, quæ n
Non habebat enim
quos produceret, ſe
negotiorum publico
cogebantur, tametſi
bant: & vim argun
afferebat, quam re
Victorius habet, *At G*
actio rerum & jus arg
poteſt. Plane illud *ju*
vis: ceteroqui placet
terrogatione, *Quid enim*
rerum & vis argumen
poſſit. Pantagathus le
pro *actio rerum.* F. Vrſi
rum &c.] Secutus ſum
an conjecturas, neſcio
Lambini, deſtitutus
Faërni…

credere? Cupidis, & iratis, & conjuratis, & ab religione remotis, non ſolum poteſt, ſed etiam debet. Etenim ſi, quia Galli dicunt, idcirco M. Fontejus nocens exiſtimandus eſt: quid mihi opus eſt ſapiente judice? quid aequo quaeſitore? quid oratore non ſtulto? Dicunt enim Galli. negare non poſſumus. Hic ſi ingenioſi, & periti, & aequi judicis has partes eſſe exiſtimatis, ut, quoniam quidem teſtes dicunt, ſine ulla dubitatione credendum ſit, ſalus ipſa virorum fortium innocentiam tueri non poteſt. Sin autem in rebus judicandis, non minimam partem ad unamquamque rem aeſtimandam, momentoque ſuo ponderandam, ſapientia judicis: videte ne multo veſtrae majores gravioresque

Cupidis] Vir doctus interpretatur *laedendi rerum cupidis*. Sed non intellexit vim verbi. *Cupidus* eſt qui nimis addictus eſt partibus, quibus ſe dedit. Sic ſtatim: *Ne aut irato facultas ad dicendum data, aut cupido auctoritas attributa eſſe videatur.* ſc. teſti. & inferius cap. 7: *Quarum virtuti, generi, rebus geſtis fidem & auctoritatem in teſtimonio cupiditatis atque inimicitiarum ſuſpicio derogavit.* vide quæ ſupra notavi ad IV in Verr. 58. *Gravius.*

Quid aequo quaeſitore?] Prætor qui capitis judicio præeſt, & cum conſilio de cauſa cognoſcit, *quaeſitor* dicitur: & ipſum judicium, *quaeſtio:* quo eo judicio is qui accuſatus eſt, nocens necne ſit, cum conſilio quæritur. *Hotom.*

Salus ipſa virorum fortium innocentiam] Dicit deam Salutem, cui templum in Quirinali dedicatum eſt. Sic Terent. in Adelphis.

——— ipſa ſi cupiat Salus
Servare prorſus non poteſt hanc familiam. Idem.

Sapientia judicis tenet] In ant. libro non eſt verbum, *tenet:* quod tamen neceſſarium eſt. *G. Faërnus.* *Sapientia judicis tenet*] Faërnus ait verbum, *tenet*, quod eſt in libris vulgatis, non eſſe in libro manuſcr. eſſe tamen neceſſarium. ego puto aliud verbum a Cicerone fuiſſe poſitum: & *minimam partem*, dictum, pro, *minima ex parte:* quod eſt bonis ſcriptoribus uſitatiſſimum. Lucret. lib. 3.

——— hac vulnera vitae
Non minimam partem mortis formidine aluntur.

Ad quem locum legito annotationes noſtras. ſubſtituerem potius verbum *confert*, ſeu, *valet*, ſeu, *pertinet*. Lamb. Deeſt *valet* etiam in Franc.

Videte ne multo veſtra majores glorioreſque partes ſunt] Idem liber pro, *ne*, habet *ne*. nec unquam, neque hic liber, neque quiſquam alius ſcriptus, præſertim antiquus, hanc particulam per diphtongum ſcriptam habet. Pro, *ſunt*, vero in eo legitur, *ſint:* quod me in hanc ſententiam adducit, ut non ſolum eo libro deſit verbum, *tenet*, ut proxime diximus, ſed etiam hoc aliud, *videte:* ut ſit, *videte ne multo veſtra majores, glorioreſque partes ſint.* vulgatam lectionem coarguit etiam uſus auctorum, qui hac particula, *ne*, quando id ſignificat, quod iſti ipſi volunt, qui eam per diphtongum perperam ſcribunt, non temere uſi reperiuntur: niſi ſi ſtatim, nullaque dictione interpoſita, ſubjecerint aliquod pronomen: ut; *Ne illi vehementer errant: Ne tu haud mecum ſentis: Ne iſtam multimodis tuam* in-

exiſtimare debetis. Quamobrem, ſ
ſcriptum lege, aut officio putatis, tc
hil eſt, cur alius alio judice melior :
ſtimetur. unum eſt enim & ſimplex
& promiſcue, & communiter ſtultis
natura datum. Quid eſt igitur, ubi
dentia? ubi diſcerni ſtultus auditor
ligioſo & ſapienti judice ? nimirum
quae dicuntur a teſtibus, conjecturae

inveniri gaudeo. G. Faërnus. *Videte, ne mult.*] Teneat memoria lector, quod admonent Faërnus & Muretus, quodque ego etiam ſæpe ipſe animadverti, & lectorem poſt illos admonui, hanc particulam, *na*, quæ legitur hoc loco in omnibus libris vulgatis, plane mendoſe, nullis in codicibus manuſcr. per diphthongum ſcribi, cum affirmandi cauſa ponitur, ſed ſine diphthongo, *ne*, ut, cum dicimus, *ne ego ſum egregie miſer. ne tu vehementer erras, ne ille valde deſipit.* legendum autem eſt hoc loco ex auctoritate libri Vaticani, *videte, ne multe*, &c. Lambinus. *Videte* non habetur etiam in Franc.

Non ſolum ſemel, ſed etiam breviter interrogandus] Fortaſſe, *Breviter eſt interrogandus* Teſtes autem & ab ipſis accuſatoribus & a defenſoribus interro-

& idem aliō
dici. G. Faërn
Rectius Faërn
ut ſupra, *ear*
mus : itemqu
Quæ omnia
a Grutero ali
& firmantur
voluimus. Gra
Simplex aut
Hadriani præ
non teſtimoniu
l. 3. D. de teſt
Conjectura
Corrigendum
& cogitationi
hoc modo pe
bebit ſententi
Sex. Roſcio,
nibus, *ea* v

duntur, quanta auctoritate, quanta animi aequitate,
quanto pudore, quanta fide, quanta religione, quanto
ſtudio exiſtimationis bonae, quanta cura, quanto ti-
more dicantur. An vero vos id in teſtimoniis homi- 7
num barbarorum dubitabitis, quod perſaepe & noſtra,
& patrum memoria ſapientiſſimi judices de clariſſimis
noſtrae civitatis viris dubitandum non putaverunt? qui
Cn. & Q. Caepionibus, L. & Q. Metellis teſtibus in
Q. Pompejum, hominem novum, non crediderunt:
quorum virtuti, generi, rebus geſtis fidem & aucto-
ritatem in teſtimonio cupiditatis atque inimicitiarum
ſuſpicio derogavit. Ecquem hominem vidimus, ec-
quem vere commemorare poſſumus parem conſilio,
gravitate, conſtantia, ceteris virtutibus, honoris, in-
genii, rerum geſtarum ornamentis M. Aemilio Scauro
fuiſſe? tamen hujus, cujus injurati nutu prope ter-
rarum orbis regebatur, jurati teſtimonio, neque in
C. Fimbriam, neque in C. Memmium creditum eſt.
Noluerunt ii, qui judicabant, hanc patere inimicitiis
viam, quem quiſque odiſſet, ut eum teſtimonio poſſet
tollere. Quantus in L. Craſſo pudor fuerit, quod inge-
nium, quanta auctoritas, quis ignorat? tamen is, cu-
jus etiam ſermo teſtimonii auctoritatem habebat, te-
ſti-

ſed de conjectura Hottomanni. accedit propius libris divinatio Guilielmii, *trahuntur*. Gruterus. *Conjectura & cogitationi traduntur*, edidit ſane Faërnus ſecutus credo, veterem codicem. Et ſic ego ſane legi in Francii MS. *Grav.*

An vero vos id in teſtimoniis hominum barbarorum dubitabitis] Franc. *An vero vos in teſtimoniis hominum barbarorum dubitatis.*

Cn. & Q. Cepionibus] Valerius Max. *Cajum* & *Quintum* appellat libro VIII. cap. de teſtibus. ubi hæc omnia exempla paulo dilucidius commemorat. *Hottom.* In emendatioribus editionibus legitur quoque *Cn. Q. Capiones.*

Q. Pompejum] Auli Filium, de quo vide Leopard. Emendat. I. c. 6.

Hominem novum] *Homines novi* nobilibus opponuntur. qua de re nobis alio loco explicatum eſt. *Hottom.*

Ecquem vere commemorare &c.] Mallet Guilielmius *vero*. quid ſi fuit? *fere*. Grut.

M. Æmilio Scauro] Hic eſt *M. Scaurus*, cujus pater, quamvis patritius, propter paupertatem carbonariam exercuit. qui nullo præſidio fortunæ, ſed eloquentia & labore ſummos quoſque magiſtratus adeptus eſt: princeps etiam Senatus fuit. *Hottom.*

In C. Fimbriam] Valerius eo quem ſupra dixi loco, *C. Flavium* nominat. *Id.*

Quantus in L. Craſſo] Hæc eadem eodem loco Valerius. *Idem.*

Qui

Quae ſi ju
ctetur omnia conſilio, non animo a
ſpiciet, ſi, ut quidque ex illo loco di
aliquo dici arbitrabitur, profecto ſatis e
antea, non ſurdum judicem huic mun
praeeſſe. nihil erit quamobrem ille ne
homo, ac multarum rerum peritus, a
8 requiratur. An vero illi equites Rom
mus, qui nuper in rep. judiciiſque max
habuerunt tantum animi, tantum robori
teſti non crederent: vos Volcarum, atq

Qui ſe non ſolum de reo] Poſt hæc verba eſt in antiquo libro dictio, *judicium:* quam tamen reſpuendam puto, & poſt *pauca* pro, *ſi quidquid*, *ſi ut quidque*. G. Faërnus. Suffragatur Vatic. in his quoque Francii M S. Legendum autem puto, *Sed etiam de accuſatore, & de teſte*. Sed paullo ante idem cod. *Singulare judicii conſilium*. Grævius.

Si quicquid] Rectius in Faërniano: *Si ut quidque*. Hottom. *Si, quidquid ex illo loco*] Faërnus notat, in codice Vaticano ſcriptum eſſe, *ſi, ut quidque*. Ego ut antiquam ſcripturam non repudio, ita vulgatam probo. Quod ſi quis antiquo libro fidem habendam putat, ut ego puto, exiſtimem eadem opera vel ſic legendum, *ſi, ut quidque ex illo loco dicetur, ita ex oraculo*, &c. vel ſic: *ſi, ut quicquid*, &c ita ...

natores Romuli
judicaverant. C
gem tulit, ut ad e
dicia transferrent
amplius XL. dein
Senatoribus judici
L. Aurelius Cott
Coss. id eſt dec
latam annis judi
communicavit,
quites, & Tribun
Appianus, Plutarch

Vos Belgarum atq
tiquus liber, *Vu*
quos Cæſar libro p
gas appellat. Sunt
mini Allobrogibu
quam quod longi
ad Fontei provinc

imoniis non credere timetis? Si inimico teſti credi
ı oportuit, inimicior Marcello Craſſus, aut Fim-
ıe Scaurus ex civilibus ſtudiis atque obtrectatione
neſtica, quam huic Galli? quorum, qui optima in
ſa ſunt, equites, frumentum, pecuniam ſemel atque
um, ac ſaepius invitiſſimi dare coacti ſunt: ceteri,
tim ex veteribus bellis agro multati, partim ab
ipſo bello ſuperati & oppreſſi. Si qui ob aliquod
olumentum ſuum cupidius aliquid dicere videntur,
credi non convenit: credo majus emolumentum
pionibus & Metellis propoſitum fuiſſe ex Q. Pom-
damnatione, cum ſtudiorum ſuorum obtrectato-
ı ſuſtuliſſent, quam cunctae Galliae ex M. Fonteji
ımitate: in qua illa provincia prope ſuam immuni-
em ac libertatem poſitam eſſe arbitratur. An, ſi ho-
ıes ipſos ſpectare convenit, id quod in teſte pro-
o valere plurimum debet, non modo cum ſummis
tatis noſtrae viris, ſed cum infimo cive Rom. quis-
m ampliſſimus Galliae comparandus eſt? ſcit Indu-
narus, quid ſit teſtimonium dicere? movetur eo ti-
re, quo noſtrum unuſquiſque, cum in eum locum
ductus eſt? Recordamini, judices, quantopere la- 9
are ſoleatis, non modo quid dicatis pro teſtimonio,
etiam, quibus verbis utamini, ne quod minus mo-
ıte poſitum, ne quod ab aliqua cupiditate prolapſum
ver-

Allobrogum vicinos: partim quia
hoc tempore nihil ad Imperium
i Romani pertinebant. *Hottom.*
ılgarum, atque Allobrogum] Ne
orte putaret erratum eſſe typogra-
quod, *Vulgarum*, pro, *Belgarum*,
ıimus, non me piguit admonere
em minus callidum, *Vulgas*, ſive
ı, (ſic enim habet liber primus
is) eſſe populos Galliæ, Allo-
ous finitimos, quos Cæſar com-
orat lib. illo 1. de bello Gallico:
ı autem longe eſſe ab his remotos:
quidquam ad Fonteji provinciam
pertinuiſſe: quæ ſunt diligenter a Faër-
no obſervata. *Lambinus.* Legendum
Volcarum uti emendatum eſt quoque in
melioribus editionibus Cæſaris. Sic e-
nim a veteribus vocantur, non *Volga.*
Volca, hodie ſuperior & inferior Lan-
guedocia. *Gravius.*

Qui optima in cauſa ſunt] Qui optima
conditione ſub imperium ditionemque
populi Romani ſubjuncti ſunt. *Hottom.*

Scit Induciomarus quid ſit] Hic eſt *In-
duciomarus* princeps Trevirorum, qui a
C. Cæſare bello victus atque interfectus
eſt. *Idem.*

Pri-

... jurati, quae comperta habem
dimus, ex toto teſtimonio ſuo ſuſtulit,
ſcire dixit. Verebatur enim videlicet,
populumque R. de exiſtimatione ſua
qua fama conſequeretur ejuſmodi Indu
lem virum tam cupide, tam temere di
ligebat, ſe in teſtimonio nihil praeter
audaciam neque civibus ſuis, neque ac
ſtris praeſtare debere. An vero iſtas na
jurisjurandi, ac metu deorum immort
moniis dicendis commoveri arbitramini
a ceterarum gentium more ac natura diſſ
ceterae pro religionibus ſuis bella ſuſcipi
tra omnium religiones. illae in bellis g
immortalibus pacem ac veniam petunt,
diis immortalibus bella geſſerunt. Hae
quae quondam tam longe ab ſuis ſedibu
que ad Apollinem Pythium, atque ad c
terrae vexandum ac ſpoliandum profec
iiſdem gentibus ſanctis & in teſtimonic

Primum illud verbum, arbitror] Hoc idem libr. Acad. quæſt. II. teſtatur his verbis, *Quam rationem majorum etiam comprobat diligentia: qui p-imum jurare*

rati judices cognov facta, ſed ut videri
Religione jusjurandi ...

ſeſſum Capitolium eſt, atque ille Iupiter, cujus nomine majores noſtri ſanctam teſtimoniorum fidem eſſe voluerunt. Poſtremo his quidquam ſanctum ac religioſum videri poteſt: qui etiam ſi quando aliquo metu adducti deos placandos eſſe arbitrantur, humanis hoſtiis eorum aras ac templa funeſtant? ut ne religionem quidem

Sanctam teſtimoniorum fidem] Antiquus liber *vinctam*. G. Faërnus. *Sanctam teſtimoniorum fidem*] Ipſe in libr. de offic. III. in hanc ſententiam, *Qui igitur jusjurandum violat, is fidem violat: quam in Capitolio vicinam Iovis Opt. Max. ut in Catonis oratione eſt, majores noſtri eſſe voluerunt*. Hottom. *Cujus nomine majores noſtri ſanctam teſtimoniorum fidem*] Liber manuſcr. habet, *vinctam teſtimoniorum fidem*, ut admonet Faërn. atque ita reponendum cenſeo. *Lambin.* *Atque ille Iuppiter, cujus numine majores noſtri ſanctam teſtimoniorum fidem eſſe voluerunt*] Placet ut pro *ſanctam* legatur *vinctam*, ut eſt in optimo libro Vaticano: intelligit enim Iovem, qui a Græcis, quod jurijurando præſit, ὅρκιος appellatur. *F. Vrſinus.* Non hic audiendi Vrſinus, Lambinus, nec Faërni codex. totus autem locus ſic eſt legendus: *Ille Iupiter, cujus numine majores noſtri ſanctam teſtimoniorum fidem eſſe voluerunt*. Cujus tanquam jurisjurandi ſummi præſidis divina vi & poteſtate ſancta debet eſſe teſtimoniorum fides, & nullis commentis ac calumniis polluta, quippe qui perjuros & falſos teſtes punit. Inde dictus Ζεὺς πίςιος, Latinis *Dius fidius*, in cujus templo dedicatum fuit fœderis monumentum inter Tarquinium & Gabinios initi. Dion. Halic. IV, τύτων ἐςὶ τῶν ὁρκίων μνημεῖον ἐν Ῥώμῃ κείμενον ἐν ἱερῷ Διὸς πιςίυ, ὃν Ῥωμαῖοι Σάγκτον καλῦσιν. *Hujus fœderis monumentum Romæ dedicatum in templo Diis Fidiis, quem ſanctum Romani nominant.* Meminit hujus templi etiam lib. IX: Ἐν τῷ τῇ πόλει τὸν ναὸν τῦ πιςίυ Διὸς Σπόριος Ποςόμιος ὁ συνύπατος αὐτῦ καθιέρωσεν. *In urbe ædem Dii Fidii collega ejus Spurius Poſtumius dedicavit.* Latinis *Fidius*. Ovid. VI. Faſt.

Quærebam nonas Sanco Fidione referrem.

Scribendum autem *numine*, (non, quod omnes hic editiones præ ſe ferunt, ſine ulla, commoda ſententia *nomine*) οἱ χαρίεντες mihi facile credo aſſentientur. *Numine* enim eſt divina vi & poteſtate. ut in Catil. *Dii immortales, qui &c. præſentes ſuo numine atque auxilio nos defendunt.* Et in Anton. *Mihi quidem numine Deorum videtur hoc fortuna voluiſſe.* Virgil. XII Æneid.

——— *tuque inclyte Mavors*
Cuncta tuo qui bella pater ſub numine torques.

Ovid. epiſt. Sapphus:

Fons ſacer, hunc multi numen habere putant.

Forte tamen erit, qui vulgatam aſſerendam ac ſic explicandam eſſe cenſeat, ille Iupiter, cujus nomine jurantes teſtes utuntur, quo firment teſtimonii fidem. Nam ſollemne jurisjurandi carmen eſt: *Si ſciens fallo, tum me Dieſpiter perdat.* Hinc *Iovem lapidem jurare* de quo Feſtus & alii. Si quis ſic ſentit, per me glande hac ſit contentus. *Grav.*

Humanis hoſtiis] Hunc Gallorum morem cognoſce ex Comment. Cæſaris libro de bello Gall. VI. Plinius lib. XXX. ſcribit uſque ad ſuam memoriam eum morem a Gallis retentum, ac conſervatum fuiſſe: ſed Tiberii Cæſaris principatum Druidas eorum ſuſtuliſſe. hoc amplius, DCLVII demum anno urbis Cn. Cornelio Lentulo, P. Licinio Craſſo Coss. Senatuſconſultum factum eſſe, ne homo immolaretur, palamque ad illud uſque tempus ſacra prodigioſa celebrata. Multa etiam hac de re ſcribit Euſebius libro de Præparat. Euang. IV. *Hottom.*

Qui

putabitis ? hoc veſtrae mentes tam c
grae ſibi ſuſcipient, ut, cum omnes
illo triennio in Galliam venerunt, om
qui in illa provincia fuerunt, omnes
provinciae: denique omnes in Gallia
puli Romani atque amici, M. Font
eſſe cupiant, jurati privatim & publ
tamen Gallis credere malitis ? quid
deamini ? voluntatemne hominum ?
vobis erit hoſtium voluntas, quam ci
tatem teſtium ? poteſtis igitur ignotc
aequis, alienigenas domeſticis, cup
mercenarios gratuitis, impios religioſ
huic imperio ac nomini bonis ac fide
11 civibus ante ferre ? An vero dubitatis
inſitas inimicitias iſtae gentes omnes &
rant cum populi Romani nomine ? ſic c:

Qui illo triennio in Galliam venerunt] Quo Fontejus Galliæ præfuit. Prætoriæ provinciæ annum unum obtinebantur: ſed plerumque prorogabantur, ut Verri, ut Piſoni, ut aliis innumeris. *Hottom.*

Vos tamen Gallis credere, malitis] In Vatic. legitur: *Vos tamen cum Gallis jurare malitis.* nam & Galli jurati teſtimo-

ponit: *Cum Ga*
dum puto. *Ho*
Gallis jurare mal
ſtituit auctoritat
Lambinus. Sed
cis ſcripturam d
nus & Manutius
que in Franc cod

ſagatos brachatoſque verſari animo demiſſo atque humili, ut ſolent ii, qui affecti injuriis ad opem judicum ſupplices inferioreſque confugiunt? Nihil vero minus. Hi contra vagantur laeti atque erecti paſſim toto foro, cum quibuſdam minis & barbaro atque immani terrore verborum: quod ego profecto non crederem, niſi aliquoties ex ipſis accuſatoribus vobiſcum ſimul, judices, audiſſem: cum praeciperent, ut caveretis, ne, hoc abſoluto, novum aliquod bellum Gallicum concitaretur. Si M. Fontejum, judices, in cauſa deficerent omnia: ſi turpi adoleſcentia, vita infami, magiſtratibus, quos ante oculos veſtros geſſit, convictus virorum bonorum teſtimoniis, legationibus flagitioſe obitis, in-

Sagatos brachatoſque verſari] *Sagum*, opinor, non militarem veſtem, Romanorum ſimilem ſignificat, ſed ſtragulæ veſtis genus, non abſimile cilicio. Suetonius in Othone illiuſmodi *ſagi* mentionem facit his verbis, *Ferebatur & vagari noctibus ſolitus, & in validum quemque obvioruum vel potulentum corripere, ac diſtento ſago impoſitum in ſublime jactare.* Tacitus de moribus Germanorum. *Nudi aut ſagulo leves, nulla cultus jactatio.* Et paulo poſt, *Tegumen omnibus ſagum, fibula, aut ſi paulo poſt, ſpina conſertum.* De braccis autem & ſagis Diodorus lib. VI. ſic ſcribit, *Veſtes autem ad terrorem intenſas, ac coloris varii ferunt, quas illi vocant braccas. Sagula gerunt virgata: hyeme quidem craſſiora, æſtate ſubtilia.* Hottom. Quamvis in omnibus editis ſit *brachatos*, cur tamen vitium orthographiæ, de quo in tanta luce litterarum nemo dubitat, non corrigemus? bracas autem ſcribendum eſſe, non *brachas*; nec *braccas* dudum docti monuerunt, unde *bracata Gallia.*

Magiſtratibus, quos ante oculos veſtros geſſit, peſſime geſtis] Sic hunc locum reſtitui, partim conjectura ductus, partim Hottomannum ſecutus. Credibile autem eſt, a ſcriptore librario, cum, *geſſit*, ſcripſiſſet, tranſiſſe ad vocem, *legationibus*, omiſſis his duabus, *male*, ſive *peſſime geſtis*, deinde poſtea ab aliis & ordinem verborum eſſe perturbatum, & *convictis*, eſſe factum, ex, *convictus*: atque ita totum hunc locum eſſe depravatum. *Lambinus.*

Convictis virorum bonorum teſtimoniis] *Convictus*, alii nonnulli: & ſic puto emendandum. ſed utrocunque modo, mendum tamen ſubeſt, nam verbum *magiſtratibus*, quo ſe referat, non habet, quare haud ſcio an ſic potius ſit legendum, *Magiſtratibus, quos ante oculos veſtros geſſit, legationibus flagitioſe obitis, convictus virorum bonorum teſtimoniis, invisus ſuis omnibus.* Nihil tamen affirmo: tantum ſententiam meam teſtificor. *Hottom.* Miror hic Gruterum, non æquiſſimum Lambino, paſſum tamen eſſe ſibi, ab eo perſuaderi, ut centones ejus Ciceronis purpuræ attexeret, verbaque tranſponeret. Nam editiones Faërni, Victor. Rob. Steph. P. Manutii, nec non MS. Franc. & vett. edd. omnes conſtanter ex antiquis libris: *ſi turpi adoleſcentia, vita infami, magiſtratibus, quos ante oculos veſtros geſſit, convictis virorum bonorum teſtimoniis, legationibus flagitioſe obitis*, niſi quod in Mediol. ed. eſt *convictus*, quod recepi. Cetera immutare, repugnantibus membranis, non licet. Procul dubio hic exside-

faciat nemo bonus, laudent omnes v
ſocii oppugnent ii, qui ſaepiſſime har
imperium oppugnarunt: cumque ini
vobis ac populo Romano minentur, :
qui ſupplicent vobis: dubitabitis non
vibus, qui maxime gloria ac laude du
etiam exteris nationibus ac gentibus o
ſententiis ferendis civi parcere, quam l
12 luiſſe? Magna mehercules, cauſa, judi
nis cum ceteris cauſis haec eſt, nequa i
perio macula atque ignominia ſuſcipia
perlatum erit in Galliam, ſenatores eq
Romani non teſtimoniis Gallorum, ſed
tos, rem ad illorum libidinem judicaſſe

ciderunt aliquot verba, tam quæ pertinent ad *magiſtratibus* quam ad *convictus* nimirum tale aliquid *malegeſtu*, *ullius criminis convictus*. Sed hæc ex ingenio ſine teſtatæ fidei codicibus ſupplere Muſæ non ſirint. Reſtitui igitur optimarum editionum omnium lectionem, rejectis conjecturis. *Gravius*.

Qui maxime gloria & laude ducuntur] Qui maxime ignominiam oderunt, quam ex damnatione Fonteji civis ſui & multis honoribus affecti conſequentur. *Hottom.*

Magna me hercule cauſa] Antiquus liber ...

judicabant. & po
belligerando. in eo
quo legi poſſet *bell*
commoda eſt vulg

Senatum equite
ſupra dixi, ſediſſe
ces ex tribus ordi
Tribunorum ærai
dignitatem appell
rarios, cum Sena
eos Senatores qui
rant, intelligi volu
ceret ut ex Faërni
ſenatores Hotom.

illi bellum facere conabuntur, excitandus nobis erit ab inferis C. Marius, qui Induciomaro iſti minaci atque arroganti par in belligerando eſſe poſſit: excitandus Cn. Domitius, & Q. Maximus, qui nationem Allobrogum, & reliquias ſuis iterum armis conficiat atque opprimat: aut, quoniam id quidem non poteſt, orandus erit nobis amicus meus, M. Plaetorius, ut ſuos novos clientes a bello faciendo deterreat, ut eorum iratos animos atque horribiles impetus deprecetur: aut, ſi non poterit, M. Fabium ſubſcriptorem ejus rogabimus, ut Allobrogum animos mitiget, quoniam apud illos Fabiorum nomen eſt ampliſſimum, ut velint iſti aut

Excitandus nobis erit ab inferis C. Marius] *Marius* IV. Cos. Ambronum Teutonumque gentem ferociſſimam, quæ cum exercitu numeroſiſſimo in Italiam invaſerat, prælio vicit: qua victoria Romam nuntiata v. Cos. abſens creatus eſt. Quintum Conſul Catulo cum Cimbris difficile bellum gerenti præſidio fuit, hoſteſque ſuperavit. *Hottomannus.*

Et Maximus] In antiquo libro eſt, *& o Maximus*, nos, *& Q. Maximus*, loquitur enim de Q. Fabio Maximo, qui Allobroges devicit. Livius libro LXI, teſte Floro. *G. Faërnus.* *Cn. Domitius & Maximus*] Q. Fabius Max. cum Allobrogibus, Cn. Domitius cum Arvernis, acerba & diuturna bella geſſerunt. ut ipſe alibi ſcribit, & Cæſar lib. I. de quorum victoriis cognoſce ex Floro in Epit. lib. LXI. Itaque placet Faërni conjectura, ut *Q. Maximus* ſcribatur. *Hottom.*

Et reliquas ſuis iterum] Vel vox, *reliquias*, quæ eſt in libris vulgatis, delenda, vel addendum, *belli*: ut ſit, *reliquias belli*: vel legendum, *reliquas*, ut ſubaudiatur, nationes, quomodo edendum curavimus. *Lambin.* Veroſimilis quidem eſt Lambini conjectura, quin & veram eſſe cenſeo, non auſim tamen contra librorum omnium tam ſcriptorum quam editorum auctoritatem recipere. *Gravius.*

Quod jam quidem non poteſt] Vel addendum, *fieri*, ut ſit, *fieri non poteſt*, vel legendum, *non pote eſt. pote*, autem, valet δυνατὸν, id eſt, poſſibile, ſi liceat dicere. *Lambinus.*

M. Pletorius] Hic eſt M. Pletorius Fonteji accuſator, in quem Ciceronis locus memoratur a Quintiliano lib. VI. *Ejus*, inquit, *matrem dixit dum vixiſſet, ludum habuiſſe. dicebantur autem dum vixit infames fœmina ad eam convenire ſolita: poſt mortem ejus bona veniebant. quanquam hic ludus per tranſlationem dictus eſt: Magiſtri, per ambiguitatem.* hæc Fabius. *Hottom.* *M. Pletorius*] *M. Platorius* ſcribendum eſt auctoribus antiquis numiſmatibus, in quibus hic ipſe, ut opinor, M. PLAETORIVS, qui M'. Fontejum accuſavit, deſcriptus eſt, adſcripto adoptionis cognomine, CESTIANVS. *F. Urſinus.*

M. Fabium ſubſcriptorem] De *ſubſcriptoribus* ſatis multa diximus in Divinat. in C. Verrem. *Hottom.*

Ut velint iſti aut quieſcere] In antiquo libro pro, *ut velint*, ſcriptum eſt *volunt.* melius omnino quadrat impreſſa lectio. aliquid tamen mendi ineſſe ſuſpicamur. *G. Faërnus.* A codice Francii *ut* etiam abeſt, ſed *velint* in illo ſcribitur. Unde conjicit Iacobus Gronovius legendum eſſe: *Allobrogum animos mitiget, quo (nam apud illos Fabiorum nomen eſt ampliſſimum) velint iſti.* &c.

fictum probroſum non modo crimen, ſed
quidem audiſtis. Ecquis umquam reus, p
vitae ratione verſatus, in honoribus pet
ſtatibus, in imperiis gerendis, ſic accuſatı
probrum, nullum facinus, nulla turpit
bidine, aut a petulantia, aut ab audacia n
cuſatore objiceretur, ſi non vera, attame
13 qua ratione ac ſuſpicione? M. Aemilium S
mum noſtrae civitatis virum, ſcimus accuſ
to. exſtant orationes. ex quibus intellig
ta in illum ipſum Scaurum eſſe dicta: falſ
verumtamen ab inimico dicta & objecta.

Prope cauſa duabus actionibus perorata] Hunc locum & alium ſimillimum qui ſequitur, explicavimus in Comment. Verrinæ 11. unde ea aſſumentur, quæ huc pertinebunt. *Hottom.*

De quo vos homine judices] Dicto *judices*, ab antiquo libro abeſt, in quo infra ubi eſt, *attamen facta*, legitur *at deficta:* & poſt aliqua pro, *ac libidinem*, *ad libidinem:* nos tamen etiam contra omnium librorum fidem legendum eſſe contendimus, *ac libidinum.* quod totum locum legenti manifeſto liquebit rectum eſſe: *multa audivit in ſua cauſa, quæ ad ſuſpicionem ſtuprorum ac libidinum pertinerent.* Gabr. Faëtnus. Franc. adſtipulatur Vaticano [illegible]

imperio, quibus n
dabatur imperium.
nores magiſtratus fi
minoribus auſpiciis
Quæſtores, Ædile
Tribuni militares, T
Treviri ære, auro,
vero, qui majoribı
imperio, & item c
cuntur: Tribuni ple
tores, Dictatores.

M. Æmilium S
M. Bruto] Ter acc
perio, primum a C
pleb. quod ejus oper
Romani deminuta

M. Aquilius audivit in ſuo judicio? quam multa L. Cotta? denique P. Rutilius, qui etſi damnatus eſt, mihi videtur tamen inter viros optimos atque innocentiſſimos eſſe numerandus. Ille igitur ipſe, homo ſanctiſſimus ac temperantiſſimus, multa audivit in ſua cauſa, quae ad ſuſpicionem ſtuprorum ac libidinum pertinerent. Exſtat oratio hominis, ut opinio mea fert, noſtrorum hominum longe ingenioſiſſimi atque eloquentiſſimi C. Gracchi: qua in oratione permulta in L. Piſonem turpia ac flagitioſa dicuntur. At in quem virum? qui tanta virtute atque integritate fuit, ut etiam illis optimis temporibus, cum hominem invenire nequam neminem poſſes, ſolus tamen Frugi nominaretur. quem cum in concionem Gracchus vocari juberet, & viator quaereret, quem Piſonem? quod erant plures: cogis me, inquit, di-

M. Aquilius] Repetundarum a P. Lentulo accuſatus, ut Verrina I. Is eſt, qui cum cauſam diceret, judices rogare noluit, cujus patronus M. Antonius cum pro eo peroraret, tunicam diſcidit, ut honeſtas cicatrices oſtenderet, teſtis Cicero lib. de orat. II. & Verr. VII. *Hott.*

L. Cotta] Quem P. Africanus poſteaquam bis Conſul & Cenſor fuiſſet, in judicium vocavit. in Divinat. abſolutus eſt tamen, ne nimiis adverſarii viribus abjectus videretur: ut in orat. pro Muræna, & apud Valer. Max. lib. VIII. *Idem.*

P. Rutilius] Cognomento Rufus, de quo perſæpe Tullius commemorat, ut in Bruto, *Qui quanquam*, inquit, *innocentiſſimus in judicium vocatus eſſet, quo judicio convulſam eſſe penitus ſcimus Rempubl. cum eſſent eo tempore eloquentiſſimi viri L. Craſſus & M. Antonius Conſulares, eorum adhibere neutrum voluit, dixit ipſe pro ſeſe.* Et in Piſonem, *Damnatio iſta quæ in te flagitatur, obtigit P. Rutilio, quod ſpecimen habuit hæc civitas innocentiæ, major mihi judicum & Reipubl. pœna illa viſa eſt, quam Rutilii.* De eodem Florus in Epit. ſic ſcribit, *P. Rutilius vir ſumma innocentia, qui legatus C. Marii Proconſulis a publicanorum injuriis Aſiam defenderat, inviſus Equeſtri ordini, penes quem judicia erant, repetundarum damnatus, in exilium miſſus eſt.* Idem.

Eloquentiſſimi C. Gracchi] Idem ſcribit in Bruto, & in oratore multis locis. *Idem.*

Cum hominem invenire nequam neminem poſſes, ſolus tamen frugi nominaretur] Ergo *frugi hominem* cum *homine nequam*, quaſi contraria inter ſe, opponit. in Tuſcul. III. hoc modo: *Frugalitates, ut opinor, a fruge, qua nihil melius e terra oritur. nequitia ab eo, quod nequicquam eſt in tali homine ex quo idem mihi dicitur.* Hæc Cicero, fereque *nequitia* verbum ita proprie uſurpatur, ut ponatur in hominibus luxu diffluentibus. quos *nepotes* etiam vulgo appellamus, ex quo Prætoris bonis alicui interdicentis formula concepta eſt: quemadmodum Paulus Iuriſconſultus teſtatur, *Quandoquidem tibi bona paterna avitaque nequitia tua diſperdis, liberoſque tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi ea re commercioque interdico.* Idem.

Viator quæreret] *Viatoribus* enim Tribuni pleb. utebantur: Conſules & Prætores *lictoribus*. Idem.

, audaciae
do nullum facinus hujus protulerunt,
14 quidem aliquod reprehenderunt. Quod
voluntatem habent ad hunc opprimendu
ad maledicendum licentiam, tantum hal
mentiendum animi, aut ad fingendum in
liore fortuna ad probra non audienda Font
de quibus antea commemoravi, fuiſſet. F
minem, judices, frugi, inquam, & in omn
tibus moderatum ac temperantem, plenur
num officii, plenum religionis videtis pot
fide ac poteſtate: atque ita, ut commiſſus ſi
ſus poteſtati. Videte igitur, utrum ſit aequ
honeſtiſſimum, virum fortiſſimum, civem c
inimiciſſimis atque immaniſſimis nationibu
micis: praeſertim cum tot res ſint, quae veſt
hujus innocentis ſalute ſupplicent: primum
quitas, quam Tuſculo ex clariſſimo municir
in monumentis rerum geſtarum inciſam a
demus: tum autem continuae praeturae, q

Vt objectum nihil ſit] Videtur addendum, *ei*, & hoc modo legendum: *ut ei objectum nihil ſit*, q. Lamb.

Ad probra nunc audienda] Pro, *nunc*, legendum ex antiquo libro ...

non audienda. non e
in audiendis, ſed in
bris apparet. *Hottom*
Franc. Paullo ante i

ornamentis, & exiſtimatione innocentiae maxime floruerunt: deinde recens memoria parentis, cujus ſanguine non ſolum Aſculanorum manus, a qua interfectus eſt, ſed totum illud ſociale bellum macula ſceleris imbutum eſt: poſtremo ipſe cum in omnibus vitae partibus honeſtus atque integer, tum in re militari cum ſummi conſilii, & maximi animi, tum vero uſu quoque bellorum gerendorum in primis eorum hominum, qui nunc ſunt, exercitatus. Quare ſi etiam monendi eſtis a 15
me judices, quod non eſtis, videor hoc leviter pro mea auctoritate vobis praecipere poſſe, ut ex eo genere homines, quorum cognita virtus, induſtria, felicitas in re militari ſit, diligenter vobis retinendos exiſtimetis. Fuit enim major talium virorum in hac rep. copia: quae cum eſſet, tamen eorum non modo ſaluti, ſed etiam honori conſulebatur. Quid nunc vobis faciendum eſt, ſtudiis militaribus apud juventutem obſoletis: claris autem hominibus, ac ſummis ducibus partim aetate, partim civitatis diſcordiis ac

Aſculanorum manus a qua interfectus eſt] *Cum Italiae populi ſeſe ad bellum populo Romano inferendum compararent, obſideſque inter ſe civitates darent, Servilius ea de re admonitus Aſculum profectus cum Aſculanos vehementius objurgare inſtituiſſet, qui tum diem feſtum celebrabant, ab iis una cum Fonteio Legato ſuo, omnibuſque civibus Rom. qui in eo oppido erant, interfectus eſt.* Appianus. *Hott.*

Totum illud ſociale bellum] Quod propter negatam Italicis populis civitatem exortum eſt. nota eſt hiſtoria ex Appiano, & aliis. *Idem.*

In primis eorum hominum qui nunc ſunt, exercitus] In antiquo libro legitur, *exercitatus:* numero pleniore. & quod ſtatim ſequitur, in eo eſt meliore collocatione & numero, quam in impreſſis: *Quare ſi etiam monendi eſtis a me judices, quod non eſtis.* & poſt aliqua ubi eſt, *hac Reip. calamitate* legendum, *ac* ſine aſpiratione. & infra pro, *inſerte oculos*, *inſerite oc.* G. Faërnus. *Exercitus*] Recte Faërnianus codex: *exercitatus.* & mox: *a me judices, quod non eſtis.* Hottom. *Qui nunc ſunt, exercitus*] *Exercitatus* habent veteres libri manuſcripti. *F. Vrſinus.* Sic & Franc.

Hominibus autem] Hic aliquid deſiderari quivis, ſi attendit animum, per ſe videt. Id nos expiſcati ſumus ex codice Francii, in quo eſt: *aut claris hominibus, ac ſummis ducibus.* Sine dubio legendum: *claris autem hominibus, ac ſummis ducibus.* Graevius.

Partim civitatis diſcordiis] Civilibus bellis. Appianus auctor eſt amplius centum millia hominum Sullae victoria caeſa eſſe, & praeterea Senatores nonaginta: eorum autem qui cum imperio aut poteſtate eſſent xv. Equitum duo millia ſupra DC. Quod enim ſcribit ὑπάτους ἐς πεντεκαίδεκα, ſic interpretor, qui cum imperio aut poteſtate eſſent. nam Conſules quinque tantum interfecti ſunt. Valerius Max. ſcribit quatuor millia & ſeptingentos dirae proſcriptionis edicto jugulatos Sullam in tabulas publicas retuliſſe. *Hottom.*

peritiſſimos: praeterea C. Marium, P. D
lum, P. Craſſum, non literis homine
ſcientiam, ſed rebus geſtis ac victoriis er
ro, nunc inſerite oculos in curiam, introſ
omnis reipub. partes. utrum videtis nihil
ut tales viri deſiderandi ſint? an, ſi accid
minum copia populum Romanum abunc
ligenter attendetis, profecto, judices, v
belli impigrum, ad pericula fortem, ad u
nam peritum, ad conſilia prudentem,
namque felicem, domi vobis ac liberis v
quam inimiciſſimis populi Romani natio
16 liſſimis tradere & condemnare maletis.
pe ſignis inferuntur Galli in Fontejum:

Hac Reip. calamitate] *Ac Reip. calamitate*, ſine aſpiratione: corrigendum ex libro Faërni. *Hottom.*

Quos legatos nuper in bello] Legendum videtur *in bello ſociali*. nam eo bello omnes illi interierunt. *Idem.*

L. Iulius, quos P. Rutilius] Horum omnium & poteſtatem, & cædem cognoſcet lector ſtudioſus ex una aut altera pagina libri primi περὶ τῶν ἐμφυλ. apud Appianum cap. de bello ſociali. nam neque longam interpretationem hic locus poſtulat: & ſi poſtularet, lo-

hic decreſcit, quo
extremo ponitur.
pore prius ſit conde
hic poſteriore loco
at id quod nos
omnino a Cicero
tendimus, honeſta
roniana. *G. Faërn*
demnare] Placet F
condonare reſtituam
ſima & veriſſima e
Nam *tradi* & *don*
bus dicuntur, qui

urgent ſummo cum ſtudio, ſumma cum audacia. Video judices. Nos & multis, & firmis praeſidiis, vobis adjutoribus, iſti immani atque intolerandae barbariae reſiſtemus. Primum objicitur contra iſtorum impetus Macedonia, fidelis & amica populo Romano provinciae: quae cum ſe ac ſuas urbes non ſolum conſilio, ſed etiam manu Fonteji conſervatam eſſe dicat, ut illa per hunc a Thracum adventu ac depopulatione defenſa fuit, ſic ab hujus nunc capite Gallorum impetus terroreſque depellit. Conſtituitur ex altera parte ulterior Hiſpania, quae profecto non modo religione ſua reſiſtere iſtorum cupiditati poteſt, ſed etiam ſceleratorum hominum perjuria teſtimoniis ac laudationibus ſuis refutare. Atque ex ipſa etiam Gallia fideliſſima & graviſſima auxilia ſumuntur. Venit huic ſubſidio miſero atque innocenti Maſſilienſium cuncta civitas, quae non ſolum ob eam cauſam laborat, ut huic, a quo ipſa ſervata eſt, parem gratiam referre videatur: ſed etiam, quod ea conditione, atque eo fato ſe in iis terris collo-

Nos vero judices non & multis] Pro his verbis in antiquo libro hoc ſcriptum eſt, *video jud. c.* ego quid ſignificet illud *c.* neſcio. ſed ſi eo circumſcripto atque deleto, reliquam lectionem antiqui libri vellemus admittere, oporteret tamen infra pro, *reſiſtemus*, emendare *reſiſtendum*. nos receptam lectionem tuebimur. *G. Faernus.* *Et multis & firmis*] Vetus codex, & aliquot impreſſi, *non & multis*, quod placet: ut cum interrogatione legatur. *Hottom.* *Nos vero, judices, multis*] Libri veteres nonnulli ſic habent, *Nos vero, judices, non & multis, & firmis præſidiis, vobis adjutoribus iſti immani, atque intoleranda barbaria reſiſtemus?* Lamb. Plane ut Vaticanus, ſic & Franc. cod. niſi quod illud *c* ignoret. Sed & ſequentes voculas *non &*. Cicero videtur ſcripſiſſe, *Video judices. Nos & multis & firmis præſidiis, vobis adjutoribus.* &c. *Video judices*, ſcilicet Gallos urgere ſummo cum ſtudio & audacia. In his ſecutus ſum veteres codices, niſi quod interpunctionem mutavi, & *non* refinxi, una littera immutata, in *nos*. Græviu*s*.

Objicitur contra iſtorum impetus Macedonia] In Macedonia & Hiſpania legatum fuiſſe ex eo loco conjecturam capio, ubi paulo ante dixerat, *legationibus flagitioſe obitis*: ab utraque autem ſignificat miſſas publice legationes, quæ Fontejum, ut moris erat, laudarent. *Hottom.*

Ut illa per hunc] Non eſt in contextu antiqui libri dictio, *ut*, ſed deinde in extremo verſu alia manu eſt addita, quam & nos retinendam putamus. Sequenti quoque verſu ubi eſt, *defenſa fuit*, abeſt ab eo libro dictio *fuit*, quæ & alioqui diſplicet, maxime propter numerum, pro qua ſubſtituendum arbitramur verbum, *eſt*. G. Faërnus.

Venit huic ſubſidio] Franc. *Venit hinc ſubſidio noſtro atque Maſſilienſium.*

 Pu-

teri negotiatores, uno animo M. Fonteju

Pugnat pariter] Antiquus liber, *propugnat p.* & poſt multa ubi eſt, *de veſtro judicio commoveri*, legendum, *commoneri*, & quæ ſtatim ſequuntur verba, ſic collocanda ſunt *proſpicite ne ille ignis æternus*. & ſequenti verſu ubi eſt, *ſacerdotis Veſta lacrimis*, legendum, *veſtra:* id eſt quæ pro vobis ſacra curat: quod invidioſius eſt. Item alio ſequenti verſu ubi eſt, *tendet ad vos*, contendo atque aſſevero omnino legendum, *tendit:* etiamſi liber nullus hoc habeat, etenim conſiderandum eſt, Ciceronem cum hæc diceret, oſtendiſſe judicibus tendentem manus ad ipſos ſupplicem pro fratre Fontejam, quod ſi illa in hoc articulo, id eſt in extrema peroratione, & cum ipſa nominatim appellaretur, non tenderet manus, quando id faceret? *G. Faernus.*

Vt oportet bello Gallico] Appianus ἐμφυλ. β, ſic ſcribit. Οὕτω δή τι Ῥωμαίοις ἐπίφοβα, ὡς νόμῳ τῷ περὶ ἀστρατείας ἱερέων καὶ γερόντων ἐγγεγράφθαι, πλὴν εἰ μὴ κελτικὸς πόλεμος ἐπίοι, τότε δὲ καὶ γέροντας καὶ ἱερέας στρατεύεσθαι. *Vſque eo*, inquit, *Galli Romanis terribiles & formidoloſi ſunt, ut in lege de vacatione militiæ, quæ ſacerdotibus & ſenibus permittitur, illud aſcriptum ſit, niſi bellum Gallicum exoriatur.* Tum enim & ſenes & ſacerdotes in militiam proficiſci, Livius quoque lib. VIII. tradit, *Exorto tumultu Gallico. Mamercum COS ...*

Senatus, inqui
lectum omnis g
ſit, nec ingenui
mento adacti ſu
hortes facta, Lib
tarchus præterea
Gallis loquens:
Ῥωμαῖοι δεισα
πόλιν ὑπ' αὐτῶ
δὲ καὶ διάφοροι ν
τείας τῶν ἱερέας
πάλιν ἐπὶ λῆσιν
maxime Romani
a quibus urbe p
jam tum legem t
tia ſacerdotibus e
Gallicum bellum
millo, Οὕτω δ
ρὸς, ὥστε θέσθαι
στρατείας χωρὶς
λεμος. Id eſt,
metus, ut legem
cerdotes militia va
terquam ſi bellum
multu tamen, n
fuiſſe conſuetudi
pica octava doc
autem eſſe tumult
intelligi poteſt, q
nes valent, tumu
ἐμφυλ. β. loqu
ingreſſo. Τὰ δὲ
ταμεῖον ἐξέκοπτ

ce defendunt. Quod ſi tantas auxiliorum noſtrorum copias Induciomarus ipſe deſpexerit, dux Allobrogum ceterorumque Gallorum: nunc etiam de matris hunc complexu, lectiſſimae miſerrimaeque foeminae; vobis inſpectantibus, avellet atque abſtrahet? praeſertim cum virgo Veſtalis ex altera parte germanum fratrem complexa teneat, veſtramque, judices, ac populi Romani fidem imploret: quae pro vobis, liberiſque veſtris tot annos in diis immortalibus placandis occupata eſt, ut ea nunc pro ſalute ſua fratriſque ſui animos veſtros placare poſſit. cui miſerae quod praeſidium, quod ſolatium reliquum eſt, hoc amiſſo? nam ceterae faeminae gignere ipſae ſibi praeſidia, & habere domi fortunarum omnium ſocium participemque poſſunt: huic vero virgini quid eſt praeter fratrem quod aut jucundum, aut carum eſſe poſſit? Nolite pati, judices, aras deorum immortalium, Veſtaeque Matris quotidianis virginis lamentationibus de veſtro judicio commoneri. Proſpicite, ne ille ignis aeternus nocturnis Fontejae laboribus vigiliiſque ſervatus, ſacerdotis veſtrae lacrymis exſtinctus eſſe dicatur. Tendit ad vos virgo Veſtalis manus ſup- 17

De matris hunc complexu] Vtramque & matrem ſcilicet, & ſororem in epilogo productas eſſe, & locus demonſtrat, & patet ex more qui ex his verbis Verr. III. cognoſcitur, quæ infra ſubſcribam; *Cur cogis ſodalis uxorem, ſodalis ſocrum. domum denique totam ſodalis mortui contra te teſtimonium dicere? prudentiſſimas lectiſſimaſque fœminas in tantum virorum conventum inſolitas invitaſque prodire cogis?* Hottom.

Cætera fœmina gignere ipſa præſidia] Sex. erant Veſtales, ut ſcribit Dionyſius Hal. quas annos XXX cœlibes eſſe oportebat. ac primo quidem decennio religionem diſcebant, altero ſacra faciebant, tertio alias docebant quo exacto licebat illis, relictis ſacerdotii inſignibus, nubere. ſed hoc, inquit, & perpaucæ fecerunt, & quibus hoc accidit, exitus vitæ infelices evenerunt. hæc ex Dionyſio & Plutarcho. *Idem.*

Commoveri] Rectius in Faërni libro, *commoneri.* Idem. *De veſtro judicio commoneri*] Niſi Vaticani codicis auctoritas obſtaret, in quo eſt *commoneri*, libenter vulgatam retinerem lectionem, *commoveri*, hoc eſt, indignari, & iraſci Deos, qui omnem in vos poteſtatem habent: non enim commonentur dii, ſed homines; qui errant. *Fulv. Vrſinus.*

Sacerdotis Veſtæ] Rectius in Faërniano *Veſtræ*; & mox *tendit in præſenti.* Hottom. Firmat Franc.

Tendit ad vos virgo Veſtalis manus] Sequor Faërni lectionem, qui *tendit* legit pro *tendet*, ut habent Victorius, & Manutius, neſcio quid ſecuti: neque enim illud puto dicendum, perorante

ejuſmodi periculis eadem ſe ſolatia ſui
traretur, quae ſuus pater ſibi reliquiſſet
turbato animo pertimeſcit, ne non mo
adjumento non ſit ſuis, ſed etiam cum a
dedecus aeternum miſeris atque ignon
O fortunam longe diſparem, M. Fonte
tuiſſes, ut potius telis tibi Gallorum, q
tereundum eſſet. tum enim vitae ſocia v
mes gloria fuiſſet. nunc vero qui eſt dol
atque imperii poenas ad eorum arbitriu
aut victi armis ſunt, aut invitiſſimi pa
periculo defendite, judices, civem fort
centem: curate, ut noſtris teſtibus plu
genis credidiſſe videamini: plus ſaluti civ
ſtium libidini conſuluiſſe: graviorem du
crationem, quae veſtris ſacris praeſit, qua
ciam, qui cum omnium ſacris delubriſq
runt. poſtremo proſpicite, judices, id q
tem populi Romani maxime pertinet, u
preces virginis Veſtalis, quam minae Ga
videantur.

rante adhuc Cicerone non tendiſſe, ſed poſteaquam peroravit. *F. Vrſinus.* *Tendit* recte quoque Franc.

Tum enim vita ſ
vita ſocia virtus.
idem

PRO A. CAECINA.

ORATIO DVODECIMA.

Argvmentvm Hottomanni.

M. Fulcinius Tarquinienſis uxori Ceſenniae moriens omnium ſuorum bonorum uſumfructum reliquit, ut frueretur una cum filio haerede inſtituto. Mortuo filio, & auctione bonorum conſtituta, Sex. Ebutius, ejus mulieris cognitor, fundum ex iis quendam mercatus eſt: eique fundus ille ab argentario ad cujus tabulam auctio fiebat, venditus addictusque in tabulas relatus eſt. Non ita multo poſt Ceſennia A. Caecinae Volaterrano nupſit: quo haerede inſtituto, deceſſit. Ebutius continuo in eum fundum, quem emerat, proficiſcitur, ſuum eſſe illum affirmans, ſibique emiſſe: idque etiam ex argentarii tabulis demonſtrans: & hoc amplius, non poſſe haere-

Pro A. Cæcina] *Pro A. Licinio* citat Gellius lib. VI. cap. XVI. Idem & prænomen & nomen fuit *Archiæ* Poëtæ, pro quo item egregia Ciceronis extat oratio: id neminem conturbare debet. Etenim *Cæcinis* quoque nomen fuiſſe *Licinii* auctor eſt Plinius in libro XX. cap. XVIII. Mirum tamen quod non, ut ambiguitatem vitaret, hanc orationem Gellius *pro Cæcina* inſcripſerit. non veniebat fortaſſe in mentem. *P. Faber.* Cæcina nomen Hetruſcum, eoque nomine fuit atavus Mæcenatis. Menodorus enim, qui Cæſari adverſus Pompejum adfuit, pater fuit Mæcenatis, Menodori Menippus, Menippi Cæcina. Si a Cæcino fluvio Italiæ cognomen *ſumpſere* Cæcinæ, ut Vfens Vergilii, unico *n* ſcribi debet nomen iſtud. & *Cæcina* ſcribitur apud Plinium. Rationem Etruſcæ diſciplinæ a patre nobiliſſimo & ſapientiſſimo acceperat. Cic. ep. 6. lib. 6. Videtur ex patre Mæcenatis. Iterum ibidem vocat *Etruriæ nobiliſſimum*, & hic in peroratione, *Etruriæ ampliſſimum.* Libro VI ad fam. tres Ciceronis epiſtolæ ad hunc Cæcinam leguntur, & una Cæcinæ ad Ciceronem. Ex prima intelligitur exulem fuiſſe Cæcinam, ut Pompejanum, & ob librum in Cæſarem ſcriptum. In ea, quæ eſt ipſius Cæcinæ, ſe clientem veterem Ciceronis vocat, & mittit alterum librum de laudibus Cæſaris. Meminit etiam epiſtolæ 66 lib. 13 ad fam. ubi ſalutem Cæcinæ commendat Servilio Cæſaris collegæ. In epiſt. V. lib. 16 ad Attic. *Octavianus miſit ad me Cæcinam quendam Volaterranum.* ſed non de hoc loqui videtur. An ille fuit Mæcenas? Apud Gellium VI, 16 nominatur hæc oratio pro Aulo Licinio, ubi mendum eſt, & legendum *pro A. Cilnio.* Nam & Cilnius Mæcenas dictus, & probavimus gentile Cæcinæ fuiſſe Mæcenatem. *Paſſeratius.*

rum judiciorum ratio fuit) quamvis rev
ſed quia Praetor non aliter reſtitui juſſer
Dejectum autem Caecinam non fuiſſe, cu
eſſet: ſed tantum repulſum, ac prohibitum
duntaxat, qui ex eo, in quo erat, loco d
omnibus reſpondet Cicero mea ſententia c
tempus cauſamque nimis accommodate.
de loco dicebat Ebutius, dejectum videlic
minem intelligi, niſi qui cum in eo loco eſ
eſt, hoc tantum ſignificet, neminem dejic
illum aut poſſideat, aut teneat, id eſt, niſ
callidiſſime verba ipſa non dejeci, ſed ejeci
ma prima ſpecie videntur eſſe, urget atqu
tentiam illorum calumnioſe diſſimulans,
lam, quaſi perridiculam ac plane nugatoria
exagitans. etiam ad extremum utens illa
Praetores vim armis factam, etiamſi dejec
reſtitui jubeant, non eſſe quaerendum, poſ
annon: quia vis armatis hominibus facta ſit.
ri nullo negotio poterat, in vi armis facta,
jicitur non poſſideat, in loco tamen eſſe illu
ſi, cum juris in eam rem nihil habeat, neq
tamen ingredi velit, ſine ulla injuria prohibe
Secundo loco reſpondet Caecinam poſſediſſe.

fuiſſe populo Romano civitatem adimere Volaterranis. & neminem invitum civitatem aut libertatem amittere. Genus cauſae judiciale eſt. ſtatus definitionis. Intentio eſt. Dejeciſti Caecinam, quod eum in fundum Fulcinianum ingredi prohibuiſti. depulſio, non dejeci. Quaeſtio eſt, an dejecerit. Ratio, in fundo enim non erat. Firmamentum, dejeci etiam qui ingreſſu tantum prohibetur, tametſi de loco non depellatur. ſed hoc firmamento ad ſpeciem utitur, non ad veritatem: infirmat enim rationis verba, non rationis ſententiam: nam revera ratio haec erat. Neque poſſidebat Caecina, neque tenebat; dejici non dicitur, niſi qui ſaltem in loco eſt: quare dejectus non eſt. Indicatio igitur nulla eſt, quae ex conflictione rationis ac firmamenti naſcitur: cum firmamentum cum ratione non committatur. Quibus Coss. *acta ſit, nondum reperi. Apparet tamen diu poſt Sullae mortem actam eſſe. P. Dolabella Praetore urbano. Agitur autem ad Recuperatores ab eo datos, cum bis jam ampliata fuiſſet. Et hic fuit, opinor, Caecina Volaterranus, equeſtris ordinis, quadrigarum dominus, quem Plinius ſcribit lib.* x. *comprehenſas hirundines in urbem ſecum auferentem victoriae nuntias amicis miſiſſe, in eundem nidum remeantes illito victoriae colore: quod niſi mendum eſt apud Gell. lib.* VI. *cap.* XVI. *ubi haec oratio* Pro A. Licinio *nominatur, nomen habuit* Caecina Licinii: *de quo tamen affirmare non auſim. De hac oratione Cicero in Bruto ſic ſcribit:* Tota mihi cauſa pro Caecina de verbis interdicti fuit: res involutas definiendo explicavimus, jus civile laudavimus, verba ambigua diſtinximus.

ARGVMENTVM P. MANVTII.

Heres uxoris ſuae Caeſennae A. Licinius Caecina Volaterranus, fundum repetit a Sex. Aebutio, qui, viva Caeſennia, cum ejus cognitor eſſet, in auctione fundum illum emerat, nec tamen ante obitum Caeſenniae poſſederat; ea vero mortua, ſtatim in eum tamquam ſuum venerat. Caecina, cum in

fuit. *Haec pro argumento ſufficiant. non nem in argumentum includere conſilium e apud recuperatores a praetore datos, incert omnino poſt Aureliam legem, judiciis inte municatis: quod factum eſſe conſtat Pom mum Cos.*

ARGVMENTVM P. F.

M. Fulcinius Tarquinienſis Ceſenniae ux fructum bonorum ſuorum legavit, ut fruer haerede inſtituto. Filio mortuo & auction tuta, Ceſennia fundum ex iis bonis emere corum conſtituit: Idque negotium Sex. A fundus pecunia Ceſenniae emptus fuit addict non longe poſt A. Caecinae nupſiſſet, eum ciſſet, deceſſit. Tum Aebutius fundum illum to Ceſenniae emerat, ſuum eſſe dixit. Itaque qua die in rem praeſentem veniretur ut, cum eſſet dejectus, interdictum a Praetore poſtula butius fundo occupato, Caecinam in eum coactis armatiſque hominibus per vim aditu hibuit. Repulſus Caecina interdictum de arm Dolabella Praetore impetravit, ut unde deject tueretur. Aebutius reſtituiſſe ſe dixit

de qua re Cicero in Oratore: Tota mihi cauſa pro Caecina de verbis interdicti fuit: res involutas definiendo explicavimus, jus civile laudavimus, verba ambigua diſtinximus.

Ita autem verſatur in Iure Civili haec omnis oratio, ut exemplis ipſis, quae in Topicis *(quod cum librum ad ſummum Iuriſconſultum Trebatium Cicero ſcriberet) ſunt omnia ſumpta de Iure, nuſquam exempla magis affinia poſſint reperiri. Neque adeo Iuris illius ſtudioſi quidquam legant dignius, in quo aut ipſorum ingenii lumen eluceat aut appareat induſtria.*

SI, quantum in agro locisque deſertis audacia poteſt, tantum in foro atque in judiciis impudentia valeret, non minus nunc in cauſa cederet A. Caecina Sex. Aebutii impudentiae, quam tum in vi faciunda ceſſit audaciae. 1
Verum & illud conſiderati hominis eſſe putavit, qua de re jure decretari oporteret, armis non contendere: & hoc

SI *quantum*] Hoc initio benevolentiam a clientis pariter & adverſarii perſona conciliat: cum hujus audaciam & impudentiam, una cum illius moderatione & conſtantia comparat. *Hottomannus.*

Tantum in foro atque in judiciis impudentia valeret] Romæ in foro judicia exercebantur; privata plurimum in comitio: ut apparet ex lib. Macrobii Saturn. III. Plauto in Poenulo, & Varrone de lingua Latina IV. Comitium autem in foro fuiſſe Plinius lib. XV. demonſtrat his verbis, *Colitur ficus arbor in foro ipſo atque comitio Romae nata, ſacra fulguribus ibi conditis*: & ſic accipio locum libri Rhetor. ad Her. II. *In foro aut in comitio cauſam conjicito*: quem locum poſtea explicabimus. *Idem.*

Non minus in cauſa ſederet] Aquila R. & Fab. Quintilianus, *Non minus nunc in cauſa*: quod particula *nunc* quæ proxime ſequitur, rectum eſſe oſtendit. *Idem.* Adverbium *nunc* poſt *non minus* præteritum videlicet a librario, ut ſæpe fit, ob ſimilitudinem ſyllabæ unius antecedentis. ſic docuit Hottomannus & ratione, & auctoritate librorum Quintiliani & Aquilæ (potuit addere & Capellam, qui in libro 5. hunc eundem locum ſic integrum recitat) eſſe reponendum, ut id potuerit in ipſo libro ſcribere. *P. Faber.* Accedit Erfurtenſis cod. *In cauſſa cederet*] In diſceptatione forenſi inferiorem eſſe ſe pateretur. *Paſſerat.*

Conſiderati hominis eſſe putavit] Cum illius ceſſit audaciæ, & ſe in fugam conjecit. Hoc enim dicit, ut conſideratione & prudentia adductus, non autem ignaviæ & inani metu perculſus fuiſſe Cæcina videatur. *Hottom.*

Iure decertari] Erfurt. *Iure deceptari.* forte *diſceptari*. Sed a vulgata non recedo. *Gravius.*

Et hoc conſtantis] In propoſito ſuſceptoque conſilio permanentis: non temere deſerentis eam controverſiam, quam prudenter & conſiderate ſuſceperat. *Hott.* Interius *virum fortem ac ſapientem* appellat, ut hic *conſideratum & conſtantem*. Paſſerat.

Iure judicioque ſuperare] *Ius*, quod Prætor decrevit, cum *judicium* conſtituit: *Iudicium*, judicum ſive Recuperatorum a Prætore datorum cognitio atque diſceptatio. *Hottom.* Diverſa ſunt *jus* & *judicium*. Nam jure ſuperare poteſt quis æquitate & bonitate cauſſæ, qui tamen non ſuperet judicio, ut plerumque malæ cauſſæ culpa judicum obtinentur, & judicio ſuperior, qui cauſa inferior & jure. *Paſſerat.*

In convocandis hominibus] Cogendis ad vim faciendam. *Lege Iulia de vi publica*, inquit Paulus, *tenetur, qui homines commodaverit, locaverit, conduxerit*. In prætoris interdicto hæc erant verba: *vi hominibus coactis*. Idem.

Malitia] Cic. III de nat. Deorum: *Malitia eſt verſuta & fallax nocendi ratio.* Ea prudentiam imitatur. Cic. in Partit. Verum Terent. malitiam vocavit nimis aſperam juris interpretationem. *Ius ſummum ſumma malitia eſt.* Cic. in epiſtola quadam ad Pœtum I C. *Tamen a malitia non diſcedit.* I de offic. *Malitioſam juris interpretationem vocat.* Idem.

velit. Plautus

Non dubita
confiteri] Co
& armatos fui
ro defenſionen
nim, quantum
ſe ob eam cauſ
afferretur, ac c
dejiceretur; qu
confitebatur,
ac præ ſe fereb
ſumpſerat, que
ipſius fundum p
bus ingredi con
hibuiſſet, non
videlicet quaſi
ſa firmamento
mannus.

Hoc rationis hab
venire auſus eſt.
habet, eſt hoc
bonius ad Cic.
licuit afferere Luc
Hoc litterularum
Niſi hoc rationis
ſi ex fundo vi ar
cina, facile agno
toris interdicto r
Nunc vero cum
greſſus non ſit,
rit, ſed metu p
nullam ei action
autem Æbutius a
quæ vulnerationen

nis habuit, quoniam ſi facta vis eſſet moribus, ſupe-

Quoniam ſi facta vis non eſſet moribus] Tolle negationem, quæ in hoc uno (ut opinor) libro legitur, ab imperito aliquo & temerario correctore ſine cauſa poſita. Nam ſæpe poſtea in hac ipſa oratione *De vi quæ moribus fiebat* loquitur; infra, *Placuit Cæcinæ de amicorum ſententia conſtituere, quo die in rem præſentem veniretur, & de fundo Cæcina moribus deduceretur. Ad eum fundum profectus eſt, ex quo ex conventu vim fieri oportebat. Cum ad vim faciendam veniretur, ipſe porro Cæcina cur ſe moribus deduci volebat?* Sed ingenioſi quidam ho mines locum ſic interpretantur, ut poſt *eſſet* notam diſtinctionis, quaſi ſpiritus ſuſtineatur, adhibeant; & vocem *moribus* ad vocem *ſuperior* referunt: ut ſit, non fuiſſet ſuperior moribus, id eſt, more inſtitutoque majorum. Quorum ego ſententiam refellerem, ſi cuiquam paulo acutiori placere poſſe exiſtimarem. Quid ſit igitur *vim fieri moribus*, videamus. Ex his ſane locis, quos commemoravimus. & ſi qui ſunt præterea ſimiles, illud manifeſto intelligitur, moris fuiſſe, ut cum de agro quopiam controverſia inſtitueretur, quia propter commoda poſſeſſionis magna jurgia, & pugnæ interdum ac cædes oriebantur, litigatores de amicorum ſententia diem inter ſe ſumerent, qua die in rem præſentem, id eſt, in agrum illum una venirent, & in eo agro vim aliquam alter alteri faceret, non veram & ſolidam, ſed fictam & ſimulatam. Ex tota autem oratione illud aperte conſtat, quod is, qui detruſus erat, a Prætore ex edicto poſtulabat, ut *unde vi dejectus eſſet, cum poſſideret, eo reſtitueretur*, Prætor decernebat. Cum reſtitui juſſus ab adverſario peteret, ut ſe reſtitueret, reſpondebat adverſarius *ſe reſtituiſſe*: altero igitur reſtitutum ſe negante, ſponſio fiebat. Recuperatores ſumebantur; apud quos quærebatur, reſtitutus ne eſſet, qui fuerat dejectus, an non: id eſt, paruiſſetne dejector edicto atque imperio Prætoris, an non. Hoc autem judicio (ut ſæpe poſtea docebimus) revera nihil aliud quærebatur, quam uter poſſideret; nam ſi non poſſidere adverſarium dejector probaret, vincebat, & edicto Prætoris paruiſſe judicabatur: non enim aliter erat reſtituere juſſus, niſi ſi poſſeſſorem dejeciſſet. Dejectionis enim invidia probationis onus in dejectorem rejiciebat; ut patet infra, *Oſtendo, ſi ſine armatis coactisve hominibus dejectus quiſquam ſit: eum qui fateatur ſe dejeciſſe, vincere ſponſionem, ſi oſtendat eum non poſſediſſe.* Atque hæc quidem mea quondam fuit propter illum Ciceronis locum ſententia, qui non modo mihi adoleſcenti ut tum eram, verum etiam cuivis exercitato errorem objicere facile potuit, quod enim clarius dici potuit, quam *dejectori onus incumbere probandi dejectum non poſſediſſe?* Sed poſtea partim majore attentione adhibita, partim aliis Ciceronis locis excitatus, ſtatui *probandæ poſſeſſionis onus dejecto non dejectori incumbere*; ut infra docebimus. Hæc autem vis eſt, & dejectio quam moribus fieri dicit; quam infra *vim quotidianam* appellat: quam A. Gell. lib. xx. cap. x. *vim civilem ac feſtucariam* appellat, quam veræ vi ac ſolidæ opponit; de qua Ennius dixerat, *Non ex jure manu conſertum, ſed mage ferro rem repetunt, regnumque petunt, vadunt ſolida vi.* Vt etiam perſpicue appareat *conſertionem illam manuum*, de qua toto illo capite diſputat, nihil aliud fuiſſe, quam vim hanc, ac deductionem, *quæ moribus* (ut Cicero dicit) *fiebat*; & quam dicit olim præſente Prætore fieri ſolitam, qui ipſe in rem præſentem, agrumque litigioſum proficiſcebantur. Verba autem Iuriſconſulti, quæ Gellius protulit, quæ in vulgatis libris valde corrupta ſunt: ſic legenda ac reſtituenda putamus: *Manum conſerere, eſt quæ de re diſceptabatur in re præſenti, (ſive ager, ſive quid aliud eſt) cum adverſarius adverſarium ſimul manu prehenderet, in ea re omnibus verbis vindicare, id eſt, vindicia correpta* (*Vindiciam* autem hic ſurculum ſive feſtucam, opinor, appellat: quæ aliter *vindicta* dicitur, ut cum ſervi *vindicta*, id eſt virga manumitti di-

ſuperior in poſſeſſione retinenda non fuiſſet; quia

dicuntur; propius enim ad *vindiciis* nomen, unde *vindicta* deducta eſt, accedit) *manus in re atque in loco præſenti conſerere: quod apud Prætorem* (id eſt, præſente in agro Prætore) *ex XII tabulis fiebat; in quibus ita ſcriptum eſt, Si qui in jure manum conſerunt. Sed poſtquam Prætores propagatis Italiæ finibus, latis juriſdictionibus, negotiis occupati, proficiſci vindiciarum dicendarum cauſa longinquas in res gravabantur: inſtitutum eſt contra XII tabulas tacito conſenſu, ut litigantes non in jure apud Prætorem manum conſererent, ſed ex jure manu conſertum vocarent, id eſt, alter alterum ex jure ad conſerendam manum in rem, de qua ageretur, vocaret; atque profecti ſimul in agrum de quo litigabatur, terræ aliquid ex eo, veluti unam glebam, in jus in urbem ad Prætorem deferrent: & in ea gleba, tanquam in toto agro, vindicarent.* Hæc Gellius. In quibus illud obſervandum eſt, hanc manuum conſertionem etiam tum fieri ſolitam cum de poſſeſſore conſtaret: & actor *vindicatione*, id eſt,

ſed mage ferro rem repetunt. Et tu ſoles ad vim faciendam adhiberi? & quæ ſequuntur. Eſt autem *manu conſertum* confictum vocabulum, conjunctumque ex *manus* & *conſerere*, qua de re in Comment. verb. jur. copioſe diximus. *Hott.*

Si facta vis eſſet moribus] Sic eſſe legendum, vincunt codices duo manuſcr. a quibus abeſt negatio: vincit & ratio: quæ plus poteſt. nam vis erat aliqua, quæ fiebat moribus, ut hi loci oſtendunt, qui ſunt infra, *Placuit Cæcinæ de amicorum ſententia diem conſtituere, quo die in rem præſentem veniretur, & de fundo Cæcina moribus deduceretur.* & infer. *ad eum fundum profectus eſt, ex quo ex convento vim fieri oportebat.* & infra: *At vero hoc quidem jam vetus eſt, & majorum exemplo multis in rebus uſitatum, cum ad vim faciendam veniretur, &c.* & infer. *Ipſe porro Cæcina, cur ſe moribus deduci volebat?* Lambinus. Negationem tollendam eſſe poſt verba *quoniam ſi facta vis*, quam ne adſcripſiſſet quidem, ſi librorum impreſſorum olim a

quia contra jus moremque facta ſit, A. Caecinam cum amicis metu perterritum profugiſſe: nunc quoque in judicio, ſi cauſa more inſtitutoque omnium defendatur, nos inferiores in agendo non futuros: ſin a conſuetudine recedatur, ſe, quo impudentius egerit, hoc ſuperiorem diſceſſurum. quaſi vero aut in judicio poſſit idem improbitas, quod in vi confidentia: aut nos non eo libentius tum audaciae ceſſerimus, quo nunc impudentiae

Quia contra jus moremque facta ſit] Contra jus ſcriptum, & inſtitutum deducendi & vi quotidiana feſtucariaque manus conſerendi. Iuris vero civilis pars eſt mos Cicer. Top. *Paſſerat.*

Si cauſa more inſtitutoque omnium defendatur] Si nobis permittatur uti hoc interdicto, & ex eo reſtituamur. Dicit hunc eſſe morem majorum, ut dominus de ſuo fundo depulſus & in eum ingredi prohibitus (quamvis revera dejectus non ſit, ſi verba conſectemur) uti poſſit hoc interdicto. Ebutius qui Cæcinam neque dominum neque poſſeſſorem eſſe diceret, negabat ei uti hoc interdicto licere, quod dominis aut poſſeſſoribus tantum datur. *Hott.*

Sin a conſuetudine recedatur] Ita Lambinus, & adſtipulatur ei editio antiquiſſima, anni ſcilicet CCCCLXXXIII & LXXXVIII. quatenus habet, *ſi non a conſuetud.* nam annis duobus junior vulgato ſubſervit, *ſin e conſuetud.* quod & in Pall. quorum tantum duo hanc habent orationem. *Gruter.* Erf. *ſin e conſuet.* Francii MS. legit: *ſin a conſuetudine*, ut & editio antiquiſſima anni 1472.

Sin a conſuetudine recedatur] Lambinus corrigit illud *ſin e conſuetudine recedatur.* ego non video cur *a* quam *e* poſt verbum *recedatur*, aptior propoſitio ſit. Cicero cum particulam *unde* vim utriuſque harum præpoſitionum duarum habere docet, etiam quid ex inter ſe differant, oſtendit infra exemplis pluribus, ex qua ratione, quomodo ipſe ad Atticum ſcribit, *Advola in Formianum unde nos pridie Non. Mart. recedere cogitamus.* Certe unde non a Formiano, valet, ſed ex Formiano, id eſt, non ex propinquo Formiani loco aliquo, ſed ex Formiano ipſo, & meminiſti, credo, in commentario de bello Africo dici & commodius, & verius *in eo prælio Petrejus graviter ictus ex acie receſſit*, quam ſi is dicatur ab acie receſſiſſe: ut ſic e *conſuetudine* dictum ſit, quaſi *ex ipſa*, ac velut *media conſuetudine* dictum fuiſſet. *P. Faber.* Cic. 7 ad Atticum: *E Philotimo veſperi litteras accepi.* pro a Philotimo. de re ipſa Cic. orat. pro Quint. *Vſque dum invenirem qua res ab uſitata conſuetudine recederet. Nam ſequenda eſt conſuetudinis via. Erroris igitur eſt.* Paſſerat.

Quaſi vero aut in judicio poſſit idem improbitas, quod in vi confidentia] Quaſi vero in foro tantum valeat impudentia, quod in vi audacia. *Improbitas* eſt impudentia. Ennius: *Nam ſe veretur, cum eum accuſat, qui eſt probus.* Sueton. de illuſtribus Grammaticis: *Salluſtium ore improbo & animo inverecundo ſcripſit eum fuiſſe.* Cic. pro Quint. *improbe mentiri. Confidentia* eſt audacia. Cic. 3 Tuſc. *Qui fortis eſt idem eſt fidens, qui confidens mala conſuetudine loquendi in vitio ponitur.* Plautus utrumque conjunxit in Amphit. *Quis me audacior eſt homo, aut qui confidentior?* Idem.

Aut non eo libentius tum audacia ceſſerimus, quo nunc impudentia] Impudentia audaciæ finitima. Vnde Plautus Amphit. *Quid illa impudente audacius?* Verum audacia facinori, impudentia flagitio propior. Terent. Heaut. *O hominis impudentem audaciam.* Idem. Repoſui ex Erf. *nos*, quod ſequens earundem litterarum abſorpſerat vocula. *Grav.*

Itaque longe alia ratione] Benevolentiam, a re ipſa conciliat, cum eam ſe cauſam agere oſtendit, quæ cum adverſarii, tum etiam ejuſdem teſtium confeſſione comprobata ſit. *Hottomannus.*

Recuperatores] In privatis judiciis arbitratu Prætoris aut *judex* dabatur unus, qui de facto cognoſceret; aut *Recuperatores* tres: neque vero certas fuiſſe cauſas exiſtimandum eſt, in quibus modo *judex*, modo *Recuperatores* darentur: ut plerique putant, in controverſiis poſſeſſionum *Recuperatores* dari ſolitos: nam & de injuriarum cauſa ad *Recuperatores* acta mentio fit apud Gell. libro XX. cap. I. & lib. de Invent. II. & de corona murali apud Livium lib. XXXVI. de pecunia credita apud Plautum in Bacchid.

> *Poſtquam quidem Prætor Recuperatores dedit:*
> *Damnatus demum: vi coactus reddidit*
> *Ducentos & mille Philippum.*

De furto item apud Plautum in Rud. cum temere virginem quam Pleſidippo adoleſcenti tradiderat, ejuſque nomine arrabonem acceperat, abduxiſſet, *Quis me eſt* (inquit) *mortalium miſerior, quem modo damnavit ad Recuperatores Pleſidippus?* Item de eorum cauſa, qui jugerum numerum ex edicto Prætoris profeſſi non eſſent, Verr. V. his verbis: *Judiciun* [illegible]

edictum feceris.
ex his ejuſdem
Scandilius Recu
ſtulare. A recu
paret, quod p
homines recupe
Si alia ratione ju
mus. Quanti a
judicium Recupe
publico duntaxa
teſtatem facio. I

Hac actione] '
tium agitur hæ
antea bis ſibi no
amplius cognoſc
Hæc enim fuit ju
de qua diximus
paulo poſt latius
Actio generale
oblig.action. & t
ſecutione ſui juri
ne accipitur. *Paſſ*

Atque initio]
Idem.

In confeſſione ad
catos & armatos
tetur: hoc enim
gabat, ſed etiam
ſe ferebat; ut ſu
mannus.

Ne ſi improbi e
rent] Δίλημμα
τὸ διαγὲς λαμβα
utrinque acute
Aut probus [illegible]

Si enim ſunt viri boni, me adjuvant, cum id jurati dicunt, quod ego injuratus inſimulo. ſin autem minus idonei, me non laedunt: cum iis ſive creditur, hoc ipſum quod nos arguimus, ſive fides non habetur, de adverſarii teſtium fide derogatur. Verumtamen cum 2
illorum cauſae actionem conſidero, non video, quid impudentius dici poſſit. cum autem veſtram in judicando dubitationem, vereor ne id, quod videntur impudenter feciſſe, aſtute & callide fecerint. Nam ſi negaſſent vim hominibus armatis eſſe factam, facile honeſtiſſimis teſtibus in re perſpicua tenerentur. ſin confeſſi

Si enim ſunt viri boni] Altera complexio, & utraque efficit argumentum ἀντίστρεφον, & reciprocum, ut vocat Gellius v, 10. *Paſſerat.*

Hoc ipſum quod nos arguimus] Obſcurus mihi locus, & ut arbitror mutilatus: deeſſe autem verbum aliquod opinor, ut ſic legatur, *Hoc ipſum quod nos arguimus, confitentur.* Hottom. *Cum ſive creditur his hoc ipſum, quod nos arguimus*] Locus corruptus eſt, qui quomodo a Lambino corrigitur, haud, opinor, meliore conditione ſit. Hottomannus opinatur addendum verbum *confitentur.* Magna quoque ea licentia. At ſi ſubauditur verbum ſubſtantivum, & diſtinguatur ante *hoc ipſum*, ut ſit *hoc ipſum eſt, quod nos arguimus*, vix quisquam opinor quidquam in ſententia reprehenderit. Etiam probavi in *notis in Lucullum* ad hæc verba, *ſi non fuerint*, & quidem, ut mihi videor, γεωμετρικῶς in 2. de orat. in illis, *Nam & omne quod eloquimur, ſic, ut aut eſſe dicamus id, aut non eſſe*, &c. Alterum *eloquimur*, quod continenter ſequebatur, a librario male fuiſſe prætermiſſum ac debere ſcribi, *Omne quod eloquimur, eloquimur ſic.* Et in libello de optimo genere oratorum, ubi eſt, *Quia in Senatu Demoſthenes*, alterum *Senatu* deeſſe doceni & ſcribendum eſſe, *qui a Senatu, in Senatu Demoſthenes*, &c. Quoniam igitur ipſis tabulis & teſtibus illa probaveram, mihi viſus ſum hic quoque, hanc eandem habere conjecturam vel optimam, ſi alterum creditur, hic item errore librarii prætermiſſum reponerem, ut legatur ſic, *Cum ſive creditur his, creditur hoc ipſum quod nos arguimus, ſive fides non habetur, de adverſarii teſtium fide derogatur.* Alia quidem ſententia eſſe non poteſt. *P. Faber.* Vt Faber emendandum cenſet, legit Lambinus in editione Argentoratenſi anni 1581 a Iacobo Dupuys & Ioſia Rihelio publicata: *Cum ſive his creditur, creditur hoc ipſum quod nos arguimus.* Sed nec in vetuſtioribus Lambini, ut Pariſienſi 1566, nec in Genevenſi Ieremiæ des Planches 1584 invenitur alterum *creditur*. Veriſſima tamen eſt illa ſive Fabri, ſive Lambini emendatio. Alterum *creditur* eſt vitio & oſcitantia librariorum omiſſum. Si non mihi religio eſſet aliquid ſine libris veteribus interpolare, immutaſſem ſane hæc verba, & interpoſuiſſem, τὸ *creditur*. Cum iis creditur, hoc ipſum quod nos arguimus, nimirum armatos & convocatos fuiſſe homines, creditur. Editio P. Manutii Veneta anni 1583, quæ cum ejus commentario prodiit, recepit Hottomanni conjecturam, *Cum, ſive creditur iis hoc ipſum, quod nos arguimus, confitentur, ſive fides non habetur.* Grævius.

Cum illorum cauſa actionem] Quomodo ſuam cauſam agant; qua ratione defenſionem ſuam inſtituant. *Hottom.*

Veſtram in judicando dubitationem] Bis enim ſibi de hac cauſa non liquere reſponderant. *Idem.*

[redacted]

feſſi eſſent, & id, quod nullo tempore jure fieri poteſt; tum ab ſe jure factum eſſe defenderent, ſperarunt, id quod aſſecuti ſunt, ſe injecturos vobis cauſam deliberandi, & judicandi juſtam moram ac religionem. ſimul illud, quod indigniſſimum eſt, futurum arbitrati ſunt, ut in hac cauſa non de improbitate Sex. Aebutii, ſed de jure civili judicium fieri videretur. Qua in re, ſi mihi eſſet unius A. Caecinae cauſa agenda, profiterer ſatis idoneum eſſe me defenſorem, propterea quod fidem

Sperarunt ſe] Ab adverſariorum improbitate & malitia benevolentiam aucupatur: quos dicit inſidioſe in hoc judicio egiſſe, ut cauſa ampliaretur. *Hottom.*

Iuſtam moram & religionem] Hoc eſt, ſcrupulum. Terent. Andr. *Nihil eſſe mihi religio eſt dicere.* Ibid. *Dignus cum tua relligione odio.* Paſſerat.

De jure civili judicium fieri videretur] *Ius civile*, jus civium interpretor. Quod autem Cæcina Volaterranus eſſet, cui municipio Sulla victor, item ut cæteris Italiæ municipiis, civitatem ademerat, [redacted]

jiciet, *Sed cum de eo jure mihi dicendum ſit, quo ſublato non ſolum pars aliqua diminuta, ſed etiam vis ea, qua juri maxime eſt adverſaria, confirmata eſſe videatur.* Hoc autem jus in qua re verſatum ſit, dixit etiam in oratore ſic: *Tota nobis cauſa pro Cæcina de verbis interdicti fuit.* Et dicet in hac oratione; *Dolabella prætor interdixit, ut eſt conſuetudo, de vi hominibus armatis.* Deinde *Sponſio facta eſt; de hac ſponſione vobis judicandum eſt.* Formula ſponſionis ſequitur, *ni adverſus edictum prætoris vis facta eſſet.* Ius igitur illud, cui vis eſt inimiciſſima in [redacted]

fidem meam diligentiamque praeſtarem: quae cum ſunt in actore cauſae, nihil eſt, in re praeſertim aperta ac ſimplici, quod excellens ingenium requiratur. Sed cum de eo jure mihi dicendum ſit, quod pertineat ad omnes, quod conſtitutum ſit a majoribus, conſervatum uſque ad hoc tempus: quo ſublato non ſolum pars aliqua juris deminuta, ſed etiam vis ea, quae juri maxime eſt adverſaria, judicio confirmata eſſe videatur, video ſummi ingenii cauſam eſſe, non uti demonſtretur quod ante oculos eſt, ſed ne, ſi quis vobis error in tanta re ſit objectus, omnes potius me arbitrentur cauſae, quam vos religioni veſtrae defuiſſe. Quamquam ego mihi ſic perſuadeo, Recuperatores, non vos tam propter juris obſcuram dubiamque rationem bis jam de eadem cauſa dubitaſſe, quam quod videtur ad ſummam illius exiſtimationem hoc judicium pertinere,

Vis ea, quæ juri maxime eſt adverſaria] Hinc prætoria in interdictis formula *vim fieri veto.* & legum, *vis in populo abeſto.* Nihil eſt enim exitioſius civitatibus, nihil tam contrarium juri & legibus, nihil minus civile & humanum quam compoſita & conſtituta republica quicquam agi per vim. *Paſſeratius.*

Ne ſi quis vobis error in tanta re ſit objectus] Ne ſi quædam vobis caligo ſit offuſa. Non nunquam honeſto & probabili nomine bono viro judici error objici ſolet. Cicero ipſe, cum Munatius a Cicerone defenſus Sabinum ejus amicum in jus raperet: *An tu plane illud judicium tua opera effugiſti? an non mea, qui multum caliginis tribunalibus offudi.* Idem.

Omnes potius me arbitrentur cauſæ, quam vos religioni veſtræ defuiſſe] Me putent potius non diligentiam & fidem non præſtitiſſe, quam vos non integre judicaſſe. *Idem.*

Bis jam de eadem re dubitaſſe] Deliberaſſe. Suetoṇ. Claud. 35: *Dubitavit adhibitis principibus viris an obtemperaret.* Iuſtin. XXI, 1: *Diu dubitavit an imperium deponeret, an bello reſiſteret.* Grævius.

Quod videtur ad ſummam illius exiſtimationem] Quippe, cum hoc judicio quæſtioni publicæ de vi & coactis armatiſque hominibus præjudicium fiat. *Hottom.* *Ad ſummam exiſtimationem*] In diſcrimen infamiæ adducet Ebutium *judicium de probro* vocat orat. pro Quint. Si damnatur Æbutius, hoc judicio videtur quæſtionis publicæ de vi præjudicium fieri. Itaque injecta judicibus mora ex conſuetudine, de qua Aſcon. in Verrina docet, tertiam ſemel atque iterum, ſi videbatur judicibus bona cauſa, abſolutum fuiſſe reum, ſi mala, non ſtatim damnatum. Infamis autem erat damnatus vi bonorum raptorum, vel injuriarum. l. 1. D. de iis qui not. infamia. de pœna legibus Iuliis conſtituta. Inſtitut. *Paſſerat.* *Summa exiſtimatio* eſt res a qua omnis noſtra fama & dignitas pendet. Cic. 1 ad Attic. 12: *Exiſtimes humanitate prohibitum, ne contra amici ſummam exiſtimationem miſerrimo ejus tempore venirem.* Sic *ſummum*

& minus laedit, & perſaepe diſceptato
judicatur: alterum eſt vehementiſſimı
graviores res pertinet, & non honorariar

bellum, apud Cæſarem, in quo periclitatur res univerſa. *Summa reſpublica*, res, a qua pendet ſalus reipublicæ apud Cic. ut alibi oſtendimus. *Gravius.*

Moram ad condemnandum acquiſiſſe] Id eſt, lubentiſſime arripuiſſe occaſionem differendæ & producendæ damnationis. Apparet duabus de cauſis ampliationem interponi ſolitam; primum cum revera non liquebat judicibus, & obſcura erat cauſa; deinde ſi grave erat judicium, utpote quod exiſtimationem lædebat, nam ſi abſolvendus eſſet reus, prima actione judicabatur, ſi videretur condemnandus, *amplius* pronuntiabatur; non ex jure ſcripto, ſed ex conſuetudine, ut modo declarat, & in hanc eandem rationem atque ſententiam ſic loquitur Aſconius in III. Verrina: *Et omnino*, inquit, *ſi videbatur judicibus bona cauſa, abſolvebant reum; ſi mala, non ſtatim damnabant, ſed hac excuſatione parcebant.* Hottom. *Moram ad condemnandum acquiſiſſe*] Guilielmius conjicit, *anquiſiſſe*. Gruterus.

Spatium ad ſeſe colligendum dediſſe] *Seſe colligere*, non illud ſignificat hoc loco, quod Cicero dicit in Tuſculana diſputatione IV. *diſſipatas animi partes rurſum in unum locum cogere*; ſed hoc

randam defenſi
gas te virumque j
Quod omnia j
controverſiarum,
addidit particul
mihi videatur o
neque relativun
eſt gravius, no
piebat, declara
men *id*, cum c
ſimile exemplu
Quod vobis veni
quod non ſatis
doctiſſimos co
poſt idem Lam
turpe, vult legi
recte corrigit; c
hic commodiſſi
Diſceptatore d
xi de hac conſ
in illum locum
ſiam veniret, a
mo jure experir
dem iterare. *H*
amicis contro
III de leg. *Diſ*
ta judicet, jud
Paſſerat.
Non honorari
judicandi hon

ſeveritatem judicis ac vim requirit. Quod eſt gra-
, & cujus rei cauſa maxime judicia conſtituta ſunt,
ım mala conſuetudine diſſolutum eſt. nam ut quae-
res eſt turpiſſima; ſic maxime & maturiſſime ju-
ında eſt. at ea, in qua exiſtimationis periculum eſt,
liſſime judicatur. Qui igitur convenit, quae cau- 3
ıerit ad conſtituendum judicium, eandem moram
eſſe

ritatem judicis] Nam illæ priva-
ı cauſæ ſunt, qui de ſuo negotio
ıo arbitratu tranſigere conſtituere-
oſſunt; hæ vero Reipublicæ: cu-
tio ſcriptis legibus conſtituta eſt;
nnino eam in perſequendo ipſius
ationem tenere neceſſe ſit, quæ
ſcriptiſque legibus præſcripta &
ta ſit. *Hottom.* Arbitris omnia
ı, judicibus contra & reis. *Vt ſi
ſim ne experiar interdicto unde vi,
ms cauſſam publicam contingit pa-
en poſſum.* l. ſi vero. §. pacta quæ
n ob cauſſam D. de pactis. *Paſſer.*
d eſt gravius] Quod puniendo-
maleficiorum cauſa repertum eſt.
m.
*us rei cauſa maxime judicia conſtitu-
r, id jam diſſolutum eſt*] Locutio-
huic ſimilem obſervaſſe me in
ıis, & annotaſſe memini; cujus
hæc diſſimilis eſt, qua uſum Var-
n animadverti initio lib. I. de re
*Hoc libro, circumciſis rebus quæ non
r pertinere ad agriculturam.* Ci-
le divin. 2. *Nunquid igitur in iis
ıſt, quod proviſione aut permotione
magis quam natura ipſa ſentiamus?*
æ plane gemina eſt, quam in le-
inia reperio apud Gell. lib. XVII.
II. *Quod ſubreptum erit, ejus rei
ı auctoritas eſto.* Idem. *Cujus rei*
, nempe ut maleficia vindicentur.
s.
la conſuetudine diſſolutum eſt] Tar-
ıe, & poſt multas ampliationes
onesque judicatur. *Hottom.*
maxime & maturiſſime judicanda
Octavius Pantagathus eorum con-
am non probabat, qui pro, *ſic ma-
, ocyſſime* vel *velociſſime* legendum
t. nam *ocyſſime* contra ſignificat
quam *maturiſſime*: cauſa enim periculi
exiſtimationis omnes alias anteire de-
bet, & per quam mature (non ocyſſi-
me ut quidam volunt) judicari: quod
autem tardiſſime judicetur, peccatur
contra maturitatem judicandi; quem-
admodum etiam peccaretur, ſi ocyſſi-
me judicaretur. *F. Vrſinus.* *Maturiſſi-
me judicanda eſt*] Erphurd. cod. *vindican-
da.* forſan melius. *Gruterus.* Sane me-
lius. Docet id quod anteceſſit, *ut quæ-
que res eſt turpiſſima.* Manifeſta enim
turpitudo non tam judicari, (quid enim
in ea dubium?) quam vindicari debet.
In Franc. deeſt copula & legitur *maxime
maturiſſime.* Grævius.

*At ea, in qua exiſtimationis pericu-
lum eſt*] Ita probo; cum in aliis partim
de qua, partim *at ea qua*, vitioſe lega-
tur. *Hottom.*

*Exiſtimationis periculum eſt, tardiſſime
judicatur*] Vt in publicis omnibus ju-
diciis, & privatis præterea quibuſdam,
ex quibus videlicet damnatio affert
ignominiam, quæ modo commemo-
rabo: nam illa tardiſſime judicantur,
dum ſæpius ampliatur cauſa, & pro-
nuntiatur *non liquere.* Valerius Max. li-
bro VIII. de cauſa quadam mentionem
facit, quam ſepties ampliatam fuiſſe
ſcribit. *Idem.*

*Qua cauſa fuerit ad conſtituendum judi-
cium*] Videlicet gravitas criminis; nam
propter illam, & ut maleficium in pœ-
nam vocetur, judicium conſtituitur.
At propter eandem ſententia differtur.
Eſt autem argumentum ex repugnanti-
bus. Non & aliqua de re quam celerri-
me judicium conſtituendum eſt, & e-
juſdem rei diſceptatio differenda. Sed
facilis, ut quivis intelligit, ad id affer-
ri reſponſio poterat. Nam *in conſtituen-
do*

ſtituit judices, qui ſibi jurati in conſilio adſint, & ſecum cauſam cognoſcant. In privatis vero judiciis, cum Prætor urbanus judici aut Recuperatoribus a litigatoribus acceptis poteſtatem de cauſa cognoſcendi & judicandi facit, *Iudicium conſtituere* dicitur. *Hottom.*

Qua in re] Qua in ſponſione; nam hoc quaſi per parentheſim dictum intelligendum eſt. *Idem.*

Verbo ſe uno obligavit] Verum eſt, ſi ſerio loquutus eſt. Nam ſi jocandi cauſa dixit cum eo agi non poteſt ex ſponſu. Varro lib. v de L. L. obligatio, inquit Inſtin. juris vinculum eſt, quo neceſſitate adſtringimur alicujus ſolvendæ rei ſecundum civitatis noſtræ jura. *Paſſer.*

Maturo judicio] Prima actione, non ampliata cauſa. *Hottom.*

Sine ulla religione] Sine metu deſerti officii, aut violati juris. *Paſſerat.*

Qui per tutelam] Quatuor hæc ſunt privata judicia, quorum damnatio affert ignominiam; de tribus Cicero in orat. pro Q. Roſcio, de quarto in orat. pro Sex. Roſcio & univerſis Iulianus ex Prætoris edicto in Pandectis, *Qui pro ſocio tutela, mandati, depoſiti, ſuo nomine non contrario judicio damnatus erit*, &c. Quibus verbis cum duntaxat infamia notari ſignificat, qui *directa actione*, non qui *contraria* damnatus erit. Eſt autem *directa actio*, ea formula quæ cum certam ob cauſam inventa atque inſtituta ſit, ad eandem ipſam cauſam accommodatur? veluti Lex XII tab.

uſu rerum p
ciſſim quoq
pillum, m
depoſitario
cauſis actio
eædem ipſa
ceptæque fo
ad ſua nego
ſed quia no
accommoda
tur; quaſi di
ſed ad contr
tæ. Ex quib
cile eſt, qua
judicio damn
tentur. Cum
tore tantum,
tario mentio
miam damn
formulas con
davit, pœnæ
gandam non
cautum non
to odio hi co
digni viderent
Atque hæc qu
autem *fiducia*,
orat. pro Q. R
tavimus. *Hott.*
ſcio: *Si qua ſ*
exiſtimationis,
hac ſunt, fiduc
enim perfidioſ
continet vitam
qui in tutelam p
qui ſe in negot

aut ſocietatem, aut rem mandatam, aut fiduciae rationem, fraudavit quempiam, in eo, quo delictum majus eſt, eo poena eſt tardior. eſt enim turpe judicium. & facto quidem turpe. Videte igitur quam inique accidat, quia res indigna ſit, ideo turpem exiſtima-

dati conſtitutum eſt judicium, non minus turpe, quam furti. Paſſerat. Tutelæ actio, ſi dolus committatur, famoſa eſt. Inſtitut. § ſuſpectus t. de ſuſpecto tutore. *Iacobus Omphalius.*

Aut ſocietatem] Societas Græcis *κοινωνία*, quæ ex omni cauſſa honeſta, quæ inter eos obligari poſſunt, coitur, conſtituiturque certis quibuſdam pactionibus, ne vel dolus, vel commodi ſocietas excludatur. l. *ſi non fuerit* §. ult. ff. e. Ex hac damnatus ignominia notatur, eoque gravior eſt actio. §. *ex quibuſdam.* Inſtitut. de pœn. temlitigan. *Idem.*

Aut rem mandatam] Mandatum gratuitum eſt, propterea quod originem ex officio atque amicitia trahit. l. 1. ff. mſndati. Ejus obligatio ex conſenſu contrahentium in rebus honeſtis conſiſtit, quoties ut negotium noſtrum gerat, aliquem rogamus, mandamus, atque ſcribimus. Itaque directa actio, quæ mandatori & ejus heredi convenit famoſa eſt. l. *furti* §. *mandati* ff. de iis, qui notantur infamia. *Idem.*

Aut fiduciæ rationem] Fiducia eſt genus contractus, quo fidem alterius ſecuti vel fundum, vel filium, vel hereditatem relinquimus, ut viciſſim mancipanti remancipetur. vide Boët. in Top. unde *fiduciarius heres* l. Sejus ad S C. Trebell. *Paſſerat.* Cic. in Top. *Si tutor fidem praſtare debet, ſi ſocius, ſi cui mandaris, ſi qui fiduciam acceperit.* vid. Boët. *I. Omphalius.*

In eo, quo delictum majus eſt, eo pœna eſt tardior] Indigne, inquit, cum in actione eſt ſtipulatus, & verbi unius obligatio, ſententia ſtatim pronuncietur (in quo tamen minor culpa eſt) hic ubi grave delictum eſt, & ſcelus plane nefarium, differri ac procraſtinari judicium. *Hottom.*

Eo pœna eſt tardior] Eo ſerius condemnatur. Propert. *Pœna erit ante moras ſera, ſed apta pedes.* Paſſerat.

Eſt enim turpe judicium. Et factum] Sic reſtitui, conjectura certiſſ. ductus. Verba autem illa ſuperiora intelligenda ſunt, tanquam ab adverſario objecta *καθ' ὑποφορὰν*. hæc autem, *Et factum*, a Cicerone reſponſa. *Lambin.*

Eſt enim turpe judicium: & facto quidem turpe] Vitioſa & prava diſtinctio ſententiam elegantiſſimam funditus evertit Sermocinatio enim hæc eſt, in qua primum contra diſputantium verba ponuntur; deinde reſponſio ſequitur, hoc ſenſu, at enim, (dicet aliquis) judicium turpe eſt, & lædit exiſtimationem; ob eamque cauſam tardius & ſerius tranſigendum: non enim parva res eſt, neque levi momento æſtimanda civis Rom. exiſtimatio, cui Cicero objectioni continuo ſic refert, *Et factum quidem turpe.* Sane, inquit, *turpe hoc judicium* eſt; & ignominiam affert, nec injuria, cum *factum turpe* ſit, quo dignius eſt celeri & matura condemnatione. Lambino enim *factum* reponenti lubenter aſſentior. *Hottom.* Lambinus edidit *factum.* Dixit tamen *facto*, orat. in Vatin. *Majore malo mactandus, quod non ſolum facto, ſed etiam exemplo laceraſti rempublicam.* Paſſerat.

Et facto quidem turpe] Paul. Manutius *factum*, ſed e conjectura contra omnes libros impreſſos ſcriptoſque. ſequitur tamen Lambinus. *Gruterus.* Muretus probat *factum.*

Eſt enim turpe judicium] Objectio eſt, ut dixi; cui particula *enim* frequenter accommodatur: exempla crebra ſunt apud hunc auctorem; ut Verr. 11. *Cauſam enim*, inquit, *cognoſci oportet; ea re quidem, quod aliter condemnari reus non poteſt:* & hac ipſa oratione, *Vſus enim*, inquit, *ejus & fructus fundi fuerat Coſennia.* Hottom.

Non

dicem eſſe aequum eſt, ſi aut mihi praeſ
admodum meum jus perſequar, aut ipſe
ſe delatum ſit, non audear judicare. Et
tor is, qui judicia dat, numquam petito

Non judicari] Sic libri veteres nonnulli in aliis *vindicari*; quod ſententiæ ratio non obſcure repudiat. *Hott.* *Ideo rem indignam non judicari*] Quidam libri habent, *non vindicari.* (ſic & Erfurt.) ego nihil muto. *Lambinus.*

Potuiſſi enim leviore actione confligere] Quam hac, quæ eſt de vi armata & injuria, unde turpis exiſtimatio ſequitur. *Hottom.* Alii *leniorem*, quod repudio. Levior autem eſt actio de rei vindicatione, qua poſſeſſio reſtituatur D. de rei vindic. vel ſi amiſſa ſit poſſeſſio inſtituitur actio Publiciana l. 2. D. de Publiciana. Orat. pro Quint. *Vt ocyus ad tuum pervenias honeſtiore judicio conflictare.* Vbi negat agendum fuiſſe actione pro ſocio, quia famoſa ſit. *Paſſerat.*

Ad tuum jus] Quod tibi debetur. Sic leno in Rudente Plauti queritur *jus ſuum ſibi eripi* de ancillis. *Idem.*

Faciliore & commodiore judicio] Vbi nulla eſt ampliatio, nulla turpitudo. *Idem.*

Tamen is aut timidior videatur] Vſitata defectio, quam alibi notaſſe meminimus; ſubauditur autem, etſi fortis & ſapientis hominis perſonam ſuſti-

ſus, partibus nimis
exemplis alibi oſte
ad Sueton. Iulium.

Quod ad ſe delat
dicandi poteſtas ill
Hottom.

Si Prætor is, qui
enim Romæ Præto
ſtiones exercebant
intelligit, qui ju
qui *urbanus* diceban
privata conſtituebat
teſtatem litigatorib
privatis hominibus
permittebat. Quod
rem nemini præſcribe
nis uti debeat, ex e
nullam eſſe action
quemadmodum i
probavimus. *Idem*
judicii 1 Verr. *Si*
Veneris eſſe dixiſſe. V
verſus edictum feciſſe
judicare aliud eſt.
mandatum munu
autem jus dicit, cu
ſeſſionem, cum i
tit, cum pupillis

qua actione illum uti velit. videte quam iniquum ſit, conſtituta jam re, judicem, quid agi potuerit, aut quid poſſit, non quid actum ſit, quaerere. Verumtamen nimiae veſtrae benignitati pareremus, ſi alia ratione jus noſtrum recuperare poſſemus. Nunc vero quis eſt, qui aut vim armatis hominibus factam relinqui putet oportere, aut ejus rei leviorem actionem nobis aliquam demonſtrare poſſit? Ex quo genere peccati, ut illi clamitant, vel injuriarum, vel capitis judicia conſtituta ſunt, in eo poteſtis atrocitatem noſtram reprehendere, cum videatis nihil aliud actum, niſi poſſeſſionem per interdictum eſſe repetitam? Verum ſive vos exiſti- 4
ma-

accuſatoris deponere. Plerumque tamen *petitionis* verbo actionem in rem ſignificamus, & *actionis* nomine perſonales actiones. Sed *actio* etiam utrumque complectitur. Vlpianus l. pecuniæ §. actionis D. de verb. ſignif. *Praſtituit* eſt præſcribit. Cic. II de invent. *Lex quibus diebus proficiſceretur, praſtituebat.* III in Verr. *Diem praſtituit operi faciundo.* Paſſerat.

Qua actione uti] Qua formula litem intendere. Actiones autem & agendi formulæ a Iuriſconſultis petebantur. Varro v. de L L. Cic. in orat. pro Muræna. *Idem.*

Conſtituta jam re] Accepto a Prætore judicio, & re ad judices delata. *Hottomannus.*

Non quid actum ſit] Vi dejectum eſſe. *Paſſerat.*

Nimia veſtra benignitati] Humanitati, comitati, qua erga adverſarios utimini; & hanc reprehendit, cum dicit *nimia*. Hottom. Immodicæ clementiæ veſtræ in reos. Horat. *Ne nimium pis rebuſque fidentes.* Id. *nimium caſto Bellerophonti.* Paſſerat.

Ius noſtrum] Amiſſam poſſeſſionem. *Idem.*

Relinqui putet] Inultam, non perſequi III Verr. *Cur injurias tuas conjunctas cum publicis reliquiſti?* Huic opponitur perſequi. *Relinquere* eſt imperfecti operis ait Donatus, ut apud Virgil. *Atque opere in medio defixa reliquit aratra.* Idem.

Leviorem actionem, &c.] Neſcio an non poſſit locum habere quod eſt in Pal. *leniorem.* Gruterus. Facilius & commodius judicium, quo ad noſtrum perveniremus. *Paſſerat.*

Ex quo genere peccati] Ex vi armata. *Idem.*

Vt illi clamitant] Dum adverſarii vociferantur indignum eſſe tam gravi judicio experiri. *Idem.*

Vel injuriarum, vel capitis judicia ſunt conſtituta] Hoc eſt, quod ſcribit Vlpianus ſub tit. de injuriis: *Lex Cornelia de injuriis competit ei, qui injuriarum agere volet ob eam rem, quod domum ſuam vi introitam eſſe dicat.* Sed & criminale poſtea judicium legibus Iuliis conſtitutum eſt. Nam Martianus ad legem Iul. de vi pub. *Hac*, inquit, *lege tenetur, qui hominibus armatis poſſeſſorem domo agrove ſuo dejecerit, expulſerit, expugnaverit*; & ſub tit. inſeq. *Si quis aliquem dejecerit ex agro ſuo hominibus congregatis ſine armis, vis privata poſtulari poterit.* Hottom.

Atrocitatem noſtram] Nimiam ſævitiam.

Per interdictum] Decreta quædam Prætoris, quibus ille aliquid fieri jubebat aut vetabat, *interdicta* dicebantur, præſertim in poſſeſſionum controverſiis. Vnde autem dicta ſint, diu quæſitum eſt: nam ab *interdicere* deductum
vo-

denuntiare ne quid fiat ; pleraque interdicta jubeant, non prohibeant. Ego ex eo derivatam appellationem puto, quod inter hoc Prætoris decretum, & principalis negotii controverſiæque diſceptationem aliquid fieri aut juberetur, aut vetaretur ; quaſi hoc decretum interea dictum atque interpoſitum eſſet, dum actionem principalis cauſæ aliquando litigator poſtularet ; itaque puto ſenſiſſe ac diſputaſſe juriſconſultos, quorum obtinuiſſe ſententiam Tribonianus ſcribit ; non autem, quod ille, neſcio quo auctore, tradidit, quod inter duos dicantur ; niſi forte non *duos*, ſed *duo* ſcribendum ſit. Exempli cauſa, cum in fundo eſſem, dejeciſti tu me ex eo, vi armatis aut non armatis hominibus, quod tuum eſſe illum fundum diceres. Prætor me per interdictum reſtitui jubet ; hoc eſt dicere, jubet me poſſidere interea, dum ille conſtituto judicio planum fecerit, ac docuerit, ſe illius eſſe fundi dominum ; hoc ita eſſe, ex iis quæ poſt dicentur, facile ac dilucide conſtabit. Sed quoniam ubi non conſtat, uter poſſeſſor ſit, petitoria actio inſtitui non poteſt, *quia & civilis & naturalis ratio poſtulat* (inquit Iuſtinianus) *ut alius poſſideat, alius a poſſidente petat* : propterea inter hanc de poſſeſſione contentionem & principalis cauſæ diſceptationem hæc quaſi actio ac judicium a Prætore dabatur, quo uter eſſet poſſeſſor conſtitueretur. Hæc ergo inter *actionem* & *interdictum* ſimilitudo eſt, quod utrumque

teris formulis interc
telligendum eſt,
ſultos paſſim legi
eſſe ordinaria, alia
naria enim diceb
prius ad Prætoren
formula ab eo c
poſtulabatur ; dei
ptabatur. *Extraord*
miſſa Prætorum j
judicem aditur ; q
in l. pecuniæ, D.
num nomine formula
in ordinariis judiciis
tionis autem verbo (i
perſecutiones puto co
commiſſorum, & j
non habent juris
Paulus autem in l
geſt. *Nec refert*, ai
actione agat, vel
contrariis judiciis ub
non obſervatur, ha
eſt. Quæ omnia ju
pro Q. Roſcio, fac
Nihil aliud poſtula
ut in poſſeſſionem
ratius.

Iuris dubitatio]
que ratio. *Idem*.

Alterius rei cauſ
dubitationis. *Idem*.

De communi jure
Inferius: *Vt non m*
quam jus commune
Herenn. *Dicemus*
conſtare cum jure co

Et, ſi forte videbor altius initium rei demonſtrandae petiſſe, quam me ratio juris, & jus, de quo judicium eſt, & natura cauſae coegerit, quaeſo ut ignoſcatis. non enim minus laborat A. Caecina, ne ſummo jure egiſſe, quam ne certum jus non obtinuiſſe videatur. M. Fulcinius fuit, recuperatores, e municipio Tarquinienſi, qui & domi ſuae cum primis honeſtus exiſti-

Altius initium rei demonſtrandæ] Quaſi a capite initium rei exponendæ & narrandæ. Cic. 1 de leg. *Alte tu quidem repetis, & a capite quod quærimus.* In 1 de Invent. Vitioſa expoſitio dicitur, quæ nimis longe repetita. & in Topicis, ubi agit de argumento a cauſſis, ideo veniam petit. Brevitas enim in narrando præcipue laudatur. *Paſſerat.*

Ratio juris] Hujuſce cauſæ difficultas atque obſcuritas; ut *jus* de quo judicium eſt, *jus Cæcinæ* de quo in hoc judicio quæritur. *Hottom.*

Et jus, de quo judicium eſt] Eſt legendum, *& vis, de qua judicium eſt.* quamvis codices reclament. *Lambinus.* *Quam me ratio juris & jus, de quo judicium eſt*] Lambinus corrigit ac legit, *& vis de qua judicium eſt*, ut videtur nimis audacter. Hottomannus, qui *rationem juris*, hic vult dici hujuſce cauſæ difficultatem & obſcuritatem, interpretatur *jus de quo judicium eſt*, jus Cæcinæ de quo in hoc judicio quæritur, ne hoc quidem ſatis probabile, Ciceronem tam inuſitata defectione verborum ex ancipiti notione verbi *juris* orationi ſuæ voluiſſe tenebras iſtas obducere: Quid igitur dicam? niſi librarium non tenuiſſe conſuetudinem ſcribendi Ciceronis, atque aliorum veterum, qui *I* conſonantem inter duas vocales geminare ſoliti ſunt. *Sciat*, ait Quintilianus in lib. 1. cap. 4 *etiam Ciceroni placuiſſe*, aiio, maiiamque *geminata* i *ſcribere.* idem aliis exemplis docuit Velius, & Terentianus, *Atque i. geminum ſcribere nos docent magiſtri.* Et Priſcianus in lib. 1. *Quo in loco antiqui ſolebant geminare eandem i literam, &* maijus, peijus, eijus *ſcribere*, & quæ ſequuntur: quæ repetit pluribus etiam exemplis idem in lib. 8. Ergo Ciceronem dicam ex illa ſua conſuetudine ſcripſiſſe hic. *Quam me ratio juris ejus, de quo judicium eſt.* Non alio modo atque paulo ante dixit, *Sed cum de eo jure mihi dicendum ſit.* Et infra dicet, *At vero ratio juris interdictique vis*, &c. nihil apertius. Et vide mutatio illa tam in literis prope nulla ut ſententiam mutarit, aut adeo corruperit. *Faber.* *Quam me ratio juris, & jus de quo, &c.*] Lambinus, *& vis de qua*; ſicque ait legendum, codicibus quamvis reclamantibus. at aliquanto propius ſcripturam veterem reponebat Guilielmius, *juris ejus de quo.* natumque vult errorem, quod veteres duplicarent *i*, ut docet Quintilianus; aſſirmans Tullium perpetuo ſcripſiſſe *aije Maijam, &c.* Gruterus. Hæc debentur Fabro.

Ne ſummo jure egiſſe] Hoc quid ſit, diximus in orat. pro Quinctio. *Summo* autem *egiſſet jure* Cæcina, ſi cum actione leviore confligere potuiſſet, uti tamen odio & malevolentia animi inductus, iſta actione voluiſſet. *Hottom.* *Summo jure* eſt nimis atroci actione. *Paſſerat.*

Ne certum jus non obt.] *Certum jus*, bonam cauſam, veram & juſtam cauſam. *Hottom.* Ius controverſum huic opponitur in orat. pro Muræna: *Si id quod oportet reſponderis, idem reſpondiſſe videaris, quod Servius. Sin aliter etiam jus controverſum noſſe & tractare videare.* Paſſerat.

E municipio Tarquinienſi] De *municipiis* dixi in orat. pro Sex. Roſcio. *Hottomannus.*

ris numerata, quo mulieri eſſet re

Argentariam non ignobilem fecit] *Argentarii* Latine dicti ſunt, qui Græce *trapezitæ* dicebantur; apud quos pecuniæ deponi ſolebant, quas occupare aliquis atque exercere vellet: inde enim fœnore vulgo ſumebantur, præerant etiam auctionibus faciendis: nam ad eorum tabernam plerumque fiebant, & in tabulas quod cuique expenſum aut acceptum eſſet, referebant. *Hott.* Cic. III de offic. *Pytheas, qui argentariam Syracuſis faceret.* Græcis ἀργυροπρατικὴν ἐργάζεσθαι.

Fundum vendidit] Hæc a Iuriſconſultis *permutatio* dicitur. l. ſi mulier, re, D. de pact. dot. l. 25. l. 26. l. 27. l. 50. D. de jur. dot. *Hottom.*

Temporibus illis difficillimis ſolutionis] Sic omnes libri veteres. Magis tamen placeret, *ſolutionibus*. Quod ſi *ſolutionis* legamus, ordo hic erit. Temporibus ſolutionis difficillimis, id eſt, quo tempore argentarii difficultate rei nummariæ laborabant, neque ſine maxima difficultate æs alienum diſſolvere poterant. Tempora autem Sullana ſignificat, quibus civitatem ille multis Italiæ municipiis ademit, eaque omnibus injuriis cumulavit. Hoc autem ideo ſubjecit, ut ſignificaret non magno illum fundum Ceſenniæ venditum; ſed eo tempore, quo propter bellorum civilium calamitates prædiorum pretia iacebant. *Idem.* *Temporibus illis diffi-*

Temporibus i
Nihil mutem
mode quam
niſti dici, *T*
Græce δυσχερ
caſio. *P. Fab*
ſolutionis eſt,
ma difficultat
in Aſia res n
(initio belli M
ſolutione impe
rat. pro lege
tempora Sulla
ſiſſima munici
epiſt. Et lib. I
mis reipublica.

Cum uteret
Ratio cur ve
minus bonu
Cic. in Topic
cuniam argent
demque ſign
XII ad Attic.
ſtimatione. D
ſignificat in A
argentum accep
Cic. pro Flac
omnem ſuam d

Quo mulieri
doti conſuler
eam partem po
cautior, eſt, i
Sæpe enim a
gnori ob dote

vit ut in eo fundo dos collocaretur. Aliquanto poſt, jam argentaria diſſoluta, Fulcinius huic fundo uxoris continentia quaedam praedia atque adjuncta mercatur. Moritur Fulcinius: multa enim, quae ſunt in re, quia remota ſunt a cauſa, praetermittam: teſtamento facit heredem, quem habebat e Caeſennia filium: uſumfructum omnium bonorum ſuorum Caeſenniae legat, ut frueretur una cum filio. Magnus honos viri, jucundus mulieri fuiſſet, ſi diuturnum eſſe licuiſſet. frueretur enim bonis cum eo, quem ſuis bonis he-

etiam interponi ſtipulatio, ſoluto patrimonio dotem reddi. *Paſſer.* Reipublicæ intereſt dotes mulieribus conſervari. l. 1. D. *ſol. matrim.* quo fit ut mariti bona, ſi nihil expreſſe obligatum ſit, uxori pro dote reſtituenda obligentur. l. 1. §. *ut plenius* C. de rei uxoriæ actione. *I. Omphalius.*

Argentaria diſſoluta] Negotiatione nummaria finita. *Diſſolvere ſocietatem* pro Q. Roſcio. Contrahebatur cum ſociis negotium ab argentario. Id autem addi oportuit, quia dixerat *difficillimis temporibus.* Cur igitur mercatus? Quia diſſoluta argentaria pecuniam alibi collocare debuit. *Paſſerat.*

Continentia atque adjuncta] Vicina & proxima. II de divin. *mari aer continens eſt.* In I de nat. Deor. *Motus ſeminis conjunctus & continens.* XV ad fam. *Cappadocia pars, quæ Ciliciæ eſt continens.* Idem.

Quia remota ſunt a cauſſa prætermittam] Quia non tam ad cauſſam pertinent præteribo. Pro Quint. *Non neceſſe habeo dicere ea, quæ me P. Quintius jubet commemorare, tametſi cauſſa poſtulat: tamen quod poſtulat, non flagitat, prætermittam.* Studet autem narrationis brevitati. *Idem.*

Vſumfructum omnium] Erfurt. *uſum & fructum omnium.*

Caſennia legat] In Topicis eſt *legare a filio: Pater familias uxori ancillarum uſumfructum legavit a filio, neque a ſe, ſed herede legavit.* Legare autem legis modo imperativo relinquitur, nam precantium modo dicitur fideicommiſſum. Vlp. tit: 24 Inſtitut. *Paſſerat.*

Frueretur una cum filio] Stulte, qui hoc loco ſcribit, niſi hoc additum fuiſſet futuram fuiſſe, ut ex uſufructu triens detraheretur, ex Novel. Iuſtin. lib. 4. Ridiculum caput. Cum vir doctus alicui Patavino Doctorculo locum hunc oſtendiſſet, admonitus eſt, legitimam deberi filio ex Novella Iuſtiniani prima, trientem, quaſi vero vel Falcidia lex, vel legitimæ detractio ad illius exemplum inducta hoc tempore fuiſſet; nedum trientis portio ex Iuſtiniani jure. Legatum igitur partitionis intelligit. *Hotton.* *Cum filio.* Nam uſusfructus legari poteſt pro parte diviſa, vel indiviſa. Papinius l. uſusfructus 5. D. de uſufr. ut & legari poteſt proprietas ita ut uſusfructus apud heredem maneat. l. uſusfructus 6. ibid. Fructui autem uſus ineſt, uſui fructus deeſt. l. 14. §. 1. D. de uſu & habit. *Paſſerat.*

Magnus honos viri] Honorificum fuiſſe aliquid amici teſtamento accipere, dictum eſt in orat. pro Quintio copioſe; unde aſſumi poterunt, quæ ad hunc locum pertinere videbuntur. *Hott.* Cic. pro Quint. *Vt ad quem ſummus mœror morte ſua ad eum ſummus honos perveniret*, quod ſcriptus heres. Sueton. Auguſtum ait graviſſime ferre ſolitum, ſi a quoquam amicorum præteritus in teſtamento fuiſſet. Cicero reſpondet Antonii calumniæ, ſe amplius H-S. ducenties acceptum hereditatibus amicorum retuliſſe, hoc eſt quingenta ſcutatorum millia.

familiaritatem inſinuaſſet hac ratione ſuo compendio negotia mulieris, ſi controverſiaſque ſuſciperet: verſab tempore in his rationibus auctionis

Heredem eſſe cupiebat] Ex parentum voto. unde dicti ſuperſtitioſi 11 de nat. Deorum. Plaut. Aſin. *Sicut tuum vis unicum tua ſupereſſe.* Eſt autem hæc morata oratio. Ariſtoteles cap. 2, lib. 3. Rhet. *Paſſerat.*

Ex quo maximum fructum ipſa capiebat] Alludit ad uſumfructum bonorum. Multo majorem, inquit, ex filio, quam ex mariti bonis fructum capiebat. *Hottom.* *Et ex quo maximum fructum ipſa cap.*] Hæc abſunt ab uno codice manuſcr. *Lambin.* *Ex quo maximum fructum ipſa capiebat*] Nihili eſſe librum illum, in quo teſtatur Lambinus, non eſſe hæc ſeptem verba, ſatis docent, quæ ſubjicit, *Sed eum fructum*, &c. Sic enim loquitur apud Nonium Turpilius, *Hac ſi impetro abs te, ut faciat, ſatis fructi cepero ex te.* Quod vero poſtea Lambinus idem pro adverbio *mature* vult legi *præmature*, nihil neceſſe eſt. *Mature* recte in Gloſſis veteribus eſt interpretatum ταχίας, ut etiam apud Gellium ipſum in lib. 10. cap. 11. *P. Faber.* Ad voluptatem, non ad commoda legati ſpectat. *Paſſerat.*

Mature fortuna ademit] Legendum

Quoniam arge eſt, non pote *numerata relicta* 1 ad Herenn. *pondo vaſorum let.* Factum po ſignatum videt

In partem voc bis, ſive *re ta* in ſolidum qui ne ab initio vo tem partes fecer rem & matrer *Venire in partem* Terentiam, *D venire.* Ovid. *cum matre dolo rius legatarius* c erat. Vlpian. *ratius.*

Cum eſſet hac tuta] Cum a cuperent, nequ res inter ſe part ctionem conſtit partitio fieret.

Caſennia vidu tur] Cui pereu

c etiam ſe ipſe inferebat & intrudebat: & in eam
ionem Caeſenniam adducebat, ut mulier imperita
putaret agi callide poſſe, ubi non adeſſet Aebutius.
m perſonam jam ex quotidiana cognoſcitis vita,
peratores, mulierum aſſentatoris, cognitoris vidua-
, defenſoris nimium litigioſi, conciti ad rixam,
:i ac ſtulti inter viros, inter mulieres periti juris
&cal-

m inde pecuniam dividi inter
cies autem legati, qua cum here-
tarius partiebatur hereditatem,
dicebatur, & legatarius, par-
Iuſtin. Inſtitut. de fideicom-
nered. & Vlpian. tit. 24. Inſtitut.
iemorat ipſe 11 leg. partitionis
riptum caute a I C. *Paſſerat.*
ue etiam ſe ipſe inferebat, & in-
t] In uno libro manuſcr. ſcri-
eperi, & *intro dabat*, pro, *in-*
. Lambinus. *Se ipſe inſerebat*
debat] Verbum *intrudo* rarius
offert. Ponitur tamen hic valde
de poſt verbum *inſerebat* de eo
i immittat & quaſi introrumpat.
utuntur commode Græci verbo
. Plutarchus ſæpe ut in lib. περὶ
ἀγμοσύνης cum dicit οἱ δὲ πο-
γμονες φθέγγοντες τὴν ἀγροικίαν
λῆμα, καὶ τὴν ἀγορὰν, καὶ τῶν
ἐθούνται. P. Faber. *Se ipſe*
] Ita & mſſ. noſtri: ſecundus-
tim poſtea *introdabat*, pro *intru-*
Guilielmius malebat, *ingerebat.*
ntius *inſerebat.* Gruterus. *Se*
rebat, eſt ſe immiſcebat, inter-
. Virg. 1 Æneid. *Infert ſe ſeptus*
mirabile dictu. & lib. IX: *Cam-*
arduus infert. Id. 11 libro: *Ibat*
nti ſe ſe clamore ferebat. Paſſe-

r imperita] Cui facile impone-
propter infirmitatem conſilii,
aium antiquum & ſimplex, ut
quitur. Vide Diogenianum in
ς φρένας. Idem.
otidiana vita] Ex moribus &
a vivendi ratione. Pro Sex.
xpreſſam vitæ quotidianæ ima-
Poëtis ait.

Mulierum aſſentatoris] Guilielmius inclinabat, in *aſſectatoris*. Grut. Qualem Vitellium deſcribit Suetonius, *qui pro maximo munere a Meſſalina petiit, ut ſibi pedes præberet calceandos, detractumque ſocculum dextrum inter togam tunicaſque geſtavit aſſidue, non nunquam oſculabundus.* Paſſerat.

Cognitoris viduarum] *Cognitor*, qui præſentis negotium cauſamque ſuſcepit; *Procurator*, qui abſentis. Hoc dictum eſt, & demonſtratum alibi frequentiſſime. De cognitoribus extant ſententiæ apud Paulum Iuriſconſultum, lib. 1. ubi tamen titulus corrupte legitur, *De curatoribus & cognitoribus*, pro *De procuratoribus, &c. Cognitorem* autem Æbutium Cicero *viduarum* per contemptionem appellat, quaſi viduarum tantum negotia ſuſciperet, inter quas ſolas peritus juris & callidus exiſtimaretur; ut ſi diceret, neminem ejus opera uti velle, præter viduas mulieres imperitas, & quæ hominem ignorarent. *Hottom.*

Conciti ad rixam] Qui facile ad rixam commovetur. Contra Propertius dixit *ſobrius ad lites.* Paſſerat.

Inter mulieres periti juris & callidi] Euripides in Hippolyto coronato:

Οἱ γὰρ ἐν σοφοῖς φαῦλοι, παρ' ὄχλῳ
μουσικώτεροι λέγειν.

Inter doctos nihili & infantes, apud turbam & plebem valde facundi videntur. Quale illud dictum ab æmulis in Hermogenem Rhetorem, ἐν παισὶ μὲν γέρων, ἐν τοῖς δὲ γέρουσι παῖς. *Inter pueros ſenex, inter ſenes puer.* quo & illud ἐν ἀμύσοις ἕ κόρυδος φθέγγεται. Idem.

familiaritatem inſinuaſſet hac ratione ſuo compendio negotia mulieris, ſi controverſiaſque ſuſciperet: verſab tempore in his rationibus auctionis

Heredem eſſe cupiebat] Ex parentum voto. unde dicti ſuperſtitioſi II de nat. Deorum. Plaut. Aſin. *Sicut tuum vis unicum tua ſupereſſe.* Eſt autem hæc morata oratio. Ariſtoteles cap. 2, lib. 3. Rhet. *Paſſerat.*

Ex quo maximum fructum ipſa capiebat] Alludit ad uſumfructum bonorum. Multo majorem, inquit, ex filio, quam ex mariti bonis fructum capiebat. *Hottom.* *Et ex quo maximum fructum ipſa cap.*] Hæc abſunt ab uno codice manuſcr. *Lambin.* *Ex quo maximum fructum ipſa capiebat*] Nihili eſſe librum illum, in quo teſtatur Lambinus, non eſſe hæc ſeptem verba, ſatis docent, quæ ſubjicit, *Sed eum fructum*, &c. Sic enim loquitur apud Nonium Turpilius, *Hac ſi impetro abs te, ut faciat, ſatis fructi cepero ex te.* Quod vero poſtea Lambinus idem pro adverbio *mature* vult legi *præmature*, nihil neceſſe eſt. *Mature* recte in Gloſſis veteribus eſt interpretatum ταχέως, ut etiam apud Gellium ipſum in lib. 10. cap. 11. *P. Faber.* Ad voluptatem, non ad commoda legati ſpectat. *Paſſerat.*

Mature fortuna ademit] Legendum

Quoniam arge eſt, non pote *numerata relict* I ad Herenn. *pondo vaſorum let.* Factum po ſignatum videt

In partem vo bis, ſive *re ta* in ſolidum qu ne ab initio vo tem partes fece rem & matre *Venire in partem* Terentiam, *D venire.* Ovid. *cum matre dolo rius legatarius* c erat. Vlpian. *ratius.*

Cum eſſet hac tuta] Cum a cuperent, nequ res inter ſe par ctionem conſti partitio fieret.

Caſenn a vida tur] Cui peren

ıc etiam ſe ipſe inferebat & intrudebat: & in eam ıionem Caeſenniam adducebat, ut mulier imperita il putaret agi callide poſſe, ubi non adeſſet Aebutius. am perſonam jam ex quotidiana cognoſcitis vita, ıperatores, mulierum aſſentatoris, cognitoris viduaı, defenſoris nimium litigioſi, conciti ad rixam, ıti ac ſtulti inter viros, inter mulieres periti juris & cal-

am inde pecuniam dividi inter ecies autem legati, qua cum heregatarius partiebatur hereditatem, ;o dicebatur, & legatarius, pars. Iuſtin. Inſtitut. de fideicomhered. & Vlpian. tit. 24. Inſtitut. memorat ipſe 11 leg. partitionis ſcriptum caute a I C. *Paſſerat.*

que etiam ſe ipſe inſerebat, & in-at] In uno libro manuſcr. ſcrireperi, & *intro dabat*, pro, *in-at.* Lambinus. *Se ipſe inſerebat rudebat*] Verbum *intrudo* rarius ſe offert. Ponitur tamen hic valde ıode poſt verbum *inſerebat* de eo :vi immittat & quaſi introrumpat. is utuntur commode Græci verbo *-ay.* Plutarchus ſæpe ut in lib. *περὶ πραγμοσύνης* cum dicit *οἱ δὲ πο-λυπράγμονες φθίγγοντες τὴν ἀγροικίαν ...μα, καὶ τὴν ἀγορὰν, καὶ τὰ ... αἰθουσῶν ...* P. Faber. *Se ipſe at*] Ita & mſſ. noſtri: ſecundus atim poſtea *introdabat*, pro *intru-* Guilielmius malebat, *ingerebat.* ınutius *inſerebat.* Gruterus. *Se ſerebat*, eſt ſe immiſcebat, interıat. Virg. 1 Æneid. *Inſert ſe ſeptus ı mirabile dictu.* & lib. IX: *Cam-e arduus infert.* Id. 11 libro: *Ibat genti ſe ſe clamore ferebat.* Paſſe-

lier imperita] Cui facile imponer, propter infirmitatem conſilii, enium antiquum & ſimplex, ut oquitur. Vide Diogenianum in *...ς φρένες.* Idem.

quotidiana vita] Ex moribus & ... vivendi ratione. Pro Sex. expreſſam vitæ quotidianæ imaı a Poëtis ait.

Mulierum aſſentatoris] Guilielmius inclinabat, in *aſſectatoris.* Grut. Qualem Vitellium deſcribit Suetonius, *qui pro maximo munere a Meſſalina petiit, ut ſibi pedes præberet calceandos, detractumque ſocculum dextrum inter togam tunicaſque geſtavit aſſidue, non nunquam oſculabundus.* Paſſerat.

Cognitoris viduarum] *Cognitor*, qui præſentis negotium cauſamque ſuſcepit; *Procurator*, qui abſentis. Hoc dictum eſt, & demonſtratum alibi frequentiſſime. De cognitoribus extant ſententiæ apud Paulum Iuriſconſultum, lib. 1. ubi tamen titulus corrupte legitur, *De curatoribus & cognitoribus*, pro *De procuratoribus, &c. Cognitorem* autem Æbutium Cicero *viduarum* per contemptionem appellat, quaſi viduarum tantum negotia ſuſciperet, inter quas ſolas peritus juris & callidus exiſtimaretur; ut ſi diceret, neminem ejus opera uti velle, præter viduas mulieres imperitas, & quæ hominem ignorarent. *Hottom.*

Conciti ad rixam] Qui facile ad rixam commovetur. Contra Propertius dixit *ſobrius ad lites.* Paſſerat.

Inter mulieres periti juris & callidi] Euripides in Hippolyto coronato:

Οἱ γὰρ ἐν σοφοῖς φαῦλοι, παρ' ὄχλῳ
μουσικώτεροι λέγειν.

Inter doctos nihili & infantes, apud turbam & plebem valde facundi videntur. Quale illud dictum ab æmulis in Hermogenem Rhetorem, *ἐν παισὶ μὲν γέρων, ἐν τοῖς δὲ γέρουσι παῖς. Inter pueros ſenex, inter ſenes puer.* quo & illud *ἐν ἀμούσοις καὶ κόρυδος φθέγγεται.* Idem.

conſtituta auctio Romae, ſuadebant an
Caeſenniae, id quod ipſi quoque mulie
niebat; quoniam poteſtas eſſet emenc
Fulcinianum, qui fundo ejus antiquo cor
lam eſſe rationem amittere cjuſmodi oc

Hanc perſonam imponite Æbutio] Facile eam geret ac ſuſtinebit. *Paſſerat.*

Is enim Caſennia fuit Æbutius] Talem ſe ei præſtitit. *Idem.*

Nihil alienius] Nemo minus cognatione eam contingebat. *Idem.*

Deformavi] Eſt, deſcripſi, depinxi. Male Manutius. non deſcripſi, aut deſignavi, ſed probroſis verbis deformavi. Nam *deformare* eſt quidem deformem reddere non nunquam. Virgil. *deformare domum.* Cic. de haruſp. reſponſis: *Pompejam ornat, an potius deformat.* Sed tamen ſæpius eſt depingere ſimpliciter & deſcribere, delineare. Cic. pro Cæcin. 5: *Quis igitur ille, quem fruſtra deformavi, voluntarius amicus meus.* Vitruv. *Tragica ſcena deformantur columnis, ſignis & regalibus rebus.* Grævius.

Simulataque ſedulitate] In uno libro manuſcr. legitur, *ſimulataque fidelitate*: ego nihil muto, quamquam antiquam magis probo. *Lambinus.* Inſidioſa, ſubdola diligentia. Hieronym. *Officioſaque ſedulitas.* *Facere ſedulo* eſt ex animo, ſine dolo. Don. Sic in Rullum:

li, quem marit
permutarat. *Hot*
Nullam eſſe ra
occaſionem] Vſi
obrem amitti d
Nec vero eſſe ulla
iis qui nihil prob
eſſe rationem am
Videbatur mihi
rationem, cur a
cutus eſt in Luc
rationem diſputa
barent, &c. ut
vulgatis. nam
verum eſſe diſput
cus ex Lucullo
vet, legendum
ante oſtendi. I
eſt, hæc pende
ſuadebant amici,
gantur hæc jam
amittere, &c. C
tus hic locus ſi
& legendus: *C*
tuerram, conſtitut
bant amici, coru

praeſertim pecunia ex partitione deberetur: nuſquam eam poſſe melius collocari. itaque mulier facere conſtituit: mandat ut fundum ſibi emat. Cui tandem? cui putatis? an non in mentem venit omnibus, illius hoc munus eſſe ad omnia mulieris negotia parati, ſine quo nihil ſatis caute, nihil ſatis callide agi poſſet? recte attenditis. Aebutio negotium datur. Adeſt ad tabulam. licetur Aebutius. 6
deterrentur emtores multi, partim gratia Caeſenniae: par-

ut pro, *nulla ratione amittere*, legatur, *ne ulla ratione amitteret*, &c. Uſitatius enim dicunt Latini, *ſuadeo tibi, ut ſacias*, quam, *ſuadeo tibi facere*: &, *ſuadeo tibi, ne amittas occaſionem*, quam, *ſuadeo tibi non amittere occaſionem*. Lamb.

Nullam eſſe rationem amittere ejuſmodi occaſionem] Virum doctum & diligentem aut ille quem profert e Lucullo, aut uterque potuit ab utriuſque correctione deterrere: & ſequebatur in Lucullo horum ſimilis alter; & alibi ſimiles multi, de qua re ibidem ſatis admonui, oſtendique exemplis in eo Ciceronem etiam Græcos eſſe imitatum. *P. Faber.*

Nullam eſſe rationem, &c.] Delicium ſermonis: *nulla ratio eſt hoc facere*: quod nos vulgatius diceremus, *imprudentis & ſtulti eſt hoc facere.* prima in Verrem: *Minari denique diviſoribus ratio non erat.* Contra, ad Atticum, *ratione facere.* & pro Plancio, *ratione uti*; eſt, recte & ordine, & ut virum prudentem convenit, ita agere. hæc Guilielmius in Lambinum, multa heic molientem. *Gruterus.*

Hominis illius ad hoc munus & ad omnia mulieris] Erfurt. *illius hoc munus eſſe ad omnia mulieris negotia parati, ſine quo.* Sic & Francii prim. & ed. Mediol. niſi quod ab hac abſit *eſſe*. *Hominis* natum eſt ex *omnibus*. Recte ſe puto habet Erfurtenſis. *Gravius.*

Adeſt ad tabulam] Olim ad argentariorum tabernas auctiones fieri in foro ſolebant, ut cui quæque res addicta eſſet, ei argentarius expenſam pecuniam in tabulas referret ut modo oſtendit, cum ait, *Pecuniam argentario promittit*; & paulo poſt, *Se autem habere argentarii tabulas, in quibus ſibi expenſa pecunia lata ſit acceptaque relata*; & Quintil. lib. XI. *Hortenſius*, inquit, *auctione dimiſſa, quod cuique vendidiſſet, teſtibus argentariorum tabulis reddidit*: quod Seneca in prologo Declamationum commemorat his verbis, *Hortenſius a Siſenna provocatus in auctione perſedit diem totum, & omnes res, & pretia, & emptores, ordine ſuo recenſuit argentariis recognoſcentibus, ita ut in nullo falleretur*; & Suetonius in Nerone, *Perfidia vero tanta, ut non modo argentariis pretia rerum coëmptarum fraudaret*, &c. itemque Ulpianus in l. item videndum, D. de petit. hæred & aliis locis ſexcentis. Ad eaſdem tabernas *tabula* figebantur, in quibus quarum rerum auctio futura eſſet, perſcriptum erat; atque illæ *tabula* ſcilicet, *auctionaria* dicebantur. Cicero in Catil. *Meo beneficio tabula nova proferentur, ſed auctionaria.* Hinc *tabula Valeria* in epiſtola ad Terentiam, id eſt Valerii argentarii, ad cujus tabernam bona Ciceronis auctione vendebantur. *Nam ad me*, inquit, *P. Valerius homo perofficioſus ſcripſit, id quod ego maximo cum fletu legi, quemadmodum a Veſta ad tabulam Valeriam ducta eſſes*; & in epiſt. ad Attic. lib. XII. ubi de Scapulanis hortis loquitur, quos emere cogitabat, ut in iis fanum defunctæ Tulliolæ ædificaret: '*De hortis*, inquit, *Scapulanis hoc videtur effici poſſe, ut praconi ſubjiciantur, id niſi ſit, excludemur: ſin ad tabulam venimus, vincimus facultatem Othonis noſtra cupiditate*; & lib. inſeq. *Quid vis? inquam? At ergo ad tabulam, ut ſi recte poſſem, Scapulanos hortos*, id eſt, properabam ad tabulam, ad quam Scapulanorum hortorum auctio futura eſt. *Hotom-*

... expediret : essent autem praed
maxime convenirent ; ea venirent, li
Caeſenniae dare operam nemo mirar
nemo poſſet ſuſpicari. Hac emtione fa
vitur a Caeſennia. cujus rei putat iſte
non poſſe, quod ipſe tabulas averteri
bere argentarii tabulas, in quibus ſibi
lata ſit acceptaque relata : quaſi id alite

Cum id plerique ſcirent] Emi Ceſenniæ. *Hottom.*

Hi conjectura aſſequi poſſent] Cæteri loci quos mutarat in hac pagina Lambinus mihi non videbantur emendationis indigere: Hoc pronomen *hi* tantum erat obſcurius quo referendum ſit: fortaſſe pro *hi* legendum ſit *alii*. Nam ſi referemus ad illa *omnes audiviſſent*, quia non addit eos audiviſſe, ſibine ille emiſſet, an Ceſenniæ, fuerit etiam obſcurius. *P. Faber.* *Hi* nihil hic aliud notat, quam *alii*. Et ſic ſæpe in enumerandis partibus utuntur hac particula veteres.

Pecunia ſolvitur a Ceſennia] Nota locutio ; pro *ex nummis Ceſenniæ* : idem lib. epiſt. ad Attic. IV. *Homines, non modo non recuſare, ſed etiam hoc dicere, ſe a me ſolvere* ; & lib. VII. *Frater laborat, ut tibi quod debet, ab Egnatio ſolvat.* Plautus in captivis, *Sequere me ; viaticum ut dem ab Trapezita tibi.* Græci ...

ejus eſſe videtur,
eſt, non a quo pe
men fundus comp
Tabulas averti
bus expenſa Æ
rat, quam ipſe
gentario ſolverat
penſæ a Cæcina,
terceperit. *Ave*
in III & VII V
Et in V Philipp.
nus domum tuam a
miſiſſe. Catullus:
chis avertere pell
Vlp. l. 3 D. de c
oneris averſi. l.
quæ datur in na
nam averſam. *Pa*
Sibi expenſa pe
que relata] *Ex*
etiam quæ adnum
alicui res addicta
gentarius expen

Cum omnia ita facta eſſent, quemadmodum nos defendimus, Caeſennia fundum poſſedit locavitque: neque ita multo poſt A. Caecinae nupſit. Vt in pauca conferam, teſtamento facto mulier moritur. facit heredem ex deunce, & ſemuncia Caecinam: ex duabus ſextulis M. Fulcinium, libertum ſuperioris viri: Aebutio ſextulam adſpergit. hanc ſextulam illa mercedem iſti eſſe voluit aſſiduitatis & moleſtiae, ſi quam ſuſceperat. Iſte autem hac ſextula ſe anſam retinere omnium controverſiarum putat. Iam principio auſus eſt dicere, 7
non poſſe heredem eſſe Caeſenniae Caecinam: quod is deteriore jure eſſet, quam ceteri cives, propter incommodum Volaterranorum, calamitatemque civilem. Itaque homo timidus imperituſque, qui neque animi, neque conſilii ſatis haberet, non putavit eſſe tanti hereditatem, ut de civitate in dubium veniret. conceſſit, credo, Aebutio,

Expenſum ferre eſt ſcribere te dediſſe pecuniam. *Acceptum referre* eſt ſcribere te accepiſſe. Cælius ep. 8 ad fam. *legionem expenſam Cajo Cæſari tulit Pompejus*, de mutua data. *Paſſerat.*

Fundum poſſedit] Iuriſconſulti traditionem requirunt; ut modo dictum eſt: ſed cum Ceſennia fundum illum naturaliter utpote uſufructuaria poſſideret, nihil traditione opus fuit, l. 9. §. nihil, D. de acq. rer. dom. in l. 62. de evict. §. interdum, de rer. diviſ. *Hottom.* Hic vertitur cardo cauſſæ. Nam ſi poſſedit Cæſennia, & ejus heres Cæcina, non reſtitutus eſt ex Interdicto. *Paſſerat.*

Locavitque] Vt Cicero contendit, tanquam pleno jure domina: ut Æbutius, tanquam uſufructaria quod verum credo. *Hottom.*

Vt in pauca conferam] *Vt verbis fiat compendium* Plautus. *Paſſerat.*

Ex duabus Sextulis M. Fulcinium] Sextula eſt ſexta pars unciæ. Dividitur hereditas in duodecim uncias, quæ ſunt partes hereditatis, unaquæque uncia in ſex ſextulas, de hoc loco multis Budæus 1 de aſſe. *Idem.*

Æbutio ſextulam adſpergit] Tranſlatum ab olitoribus, qui perfundunt aqua cariores ſibi plantas, vilia olera prætereuntes adſpergunt tantum. Sic pro Cluentio: *Guttam adſpergit huic bulbo.* Nam bulbus inter olera eſt. In VIII fam. in epiſtola quadam ad hunc Cæcinam: *Eodem e fonte hauſturum ſe intelligit laudes ſuas, a quo leviter ſit adſperſus.* quia adſperſerat infamia Cæſarem Cæcina libro in eum edito. *Idem.*

Propter incommodum Volaterranorum] L. Sulla rerum potitus Italiæ municipiis civitatem ademit. Cicero in orat. pro domo Livius, Appianus, & alii. hoc præter alia eam vim habebat, ut nemo ex iis municipiis hæreditatem a populo Romano poſſet accipere. Volaterras autem biennium obſeſſas, & omnibus injuriis a Sulla Dictatore affectas, notum eſt ex hiſtoria. Sed huic loco reſpondet poſtea Cicero copioſe. *Hottom.*

Neque animi, neque conſilii] Illud fortitudinis, hoc prudentiæ. Sed Lucretius permiſcet: *Conſilium quod nos animum mentemque vocamus.* Paſſer.

ιε uixi, cujus ııtum emtorem demonſtr
tu Caeſenniae, ſuum eſſe, ſeque ſibi c

Calumniam ſtultitiamque obtrivit ac contudit] Improbæ litis terrorem, & ſtultitiam proſtravit, perfregit, & inanem reddidit. Vatin. ad Cic. v ad fam. *Proſternere atque obterere obtrectationes & invidias.* 1 de divin. *Artem obterere extiſpicum.* Virgil. *proterere faſtus.* Cic. Phil. 13: *Contundere & frangere exultantis prædonis audaciam.* Virg. *populosque feroces contundet.* Paſſerat.

In poſſeſſione bonorum cum eſſet] Mortua igitur fructuaria confeſtim tanquam conſolidatione facta & pleno jure dominus ejus fundi poſſeſſionem naturalem apprehenderet. nam antea civiliter tantum poſſidebat, *cum uſusfructus poſſeſſionem non impediat.* l. pen. D. de acq. poſſ. *Hottom.* *In poſſeſſione bonorum cum eſſet*] Editio anni ccccxcix. habet *poſſeſſiones :* unde putabat Guilielmius fieri, *In poſſeſſiones bonorum cum eſſet.* & vero illud *poſſeſſiones* extat item Pal. pr. ac ſec. *Gruterus.* Petierat ſcilicet bonorum poſſeſſionem ſecundum tabulas. Itaque prætor in poſſeſſionem miſerat, ut in Topicis in exemplo ab adjunctis. & l. 7. de bon. poſſ. ſec. tabulas. Minus eſt autem in poſſeſſionem mitti, quam jubere poſſidere. l. 7. de damn. inf. *Paſſerat.*

Et cum ipſe ſextulam ſuam nimium exaggeraret] Pro *ipſe* legebat Pantaga-

Nam *hæredis n*
hæres eſſet. &
quaſi qui tam p
indignus hær
Hottom.

Litium terror
l. 1. §. ult. D. d

Abradere] E
aliquid per vim
Aliis aliunde e
abradi poteſt. D
tat *corradere*, 8
Idem.

Homini Roma
hoc loco, & i
teſt, moris fui
tuere & aliquid
ea re debitori de
ante prædiceret
ſiam ei velle int
putaret. *Hottom.*
nantu eſt Donat
Cic. 11 ad Atti
& judicium denu
cium & diſceptat
ratius.

Mandatu Ceſe
non, *mandato*,
ſis. *Lamb.* *M*
datum eſt admo
dectis, & forta
P. Faber

Iſtius ille fundus eſt, quem ſine ulla controverſia quadriennium, hoc eſt, ex quo tempore fundus veniit, quoad vixit, poſſedit Caeſennia? Vſus enim, inquit, ejus & fructus fundi, teſtamento viri, fuerat Caeſenniae. Cum

Quid ais? iſtius ille fundus eſt] Sic omnes quos vidi, & ſcripti, & impreſſi. Ego contra omnium auctoritatem ſic reſtituo, *Tuus ille fundus eſt?* neque eſt cur meam ſententiam quæ aperta eſt, pluribus confirmem. Verba ſunt Cæcinæ, ut apparet, quibus Æbutii reſponſio ſubjecta eſt. *Hottomann.* *Tuus ille fundus eſt, quem, &c.*] Sic jampridem emendaram in meo codice, conjectura ductus: quod idem veniſſe in mentem Hottomanno poſtea cognovi. Ciceronis autem verba ſunt ad Æbutium. *Lambinus.* *Quid ais? iſtius ille fundus eſt?*] Hottomannus ait ſe contra omnium librorum auctoritatem reſtituere *tuus ille fundus eſt*, in qua ſententia ſe dicit eſſe Lambinus: me librorum ſcriptura non offendit, bonamque locutionem illam atque uſitatam eſſe video; quaſi id quærens alienus aliquis inducitur; & ſic neſcio quo modo major vis eſt hujus anthypophoræ. Plura vidiſti e Cicerone ipſo in Lucullo ad illa verba, *Veraces ſuos ſenſus eſſe dicit*, quæ non eſt hic neceſſe repetere. *P. Faber.* *Iſtius ille fundus eſt &c.*] Paullus Manutius, & Lambinus, *Tuus ille fundus eſt &c.* non e libris tamen, ſed ex hariolatione Hottomanni. *Gruter.*

Quadriennium] Dimidio majore ſpatio quæ ex lege 12 tabularum ad uſucapionem requiratur. Iubet enim tantum eſſe biennium. Cic. Top. & hic infra. *Paſſerat.*

Poſſedit Ceſennia] Hoc loco nota interrogationis ponenda eſt: & intelligendum ſermocinationem eſſe Cæcinæ & Æbutii. *Hottom.*

Teſtamento viri fuerat Ceſenniæ] Quare mortua fructuaria redit ad fundi proprietarium uſusfructus. nam uſumfructum ſimul cum uſufructuario extingui atque interire nemo ignorat. *Idem.* *Vſus enim, inquit, ejus & fructus fundi teſtamento viri fuerat Ceſenniæ.* *Cum hoc nova litis genus*] Etſi mendi nulla ſuſpicio eſt in his verbis, tamen attentius ea conſideranda viſa ſunt, quod hæc Æbutii videri poſſit alicui juſta eſſe defenſio, qui Ceſenniam poſſediſſe propter uſumfructum dicat, Cæcinam autem illius hæredem neget hoc nomine potuiſſe poſſidere, quem Cicero tamen defendit poſſediſſe, Hottomannus quidem hanc Ciceronis defenſionem ait aperte falſam & nugatoriam eſſe. nititur credo maxime illis verbis quæ leguntur in extrema oratione *Ceſenniam poſſediſſe propter uſumfructum non negat.* ſed & illa mendoſa eſſe eo in loco Hottomannum docere potuit quod hic Cicero tam ſollicite docet, fundum illum in auctione emptum eſſe Ceſenniæ, ut illa jam quod emerit, non propter uſumfructum dicatur poſſediſſe, & hic novæ genus hoc litis cum appellet, non quæritur, opinor, an Ceſennia mortua uſusfructus ille ad hæredem redeat: hoc quæratur potius an filio mortuo matri, quæ cum filio teſtamento viri frueretur bonis omnibus, uſusfructus accreverit. Nam hoc jus eſſe ſtatuit Iulianus, quem laudat auctorem Vlpianus in lege 8. *De uſufructu decreſcendo.* Deinde ſi Ceſennia, ut illi Iuriſconſulti volunt, uſumfructum habere debuit jure accreſcendi, cur, cum ea bona venirent in auctione, mulieres in partem vocatæ ſunt? Et cum ipſi Ceſenniæ, quæ bonis omnibus frueretur jure, majorem partem legaret filius, uxori quoque ſuæ grande pondus argenti legaverit. Sane reſponſum hic velim quidvis potius quam Ciceronem ſic importune, ne dicam impudenter, aut adeo ſic impune eſſe mentitum, ut ne adverſarius quidem quicquam de re tanta dixerit, neque in hoc loco potiſſimum reſtiterit. Dixerit igitur potius timidior aliquis, quam audacior, jus in pleriſque mutatum fuiſſe, oſtendat etiam,

etiam, ut ſæpe jus novum juri antiquo videamus opponi in poſteriorum Iuriſconſultorum libris: quam multa in illo correxerint novæ leges, Senatuſconſulta, Iuriſconſulti ipſi, ſiquidem Labeo unus (ut mittam ipſius, & Capitonis, ut horum utriuſque ſucceſſorum diſſenſiones inter ſe) in illa ſcientia pluzima innovare inſtituit, ut ait Pomponius in lege ultima *De origine juris.* Quin Cicero in hac ipſa oratione. *Dubium eſt*, inquit, *quin ſi Cæſennia tum poſſidebat, cum erat colonus in fundo, poſt ejus mortem hæres eodem jure poſſederit?* Aut Paulus Iuriſconſultus poſtea in lege 30. *De acquirenda vel amittenda poſſeſſione. Quod per colonum poſſideo*, inquit, *hæres meus, niſi ipſe nactus poſſeſſionem, non poterit poſſidere.* Cicero in Topicis, *Quoniam argentum omne mulieri legatum eſt, non poteſt ea pecunia, quæ numerata domi relicta eſt, non eſſe legata.* Contra Vlpianus in lege 30. *De auro & argento mundo*, &c. *An cui argentum omne legatum eſt, ei nummi quoque legati eſſe videantur, quæritur: Et ego puto non contineri.* Hic noſter in Topic. *Non debet ea mulier, cui vir uſumfructum bonorum ſuorum legavit, cellis vinariis &*

ta ejus juris exempla continet? *Caſcellius, Trebatius negant ei deberi, Labeo id non probat. Labeonis ſententia vera eſt.* Deinde *Q. Mutius, & Gallus putabant maximam partem legatam eſſe, Servius Ofilius minimam. Labeo hoc probat idque verum eſt.* Item, *Id legatum putat Labeo. ego non puto.* & in illis *neutrum liberum futurum putat Labeo, ſed Tubero*, & quæ ſequuntur. Poſtremo ſane videndum, ſi ſcriptum & verba ſpectantur, a quibus dicet in hac ipſa oratione ſummus Iuriſconſultus Aquilius recedi non oportere, verba teſtamenti Fulcinii patris, *ut frueretur una cum filio mater*, quid valeant. Nam qui fieri potuit, ut poſt filii mortem frueretur una cum filio mater? aut quid ſit aliud *frueretur una cum filio mater*, quam fruerentur una mater & filius. Vtro modo dicatur monet Paulus nihil intereſſe, qui in lege 7. *De uſufructu accreſcendo. Nec enim intereſt*, inquit, *ita legetur illi cum Mævio, an ita, & illi & Mævio.* Et in lege 29. quam proxime citabam de legatis & fideicommiſſis in hac formula: *Si Stichus & Dama ſervi mei in poteſtate mea erunt cum moriar, tum Stichus & Dama liberi ſunto, & fundum illum ſibi*

a hoc novae litis genus tam malitioſe intenderet, uit Caecinae de amicorum ſententia conſtitue- quo die. in rem praeſentem veniretur, & de fun- Caecina moribus deduceretur. Colloquuntur. dies

Dei, maneat in æternum. *Petrus*

s malitioſe intenderet] Hoc loco
ret, dictum putemus pro *ſtrueret*,
nparaget. *Lis* enim tum proprie,
udicium poſtulatur, *intenditur*.
tem ante ullum vadimonium fa-
it. Vlpianus in l. ſed & ſi, par.
ſi, D. de petit. hæred. *Movere*
erſiam pro eodem dixit, quod
oco Tullius *litem intendere*. *Hoc*,
, *ideo adjectum eſt*, *quoniam poſt*
conteſtatam omnes incipiunt mala
oſſeſſores eſſe: *quinimo poſt contro-*
u motam. *quamquam enim litis con-*
mentio fiat in Senatuſconſulto, *ta-*
r poſt motam controverſiam omnes
'es pares fiunt: *& quaſi prædones*
ur, *& hoc jure hodie utimur*. *cœpit*
ire rem ad ſe non pertinentem poſ-
s, *qui non interpellatur*. hæc ille.
ire autem hoc proprie dicitur:
verbo Iuriſconſulti plurimum
.r. ſed pro *movere controverſiam*
in l. ſi quo tempore, ſub cod.
uſurpat: *Si quo tempore convenie-*
oſſeſſor hæreditatis, *pauciores res*
at, *deinde aliarum quoque rerum*
nem aſſumpſit, *ſive ante judicium*
m, *ſive poſtea acquiſierit actionem*,
sque victus reſtituere debebit. Hot-
nus.
amicorum ſententia conſtituere quo-
Lambinus, *diem conſtituere*. Non
nam hæc uſitata locutio eſt. *Id*.
iere eſt convenire, Tac. *ſic con-*
:, *ſic condicunt*. & millies alibi.
'.
m præſentem veniretur] Dictum
s antea moris fuiſſe, ut in poſ-
am controverſiis uterque adver-
liquot homines advocaret, cum
in fundum, de quo controver-
t, proficiſceretur: ibique illis
ibus vis ſine armis per ſimula-
fieret: ut alter ex iis, qui ſcili-

cet naturaliter non poſſidebat, ipſis poſtea teſtibus uti poſſet de fundo ſe dejectum: & interdictum poſtularet. Hanc conſuetudinem ſignificat in lib. de offic. I. his verbis, *Vt ſi conſtitueris te cuipiam advocatum in rem præſentem eſſe venturum*, *atque interim graviter filius ægrotare cœperit*, *non ſit contra officium non facere quod dixeris*. Hottom.

In rem præſentem venire] Budæus in Pandectis exponit, locum oculo ac digito deſignare, quod hodie vocent, *ventam facere*, id veteribus eſſe in rem præſentem perduci. Cic. I de orat. *Si de re ipſa*, *ſi de finibus*, *cum in rem præſentem non venimus*. I offic. *Si conſtitueris te cuipiam advocatum in rem præſentem venturum*. Paſſerat.

De fundo Cæcina moribus deduceretur] In initio hujus orationis: *Vis facta moribus*. Vis ea civilis feſtucaria dicitur Gellio IX, 20, unde hujus loci explicatio petenda eſt, de manu conſerto in jure. *Idem*. Olim cum controverſia erat de fundo non illico ad Prætorem adibant, ut de proprietate ejus fundi certarent, ſed prius poſſeſſionis erat cauſſa ſpectanda. Itaque ex amicorum ſententia conveniebant, ut in rem præſentem uterque veniret, præſentibus utriuſque partis advocatis ſeu teſtibus, exque eo fundo alteruter moribus deduceretur, ſicut convenerat. Vis itaque moribus fiebat, ut dicitur initio orationis, ea vis quotidiana appellatur infra. Hac vi quotidiana is qui dejectus fundo erat poſtulabat a Prætore interdictum in hæc verba. Vnde ille me vi dejecit, cum ego nec vi, nec clam, nec precario poſſiderem &c. Tum poſſeſſor ſe reſtituiſſe ajebat. Deinde actor provocabat eum ex ſponſione, ſi eum reſtituiſſet, nive cum poſſideret dejeciſſet. In hoc igitur interdicto neceſſe erat, quod ait Cicero, ut petitor bonæ fidei poſſeſſor eſſet. Secus ſi vis homi-

bere: abiturum eum non eſſe, ſi acce
placuit & amicis, quoad videretur poſſe, experiri. Tum de caſtello deſc
dum proficiſcuntur: videtur temere
rum, ut opinor, hoc fuit cauſae. tam
commiſſurum, quam verbis minitabatu

minibus coactis & armatis facta eſſet, tunc enim etiam prædo ex interdicto de vi hominibus armatis reſtituebatur. In prima ſpecie poſſeſſio in judicium veniebat, quam ſi non probaſſet petitor ſibi bona fide quæſitum, cauſſa cadebat. In ſecunda ſpecie de vi armata ſufficiebat petitori probare, ſe vi hominibus coactis & armatis ex fundo eſſe dejectum. Porro etiam in lite vindiciarum, ſive poſſeſſionis ac rei vindicatione olim vis ſimulata ac civilis intercedebat, ut docet Gellius lib. xx & alii. quod *manum conſerere* dicebant *ex jure*. quod diverſum a deductione moribus non jure facto. vide ep. ad Trebat.

Dies ſumitur] Conſtituitur, eligitur, Cic. Gallo VII fam. *Dixi, alium diem ſi ſumpſiſſet, me ei non defuturum.* II Philip. *Quid ceſſas?* &c. *ſume diem.* Paſſerat.

Abiturum eum non eſſe] Fore ut mortuus auferatur. Minantis mortem ſermo. Plaut. Amphit. *Auferere, non abibis, ſi ego fuſtem ſumpſero.* Virgil

periculum. Vi
tus Experiare lic
Videtur temer
de re illicita &
notat Donat. i
commiſſa luctis
qui inermis ſe
mittit. Habet
tum conjunctu
committere pon
ſe committere. I
Quam verbi
bat, magis arri
verbo denuntiab
manuſcr. alius
nuntiabatur: u
gendum, *mina*
probo. *Lambi*
miſſurum quam
putabat] Nun
inquit Hottom
placet *denuntiab*
ctus ſimiles qu
bent, detritis
ſcripſere *nuntial*

Atque iſte ad omnis introitus, qua adiri poterat non 8
modo in eum fundum, de quo controverſia erat, ſed etiam in illum proximum, de quo nihil ambigebatur, armatos homines opponit. Itaque primo cum in antiquum fundum ingredi vellet, quod ea proxime accedi poterat, frequentes armati obſtiterunt. Quo loco depulſus Caecina, tamen, qua potuit, ad eum fundum profectus; ex quo ex conventu vim fieri oportebat. ejus autem fundi extremam partem oleae directo ordine definiunt. Ad eas cum accederetur, iſte cum omnibus copiis

cus liber Suffridi Petrei, & placuit Guilielmio, neque mihi diſplicet. nam licet Pal. pr. & vetuſte cuſi ſtent pro recepta lectione, eſt tamen in ſec. aut *minitabatur*, aut certe *immitabatur*. Grut. Hoc ipſo tempore Turingicum illum codicem verſo, in quo clare ut conjecerat P. Faber, homo acuti ingenii *minitabatur*. quod probante Guilielmo & Grutero, recepi. *Gravius.*

De quo controverſia fuerat] Erfurt. *de quo erat controverſia*. vere. non enim fuerat, ſed etiam nunc erat. *Idem.*

Armatos homines opponit] Vt ſi ſe invito ingredi conetur, eum prohibeat. quod jure permiſſum eſt. l. 3. D. de acq. rer. domin. l. 13. §. ultim. D. de injur. neque eo nomine interdictum datur; *quia dejicitur, qui poſſeſſionem amittit, non, qui non accipit*. l. 1. §. eum qui D. de vi & vi arm. quid vero, ſi etiam cum armis Cæcina veniſſet? tum enim etiam armis eum depellere licuiſſet, neque illi eo nomine datum interdictum fuiſſet, l. 3. §. cum igitur, D. eod. *Hottomannus.*

Ad eum fundum profectus] Sic omnes veteres. Corrigendum putarem, *profectus eſt*. Hoc autem loco mea ſententia cauſæ ſervit orator, ut non modo prohibitus, ſed etiam dejectus Cæcina videatur. item ut in illo qui proxime ſequitur: *Ingrediens jam intra finem ejus loci, &c.* Idem. *Profectus, ex quo ex conventu*] Pal. ſec. *in quo*. hodie cuſi habent; *profectus eſt, ex quo &c.* ſed verbulum illud manavit ab Hottomanni arbitratu; in nullo eſt edito ſcriptove. *Gruterus.*

Ex conventu vim fieri] Vim illam uſitatam, quæ *dicis cauſa* & per ſimulationem fiebat. *Hottom.* Lege: *e quo ex conventu*. Lambin. Cic. ad Attic. 6: *Pomtinus enim ex pacto & conventu (nam ea lege exierat) jam a me diſceſſerat*. 11 ad Herenn. *Sunt autem pacta, quæ ſine legibus obſervantur ex conventu*. Ciceroni ſæpius *conventum*. 1 de offic. *fides dictorum, conventorum conſtantia*. *Conventio* dicitur I C. Vlpian. l. 1. §. 1. D. de pactis. *Paſſerat.*

Olea directo ordine definiunt] Ad oram ita ſatæ ſunt, ut recta ſerie terminent fundum. In Catone: *Cum admiraretur & proceritates arborum, & directos in quincuncem arbores*. Virgil. 11 Georg.

Indulge ordinibus: nec ſecius omnis in unguem
Arboribus poſitis ſecto via limite quadret.

Ibid.

Omnia ſunt paribus numeris dimenſa viarum.

Demoſthenes πρὸς Νικόστρατον. Φυτευτήρια τῶν ἐλαιῶν περιστοίχων κατέκλασε. *Oliveta in verſus quoque verſum digeſta confregit.* Xenophon quem Cicero tranſtulit, οἱ στίχοι τῶν δένδρων, ὀρθόγωνια δὲ πάντα καλῶς. *Directi verſus arborum, & ad angulos rectos pulchre exacta omnia.* Idem.

Cum omnibus copiis] Inſidioſe dicit paucos armatos. *Idem.*

Plus

[illegible]
ci, quem oleae terminabant, impetu
chi, ceterorumque tela atque incurſ
dem tempore ſe in fugam conferunt u
tique ejus, metu perterriti, quemac
teſtem dicere audiſtis. His rebus ita
bella praetor interdixit, ut eſt conſuet
minibus armatis, ſine ulla exception

Plus mihi animi, quam conſilii] *Plus animi*, plus audaciæ: ſed hoc frequentius in vitio: illud, quia in laude plerunque ponitur, maluit dicere. *Hott.* *Plus animi* eſt plus fiduciæ, quam prudentiæ. Superius: *Homo timidus imperitusque, qui neque ſatis animi, neque conſilii haberet.* Paſſerat.

Quem olea terminabant] Ante definiebant. Sic in Catil. *Quorum alter fines veſtri imperii non terra, ſed cœli regionibus terminaret.* Cicero I de offic. *Illorum fines terminarint.* Idem.

Atque incurſus refugit] Legendum fortaſſe eſt, *effugit.* Lambinus. Male. *Refugit*, eſt retro fugit, vitavit. Aſinius Pollio Ciceroni in x ad fam. ep. 31: *Nec periculum eſt ullum, quod pro libertate aut refugiam aut deprecer.* Virgil. VII Æneid. *Abſtinuit tactu pater averſusque refugit Fœda miniſteria.* Grævius.

Se in fugam conferunt] Conjiciunt. Plauto *dare ſe in pedes.* Paſſerat.

actionis ejus. vic
terdictis.

Vi, hominibu
hominibus arma
ad Caſſium xv
ex qua hæreſi vi
ſis in eam reſtitu

Sine ulla exc
ſimpliciter decr
que addidit,
ſive poſſideret,
ſtitui juſſit. qu
qui inferius ext
quotidianum inte
dejecerit additur
dejici nemo pote
in hoc interdictum
non additur. Vbi
armatis hominil
exceptionem ſol
dejectus eſt, po
di rationem ac
purum dari inte

:dejeciſſet, reſtitueret. Reſtituiſſe ſe dixit. ſpon-
facta eſt. hac de ſponſione vobis judicandum eſt.
time fuit optandum Caecinae, Recuperatores, ut 9
:roverſiae nihil haberet: ſecundo loco, ut ne cum
improbo homine: tertio, ut cum tam ſtulto ha-
:t. etenim non minus nos ſtultitia illius ſublevat,
n laedit improbitas. improbus fuit, quod homi-
coegit, armavit, coactis armatiſque vim fecit.
t in eo Caecinam. ſublevavit ibidem. nam in eas
; res, quas improbiſſime fecit, teſtimonia ſumſit,
&eis

: *Quis de exceptione & formula per-*
r illa immenſa volumina, qua pro
lio, aut A. Cacina legimus? No-
n igitur, *interdictum de vi armata*
ari ſolitum: at *de vi privata*, cum
:eptione, ſi quo tempore dejectus
oſſidebat d. §. Interdictum. Fuit
differentia, quod hoc interdi-
nnuum erat. d. l. 1. in pr. illud
perpetuum: ut Cicero famil. 15.
:at. Tertia hæc fuit, quod in il-
i ſolebat exceptio, *Niſi qui deje-*
l, prior vi hominibus armatis con-
. Cicero in epiſt. ad Trebatium:
nitium eſt *adeone*, libro VII. *Et*
s, inquit, *ad vim faciendam ad-*
' *Neque eſt quod ullam exceptionem*
rdicto pertimeſcas, quod tu prior vi
bus armatis conveneris. ſcio enim
eſſe precacem in laceſſendo. Quarta
it, quod quotidianum ei tantum
ır, qui a dejectore *nec vi nec clam*
cario poſſidebat. ut poſterius Cice-
nonſtrat. Alterum autem etiam
qui a me illis modis poſſidebat.
:od. *Hottom.*
ituiſſe ſe dixit] Quod *reſtituiſſe ſe*
non ſic accipiendum eſt, quaſi
ſe in fundum litigioſum redu-
:æcinam contenderet. hoc enim
eſſe ex oratione intelligitur.
oc eam vim habet, quaſi diceret
re non debere. Hic enim mos fuit
s ſponſionibus, ut reſtituere juſ-
nim ſe reſtituiſſe diceret. quod
elligi volebat, quaſi edicto atque
io Prætoris, cui civem modeſte
parere oportebat, paruiſſet. Cum enim ſub ea conditione eſſet reſtituere juſſus, *ſi dejeciſſet*, non dejeciſſe ſe contendebat: eoque Prætoris imperio & interdicto morem geſſiſſe. hoc confirmatur apertiſſime infra. *Idem.*

Sponſio facta eſt] *De ſponſione* abunde explicatum eſt in orat. pro Quinctio: & abſurdum eſt eadem ſæpius inculcare. *Idem.* Qui litem intendebat ſponſione certæ pecuniæ laceſſebat reum, qui poſtquam ſpoponderat ſtipulanti reſtipulabatur ut eſt apud Valer. Max. lib. 2, cap. 3. *Paſſerat.* *Sponſio facta eſt. hac de ſponſione vobis, &c.*] Pall. noſtri, item tres editt. antiquiſſimæ, non agnoſcunt, illa, *ſponſio facta eſt. hac de.* examinent otioſiores. nam non de nihilo libri tot conſpirant. *Gruter.* Hæc verba non niſi librariorum incuria ſunt omiſſa, etiam in Erfurt. propter repetitam vocem *ſponſio.* quæ cauſſa multarum lacunarum. *Gravius.*

Ut controverſia nihil haberet] Nihil dico. ſed ſi vetus aliquis codex reperiretur, in quo ſic ſcriptum eſſet, *primum ut controverſia:* valde hanc lectionem comprobarem. *Hottom.*

Ne cum tam improbo] Audaci & impudente. *Paſſerat.*

Stultitia illius ſublevat] Cic. in Verr. de prætura urbana: *Verum hoc admodum percommode cadit, cum cum ejus incredibili audacia ſingularis conjuncta eſt ſtultitia.* Id.

Sublevavit idem] Erf. *ſublevat idem.*

In eas ipſas res quas improbiſſime fecit, teſtimonium ſumpſit] Oratorie quæ ad-

teſtes quid ajunt? P. Vetilius, propi
Aebutio cum armatis ſervis veniſſe a
praeterea? fuiſſe complures armatos.
tum eſſe Aebutium Caecinae. Qui
dicam, niſi hoc, Recuperatores, ut id

verſarius juvandæ ac ſublevandæ ſuæ cauſæ gratia fecerat, & ſecum facere magnopere videbantur, in illum, tanquam ei adverſaria, retorquet. Teſtimonium autem Æbutius duabus de rebus ſumpſerat primum in ſuum fundum Cæcinam per vim ingredi conatum eſſe: deinde (quia interdicto illum uſurum intelligebat) non dejectum, ſed prohibitum duntaxat eſſe illum, ne ingrederetur, & quos orator criminatur convocatos & armatos homines fuiſſe, eos in eam rem advocatos, ut teſtes eſſent, a ſe fuiſſe defendebat. *Hottom.* *Sumpſit* quaſi mutua, ut Græcis *δανείζειν μαρτυρίαν*. Vulgatum illud *δάνεισόν μοι μαρτυρίαν*. Orat. pro Flacco: *Da mihi mutuum teſtimonium.* Nam ſumimus parata & ſine labore. Stultitia autem eſt, cum libera ſit optio, ſumere nociva. *Tafferat.*

Illius uti confeſſione] Supra: *Spes noſtra cauſſa in confeſſione adverſarii.* Nam judicatus & damnatus habetur, qui confeſſus eſt, l. 1, & 2. D. de confeſſis. Et qui in jure confeſſus eſt, ſuam con-

que etiam pr
duellionis ju
Non eſt au
Donat. in E
confiteri nec
luntatis. Cic
ſolum confitee
Ferro, inq
& iteratio v
ſed alio verb
te hoc vulnere
horrida bella.
Atque peri
eſt, *atque p*
perterrui] H
eſſe ſatis do
Quid ais? à
Et metu pert
& dicit aliqu
noſtris, uſu
etiam Labeo
Idem Labeo a
metu turba pe
ctum & *perme*
tione Cicero
P. Vetilius

atis, quod homo minus idoneus habetur: ſed ideo
atis, quod ex illa parte id dicit, quod illi cauſae ma-
e eſt alienum? A. Terentius, alter teſtis, non modo
utium, ſed etiam ſe ipſum facinoris arguit: in Aebu-
ı hoc dicit, armatos homines fuiſſe: de ſe autem hoc
dicat, Antiocho, Aebutii ſervo, imperaſſe, ut in Cae-
m advenientem cum ferro invaderet. Quid loquar
lius hoc de homine? in quem ego dicere, cum ro-
r a Caecina, numquam volui, ne arguere illum rei
talis viderer: de eo dubito nunc, quomodo aut lo-
, aut taceam, cum ipſe hoc de ſe juratus praedi-
deinde L. Coelius non ſolum Aebutium cum ar-
s dixit fuiſſe compluribus, verum etiam cum ad-
ıtis perpaucis eo veniſſe Caecinam. De hoc ego
detraham: cui aeque atque meo teſti ut credatis
ulo? P. Memmius ſecutus eſt, qui ſuum non par-
beneficium commemoravit in amicos Caecinae,
us ſeſe viam per fratris ſui fundum dediſſe dixi,
effugere poſſent, cum eſſent metu omnes perter-
Huic ego teſti gratias agam, quod & in re miſeri-
em ſe praebuit, & in teſtimonio religioſum. A. Ati-
lius,

o minus idoneus] Minus firmus
s teſtis. *Paſſerat.*

l ex illa parte id dicit] Sic acci-
uod, cum ex illa parte ſit, id eſt,
arte adverſarii, tamen hoc dicit,
llius cauſæ maxime eſt adverſa-
Hortens. Pro adverſario ſe dice-
at, quod dicit, cum revera ſit
s. In Catil. *Ex hac parte pudor*
, *illinc petulantia.* Cic. 1 de fin.
que parte audita judicare. Paſſer.

d illi cauſſa maxime eſt alienum]
illorum cauſſam maxime lædit.
Verr. *Non eſt alienum meis rationi-*
um mihi ex hoc judicio eripi. Idem.

r teſtis] Secundus. Liv. lib. *Anno*
ſimo altero, quam condita Roma eſt.
trecenteſimo ſecundo. Plin. l. 15:
plures pinxit, ex quibus unam in
nam in comitio, duas in Pompeji por-
ticibus videmus. Virg. *Alter ab undecimo*
tum jam me ceperat annus. id eſt tertius
decimus, ut bene ibi Servius. *Paſſer.*

Se ipſum arguit] Erfurt. *ſæpiſſimi fa-*
cinoris arguit. leg. *ſe ipſum facinoris ar-*
guit. Grævius.

Advenientem cum ferro] Ambigue.
an *advenientem cum ferro*, an *cum ferro*
invaderet. Illud magis ex commodo
teſtis. *Paſſerat.*

Se viam dediſſe] Propert. *Non datur*
ad Muſas currere lata via. Plaut. Aulul.
Date viam nobis. Idem.

Et in teſtimonio religioſum] Metuen-
tem Deorum, & qui jurisjurandi fidem
non fefellerit. Qui omnia, quæ ad cul-
tum Deorum pertinerent, diligenter
retractaret, & tanquam relegeret, dicti
ſunt religioſi a relegendo, teſte Cic. 2
de nat. Deorum. *Idem.*

Et ſe ſuos armatos] Non puto Ciceronem ſcripſiſſe *ſuos armatos*, pro a ſe coactos, & armatos, ſed Ciceronis manum fuiſſe *ſuos armatos*, hoc eſt, *ſervos armatos*, ut in præcedente capite: *Se Æbutio cum armatis ſervis veniſſe advocatum.* Iſta nota *ſuos* fraudi fuit librariis, ut inde fingerent *ſuos*. Si quis tamen pugnare velit pro vulgata, quam omnes retinent libri, ei ego non repugnem. Poteſt enim defendi ſuos adduxiſſe ſcilicet domeſticos & quidem armatos. *Gravius.*

Malum minaretur] Erfurt. *Malum minaretur, hoc eſt, mortem minaretur.* Sic & Franc. primus. Vereor tamen ne ſit gloſſema, quo in contextum irrepſit. *Idem.*

Ut aliquo in judicio ejus teſtimonio creditum putaretur] Perurbane in teſtem falſum, qui ne verum quidem gratis dixerit, ſed mercedem ſecutus videatur, ut fama & exiſtimatione hominum non ſemper pejeraſſe videretur. Cic. ad Att. 1, 16: *Iurantis, inquit* (Clodius) *tibi non crediderunt. mihi vero, inquam,* (Cicero) XXV *judices crediderunt;* (tot enim Clodium damnarant) XXXI, *quoniam nummos ante acceperant, tibi nihil crediderunt.* Paſſerat.

Nihil de vi, ſed de ipſa emptione fundi] Pal. pr. *ipſa .... atque emptione.* neque aliter ſecundus, ſed ſine ſpatio vacuo. ergo deſit aliquid oportet. *Gruter.*

P. Ceſennis
nius, quem
nio inſtitut
quia auctione
ſennia (ut Ci
ſibi per Æbut
ctor enim is
ritatem, id
quampiam a
Tum illi intel
auctore emiſſe
ſe: id eſt, a
ritatem nulla
autem vocab
bus, in quib
res addicitur:
adjectione ſu
emptam com
deductum G
tur: & nota
Valerium Prol
tur *auc.* quæ
tiquis monim
tique teſtant
proprie dicere
auctionem &
eſſet, & *au*
quæſitum: t
cabulum pu
quoquomodo
quæreretur ex
de ſibi jus in
illum quaſi
ſibi ſuam auct

non tam auctoritate gravi, quam corpore: & argentarius Sex. Clodius, cui nomen eſt Phormio, nec minus niger, nec minus confidens, quam ille Terentianus eſt Phormio, nihil de vi dixerunt, nihil praeterea, quod ad veſtrum judicium pertineret. Decimo vero loco teſtis exſpectatus, & ad extremum reſervatus, dixit, ſenator populi Romani, ſplendor ordinis, decus atque ornamentum judiciorum, exemplar antiquae religionis, Fidiculanius Falcula: qui cum ita vehemens acerque veniſſet, ut non modo Caecinam perjurio ſuo laederet, ſed etiam mihi videretur iraſci; ita eum placidum mollemque reddidi, ut non auderet, ſicut memi-

quæ comitiis centuriatis ferrentur, ante initum ſuffragium patres auctores fierent, id eſt, ut S. C. prius aliquid decerneretur, poſtea illud idem a populo juberetur: ea lex hanc vim habebat, ut quaſi in evictionibus, poſſeſſionumque controverſiis poſſeſſor ſuum auctorem a quo jus ſuum adeptus eſt laudat, ita populus conſilii ſui auctorem ac ſuaſorem Senatum laudare poſſet. *Auctorem* autem Galli *Guarend* appellant. Quod ſi quis vel *αὐθέντας* vel *αὐτοὺς* vocabula nobis objiciat, indeque propter literarum ſimilitudinem *auctoritatem* dictam putet, is Dionis verba audiat, qui libro LV. ſic ſcribit: Ἐβουλεύοντο μὲν, καὶ ἥ γε γνώμη συνεγράφετο, οὐ μέντοι καὶ τέλος τι ὡς κεκυρωμένη ἐλάμβανεν, ἀλλὰ αὐκτώριτας ἐγίγνετο, ὅπως φανερὸν τὸ βούλημα αὐτῶν ᾖ· τοιοῦτον γάρ τι ἡ δύναμις τοῦ ὀνόματος τούτου δηλοῖ· ἑλληνίσαι γὰρ αὐτὸ καθάπαξ ἀδύνατόν ἐστι. Id eſt, *Conſultabant autem Senatores* (abſente Cæſare ſcilicet) *& eorum ſententia perſcribebatur, non tamen quaſi rata effectum habebat: ſed erat auctoritas, ut eorum ſententia nota eſſet. Tale enim quiddam vis hujus verbi declarat: quod uno verbo Græce exprimi non poteſt.* Hæc Dion. Sed de *auctoritatis* verbo poſtea diſputabimus. *Hottom.* *P. Ceſennius auctor fundi*] *Auctionator* Pantagathus, pro *auctor*, F. Vrſinus. Auctor eſt, a quo quis auctoritatem & jus dominii accipit. Hinc in D. de reg. juris: *Qui auctore judice comparavit bonæ fidei poſſeſſor eſt.* Auctorem laudare, & ad *auctorem* reverti in D. de evictionibus. *Paſſerat.* Vide quæ ſupra in VII Verrinam ad locum ab Hottomanno laudatum de *auctore*, & *auctoritate* notavimus.

Cui nomen eſt Phormio] *Nomen* hoc loco dixit pro *cognomen*. Hottom.

Nec minus niger, nec minus confidens] Verba ſunt Getæ ſervi, act. I. ſcena VI.

> *Eſt paraſitus quidam Phormio,*
> *Homo confidens: qui illum di omnes perduint.*

Sed *niger*, opinor, ex hiſtrionis, quem illas partes agentem viderat, colore dixit: tametſi improbitatis quoque argumentum videri hoc voluit Athenæus quidem libro *δειπνοσοφιστῶν* VI. verba paraſiti cujuſdam profert, ex quibus exiſtimari poteſt moris fuiſſe, ut nigri paraſiti in ſcenam producerentur. Δύ' ἐστὶ Ναυσίνικε παρασίτων γένη. Ἓν μὲν, τὸ κοινὸν καὶ κωμῳδούμενον. Οἱ μέλανες ἡμεῖς. Θάτερον ζητῶ γένος. Σεμνοπαράσιτον ἐκ μέσου καλούμενον χιλιοταλάντους. Verba ſunt Alexis comici, in Gubernatore. *Idem.*

Acerque] Violentus. Terent. Phorm. *Lenonem illum me factum eſſe acerrimum.* Virg. *Acer Lycurgus.* Hor. *Acer, inexorabilis*, Paſſerat.

Placidum mollemque reddidi] Ita ſe-

[illegible] Serv. ad illud Virg. 3. Georg. *Belgica vel molli melius feret eſſeda collo*, id eſt, domito, inquit, ut & *mollia colla reflectit*.

Fundus ſuus abeſſet] Interrogaverat Cicero hoc modo, ut videretur quærere, an fundus Falculæ eſſet vicinus fundo controverſo, & ex remotione loci eum coargueret perjurii. *Paſſerat*.

Minus abeſſe LIII.] Subaudi *paſſuum millibus*. & apparet hoc dicto ſignificare Tullium tot millia ſeſtertium, pro pretio corruptionis, Falculam accepiſſe. quod ſi ita eſt, ſcutatos accepit CIↃ CCCXXV. Sed in orat. pro Cluentio longe majorem ſummam reperio. Video enim *accepta dictum H-S quadraginta millia. Fidiculanius*, inquit, *quid feciſſe dicebatur? accepiſſe a Cluentio H-S* CCCC. *nimirum ut Opianicum quem Cluentius accuſabat, damnaret*. Quare aut hoc, aut illo loco mendum omnino eſt. Vtro autem in loco ſit, obſcurum eſt. tametſi illarum pecuniarum ſummam reputanti, quæ ad Albianum judicium corrumpendum Staleno datæ ſunt, major illa pecunia videtur quadringentorum H-S. nam XL tantum in ſingulos judices diſtribuenda data dicitur: quæ ſumma noſtratium aureorum efficit mille duntaxat. cum quadraginta H-S, decem millia ſcutatorum efficiant. ut ex hoc loco ille potius Cluentianæ corrigendus, & pro CCCC. LIII. reponendum eſſe videatur. *Hottom*. *Nam cum dixiſſet, minus abeſſe* XL. CIↃ.] Sic legendum eſſe [illegible]

[illegible] XL millibus men M. Tu[illegible] millia ſeſter[illegible] lanius Falcula[illegible] in quo jude[illegible] damnaret. *L*[illegible] Nihil proper[illegible] L M. poterat i[illegible] Horatium:

Millia tu[illegible]
que[illegible]
Impoſitum[illegible]
xur.

Poterat *numm*[illegible] intelligit: Et[illegible] tium quoque[illegible]

Si quadri[illegible]
deſun.[illegible]
Eſt animus[illegible]

Minus L M. r[illegible] populo 40 mil[illegible] mum in illo ju[illegible] ret in defenſio[illegible] tione tamen, d[illegible] purgat Falcula[illegible] LIII. *populus*[illegible] tus commenta[illegible] rum mutat, [illegible] manni ſententi[illegible] toſque, e qui[illegible] primogenia ſe[illegible] quod perpende[illegible] matores. *Grut.*

In Albiano j[illegible] Albiani Opian[illegible] veneficii accuſa[illegible]

publicae quaeſtionis, cum ejus conſilii judex non eſſet: & in eo conſilio, cum cauſam non audiſſet, & poteſtas eſſet ampliandi, dixiſſe ſibi liquere: dum incognita re judicare voluiſſet, maluiſſe condemnare, quam abſolvere: cum, ſi uno minus damnarent, condemnari reus non poſſet, non ad cognoſcendam cauſam, ſed ad explendam damnationem praeſto fuiſſe. Vtrum gravius aliquid in quempiam dici poteſt, quam ad hominem condemnandum, quem numquam vidiſſet, neque audiſſet, adductum pretio eſſe? An certius quidquam objici poteſt, quam quod is, cui objicitur, ne nutu quidem infirmare conatur? Verumtamen is teſtis, ut facile intelligeretis, cum non adfuiſſe animo, cum ab

Cum ejus conſilii judex non eſſet] Cum ex ipſius decuria judices eo tempore non darentur. De decuriis judicum dixi in Verrinis orationibus, non uno loco. *Facile autem* (ut ſcribit Aſconius) *pro veris judicibus improbi ſupponi poterant, volente hoc judice quaeſtionis, & illis patientibus, qui veri judices erant: quia niſi citati non conſidebant, & grave onus erat, & incommodum judicare.* Caeſar quoque initio libri de bello civili III. judiciorum quorundam mentionem facit, quibus nonnulli ambitus damnati erant: *quae judicia*, inquit, *aliis audientibus judicibus, aliis ſententiam ferentibus ſingulis diebus erant perfecta.* Hottom. Cic. pro Cluent. *Non ſua decuria munere, nec ex lege ſediſſet.* Paſſerat.

Cum cauſam non audiſſet] Vide Aſconium in Verr. III. fere in extremo. *Hottom.*

Incognita re] Cum cauſſam non audiſſet, ferre voluit ſententiam. Cic. III Verr. *Cauſſam cognoſci oportet ea quidem re, quod ante condemnari reus non poſſit, quamvis ſit nocens.* Ibid. *Cauſſa cognita multi poſſunt abſolvi, incognita condemnari nemo poteſt.* Paſſerat. Erfurt. *cum dein cognita re.*

Si uno minus damnarent] Erant judices XXXII. ut ex Cluentiana intelligitur: & ſexdecim corrumpendos Aelius Stalenus judex ipſe decimus ſeptimus ſuſceperat, cum unus deeſſet, C. Fidiculanius Falcula ad complendam Oppianici damnationem dicebatur eſſe ſuppoſitus. Haec autem ad tempus dicuntur ut cauſae ſerviat, nam in Cluentiana Fidiculanium excuſat. *Hottom.* Lex erat, quod eorum judicum major pars judicarit, id jus ratumque eſto. Quod ſi aequo numero fuiſſent ſententiae, reus abſolvebatur. Nam favorabiliores rei, quam actores.

Ne nutu quidem] Significat taciturnitatem comitari confeſſionem. Nutus eſt annuentis, & renuentis, minuſque eſt nutu, quam oratione. Cic. VII ad Attic. *An nutus tuus mihi non faceret fidem.* de re facili. lib. III ad fam. *nutu quod velis conſequare.* Paſſerat.

Eum non abſuiſſe animo] Aldus, & omnes, quos vidi, veteres & ſcripti, & impreſſi, *affuiſſe*, quod cum perſpicue rectum ſit, non ſatis ſanum oportet hominem fuiſſe, qui hanc novam lectionem induxit. *Hottom.* *Eum non affuiſſe animo, cum ab illis, &c.*] Sic habent libri manuſcr. & item nonnulli vulgati, itaque legendum, non, ut alii depravati, *eum non abſuiſſe an.* Lamb. *Eo non adſuiſſe animo*] Non fuit corrigendam. etſi enim in pleriſque ultima litera praepoſitionis commutatur ad-

huic tu homini facias ? nonne conce

junđi verbi primam literam, ut eſt in oratore, tamen Cornutus, ſcriptor vetus, docuit in hoc verbo id non ſervari, cum ſcribit, *D. ibi ſonat & ibi ſcribitur cum F. conſonanti adjungitur, adſtuo, adſui, adſectus*, quod idem a Vindice item vetere Grammatico ſcriptum eſt. Frequens autem genus loquendi *adeſſe animo*, pro eo quod vidi in Numa Plutarchi. Προσέχειν τὴν διάνοιάν τινι ἀπὸ τῶν ἄλλων σχολὴν ἄγοντας. quæ interpretatio eſt illius, *hoc age*, quod ibidem uſurpaverat: ut contra, πρὸς ἑτέρῳ τινὶ τὴν γνώμην ἔχειν. *Aliud agere* neque *adeſſe animo* dicit in oratione contra Cteſiphontem Æſchines. *P. Faber.* Significat Tullius, animum ejus aureſque peregrinatas eſſe. Orat. pro Sulla: *Adeſte omnes animis, qui adeſtis corporibus.* Plaut. Aulul. *Ego hic ſum, animus domi eſt.* Terent. *animus eſt in patenis.* Vetus poëta, Ὁ νοῦς γὰρ ἐπὶ τραπέζαις. *Animus in menſa.* & Ariſtophanes, ἐν εἰρήνῃ, ὁ νοῦς γὰρ ἡμῶν ἦν τότ᾽ ἐν τοῖς σκύτεσι. *in coriis.* Paſſerat.

Tantiſper de aliquo reo cogitaſſe] Facete dictum non attendebat, inquit, dum alii teſtimonium dicerent: ſed interea cogitabat an unquam ſimili fortuna uti poſſet, quali in Oppianici judicio uſus erat. *Hotom.*

Intelligere præclare quid cauſa obtaret]

dum ingredi
clare actum e
ſecum habue
ſionem adve
ſariam videri
exiſtimaſſe ſe
præclare illum
taret, cum arm
negaret. Idem
ret, quid com
cauſa optaret,
ctum eſſe com

Teſtes infirm
heret. Cic. p
infirmare veri
Quod in Gabi
Paſſerat.

Cum ſubito e
tius *redire ad*
act. 1. ſcen.
das te taciturn
genium redis.
ad ſe, atque
Ad ingenium
Iſte turpiſſimu
ſemper fuit in
ex homine, ta
factus eſt Verres.

Quid huic h
dicitur ſæpe La
dit Lambinus
impreſſum eſt,
cap. 16. P. Fab.

excuſatione ſummae ſtultitiae ſummae improbitatis odium deprecetur? Vtrum, Recuperatores, his teſtibus non credidiſtis, cum quid liqueret non habuiſtis? At controverſia non erat, quin verum dicerent. An in coacta multitudine, in armis, in telis, in praeſenti metu mortis, perſpicuoque periculo caedis, dubium vobis fuit, utrum eſſe vis aliqua videretur, necne? Quibus igitur in rebus vis intelligi poteſt, ſi in his non intelligetur? An vero illa defenſio vobis praeclara viſa eſt? Non dejeci, ſed obſtiti. non enim te ſum paſſus in fundum ingredi: ſed armatos homines oppoſui: ut intelligeres,

Excuſatione ſumma ſtultitia] Egregia excuſatio ſcilicet. ita de haruſp. reſponſ. *Stuporis excuſatione ſe defendere.* Nam ut ſcribit lib. 1 de orat. *Stultitia excuſationem non habet.* Paſſerat.

Cum quid liqueret non habuiſtis] Cum duabus jam actionibus reſpondiſtis vobis *non liquere*, & *amplius* pronuntiaſtis. *Hottom.* *Non habuiſtis*, non repeciſtis. Sic pro Muræna: *Quid reſponderes non haberes.* Virg. *Nec quid ſperare habebant.* Cicero in Lucullo: *Si habes quod liqueat, neque reſpondes ſuperbis.* Id. 1 de nat. Deor. *Protagoras de Diis negabat ſe habere quod liqueat.* Paſſer.

An controverſia non erat] Cum & ego petitor, & Æbutius reus ea de re conſentiremus. *Hottom.* Nemo ambigebat, cum fateretur armatos fuiſſe cum Æbutio. *Paſſerat.*

Perſpicuoque periculo cadis] Sic repoſui ex Erfurt. In vulgatis deeſt copula. *Grævius.*

Dubium vobis fuit, utrum eſſe vis aliqua videretur, necne] Nihil hic mutandum eſſe unus Donatus ſatis docere potuit; qui in his Terentii verbis in Eunucho, *utrum taceam ne an prædicem*, παρέλκον eſſe dicit, & abundare *utrum*, aut *ne*. In epiſtola D. Bruti, ut hic *deliberant, utrum trajiciant legiones ex Africa, necne.* Exempla ſunt infinita. *P. Faber.*

Non dejeci, ſed obſtiti] Defenſio Æbutii non tam, opinor, nugatoria, quam Cicero vult videri. nam quo minus Æbutius obſtaret, ne in ipſius fundum ipſo invito Cæcina ingrederetur, & vim vi repelleret, nulla lege prohibebatur. hæc enim erat illius oratio. Non te ſum paſſus in fundum meum ingredi: ſed armatos oppoſui, qui periculum, quod mihi tu intentabas, a me meiſque fortunis propulſarent. Sed cum dejeciſſe ſe fateri nolit, illud intelligi poteſt, quod paulo infra apertius oſtendit, prohibere quidem aditu ingredi volentem licere, ingreſſum vero dejicere, vi quidem armatis hominibus, non licere. Et hoc ipſum quod modo dicebamus confirmat Vlpianus his verbis ſub tit. de vi & vi arm. l. 1. §. eum qui. *Eum*, inquit, *qui neque animo neque corpore poſſidebat: ingredi autem incipere poſſidere prohibeatur: verius eſt non videri dejectum. Dejicitur enim qui amittit poſſeſſionem, non qui accipit. vim vi repellere licere, Caſſius ſcribit, idque jus natura comparatur. Apparet autem*, inquit, *ex eo, arma armis repellere licere.* Hottom.

Non enim te ſum paſſus in fundum ingredi] Vera defenſio & probabilis, cum Cæcina dominus non eſſet. Quod ſi eſſet dominus, ut Cicero defendit, tum quid juris ſit oſtendit Vlpianus in l. 3. §. ſi quis de vi & vi arm. *Si autem cum dominus veniret in poſſeſſionem, armati eum prohibuerunt, qui invaſerant poſſeſſionem: videri eum armis dejectum.* Idem.

Pedem poſuiſſes] Leviter eſſes ingreſſus. Cic. III Phil. *Hodie in libertatis poſſeſſionem pedem ponimus.* XIII ad Att. *Pedem ubi ponat in ſuo non habet.* Pro Ligario: *Prohibiti eſtis in provincia veſtrum pedem ponere.* Propert. *Nec domina ulla meo ponet veſtigia lecto.* Paſſeratius.

Pulſus eſt] Non tantum loco motus. Vis major ineſt huic verbo, quam appareat; ut apud Virgil. II Æneid. *Pone animos & pulſus abi.* Reſpondet Turnus: *Pulſus ego? aut quiſquam merito fœdiſſime pulſum Arguet?* Idem VII Æneid. *Pulſi regnis, quæ maxima quondam Extremo veniens ſol aſpiciebat Olympo.* Idem.

Poſterius de verbo videbimus] Alio loco diſputabimus. Pro Quintio: *Poſterius iſta videbimus.* Ad Attic. *Sed hoc poſterius, & coram commodius.* Pro Cœlio: *Videre hoc poſterius.* VI Verr. *Compone hoc quod poſtulo de argento, de reliquo videro.* Pro Sext. Roſcio: *De Capitone poſt videbimus.* Idem.

Nunc rem ipſam ponamus] Ita conſtituamus, ut nulla ſit amplius controverſia. Cic. I de fin. *Sed hoc primum poſitum ſit, noſmet commendatos eſſe nobis.* Et I de Divin. *Hoc poſito atque conceſſo.* Vnde Græcis θέσις dicitur, de certa conceſſaque propoſitione. Ita apud Ariſtotelem: Ὁ γὰρ ὁριςμὸν θέσις μὲν ἐςι. τίθεται μὲν γὰρ ὁ ἀριθμητικὸν μονάδα τὸ ἀδιαίρετον εἶναι. Rem individuam

Et ejus r
Sic infra c
gant, & ſt
magis emer
Eſt hac r
non eſt diſ
Cum hoc conſ
Ad conſt
facilis *n* in
quibus doc
dici etiam
multa affe
Lambinus
ego heſterna
unus hic Pl
ſumma hodie
quod ibider
jus ac *deduct*
emendatio
P. Faber.
Vt jus ac
legitur in o
dem adhuc
bus locis *v*
nifeſto inte
ſententia in
ſic in orat.
ratur, pro
erat, errore
cum diximu
doctio moribu
argumento
mus, vim
moribus. ſu

bitumque eſſe vi, coactis hominibus, & armatis. Cum hoc conſtet, ego homo imperitus juris, ignarus negotiorum ac litium, hanc puto me habere actionem, ut per interdictum meum jus teneam, atque injuriam tuam perſequar. Fac in hoc errare me, nec ullo modo poſſe per hoc interdictum id aſſequi, quod velim. te uti in hac re magiſtro volo. Quaero, ſitne aliqua hujus rei actio, an nulla. convocari homines propter poſſeſſionis controverſiam non oportet: armari multitudinem juris retinendi cauſa non convenit: nec juri quidquam tam inimicum, quam vis: nec aequitati quidquam tam infeſtum eſt, quam convocati homines, & armati. Quod cum ita ſit, reſque ejuſmodi ſit, ut in primis a ma- 12
giſtratibus animadvertenda eſſe videatur, iterum quaero, ſitne ejus rei aliqua actio, an nulla. nullam eſſe dices? audire cupio: qui in pace & otio, cum manum fecerit, co-

Ego homo imperitus juris] Hæc dicuntur non εἰρωνικῶς: ſed in imperiti hominis perſona, qui de hoc negotio conſilium exquireret. *Hottom.*

Ignarus negotiorum] Etſi hic diſſimulatione utatur, tamen in orat. pro Muræna ſe vehementer occupatum juri non dediſſe operam ait. *Negotium* autem pro lite, ut *res*: *Quod ſi clientium longa negotia.* Cicero II de orat. *Aliquando tibi tuum negotium agere licebit.* Supra *negocia controverſiaſque alienas ſuſtipere.* Græcis τὸ πρᾶγμα. Paſſer.

Habere actionem] Ius perſequendi. *Idem.*

Vt per interdictum jus meum teneam] Interdicti vi & beneficio ad meum perveniam. Cic. III Tuſc. *Poeta jus ſuum tenuit, & dixit audacius.* Paullo aliter *jus ſuum obtinere* dixit III Verrin. *Idem.*

Fac in hoc erraſſe] Finge in hoc me decipi. *Fac* uſitatum verbum in conceſſione ficta. I de nat. Deorum, *fac eſſe imagines, quibus pulſantur animi.* In Tuſc. *Fac animum interire ut corpus.* VII ad Attic. *Tradam igitur iſti me. fac poſſe tuto. num etiam honeſte.* Idem.

Poſſeſſionis] Recte de poſſeſſione. Nam poſſeſſio proprie non dicitur de iis, quæ tangi poſſunt, ut ipſe ait in Topicis. vide Feſtum in *poſſeſſio.* I C. abutuntur eo verbo. *Idem.*

Iuris retinendi cauſa non convenit] Niſi ut vi vis repellatur. Armaſſe autem ſe homines defendebat Æbutius, ut vim Cæcinæ & ejus convocatorum repelleret. *Hottom.*

Quam vis] *Vis eſt neceſſitas impoſita contraria voluntati, majoriſque rei impetus, qui repelli non poteſt.* l. I. & 2. D. *quod met. cauſa.* Paſſerat.

A magiſtratibus animadvertenda] *Magiſtratus* dicit, Quæſitores rerum capitalium, qui a quærendo, id eſt cognoſcendo, atque animadvertendo *Quæſitores* dicuntur. Ergo hoc dicit eſſe crimen publicum, & quod ab iis, qui cum imperio ſunt animadverti debeat. nam privatarum rerum judices, privati homines erant, & ſine magiſtratu atque imperio. *Hottom.*

Manum fecerit] Sic *manu facta templum effringere* dixit Vlpian. leg. ſacrilegii D. ad l. Iuliam peculatum: Hoc in Vatin. dixit, *manum facinoroſorum* he-

hoc vos audietis ? & apud vos dici ;

hominum compararit. Sic Flor. I, I: *Populum Romanum ipſe fecit.* vide quæ ibi notavi. *Gravius.*

Qui ad conſtitutum experiundi juris gratia veniſſent] *Conſtitutum*, vocabulum ad jus civile pertinens & ſignificat diem tempuſque litigatoribus indictum, quo ſe in loco certo ac conſtituto ſiſtant. Ipſe in orat. pro Cælio, *Cum iis conſiſtendum, nunquam ſe ne congreſſu quidem & conſtituto cœpiſſe de tantis injuriis experiri.* Et in epiſt. ad Attic. XI. epiſt. I. *Atque eo die cogitabam in Anagnino, poſtero autem die in Tuſculano, ibi unum diem v. Kal. igitur ad conſtitutum.* Et eleganter tranſtulit in epiſt. ad Marium, *Si quod conſtitutum habes cum podagra, fac in alium diem differas.* Varro de re ruſt. lib. II. *Scrofam enim mane ſalutavi: cum alius eum ſalutaſſet, alius convitiatus eſſet, qui tam ſero veniſſet ad conſtitutum.* Hottom. Ad diem & locum, qui convenerant, ut manus ex jure conſererent, dicebantur *ad conſtitutum venire.* Varro II de R R: *Cum alius eum convitiatus eſſet, quod tam ſero ad conſtitutum veniſſet. Experiri jus*, ut Paullus l. I. D. de in jus vocando: *In jus vocare eſt juris experiundi gratia vocare.* Cic. pro Sextio: *Hæc Milo & vidit, & fecit ut jus experiretur, & vim depelleret.* Superius in hac oratione: *Cæcina placuit de amicorum ſententia experiri.* Paſſerat.

Quid agas
torio non habes
riſconſultis
conſtitutæ ſu
libris Pandect
jure civili c
multis in cauſ
animadvertere
ipſi jure atqu
quæ ideo *Præt*
nantur. Vtriu
nes Prætor ur
præerat, litig
labant, dare
ſtatem petitor
Nulla actio h
Iuriſconſulto,
interdum quo
bus eſt compo
juris. Vnde jus
Flavius vulgav
actiones ab Ap
quo hic loquit
cap. 13. lib.
juris civilis perit
tur, legum va
tieſcunque de j
tur, ad Furium
res rejicere ſol
actiones civile
diſtinguuntur.
tabb. conſtituer
multis in rebu

cum majores noſtri tanta diligentia prudentiaque fuerint, ut omnia omnium non modo tantarum rerum, ſed etiam tenuiſſimarum jura ſtatuerint perſequutique ſint; ut hoc genus unum vel maximum praetermitterent: ut, ſiqui me exire domo mea coegiſſent armis, haberem actionem; ſiqui introire prohibuiſſent, non haberem? Nondum de Caecinae cauſa diſputo, nondum de jure poſſeſſionis noſtrae loquor. tantum de tua defenſione, C. Piſo, queror. Quando ita dicis, & ita conſtituis, ſi Caecinae, cum in fundo eſſet, inde dejectus eſſet, tum per hoc interdictum eum reſtitui oportuiſſe: nunc vero dejectum nullo modo eſſe inde, ubi non fuerit: hoc interdicto nihil nos aſſecutos eſſe: quaero, ſi te hodie domum tuam redeuntem coacti ho-

Vt hoc genus unum vel maximum praetermitterent] Hoc cum exclamatione pronunciandum & magna admiratione: alioqui enim deeſſe quippiam videretur & particula *ut* vim habet interrogationis: ac ſi diceret. Tametſi uſque eo imperitos exiſtimabimus, &c. *Hottom.*

Hoc genus unum vel maximum, &c.] Particulam, *ut*, quae erat ante pronomen, *hoc*, ego ſola ratione & veritate fretus delevi: qua ſublata, locus, qui antea erat ſubobſcurus; & non ſatis explicatus, ego planum, apertum, & facilem reddidi. *Lambinus.*

Si qui me exire domo] Argumentatur a pari. Nam domus fundo comparatur. In Topicis: *Quemadmodum uſus auctoritas fundi biennium eſt, ſic etiam in aedibus*, quae in lege non appellantur. Porro nec domo vi extrahere aliquem licet. Nihil enim religione munitius & ſanctius eſſe putabant, quam cujuſque ſit domus, ut oſtendit in Vatin. *Paſſerat.*

Haberem actionem] Interdicto uti liceret. Interdictum de vi & vi armata. l. 1. Hoc interdictum pertinet ad eos, qui de ſolo dejiciuntur, ſive id fiat in fundo, ſive in aedificio, & de omni re, quae ſolo cohaeret, ut ſi quis de inſula ſuperficiaria dejectus ſit. At referet Aebutius non de tuo, ſed meo te fundo prohibui. *Idem.*

Si qui introire prohibuiſſent] Sed huic loco facile reſpondere poterat Aebutius, ſumere pro vero & confeſſo Ciceronem, quod erat in controverſia. non in ſuum fundum introire Caecinam prohibui, ſed in meum. *Hottomannus.* Argumentum ex iis, quae cum aliquo conferuntur, ut *exire*, *introire*, locare, conducere. Sic Soſia apud Plautum quaerit. *Tu ne me domo prohibere peregre venientem poſtulas?* Et Amphitruo: *Tu ne me meis procul prohibeſſis aedibus?* Paſſeratius.

De jure poſſeſſionis noſtrae] Sibi relicto a Caeſennia. Hereditas nihil eſt aliud quam ſucceſſio in univerſum jus, quod defunctus habuit. *l. nihil D. de verb. ſign.* Igitur jus poſſeſſionis idem haeredi Caecinae, quod Caeſenniae teſtatrici. *Idem.*

Ita conſtituis] Ita ponis, & firmamentum cauſſae tuae hoc eſſe vis. *Idem.*

Vbi non fuerit] Tota defenſio Piſonis erat in verbis *unde vi*. Neque ex fundo, neque dejectus. Neque ex fundo, non eſt ingreſſus fundum, non dejectus, qui non de ſuperiore loco detruſus, in quem non adſcendit. *Idem.*

Primo

Primo aditu veſtibuloque] His verbis confirmatur Cæcilii Galli Iuriſconſulti ſententia, quem Gellius & Macrobius commemorant, *veſtibulum* eſſe non in ipſis ædibus, neque ædium partem: ſed locum ante januam domus vacuum, per quem de via aditus acceſſuſque ad fores ædium ſit. Ipſa enim janua procul a via fiebat, area interſita quæ vacaret. *Hottom.* Cic. IV Verr. *In primo erant aditu veſtibuloque templi.* Virgil. *Veſtibulum ante ipſum primiſque in faucibus Orci.* Pro Cœlio: *Si eſſent in veſtibulo balneorum non laterent.* vide Gell. XVI, 5. Dictum a *ve* & *ſtabulo*, quod qui ſalutatum veniebant in illo loco, tanquam in grandi ſtabulo conſiſtebant. *Paſſerat.*

Injuriarum] I C. meminere tantum domus vi introitæ, ut competat actio injuriarum. l. lex Cornelia §. domum D. de injur. Piſo igitur interpretatione legis verba profert, ut idem ſit, vi alienam domum introire, & vi prohibere, ne quis ſuam introeat. *Idem.*

Injuriarum. Quid? ad cauſam] Iterandum illud verbum, *injuriarum?* Cum interrogationis nota. *Hottomann.* Quid ad cauſſam poſſeſſionis illa pertinet actio? *Paſſerat.*

Ad reſtituendum eum] Reſtituere, eſt rem vel cauſſam actori reddere eandem, quam habiturus erat, ſi ſtatim judicii accepti tempore res ei fuiſſet reddita l. 35. & 75. de verb. ſignif. *Idem.*

ut opinor,
aliis prope
rio *notionem*
exiſtimarem
le? Cum ad
verſionem ag
tum eſt ex l
collat. bon.
nimadverſion
Quid deniqu
rum?] Sic h
tis iis, quæ
orationis irr
nunc eſt aper
ad jus civile
juris civilis,
beneficio juri
jure civili naſ
ges injuriarur
nequaquam.
pœnam perſe
rem ſibi erept
miſſam action
alia actione ex
queratur, voc
deletas, vulga
tabo. *ad jus*
nem, & ad a
riarum? Quæſ
aut ad actoris
ſcriptura antiq
nem, &c. On
verba eſſe aliu
ab aliquo adſ
re, actionem

arum? Plus tibi ego largiar. non ſolum egeris,
n etiam condemnaris licet: numquid magis poſſidebis?

etiam legit Cujacius lib. 5. Ob-
num cap. 17. Lambinus octo
elet: *Quid enim hæc ſibi volunt*,
ego loci valde corrupti vitium
i diſtinctione, & in uno nomi-
is poſitum eſſe ſentio: falſum
actionem, cauſa fuit credo li-
it *actoris* etiam ſcriberet pro *Præ-*
go igitur hic lego, & diſtinguo
id denique ad jus civile, aut ad
notionem, & ad animadverſio-
ges injuriarum. Plus ego tibi lar-
in ſolum egeris, &c. Et mirum
:os Iuriſconſultos hoc vel non
vertiſſe, vel non oſtendiſſe.
a quis neſcit ejuſdem eſſe *notio-*
animadverſionem, & utrumque
eſſe, neutrum *actoris?* De a-
erſione eſt notum ex ipſo edicto
s in titulo, *De injuriis*, lege 15.
or, *Si quis adverſus ea fecerit*,
naque res erit, animadvertam.
tulo, *De minoribus viginti quin-*
is: & *De aleatoribus*. Sed lon-
n in re facili. *Notio* item, ut
o Prætori quam ſæpe tribuatur
lectis juris commemorare nihil
eſt. Paulus certe in lege 105. de
. *Vbicunque*, inquit, *cauſa co-*
!, ibi Prætor deſideratur. Quæ ſit
is hujus nominis, ſatis docet
90. *De verborum ſignificatione*,
s, *Notionem*, inquit, *accipere*
, *& cognitionem & juriſdictio-*
t Cicero in oratione de Provin-
njunxit *judicium* & *notionem*,
o eodem. *Clodius*, inquit, *Cen-*
udicium ac notionem, atque illum
ſeveriſſimum magiſtratuum de ci-
iſtulit. Sic γνῶσις Demoſtheni
ione contra Ariſtogitonem eſt
ut ſæpe alias: Idem διάγνωσις;
iam *notio*, & *cognitio* bene eſt
tatum in Gloſſis veteribus: ſed,
nittam, quid eſſe poteſt eviden-
quam hic repeti eiſdem verbis,
ixerat proxime, *Quid agas me-*
iure civili, & Prætorio non habes?
a Cujacius in eo quem citavi lo-
co, deceptus mendoſo verbo *actoris*, indiligentius *jus civile* pro *jure Prætorio*, dici hic a Cicerone ſcripſerit. Tum occupatione, quæ ſequitur, nihil potuit eſſe aptius. *Dixeris*, inquit, *te acturum injuriarum; at ego hoc dicam, etiam ſi injuriarum egeris, etiam ſi ille condemnatus tibi ſit, nihilo te magis poſſeſſurum.* Cauſam hic addit eandem, quam Vlpianus in lege 7. de injuriis. *In actione injuriarum*, inquit, *agitur, ut facinus vindicetur, non ut damnum ſarciatur.* Quæras fortaſſe, cur hic *injuriarum actio* neque ad jus civile, neque ad jus Prætorium quicquam pertinere dicatur, cum de ea re Prætor Edicto nominatim caveat. Hoc de jure poſſeſſionis dictum accipi vult, quia *actio injuriarum* jus poſſeſſionis non aſſequitur, ut hic ſubjicit; & Vlpianus probat in his quæ citavimus. *P. Faber.* *Aut ad actoris notionem & animadverſionem*] Guilielmius conjicit, *aut ad actoris notationem &c.* Cujacius citat vulgatum libro v. Emend. cap. 7. *Gruterus.* *Ius civile* eſt, quod obſervari omnium intereſt; *jus actoris*, quod ipſius actoris privatim, ſcilicet *jus poſſeſſionis* ſupra. Chariſius: *Ius civile de privatis controverſiis & judiciis.* Notionem accipere debemus pro cognitione & juriſdictione, dicitur etiam de cognitione criminum l. 1. §. Quicquid D. de officio præfecti urbis. *Quicquid ultra centeſimum ab urbe lapidem admittitur, egreſſum eſt præfecti urbi notionem.* Notio enim generale verbum eſt. l. act. prætor. D. de re judicata. Sententia eſt, cum ages injuriarum pœnam non rem ipſam repetes, ut magiſtratus & Quæſitor ea de re cognoſcat, & animadvertat in eum, qui te affecit injuria. Paullo poſt dicit *judicio pœnaque*, quod hic notionem & animadverſionem. *Paſſer.* Erfurt. *& ad animadverſionem? Aies. Injuriarum.*

Non ſolum egeris, verum etiam condemnaris] Non ſolum litem intenderis, verum etiam feceris, ut condemnetur injuriarum. Pro Sex. Roſcio:

Etiamne

debis? Actio enim injuriarum non jus poſſeſſionis aſſequitur, ſed dolorem imminutae libertatis judicio poenaque mitigat.
13 Praetor interea, Piſo, tanta de re tacebit? quemadmodum te reſtituat in aedes tuas, non habebit? Qui dies totos aut vim fieri vetat, aut reſtitui factam jubet: qui de foſſis, de cloacis, de minimis aquarum itinerumque controverſiis interdicit, is repente obmuteſcet? in atrociſſima re quid faciat non habebit? &, C. Piſone domo tectiſque ſuis prohibito, prohibito, inquam, per homines coactos & armatos, praetor quemadmodum more & exemplo opitulari poſſit non habebit? Quid enim dicet? aut quid tu, tàm

Etiamne ad ſubſellia cum ferro, veniſtis, ut hic aut juguletis, aut condemnetis Sex. Roſcium. In divin. *Ego illum hoc uno crimine condemnem neceſſe eſt.* Sueton. Tib. c. 8: *Fannium Cepionem reum majeſtatis fecit condemnavitque.* Plaut. Moſtell. *Tanto apud judicem hunc argenti condemnabo facilius.* Nam judex cum reum

[redacted]

cum adimitur poteſtas vivendi ut velis, quæ eſt inde minutio libertatis in Paradoxis, & injuria, de finibus. De pœna injuriæ ſecundum leges XII Tabb. vide Gellium XX, 1. Poſterioribus temporibus humiliores fuſtibus cæſi, & cæteri exilio temporali, vel certæ rei interdictione coërcebantur. l. ult. D.

[redacted]

tam inſigni accepta injuria, poſtulabis? Vnde vi prohibitus ſis? nemo umquam interdixit. novum eſt, non dico inuſitatum, verum omnino inauditum. Vnde dejectus? quid proficies, cum illi hoc reſpondebunt tibi, quod tu nunc mihi: armatos ſe tibi obſtitiſſe, ne in aedes accederes: dejici porro nullo modo potuiſſe, qui non acceſſerit? Dejicior ego, inquis, ſiquis meorum dejicitur. Omni-

Tam inſigni accepta injuria] Tam conſpicua quaſi notis & vibicibus. Terent. Eunucho: *Hanccine ego ut contumeliam tam inſignem in me accipiam, Gnatho?* Pro Rab. *Omnibus notis turpitudinis inſignis.* II de orat. *Nec inſignis improbitas, nec inſignis miſeria.* III de leg. *Inſignis ad deformitatem puer.* Paſſer.

Poſtulabis?] Poſtulare eſt ſuum vel alterius deſiderium, pro tribunali, id eſt, apud eum, qui præeſt juriſdictioni, exponere. l. 1. D. de poſtulato. *Idem.*

Vnde vi prohibitus ſis, nemo unquam interdixit] Ita eſt, & ſupra diximus, hoc ipſum Vlpiani tempore ſine controverſia fuiſſe, ut, ſi cum dominus veniret in poſſeſſionem, armati eum prohiberent, qui invaſerant poſſeſſionem, ei tanquam armis dejecto interdictum *unde vi* competeret. neque hoc diſputaſſe arbitror aut Piſonem, aut Calphurnium, ſed illud tantum, non eſſe dominum prohibitum: id eſt, non eſſe Cæcinæ fundum a quo depulſus eſt. *Hottom.* *Vnde vi prohibitus ſis*, ut eo reſtituare, ſi ingreſſu ædium te armati prohibuerint. *Nemo unquam interdixit*, nullo hoc fieret exemplo & more. *Paſſ.* Adjeci verbis, *unde vi prohibitus ſis* interrogationis notam ex Erfurt. ſententia loci id poſtulante? *Grav.*

Vnde dejectus?] Poſtulabis. ſi exire domo coactus ſis armis. *Paſſerat.*

Cum illi hoc reſpondebunt tibi] A quibus inſignem acceperis injuriam. *Idem.*

Armatos ſe tibi obſtitiſſe] Leve ſit hic monere, *armatis* eſſe legendum, ut paulo poſt dicet, *Quod obſtiterit armatis hominibus*, & tamen a nemine vidi eſſe correctum, cum hic error eſſet in libris, quos vidi omnibus. Cætera integra erant in hac pagina, niſi ubi Hottomannus recte pro *jus approbatum* repoſuerat *&* *vis approbata.* Quod & Lambinus teſtatur eſſe in quibuſdam libris, & requirit ſententia, quam ſuperius etiam ita expreſſerat. *P. Faber.*
Armatos] Oppoſitis corporibus & telis te aditu ædium prohibuiſſe. *Paſſerat.* Recte P. Francii liber: *armatos tibi obſtitiſſe.* Grævius.

Ne in ædes accederes] Sic. 2 legum: *Accedere in funus aliorum Pittacus vetat.* VII ad Atticum: *accedere in ſenectutem.* VII Philipp. *accedere in Macedoniam.* Paſſerat.

Dejicior enim, inquit, ſi quis meorum dejectus eſt] Quid ſi pars familiæ dejecta eſt, pars relicta? Vlpianus in l. 1. De vi & vi arm. reſpondit, *ſi ſervi quidam dejecti ſunt, alii detenti & vincti, aut etiam eis imperatum, vi me dejectum intelligi. deſiiſſe enim te poſſidere, cum ſervi ab alio poſſideantur.* Quid ergo ſi non ſit imperatum? ego per eos retineri poſſeſſionem puto, eoque dejectum dominum non videri. quod ſane ex ſuperiori ejuſdem Vlpiani reſponſo confirmatur, his verbis: *Apud Vivianum relatum eſt, ſi quis me vi dejecerit, meos non dejecerit, non poſſe me hoc interdicto experiri: quia per eos retineo poſſeſſionem, qui vi dejecti non ſunt.* Hottom. Sic in actione injuriarum. Nam ſi liberis meis, uxori, nurui ſervis facta ſit injuria, tanquam mihi facta ſit, mihi actio competit. l. 1. D. de injur. Diſtinguendum tamen ex l. 1. D. de vi arm. Nam ſi ſint alii non dejecti, per eos retineri poſſeſſionem. *Paſſerat.*

14 piam promouerit? Quid ergo? hoc

in uno libro manuſcr. & in nonnullis exemplis impreſſis reperi. *Lambinus.*

Ius armatorum hominum judicio appreciatum] Lambinus, *vis arm. hom. jud. approbata*, verum præter libros. ſecutus ſcilicet ſententiam Hottomanni; tanquam armatorum nullum ſit jus. *Grut.* Perperam. Num vis armatorum hominum privatorum poteſt dici jus armatum? An non toties in hac oratione *vim* opponit *juri*, & id urget unice, ſi hæc injuria vi facta judicum ſententiis approbetur, omnium facultates in incerto eſſe. Superius: *nihil tam inimicum juri quam vis.* Præterea in MSS. *vis* & *jus* eoſdem habet litterarum, ductus. ſic enim ſcribuntur *uis*, ut utrum *uis* an *jus* legendum ſit, ex ſententia ſit judicandum. *Grav.*

Ejeci ego te] Sup. *rejeci atque perterrui.* Paſſerat.

Non in æquitate defenſionis] Apud Aquilam R. *æquitate juris*; omnes tamen alii libri cum hac recepta conſentiunt. *Hottom.* *Non in æquitate defenſionis* eſt, non in defenſione, quæ æquitatis ſpeciem præberet, non quod æquitas ſit in facinore, quæ ei poſſit obtendi. *Paſſerat.*

In una littera] *D* detracta, aut adjecta. *Idem.*

Nullum experiundi jus conſtitutum] Eſt a Pal. ſec. atque Erfurdienſ. prius coſi, *nulli* minus Tulliane. *Gruterus.* *Nul-*

juris experie

Quod obj obſtitit ne pra compe ſed in illo lius oratorie *obſtiterit: arm* ſe ita defen *minibus*, *no.* gendum, *ob* to poſt, *pro* quo liquet r Erfurtenſi re poſui etiam q

Qui multit cus: ſed, ut ut illa duo v *verſus eum*, u *nullum jus con* *multitudine co* *beret: actiones* armatis homi

Multitudine limine tectoq lo prohibuerit

Quid ergo ? Prior interrog Cicero utitur ita eſt, ſi tibi quid ad hæc r jectionem qua loco ſubjecta mus. Sed po non ...

habitura eſt. Cum animi penderem, libros veteres conſului. nihil adjumenti. In uno tantum poſt illa verba, *Hoc quam habet vim?* inane ſpatium non longum relictum erat ex quo deſiderari nonnulla facile ſum ſuſpicatus, cum etiam proxima particula *ut* ſimiliter abeſſet. Deſiderari autem interdicti verba grandioribus olim conſcripta literis exiſtimavi, eoque magis, quod in vetuſtis codicibus animadvertebam, quæ literis grandioribus ſcribenda eſſent, notis fere omnia exarata eſſe, & præciſis verbis atque inchoatis. ut cum ita ſcriptum interdictum librarius animadverteret, neque eas notas intelligeret, qua tum plerique ignorantia atque adeo negligentia præditi erant, conſulto prætermiſerit. quod ipſum in hac eadem rurſus oratione factum eſt, in illa ſcilicet lacuna, quæ aſteriſco notata eſt infra, & Verrina IV. Verr. V. & alibi frequenter. Meo igitur judicio tale quippiam prætermiſſum eſt. *Quid ergo? hoc quam habet vim? Unde vi tu illum dejeciſti, eo tu illum reſtituas. nam ut illa res, &c.* Ut poſt *aſpirare* poſſim, non interrogandi, ſed membri nota ponatur, nondum videlicet abſoluta, ſed pendente adhuc ſententia: & illa verba, *Qui hoc ab illo differt?* ſic exponamus, quaſi diceret, ſi maxime res illæ duo facto inter ſe differrent, ac diſſiderent, tamen cur in eo diſcreparent, ut in altera æquum ſit reſtitui, in altera minime. *Hottom.* *Hoc, quam habet vim?*] Non dubium eſt, quin poſt hæc, *hoc quam habet vim?* quippiam deſit. quid deſit, quæritur. Hottomannus hoc deeſſe putat: UNDE *tu illum dejeciſti, eo tu illum reſtituas.* ego illud ſupra poſitum, EJECI *ego te armatis hominibus, non dejeci.* ſententia eſt aperta. hoc, nempe quod dicis, *ejeci ego te, non dejeci:* quam habet vim? an eam vim habet, ut illæ duæ res differre aliquid inter ſe videantur, utrum tum armis expellar, cum intravero, pedemque aliquo intulero, an antequam ingrediar, mihi ab armatis hominibus occurratur, & obviam eatur, ne poſſim intrare? proinde quaſi dicat, nihil differre debet, utrum mihi jam ingreſſo vis afferatur, ut exeam: an ingredi volenti obſtetur, ne ingrediar. Malim autem hæc verba, quæ deſiderari me ſuſpicari dixi, poni poſt, *hoc*, ut ita legatur, *hoc, ejeci te, non dejeci, quam habet vim?* Præterea illa, *aliquid aliqua ex parte*, mihi ſuſpecta ſunt, exiſtimoque vel, *aliquid*, vel, *aliqua ex parte*, eſſe delendum. Nam tantundem valet, *aliquid differre*, quantum, *aliqua ex parte differre.* Lambinus. *Quid ergo? hoc quam habet vim, ut illa res aliquid aliqua ex parte differre videatur, utrum*] In libris Caroli Stephani erat impreſſum *ut hic* valde mendoſe ſcilicet. Hottomannus quod in libro veteri deerat particula *ut*, in illo ſpatio inani putabat deeſſe verba interdicti. Lambinus explet his quinque verbis, *ejeci ego te, non dejeci.* Ego quia nullum vidi librum, in quo particula *ut* deeſſet, in quo ve ſpatium inane ullum appareret; contra detrahenda potius quædam conjicio. Primum illud, *aliqua ex parte*: vel ut eſt in aliis etiam mendoſius, *cum aliqua ex parte*, plane eſt totum ſupervacaneum interpretamentum vocis *aliquid.* Deinde hæc duo *illa res* nullius item uſus hic ſunt. Nam vox *utrum* abſque illis explet abunde ſententiam. Adde quod in libris impreſſis a Badio olim, & poſtea a Colinæo & in Victorianis pro *illa res* erat *iſta re*; ut pro hoc, *iſta re*, totidem, nec valde diſſimilibus literis legendum videatur *in jure* hoc modo, *Quid ergo? hoc quam habet vim? ut in jure aliquid differre videatur, utrum pedem cum intulero, atque in poſſeſſionem veſtigium fecero, tum expellar, atque dejiciar, an cum eadem vi*, &c. In jure autem hic dicitur, ut in hac ipſa pagina, *Id leve in jure civili judicabitur?* plura exempla videas infra ad illa verba *ſic venire*; pro quibus ego item reſtituo, *ſic in jure.* P. Faber. Nihil ego cenſeo omiſſum eſſe. Sententia eſt, quod eſt hujus defenſionis firmamentum, quod argumentum? quomodo & cui unquam probabis differre, ſi vim reſpicies, *ejici* & *dejici?* Grævius.

Quam habet vim?] *Vis* hic notionem ſignificat. Pro Balbo: *Adjunctum eſt in fœdere, majeſtatem populi Romani comiter conſervent. Id habet hanc vim, ut ſit ille in fœdere inferior.* Cic. XI ad fam. ad

[redacted]

non tenetur. Quid ita? Quod vis Caecinae facta non eſt. Dici in hac cauſa poteſt, ubi arma fuerint, ubi coacta hominum multitudo, ubi inſtructi, & certis locis cum ferro homines collocati, ubi minae, pericula, terroresque mortis, ibi vim non fuiſſe? Nemo, inquit, occiſus eſt, neque ſaucius. Quid ais? cum de poſſeſſionis controverſia, & de privatorum hominum contentione juris loquamur, tu vim negabis eſſe factam, ſi caedes & occiſio facta non erit? Ego exercitus maximos ſaepe pulſos & fugatos eſſe dico terrore ipſo impetuque hoſtium, ſine cujuſquam non modo morte, verum etiam vulnere. Etenim, Recuperatores, non ea ſola vis eſt, quae

Quod vis Cæcina facta non eſt] Quippe qui non poſſidebat. hoc enim eſt Æbutii cauſæ firmamentum: ut infra oſtendam. Scribit autem Labeo, *eum qui per vim poſſeſſionem ſuam retinuit, vi non poſſidere* l. 1. D. de vi & vi arm. Quare hæc minime Æbutii defenſio probatur, ut in poſſeſſione retinenda non videatur eſſe vis facta. ſi, qui non poſſidebat, pro- [redacted]

cunde jubet, aut prohibet accedere. Petrus Faber.

De poſſeſſionis controverſia] Vter poſſideat, an tu poſſidere debeas. *Paſſer.*

De privatorum hominum contentione juris] De juris diſceptatione. Cic. pro Quintio: *Quod niſi res ex Publicio narrata Quintio eſt, non tam cito res in contentionem veniſſet.* Pro M. Cæl. *Res mi-* [redacted]

ad corpus noſtrum vitamque pervenit, ſed etiam
:o major ea, quae, periculo mortis injecto, for-
ine animum perterritum loco ſaepe, & certo de
ı demovet. Itaque ſaucii ſaepe homines, cum
ɔore debilitantur, animo tamen non cedunt,
ne-

hiccorrigendum quam infra, u-
:tur. *Cui periculum mortis ſit inje-*
ant alibi, *Injicere metum, inji-*
vrem & ſimilia. *P. Faber.* Vide
ı, 4. inſtitut. *Paſſerat.*

adcorpus noſtrum vitamque perve-
Quæ corpori vitæque infertur. In
ad Brutum: *Ad liberos qui nihil*
unt, pœna parentum pervenit. Vi-
: corpus conjungit etiam 1 de off.
itam corpuſque tueantur. Idem.

midine animum perterritum] Cic.
Facit etiam neceſſitas fidem, qua
animis, tum a corporibus naſcitur.
& verberibus torti & in igne fatiga-
a dicunt ea videtur veritas ipſa di-
quæ a perturbatione animi ſunt,
cupiditate, iracundia, metu, ne-
is vim habent, afferunt auctoritatem
m. Formido 4 Tuſcul. definitur
permanens. *Idem.*

ſæpe, & certo de ſtatu demovet]
et eſt in pluribus libris; quod
a, vel magis diſturbare adverſa-
gnificet; utrumque eſt commo-
In lib. 1. de Officiis Proverbium,
u dejici, idem eſt. *ſtatum* autem
etiam στάσιν Græci; quod no-
ſurpatum a Rhetoribus Græcis &
ı ſæpe, maxime autem in Parti-
us & in Topicis. Illos ipſos qui
rent, teſtantur Hermogenes &
lianus, unde ductum id eſſet,
viſſe. Docuerat autem Æſchines
ıtione contra Cteſiphontem his
, ὥσπερ ἂν ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀ-
ὁρᾶτε [illegible] πύκτας περὶ τῆς στάσεως
ἀλλήλοις διαγωνιζομένους, οὕτω &
[illegible] τὴν ἡμέραν ὑπὲρ τῆς πόλεως
ι τῆς τάξεως αὐτοὺς τοῦ λόγου μά-
Interpres quoque vetus Hermo-
στάσιν apud Rhetores ait eſſe,
[illegible] συνίστανται. Sed in verbis
nis ubi eſt περὶ τῆς τάξεως corrigo
), & in priore parte collationis
περὶ τῆς στάσεως, & ſic auctor eſt Quintilianus in lib. III. cap. VI. legiſſe veteres, qui venit περὶ τῆς στάσεως τοῦ λόγου, de ipſo cauſæ ſtatu, χῶρον vocat Homerus in ſingulari certamine Paridis & Menelai lib. III. Iliadis, ubi vetus interpres ad illa verba, χῶρον μὲν πρῶτον διεμέτρεον. annotat. ἀναγκαίως διεμέτρουν πᾶν τὸ χωρίον ἐν ᾧ ἔμελλον μονομαχήσειν, ὥστε μὴ μόνον τὸν διὰ τῶν ὅπλων ἡττηθέντα νενικῆσθαι, ἀλλὰ τὸν ἀπολείποντα τὸ ἀποδεδειγμένον χωρίον. ὅπερ γίνεται & ἐπὶ τῶν ἀθλητῶν. Sic apud Plautum. *In ſtatu ſtat ſenex.* paratus videlicet ad pugnam. Sic Q. Claudius apud Gellium in lib. IX. cap. XIII. cum deſcribit certamen illud nobile Manlii cum Gallo, *Manlius animo magis quam arte confiſus ſcutum ſcuto percuſſit, atque ſtatum Galli conturbavit. Dum ſe Gallus iterum eodem pacto conſtituere ſtudet, Manlius iterum ſcutum ſcuto percutit, atque iterum de loco hominem dejicit.* Hic quidem ſtatum, ut illi, interpretatur locum; & res tota cujusmodi ſit, ex illo planiſſimum eſt: dixi pluribus; quod ſciebam fore, ut & ratione verbi ſic exquirenda, & hiſtoria iſta, valde delectari quis queat. *P. Fab.* *De ſtatu* eſt ſua ſede dejicit, & firmitudine ac ratione. Laberius: *movere potuit in juventa de ſtatu.* Mox: *ut facile labefecit loco.* Horat. *mente quatit ſolida.* Cic. Parad. *Voluptas quo major eſt, eo magis mentem ex ſua ſede & ſtatu dimovet.* Virgil. *Caſuque animum concuſſus amici.* Catull. *Externata mente.* Paſſeratius.

Cum corpore debilitantur, animo tamen non cedunt] Quamvis grave vulnus acceperunt, vim tamen & fortitudinem retinent. Si vis eſſet tantum in corpore debilitato, corpore cederent omnes urgenti. At contra. Igitur vis omnis in animo eſt. *Corpore debilitati*

 ut

haec ubi conceduntur eſſe facta, ibi vis facta negabi-
16 tur? At vero hoc quidem jam vetus eſt, & majorum exemplo multis in rebus uſitatum: cum ad vim faciundam veniretur, ſi quos armatos quamvis procul conſpexiſſent, ut ſtatim teſtificati diſcederent, optime ſponſionem facere poſſent, ni adverſus edictum praetoris vis facta eſſet. Itane vero? ſcire eſſe armatos ſatis eſt, ut vim factam probes: in manus eorum incidere,

non

Iam vetus eſt & multorum exemplo multis in rebus uſitatum] Sic I de orat. *Vetus & uſitata exceptio.* Ius autem eo certius, quo antiquius, unde hæc antiquitatis mentio, ut ſupra de eo jure, quod conſtitutum a majoribus, conſervatum uſque ad hoc. Et jus vetus & uſitatum pertinet ad mores. Iure autem fieri videtur, quod fit exemplo. in IV ad fam. *Paſſerat.*

Cum ad vim faciendam veniretur] Ex conventu, *ut vis fieret moribus.* de quo ſupra. *Hottom.* *Ad vim*] Ad conſtitutum juris experiendi gratia ex conventu, ut ſuperius loquitur. *Paſſerat.*

tur, qui teſtificandi alicujus negotii cauſſa tabulas obſignari curabat. VI Verrina: *Ipſe in tabulas refert, obſignat ſignis amicorum providens homo, ut contra hoc crimen, ſi quando opus eſſet, hac teſtificatione uteretur.* Pro Quintio: *Neceſſarios rogat, ut ad tabulam Sextiam ſibi adſint hora ſecunda. Veniunt frequentes. Teſtificantur iſti P. Quintium non ſtitiſſe, & ſe ſtitiſſe. tabula maxima ſignis hominum nobilium conſignata.* Ad hunc mosem alludit Ovid. IV de Ponto:

Confiteor, teſtere licet, ſignate Quirites.
Nec opus eſt legum viribus, ipſe loquor. Paſſerat.

ıon eſt ſatis? adſpectus armatorum ad vim probandam ralebit, incurſus & impetus non valebit? qui abierit, facilius ſibi vim factam probabit, quam qui effugerit? At ego hoc dico: ſi, ut primo in caſtello Caecinae dixit Aebutius, ſe homines coegiſſe & armaſſe, neque illum, ſi eo acceſſiſſet, abiturum, ſtatim Caecina diſceſſiſſet, dubitare vos non debuiſſe, quin Caecinae acta vis eſſet. ſi vero, ſimulac procul conſpexit armatos, receſſiſſet, eo minus dubitaretis. omnis enim vis eſt, quae periculo aut decedere nos alicunde cogit, aut prohibet accedere. Quod ſi aliter ſtatuetis, videte, ne hoc vos ſtatuatis, qui vivus diſceſſerit, ei vim non eſſe factam: ne hoc omnibus in poſſeſſionum controverſiis praeſcribatis, ut confligendum ſibi, & ar-

Adſpectus armatorum] Si armatos quamvis procul conſpexeris, ut confirmemus vim factam. *Paſſerat.*

Qui abierit, facilius ſibi vim factam] Qui diſceſſerit, conſpectis procul armatis. *Idem.*

Quam qui effugerit] Qui ægre fuga ſalutem quæſierit. *Abire* ſine periculo, *fugere* cum periculo. *Idem.*

Si ut primo] Nihil corrigendum hic fuit; non enim particula *ut* ita jungebatur cum *primo*, ut ſignificaret *ut primum*, quod valet *ſimul ac primum*; ſed ſic dicitur, ut a Plauto in Bacchidibus, *Nam dudum primo, ut dixeram noſtro ſeni mendacium.* Itaque hic ſit ordo directus, *ut Æbutius primo*, &c. P. Faber.

Abiturum] Auferetur aliorum manibus. *Paſſerat.*

Quin Cæcinæ facta vis eſſet] Quia nimis libertatem imminuit, quæ poteſtas eſt vivendi ut velis. Vis eſt neceſſitas impoſita, contraria voluntati. At in l. *metus* §. *Denique.* D. *quod metus cauſſa:* Si quis audit, quod quis cum armis veniebat, diſceſſit, neque agit unde vi, neque quod metus cauſſa, ait Ulpianus ex Pomponio & Labeone. Diſtingue, audito an fama tantum, an ex ipſo adverſario, ut hic. *Idem.*

Eo minus dubitaretis] Quia certius eſt vidiſſe, quam audiviſſe. *Idem.*

Periculo aut decedere] Metu mortis perterritos fugere. *Decedere, accedere* antitheta, ut in orat. pro Cluentio: *An ut de cauſſa ejus nihil decederet, periculum novum accederet?* Idem.

Vis eſt, qua periculo aut decedere nos alicunde jubet, aut prohibet accedere] Vides, ut Lambinus corrigat? Tutius puto ἔκλειψιν illam ἐξ ἀναλόγου ſtatuere hic uſurpari. Quid enim dicamus apud Terent. in illis, *Qui vidiſſe eum diceret exeuntem, aut introeuntem ad amicam,* aut in illis, *In ludum ducere & reducere,* aut apud Maronem, *Nec jam amplius armis, Sed votis precibuſque jubent expoſcere pacem.* Aliiſque exemplis, de quibus ad hunc locum nos Servius admonuit. Apud Græcos Alexander Rhetor ejuſmodi ἔκλειψιν obſervarat in verbis Demoſthenis, μικρὰ δ' οὐδενὶ, οὐδὲ μεμνῆσθαι. Et Euſtathius apud Homerum in illis, σῖτον ἔδοντες, aliiſque in locis prope infinitis. *P. Faber.* Lambinus in margine corrigebat, *aut aliquo prohibet accedere.* & ſic ait, v. c.

Quod ſi aliter ſtatuetis] Si judicetis vim non eſſe in prohibendo. *Paſſer.*

Praſcribatis] Conſtituatis. Superius: *Quemadmodum jus ſuum proſequatur alteri praſcribere.* Idem.

Qui

qui non acceſſerit, id quaeritur. demoveri enim & depelli de loco neceſſe eſt eum, qui dejiciatur. id autem accidere ei qui poteſt, qui omnino in eo loco, unde ſe dejectum eſſe dicit, numquam fuit? Quod ſi fuiſſet, & ex eo loco metu permotus fugiſſet, cum armatos vidiſſet, diceresne eſſe dejectum? Opinor. An tu, qui tam diligenter & tam callide verbis controverſias, non aequitate dijudicas: & jura non utilitate communi, ſed literis exprimis: poteriſne dicere, dejectum eſſe eum, qui tactus non erit? Quid? detruſum dices? nam eo verbo antea praetores in hoc interdicto uti ſolebant. Quid ais? poteſtne detrudi quiſquam, qui non attingitur? nonne, ſi verbum ſequi volumus, hoc intelligamus neceſſe eſt, eum detrudi, cui manus afferantur? ne-

Quid ſi fuiſſet, & ex eo] Alii, *Quid ſi fuiſſet*, &c. quod magis arridet. *Hott.*

Quid ſi fuiſſet] Sic teſtatur Hottomannus eſſe in aliis libris; id probabilius longe eſt, eſtque oratio ſic repetita interrogatione acrior & fortior. *P. Faber.*

perſcrutari. Vlpianus l. ſi fidejuſſor D. mandati bonæ fidei, *non convenit de apicibus juris diſceptare.* Idem.

Non utilitate communi] Æquitas conſtituta omnibus, qui ſunt ejuſdem civitatis, ad res ſuas obtinendas. Ita

neceſſe eſt, inquam, ſi ad verbum rem volumus attingere, neminem ſtatu detruſum, qui non adhibita vi, manu demotus, & actus praeceps intelligatur. Dejectus vero qui poteſt eſſe quiſquam, niſi in inferiorem locum de ſuperiore motus? poteſt pulſus, fugatus, ejectus denique: illud vero nullo modo poteſt, dejectus eſſe quiſquam, non modo qui tactus non ſit, ſed ne aequo quidem & plano loco.

Si ad verbum rem volumus attingere] *Aſtringere*, magis placeret. ut Verr. VI. *Quis hic eſt, qui ad ſtatuam adſtrictus eſt*. Hottom. *Si ad verbum rem volumus attingere*] Hottomannus & Lambinus verbum *attingere* mendoſum hic putant; Ego non puto. explicat vel adeo repetit ſuperius illud Cicero, *Si verbum ſequi volumus*, quod eiſdem verbis expreſſit ex Theaeteto Platonis, λόγον μὴ καὶ ῥήματι μὴ δίωκε. Ad formulam, qua hic utitur, magis accedit Timonis illud de Megaricis Philoſophis apud Diogenem in Stilpone, τὴν δ' ἀρετὴν παρὰ γράμμα διώκοντας κατέτριβον. Iam verbo *attingere*, ut id quidem interpretatur Donatus apud Terentium, qui id dicit multo minus eſſe quam *tangere*; & Cicero ipſe, qui id alibi cum *perſtringere* conjuncte poſuit, non potuit hic uſurpari commodius. Non enim levius rem attingere, perſtringereve poſſumus, quam ſi, ut infra dicetur, *Verba conſectamur, rem cujus verba ſunt, non conſideramus*. Ad verbum autem dicit eadem formula, qua etiam lib. 2. de oratore, *Verbi ad litteram immutati ſimilitudo*. Id explicat ibidem ſic, *Quod habet parvam verbi immutationem, quod in littera poſitum Graeci vocant παρονομασίαν*. Res nota. *P. Faber*. *Si ad verbum rem volumus attingere*] Vox *attingere* a gloſſa mihi addita videtur. Guilielmius tuetur vulgatum, illo Plauti Mercatore: *Quae nihil attingunt ad rem, neque ſunt uſui*. Gruter. Lego cum Hottomanno *adſtringere*. Nam Fab. VII, 4: *Eſt enim ſervitus ad certa ſe verba adſtringendi vis*. Paſſerat.

Neminem ſtatui detruſum] Sic emendavi, cum mendoſe legeretur in libris impreſſis, *neminem ſtatu*. conjecturam meam adjuvit vetus codex, in quo ſcriptum eſt, *ſtatin. ſtatin.* enim, factum ex, *ſtatui*. ſupra autem proxime, ubi legitur, *attingere*, placet mihi idem, quod Hottomanno, ut legatur *adſtringere*, ſeu, ut aliis videtur, *adjungere*. Omnino, *attingere*, mendoſum eſſe arbitror. *Lambinus*. *Statu detruſum*] Statu detruſum pro *de ſtatu detruſum*, non dicatur inuſitate magis, quam dicitur apud Maronem, *Superiſque Iovem detrudere regnis*. Verum quia non dejectum de ſtatu ſolum qualis eſt ille pugilum, qualisve obſervatus eſt ſupra in certamine Galli & Torquati Manlii, ex A. Gell. lib. 9. c. 13. ſed omnino pulſum, & fugatum diſſeruit pluribus, ubi ſtatus mentio facta nuſquam eſt, veram hic eſſe Lambini emendationem arbitror. *P. Faber*. Superius dixit *demoveri de ſtatu*, ſed ibi refertur ad animum. Durum autem eſt interpretari de loco, ubi quis ſtet. quare *ſtatui* legendum. *Paſſerat*. Muretus legebat *neminem ſtatuere detruſum*.

Manu demotus] Telum quoque & gladium comprehendit. ut 1 de offic. *Manu cum hoſte confligere*. Virgil. *Oppida capta multa manu*. Proprie III de offic. *Qui ſtadium currunt, eum qui cum certant, ſupplantare aut manu depellere non debet*. Paſſerat.

De ſuperiore motus] Pulſus, ut *moveri ex agro* XIII ad fam. & ſæpe *moveri ſenatu*. & *movere tribu* 2 de orat. *Idem*.

Ejectus] Eſſe, vel videri. *Idem*.

Ne aequo quidem & plano loco] Vbi deſcendere nemo poteſt. Panig. *In locis illa naturalia ſpectantur, maritimi, an*

loco. Quid ergo? hoc interdictum putamus eorum eſſe cauſa compoſitum, qui ſe praecipitatos ex locis ſuperioribus dicerent? eos enim vere poſſumus dicere eſſe
18 dejectos. An non, cum voluntas, & conſilium, & ſententia interdicti intelligatur, impudentiam ſummam, aut ſtultitiam ſingularem putabimus, in verborum errore verſari: rem, & cauſam, & utilitatem communem non relinquere ſolum, ſed etiam prodere? An hoc dubium eſt, quin neque verborum tanta copia ſit, non modo in noſtra lingua, quae dicitur eſſe inops: ſed ne in alia quidem ulla, res ut omnes ſuis certis ac propriis vocabulis nominentur? neque vero quidquam opus ſit verbis, cum ea res, cujus cauſa verba quaeſita ſint,

remoti, plani, an montoſi, leves an aſperi, ſalubres an peſtilentes, opaci an aprici. In Rullum: *Capua planiſſimo in loco explicata.* Vnde apud I C. *de plano cognoſcere*, cui opponitur *de loco ſuperiore*, hoc eſt, pro tribunali. Ad Appium 3 ad fam. *Multi ſermones de te a me habiti*

In verborum errore verſari] Verba captare, quorum anceps & dubia plerumque ſignificatio nos fallit. *Idem.*

Vtilitatem communem] Quæ æquitate continetur. lib. 2 de leg. *Conſtat ad ſalutem civium, civitatumque incolumitatem, vitamque hominum & quie-*

ſint, intelligatur? Quae lex, quod ſenatuſconſultum, quod magiſtratus edictum, quod foedus, aut pactio, quod, ut ad privatas res redeam, teſtamentum, quae judicia, aut ſtipulationes, aut pacti & conventi formula non infirmari ac convelli poteſt, ſi ad verba rem deflectere velimus: conſilium autem eorum, qui ſcripſerunt, & rationem, & auctoritatem relinquamus? Sermo

Quae lex, quod Senatuſconſultum, quod magiſtratus edictum] In Topic. ubi agit de partitione: *Ius civile eſt in legibus, S C. rebus judicatis, juriſperitorum auctoritate, edictis magiſtratuum, more, aequitate conſtituta.* Edictum magiſtratus eſt, quod *proponit magiſtratus antequam jus reddat, ut ſcirent cives, quod jus de quaque re, quiſque dicturus eſſet* l. 2. §. 5. de orig. juris. *Paſſerat.*

Quod foedus aut pactio] *Pactiones publicas* modo dixit, quae fiunt cum hoſtibus, ut induciarum, unde reddendis captivis. quam *conventionem publicam* Vlpianus appellat in l. conventionem, D. de pactis. *Hottom.* Orat. poſt red. ad Quir. *Pactiones, foedera, reconciliationes.* Pro Sex. *Pacto jam foedere provinciarum.* 1 de orat. *Iura ſacrorum, foedera, pactiones, cauſſa imperii tenenda.* *Pactio* eſt, Vlp. l. 1 de pactis, *eſt duorum pluriumve in idem placitum conſenſus.* Paſſerat.

Vt ad privatas res redeam] Nam illa ſuperiora publici juris ſunt. Cicero in Partit. *Scriptorum publicum aliud, aliud privatum. Publicum, ut lex, S C. foedus. Privatum tabula* (hoc nomine teſtamentum ſignificat) *pactio, conventio, ſtipulatio.* Idem.

Quae judicia aut ſtipulationes] *Iudicia* judiciorum formulas, quae a Praetore praeſcribebantur. Nam judicia pro contractibus interpretari nulla ratio eſt. *Hottom.* *Iudicia*] Inter privatos. Topic. *Privata judicia maximarum rerum in I C. poteſtate.* Paſſerat.

Stipulationes] Verborum obligationes. vide l. 5. D. de verborum obligatione. *Idem.*

Aut pacti & conventi formula] Sic Cicero appellare ſolet, quos *contractus* Iuriſconſulti nominant. qua tota de re diximus abunde in Diſput. de pact. *Hottom.* *Aut pacti & conventi formula*] Nihil mutandum hic fuit; utroque enim modo & ſine copula, & cum copula hoc recte dicitur. Vidi in veteribus gloſſis, *pactum & conventum*; ut apud Senecam Controverſiarum lib. 9. Controverſia 3. *Pacta conventaque legibus facta ſint.* Et ſic alibi idem copulam hic addidit. Et apud Iuven. ſat. 6.

Conventum tamen & pactum & ſponſalia noſtra
Tempeſtate paras:

ubi recte corrigi nihil poteſt. Sine copula autem, *pactum conventum*, ſaepius dicitur, quam ut exemplis egeat. *P. Fab.* Conventum verbum generale ad omnia pertinet, quibus tranſigendi, negotiique gerendi cauſſa conſentiunt, qui inter ſe agunt. l. 1. D. de pactis. Addit *& conventi*, quod pacta quaedam ex legibus obſervantur, quaedam ex conventu tantum. II ad Herenn. Et VI ad Attic. *Pompejus ex pacto & conventu a me diſceſſerat.* Conventionis alia legitima eſt, alia juris gentium, teſte Vlpiano l. juris gentium D. de pactis. Hic pactum eſt legitimum conventum juris gentium. Formula pacti & conventi, ut VII ad fam. *Vbi illa formula fiduciae inter bonos bene agier.* 1 de orat. *Cantor formularum.* &, *tot ſtipulationum & judiciorum formulae.* Paſſerat.

Infirmari & convelli] Labefactari & tolli funditus. *Idem.* Erfurt. *ac convelli*, vulgo *aut*.

Si ad verba rem deflectere] Si rem cogere, ut verbis ſerviat. *Paſſerat.*

Rationem & auctoritatem relinquamus] Mentem & ſententiam ſpernamus. *Idem.*

mo mehercule & familiaris, & quotidianus non cohaerebit, ſi verba inter nos aucupabimur. denique imperium domeſticum nullum erit, ſi ſervulis hoc noſtris conceſſerimus, ut ad verba nobis obediant: non ad id, quod ex verbis intelligi poſſit, obtemperent. Exemplis nunc uti videlicet mihi neceſſe eſt harum rerum omnium? non occurrit unicuique veſtrum aliud alii in omni genere exemplum, quod teſtimonio ſit, non ex verbis aptum pendere jus, ſed verba ſervire hominum conſiliis & auctoritatibus? Ornate & copioſe L. Craſſus, homo longe eloquentiſſimus, paullo ante quam nos in forum venimus, judicio centumvirali hanc ſententiam defendit, & facile, cum contra eum prudentiſſimus homo Q. Mucius diceret, probavit omnibus, M'. Cu-

Non cohaerebit] Sæpius abrumpetur, vel a nobis ipſis, vel ab aliis, dum verba reprehenduntur. Pro Cluentio: *Vix diſerti adoleſcentis cohaerebat oratio*. Paſſer.

Si verba inter nos aucupabimur] Captabimus. Pro Cluentio, *aucuparetu-*

Non ex verbis aptum pendere jus] Hæc eſt ſcriptura Pall. hæc Turing. & veritatis ejus veſtigium etiam num hæret in olim cuſis; in quibus *actum*. vulgata ſubſtituit *totum*, ignoratione vocis alterius, quo tamen uſus lib. 1. Officio-

Curium, qui heres inſtitutus eſſet ita, mortuo poſtu-
ilio: cum filius non modo non mortuus, ſed ne natus
em eſſet, heredem eſſe oportere. Quid? verbis ſatis
cautum erat? minime. quae res igitur valuit? volun-
quae ſi tacitis nobis intelligi poſſet, verbis omnino
uteremur. quia non poteſt, verba reperta ſunt,
quae impedirent, ſed quae indicarent voluntatem.
uſum & auctoritatem fundi jubet eſſe biennium. 19
At

berls inſtitutus eſſet] Heres ſe-
i in Top. I C. heres ſubſtitutus.
inſtitutus quoque dicitur, qui
s non eſt, ſed ſolum nuncupatus.
ered. inſtituend. *Paſſerat.*
atus quidem eſſet] In decem men-
Idem.
is ſatis hoc cautum erat] Satis di-
x ſcriptum. II de Invent. *Lex di-
perſcripta eſſe demonſtrabit, ita
unaquaque de re.* Idem.
res igitur valuit? voluntas] Ob-
illam cauſſam per Craſſum,
habita ratio ſententiæ potius,
ſcripti. *Idem.*
citis nobis intelligi poſſet] Id refe-
n ad ſuperius exemplum de mor-
tatore, vel de eo quod plerum-
ſa in I Catil. *Quid expectas aucto-
loquentem, quorum voluntatem
perſpexiſti.* Ibid. *Cum tacent,*
t. Catull. *nequaquam tacitum cu-
nat.* Idem.
*uſum & auctoritatem fundi jubet
nnium*] Budæus locum ſic expla-
d eſt biennio fundum uſucapi. Aſ-
eruditiſſimo viro, & omnium
a ætate fuerunt, mea quidem o-
e, diligentiſſimo. Quare ſen-
n meam teſtatus, verendum,
, non erit ne quid pudore meo
ervantia, qua ſemper ſummi viri
itatem ſingulariter colui, alie-
aciam, ſi quæ mihi in mentem
nt, hujuſce loci ſententiam ac-
s perpendenti, breviter expo-
primum igitur ut *auctoritatis* vo-
uſucapionem intelligimus, quem-
dum quidem ipſe voluit, tametſi
onio in eam rem utatur non ad-
modum idoneo, prius illud verbum *uſus* quorſum pertineat, conſideremus. Cui namque probari poterit ita loquutum fuiſſe Ciceronem, ut diceret, *Biennium eſſe uſum & uſucapionem fundi?* quid enim illo dicendi genere inſolentius, ne dicam ineptius. Quod ſi huic quoque vocabulo eandem vim ac ſignificationem tribuamus, qualis illa tandem enuntiatio, aut quæ ſub illa ſententia ſubjecta eſt? *Biennium eſt uſucapio fundi:* vel illa, *Vſucapio fundi eſt biennium.* Quod ſi tamen hoc exponamus modo? *Lex jubet uſum eſſe*, id eſt durare biennium. Primum nova locutio, *uſus eſto biennium:* pro *biennis.* deinde abſurda ſententia, *uſus & auctoritas eſto biennium.* Quod enim? an auctoritas, id eſt jus uſucapione comparatum biennio circumſcriptum eſt? Nam *auctoritatis* verbo jus illud intelligitur, quo rem aliquam jure civili acquiſitam, noſtram eſſe affirmamus. ut cum in lege Atinia ſcriptum eſt, *Si quid ſurreptum erit, ejus rei æterna auctoritas eſto:* hæc, opinor, ſententia ſub illis verbis ſubjecta eſt, *In rem furtivam jus domini æternum eſſe, neque ulla alterius quamvis diuturna poſſeſſione labefactari poſſe.* & illud in officiorum primo, *Adverſus hoſtem æterna auctoritas eſto:* id eſt, ut ne peregrinus civis Romani bona quantumvis diuturna uſu acquirere & uſucapere poſſit: ſed jus dominii integrum & inviolatum ſemper permaneat. Scævola ſimiliter in l. ultima D. de pig. act. *Cum controverſia de latitudine ei moveretur, quod aliàs probare non poterat, petiit a creditore, ut inſtrumentum a ſe traditum auctoritatis exhiberet.* Ex

quibus locis, & aliis præterea innumeris hanc eſſe hujus legis, de qua meminit Cicero, ſententiam exiſtimamus, ut cum aliarum rerum uſus annuus auctoritatem, id eſt jus dominii bona fide poſſidenti afferat, fundi nonniſi biennis uſus afferre poſſit. ut mihi quidem hoc in loco non *biennium*, ſed *biennem* potius legendum eſſe videatur, & in illo Topicorum perſimili, *biennis*: quaſi in lege ſcriptum hoc modo fuiſſet, *Vſus, auctoritas fundi, biennis eſto. Cæterarum rerum, annuus eſto.* Quorum verborum ſenſus hic eſt apertiſſimus: Vſus biennis eſto auctoritas fundi cæterarum rerum, annuus. ut ſi quæratur, quod jus ſit in eam rem poſſeſſori: &, ut modo loquimur, quis titulus: reſpondere poſſit, quia bona fide annum aut biennium ea re uſus ſit, quam conjecturam Venuleji verba confirmant, qui *auctoritatis* verbo, pro jure ex uſucapione quæſito, perſpicue uſus eſt in l. ult. D. de evictionibus, *Si alienam rem mihi tradideris, & eandem pro derelicto habuero, amitti auctoritatem placet*: Et Ciceronis paulo infra, *Aquæ ductus, hauſtus, iter, actus, a patre: ſed rata auctoritas harum rerum omnium a jure civili ſumitur.* Et item in orat. pro do- *num & biennis* comparare atque opponere videtur. ut Plinius lib. 11. cap. 12. *Vtpote*, inquit, *cum quidam annui & bienni ſpatio duraverint.* Quæ quamvis ita ſeſe habeant, nihil tamen affirmare volumus, ſed aſſenſionem noſtram ſuſtinebimus, dum alii majoris auctoritatis viri conjecturam hanc noſtram bona aliqua & probabili ratione aut confirment, aut repudient. Nos diſputandi finem faciemus, ſi unum illud addiderimus, non videri abſurdam oportere verborum implicationem, qua uſum eſſe Tullium ſuſpicamur, cum ſic diceret, *Lex uſum, auctoritatem fundi jubet eſſe, biennium.* quod videlicet *legis* verborum notiſſimum ordinem ſequeretur, in qua, ut diximus, ſcriptum hoc modo fuiſſe arbitramur, *Vſus, auctoritas fundi, biennis eſto. Cæterarum rerum, annuus eſto.* Ac de hoc quidem verbo *auctoritas*, quæ ſit ipſius origo ac notatio, paulo ſupra in hanc ipſam orationem explicabimus: itemque in Fragment. XII tab. *Hottomann.*

Lex uſum & auctoritatem fundi] Lege, quæ annotavimus ad ſimilem locum in Topicis. *Lambinus.*

Lex uſum & auctoritatem fundi jubet eſſe biennium] *Vſum & auctoritatem*, cum copula dicit hic;

At utimur eodem jure in aedibus, quae in lege non appellantur. Si via ſit immunita, jubet, qua velit, agere jumentum. poteſt hoc ex verbis intelligi, licere, ſi via ſit in Brutiis immunita, agere, ſi velit, jumentum

prædiorum ruſticorum, dicat. *Via conſtitui vel latior octo pedibus, vel anguſtior poteſt: ut tamen eam latitudinem habeat, qua vehiculum ire poteſt.* Gellius explicat in lib. 20. cap. 1. In lege item XII tabb. *Iumentum quoque*, inquit, *non id ſolum ſignificat, quod nunc dicitur, ſed vectabulum etiam, quod adjunctis pecoribus trahebatur, veteres noſtri jumentum a jungendo dixerunt.* P. Faber. Vſus eſt jus poſſeſſionis quæſitum, quod exprimit auctoritas. Apud Feſtum Ælius Gallus definit poſſeſſionem uſum agri aut ædificii. Horat. *Quadam, ſi credis conſulto, mancipat uſus.* Plautus: *Pugnis uſu feciſti tuam.* An *uſus & auctoritas* eſt ἓν διὰ δυοῖν pro uſus (genitivo caſu) auctoritas. Orat. pro Cæl. *Iure auctoritatis tenere.* Paſſerat. In omnibus libris tam editis quam ſcriptis, quot & ipſe & alii viderunt, legitur *uſum & auctoritatem fundi.* Perperam ſane, ut jam viderunt docti viri. Recte in aliis Ciceronis locis, quæ laudat Hottomannus, ſcribitur ſine copula, idque ratio evincit. Non hic eſt ordo verborum hujus legis: *uſus fundi biennium auctoritas eſt*, hoc eſt uſus ſeu uſura fundi per biennium parit jus poſſeſſionis legitimæ. Vſus non eſt uſucapio, ut alibi nonnunquam, ſed ipſa utendi facultas, & poteſtas, Ciceroni aliter uſura dicitur, ut in Tuſculana I: *Natura dedit uſuram vitæ, tanquam pecuniæ, nulla præſtituta die.* *Vſus biennium* eſt utentes per biennium, ſi quis utitur fundo duos annos, ut in VII ad famil. *Annos multos nihil aliud commentaris*; per annos multos. Et ad Attic. VIII, 14: *Neque Romæ quicquam auditur novi, nec in his locis, quæ a Brundiſio abſunt propius, quam tu, biduum, aut triduum.* An non omnium eſt, in ore, *annos tres*; *biennium afuit?* Vides igitur concidere emendationem Hottomanni, explicationem Fabri & Paſſeratii, qui retinent connectendi particulam. *Auctoritas* eſt evictio, ſive potius id quod actionem parit, pro evictione, ut erudite docuit Salmaſius de uſuris, & dein ipſa actio evictionis, denique quod acquiritur actione illa jus poſſeſſionis, id quod male negat Salmaſius in loco laudato. Hæc pluribus confirmarem, niſi eſſet res liquida. Clariſſime quoque patet, biennium pertinere ad τὸ *uſum*, non ad auctoritatem ex iis, quæ apud Ciceronem in Topicis hæc verba, *quoniam uſus auctoritas fundi biennium eſt* ſequuntur, *& ſunt ceterarum omnium, quarum annuus eſt uſus*, hoc eſt, mobilium, quibus annum tantum ſumus uſi, auctoritas eſt. *Gravius.*

Vtimur eodem jure in ædibus] Rationem exponit in Topicis, ſupra dicto loco. *Hottom.*

Quæ in lege non appellantur] Quarum in lege non fit mentio. *Idem.* Lex 12 tabularum, dicitur lex κατ' ἐξοχὴν. In Topicis: *Lex aſſiduo aſſiduum vindicem eſſe jubet.* Paſſerat.

Si via ſit immunita] Via eſt jus eundi, agendi, ambulandi. l. 1. *de ſervit. præd. ruſtic.* In porrectum octo pedes, in amfractu & flexu ſedecim. l. 8. ibid. & Varro VI de L. L. ubi legis 12 tabb. meminit. *Munire viam* dixit Paullus l. Qui vias D. de damn. inf. *Qui vias publicas muniunt, ſine damno vicinorum id facere debent.* Munitio viarum Iavolen. *l. qui muneris D. de mun. & hon.* Idem.

Qua velit] Is cui ſervitus debetur. *Hottom.*

Si via ſit in Brutiis immunita] *Brutii*, Italiæ populi, ad fretum Siculum ſiti. *Tuſculum* vero oppidum proxime urbem: atque, ut Strabo ſcribit *in ipſius urbis conſpectu*. Ejus ager *Tuſculanus*: in quo, ut alibi diximus, Romani cives villas habebant amœniſſimas. in his M. Scaurus, M. Cicero, Q. Hortenſius,

tum per M. Scauri Tuſculanum. Actio eſt in auctorem praeſentem his verbis, QVANDOQVIDEM TE IN IVRE CONSPICIO. Hac actione Appius ille Caecus uti non poſſet, ſi tam vere homines verba conſectarentur, ut

ſius, L. Lucullus, & alii quam multi. Porro autem qui viam, hoc eſt ſervitutem debet, munire viam debet munitamque & paratam præbere. Quod ſi non fecerit, tum ei, cui ſervitus debetur, lex XII tab. poteſtatem facit, qua velit jumentum, quod vehiculum trahit, agere. Senſus ergo eſt apertiſſimus, ſi verba, inquit, ſequeremur, quæ poteſtatem faciunt, ut qua velit is cui ſervitus debetur, ſi via ubi illa debetur imminuta eſt, jumentum agat: agere liceret vel per amœniſſimum quemvis agrum, qualis eſt ager M. Scauri: quam ille graviſſimam contumeliam ſibi factam interpretaretur. cum agro illo ſuo nihil neque jucundius neque ſuavius quicquam habeat. Cum autem id lex dicit, de ejus ſolius agro ſentit, qui ſervitutem viæ debebat, quam non muniverat. *Hottom.*

Actio eſt in actorem præſentem his ver- ὀρθῶς, δικαίως. Sic in 1. epiſt. lib. 1. ad Atticum: *Quid verius quam in judicium venire, qui ob rem judicandam pecuniam acceperit?* Et Virg. lib. 12. Æneid.

——— me verius unum
Pro nobis fœdus luere, & decernere ferro.

Servius hic, ut Priſcianus in lib. 18. *verius* interpretatur *juſtius*; ut in aliis locis apud Ciceronem, & alios, *verum* pro *juſto* tam ſæpe dicitur, ut merito dicat idem Priſcianus, *Noſtri quoque verum pro juſto, & juſtum pro vero frequenter dicunt.* P. Faber. Recepi *auctorem*, quod miror repudiaſſe Gruterum. Sic enim legitur in MSS. Erfurt. & Francii, in Mediolanenſi antiquiſſima, Aſcenſii & Cratandri editionibus. & ſic legi jubet ratio, ut docuit Hottomannus & Faber. *Grævius.*

In jure] *Ius* pro loco ubi jus dicitur. *l. Ius D. de juſt. & jur.* Vnde *in jus vocare*,

ut rem, cujus cauſa verba ſunt, non conſiderarent. Teſtamento ſi recitatus heres eſſet pupillus Cornelius, iſque jam annos XX haberet; vobis interpretibus amitteret hereditatem. Veniunt in mentem mihi permulta: vobis plura, certo ſcio. verum ne nimium multa complectamur, atque ab eo, quod propoſitum eſt, longius aberret oratio: hoc, ipſum interdictum, de quo agitur, conſideremus. Intelligitis enim in eo ipſo, ſi in verbis jus conſtituamus, omnem utilitatem nos hujus interdicti, dum verſuti & callidi volumus eſſe, amiſſuros. VNDE TV, AVT FAMILIA, AVT PROCVRATOR TVVS. Si me villicus tuus ſolus dejeciſſet, non familia dejeciſſet, ut opinor, ſed aliquis de familia. Recte igitur diceres te reſtituiſſe? quippe.

Quam rem, cujus cauſa verba ſunt, non conſiderarent] Inſolens locutio: cujus ſimilem non memini me legiſſe: *Quam non conſiderarent.* pro *ut non conſiderarent.* Hottom. Leg. *ut* pro *quam* vid. not. praeced.

Pupillus Cornelius] Cum teſtamenti ſcripti tempore pupillus eſſet, adeundae haereditatis tempore pubes eſſet. *Hott.*

Teſtamento ſi recitatus eſſet heres pupillus Cornelius] Hoc nomen exempli cauſa puto uſurpari ſolitum a Iuriſconſultis, qui fortaſſis ad *legem Corneliam de Teſtamentis* exempla illa accommodarent, ut in lege 33. *De acquirenda & amittenda poſſeſſione.* Et in lege 7. *Pro emptore.* Et in lege 49. *De uſufructu*, ut mittam alia. Alibi *Attius* & *Titius* etiam proverbio celebrati ſunt. *Idem Attii, quod Titii*, ut etiam *Titius* & *Sejus* apud Iuvenalem, & apud Plutarchum. Non eſt igitur error in nomine, ſed in his, *Iſque jam annos XX haberet, vobis interpretibus amitteret hereditatem.* Gravis error eſt in numeri notis. Quis enim pupillum annos XX natum appellaverit? Pupillus a tutela liberatur ſimul ac pubes eſſe incipit. Incipere autem ab annis 14 docet Iuſtinianus, & Iuriſconſulti, & Feſtus, & alii. Quoniam igitur, quam ſit haec iniqua interpretatio, quantum poteſt, auget; lego *annos XV haberet*, quod hic annus primus eſt, ut illi omnes auctores ſunt, quos memoravi, ex quo impubes eſſe deſiit. Id erit igitur, *iſque anno uno plus haberet*, oſtenderetque quanto major iniquitas illa futura ſit; error autem eo facilior, quod literam *v*, dimidiatam eſſe *X*, etiam veteres prodiderunt. *P. Faber.*

Amitteret hereditatem] Quippe qui pupillus non eſſet, utpote non impubes. nam pubertatis primus annus, quartuſdecimus. *Hottom.*

Intelligitis enim] Alii *intelligetis.* & ſic emenda. *Idem.* Sic ſane Franc. MS. & Erfurt. qui & paullo poſt *dum callidi volumus eſſe.*

Vtilitatem hujus interdicti] Supra ſaepius utilitatem communem de aequitate dixit. Superius: *Iura non utilitate communi, ſed litteris exprimi.* Paullus l. jus D. de juſt. & jure: *Ius ſecundo modo dicitur, quod omnibus in civitate eſt utile, ut jus civile.* Paſſerat.

Si me villicus tuus] Quia eſt villici rem domini poſſeſſionemque defendere, pro Cluentio. Eſt autem haec fictio ut adnotat Fab. v lib. cap. 10. Ficta exempla vocat in Topicis. *Idem.*

Recte igitur diceres te reſtituiſſe?] Notatur locus, cui ſimiles ſunt alii quam multi;

quippe. Quid enim facilius eſt, quam probari iis, qui Latine ſciant, in uno ſervulo familiae nomen non valere? Si vero ne habeas quidem ſervum, praeter eum, qui me dejecerit, clames videlicet, ſi habeo familiam, a familia mea fateor te eſſe dejectum. neque dubium eſt, quin, ſi ad rem judicandam verbo ducimur, non re, familiam intelligamus, quae conſtet ex ſervis pluribus, quin unus homo familia non ſit. verbum certe hoc non modo poſtulat, ſed etiam cogit. At vero ratio

multi: ex quibus verum eſſe intelligitur quod antea diximus ſponſionis verbis quibus quis *reſtituiſſe ſe dicit*, non factum ipſum comprehendi: hoc eſt, non facto ipſo ac revera dicere ſponſorem ſe reſtituiſſe. quippe qui nullo modo reſtituerit. nam hoc ipſo in loco qui reſtituiſſe ſe dicit, non reſtituit. & ſi hoc aliis verbis efferret, ſic diceret, *Reſtituere non debeo: quippe qui non dejecerim.* Sed quod magiſtratus imperio parere civem neceſſe eſt, uti hac illi oratione non licet, *Non reſtituam*, aut *reſtituere non debeo.* Quocirca reſtituiſſe

ſtatio §. familia, de verb. ſignif. Vnicus ſervus, inquit Vlpianus, *familiae appellatione non continetur; ne duo quidem familiam faciunt.* Paullus tamen lib. v. ſententiarum duos ſervos familiam facere reſpondet. & Vlpian. in *l.* 1. §. *familia D. de vi armata: Etiam ſi unus ſervus dejecerit familiam ait videri dejeciſſe.* Paſſerat. Cicero hoc loco docet quomodo hæc, quæ videntur ſibi eſſe adverſa, poſſint in concordiam redigi. Si nimirum propriam vocis ſignificationem reſpicias, familia non eſt villicus, aut ſervus, ſi ad mentem legis atten-

juris interdictique vis, & praetorum voluntas, & inum prudentium conſilium & auctoritas reſpuat : defenſionem, & pro nihilo putet. Quid ergo? 20 iomines Latine non loquuntur? immo vero tantum untur, quantum eſt ſatis ad intelligendam volunta- : cum ſibi hoc propoſuerint, ut, ſive me tu deje- ;, ſive tuorum quiſpiam, ſive ſervorum, ſive ami- m, ut ſervos non numero diſtinguant, ſed appel- uno familiae nomine: de liberis autem quiſquis eſt, pro-

o juris] Eſt mens legis; *interdicti*
interdicti ſententia, ut ſuperius:
rgo hoc, quam habet vim? quæ eſt
rei ſententia. *Prudentium*, eſt ju-
torum, ut ſuperius: *Q. Scævo-*
no prudentiſſimus. Conſilium & au-
t, ut ſuperius: *Neque prudentiæ*
que auctoritatis eſt ad ducere. Paſſe-

uat hanc defenſionem, & pro nihilo
In hanc rationem reſpondit Vl-
hoc modo in l. 1. §. dejeciſſe D.
k vi arm. *Familiæ autem appellatio*
continet. ſed quæritur, quem nume-
rvorum contineat: utrum plurium,
o duorum, vel trium. ſed verius
hoc interdicto, etiamſi unus ſervus
ecerit, familiam videri vi dejeciſſe.
m.
ine non loquuntur] An Oſce &
:? In III de orat. *Latine loqui*
ba ea efferre, quæ nemo jure repre-
. Interdum ſimpliciter & vere.
r. *Latine ſcitote me, non accuſato-*
ui. VII Phil. *Gladiatorem appello,*
t interdum M. Antonius gladiator
ri ſolet, ſed ut appellant, qui plane
tine loquuntur. VII ad famil. *Re-*
more loqui & commendare. I ad Att.
najorum. Paſſerat.
tum loquuntur, quantum eſt ſatis
lligendum] Brevitati ſerviunt ſine
itate. II de orat. *Brevitas eſt cum*
e eſt verborum, quantum ſat eſt. Id.
s ſibi hoc propoſuerint, ut me reſti-
ſive tu dejeceris, &c.] Præclare a
ic locus reſtitutus eſt, ope veteris
is, cum in libris vulgatis verbum,
reſtituas, deſideraretur: pronomen, *me*, eſſet loco ſuo motum, & in alieno poſitum, in quo ſic legitur: *cum ſibi hoc propoſuerint, ut me reſtituas, ſive tu dejeceris*, &c. Lambin. *Cum ſibi hoc propoſuerint, ut*] Locum corruptum liberius, ut mihi videtur, corrigit vir doctus. Particula *ut* inculcata videtur poſt *propoſuerint*; ex illius verbi duabus literis ultimis ob ſimilitudinem, ut ſæpe fit: quia *ut*, quod huic verbo redditur, poſitum inferius eſt ante nomen *ſervos*: aut certe dictum fuerit eadem forma quam notavi in Lucullo in his verbis, *ut Calliphontem ſequar*, & quæ ſequuntur. Cætera hic conſtant. Et paulo poſt, *non quo* recte dicitur, ut a Terentio in Eunucho, *Non Pol quo quemquam plus amem*, &c. Et ſic ſæpe alibi, ubi corrigi quicquam eſt nefas. Neque magis corrigendum paulo poſt, *an tuus colonus*: recte enim reſpondet illi *utrum*, quod præcedit, *utrum me tuus procurator*. Neque præterea quicquam in hac tota pagina mutandum eſſe video. *P. Faber.* *Cum hoc ſibi propoſuerint, ut ſive me tu &c.*] Quæ Lambinus heic inferciit, non inveni in Pall. & puto nuſpiam gentium ſcripta. *Gruterus.* *Vt* non eſt delendum, ut cenſet Faber, ſed interdum geminatur, quamvis ſententia non deſideret. ut ſuperius: *Cum majores noſtri tanta diligentia prudentiaque fuerint, ut omnia omnium non modo tantarum rerum, ſed etiam tenuiſſimarum jura ſtatuerint, perſecutique ſint, ut hoc genus unum, vel maxime prætermitterent.* Grævius.

Qui

procuratoris nomine appelletur: non quo omnes ſint, aut appellentur procuratores, qui negotii noſtri aliquid gerant: ſed in hac re, cognita ſententia interdicti, verba ſubtiliter exquiri omnia noluerunt. Non enim alia cauſa eſt aequitatis in uno ſervo, & in pluribus: non alia ratio juris in hoc genere duntaxat, utrum me tuus procurator dejecerit, is qui legitime procurator dicitur omnium rerum ejus, qui in Italia non ſit, abſitve reip. cauſa, quaſi quidam paene dominus, hoc eſt, alieni juris vicarius: an tuus colonus, aut vicinus, aut cliens, aut libertus, aut quivis, qui illam

Qui negotii aliquid gerant] Procurator tamen in *D. de procur.* definitur, qui aliena negotia domini mandatu adminiſtrat, & ſæpe pro negotiorum geſtore accipitur, ut in *l. Qui hominem* §. *ſubponet* D. de ſolut. & in l. *ſi quis offerenti* eod. tit. *Paſſerat.*

Sed in hac re cognita verba ſubtiliter exquiri omnia noluerunt] Excludere nolui vocem *ſubtiliter* repertam in Pal. ſec. & Turingico. facit enim mire ad ſenten-

me, eſt vere, proprie. In Bruto: *Illa oratorum propria & quaſi legitima opera.* 11 de offic. *Cum juſto & legitimo hoſte bellum gerere.* Idem *legitimæ nuptiæ*, Terent. *vera.* Paſſerat.

Ejus qui in Italia non ſit] Nam qui, ut ſæpe ante diximus, præſentis negotium ſuſcipiebat, *cognitor* dicebatur. & ita ſcripſiſſe arbitramur Aſconium: tametſi verbum *abſentis* deſit ut alibi oſtendimus ex Feſto Pompeio: & hic lo-

illam vim dejectionemque tuo rogatu, aut tuo nomine fecerit. Quare, ſi ad eum reſtituendum, qui vi dejectus eſt, eandem vim habet aequitatis ratio, ea intellecta, certe nihil ad rem pertinet, quae verborum vis ſit ac nominum. Tam reſtitues, ſi tuus me libertus dejecerit, nulli tuo praepoſitus negotio, quam ſi procurator dejecerit: non quo omnes ſint procuratores, qui aliquid noſtri negotii gerunt, ſed quod in hac re quaeri nihil attinet. Tam reſtitues, ſi unus ſervulus, quam ſi familia dejecerit univerſa, non quo idem ſit ſervulus unus, quod familia, verum quia non quibus verbis quidque dicatur quaeritur, ſed quae res agatur. Etiam ut jam longius a verbo recedamus, ab aequitate ne tantulum quidem; ſi tuus ſervus nullus fuerit, ſed omnes alieni ac mercenarii, tamen & ipſi tuae familiae genere, & nomine continebuntur.
Perge porro hoc idem interdictum ſequi, hominibus 21
coactis. Neminem coegeris: ipſi convenerint ſua ſponte. certe cogit is, qui congregat homines & convocat. coacti ſunt ii, qui ab aliquo ſunt unum in locum congregati. Si non modo convocati non ſunt, ſed ne convenerunt

Dejectionemque fecerit] Pro dejecerit. Sic *emptionem facere* pro emere. & *gratulationem* IV ad Attic. *facere mutationem veſtis* pro Sext. *Paſſerat.*

Si tuus me libertus dejecerit, nulli tuo praepoſitus negotio] Modo vel mandato tuo id fecerit, vel ratum habueris. *Rectius enim*, ait Vlpianus, *dicitur ratihibitionem in maleficio mandato comparari* l. 1. §. dejeciſſe, & l. 3. §. cum procurator, D. de vi & vi arm. *Hottom.*

Si unus ſervulus] Idem in l. 1. §. dejeciſſe. *Sed verius eſt, in hoc interdicto, etiamſi unus ſervus me dejecerit, familiam videri dejeciſſe.* Idem.

Quam ſi familia dejecerit] Erf. *quam ſi familia fecerit:* paullo poſt idem: *etiamſi ut jam longius.* *ut* poſſet deleri, aut, ſi retinetur, accipitur pro *licet*. inferius reſcripſi ex eodem libro, *tua familia genere & nomine*, cum in editis ſit *tua familia & genere & nomine*. Graev.

Non quo idem ſit ſervulus unus] Dictionem *unus* admovi auctoritate codicis jam laudati Turing. *Gruterus.*

Quia non quibus verbis quidque dicatur quaeritur, ſed qua res agatur] Non eſt de nominibus, ſed de rebus in judicio diſceptandum. *Paſſerat.*

Omnes alieni ac mercenarii] Idem, *Si filiusfam. vel mercenarius vi dejecerit, utile interdictum competit.* Hottomannus.

Tua familia genere & nomine] Familiae genus duplex liberorum & ſervorum: *Nomen* autem ad duos refertur, ut ſervus Titii me dejecit, & ſervus illa familia eſt. Vel *genus* eſt ſervorum tuorum ac alienorum, *nomen* ut tui quoque alieni intelligantur. *Paſſerat.*

Perge porro hoc idem interdictum ſequi] Perſequere recta reliqua, ſervato ordinem. Plaut. Amph. *nunc pergam exequi.* In Aſin. *Perge porro maledicere.* Idem.

Nec

runt quidem: ſed ii modo fuerunt, qui etiam antea, non, vis ſit fieret, verum colendi aut paſcendi cauſa eſſe in agro conſueverant: defendes, homines coactos non fuiſſe: & verbo quidem ſuperabis, me ipſo judice: re autem ne conſiſtes quidem ullo judice. Vim enim multitudinis reſtitui voluerunt, non ſolum convocatae multitudinis: ſed, quia plerumque, ubi multitudine opus eſt, homines cogi ſolent, ideo de coactis compoſitum interdictum eſt: quod, etiam ſi verbo differre videbitur, re tamen erit unum, & omnibus in cauſis idem valebit, in quibus perſpicitur una atque eadem cauſa aequitatis. Armatiſve. Quid dicemus? armatos, ſi Latine loqui volumus, quos appellare vere poſſumus? opinor eos, qui ſcutis teliſque parati ornatique ſunt. Quid igitur? ſi glebis, aut ſaxis, aut fuſtibus aliquem de fundo praecipitem egeris: juſſuſque ſis, quem hominibus armatis dejeceris, reſtituere, reſtituiſſe te dices? Verba ſi valent; ſi cauſae non ratione, ſed vocibus ponderantur, me auctore dicito, vin-

[redacted]

quae de terra ipſi tollerent : non eſſe arma ceſpites, neque glebas: non fuiſſe armatos eos qui praetereuntes ramum defringerent arboris: arma eſſe ſuis nominibus, alia ad tegendum, alia ad nocendum: quae qui non habuerint, eos inermes fuiſſe vinces. Verum ſiquidem erit armorum judicium, tum iſta dicito. juris judicium cum erit & aequitatis, cave in iſta tam frigida, tam jejuna calumnia deliteſcas. non enim reperies quemquam judicem, aut Recuperatorem, qui, tanquam ſi arma militis inſpiciunda ſint, ita probet armatum: ſed perinde valebit, quaſi ornatiſſimi fuerint, ſi re-

ſcilicet adverſario, & contradicendum. Matius ad Ciceronem: *Deinde patriæ amicitiam præponendam eſſe, quaſi jam vicerint, obitum ejus reip. fuiſſe utilem.* Pro Cluentio: *Vince virum bonum fuiſſe Oppianicum.* Virg. *Verbis ea vincere magnum quam ſit*, probare, & exprimere. Lucret. lib. v. *docere & vincere verbis.* Idem: *Quod quidem vinco fieri, nunc eſſe docebo.* Paſſerat.

Qui prætereuntes ramum defringerent arboris] Obiter. I Verr. *Quaſi prateriens ſatisfaciam univerſis.* In Bruto: *Uno adſpecta & quaſi præteriens.* Ramus antiquorum arma. Lucret. lib. v:

Arma antiqua manus, ungues, dentesque fuerunt
Et lapides & tum ſylvarum fragmina rami.

Propert. *Mænalium ramum* dixit pro clava, & telo. *Idem.*

Alia ad tegendum, alia ad nocendum] Ad tegendum, galea, lorica, ſcutum, ocrea, nobis defenſionis, ad nocendum, haſta, gladius, nobis offenſionis. *Idem.*

Siquidem erit armorum judicium] Si de armis diſceptabitur, ut inter milites. Hinc ſtatim: *Tanquam ſi arma militis inſpiciunda ſint.* Idem.

Iuris judicium cum erit & æquitatis] Cum de jure & æquitate quæretur. *Idem.*

In iſta tam frigida, tam jejuna calumnia deliteſcas] Tam languida, tam inani defenſione fraudulenta tectus eſſe velis, ut Teucer ſub Ajacis clypeo. II de orat. *frigida, ridicula.* Sic Græcis ψυχρὸν & ψυχρολογεῖν, ut apud Plutarch. Cic. ad Q. Fratr. *Tantum fuit frigus in ſermone, ut Appius nos coactus ſit dimittere.* Contra Ennius: *Enni poeta ſalve, qui mortalibus verſus propinas flammeos medullitus.* Iejunus eſt inanis Cic. II ad fam. 18: *Iejunus animus & inanis malevolentia.* & X: *Iejunus homo.* II de orat. *Iejunitas bonarum artium.* Virgil.

Nam jejuna quidem clivoſi glarea ruris.

Hoc eſt, ſicca, & ſterilis, vulgo macilenta dicimus: *Deliteſcere* eſt defendi, tegi. In Lucullo: *Arceſilaum ait in eorum auctoritate deliteſcere, qui negant quicquam ſieri poſſe, cum ipſe totam philoſophiam evertat.* Supra, *ut tantum facinus in una littera latuiſſe viderat.* Infra: *invenero verbum unum, ubi deliteſcam.* Idem.

Ita probet armatum] Spectet, æſtimet, exploret. Ut Verr. *probare triticum.* Sic *probare aurum, amicum.* Idem.

Sed perinde valebit, quaſi ornatiſſimi fuerint] In hanc ſententiam Ulpianus in l. 3. ſic ſcribit: *Armis dejectum, quomodo accipimus? Arma ſunt omnia tela: hoc eſt, & fuſtes & lapides, non ſolum gladii, haſta, & framea, id eſt romphea plane & ſi unus vel alter fuſtes vel gladium ra-*

reperientur ita parati fuiſſe, ut vim vitae, aut corpori
22 potuerint afferre. Atque ut magis intelligas, quam verba nihil valeant: Si tu ſolus, aut quivis unus cum ſcuto, cum gladio impetum in me feciſſes, atque ego ita dejectus eſſem, auderesne dicere, interdictum eſſe de armatis hominibus, hic autem hominem armatum unum fuiſſe? Non, opinor, tam impudens eſſes. Atqui vide, ne multo nunc ſis impudentior. nam tum quidem omnes mortales implorare poſſes, quod homines in tuo negotio Latine loqui obliviſcerentur; quod inermes armati judicarentur: quod, cum interdictum eſſet de pluribus commiſſa res eſſet ab uno; unus homo plures eſſe homines judicarentur. Verum in his cauſis non verba veniunt in judicium, ſed ea res, cujus cauſa verba haec in

tenuit, armis poſſeſſor dejectus videtur plus dicitur. Etſi inermes venerunt, ſi in ipſa contrectatione, qui inermes venerant, eo proceſſerunt, ut fuſtes aut lapides ſumerent: vis erit armata. Qui armati venerunt, etſi non armis uſi ſunt ad dejicien-

ſtra Erfurt. *Latine obliviſcerentur.* ut ſupra cap. 19. *Latine ſcire*, & alibi *Graece doctus*. In eod. cod. ſtatim *inermi* pro *inermes*. Graevius.

Quod armatus armati judicarentur] Sic eſt ſine dubio legendum. haec enim

in interdictum conjecta ſunt. Vim, quae ad caput & ad vitam pertinet, reſtitui ſine ulla exceptione voluerunt. Ea fit plerumque per homines coactos armatosque: quae ſi alio conſilio, eodem periculo facta ſit, eodem jure eſſe voluerunt. Non enim major eſt injuria, ſi tua familia, quam ſi tuus villicus: non, ſi tui ſervi, quam ſi alieni, ac mercenarii: non, ſi tuus procurator, quam ſi vicinus, aut libertus tuus: non, ſi coactis hominibus, quam ſi voluntariis, aut etiam aſſiduis, ac domeſticis: non, ſi armatis, quam ſi inermibus, qui vim haberent armatorum ad nocendum: non, ſi pluribus, quam ſi uno armato. Quibus enim rebus plerumque vis fit, ejuſmodi hae res appellantur interdicto. ſi per alias res eadem facta vis eſt ea, tametſi verbis interdicti non concluditur, tamen ſententia juris atque auctoritate retinetur. Venio nunc ad illud 23
tuum: Non dejeci, ſi non ſivi accedere. Puto te ipſum, Piſo,

In interdictum conjecta] Collata, incluſa. Ad Attic. *Conjeci id proœmium in eum librum, quem tibi miſi.* In Parad. *Illa, qua vix Stoici probant, conjeci in communes locos.* Et VII ad Attic. *Plurima conjeci in epiſtolam.* I de Invent. *Quam legem eiſdem prope verbis noſtri decemviri in decimam tabulam conjecerunt.* Paſſerat.

Vim, qua ad caput, & ad vitam pertinet, reſtitui ſine ulla exceptione voluerunt] *Exceptionem* ſignificat, quemadmodum ſupra demonſtravimus, *adſcriptionem* quæ interdicto ſubjicitur, *Cum qui dejectus eſſet poſſideret* Hottom. *Sine ulla exceptione.* Non addita illa formula: *Extra qua ſin non poſſidebat*, qui dejectus. Supra: *Prætor ſine ulla exceptione interdixit.* Paſſerat.

Qua ſi alio conſilio, eodem periculo facta ſit] Si ſua ſponte, non tua voluntate colonus dejecerit, eodem periculo capitis, æque reſtitui voluerunt. *Idem.* *Qua* in Erfurt. non habetur.

Non enim major eſt injuria] Proprie. Nam injuria eſt, quæ aut pulſatione corpus, aut convitio aures, aut aliqua alia turpitudine vitam alterius violat, ut docet IV ad Herenn. *Paſſerat.*

Voluntariis, aut etiam aſſiduis] Qui ſponte conveniunt. Sup. *voluntarius amicus mulieris.* Vnde *voluntarii milites & volones.* *Aſſiduis* qui eo in loco eſſe conſueverunt colendi aut paſcendi cauſa. *Idem.*

Tametſi verbis interdicti non concluditur] Non continetur, non comprehenditur. *Idem.*

Sententia juris atque auctoritate retinetur] Vi & ratione æquitatis conſequitur. quin, ſi quis abſtrahere & avertere conetur, nihil proficiat. Vel *retinere* pro tenere, ut V Verr. *Sagitta pendebant ab humero, ſiniſtra manu retinebat arcum.* Idem.

Venio nunc ad illud tuum] Ad illam tuam defenſionem. *Illud τεχνικῶς* ut ſupra: *Illud vero nullo modo poteſt, dejectum eſſe.* Ad Attic. *Inhibere illud tuum.* Idem.

Non dejeci, ſi non ſivi accedere] Firmiſſima defenſio, ut ſupra oſtendi.

[redacted]

Piſo, perſpicere, quanto iſta ſit anguſtior iniquiorque defenſio, quam ſi illa uterere: Non fuerunt armati: cum fuſtibus & ſaxis fuerunt. Si mehercule mihi, non copioſo homini ad dicendum, optio detur, utrum malim defendere, non eſſe dejectum eum, cui vi & armis ingredienti ſit occurſum: an, armatos non fuiſſe eos, qui ſine ſcutis ac ſine ferro fuerint: omnino ad probandum utramque rem videam infirmam nugatoriamque eſſe: ad dicendum autem, in altera videar mihi aliquid reperire poſſe, non fuiſſe armatos eos, qui neque ferri quidquam, neque ſcutum ullum habuerint: hic vero haeream, ſi mihi defendendum ſit, eum, qui pulſus fugatuſque ſit, non eſſe dejectum. Atque illud in tota defenſione tua mihi maxime mirum videbatur, te dicere, juriſconſultorum auctoritati obtemperari non oportere. Quod

nam ſi ingreſſum dejeciſſet, omnino reſtitui oporteret. ut Paulus ſcribit in l. Fulcinius, eod. tit. & clarius poſtea Ciro infra ubi ſive poſſideat, ſive non

infirmam nugatoriamque eſſe] Ad vincendum, ad obtinendum cauſſam, videam utramque defenſionem parum valere, inanem plane & ridiculam eſſe.

[redacted]

Quod ego, tametſi non nunc primum, neque in hac cauſa ſolum audio, tamen admodum mirabar, abs te quam ob rem diceretur. nam ceteri tum ad iſtam hortationem decurrunt, cum ſe in cauſa putant habere aequum & bonum, quod defendant. ſi contra verbis & literis, &, ut

nus ſcribit) *indocti, ſæpe etiam ruſtici, judices dantur:* &, ut alibi teſtatur, *rure etiam plerumque arceſſerentur.* cujuſmodi tres iſti fortaſſe recuperatores fuerunt: quos Cicero, nunquam ſane valde honorifice appellavit. Iudices ergo iſtius generis, imperiti homines, fere ad Iuriſconſultos confugiebant, qui ſua eis reſponſa ſcripta dabant. Pomponius ſub tit. de Origine juris, *Ante tempora Auguſti publice reſpondendi jus non a Principibus dabatur: ſed qui fiduciam ſtudiorum ſuorum habebant, conſulentibus reſpondebant: neque reſponſa utique ſignata dabant, ſed plerumque judicibus ipſi ſcribebant aut teſtabantur: qui illos conſuluerant. Primus D. Auguſtus, ut major juris auctoritas haberetur, conſtituit ut ex auctoritate ejus reſponderent.* Porro autem ut totam Iuriſconſultorum rationem breviter explicemus, illud intelligi oportet *cum jus* (ut idem Quintilianus ſcribit) *aliud certum eſſet, nimirum quod ſcripto aut moribus conſtaret: aliud dubium, quod æquitatis regula examinandum eſſet,* Iuriſconſultos in hoc uno genere reſponſa dediſſe, juſque conſtituiſſe. *Iuris autem omnis quæſtio,* ut idem alibi oſtendit, *aut verborum proprietate, aut æqui diſputatione, aut voluntatis conjectura continebatur.* veluti cum in hac cauſa quæreretur, an *dejecti verbo* etiam is, qui prohibitus eſſet accedere, contineatur, conſulti Iuriſperiti ſunt. Sed ad rem. Ex hac diſputatione facile eſt exiſtimare, Iuriſperitos a Cæcina conſultos, ejus cauſam probaſſe. quod etiam in peroratione oſtendit his verbis, *Auctoritatem ſapientiſſimorum hominum facere nobiſcum:* opinor, quod Cæcinam poſſeſſorem fuiſſe cum dejiceretur exiſtimarent. Scribit enim Paulus in l. Fulcinius, D. eod. *vi poſſideri, & ob eam cauſam interdictum competere, etiamſi non dominus (cum tamen poſſideret) vi dejectus eſſet.* Verum igitur Piſonem Æbutii patronum, ne illorum auctoritas judicibus errorem objiceret, hanc diſputationem inſtituiſſe, ut diceret, non ſemper Iuriſconſultorum reſponſa ſequi oportere. Quod contra Cicero callide & aſtute defendens, jus civile univerſum collaudat, & ejus auctoritatem confirmat. cum contra unam illius partem, eamque infirmam adverſarius diceret: ſed hoc ſcilicet habuit rationis, quod omnia jura civilia per Iuriſperitos deſcriberentur: ut in univerſo jure civili Iuriſperitorum nomen valere poſſe videatur. *Hottom.* *Auctoritati obtemperari non oportere* eſt I C. reſponſis non eſſe parendum. Sup. *conſilium prudentum & auctoritas.* Vide Iuſtin. lib. 1 Inſtitut. de reſponſis prudentum & auctoritate, quod jura condebant permiſſu Cæſaris. *Paſſer.*

Ad iſtam hortationem decurrunt] Nihil muto: ne hic quidem intelligit hortationem, qua illi videlicet hortentur judices, ut æquitatis non verborum rationem habere velint. Hoc facile. *P. Faber.* Legendum puto *rationem.* Idem pro Quinctio: *Dici vix poteſt, quam multa ſint, quæ reſpondeatis ante fieri oportere, quam ad hanc rationem extremam neceſſariam devenire M. Brutus.* *Decurrunt* ſe conferunt. Pro Quintio: *Ad extrema & inimiciſſima jura decurret.* Paſſerat. *Decurrunt*, tanquam ad ſacram ancoram. Vis verbi *decurrere* ſecretior minus vulgo nota, nec Paſſeratio ſatis perſpecta. Sicut Latinis *ſuccurrere* eſt opem ferre, ſic *decurrere* eſt opem implorare, apud Iuſtinum *decurre ad oraculum, ad Regem*, ut alibi notavi & declaravi pluribus. *Grævius.*

Se in ſua cauſſa putant habere æquum & bonum] Ius quod de ſummo jure remittit. *Paſſerat.*

[illegible] ſolent, ſummo jure contenditur: ſolent ejus- [illegible] iniquitati boni, & aequi nomen dignitatemque [illegible]. Tum illud, quod dicitur, ſive, nive, irrident: tum

[illegible] *ſummo jure contenditur* [illegible], [illegible] avimus in orat. pro [illegible]. Cicero 1 de offic. [illegible] *in wia a calumnia quæ* [illegible] *la & malitioſa ju* [illegible], *ex quo illud jus ſummum.* [illegible] *etiam eſt jam tritum* [illegible]. Terent. *Verum illud* [illegible], *jus ſummum, ſæpe ſumm*[illegible] Colum. lib. 1. *Jus* [illegible] *putabant ſummam crucem.* [illegible] *Si me non* [illegible] [illegible] *dubitaſſem* [illegible], [illegible] de ſolvenda dote Tullio- [illegible] *& æqui nomen digni*[illegible] [illegible], Iuri ſummo, quod [illegible] a, obtendere & contra [illegible] ſtatem. Poteſt eſſe [illegible] [illegible] grammatici loquuntur, *nomen dignitatemque*, pro nominis dignitatem. Nam in Lucullo ſic ſcribit: No-

ſtimat Hottomannus, [illegible] *linguæ nuncupaſſet.* cui dicto ille eſt non aſſentiri. eſt enim probabiliſſimum ac credibiliſſimum, hæc ipſa verba in hoc ſpatio fuiſſe ſcripta, & a librariis ſcriptoribus, vel quod majuſculis litteris eſſent perſcripta, vel quod notis eſſent ſignificata, eſſe prætermiſſa. Quod autem nonnulli ita conati ſunt explere, illud, quod dicitur, *ſummo jure*, ſatius fuerat, eos tacere. [illegible] *Tum illud quod dicitur* [illegible] Scio aliter ab aliis hanc lacunam [illegible] eſſe. Ant. Auguſtinus [illegible], ut eſt in aliquibus libris, corrigebat, [illegible] ex loco inferiori, in quo eſt: *Sed eæ* [illegible] *verborum* [illegible]. Sed ille locus proprius eſt hujus [illegible], hic communis omnium. Quare [illegible] Pantagathus ita legendum putabat: *Tum illud, quod dicitur, ſummo jure* [illegible] *rideat.* nam paullo ante dixit, *Et ut dici ſolet ſummo jure contenditur:* ut idem ſit hic, *quod dicitur*, & ſupra, *ut*

tum aucupia verborum, & literarum tendiculas in invidiam vocant: tum vociferantur, ex aequo & bono, non ex callido verſutoque jure rem judicari oportere: ſcriptum ſequi calumniatoris eſſe: boni judicis, voluntatem ſcriptoris auctoritatemque defendere. In iſta vero cauſa cum tu ſis is, qui te verbo literaque defendas: cum tuae ſint eae partes, Vnde dejectus es? an inde, quo pro-

in verbis interdicti; de qua re ſuperius dictum eſt; quod eorum reſponſum contra irriderent, qui jus non in verbis interdicti, ſed in æquitate ponerent: Etenim quod *in jure* dicit Bruto, exponenda cauſa Curii, hoc idem in lib. 1. de oratore dicit, *in ſcripto*, quod ibi *æquitati* opponitur. *In* utroque genere teſtatur in eodem Bruto Q. Mucium præſtitiſſe: *Qui*, inquit, *cum peracutus eſſet ad excogitandum quid in jure, aut in æquo verum eſſet, aut non eſſet*, &c. Quibus ex locis apparet Q. Mucium in cauſa Curii, quod in jure eſſet, id eſt, quod eſſet in ſcripto, atque in verbis teſtamenti defendiſſe. De qua cauſa hic etiam dicet pagina ſequenti, & quid *in jure* ſignificet, pluribus oſtenſurus eſt. Inferius etiam dicet, *in jure parum dejectum eſſe*, ut docebo, peſſime impreſſum eſt. Neque Vlpianus aliter loquitur in lege 45. *De ritu nuptiarum in eo jure quod dicit, invito patrono libertam, quæ ei nupta eſt, alii nubere non poſſe*, &c. P. Faber. *Quod dicitur*, SIVE, NIVE, *irrident*] Hæc eſt lectio Pall. duorum, item aliorum mſſ. ut dudum monuerunt Hottomannus, Manutius, ſed neuter ſeſe inde expediit: fecit Guilielmius; dudumque prodidit ad Aſinariam Plauti cap. 9. *Nibe* ſcriptum pro *Nive*, ἀρχαικῶς, ut mille locis in Pandectis Florent. reſpicit autem ad formulas ſponſionum, quarum initium, SI, SIVE, NI, NIVE. quod infinitis exemplis palam fecit Barnabas ille Briſſonius lib. v. de Formulis, qui conſulatur. *Gruterus*. Acute Guilielmius verum vidit. Sed cur retinetur antiqua ſcriptio corrupta *nibe*, (quæ quoque in Erfurt. eſt, in quo ſcribitur, *ſi venibe*) pro *nive*? Grævius.

Tum aucupia verborum, & litterarum tendiculas] Græce ſimiliter dicitur: ut apud Platonem in Thæteto. εἰ δὴ ὀνομάτων γε θήρας ἐπιδώσεις, διαλαβεῖν ἀλλήλων. Hottom. *Aucupia* ſunt Decipulæ, captatiunculæ; *litterarum tendiculæ* ſunt quaſi laquei, quos invidioſos reddere conantur. Super. *Sermo quotidianus non cohærebit, ſi verba inter nos aucupabimur.* 1 de orat. *Auceps formularum. Tendiculæ* meminit Non. in *tendere. Tendere inſidiari, decipere, dictum a tendicula.* Terent. Phorm. *Quia non rete accipitri tenditur neque milvo.* Horat. *rara tendit retia.* Paſſerat.

Non ex callido verſutoque jure] Non jure ſummo. Superius: *Dum verſuti & callidi volumus eſſe utilitatem interdicti amiſſuros.* Idem.

Voluntatem ſcriptoris auctoritatemque] Voluntatem teſtatoris, aut legiſlatoris ac ſententiam tueri. *Idem.*

Cum tu ſis is] Cic. in Top. *Neque enim tu is es, quem jus civile delectat.* 1 in Catilin. *Neque enim tu is es, Catilina, quem pudor a turpitudine revocet.* Idem.

Cum tua ſint ea partes] *Partes* dicuntur perſonarum, quæ comœdias agunt: ad quas hoc loco alludit: Et paulo poſt idem dicit aliis verbis. *Cum tua ſit hæc oratio.* nam *unde dejectus es, A. I. Q. P. E. A. E. N. dejectus:* verba ſunt Æbutii. Gallice ſimili metaphora dicimus, *le rolle que vous jouez.* Hottom. *Cum tuæ ſint partes*, cum tu id agendum ſuſceperis. *Paſſerat.*

Unde dejectus es? &c.] Hæc verba proferuntur ex perſona Æbutii, cum iis, quæ ſequuntur ibi, *fateor, me homines*, &c. uſque ad illa, *in illa defenſione*, &c. Lambinus.

24 Et hoc loco Scaevolam dixiſti cauſam
non tenuiſſe: quem ego antea commer
faceret, quod tu nunc, tametſi ille in ali
tu in nulla facis, tamen probaſſe nemi

Prohibitus es accedere] Erfurt. *cohibitus es accedere*. Pro Roſc. Amer. *Cohibent pugnare leges*. Sic edd. vett. pro quo recentiores *prohibebant*. Græv.

Ejectus, non dejectus] Libri veteres, *Ejectus es, non dejectus*. Et ſic emenda. *Hottom.*

Cum tua ſit hac oratio] Subauditur, *inquam*: ut ſit, *Cum inquam, ha tua ſint partes, atque oratio*. Idem.

Tibi mortem eſſe minitatum] Bis, in caſtello, & in fundo. *Paſſerat.* Erfurt. *minitatam*.

Fateor hoc interdicto Prætoris vindicari] *Violari* legebat Pantagathus pro *vindicari*. F. Vrſinus. Nihil muto. Sententia eſt, hoc interdictum Prætoris ulciſci vim, cum reſtitui jubet. *Grav.*

Vbi delitescam] Quo me tegam, & defendam, ut ſupra. *Paſſerat.*

Eos qui conſuluntur] Iuris peritos. *Hottom.* Cicero pro Quintio: *Si in re tua captionis aliquid vereris ad C. Aquilam, aut ad eorum aliquem, qui conſuluntur, te conferes.* Vnde & *Conſulti* dicuntur. Horat. *Si credis conſultu mancipat uſus*. Paſſerat.

Haberi oportere?] Lego ſine interro

cauſa teſte ten
Faber delevit
quæ, cum ne
quioribus hab
cui tam infeſt
terus? *Gravin*

Cauſſam apu
Cauſſam apu
rum non obtin
Vt accuſatori,
exilii pœna eſſe
non potuit, *ut*
committerum. P
tatem & ſaluto

Quem ego a
idem faceret]
Antea non com
falſum eſt, ut
pro *quod idem*
tueremus *cum i*

In aliqua cau
ſupra loquitur
propter teſtator
aliter de leg. 3:
verborum reced
feſtum eſt, *aliter*
§. *ſed ſi D. de*
dubia melius eſt

quia verbis oppugnare aequitatem videbatur. Cum id miror, te hoc in hac re, alieno tempore, & contra quam iſta cauſa poſtulaſſet, defendiſſe: tum illud vulgo in judiciis, & nonnumquam ab ingenioſis hominibus defendi, mihi mirum videri ſolet, nec juriſconſultis concedi, nec jus civile in cauſis ſemper valere oportere. Nam qui hoc diſputant, ſi id dicunt, non recte aliquid ſtatuere eos, qui conſulantur: non hoc debent dicere, juri civili, ſed hominibus ſtultis, obtemperari non oportere. ſin illos recte reſpondere concedunt, & aliter judicari dicunt oportere, male judicari oportere dicunt. neque enim fieri poteſt, ut aliud judicari de jure, aliud reſponderi oporteat: nec ut quiſquam juris numeretur peritus, qui id ſtatuat eſſe jus, quod non oporteat judicari. At eſt aliquando contra judicatum. Pri-

texitur. *Hottom.* *Probaſſe nemini* perſuaſiſſe nemini Scævolam, a ſcripto ſtandum eſſe. Supra: *Facile Craſſus probavit omnibus.* Paſſerat.

Alieno tempore] Intempeſtive, & *contra quam iſta cauſa poſtulaſſet.* adverſus cauſæ commoda. *Idem.*

Nec juriſconſultis concedi] Obtemperari. lib. 3 leg. *Parere jubet interceſſori, quo nihil præſtantius. Impediri enim bonam rem melius, quam concedi mala.* Idem.

Nec jus civile in cauſis ſemper valere oportere] *Ius* civile συνεκδοχικῶς (quod adhuc neminem animadvertiſſe valde miror) cum partem ejus unam ſignificet: nimirum *reſponſa prudentum.* nam jus civile dicitur, quod in legibus, ſenatuſconſultis, rebus judicatis, juriſperitorum auctoritate, edictis magiſtratuum, more, æquitate conſiſtit: ut ipſe ſcribit in Topicis. Sed Pomponius Iuriſconſultus in l. 2. D. de orig. juris, *jus illud quod ſine ſcripto in ſola prudentium interpretatione conſiſtit, proprie jus civile appellari* ſcribit, & generis nomen proprium ac peculiare ſibi facere. *Hott.*

Non hoc debent dicere juri civili] Hoc dicit, Iuriſperitorum reſponſis juris nomen, niſi cum æquitati conſentanea ſunt, non tribuitur. Aliter tamen ſenſiſſe videtur Paulus Iuriſconſultus ſub tit. de juſt. & jure. *Prætor*, inquit, *jus reddere dicitur, etiam cum inique decernit, relatione ſcilicet facta non ad id quod ita Prætor fecit, ſed ad illud quod Prætorem facere convenit.* Et profecto ita eſt, ut juris nomine, his quidem locis, non tam illa æqui verique regula intelligatur, quam vis a populo delata & permiſſa, cui ſua voluntate cives obtemperant. *Idem.* Hoc ſentit Cicero, juris nomen reſponſis prudentum non convenire, niſi cum recte reſponderint I C. *Paſſerat.*

Nec ut quiſquam juris numeretur peritus] Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. nam ut interdum fallatur, non tamen Iuriſconſulti nomen ac dignitatem amittit. *Iuriſconſultus autem*, ut eſt in libro de orat. 1. *dicitur, qui legum & conſuetudinis ejus, qua privati in civitate utuntur, & ad reſpondendum & ad agendum, & ad cavendum peritus eſt.* Hottom.

Quod non oporteat judicari] Secundum quod non oporteat pronunciari. *Paſſerat.*

Contra judicatum] Contra reſponſa prudentum. *Idem.*

Primum utrum recte, an perperam? ſi recte, id fuit jus, quod judicatum eſt. ſin aliter, non dubium eſt, utrum judices, an juriſconſulti vituperandi ſint. deinde ſi de jure vario quippiam judicatum eſt, non potius contra juriſconſultos ſtatuunt, ſi aliter pronuntiatum eſt, ac Mucio placuit, quam ex eorum auctoritate, ſi, ut Manilius ſtatuebat, ſic eſt judicatum. Etenim ipſe Craſſus non ita cauſam apud centumviros egit, ut contra juriſconſultos diceret: ſed ut hoc doceret, illud, quod Scaevola defendebat, non eſſe juris: & in eam rem non ſolum rationes afferret, ſed etiam Q. Mucio, ſocero ſuo, multiſque peritiſſimis hominibus auctoribus ute-

[illegible] *quod judicatum eſt*] Non [illegible] conſulti reſponderant. quare [illegible] jus civile judicatum non eſt. *[illegible] fuit jus* eo ſtandum, nec [illegible] poteſt. *Ius judicari*, ut vetus [illegible] divin. *Pars judicium judica-* [illegible] *inter deas tres.* Paſſerat.

[illegible] judices, an I C. vituperandi ſint] [illegible] judices accuſandos non I C. Idem.

iis, quæ prudentum auctoritate recepta & conſtituta ſunt, Paullus *l. Item D. de pactis.* Iulianus *l. eum de jure codicill.* Paullus *l. Viantius de Procur.* & alibi. Paſſerat.

Quam ex eorum auctoritate] Secundum illorum reſponſa. Supra: *Ex illa parte id dicit.* Idem.

Ut Manilius ſtatuebat] *M. Manilius* [redacted]

ıteretur. Nam qui jus civile contemnendum putat, 25
is vincula revellit non modo judiciorum, ſed etiam utilitatis vitaeque communis. qui autem interpretes juris vituperat, ſi imperitos juris eſſe dicit, de hominibus, non de jure civili detrahit. ſin peritis non putat eſſe obtemperandum, non homines laedit, ſed leges ac jura labefactat. Quod vobis venire in mentem profecto neceſſe eſt, nihil eſſe in civitate tam diligenter, quam jus civile, retinendum. etenim, hoc ſublato, nihil eſt, quare exploratum cuiquam poſſit eſſe, quid ſuum, aut quid alienum ſit: nihil eſt, quod aequabile inter omnes, at-

Quis jus civile contemnendum putat] Oratorie, cum de juris civilis particula, nimirum de Iuriſconſultorum reſponſis agatur, univerſi juris civilis laudationem inſtituit: quaſi de toto civili jure adverſarii detrahant. *Hottom.*

Is vincula revellit] Abrumpit, non diſſolvit. VI Verr. *Effringere fores & clauſtra revellere.* Pro Muræn. *effracta & revulſa janua.* Cic. III de fin. *hominum inter homines juris vincula eſſe putant.* Vide & lib. I legum. In Paradoxis: *jus & æquitas vincula ſunt civitatis.* Paſſer.

Vitaque communis] Societatis humanæ. Cic. I de offic. *Societas hominum inter ipſos & vitæ quaſi communitas.* I de divin. *Hæc jam communis vita explosit.* Idem.

Sed leges ac jura labefactat] Quorum illi ſunt interpretes populi conſenſu ac voluntate conſtituti. *Hottom.*

Quod vobis in mentem venire profecto neceſſe, nihil eſſe in civitate tam diligenter, quam jus civile retinendum] Sic eſt in libris impreſſis Badianis & Victorianis: In aliis, quos Hottomannus & Lambinus ſequuntur, pro *eſſe* eſt *enim*; neutrum cohæret: unicam *e* linea ſuperpoſita ſic *ē* ſcribebant pro *eſt*, ut geminam ſic *ee* pro *eſſe*. teſtatur Probus in notis. In illa varietate igitur nata e compendio ſcribendi lego, & diſtinguo. *Quod vobis in mentem venire profecto neceſſe eſt; Nihil eſt in civitate*, &c. Ordo verborum & ſententiæ eſt idem, a quo incipit prima Actio in Verrem. *Quod erat optandum judices*, &c. Aut in ſolenni formula precationum: *Quod bonum fauſtum felix fortunatumque ſit mihi magiſtratuique meo populo plebique Romanæ, L. Licinium Conſulem renuntio*, & iis ſimilia quibus hiſtoria referta eſt; quæ non magis corrigi debeant, quam in Andria Terentii, *Quod plerique omnes faciunt adoleſcentuli*, & quæ ſequuntur. Hæc vera ſententia eſt. *Petrus Faber.* Aſſentior Fabro, ſed libri omnes repugnant. *Grævius.*

Nihil in civitate tam diligenter, quam jus civile retinendum] Tanta cura adſervandum. V Verr. *religiones Deorum immortalium retinere.* Recte autem Cicero. Nam civitas nihil aliud eſt, quam cœtus hominum jure ſociatus. VI de Rep. & jus civile eſt æquitas conſtituta iis, qui ſunt ejuſdem civitatis ad res ſuas obtinendas. vid. lib. I de or. *Paſſer.*

Nihil eſt, quare exploratum] Certum. In X ad fam. in epiſtola Planci: *Omnia feci quare Lepido reſiſterem.* III de nat. Deorum: *Nihil affert, quare putemus.* Idem.

Nihil eſt, quod æquabile inter omnes] Hoc ad jus certum pertinet, quod aut ſcripto conſtare, aut moribus, ex Quintiliano docuimus, aut Iuriſconſulti de jure dubio reſpondent. *Hottomannus.* Cic. II de Invent. *Ius par dicitur, quod inter omnes æquabile.* & pro Quintio. Hæc ἰσονομία Græcis dicitur. Supra *de eo, quod judicandum, quod ad omnes pertinet.* Horat. *æque pauperibus prodeſt, locupletibus æque.* Paſſerat.

atque unum omnibus eſſe poſſit. Itaque in ceteris controverſiis atque judiciis, cum quaeritur, aliquid factum necne ſit, verum an falſum proferatur: & fictus teſtis ſubornari ſolet, & imponi falſae tabulae: nonnunquam honeſto ac probabili nomine bono viro judici error objici, improbo facultas dari, ut, cum ſciens perperam judicarit, teſtamentum; aut tabulas ſecutus eſſe videatur. In jure nihil eſt ejuſmodi, Recuperatores, non tabulae falſae, non teſtis improbus, denique nimia iſta, quae dominatur in civitate, potentia, in hoc ſolo genere quieſcit: quid agat, quomodo aggrediatur judi-

Atque unum omnibus eſſe] Idem eſſe. Virg. *Rex Iuppiter omnibus idem.* Paſſeratius.

Imponi falſæ tabulæ] Sic omnes ſcripti & impreſſi; haud ſcio tamen annon potius *interponi* ſcriptum fuerit. præſertim cum ab hoc in illud facilis ſit lapſus; cum ſyllabam *ter* plerique ſic ſcribant ut apicem in capite literæ appingant, *ĩ*. ſic in orat. pro Pompejo, memini *Intentio-*

vert. quemadmodum paullo poſt admiſit ejuſdem divinatoris hariolationem; *teſtimonium*, pro *teſtamentum*. Gruter.

Nonnunquam honeſto ac probabili nomine] Aliqua ſpecie honeſtatis & æquitatis. In Vatin. *miſericordiæ nomine promulgari legem* Paſſerat.

Teſtamentum, aut tabulas] Omnes manuſcripti *teſtam̄*. linea ſuperimpoſita ut mihi non *teſtamentum*, ſed *teſtimo-*

dicem, qua denique digitum proferat non habet. Illud enim poteſt dici judici ab aliquo non tam verecundo homine, quam gratioſo: Iudica hoc factum eſſe, aut n umquam eſſe factum, vel cogitatum: crede huic teſti: has comproba tabulas. Hoc non poteſt: cui filius agnatus ſit, ejus teſtamentum non eſſe ruptum judica: quod mulier ſine tutore auctore promiſerit, deberi. non

Qua denique digitum proferat] Ne tantulum quidem, quo progrediatur, non invenit. In Lucullo: *Quibus conceſſis digitum progredi non poſſunt.* VII ad Attic. *Ab honeſtiſſima ſententia digitum nuſquam.* III Verr. *Ab argento digitum non diſcedere.* III de fin. *Ejus cauſſa ne digitum quidem porrigendum.* Aliud eſt digitum tollere in auctione, quod dicitur de redemtore, niſi ſi huc alluſit. *Qua* ut ſupra: *Lex jubet, qua velit agere jumentum. Non habet*, ut itidem ſuperius: *Quod agat me:um non habet.* Paſſerat. *Qua denique digitum proferat*] Nôn recte interpretatur Paſſeratius. Sed hæc ſignificant hæc verba, ne tantillum quidem habet quod moliatur, aut agere poſſit. Nam *digitum proferre, exſerere, porrigere* dicitur de actione minima, ut patet ex loco illo III de finibus: *Chryſippus ne digitum quidem ejus cauſſa porrigendum dicebat.* Grævius.

Illud enim poteſt dici judici] Erfurd. & Pal. ſec. *pro te eſt dici*, fuerat olim *pote eſt.* Guilielmius.

Non tam verecundo homine, quam gratioſo] Cui minus ſit pudoris, quam gratiæ. *Paſſerat.*

Hoc factum eſſe] Vt, Clodium occiſum a Milone. *Idem.*

Vel cogitatum] Quia conſilia hominum legibus vindicantur. Cic. pro Milone. *Idem.*

Has comproba tabulas] Iudica veræ an falſæ ſint. *Idem.*

Cui filius agnatus ſit, ejus teſtamentum non eſſe ruptum] *Nam agnatione poſthumi rumpitur teſtamentum.* Vlpianus in l. 3. D. de injuſt. rupt. irrito fact. teſt. *Poſtumi per virilem ſexum deſcendentes ad ſimilitudinem filiorum nominatim exheredandi ſunt, ne teſtamentum agnoſcendo rumpant.* Cic. de orat. I. *Num quis eo teſtamento, quod paterfam. ante fecit quam ei filius natus eſt, hæreditatem fecit? nemo: quia conſtat agnoſcendo rumpi teſtamentum.* Hott. Cui teſtatori natus eſt filius poſt mortem, nec exhæredatus nominatim, ejus teſtamentum eſt vitiatum & irritum. Agnata dicuntur quæ præter ſpem aut poſt mortem naſcuntur. Rumpitur autem teſtamentum, cum permanente in ſuo ſtatu teſtatore caſu aliquo evertitur. *l.* 2. §. *de Inſtr. rupto*, ut agnatione puſtumi, adoptione vel arrogatione filii & filiæ. Iuſtin. in Inſtit. & Iſidor. lib. v, cap. 24. *Paſſerat.*

Quod mulier ſine tutore auctore promiſerit deberi] Olim mulieres ſub tutoris poteſtate atque auctoritate perpetuo fuerunt. Cicero pro Muræna, *Nam cum multa præclare legibus eſſent conſtituta, ea Iuriſconſultorum ingeniis pleraque corrupta ac depravata ſunt. Mulieres omnes propter infirmitatem conſilii majores in tutorum poteſtate eſſe voluerunt; hi invenerunt genera tutorum, quæ poteſtate mulierum continerentur.* Vlpianus in Titulis, capite de Tutelis: *Tutores*, inquit, *conſtituuntur tam maſculis, quam fœminis. Sed maſculis quidem impuberibus duntaxat propter ætatis infirmitatem: fœminis autem tam impuberibus, quam puberibus, & propter ſexus infirmitatem, & propter forenſium rerum ignorantiam.* M. Cato pro lege Oppia diſſerens apud Livium, ſic loquitur: *Majores noſtri nullam ne privatam quidem rem agere fœminas ſine auctore voluerunt: in manu eſſe parentum, fratrum, virorum.* Et L. Valerius Tribunus pl. in oratione contraria, in extremo: *Nunquam*, inquit, *ſalvis ſuis exuitur ſervitus muliebris.* Quædam tamen inter mulierum & pupillorum tutelam

non eſt aditus ad hujuſmodi res neque potentiae cujuſquam, neque gratiae. denique quo majus hoc ſanctiuſque videatur, ne pretio quidem corrumpi judex in ejuſmodi cauſa poteſt. Iſte veſter teſtis, qui auſus eſt dicere, feciſſe videri eum, de quo ne cujus rei argueretur quidem ſcire potuiſſet, ipſe numquam auderet judicare, deberi viro dotem, quam mulier nullo auctore dixiſſet. O rem praeclaram, vobiſque ob hoc
26 retinendam, Recuperatores! Quod enim eſt jus civile? quod neque inflecti gratia, neque perfringi potentia, neque adulterari pecunia poſſit. quod ſi non modo oppreſ-

telam interfuiſſe, & Cicero in Topicis ſignificat his verbis, *Non quemadmodum quod mulieri debeas, recte ipſi mulieri ſine tutore auctore ſolvas, ita quod aut pupilla aut pupillo debeas, recte poſſis eodem modo ſolvere.* Et Vlpianus in Titulis, capite de Tutelis, cujus verba ſubjiciam: *Moribus tutor datur mulieri, pupillove, qui cum tutore ſuo lege aut legitimo judicio agere vult, ut auctore eo agat* (*ipſe enim tutor in rem ſuam auctor fieri* nam utrumque hoc caput, de quo modo explicavimus, ex XII. ut arbitramur, tabulis ſcriptum eſt. *Hotoman.*

Quod enim eſt jus civile?] Locus mendoſus; nec, ut a Lambino corrigitur, mendum ſublatum eſt. Repetitur paucis, quod dictum fuerat pluribus; ut particula *enim*, hic ſupervacanea omnino ſit. Deinde *quod*, non habet vim interrogandi, quaſi rem inauditam quaerat ex illis, ſed refertur ad antecedens

preſſum, ſed etiam deſertum, aut negligentius adſervatum erit; nihil eſt, quod quiſquam ſeſe habere certum, aut a patre accepturum, aut relicturum liberis arbitretur. Quid enim refert, aedes aut fundum relictum a patre, aut aliqua ratione habere bene partum, ſi incertum ſit, quae cum omnia tua jure mancipii ſint, ea poſſiſne retinere? ſi pa-

Quæ cum omnia tua jura mancipii ſint, ea poſſiſne retinere?] Sic omnes libri veteres. Ego contra omnium auctoritatem paucis immutatis, ſic puto corrigendum: *Quæ tua communi jure mancipii ſint, &c.* *Mancipi autem res ſunt*, ut Vlpianus in Titulis exponit, *prædia in Italico ſolo, tam ruſtica, qualis eſt fundus, quam urbana qualis domus: item jura prædiorum ruſticorum: velut via, iter, actus: & aquæ ductus: item ſervi & quadrupedes, quæ dorſo, collove domantur, velut boves, muli, equi, aſini, cæteræ res nec mancipi ſunt. Mancipatio propria ſpecies alienationis eſt rerum mancipi: eaque fit certis verbis, libripende & quinque teſtibus præſentibus, res mobiles non niſi præſentes mancipari poſſunt, & non plures, quam quæ manu capi poſſunt. immobiles autem etiam plures ſimul, & quæ diverſis locis ſunt, mancipari poſſunt.* Hæc Vlpianus. In capite proximo mendum eſt apertiſſimum: *Traditio propria eſt rerum.* addendum eſt enim *nec mancipi*: quod propter inſequens ſimile verbum (ut alibi perſæpe) omiſſum eſt. nam Vlpianus, *Mancipationem* dicit *eſſe propriam alienationem rerum mancipi: Traditionem rerum nec mancipi: Vſucapionem & in jure ceſſionem utrarumque communem.* Eſt ergo *jus mancipii*, jus dominii in iis rebus quæ mancipi ſunt quæſitum, (eo more quem Cajus explicat in libro I. Inſtitutionum) quarum rerum nomine evictio præſtatur, ut ab eo qui emiſſet, repeti non poſſent. Plautus in Curculio.

Cappadox, memini, & mancupio tibi dabo.

Curculio, Egone ab lenone quicquam

Mancupio accipiam, quibus ſui nihil eſt, niſi una lingua,

Qui abjurant, ſi quid creditum eſt? alienos mancupatis,

Alienos manumittis, alieniſque imperatis.

Nec vobis auctor ullus eſt, nec voſmet eſtis ulli.

Vnde *manceps* etiam dicitur in eadem ſcena, ut *auctor*: qui cum in auctione emerit, & manu rem venditam ceperit, alteri poſtea mancipium ſuum, id eſt jus dominii atque auctoritatem tradit.

Curculio, *Ego mancupem nihil moror, nec lenonum alium quenquam.*

Idem in Perſa,

Dorpalus, Iſte qui tabellas affert, adduxit ſimul

Forma expetenda liberalem mulierem

Furtivam, abductam ex Arabia penitiſſima:

Eam te volo accurare, ut iſtic veneat:

Ac ſuo periculo is emat, qui eam mercabitur.

Mancipio neque promittet, neque quicquam dabit. Hottom.

Si incertum ſit omnia, quæcunque tua jure mancipii ſint] Hunc locum ex veſtigiis antiquæ ſcripturæ, a qua vulgata non admodum diſcrepat, præfiſcine, feliciter ſic reſtitui. Nam vulgata quidem, ferri omnino non poteſt, *ſi incertum ſit, quæ cum omnino tua*, &c. Lambinus. *Quid enim refert ædes, aut fundum relictum a patre, aut aliqua ratione habere bene partum, ſi incertum ſit, quæ cum omnia tua jure mancipii ſint, ea poſſiſne retinere?*] Hottomannus corrigit, ut ipſe fatetur contra omnium librorum auctoritatem, & legit, *Quæ tua communi jure mancipii ſint.* Lambinus item & Sigonius recedunt longe a ſcriptura librorum. Ego in loco tam inſigniter depravato literas V, & A, tantum video fruſtra ob ſimili-

tu-

res, ſi hoc nos non obtinebimus, vi armatis hominibus dejectum eſſe eum, quem vi armatis hominibus pulſum fugatumque eſſe conſtet, Caecina rem non amittet, quam ipſam animo forti, ſi tempus ita ferret, amitteret: in poſſeſſionem in praeſentia non reſtituetur: nihil amplius: populi Romani cauſa, civitatis jus, bona, fortunae poſſeſſioneſque in dubium incertumque revocabuntur: veſtra auctoritate hoc conſtituetur, hoc praeſcribetur: quicum tu poſthac de poſſeſſione contendes, eum, ſi ingreſſum modo delegeris, in praedium reſtituas oportebit: ſin autem ingredienti cum armata multitudine obvius fueris, & ita venientem repuleris, fugaris, averteris, non reſtitues. tum ſtatueritis vim in caede ſolum,

non

Rem non amittet] Fundi poſſeſſionem. *Paſſerat.*

In poſſeſſionem in præſentia non reſtituetur] Hoc tempore, quia vis facta non eſſe dicatur. Pro Quintio: *Hominem in præſentia non vadant.* Pro domo ſua: *Periculum in præſentia & ante oculos Tu res ſi equos, veſtes, ſi vim non in cade ſolum ſed animo libidinum.* Qui locus quemadmodum reſtitui poſſit, divinare non poſſum: ſed hujus rei lectores admonere volui, ne lacunoſum & hiantem locum in integri & ſinceri loco numerarent. *Idem.* *Reſtituere non debe-*

ıon etiam in animo, niſi cruor appareat, vim non eſſe ;actam: injuriarum delictum eſſe, qui prohibitus ſit: niſi ex

timabat, ſi ita interpungeretur: *Tum latueritis vim in cade ſolum, non etiam n animo: niſi cruor appareat, vim non ſſe factam: injuriarum delictum eſſe, ui prohibitus ſit: niſi ex eo loco ubi veſtiium impreſſerit, dejici neminem poſſe: nis retinere ſententiam & æquitatem pluimum valere oportere; verbo ne ac littera us omne torqueri, vos ſtatuite recuperatores, utrum utilius eſſe videatur.* F. Vrſin. *Ion reſtitues. Tum ſtatuetis vim in cade lum, non etiam in animo, niſi cruor apareat, vim non eſſe factam*] Sic erat mpreſſum olim a Rob. Stephano, ut n editis Florentiæ doctiſſimi Victorii ide abſque ulla litura. Scriptura librorum, quos memorat Hottomannus to nihili eſt; etiam illa depravata eſt, uam ſequitur ipſe. *Tum ſtatueritis vim cade ſolum non in animo libidinis*, ubi ambinus reponit. *In animo & libidine*; erbum *libidinis* in illis libris aperte eſt dditirium. Puto ex aliqua explicatione, quaſi Cicero hoc diceret, cui & aimus & libido ſit aliquem dejicere, eque id conari audeat, quia viribus nferior ſit, ab eo nihilominus vim ſſe factam. Id quam falſum ſit; appaet ex eo quod ſuperius dixit, *Vt dubium ſit, quin major adhibita vis ei ſit, cujus nimus ſit perterritus, quam illi, cujus rpus vulneratum ſit.* Non eſt, opinor, pus argumentis certioribus, ut conſtet ihil ſcriptura illa librorum Victorii & ob. Stephani poſſe dici verius. Atque adem eſt Labeonis ſententia in lege 1. *De vi & vi armata*, quam ſuperius etiam itavimus. *Idem Labeo ait eum qui metu urba perterritus fugerit, videri dejectum.* Eadem ibidem Vlpiani ſententia eſt; ed Pomponius ait, *Vim ſine corporali vi ocum non habere.* Controverſum ergo oc jus fuit apud illos recentiores Iuriſconſultos. *Petrus Faber.* Secutus ſum um Fabro, P. Victorii, qui caſtiſſime erſatus eſt in Tullio recenſendo, editionem, reſciſſis pannis, qui adſuti unt a mangonibus. Quæ adtulit Hotomannus ex MSS. reperiuntur etiam in Erfurt. P. Francii V. C. in Pall. & edd. primis. Vnde vides quam interpolatus ſit hic locus. Sane vox *libidinis* ter. in Erfurt. paucis verbis interpoſitis repetitur, ut hic, dein *qui prohibitus ſit libidinis.* dum: *plurimum valere libidinis.* ut appareat hanc vocem irrepſiſſe ex margine. *Gravius.*

Non in animo] Libri antiqui ut & editi plerique: *non in animo libidinis.* forte: *non in animo e formidine.* Superius: *vim adferri & corpori & animo.* Cædes ad corpus, metus ad animum refertur. *Paſſerat.*

Niſi cruor appareat, vim non eſſe factam] Quod contra jure civili conſtitutum eſt, ut ſi quis aliquem dejecerit ex agro ſuo, hominibus etiam ſine armis congregatis, vis privatæ poſtulari poſſit. l. ſi quis, D. de vi privata. & l. pen. Tu vim putas eſſe ſolum, ſi homines vulnerentur? Vis enim eſt & tunc, quoties quis id quod ſibi deberi putat, non per judicem repoſcit. Sed hac defenſione utebatur Æbutius, in retinenda poſſeſſione vim factam non intelligi, ſi qui prohibitus eſt, non poſſidebat. Quod ſi aliter vim factam eſſe contenderet, quæ aut injuriarum actione, aut publica quæſtione de vi publica aut privata vindicanda eſſet, tum vim factam non putari, niſi res ad manus & ad pugnam veniſſet. *Hottom.*

Injuriarum delictum eſſe] Ne hic quidem locus eſt integer. *Idem.* *Sed injuriarum delictum eſſe, qui prohibitus ſit, niſi ex eo loco, ubi veſtigium impreſſerit, dejici neminem poſſe*] Inſigne item hic eſt tam prope mendum alterum. Ne te morer cujuſquam ſententia refellenda. In libris impreſſis Victorii & Roberti Stephani, omnia pæne integra remanſerant, in quibus pro *injuriarum delictum eſſe*, erat *in jure parum delictum eſſe*. In locum *T*, literæ ſucceſſerat *L*, quam ſimilis, alibi dictum eſt: Deinde ex E, factum eſt *I*, mutatione item admodum levi. Sic ergo ſcripſerat Cicero, *In jure parum dejectum eſſe, qui prohibitus*

ex eo loco, ubi veſtigium impreſſerit, dejici neminem poſſe: Iuris retinere ſententiam & aequitatem plurimum valere oportere, an verbo ac litera jus omne torqueri, vos ſtatuite, Recuperatores, utrum utilius eſſe videatur. Hoc loco percommode accidit, quod non adeſt is, qui paullo ante affuit, & adeſſe nobis frequenter in hac cauſa ſolet, vir ornatiſſimus, C. Aquillius. nam ipſo praeſente, de virtute ejus & prudentia timidius dicerem, quod & ipſe pudore quodam afficeretur ex ſua laude, & me ſimilis ratio pudoris a praeſentis laude tardaret. cujus auctoritati dictum eſt ab illa cauſa concedi nimium non oportere. Non vereor de tali viro ne plus dicam, quam vos aut ſen-

tus ſit. Quibus opponit illud, *Dejici neminem poſſe.* Et repetit, quod proxime dixerat, *Vi hominibus armatis dejectum eſſe eum.* Et inferius: *Non poſſe probari quenquam eſſe dejectum:* qui rem breviter explicare velit, dicat *ἀνακεφαλαίωσιν* eſſe brevem ſuperioris defenſionis; cujus extrema diſputatio erat de jure, id eſt, de verbis interdicti. Piſo igitur mus; Et Donatus interpretatur apud Terentium, ut nemini jam obſcurum ſit. Adverbium autem *parum*, quod hic addidit, merito cenſeat quis ad illam formulam, *parum caviſſe videtur*, quam exponit Feſtus, eum reſpexiſſe. *P. Fab.* Quia multæ editiones *injuriam delictum eſſe*, Lambinus legit, *ſed injuriam tantum, qui prohibitus ſit.* Erfurt. *injuris*

[redacted]

ſentiatis, aut apud vos commemorari velitis. Quapropter hoc dicam, numquam ejus auctoritatem nimium valere, cujus prudentiam populus Romanus in cavendo, non in decipiendo perſpexerit: qui juris civilis rationem numquam ab aequitate ſejunxerit, qui tot annos ingenium, laborem, fidem ſuam populo Romano promtam expoſitamque praebuerit: qui

tamen ſic eſt etiam in libris, quos Hotomannus ſequitur: at nón in Victorianis fuerat hic prætermiſſa particula *non*; ſic eſt enim recte in illis, *Non vereor de tali viro, ne*, &c. P. Faber. Sic & P. Manutii editio, optime. Quamvis Erfurt. *non* cum vulgatis omittat.

Apud vos commemorari] Pro Quintio: *Non neceſſe habeo dicere, quæ me cupit commemorare.* Dicimus ergo ſingula, non commemoramus, niſi plura. *Paſſerat.*

Populus Romanus in cavendo] In vadimoniis concipiendis, in litium actionibus, exceptionibusve conſtituendis, id eſt judiciorum formulis concipiendis, quæ a Prætore litigatores poſtularent. hæc enim tum erat Iuriſconſultorum procuratio. *Hottom.* *In cavendo* Conſultoribus providendo. Cicero in Topic. *Cum tu mihi meiſque multa ſæpe caviſſes.* In ep. ad Trebat. *Qui aliis cavere didiciſti, ne ab eſſedariis capiaris caveto.* Paſſerat.

Qui juris civilis rationem nunquam ab æquitate ſejunxerit] Eandem ipſius diſcipulo Ser. Sulpitio laudem hic ipſe tribuit, Philipp. IX. extrema: *Quem ego ſane Servium non ea tantum in re, verumetiam in cavendo reſpondendoque præceptoris veſtigia ingreſſum ac perſequutum eſſe, animadverti.* Quæ mihi res in memoriam revocat opinionem, quam duos ab hinc annos amplexus, ac nuper Franciſci Duareni Iuriſconſulti doctiſſimi literis atque aſſenſione confirmatus, nunc vix poſſum ex animo dimittere; verſum videlicet illum integrum, qui apud Vlpianum legitur in l. 1. de dolo malo, *Machinationem quandam alterius decipiendi cauſa*, non Labeonis, aut Vlpiani, ſed vel ſtudioſi alicujus, vel fortaſſe Triboniani fuiſſe. alioqui enim ſtultiſſime a Labeone Servium reprehendi, cum ipſius definitio nihil aliud contineat, quam hoc ipſum, quod Servium dixiſſe locus hoc modo ſcriptus ſignificat. Probabile autem eſſe Sulpitium præceptoris ſui ſententiam amplexum, *dolum malum* ita definiſſe, ut permultis in locis Aquilium Cicero feciſſe teſtatur: nimirum *Cum aliud agitur, aliud ſimulatur*: neque differentiam ac proprietatem illam quam adhibere Labeo voluit, adjicere voluiſſe: non dialecticæ imperitia; qua in arte excelluiſſe illum Cicero teſtatur: ſed quod (ut videtur) in negotiis rebuſque contrahendis nemo aliud agere, aliud ſimulare, niſi animo alterius inducendi fraudandique poſſit. Quod ſi mihi pace Dei Opt. Max. quod inſtitui opus abſolvere aliquando liceat, ſpero fore, ut Pandectarum libri multis mendis & fœdis maculis, itemque alienis notis repurgati in lucem edantur. *Notas* autem intelligo qualis illa eſt Triboniani in l. 1. D. de interrogat. in jure faciendis: quam ſeptem verſibus conſtantem aut literarum varietate, aut ſane ſignificatione aliqua diſtingui, ut a Calliſtrati verbis internoſceretur, oportuit. Sed hæc hactenus. Nunc quod inſtat, agamus. *Hottom.*

Ingenium, laborem, fidem ſuam populo Romano promtam expoſitamque præbuerit] Subtilitatem doctrinæ, operam, integritatem in conſilio dando paratam & tanquam explicatam habuerit. In Bruto: *C. Aquilii Galli promptam & paratam in agendo & in reſpondendo celeritatem ſubtilitate diligentiaque ſuperavit.* Significat factam ſui copiam conſulentibus, quod ſolebant I. C. facere tranſverſo ambulantes in foro. *Paſſerat.*

qui ita juſtus eſt & bonus vir, ut natura, non diſciplina conſultus eſſe videatur: ita peritus ac prudens, ut ex jure civili non ſcientia ſolum quaedam, verum etiam bonitas nata videatur: cujus tantum eſt ingenium, ita promta fides, ut, quidquid inde haurias; purum liquidumque te haurire ſentias. Quare permagnam initis a nobis gratiam, cum eum auctorem noſtrae defenſionis eſſe dicitis: Illud autem miror, cur vos aliquid contra me ſentire dicatis, cum eum auctorem vos pro me appelletis; no-

Qui ita juſtus & bonus vir eſt] 1 de officio: *Iuſtitia virtutis ſplendor maximus, ex qua boni viri appellantur.* Et Partit. *Iuſtitia alio nomine bonitas.* Paſſeratius.

Vt natura non diſciplina conſultus] Vt natus non factus Iuriſperitus. *Idem.*

Purum liquidumque te haurire ſentias] Nulla calliditate, aut aſtutia admixtum, nihil non ſincerum & purum. *Hottom.*

Veſtra defenſionis eſſe dicitis] *Noſtra defenſionis*, Aldus & omnes libri veteres; quod qui corrigendum putavit, tantam ineunt illi gratiam a Cicerone? quia jam dixerant, *ejus*, id eſt, Aquilii *auctoritati concedi nimium non oportere.* Neque in his verbis, *Illud autem miror, cur vos aliquid contra me ſentire dicatis, cum eum auctorem vos pro me appelletis, veſtrum nominetis*, ubi multa verba Lambinus addit, quicquam muto; niſi forte notam diſtinctionis: ſic enim diſtinguo, *Cur vos aliquid contra me ſentire dicatis; cum eum auctorem vos pro me appelletis, veſtrum nominetis*, ut ſit *ἀσύνδετον* pro *& cum eum*, &c. ubi *auctorem vos appelletis pro me*, valet auctorem fa-

noſtrum nominetis. verumtamen quid ait iſte veſter auctor? Omnibus, quidquid verbis actum pronuntiatumque ſit, convenit. Ego ex iſto genere conſultorum non 28
no-

Veſtrum nominetis] *Noſtrum nominetis*, Aldus & omnes tum ſcripti, tum impreſſi veteres. Et ſic ſine controverſia corrigendum. *Hottom.*

Quid ait iſte veſter auctor] *Noſter auctor*, iidem omnes, uno Aldino excepto: quam ſcripturam, ut germanam & incorruptam retineo. *Idem.* *Veſter* eſt in Erfurt. & Franc.

Omnibus, quicquid verbis actum pronunciatumque ſit, convenit] Deeſt quiddam; ut tamen ſenſum conjicere poſſimus; hoc enim dixiſſe videtur, placet, inquis, hoc omnibus: (& ſubaudi *Conſultis*) Quibus quidque verbis actum pronunciatumque ſit, ſpectari convenit. Niſi forte *quibus* pro *omnibus* ſit reponendum. Et hoc eſt, quod dicit infra, *Id verum, id æquum, id utile omnibus eſſe, ſpectari quo conſilio & qua ſententia, non quibus quidque verbis eſſet actum.* Huic autem illius objectioni ſic reſpondet, *Ego in iſtum numerum conſultorum, qui ſcilicet hoc reſponderunt, non aſcribam, opinor, illum, qui tam diſſimili ratione uſus eſt*: & mox Aquilii reſponſum ſubjicit; qui rem & ſententiam interdicti cum Cæcina facere dicebat. Conjecturam adjuvat locus infra, *Quia non quibus quidque verbis dicatur, quæritur; ſed quæ res agatur.* Hottom. *Quibus quidquid verbis, &c.*] Verba ſunt Aquilii. *quidquid* autem poſitum, pro, *quidque*: quod uſitatum eſt bonis ſcriptoribus ut ſæpe admonuimus. Etiam hic locus magna ex parte conjectura reſtitutus eſt, non tamen ſine veterum codicum adjumento: in quorum uno bis ſcriptum reperi vocem, *nominem.* * Ex iſto genere autem conſultorum, nempe eorum, qui dicunt ſpectari oportere, *quibus quidque verbis actum ſit*, non, quæ res agatur, id eſt, quæ voluntas fuerit contrahentium. multum eſt hoc in Pandectis juris civilis, *videndum, quid actum ſit*, ſeu, *quid egerint contrahentes*, id eſt, videndum, quæ fuerit eorum mens, quæ voluntas. *Lambinus.* *Omnibus quicquid verbis actum pronunciatumque ſit, convenit*] Iuriſconſultorum formula eſt vetus; credo ex illo capite legis, *Vti lingua nuncupaſſit, ita jus eſto.* *Vti jus eſto* prætermiſit, quod eſſent omnibus nota: quam ob cauſam etiam in lib. 1. de oratore, cum hanc eandem legem recitaret, *Vti lingua nuncupaſſit*, prætermiſit, *ita jus eſto*; quod Feſtus addidit in verbo *nuncupata.* In libris quoque de legibus vide ut principia tantum ponat interdum legum, quas recitat, quamquam hic poterat etiam e ſequentibus verbum *ſequi*, aut *ſpectari* commode ſubaudiri. In libris Badii aſteriſcus eſt additus, fortaſſis ab eo, qui hanc conſuetudinem ignoraret. Nam quod Lambino videtur nomen *omnibus* ferri non poſſe, ipſe oblitus hoc dicit horum Gellii verborum ex antiquis actionibus, *Manu conſerere eſt, de qua re diſceptatur in re præſenti, ſive ager, ſive quid aliud eſt, ſimul adverſarium manu prehendit, in ea re omnibus verbis vindicare.* In his Probi notis, *Ejus hac omnibus lege nihilum rogari*, aliter accipiatur: ſed ea quoque explicatio conveniat, ut e ſequenti pagina intelligitur. *Petrus Faber.* Legendum *dictum* potius, quod adjungit *pronunciatum.* Nam actum & pronunciatum opponitur, ut verbis ſententia. Pompon. l. *ſed Celſus D. de contrah. empt.* *In emptis & venditis potius id quod actum, quam id quod dictum ſit ſequendum.* Conjunge *l. ſecundam §. in hered. de hered. vel action.* At Vlpianus *l. ſolemus de judiciis* ex Celſo docet, non in judicio ſpectandum de quo actum ſit ut veniret, ſed de quo nominatim actum ſit ne veniret. An vero & *actum* & *pronunciatum* dixit conjunctim de verbis & ſententia. Sed repugnant, quod Vlpianus ait, *nominatim actum.* Superius, *non quibus quidque verbis dicatur, ſed quæ res agatur quæritur.* Paſſerat.

Ego ex iſto genere conſultorum, non neminem, ut opinor] Nihil mutari debuit: co-

nominem, ut opinor, iſtum ipſum, quo vos auctore rem iſtam agere, & defenſionem cauſae conſtituere vos dicitis. qui cum iſtam diſputationem mecum ingreſſus eſſet, non poſſe probari quemquam eſſe dejectum, niſi ex eo loco, in quo fuiſſet: rem & ſententiam interdicti mecum facere fatebatur: verbo me excludi dicebat: a verbo autem poſſe recedi non arbitrabatur. cum exemplis uterer multis, etiam illa materia aequitatis, ab verbo & ab ſcripto, plurimis ſaepe in rebus jus & aequi bonique rationem eſſe ſejunctam: ſemperque id va-

eodem utitur principio in pagina ſequenti, *& non nominem.* Ironia hic eſt aptiſſima. P. *Faber.*

Iſtum ipſum] C. Aquilium. *Hottom.*

Quo vos auctore rem iſtam agere] Aut *vos* corrigendum neceſſario eſt, ut in libris quibuſdam impreſſis legitur: aut verſu inſequenti ſic reponendum, ut veterum codicum auctoritas poſtulat, *Cauſa nos conſtituere dicitis.* Idem. *Defenſionem cauſſa conſtituere*, eſt firmamentum cauſſæ. Vnde *conſtitutio* Rhe-

Cum exemplis uterer multis, etiam illa materia aquitatis] *Etiam illa me tuerer aquitate*, corrigendum putarem. Omnino enim locus mendo non caret. *Hott.*

Etiam illa materia aquitatis] Hottomannus legendum exiſtimat, *etiam illa me tuerer aquitate.* qua de re judicet lector. *Lambinus.* *Cum exemplis uterer multis: etiam illa me tuerer aquitate*] Pantagathus legebat, *cum exemplis uterer multis ex omni memoria antiquitatis.* F. Vrſinus. *Materia aquitatis*] Quod mutat Hotto-

valuiſſe plurimum, quod in ſe auctoritatis habuiſſet aequitatiſque plurimum: conſolatus eſt me, & oſtendit, in hac ipſa cauſa nihil eſſe quod laborarem. nam verba ipſa ſponſionis facere mecum, ſi vellem diligenter attendere. Quonam, inquam, modo? Quia certe, inquit, dejectus eſt Caecina vi hominibus armatis aliquo ex loco: ſi non ex eo loco, quem in locum venire voluit; at ex eo certe, unde fugit. Quid tum? praetor, inquit, interdixit, ut unde dejectus eſſet eo reſtitueretur, hoc eſt, quicumque is locus eſſet, unde dejectus eſſet. Aebutius autem, qui fatetur aliquo ex loco dejectum eſſe Caecinam, is, quo modo ſe reſtituiſſe dixit, neceſſe eſt male fecerit ſponſionem. Quid eſt, Piſo? placet tibi pugnare verbis? placet cau-

nis ſæpe in rebus jus æqui bonique, &c.) in hoc ei aſſentior. *Lambinus.* *Ius æqui bonique rationem eſſe ſejunctam*] Ne hic quidem probare poſſum correctionem. Appellat enim, *Ius æqui bonique rationem*; quaſi ἐν παραλλήλῳ, ut alibi, *jus & æquitatem*; alibi, *jus ex æquo & bono*. Etiam definitio juris civilis, ut in Topicis, æquitatem, ut partem juris complexa eſt; quin *cauſam juris & æquitatis* dicet hic paulo poſt: quo magis enim æquitatem tueri hic ſe volebat intelligi, eo magis in æquitate jus hac diſputatione conſtituit. *P. Faber.* In 1 Philipp. *Ius æquum proponere.* Pro Quintio *jus par.* Iuris definitio eſt *æqui bonique ratio*. Itaque vox *jus* non eſt hic movenda. *Paſſer.*

Quod in ſe auctoritatis habuiſſet æquitatiſque plurimum] Ex interpretum prudentum ſententia. *Idem*

Conſolatus eſt me] Iuſſit me bono animo eſſe.

Nihil eſſe quod laborarem] Quod eſſem ſollicitus & anxius. Eſt enim defenſionis labor. 1 Tuſcul. pro Milon. Supra: *De quibus antea laborabam, ne, ſi iniquum eſſet, falſi aliquid decerneretur. Nunc autem ſum animo æquiſſimo.* Paſſer.

Is quo modo ſe reſtituiſſe dixit, neceſſe eſt, male fecerit ſponſionem] Hoc ipſum eſt, quod paulo ante nominavit *Ius callidum & verſutum*; nam, ut ſupra oſtendimus, *ſponſionis* ſententia non ex verbis & ſyllabis æſtimanda; cum hac ſponſione vulgo uterentur, & ſe reſtituiſſe contenderent, qui hoc ſignificabant *reſtituere non debere*. Sed quia aperte hoc dicere non audebant, ne viderentur magiſtratui nec obedientes eſſe reſtituiſſe ſe dicebant; quaſi quis diceret, *parui Prætoris imperio*; non enim me reſtituere juſſit, niſi ſi dejeciſſem; non dejeci; non juſſit igitur reſtituere, & profecto ita eſt, ut hanc quoque calliditatem Cicero non probet; quemadmodum pagina inſequenti oſtendit in illo loco, *velim Recuperatores, &c.* Hott.

Male fecerit ſponſionem] Parum caute conceperit. Supra: *Optime ſponſionem facere poſſet.* Ratio autem Aquilii petitur ex verbo reſtituiſſe te dicis, ergo aliquo reſtituiſſe. Nuſquam reſtituiſti, igitur male feciſti ſponſionem. At Æbutius alio modo verbum reſtituendi ſumebat, qui negabat omnino illum dejectum eſſe. *Paſſerat.*

Placet tibi pugnare verbis] Ovid.

Tutius eſt igitur fictis contendere verbis,
Quam pugnare manu.

Idem alibi:

Quem quantum prohibent anni bellare loquendo
Pugnat.

[redacted]

cauſam juris & aequitatis, & non noſtrae poſſeſſionis, ſed omnino poſſeſſionum omnium conſtituere in verbo? Ego, quod mihi videretur, quod a majoribus factitatum, quod horum auctoritate, quibus judicandum eſt, dignum eſſet, oſtendi, id verum, id aequum, id utile omnibus eſſe, ſpectari, quo conſilio, & qua ſententia, non, quibus quidque verbis eſſet actum. Tu me ad verbum vocas? non ante venio, quam recuſaro. nego oportere, nego obtineri poſſe, nego ullam rem eſſe, quae aut comprehendi ſatis, aut caveri, aut excipi poſſit, ſi aut praeterito aliquo verbo, aut ambigue poſito, ſententia & re cognita, non id quod intelligi-
25 tur, ſed id quod dicitur valebit. Quoniam ſatis recuſavi: venio jam quo vocas. quaero ab te, ſimne dejectus, non de Fulciniano fundo: neque enim praetor, ſi ex eo fundo eſſem dejectus, ita me reſtitui juſſit: ſed

Afranius: *Interea verba jactare & labris inter ſe vellitari.* Γλωσσαλγεῖς dicitur Graecis auctore Heſychio, qui ſe lingua tuetur. Hinc ſtudium linguae Demoſthenis

Aut caveri, aut excipi poſſit] Prudenter & callide ſcribi, aut excludi & refelli verbis idoneis poſſit. Vtrumque eſt I. C. & alterum ad actorem proprie

[redacted]

ſed eo, unde dejectus eſſem; ſum ex proximo vicini fundo dejectus, qua adibam ad iſtum fundum: ſum de via: ſum certe alicunde, ſive de privato, ſive de publico. eo reſtitui ſum juſſus. reſtituiſſe te dixiſti. nego me ex decreto praetoris reſtitutum eſſe. Quid ad haec

fendis: male ſponſionem feciſti. Decretum enim Prætoris non eſt ſub exceptione conceptum, *Si dejectus ſum*; ut de Fulciniano fundo diſputatum ſit: ſed pure & ſimpliciter, *eo unde*. Quare cum omnino nullum in locum me reſtitueris, cauſam amiſeris neceſſe eſt. Hoc ex iis quæ ſupra diximus, nullo negotio intelligetur. Qui defendebat, & ſe reſtituiſſe dicebat, hoc (ut diximus) duntaxat ſignificabat, *non dejeci*; eum ſcilicet locum intelligens, de quo erat controverſia. Iam ſi Iudex non mentem Prætoris, ſed verba & ſyllabas ſpectaret, qui non certum fundum nominavit, reum ſine dubio condemnaret. Nam cum fateatur aliquo ex loco ejectum eſſe adverſarium, neque eum ullum in locum reſtituerit, neceſſe eſt male fecerit ſponſionem; & hoc eſt quod dicit pagina inſequenti, *Si Prætor non diſtinxit locum, quo me reſtitui juberet, & reſtitui juſſit, non ſum ex decreto reſtitutus.* Hottom. *Ita me reſtitui juſſiſſet*] Hottomannus ait omnes fere veteres libros etiam impreſſos habere *juſſit*; quos ipſe merito probat. Non enim hic, quid Prætor juſſiſſet, ſed quod juſſit, quomodo accipi debeat, quæritur: & in quibus libris eſt *juſſiſſet*, error facile eſt natus e repetitione ejuſdem prope ſyllabæ ſequentis *ſed*. P. Faber.

Sed eo, unde dejectus eſſem] Rem ad verbum torquet. Nam prætor non ait in hunc vel illum fundum, *ſed unde eo*.

Ex proximi vicini fundo] Plerique alii, *proximo*; quod magis placet. *Hottomannus.*

Reſtituiſſe te dixiſti] Leve ſit fortaſſe monere Quintilianum in lib. 9. cap. 3. ubi hæc verba recitat, legere *dixti*, cum dicit, *ubi & ipſum* dixti *extrita littera, figura in verbo eſt.* Potuit addere imitatum eſſe illud Terentii, *Eunuchum dixti velle te*, ut alia mittam. Sed hoc non item leve dixeris, quod idem Quintilianus ibidem hæc verba recitat, *Nego me ex edicto Prætoris reſtitutum eſſe.* Cum Hottomannus pro *edicto* legendum omnino eſſe *decreto* contendet; & ita eſſe in multis libris; itaque etiam corrigit in pagina ſequenti; ut illum ſequutus utrobique legit clariſſimus item Iuriſconſultus Cujacius in lib. 5. Obſervat. quem citavi ſuperius: qui etiam addit. non putare ſe *edicti* & *interdicti* auctores abuti vocabulis. Id valet opinor altero eorum vocabulorum pro altero uti, quibus in locis Lambinus mavult *interdicto* reponere. ſupra tamen in his verbis interdicti, *Ni adverſus edictum prætoris vis facta eſſet*, illi non correxerant. Ego ſatis conſtare puto ex tot hujus orationis locis, & Quintilianum recte deſcripſiſſe, & qui *decreto*, quo continetur *interdictum*, ait Hottomannus: & qui *interdicti* hic pro *edicto* poſuerunt, parum attendiſſe *interdictum* etiam *edicti* appellatione, ut ſpeciem in genere contineri. Cum *interdicere* ſit edicere, & non modo prohibere, ſed etiam jubere ſignificet. In Gloſſis ſatis interpretatum eſt, ut etiam a Iuſtiniano, & Iuriſconſultis, ut mittam Terentium aliquot locis, & alios. Neque in hac oratione modo, tot locis *edictum* pro *interdicto* dicitur; ſed in una lege 1. in interdicto. *Ne vis fiat ei, qui in poſſeſſionem miſſus erit*, quater *interdictum* illud ab Vlpiano *edicti* nomine appellatum eſt. Hoc de Iuriſconſultis ipſis nemo, opinor, negaverit. *P. Faber.*

Ex edicto Prætoris] Aldus & omnes prope alii libri, *Ex decreto Prætoris*, quomodo legendum videtur: niſi forte idcirco hanc ſcripturam malimus; quod *Interdicta edicto & albo Prætoris continebantur.* l. 1. C. interdict. *Hottom.*

Nego me ex interdicto, &c.] Vel ſic legen-

haec dicimus? aut tuo, quemadmodum dicitur, gladio, aut noſtro defenſio tua conficiatur neceſſe eſt. Si ad interdicti ſententiam confugis, &, de quo fundo actum ſit tum, cum Aebutius reſtituere jubebatur, id quaerendum eſſe dicis, neque aequitatem rei verbi laqueo capi putas oportere, in meis caſtris praeſidiiſque verſaris. mea, mea eſt iſta defenſio: ego hoc vociferor, ego omnes homines deoſque teſtor, cum majores vim armatam nulla juris defenſione texerint, non veſtigium ejus, qui dejectus ſit, ſed factum illius, qui dejecerit, in judicium venire: dejectum eſſe, qui fugatus ſit: vim eſſe factam, cui periculum mortis ſit injectum. Iſtum locum fugis, & reformidas? & me ex hoc, ut ita dicam, campo aequitatis ad iſtas verborum anguſtias, & ad omnes literarum angulos revocas? in iis ipſis intercludere inſidiis, quas mihi conaris opponere. Non dejeci, ſed ejeci. Peracutum hoc tibi

gendum, vel *nemo me ex decreto, &c.* idemque ſe ſimili loco, qui eſt pagina ſequente, ſentiendum. vulgata autem [redacted]

qui in poſſeſſionem veſtigium fecerit, tum expellar atque dejiciar. Idem.

Me ex hoc, ut ita dicam, campo aequitatis [redacted]

tibi videtur. hic eſt mucro defenſionis tuae. in eum ipſum cauſa tua incurrat, neceſſe eſt. Ego enim tibi refero, ſi non ſum ex eo loco dejectus, quo prohibitus ſum accedere: at ex eo ſum dejectus, quo acceſſi, unde fugi. Si praetor non diſtinxit locum, quo me reſtitui juberet, & reſtitui juſſit: non ſum ex edicto reſtitutus. Velim, Recuperatores, hoc totum, ſi vobis verſutius, quam mea conſuetudo defendendi fert, videbitur, ſic exiſtimetis: primum alium, non me excogitaſſe: deinde hujus rationis non modo non inventorem, ſed ne probatorem quidem eſſe me: idque me non ad meam defenſionem attuliſſe, ſed illorum defenſioni retuliſſe: me poſſe pro meo jure dicere, neque in hac re, quam ego protuli, quaeri oportere, quibus verbis praetor interdixit, ſed de quo loco ſit actum, cum interdixit: neque in vi armatorum ſpectari oportere, in quo loco ſit facta vis, verum ſitne facta: te vero nullo modo poſſe defendere, in qua re tu velis verba ſpectari oportere, in qua re nolis non oportere. Verumtamen 30
ecquid mihi reſpondetur ad illud, quod antea dixi, non ſolum re & ſententia, ſed verbis quoque hoc interdictum

Hic eſt mucro defenſionis tua] Cicero III de leg. *Clodius mucronem tribunitium exacuit in nos.* Pro Cluent. *Conſerti ſtyli mucronem multis remediis majores retuderunt.* Paſſerat.

Ego enim tibi refero] *Referre*, contradicere, ad defenſionem alterius afferre, & contra alterius reſponſionem opponere. Græci ἀνθυποφέρειν dicunt, Iuriſconſulti *replicare*. Hic ipſe in Partit. *Denique unicuique rationi opponendum eſt ab accuſatore id, quod ſi non eſſet in accuſatione, cauſa omnino eſſe non poſſet: itaque ea quæ ſic referuntur, Continentia cauſarum vocentur.* Et paulo poſt, *Firmamentum autem, quod contra ad labefactandam rationem refertur, ſine quo accuſatio ſtare non poteſt.* Et in orat. pro Quinctio, *Quid a nobis autem C. Aquili refertur?* Hottom. *Tibi refero*, tuæ defenſioni oppono. *Referre* ut Græcis ἀντιφέρειν, replicare I. C. In Lucull. *Sic enim ego nunc tibi refero.* Paſſer. Paullo poſtea in hac oratione: *Idque me non ad meam defenſionem attuliſſe, ſed illorum defenſioni retuliſſe.*

At ex eo ſum dejectus] Ex ora fundi. *unde fugi* perterritus.

Ex edicto reſtitutus] Aldus & omnes, puto, alii, *ex decreto*; ſed hanc ſcripturam retineri poſſe, paulo ante docuimus. *Hottom.* Erfurt. *ex decreto.*

Sed ne probatorem quidem eſſe] Nec recte & ordine factum videri. II Philip. *Quid intereſt inter ſuaſorem facti & probatorem?* XVI ad Attic. *Probator fuiſti, etſi non ſuaſor.* Paſſerat.

Neque in hac re, &c.] Pall. Erfurd. editio vetuſta, *neve.* Gruterus.

Duo

dictum ita eſſe compoſitum, ut nihil commutandum videretur? Attendite diligenter, quaeſo, Recuperatores. Eſt enim veſtri ingenii, non meam, ſed majorum prudentiam cognoſcere. non enim ſum id dicturus, quod ego invenerim, ſed quod illos non fugerit. Cum de vi interdicitur, duo genera cauſarum eſſe intelligebant, ad quae interdictum pertineret: unum, ſi qui ex eo loco, in quo eſſet, alterum, ſi ab eo loco, quo veniret, vi dejectus eſſet: & horum utrumque, neque praeterea quidquam, poteſt accidere, Recuperatores. Id adeo, ſi placet, conſiderate. Si qui meam familiam de meo fundo delegerit, ex eo me loco dejecerit. ſi qui mihi praeſto fuerit cum armatis hominibus extra meum fundum, & me introire prohibuerit, non ex eo, ſed ab eo loco me dejecerit. Ad haec duo genera rerum, unum verbum, quod ſatis declararet utraſque res, invenerunt: ut, ſive ex fundo, ſive a fundo dejectus eſſem, uno, atque eodem interdicto reſtituerer, VNDE TV. Hoc verbum VNDE utrumque declarat: & ex quo [redacted]

e dejeciſti? ab urbe. Vnde dejecti Galli? a Capitolio. Vnde

cum Conſul eſſet, & legem,
Marius de novis civibus promul-
per vim ferret, ab Octavio col-
um Sextio Tribunopl. pulſum eſ-
ejuſque locum L. Merulam crea-
pulſus eſt poſtea ſimiliter una
ſario; cum ope Appii Claudii
ipl. cui Ianiculi cuſtodia manda-
, in urbem ingreſſus, Ianiculum
ſſet. Sed de Carbone exemplum
:urius; nam hoc eodem tempore
:um aliis omnibus *ex urbe dejectus*
c eſt cum Cinna, Mario & Ser-
cum, ut dixi, Ianiculum occu-
:; *ab urbe* vero *dejectum* non me-
Hottom. *Vnde dejectus eſt Cinna?*]
:ndum curavi, nonnullos libros
cr. & vulgatos emendatiores ſe-
quam lectionem hiſtoria com-
. Conſtat enim Cinnam conſu-
collega Octavio ex urbe ejectum
ulgata autem, *Vnde dejectus eſt*
, ferri non poteſt. quod vidit &
mannus. *Lambinus.* *Vnde de-*
eſt Cinna?] Sic eſſe teſtantur in
is libris & impreſſis & ſcriptis.
n exemplum potuit afferri com-
s. Hiſtoria ignota non eſt. *Caci-*
m, quod eſt in quibuſdam libris,
n his exemplis locum habere non
P. Faber. *Cinna* eſt etiam in

dejecti Pœni? ab urbe] Sic hunc
emendavi. Neque vero dubium
ain ita ſit legendum. nam quod
unt, *Vnde dejectus Carbo? ab urbe.*
&, quod eſt gravius. id faciunt
fidem hiſtoriæ. nunc autem ex
vi. annalium T. Livii notum eſt,
alem poſt multas victorias, ad
a ab urbe lapidem ſupra Anienem
poſuiſſe: ipſum cum duobus e-
ı c ı ɔ. uſque ad portam Cape-
equitaſſe, ut urbis ſitum explo-
nde poſtea a M. Marcello victum
ſe. deinde a M. Livio, & Clau-
rone, Aſdrubale intercluſo, &
o, omnem ſpem Italiæ obtinen-
eciſſe: poſtremo ab ipſis Kartha-
bus, Scipione ſecundis prœliis
oriis eos urgente, & ad deſpera-

tionem agente, ex Italia revocatum eſſe: annoque decimo ſexto, poſtquam venerat, ex Italia diſcedentem in Africam trajeciſſe. Iam vero, quod vulgo legitur hic, *Vnde dejeciſti?* ferri nullo modo poteſt. *Lambinus.* *Vnde dejectus Carbo*] *Vnde dejecti Samnites*, Pantagathus. *F. Vrſinus.* *Vnde dejectus Carbo? ab urbe*] In libris impreſſis a Rob. Stephano, & poſtea a Carolo illius fratre pro his verbis eſt, *unde dejeciſti ab urbe?* corrupte. nemo neget, ſed tamen quam longe ab illis, *unde dejectus Carbo?* Certe vix poſſe videtur hiſtoria de Carbone hic convenire, Lambinus conjicit legendum, *unde dejecti Pœni? ab urbe.* Longe recedit a ſcriptura. Neque tamen Hannibal aut repulſus, aut fugatus e locis tam propinquis urbis atque Tarquinius Superbus. Video apud Livium, *Tarquinio clauſa porta*, quo tempore Rex Romanus, quomodo Cicero hic dejectum ab urbe vult intelligi, certe ab urbe dejectus eſt; niſi quis malit intelligere de eo tempore, cum Porſenæ regis copiis urbem obſedit. Maro ſic extulit:

> *Nec non Tarquinium ejectum Porſena jubebat*
> *Accipere, ingentique urbem obſidione premebat.*

Nec ſane probabile ſit, in tam multis exemplis, exemplum tam aptum ſimul & nobile hic fuiſſe prætermiſſum neque e notis *Tar*, aut *Tarq.* facere *Carbo*, librario difficile fuit. *P. Faber.* *Carbo* ſane, quod præ ſe fert P. Manutius, & alii recentiores editores ferri non poteſt. Nam Carbonem non conſtat ab Vrbe Roma dejectum eſſe, ſed Arimino tantum exercitu Pompeji. ut tradit Appian. lib. I. bell. civil. Malui retinere quod in Erfurt. aliiſque MSS. extat cum Victorio, & Car. Stephano, & Grutero, quam dubias & ancipites conjecturas cum Manutio & Lambino recipere. *Gravius.*

Vnde dejecti Galli? a Capitolio] Nota eſt hiſtoria Galli urbe capta & incenſa, cum arcem unam Capitolii reliqui ex Romanis tenerent, nocte ſubluſtri alii

aliis

Vnde qui cum Graccho fuerunt? ex Capitolio. Videtis igitur, hoc uno verbo ſignificari res duas & ex quo, & a quo loco. Cum autem eo reſtitui jubet, ita jubet: ut, ſi Galli a majoribus noſtris poſtularent, ut eo reſtituerentur, unde dejecti eſſent, & aliqua vi hoc aſſequi poſſent, non, opinor, eos in cuniculum, qua aggreſſi erant, ſed in Capitolium reſtitui oporteret. hoc enim intelligitur. VNDE TV DEIECISTI, ſive ex quo loco, ſive a quo loco, EO RESTITVAS. hoc jam ſimplex eſt, in eum locum reſtituas: ſive ex hoc loco dejeciſti, reſtitue in hunc locum: ſive ab hoc loco, reſtitue in eum locum, non ex quo, ſed a quo dejectus eſt. Vt, ſi qui ex alto, cum ad patriam acceſſiſſet, tempeſtate ſubito rejectus optaret, ut, cum eſſet a patria dejectus, eo reſtitue-

aliis innixi, ſublevanteſque invicem, in ſummum evaſere. Clangore anſerum M. Manilius excitatus primum, qui jam in ſummo conſtiterat, deturbat, cujus caſus prolapſi cum proximos ſter-

modi? nam ut hic *a patria dejectus*, dicit; ſic dicet paulo poſt, *Poſtulas, a quo loco dejectus eſt*, &c. P. Faber.

Eos in cuniculum] *Cuniculum* egiſſe Gallos in Capitolium iterum Philip. III

[redacted]

tueretur: hoc, opinor, optaret, ut, a quo loco depulſus eſſet, in eum ſe fortuna reſtitueret, non in ſalum, ſed in ipſam urbem, quam petebat: ſic, quoniam vim verborum neceſſario ſimilitudine rerum aucupamur, qui poſtulat, ut, a quo loco dejectus eſt, hoc eſt, unde dejectus eſt, eo reſtituatur, hoc poſtulat, ut in eum ipſum locum reſtitua-

niam, ſive pro *poſtquam* poſitum dicamus, ſententia tamen non admodum apta videbitur; deinde ut hæc verba ſic maneant, apparet tamen, ut diſputationi ſerviant, tale quiddam deſiderari *unde eſſet dejectus*. Nam in his verbis omnis verſatur diſquiſitio, quippe illa ſunt, quæ confictis exemplis declarat; ut mihi veniat in mentem ſuſpicari, non hoc modo ſcripſiſſe Ciceronem, ſed illo potius, *Optaret, ut unde eſſet dejectus, eo reſtitueretur*: quod niſi eſſet, verba quæ conſequuntur, omnino quo referrentur, non haberent. *Hottomann.*

Ut, unde eſſet dejectus] Aſſenſus ſum etiam hic Hottomanno. recte reſtituenti hunc locum. *Lambinus.*

Optaret, ut cum eſſet a patria dejectus, eo reſtitueretur] Lambinus publicavit, *optaret ut unde eſſet dejectus, eo reſtituetur: hoc optaret, ut cum eſſet, &c.* tanquam ſi Ciceronis ea eſſent, cum provenerint de timida conjectura Hottomanni. tota hac oratione intolerabilis eſt protervia Monſtrolienſis hujus. & jactat tamen veſtigia manu exaratorum codicum. *Gruterus.*

In eum ſe fortuna reſtitueret] Quæ Domina eſt æquoris. Horatius & C. Tacitus: *Nihil tam capax fortuitorum quam mare.* Paſſerat.

Non in ſalum] Cicero III Tuſcul. *Nec tam ærumnoſe navigaſſe ſalo.* ex veteri poëta Livius: *In ſalo ſtare ante hoſtium portum.* Hinc *ſalacia* apud Feſtum, quæ ſalum ciet, ſeu mare movet. Gloſſar. *Salacia* ἀμφιτρίτη. Idem.

Qui poſtulat, ut a quo loco dejectus eſt, hoc eſt, unde dejectus eſt, reſtituatur] Mutilatum eſſe locum & ex verbis intelligitur, & ex litura librorum veterum perſpicitur: in quibus hoc amplius legitur, *Hoc poſtulat, ut unde dejectus eſt, eo reſtituatur.* Ex quibus verbis reſtitui locus minimo negotio poterit, ſi ſic legamus: *Qui poſtulat, ut a quo loco dejectus eſt, eo reſtituatur: hoc poſtulat, ut unde dejectus eſt, eo reſtituatur.* Nam hæc eo pertinent, ut quemadmodum hoc verbo *unde* duo illa *a quo* intelligi docuit, & in eam rem exemplum de dejecto a tempeſtate protulit; ſic viciſſim duo hæc *a quo*, hoc uno & ſingulari *unde* contineri demonſtret: in quam rem etiam proxime exemplum de Piſone a ſuis ædibus dejecto proferet. *Hott.*

Qui poſtulat, ut, unde dejectus eſt, eo reſtituatur, hoc etiam poſtulat, ut, a quo loco, &c.] Alii aliter, ego ſic hunc locum legendum eſſe contendo: cujus lectionis ſententia niſi eſſet apertiſſima, niſique ſeipſa tueretur, & probaret, ego ejus rationem pluribus verbis explicarem, atque exponerem. *Lambin.*

Sic quoniam vim verborum neceſſario ſimilitudine rerum aucupamur, qui poſtulat, ut a quo loco dejectus eſt, hoc eſt, unde dejectus eſt, reſtituatur] Locus eſt aperte corruptus ille quidem, ſi tamen ſit conjecturæ locus: ego conjiciam particulam *ut* eſſe addititiam; & vel, repetitam a librario ex extrema ſyllaba verbi *poſtulat* ob ſimilitudinem; vel additam, ut redderetur particulæ *ſic*, quæ tamen non ad illam eſſet, ſed ad antecedentia referenda. ſic igitur lego, & diſtinguo. *Sic (quoniam vim verborum neceſſario ſimilitudine rerum aucupamur) qui poſtulat, a quo loco dejectus eſt, hoc eſt, unde dejectus eſt, eo reſtituatur.* Hic *qui poſtulat* valebit, *qui igitur poſtulat*, ut diximus ſcilicet, ut ſit inductio: eo reſtituatur autem eadem formula dicitur, qua in Topicis, *valeat æquitas, quæ paribus in cauſis paria jura deſiderat.* P. Faber.

Qui poſtulat &c.] Repræſentamus quod

erat

tuatur. Cum verba nos eo ducunt, tum res ipſa hoc
31 ſentire atque intelligere cogit. Etenim, Piſo, redeo nunc ad illa principia defenſionis meae, ſi quis te ex aedibus tuis vi hominibus armatis dejecerit, quid ageres? opinor, hoc interdicto, quo nos uſi ſumus, perſequerere. Quid? ſi qui jam de foro redeuntem armatis hominibus domum tuam te introire prohibuerit, quid ageres? uterere eodem interdicto. Cum igitur praetor interdixerit, unde dejectus es, ut eo reſtituaris: tu hoc idem, quod ego dico, & quod perſpicuum eſt, interpretabere: cum illud verbum, VNDE, in utramque rem valeat, eoque tu reſtitui ſis juſſus: tam te in aedes tuas reſtitui oportere, ſi e veſtibulo, quam ſi ex interiore aedium parte dejectus ſis. Vt

erat in editionibus antiquis. cui accedunt Pall. nam Hottomanni Lambinique ſupplementa, non curo. *Gruterus.* In hoc loco peſſime habito reſtituendo ſecutus ſum codicem Erfurtenſem, in

medes Grammaticus ipſe, qui in libro primo de hujuſmodi verborum conjunctione diligentiſſime ſcripſit, eam confitetur non ſolere ſemper apud veteres obſervari. Exemplum etiam profert

Vt vero jam, Recuperatores, nulla dubitatio ſit, ſive rem, ſive verba ſpectare vultis, quin ſecundum nos judicetis, exoritur hic jam, obrutis rebus omnibus & perditis, illa defenſio, eum dejici poſſe, qui tum poſſideat: qui non poſſideat, nullo modo poſſe. itaque, ſi ego ſim a tuis aedibus dejectus, reſtitui non oportere: ſi ipſe ſis, oportere. Numera, quam multa in iſta defenſione falſa ſint, Piſo: ac primum illud attende, te jam ex illa ratione eſſe depulſum, quod negabas quemquam dejici poſſe, niſi in eo loco eſſet: nunc jam poſſe concedis: eum, qui non poſſideat, negas dejici

Vt vero jam Recuperatores] Hæc ſunt, quæ appellantur μωςήεμα Rhetorum; quæ melius fuiſſet ſempiterna oblivione deleri, quam cum ſummo omnium incommodo a tam multis artis magiſtris enuntiari. Firmiſſimam & primam Æbutii defenſionem in poſtremum locum, quaſi jam enervata & afflicta ejus cauſa, conjicit: eamque leviter & negligenter, quaſi ad rem minus pertinentem percurrit, cum in illa una totius cauſæ firmamentum ſtatuſque verſetur. Qua de re lubet hujus ipſius verba ex oratione pro Cluentio ſubſcribere, ex quibus ipſius in agendo fides atque integritas intelligatur. *Errat*, inquit, *vehementer, ſi quis in orationibus noſtris, quas in judiciis habuimus, auctoritates noſtras conſignatas ſe habere arbitratur; omnes enim illæ orationes cauſarum & temporum ſunt, non hominum ipſorum, ac patronorum: nam ſi cauſa ipſa pro ſe loqui poſſent, nemo adhiberet oratorem; nunc adhibemur, ut ea dicamus, non quæ noſtra auctoritate conſtituantur, ſed quæ ex re ipſa cauſaque ducuntur.* Hottom.

Quin ſecundum nos judicetis] Damnato Æbutio. Pro Flacco: *Sententiam ſecundum Plautium ſe dicturum oſtendit.* Pro Roſc. Com. *Secundum nos judicari volumus.* Paſſerat.

Obrutis rebus omnibus & perditis] Argumentorum copia oppreſſis & afflictis. III in Verr. *Obrui & opprimi crimine & teſtibus.* II Tuſcul. *Obrui copia ſententiarum & verborum.* Ante *exoritur* eſt, exiſtit. III in Rullum: *Repentinus nobis Sulla exoritur.* Idem.

Eum dejici poſſe, qui tum poſſideat] Quod veriſſimum & rectiſſimum eſſe quis non videt; itaque ſine controverſia ſcribit ſic Vlpianus in l. 1. D. de vi & vi arma. *Interdictum*, inquit, *hoc nulli competit, niſi ei, qui tunc cum dejiceretur, poſſidebat; nec alius dejici viſus eſt, quam qui poſſidet.* Sive autem *corpore, ſive animo poſſidens quis dejectus eſt; palam eſt eum vi dejectum videri: idcircoque ſi quis de agro ſuo vel de domo proceſſiſſet, nemine ſervorum relicto, mox revertens prohibitus ſit ingredi ad ipſum prædium; vel ſi quis eum in medio itinere detinuerit, & ipſe poſſederit, vi dejectus videtur; ademiſti enim ei poſſeſſionem, quam animo retinebat, etſi non corpore.* Hottom.

Nullo modo poſſe] Non videri dejectum ut reſtituatur. *Paſſerat.*

Te jam ex illa ratione depulſum] Defenſione illa recedere coactum. *Idem.*

Quod negabas quenquam dejici poſſe, niſi qui in eo loco eſſet] Non hoc præciſe Piſo negabat, quod plane frigidum ac nugatorium fuiſſet; ſed hoc defendebat, ſi in fundum Cæcina ingreſſus poſtea vi armatis hominibus dejectus eſſet, hoc quidem illum uti potuiſſe interdicto; quia vero tantum prohibitus eſt ingredi, dejectum nullo modo fuiſſe, id quod ſine controverſia verum eſt. *Hottom.*

Niſi qui in eo loco eſſet, nunc jam poſſe concedis, eum, qui non poſſideat, negas dejici poſſe] Sic Aldi liber. Alii, opinor, omnes, *Niſi qui in eo loco fuerit, nunc qui poſſideat, eum, etiamſi non fuerit in eo loco,* de-

jici poſſe. Cur ergo aut in illud quotidianum interdictum, unde ille me vi dejecit, additur, cum ego poſſiderem, ſi dejici nemo poteſt, qui non poſſidet: aut in hoc interdictum de hominibus armatis non additur, ſi oportet quæri, poſſederit necne? Negas dejici, niſi qui poſſideat. Oſtendo, ſi ſine armatis coactiſve hominibus dejectus quiſquam ſit, eum, qui fateatur ſe dejeciſſe, vincere ſponſionem, ſi oſten-

dejici poſſe concedis. Quam lectionem haud ſcio qua de cauſa librarius cum hac corrupta & contaminata commutaverit. Senſus eſt enim illius apertiſſimus, antea ſemper negavit Æbutius dejectum Cæcinam ex fundo Fulciniano, quod in eo non fuiſſet, nunc hoc dicit; dejectum tantum qui poſſidet; cui Cicero ſic refert: Poſſeſſio duplex eſt: aut animi ſcilicet aut corporis. abſens enim corpore animo tamen retinere poſſeſſionem poteſt. Finge nunc ejus, qui animo tantum poſſidebat, familiam dejectam eſſe: ſi nemo poteſt dejici, niſi qui in loco eſt, dejectus non dicetur: itaque ſentire antea videbatur Æbutius. ſin dejicitur quicunque poſſidet, ut modo defendit: quam offendere debeat, quod quinquies uſurparit in una Adelphorum ſcena Terentius? quod Donatus cum explicat, ait jam, *incuſationem eſſe tarditatis*: ut hac particula nihil his potuerit eſſe commodius. Cætera, opinor, ſunt hic planiſſima omnia. *P. Faber.* Hic locus in Erfurt. Franc. editione prima, & Mediolan. ſic legitur, *te jam dejici poſſe, niſi indubium* (ed. prim. *niſi dubium*) *eſſe etiam poſſe concedis. Eum qui non poſſideat negas dejici poſſe.* Suſpicor Ciceronem ſcripſiſſe: *quod negabas quemquam dejici poſſe, niſi qui in eo loco fuerit, id indubiam eſſe; nunc etiam poſſe concedis. Eum qui non poſſideat negas dejici poſſe.* Græv.

Cur ergo aut in illud quotidianum]

ſi oſtendat, eum non poſſediſſe. negas dejici, niſi qui poſſideat. oſtendo ex hoc interdicto de armatis hominibus, qui poſſit oſtendere non poſſediſſe eum, qui dejectus ſit, condemnari tamen ſponſionis neceſſe eſſe, ſi fateatur eſſe dejectum. Dupliciter homines dejiciuntur, aut ſine 32
coactis armatiſve hominibus, aut per ejuſmodi rationem atque vim. Ad duas diſſimiles res duo dejuncta interdicta ſunt. In illa vi quotidiana non ſatis eſt poſſe docere ſe de-

Si oſtendat eum non poſſediſſe] *At negantis factum probatio nulla eſt.* denique perſæpe poſtea demonſtrat, *dejecti*, non *dejectoris* partes fuiſſe, probandæ poſſeſſionis onus in ſe ſuſcipere, quod & naturali & civili æquitati conſentaneum eſt, ut qui excipit non, qui intendit probet. l. 19. D. de probat. *Hottom.*

Niſi qui poſſideat] Non enim dejicitur, niſi cui poſſeſſio adimitur. non adimitur autem niſi ei qui habet. tit. 1. §. cum qui, D. de vi & vi armat. *Idem.*

Qui poſſit oſtendere] Id eſt, eum qui vi armata dejecit, etiam ſi probare poſſit ſe poſſediſſe, tamen propter odium armorum condemnari. *Idem.*

Condemnari tamen ſponſionis] Iudicari tamen male feciſſe ſponſionem. *Paſſ.*

Per ejuſmodi rationem aut vim] *Et vim*, quin ſit legendum, nemo mea ſententia dubitabit, qui loci ſententiam diligenter animadverterit. *Hottom.* *Per ejuſmodi rationem, aut vim*] Particulam *aut* doctiſſimi viri ferendam hic eſſe non putant; ego non magis corrigam, quam in lib. 1. de orat. *Quæ in diſceptatione, aut in uſu forenſi.* aut ſimilibus in locis, in quibus valere copulativam conjunctionem, docuerunt Grammatici veteres Diomedes, Priſcianus, alii. Etiam Paulus Iuriſconſultus in lege 53. De verborum ſignificatione, his verbis, *Sæpe comparatum eſt, ut conjuncta pro disjunctis accipiantur, & disjuncta pro conjunctis.* Deinde in exemplis addidit, *Quod dedi, aut donavi, utrumque continemus.* P. Fab. In Erfurt. tamen codice recte ſcribitur *atque vim.* Nam quamvis *aut* nonnunquam ſic accipiatur, ut contendit Faber, tamen hic judici auditoribuſque potuiſſet obſcuritatem parere. *Gravius.*

Ad duas diſſimiles res duo devincta interdicta ſunt] Eodem edicti capite conjuncta ſunt, *duo ſub illo titulo interdicta ſunt.* Sic ſcripſerat Vlpian. l. 2. §. ult. D. de interd. ubi Tribonianus repoſuit *aliqua.* Hottom. *Ad duas diſſimiles res duo devincta interdicta ſunt*] *Adjuncta*, pro *devincta*, placet ut legatur. *F. Vrſin.* *Duo devincta interdicta*] Lambinus vidit errorem & correxit. Potuit tamen leviore mutatione verum verbum *dejuncta* reponere, ut erat in Timæo, *Ita neceſſitas cogit, ut eadem ſint ea, quæ dejuncta fuerunt.* Nihil opus exemplis, tantum monendus es in Arato ſimile peccatum eſſe in libris, etiam in Ciceroniano Lexico, in verſu:

Hoſce æquo ſpatio devinctos ſuſtinet axis,

pro illo, Τοῖς μὲν παρβολάδην ὀρθὸς περιβάλλεται ἄξων. Vnus, quod ſciam Morelius impreſſit *dejunctos.* Recte. ſic poſtulat ſententia. Avienus etiam docet, qui ſic vertit:

Diſtanteſque pari ſpatio ſibi tranſigit axis. P. Faber.

Editio ſane antiquiſſima anni 1472, Erfurt. & P. Franc. M S S. *dejuncta.* Plaut. Aſinar. *Ne nos dejunge amantes.* Cic. de univerſitate: *dejuncta quæ fuerant omnia ſunt unum.* ſic ibi legendum. Vbi quoque perperam in vulgatis *devincta.* Græv.

In illa vi quotidiana] *Vim quotidianam* appellat, quam ſupra multis in locis, *Quæ moribus fit*, & *dejectionem*, vel *deductionem moribus*, vel *quæ ex conventu fit*, nominavit. Gellius *civilem* & *feſtucariam*, ex feſtuca, opinor, qua in conflictione utebantur, appellat. *Hott.*

[redacted]

dejectum, niſi oſtendere poſſit, cum poſſideret, tum dejectum. ne id quidem ſatis eſt, niſi docet ita ſe poſſediſſe, ut nec vi, nec clam, nec precario poſſederit. Itaque is, qui ſe reſtituiſſe dixit, magna voce ſaepe confiteri ſolet, ſe vi dejeciſſe: verum illud addit. Non poſſidebat: vel etiam, cum hoc ipſum conceſſit, vincit tamen ſponſione, ſi planum facit, ab ſe illum aut vi, aut clam, aut precario poſſediſſe. Videtiſne, quot defenſionibus eum, qui ſine armis ac multitudine vim fecerit, uti poſſe majores voluerunt? hunc vero, qui ab jure, officio, bonis moribus ad ferrum, ad arma, ad caedem confugerit, nudum in cauſa deſtitutumque videtis: ut, qui armatus de poſſeſſione contendiſſet, inermis plane de ſponſione certaret. Ecquid igitur intereſt, Piſo, inter haec interdicta? ecquid in-

Niſi oſtendere poſſit, cum poſſideret, vi dejectum] Non quo ei qui dejectus eſt, probationis onus incumbat. alioqui enim dejici nemo vellet: & aperta eſſet audacibus hominibus feneſtra vim poſſeſſoribus afferendi, eoſque dejiciendi; [redacted]

poſſidet. *Vi a me poſſidet* qui me vi dejecit, & poſſeſſionem mihi abſtulit. *Paſſerat.*

Qui ſine armis, ac multitudine] Al. *qui ſine armatis, ac multitudine.* al. *qui ſine armata multitudine.* Lambin. [redacted]

intereſt, utrum hoc additum, cum A. Caecina poſſederit, necne? ecquid te ratio juris, ecquid interdictorum diſſimilitudo, ecquid auctoritas majorum commovet? Si eſſet additum: de eo quaeri oporteret. additum non eſt: tamen oportebit? Atque ego in hoc Caecinam non defendo. poſſedit enim Caecina, Recuperatores: & id, tametſi extra cauſam eſt, percurram tamen brevi, ut non minus hominem ipſum, quam jus commune defenſum velitis. Caeſenniam poſſediſſe propter uſumfructum non negas. qui

Ratio juris] Æquitas & diſciplina juris. Super. *Ius & aqui boniqueratio*. Paſſer.

Interdictorum diſſimilitudo] Dejuncta interdicta. Ex hac diſſimilitudine interdictorum diſſimilis oriri debet juris ratio. Orat. pro Balbo: *Diſſimilitudo civitatum varietatem juris habet maximam*. 11 de divin. *Diſſimilitudo locorum diverſas hominum procreationes habet*. Idem.

Auctoritas majorum] Gravitas & prudentia majorum. *Idem*.

De eo quæri oporteret] Poſſediſſet ne nec ne. *Idem*.

Additum non eſt tamen oportebit] Apparet cum interrogandi nota pronuntiandum. *Hottom*. *Additum non eſt*] Prætor ſine exceptione interdixit. *Paſſ*.

In hoc Cæcinam non defendo] In hac re non conſtituo defenſionem Cæcinæ. *Id*.

Tametſi extra cauſam eſt] At contra, in hoc ſumma judicii cauſaque tota conſiſtit: quemadmodum vel leviter cauſam intuenti perſpicuum eſt. *Hottom*.

Ius commune] Commune interdum quod ad omnes pertinet ejuſdem civitatis. Κοινὸν νόμιμον vocat Ariſtoteles. *Paſſerat*.

Ceſenniam poſſediſſe propter uſum fructum, &c.] Quis in jure civili Rom. mediocriter verſatus, non videt, hunc locum eſſe mendoſum, neque dubium eſſe, quin, mortuo uſufructuario, qui rem, cujus habebat uſumfructum, vivus locaverat, hæres fructuarii nihil juris in ea re habeat, cum ad dominum, ſeu (ut appellant) proprietarium, reverterit? Nam quod quidam dicunt, cauſæ ſerviſſe Ciceronem: quid minus credibile, quam ita cauſæ ſerviſſe, ut impudentiſſime mentiretur? Hunc igitur locum mendoſum eſſe contendo, atque ita legendum: *Ceſenniam poſſediſſe per colonum non negas*. cui conjecturæ argumento ſunt illa, quæ ſunt ſupra non longe a principio in ipſa narratione: *Ceſennia fundum poſſedit, locavitque*, & quæ proxime ſequuntur. *qui colonus*, &c. ante, *qui*, debet ſcribi, comma, hoc pacto: *Ceſenniam poſſediſſe per colonum non negas: qui colonus habuit conductum de Ceſennia fundum*. Vnde igitur hæc verba, *propter uſumfructum*, nata ſunt? ex annotatiuncula hominis ſemidocti: quæ tandem a ſcriptore librario in contextum orationis relata ſunt, iis rejectis, quæ Ciceronis erant. *Lamb*.

Poſſediſſe propter uſumfructum] Rectiſſime. naturaliter enim uſufructuarius poſſidet, ſiquidem corpore fundo incumbat. ſi per colonum, civiliter, vel potius quaſi civiliter. l. 12. l. penul. D. de acquir. poſſ. Quod cum Lambinus non intelligeret, reponendum putavit, *per colonum*. Hottom.

Ceſenniam poſſediſſe propter uſumfructum non negas] Hoc *propter uſumfructum*, rejicit merito Lambinus. Falſum eſt enim hac defenſione Ciceronem unquam hic uſum, qui tam multis ſupra diſſeruit, Ceſenniam poſt filii mortem hunc fundum in auctione emiſſe. In quo etiam clariſſimum Iuriſconſultum mihi deceptum videri, oſtendi pluribus. Error hic videtur natus ex alicujus explicatione, qui illam defenſionem Ciceronis non ſatis attenderat. Meminerat autem illorum, quæ Cæcinæ objecerat Æbutius. Sed quod in horum trium verborum locum hæc

qui colonus habuit conductum de Caeſennia fundum, cum idem ex eadem conductione fuerit in fundo, dubium eſt, quin, ſi Caeſennia tum poſſidebat, cum erat colonus in fundo, poſt ejus mortem heres eodem jure poſſederit? deinde ipſe Caecina, cum circuiret praedia, venit in iſtum fundum, rationes a colono accepit. ſunt in eam rem teſtimonia. Poſtea cur, Aebuti, de iſto potius fundo, quam de alio, ſi quem habes, Caecinae denuntiabas, ſi Caecina non poſſidebat? Ipſe porro Caecina cur

duo *per colonum* ſufficit idem Lambinus, nihil id facere neceſſe habuit: ſatis id e ſequentibus intelligitur. Sic igitur lego & diſtinguo, *Ceſenniam poſſidiſſe non negat: quia Colonus habuit conductum de Ceſennia fundum, cum idem ex eadem conductione fuerit in fundo. Dubium eſt, quin ſi Ceſennia tum poſſidebat, cum erat colonus in fundo, hæres poſt ejus mortem eodem jure poſſederit?* Ait Paulus Iuriſconſultus in lege, quam etiam ſupra citare memini: *Quod per colonum*, inquit, *poſſideo, hæres meus niſi ipſe nactus poſſeſſionem non poterit poſſidere.* At mihi [illegible] erudito licet intelligere. Iuſtinianus ſub titul. de rerum diviſ. *Licet uſufructuarius maturis fructibus, nondum tamen perceptis deceſſerit: ad hæredes ejus non pertinent, ſed domino proprietatis acquiruntur.* Cum autem ita perſpicue Cicero calumnietur, quid eſt quod Lambinus ſcribit, non eſſe credibile, illum ita cauſæ ſerviſſe, ut impudentiſſime mentiretur? Poteſtne quicquam repugnantius fingi quam illud eſt Ciceronis, cum illo Vlpiani? *Non igitur debuit ſutor ultra crepidam*: ut in vetere proverbio eſt. *Hottom.* Heres ſucceſſit in [illegible]

cur ſe moribus deduci volebat: idque tibi de amicorum,
etiam de ipſius C. Aquillii ſententia reſponderat? At e-
nim Sulla legem tulit. Vt nihil de illo tempore, nihil de 33
calamitate reip. querar, hoc tibi reſpondeo: adſcripſiſſe
eundem Sullam in eandem legem, SI QVID IVS NON
ESSET ROGARIER, EIVS EA LEGE NIHILVM
ROGATVM. Quid eſt quod jus non ſit, quod populus
ju-

Cur, ſe moribus deduci volebat] Etenim, ut proxima pagina oſtendit, deducuntur ii ſoli, qui poſſident, aut certe qui in fundo ſunt: & ob eam cauſam deduci ſe patiebatur, quod confideret ſibi facilem poſſeſſionis probationem. *Hott.*

Sententia reſponderat?] Hoc amplius alii tum impreſſi, tum antiqui libri. *Et ad eam* * Vt inane ſpatium relinquatur. quod aliqua ex parte repleri facile poterit ex iis, quæ ſupra dixit, ut ſic legamus, *Et ad eam rem diem conſtituerat, amicos convocarat.* Sed alia multo plura deeſſe abrupta ſententia quæ proxime conſequitur, manifeſto declarat. itemque illud quod ſcribit inſequenti pagina, *Deinde nihil rationis affers, quamobrem ſi libertas adimi nullo modo poſſit, civitas poſſit.* Idem.

At enim Sulla legem tulit] Dicit *legem*, qua victor Sulla civitatem Volaterranis ademerat. *Idem.*

SI QVID IVS NON ESSET ROGARI, EIVS EA LEGE NIHILVM ROGATVM] Legum principium hoc erat: *Conſul, vel Prætor, vel alius magiſtratus, qui cum populo egerat, populum jure rogavit, populuſque ſcivit.* Extremum illud, *Si quid jus non fuit rogari, ejus ea lege nihilum rogatum:* conſtat ex prima in Antonium, & lege quadam apud Frontinum de aquæductibus, & libro Valerii Probi, de notis antiquis, in quo tamen quædam corrupta ſunt: itemque ex orat. pro domo ſua his verbis, *Quæ tua fuit conſecratio? Tuleram, inquit, ut mihi liceret, quid non exceperas. ut ſi quod jus non eſſet rogare, ne eſſet rogatum?* Etiam in epiſt. ad Atticum, libro III. Epiſtola ad V. Cal. ubi rogationem de ſe reſtituendo ſcriptam commemoravit, his notis utitur, quæ hoc ſignificant, *E. H. L. N. R.* ubi tamen *I.* pro *L.* corrupte legitur. Verum ut ad rem revertamur, quid ita Sullæ non fuit jus id rogare? hoc intelligitur ex eadem oratione, *Cum hoc*, inquit, *juris a majoribus proditum ſit, ut nemo civis Rom. aut libertatem, aut civitatem poſſit amittere, niſi ipſe auctor factus ſit.* Et paulo poſt, *Ius a majoribus noſtris ita comparatum eſt, ut civis Rom. libertatem nemo poſſit invitus amittere.* Et pro Balbo, *Iure noſtro neque mutare civitatem quiſquam invitus poteſt, neque, ſi velit, mutare non poteſt.* Et eadem rurſus orat. *O jura præclara, atque divinitus jam inde a principio Romani nominis a majoribus noſtris comparata. ne quis invitus civitate mutetur, neve in civitate maneat invitus. hæc enim fundamenta firmiſſima noſtræ libertatis, ſui quemque juris & retinendi & dimittendi eſſe dominum.* Et multa in hanc ſententiam. *Idem.* Erfurt. *rogarier.* Recte. In legibus enim amant uti antiquis flexionibus, & etiam vocibus obſoletis. *Grav.*

Quid eſt, quod rogari jus non ſit?] Hunc locum ſic eſſe reſtituendum, vincit ratio: vincunt illa, quæ antecedunt. *ſi quid jus non eſſet rogari.* ſequitur deinceps, *quod populus jubere, aut vitare non poſſet?* ubi repetendum e ſuperiore, *quid*, hoc modo. *quid, quod populus jub. aut vet. non poſſit?* aut, ſi malis, exprimendum, & reponendum, idque mihi ita videtur. *Lambinus.* *Quid eſt quod jus non ſit?*] Nihil addo, repeto ex lege verbum, *rogari*, & diſtinguo ſic, *Quid eſt quod jus non ſit? quod populus jubere aut vetare non poſſit?* nihil planius. *P. Faber.*

jubere, aut vetare non poſſit? Vt ne longius abeam, declarat illa adſcriptio eſſe aliquid. nam, niſi eſſet, hoc in omnibus legibus non adſcriberetur. Sed quaero abs te, putesne, ſi populus juſſerit, me tuum, aut item, te meum ſervum eſſe, id juſſum ratum atque firmum futurum? Perſpicis hoc nihil eſſe, & fateris, quae inter. * Primum illud concedis, non, quidquid populus juſſerit, ratum eſſe oportere. deinde nihil rationis affers, quamobrem, ſi libertas adimi nullo modo poſſit, civitas poſſit. nam & eodem modo

Vt ne longius abeam] *Vt ne* pro ne. Sic Graeci *ἵνα μή*. Donat. in Phorm. Terent. Cic. pro Milone: *Opera detur ut judicia ne fiant*. Paſſerat.

Perſpicis hoc nihil eſſe, ut in caeteris, qua rogavit] Scripti libri pro *Vt in caeteris*, *& ea teris, quae inter*. Melior aliquis quaerendus: & tantiſper aſteriſci nota in margine relinquenda. *Hottom.*

Vt in ceteris, qua rogavit] Rogavit, nempe Sulla. nihil video in hoc loco eſſe difficultatis, aut mendi: niſi forte in voce *ceteru*: pro qua libri manuſcr. habent, & *ea teru*. ego tamen interea, *ceteris*, retineo, & probo. Verba au-

bo *primum*, ubi docetur multis, ut ratae fuerint aliae Sullae leges omnes, hanc tamen qua civitatem municipiis ademit, ratam eſſe non poſſe. *P. Faber.* *Vt in ceteris qua rogavit*] P. Victor. habet, *& fateris, ſed qui primum.* &c. Propius ad mſſ. & veteres edd. *& ea teris quae inter primum.* Gruter. In Erfurt. Franc. ed. prim. legitur, ut Gruterus & Hottomannus in ſuis repererunt. Cum id primo deprehendiſſem in Erfurtenſi, non inſpecto Grutero, ſtatim conjiciebam legendum eſſe, ut edidit Victorius, *& fateris.* Nam in veteribus libris, qui majuſculis litteris ſcripti ſunt, fuit ...

do de utraque re traditum nobis eſt:&, ſi ſemel civitas adimi poteſt, retineri libertas non poteſt. Qui enim poteſt jure Quiritium liber eſſe is, qui in numero Quiritium non eſt? Atque ego hanc adoleſcentulus cauſam cum agerem contra hominem diſertiſſimum noſtrae civitatis Cottam probavi. Cum Arretinae mulieris libertatem defenderem, & Cotta decemviris religionem injeciſſet, non poſſe ſacramentum noſtrum juſtum judicari, quod Arretinis ademta civitas eſſet, & ego vehementius contendiſſem, civitatem adimi non potuiſſe: decemviri prima actione non ju-

Retineri libertas non poteſt] At in *l. ult. de capitis minut.* Media dicitur capitis minutio quando civitas amittitur, retineturque libertas. Paullus I.C. Reſpondeo libertatis nomen ita hic accipi, ut ſit maxime propria Pop. Romano. *Paſſer.*

Qui enim poteſt jure Quiritium] Hoc jus eſt proprium Pop. Romani Iuſtin. in Inſtitut. Tit. de Iure naturæ. Et locum habet maxime in dominiis, ut l. 1. de rei vindic. *Hunc ego fundum ex jure Quiritium meum eſſe ajo.* Ex jure Quiritium liberi fieri ſolebant, qui vindicta, cenſu, teſtamento manumittebantur, Vlpianus tit. 1. Inſtitut. Seneca lib. 1. Nat. Quæſt. *Hac res efficit, ut non ex jure Quiritium liber ſit, ſed ex jure natura.* Idem.

Ego hanc adoleſcentulus] At pro Quintio cum dixit erat ſex & viginti annos natus, Gellio teſte. In oratore: *Quanto illi clamore adoleſcentuli diximus* de oratione pro Sex. Roſcio. At natus erat annos viginti ſeptem. *Idem.*

Hominem diſertiſſimum noſtra civitatis Cottam] Dicit, *C. Cottam*, quem in Bruto dilaudat, & ex omnibus ætatis ſuæ oratoribus cum P. Sulpitio primas tuliſſe ſcribit. *Hottom.* *Cottam*] In Bruto & oratore ſubagreſtem ejus orationem fuiſſe dicit. *Paſſerat.*

Arretina mulieris] Ex Arretio, Tuſciæ oppido. *Civitas eſt*, inquit Strabo, *mediterranea, montuoſis locis proxima, ſtadia mille ac ducenta ab urbe Romana diſtans.* Municipiis ademptam a Sulla victore civitatem dictum eſt infra. *Hott.*

Cotta Decemviris religionem injeciſſet] Ex hoc loco & alio præterea ſimillimo in oratione pro domo ſua conjecturam capio *Decemviros* Romæ creatos fuiſſe, qui de cauſis civitatis ac libertatis cognoſcerent: item ut de cauſis capitalibus *Triumviros*, & de certis item cauſis *Centumviros*. Verba illius orat. hæc ſunt: *Si Decemviri ſacramentum in libertatem injuſtum judicaſſent, tamen quotieſcunque vellet quis, hoc in genere ſe rem judicatam referre poſſe voluerunt.* Idem. *Religionem inecit* eſt ſcrupulum injecit. In antiquis notis *Decemviri ſtlitibus judicandis.* Meminit in oratore & alibi. Dio lib. 54. l. 2. de orig. Iuris §. 16. Lucan. ad Piſonem: *Seu trepidos ad jura decem citat haſta virorum.* Paſſerat.

Non poſſe ſacramentum noſtrum juſtum judicari] De ſacramento vide quæ diximus in orat. pro Quinctio. Nam abſurdum ſit eadem inculcare. *Hottom.* *Non poſſe ſacramentum noſtrum juſtum judicari*] Non poſſe nos contendere ſacramento, litem noſtram iniquam eſſe. 1 de orat. *Injuſto ſacramento contendere.* Pro Milon. *Injuſtis ſacramentis fundos alienos petere.* Feſtus: *Sacramenti nomine id omne dici cœptum eſt, quod pœna nomine petebatur, propter ærarii inopiam.* Differt a ſponſione. quod in ſponſione non deponitur proprie pecunia, ſed promittitur tantum, nec quicquam de ea ad ærarium perveniebat. *Paſſerat.*

Prima actione non judicaverunt] Hunc locum alibi quoque explicavimus initio Verrinæ 11. & hujus orationis. *Hottom.* Pronuntiarunt non liquere. *Paſſerat.*

judicaverunt, poſtea, re quaeſita & deliberata, ſacramentum noſtrum juſtum judicaverunt. Atque hoc, & contra dicente Cotta, & Sulla vivo, judicatum eſt. Iam vero in ceteris, ut omnes, qui in eadem cauſa ſunt, & lege agant, & ſuum jus perſequantur, & omnes jure civili, ſine cujuſquam aut magiſtratus, aut judicis, aut periti hominis, aut imperiti dubitatione utantur, quid ego commemorem? dubium nemini veſtrum eſt. Certe quaeri hoc ſolere me non praeterit, ut ex me ea quae tibi in mentem non veniunt audias, quemadmodum, ſi civitas adimi non poſſit, in colonias Latinas ſaepe noſtri cives profecti ſint. Aut

Et Sulla vivo] Idem pro domo ſua, *Populus Romanus L. Sulla Dictatore ferente, comitiis centuriatis, municipiis civitatem ademit, ademit iiſdem agros. de agris fuit enim populi poteſtas, de civitate, ne tamdiu quidem valuit, quamdiu illa Sullani temporis arma valuerunt.* Hott.

Et lege agant, & ſuum jus perſequantur] *Lege augere*, modo nihil aliud ſignificat, quam litem intendere. unde *legis actiones* dictae ſunt: quas Pompo-

Dubium nemini veſtrum eſt. Certe quaeri] Erfurt. *dubium nemini veſtrum eſſe. Certe. Quaeri.* Forte Cicero ſcripſit: *Dubium nemini veſtrum eſſe poteſt. Certe. Quaeri.* Ut alibi: *Nam id te cupere certo ſcio.* Grat.

Ea quae tibi in mentem non veniunt] Obſcurus locus, cum infra dicat, *Qui haec commemorant*: & rurſus, *Ut hui ex jure civili protulerunt.* Hottom.

Si civitas adimi non poſſit] Nam eorum qui in colonias deducebantur, pa-

Aut ſua voluntate, aut legis multa profecti ſunt: quam multam ſi ſufferre voluiſſent, tum manere in civitate potuiſſent. Quid? quem pater patratus dedidit: aut ſuus pater 34
po-

tinas, ut Praneſte, Tibur, Neapolim in exilium proficiſcebantur. Sunt autem *coloniæ Latinæ*, coloniæ in Latium deductæ, quibus tum quidem jus civitatis Romanæ conceſſum non erat. Nam antiquitus *Latini* neque ſuffragia ferebant, neque magiſtratus petere poterant. unde etiam *liberti* alii dicuntur *cives Rom.* alii *Latini Iuniani*: veluti qui inter amicos manumiſſi erant, aut ab iis manumiſſi, qui tantum in bonis, non etiam ex Iure Quiritium ſervum illum habebant. *Latini* autem quibus modis jus Quiritium conſequerentur, tradit Vlpianus in Titulis, capite tertio. *Hottom.* Coloniæ Latinæ, habebant tantum jus Latii. vide de iis Sigon. II de antiquo jure Italiæ cap. 3. Cum ſcribit Hotomannus deductos eſſe in colonias, qui damnati erant, falſum eſt. non eo deducebantur, ſed ſponte illuc proficiſcebantur, ut pœnam effugerent Romæ.

Aut ſua voluntate] Ante hæc verba nota puncti deſideratur ſua autem voluntate proficiſcebantur, qui auctores erant, ſuumque nomen profitebantur. *Hottom.* *Sua voluntate* auctores erant & ſuum nomen dederant.

Aut legis multa] Cum eis tecto, aqua, & igni eſſet interdictum. *Hottom.*

Quam multam ſi ſufferre voluiſſent, tamen manere in civitate potuiſſent] Alii nonnulli *noluiſſent, tum manere.* quod falſum eſt, ut ex ſimili loco intelligitur hac ipſa pagina: *Qui in civitate legis vim ſubire vellent, non prius civitatem, quam vitam amitterent.* Nam tecto illis, & aqua, & igni interdicebatur: ac certa pœna ſanciebatur, ſi quis eos tecto recepiſſet, aquave & igni juviſſet. quod ſi de civitate exire nollent, quamdiu aëre & veſci & tegi poſſent, tamdiu eis in civitate manere licebat. *Idem.* *Sufferre* pati. *ut pœnas ſufferrt* in Catil. & pro Flacco. *Paſſerat.*

Quem pater patratus dedidit] *Pater patratus*, Fecialium princeps, qui, ſi quid cum hoſtibus patrandum, id eſt, aut belli aut pacis cauſa tranſigendum eſſet, populi Romani nomine patrabat. Dedebatur autem hoſtibus, qui cum eis pacem fecerat, quam populus Romanus ratam habere nollet. Eam deditionem *pater patratus*, ex Fecialium collegio creatus, patrabat. De deditione exemplum eſt notum omnibus de T. Veturio, & Sp. Poſthumio, qui a Samnitibus dediti repudiati ſunt: apud Livium libro IX. de Mancino etiam nota eſt hiſtoria ex Plutarcho in Gracchorum vita, Livio libro LV. & LVI. Valerio libro I. capite VI. & Cicerone libro de offic. III. in Topicis, & libro de oratore I. his verbis, *Si C. Mancinum nobiliſſimum atque optimum virum, ac conſularem, cum propter invidiam Numantini fœderis pater patratus ex S. C. Numantinis dediſſet, eumque illi non recepiſſent, poſteaque Mancinus domum reveniſſet, neque in Senatum introire dubitaſſet, P. Rutilius M. F. Tribunus pleb. de Senatu juſſit educi, quod eum civem negaret eſſe: quia memoria ſic eſſet proditum, quem pater ſuus aut populus vendidiſſet, aut pater patratus dediſſet, ei nullum eſſe poſtliminium.* Et apud Pomponium Iuriſconſultum l. ult. D. de legat. *Eum,* inquit, *qui legatum pulſaſſet, Q. Mutius dedi hoſtibus, quorum erant legati, utilius eſſe ſolitus eſt reſpondere. quem hoſtes ſi non recepiſſent, quæſitum eſt an civis Rom. remaneret: quibuſdam exiſtimantibus remanere, aliis contra: quia quem ſemel populus juſſiſſet dedi, ex civitate expuliſſe videretur, ſicut faceret, cum aqua & igni interdiceret. in qua ſententia videtur P. Mutius fuiſſe.* Id autem maxime quæſitum eſt in Hoſtilio Mancino, quem Numantini ſibi deditum non acceperunt. de quo tamen lex poſtea lata eſt, ut eſſet civis Rom. & Præturam quoque geſſiſſe dicitur. *Hott.*

Aut ſuus pater vendidit] Hæc erat non vera, ſed ſimulata, & ficta venditio. nam venditionem in emancipationibus

populuſve vendidit, quo is jure amittit civitatem? Vt religione civitas ſolvatur, civis Rom. traditur: qui cum eſt acceptus, eſt eorum, quibus eſt deditus, ſi non accipiunt, ut Mancinum Numantini, retinet integram cauſam & jus civitatis. Si pater vendidit eum, quem in ſuam poteſtatem ſuſceperat, ex poteſtate dimittit. Iam populus cum eum vendidit, qui miles factus non eſt, non adimit ei libertatem: ſed judicat non eſſe eum liberum, qui ut liber ſit adire periculum noluit. cum autem incenſum vendit, hoc

nibus aut adoptionibus fieri ſolitam ſignificat. de qua Cajus ſic ſcribit libro Inſt. I. *Emancipatio autem, hoc eſt, manus traditio, quadam ſimilitudo venditionis eſt: quia & in emancipationibus præter certum patrem alius pater adhibetur, qui fiduciarius nominatur.* ergo ille *naturalis pater filium ſuum fiduciario patri mancipat, hoc eſt, manu tradit: a quo fiduciario patre naturalis pater unum aut duos nummos quaſi in ſimilitudinem pretii accipit, & iterum eum acceptis nummis fiduciario patri tradit. hoc ſecundo & tertio fit, cum fiduciario patri mancipat ac tradit: & ſic de patris poteſtate exit.* Tamen

Eſt eorum, quibus eſt deditus] In eum jus vitæ & necis habent. *Idem.*

Quem in ſuam poteſtatem ſuſceperat] Ex legitimis nuptiis. *Hottom.* *Suſceperat* eſt genuerat.

Ex poteſtate dimittit] Quare, cum juris illum ſui ac poteſtatis faciat, non invitus in illa venditione libertatem amittit. & hoc eſt, quod dicit in oratione pro domo ſua, *Quod tu ipſe potuiſti in tua cauſa diſcere: credo enim, quanquam in illa adoptione legitime factum eſt nihil, tamen te eſſe interrogatum, auctorne eſſes, ut in te P. Fonteius vitæ necisque poteſtatem haberet, ut in filio.* Hottom.

hoc judicat:cum is, qui in ſervitute juſta fuerit,cenſu liberetur,eum,qui,cum liber eſſet,cenſeri noluerit,ipſum ſibi libertatem abjudicaſſe. Quod ſi maxime iiſce rebus adimi libertas,aut civitas poteſt: non intelligunt qui haec commemorant, ſi per has rationes adimi majores poſſe voluerunt,alio modo noluiſſe? Nam, ut haec ex jure civili protulerunt,ſic afferant velim,quibus lege aut Romana civitas

nyſius Halicar. libro IV. Antiquit. pœnam incenſis conſtitutam ſcribit, ut bona primum eorum publicarentur, deinde virgis cæſi venderentur. Vlpianus autem in Titulis ſic ſcribit: *Maxima capitis diminutio eſt, per quam & civitas & libertas amittitur: veluti cum incenſus aliquis venierit, &c.* Hottom.

Cum is, qui in ſervitute juſta fuerit] *Servitus juſta*, id eſt, ſervitus jure gentium, & jure civili comprobata. Nam, ut ſcribit Paulus Iuriſconſultus in l. Poſtliminium, & Vlpianus in l. hoſtes, D. de capt. & poſtl. rev. *liberi, qui a piratis aut latronibus capti venundantur, ſervi non ſunt. unde quæſitum eſt, ſi meus ſervus a latronibus captus ad hoſtes pervenerit, inde in bello victis hoſtibus ſervus venierit, an poſſit uſucapi. &* Iabolenus in l. latrones, D. eod. *Labeoni, Offilio, & Trebatio placere reſpondit, uſucapi non poſſe.* Idem.

Cenſu liberentur] Servi, qui in peculio H-S centum millia haberent, aut quibus eas facultates domini impartirent, ſi eos domini in cenſum civium a Cenſoribus adſcribi juberent, libertatem conſequebantur. *Nam*, ut ſcribit Aſconius, *more veterum Cenſi dicebantur, qui centum millia profeſſione detuliſſent.* & ſic accipio quod veteres tradunt, *Servos, qui voluntate domini cenſebantur, libertatem conſequutos eſſe*, Cicero orat. I. *Quid de libertate, quo judicium gravius eſſe nullum poteſt, nonne ex jure civili poteſt eſſe contentio, cum quæritur is qui domini voluntate cenſus ſit, ſi luſtrum non ſit conditum, ſitne liber.* Idem.

Ipſum ſibi libertatem abjudicaſſe] Quaſi ſententia ſua alteri addixiſſe. In Rullum: *Iudicabit Alexandriam Regis eſſe, a populo abjudicabit.* II de orat. *Vbi plus mali, quam boni reperio, id totum abjudico atque rejicio.* Sic & *abdicere l. 2. de orig. juris abdicere vindicias* opponitur *addicere* & *adjudicare*. Paſſerat.

Quibus lege aut Romana civitas, aut libertas erepta ſit] Cur ergo privilegia de Cicerone & Clodio lata ſunt, ut exularent? Reſponſio ex more & inſtituto intelligitur. Nam primum reo dies a Tribuno pleb. ad populum dicebatur: deinde citabatur, & ter ante intermiſſa die accuſabatur, quam multa irrogaretur. itaque trinundino accuſatus a populo aut morte, aut alia pœna damnabatur: cum eo tamen ut ne pœna capitis cum pecunia conjungeretur: id eſt, ne ſimul pecuniæ & capitis multa ei a Tribuno diceretur. Magiſtratus autem ſic populum rogabat, *Velitis, jubeatis Quirites, ut Clodio, puta, aut M. Tullio, aqua & igni interdicatur.* Si populus juberet, pœna etiam ſanciebatur, ſi quis M. Tullium tecto recepiſſet, & aqua aut igni cæteriſve rebus, quibus vita continetur, juvaret. non ergo ferebatur ut exirent: ſed tantum, ne quis reciperet. quod ſi minus verbo eſſet civitatem adimere, re quidem vera nihil aliud erat. Hoc autem primum in eam rem valebat, ut ipſis manere in civitate liceret, ſiquidem aëre ſolo vivere ac tegi vellent. deinde ut ne prius civitatem Rom. amiſiſſe viderentur, quam eſſent in eam recepti, quo *vertendi*, hoc eſt, *mutandi* ſoli cauſa venerant. Hæc Cicero diſperſe in orat. pro domo ſua. *Hott.*

Quibus lege aut ratione civitas aut libertas erepta ſit] Sic in veteribus libris. Pro *ratione* repoſitum eſt a Victorio & Manutio *Romana*: ſed magis placet Ant. Auguſtini conjectura, qui pro *ratione*, emendat *rogatione*, quamvis idem fere ſit.

tas aut libertas erepta ſit. Nam quod ad exilium attinet, perſpicue intelligi poteſt, quale ſit. Exilium enim non ſupplicium eſt, ſed perfugium portuſque ſupplicii. nam qui volunt poenam aliquam ſubterfugere, aut calamitatem, eo ſolum vertunt, hoc eſt, ſedem ac locum mutant. Itaque nulla in lege noſtra reperietur, ut apud ceteras civitates, maleficium ullum ex ſilio eſſe multatum. ſed cum homines, vincula, neces, ignominiaſque vitant, quae ſunt legibus conſtitutae, confugiunt, quaſi ad aram, in exſilium

ſit. *F. Vrſinus.* *Quibus lege aut Romana civitas, aut libertas erepta ſit*] Vrſinus teſtatur in veteribus libris eſſe *lege aut ratione civitas*: quod minus probabile eſt; cum ſcriptura altera nihil habeat incommodi. Alia porro, quæ corrigit Lambinus in hac pagina, mihi videntur integra omnia. *T. Faber.*

Exilium enim non ſupplicium eſt] Hoc eſt quod dicit in eadem oratione. *Exilium per ſe ipſum calamitatis nomen eſſe, non turpitudinis. quando igitur eſt turpe? re vera, quando eſt pœna peccati: opinione autem hominum, etiam ſi eſt pœna* … καταδικάζονται, δίδωσι τὴν ἐξουσίαν τὸ παρ' αὐτοῖς ἔθος ἀπαλλάττεσθαι φανερῶς, κἂν ἔτι μία λείπηται φυλὴ τῶν ἐπικυρουσῶν τὴν κρίσιν ἀψηφοφόρητος, ἑκούσιον ἑαυτοῦ καταγνόντα φυγαδείαν. ἔστι δ' ἀσφάλεια τοῖς φεύγουσιν ἔν τε τῇ Νεαπολιτῶν καὶ Πραινεστίνων, ἔτι δὲ Τιβουρίνων πόλει, καὶ ταῖς ἄλλαις πρὸς ἃς ἔχουσιν ὅρκια. Huc etiam illud Lactantii pertinet, ex lib. de orig. erroris II. cap. X. *Exſulibus quoque igni & aqua interdici ſolebat. adhuc enim videbatur nefas, quamvis malos, tamen homines ſupplicio capitis afficere.* Hottom. Tuſc. V.

lium : qui ſi in civitate legis vim ſubire vellent, non prius civitatem, quam vitam amitterent :quia nolunt; non adimitur his civitas, ſed ab his relinquitur atque deponitur. Nam, cum ex noſtro jure duarum civitatum nemo eſſe poſſit, tum amittitur haec civitas denique, cum is, qui profugit, receptus eſt in exſilium, hoc eſt, in aliam civita-
tem. Non me praeterit, Recuperatores, tametſi de hoc 35
jure multa praetereo, tamen me longius prolapſum eſſe, quam ratio veſtri judicii poſtularit. Verum id feci, non quod vos in hac cauſa hanc defenſionem deſiderare arbitrarer, ſed ut omnes intelligerent, nec ademtam cuiquam civitatem eſſe, nec adimi poſſe. Hoc cum eos ſcire volui, quibus Sulla voluit injuriam facere, tum omnes ceteros novos vetereſque cives. neque enim ratio afferri poteſt, cur, ſi cuiquam novo civi potuerit adimi civitas, non omnibus patriciis, omnibus antiquiſſimis civibus poſſit. Nam ad hanc quidem cauſam nihil hoc pertinuiſſe, primum ex eo intelligi poteſt, quod vos ea de re judicare non de-

Legis vim ſubire] Pœnam legum & ſententiam ſufferre.

Ab his relinquitur & deponitur] Vt *deponere exercitum* Philipp. XIII ad fam. *ædificationem deponere*, hoc eſt, omittere. *Paſſerat.*

Cum ex noſtro jure duarum civitatum nemo eſſe poſſit] Rationem attulit in orat. pro Balbo. *O jura*, inquit, *præclara, atque divinitus, jam inde a principio Romani nominis a majoribus noſtris comparata : nequis noſtrum plus, quam unius civitatis eſſe poſſit. diſſimilitudo enim civitatum varietatem juris habeat neceſſe eſt.* Hottom.

Cum is qui profugit] Pro domo ſua: *Illi damnati in exilium profugerunt.* Paſſ.

Me longius prolapſum eſſe] Proceſſiſſe, quam conſuetudo eſt judiciorum. *Idem.*

Nec ademptam cuiquam civitatem eſſe, nec adimi poſſe] De Volaterranis ipſe idem ſic loquitur in orat. pro domo ſua: *Populus Romanus L. Sulla Dictatore ferente, comitiis centuriatis municipiis civitatem ademit, ademit iiſdem agros, de agris ratum eſt : fuit enim populi poteſtas de civitate ne tamdiu quidem valuit, quamdiu illa Sullani temporis arma valuerunt. Hanc vero Volaterranis cum etiamtum eſſent in armis L. Sulla victor Repub. recuperata, comitiis centuriatis civitatem eripere non potuit : hodieque Volaterrani non modo cives, ſed etiam optimi cives fruuntur nobiſcum ſimul hac civitate.* Hott.

Non omnibus antiquiſſimis civibus poſſit] Hoc amplius omnes ad unum & ſcripti & impreſſi libri, *Non omnibus patriciis, omnibus antiquiſſimis civibus.* Quod ſine ulla dubitatione retinendum ac reponendum eſt. nam *patritios* pro antiquiſſimis civibus poſuit. cum (ut ſcribit Livius) *patricii* dicerentur, qui progenies ſenatorum eſſent, quos Romulus crearat. hac ætate antiquiſſimi cujuſque ſenatoriæ familiæ liberi. *Idem.*

Ea de re judicare non debetis] Privatis enim judicibus judicare, niſi ea de re de qua definite judicandi poteſtatem a Prætore acceperant, licebat: ut copioſe diximus in orat. pro Q. Roſcio. *Idem.*

Vt

debetis: deinde quod Sulla ipſe ita tulit de civitate, ut non ſuſtulerit horum nexa atque hereditates. jubet enim eodem jure eſſe, quo fuerint Ariminenſes: quos quis ignorat duodecim coloniarum fuiſſe, & a populo Romano hereditates capere potuiſſe? Quod ſi adimi civitas A. Caecinae lege potuiſſet, magis illam rationem tamen omnes boni quaereremus, quemadmodum ſpectatiſſimum prudentiſſimumque hominem, ſummo conſilio, ſumma virtute, ſumma auctoritate domeſtica praeditum, levatum injuria, civem retinere poſſemus, quam uti nunc, cum de jure civitatis nihil potuerit deperdere, quiſquam exſiſtat, niſi tui, Sexte, ſimilis & ſtultitia, & impudentia, qui huic civitatem ademtam eſſe dicat. Qui quoniam, Recuperatores, ſuum jus non de-

ſe-

Vt non ſuſtulerit horum nexa atque hareditates] Ipſe lib. de orat. 1. & Varro de lingua VI. *nexum* ſcribunt *eſſe*, *omne ad quod per libram & as geritur. Gerebatur autem hoc modo*, ut Cajus IV. Inſtitut. teſtatur, *adhibitis non minus quam quin-* [illegible]

darum hæreditatum. nam hæreditatis aditio per alterum illum abalienationis modum fiebat, id eſt, per in jure ceſſionem. hæres enim apud Prætorem rem tenens ita vindicabat: *Hanc ego rem ex jure Quiritium meam eſſe ajo.* deinde poſt- [illegible]

ſeruit, neque quicquam illius audaciae petulantiaeque conceſſit; derelinquo jam communem cauſam, populique Romani jus in veſtra fide ac religione depono. Is homo 36
ita ſe probatum vobis, veſtrique ſimilibus ſemper voluit, ut id non minus in hac cauſa laborarit: nec contenderit aliud, quam ne jus ſuum diſſolute relinquere videretur: nec minus vereretur, ne contemnere Aebutium, quam ne de eo contemtus eſſe exiſtimaretur. Quapropter ſi-quid

Illius audaciæ petulantiæque conceſſit] Deeſſe quiddam poſt hæc verba & ſententia oſtendit mutila & contaminata, & relicta in vetere codice lacunula. deeſſe autem tale quippiam videtur, *Nunc in civitatis controverſiam vocatur.* Hottom.

Derelinquo jam communem cauſam] Locus aperte mutilatus. hoc amplius, veteres libri, pro *communem*, *omnem*. Idem.

Derelinquo jam communem cauſam] In libris vulgatis legitur; *communem cauſam*, in antiquis, *omnem cauſam*. Exiſtimat Hottomannus, ante hæc verba, poſt verbum, *conceſſit*, aliquid deeſſe. quod item mihi videtur. Quid deſit autem, incertum. Hottomanno videtur deeſſe tale quiddam, *nunc in civitatis controverſiam vocatur*. aliis tale quiddam, *ideo in civitatis diſcrimen venit*. in quibus ego me eſſe profiteor. Alius præterea mihi ſubeſt ſcrupulus, quod hæc, quæ mox ſequuntur, *is homo ita ſe probatum*, &c. uſque ad, *Quapropter*, &c. videntur eſſe ponenda ante, *derelinquo jam*, & cetera. *Lambinus.* *Qui quoniam recuperatores, ſuum jus non deſeruit, neque quicquam illius audaciæ petulantiæque conceſſit. Derelinquo jam communem cauſam*] Locus aperte corruptus. Hottomannus conjecit aliquid deſiderari. Lambinus inane ſpatium etiam reliquit. En quo progreſſa conjectura. Ego plus una littera eſſe dico, quam hic a Cicerone unquam pronuntiatum ſcriptumve ſit. Quam frequenter titulus ille, qui vocali ſuperpoſitus valet N. occurrat in libris, & impreſſis; & is quam ſit ſimilis illi velut apici litteræ *i*, quid attinet dicere? At hoc animadverſo quis non malit hic *dereliquo*, quam *derelinquo*, ſcribere? nemo profecto qui videat, quid hic ſententia poſtulat, quidve in eandem ſententiam tam multis antea dictum ſit. Quod ſi etiam exemplum hujus formulæ deſideres, hæc una de plurimis fuerit, opinor, ſatis ex lib. 1. de oratore. *Quoniam id, quod difficillimum videbatur, ut omnino de his rebus Craſſe loquerere, aſſecuti ſumus, de reliquo noſtra culpa fuerit*, &c. Ergo ad lib. 11. Æneid. Servius, *quod ſupereſt*, bene interpretatur, *de reliquo*, potuit *quod reliquum eſt*, ut Græci dicunt τὸ λοιπόν, potuit *de cætero*. Sed multus hic ſum. *P. Fab.*

Ut id non minus in hac cauſa laborarit] Etiam poſt hæc verba deeſſe quippiam apparet. *Hottom.* *Ut id, non minus in hac cauſa laborarit*] *Etiam*, inquit Hottomannus, *poſt hæc verba deeſſe aliquid apparet.* Lambinus corrigit. Mihi locus videtur eſſe integer: neque enim hæc non cum ſequentibus cohærent, & reſpondent præcedentibus ſingula ſingulis: particula *ut*, particulæ *ita*: & pronomen *id*, quatuor his *ſe probatum vobis voluit*; & hæc tria *in hac cauſa*, particulæ *ſemper*, ut nihil dici potuerit aptius. *P. Faber.*

In veſtra fide ac religione depono] Franc. *In veſtram fidem ac religionem depono.*

Diſſolute relinquere] Negligenter. 1 Catil. *Negligentem & diſſolutum videri.* Paſſerat.

De eo contemptus] Fortaſſe *ab eo*. Libri tamen alicujus auctoritatem expectamus. *Hottom.* Miror hanc conjecturam recepiſſe Manutium, Lambinum, & Gruterum contra veteres libros omnes tam ſcriptos, quam editos.

quid extra judicium eſt, quod homini tribuendum ſit, habetis hominem ſingulari pudore, virtute cognita, & ſpectata fide, ampliſſimum Etruriae nomine totius, in utraque fortuna cognitum multis ſignis & virtutis & humanitatis. Si quid in contraria parte in homine offendendum ſit, habetis eum, ut nihil dicam amplius, qui ſe homines coegiſſe fateatur. Sin, hominibus remotis, de cauſa quaeritis, cum judicium de vi ſit, is, qui arguitur, vim ſe hominibus armatis feciſſe fateatur: verbo ſe, non aequitate defendere conetur: id quoque ei verbum ipſum ereptum eſſe videatis: auctoritatem ſapientiſſimorum hominum facere nobiſcum: in judicium non venire, utrum Caecina poſſederit, necne: tamen doceri poſſediſſe: multo etiam minus quaeri, A. Caecinae fundus ſit, necne: me

Cic. orat. pro Sex. Roſcio: *De L. Sulla emit.* Id. orat. poſt reditum in ſenatum: *diſceſſus de patria.* Plaut. Captiv. *Emit hoſce de Quaeſtoribus.* Graevius.

Quod homini tribuendum ſit] Franc. *quod virtuti hominis tribuendum.* hoc nomen jam videretur abeſſe longius, ſive *nomine* pro cauſa dictum quis accipi velit, neutro modo cohaerere poteſt. *P. Faber.* Ep. 6. lib. 6. ad Caec. vocat Etruriae nobiliſſimum, ſupra ſumma auctoritate domeſtica praedi-

ſo etiam minus quæri, A. Cæcinæ fundus ſit, necne: me tamen id ipſum docuiſſe, fundum eſſe Cæcinæ. At enim docere fundum eſſe Cæcinæ, non magnopere ad præſentem quæſtionem pertinet: nec id Cicero uſpiam docuit: niſi forte id docere quis vocet, quod in orationis narratione paucis rem verbis attigit. ut in pauca conferam, *teſtamento facto mulier moritur. facit heredem ex deunce, & ſemuncia Cæcinam.* paullo vero inferius adeo ſe id non docuiſſe oſtendit, ut de hoc agro tanquam controverſo, & ambigui juris loquatur, his verbis: *Atque iſte omnes introitus, qua adiri poterat, non modo in eum fundum, de quo controverſia fuerat, ſed etiam in illum proximum, de quo nihil ambigebatur, armatos opponit.* Vides, ut de illo fundo controverſia ſit, de altero nihil ambigatur? ubi ergo docet Cicero fundum fuiſſe Cæcinæ? Nam inter argumenta cauſæ nulla de hac re mentio eſt, ubi maxime id oportuit doceri. Tum enim res controverſa docetur, cum vel argumentis, vel teſtibus vel multis, magniſque indiciis probatur. Quod ſi nuſquam Cicero facit, cujus improbitatis eſt in cauſa præſertim tam multiplici ac perplexa, id in epilogo pro confirmato numerare, cujus nuſquam in tota cauſa facta ſit mentio? aut cujus negligentiæ eſt, quod in refutando fuit poſtremum, in tota pæne cauſa firmiſſimum, cum cetera commemoraris, id in enumeratione præterire? Horum cum neutrum in Ciceronem convenire poſſit, hunc locum nimia caſtigantium audacia dicam, an inſcientia, corruptum eſſe non dubito. Ego vero cum ad eum corrigendum nihil habeam, quod afferam, præter conjecturam, eam in medium proponam, ac ſuum exiſtimaturis judicium relinquam. ſic igitur legendum cenſeo: *Multo etiam minus quæri, A. Cæcinæ fundus ſit, necne: me tamen id ipſum docuiſſe, fundum eſſe Cæcinam.* Id ut ita eſſe exiſtimem, cum illa, quæ ſupra adverſus veterem lectionem diſputata ſunt, tum etiam capitum ordo, quibus hæc cauſa continetur, facit. Primum enim Cicero vim factam eſſe probat: deinde verbum illud, *unde*, cujus interpretatione cauſa adverſariorum maxime nitebatur, ſecum facere contendit: tertio loco, Cæcinam poſſediſſe oſtendit: quarto loco civem eſſe Cæcinam, ac poſſe jure civium Romanorum hereditates capere, neque legem Corneliam, quo minus id faceret, impedimento eſſe probat. Quattuor hæc, quibus tota cauſa continetur, capita, in peroratione, eodem, quo dixerat, ordine enumerat. Quod ſi ita legamus, ut habent vulgati codices, quartum quod erat in refutando caput, in epilogo videbitur plane prætcriiſſe. ſin ut ego legendum puto, cum cetera oratione conſtabit epilogus. Nam cum fundi dicantur populi (ut alibi Cicero ſcribit) ii, in quibus jus Romanum, velut in fundo, reſediſſet, non poteſt dubitari, quin coloni, fundi eſſent, ſiquidem cives eſſent Rom. hoc eſt (ut Ciceronis verbis utar) quin lege agerent, & ſuum jus perſequerentur, & omnes jure civili ſine cujuſquam aut magiſtratus, aut judicis, aut periti hominis, aut imperiti dubitatione, uterentur. Igitur A. Cæcina cum colonus eſſet ejus coloniæ, cujus coloni cives eſſent: non dubium eſt, quin ſit fundus, & jure civili Romano utatur, ſuumque jus perſequi, & hereditates civium Romanorum capere poſſit: nec hoc jus ei quiſquam per vim auferre potuerit, Legitimus ergo Ceſenniæ heres, ut, qui optimo jure, fuit A. Cæcina. Hæc omnia Cicero ut in epilogo breviter complecteretur, fundum eſſe Cæcinam dixit. Quod ſi quis pertinacius contra dicat, ac veteris lectionis fidem tueri velit, quod ſatis credat eſſe probatum, fundum eſſe Cæcinæ, cum ſit demonſtratum, eum Ceſenniæ eſſe heredem: ex iis, quæ ſupra diſputavimus, ſatis perſpicuum eſſe puto, alterum non ſtatim ſequi, ſi Cæcina heres ſit Ceſenniæ, ideo fundum eſſe Cæcinæ, non magis, quam Fulcinii, qui ex duabus ſextulis, aut Æbutii, qui ex una ſextula, ejuſdem ſcriptus fuerat heres: alterum vero neceſſario ſequi, heredem eſſe Ceſenniæ non potuiſſe, qui fundus non eſſet. Poſtremo, ſi, ut ego cenſeo, hæc clauſula orationis ultima legetur: & ſenſus Ciceronis erit apertiſſimus, & idem ordo in epilogo ſervabitur, qui fuit in argumen-

me tamen idipſum docuiſſe, fundum eſſe Caecinae: cum hacc ita ſint, ſtatuite quid vos tempora reip. de armatis hominibus, quid illius confeſſio de vi, quid noſtra deciſio de aequitate, quid ratio interdicti de jure admoneant, ut judicetis.

mentatione & confirmatione. quod enim in argumentatione quarto loco poſitum erat, id in epilogo quartum locum obtinebit. Sin vetus lectio retinebitur: neutrum, meo judicio, conſtabit. Hactenus Bucananus. Ego vel ita, ut Bucananus cenſet, legendum arbitror, vel hoc modo, quamvis a recepta ſcriptura remotius, *multo minus quaeri, A. Caecina, civis ſit, necne*, &c. & pauceis poſt, *civem eſſe Caecinam*. Lambinus. *Caecina fundus ſit, necne*] Lambinus ſcribit *Bucananum* virum omnium judicio plane ſingularem legendum putare, *Caecina*. ut *fundus* dicatur pro *colonus*: ea ratione qua *populus* dicebatur *fundus*. Bucanani judicio nemo plus tribuit, quam ego, ſed quominus ei aſſentiri poſſim, hæc obſtant, primum quod *fundum hominem* dici, pro *cive*, nuſ- *cina fundus ſit necne*, legendum eſſe *A. Caecina, fundus ſit nec ne*: ne ea quidem conjectura mihi ſatis firma eſſe videtur. Primum *fundus* pro eo qui jus illud civitatis quod populus Romanus dediſſet ei municipio, cujus municipii Cæcina eſſet, adſciverit, ut ipſe accipit ex oratione pro Balbo; ſive, ut Feſtus interpretatur, is eſt auctor, quomodo hic ſatis convenire poſſit, ipſe viderit. Deinde hac tota oratione Cicero nunquam hoc nomen ſic uſurpavit pro *auctore*, cum pro *fundo illo Fulciniano* toties uſus eſſet, *quem Ceſennia in auctione filii bonorum emiſſet*: qui fundus cur non idem in hac orationis concluſione intelligatur & repetatur, videre non poſſum. Ait ſe eum fundum Cæcinæ eſſe docuiſſe. Cur non docuerit? qui illic docuit a Ceſennia teſtamento

PAVLLI MANVTII

COMMENTARIVS

IN

M. TVLLII CICERONIS

ORATIONES.

TOM. I. PARS II.

PAVLLI MANVTII COMMENTARIVS IN ORATIONEM VIII.

CAPVT I.

Pag. 3. N*Vllis impulſi inimicitiis, nulla privatim læſi injuria, nullo præmio adducti*] Se ipſum deſcribit.

Quid oneris in præſentia tollant] Onus enim accuſandi graviſſimum eſt: cum in accuſatore multa requirantur: ut in Divin.

Virtutumque omnium] Quibus contraria vitia in eo, qui reus eſt, accuſantur.

Pag. 4. *Ab religione officii declinarit ?*] Officium quod religioſe colendum eſt, violaverit.

Ac præſtat] Qui re ipſa talem ſe præbet, qualem ſe fore, cum alterum accuſaret, profeſſus eſt.

Communi voluntate virtutis, atque officii] Eo ſtudio virtutis, atque officii, quod commune omnibus eſt.

Magis neceſſaria ratione] Quia ſibi indicit legem innocentiæ, continentiæ, virtutumque omnium, qui ab altero rationem vitæ repoſcit.

Pag. 5. *C. Carbonem*] Conſularem, virum eloquentiſſimum: qui ſe voluntaria morte a judicum ſeveritate vindicavit. in Bruto, & in ep. ad Pætum.

Fortunaque] Craſſi nobilitatem ſignificat, quæ numeratur inter fortunæ bona.

Ineunte ætate] Annos enim natus XIX, Carbonem accuſavit: ut ait Tacitus in dialogo de orat.

Gloriæ cauſſa] Minime providentes; quantum in omnem vitam negotii ſuſcipiant, quibuſque ſe innocentiæ, continentiæ, virtutum omnium legibus adſtringant.

Et quid facere, & quantulum judicare poſſemus] Quid præſtare poſſemus vel agendo, vel judicando. Facere, non ad onus accuſandi, ſed ad univerſæ vitæ rationem refero.

CAPVT II.

Pag. 6. *Verumtamen*] Vſitatum verbum ſuperioribus iterandis: de quo ſupra diximus.

Hoc ego amplius ſuſcepi, quam ceteri] Correctio quædam ſuperiorum verborum. quod enim ſuſcepit, onus hic non appellat, vitato vocabulo, in quo moleſtia quædam ineſt.

Maleficum] Alibi generale nomen eſt, hic unius proprium criminis: ut ſi dixiſſet, aſperis moribus: nam ſubjungit, *ſi qua in re aſperior.*

Pag. 7. *Contumacia*] Contrarium eſt humilitati. infra: *Ex ea contumacia, quam hic in perditis rebus retinet, illos ejus ſpiritus Sicilienſes quos fuiſſe putetis cogitate.*

CAPVT III.

Pudorem, & pudicitiam] Pudor animi, pudicitia corporis infra: *Non pudore, non pudicitia.* De haruſp. reſp. *Anex ſororis cubiculo egreſſus, pudorem, pudicitiamque defendat ?* Pro Cluent. *Eam non pudor, non pudicitia a cupiditate revocavit.*

Adduxeris] In judicium. act. 1. *Vt perſpicuum cuivis eſſe poſſit, hominem ab iſto quæſitum eſſe, non qui reum ſuum adduceret, ſed qui meum tempus obſideret.*

Qui ex tenſarum orbitis prædari ſit auſus] Hanc prædam ſignificant illa verba lib. 1. *Quis a ſigno Vertumni in circum* ma-

maximum venit, quia is in unoquoque gradu de avaritia, tua commoneretur? quam tu viam tenſarum atque pompæ ſic exegiſti, ut tu ipſe illa ire non audeas.

Pag. 8. *Iure æquo*] Non ut varie propter pecuniam, ſed ut æqualiter pro cujuſque cauſſa decernatur.

Aſia] Ciliciæ, cui præfuit Dolabella, Verre legato; quam ſæpe Aſiam vocat, ut act. 1. *Vexatorem Aſiæ, atque Pamphiliæ.* Et: *Cujus legatio exitium fuit totius Aſiæ, & Pamphyliæ.* Iam lib. 1. *Legatione Aſiatica*, pro, Ciliciensi.

Pamphyliæ] Hæc quoque minoris Aſiæ pars fuit, ſed nominatur cum Aſia, quia ſolam Ciliciam Aſiæ nomine Cicero ſignificat: ut exemplis intelligitur.

Iura] Antiquis legibus tradita.

Arbitrarer] Alii, *arbitrarere*: quod probo: ut cum eo congruat, *Quæris cur ei ſim inimicus, cui populus Romanus infeſtus ſit?*

Pro voluntate populi Romani] Vt obſequar voluntati populi Romani, optime de me meriti.

CAPVT IV.

CAPVT V.

Alio loco] Lib. IV.

Et dicta ſunt] Suſpicor hæc addita eſſe ab eo, qui hæc, quæ Cicero ſe dicturum alio loco pollicetur, ſatis jam hic ab eo eſſe dicta ſignificare voluerit: alioqui, ubinam hæc adverſus nobiles in ſuperioribus orationibus dicta ſint, non invenio.

Superiore omni oratione] Non de una tantum loquitur ſuperiore oratione, verum de omni ante habito ſermone vel in primo, vel in ſecundo libro. nam in utroque varia, novaque Verris crimina expoſuit: hic autem ſubjungit: *Erat quædam ex ipſa varietate, ac novitate rerum, ac criminum delectatio.*

Pag. 11. *Religioni*] Cauſſæ, quæ ad veſtram religionem pertinet. juraſtis enim in leges. nunc attentionem a vobis religio poſtulat: cum præſertim ſuperiora propter voluptatem libenter audieritis.

Decumano] Quod ex decumis exigitur.

Empto] Quod, præter decumanum, emit a Siculis populus Romanus.

Æſtimato] Pro quo pecuniam exi-

perpaucas Siciliæ civitates fuiſſe dicit, quæ bello ſubactæ ſint, habet rationem temporis, quo Siciliam, ut bene de populo Romano meritam, judicibus commendat. Cujus artificii exemplo egregie ad imitationem, qui velit, eruditur.

Pag. 13. *Illis eſt redditus*] Cum eo tamen, ut decumas ſolvant: quas cenſores locant.

Venire] Locari. nam ipſæ decumæ nomine populi Romani exiguntur.

Immunes] Quæ nihil omnino pendant.

Decumanus eſt] Decumas dat. Sunt igitur ex quattuor generibus Siciliæ civitates. Aliæ, quarum ager a cenſoribus locatur, ut pro decumis pecuniam capiant. Aliæ, quarum ager non locatur, nec veneunt decumæ, ſed exiguntur. Aliæ, quæ nihil omnino pendant. Aliæ, quæ decumas dent.

Pag. 14. *In ſuis rebus ipſos intereſſe*] Propterea, ubi vendi olim ſolebant, ibidem in Sicilia vendi voluerunt.

Ne nomine quidem legis novo] Non modo legem, quæ ab Hieronica differret, ſed ne aliam quidem, licet non differret, novo nomine Siculis dederunt: cum intelligerent, ſi nomen ſervaretur ejus regis, qui cariſſimus iis fuiſſet, fore, ut ipſa decumanorum venditio, Hieronica lege facta, eſſet illis jucundior.

CAPUT VII.

Ad alienos] Minucii hereditas ad Miuciam gentem pertinebat: Verres ad alienum tranſtulit. lib. I.

Pag. 15. *A primis heredibus ad ſecundos*] A P. Annii filia ad L. Annium lib. I.

Cenſoriae quoque leges] Dixi jam, condiciones illas, quibus cenſores ſarta tecta locarent, cenſoriam legem appellari ſolitam, ut appellatur lib. I. & alibi.

Ne pupillo] Putidum ſit, ea ſi hic de pupillo Iuniano exponam, quæ Cicero dixit lib. I.

Quam ipſis videretur] Vſitata locutio: ut lib. II. *Eum judicem, quem commodum erat dabat.*

Pag. 16. *Ad legem*] Qua quæſtores locabant.

Hic] Aderat enim in judicio. lib II. *Sthenius eſt, is qui nobis aſſidet, Thermitanus.*

CAPUT VIII.

Pag. 17. *Ita acute, ut Siculum*] Acumen ingenii alibi quoque laudat in Siculis, ut in Divin. *Illi quidem, ut eſt hominum genus nimis acutum, & ſuſpicioſum.*

CAPUT IX.

Quem videtis] Teſtis aderat in judicio, ut etiam Sthenius.

Pag. 18. *Corpore*] Magno.

Ore] Obeſo.

Pag. 19. *Commodus*] Humanus, ſic lib. II. in extremo: At mores commodi. quis contumacior? quis inhumanior? quis ſuperbior.

In cubiculo ſolus] Excluſis ceteris, quaſi ſolus eum Apronius delectaret.

Accubante prætextato prætoris filio] Verris notatur improbitas, qui turpiſſimarum rerum adſpectu filium adhuc puerum corrumpi fineret.

CAPUT X.

Edidiſſet] Significaſſet.

Ego] Aratoris inducitur perſona de Verris injuria conquerentis.

Pag. 20. *Inquit*] Arator.

Quid tum? quid cenſes?] Adhuc loquitur arator.

Aut dabis] Hoc ex decumani perſona.

Ex Codice] Ex ipſius tabulis.

De profeſſione] Ne arator minus profiteatur, quam exaraverit: ne decumanus plus, quam ſibi debeatur, deberi profiteatur. infra.

CAPUT XI.

Pag. 21. *Quæ vectigalia ſunt*] Quæ vectigal pendunt. convertit enim ad neutrum genus hæc ſimul omnia, Aſiam, Macedoniam, Hiſpaniam, Galliam, Africam.

Pignerator] Pignus capit ab eo, qui non ſolvit.

Qui digito licitus ſit] Sublato digito licebantur. lib. 1. Digitum tollit Iunius.

In ſingulis jugis] Non in amplo fundo, ſed in uno tantum jugo, quod ipſi arant, & unde recedere non licet. Iugum erat, quod uno die juncti boves exarare poſſent.

Pag. 22. *Iubet recuperatores rejicere*] Recuperatores judex dabat: ex iis actor, & reus, quos ſuſpectos habebant, rejiciebant.

Decurias ſcribamus] Si dixiſſet actor: Decuriæ ſcribantur: id eſt, judices legantur: reſpondebat Verres: Quas decurias? de cohorte mea rejicies: id eſt, recuperatores ego dabo de cohorte mea: ex iis tu rejicies.

Quid? iſta cohors] Ex aratoris perſona. is enim actor eſſe fingitur.

Voluſii haruſpicis] Infra Voluſianus appellatur.

Cornelii medici] De quo ſic infra: *Iſte viros optimos recuperatores dat, eundem illum medicum Cornelium.* is eſt Artemidorus Pergæus, qui in ſua patria duxiſti quondam, & magiſter ad deſpoliandum Dianæ templum fuit. Cornelius vocatur, accepto Verris nomine, cuius beneficio civis Romanus factus

Pag. 25. *Nova dignitas publicani*] Dignitas eſt in publicanis, quia ſunt equeſtris ordinis. Apronius eques Romanus non erat: ideo, *Nova dignitas publicani*, cum quadam irriſione dixit. fungebatur autem Apronius, cum decumanus eſſet, munere publicani.

CAPVT XIII.

Recuperatores daturum in octuplum?] Daturum te recuperatores cum eo, ut decumanum octupli condemnarent.

Pag. 26. *Te cum tuos omnes fructus publicano tradidiſſes*] In perſona Verris aratorem fingit.

Procuratoribus] Agunt enim rem ſuam.

Factum] Contra decumanos.

Poſtulatum] Ab aratoribus.

Pag. 27. *Quod in aratorem dari poſſet?*] Vt enim dare cogatur, quantum ab eo decumanus petit; judicem eidat Siculum magiſtratum: ut ipſe contra publicanum agat, ſi plus ei dederit, quam debet; judices dat recuperatores de cohorte ſua.

Non malum eſt, inquit, iſſe iſtam formidinem] Quod ſecum Verres tacitus cogitabat, id eum fingit dicere.

Luteus] Hebes, ac tardus. ſic *Luteum negotium*, pro nullius pretii, dixit lib. IV.

Pag. 28. *Etiam*] Pro, tamen.

Peculiare] Novum, Verriſque proprium, non cum aliis commune prætoribus: ut infra: *Peculiarem habes aliquam Siciliam, qua tibi ex alio genere frumentum ſuppeditare poſſit?*

Pag. 29. *Mature*] Antequam corrumpantur.

CAPVT XV.

Pag. 30. *Ex Leontino*] Vrbs vocatur Leontinum, non, ut alii ſunt arbitrati, Leontini. itaque lib. II. *Leontini miſera in civitate*, dixit generandi caſu.

Calumniandi quaſtus] Quæſtus aſtuto conſilio contractus. nam aratores miſeri, ne tam longe ire cogerentur, quavis, etiam iniquiſſima, condicione cum Apronio paciſcebantur.

CAPVT XVI.

Pag. 31. *Lex*] De repetundis, qua judicium hoc eſt conſtitutum.

Pag. 32. *In Sthenis Thermitani nomine*] Cujus enim abſentis nomen delatum eſſe jam ſcripſerat, eum poſtea coram eſſe delatum, ſcripſit in eodem codice. quod ſine litura fieri non potuit. lib. II. *Tollit ex tabulis id, quod erat; & facit; coram delatum eſſe.*

Qui teſtes interrogari priori actione nolueris] Teſtes interrogati erant priore actione: quod ſupra jam ſæpe demonſtratum eſt. Sed Verres ipſe, cum eos interrogare poſſet, tacuerat. quod quia fuit impudentiæ, (quis enim reus ſuos teſtes non interrogat? propterea dixit Cicero, *Et iis tacitum os tuum præbere malueris.* Videtur autem legendum potius, *interrogare*, quam *interrogari*. ut ad ipſum Verrem referatur: de quo lib. V. *Reducam iterum equitem Romanum L. Flavium, ſi voles: quoniam priore actione, ut patroni tui dictitant, nova quadam ſapientia, ut omnes intelligunt, conſcientia tua, atque auctoritate meorum teſtium, teſtem nullum interrogaſti.*

Patronos tuos] Quorum conſilio teſtem nullum interrogaſti, nova quadam ſapientia, ut ipſi dictitabant.

Pag. 33. *Cn. Pompeius*] Hoc anno conſul. Opinor ſignificari tempus illud, cum Pompeius in Sicilia Carbonem conſulem occidit.

M. Marcellus] Qui lib. I. nominatur, & in oratione pro Quinctio judex eſt.

Pag. 34. *Paternus honor, & avitus*] Nam & L. Metellus Dalmaticus pater hujus Metelli, & Q. Metellus Macedonicus, avus, conſules fuere.

CAPVT XVII.

Metellum minime fore putaſſet] Eo dignum nomine. fuit enim familia Metellorum nobiliſſima, plurimis decorata conſulatibus, cenſuris, triumphis. unde illud Nævii poetæ: *Fato Metelli Romæ fiunt conſules.* Eadem laude Metellos ornavit lib. V. *Facile inquit, eſſe perſpicuum, quantum inter hunc, & illum Numidicum verum & germanum Metellum intereſſet.*

Ab urbe Roma] Cum nondum Verres e Sicilia deceſſiſſet. ideo ſubjungit, in alienam provinciam.

CAPVT XVIII.

Pag. 35. *Hornotini*] Hujus anni.

Pag. 36. *Vt abſens accuſaretur*] Abſentem Verrem Siculi Romæ accuſabant, cum is adhuc Siciliæ præeſſet, atque in eorum bona, liberoſque ſummum imperium, poteſtatemque haberet.

Antiquum modum ſationis] Quantum ſeri antea ſolebat. ſic dicitur, de agri modo.

Quadriennio poſt] Poſtquam in ea provincia quæſtor fuerat.

Pag. 37. *Non ſolum jugerum*] Quia non arabantur.

Sed etiam dominorum] Quia diffugerant, ſedibus patriis relictis. ideo dixit proxime: *Vt ager ipſo cultorem deſiderare, ac lugere dominum videretur.*

Quod caput eſt rei frumentariæ] Hinc illud Phil. II. *Quid jam querar de agro Leontino? quoniam quidem hæ quondam arationes in populi Rom. patrimonio grandiferæ, & fructuoſæ ferebantur.*

Superior annus] Secundus Verris annus.

Proximus] Tertius. Duos tantum annos nominat, quia primo anno Verres & ſata, & bene culta invenit omnia, ſed ita aratores afflixit, ut pro ejus anno in annum ſecundum multo minus ſererent, quam ſolerent. anno autem ſecundo eos plane perdidit, ut multo etiam minus, quam primo, ſererent. nam tertio, litteris ac precibus Metelli, qui ſucceſſurus erat Verri, ad arationes redierunt.

CAPVT XIX.

Populare] Quod populo placere debeat.

Pag. 38. *Cerviculam jactaturum*] Notat in Hortenſi motum cervicis laſciviorem in agendis cauſſis.

Populo ſe ad coronam daturum] Populi gratiam aucupaturum, quaſi magno decumas vendideris.

Ad coronam] Ad omnes, qui circa judicium ſtabant.

CAPVT XX.

Pag. 40. *Locatione illa columnarum*]

CAPVT XXII.

Pag. 43. *Si pareret*] Vſitatum formularum initium, de quo jam diximus.

Tum Xeno damnaretur] Hoc perficit ſententiam, & mihi tamen videtur abundare, & ſubaudiendum potius, quam addendum. hæc enim formularum conſuetudo fuit, ut ſubaudiretur. videamus exempla. pro Q. Roſcio. *Quid eſt in judicio? directum, aſperum, ſimplex: Si paret, H-S ɪↃↃↃ dari,* ſubaudi, Condemnaretur. In Divin. *Iudicium dat ſtatim: Si paret, eam ſe, & ſua Veneris eſſe dixiſſe.* Et lib. II. *Si paret, fundum Capenatem, quo de agitur, ex jure cum P. Servilii eſſe, neque is fundus Q. Catulo reſtituetur.* Subaudi, Coge Servilium judex, ut eum Catulo fundum reſtituat. Et hic infra: *Si pareret, adverſus edictum feciſſe.* Subaudi, Condemnarentur. Atque hoc, quod ego ſubaudiri malim, quam addi, Theophilus in ſuis Inſtit. interdum addit, *Iudex eum condemna.*

H-S LXXX] Hæc in edicto ſcripta pœna erat, ſi quis jugera non eſſet profeſſus.

Pag. 44. *Venereis*]

Leontinis] Aut ubique, *Leontinis*, legendum: ut urbs ipſa, *Leontini*, dicta ſit: aut, ubi legitur, *Leontini*, reponendum *Leontinis*.

CAPVT XXV.

Pag. 48. *Commode*] Satis humane. ironia: quod pro Apronii libidine eques Romanus attraheretur.

Statuitur Lollius in illo tempeſtivo gladiatorum convivio] Iocatur in duobus nominibus *tempeſtivo*, *gladiatorum*: quaſi tempeſtivum uſitato vocabulo convivium, in quo gladiatores decumberent, appellari non deberet.

CAPVT XXVI.

Pag. 52. *Suburbana?*] Admodum propinqua. lib. II. *Quemadmodum propinquis vos veſtris prædiis maxime delectamini, ſic populo Romano jucunda ſuburbanitas eſt hujuſce provinciæ.*

CAPVT XXVII.

Hominum ante hæc prætorem locupletum] Sic in Divin. *Mulier ante hunc quæſtorem copioſa plane, & locuples.* Libro II. *Homo in primis domi ſuæ nobilis, & ante hunc prætorem vel pecunioſiſſimus Syracuſanorum.*

CAPVT XXVIII.

Pag. 53. *Pictorem Tlepolemum*] Alii malunt, *præconem*, non recte: nam præco Valerius erat, ſupra nominatus cum eodem medico, & haruſpice Voluſiano: Tlepolemus autem pictor: de quo ſic lib. V. *Cybiratæ ſunt fratres quidam, Tlepolemus, & Hiero, quorum alterum fingere opinor e cera ſolitum eſſe, alterum eſſe pictorem.*

Repente Cornelii] Verris beneficio cives Romani facti, ideoque Cornelii a Verris nomine.

Pag. 54. *Si pareret*] Formulæ verba: de qua jam diximus.

Dictorum] Apronium. ſupra. *Præſto eſt Apronius: ait eos ipſos, qui veniſſent, contra edictum prætoris feciſſe. Quærebant, quid? Reſpondebat, ſe ad recuperatores eſſe dicturum.*

CAPVT XXX.

Pag. 56. *Medimna* XXXIV.] Subaudi, millia: & lege, *medimnum*, ubique, non *medimna*, ubi ſubauditur, millia.

Pag. 57. *Addidiſſent*] Agyrinenſes.

Pag. 58. H-S DC.] Millia, id eſt, ſcutatorum XVIII millia. quod eſt pretium illorum medimnum XXXIV millium, quæ lucri nomine Verres Apronio dari voluit.

A patronis] A Marcellis maxime. nec ſe tamen ipſum excludit. dixit enim in Divin. Factum eſt, uti cum ſummum in veteribus patronis multis, tum nonnullum etiam in me præſidium ſuis fortunis conſtitutum eſſe arbitrarentur.

Vt probaret] Vt probum eſſe diceret, ut eo tamquam probo contentus eſſet.

H-S III.] Vbique adde, millia. ſcutati ſunt XC millia.

CAPVT XXXI.

Pag. 59. *Siculum frumentum*] Probum enim ſignificatur, cum Siculum eſſe dicitur.

Ex area] Ne vitiatum ab aratoribus putaretur.

Nummi] In ſingula medimnum H-S tria millia.

XXXIII.] Lege aut hic, XXXIV, aut ſupra, XXXIII: ne alterum ab altero in eadem re diſſentiat.

H-S LX.] Si H-S tria millia in ſingula medimna putentur, & medimnum XXXIII millia ſint: fient H-S nonaginta novem millia. adde pro hordeo H-S XXX millia: erunt omnino, H-S CXXIX millia. itaque locus emendandus.

CAPVT XXXII.

Pag. 60. *Modiis* XVIII *millia*] Medimna ubique malim nominari, quam modios: ut cum Siculis Græca menſura potius agatur, quam Romana. mendum fortaſſe natum ex *med.* & *mod.*

Pag. 61. *Cum illa prædonis copia*] Cum Veneriis ſtipatoribus. Supra.

Pag. 62. H S M M.] Exigua ſumma: itaque ſuſpicor de mendo: & fortaſſe notis antiquis, C C C I Ↄ Ↄ Ↄ, ſcriptum fuit, id eſt centum millibus, nummo noſtro ſcutatorum tribus millibus.

Operæ] Quam Verri navabat.

CAPVT XXXIII.

Plures uxores habere] Plato in Alcibiade primo, Diodorus lib. 1.

Pag. 63. *Addicitur medimnis* M M.] Corruptæ notæ: cum ſequatur, dimidio fere pluris, quam ſuperiore anno. ex hoc mendo fluxit illud in notis proxime ſubjectis.

CAPVT XXXIV.

Pag. 65. *Non moleſti*] Quia mulieres ſuas Verri non inviti relinquerent.

Tritici modios DC.] Dixi jam, ubique pro modiis medimna reponenda.

Pag. 66. *Hæc decumanis merces dabatur*] Publice: ut abirent: cum jam aratorum bona diripuiſſent.

CAPVT XXXV.

Quod de capite ipſo dempſit] De eo, quod ex decumis Æſchrioni venditis

velis, eſt aliquid etiam de virtute ſignificatum tua.

Pag. 67. *Propter majorum incommodorum, & calamitatum metum*] Ne, ſi ejus acta reſcinderemus, durius aliquid accideret.

Pag. 68. *Publica auctoritate defendimus*] Defendit ipſe conſul. nam, cum Sulla proſcriptorum liberos honorum petendorum poteſtate privaſſet, iique contenderent Cicerone conſule, ut in integrum reſtituerentur: Cicero ipſe reſtitit, &, ne quid novaretur, obtinuit. hinc illa in Piſonem: *Ego adoleſcentes bonos, & fortes, ſed uſos ea conditione fortunæ, ut, ſi eſſent magiſtratus adepti, reip. ſtatum convulſuri viderentur, meis inimicitiis, nulla ſenatus mala gratia, comitiorum ratione privavi.* Orationem quoque de proſcriptorum filiis a ſe ſcriptam ſignificat epiſt. 1. lib. 2. ad Attic.

De capite] De tota ſumma, quam debebant.

Pecunias in ærarium referrent] Quas eis largitus erat Sulla.

A populo factarum] Alii, *ab ipſo factarum*. probo. ut ſignificentur factæ res ab ipſo, & partæ, ſuo labore, ſua virtute, civili bello. ſequitur enim: ſe

Hoc eſt] Otioſum eſt, &, ut puto, delendum.

Quinque millia] *Millibus*, & hic, & infra repone, ex nota M.

Pag. 70. *Tabulas publicas commutavit?*] Quia, cum decumas quinque millibus medimnum vendidiſſet, itaque in tabulas retuliſſet, poſtea, cum tria millia de capite decerneret, quæ Tertiæ mimæ donavit, tabulas corrupit, & ſcripſit, vendidiſſe duobus millibus. ita minus dedit populo Romano, quam mimæ.

CAPUT XXXVII.

Pag. 72. *Tibi decumas vendidiſſe*] Tibi, ad prædam, quæſtumque tuum.

CAPUT XXXVIII.

Pag. 73. *Novum genus publicani*] Supra: *Apronium, Veneriosque ſervos, quod iſto pratore ſuit novum genus publicanorum.*

Pag. 74. *Tertio anno* H S M M *med.*] H S videtur delendum. & lucri nomine erant duo millia medimnum, id eſt ſeſtertium XXX millia. tanti enim valebant.

Vicarium nullum habet, nihil omnino peculii] Poſtremus igitur ſervorum omnium. nam ſervi nonnulli & vicarios habent, id eſt ſervos ſuos, & peculium, id eſt rem propriam, permiſſu domini, ſuo labore partam.

CAPUT XXXIX.

Pag. 75. *Emiſſet*] Ipſe, non Cæſius.

Renunciat] Suis civibus.

At Ameſtratinos] Corruptum nomen. nam de Ameſtratinis jam locutus eſt.

Pag. 76. *Dant Banobali med.* DCCC, H-S M D.] Si plus eſt lucrum, quam decumæ, quod & proxime dixit, & infra quoque dicet; & ſi ſingula medimna H S quindenis æſtimantur, quod ſupra demonſtratum eſt: neceſſe videtur, ut ſeſtertiorum numerus augeatur, & pro, M D, legatur, XII millia.

Turpioni] De quo lib II. *Petit Navius Turpio, quidam iſtius excurſor, & emiſſarius.* Et lib. V. *præcurſorem Verris, & emiſſarium vocat.*

Pag. 77. *Diſſolute*] Negligenter: ſed cum eas non diſſolute ſed magno venieris; cur præterea lucrum addis?

Cum medimnum XV *millibus veniſſent*] Videtur legendum III *millibus*. nam ſequitur, *Hoc eſt*, H-S XLV. nam ſi medimnum æſtimatur XV ſeſtertiis: ſequitur, ut trium millium medimnorum pretium ſit XLV millia H S.

H-S M M M.] Aut hic, VII *millia*, aut ſupra, M M M, reponendum.

CAPUT XL.

Pag. 78. *Ipſi agros immunes habent*] De quo dixit orationis initio.

Cum decumæ C *med. veniſſent*] Malim, D *med.* quod ſi cui parum videtur, conſideret, non univerſi Halycienſis agri, ſed ejus duntaxat, quem incolæ ararent, decumas veniſſe.

H S XV.] Ita lucrum plus erit, quam decumæ: ut in Banobale quoque ſupra legimus.

Pag. 79. *Liberorumque tuorum*] Quos in egeſtate, atque in ſolitudine condemnatus relinques.

A Venerio] Venerio Symmacho decumano. Venerio, tantum dixit: quo major injuria in homine illuſtri, ac nobili aratore videretur.

CAPUT XLI.

Pag. 80. *Cum equeſter ordo judicaret*] Lege Sempronia, ante decem annos.

Pag. 81. *Coæquaſti*] Cum nullius hominis, nullius rei rationem haberes.

Judices rejicere] Qui de cohorte tua judices dare velles, ſenatores deſpiceres.

Pag. 82. *Equitem Romanum*] Nominavit C. Matrinium, & Q. Lollium. ideo, malim, Equites Romanos: cum præſertim ſequatur: Quid enim jam nocere poſſunt, quibus non licet judicare?

Auferre] Malim, *auferri.*

Providiſti] Eo rejecto.

Legum] Exempli gratia, lege repetundarum ſoli ſenatores tenentur. pro Cluentio, & Poſtumo.

Rumorum] Qui facile diſſeminantur contra ſenatores.

Tem-

Temporum] Mutatis enim temporibus, qui eſt ordo in civitate ampliſſimus, ei majora, quam cæteris, pericula impendent.

Pag. 83. *In obtinendo jure noſtro*] Quod prætore Verre non obtinuit ſenator Ancius Brochus in Sicilia.

CAPVT XLII.

Appoſitus erat] Malitiam, & fraudem ſignificat hoc verbum lib. II. *Apponit, qui Veneri Erycinæ petat illam hereditatem.* Lib. VII. *Apponitur his tamen accuſator Nævius Turpio quidam.*

Tritici med. VIIC.] Subaudi, millibus.

Renunciat] Thermitanis.

Ne accedat] Ad eos decumarum cauſa. Verris enim decumanos, qui modum injuriis non facerent, oderant ſimul & timebant.

Pag. 84. *Apronio coacti ſunt dare tritici med. LXXM*] Manifeſtum mendum: & fortaſſe reponendum, IↃↃ: quod eſt, quinque millia.

Pag. 85. *Sigillatim*] Vt a *Lingua Ligula*, abjecta *n*, ſic a *ſingula ſigillatim.* alii malunt, *ſingulatim.*

Cum hoc cumulo] Cum eo quæſtu, [illegible]

Cum ſatis magno veniſſent] Cum hoc dicat, & ſubjungat, *His tantis tum frumenti pecuniæque numeris: apparet,* illa CCC millia mod. lucri nomine fuiſſe. quod infra perſpicuum fit iis verbis: *Vno adventu, ex uno agro, Q. Apronium, præter eam, quam dixi pecuniam numeratam, CCC millia mod. tritici lucri nomine abſtuliſſe?*

Frumenti] Generale frugum omnium nomen eſt: hic tamen pro tritico, totum ſcilicet pro parte, ponitur.

CAPVT XLVI.

Pag. 91. *Penſum magis in Leontino agro eſt exigendum*] Videndum eſt, & quaſi penſum a me exigendum, cum Leontinis quo modo ſit actum.

Poſſidet nemo] Quinam igitur poſſident? incolæ. ſupra: Quid Halycienſes? quorum incolæ decumas dant, ipſi agros immunes habent.

Pag. 92. *Expectare nolite*] Vt teſtimonium in Apronium dicant.

Verſati] Non refero hoc verbum ad rapinas Apronii, ſed ad quæſtum, & compendium: ut hoc dicat: Verſati ſunt, cum Apronius caperet ab incolis, & a Mnaſiſtrato, in quæſtu, compen-

agri fructus eſt, quantus maximus eſſe poteſt. nam interdum octo tantum medimni, nonnunquam pauciores in jugero colliguntur. Verres autem gloriabatur, magno ſe decumas vendidiſſe, quia non ſolum xxx millibus medimnum vendidiſſet, quæ, ut dixi, meſſis optimæ decuma fuit, ſed etiam xxxvi millibus, id eſt ſex millibus amplius; qui ſunt omnino modium ccxvi millia: ex quo rem populi Romani diligenter curaſſe videbatur. Cicero contra oſtendit, ipſum ſibi Verrem dimidio plus ex agro Leontino abſtuliſſe, quam populo Romano miſerit.

Eos] Decumanum Apronium.

CD *millia mod.*] Vt infra, ratione ſubducta, patebit.

Lucri faciunt] Qui videntur quidem eſſe decumani, ſed Verri tamen, non ſibi, lucrabantur.

Damnum facturos] Quia vocati ab aratoribus in judicium condemnati eſſent, niſi Verres ex cohorte ſua, qui judicarent, recuperatores dediſſet.

CAPVT XLVII.

Pag. 93. *Ager efficit, cum octavo bene ut agatur*] Non dubito, quin legendum ſit: *Ager reficit cum octavo:* pro, reddit. Sic infra: *cum ager cum decumo extuliſſet.* Hoc verbo cum eodem ſenſu uſus eſt in Parad. *Hoc propoſito*, inquit, *numquam eris dives, antequam tibi ex tuis poſſeſſionibus tantum reficiatur, ut eo tueri quattuor legiones, & magna equitum, ac peditum auxilia poſſit.*

CAPVT XLVIII.

Pag. 94. *Inſanivit*] Cum decumas pluribus emit medimnis, quam quantus eſſet jugerum numerus.

Pag. 96. *Hæ ſunt ad tritici medimnum* XC *millia*] Hoc modo. Si decuma una eſt tot medimnorum numerus, quot jugerum; & jugera ſunt omnino xxx millia; ternas autem decumas in ſingula jugera ab aratoribus exprimit Apronius: ſequitur, ut medimnorum numerus, qui eſſet ex una decuma xxx millia, ſit ex tribus xc millia. ergo xiv millia medimnum lucri facit Verres: nam Apronio decumam populi Romani vendiderat xxxvi millibus medimnum: idque in tabula retulit: reliquum autem, uſque ad xc millia, quod Apronio datum eſt, ipſe ad ſe tranſtulit. plus igitur lucratus eſt Verres, quam populo Romano datum. ex tribus enim decumis duas ille habuit, populus unam.

Quanti decuma venierunt] Apronio. venierunt enim xxxvi millibus medimnum: quæ ccxvi millia modium ſunt. hæc ſi deducantur a Verris lucro, quia decumæ nomine ad populum Romanum pertinent; ſuperſunt, quæ Verres lucrifacit, cccxxiv millia. perſequitur Cicero hac ratione ſingula tritici lucra, quæ ad ipſum Verrem, præter populi Romani decumam, pervenerunt: ut expleat ſummam promiſſi ſui, quod dixerat velle ſe oſtendere, in unius agri Leontini decumis lucri feciſſe Apronium, id eſt ipſum Verrem, CD millia modium.

CAPVT XLIX.

Totius ſumma DXL *millium mod.*] Medimnum xc millium. Addidit autem Verres ad injuriam trium decumarum quinquageſimas tres: ut eſſent primum decumæ pro una tres, deinde totius ſummæ, id eſt DXL millium modium, tres præterea quinquageſimæ, id eſt tritici modium xxx. I millia CD.

Pag. 97. *Sunt hæc jam*] Tres decumæ cum tribus quinquageſimis.

Ad H S.] Notam H S, ut perſpicue mendoſam, delevi.

CCCXL *millia*] Sic in antiquis libris, ſed mendoſe. nam ex tribus decumis, & earum tribus quinquageſimis colliguntur, quæ ad Verrem perveniant, CCCLVI millia CD medii, deductis CCXVI millibus, quæ ad populum Romanum decumæ nomine pertinebant.

Ad ſingula medimna multi H-S *duo*] Idem, ac ſi diceret, ad ſingula millia medimnum multi H-S duo millia. eodem enim ratio redit.

Multi H-S *quinque*] A duobus ad quinque violenta tranſgreſſio. itaque malim, tres. & apte quadrat, ut alii unum,

unum, alii duos, nonnulli tres ſeſtertios ad ſingula medimna dare cogerentur.

Pag. 98. *Ad* H-S X C *millia*] Vt compleatur ſumma promiſſi, nam ſi ad CCCLVI millia CD modios accedant, H-S XC millia, quæ pretium ſunt ſex millium medimnum, æſtimato medimno quindecim ſeſtertiis; ſex vero millia medimnum, ſunt XXXVI millia modium: fient omnino CCCXCII millia CD modii. quod a CD millibus, quæ lucri facta eſſe a Verre Cicero ſe velle oſtendere pollicitus eſt, parum diſtat.

Dimidio ipſe plus abſtulit] Non dicit dimidium ejus, quod populo Romano miſit, quod XVIII millia medimnum fuiſſet: neque alterum tantum, quod XXXVI millia medimnum: ſed dimidio plus, id eſt, & alterum tantum, quantum illud fuit, quod populo Romano miſit, & dimidio amplius: quod totum eſt LIV millia medimnum, vel CCCXXIV millia modium. tantum enim lucrifecit Verres in tribus decumis; quod jam dictum eſt in eo loco: Deductis tritici modium CCXXVI millibus, quanti decumæ venierunt, re-

caverentur, parvo vendidiſſi: ita & abſurda illa, minime Ciceronis ingenio digna, repetitio verbi, *parvo* tolletur: & diſtractæ ejus ſententiæ partes componentur. quorſum enim exactæ pro decumis dimidiæ, niſi ad libidinem, ſpectant? cur igitur, quaſi diverſum aliquid, ſeparatim ponantur? Sententia vero hæc eſt. Si de exigendis non decumis, ſed dimidiis pro tua libidine cogitaſti: multo pluris vendere potuiſti. nam, ut uno utamur exemplo, ex agro Leontino, cujus agri profeſſio eſt ad jugerum XXX millia, ſi dena medimna ex jugero percipiuntur, univerſa ſumma fit CCC millia medimnum: quorum dimidiæ ſunt, CL millia, multo ſcilicet plus. quam XXXVI millia, quanti decumas ejus agri vendidiſti. ita neque legi, quia magno, neque libidini tuæ, quia parvo venditæ decumæ, ſatisfactum a te eſt.

Fructus anni Siciliæ] Non, omnes fructus, ſed omnium fructuum dimidiæ. nam etſi omnium agrorum decumæ pluris a te quam lege liceat, minus tamen, quam hortari videbatur libido tua, venierunt. Dicit autem, Fructus annui Siciliæ, ab agro Leontino ad e-

eximatur ſcrupulus, ita credendum eſt: Verrem, etſi non dena medimna in jugero naſcerentur, quod accidere ſolitum, ubi ſationem dii omnes adjuvarent, Cicero dixit, ad eam tamen rationem decumas triennio vendidiſſe, ut medimnorum numerus jugerum numerum æquaret: quaſi perpetuum eſſet. quod perquam raro contingeret: cum lex Hieronica medimnum ex jugero, decumæ nomine; iis dumtaxat concederet, cum dena medimna arator ex jugero caperet: ubi vero minus, decuma minuebatur, id eſt medimno minor erat. Norbanus autem, & alii, qui tanti decumas jure vendiderunt, quanti Verres injuſte, per legem Hieronicam id facere potuerunt, in maxima agrorum ubertate, denis medimnis ex jugero perceptis.

Lege Verrea] Quaſi Verres non ad legem Hieronicam, ſed ad ſuam libidinem, veluti legem quandam, in vendendis decumis reſpexerit.

Atque tum neque judicium] Quæ recte fecit Verres, non ſolus, neque primus fecit, nam & Norbanus, & alii, meſſe optima, tanti decumas vendiderant. idem ſolus multa facit improbe, ut cum judicium de modo jugerum dedit, cum recuperatores e ſua cohorte: & quæ infra narrantur.

CAPUT L.

Pag. 99. *Iam iſte*] Novum Verris lucrum addit ad ſuperiora: quod ubi alicujus agri decumam venderet, a ſingulis decumanis, prætor decumam, bina, vel terna millia nummum ſibi exigeret: quo nomine H-S fortaſſe D millia per triennium fecit. Erant enim Siciliæ populi, Plinio teſte, LXXII. totidem igitur eorum decumæ. pro quibus ſingulis ſi bina millia nummum exigantur, triennio fient CDXXXII millia nummum, eoque amplius, quod a nonnullis decumanis non bina, ſed terna millia nummum acceſſionis exigeret decumani porro totum illud a miſeris aratoribus exprimebant.

Neque eam pecuniam retulit] In ærarium: non enim populo, ſed ſibi exigebat.

Parvum crimen] Quia minimum hoc lucrum, ſi cum decumis illis, & quinquagesimis, & nummorum pro ſingulis medimnis acceſſione conferatur.

CAPUT LI.

Pag. 101. *Subſcribitur*] Eodem verbo uſus eſt ſupra; *Iugerum ſubſcriptio, ac profeſſio.*

Agri Muticenſis?] *Mutyenſis*, rectius, ut ſupra.

CAPUT LIII.

Pag. 103. *Deterruit*] Ne Romam venirent ad teſtimonium dicendum.

An amicum lædendi eſſe cupidum?] Quod certe nemo dicit. amicum enim lædere nemo cupit.

CAPUT LIV.

Pag. 105. *Bis*] Euno primum, deinde Athenione ducibus. Eunum P. Pupilius, Athenionem M. Aquillius devicit.

Prætoribus] Proconſulibus Rupilio & Aquilio: ſed, prætoribus, idem valet.

Aratores reliquos non colligebant] Quia non diffugerunt iis prætoribus, ut prætore Verre.

Supplicaret] Ut ſupplicavit Metellus.

Præſens oraret] Ut idem Metellus.

CAPUT LVII.

Pag. 109. *Quod ex judicio te ulla Salus ſervare poſſet?*] Imitatus eſt Terentium, qui dixit in Ad.

Ipſa ſi cupiat Salus
Servare prorſus non poteſt hanc familiam.

Quo ſpectat illud etiam pro Fonteio: *Salus ipſa virorum fortium innocentiam tueri non poteſt.*

Contra inſtituta legis] Hieronicæ. vel lege, quod magis probo, *Contra inſtituta, leges.*

Pag. 110. *Sponſione laceſſivit*] Promiſſa certæ pecuniæ ſolutione, ſi cauſſa caderet.

Ni Apronius dictitaret] Similia ſponſionis exempla ſæpe occurrunt, ut in

Pi-

Piſonem, in ep. ad Trebatium, in Valerio Max.

CAPVT LVIII.

Exiſtimationi hominum] Eorum, qui aderant, Siculorum. non enim placet, *populi Romani*: quod aliis videtur eſſe rectius, quam, *hominum*. Infra quoque, *Exſpectant*, inquit, *omnes, quanta tibi ea res curæ ſit, quemadmodum hominum exiſtimationi te, atque innocentiam tuam probari velis.*

Pag. 111. *Ante tibi ſatisfacere*] Ante tibi purgatum eſſe, quam tu purgatus eſſes omnibus. nota verbi ſignificatio. unde *ſatisfactionem accipere.*

Quæſtores, legatos, præfectos ſuos, tribunos] Ordinem ſervavit. nam quæſtor legato, legatus præfecto, præfectus tribuno mil. honore antecellit.

Animam] Spiritum. ſupra: Odor Apronii teterrimus oris.

Non profecto] Miror ſublatam eſſe particulam, *non*: cum eam ſententia non modo poſtulet, verum etiam flagitet. dicit enim Cicero, non eſſe Apronium a Verre ne verbo quidem graviore appellatum: quod futurum non fuiſſe, niſi Verres notam eſſe rem omnibus,

CAPVT LX.

Pag. 114. *Cognitore tuo*] Qui te optime noſſet, cuique credi oporteret, [illegible] cium te ſibi in [illegible] eſſe dictitaret.

Ne ſocium tibi] Supra. bis: Teſti quod magis placet.

Caſſianum] Severiſſimum. a L. Caſſio, qui ſcopulus reorum vocabatur, quærendumque dicebat, *cui bono*, Caſſiani judices dicti, quaſi Caſſio ſimiles. pro Roſcio Amer. act. 1. Pro Milone. Phil. 2.

Papirium Potamonem] Scribam, & familiarem Cæcilii, qui Verris quæſtor fuit. nominatus in Divin.

Hominem ſeverum] Minime ſeverum, cum ſit de cohorte Verris.

Iniquum ejurare] Ut iniquum recuſare. Phil. XII. *Sic me iniquum ejerabant.* Et lib. II. de orat. *Ejero*, inquit: *iniquus eſt.*

Pag. 115. *Apud tres negotiatores*] Quos de conventu judices eſſe nolui. Tres autem recuperatores erant.

Metum] Senſus eſt. Tres de conventu judices putavit ſevere judicaturos, nullo metu prætoris: itaque negavit de ſua exiſtimatione ſe eis eſſe commiſſu-

Apronio permittis] An hoc facis? ne hoc quidem.

Pag. 116. *Uni*] Apronio.

Ex iniquis] E cohorte Verris.

Utriſque] Scandilio, & Apronio.

Ex aequis] E conventu.

Rejiciendi] Potuiſſet enim uterque, ſi quem de conventu recuperatorem non probaſſet, eum rejicere.

Quinque millia nummum] Quibus Scandilius ſponſionem fecerat, ni Apronius dictitaret, ſocium ſibi Verrem eſſe in decumis.

CAPUT LXI.

Ob ſingularem improbitatem, atque audaciam] Quaſi Scandilii ſingularis improbitas, & audacia in laceſſendo ſponſione illa Apronio fuiſſet.

Hoc decerneres] Quod in Scandilium decreviſti.

Tu de te proferres] Te Apronio ſocium eſſe in decumis. idem fuit, & hoc decernere; & de te ipſo, quod Apronius dictitabat, proferre.

Quem hominem] Apronium.

Si quis pudor] Verbis illius exiſtimatione tua læſa: quod pudor tuus ferre non debuit.

Si quis metus] Legum, ac judiciorum.

Domeſticum, ac vernaculum] Dominatum, ut vernæ ſervi naſcuntur.

Pag. 117. *Iam*] Hoc tempore.

CAPUT LXII.

Pag. 118. *Sponſiones*] Rubri, & Scandilii.

At qui amici] Hoc cum dolore pronunciat. quod ejus amici, qui ea dictitent, quæ univerſum ordinem ſenatorium in invidiam adducant, ſenatores ipſi ſint. ideo ſubjungit: *O miſerum, atque invidioſum, offenſumque paucorum culpa, atque indignitate ordinem ſenatorium.* Erat igitur ſenator Alba Æmilius, qui proxime nominatur, qui ſcilicet illa dictitabat.

Pag. 119. *Ad tuam veniam condicionem*] Dixiſti: *Niſi ita res manifeſta erit allata, ut reſpondere nihil poſſit vicimus.* At ego ita rem afferam manifeſtam, ut reſponderi nihil poſſit.

Litteras manifeſtas quæris] Mire placet, quod hic alii excogitarunt: *Annotationes, teſtimonia, litteras: res manifeſtas quæris.*

Exiſtimari vult] Ita turpiter vivit, ut, ſi ſcurra exiſtimetur, honori ſibi ducat. at eum ſcurræ ſuo dignum numine non putant, gladiatorem vocant: quod multo eſt ignominioſius.

CAPUT LXIII.

Pag. 120. *Lege*] Verrea, ipſius libidine: hæc enim ei lex fuit. ſupra: Quis hoc non ex eo ſtatim judicavit, quod oſtendi, iſtum decumas nova lege, atque adeo nulla lege, contra omnium conſuetudinem, atque inſtituta vendidiſſe?

Decumam quam maximam] Venire medimnis quamplurimis. nam quo pluris venierunt, eo plus aratori relinquitur.

Qui plurimum efficit] Etſi hoc & apertum eſt, & Latinum videtur: malim tamen, *reficit*: ut ſupra quoque ſimili loco.

Pag. 121. *Amator*] Cum vitio, & obſcenæ conſuetudinis nota. alibi tamen ſine vitio, ſed per jocum, ut in epiſt. ad Pætum: *S. C. ſcribuntur apud amatorem tuum.*

CAPUT LXIV.

Ne res abiret ab Apronio] Ne Apronius excluderetur. Sic lib. 1. *Si res abiret ab eo mancipe, quem ipſe appoſuiſſet, ſibi nullam prædam eſſe.*

Tu commotus non eſſes] Infinitum Verris lucrum oſtendit. Nam ſi lucrum hoc ad te non pertinuiſſet, dediſſet illud Minucius, Apronio, ſi modo accipere voluiſſet. verum nec Apronio dedit, quia, cum tuus eſſet ſocius, voluiſti illum decumas redimere, non Minucium: quo majorem quæſtum faceres, quam erant illa xxx millia modium.

Pag. 122. *Per eum*] Per Apronium.

Cui quidvis licitum ſit] Cum ei plus etiam multo abs te permitteretur, quam quod edixeras.

Tantum lucri] xxx millia modium.

Idem non liceret] Idem quod Apronio. nam illo lucro xxx millium modium, quod Minucius dabat, cum pluris emeret decumas, quam Apronius, ideo contentus non fuiſti, quia majo-

rem quæſtum, Apronio decumano, cogitabas.

Defendere] Probare. quod, ut arbitror, non probabis. Cupio enim dixit, quia fore non credit, ut probet.

CAPVT LXV.

Pag. 123. *Panchreſto*] Quod medetur omnibus morbis, ut panace herba. pecuniam ſignificari conſtet: qua Verres uteretur ad omnia.

Eductus eſt] In jus.

Abſtuliſſet] Ab aratoribus.

Formulam Octavianam] Octavio Prætore inſtitutam.

Pag. 124. *Habuerat*] Servaverat.

Hominum non ingratorum] Qui, pecunia a Verre accepta ingrati eſſe nolebant.

Homo noſtri ordinis] Animadvertenda ſunt hæc. non impetrat ſenatori non impetrat a ſuo familiariſſimo: non impetrat ex edicto.

Homini amico] Verri.

Neceſſario] Cognato. lib. 2. *Repente cœpit dicere, ſe omnia Verris cauſſa velle, ſibi cum eo amicitiam, cognationemque eſſe.*

CAPVT LXVI.

Pag. [illegible]

Te poſtulante] Apud prætorem.

Omnes] Pro quibus poſtulas.

Pag. 128. *Inculcatum eſt*] Perſuaſum, quaſi per vim: ut in Vatinium: *Inculcaſti, ut C. Piſonem nominaret.*

Si dii volent] Precantis eſt, non dubitantis, ut in Plauti Capt. *Eximam ego hunc, ſi dii volunt.* Et in Pœn. *Colibertus meus faxo erit, ſi dii volent.* Simile illud in Capt. *Efficiam tamen id, ſi dii adjuvant.*

CAPVT LXVIII.

Inſinuat] Addendum, *ſe*, qui putant, hujus verbi conſuetudinem obſervaſſe parum videntur. uno contenti erimus exemplo ex ep. ad Nigidium: *In ipſius conſuetudinem inſinuabo.*

Pag. 129. *Scribas, accenſoſque*] Non igitur ſcriba Vulteius erat, ſed fortaſſe legatus, aut quæſtor.

Inſcanto] Qui facile deciperet, qui caveri propter aſtutiam non facile poſſet.

Pag. 130. *C. Lælii*] Qui Sapiens dictus eſt. poſterior autem ſignificatur, Africani minoris familiariſſimus. nam fuit alter, Africani majoris item amiciſſimus.

M. Catonis] Cenſorii, qui & ipſe Sapiens eſt appellatus.

Neque obeſſe innocenti] Innocentes enim abſolventur.

Haud ſcio an fieri poſſit] Fieri fortaſſe poteſt ob cuſtodiam amicorum. quamquam vereor, ne ambigue Cicero ſit locutus, & cum infamia potius, quam cum laude pueri Verris: cum dicat, ſectabuntur: & ſubjungat, *Quoniam pater tam negligens, ac diſſolutus eſt.*

Crimen decumanum] Quid, ſi *decumanum?* ut ſupra.

CAPUT LXX.

Pag. 133. *Certarum*] Quot primæ fuiſſent.

Diſtributum] Imperatum.

Pag. 135. *Duodetricies*] Si tota modiorum ſumma eſt, DCCC millia; ſinguli autem modii quaternis ſeſtertiis æſtimantur: ſubducta ratione patet, legendum, *bis & tricies*, id eſt, ſcutatorum XCVI millia.

Ferme] Quia certus decumarum numerus numquam erat.

Nonagies] Scutatorum CCLXX millia.

Pag. 136. *Ex ærario inopi, atque anguſto*] Scripſi olim, quod hic non gravabor iterare, tria Romæ æraria fuiſſe, unum, quo vectigalia, tributa, & ex aſſiduis bellis collecta præda conferebatur, & ex eodem, quidquid ad ſumptus bellicos, aliaſve res temporum ratio poſtularet, depromebatur. exhauſtum ante civile bellum Cæſarianum, non hic modo Cicero ſignificat, & infra, cum ait: *Si poteſt iſta pecunia ſine aratorum injuria detrahi, populus Romanus habeat, præſertim in tantis ærarii anguſtiis:* ſed etiam in orat. de Prov. *Quibus quidem vos*, inquit, *in his anguſtiis ærarii tamen ſubveniatis neceſſe eſt.* itaque miror Lucanum exiſtimaſſe, apertum non eſſe ante Cæſaris dominationem. *inquit, conditus imo tunc*

„ *Eruitur templo, multis intactus ab*
„ *annis,*
„ *Romani cenſus populi, quem Punica*
„ *bella,*
„ *Quem dederat Perſes, quem victi*
„ *præda Philippi, &c.*

Nam, ut omittam Ciceronem, qui anguſtias hujus ærarii ſæpe nominat: ſi gaza Macedonica, a Paullo in ærarium invecta, populum Romanum diuturni tributi penſione liberavit, quod idem Cicero lib. 2. offic. tradidit: neceſſe videtur, ex ea præda tantum ſumi, & in ſumptus erogari ſolitum eſſe, quantum antea populus Romanus tributi nomine pendere conſueverat. alioqui non tria, ſed quattuor æraria fuiſſent. Alterum erat ærarium ex auro viceſimario, de manumiſſorum viceſima lege Manlia collecto: quod aperiri niſi extremis caſibus non licebat: ideo ſanctius appellabatur, auctore Cicerone lib. VII ad Attic. & Cæſare lib. 1. bell. civ. Tertium erat ex præda Gallica: ex quo, niſi Gallici belli metus urgeret, promi nihil poterat. Cæſar tamen victor omnem ex eo pecuniam, quaſi remp. ipſe Gallici belli metu liberaſſet, ad ſe tranſtulit: ut apud Appianum ſcriptum eſt.

Binis centeſimis] Menſtruis. quæ ſunt pro centenis XXIV in anno.

Commodum fuit] Libuit, ut lib. 1. *De capite, quantum commodi fuerit, frumenti decumani detraxerit.*

CAPUT LXXI.

Tu, cui] Quæro verbum, unde, *tu*, regatur.

Pag. 137. *P. Vettio*] Repoſui, L. cum & paullo poſt ſequatur, L. Vettii: & P. prænomen fratris ejus fuerit, qui Verris quæſtor fuit, & lib. V. nominatur.

Qui iſti ita amicus, & neceſſarius eſt] Neceſſarius, ob affinitatem: quia ſororem ejus in matrimonio Verres habebat. Sed hic eſt luculenta figura, pro teſte contra reum: ut Vettii teſtimonio neutram ob cauſſam, aut quod amicus neceſſariuſque ſit Verris, aut quod ejuſdem inimicus, fides abrogetur. facit enim probitas Vettii; ut ei, quæcumque dicat, credenda ſint omnia: facit improbitas Verris, ut, quæcumque in eum dicantur, neque ficta, neque ab inimico dicta videantur. Eandem venuſtatem habet, & in ſimili genere verſatur, id, quod in Quinctiana ſcriptum eſt de Roſcio Comœdo: *Cum artifex ejuſmodi ſit, ut ſolus dignus videatur eſſe, qui in ſcena ſpectetur: tum vir ejuſmodi eſt, ut ſolus dignus videatur, qui eo non accedat.* Et pro Cæcina de Gallo juriſconſulto: *Qui*

ita juſtus, & bonus vir eſt, ut natura, non diſciplina, conſultus eſſe videatur, ita peritus, ac prudens, ut ex jure civili non ſcientia ſolum quædam, verum etiam bonitas nata eſſe videatur.

Grave videretur] Magni ponderis: quia non habuiſſet rationem amicitiæ.

Ejus teſtimonio credi oporteret] Propter bonitatem.

Pag. 138. *Magiſter ſcripturæ*] Vettius, non Carpinatius.

Et ſex] Alii ex antiquo libro, *& ſocietatis.* quod probo.

Pag. 139. *Tui quæſtoris*] Lib. v. nominatur. Sex autem quæſtores triennio in Sicilia Verres, habuit, binis in ſingulos annos mutatis.

Appellanda?] Deeſt, *Suo teſtimonio patefacit*: aut aliquid ſimile.

CAPVT LXXII.

Scribæ] Societatis.

Ab ſe]. Ab ſocietate, qui operam navabant.

Vſura ſæpe juviſſet] Cum eis utendam pecuniam ſine fœnore relinqueret. vel dic, uſura minima: cum Verres binas centeſimas voluerit.

Prouſuris] Vſurarum nomine. Dixit autem numero multitudinis, quia Ver-

CAPVT LXXIV.

Pag. 142. *Progredi iſte non poſſit*] Commovere ſe non poſſet, teneretur.

Peculiarem] Tuam propriam: ut ſupra, *peculiare edictum.*

Pag. 143. *Mancipes*] Publicani, qui publica ſuo quæſtu, ſuoque periculo emunt.

CAPVT LXXV.

Lex Terentia] Lex Terentia, & Caſſia, quæ nominatur lib. 1.

Pag. 144. *Ex litteris publicis civitatum*] Rationibus populorum. quod infra dicit.

Non interpoſitis, neque perturbatis] Vt interpoſitæ ſunt, & perturbatæ rationes Verris: quod fraudis judicium erat.

CAPVT LXXVI.

Pag. 146. *Columen familiæ veſtræ*] Terentii in Phorm.

Premit fames] Vt loqui pro te non poſſit.

Annulo aureo ſuo] Quo utebatur ad obſignandas tabulas: ut mutire jam Verri, & ex mancipibus defenſionem arripere non liceret. de hoc anulo lib. 1. in extremo.

Permiſcuit] Itaque furta Verris Dolabellæ ſunt æſtimata.

Pecunia] De publico, ad emendum frumentum.

. *Prætoris*] Siciliæ.

Ligurientem] Carpendo comedentem.

CAPVT LXXVIII.

Pag. 148. *Pro ſpectatione, & collybo*] Spectatio eſt, cum ſpectatur peritis, & probatur pecunia: collybus, cum in aliud monetæ genus permutatur.

Neſcio quo cerario] Quod in ceram erogatum eſſet, ceram autem fortaſſe tabularum, in quas relata pecunia eſſet illa. ſtylo enim ſcribebatur in ceratis tabulis.

Pag. 149. *Genus tertium deductionis*] Pecunia ſcribæ data pro labore, operaque ſua.

Tuus apparitor] Scribæ igitur apparitores.

Conductus] Vt operam tibi navaret in rationibus publicis.

CAPVT LXXIX.

Pag. 150. *Certiores facti*] Aratores.

Petiverunt] Pecuniam.

Pag. 151. *Fiſcum*] In quo pecunia erat. act. 1. *Fiſcos complures cum pecunia Sicilienſi a quodam ſenatore ad equitem Romanum, eſſe tranſlatos.*

Pag. 152. *Nepotum*] Qui bona temere diſſipant.

Scenicorum] Spectantium ſcenicos ludos.

Corollariis] Muneribus.

Cum decuriam emerunt] Decuriam ſcribarum.

Ex primo ordine exploſorum] Hiſtriones, cum eorum actio, aut pronunciatio non probatur, exſibilantur, & exploduntur. in iis videtur fuiſſe ſcriba Verris, ante quam decuriam emeret. Primus ordo exploſorum deterrimos ſignificat hiſtriones in quo feſtive Cicero, cum videatur laudare, dicens, *primus ordo*, vituperat, ſubjungens, *exploſorum*.

In ſecundum ordinem civitatis] Equeſtrem. nam primus erat ſenatorius.

Veniſſe] Non, quod jam veniſſent, ſed quod veniſſe ſibi viderentur, quandoquidem decuriam emiſſent, unde in equeſtrem ordinem adſcendi ſoleret.

Dicunt] Gloriantur.

Tecum diſceptatores] Qui de hoc tecum crimine, id eſt de binis quinquageſimis, tecum diſceptabunt, negantes eas a bonis ſcribis poſtulari, ac ne cogitari quidem ſolitas.

Iſtos] Qui, nummulis corrogatis de nepotum donis, ac de ſcenicorum corollariis, decurias emunt: quod fecit ſcriba tuus.

Scribas eſſe moleſte ferunt] Vt indignos ordine ſecundo civitatis.

In eo ordine] Senatorio.

Pag. 153. *Quo cuivis licet pretio pervenire*] Licet enim cuivis empta aliqua decuria, in ſcribarum ordinem pervenire.

CAPVT LXXX.

H-S *tredecies*] Inſignis menda: quod facile probabo. Loquitur hic Cicero de tritico decumano empto, non de imperato, quod ipſum quoque emebatur, & decumanum quidem ternis H-S in ſingulos modios, imperatum quaternis. loqui autem eum de decumano, inde conjicio, quod paullo ante dixit: *Ex omni pecunia, quam aratoribus ſolvere debuiſti, certis nominibus deductiones fiebant.* videamus igitur, binæ quinquageſimæ decumani frumenti, ſcribæ nomine deductæ, quo numero ſint. Imperati tritici DCCC millia modium, decumani ferme ad nonagies, Cicero ſupra dixit. de nonagies igitur centenis millibus modium, ſi binæ quinquageſimæ, id eſt, quattuor centeſimæ deducantur: erunt omnino quinquageſimæ, CCCLX millia. pretio autem in ſingulos modios conſtituto ſeſtertiis ternis, erunt H-S decies LXXX millia, id eſt, ſcutatorum XXXII millia CD. Quæ ſi a nobis recte ſubducta ratio eſt; legendum & hic, & infra conſtat, H-S decies LXXX millia.

C. Catoni] Qui Siciliæ præfuit, &, cum H-S tantum XVIII millia, id eſt ſcutatos DX contra leges cepiſſet, de repetundis damnatus eſt. Nepos fuit M. Catonis Cenſorii, & L. Æmilii Paulli, Africani minoris ſororis filius. lib. IV.

Pag. 154. *Quid hac ſibi*] Ideo eos donaſti, ne teſtimonium contra te dicerent.

Pag. 155. *Vt eſſet, unde ſcriba tuus*] Vt equeſtris ordinis eſſe poſſet. cenſus enim equeſtris erat, H-S CD millia, id eſt, ſcutatorum XIII millia. unde Horatius: *Si quadringentis ſex ſeptem millia deſint, plebs eris.* Eo cenſu qui carebat, anuli aurei geſtandi jus non habebat. ita nec eques Romanus eſſe poterat. propterea dixit Plinius: *Anuli aurei diſtinxere equitem a plebe.* Et Verres, antequam eo anulo ſcribam donaret, eum locupletavit: ut equeſtri cenſu eſſet. Dicit igitur Cicero: *Qui ipſi anulos aureos poſuerant, liberiſque ſuis detraxerant, ut eſſet unde ſcriba tuus hoc tuum munus, ac beneficium tueretur?* Et infra: *Ob haſce res, quoniam te locupletavi, hoc anulo aureo dono.*

Tueretur?] Anuli enim aurei, & equeſtris ordinis, cenſu equeſtri imminuto, jus amitteret. in ep. ad Dolabellam: *Res familiaris alteri eorum valde exigua eſt, alteri vix equeſtris.* Docere videtur hic locus, qui anulo aureo donaretur, adeptum eſſe locum inter equites Romanos licet a cenſoribus nondum lectus eſſet.

diſti, & vero etiam mihi. Ad Q. Frat. *Tibi & fuit hoc ſemper facillimum, & vero debuit.* Ad Attic. lib. XVI. *Qua quidem voluntate te eſſe erga Atticum, ſæpe præſens & illi oſtendiſti, & vero etiam mihi.* Pro Mur. *Qui & per ſe, & per ſuos, & vero etiam per alienos defendatur.*

Numero ad ſummam tritici adjecto] Imperato frumenti majore numero, quam liceret in quo primum Verris lucrum fuit: alterum in æſtimatione, a ternis H-S ad ternos denarios perducta.

Pag. 157. *Non ex æſtimatione*] Poteſt enim Verres excuſare æſtimationem illam difficultate temporis, quod triticum ternis denariis valeret.

Ex coauctione annonæ, atque æſtimationis] Hoc reprehendo, quod & numerum ad ſummam tritici adjeceris, & æſtimationem auxeris: ut pro ternis H-S ternos denarios a civitatibus exigeres. *Coauctionem annonæ* vocavit id, quod ad ordinariam tritici ſummam a Verre addebatur.

CAPVT LXXXII.

Accommodatione] Eodem verbo uſus eſt lib. I. de Invent. *Elocutio eſt idoneorum verborum & ſententiarum ad inven-*

tui det, quanti domi ſuæ vendidiſſet. verum totus hic quæſtus ex eo naſcitur, quia varia eſt annona, id eſt, quia frumento non ubique pretium unum eſt. magiſtratus autem imperat, ut ibi frumentum accipiat, ubi eſt cariſſimum. inde naſcitur æſtimatio, & pro frumento pecunia exigitur: ita vectura non eſt opus.

Valet iſta ratio æſtimationis] Poteſt quiſque uti hac æſtimatione: ſi poteſt ibi quiſque frumentum accipere, ubi cariſſimum eſt.

CAPUT LXXXIV.

Iniquam in ſocios] Propter id, quod ſubjungitur: *Tu, cum tibi ego.*

Pag. 160. *Quanti iſte æſtimavit*] Sed cum nullo in loco ternis denariis fuerit, valet in te crimen.

Si mihi tecum] Tollitur controverſia, cum id probatur, quod objicitur: ego nihil objicio, quod non probem. ergo mihi non poteſt eſſe controverſia neque de annona, id eſt de numero ſummæ tritici a te adjecto, neque de æſtimatione, id eſt, de ternis denariis.

Quid ſedes] Cur non, ut perſpicue convictus, diſcedis?

L. Piſo] Cum Siciliæ præeſſet.

Solviſſes] Pro, ſolvere debebas. ſupra ſic locutus.

CAPUT LXXXV.

. Pag. 161. *Conceſſerat*] Donaverat in cellam tuam.

Benigne, ac liberaliter] Aliquid enim lucrabor. Aratoris verba.

Mihi frumento non opus eſt] Prætoris verba, ut ad pecuniam qua velit æſtimatione perveniat.

Non ſperaveram] Affirmationem locus poſtulat, itaque pro, *non*, repono, *nam.* quod eſt, certe: ut lib. I. *Nam mehercule*, inquit, *ſic agamus.* Et lib. II. *Nam hercule, inquit Minucius, me quoque Petilius, ut ſibi in conſilio adeſſem, rogavit.*

In ciſtam] Meam privatam, ex fiſco publico.

Pag. 162. *Octonos* H-S.] Qui ad ſingulos denarios, in ſingulos modios a ſenatu datos, adjecti, terni denarii erunt.

Dare voluit] Elegantius, *te*, ſubauditur; quam, *dari*, legitur.

Quantum reliqui ſcriba fecerat] Cum ſub binis, quinquageſimis.

Ultro] Nullo nomine, nulla cauſſa, pro Verris ipſius libidine.

CAPUT LXXXVI.

Cum fructus] Rectius, *quam*, ut in quibuſdam libris, *qui fructus.*

Illi quoque homines] Illi quoque aratores, qui vel in nummis, vel in urbanis prædiis habebant.

Pag. 163. *Decumas*] Eas, quæ non emebantur.

Alteras] Eas, quæ emebantur, H-S ternis in modios ſingulos.

Dent emptum præterea] Imperatum, civitatibus æqualiter diſtributum. ſupra.

De cella loquor] De frumento, quod utendum prætori dabatur. Infra: *Data tibi pecunia eſt Verres, una, qua frumentum tibi emeres in cellam; altera, qua frumentum emeres a civitatibus, quod Romam mitteres.*

CAPUT LXXXVII.

Pag. 164. *Non ad æquitatis condicionem*] Non quia ſit æqua condicio, ſed quia ſit hoc tolerabilius, frumentum in cellam gratis dare, quam illud, prætori in cellam vendere, cum æſtimatione a Verre inſtituta. Placeret magis, *Non ad æquitatem condicionis.*

Suapartis] De ſuo, pro ſua parte, pro eo, quod ad ipſum attineret.

H-S IIX *millia*] Æſtimato modio H-S octonis.

Aſſequi] Ut pro ſingulis modiis H-S octonos magiſtratui det.

Certo fructu ſuo non potuit] Eo fructu, quem capere ſolitus eſt. mihi tamen, *Certe fructu ſuo non potuit*, magis arridet, quam opinionem adjuvat, quod ſubjungitur: *Vendiderit inſtrumentum, neceſſe eſſe.*

Pag. 165. *Hoc munus*] Ut aratores pro frumento in cellam imperato H-S octonos magiſtratibus dent. Munus hic accipitur pro eo, quod aratores pendunt, ut paullo ante: *Hoc vobis eſt ſtatuendum, quid aratorem ipſum, arationis nomine, muneris in remp. fungi, ac ſuſtinere velitis.*

Nihil detraho] De hoc vectigali.

In uno genere ſolo frumenti] Ejus frumenti, quod in cellam imperatur.

Populo Romano Sicilia decumas det] Implicata ſententia. non enim hæc verba cum ſequentibus apte conjunguntur. quanto planius hoc modo: *Populo Romano Sicilia decumas dat: det pro ſingulis tritici modiis ternos denarios, ſibi habeat frumentum.*

Tibi datam pecuniam] A ſenatu, H-S quaternos in ſingulos modios.

Pecuniam permagnam tuo nomine auferꞇ] Aufers ab aratoribus H-S octonos in ſingulos modios.

Tuo nomine] Quia nomine frumenti acceperas jam a ſenatu pecuniam: quam vero ab aratoribus aufers, tuo, non frumenti, nomine aufers.

Refer, quam accepiſti] Refer ad ærarium, quam tuo nomine accepiſti.

Pag. 166. *Ea res, quam ego dico*] De frumento, quod ad populum Romanum pertinet, ſimiliter æſtimando.

Genere injuriæ, non magnitudine pecuniæ differant] Si differrent genere injuriæ, & æſtimatio iſta in tuo commodo æqua eſſet, in populi Romani commodo non item: recte diceres, quod in tuo frumento Sicilia tulit, id in pu-

Fecerunt aliqui alia quam multa] Quæ facere non licebat, quorum exemplis in tuorum criminum defenſione non uteris.

Pag. 168. *In te ſingularia*] Quorum ſimile nemo quidquam fecit.

Vt ego aſſentiar orationi] Vt fatear id verum eſſe, quod dicis, feciſſe alios.

CAPVT LXXXIX.

Liberi populi] Qui ſui juris ſunt, nullam nobis vectigal pendunt.

Pag. 169. *Quod reſtat*] In poſterum.

CAPVT XC.

Africanos] Minorem ſignificat, non utrumque: cum ſequatur, Catones: &, Lælios: quod de poſteriore Lælio, minoris Africani amiciſſimo, qui & ipſe, tamquam Cato, ſapiens cognomine eſt honeſtatus, dictum volo. hos enim tres alibi quoque Cicero ſimul nominat, ut pro Murena, pro Archia.

Hos recentes] Subaudi, commemorabis.

Q. Scævolam] P. F. Pontificem max. quem juſſu Marii junioris prætor urbanus Damaſippus occidit. fuit alter Q. Scævola Q. F. augur, ætate major: qui

turam in provincias iviſſent, alibi copioſe oſtendimus.

De cella] Quod tu feciſti, ut nullas cellæ nomine pecunias cogeres, idem ante fecerat Lepidus.

M. Antonii] Quem univerſæ oræ maritimæ infinito cum imperio præfuiſſe, ſupra diximus.

Vtrum mihi difficile eſt dicere] Modus loquendi, pro facile eſt & mihi dicere, & his exiſtimare.

Pag. 172. *Quam ſe poſſit defendere*] Lego, *Quam, ſi poſſis, defendere*, hoc ſenſu. Tuetur ſuum factum Verres imitatione Antonii. at hoc illi pernicioſius eſt, quam dicere, ſe nulla umquam in re illi ſimilem fuiſſe: ſi modo hoc defendere, & probare poſſit: quod non poteſt: multis enim in rebus ejus improbitatem imitatus eſt.

Quid probarint] Vt ab iis recte factum.

Pag. 173. *Mors oppreſſit*] Indicto Cretenſibus bello: de quo ſupra. Et, *Oppreſſit, ante quam, quod cogitabat, efficeret.*

Iudices] Nominandi caſu, non vocandi. judices enim appellat ſenatum, populumque Romanum: ut ſi dixiſſet: Quaſi ejus omnia facta, atque conſilia ſenatus, populuſque Romanus judicio ſuo comprobarint.

CAPVT XCII.

Aratorum commodo] Supra: Hæc æſtimatio nata eſt initio non ex prætorum, aut conſulum, ſed ex aratorum, atque civitatum commodo.

Ante novum] Antequam novum frumentum perciperetur.

Remiſſior] Ternos enim H-S de ſingulis modios detraxit. nam terni denarii ſunt duodeni H-S.

Quam annona] Quam frumenti pretium in ſumma caritate.

Pag. 174. *Quos tu*] Quæſtor. Inter quæſtorum provincias rei frumentariæ cura erat.

CAPVT XCIII.

Pag. 175. *Et iſtius innocentiam*] Cum ironia: ut etiam, cum ſubjungit, auctoritate: quæ nulla erat: nam turpiſſime vixerat Antonius.

Sex. Peducæo] Cui quæſtor ipſe fuit.

Vberiora cibaria] Quia vel frumenti pretium, vel ipſum frumentum Peducæus a Siculis accepit: quo vendito, pecuniæ plus, quam in vilitate, colligit, quod C. Sentius quoque fecit.

CAPVT XCIV.

Pag. 177. *Non enim a nobis ſumma*]. Si Verrem abſolvitis hoc æſtimationis crimine: non putabunt homines, judicaſſe vos, licere ternis denariis æſtimare frumentum illud, quod in cellam imperetur, pluris autem non licere, ſed ipſam æſtimandi licentiam a vobis eſſe comprobatam arbitrabuntur: ut magiſtratui poſthac frumentum illud, Verris exemplo, pro libidine liceat æſtimare.

Eſt comprobatum] *Eſt* pro *erit*. utitur enim præſenti tempore, quo magis rem ſubjiciat oculis judicum, & a præſenti eos avertat infamia.

Neque hoc poteſtis judicare] Neque poteſtis injuriæ modum ſtatuere, & æſtimationem ternis denariis definire.

Ab annonæ ratione] Ab eo, quanti frumentum erit: a communi pretio.

Ab aratorum voluntate] Qui, quod licet, id fieri volunt, & frumentum, quanti licet, æſtimari.

CAPVT XCV.

Pag. 178. *Provinciam ſortitus es*] Cretam; qua tamen collegæ conceſſa Q. Metello, inde Cretici cognomen adepto, in urbe manſit.

Condemnari poſſit] Habebit enim, quo ſuum factum defendat: pecuniam a ſe coactam dicet æſtimatione frumenti: quod licere jam ſit judicatum in cauſſa Verris.

CAPVT XCVI.

Tamen ita dicit] Palam quidem in defendendo non dicit, ſed ita dicit, ut vos id ſuſpicari, & cogitare poſſitis.

Hoc] Abſolvi Verrem hoc æſtimationis crimine.

Ad commodum ſenatorium] Vt ſenatoribus idem liceat in provinciis, quod Verri licuit.

Eorum, qui judicent] Iudicabant adhuc ſenatores. nam legem de judiciis inter tres ordines communicandis promul-

Pag. 179. *Illum prætorem*] ... lium Cottam.

Templum tenet] Templum Roſtra vocabantur, in quibus legem magiſtratus ferebat. quotidie autem prætor Cotta erat in Roſtris, ut legem de judiciis ferre poſſet. in Vatinium: *judicem in Roſtris, in illo, inquam, augurato templo, ac loco collaris.*

Qui temp. ſiſtere negat poſſe] *Stare*, malim, quam *ſiſtere*, ex conſuetudine Latini ſermonis.

Referantur] Non ut ſoli judicent, ſed ut cum ſenatoribus. id enim Aurelia lege ſancitum eſt.

Caput XCVII.

Pag. 180. *Minore periculo veſtro*] Abſolvere enim ſine ſummo periculo veſtro non poteſtis eum reum, qui manifeſto in periculo tenetur, qui, quod commiſit, negare non poteſt.

Minore periculo provinciarum] Quia, ſi Verrem abſolvitis, cui ſuum delictum nulla ne falſa quidem ratione licet defendere: peccabunt ceteri multo impudentius maximo provinciarum damno. Vocem, *periculo*, ut otioſam, tollendam crederem.

Vobis] Iudices.

Si proſpicitis] Si me abſolvitis. Hæc enim dicuntur ex perſona Verris.

Eos homines] Senatores.

Qui ipſi legibus teneantur] Quibus non æque tenentur cives reliqui. ſolus enim ordo ſenatorius lege de re...

menti perceptum

Si recte licet ve... contrarium cont... rat, *male venden...* ſona aratoris, q... lamitate fructu... det in copia.

Novis inſtitutis

Propter annona... riæ populo Rom... na poſtulet, qu...

Imperentur] ... nia ſolvitur, H... gulos: ut ſupra

Ematur præte... genta millia m... in ſingulos.

Legatis] Pr... *in provinciis cu... tione ſe futuros a...*

Aut in ipſis ſ... dari non opor... mis, aut in ſe... civitatibus æqu... eo, quod arat... tibus & legatis

Deſerviunt] nihil omittant... bo, *deſervire.*

Nova] A... quæ alii prætor... tabuntur.

Apronii de... quam deerit, poſita.

Pag. 183. ... nec enim deſ...

PAVLLI MANVTII
COMMENTARIVS
IN
ORATIONEM IX.

Caput I.

Pag. 184. STudium] Honeſtum vocabulum fl·gitioſæ rei.

Morbum] Animi : quæ πάθη vocant Græci. lib. I. *Ille quoque, ſodalis ſtius, erat in hoc morbo, & cupiditate.*

Inſaniam] Non modo morbum, ſed morbum etiam ejuſmodi, qui ſimilitudinem habeat inſaniæ. Qui enim alicujus rei majore, quam deceat, cupiditate flagraret, inſanire dicebatur: ut infra: *Similis iſtius cupiditas, hoc etiam acrior, atque inſanior.* Et poſt: *Nonne vobis id egiſſe videtur, ut non unius libidinem, non ſuos oculos, ſed omnium avariſſimorum inſanias, cum Romam reverti ſſet, expleret?* Lib. II. *Quibus in rebus iſtius cupiditates, & inſaniam quis ignorat?* Ibidem infra: *Hac iſte ad inſaniam concupierat.* Ad Attic. lib. XIII. *Othonem vincas volo: nec tamen inſanitum illum puto.* Eodem ſenſu Horatius:

> *Inſanit veteres ſtatuas Damaſippus emendo.*

Ego, quo nomine appellem, neſcio] Exaggerandi cauſſa ſæpe fingit orator inopem ſe verborum eſſe, quæ rei vim ac naturam exprimant: ut pro Quinctio: *Si vadimonium omnino tibi cum P. Quinctio nullum fuit, quo te nomine appellemus? improbum? at, etiam ſi deſertum vadimonium eſſet, tamen in iſta poſtulatione & proſcriptione bonorum improbiſſimus reperiebare. num malitioſum? negas. fraudulentum? jam id quidem arrogas tibi, & præclarum putas. audacem? cupidum? perfidioſum? vulgaria, & obſoleta ſunt, res autem nova, & inaudita. quid ergo eſt? vereor mehercule, ne aut gravioribus utar verbis, quam natura fert, aut levioribus, quam cauſſa poſtulat.* Lib. V. *Facinus eſt, vinciri civem Romanum: ſcelus, verberari: prope parricidium, necari: quid dicam, in crucem tollere? verbo ſatis digno tam nefaria res appellari nullo modo poteſt.* Et agr. II. *Verbum mihi deeſt, Quirites, cum ego hanc poteſtatem regiam appello: ſed profecto major eſt quædam.* Similiter ad Cœlium: *Putares ne umquam accidere poſſe, ut verba mihi deeſſent, neque ſolum iſta veſtra oratoria, ſed etiam hæc levia noſtratia? deſunt autem propter hanc cauſſam, quia mirifice ſum ſollicitus, quidnam de provinciis decernatur.*

Pag. 185. *Suo nominis pondere penditote*] Rem perpendite: deinde, quod ei nomen ſua gravitate reſpondebit, id eligite.

Corinthium, aut Deliacum] Quæ non argentea, ſed ænea erant, utraque magni pretii.

Non enim verbi] Non, ut verbum, id eſt orationem meam, aut crimen augeam, ideo complector omnia: ſed, quæ loquor, Latine, non accuſatorie nihil rem addens, ſed propriis eam verbis, qualis, & quanta eſt, exponens.

Pag. 186. *Ab ea civitate*] Mamertina, id eſt urbe Meſſana.

Laudatoribus tuis] Sola Mamertina civitas legatos Romam publice miſerat ad laudandum Verrem. infra.

Caput II.

Ante adventum iſtius ſic ornata fuit] Modus avaritiæ notandæ. ut in Divin. *Qua mulier ante hunc quæſtorem copioſa plane & locuples fuit.* Quo loco plura poſuimus exempla.

Pag. 187.

vel ignorare ſe fingit, vel tunc primum didiciſſe ſupra: *Nimirum didici etiam, dum in iſtum inquiro, artificum nomina.* Infra quoque, quaſi Polycleti nomen oblitus, *Earum*, inquit, *artificem, quem? quemnam? recte admones: Polycletum eſſe ducebant.*

Pag. 188. *C. Claudius*] Vt opinor, is, qui cum M. Perperna conſul fuit, avus P. Clodii, Ciceronis inimici. nam lib. II. offic. ubi de muneribus ædiliciis mentio fit, poſt L. Craſſum, & Q. Mucium nominatur: & poſt eoſdem triennio conſul fuit. Valerius lib. II. cap. V. *C. Pulcher ſcenam varietate colorum adumbravit, vacuis antea pictura tabulis extentam.*

Pag. 189. *Baſilicas*] Quæ & ipſæ erant in foro, in quibus tribuni pl. jus dicebant. Plutarchus.

Non ſpoliis provinciarum] Non enim ſpoliaverant provincias noſtras, ut Verres.

Per ſimulationem ædilitatis] Vt forum ornarent in ædilitate ſua.

Habere noluit] Quaſi non dignus bona fortuna. Inde Cicero de Verris exitio per jocum ominatur.

Capvt IV.

Pag. 190. *Meretricis*] Chelidonis. infra: *Cum tibi illo ipſo anno Chelidone veniſſet hereditas.* De eadem lib. II.

Heredem] Sacrorum hereditas cum bonorum hereditate veniebat. Verres

C[illegible]

Iſtiuſmodi] E[illegible]
miſit Verres.

Mancipium pu[illegible]
runt, non ut
ſed ut mancipi[illegible]
que de eo ſol[illegible]
parva res eſt.

Si quis Roma[illegible]
cipium aliquo[illegible]
eo alterum em[illegible]
ſed ſi in provin[illegible]

C A[illegible]

Pag. 193. *In*[illegible]
Inſtructum pe[illegible]
quæſivit e con[illegible]
nullo, eſſe in ſui[illegible]

Venditurum[illegible]
verbum, *video*[illegible]

Sunt iſta] [illegible]
ſimile non eſſe
tam honeſtus, [illegible]
tiſque majorum

Ab humanita[illegible]
nitatis eſt, huj[illegible]
quæ non dom[illegible]
ſint, quam civ[illegible]
& cuſtodire di[illegible]
majoribus, in

Ab religione[illegible]
tur, cum ſacra[illegible]

Hæc omnia] [illegible]
ab Hejo ſcripta [illegible]

CAPVT VII.

cxx *millibus*] Scutatorum tribus
s ſexcentis.
int] Signum illud æneum, pro-
ominatum.
95. *Sola laudat*] Oratorie: nam,
eam, Syracuſana laudavit. in-
in Divin.
'erte] Ioci genus: quaſi civitas
averit, cum legatum miſit: quod
propoſitum non fuit. ipſe tamen
jue fecit, & faciet.
ligione ſua] In confitenda ve-

CAPVT VIII.

196. *De cibea*] Navi oneraria a
rtinis publice ædificata, Verrique
, ut exportare furta ſua poſſet.
ra eſſe debuit: ſiquidem a κύβ@
leducitur.
197. *Deorum ſimulacra*] Cupi-
, & Herculem.
quæ dixit] Priore actione.
imus fuit] Id eſt, a ſua religio-
diſceſſit.

CAPVT IX.

198. *Ingratis*] Vel inviti.
urium] Falſum teſtimonium, in
cendo pejerabunt.
] Verres.
numerum] Ex animi tui ſententia.
um opinor ab hiſtrionibus, nu-
a in motu ſervantibus. Parad. Hi-
paullo ſe movit extra numerum,
erſus pronunciatus eſt una ſyllaba
r, aut brevior, exſibilatur, &
itur.
publice commodaſti] Beneficio eos
ti.

CAPVT X.

199. *P. Servilius*] Iſauricus.
biſce ſe locis] Vnde Ciliciam ver-
igatur.
200. *At cujus hominis?*] Am-
ndi modus. ut lib. 3. Videamus,
*mſit civitas, honeſta antea, & co-
pioſa, quemadmodum ſpoliata ab iſto, ac vexata ſit: at quorum hominum? ſummorum aratorum, remotiſſimorum a foro, judiciis, controverſiis.*

C. Cato] Nihil deeſt: ad illud enim reſpicit, condemnatus eſt.

L. Paulli, & M. Catonis] Maternus ei fuit avus Paullus, paternus Cato.

Africani] Minoris, qui Paulli filius naturalis fuit.

Cum ſevera judicia fiebant] Cum equites judicabant, aculeus in ſenatores judices, & ad condemnandum Verrem, infamiæ tollendæ gratia, tacita cohortatio. Ejuſdem generis illud infra: *Niſi forte exiſtimatis, poſtea quam judicia ſevera Romæ fieri deſierint.*

Huic Mamertini irati non fuerunt] Cui veriſimile videatur, Mamertinos C. Catonis, conſularis viri, & nobiliſſimi, impedimenta retinuiſſe propter H-S XVIII millia, quibus ei lis æſtimata eſt; eoſdem iratos Verri non fuiſſe, majore ſumptu ſæpe facto in prandium Timarchidis, quam quanti Catoni lis æſtimata eſt? ſed ideo irati ei non fuerunt, quia, cum eſſent furtorum conſcii, & in iis occulte exportandis omni eum opera, navi etiam publice ædificata, adjuvarent, vacationem ſumptus, laboris, militiæ, rerum denique omnium per triennium conſecuti ſunt.

Catonis lis æſtimata eſt] Catoni, puto eſſe rectius. &, ut alia mittantur exempla, de eodem Catone lib. III. dixit: *Qua in civitate C. Catoni* H-S XVIII *millibus lis æſtimata ſit.*

Pag. 201. *Verrea*] Dies feſtus, in honorem Verris inſtitutus, maxime propter hæc in Mamertinos beneficia.

CAPVT XI.

Pag. 202. *Cujus beneficio*] Dat enim populus Romanus eos magiſtratus, quos qui geſſerunt, in ſenatum legi debent.

Ipſi Tullio] Mihi, non ut ſenatori, ſed ut eorum amico.

Frater] Patruelis, qui cum Cicerone in Siciliam ad inquirendum in Verrem profectus eſt.

Per eum ordinem] Per ſenatum.

Agetur] Qua enim cum contumelia affe-

meteri velle, ut ab iis marmorea tenus ... ne auferatur? Iidem Cornificii tribules in epiſtola ad illum vocantur, municipes autem Phil. 1.

Quo minus ſibi arrogent] Quia cives Romani ſint.

Ille ſupplicio] Gavii in crucem acti.

Mactatum] Verbo uſus eſt, quod cum ſupplicio congrueret. quaſi diceret: in uno homine jus civitatis univerſum cruci affixum eſt. Diſerte hoc expreſſit lib. v. *Non tu*, inquit, *hoc loco Gavium, non unum hominem neſcio quem, civem Romanum, ſed communem libertatis & civitatis cauſſam in illum cruciatum, & crucem egiſti.*

Hac] Signa.

Caput XII.

Attalica peripetaſmata] Aulæa, auro intertexta: qualia primus Attalus rex invenit, *peripetaſmata* vero generale nomen eſt, παρὰ τὸ περιπετάζειν, quod verbum ex Heſychio notum eſt, potius, quam, ut aliis videtur, παρὰ τὸ περιπίπτειν.

Emere oblitus es?] Cur, ut ſigna, non item peripetaſmata juſſiſti Hejum in ſuas tabulas referre, tamquam tibi vendita? an hoc oblitus es?

Licuit] Emere, id eſt emptionem ſimulare.

An litteris pepercisti?] An tibi viſum non eſt, ut hoc nomen in tabulis ſcriberetur? *Parcere litteris*, eſt, a ſcribendo abſtinere.

...
Te minus h
non habituru

C

Pag. 206.
perio Cilicie
Dolabellæ V
Cum inanil
exigere nihi
attulerat, ex
In Aſia]
Ciliciam pro
Q. Tadius
magnam ei
tionem fuiſſ
Pag. 207.
quid pro qui
ut quidquid
aliquo dici a
quatum: Q
idem eſt ei
Tuſc. v. *Vt*
tus in A p
quid actum e
Vnum quidq
cunctabere.
quidquid tur
ſibi ſæpe.

C

Boëthi]
lib. 33. c. 1
Per poteſt
tio, vel pr

Pag. 208. *Luteum*] Viliſſimum ut luto nihil vilius. lib. III. In hoc homo luteus, etiam callidus, ac veterator eſſe vult.

CAPUT XV.

Pag. 209. *Siſennam*] Defenſorem ſuum. infra, & lib. II.

Illorum] Ejuſmodi rerum, quas in provincia ad inſaniam concupierat.

CAPUT XVI.

Pag. 210. *Sunt, opinor litteræ factæ*] Scriptum eſt in tabulis.

In donatione histrionum] Locus hic oſtendit, bonos hiſtriones argento donari ſolitos. æſtimationi tamen locum eſſe non video. cur enim æſtimetur, quod donatur? niſi ſi hoc dicitur, eum, qui donabat, retuliſſe in tabulas, non quanti valebat argentum, ſed multo minoris: ne quando ſibi probro dari poſſet. quod in hiſtriones pecuniæ plus, quam diceret, erogaſſet.

Quid ſit] Cur mihi, quod poſtulo, ſcriptum non edis?

Has litteras] Tabulas, in quibus, quid argenti in Sicilia parares, unde quidque, aut quanti emeris, a te ſcriptum eſſet.

Me enim] Accuſatorem tuum.

Horum annorum aliquot] Poſt M. Terentium, & C. Caſſium conſules. lib. I.

Compone] Ede mihi ſcripta ſimul hæc tria, quid argenti parares in Sicilia, unde quidque emeris, quanti emeris.

De reliquo videro] De reliquis non urgeo: quærendi ſpatium erit.

Improba defenſio] Quid enim improbius, quam prætorem argentum omne in ſua provincia coëmere?

Prolatis] In quibus, quid habeas, quo modo habeas, ſcriptum non eſt.

Non prolatis] Quia, cum horum temporum plurimas res emiſſe te dicas, idque tabulis non demonſtres, quis emiſſe te credat? quid cauſſæ eſt, cur non crimine repetundarum condemneris?

CAPUT XVII.

Pag. 211. *Promptiſſimi hominis*] In agendis rebus. ad ingenii præſtantiam refertur, ut ad tarditatem illud de Heraclio lib. II. *Hominem eſſe majorem natu, non promptiſſimum.*

Experientis] In uſu rerum verſati.

Q. Catulli beneficio] A quo propterea prænomen, & nomen accepit.

Hominem digniſſimum tuis moribus] Tui ſimillimum, turpiſſimum. in Piſonem: *Hominem impurum, atque non modo facie, ſed etiam oculo tuo digniſſimum:* Et pro Sextio: *Homo iis digniſſimus, quibus cum vivit.*

Bona patria erepta] Quæ ille pupillis eripuerat, cum propter ea puniendus a te eſſet, ea tu cum eo partitus es.

Id factum non oportuit] Auferre ſignum Apollinis non debuiſti.

C. Marcellus] Qui judex in conſilio aderat. infra.

Scaphia] Vaſa potoria, quæ ſcaphæ ſimilitudinem referrent. παρὰ τὸ σκάπτειν.

Cum emblematis] Id, quod in opus aliquod ornamenti gratia includitur, emblema dicitur. unde vermiculatum emblema apud Lucilium, dictum ἀπὸ τοῦ ἐμβάλλεσθαι.

CAPUT XVIII.

Pag. 212. *Splendidus*] Honoratus.

Toreumata] Argentea vaſa cælata. infra.

Pag. 213. *Mentoris*] Artificis nobiliſſimi.

Non invitus] Feſtive, quo Diodorus admodum delectaretur, id eum habere non invitum dicit.

Pag. 214. *Salutem viri*] Amphiarai vatis: quem latentem, ne ad bellum Thebanum iret, quod ibi ſe periturum ex auguriis noverat, aureo monili corrupta uxor Polynici prodidit. Servius in illud Virg. lib. VI. *Mæſtamque Eriphylen, Crudelis nati monſtrantem vulnera, cernit.* Attingit hanc fabulam Æſchylus in ſeptem, Euripides in Phœniſſis, Plato de rep. lib. IX. Pauſanias in Atticis, Cicero in ep. ad Cæcinam, cum ait: *Prudens & ſciens, tamquam Amphiaraus in fabulis, ad exitium ruerem voluntarium.* Et Propertius in eo verſu:

> *Adſpice, quid donis Eriphyla invenit amaris.*

Lib. II. *Iſta cohors quorum hominum eſt? Voluſii haruſpicis, Cornelii medici, & horum canum, quos tribunal meum vides lambere.*

Tum primum] Primo anno præturæ Sicilienſis. nam poſtea Sthenii Thermitani abſentis nomen recepit.

Pag. 215. *Ad judicium*] Hoc repetundarum.

Inſtruxerat] Pecunia, ex furtis, iniquiſque damnationibus collecta.

CAPUT XX.

Equuleos argenteos nobiles] Equulei ſunt pulli equini: ſunt etiam tormenta quædam: hic videntur eſſe vaſa cælata, cum aliqua fortaſſe equi forma, unde nomen acceperint. ſubjungit enim infra de his ipſis equuleis: *Vende mihi vaſa calata.*

Q. Maximi] Fabii, qui de Allobrogibus triumphavit. hunc enim, ut rebus geſtis clariorem, ſignificari malo, quam alterum, ejuſdem ætatis. Q. Maximum, cui cognomen Eburno fuit.

In his equitabit equuleis] Ex hoc equuleorum crimine defenſionem arripiet: non ſe abſtuliſſe dicet, ſed emiſſe. exultabit, & in his quaſi equitabit equuleis, quod hoc ſe Calidianum crimen facile ſperet poſſe diluere.

Pag. 216. *Credo, etiam tabula proferentur*] Pungit Verrem, qui ſe tabulas ejus temporis confeciſſe jam negaverat. eſt enim cum ironia dictum: *Credo, etiam tabula proferentur.* & hunc ſenſum

Abs te ſolo] Qui enim a
res in Sicilia fuerant, corur
ventus eſt tam amens, qui
tum, tam præclarum, ac t
eriperet; nemo tam audax,
ret; nemo tam impudens,
laret, ut venderet.

Cum ceteris Siculis] Sicul
nis loco fuit: non ejus abs
tis Romani, habita ratio e
equuleos argenteos ab eo,
alia perquam multa.

Petamonem] L. Papiriu
nem, quo ſcriba uſus era
quæſtor Verris in Divinat.
bis.

Difficiliorem fecit] Teſti
cum enim te ſibi reddidiſſe c
lexiſti, etiam ſi ceteris re
ſtimonia tamen eorum e
poſſe.

Pag. 217. *Superiorem*] D
ſenatorem.

Cum imperio, ac poteſtate]
& conſules.

H-S LXXX *millia*] Scuta
millia quadringenti.

Ne tibi odioſius eſſet] Ne
tium faceſſeret, ne te de am
ret. Non caret lepore, *Ne*
eſſet.

Equeſtrem ordinem] Na
ordinis Calidius. Ne quis
dixit, Quo tu te ſuperio
Calidium petiiſſe præturam
re, & repulſam tuliſſe. p
nim, qui ſenator non eſſe

CAPVT XXI.

Intelligentiam] Artificium enim erat in emblemate, non in thuribulo: ſed artificium pretii majoris erat, quam argentum. Eodem modo jocatus eſt infra: *Sigilla avulſis, reliquum argentum ſine avaritia reddidit.*

Pag. 218. *Cum Sicilia floreret omnibus opibus, & copiis*] Antequam a Pœnis vexari cœpta eſt. Sic de invent. lib. *Crotoniatæ, cum florerent omnibus copiis.*

Ante iſtum prætorem] Qui patellas, pateras, thuribula abſtulit omnia. Sermo eſt ad indicandam avaritiam Ciceroni familiaris. cujus exempla quædam in Divin. recitavimus in eo loco, *Quæ mulier ante hunc quæſtorem copioſa plane, & locuples fuit.*

Patella grandis] Contraria videntur, *patella*, & *grandis*. itaque malim, *patera grandis*: & poſt, *patella*, non, *patera*.

Cetera] Profana.

Fortuna] Vis bellorum.

Quæ religio retinuiſſet] Ergo rebus divinis pateræ, patellæ, thuribula ſerviebant.

Inſaniæ] Inſanas cupiditates. de quo ſupra.

Expleret] Vt iis in judicio ſuffragatoribus uteretur. ſupra: *Multa aliis data, atque donata.*

Cibyratici canes] Tlepolemus, & Hiero. ſupra: *Canes venaticos diceres.* ſequuntur verba canum propria, *inveſtigabant, perſcrutabantur, Venari, pro leuſculis capiebantur.*

CAPVT XXII.

Pag. 219. *Qui fuit Tindaritanus*] Antequam civis Romanus eſſet. ſic in ep. ad Acilium: *L. Mallius eſt Soſis. is fuit Catinenſis: poſtea eſt cum reliquis. Neapolitanis civis Romanus factus.*

Pag. 220. *Quod antea de iſtius abſtinentia dixeram*] Cum dixit eum, avulſo emblemate, thuribulum L. Papirio remiſiſſe: & ſubjunxit: *Vt intelligatis, in homine intelligentiam eſſe, non avaritiam; artificii cupidum, non argenti fuiſſe.*

Lucullorum] Lucii, & Marci, fratrum, conſularium.

Apud exercitum] Qui erant in caſtris non militandi, ſed militiæ potius cognoſcendæ gratia, apud exercitum eſſe dicebantur: de quibus Cæſar lib. 1. bel. Gall. *Qui ex urbe amicitia cauſſa Cæſarem ſecuti.* Plinius autem lib. XXXIII. cap. 11. *Pompeium Paullinum, Arelatenſis equitis Romani filium, paterna quoque gente pulſum, quod XII pondo argenti habuiſſet apud exercitum ferociſſimis gentibus oppoſitum, ſcimus.*

Cum L. Lucullo] Mithridatico bello.

Argentum illi] Malim, *ille*: cum ſequatur, *hic*.

Purum] Sine emblematis.

Ne purus ipſe relinqueretur] Ne cum emblematis argentum omne Verres pro ſua conſuetudine auferret.

Purus] Id eſt inanis, nullo cum argento.

Quaſi feſtivum acroama] Acroama dicebatur, & qui feſtive caneret in convivio; cui munera dabantur; & res ipſa, quæ canebatur. hic accipitur pro eo, qui caneret.

CAPVT XXIII.

Pag. 221. *Pardiorum*] Senatorum Catinenſium, ut opinor.

Illa vero optima] Quæ excellant inter cetera: pro, ſumme improba.

Pag. 222. *Si quid etiam Corinthiorum*] Hoc addidit, quaſi viliora eſſent, quia non ex argento, ſed ex ære.

Vt omne ſtatim] *Vt* videtur, abundare: ſed non abundat: iterat enim ſæpe hanc particulam Cicero: ut alibi oſtendimus.

Laborioſus, & diligens] Ironia. ſequitur enim: *In opidum accedere noluit*, quod erat aſcenſu arduo.

Infra opidum] Legit Servius, *Intra mœnia opidi*, id eſt arcis, deinde ſuburbanorum in planitie. Sed in opido habitabant ii, quibus argentum erat.

Pag. 223. *Excuſſis deliciis*] Detractis cruſtis & emblematis quibus argentum in deliciis erat.

CAPVT XXIV.

Per magiſtratum] Ejus civitatis.

Pag. 224. *Accuſatores*] Dignos hoc no-

quadam factum erat. exempla non deſunt apud juriſconſultos. Cajus: *Cum dicis gratia, loco numerationis, pecunia intervenit.* Vlpianus: *Si finxit quis auxilium ferre, vel dicis gratia tulit.* Idem: *Qui maturius profectus eſt, vel dicis gratia cœpit reip. cauſſa abeſſe.* Eſt etiam apud Plinium pontificis mentio *dicis gratia epulantis.* Horum verborum ſententiam a ſe primum animadverſam, excellentis vir ingenii, juriſprudentiæ laude clarus, Duarenus prodidit.

Pag. 225. *Non reddidit*] Dederat enim Archagathus de ſuo, tantum ſibi Verrem eſſe redditurum arbitratus quantum ipſe dediſſet iis, quorum argento cruſtæ & emblemata fuerant avulſa.

Cn. Lentulus Marcellinus] De quo diximus in Divin.

Pag. 226. *Opus his non deſuit*] Non defuit, quod agerent.

Cum tunica pulla] Non ſenatoria, quæ a latis purpureis clavis latus clavus dicebatur.

Pallio] More Græco non Romana toga.

CAPVT XXV.

Pag. 227. *Quam multi*] Quaſi admirantis, ut lib. III. *Fecerunt aliqui alia quam multa.*

Ad ſellam] In qua ſedebat ipſe prætor.

Hactenus] Quod nimium ſe in probanda integritate abſtinentiaque ſua diligentem oſtenderit.

CAPV

Quod totum eſſi
toris artificium ir
cum faſtidio, ac
In cretula] Et
ſignandis litteris
ſiaticam cretam,
tur, Cicero non
Flacco.

Nimium multa
ita multa ſunt, ut
clavia tricenos l
cum ceteris convi
ret, haud pauca t

Pag. 229. *Conch*
ra intertextum.

Nec vulgo] Ne
honeſtus.

Ipſe] Verres.

Operas] Qui
impenſa, non Ve

Credo] Hoc n
purpuram dediſſe
videar.

Habuiſſe tam
Vnde enim habu
furtis?

Hoc denique]
crimen eſt.

Quod concedit]

Pag. 230. *Lect*
res, & tricliniare
cturnæ quietis cau
accubantes capere
gnei, ut rude,
priſcum ſæculum

V. C. DLXVII duxit; lectos æra- qui ponebantur in tricliniis, ſigni- , non ipſa triclinia, quæ partes æ- n erant, & conclavia dicebantur, biculis diverſæ, in quibus non ce- tur.

m poteſtatem habuerit] Cum præ- ſſet: qui ſua poteſtate ad libidinem non debuit, hoc & ſupra exagitat verbis: *Sed quid ego tam vehementer ber? verbo jam uno repellar. Emi, it. O dii immortales præclaram defen- m. mercatorem cum imperio ac ſecu- in provinciam miſimus, qui omnia , tabulas pictas, omne argentum, m, ebur, gemmas coëmeret.* Et lib. I. *ego non arbitror illum negaturum, ſeſe plurima, tabulas pictas innu- biles, habere: ſed, ut opinor, ſolet , quæ rapuit & furatus eſt, nonnum- m dicere ſe emiſſe: quoniam quidem chajam, Aſiam, Pamphyliam ſum- publico, & legationis nomine, mer- ſignorum, tabularumque pictarum s eſt.*

CAPVT XXVII.

ag. 231. *Temporibus populi Romani*] aſſe propter duo bella difficillima, tum gerebantur, Mithridaticum ſia duce Lucullo, Sertorianum in ania ducibus Metello Pio, Cn. peio Magno.

Antiochus] Vide Appianum in Sy- .

ejus regnum] Regnabat enim plane es in Sicilia.

ag. 232. *De his decumis*] Quas ſu- commemoravi, per injuriam e- is.

ulla] Vnde vinum effunditur.

iſi] Videtur abundare.

CAPVT XXVIII.

ag. 233. *Nondum etiam perfectum lum*] Quod cum incendio defla- ſet, Sulla mortuo Q. Catulus refe- & conſecravit. Plutarchus, Appia- , Florus.

ag. 234. *Vt ars certare videretur cum*] Similis in laudando Pompeio entia in oratione pro Balbo: *In quo uno ſumma fortuna cum ſumma virtute certavit.* Et in vituperando Piſone: *Cujus, ut provinciam tetigit, ſic fortuna cum improbitate certavit, ut nemo poſſet, utrum deterior, an infelicior eſſet, judicare.*

CAPVT XXXI.

Pag. 237. *Loquor enim de tuo clariſſimo, pulcherrimoque monumento*] De Capitolini Iovis templo. infra.

Non judicis ſolum] Iudex erat Catulus in cauſſa Verris. lib. III.

CAPVT XXXII.

Pag. 238. *Chelidonis*] Meretricis, quæ Verrem heredem reliquerat.

CAPVT XXXIII.

Pag. 240. *P. Scipio*] Æmilianus, qui Carthaginem evertit.

Suis ne ſervire] Vt ſerviverat Phalari tyranno.

CAPVT XXXIV.

Pag. 242. *Circum omnia provincia fora rapiebat*] Magno cum eorum incommodo ſecum ducebat per omnem provinciam, ubicumque forum acturus eſſet. Lib. II. *Cum prætorem circum omnia fora ſectaretur.*

CAPVT XXXVI.

Pag. 244. *Te nunc, P. Scipio*] Qui Verrem defendebat, ſocer poſtea Pompeii Magni.

Pag. 245. *Obſtruſit*] Mendoſum fortaſſe verbum. niſi ſi quis putet, *Obtruſit aliqua ex parte* dictum eſſe pro loco movit. quod placere vix poteſt: ſicuti nec, *obtrivit*, admodum arridet. Quid, ſi nec mendoſum ſit, & hoc ſenſu accipiatur? Obtruſit aliqua ex parte: alieno nomini aliqua ex parte tradidit, ita reſpondebit ad id, quod proxime dictum eſt: *Cum mos a majoribus traditus ſit, ut monumenta majorum ita ſuorum quiſque defendat, ut ea ne ornari quidem nomine alieno ſinat.* Sic Terentius in Andr. *Ea quoniam nemini obtrudi poteſt, ad me itur.* Et in Hec. *Quam mihi obtrudit pater.*

xep. merendum: ut quotidie magis populus Romanus ad honores mihi mandandos excitetur. ita habebit cur queratur, quemadmodum ſolet, iſta præclara nobilitas, facile homines novos, & induſtrios a populo Romano, quos honores petant, obtinere. *iſta*, contemnens dixit, *præclara*, cum ironia.

Apud alios] Apud Scipiones: quos ejus imitari virtutem deceret, cujus imaginem domi habent.

Alii] Ejuſdem familiæ, qui Africani mortui virtute ac nomine ornantur.

Capvt XXXVIII.

Pag. 248. *Ampliſſimum in orbe terrarum*] Templum Iovis Capitolini.

Dedecoris] Vnico verbo colligit omnia vitia.

Capvt XXXIX.

Pag. 249. *At hoc ſolum*] Modus conjungendæ, & continuandæ ex diverſis rebus orationis. ut lib. 1. *At credo in hiſce ſolis rebus indomitas cupiditates, atque effrenatas habebat: cetera libidines ejus ratione aliqua, aut modo continebantur. quam multis iſtum ingenuis, quam multis matribus familias in illa tetra atque impura legatione vim attuliſſe exiſtimatis?*

Proagoro] Summo Tyndaritanorum magiſtratui. infra.

Pag. 250. *Quam mihi religionem narras? quam pœnam? quem ſenatum?*] Modus reſpuendi per contemptum ea, quæ contra dicantur: ut Phil. ... Quæ...

ita diſtinguend
detur eſſe, & ...
Mercurio Tyndar...

Pecunia magn...
torum nummoru...
ep. ad Sulpiciu...

Ca...

Pag. 253. *H...*
celli filio, eju...
ſit his verbis:
rium, ſummo o...
M. Marcellum,
deferunt. Nom...
Æſernini pater

Proagori Sop...
eſſe Meſſanam,

Cap...

Pag. 254. *S...*
Romano: cu...
ſignum illud re...

Pag. 256. *...*
rem] Illi apro E...
Ludit in verre,

Ca...

Pag. 258. *O...*
rinthio.

Simili in gen...
tas opere Corir...

Veſtigia] L...
ricæ illæ, gale...
rant.

His præclaris...
rum, qui de h...

illud viderant, ſacriſque faciendis interfuerant. Auget culpam Verris, addito ad ſacrilegium inceſtu.

CAPVT XLVII.

Pag. 262. *Aut hoc judicium appellabitur?*] Diſſimile quiddam eſt id, quod agitur. nam in judicio reus accuſatur; & defenditur: ab iſto autem dii ablati, fana vexata, nudatæ urbes reperiuntur: nec ei vel infitiandi ratio, vel defendendi facultas ulla relinquitur.

Et manet etiam] Adhuc ſedet neque abit ſua ſponte in exſilium, ſed ex oratione mea tacitus facta ſua recognoſcit.

Mecum] Ille tacitus, ego narrans recognoſco.

CAPVT XLVIII.

Pag. 264. *Dirempta*] Disjuncta, nullus ut ad eam aditus, acceſſuſque ſit.

Lectiſſimi flores omni tempore anni] Quod elegantiſſimus poëta, nulli veterum aut ingenio, aut doctrina concedens, lib. v. Met. cum hunc ipſum locum deſcriberet, Ovidius mira brevitate dixit, *perpetuum ver eſt*. Et quod hic Cicero, *Quam circa lacus, lucique ſunt plurimi:* ille eadem brevitate,

Silva coronat aquas:

tum addidit ingenio ſcilicet indulgens,

Cingens latus omne, ſuiſque
Frondibus, ut velo, Phœbæos ſummovet ignes.

CAPVT XLIX.

Ti. Graccho] Tribuno pl. remp. novis legibus perturbante.

Occiſo] Nobilitatis duce P. Scipione Naſica.

Pag. 265. *Collegio decemvirali*] Quod Sibyllinis libris præerat.

Pag. 266. *Perantiquum*] Hoc ſupervacaneum eſſe, verba, quæ ſequuntur, oſtendunt.

CAPVT L.

Cum infulis, ac verbenis] Quo habitu ſacra faciunt.

Pag. 267. *Alter Orcus*] Alter Pluto, qui Proſerpinam aſportaſſe ferebatur.

Accola] Qui cum ipſa Cerere habitarent.

Servi fugitivi] Primo ſervili bello ducibus Euno, & Cleone: quorum copias P. Rupilius conſul delevit, Siculiſque leges dedit. Cicero, Valerius, Pedianus.

CAPVT LI.

Pag. 268. *Veritaſque judiciorum*] Vt populus Romanus intelligat, in judiciis locum eſſe veritati. Act. I. *Si vi iſtius ingentes divitiæ judiciorum religionem, veritatemque perfregerint.*

Pag. 269. *Veſtram auctoritatem*] Iam enim hanc religionem, & hæc Cereris ſacra adſciviſtis, atque comprobaſtis.

Nobis] Quod ſequitur, oſtendit, vobis, eſſe rectius, quam nobis.

Sancire] Comprobare: ab eo, qui violaſſet, pœnas perſequi.

Appellari Græca voluerunt] Lib. II. de leg. *Ne ve initianto, niſi ut aſſolet Cereri Græco ſacro.*

Diſſoluti] In ep. ad Metellum: *Non humanitas, ſed diſſolutio quadam animi.*

CAPVT LII.

Omnium pulcherrima] Livius libro xxxv.

Pag. 270. *Conferte hanc pacem cum illo bello*] Mirabilis in hoc toto verborum ambitu vis agnoſcitur eloquentiæ. nam & pluribus membris diſtinguitur ſententia: & ipſa membra comparatione contrariorum numerum efficiunt: & ita paucis verbis multa dicuntur, ut apertius tamen ac planius eſſe nihil poſſit. Ipſemet Cicero in libro, qui inſcribitur Orator, cum loquitur de numero, *Nos etiam*, inquit, *in hoc genere frequentes ut illa ſunt in quarto Accuſationis: Conferte hanc pacem cum illo bello.*

Ingenuis] Nam ſi peccaretur in libertinis, levius ferendum. propterea ingenui quoque nominantur libro I. *Quam multis*, inquit, *iſtum ingenuis, quam multis matribus familias vim attuliſſe exiſtimatis?* Et Vatinius ad Ciceronem: *Hominem unum omnium crudeliſſimum, qui tot ingenuos, matres familias, cives Rom. occidit, arripuit, diſperdidit.*

CAPVT LIII.

Pag. 271. *Prytaneum*] Quale Athenis fuit, ubi ſumptus publice dabatur bene de rep. meritis.

Pag. 272. *Quam ad ſummam*] Cujus in extrema parte.

Qui Theſmotes vocatur] *Temenites*, malim legere, diſſentientibus inter ſe antiquis libris. hoc enim cognomine Syracuſis advectum Apollinem Suetonius appellat in Tiberio. Et Syracuſis fons fuit Temenites dictus, auctore Plinio: montis quoque vertex, teſte Thucydide lib. VII.

CAPVT LIV.

Ex qua præſertim nihil periculi oſtenderetur] Nam Carthago periculi metu deleta eſt.

Pag. 273. *Ad ædem Honoris, atque Virtutis*] Renovatam a Marcello, ut apud Ciceronem lib. II. de Nat. deor. legitur: votam, & ædificatam, ſi Livium auctorem ſequimur.

Ne qua tali viro mortuo fiat injuria] Similiter in Piſonem: *Facio injuriam fortiſſimo viro mortuo, qui illum, cujus paucos pares hæc civitas tulit, cum importuna bellua conferam.*

CAPVT LV.

Pag. 274. *Quod erat ædificaturus*] Honoris, & Virtutis: ut ea, quæ ſequuntur, verba declarant. renovatum Alexandri Magni juſſu Lyſippos fecerat, ex Macedonia deportatis, exornavit. Vellejus lib. I.

Studia] Cupiditates.

Delicias] In operario non ferendas, ad ſigna deferenda potius appoſito, quam auferenda.

Ita factus & animo, & corpore] Eodem modo dixit lib. I. Offic. *Neque enim ita generati a natura ſumus, ut ad ludum facti eſſe videamur, ſed ad ſeveritatem.* Pro Milone: *Ad quam legem non docti, ſed facti, non inſtituti, ſed imbuti ſumus.*

Pag. 279. *Simulacrum Iovis Imperatoris, quem Græci Vrion nominant*] Vir exquiſitæ ac reconditæ doctrinæ, Ioannes Brodæus in ſuis Miſcellaneis putat mendoſum eſſe, *Imperatoris*: quod Iovem οὔριον vel ὅριον Græci finium præſidem appellent: idque Demoſthenis, Dionyſii, Arriani teſtimonio probat. Sane verbum Græcum, Imperatorem, non ſignificat: ſed aliud fortaſſe Græcis, aliud Latinis nomen fuit: quod, qui terminis præeſſet, imperare, & arcere finitimos ab injuria videretur. non enim præeſſet, niſi imperandi jus haberet.

L. Craſſo, Q. Scævola, C. Claudio] Quorum ædilicia munera nominantur lib. II. Offic.

Commercium iſtarum rerum cum Græcis hominibus non fuiſſe] Fuit: eaſque res ad ornandum forum, & ſumebant, a Græcis, & reddebant: nihil tamen umquam emerunt. nec Verrem igitur emiſſe debetis exiſtimare.

CAPVT LX.

Et pretio parvo] Quanti Verres ab Hejo Mamertino quattuor pulcherrima ſigna, Cupidinem, Herculem, Canephoras, a ſe empta, ipſius Heji tabulis probare conabatur.

Quas nos contemnimus] Contra Verrem, qui tamquam Græcus adamabat illa, quæ Romani contemnebant. quamquam antiquos mores exſuere, & oculorum oblectamenta quærere Græca levitate multi jam cœperant, privato dedecore, publico damno: nam deliciis contemnendis imperium Romana ſeveritas auxerat. unde Virg. lib. VI.

Excudent alii ſpirantia mollius æra:
Credo equidem, vivos ducent de marmore vultus.
Tu regere imperio populos Romane memento:
Hæ tibi erunt artes, pacique imponere morem;
Parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos.

Facile patiebantur] Hic loquendi modus æquitatem animi, cum neutram in partem laboramus, oſtendit, ut in ep. ad Pompeium: *Plus officii apud alium reſidere facillime patior.*

Vectigales, aut ſtipendiarios] Sociorum tria genera, immunes, vectigales, ſtipendiarii: quorum ſtipendiarii deterrima conditione. vectigal enim certum, & æquale: ſtipendium a populo Romano pro temporum ratione imponebatur.

Pag. 284. *Qui jam cives Romani ſunt*] Supra: *Quam vos Rheginis, quorum civitati invidetis, civibus Romanis, oſtendere ſoletis.*

Mereri] Solvere, & impendere. ut lib. V. *Quid cenſetis in hoc fœdere faciundo voluiſſe Mamertinos impendere laboris, operæ, pecuniæ, ne has biremis adſcriberetur, ſi id ullo modo poſſent a noſtris majoribus impetrare?*

CAPVT LXI.

Pag. 285. *Heraclii*] De quo lib. II.

Non lenitudine] Placeret, *non modo lenitudine:* cum ſequatur, *ſed etiam liberalitate.*

Pag. 286. *Liberalitate*] Qui uxores Verris libidini permitterent: ut communes viderentur eſſe.

De quibus ante dixi] Lib. II.

CAPVT LXII.

Pag. 287. *Monumentum ſcelerum*] Ne ſcelera Verris quiſquam poſſet oblivisci.

Inventorem olei deum] Ariſteum, Bacchi filium, de quo paullo ante.

Hereditatis] Heraclii.

CAPVT LXIII.

Pag. 288. *Non modo minorem*] Pro, nedum minorem: ut in ep. ad Lentulum: *Non modo præmiis, ſed ne periculis quidem compulſus ullis.* Et alibi ſæpe.

Ut ei] Non placet, *ei*

Paucis illius diebus] Cum jam appropinquaret adventus meus.

Pag. 289. *Qui ſummam poteſtatem haberet*] Prætorem L. Metellum.

CAPVT LXIV.

De Sex. Peducæo] Patre ejus, qui Attici amiciſſimus fuit.

Ei negotium faceſſitum] Reum eſſe factum. ſic ad Appium: *Cum eſt ad nos allatum de temeritate eorum, qui tibi negotium faceſſerent.*

Pag. 291. *Ne nudus quidem filius*] Obſcenæ libidinis cupiditate. hanc ſuſpicionem ſæpe excitat de puero Verre, ut in Divin. *Curſare iſte homo potens cum filio blando & gratioſo circum tribus.* Lib. II. *Hunc enim puerum non oderant.* Lib. III. *Veſter ille puer prætextatus in provinciis quemadmodum fuiſſet; dicerem, ſi pueri eſſe illam culpam, ac non patris exiſtimarem.*

In nuda provincia] Exinanita, exhauſta, deſpoliata.

Cognoſcitis] Malim, *cognoſtis:* a teſtibus videlicet.

CAPVT LXV.

Pag. 292. *Diſceſſio*] Eadem, quæ Romæ fieri ſolebat in S. C. faciendis, aut improbandis.

Prætor appellatur] Qui aderat, L. Metellus. Appellatur autem, ne laudationem illam tolli ſinat.

Cæcilius] Cum quo Ciceroni de accuſando Verre contentio fuerat.

Pag. 293. *A magiſtratu Siculo*] Cæcilius a magiſtratu Siculo prætorem appellat: id eſt, omiſſo magiſtratu Siculo, ad prætorem confugit.

Sed quæſtor] Qui fuerat, non qui tunc eſſet.

CAPVT LXVI.

Pag. 294. *Græce locutus*] Quaſi dignitas in eo ſenatoris populi Romani minueretur.

Verum, & germanum Metellum] Quaſi alii minus hoc digni nomine viderentur. Similiter ſupra: *Ille vero tum ſe Metellum minime fore putaſſet, ſi te ulla in re imitatus eſſet.*

Iuvare] Lucullum ſenem, ſororis

Vocant] Per irriſionem.

Pag. 295. *Pratoi intelligens*] Cum ironia.

Legum] De repetundis. lib. 11. *Niſi Glabrionis litteris, ac lege putaſſem; tam multos huc evocare non potuiſſem.*

Sanctionem] Ne quis impediat, quo minus & obſignare, & deportare Romam tabulas liceat.

Pœnamque] Si quis impedierit.

CAPVT LXVII.

Pag. 296. *Vt Hejus, qui ejus princeps legationis eſt adſit*] Qui ſi adierit, publico te nomine laudabit, ſuo lædet, ſibi enim e ſacrario ſuo Cupidinem marmoreum, Herculem æneum, Canephoras ſublatas eſſe dicet, quemadmodum priore jam dixit actione.

Navem debeant uel] Populo Romano.

Superiores] Qui ante Verrem Siciliæ præfuerunt.

Pag. 297. *Diem feſtum*] Marcellea.

Suſtuliſſent] Non tamen ſua ſponte ſed juſſu Verris. lib. 11.

Ex Heraclii pecunia] Vt erogaretur in ſumptum ejus diei.

PAVLLI MANVTII OMMENTARIVS IN ORATIONEM X.

Capvt I.

99. N*Ovi locum*] Qui occaſionem & facultatem exaggerandi præbeat oratori.

ſuo jure contendet] Carpit eum, lominari ſoleret in judiciis. nam, *jure*, potentiam ſignificat.

eo] Hoc totum ironia eſt, nullam eſſe Verris in re militari virtutem, gilantiam, oſtendet.

. 300. *M'. Aquillii*] Qui de relis ex Sicilia eſt accuſatus a L. Fub. II. Offic.

s] Magno animo præditus.

hoſtium duce] Fugitivorum dux io fuit, quos Aquillius in Sicilia de quibus etiam ovavit.

ſibi ipſe non pepercisſet] Cum in nullam ſuæ ſalutis rationem ha-

judicum crudelitatem] Vt eum junecarent, quem ſervare fortuna ſet.

Capvt II.

. 301. *Summo jure*] Vt nihil afte patiar in judicium, niſi quod ad a repetundarum, de quo reus es, ur.

a lege] De repetundis.

in Italia fuit] Spartaco duce, vicit M. Craſſus.

. 302. *Aut Cn. Pompeio*] Cum vis Pompeius non pugnavit: ſed, ex Hiſpania, ſuperato Sertorio, t, magnum fugitivis terrorem ejus tus injecit. unde illa in oratione ge Manilia: *Teſtis eſt iterum, & ſæpius Italia: quæ cum ſervili bello tætro periculoſoque premeretur, ab hoc auxilium abſente expetivit: quod bellum exſpectatione Pompeii attenuatum, atque imminutum eſt, adventu ſublatum, ac ſepultum.*

Tam prope a Sicilia] Tam prope Siciliam eſſet.

Tamen in Sicilia non fuit] Quaſi, ne eſſet, Verres effecerit.

Capvt III.

Pag. 303. *Aditum*] In Siciliam.

Hoſtibus] Servorum copiis, quæ erant in Italia.

Imitandi ejus belli] Ne ſervi qui erant in Sicilia, imitarentur eos qui bellum in Italia excitaverant.

Sine ulla facultate navium] Qui navibus omnino carerent.

Illis] Fugitivis.

Ad Peloridem] Siciliæ promontorium, Italiam ſpectans.

Prædicatur] Quaſi eam ipſe prohibueris.

Pag. 304. *In crucem eſſe ſublatum*] Servili ſupplicio affectum, paſtor enim ille ſervus fuit.

Capvt IV.

Cn. Norbanus] Prætor in Sicilia. C. Norbanus vocatur lib. III & fortaſſe is eſt, qui cum L. Scipione conſul fuit.

Ratione] Quia contrahunt inter ſe.

In Triochalino] Silius: Et mox ſervili vaſtata Triochala bello.

Capvt V.

Pag. 305. *Furtum*] Verris.

Prætermiſſa eſt] Minime prætermiſſa. ſic enim intelligendum.

Pag. 306. *Fuit nundinatio aliqua*] Id eſt, eſſe potuit.

Niſi id] Te pecuniam accepiſſe.

Ne ſi dubitetur quidem] Non dubitatur, quin pecuniam acceperis: ſed, ſi dubitetur, id quæri tamen in re tam nefaria non oportet. nam, ſi pecuniam non accepiſti, qua ratione adductus eos liberaſti?

CAPVT VI.

Pag. 308. *Propter reum*] Propter ipſum Verrem: a quo tantum ſceleris eſſe commiſſum, credibile eſt.

Ipſe qui judicarat] Ipſe Verres, qui eos damnaverat. Hoc ad illud ſupra dictum refertur, *Vt non ab iis ipſis, qui judicaſſent.* Nam ad quattuor propoſita, quattuor item hic ſubjunguntur, utraque per particulam, *ut.*

Feciſſe videri] Condemnationis verba: ut modeſte ſuam ſententiam judices oſtenderent. In Lucullo: *Quæ jurati judices cognoviſſent, ut ea non eſſe facta, ſed ut, videri, pronunciarent.* In ep. ad Attic. lib. IV. *Druſus, Scaurus, non feciſſe videntur.* Simile illud lib. II. *Sthenium litteras publicas corrupiſſe videri.*

In nominibus] Nomina pro debitoribus ponuntur.

Non habere] Quam ſi haberet, petenti Verri dediſſet. id enim ſignificatur.

CAPVT VIII.

Pag. 311. *Servos damnatos*] Leonidæ: de quo ſupra.

Clementer] Vt in ſervis Leonidæ.

Severe] Vt in Apollonio.

Eum] Verrem.

Suo judicio] Quia, cum ſuum de Apollonio judicium reſcidit, ipſe ſe condemnavit: quo minus vos de eo condemnando dubitare nunc poteſtis.

CAPVT IX.

Pag. 313. *Redemiſſe*] Ne accuſarentur ejuſmodi crimine.

Vel vita] Præſtat enim mori, quam hæc pati.

Pag. 314. *Occurrere*] Pecunia ſe a Verre ante redimere, quam illa ferant, quæ tulit Apollonius.

CAPVT X.

Q. Maximi] Fabii Cunctatoris.

CAPUT XIII.

ag. 321. *Antoniana*] Cum M. An-
us M'. Aquillium defendit: ut in
is orationis principio.

Era illa vetera] Veterem militiam,
ſt, veteres libidines. lib. 1. *Lucre-*
indicia veteris infamia.

fore] Quo ſe virili toga ſumpta,
leſcentes ad oratores audiendos con-
bant.

ibduci] Vt obſcenam libidinem pa-
tur.

rduci] Ad meretrices: quod Ver-
ipſe prædicabat, ut illam a ſe alteram
ge turpioris libidinis ſuſpicionem re-
veret.

ag 322. *Cum frequens fuiſſet*] Hoc
t, quia per infrequentiam adimi ſti-
dium militibus ſolebat. Feſtus: *In-*
uens appellabatur miles, qui abeſt, ab-
ve a ſignis. Plautus in Truc. *Vbi ni-*
det, pro infrequente eum mittas militia
num. Illud praterea, quod rei militari
ifrequentem tradidiſti. Gellius lib. XVI.
. 4. *Miles, cum die, qui prædictus eſt,*
at, neque excuſatus erat, infrequens
atur. Scriptor libri de viris ill. *Lu-*
cuidam fortiſſimo, ob amorem mulie-
infrequentis, empta domo dedit.

amen are dirutus eſt] Ambiguo ſen-
nam, cum videatur dicere, tamen
ipendium eſt ademptum: hoc ſigni-
t, alea Verrem, quod habebat, per-
iſſe. *Ære diruti milites, quibus igno-*
ia cauſſa ſtipendium non daretur, ap
abantur, ut ait Feſtus. hinc illuc
l. XIII. *Homo dirutus, diruptuſque*
Cælius.

Ejus in ſtipendiis] Dum in aleatoris
centini caſtris militavit.

Æstatu fructu] Eo quæſtu, quem
pore faciebat: ut, quantum damni
a, tantum lucri faceret Venere præ-
ltera.

CAPUT XIV.

Pag. 323. *Creditum, ac commiſſum*]
ei, diligentiæque mandatum.

Obtinui quæſturam in provincia Sicilia]
rte.

Pag. 324. *Antiquiorem*] Supra omnes non modo ſenatores, verum etiam magiſtratus, curulibus exceptis id eſt conſulibus, prætoribus, cenſoribus.

Pag. 325. *Ius, imagines*] Nonius legit, imaginis. quod ita placet, ſi, prodendum, infra legatur, hoc modo: Ius imaginis, ad memoriam, poſteritatemque prodendum.

CAPUT XV.

Pag. 326. *Quid, tum ſit actum*] Libro V. H-S LXXX millia diviſoribus, ut prætor renunciarere, dediſti; CCC accuſatori, ne tibi odioſus eſſet.

Centuriis] Centuriatis comitiis major magiſtratus, prætor, conſul, cenſor, creabatur, Cicero, Livius, Dionyſius, Gellius.

Pag. 327. *Ad ſummam ſtultitiam, nequitiamque veniſſe*] Ad te omnium ſtultiſſimum, ac nequiſſimum.

Fugitivorum reliquias] Victo jam Spartaco.

Thempſanum incommodum] Cum Thempſam opidum in Bruttiis reſidua Spartaci manus occupavit.

CAPUT XVI.

Te] Qui non longe aberas.

Valentini] Thempſanorum vicini.

Pag. 328. *Proficiſcentem*] In provinciam.

Ne illam quidem infamiam] Cum eſſes in litore cum Tertia, & cum tunica pulla, & pallio, decedens jam ex provincia, nec ad triumphum, ſed ad judicium.

Pag. 329. *Cum inveniretur nemo*] Non quod ire nemo vellet, ſed quod in Italia cum imperio tunc nemo eſſet: extra ordinem autem decerni, qui contra fugitivorum reliquias cum imperio mitteretur, dignitatis publicæ non eſſe videretur. quam ob cauſſam facta Verris mentio eſt, quod is & cum imperio eſſet, nec longe a Thempſa, jam e provincia decedens. in quo ſenatus univerſus, quid de Verre ſentiret, admurmuratione oſtendit: ſenatus vero principes, ut conſulares, & prætorii, quique magiſtratum gerebant, palam contradixerunt.

Teſti-

Teſtimoniiſque] Recitatis actione prima.

Eorum] Senatorum.

Quorum omnium voce] Et qui admurmurarunt, & qui palam contradixerunt.

Cauſſa incognita] Teſtes enim Siculos non audierant, fama tantum ipſa movebantur, & quod, quis eſſet Verres, quid in eo virtutis, & induſtriæ, ex urbana prætura cognoverant.

CAPUT XVII.

Eſto] Orationem ad aliam rem traducere, ſic, ut conjungantur ea, quæ diverſa ſunt, vulgaris artificii non eſt, ut hoc loco: *eſto*: deinde ſubjungitur, *at vero*. Ejuſdem artificii eſt illud lib. I. *At credo in hiſce ſolis rebus indomitas cupiditates, atque effrenatas habebat: cetera libidines ejus ratione aliqua, aut modo continebantur.* quam multis iſtum ingenuis, quam multis matribus familias in illa tætra atque impura legatione vim attuliſſe exiſtimatis? Simile illud lib. III. *Privatim hoc modo: quid publice? cui*

Ornatam] Inſtructam remigibus, militibus, duce, rebus ad pugnandum neceſſariis.

Pag. 330. *Dementia*] Hic certa crimina exponuntur: dementia vero crimen certum non eſt, ſed fons quidam, & origo criminum. itaque vel tollendum cenſeo, vel immutandum, neutrum tamen ſine veterum librorum auctoritate. nam quod alii legunt, *majeſtatis deminuta*; frigidum videtur. brevis enim criminum enumeratio non modo majorem vim, ſed numerum quoque meliorem efficit.

Rem navalem] Primo loco exponit avaritiæ crimen, ſicuti ex quattuor criminibus avaritiam primam proxime nominavit.

Nihil horum imperaviſti] Lib. IV. *Pro hiſce rebus vacatio data ab iſto ſumptus, laboris, militiæ, rerum denique omnium.*

Navem vero Cybeam] Lib. IV.

Triremis inſtar] Quæ biremis erat: ut infra.

Pag. 331. *Domini*] Verris, qui judicio damnatus in exſilium ibit, ne-

CAPVT XX.

ʒ. 335. *Ne hac biremis adſcriberetur*] iadverte, quam ſupra navem vo-, hic biremem dici: ut navis ge-ɛ nomen ſit.

CAPVT XXI.

ʒ. 336. *Exigeretur*] Ex primis de-ı: nam alteras emebat populus anus, & præterea quod erat civita-æqualiter imperatum. lib. IV.

lege cenſoria] Lib. IV. *Perpauca ı civitates ſunt bello a majoribus no-ʿubacta: quarum ager cum eſſet pu-populi Romani factus, tamen illis lditur. is ager a cenſoribus locari ſolet. m igitur cenſoriam*, ipſo interprete tone, accipio pro locatione cen-.

] Qui publicos agros arant.

ʒ. 337. *Decumani*] Aratores, qui lo Romano decumas Hieronica nullo pretio, darent.

itaiſti] Arbitrio tuo, in ſecundis mis, quæ vendebantur: cum id ere Verres ipſe non deberet. tot e-erant ſecundæ decumæ, quot pri-unde lib. III. *Frumentum emere in ia debuit Verres ex S. C. & ex lege Te-ı & Caſſia frumentaria. emendo duo a fuerunt, unum certarum decuma-alterum, quod præterea civitatibus liter eſſet diſtributum: illius decumani m, quantum ex primis decumis fuiſ-hujus imperati tritici modium* DCCC ı.

ui ſunt immunes] Tertium genus m, quos frumenti plus, quam de-nt, aut etiam ſi nihil deberent, ſol-coegit Verres.

abali clavo figeret] Maxime con-aret.

m conſilio] Cum ſua cohorte.

ı fœderum interpretes] Quia Verres ſe Mamertinis navem non impe-dicebat, quod eſſent fœderati. A-rophe per indignationem expreſſa, laaliquanto poſt: *En, quod Tinda-i libenter prædicent*. Et illa lib. I. *cui tuos liberos committas: en memo-ertui ſodalis*.

Societatis pactores] Digni, quibus u-tamur in paciſcenda ſocietate.

Pag. 338. *Religionis auctores*] Qui fœderum religionem tuentur. ſupra: *Habemus hominem in fetialium manibus educatum unum præter ceteros in publicis religionibus fœderum ſanctum & diligen-tem*.

Ac litteris] Id enim in tabulas retu-lerant.

CAPVT XXII.

A malo auctore] Ab eo, cujus apud Metellum auctoritas nulla fuit.

Tritici empti] Fortaſſe rejectus, *& tritici empti*: ut illud proxime dictum, *Rerum decretarum, & frumenti imperati*.

Pag. 339. *Inconſtantia*] Cum idem & pronunciarit, Netinos frumentum dare non oportere; & ab iiſdem tamen exegerit.

Ut in judiciis] Subjici debuit, *ſic*. ſed ejus particulæ vim inclutit Cicero in ſententiam proxime ſequentem. quaſi diceret: Sic, cum tot in Sicilia civita-tes ſint, quæ arguant, paucæ & parvæ, quæ ſileant, una, quæ laudet: quid hoc eſt, niſi. &c.

Decem laudatores] Id comprobat Pe-dianus. decem enim, qui Scaurum, a Cicerone defenſum, laudaverint, enu-merat, novem conſulares, unum a-doleſcentem Fauſtum, Scauri fratrem, Sullæ filium.

Pag 340. *Vera laudatio?*] Quæ mul-tarum teſtimonio civitatum conſtat.

Hac utilitate] Multarum laudantium civitatum.

Legati principes] Hejum ſignificat, a quo Verres Cupidinem, Herculem, Canephoras abſtulerat. lib. VI.

Tam bono jure] Diverſa coloniarum genera diverſo jure, id eſt aliæ aliis, pro ſuis quæque meritis, immuniores fuere.

CAPVT XXIII.

Remiſiſti] Quam ex fœdere debebant populo Romano.

Pag. 341. *Cybea*] Iam non biremis, quæ ex fœdere debebatur, ſed triremis inſtar, quo plura poſſet exportare, Cy-bea propter latitudinem dicta.

An

Auxilii] Quod ab iis debebatur.

Juris] Ita enim jure, conſuetudine, fœdere inter eos & populum Romanum convenerat.

CAPUT XXIV.

Pag. 342. *Uti ſolebamus*] Non quod hoc tempore auxiliis eorum non uterentur: ſed ait, *uti ſolebamus*, tum cum aſſidue bella gerebantur.

Neglexeris] Negligere viſus es: ſed non neglexiſti, qui per eum, quem tractandæ pecuniæ præfeciſſes, eandem ad te pecuniam perventuram ſcires.

Difficultatem] Quia tuo periculo tractaretur illa pecunia ab eo, quem ipſe præfeciſſes. ſupra: *In illo omni negotio non modo labore, ſed etiam periculo ſuo verſaretur.*

Cum crimine] Et difficultas erat in tractanda pecunia; cujus quæcumque jactura fieret, ab eo ſarciri debebat, cui eſſet a civitatibus adnumerata: & cum difficultate crimen conjungebatur: quia Verres ejus pecuniæ partem ad ſe ipſum avertebat.

CAPUT XXV.

Pro ſtipendio] Sexcenos nummos. ſupra: *Pretio certo miſſos facere nautas, miſſorum omne ſtipendium lucrari.*

Frumentoque] Commeatu totius æſtatis.

Quæſtus duplex] Pro ſtipendio, & frumento.

Prædam] Quæſtum. prædebatur enim e ſociis Verres, cum ex prædonibus deberet.

P. Cæſetius, & P. Tadius] Cæſetius quæſtor Tadius legatus, ut lib. II.

Argenti facti atque ſignati] Argentum factum, vaſa ſunt, quæque ornamenti & magnificentiæ gratia elaborantur: ſignatum, pecunia: ſignum enim aliquod & erat, & eſt hodie in nummis.

Stragula veſte] Qua lecti, menſæ, parieteſque ſternuntur.

Pag. 344. *Noctu cum mulierculis jacebat ebrius*] Pro, *noctu*, ſunt qui legant, *in acta*, non habita ratione temporis, quo Verres in acta, id eſt in litore fuit. nam æſtate ſumma aliquanto poſt captam piratarum navem in litus cum mulierculis ſe contulit. quod infra perſpicuum eſt.

Eos in hoſtium numero ducit] Extremo

CAPUT XXVI.

rus] Non ſuppoſitus.

deo] Aſſentientis verbum, ut in-audio.

mines maritimos] Lilybætanos.

us plane reformidat] Qui Syracuſas timuit, is ſi Lilybæum archipira-mittit, Lilybætanos non timet, tamen, item ut Syracuſani homi-maritimi ſunt. quo minus veriſimi-letur, quem Verres cuſtodiri noluit nſis, cum Lilybæum eſſe miſſum.

CAPUT XXVII.

g. 349. *Ille ſuppoſitus*] Iam igitur es accepta pecunia, archipiratam ſerat.

CAPUT XXVIII.

riti] Vſu rerum. non barbari, & cti, ſed moribus & literis exculti.

x remorum] Myoparonem infra t. cujus in ſingulis tranſtris cum ſe miges eſſent; maximum & celerri-n fuiſſe, licet intelligere.

CAPUT XXIX.

g. 351. *Induit*] Indicavit: incur-quo minime volebat. Vſitatus lo-di modus, *induere ſe*, pro, in dif-tatem ſua ſponte per imprudentiam icere.

clementiam populi Romani] Qui, hoc audito, vehementer commo-eſſet, a præſenti tamen ſupplicio ſe inuit, ac repreſſit.

ibi crimini datum iri?] Si archipira-ſecuri percuſſiſſes.

on ita vixeras] Cum ironia.

g. 352. *Reprehenſio nulla eſſe potuit*] a mos fuit, ut capti piratæ ſecuri fe-itur.

g. 353. *Glabrionem*] Prætorem.

CAPUT XXX.

g. 354. *Idemque dies*] In urbe im-am habere non licebat: itaque lex atus, ut iis, qui triumphantes ur-bem inirent, uno tantum triumphi die imperium eſſet, id eſt, jus eundi per urbem cum eo exercitu, quem ex pro-vincia deduxerant.

Eſt nunc, credo cuiquam dubium] Im-plicata ſententia: ſed videtur hoc dici: Niſi, pecunia accepta, archipiratam di-miſiſſes, certe eum ſecuri potius per-cuſſiſſes, quam ut eum domi tuæ, tuo cum periculo, vivum cuſtodires; qui præſertim ſcires, ubi Romam reverti-ſſes, cauſſam tibi eſſe dicendam. Cum igitur dicit; *Eſt nunc, credo, cuiquam dubium, quin tu id commiſſurus non fue-ris*; hoc, opinor, dicit: Numquam commiſiſſes, ut ille ſecuri non potius feriretur, quam domi tuæ tuo periculo viveret.

Quod erat ante oculos poſitum] Si vi-veret tuo periculo viveret. crimen enim majeſtatis illud erat: de quo infra: *Vo-lo mihi totum eſſe crimen hoc integrum: eſt certus locus, certa lex, certum tribunal, quo hoc reſervetur.*

Pag. 355. *Quid diceres?*] Quæ tua excuſatio, quæ defenſio eſſet? Verum de fuga archipiratæ non laborabas: ve-ro archipirata dimiſſo, pecuniam acce-peras: in falſi locum, ſi fugiſſet, poſ-ſes alium ſupponere.

Eſt certus locus] Certus hic non eſt, ubi de repetundis agitur, non de maje-ſtate.

Certa lex] De majeſtate.

Certum tribunal] Ejus prætoris, qui de majeſtate quærit.

CAPUT XXXI.

Veſte] Stragula.

Ornandam] Inſtruendam.

Revocandos] Quos pretio dimiſerat. ſupra.

Præda] Ex prædonibus.

Æſtate ſumma] Media, cum fru-menta ſunt in areis. ſupra. Et Cœlius in ep. ad Ciceronem, *ſummis Circenſibus ludis*, dixit, pro, mediis.

Pag. 356. *Cum iſti eſſent*] Verres, & filius: quos appellare viros, cum viro nihil dignum agant, minime licet.

Tot in acta dies] Acta vocabulum, non ſatis uſu tritum, loci depravandi cauſſam præbuit. eſt autem, in acta,

ſe-

ſecreto & amœno litore: ut ait Servius in illud Virgilii lib. v.

At procul in ſola ſecreta Troades acta
Amiſſum Anchiſen flebant.

Nepos, vel Probus in Ageſilai vita: *Cum in acta cum ſuis accubuiſſet.*

Legatus] P. Tadius.

Pag. 357. *Claſſi populi Romani*] Cui vel prætor ipſe, vel legatus, vel quæſtor, non Siculus homo, præeſſe deberet: ut infra.

CAPVT XXXII.

Vbi ternis denariis æſtimatum frumentum?] Cur enim tibi in cellam datum eſt frumentum illud, quod tu, cum eſſet H-S binis, ternis denariis in ſingulos modios æſtimaſti, niſi, ut opera tua, tuorumque populus Romanus pro ſalute ſociorum uteretur?

Pag. 358. *Perpetuo manſerant*] Quam ob cauſſam immunes erant, ac liberæ. Duæ tantum hic nominantur, Segeſtana, & Centuripina: ſed præterea tres erant, Haleſina, Halycienſis, Panor-

Senatus, cum temporibus reip. cogitur ut decernat, ut altera decuma exigantur, ita decernit, ut pecunia pro his decumis ſolvatur aratoribus: ut, quod plus ſumitur, quam debetur, idem non auferri putetur: tu cum tot decumas non S. C. ſed novis edictis tuis, nefariiſque inſtitutis exigeres, & eriperes: magnum te feciſſe arbitrabere, ſi pluris vendideris, quam L. Hortenſius, pater iſtius Q. Hortenſii, quam Cn. Pompeius, quam M. Marcellus, qui ab æquitate, ab lege, ab inſtitutis, non receſſerant? Similiter ibidem infra: *Illum viri ſanctiſſimi judicarunt patres conſcripti dimittere de ſumma non potuiſſe: te mulieri deterrimæ recta remiſiſſe ſenatores judicabunt? Ille, de quo lege populus Romanus juſſerat, ut ipſius voluntas & poteſtas eſſet, & eſſet pro lege, tamen in hoc uno genere veterum religione legum reprehenditur: tu qui, omnibus legibus implicatus tenebare, libidinem tibi tuam pro lege eſſe voluiſti? in illo reprehenditur, quod ex ea pecunia remiſerit, quam ipſe quæſierat: tibi concedetur, qui de capite vectigalium populi Romani remiſiſti.* Agr. II. *Vides,*

ndeas : ille, ut, quo intendit, ma- cum exercitu perveniat. Te gallo- , illum buccinarum cantus exſuſcitat. ctionem inſtitutis, ille aciem inſtruit. aves, ne tui conſultores, ille, ne ur- ant caſtra capiantur. Ille tenet, & ut hoſtium copia, tu, ut aqua plu- rceantur. Ille exercitatus eſt in propa- u finibus, tu in regendis.

ibere] Habitare: ut apud Plautum ruc.

——— *Hac meretrix,*
Qua hic habet.

'merem] Quo impulſus, Cleo- em, ut animo ſoluto, ac libero e- uxorem habere poſſes, claſſi præ- li.

iera] Quia Marcellum in expu- idis Syracuſis adjuverant.

racuſanis] Cleomeni Syracuſano.

CAPVT XXXIII.

g. 359. *Soleatus*] Crepidis mulie- is: quibus tamen & viri uterentur i. unde Horatius: *Et ſoleas poſcit.*

CAPVT XXXIV.

g. 360. *Quod erat terreſtre praſi-*] Nihil deeſt. nam, *erat*, eſt pro *it. Praſidium autem non re, ſed no-* , quaſi correctio eſt, cum igno- ia Verris: quia, cum præſidium tes ſignificet re, non nomine; ipſe erat, ut præſidium illud eſſet no- :, non re.

ire iſto pratore nemo poterat] Quia iges pretio Verres dimiſerat.

g. 361. *Moliebantur*] Satagebant aranda fuga. Occupationem, & itatem ſignificat hoc verbum, ut IV. *Hora amplius jam in demoliendo ulti homines moliebantur.* Terentius ut. *Dum comuntur, dum moliuntur,* is eſt.

CAPVT XXXV.

iopes] Ope carentes.

g. 362. *Nequitiaque*] Hoc ad li- nem refertur. nam ſtatim illa ſub- juntur: *O iſtius nequitiam, ac turpi- nem ſingularem. una atque eadem nox*

erat, *qua prater amoris turpiſſimi flam- ma, ac claſſis populi Romani pradonum incendio conflagrabat.* lib. III. *Homo inertior, ignavior, magis vir inter mu- lieres nequam, impura inter viros muliet- cula, praferri non poteſt.*

CAPVT XXXVI.

Pag. 363. *Lampſaceni periculi*] Cum parum abfuit, quin a Lampſacenis in ea domo, in qua diverſabatur, vivus exureretur. lib. I.

Acta commemorabantur] Dolor vo- cem exprimebat, ut, quæ Verres, cum obire provinciam, & concurſare cete- rorum prætorum more deberet, per lu- xuriam & libidinem egiſſet, ea libere commemorarentur. Lambinus, *com- memorabatur*, legit: ut, *acta*, ſit litus de qua conjectura nihil pronuncio.

Pag. 364. *Vticenſe exemplum de Ha- driano*] Vticæ prætor Hadrianus domi ſuæ propter avaritiam vivus exuſtus eſt. lib. I.

Duo ſepulcra] Vt cremarentur duo prætores improbi duabus in provinciis.

CAPVT XXXVIII.

Pag. 367. *Suo nomine*] Quia, ſi eſt in urbe inſula, unde nomen accepit; magnam urbis partem teneat, neceſ- ſe eſt.

Ac mœnibus] Extrema, ut opinor, ædificia. vocat mœnia. nam duobus quidem portubus inſula cingebatur, in utriuſque portus oſtium aditumque projecta, mœnium tamen ambitu ca- rebat. lib. IV.

In eorum poteſtatem] Pro, poteſtate: ut pro Quinctio: *Res eſſe in vadimonium cœpit.* Quem locum pluribus confirma- vimus exemplis.

Pag. 368. *Conventu*] Civium Ro- manorum, qui Syracuſis negotiaban- tur. is enim conventus appellatur in provinciis.

CAPVT XXXIX.

Pag. 370. *In civitatum litteris & tol- li, & referri*] Litteras accipi pro eo, quod ſcribitur teſtimonii, memoriæque

cauſſa ſæpe jam dixi. ſequitur proxime: *Certis litteris, teſtibus, auctoritatibuſque convincitur.*

CAPVT XL.

Pag. 371. *Apertas*] Non conſtratas, non tectas.

Minus exinanitam?] Militibus. ſupra: In hac quadriremi, propter honorem, & gratiam Cleomenis, minime multi remiges, & milites deerant.

Vis fides?] Data Cleomenis uxori.

Exſecrationes?] Exſecratio pro jurejurando omnium ſanctiſſimo nonnunquam ſumitur. hic quidem aliter accipi non poteſt, cum inter fidem, & dextras collocetur. in ea vero pro Sextio non obſcure: *Hunc vir clariſſimus Cn. Pompejus omni cautione, fœdere, exſecratione devinxerat, in tribunatu nihil contra me eſſe facturum.* Et Salluſtius in Catil. *poſt exſecrationem*, id eſt, poſt jusjurandum.

Contubernium] Convictus uxoris Cleomenis.

Muliebris militia] Caſtra Verris ſitus illud delicatiſſimum fuerat.

In rebus capitalibus] Cum Dioni Haleſino hereditatem ademit. lib. II.

CAPVT XLII.

Pag. 375. *Æmulum*] Cum eandem uterque amaret. ſupra: Paullo ſolutiore tamen animo ſecum illam haberet, ſi non tamquam virum, & tamquam æmulum removiſſet. Lib. III. Veniunt Herbitam duo prætoris æmuli non moleſti.

CAPVT XLIII.

In ea cauſſa] Ejus criminibus accuſatum. infra: *Is tamen in eadem cauſſa fuit, quaſi eſſet in aliquo manifeſto ſcelere deprehenſus.*

Iuſſu ejus] Iuſſu Cleomenis, qui præfuit claſſi.

In commeatu] Vt cum commeatu, liberatus oculorum morbo, ſequeretur.

Pag. 376. *Cum claſſis*] In qua ipſe non fuit. quo tempore ſi cum ceteris navigaſſet; hoc eſſet animadverſum, poſſe idem quod in ceteros, crimen conferri: cum vero conſtet eum non navigaſſe; ex eo ſcilicet animadverti-

ovit, ſplendidum quiddam, ac nificum; ut ille a multis ad omnes II. *Sthenius eſt, is qui nobis aſſidet, mitanus, antea multis propter ſum- virtutem, ſummamque nobilitatem, propter ſummam calamitatem, at- iſtius inſignem injuriam omnibus no-* Addo illud a copiis ad inopiam eo- libro. (cur enim ſimilia negliga ? cum e contrariis quoque, non o e ſimilibus, ornate & copioſe endi facultas augeatur) *Heraclius Hieronis filius Syracuſanus, homo in is domi ſuæ nobilis, & ante hunc præ- s vel pecunioſiſſimus Syracuſanorum, nulla alia calamitate, niſi iſtius ava- ; atque injuria, pauperrimus.* Habet ioque ſimilitudinem aliquam, quod paullo poſt ſubjungitur: *Graviorem ſapientes judices ſe fore ab inferis te- , quam ſi vivus in judicium perduce- : tum, avaritia ſolum, ſi viveret, , cum ita eſſet necatus, ſceleris, au- , crudelitatis teſtem fore.*

g. 377. *Cum tua res ageretur*] Cum eſſes.

leratorumque furias] Eas furias, ſceleratos homines perſequi, & ve- conſueverunt.

te leviorem caſum ſuum fingere] Ideo eviorem videri caſum ſuum.

ves Romanos] Eos, de quibus ſu- ais verbis: *Cum maximus numerus t; tum iſte, homo nefarius, in eo- locum, quos domum ſuam de piratis cerat, ſubſtituere, & ſupponere cæ- ves Romanos, quos in carcerem antea cerat.*

e] Furius.

acerbiſſimo ſupplicio] Quia, cum liceret, virgis oculi verberabantur.

g. 378. *Abuſus eſt*] Quia forti a- o dixit omnia: cum tamen pro ea tate, quam ſenatus populuſque ianus ſociis dedit, miſerrimæ ſer- is acerbiſſimum ſupplicium perpe- ur.

CAPUT XLIV.

tque civium] Siculorum.

Vettium] Cujus ſororem in ma- onio Verres habebat prænomen n hoc Vettio, aut in altero, ejus fratre, qui lib. III. nominatur. men- doſum ſit neceſſe eſt: nam uterque *Pu- blius* appellatur.

Quia legatus iſto prætore in Sicilia fuit] Ut ejus omnia ſcelera cognoſcere po- tuerit.

Comitum ſuorum] Ex eadem cohor- te, ex qua in decumarum litibus recu- peratores dabat.

Tot homines, uno tempore, nullo cri- mine?] Interpunctis vim ſententia ma- jorem acquirit.

Pag. 379. *Secum ipſe certat*] Tribus partibus ſententia tota conſtat: quarum prima eſt, alios vincere; altera, ſecum certare; tertia, ſe ipſum vincere quæ conferuntur hic omnes ad infamiam Verris, duæ priores ad laudem Dola- bellæ in illa luculenta epiſtola, *Etſi con- tentus eram, mi Dolabella, tua gloria.* Sic enim cum Cicero cohortatur. *Quid eſt, quod ego te horter, ut dignitati & gloriæ ſervias? proponam tibi claros vi- ros? neminem habeo clariorem, quam te ipſum te imitere, oportet, tecum ipſe certes.*

Scelere] Quod eſt gravius quam faci- nus. quæ enim id agit, ut ſe ipſum vin- cat, non a ſcelere ad facinus; verum a facinore progreditur ad ſcelus. infra: *Facinus eſt, civem Romanum vinciri ſcelus, verberari.*

Obſoletis] Communibus, uſitatis.

CAPUT XLV.

Sumitur] Propter ea, quæ ſequun- tur. parentibus enim id acerbiſſimi ſup- plicii loco eſt, cum adire ad filios ſuos, cum cibum iis veſtitumque ferre prohi- bentur.

Pag. 381. *Multi, & graves dolores in- venti parentibus, & propinquis, multi: verumtamen mors ſit extrema: non erit*] Pluribus modis uſurpatur ejuſdem ſive nominis, ſive verbi, addo etiam parti- culæ, repetitio: ſed quocumque modo ſplendor & vis additur orationi. habet autem vel in media ſententia locum re- petitio, ut hic, & infra: *Tulit hæc ci- vitas, quoad potuit, quoad neceſſe fuit, regiam iſtam veſtram dominationem in ju- diciis, & in omni republica, tulit: ſed quo die populo Romano tribuni pl. reſtituti ſunt, omnia iſta vobis, ſi forte nondum*

intelligitis, adempta atque erepta ſunt. Ejuſdem generis illud Terentii in Adel. *Non eſt flagitium, mihi crede, adoleſcentulum ſcortari, neque potare, non eſt.* Eodem loco venuſtatem habet repetita particula, *non*, ut in ep. ad Attic. lib. x. *Ea vero, quæ ſunt iis ipſis malis, in queis ſumus, miſeriora, non ſunt ab obſequio noſtro, non: ſuas radices habent.* Et in oratione de haruſp. reſp. *Bonam deam appellat, quia ſibi in tanto ſcelere ignoverit, non ignovit, mihi crede, non.* Varro quoque lib. III. rei r. *non tibi decoquet, non, ornithon: neque hoc accidit his moribus, niſi raro.* In ipſo autem ſententiæ principio verba quoque cum ornatu repetuntur, vel cum aliqua interpoſitione, ut hic paullo poſt: *Errabas Verres, & vehementer errabas, cum te maculas furtorum, & flagitiorum tuorum, ſociorum innocentium ſanguine eluere arbitrabare.* Vel nullo interpoſito verbo, ut pro Milone: *Eſt, eſt profecto iſta vis.* Pro Fontejo: *Fuit, fuit in illis judicibus divinum ac ſingulare conſilium.* Progreditur ſæpe repetitio ſic, ut tria membra nonnunquam comprehendat: quale eſt illud in ep. ad Lentulum: *Magna eſt hominum opinio de te, magna commenda-*

pro Dejotaro: *Fugitivi dominum accuſantis, & dominum abſentem, & dominum amiciſſimum noſtræ reip. cum os videbam, cum verba audiebam; non tam afflictam regiam condicionem dolebam, quam de fortunis communibus extimeſcebam.*

CAPVT XLVII.

Pag. 383. *En, quod Tyndaritani libenter prædicent*] Cum indignatione, ut lib. I. *En, cui tuos liberos committas, en memoria mortui ſodalis.* Et hic ſupra: *En fœderum interpretes, ſocietatis paſtores, religionis auctores.*

In XVII populis Siciliæ] Qui bellum cum populo Romano geſſerunt: qui tamen victi clementiam in eo maximam ſunt experti, quod eorum ager iis redditus eſt, cum eſſet jure belli publicus populi Romani factus. lib. V.

Pag. 384. *In hoſtium numero, locoque ducemini*] Vltimo ſupplicio afficiemini. Id enim eſt hoſtium numero ducere. ſupra: *Si qui ſenes, aut deformes erant hoſtium numero ducit.*

Vſurpata] Renovata.

Cognatio] Origine ducta ab Ænea. ſupra.

dem deformatam ignominia, lugentem videat? an ad matrem? quæ miſera do conſulem oſculata filium ſuum, nunc natur, & ſollicita eſt, ne eundem paullo ſpoliatum omni dignitate conſpiciat. quid ego matrem, aut domum appel- quem nova pœna legis & domo, & ate, & omnium ſuorum conſuetudi- conſpectuque privat. Ibit igitur in ex- um miſer? quo? ad orientis ne partes, quibus annos multos legatus fuit, & rcitus duxit, & res maximas geſſit? habet magnum dolorem, unde cum ho- deceſſeris, eodem cum ignominia re- tti. An ſe in contrariam partem terra- abdet? ut Gallia tranſalpina, quem ter ſummo cum imperio libentiſſime vi- , eundem lugentem, mœrentem, ex- um videat? Vidit hanc virtutem & luſtius, expreſſique in Iugurthina toria, opem & miſericordiam a ſe- u Romano contra Iugurthæ inju- Adherbale quærente. *Exſul patria, uit, domo, ſolus, atque omnium ho- tarum rerum egens quo accedam? aut s appellem? nationes ne, an reges? i omnes familiæ noſtræ ob veſtram ami- iam infeſti ſunt. An quoquam mihi adi- licet, ubi non majorum meorum hoſti- monumenta plurima ſint? aut qui quu- m noſtri miſereri poteſt, qui aliquando his hoſtis fuit?* Neque vero hæc ſive o- ionis figura, ſive ſententiæ forma ab toribus quidem obſervata, cultaque , a poëtis autem vel ignorata, vel glecta. agnoſcitur eadem in Catullo, n Ariadnæ, in ignoto litore a The- relictæ, deſperationem indicat his ſibus?

Nam quo me referam? quali ſpe perdita nitar?
Idæos ne petam montes? an gurgite vaſto
Diſcernens pontum truculentum ubi dividit æquor?
An patris auxilium ſperem, quem ne ipſa reliqui,
Reſperſum juvenem fraterna cæde ſecuta?
Conjugis an fido conſoler memet amore?
Qui refugit lentos incurvans gurgite remos?

nem locum Virgilius lib. IV. Didonis oriturz vocibus ita expreſſit:

En quid agam? rurſus ne procos irriſa priores
Experiar? Nomadumque petam connubia ſupplex,
Quos ego ſum toties jam dedignata maritos?
Iliacas igitur claſſes, atque ultima Teucrum
Juſſa ſequar? quia ne auxilio juvat ante levatos,
Et bene apud memores veteris ſtat gratia facti?

Imitatio fortaſſe e Sophocle ducta, qui ait in Ajace:

Καὶ νῦν τί χρὴ δρᾶν, ὅστις ἐμφανῶς θεοῖς
Ἐχθαίρομαι, μισεῖ δέ μ' Ἑλλήνων στρατὸς,
Ἔχθει δὲ Τροία πᾶσα, καὶ πεδία τάδε.
Πότερα πρὸς οἴκους. &c.

Similis illa ſententia Demoſthenis Olynth. I. Ἂν δ' ἐκεῖνα Φίλιππος λάβῃ τίς αὐτὸν ἔτι κωλύσει δεῦρο βαδίζειν, Θηβαῖοι, μὴ λίαν πικρὸν εἰπεῖν ᾖ, καὶ συνεισβαλοῦσιν ἑτοίμως. ἀλλὰ Φωκεῖς. οἱ τὴν οἰκείαν οὐχ οἷοί τε ὄντες φυλάττειν, ἐὰν μὴ βοηθήσητε ὑμεῖς, ἢ ἄλλος τις.

Non ſenatorium] Reos nocentes punire. audit enim ſenatus ſociorum querellas: crimina vero judicibus committit: admonet igitur Cicero judices officii ſui.

Facilior eſt cauſſa populi] Facilius excuſari populus poteſt. veſtrum enim hoc munus eſſe dicet: cum vos legi repetundarum, quam ipſe juſſit, præpoſuerit.

Pag. 386. *In urbe noſtra*] Non in villis, ſed locis publicis.

CAPUT XLIX.

Pag. 388. *Ne falſa damnatio*] Verris exemplo, qui navarchos injuſte damnavit.

CAPUT L.

Pag. 389. *Iſta defendas*] Quæ ego objicio, quæ proxime nominavi, falſam damnationem, carcerem, catenas. infra: Si mihi reſpondere voles, hæc dicito, claſſem inſtructam, atque ornatam fuiſſe.

Illa communia] Me culpam fortunæ aſſignare, calamitatem crimini dare.

Perpetuo] Claſſi per aliquot dies, ſociis perpetuo: cum in eos, te permittente, imperium haberet.

Superioribuſque diebus omnibus] Æſtivos dies ſexaginta cum mulierculis in illo delicatiſſimo litore Verres fuit.

Pag. 390. *Intercludere perfugium fortunæ*] Prohibere, ne culpam in fortunam conferas, ne ad fortunam excuſandi ſceleris tui cauſſa confugias. non ego hoc prohibeo.

Solent ii fortunam ſibi objici nolle] Ego nullam tibi objicio fortunam. noli queri, quod fortunam tibi objiciam. tametſi velle debes eam tibi objici: nolunt enim ii, qui ſe fortunæ commiſerunt: cui tu te non commiſiſti, nec in ejus periculis verſatus es.

Calamitatis tuæ] Quod amiſeris claſſem populi Romani.

Venerem] Quia mulieres eædem tibi cum aliis communes erant. Nicen Cleomenis, Pipam Æſchrionis uxorem, Tertiam, Iſidori mimi filiam a Docimo perductam, præcipue ſignificat. ideo lib. III. dixit de Æſchrione, & Docimo: *Veniunt Herbitam duo præ-* ſine reprehenſione quadam, ut ſupra; *Hic mihi etiam audebit mentionem facere Mamertinæ laudationis.* Pro Archia. *Hic tu tabulas Heracliensium requiris ſcilicet.* In ep. ad Lucejum; *Hic tu ea me abiſſe urbe miraris, in qua domum nihil delectare poſſit, ſummum ſit odium temporum, hominum, fori, curiæ?*

Quicum tibi aliquid ſit] Non negotii, ſed conſuetudinis, & amicitiæ. id enim hoc loquendi modo ſignificari, exemplis intelligitur. in ep. ad Memmium lib. XIII. *Cum Patrone Epicureo mihi omnia ſunt, niſi quod in philoſophia vehementer ab eo diſſentio.* Et ad C. Marcellum lib. XV. *Si mihi tecum minus eſſet, quam eſt cum tuis omnibus; allegarem ad te illos a quibus intelligerem præcipue diligi.* Et in ep. ad Attic. lib. XII. *Mihi ante ædilitatem meam nihil erat cum Cornificio.* Ad eundem lib. XIV. *Bruto certe tuo nihil deerit: idque, etiam ſi mihi cum eo nihil fuiſſet, facerem propter ejus ſingularem eximiamque virtutem.*

Quid facere poſſet] Fore ſperas, ut, qui paternus amicus eſt, is te abſolveret: at, ſi pater ipſe judicaret abſolvere te non poſſet, præſertim cum tibi hæc diceret, quaſi ſe excuſans, quod te damna-

gato populi Romani] Huius loci te-
nio, legatum potius, quam quæ-
m, præeſſe claſſi debuiſſe, cogno-
: cum tamen quæſtorem ſimul
egato præfuiſſe, ſupra demonſtra-
it.

acuſano] Cleomeni.

turia] Quia, neglecta claſſe, de-
ſſimo in litore cum mulierculis
via faciebas.

ævitia] Quia milites, & nautas
dimiſiſti.

ſtrum tuorum] Dexionem ſignifi-
ius filium Ariſteam Verres ſecuri
ſſit.

CAPVT LIII.

miſſo muneri, ac recepto] Auget:
enim eſt recipere, quam promitte-
ſlii, *Promiſſo noſtro, ac muneri re-*
quod videtur eſſe languidius.

g. 395. Non jam recepta, ſed innata,
delata ad me; ſed in animo, ſenſu-
meo penitus affixa, atque inſita eſt]
lis figura pro Milone, paullo etiam
didior, ac plenior: *Eſt enim hac,*
s, non ſcripta, ſed nata lex; quam
didicimus, accepimus, legimus, ve-
ex natura ipſa arripuimus, hauſimus,
ſimus; ad quam non docti, ſed facti;
ſtituti, ſed imbuti ſumus; ut, ſi vi-
ſtra in aliquas inſidias, ſi in vim, in
aut latronum, aut inimicorum inci-
, omnis honeſta ratio eſſet expedienda
is.

rror enim quidam, ſceleris, & auda-
mes] Vt in Oreſte, & Alcmæone,
icidis. inde illa pro Amerino: *No-*
utare quemadmodum in fabulis ſæpe-
ro videtis, eos, qui aliquid impie ſce-
que commiſerint, agitari & perterreri
rum tædis ardentibus. ſua quemque
, & ſuus terror maxime vexat: ſuum
que ſcelus agitat, amentiaque afficit:
malæ cogitationes, conſcientiaque ani-
rrent.

conventu] Conventus dicitur ci-
Romanorum in provincia nego-
ium.

pplicia] Crucem.

CAPVT LIV.

g. 396. Cur hoc cuiquam civi Romano
ccidat] Vetabat enim lex Porcia.

Pag. 397. *Converſo baculo*] Converſa
virga: ut, a qua parte firmior erat, gra-
vius percuteret.

Homo Venereus] Qui Venerem præci-
pue coleret. ſic enim lib. II. per irriſio-
nem appellat.

CAPVT LV.

Dionyſio] Priore, ejus patre, qui re-
gno pulſus Corinthi ludum aperuit, ut
aliquam regni ſpeciem ſaltem inter pue-
ros obtineret.

Domicilium] Cum in eo carcere &
ita diu, & ita multi eſſent cives Roma-
ni, ut ibi prorſus habitare viderentur.

Omnibus] Malim, *vobis*, aut, *vobis*
omnibus.

Tribuni pl.] Ideo creati, ut populi Ro-
mani jura, libertatemque defenderent.

Pag. 398. *Concionis*] In qua tribuni
pl. de tuis ſceleribus acturi eſſent.

Horum] Populi Romani, qui ad ju-
dicium audiendi ſtudio convenerat.

CAPVT LVI.

Vt illi] Læſtrygones: de quibus Ho-
merus, Plinius, Gellius.

Pag. 399. *Ex vetere illa immanitate*]
Charybdis, & Scyllæ, quæ poëtæ mon-
ſtra fuiſſe finxerunt.

Canibus] Quos poëtæ Scyllæ tribuunt,
non Charybdi. Canes Verris nominat
eos quos ille, iiſdem furtis alebat: de
quibus lib. I. *Multa ſibi opus eſſe, multa*
canibus ſuis, quos circa ſe haberet. Et li-
bro III. *Horum canum, quos tribunal*
meum vides lambere.

Succinxerat] Vſus eſt eodem verbo,
quo Lucretius lib. V.

Aut rapidis canibus ſuccinctas ſemi-
marinis
Corporibus Scyllas.

Nec aliter poſtea Virgilius lib. VI.

——— *Scyllam. Niſi, quam fama ſe-*
cuta eſt,
Candida ſuccinctam latrantibus ingui-
na monſtris,
Dulichias vexaſſe rates.

Et Ovidius lib. XIII. Met.

Illa feris atram canibus ſuccingitur
alvum,
Virginis ora gerens.

Sertorianos] Itaque proſcriptos a ſenatu. nam Sertorium ſenatus, ut hoſtem reip. proſcripſit.

A Dianio] Hiſpaniæ opido, quod Sertorius tenebat.

CAPVT LVII.

Pag. 400. *Ex ipſius ſinu*] Cuſtoditas a Verre, quaſi ei profuturæ eſſent in judicio.

Litteras] Tabulas publicas.

Ad arbitrium ſuum] Quia verbum Græcum, ἐδικαιώθησαν, non intellexit. non enim valet, mortui ſunt, ut ipſe credidit homo barbarus, ſed ſupplicio affecti, ac necati ſunt.

Pag. 401. *Neque attendere umquam, neque intelligere potuit*] Neque attendere umquam potuit, quia diſſolutus, & negligens; neque intelligere, quia barbarus, & indoctus.

Vt Siculi loquuntur] Notat Siculos, Græca lingua mendoſe utentes. nam, ἐδικαιώθησαν, non modo Attici, ſed nec omnino e ceteris Græcis quiſquam diceret.

CAPVT LVIII.

pugnaverint, clementia tamen ſenatus, populique Romani reditum in patriam impetrarunt.

Civilis enim diſſenſionis] Prudenter belli nomen evitat, quo levior eorum culpa videatur, quibus incolumitatem recte donatam eſſe defendit. quæ ratio Verris defenſionem infirmat.

In ſuffragiis] Non tamen in magiſtratibus. nam proſcriptorum etiam filios lege lata victor Sulla petendorum magiſtratuum poteſtate privavit. in Piſonem, & alibi.

Cn. Pompejum] Qui cum Metello Pio, Numidici filio, contra Sertorium pugnavit.

Perperna] Sertoriani belli duce, qui Sertorium ipſum fraude occiderat. Plutarchus, alii.

Monumentum] Signum animi tui, non modo meritum, aut factum inſigne.

Quam commodam] Ironia.

CAPVT LIX.

Id quod tu defendis] Excepiſſe te, & necaſſe Sertorianos milites, ex Hiſpania fugientes.

ita verum eſſe, ut refelli nullo modo
ſſet.

Auctoritate] Ejuſmodi virorum,
ıos mentiri poſſe nemo duceret.

Teſtem nullum interrogaſti] Mos erat,
, quos accuſator teſtes produxerat,
reo interrogarentur: Verres autem,
l teſtium auctoritate commotus, vel
nſcientia ſua deterritus, nullum in-
rrogavit, de quo ſunt illa lib. III.
*ibus rebus id aſſecutus es? innocentia?
ſpice ædem Caſtoris: deinde, ſi audes,
mentionem innocentiæ. diligentia? co-
is lituras tui contemplare in Sthenii
ermitani nomine: deinde aude te dicere
igentem. ingenio? qui teſtes interrogare
ora actione nolueris, & iis tacitum os
um præbere malueris, quantumvis & te,
patronos tuos ingenioſos eſſe dicito.*

Probari volo] Refellito, ſi voles.
ngit ſe favere Verri in refutandis te-
um dictis, quos minime refutari poſſe
m ignorat.

CAPUT LX.

Capitibus involutis] Ne cives Romani
gnoſcerentur. ſupra.

Pag. 405. *Nova diligentia*] Ut pro-
cerentur capitibus involutis.

Pag. 406. *Propter togæ nomen*] Soli
Romani toga utebantur: itaque
hoc nomen, *togatus*, civem Ro-
anum deſignat. lib. I. *Erant nonnulli
gati, creditores Græcorum.*

CAPUT LXI.

De uno genere] De ſuppliciis.

Pag. 407. *Illo numero*] Mercatorum:
os Sertorianos eſſe milites, & ex
iſpania profugiſſe Verres dicebat. Uſi-
tius eſſet, *in illo numero* quamquam &
ne præpoſitione ferri poteſt.

Mœnia Rheginorum] Quæ cum vide-
t, in Italia ſibi eſſe videbatur. Rhe-
ni enim cives Romani. de quibus alio
co: Quam vos Rheginis, quorum
vitati invidetis, civibus Romanis,
ſtendere ſoletis. Et Phil. I. munici-
s appellantur, in ep. ad Cornificium
us tribules.

Præſto advenienti futurum] Romæ ſe
turum eſſe injurias ſuas apud judices,
pe & auxilio legum.

CAPUT LXII.

Pag. 408. *Inflammatus ſcelere, & fu-
rore in forum venit*] In re ſimili ſupra:
*Procedit iſte repente prætorio inflammatus
ſcelere, furore, crudelitate, in forum ve-
nit.*

Eminebat] Legit Quinctilianus lib. IX,
cap. II. *emicabat.* quod cum duobus
verbis, *inflammatus, ardebant*, congrue-
re videtur.

Meruiſſe] Fuiſſe in iiſdem caſtris.
non enim ſignificat, cum L. Pretio du-
ce, ſed commilitone.

Iſtam poteſtatem] In crucem adigen-
di cives Romanos.

CAPUT LXIII.

Pag. 409. *O lex Porcia legeſque Sem-
proniæ*] Quarum illa virgas amovit a
corpore civium Romanorum: hæ de
civium capite injuſſu populi Romani
judicari vetuerunt. Leges Semproniæ,
dicit, quia plures leges C. Sempronius
Grachus pro libertate civium Romano-
rum tulit.

Aliquando reddita] Adempta a Sulla
dictatore, reddita a Pompejo conſule
hoc anno.

Huccine tandem omnia reciderunt] Ita
ne hæc a te, Verres omnia ſpreta, con-
temptaque ſunt?

Non inhibebat] Non aliquem crude-
litati tuæ modum non faciebat, non te
removebat a crudelitate.

Pag. 410. *Primo homini*] Primario,
ut lib. IV. *A Lyſone Lilybætano, primo
homine.*

Conſilio in medio] Judicum.

Verebatur] Niſi teſtem dimiſiſſet,
fore metuebat, ne populus, dolore, &
iracundia concitatus, in Verrem impe-
tum faceret, eaſque pœnas per vim ſu-
meret, quas vereretur ne ille ſententiis
judicum non daret. hanc ſuſpicionem,
& hanc infamiam Glabrio prætor a ſe
ipſo, & a conſilio ſuo removendam pu-
tavit: itaque teſtem dimiſit, reumque a
multitudinis iracundia vindicatum legi-
bus & judicio reſervavit.

Quid de te futurum ſit] Abſolvi te
nullo modo poſſe.

Artificio, conſilio] Quibus in obtinenda nocentium reorum abſolutione uti ſoleret Hortenſius.

Potentia, gratia] Quibus valeret Hortenſius, quod eſſet conſul deſignatus.

Copiis iſtius] Pecunia Sicilienſi. Ex his quinque nominibus, artificio, conſilio, potentia, gratia, copiis efficitur illa vis de qua ſupra: *Si ex his laqueis te exſueris, ac te aliqua vi, aut ratione explicaris.* Et: *Si qua vis iſtum de veſtra ſeveritate eripuerit.*

Peccabitur] Ab ipſo etiam Verre, non modo a te.

Liberatum jam exiſtimationis metu] Quod jam non times, ne qua res lædere poſſit exiſtimationem tuam, cum ſummum honorem conſulatum, cujus cauſſa de exiſtimatione laboramus, obtinueris.

Quoad neceſſe fuit] Vſque eo neceſſe fuit, donec tribuniciam poteſtatem populo Romano Pompejus conſul reſtituit.

Regiam iſtam veſtram dominationem in judiciis] Nobilitatem inſectatur, in quam etiam illud conjicitur lib. 1. Tantum dicam paucos homines, ut leviſſime dicam arrogantes, hoc adjutore Q. Opimium per ludum & jocum for-

CAPVT LXIX.

Iniquiſſimis meis] Obtrectatoribus, ut in ep. ad Matium: *Tam defendo, quam me ſcio a te contra iniquos meos ſolere defendi.*

Condemnavi] Id ſum aſſecutus interrogandis teſtibus, ut omnes eum nocentiſſimum judicarent.

Pag. 420. *Alium ordinem*] Equeſtrem, lege jam a Cotta prætore promulgata.

Ad res judicandas] Ad judicia adminiſtranda. dixi ſupra de hoc genere loquendi.

Cum primo agere cœpimus] Actione prima.

Veſtra dignitas] Quæ facit, ut lex, tamquam vobis judicibus minime neceſſaria, populi ſuffragiis antiquanda videatur.

Suffragatur] Populus enim, cum iſtum bene ſperare videt, & ea perditum eſſe impudentia, ut a nullo corrumpendi judicii genere abſtineat, ſuſpectos habet judices, & alium omnino ordinem ad res judicandas nova lege quærit.

De eo homine] Non dubito, quia,

ꝺeponere] Vel ſi Verres abſolvatur, ı deponam.

Tacitus] Nec deponam, nec animo tum ſuſtinebo: re ipſa meum offi- m declarabo.

Agitanda] Vehementius agenda.

Fidem ſuam corrumpi] Iurejurando im de ſervandis legibus.

Quaret aliquis fortaſſe] Vtitur occa- ne ad ignaviam nobilitatis accuſan- m.

Neque voluntate] Tantum abeſt, ut cupiam, ut ne velim quidem.

Non idem mihi licet] Deſidioſe vive- & honores conſequi.

Dormientibus] Propterea Nævius poë- in Metellos dixit: *Fato Metelli Romæ* *iſ conſules.* quo, tamquam gravi pro- , Q. Metellus tum conſul, Mace- nici pater, iratus, alio verſu reſpon- : *Dabunt malum poëtæ Nævio poë-*

Et quod hic, *Populi Romani bene- a dormientibus deferantur*, infra di- , *Per ludum, & negligentiam ad bo- es perveniſti.*

M. Catonis] Cenſorii qui Sapiens di- s eſt: ideoque apte ſubjungitur, *ho- nis ſapientiſſimi.*

Non genere] Quia novus homo erat, iſculi natus.

Hominum potentiſſimorum ſuſcepit ini- citias] Qui etiam L. Quinctium Fla- minium, Titi fratrem, ejus qui ex Ma- lonia triumphaverat, virum conſu- em, cenſor ſenatu movit.

Maximis in laboribus] Sæpe accuſans, pius accuſatus.

Poſtea Q. Pompejus] Sic legendum tavi, cum eſſet antea, *poſteaque Pom- jus.* cur enim uni Pompejo ſuum præ- omen adimatur, cum tribuatur cete- hic nominatis, Catoni, Fimbriæ, ario, Cœlio?

Humili, atque obſcuro loco natus] In uto Q. Pompejus, *non contemptus ora- r, qui ſummos honores, homo per ſe co- nitus, ſine ulla commendatione majorum leptus eſt.* Primus in familiam ſuam nſulatum intulit: ut Vellejus lib. II. Capitolini lapides.

Pag. 422. Inimicitiis, periculis, ac do- ribus] Malim, *laboribus*, pro *dolori- s.* Subjungit enim, *Non mediocribus imicitiis, ac laboribus.* Et paullo poſt: *Inimicitiæ ſunt, ſubeantur: labores, ſuſci- piantur.* Lib. I. in Verrem hæc ſimul tria ponuntur, *labores, pericula, inimici- tiæ*: *Quod ego*, inquit, *laboribus, peri- culis, inimicitiiſque meis tum, cum ad- miſſum erit, dedecus ſevere me perſecutu- rum eſſe polliceor; id ne accidat, tu tua ſapientia, auctoritate, diligentia M'. Gla- brio potes providere.* Pro Murena: *Quo- rum ego opera illum in locum, atque in hanc celſiſſimam ſedem dignitatis, atque honoris multis meis ac magnis laboribus, & periculis adſcendiſſem.* Pro domo: *In urbe, quam ſuis laboribus, ac periculis conſervaſſet.* Phil. II. *Magno labore, multis periculis, quod cogitabat, effecerat.* Labores etiam cum periculis conjungit in ea pro Sulla. & lib. Offic. *Inimicitias* autem nobilium virorum, præcipue Cæpionum, & Metellorum, ſignifi- cabat, qui teſtimonium in Q. Pom- pejum de repetundis accuſatum, acerri- me dixerunt. vide pro Fontejo, & Va- lerium Max. lib. IIX. cap. V.

L. Fimbriam] Mendum eſt in præ- nomine. hic eſt enim C. Flavius Fim- bria, qui cum C. Mario conſ. fuit, cum in trib. pl. repulſam paſſus eſſet: ut in oratione pro Plancio.

Inimicitiis] Accuſatus eſt repetunda- rum, & in eum vir nobiliſſimus M. Scaurus teſtimonium dixit: cui ta- men judices non crediderunt. pro Fon- tejo, Valerius Max. lib. IIX. cap. V.

C. Cœlium] Caldum, novum homi- nem: quo Q. Cicero de Pet. conſ. *Quanto*, inquit, *melior tibi fortuna pe- titionis data eſt, quam nuper homini novo, C. Cœlio? ille cum duobus hominibus ita nobiliſſimis petebat, ut tamen in iis omnia pluris eſſent, quam ipſa nobilitas: tamen eorum alterum, cum adeſſet alter, Cœ- lius, cum multo eſſet inferior genere, ſu- perior nulla re pæne, ſuperavit.* Conſu- latum geſſit cum L. Domitio Aheno- barbo.

Per ludum, & per negligentiam] Fa- cile, ſine labore. Similiter lib. I. *Pau- cos homines, ut leviſſime dicam, arrogan- tes, Q. Opimium per ludum & jocum for- tunis omnibus evertiſſe.*

Eadem] Quæ Catonis, Fimbriæ, Marii, Cœlii.

Noſtræ nationis] Novorum homi-

num.

PAVLLI MANVTII COMMENTARIV

IN ORATIONEM XI.

Capvt I.

Pag. 429. H*oc prætore oppreſſam eſſe ære alieno Galliam*] Cujus æris alieni cauſſam in Fonteji rapinas Galli conferebant: unde orta repetundarum accuſatio.

A quibus verſuras tantarum pecuniarum factas eſſe dicunt?] Confutatio. nam, ſi oppreſſa eſt hoc prætore ære alieno Gallia, unde pecuniam tantam ſumpſit? *Verſuram facere*, eſt, pecuniam ab aliquo accipere, quam alteri des. & quia datam Fontejo pecuniam à Gallis, dicebat accuſator: unde, in-

dcxxxii, C. Marius, Q. C
dclii.

Agris, urbibuſque multati] C
in Galliam deductis.

Narbo Martius] Accepto no
eo, qui deduxit; Q. Martio Re
ſule dcxxxv.

Pag. 432. *Atque*] Non a
hæc copula, ſed civibus Roma
neſtatem addit. non enim ſequi
quicumque ſit civis Romanus,
ſit honeſtiſſimus.

Capvt II.

Pag. 433. *Qui proximi fuerant*
ſtes.

eratores] Q. Metellum Pium, idici filium, & Cn. Pompejum.
ati ad eos?] Miſſi a Fontejo ad ercitus.
;. 436. *Qui vobis auctor placeat?*] dem habendam putetis.

CAPVT IV.

vacationem] Ne munire cogeren-

tum] Fontejo.
crimen] Quod adverſarii crimen olunt. Similiter infra: Cognoſcite de crimine vinario.
minibus] Cauſſis.
gare] Aliis attribuere.
. 437. *Viam Domitiam*] Quam Domitius proconſul in Gallia ſtra-

ad vos] Alloquitur adverſarios.
tris] Quibus cauſſam noſtram ur.
ripſiſtis] Vt exemplum earum eſ-ad vos.

CAPVT V.

;. 438. *Croduni*] Nomen loci, ut alone, Cobiomacho.
;. 439. *Binos & victoriatos M.*] *binos victoriatos*: mendi nihil ſu-t. Victoriatus binis, H-S dena-uaternis valebat.
ſiodolus] Malim, *Eleſiodolum*: & , *exegiſſe*. ut cum ſuperioribus uat.
ctibus noſtris] Sociorum noſtro-quorum fructus in noſtra pote-iunt.

CAPVT VI.

;. 440. *Coarguit*] Gallos.
n credere?] Argumentum pro Gal-onfutatio proxime ſequitur.
;. 441. *Quaeſitore*] Prætore, qui etundis quærit.
n ſtulto] Modeſte de ſe ipſo.
cunt enim Galli] Objectio: quam me ſequitur ſolutio.
us ipſa] Sumptum ex Terentii Ad. a fabula ſunt hæc:

——— *Ipſa ſi cupiat ſalus,*
ervare prorſus non poteſt hanc famiiliam.

Similiter in Verrem lib. III. *Ecquod judicium Romæ tam diſſolutum, tam perditum, tam nummarium fore putaſti, quo ex judicio te ſalus ſervare poſſet?*

CAPVT VII.

Pag. 442. *Dubitabitis*] Teſtimoniis eorum credendum non eſſe.

Cn. & Q. Cæpionibus] Fratribus, Serviliæ gentis: quorum Cnæus conſul fuit cum hoc ipſo, in quem teſtimonium dixit, Q. Pompejo, anno urbis DCXII, Quinctus anno ſequenti cum C. Lælio.

L. & Q. Metellis] L. Metello Calvo, qui conſul fuit DCXI, Q. Metello Macedonico, conſule DCX.

Q. Pompejum, hominem novum] Libro V. in Verrem: *Q. Pompejus, humili, atque obſcuro loco natus, nonne plurimis inimicitiis, maximiſque ſuis periculis, ac laboribus ampliſſimos honores eſt adeptus?* Pro Murena: *Nec mihi, umquam minus in Q. Pompejo, novo homine, & fortiſſimo viro, virtutis eſſe viſum eſt, quam in homine nobiliſſimo M. Æmilio.* In Bruto: *Q. Pompejus, non contemptus orator, qui ſummos honores homo per ſe cognitus, ſine ulla commendatione majorum adeptus eſt.* Is igitur Pompejus, geſto jam conſulatu, accuſatus repetundarum, cum in eum duo Cæpiones fratres, conſulares, & duo item Metelli fratres, conſulares, acerrime teſtimonium dixiſſent, abſolutus eſt. Valerius Max. lib. IIX. cap. 5.

Pag. 443. *Conſtantia*] Qua maxime Scaurus virtute excelluit. unde illud in ep. ad Lentulum: *In quo cum omnes homines, tum M. illum Scaurum, ſingularem virum conſtantia, & gravitate ſuperaſſet.* Ejuſdem conſtantia laudatur act. I. in Verrem.

Honoris] Conſul, cenſorque fuit.

Ingenii] Valuit eloquentia, qua ſibi gloriam peperit, cum primo dubitaſſet, honores peteret, an argentariam faceret: ut eſt in libro de vir. ill.

Rerum geſtarum] Triumphavit conſul de Liguribus, viam Æmiliam cenſor ſtravit: ut in eodem libro.

Neque in C. Fimbriam, neque in C. Memmium] Vtrumque de repetundis

accu-

accuſatum, auctore Valerio Max. libro IIX. cap. 5. Fimbria cum C. Mario conſulatum geſſit.

L. Craſſo] Oratore ſummo.

Pudor] Lib. I. de Orat. *Fuit enim mirificus quidam in Craſſo pudor: qui tamen non modo non obeſſet ejus orationi, ſed etiam probitatis commendatione prodeſſet.*

Pag. 444. *M. Marcellum*] Valerius Max. lib. IIX. cap. 5.

Fuit, fuit illis judicibus] Mira vis eſt geminato eodem verbo in principio ſententiæ, ut pro Milone: *Eſt, eſt profecto illa vis.*

Fortuna, ac tempore] Ejus, qui accuſaretur, calamitate ac tempore difficillimo.

Vt quidquid] Pro, *ut quidque*. quod qui ignorarunt, pro, *quidquid*, ſine cauſſa repoſuerunt *quidque*. exempla non deſunt. lib. IV. in Verrem: *Ita odorabantur omnia, & pervestigabant, ut, ubi quidquid eſſet, aliqua ratione invenirent.* Quo loco plura diximus.

Ex illo loco] Ab adverſariis: ad quos, hæc dicens, digitum intendebat.

Quod dixi antea] Dixit hoc: *Quid* ... ſe dicebant. id Cicero plane docet in Lucullo, in extremo.

Verebatur enim videlicet] Ironia. quod enim alii teſtes apud nos vereri ſolent, is nihil prorſus tale verebatur.

Non intelligebat] Et hic ironia eſt. maxime enim intelligebat, ſe & ſuis civibus, qui Romam contra Fontejum venerant, & accuſatoribus Fonteji, ſatis eſſe facturum, ſi vocem, os, & audaciam ad teſtimonium dicendum attuliſſet.

CAPVT X.

Delphos uſque] Nota hiſtoria ex Livio, Iuſtino, Pauſania.

Sanctu, & in teſtimonio religioſi] Aperta ironia.

Pag. 448. *Vſque ad hanc diem*] Cæſar lib. VI.

Illo trienniis] Diximus jam, per triennium Galliæ Fontejum præfuiſſe.

Gallis credere maluitis?] Sic malo, quam, ut aliis placere video, *cum Gallis jurare.*

CAPVT XI.

Cicero in libro de clar. orat. *In quo magnum dedecus, Brute, fuit generi veſtro.*

Pag. 453. *M'. Aquillius*] Accuſatus de repetundis a P. Lentulo, eo, qui ſenatus princeps fuit: ut in Divin. Fuit alter M'. Aquillius ipſe de repetundis, ſed poſt multos annos, accuſatus, nec a P. Lentulo, ſed a L. Fuſio: ut libro II. Offic. & in Bruto. atque hic poſterior Aquillius is eſt, quem cum defenderet orator ille ſummus M. Antonius cauſſa prope perorata, tunicam ejus a pectore abſcidit, ut cicatrices populus Romanus judiceſque adſpicerent adverſo corpore exceptas. qua de re lib. V. in Verrem.

L. Cotta] De repetundis accuſatus ab Africano minore: ut in Divin. in orat. pro Murena, apud Valerium Max. libro IIX. cap. I.

P. Rutilius] Rufus, qui conſul fuit cum Cn. Mallio. is cum in Aſia quæſtor Q. Mucii Scævolæ provinciam ab injuriis publicanorum defendiſſet, inviſus equeſtri ordini, penes quem judicia erant, repetundarum damnatus in exſilium miſſus eſt; &, cum redire poſſet victore Sulla, equitibus inimico exſulare maluit, ne contra leges feciſſe videretur. In Piſonem, in Bruto: Valerius Max. lib. II. capite 10. lib. VI. cap. 4. Aſconius in Divin. & pro Scauro, epitome Liviana lib. LXX.

Qui etſi damnatus eſt] Hoc dicit, quia ceteri, quos ſupra nominavit, Scaurus, Aquillius, Cotta, abſoluti ſunt.

Ac libidinem] Alii legunt, *libidinum*. utraque lectio ſenſum habet.

L. Piſonem] Qui cum conſul fuiſſet quo anno Tib. Gracchus occiſus eſt, poſtea C. Gracchi legem frumentariam diſſuaſit. Tuſcul. III.

CAPUT XIV.

Pag. 454. *Ad probra non audienda*] Ideo meliore fortuna utitur Fontejus, quam Scaurus, Aquillius, Cotta, Rutilius, quia illi probra audierunt, hic non audit.

In monumentis rerum geſtarum inciſam] In marmoribus inciſam, in quibus, & rerum a Fontejis geſtarum, & antiqui generis memoria exſtaret.

Continua prætura] In Fontejorum familia. ſed oratorie dictum, *continua*, pro, fere continuæ. nam hujus Fonteji pater in legatione obiit, præturam nondum adeptus.

Pag. 455. *Parentis*] Belli ſocialis initio Q. Servilius proconſul ad ſedandos motus Aſculum profectus, cum legato Fontejo, omnibuſque Romanis civibus eſt interemptus. epitome lib. LXXII.

CAPUT XV.

Civitatis diſcordiis] Civilibus bellis.

Pag. 456. *In bello*] Sociali, exorto L. Iulio, P. Rutilio Cos.

L. Iulius] Nominat duorum annorum conſules, primi Iulium, & Rutilium, & ſecundi Catonem, & Pompejum.

C. Marium] Poſt prætorios nominat conſulares. nam & Marius, & Didius, & Catulus, & Craſſus ante bellum ſociale conſulatum geſſerunt.

P. Didium] Pro P. repoſui T. ex lapidibus Capitolinis.

Q. Catulum] Si conſulatuum ratio habeatur, Catulus poſt Marium ſtatim collocandus fuit.

Non litteris] Eruditum tamen Catulum fuiſſe, in oratoriis libris, & in Bruto Cicero ſignificat.

Ad caſum, fortunamque felicem] Felicitas in imperatore conſideratur. vide pro lege Manilia.

Condemnare] Non video, cur Faërnus, contra veteres omnes libros, *condonare*, maluerit, quam, *condemnare*.

CAPUT XVI.

Pag. 457. *Macedonia*] Videtur Fontejus in Macedonia, & Hiſpania legatus fuiſſe. nam quæſturæ nulla mentio. legationes autem ſupra nominantur. ſic Fonteji probitatem, ac virtutem utraque provincia cognovit; & in ejus periculo teſtes laudatoreſque Romam miſit.

A quo ipſa ſervata eſt] Contra reliquorum Gallorum arma. nam Fontejum cum Gallis pugnaſſe, ſupra dictum eſt: idque mentio comprobat Narbonenſis coloniæ, a Fontejo obſidione liberatæ.

Pag. 458. *Vt oportet bello Gallico*] Quo vacationes non dantur. Phil. 11x.

Vlla excuſatione] Venerunt omnes ad hoc judicium, ſolliciti de Fonteji ſalute.

Publicani] Quattuor genera commemorat civium Romanorum.

CAPVT XVII.

Pag. 459. *Matris*] Quæ ſupplex aderat in judicio, ex altera parte ſoror Fonteji, virgo Veſtalis.

Pro ſalute ſua] Sita in ſalute fratris.

Veſtra] Qua pro vobis, liberiſque veſtris aſſidue ſacra facit.

Pag. 460. *Eadem ſolatia*] Decus, & honeſtæ mortis memoriam.

Suus pater] Cum Aſculi pro patria mortem oppeteret.

PAVLLI MANVTII OMMENTARIVS IN ORATIONEM XII.

Capvt I.

461. **P**Ro *A. Cæcina*] Liciniæ gentis Cæcinam eſſe, docet Gellius libro VI. cap. 16.

g. 465. *Quantum in agro*] Orditur ijuria adverſarii, qui Cæcinam vi inibus armatis de fundo dejecerit.

rmis non contendere] Ceſſit enim ciæ.

g. 466. *Conſtantis*] Qui cauſſam ere, ſuoque de jure decedere no-
:.

ulitia] Venit enim in judicium, nalam cauſſam habet, ut bonam te videatur.

nfiteri] Coactis armatiſque homi-
s a ſe de fundo eſſe dejectum.

g. 467. *Moribus*] Non ferro, ut lo facta eſt, ſed vetere judiciaria ıetudine, cum litigantes in rem ntem, id eſt in eum agrum, de lis erat, communi conſilio veni-
ibique alter alterum vi quadam vera, & ſolida, ſed ficta, & adum-
, repelleret; & qui repulſus erat, dictum a prætore de armatis homi-
s impetraret, ut, unde dejectus e-
reſtitueretur. Infra: *Placuit Cæcinæ icorum ſententia conſtituere, quo die n præſentem veniretur, & de fundo a moribus deduceretur.* Et poſt: *Cum nſtitutam diem, tempuſque veniſſet, s ac deductio moribus fieret, pulſum, bitumque eſſe vi, coactis hominibus, natu.*

g. 469. *Quo impudentius egerit*] non dubitet id ipſum, quod ar-
ur, de vi ſcilicet armis facta, con-
i.

Pag. 470. *Hac actione*] Ampliata bis jam cauſſa erat: cum recuperatores *non liquere* judicaſſent.

Pag. 471. *Si vecreditur iis*] Vel minus idoneis.

Derogatur] Vel quia ſint minus idonei vel quia mentiuntur. utroque enim modo, ſi viri boni non ſunt, de illorum fide derogatur.

Capvt II.

Dubitationem] Iudicatam in eo, cum, *amplius*, pronunciaſtis.

Pag. 472. *Non de improbitate Sex. Æbutii*] Qui alienum fundum occuparit, dominumque hominibus armatis & dejecerit, & dejectum fateri non dubitet.

Pag. 473. *Illius*] Æbutii.

Pag. 474. *Diſceptatore*] Iudice.

Pag. 475. *Quod eſt gravius*] De puniendis maleficiis.

Iudicia maxima conſtituta ſunt] Nam illud alterum, quod eſt levius, & in quo diſtrahuntur, ac dirimuntur controverſiæ, perſæpe diſceptatore domeſtico tranſigitur.

Diſſolutum eſt] Neglectum.

At ea] Hæc, quæ nunc agitur.

Exiſtimationis periculum] Exiſtimationis Æbutii paullo ante: *Quod videtur ad ſummam illius exiſtimationem hoc judicium pertinere.*

Capvt III.

Quæ cauſſa fuerit ad conſtituendum judicium] Cauſſa puniendi maleficii, quod Æbutius Cæcinam vi & armis de fundo dejeciſſet. proxime dixit: *Quod eſt gravius*, &, *Cujus rei gratia maxima judicia conſtituta ſunt.*

Eandem] Quod exiſtimationis in ea periculum ſit.

Pag. 476. *Sine ulla religione judicis*] Mature eum condemnare judici religio non eſt.

Pag. 477. *Eſt enim turpe judicium*] Quo damnatum ſequitur infamia.

Et turpe quidem factum] Id, quod commiſſum eſt, ex quo oritur judicium.

Quia res indigna ſit] Quia turpe ſit illud, quod commiſſum eſt.

Pag. 478. *Si qui*] Si reus damnetur.

Ideo rem indignam non judicari] Notat recuperatores, qui ſerius ideo judicent, bis jam ampliata cauſſa, quod ex eo judicio turpem exiſtimationem ſequi videant. Inique accidit, inquit, cum indigna & flagitioſa res ideo non judicatur, id eſt ideo differtur, ac ſero judicatur, quia turpis exiſtimatio ſequatur: cum exiſtimatio turpis ideo ſequatur, quia res indigna, flagitioſaque ſit.

Leviore actione] Qua turpis exiſtimatio non ſequeretur.

Confligere] *Confligere*, & *conflictari*, de litibus uſurpantur.

Prætor] Vrbanus.

Pag. 479. *Qua actione illum uti velit*]

Cum videatis nihil aliud actum] A nobis.

Eſſe repetitam?] In quo quæ atrocitas eſt? an non ſuam cuique poſſeſſionem per interdictum prætoris licet repetere?

CAPVT IV.

Pag. 480. *Alterius rei cauſſam*] Exiſtimationis Æbutii periculum.

Voſmetipſi] Non enim judicium amplius proferre vobis licet.

Sæpius] Oratorie. nam bis tantum prolatum erat judicium.

Alterius cauſſam] Iuris dubitationem.

Pag. 481. *Ius, de quo judicium eſt*] Res ipſa, de qua conſtitutum judicium eſt.

Non enim minus laborat] Ita ſuum jus perſequitur Cæcina, ut humanitati tamen ſatisfactum a ſe velit. Laborat ille quidem, ut certum jus obtineat, fundumque ſuum recuperet, non minus tamen, ne ſummo jure egiſſe videatur.

Summo jure] Quod reprehendi ſolet unde illud: *Summum jus, ſumma injuria*.

enim is, qui moritur, eum, cui aliquid legat: quippe nihil legaret, niſi *mores ejus, & amorem erga ſe probaret.* Propterea dixit in ea pro Quinctio: *Heredem reliquit hunc P. Quinctium: ut, ad quem ſummus mœror morte ſua veniebat, ad eundem ſummus honos quoque perveniret.*

Pag. 484. *Maximum fructum*] Pro, maximam voluptatem: aut, *maximum fructum*, quem ex filio mater multis rebus caperet.

CAPVT V.

Pag. 485. *Cognitoris viduarum*] Qui viduarum negotia curet: quo facilius lucrum ſibi paret ex mulierculis imperitis, quam ſi cognitor virorum eſſet.

Pag. 486. *Deformavi*] Non, deſcripſi, aut deſignavi, ſed probroſis verbis pro ejus merito deformavi.

Antiquo] Quem ipſa emerat a viro.

CAPVT VI.

Pag. 487. *Ad tabulam*] In qua ſcripta bona eſſent, quorum auctio fieri deberet, prope argentarias tabernas in foro.

Hi] Argentarius, & qui aderant, vel qui audierant.

Pag. 488. *Dare operam*] Vt cognitorem.

Solvitur] Æbutio datur, argentaria ſolvenda.

A Cæſennia] Non, ſolvitur a Cæſennia, ſed, ſolvitur, accepta a Cæſennia. eſt enim loquendi modus, exemplis ſatis notus. ut ep. ad Attic. lib. VII. *Frater laborat, ut tibi, quod debet, ab Egnatio ſolvat.*

Tabulas] Cæſenniæ.

Sibi expenſa lata, ſit, acceptaque relata] Sibi expenſa lata, tamquam debitori: accepta relata, tamquam creditori. pecunia argentario ſoluta.

Pag. 489. *Ex deunce, & ſemuncia*] Vndecim hereditatis partes cum dimidia ſignificantur. nam, deunx, undecim unciæ ſunt. As autem totam hereditatem oſtendit.

Duabus ſextulis] Sextula unciæ ſexta pars fuit. tres igitur ſextulæ dimidium unciæ.

Sextulam aſpergit] Feſtive, tamquam de aqua. nam & ſextula menſura fuit.

Anſam retinere] Locutus de ſextula, tamquam de vaſe, apte ſubjunxit, *anſam retinere*: cum ſignificet, occaſionem habere.

CAPVT VII.

Incommodum Volaterranorum] Quos victor Sulla, ut ſtudioſos Marianorum partium, multis affecerat incommodis.

Homo timidus] Cæcina. ironia eſt.

Pag. 490. *In poſſeſſione bonorum cum eſſet*] Æbutius.

Familia herciſcunda] Rei dividendæ.

Pag. 493. *Tam malitioſe*] Qui uſumfructum Fulcinii teſtamento non Cæſenniæ emptioni tribueret.

Moribus] Vt ſolet inter bonos viros, non vi, & armis. Sic in exordio: *Si facta vis non eſſet moribus.* Et infra: *Vt vis, ac deductio moribus fieret.*

Deduceretur] Si reſtituere Æbutius nollet. Apparet igitur, novo litis genere jam occupatum eſſe fundum illum ab Æbutio, ſibi emptum eſſe dicente, & argentarii tabulis probante.

Pag. 494. *In fundum*] Quæ tamen ingreſſi non ſunt, armatis obſiſtentibus.

CAPVT VIII.

Pag. 495. *Antiquum*] Quem a viro ſuo Cæſennia emerat.

Ex conventu] Vt inter eum & Æbutium convenerat.

Vim fieri] Moribus. ſupra: *Placuit Cæcinæ de amicorum ſententia conſtituere, quo die in rem præſentem veniretur, ut de fundo Cæcina moribus deduceretur.*

Pag. 496. *Interdixit*] Interdictum de vi hominibus armatis Cæcinæ dedit, ut, unde eum dejeciſſet Æbutius, eo reſtitueret.

Sine ulla exceptione] Interdictis addi interdum ſolebant exceptiones: ut ſi Dolabella prætor interdixiſſet, ut unde Cæcinam Æbutius dejeciſſet, eo reſtitueret, ac addita exceptione, Extra quam ſi dejeciſſet, ex eo loco, quem ipſe poſſideret. Harum exceptionum tribus Cicero utitur exemplis, in libris de Invent. In primo his verbis: *Si, judices,*

dices, id quod Epaminundas ait legis ſcriptorem ſenſiſſe, adſcribat ad legem, extra quam ſi quis reip. cauſſa exercitum non tradiderit; patiemini? Altera exceptio hæc eſt lib. II. *Cum ad vim faciendam quidam armati veniſſent; armati contra præſto fuerunt. & cuidam equiti Romano quidam ex armatis reſiſtenti gladio manum præcidit. agit is, cui manus præciſa eſt, injuriarum. poſtulat is, quicum agitur, a prætore exceptionem. Extra quam ſi in reum capitis præjudicium fiat.* Hic is, qui agit, judicium purum poſtulat: Ille, quicum agitur, exceptionem addi ait oportere. Tertia eſt in eodem extremo libro. *Homines mortales neceſſe eſt interire ſine adjunctione: ut cibo utantur, non neceſſe eſt: niſi cum illa exceptione, Extra quam ſi nolint fame perire.* Iam in ep. ad Attic. lib. v. *De Bibuli*, inquit, *edicto nihil novi præter illam exceptionem, de qua tu ad me ſcripſeras. Nimis gravi præjudicio in ordinem noſtrum. ego tamen habeo ἰσοδυναμοῦσαν, ſed tectiorem, ex Q. Mucii P. F. edicto Aſiatico, Extra quam ſi ita negotium geſtum eſt, ut eo ſtari non oporteat, ex fide bona.* Cæcina igitur

Æbutii probare poſſet, Cæcinam eſſe dejectum: cum tamen iis uterentur Æbutius, ut prohibitum eſſe, non dejectum, probaret.

Pag. 499. *Minus idoneus*] Non bonus, nam & ſupra, cum loqueretur de teſtibus oppoſuit, viri boni, &, minus idonei.

Ex illa parte] Æbutii.

Rei capitalis] Quod Antiocho imperaverit, ut in Cæcinam advenientem cum ferro invaderet.

CAPVT X.

Pag. 500. *Vt aliquo in judicio*] Quaſi reliquis in judiciis ei credi non ſoleret.

Auctor fundi] Venditor, alienator. idem enim valet Auctor. unde Feſtus: Fuit dicitur populus eſſe rei, quam alienat, hoc eſt auctor.

Pag. 501. *Nec minus niger, nec minus confidens*] Confidens quidem apud Terentium appellatur paraſitus ille Phormio, non tamen niger: ſed habet rationem Cicero hiſtrionis, colore nigro paraſitum agentis in ſcena.

Senator] Solus ſenator ex Æbutii te-

ummodo ornare] Feſtive: quaſi uidam error eſſet, omnes teſtes, te dixerant, infirmare.

ſolos ſervos] Ita ſuum ipſe teſti- ım infirmavit: & qui viſus fuerat, auſſa optaret, intelligere, poſtea, ontra cauſſam eſſet, dixit.

Capvt XI.

d huic tu homini facias?] Antiqua o. In Verrem lib. II. *Quid huic facıatis?* lib. v. *Quid Cleomens*

. 505. *Cum, quid liqueret, non lis*] Cum bis, non liquere, ju- s.

n verum dicerent] Cum eorum te- nio conſentirent.

. 506. *Eſt hac res poſita*] Conſtat m.

ı negatur] Id enim teſtes ejus di- In quo ſe illa excuſabat Æbutius, ſe Cæcinam de fundo dejectum, pulſum, ne, quem ipſe fundum ebat, in eum ingrederetur.

] Vis illa civilis ſine armis.

ribus] In prooemio: *Si facta vis it moribus.* Et alio loco: *Quo die ı præſentem veniretur, & de fundo moribus deduceretur.*

. 507. *Ego homo imperitus juris*] loquitur de ſe ipſo, ſed utitur olo extrinſecus aſſumpto: quaſi cum hoc conſtaret, quid facere quivis homo imperitus juris, niſi a nobis factum eſt, ut per inter- n & ſuum jus teneret & injuriam am perſequeretur?

Capvt XII.

. 508. *Ex jure civili ac prætorio*] unt I. C. aliæ prætorum actiones, bus duplex jus conſtituitur.

. 509. *Hoc genus unum*] Cum in- tione, id enim ſignificat. An ma- noſtri tenuiſſimarum rerum jura uti ſunt, ut hoc genus vel maxi- prætermitterent?

m tuam] Facile poterat Æbu- quique pro illo agebant, hoc re- . Si domus tua eſt; qui te aditu buerunt, recte contra eos ex interdicto ages, at fundum, quo prohibitus, ac repulſus es, tuum eſſe non conſtat. mea poſſeſſio eſt: eam ſi defendo, cur, quaſi de tuo fundo dejectus, mecum agis?

Pag. 510. *Injuriarum*] Acturus es. hæc tamen actio, inquit Cicero, te non reſtituet.

Actoris] Ejus, qui domo ſua repulſus eſt. nam ad eum actio pertinet.

Ad animadverſionem] Vt animadvertatur, & cognoſcatur id, quod commiſſum eſt.

Capvt XIII.

Pag. 512. *Tacebit*] Non dabit interdictum, ut, unde vi prohibitus ſis, eo reſtituaris?

C. Piſone] C. Calpurnio Piſone, Æbutii defenſore.

Pag. 513. *Vnde vi prohibitus ſis*] Vt eo reſtituaris. nemo unquam prætor interdixit? hoc dici non poteſt. novum inuſitatum, inauditum eſt. ergo impetrabis interdictum ut nos quoque impetravimus.

Vnde dejectus?] Mutat verba, ut majorem oſtendat injuriam in dejiciendo, quam in prohibendo. an inquit, unde dejectus ſis, ut eo reſtituaris, nemo unquam interdixit? Si dices, interdici ſolere: quid proficies? tibi enim reſpondebunt idem adverſarii tui, quod tu mihi nunc.

Pag. 514. *Ne quidem*] Rarum, & fortaſſe mendoſum. nam aliquid interponi ſolet.

Auctoritatis tua] Viri conſularis. hunc enim eſſe arbitror, qui conſul fuit cum Glabrione, anno antequam Cicero præturam geſſit. & hanc Cicero cauſſam prætorius, ut opinor, egit.

Capvt XIV.

Pag. 519. *Hujus rei*] Quam commiſit Æbutius: ſiquidem una eſt actio per hoc interdictum, quo nos utimur, conſtituta.

Capvt XV.

Pag. 522. *Advocationem*] Advocatos Cæcinæ; qui cum in rem præſentem veniſſent, metu armorum fugerunt.

Depugnare] Pro recuperanda poſſeſſione.

Repugnare] Pro tuenda.

Statuetis, homines poſſeſſionis cupidiores, quam vitæ, eſſe oportere] Cæcina, & ejus advocati vitæ cupidiores quam poſſeſſionis, auſugerunt. vos, ſi vim eſſe nullam intelligitis, quæ ſine cæde, vulnere, ſanguine ſit: ſtatuitis, non debere homines effugere, niſi prius armis decernatur, nec vitæ cupidiores eſſe oportere, quam poſſeſſionis, ſed poſſeſſionis, quam vitæ.

Capvt XVII.

Pag. 528. *Dimoveri enim*] Æbutii ratio.

Quod ſi fuiſſet] Ciceronis confutatio.

Pag. 529. *Si ad verbum rem volumus attingere*] Malim, *attinere*: pro, ſi volumus a verbo rem pendere. vel, *attingere*, explicare, oſtendere.

Neminem ſtatuere detruſum] Sciat lector, *ſtatuere*, conjecturam eſſe noſtram: cum in antiquis libris legatur, *ſtatu*.

Capvt XVIII.

Pag. 530. *An dubium eſt, quin neque*] Certum eſt, inquit, neque verborum ullam eſſe copiam tantam, non modo in noſtra, quæ dicitur eſſe inops, ſed in ulla omnino lingua, res ut omnes ſuis certis ac propriis vocabulis exprimantur; neque, ſi res pateat, verba eſſe quærenda.

Quæ dicitur eſſe inops] Vulgi opinio-

tur hic, loce

Pag. 533.

troverſia lib.

in Topicis.

C

Lex uſum,

eſſe biennium

eſſe bienniu

quiratur.

Auctoritat

biennium eſt

Pag. 535.

uſucapionis j

Pag. 536.

Bruttiis.

Uti non poſſ

ſpicit.

Pag. 537.

non: apertio

Te reſtitui ſ

jectum? eun

ſtituere, ſupr

eo loco: *Præ*

ciſſet, reſtitue

ſio facta eſt.

xit, nihil a

jectum a ſe n

bis, aut ſax

fundo præcipi

quem homini

tuere; reſtitu

Pag. 538.

minime vero

Non valere

vulo.

. 539. *Hanc defenſionem*] Æbutii.

CAPVT XX.

homines] Quos dixit hanc defen-
n reſpuere. Objectio Æbutii, va-
rba debere contendentis apud eos,
atine loquuntur.

. 540. *Non enim alia cauſſa eſt a-
is in uno ſervo, & in pluribus*]
vis ſit ab uno ſervo, eadem eſt, ac
in pluribus.

. 541. *Tam reſtitues*] Tam reſti-
debebis.

urator] Qui cum maxime differat
mo, a vicino, a cliente, a liberto
um illi nullo tuo negotio, hic præ-
s omnibus ſit: non tamen alia
uris eſt, in hoc genere dumtaxat,
a ipſe me procurator, an, exempli
, libertus tuus dejecerit.

men & ipſi] Si me tuo juſſu deje-
.

CAPVT XXI.

. 542. *Vim enim multitudinis reſti-
luerunt*] Qui interdictum ſcripſe-
iôn eos modo, qui a convocata
tudine dejecti eſſent, ſed eos
, qui a multitudine reſtitui vo-
it. Sic infra: *Vim, quæ ad caput,
vitam pertinet, reſtitui ſine ulla ex-
ne voluerunt.*

matiſve] Sive, *armatiſve*, ſive,
iſque legas, recte utrumque. eſt
infra: *Vis ſit per homines coactos,
oſque*. Eſt etiam: *Si ſine armatis,
ve hominibus*. Et ibidem: *Sine
, armatiſve hominibus.*

atique] Inſtructique.

ituiſſe te dices] Negabis a te eſſe
um? Quo modo accepimus illud
, *Reſtituiſſe ſe dixit*: & illud, *Recte
diceres te reſtituiſſe?*

CAPVT XXII.

. 545. *Alio conſilio*] Non per ho-
coactos, armatoſque ſed alio
, id eſt nec a multitudine, nec
.

hum jure eſſe] Pariter teneri inter-
de vi.

CAPVT XXIII.

Pag. 548. *Summo jure*] Quod inter-
dum ab æquitate diſcedit.

*Illud quod dicitur, ſummo jure, irri-
dent*] Veſtigia ſecutus antiquitatis, vel
ſententiam potius ipſam, repoſui, *ſum-
mo jure*: cum in veteribus libris, *ſi veni
be*, ſcriptum viderem.

Pag. 549. *Aucupia verborum*] Iuris-
conſultorum propria, ut homines more
avium capiantur.

Litterarum tendiculas] Et hoc ejus-
dem generis eſt.

CAPVT XXIV.

Pag. 550. *Quod idem faceret*] Quod
verborum rationem tantum haberet:
quod tu nunc facis.

Tu in nulla facis] Non ſoles verba de-
fendere, æquitatem oppugnare.

Pag. 551. *Defendiſſe*] Æquitatem:
cum tua cauſſa tota ſit in verbis, litte-
riſque poſita.

Mihi mirum videri ſolet] Incipit lau-
dare jus civile: cum ſatis copioſe ambi-
gua diſtinxerit. & hoc eſt, quod ait in
Oratore: *Ambigua diſtinximus: jus ci-
vile laudavimus.*

Nec juriſconſultis concedi] Semper o-
portere.

Pag. 552. *De jure vario*] Cum duo,
pluresve juriſperiti varie reſpondiſſent.

CAPVT XXV.

Pag. 554. *In ceteris controverſiis*] In
quibus non de jure quæritur, ſed de
facto.

Imponi] Inferri, induci.

Improbo] Iudici.

Teſtamentum] Legendum puto, *teſti-
monium*: vel, *teſtem tamen*. hic enim
teſtamenti nulla mentio: teſtis autem
ſupra, infraque nominatur.

Nimia iſta potentia] In corrumpendis
judicibus.

Quieſcit] Iacet, nihil proficit.

Pag. 555. *Cui filius agnatus ſit*]
Cui poſthumus filius natus ſit: quo
nato rumpitur teſtamentum. lib. 1. de
Orat.

Sine

niſſe in conſilium publica quæſtionis, cum ejus conſilii judex non eſſet; & in eo conſilio, cum cauſſam non audiſſet, & poteſtas eſſet ampliandi, dixiſſe, ſibi non liquere.

Feciſſe videri eum] *Feciſſe*, pro, peccaſſe: quo de genere loquendi ſupra diximus.

Capvt XXVI.

Pag. 557. *Qua lumina*] In ædibus: unde *obſtruere luminibus*.

Iure mancipii ſint] Eo jure, quo perpetua poſſeſſio datur: quod jus dominii dicitur. Lucretius: *Vitaque mancipio nulli datur, omnibus uſu.*

Pag. 558. *Si parietum communium jus, civilia publica lege*] Nam, ſi lex vincitur gratia, parietum communium jus teneri non poteſt.

Pag. 559. *Rata auctoritas*] Firma poſſeſſio, certum poſſidendi jus.

Capvt XXVII.

Pag. 560. *Tum ſtatueritis*] Totus hic verborum ambitus varie mendis inquinatus eſt, nec opem afferunt antiqui libri.

Pag. 562. *C. Aquilius*] Gallus, clarus juriſperitus, de quo diximus in oratione pro Quinctio. nam in ea cauſſa judex fuit.

Dictum eſt ab illa cauſſa] Ab iis, qui cauſſam illam defendunt.

Concedi nimium non oportere] Supra:

mum in Quinctiana, alteru…
in Verrem. Primum eſt de…
mœdo: *Cum artifex ejuſmo…*
lus dignus videatur eſſe, qui in…
tur: tum vir ejuſmodi eſt, ut…
videatur, qui eo numquam…
Verrem: *utar teſte, quo? L…*
lone, homine equeſtris ordin…
mo, atque ornatiſſimo: qui iſ…
& neceſſarius eſt, ut, etiam ſi…
eſſet, tamen, quod contra iſt…
grave videretur; ita vir bonus…
ſi inimiciſſimus iſti eſſet, tam…
monio credi oporteret.

Prudens] Iuris civilis.

Noſtræ defenſionis] Sic le…
detur, non, *veſtræ*: cum ſ…
ſit, *Qui adeſſe nobis frequ…*
cauſſa ſolet.

Pag. 565. *Omnibus. quid…*
Defenduntur hic verba cor…
tem.

Capvt XXV…

Pag. 566. *Quo vos auctore…*
quillium, ſed alium juriſco…
quo proxime dixit: *Conven…*
genere conſultorum non nomine…

Etiam illa materia æquitati…
acerrimi vir ingenii, Octa…
gathus, *Ex omni memoria…*
quod ſententiam ſane perc…
habet: neque tamen ſic ea c…
conſulandos non cenſeam…
bros.

Pag. 567. *Quo modo ſe reſ…*

CAPVT XXIX.

. 569. *Reſtituiſſe te dixiſti*] Ex decre- rætoris ita reſpondit Æbutius, quaſi iſſet decreto prætoris: cum, a ſe de- um non eſſe Cæcinam, ſignificaret.

g. 570. *De quo fundo*] Negas enim ctum eſſe Cæcinam de fundo quo it accedere: dejectum ais de propin- fundo.

rbi laqueo] Quia ſcriptum eſt in in- icto, ut, unde dejectus eſt Cæci- eo reſtituatur. quem tu laqueum ndæ æquitatis appellas: quo eo o Cæcinam reſtitui velit in eum lum, quem ſuum eſſe dicit.

g. 571. *Tibi refero*] Sic tibi reſpon- : contra te hoc affero: Eodem mo- ocutus eſt pro Quinctio: *Quid a autem, C. Aquilli, refertur?*

on ſum ex edicto reſtitutus] Non pa- decreto Æbutius: non me reſtituit.

llium] Eum, de quo ſupra dixit: *uni ego ex iſto genere juriſconſultorum neminem.*

CAPVT XXX.

g. 572. *C. Cinna?*] Quem Octa- collega urbe expulit.

u urbe] In qua erat.

g. 573. *Vnde dejeciſti?*] Mendoſus s. legebat Octavius meus, apte, d ad ſententiam attinet, ſed conje- longius ab antiquis libris diſce- e, *Vnde dejecti Samnites?*

b urbe] Quo volebant accedere.

g. 574. *Iubet*] Interdictum.

ve ex quo loco, ſive a quo loco] Sive o loco, ubi eſſet; ſive ab eo loco, vellet accedere.

g. 575. *Aucupamur*] Quærimus. libus enim rebus verborum vis in- jitur.

CAPVT XXXI.

g. 577. *Exoritur hic*] Pro Æbutio.

CAPVT XXXII.

g. 579. *In illa vi quotidiana*] Vſi- , legitima, quæ moribus fit.

g. 580. *Cum poſſideret*] Quod niſi ideret; interdictum illud ei quoti- um non daretur, in quo additur, *ego poſſiderem.*

Qui ſe reſtituiſſe dixit] Hoc loquendi genere quid ſignificetur, ſupra oſtendi. dicebat enim is, contra quem eſſet interdictum, *reſtitui:* non quia reſtituiſſet, ſed ut interdicto prætoris, quo reſtituere videbatur, paruiſſe videretur.

Se vi dejeciſſe] Vi quotidiana, moribus facta, ſine armis.

Ab ſe] Non jure, ſed opera, malitiaque ſua.

Inermis] Nullo defenſionis præſidio munitus.

Pag. 581. *Si eſſet additum*] Hoc, *Cum A. Cæcina poſſideret.*

Non defendo] Cum dico, quæri non oportere de eo, quod additum in interdicto non eſt. poſſum enim, hac omiſſa ratione, Cæcinam defendere, & dicere, eum poſſediſſe.

Extra cauſſam eſt] Non enim hoc quæritur in hoc genere interdicti, utrum poſſederit, necne. neque hanc exceptionem in interdicto prætor addidit, *Cum A. Cæcina poſſideret:* ſed interdixit ſine ulla exceptione ſupra: *P. Dolabella prætor interdixit, ut eſt conſuetudo, de vi hominibus armatis, ſine ulla exceptione, tantum, ut, unde dejeciſſet, reſtitueret.* Et: *Vim, quæ ad caput & ad vitam pertinet, reſtitui ſine ulla exceptione voluerunt.*

Hominem ipſum] Quem poſſediſſe oſtendam.

Ius commune] Quod ſatis jam defendiſſe, mihi videor in hoc interdicto, in quo de poſſeſſione non quæritur.

Pag. 582. *Dubium eſt, quin, ſi Caſenniæ tum poſſidebat*] Infirma ratio. poſſidebat enim ex uſufructu, qui morte finitur. itaque non ſequitur, ut quæ poſſeſſio Cæſenniæ fuit, eadem eſſe potuerit heredis.

Poſtea] Pro, poſtremo.

De iſto potius fundo, quam de alio] Quia ſciebas, iſtum a Cæcina fundum poſſideri, ideo ei, niſi eo tibi cederet; denunciabas, id eſt, poſſeſſionem tueri velle oſtendebas. ſupra: *Homini Romæ in foro denuntiat, fundum iſtum ſuum eſſe, ſeque ſibi emiſſe.*

Pag. 583. *At enim Sulla legem tulit*] Ne Volaterrani cives Romani eſſent. qua lege privatus Cæcina jure civitatis, heres eſſe Cæſenniæ non poteſt. nam peregrinis civium Romanorum hereditates adire legibus non licet.

CA-

Decemviris] Qui de libertate judicabant. pro domo.

Quod Arretinis adempta civitas eſſet] Et quibus adempta ſemel civitas eſſet, ii libertatem retinere non poſſent.

Civitatem adimi non potuiſſe] A Sulla. nam is legem tulit; ut multis municipibus, in quibus Arretini, & Volaterrani fuerunt, jus Romani civitatis adimeretur. quod irritum tamen fuit. & ad hunc locum pertinent illa pro domo: *Populus Romanus, L. Sulla dictatore ferente comitiis centuriatis, municipiis civitatem ademit, ademit iiſdem agros, de agris ratum eſt: fuit enim populi poteſtas: de civitate ne tam diu quidem valuit, quam diu illa Sullani temporis arma valuerunt.* Scripſit etiam ad Attic. lib. 1. *Volaterranos, & Arretinos, quorum agrum Sulla publicarat, neque diviſerat; in ſua poſſeſſione retinebam.*

Non judicaverunt] Vt in dubia re pronunciarunt, non liquere. deeſſe arbitror, L. ut legatur, non L. judicaverunt: id eſt, non liquere.

Pag. 586. *Sacramentum noſtrum*] Pecunia depoſita ab eo, qui petebat, & ab eo, qui infitiatur, *ſacramentum* dicebatur: ut ex Varrone intelligitur. *Iuſtum ſacramentum*, aut *injuſtum judicare*, eſt, ſecundum aliquem, aut contra aliquam litem dare. pro domo: *Quin etiam, ſi decemviri ſacramentum in libertatem injuſtum judicaſſent, tamen, quotieſcunque vellet quis, hoc in genere ſolo rem judicatam referre poſſe voluerunt.*

Atque hoc & contradicente Cotta] Ho-

Vt ex me ea, quæ tibi in veniunt, audias] Feſtive ſu ſtri perſonam ad irridend rium. facit idem in Divin. *Cognoſce ex me, quoniam diſcendi tempus nactus es, qu oporteat in eo, qui alterum ac*

Si civitas adimi non poſſet] Æbutius dicere: Si civita poteſt, cur in colonias La cives Romani profecti ſint? vitatis Romanæ cum jure I tare, dementia videtur. ideo fecti, quia civitatem Roma rant.

Pag. 587. *Aut ſua volun* futatio Ciceronis.

Legis multa] Aliquo jud ti: cujus infamiam cum n maluerunt in Latio jure L quam Romæ communi Romanorum. infra: *Qui j legis vim ſubire vellent.* &c.

Paterpatratus Vnus ex fe legio, qui hoſtibus civem R poteſtatem juſſu populi trad pacem cum iis feciſſet, qu ratam habere nollet. exem Livium exſtat Mancini Nun

CAPVT XXX

Pag. 588. *Qui miles facti* Qui militiam detractavit, non reſpondit. Valerius Ma

Incenſum] Qui cenſum v

Pag. 589. *Liberentur*] Libe

ſerant velim] Quod afferent num-
ı: quia factum numquam eſt.

CAPVT XXXV.

ɛ 591. *Nihil hoc pertinuiſſe*] Quod verſariis objectum eſt.

dere] Non enim de civitate, ſed terdicto, ejuſque verbis veſtrum ium eſt.

g. 592. *Herum*] De quibus legem

ns] Vt abalienare poſſent, quid- vellent, per nexum, id eſt per æs ſam, ut ait Varro.

odecim coloniarum] Quæ in Italia ctæ ſunt lege M. Livii tribuni pl. pæ C. Gracchi. Plutarchus, Ap ıs.

iſſe] Non, inter duodecim colo- fuiſſe, (nam illæ deductæ ſunt in . Ariminum autem in Gallia: & inum annis multis ante duode- ſed eodem jure fuiſſe, quo fuere ecim coloniæ.

udentiſſimum] Ne bis idem dica- cum ſequatur, *ſummo conſilio*, ma- egere, *pudentiſſimum*. infra: *Ha- hominem ſingulari pudore, virtute ta, & ſpectata fide ampliſſimum.*

uctoritate domeſtica] Inter ſuos, ria eundem in parte Italiæ minime mnenda nobiliſſimum vocat, ſcri- ad eum lib. VI. fam. ſi modo hic ecina ille eſt.

g. 593. *Communem cauſſam*] De æ: in qua cauſſa non unius Cæci- næ, ſed omnium civium Romanorum jus agitur.

CAPVT XXXVI.

Vt id] Vt vobis probatus eſſet.

Ne contemnere Æbutium] Quo pu- dor ejus, probitaſque cognoſcitur. no- luit committere, ut vel ab Æbutio con- temptus eſſe, vel ipſe eum contemſiſſe videretur: itaque diligenter ſuum jus perſecutus eſt.

Pag. 594. *Etruria nomine totius*] *Nomine*, mendoſum eſt, &, quam- quam ſententia patere ſatis videtur, di- vinatione tamen veritatem aucupari non auſim.

Virtutis] In adverſa fortuna, civili- bus bellis.

Humanitatis] In proſpera. interpre- tatur enim illud, *in utraque fortuna.*

Verbo] Cum dicat, *ejeci non dejeci.*

Ereptum] A me: cum docuerim ean- dem rem utrique verbo ſubeſſe.

Sapientiſſimorum hominum] Iuriſcon- ſultorum.

Poſſederit, necne] Hæc enim exceptio non eſt in interdicto.

Pag. 596. *Tempora reip.*] Recenti bellorum civilium memoria.

Quid illius confeſſio de vi] Non, *con- feſſio de vi*, ſed, *confeſſio de vi admoneat.* ad eum enim verbum, *admoneant*, hæc omnia referuntur, *de hominibus armatis, de vi, de æquitate, de jure.*

Deciſio] Explicatio verborum.

De æquitate] Admoneat.

VA-

VARIAE LECTIONES
IN
LIBRVM TERTIV
IN
C. VERREM.

Pag. 3. Liber tertius] *al.* Accuſationis in Verrem liber v. *mſ.* Liber ſecundus de lege Frumentaria.

CAPVT I.

Quid oneris in præſentia tollunt] *Pall. & edd. prima non habent* non ſolum.

Legem enim ſibi ipſi dicunt innocentiæ, continentiæ, virtutumque] *ſic Metelli & Hittorpii mſſ. in quibus tamen non extat* continentiæ. *ſed vulgati pro* dicunt *ſcribunt* indicunt.

P. 4. Sed etiam ut quadam magis ne-

CAPVT IV.

Ceterorumque hominum [illegible]rum] *edd.* Ceterorumque o[illegible] magnorum.

P. 9. Domus veſtras] *mſſ. Grut. ed.* dominia veſtra.

CAPVT V.

P. 10. Novitate rerum] *mſ.* [illegible]tate rerum.

Magnitudine injuriæ fere] [illegible] *& Grut. ed.* magnitudine injuriæ

P. 11. In audiendi diligent[illegible] *mſſ. duo & Grut. ed. aliæ edd.* in[illegible]do diligentiam.

ipſis videretur, edicerent] *ſic Manut. aliaque vetuſtiores editio- Roberti Stephani, Gruteri*, quæ eretur edicerent. *Lambini:* quam retur, dicerent.

Qui caſu tum Romæ] *mſ.* qui m Romæ.

CAPVT VIII.

n Hieronicam legem] *mſ. Me-* tam totam Hieronicam legem.

. Conſtituta ſunt jura decuma- *Nann. mſ. & Metell. ſed edd.* ita ſunt jura decumani.

annis atque adeo ſeculis] *mſ.* tot annis ad eo ſeculis tot in-

hæc non commutaret, ſed ever- *edd. vett.* qui hæc non commu- ed everterit.

quæſtus converteret] *mſ.* Ad converterit.

CAPVT IX.

. Illos ejus ſpiritus Sicilienſes] *d.* illos etiam ſpiritus Sicilienſes.

it Apronius] *edd.* is erat Apro-

ſolum vita, ſed etiam corpore] ſolum vita, ſed corpore.

ris hunc in fanorum] *edd. Vict.* lupris, in fanorum.

. Tantamque habebat morum] tamque habet morum.

biculo ſolus] *mſs. aliquot* in cu- ſocius.

CAPVT X.

ortunas aratorum vexandas] *ſic edd. vulgata:* ad evertendas for- aratorum, vexandas.

o. Vtrum prætoris inſtitutum] *mſ.* utrum prætoris pr. inſtitu- *Vnde conjiciebat Gruterus*, prætoris Romani inſtitutum.

is enim] *edd.* dicis enim.

CAPVT XI.

2. Iubet recuperatores rejicere. as ſcribamus. quas decurias?] . *Steph. Lambin. multaque alia:* recuperatorum rejicere decurias. nus, quas decurias. *P. Victor. ed.*

Iubet recuperatores rejicere decurias. ſcribamus quas decurias.

CAPVT XII.

P. 23. Non ſolum avaritia, ſed etiam imprudentia accidere potuerit] *ſic Metelli & Francii mſs. Sed vulgata:* Non ſolum ſine avaritia, ſed etiam ſine imprudentia accipere potuerit. *Pal. prim.* non ſolum ſine avaritia, ſed etiam ſine imprudentia accidere potuerit.

Omnes dico plus, ac multo plus quam decumas] *ſic mſs. ſed edd.* omnes dico plus quam decumas.

P. 24. Illuſos ſe & irriſos] *mſs. & edd.* illuſos ſe & irritos.

P. 25. Petitorem Apronio condemnare poſſent. Hanc tu licentiam diripiendorum aratorum cum decumanis, hoc eſt, Apronio permiſiſſes, ut quantum] *ſic reſtituerunt hunc locum ex mſs. Nannius & Gruterus. Edd. Victor. Robert. Steph. Manut.* Petitorem Apronio permitterent, ut quantum vellent. *ceteris omnibus omiſſis. Franc. primus:* Petitorem ipſum Apronio permiſiſſe, ut quantum. *al.* Petitorem ipſum Apronio permiſiſſent, ut quantum. *ed. Manut.* Petitorem ipſum Apronio permitterent, ut quantum. *& hoc ex conjectura Hottomanni.*

CAPVT XIII.

P. 26. Illius judicii] *mſs. nonnulli:* ullius judicii.

P. 27. Quod decumanus edidiſſet] *Lamb. ed.* quod decumanos edidiſſet.

Quod popoſcerit] *edd.* quod poſcerent.

Quadruplo condemnari] *edd.* quadrupli condemnari.

CAPVT XIV.

Homo luteus] *Victor. & al. edd.* homo lynceus. *Pal. ſec.* homo lautus.

P. 29. Sed iſti ipſi] *vulgg.* ſed illi ipſi.

At iſta vis Septitium] *edd.* at iſta vi Septitium.

Non tollam potius] *edd. vett.* ne tollam potius.

His hoc opponitur] *multa edd.* his hoc apponitur.

116
levare ſuſpicionem, 3 *Ver.* 59. 113
levia ducere pericula, 2 *Ver.* 64. 682
M. Levinius prætor Siciliæ, 3 *Ver.* 54. 105
levis auctoritas, *Roſc. Com.* 16. 270
levis conjectura, *Roſc Am.* 22. 157
leviſſimam eſſe pecuniam alicui, *Roſc. Com.* 5. 238
leviter ferre aliquid, *Roſc. Com.* 10. 254
lex Acilia, *Act.* 1 *Ver.* 17. 401
lex Atinia, 1 *Ver.* 42. 516
lex Cornelia, 1 *Ver.* 47. 530
lex Cornelia teſtamentaria & nummaria, 1 *Ver.* 42. 515
lex belli & victoriæ, 2 *Ver.* 21. 612
lex frumentaria, ſeu Hieronica, 2 *Ver.* 13. 598
lex Furia, 1 *Ver.* 42. 516
lex Hieronica, 3 *Ver.* 7. 16
lege Hieronica numerus aratorum quotannis apud magiſtratus publice ſubſcribitur, 3 *Ver.* 51. 101
lex Memmia, *Roſc. Am.* 19. 148
lex de repetundis prima L. Piſonis Frugi, 3 *Ver.* 84. 160
lex Porcia, 5 *Ver.* 63. 409
lex Rupilia, 2 *Ver.* 13. 597
lex de pecuniis repetundis ſociorum cauſſa conſtituta eſt, *Div.* 20. 337
lex de pec. reper. a L. Piſone primo lata, 3 *Ver.* 84. 161
lex de pecuniis repetundis ſocialis eſt, *Div.* 5. 300
leges Semproniæ, 5 *Ver.* 63. 409
lex Terentia & Caſſia, 3 *Ver.* 70. 133
lex Valeria, ſive Cornelia de proſcriptione, *Roſc. Am.* 4[illegible]. [illegible]

lege
lege
lege
lege
libel
libel
liber
Libe
4
Libe
—
liber
2
liber
liber
liber
ric
liber
liber
Libe
liber
eti
Libe
æd
Libe
liber
vi
liber
liber
lib

excitari non ſolum oculis, ſed auribus, 4 *Ver.* 18. 214
llini, 4 *Ver.* 49. 265
nilitaris, 4 *Ver.* 52. 270
n diripiendi permittere, 3 *Ver.* 13. 25
n permittere, 3 *Ver.* 12. 23
n calumniæ præbere alicui, 4. 454
ac. 6. 487
tra aliquem, 3 *Ver.* 63. 121
ito, 3 *Ver.* 11. 21
ius conſul, 2 *Ver.* 49. 658
es facere, 2 *Ver.* 53. 666
ta operum ſolleniſſime perſpi- 4 *Ver.* 44. 258
omana inops, *Cæc.* 18. 530
udire, 3 *Ver.* 59. 113
bætanus, 4 *Ver.* 17. 211
imare, *Act.* 1 *Ver.* 13. 391
ittere, *Roſc. Com.* 4. 233
nteſtari, *Roſc. Com.* 11. 258
nteſtatam habere cum aliquo, *om.* 12. 262
nteſtari per ſe, *Roſc. Com.* 18. 274
te ſecundum tabulas alicujus, *om.* 1. 226
tinere, *Roſc. Com.* 4. 233
fixa ad caput, *R. A.* 20. 151. *ſeq.*
andes, 4 *Ver.* 34. 241
tegræ, 2 *Ver.* 76. 701
m vetuſtatem memoriæ tradere, *om.* 2. 229
maximis inciſus in marmore, 63. 680
hementes, 4 *Ver.* 19. 214
efinire numerum, magnitudi figuram, ſtatum, ſtatuarum, 21. 462
[illegible]

locum opportune capere, *R. A.* 24. 160
locum conſtituere ad dicendum, 2 *Ver.* 21. 611
locum, alium ſervare ſibi ad demonſtrandum aliquid, 1 *Ver.* 17. 451
loco movere, *Cæc.* 13. 514
in loco digno ponere aliquid, 5 *Ver.* 14. 326
quo loco cauſſa ſit, 5 *Ver.* 63. 410
quo loco quis ſit cogitare, *Act.* 1 *Ver.* 17. 401
humili atque obſcuro loco natus, 5 *Ver.* 70. 421. *ſeq.*
ſecundo loco: tertio loco. vide, ſecundo.
Q. Lollius, 3 *Ver.* 25. 47
longius. —— nihil longius alicui videri, 4 *Ver.* 18. 223
longius progredi. vide, progredi.
loricæ galeæque æneæ cælatæ opere Corinthio, 4 *Ver.* 44. 258
luce lattare, *Roſc. Am.* 20. 149
L. Albius, *Quint.* 6. 27
L. Appulejus, *Div.* 15. 324
L. Caſſius judex veriſſimus & ſapientiſſ. *Roſc. Am.* 30. 170
L. Caſſius ex familia ad judicandum ſeveriſſ. *Act.* 1 *Ver.* 10. 381
L. Cato, *Font.* 15. 456
L. Cinna, *ibid.*
L. Cornificius, 1 *Ver.* 57. 556
L. Cotta conſul cum L. Octavio, 5 *Ver.* 13. 322
L. Craſſus, *Font.* 7. 443
L. Craſſi dictum, 3 *Ver.* 1. 4. *ſeq.*
L. Craſſi laus, *Font.* 7. 443
L. Domitius, 1 *Ver.* 53. 541
L. Flaccus, *Div.* 19. 336
L. Flavius, 1 *Ver.* 5. 422
L. Hortenſius, pater Q. Hortenſii, 3 *Ver.* 16. 33
L. Julius, *Font.* 15. 456
[illegible] Coſ. cum Q. Mucio, 2 *Ver.* 658
[illegible] conſul cum M. Cotta, 322
[illegible] Metelli Numi- 294
[illegible] 150
[illegible]

temporibus, cum̄ hominem nequam invenire neminem poſſes, *Font.* 13. 453
L. Publicius, *Quint.* 6. 28
L. Scipio bellum in Aſia geſſit, Antiochumque regem potentiſſimum vicit, 1 *Ver.* 21. 460
L. Sergius, 3 *Ver.* 78. 150
L. Siſenna vir primarius, 4 *Ver.* 25. 209
L. Sulla, *Font.* 15. 456
L. Sulla tantum potuit, ut nemo, illo invito, nec bona, nec patriam, nec vitam retinere poſſet, 3 *Ver.* 35. 67
L. Sulla tantum animi habuit ad audaciam, ut dicere in concione non dubitaret, bona civium Romanorum cùm venderet, ſe prædam ſuam vendere, *ibid.*
L. Sullæ res geſtæ defendebantur publica auctoritate propter incommodorum & calamitatum metum, *ibid. ſeq.*
L. Vibius eques Rom. 2 *Ver.* 74. 697
Q. Lucejus, 5 *Ver.* 64. 413
lucrari judicia veteris infamiæ, 1 *Ver.* 12. 440
M. Lucretius, 1 *Ver.* 7. 425
lucri magnitudo obſcurat periculi magnitudinem, 3 *Ver.* 57. 110
luctus acerbiſſimus, 4 *Ver.* 50. 266
M. Lucullus, 2 *Ver.* 8. 585. — fuit in Macedonia, *ibid.* — hoſpitium ei fuit cum Dione, *ibid.*
ludibundus omnia conficere, 3 *Ver.* 67. 127
ludificare, *Quint.* 17. 68
ludificari aperte & calumniari ſciens, *Roſc. Am.* 20. 148

pere
lucem
luce co
luce cla
lucis
5 *Ver*
luce lib
lucet.
34.
C. Luſ
Q. Lut
luxurie
ſiſtat
erum
lera
Am.

M A

Macelli
Machare
machina
mactare,
macula e
ne cor
Am. 2
maculæ a
macula ſ
mærore a
Mævius,
magiſter
magiſter i
magiſter
magiſtrat

magiſtratus per largitionem adepti ſolent rapere, 2 *Ver.* 55. 670
L. Magius, 1 *Ver.* 34. 491
magnifice exornare triclinium, 4 *Ver.* 27. 232
magnificentia liberalitatis, *R. C.* 8. 248
majeſtas reipublicæ imminuta, 5 *Ver.* 20. 335
majeſtatis crimen, 4 *Ver.* 41. 251
malitiam olere, *Roſc. Com.* 8. 247
malo emere, quàm rogare, 4 *Ver.* 6. 194
malum domeſticum, incluſum, inteſtinum, 1 *Ver.* 15. 447
malis cogi, 3 *Ver.* 38. 75
malum. —— quæ (malum) ſtultitia fuit Roſcii, &c. *Roſc. Com.* 18. 276
malum erigi, vela fieri, præcidi anchoras, 5 *Ver.* 34. 360
male accipere verbis aliquẽ, 1 *Ver.* 54. 542
male agere, *Quint.* 14. 56
male agere & fraudare, *Quint.* 16. 65
male agere cum creditoribus ſuis, *Quint.* 27. 100
male exiſtimare de omnibus bonis, *Act.* 1 *Ver.* 3. 356
male mulctari clavis ac fuſtibus, 4 *Ver.* 43. 255. *ſeq.*
maleficium ad illum pertinet, *Roſc. Am.* 52. 210
maleficia atrocia non gignuntur in ruſticis moribus, in victu arido, in horrida incultaque vita, &c. *R. A.* 27. 163
maleficium nullo exſulio multatum eſt apud Romanos, *Cæc.* 34. 590
maleficia in urbe gigni ſolere, *Roſc. Am.* 27. 163
malevolus natura, *Roſc. Com.* 12. 260
C. Malleolus quæſtor, 1 *Ver.* 36. 493
Mallius Glaucia, *Roſc. Am.* 7. 126
Mamerci, *Roſc. Am.* 32. 174
Mamertina civitas, 2 *Ver.* 5. 577
—— fœderata, 3 *Ver.* 6. 13
Mamertini non habent materiem navibus ædificandis, 5 *Ver.* 18. 333
L. Mamilius ſcriba Ciceronis quæſtoris, 3 *Ver.* 78. 150
Mancinum Numantini non receperunt, cum eis eſſet a patre patrato traditus, *Cæc.* 34. 588
manceps, *Roſc. Am.* 8. 128
mancipii jus, *Cæc.* 26. 657
mancipium pretioſiſſimũ, 2 *Ver.* 14. 600
mandare. —— mandat nemo niſi amico, *Roſc. Am.* 39. 187
mandare honores hominibus, 4 *Ver.* 37. 246
mandare magiſtratum alicui, *Roſc. Am.* 47. 203
mandatur hic magiſtratus a populo apud Siculos diligentiſſime, 2 *Ver.* 53. 665
mandare memoriæ diligenter aliquid, *Quint.* 10. 46
mandatam rem malitioſius & negligentius gerere, *Roſc. Am.* 38. 186
mandatum neglectum in crimen, judiciumque infame vocatur, *R. A.* 39. 188
mandati neglecti culpa duas res ſanctiſſimas violat, amicitiam & fidem, *ibid.* 187
mandatum negligens etiam in minimis rebus turpi judicio condemnatur, *ibid.* 189
mandati judicium non minus turpe, quam furti, *Roſc. Am.* 38. 186
manet memoria illius, 2 *Ver.* 21. 612
manere in amicitia, 2 *Ver.* 1. 568
manere perpetuo &, manere ſemper in amicitia populi Rom. 5 *Ver.* 32. 358
manifeſtum maleficium & manifeſto. vide, teneri.
manſerat tot ſæcula ille ornatus templi, 4 *Ver.* 55. 274
M'. Manilius Iuriſconſultus, *Cæc.* 24. 552
T. Manilius, *Roſc. Com.* 14. 207
L. Manlius, 2 *Ver.* 8. 585
Q. Manlius, *Act.* 1 *Ver.* 10. 381. *ſeq.*
T. Manlius prætor, 2 *Ver.* 50. 659
—— ex oppidis Siculorum deduxit colonos Agrigentum, *ibid.*
Manius Acilius Glabrio, 5 *Ver.* 29. 352
M. Aquillius a P. Lentul. accuſatus, *Div.* 21. 339
M. Aquillii imperatoris judicium, 5 *Ver.* 1. 300
M. Glabrio, *Act.* 1 *Ver.* 2. 353
manubiæ, *Roſc. Am.* 37. 185
manubias detrahere, 1 *Ver.* 60. 561
manubias facere ex, &c. 1 *Ver.* 59. 558
manubrium aureum, 4 *Ver.* 27. 232
manupretium, 1 *Ver.* 56. 551
manus abſtinere ab alienis pecuniis, 5 *Ver.* 2. 301
manus afferre alicui, 1 *Ver.* 26. 474
manus reſperſæ paterno ſanguine, *Roſc. Am.* 24. 160
manus fugitivorum inſtructa & armata, 4 *Ver.* 43. 256

manum

[illegible], 1 *Ver.* 55. 548
Marcus Æmilius Scaurus accuſatus eſt a M. Bruto, *Font.* 13. 452
ejus virtutes, *Font.* 7. 443
Marii, *Roſc. Am.* 32. 174
C. Marii vis ac virtus, 5 *Ver.* 10. 314
mari putantur omnia expiari, *Roſc. Am.* 26. 161
C. Marius, 5 *Ver.* 70. 422. *Font.* 12. 451
M. Marius, 5 *Ver.* 16. 328
M. Æmilio teſti in C. Fimbriam non eſt creditum, neque in C. Memmium, *Font.* 7. 443
M. Annius, 2 *Ver.* 5. 422
M. Annius, eques Romanus, 5 *Ver.* 29. 351
M. Aurelius Scaurus, *Div.* 19. 336
M. Antonius, *Div.* 8. 308
M. Antonius arripuit M. Aquillium, ejuſque tunicam a pectore abſcidit, 5 *Ver.* 1. 300
M. Antonius, prætor in Sicilia, 3 *Ver.* 91. 171
M. Antonium mors oppreſſit, cum multa contra ſociorum ſalutem, multa contra utilitatem provinciarum faceret & cogitaret, 3 *Ver.* 91. 172. *ſeq.*
M. Aurelius Scaurus, *Div.* 19. 336
M. Cæſius, 1 *Ver.* 50. 537
M. Caſtritius, 3 *Ver.* 80. 154
M. Cato ſapiens, cum multis graves inimicitias geſſit, *Div.* 20. 338. *ſeq.*
M. Cornutus, *Font.* 15. 456
M. Coſſutius ſanctiſſimus vir, 3 *Ver.* 80. 154
M. Crepereius, *Act.* 1 *Ver.* 10. 381
M. Druſus, 5 *Ver.* 60. [illegible]

M. Pi[illegible]
1 *Ve*[illegible]
M. Pla[illegible]
M. Sca[illegible]
Mars c[illegible]
Marte [illegible]
Maſani[illegible]
noni[illegible]
rio ſ[illegible]
dos c[illegible]
ejus cla[illegible]
Maſſili[illegible]
Font. [illegible]
C. Mat[illegible]

Matris [illegible]
4 *Ver.* [illegible]
matricid[illegible]
maxime [illegible]
maxime [illegible]
Q. Maxi[illegible]
Q. Maxi[illegible]
Medea a[illegible]
mederi v[illegible]
mederi [illegible]
1 *Ver.* [illegible]
mederi r[illegible]
medicina [illegible]
comm[illegible]
medimn[illegible]
tur, 9 [illegible]
meditari, [illegible]
meditatu[illegible]
Megarisn[illegible]

C. Memmius, *Font.* 7. 443
P. Memmius, *Cæc.* 10. 499
memoriæ tradere litterarum vetuſtatem, *Roſc. Com.* 2. 229
memoriam poſteritati prodere, 5 *Ver.* 14. 325
poſt hominum memoriam, 1 *Ver.* 3. 418
mendaces. —— perjuros eſſe, *R. C.* 16. 269 vide, mentiri.
mendaci atque perjuro eadem pœna conſtituta eſt, *ibid.* 270
qui ſemel a veritate deflexit, hic non majore religione ad perjurium, quam ad mendacium perduci conſuevit, *ibid.*
mendicitate in ſumma eſſe, *Roſc. Am.* 31. 171
Menenii, 3 *Ver.* 43. 86
Meniſcus, 3 *Ver.* 87. 164
menſæ Delphicæ e marmore, 4 *Ver.* 59. 281
menſis uno die longior, aut biduo apud Græcos & nonnumquam brevior, 2 *Ver.* 52. 663
mentiri qui ſolet, pejerare conſuevit, *Roſc. Com.* 16. 269. *ſeq.*
Mentor, 4 *Ver.* 18. 223
Mentoris manu facta toreumata, *ibid.*
mercatoribus multa neceſſario pericula ſunt ſubeunda fortunæ, 5 *Ver.* 60. 405
mercaturas facere, 5 *Ver.* 28. 350
mercatus indictus, *Roſc. Am.* 50. 206
mercedem exigere, 1 *Ver.* 45. 527
mercenarius, gratuitus ejus oppoſitum, *Font.* 10. 448
Mercurii ſimulacrum, 4 *Ver.* 39. 249
Mercurius in gymnaſio, 5 *Ver.* 72. 425
merere cum aliquo, 5 *Ver.* 62. 408
merere duodecim æris, *Roſc. Com.* 10. 255
quid arbitramini Rheginos merere velle, ut ab iis marmorea Venus illa auferatur? 4 *Ver.* 60. 284
merere poſſe H S. CCCIƆƆƆ CCCIƆƆƆ CCCIƆƆƆ, *Roſc. Com.* 8. 247
merere poſſe Dionyſia H-S. CCCIƆƆƆ CCCIƆƆƆ, *ibid.*
Meſſala, *Roſc. Am.* 51. 208
Meſſana, 2 *Ver.* 5. 577
Meſſana ſitu, mœnibus, portu ornata, 4 *Ver.* 2. 186
Metelli porticus, 4 *Ver.* 57. 278
—— manubiæ, 1 *Ver.* 59. 559
—— opem implorant legati Siciliæ, 2 *Ver.* 4. 574
L. & Q. Metelli, *Font.* 7. 443
L. Metellus prætor Siciliæ, *Act.* 1 *Ver.* 9. 378
—— cenſorem Verris improbavit, 2 *Ver.* 56. 670
M. Metellus, *Act.* 1 *Ver.* 8. 372
—— cenſor, 1 *Ver.* 55. 548
Q. Metellus, 2 *Ver.* 7. 582
—— avus Servilii, 3 *Ver.* 90. 170
—— cenſor, 1 *Ver.* 50. 536
metum magnorum periculorum portendi ex oſtentis, 4 *Ver.* 49. 264. *ſeq.*
metum propoſitum habere, 5 *Ver.* 29. 352
metum injicere. vide, injicere.
metu afficere aliquem, 5 *Ver.* 38. 368
reſp. adminiſtrari ſine metu aut ſeveritate non poteſt, 5 *Ver.* 9. 312
metum tollere ex re militari, 5 *Ver.* 50. 390
migrare ad aliquem, 1 *Ver.* 25. 470
miles non factus venditur, *Cæc.* 34. 588
Mileſius populus, 1 *Ver.* 35. 492
Mileſiorum claſſis, 1 *Ver.* 34. 490
militaris licentia, 4 *Ver.* 52. 270
militaris viri neceſſitas, *Font.* 15. 456
Milyadum commune, 1 *Ver.* 38. 500
metus non debet tolli ex re militari, 5 *Ver.* 50. 390
rei militaris ſtudia apud juventutem obſoleta ſunt, *Font.* 15. 455
minari malum alicui, *Cæc.* 10. 500
minas jactare, *Quint.* 14. 57
Minerva Athenis, 4 *Ver.* 32. 238
Minervæ ædes Syracuſis, 4 *Ver.* 53. 271
—— —— Athenis, 1 *Ver.* 17. 451
miniſter improbiſſimæ cupiditatis, 2 *Ver.* 29. 479
miniſtri ac ſatellites cupiditatum, 3 *Ver.* 8. 17
miniſter libidinis, 5 *Ver.* 12. 319
miniſtrari maximis poculis, 3 *Ver.* 44. 88
minitari atrociter alicui, 5 *Ver.* 62. 407
Minucia gens, 1 *Ver.* 45. 524
Minucius, *ibid.* 528
Q. Minucius, 2 *Ver.* 28. 625. 3 *Ver.* 64. 121
—— Rufus, 4 *Ver.* 31. 237
—— eques Romanus, 2 *Ver.* 28. 625
minuere majeſtatem pop. Rom. 5 *Ver.* 20. 335
miſerum eſt, exturbari fortunis omnibus, *Quint.* 31. 107
Mithridates Aſiam totam occupavit, 2 *Ver.* 21. 612

Mi-

minimum facere vadimonium, Qu. 14. 56
Mnaſiſtrati familia, 3 *Ver.* 46. 91
mobilis, conſtans ejus oppoſitum, *Roſc. Com.* 17. 271
moderari orationi ſuæ, 3 *Ver.* 43. 86
moderatio animi M. Marcelli in victoria, 2 *Ver.* 2. 569
M. Modius, 2 *Ver.* 48. 657
modius frumenti lege H-S. II. æſtimatus, 3 *Ver.* 75. 144
modus cupiditatis, 4 *Ver.* 7. 194
modum haberi alicujus rei, 2 *Ver.* 59. 675
in modum ſervilẽ cruciari, *Act.* 1 *Ver.* 5. 362
moliri. — evolarat jam e conſpectu quadriremis, cum etiam tunc ceteræ naves uno in loco moliebantur, 5 *Ver.* 34. 360. *ſeq.*
moliebantur homines horam jam amplius in demoliendo ſigno, 4 *Ver.* 43. 256
moliri aliquid artificio, conſilio, potentia, gratia, copiis, 5 *Ver.* 68. 418
momentum. — momentum alicujus magnum eſſe in rep. 5 *Ver.* 58. 403
orationem non eſſe magni momenti, 1 *Ver.* 10. 436
plus momenti habet pecuniæ magnitudo nocenti reo ad ſuſpicionem, quam ad rationem ſalutis, *Act.* 1 *Ver.* 17. 402
moneri in aliqua re, 2 *Ver.* 40. 645
monitor, 3 *Ver.* 67. 127
monumenta majorum non patiebantur alieno nomine ornari, 4 *Ver.* 36. 245
monumentorum cuſtodes plurimi eſſe debent, 4 *Ver.* 38.

morte
morte
mortis
5 *Ve*
mors
pem
mos a
mors
cend
mos ve
mores
morem
jus,
more
Am.
movere
movere
moveri
quan
Mucia
2 *Ve*
Q. Mu
P. Muc
Q. Muc
———
———
mucro
mulier
integ
mulier
mulier
Cæc. 2
muliere
non a
muliere
prom

multam petere, 1 *Ver.* 60. 560
multari agris urbe, *Font.* 1. 431
multatus morte *Ver.* 5. 422
multatus Veneri 2 *Ver.* 9. 586
multum intelligere. —— non tam multum intelligo in iſtis rebus quam multa vidi, 4 *Ver.* 43. 255
L. Mummius, 1 *Ver.* 21. 460. 4 *Ver.* 2. 187
—— Corinthum ſuſtulit, *Ver.* 21. 461
M. Mummius prætor, 3 *Ver.* 53. 103
municipalium patrum ſtudia, *Roſc. Am.* 16. 144
municipium Tarquinienſe *Cat.* 4. 482
munire viam ſibi ad ſtuprum *Ver.* 25. 470
muniri bono præſidio exiſtimationem alicujus, 3 *Ver.* 66. 126
muniri præſidiis ingenii, fortunæ, 3 *Ver.* 1. 5
munita pudicitia contra cupiditatem alicujus, 5 *Ver.* 15. 327
munita pueritia quam firmiſſimo præſidio, 1 *Ver.* 58. 558
munita urbs manu 2 *Ver.* 2. 569
munitare viam *Roſc Am.* 48. 204
munitio viarum *Font.* 4. 436
munitio ac moles lapidū 4 *Ver.* 53. 271
munus grave imponere civitati, 5 *Ver.* 20. 335
munus receptum, 5 *Ver.* 53. 394
L. Murena *Ver.* 35. 492
Murgentinus ager, 3 *Ver.* 18. 36
C. Muſtius, 1 *Ver.* 51. 539
mutare voluntatem *Div.* 1. 285
mutatio loci, non ingenii, *Qu.* 3. 17.
mutus atque exanimatus metu, conſcientiaque peccati, 2 *Ver.* 77. 703
Mutycenſis ager, *Ver.* 43. 85. & 51. 101
Myndus, *Ver.* 34. 490
myoparo egregius, ornatus, atque armatus, *ibid.*
myoparo piraticus, 5 *Ver.* 38. 368
Myro, fictor, 4 *Ver.* 3. 187
Myronis bucula, 4 *Ver.* 60. 285
—— Apollo, 4 *Ver.* 43. 254
—— Hercules, 4 *Ver.* 3. 187
myſtagogi: qui hoſpites ad ea, quæ viſenda ſunt, ducere ſolent, 4 *Ver.* 59. 281

N.

NActus amplam occaſionem, 2 *Ver.* 25. 620
nanciſci tempus diſcendi, *Div.* 9. 309
næ, *Roſc. Am.* 18. 145
Nævius Turpio, 2 *Ver.* 8. 584
P. Nævius Turpio, 3 *Ver.* 39. 76
S. Nævius, *Quint.* 1. 5
Narbo Marcius, colonia populi Romani, *Font.* 1. 431
naſci certo patre *Roſc. Am.* 16. 143
nationes exteræ, *Act.* 1 *Ver.* 14. 394
nationes Gallorum. vide, Galli.
natu. vide grandis.
natus ad illam rem, 4 *Ver.* 24. 226
natus atque aptus ad aliquid, 2 *Ver.* 54. 667
natura triſti & recondita eſſe, *Qu.* 18. 73
naturam ipſam vincere, *Roſc. Am.* 19. 147
navarchi ratio in claſſe ſociorum Rom. 5 *Ver.* 20. 336
naviculariam facere, 5 *Ver.* 18. 332
navicularii, 5 *Ver.* 56. 398
naufragium. —— Athenienſium nobilitatis, imperii, gloriæ, in portu Syrac. factum exiſtimatur, 5 *Ver.* 37. 367
naufragia fortunæ, 5 *Ver.* 50. 389
navis conſtrata & ita magna, ut urbis inſtar habere videretur inter myoparones piraticos, 5 *Ver.* 34. 368
navis maximæ triremis inſtar, 5 *Ver.* 17. 330
navis incredibili celeritate velis, 5 *Ver.* 34. 360
navis oneraria, 1 *Ver.* 17. 451
navim faciendam ædificandamque curare, 4 *Ver.* 10. 200
navus & induſtrius, 3 *Ver.* 21. 42
ne multis morer, 4 *Ver.* 46. 262
ne tenuiſſima quidem dubitatio eſt, 2 *Ver.* 7. 583
ne ſpem quidem ullam reliquam facere, 3 *Ver.* 19. 37
Neapolis, urbis Syracuſarum pars, 4 *Ver.* 53. 272
necatus fame, *Act.* 1 *Ver.* 5. 362
necatus in vinculis 5 *Ver.* 58. 407
negligere magnam infamiam & magnum periculum, 3 *Ver.* 20. 41
negligere poſtulatum alicujus, 1 *Ver.* 15. 471
negligere voluntatem alicujus, *R. A.* 1. 117
negligens ac diſſolutus, 3 *Ver.* 69. 132
negotiari, 3 *Ver.* 60. 114
negotiatores non ejurant forum, ubi negotiantur, *ibid.*
negotium dare alicui, 1 *Ver.* 24. 469

ne-

negotium faceſſere alicui, 4 *Ver.* 64. 289
negotium imponere alicui, 1 *Ver.* 24. 468
negotii ſui bene gerens, *Quint.* 19. 78
nullo negotio occiſus, *Roſc. Am.* 7. 127
neminem amplius petiturum, *Roſc. Com.* 12. 262
nepos perditus ac profuſus, *Qu.* 12. 51
nequitiæ fama aliquos delectat, 2 *Ver.* 47. 655
C. Nero Aſiæ procoſ. 1 *Ver.* 19. 455. 28. 477. 30. 488
Netinenſes, 2 *Ver.* 65. 682
Netini, 5 *Ver.* 22. 339
Netum oppidum, 4 *Ver.* 26. 229
Nice uxor Cleomenis, 5 *Ver.* 31. 356
Nicaſio Ennenſis, 4 *Ver.* 51. 267. *ſeq.*
Nico pirata, 5 *Ver.* 30. 355
Nicomedes rex, 1 *Ver* 24. 469
nihil erit mecum in hac re, *Div.* 14. 322
nihil longius videri alicui, quam, &c. 4 *Ver* 18. 223
pro nihilo ducere, 2 *Ver.* 16. 604
niſi me fallit animus, *Roſc. Am.* 17. 144
niti gratia, auctoritate, potentia alicujus, *Act.* 1 *Ver.* 6. 364
niti fide alicujus, *Div.* 4. 298
niti ſpe aliqua, 2 *Ver.* 19. 627
nixus muliercula, 5 *Ver.* 33. 359
nobiles homines, ſeu recte, ſeu perperam facere cœperunt, in utroque ex-
nominibus his ſolis Dolabellæ H S. ad tricies lis æſtimata, 1 *Ver* 38. 501
nomina digeſta habere in codice accepti & expenſi, *Roſc. Com.* 3. 231
nomina ſua exigere, 1 *Ver.* 15. 447
nomina honeſta turpiſſimis rebus imponuntur, 2 *Ver.* 58. 673
nominibus optimis delegare, *Fent.* 4. 436
nominare aliquem honoris cauſſa, *Roſc. Am.* 2. 118
nominatim cautum fœdere, 5 *Ver.* 19. 335
nominatim proferre multos vicinos ſuos, *Roſc. Am.* 16. 144
nonis Decembr. quæſtiones procedebant, *Act.* 1 *Ver.* 10. 381
Norbanus conſul, *Quint.* 6. 27
C. Norbanus, 3 *Ver.* 49. 98
nota ſervitutis ineſt in illo fœdere, 5 *Ver.* 20. 336
notas ac veſtigia ſuorum flagitiorum relinquere. 2 *Ver.* 47. 655
notare judicialem tabellam non modo cera, verum etiam ſanguine, 2 *Ver.* 32. 634
notari triumphis ac monumentis, *Font.* 1. 431
noti homines, *Roſc. Am.* 16. 144
noviſſimi hiſtriones, *Roſc. Com.* 11. 257

[redacted]

ad eorum numerum cives necati ſunt, id eſt, totidem cives, 5 *Ver.* 29. 351
claſſis mille navium numero, 1 *Ver.* 18. 453. *ſeq.*
eſſe in numero parentis alicui, *Div.* 19. 336
in numero hoſtium habere aliquem, 1 *Ver.* 34. 491
Numidicus Metellus noluit laudatione juvare L. Lucullum ſororis virum, 4 *Ver.* 66. 294
Numinius Ennenſis, 4 *Ver.* 41. 267
C. Numitorius, 5 *Ver.* 63. 410
Numius, *Font.* 5. 438
nummaria Cornelia lex, 1 *Ver.* 42. 515
nummarium judicium, 3 *Ver.* 57. 109
nummi. —— eſſe in ſuis nummis multis, id eſt, habere pecuniam ſuam, 4 *Ver.* 6. 193
nunc primum, 2 *Ver.* 8. 585
nuncii ſeu potius pegaſi, *Quint.* 26. 95
nuncius gravis affertur hujuſce mali Syracuſis, 5 *Ver.* 35. 362
nuncius volucris, *Quint.* 26. 95
nundinari ab aliquo jus ad ſuam utilitatem, 1 *Ver.* 46. 528
nundinari nomen ſenatorium, 2 *Ver.* 49. 659
nupta uni propoſita omnibus, 5 *Ver.* 13. 323
nutum. —— ad nutum alicujus, *Act.* 1 *Ver.* 5. 362
ad nutum alicujus præſto eſſe, 1 *Ver.* 31. 483
nutu Iovis & arbitrio cælum, terra, mariaque reguntur, *Roſc. Am.* 45. 198
Nympho Centuripinus, 3 *Ver.* 21. 42
Nymphodorus, 3 *Ver.* 23. 45
—— Agrigentinus, 4 *Ver.* 22. 219

O.

O Rem incredibilem, *Quint.* 26. 95
o tempora, o mores, 4 *Ver.* 25. 227
ob rem judicandam pecuniam accipere nefarium, 2 *Ver.* 32. 632
obduruiſſe in patientia alicujus rei, 5 *Ver.* 13. 322
obibatur provincia Sicilia æſtate ſumma, 5 *Ver.* 12. 318
obire civitates, 2 *Ver.* 51. 660
obire vadimonium, *Roſc. Com.* 14. 264
objicere corpora feris, 5 *Ver.* 45. 381
objicere crimen, *Roſc. Com.* 9. 252
objicere aliquid alicui, *Roſc. Am.* 14. 141
objicere religionem, nomenque Dei alicui, *Div.* 17. 331
objicere errorem alicui, *Cæc.* 2. 473
objici ad incredibile crimen, 5 *Ver.* 9. 314
objurgator non eſt ferendus, qui, quod vitium in altero reprehendit, in eo ipſe reprehenditur, 3 *Ver.* 2. 6
oblectamenta & ſolatia ſervitutis, 4 *Ver.* 60. 284
obligari non ſolum jurisjurandi atque exiſtimationis periculo, ſed etiam communi inter ſe conſcientia, 2 *Ver.* 72. 695
oblitus non cera, ſed cœno, 5 *Ver.* 68. 417
oblitus ſummo dedecore ac turpitudine, 3 *Ver.* 4. 9
oblivio. —— in oblivione jacere, 1 *Ver.* 39. 506
in oblivionem adducere aliquid, *Act.* 1 *Ver.* 18. 403
obriguiſſe, 4 *Ver.* 40. 251
obrui teſtimonio hominum, 2 *Ver.* 62. 679
obrui & opprimi criminibus, 1 *Ver.* 7. 427
obrui verbis ab aliquo, *Div.* 14. 322
obrutæ res & perditæ, *Cæc.* 31. 577
obſcurat magnitudo lucri periculi magnitudinem, 3 *Ver.* 57. 110
obſcurus in agendo, *Act.* 1 *Ver.* 2. 353
obſervare leges, 2 *Ver.* 16. 604
obſervare certam diem, 3 *Ver.* 7. 15
obſervare occupationem alterius, *Roſc. Am.* 8. 129
obſervare quemadmodum gerat ſe aliquis, *Act.* 1 *Ver.* 16. 398
obſides habere ab aliquo, *Div.* 20. 342
obſidere tempus alterius, *Act.* 1 *Ver.* 2. 355
obſignare tabulas ſignis amicorum, 5 *Ver.* 39. 370
obſitus ager, 3 *Ver.* 18. 37
obſolevit ſplendor, *Quint.* 18. 73
obſoleta ſunt apud juventutem ſtudia rei militaris, *Font.* 15. 455
nimis antiqua & obſoleta, 1 *Ver.* 21. 461
obſoletis criminibus accuſari, 5 *Ver.* 44. 379
obſoletius veſtitus, 1 *Ver.* 58. 557
obſtare atque officere, *Roſc. Am.* 2. 118
obſtringere ſe ſcelere, 1 *Ver.* 3. 417
obſtringi religione, 5 *Ver.* 14. 323
obtemperare teſtamento, 1 *Ver.* 47. 531

obtinere cauſſam, 1 *Ver.* 10. 435. *ſeq.*
obtinere famam, *Roſc. Am.* 17. 145
obtinere imperium, 5 *Ver.* 40. 371
obtinere jus certum, *Cæc.* 4. 481
obtinere jus ſuum, *Quint.* 9. 43. & 1 *Ver.* 26. 471
obtinere litem, *Roſc. Com.* 4. 233
obtinere locum ſuum, *Quint.* 13. 53
obtinere ornamenta, *Quint.* 30. 107
obtinere partes accuſatoris, *Quint.* 2. 12
obtinere patrimonium alterius eo incolumi, *Roſc. Am.* 3. 118
obtinere pecuniam alienam invito domino, *Roſc. Am.* 10. 133
obtinere quod dicimus, 3 *Ver.* 71. 138
obtinere vitam, *Roſc. Am.* 17. 145
obtorta gula, 4 *Ver.* 10. 201
obtrectatio domeſtica, *Font.* 8. 445
obtundere aures alicujus, 4 *Ver.* 49. 265
obvenire alicui ſorte provinciam, 2 *Ver.* 6. 580
obviam fieri, *Act.* 1 *Ver.* 7. 360
obviam prodire frequentes alicui, 2 *Ver.* 70. 692
occaſio illi viſa eſt, 1 *Ver.* 13. 441
occidendi hominis non oportet eſſe cuiquam poteſtatem, ne in ulciſcenda quidem injuria, 1 *Ver.* 28. 479
occultare cauſſam erroris, 1 *Ver.* 31. 485
occulta itinera atq; anguſta, 3 *Ver.* 94. 176
occupare animos eorum, qui audiunt, ſic, ut difficilis aditus veritati relinquatur, *Font.* 5. 440
occupare pecunias, 1 *Ver.* 36. 494
occupat mentes omnium magna ſuperſtitio, 4 *Ver.* 51. 268

5 *Ver.*
oculis ca
odium ac
odium il
odium e
odio eſſ
13.
odio ma
1 *Ver.*
odor alic
ris, que
ſent,
quaſi od
5 *Ver.*
odore au
fuma pe
odorari o
offendere
2 *Ver.* 6
offendere
multi viri
que peri
50.
offendere
offenſum
offenſio,
offenſio al
offenſioni
offerre ſe i
offerre ſe a
offerre mo
offerre me
offerre os
officere co
50.

officium nullum prætermitti a procuratore, *Quint.* 21. 83
officium ſequi, *Roſc. Am.* 1. 115
officiis fidelis, 3 *Ver.* 73. 140
offundi noctem ſempiternam reipub. *Roſc. Am* 32. 175
oleaſter, 3 *Ver.* 23. 45
olere malitiam, *Roſc. Com.* 7. 244
Olympus urbs antiqua & nobilis, 1 *Ver.* 21. 462
omen communis famæ atque ſermonis conjectum a vulgo in Siciliam, 2 *Ver.* 6. 581
ne ominis quidem cauſſa nolle in aliquem quidquam gravius dicere, *Roſc. Am.* 48. 203
omnia per nos agere non poſſumus, *Roſc. Am.* 38. 186
Onaſus Segeſtanus, 5 *Ver.* 45. 381
onerare bonis condicionibus aliquem, 3 *Ver.* 60. 115
onus grave & incommodum, 1 *Ver.* 8. 428
onus deponere aut ſuſtinere, 5 *Ver.* 70. 421
onus imponere alicui, 3 *Ver.* 70. 136
onere opprimi, *Roſc. Am.* 4. 121
oneris plus tollere, quam quis intelligat ſe poſſe ferre, *ibid.*
providere quid oneris quis tollat, 3 *Ver.* 1. 3
onus ſuſcipere, *Div.* 2. 290
operam alicujus eximiam in rebus gerendis exſiſtere, *Roſc. Am.* 7. 127
opera opportuna & fidelis, *Cæc.* 5. 486
operam, curam, pecuniam impendere in aliquas res, 4 *Ver.* 30. 336
operam inſumere, 3 *Ver.* 64. 122
operam ſuam profiteri ad aliquid, vel in aliqua re, *Roſc. Am.* 53. 210
operas dare in portu, 2 *Ver.* 70. 691
operæ pretium eſt cognoſcere, *Quint.* 30. 105
operæ pretium eſt conſiderare aliquid, *Roſc. Am.* 31. 153
facere aliquid quod operæ pretium ſit, *Roſc. Am.* 37. 184
opertus oppreſſuſque contumeliis, 4 *Ver.* 50. 266
Q. Opimius, 1 *Ver.* 60. 560
——— accuſatus apud Verrem, *ibid.*
opimus præda, 1 *Ver.* 50. 538
opinionem malam de aliquo imbibiſſe, *Act.* 1 *Ver.* 14. 395
oportere —— non ſolum oporteret, ſed etiam neceſſe eſſet, 4 *Ver.* 39. 249
oppetere mortem, 3 *Ver.* 56. 108
opponere formidines alicui, *Qu.* 14. 57
opponere inſidias alicui, *Roſc. Am.* 35. 179
opponere præſidia ad alicujus adventum, 5 *Ver.* 2. 302
opponere ſcelus alicujus ac nomen ad pactiones faciendas, 3 *Ver.* 67. 128
opponi nomen boni imperatoris ad omnes impetus alicujus, quaſi murum quendam, 5 *Ver.* 1. 299
opportuna opera, *Cæc.* 5. 486
oppreſſit mors aliquem in mediis ejus flagitiis, 3 *Ver.* 91. 173
oppreſſit illum egeſtas, 4 *Ver.* 6. 192
opprimere aliquem conſilio, *Div.* 14. 320
opprimere aliquem iniquo judicio, *Quint.* 2. 11
opprimere animum alicujus ſumma fortitudine, 5 *Ver.* 6. 309
opprimi onere, *Roſc. Am.* 4. 121
oppugnare commoda & jura alicujus, 3 *Ver.* 78. 150
oppugnari grandi pecunia, *Act.* 1 *Ver.* 9. 375
optatum negotium in ſinum delatum, 1 *Ver.* 50. 537
optionem miſeram & iniquam dare alicui, *Quint.* 9. 42
optionem dare alicui utrum malit, &c. *Cæc.* 23. 546
optima condicione debet eſſe is, cuja res eſt, & cujum periculum in bonis vendendis, 1 *Ver.* 54. 545
opus eſſe ingenio, 4 *Ver.* 40. 251
oraculum. —— ex oraculo aliquo dici arbitrabitur quidquid a teſtibus dicetur, *Font.* 7. 444
oratio aliena ab judiciorum ratione & quotidiana dicendi conſuetudine, 4 *Ver.* 49. 265
oratio illius prima hanc habuit ſententiam, 1 *Ver.* 9. 430
oratio magni momenti, 1 *Ver.* 10. 436
oratio excidit, 1 *Ver.* 11. 438
oratio exit atque in vulgus emanat, *Roſc. Am* 1. 116
oratio M. Antonii quantum momenti habuiſſe exiſtimata ſit in judicio M. Aquillii, 5 *Ver.* 1. 300
Orcus alter Verres, 4 *Ver.* 50. 267
ordo de libertinis, 1 *Ver.* 47. 532

ordo induſtriæ propoſitus, 3 *Ver*. 79. 153
ordiri de aliqua re paullo altius, 4 *Ver*. 47. 263
ornamentum pacis, 5 *Ver*. 47. 384
ornamento & adjumento eſſe alicui, *Font*. 17. 459
ornamenta & beneficia populi Romani non minore negotio retinentur, quam comparantur, 5 *Ver*. 68. 418
ornare omnibus beneficiis aliquem, 1 *Ver*. 13. 441
ornare manubiis villas, 3 *Ver*. 4. 9
ornare & apparare convivium, 4 *Ver*. 20. 217
ornare magnifice ſplendideque convivium, *Quint*. 30. 106
ornatus ſuppellectile, argento, veſte, mancipiis, 2 *Ver*. 14. 600. *ſeq*.
ornatum edictum prooemio mercenario & multis verbis, 1 *Ver*. 43. 519
ornatiſſimus omni doctrina & virtute, 3 *Ver*. 88. 166
os hominis, 2 *Ver*. 20. 610
os hominis inſigniſque impudentia, 4 *Ver*. 29. 235
quod erat os tuū, cum, &c. 3 *Ver*. 80. 155
oris alicujus mihi venit in mente, *Roſc*. *Am*. 34. 177
ore duriſſimo eſſe, *Quint*. 24. 92
in ore atque oculis provinciæ geri ali-

P.

PAchyni portus, 5 *Ver*. 34. 360
Pacilius, 2 *Ver*. 38. 643
pactio fœderis, 5 *Ver*. 19. 334
pactiones iniquas exprimere vi & metu, 3 *Ver*. 62. 127
pactiones facere ſepulturæ cum vivis, 5 *Ver*. 45. 381
Pæanis ſignum, 4 *Ver*. 57. 279
palæſtra Syracuſanorum, 2 *Ver*. 14. 601
palæſtricus prætor, 2 *Ver*. 22. 614
palam dictitare, 1 *Ver*. 8. 428
Palatina tribus, 2 *Ver*. 43. 650
Palatinæ balneæ, *Roſc*. *Am*. 7. 126
M. Palicanus, 2 *Ver*. 41. 646
paludatum exire, 5 *Ver*. 13. 322
palmæ infames, *Roſc*. *Am*. 35. 179
palmæ agreſtes in Sicilia, 5 *Ver*. 33. 359
palmarum agreſtium radices, *ibid*.
palmarum plurimarum gladiator, *Roſc*. *Am* 6. 125
Pamphilus Lilybætanus, 4 *Ver*. 14. 207
panchreſtum medicamentum, 3 *Ver*. 65. 123
Panormus, 2 *Ver*. 26. 622
Panurgus Fannii, *Roſc*. *Com*. 10. 254
Papirius Potamo, 3 *Ver*. 60. 114
Cn. Papirius Conſul, 1 *Ver*. 12. 440
L. Papirius, 4 *Ver*. 21. 217

pro parente mori filium, ſi res poſtulet, jura divina atque humana cogunt, *Roſc. Am.* 13. 140
paret pro apparet, 3 *Ver.* 28. 54
paries. ——— intra parietes experiri, *Quint.* 11. 48
parricidam eſſe portentum atque monſtrum eſt, *Roſc. Am.* 22. 157
parricida non modo ſine cura quieſcere, ſed ne reſpirare quidem ſine metu poteſt, *Roſc. Am.* 23. 159
parricidæ quomodo puniantur, *Roſc. Am.* 26. 161
parricidii crimen non temere creditur, *Roſc. Am.* 22. 157
parricidii crimen quibus argumentis probandum ſit, *Roſc. Am.* 13. 140
parricidii fœditas, *Roſc. Am.* 22. 157
parricidii cur nullam pœnam conſtituerit Solon, *Roſc. Am.* 25. 160
parricidium non eſt credibile, niſi pene manifeſtum proferatur, *Roſc. Am.* 24. 160
parricidium ſine multis cauſſis ſuſcipi non poteſt, *Roſc. Am.* 26. 162
parricidium ita raro exſtitit, ut, ſi quando auditum ſit, portenti ac prodigii ſimile numeretur, *Roſc. Am.* 13. 140
pars mea virilis, 4 *Ver.* 37. 247
parſimonia ruſticana atque inculta, *Quint.* 30. 105
partes pro munere. —— partes hoſpitum recipiendorum, 1 *Ver.* 25. 470
partes audaciæ poſcere ſibi. i. perſonam audacis tranſlatum a comœdia, *Roſc. Am.* 13. 139
primæ partes, ſecundæ, tertiæ. vide, primarum & ſecundarum.
partim, genitivo junctum, 1 *Ver.* 3. 417
partim ſemel tantum poſitum, 2 *Ver.* 65. 683
partiri æqualiter, *Roſc. Com.* 17. 274
partimur vivi noſtra bona cum liberis, 1 *Ver.* 44. 520
partiri cum aliquo bona patria erepta pupillis, 4 *Ver.* 17. 221
partitionem pecuniæ facere cum aliquo, 3 *Ver.* 79. 151
paſcere oculos cruciatu alicujus, 5 *Ver.* 26. 346
patella grandis cum ſigillis ac ſimulacris deorum, 4 *Ver.* 21. 218
patefacere defenſionem alicui, 3 *Ver.* 84. 159
patefacere viam illuſtrem & latam vitiis, 3 *Ver.* 94. 176
patet domus illi, *Roſc. Am.* 50. 206
patet idem aditus ad omnes, 3 *Ver.* 67. 127
patet hæc via inimicitiis, ut, quem quisque odit, eum teſtimonio poſſit tollere, *Font.* 7. 443
patibulum, 4 *Ver.* 41. 252
pater amens, qui odit eum ſine cauſſa, quem procreavit, *Roſc. Am.* 14. 142
ex improbo patre probus filius naſci poteſt, *Roſc. Com.* 9. 256
ex inerti atque impuro & improbo patre poteſt eſſe navus, pudens & probus filius, ſi adhibeatur bona inſtitutio, 3 *Ver.* 69. 131
pater, qui filios turpiter vivendo corrumpit, reip. facit injuriam, non ſolum filiis, *ibid.*
patris vita turpis & vitioſa liberos corrumpit, 3 *Ver.* 60. 130
paterfamilias prudens & attentus, *Quint.* 3. 14. *ſeq.*
pater patratus, *Cæc.* 34. 587
patricida. vide, patricida.
patrimonium unius incommodo amittitur, jus amitti non poteſt ſine magno incommodo civitatis, *Cæc.* 26. 559
Paulli ratio & diſciplina, 5 *Ver.* 10. 314
L. Paullus, 1 *Ver.* 21. 460. 4 *Ver.* 10. 200
——— Perſen regem ſuperavit, 1 *Ver.* 21. 460
peccabant veteres ita, ut defenſioni locum relinquerent, 2 *Ver.* 78. 704
peccandi jucunditas, cum pœna abfuit, & licentia conſecuta eſt, 3 *Ver.* 76. 146
peccare humano modo, uſitato more, 2 *Ver.* 3. 573
peccare alieno periculo, 1 *Ver.* 6. 423
peccare cum ſummo detrimento reip. 1 *Ver.* 8. 428
peccare in eam partem potius, quæ eſt cautior, *Roſc. Am.* 20. 149
peccata animadvertenda maxime, quæ difficillime præcaventur, *Roſc. Am.* 40. 190
peccatorum multi gradus in uno furto, 3 *Ver.* 74. 142
peccatum levius homini ſcelerato parcere, quam innocenti non parcere, 1 *Ver.* 27. 476
pecuarii, 2 *Ver.* 6. 579
peculatus crimen, 4 *Ver.* 41. 251

[illegible] 247
pecunia plena & præclara, *R. A.* 2. 118
pecunia tenui, 3 *Ver.* 4. 9
pecunia vectigalis, 1 *Ver.* 35. 492
pecuniam capere & conciliare, 3 *Ver.* 40. 79
pecuniam cogere, 2 *Ver.* 48. 657
pecuniam auferre, 3 *Ver.* 87. 165
pecuniam decernere ob frumentum, 3 *Ver.* 72. 140
pecunias erogare, 3 *Ver.* 27. 52
pecuniam erogare ex ærario, 3 *Ver.* 71. 137
pecuniam exprimere ab invitis, 3 *Ver.* 37. 72
pecunias expendere. vide, expendo.
pecuniarum captarum crimen, 4 *Ver.* 44. 258
pecuniam eſſe alicui in nominibus, 5 *Ver.* 7. 310
pecunia interceſſit, 1 *Ver.* 47. 532
pecuniam petere non ex tabulis, ſed ex adverſariis, *Roſc. Com.* 2. 229
pecunia nihil poteſt contra fidem, 1 *Ver.* 7. 426
pecuniæ magnitudine homines nonnumquam ab inſtitutis abducuntur, 4 *Ver.* 6. 193
pecunia omnia effici poſſe, 3 *Ver.* 67. 127
nihil eſt tam ſanctum, quod non violari, nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia poſſit, *Act.* 1 *Ver.* 2. 353
pecunioſus homo, *Act.* 1 *Ver.* 1. 350
pedem inferre, *Cæc.* 14. 518
pedem ponere in oppido, 1 *Ver.* 24. 468
pedibus reverti, 1 *Ver.* 24. [illegible]

pendere
4 *Ver*
pendere
Am.
penes a
frum
penes ill
penetra
penetra
37.
penſitat
3 *Ver.*
penſum
3 *Ver.*
peræqu
21.
per ign
ferre
per lud
omni
per lud
perve
per no
3 *Ver.*
per ſim
per pot
percelet
cupid
percelle
Quin
percipe
percipe
percipe
percreb
percreb

percutere ſecuri prædones, 1 *Ver.* 5. 420
percuſſus manu, *Roſc. Am.* 34. 178
perditus homo & collum in laqueum inſerens, 4 *Ver.* 17. 221
perditus egeſtate & fame, 5 *Ver.* 51. 391
perditus luctus, *Roſc. Am.* 8. 130
perdita profligataque judicia, *Act.* 1 *Ver.* 3. 356
perducere ad mendacium & perjurium aliquem, *Roſc. Com.* 16. 269
perducere aliquem ad H-S. LXXX, 2 *Ver.* 28. 626
perducta res ad extremum, 2 *Ver.* 25. 620
perfricare caput & os ſuum unguento, 3 *Ver.* 25. 48
perfringunt divitiæ judiciorum religionem & veritatem, *Act.* 1 *Ver.* 1. 352
perfringere repagula juris & pudoris, 5 *Ver.* 15. 327
perfuga, *Roſc. Am.* 40. 191
perfugium paratiſſimum in æquitate prudentiaque alicujus, 1 *Ver.* 46. 528
perfugium ſuplicium, *Cæc.* 34. 590
perfugium intercludere, 5 *Ver.* 50. 390
perfundere aqua ferventi aliquem, 1 *Ver.* 26. 474
perfundere aliquem judicio, *Roſc. Am.* 29. 168
Pergæ eſt fanum Dianæ, 1 *Ver.* 20. 459
Pergamum ſpoliata ab prætoribus, 5 *Ver.* 48. 386
perhorreſcere corpore, 4 *Ver.* 20. 265
perhorreſcere toto corpore, *Div.* 13. 318
Pericles Epheſius, 1 *Ver.* 33. 489
periclitari belli fortunam in prœliis, 5 *Ver.* 50. 390
periculum eſſe a ſecuri, 5 *Ver.* 44. 379
pericula propulſare. vide, propulſare.
pericula providere aliqua re, 5 *Ver.* 4. 304
ex periculo eripere aliquem, 1 *Ver.* 28. 478
periculum facere fidei alicujus, *Act.* 1 *Ver.* 12. 386
periculum facere ſui, *Div.* 8. 309
periculo alieno peccare, 1 *Ver.* 6. 423
Peripetaſmata Attalica, 4 *Ver.* 12. 203
peritiſſimus & juris, & officii, 2 *Ver.* 12. 593
perjurium. vide, mendacium.
perjurus: & caſtus, ejus oppoſitum, *Roſc. Com.* 7. 245
perjurus & mendax, *Roſc. Com.* 16. 269
perlucidus, 5 *Ver.* 11. 316
permiſcere, 2 *Ver.* 50. 660
permittere licentiam diripiendi aliquibus, 3 *Ver.* 12. 23
permittere magiſtratus, 2 *Ver.* 55. 669
permittere poteſtatem aliquid faciendi alicui, *Roſc. Am.* 28. 165
permittere omnem poteſtatem alicujus rei alicui, 3 *Ver.* 8. 16
permittere vitam alicujus ſententiis judicum, *Roſc. Am.* 51. 208
permotus atrocitate negotii, 4 *Ver.* 45. 259
pernoctare in publico, 4 *Ver.* 11. 202
perorare cauſſam, *Quint.* 24. 92
perpendere æquitatem alicujus rei commodo populi, 3 *Ver.* 92. 173
perpendiculum. —— ad perpendiculum exigere, 1 *Ver.* 51. 538
perperam. —— ſeu recte, ſeu perperam faciat quis, *Quint.* 8. 40
Perperna, 5 *Ver.* 58. 403
M. Perperna cenſor, 1 *Ver.* 55. 548
perpetua atque æquabilis latio, 3 *Ver.* 47. 93
perrumpere quæſtiones, 1 *Ver.* 5. 421
Perſæ, 5 *Ver.* 65. 412
—— pepercerunt Delo, 1 *Ver.* 18. 453. *ſeq.*
—— bellum toti Græciæ indixerunt, 1 *Ver.* 19. 453
Perſarum reges uxoribus attribuunt urbes, 3 *Ver.* 33. 62
Perſes victus, 1 *Ver.* 21. 460
perſcribere res captas ex urbe hoſtium ad ærarium, *ibid.* 462
perſcribere falſum nomen, *R. C.* 1. 224
perſcriptio, *Roſc. Com.* 2. 229
perſequi aliquem opinione dubia, 2 *Ver.* 42. 649
perſequi aliquem ejus veſtigiis, *ibid.*
perſequi aliquem legibus & judiciali jure, 4 *Ver.* 47. 262
perſequi furta odore ac leviter preſſo veſtigio, 4 *Ver.* 24. 224
perſequi veſtigia alicujus, 3 *Ver.* 17. 34
perſequi dedecus admiſſum ſevere, *Act.* 1 *Ver.* 17. 401
perſequi inimicitias veteres, *Div.* 20. 337
perſequi injuriam, 1 *Ver.* 32. 487
perſequi jus ſuum, *Div.* 9. 311
perſequi rem ſuam, *Quint.* 13. 55
perſequi longius, quam &c. *R. A.* 30. 169
perſeverantiam deeſſe alicui ad, *Act.* 1 *Ver.* 17. 400
perſeverare & tranſigere id, quod ſemel ſuſceptum eſt, *Quint.* 24. 91

perſtringere tantummodo unamquamque rem, *Roſc. Am.* 32. 175
perſtare in ſententia, *Roſc. Com.* 18. 276
perterritus metu, *Cæc.* 1. 469
pertinet ad meum officium illa res, *Roſc. Am.* 13. 139
pertinet ad ſummam exiſtimationem alicujus aliqua res, *Cæc.* 2. 473
pertinet crimen ad plures, 3 *Ver.* 93. 175
pertinent gemitus illi ad tui capitis periculum, 3 *Ver.* 56. 108
pertinet maleficium ad illum, *Roſc. Am.* 36. 181
pertinet oratio ad plures, *R. A.* 33. 177
pertinet ſuſpicio ad illum, *R. A.* 7. 126
pertinet ad nullam utilitatem reip. hæc res, 3 *Ver.* 15. 30
ad rem non pertinet, utrum, &c. an, &c. 2 *Ver.* 69. 689
perturbare omnia ac permiſcere, 1 *Ver.* 15. 445
pervagatum uſque ad ultimas terras, 4 *Ver.* 28. 233
pervaſit ejus belli pars in Italiam, 5 *Ver.* 2. 302
pervaſit noſtrorum hominum libido in omnia orbis terrarũ loca, 3 *Ver.* 89. 168
pervadere quædam calamitas videbatur, 1 *Ver.* 17. 450
pervaſit prætor improbus per omnes partes provinciæ tamquam aliqua calamitoſa tempeſtas & peſtis, 1 *Ver.* 38. 501. *ſeq.*
pervaſit incendium per agros, per fortunas aratorum, per bona, per jura libertatis, 3 *Ver.* 26. 51

3 *Ver.* 86
pervenire i
Roſc. An
pervenire in
pervenire
2 *Ver.* 18.
pervenire f
mas terra
perveniri ac
pervertere
3 *Ver.* 55
pervertere a
perverſo m
pervigilare
pervolare t
ſturnis,
petere aliqu
petere in be
83.
petere aliqu
petere pace
talibus, i
petere certa
petere altiu
petere capu
petitiones,
M. Petilius
petitor ac pi
Petrini, 3
Phalargus C
Phalaridis t
Phalaris, 5
phaleræ, 4
Phaſelis, 4
Philarchus

L. Philippus, *Quint.* 22. 88
L. Philo C. Servilii quæſtor, *Div.* 19. 336
Philodamus, 1 *Ver.* 25. 470
——— Opuntius, 2 *Ver.* 44. 651
Philomelium Phrygiæ, 3 *Ver.* 83. 158
Phimes cognomen Siculum, 3 *Ver.* 40. 79
Phintia urbs, 3 *Ver.* 83. 159
Phormio Terentianus, *Cæc.* 10. 501
Phrygium ferrum, *Roſc. Am.* 32. 174
pictura textilis, 4 *Ver.* 1. 185
picturæ viſendæ ubi eſſent, 4 *Ver.* 60. 285
pietas vultu ſæpe læditur, *R. A.* 13. 140
pignerator, 3 *Ver.* 11. 21
pilum viri habere nullum, *Roſc. Com.* 7. 244. *ſeq.*
Pippa, 5 *Ver.* 31. 356
—— uxor Æſchrionis, 3 *Ver.* 33. 63
pirata communis hoſtis gentium nationumque omnium, 5 *Ver.* 30. 353
pirata nefarius, 1 *Ver.* 59. 558
Piſo, 1 *Ver.* 46. 528
C. Piſo, *Roſc. Com.* 3. 230
——— defenſor Æbutii, *Cæc.* 12. 509
L. Piſo legem de repetundis primus tulit, 3 *Ver.* 84. 161
——— delationem nominis petebat in Gabinium, *Div.* 20. 337
——— Frugi, *Font.* 13. 452
——— filius ejus qui tulit de repetundis, L. Piſonis prætoris pater, in Hiſpania prætor occiſus. 4 *Ver.* 25. 227
——— prætor, 1 *Ver.* 46. 528
M. Piſo Quæſtor L. Scipionis, 1 *Ver.* 14. 445
Placentinus aleator, 5 *Ver.* 13. 322
M. Plætorius, *Font.* 5. 438. & 12. 451
placidum mollemque reddere aliquem, *Cæc.* 10. 501
plagam accipere, 3 *Ver.* 58. 111
planum facere, *Roſc. Am.* 19. 147
planum facere teſtibus & tabulis, *Act.* 1 *Ver.* 14. 394
planities agri æquata, 4 *Ver.* 48. 264
plauſibile, *Div.* 3. 294
plebeji ludi, *Act.* 1 *Ver.* 10. 383
plena ſtupri, plena flagitii, plena dedecoris domus, 4 *Ver.* 38. 248
plenus pudoris, plenus officii, *Font.* 14. 454
plenus vini, ſomni, ſtupri, 2 *Ver.* 45. 652
ploſtris evecta ſigna, 1 *Ver.* 20. 458
plus animi, quam conſilii habere, *Cæc.* 8. 496
plus quam pars virilis poſtulat, 3 *Ver.* 3. 8
pocula diſtincta gemmis clariſſimis, 4 *Ver.* 27. 232
pocula Heraclea, 4 *Ver.* 18. 212
poculis maximis miniſtrari, 3 *Ver.* 44. 88
pœna capitis conſtituta, 4 *Ver.* 39. 249
pœna eadem conſtituta eſt mendaci atque perjuro, *Roſc. Com.* 16. 270
pœna flagitii ex re militari non debet tolli, 5 *Ver.* 50. 390
pœna legibus conſtituta, 2 *Ver.* 56. 670
Pœni ab urbe dejecti, *Cæc.* 30. 573
Pœnorum vectigal ſtipendiarium, 3 *Ver.* 6. 11. *ſeq.*
Poleas legatus, 4 *Ver.* 42. 253
Polemarchus Murgentinus, 3 *Ver.* 23. 44
polliceri operam ſuam alicui ad rem aliquam, *Roſc. Am.* 7. 127
polliceri ultro, 1 *Ver.* 52. 541
polluta & violata ſacra, 5 *Ver.* 72. 426
Polycletus, 4 *Ver.* 3. 188
Pompeja via Meſſanæ, 5 *Ver.* 66. 414
Cn. Pompeji exercitus in Gallia hiemans, *Font.* 3. 436
——— ludi votivi, *Act.* 1 *Ver.* 10. 382
Pompejus humili atque obſcuro loco natus, 5 *Ver.* 70. 421
Cn. Pompejus fuit Albutii Quæſtor, *Div.* 19. 336
——— contendit cum C. Iulio de Albutio accuſando, *ibid.* 337
——— Batiliſcus, 4 *Ver.* 11. 202
——— conſul, 3 *Ver.* 53. 103
——— conſul deſignatus, 3 *Ver.* 18. 35. *ſeq.*
——— dux contra fugitivos in Italia, 5 *Ver.* 2. 302
——— Philo, 4 *Ver.* 22. 219
——— Theodorus, 2 *Ver.* 42. 647
Q. Pompejus homo novus, *Font.* 7. 443
Sex. Pompejus Chlorus, 2 *Ver.* 8. 585
ponderare crimina, rerum ipſarum magnitudine, non brevitate orationis, 1 *Ver.* 16. 449
ponderare ſuo momento rem unamquamque, *Font.* 6. 441
ponderis nihil habet tutoris auctoritas, 1 *Ver.* 55. 549
ponere pedem in fundo, *Cæc.* 11. 506
ponere ſtatuas omnibus in angiportibus, 2 *Ver.* 57. 672
ponere rem totam in medio, 1 *Ver.* 11. 437
ponere ante omnium oculos ſcelus, *Roſc. Am.* 36. 181

C. Popillius ſenator, *Act.* 1 *Ver.* 13. 292
P. Popillius conſul, 4 *Ver.* 50. 267
populariter agere, 1 *Ver.* 58. 556
populata vexataque provincia, 3 *Ver.* 52. 103
populus non poteſt quidquid libet jubere aut vetare, *Cac.* 33. 583. *ſeq.*
populus & ſenatus facit, quod facit is, qui poteſtatem faciendi ab eis habet, 2 *Ver.* 49. 658
Porcia lex, 5 *Ver.* 63. 409
Porcius, *Font.* 5. 438
porrexit fidem ſupplicibus dextera Pompeji, 5 *Ver.* 58. 403
portendi magnum periculorum metum ex oſtentis, 4 *Ver.* 49. 264. *ſeq.*
portentum in ultimas terras exportandum, 1 *Ver.* 15. 447
porticus Metelli, 4 *Ver.* 57. 278
portorium vini, *Font.* 5. 438
portorium vino inſtituere, 5 *Ver.* 5. 438
ſine portorio exportare res, 2 *Ver.* 74. 698
portus, arx, ara ſociorum, 5 *Ver.* 47. 385
portus munitiſſimi, *Act.* 1 *Ver.* 5. 362
portus ſupplicii, *Cac.* 34. 590
portus Syracuſarum in ipſa urbe eſt, 5 *Ver.* 37. 365
poſcere cenam & pocula, 3 *Ver.* 25. 48
poſcere munus ab aliquo, 2 *Ver.* 47. 655
Poſides Matro Solentinus, 2 *Ver.* 42. 647
poſſe quod libet, *Quint.* 31. 107
poſſe apud aliquem & amicitia, & beneficiis, & dignitate, *Roſc. Am.* 1. 117
poſſe aliquid ad perniciem innocentis

pot
poſ
poſ
poſ
poſ
poſ
v
poſ
poſ
poſ
Q.
A.
M.
poſ
Pot
P. P
pote
R
pote
pote
1
pote
5
pote
præ
ne
præ
præ
be

præbere exemplum nequitiæ alicui, 5 *Ver.* 52. 394
præbere licentiam calumniandi alicui, 2 *Ver.* 27. 624
præbere os ſuum tacitum hominibus, 3 *Ver.* 16. 32
præbere redimiculum in collum, in crines, 3 *Ver.* 33. 62
præbere ſpectaculum jucundiſſimum hoſtium vinctorum captorumque omnibus, 5 *Ver.* 26. 347
præcaveri, 1 *Ver.* 34. 490
præcipitem dejici de porticu in forum, 4 *Ver.* 40. 250
præcipitem exturbari ex provincia, 4 *Ver.* 30. 236
præcipitem ejici a ſuis diis penatibus, *Quint.* 26. 97
præcipitem ferri amentia, 5 *Ver.* 46. 382
præcipitatus ex locis ſuperioribus, *Cæc.* 17. 530
præcerpere fructum officii ſui, 4 *Ver.* 37. 246
præcidere, 5 *Ver.* 50. 390
præcidere anchoras, 5 *Ver.* 34. 360
præcidere ſibi licentiam libertatemque vivendi, 3 *Ver.* 1. 6
præcidere alicui ſpem faciendi aliquid, 1 *Ver.* 7. 426
præcipere aliquid patrono ſuo, 3 *Ver.* 67. 127
præcipere & dare negotium, 4 *Ver.* 43. 254
præcepta, inſtituta, diſciplina familiæ, 3 *Ver.* 69. 131
præclare cum aliquo agi, *Act.* 1 *Ver.* 14. 394
præcludere omnem orbem terrarum alicui, 5 *Ver.* 65. 413
præcludere aditus omnes miſericordiæ alicui, 5 *Ver.* 8. 312
præco prædicat decumas frumenti venire, 3 *Ver.* 16. 32
præco in vendendis decimis, *ibid.*
præconius quæſtus, *Quint.* 31. 108
præcurſorem & emiſſarium habere aliquem in omni calumnia, 5 *Ver.* 41. 374
præda opima & præclara, *R. A.* 3. 119
prædam de manibus amittere, 4 *Ver.* 20. 216
prædam quæri alicui, 3 *Ver.* 46. 92
prædari ex aliqua re, 2 *Ver.* 18. 607
prædari in bonis alienis, 2 *Ver.* 19. 608
prædari improbiſſima ratione, 4 *Ver.* 1. 186
præditus auctoritate & ætate, 3 *Ver.* 25. 48
præditus amentia & audacia, 2 *Ver.* 42. 648
præditus ſingulari cupiditate, audacia, ſcelere, *Div.* 2. 291
præditus ſingulari fide, *Roſc. Com.* 1. 223
præditus ſingulari impudentia, 3 *Ver.* 80. 153
præditus parvis opibus ac facultatibus, *Div.* 21. 340
præditus miſeria, 5 *Ver.* 42. 374
præditus ſummo officio ac virtute, 1 *Ver.* 51. 539
præditus omnibus ornamentis, 1 *Ver.* 5. 422
præditus ſummo ſplendore, ingenio, gratia, 3 *Ver.* 80. 154
præditus auctoritate, *Roſc. Am.* 53. 210
prædo frumentarius, 3 *Ver.* 32. 62
prædo juris urbani, *Act.* 1 *Ver.* 2. 355
prædo ſibi facit amicum, 4 *Ver.* 9. 199
prædonum conſuetudo, inſtituendi ſibi aliquos amicos, *ibid.*
prædo nullus tam nefarius, neque pirata tam barbarus, ut, cum integram prædam ſine ſanguine habere poſſet, cruenta ſpolia habere mallet, *Roſc. Am.* 50. 206
præeſſe agro colendo, *Roſc. Am.* 18. 145
præeſſe colendis prædiis, *R. A.* 15. 142
præeſſe negotio, 4 *Ver.* 42. 253
præeſſe quæſtioni, *Act.* 1 *Ver.* 10. 381
præfatio, qua imperatores utebantur, cum aliquem e ſuis aureo annulo donabant, 3 *Ver.* 80. 155
præfatio donationis, *ibid.*
præfecti avari decedere de provincia ab prætoribus juſſi, 3 *Ver.* 58. 111
præfectus navis, 5 *Ver.* 35. 362
præferre avaritiam, *Roſc. Am.* 31. 172
præferri faſces prætoribus, 5 *Ver.* 9. 312
præficere aliquem curatorem, 2 *Ver.* 59. 674
præfinire alicui aliquid, 5 *Ver.* 68. 418
præfinire exiguam diem operi, 3 *Ver.* 7. 15
præjudicare de aliquo, 3 *Ver.* 65. 124
præjudicium de capite alicujus fieri per aliquod judicium, *ibid.*
prælusio, *Div.* 14. 322
præponere leges ac vindices, 5 *Ver.* 47. 385
præripere cauſſam alicui, *Div.* 16. 328

præ-

[præſidii] aliquid eſſe in patronis contra vim, 4 *Ver.* 41. 252
præſidio eſſe ſolitudini contra vim & gratiam, *Quint.* 1. 8
præſidio eſſe alicui, 5 *Ver.* 64. 412
præſidia adverſariorum, *Roſc. Am.* 43. 195
præſidia munita pudoris & pudicitiæ vi & audacia capere, 5 *Ver.* 13. 322
præſidia opponere ad alicujus adventum, 5 *Ver.* 1. 302
præſidium ab aliquo petere, *Div.* 4. 299
præſtare aliquid ſocietati, *Roſc. Com.* 12. 261
præſtare debemus abſtinentes non nos ſolum, ſed etiam noſtros comites, 2 *Ver.* 10. 590
præſtare fidem & diligentiam, *Cæc.* 2. 473
præſtigiæ. —— non per præſtigias, ſed palam per poteſtatem opidum compilare, 4 *Ver.* 24. 224
præſtinguere aciem ingenii alicujus, *Div.* 14. 322
præſtituere diem operi faciundo, 1 *Ver.* 56. 552
præſtituere tempus, *Quint.* 9. 43
præſtituere horas ad arbitrium alicujus, *Quint.* 21. 87
præſto eſſe, *Quint.* 16. 65
præſto eſſe ad nutum alicujus, 1 *Ver.* 31. 483
præſto eſſe alicui advenienti, 5 *Ver.* 61. 407
præter oculos, id eſt ante oculos, 3 *Ver.* 25. 48
præterit me, te, illum, &c. *Cæc.* 33. 586
prætermitte aliquid ...

primus ſui municipii, vicinitatis, aut civitatis genere, nobilitate, pecunia, *Roſc. Am.* 6. 124
primo diluculo, *Roſc. Am.* 7. 127
princeps Romæ, genere, honore, copiis, exiſtimatione, 1 *Ver.* 25. 469
principem ſe præbere ad aliquid, 5 *Ver.* 16. 328
princeps virtute, nobilitate, pecunia, 3 *Ver.* 23. 44. *ſeq.*
princeps omnium flagitiorum & vitiorum, 5 *Ver.* 1. 300
princeps omnium nationum Sicilia ſe ad amicitiam populi Romani applicuit, 2 *Ver.* 1. 567
principia negari non debent, extremis conceſſis, *Cæc.* 15. 523
privare eos luce, propter quos quis lucem adſpexit, *Roſc. Am.* 22. 157
privare communi luce, *Quint.* 23. 90
pro deum hominum fidem, *Roſc. Com.* 17. 272
pro dii immortales, 5 *Ver.* 37. 366
pro eo, ut temporis difficultas tulit, 3 *Ver.* 54. 106
pro hoſpitio, quod ſibi cum eo eſſet, 2 *Ver.* 8. 585
pro dimidia parte decidere, *Roſc. Com.* 11. 259
pro illa tenui infirmaque parte, *Roſc. Am.* 47. 201
pro mortuo tolli illinc, 5 *Ver.* 54. 397
pro nihilo ducere aliquid, 2 *Ver.* 16. 604
pro nihilo putare, *Div.* 7. 307
pro poteſtate emere, *Quint.* 18. 70
pro ſe quiſque quantum dicendo aſſequi poterat, facere cœpit, &c. 4 *Ver.* 62. 287
pro teſtimonio dicere, 4 *Ver.* 9. 197. *ſeq.*
Proagorus, ſummus magiſtratus Catinæ, 4 *Ver.* 23. 221
——— Tyndari, 4 *Ver.* 39. 249
probare cuivis quod quis dicit, *Div.* 6. 302
probare fidem ſuam & religionem populo, 1 *Ver.* 8. 428
probare innocentiam ſuam exiſtimationi hominum, 3 *Ver.* 60. 114
probare ſuum officium ac diligentiam, *Div.* 22. 342
probatur hoc nemini, 1 *Ver.* 8. 425
probationem eſſe alicujus, 1 *Ver.* 55. 548
probatam eſſe omnibus fidem & diligentiam alicujus, 1 *Ver.* 8. 425
probro & crimini eſſe vitam ruſticam, *Roſc. Am.* 17. 144
procedere longe alicui obviam, 2 *Ver.* 27. 623
procellam temporis devitare, *Act.* 1 *Ver.* 3. 356. *ſeq.*
procedere in medium, 2 *Ver.* 77. 703
Proconſulibus in provincias educendi ſunt comites probi, 2 *Ver.* 11. 590
procraſtinare, 4 *Ver.* 45. 259
procraſtinare rem, *Roſc. Am.* 10. 132
procurare negotium alicujus, 3 *Ver.* 64. 121
procuratoris nomine appellatur liberi, *Cæc.* 20. 539. *ſeq.*
prodere cauſſam & utilitatem communem, *Cæc.* 18. 530
prodere ſalutem alicujus, 4 *Ver.* 18. 214
prodere, oppugnare, 3 *Ver.* 3. 7
proditio quam deteſtabilis, 1 *Ver.* 15. 446
proditum memoriæ ac litteris, 3 *Ver.* 34. 66
prodire in publicum, 1 *Ver.* 31. 485
prodire in conventum virorum, 1 *Ver.* 37. 500
proditori nemo ſapiens credendum putat, 1 *Ver.* 15. 446
prodigia, 4 *Ver.* 49. 264
producere ad ſupplicium aliquem, 5 *Ver.* 5. 306
producere condicionibus aliquem, *Quint.* 8. 36
producere teſtes, *Roſc. Com.* 14. 266
producere in judicium aliquem, 5 *Ver.* 43. 377
producere in proſpectum populi aliquem, 1 *Ver.* 47. 529
proferre cauſſam inimicitiarum, *Div.* 17. 330
proferre pecuniam ex arca, *R. C.* 10. 255
proferre in medium crimen, *Act.* 1 *Ver.* 10. 380
proferre judicium, *Cæc.* 4. 480
proferre multos nominatim, *Roſc. Am.* 16. 144
qua digitum proferat non habet, *Cæc.* 25. 555
profeſſio, *Act.* 1 *Ver.* 12. 387
profeſſio agri Leontini eſt ad jugerum xxx millia, 3 *Ver.* 47. 94
proficiſci in provinciam cum poteſtate, aut legatione, 4 *Ver.* 5. 191
profiteri ſe odioſum & inimicum alicui, *Act.* 1 *Ver.* 12. 287

profiteri

profligatiſſimus omnium mortalium ac perditiſſimus, 3 *Ver.* 26. 51
profundere lacrymas, 1 *Ver.* 30. 481
profugere clam e latomiis. 5 *Ver.* 61. 407
profugere domo, 4 *Ver.* 13. 206
profuſis ſumptibus vivere, *Qu.* 30. 106
progredi longius, 5 *Ver.* 68. 418
progredi in eum locum, ut &c. 1 *Ver.* 52. 486
progredi tantum cupiditate, 4 *Ver.* 19. 215
progredi edicto in eum annum, quo alius prætor futurus eſt, 1 *Ver.* 42. 517
aliquid eſt, quo ultra mortem crudelitas progredi poſſit, 5 *Ver.* 45. 381
prohibere aliquem a conatu aliquo, 5 *Ver.* 2. 302
prohiberi cibo & tecto, 3 *Ver.* 24. 47
projecta in altum urbs, 4 *Ver.* 10. 199
projectus ad audendum, 1 *Ver.* 1. 412
proinde quaſi, 3 *Ver.* 87. 165
prolabi timore, *Quint.* 24. 92
promere ex artificio, *Roſc. Com.* 10. 255
promere pecuniam ex ærario alicui, 3 *Ver.* 84. 160
promittere aliquem ſiſti, *Quint.* 7. 36
promittere benigniſſime alicui, 2 *Ver.* 2. 576
promittere vadimonium, *Quint.* 18. 71
promittere vadimonium extra ſuum forum, 3 *Ver.* 15. 29
promptum & propoſitum, *Roſc. Am.* 40. 191
pronunciare quid imperatum ſit, 4 *Ver.* 23. 222
pronunciare de conſilii ſententia, 3 *Ver.* 7. 16

prop
5
prop
5
prop
prop
prop
prop
eſt
tu
prop
prop
&
prop
prop
prop
prop
Fo
prop
1
prop
prori
proc
pron
au
de
proſc
Q
proſc
proſc
proſe
uſ
proſe
qu
proſe

proſpicere jam ante animo, quid futurum ſit, *Quint.* 10. 45
proſpicere jam nunc mente & cogitatione, quid futurum ſit, *Div.* 13. 318
proſpicere inſidias, *Act.* 1 *Ver.* 17. 401
proſpicere annonæ, 3 *Ver.* 64. 122
proſpicere ſaluti ſuæ, 1 *Ver* 61. 562
proſpicere vectigalibus in reliquum tempus, 3 *Ver.* 55. 107
proſternere aliquem, 1 *Ver.* 7. 427
protrahere in convivium aliquem, 4 *Ver.* 10. 201
provehi longius orationem, *Roſc. Com.* 11. 258
providere animo, 2 *Ver.* 14. 602
providere capiti ſuo ac fortunis, 3 *Ver.* 57. 109
providere & conſulere alicui rei, *ibid.*
providere ſapientia ne quid accidat, 1 *Ver.* 33. 489
providere multis rationibus ne alicui nocere poſſit, *Act.* 1 *Ver.* 9. 378. *ſeq.*
provideri poſſe, 1 *Ver.* 41. 514
provincia non tam Quæſtoribus Sicilia fuit, quam Verres, 2 *Ver.* 4. 576
provinciale edictum, 1 *Ver.* 43. 520
provinciam obibant prætores ſumma æſtate, 5 *Ver.* 31. 355
proviſa mihi res tota & præcauta eſt, 4 *Ver.* 42. 253
proxime accedere ad diſciplinam veterem, 2 *Ver.* 3. 572
prudentia C. Aquillii perſpecta in cavendo, non in decipiendo, *Cæc.* 27. 563
Prytaneum, 4 *Ver.* 53. 271
Pſeudothyrum, 2 *Ver.* 20. 611
publicanos ſæpe ſenatus uſura juvit, 2 *Ver* 3. 572
P. Africanus C. Cottam in judicium vocavit, *Div.* 21. 340
P. Annius Aſellus, 1 *Ver.* 41. 509
P. Cœlius, 1 *Ver.* 50. 537
P. Galba, judex, 1 *Ver.* 7. 425
P. Gavio Conſanus municeps, 5 *Ver.* 61. 406
P. Lentulus, princeps ſenatus, *Div.* 21. 339
P. Mucius, L. Calpurnius Cos. 4 *Ver.* 49. 265
P. Popillius, P. Rupilius Cos. 4 *Ver.* 50. 267
P. Rutilius, quamvis damnatus eſt inter viros optimos tamen, atque innocentiſſimos numerandus, *Font.* 13. 453
P. Scapula, *Quint.* 6. 21
P. Scipio, bello Punico tertio Carthaginem cepit, 4 *Ver.* 33. 240
P. Septimius ſenator damnatus, *Act.* 1 *Ver.* 13. 391
P. Servilius Olympum cepit, 1 *Ver.* 21. 461. *ſeq.*
P. Servilius Phaſelin, Cilicum urbem cepit, 4 *Ver.* 10. 199
P. Servilius unus plures prædonum duces cepit, quam omnes antea, 5 *Ver.* 26. 346
P. Tettius, 1 *Ver.* 28. 477
P. Vettius Chilo, 3 *Ver.* 71. 137
Ptolemæus, 2 *Ver.* 31. 630
publicanus petitor ac pignerator, 3 *Ver.* 11. 21
L. Publicius, *Quint.* 6. 28
publicum judicium exercuit Verres in urbana prætura, 1 *Ver.* 60. 569
pudens exitus, 1 *Ver.* 1. 412
pudentiſſimæ lectiſſimæque feminæ, 1 *Ver.* 37. 500
pudicitiæ expugnator, 1 *Ver.* 3. 417
pudor adoleſcentiam ornat, *Roſc. Am.* 51. 208
pudor tardat a laude præſentis, *Cæc.* 27. 562
pudore deterreri, *Act.* 1 *Ver.* 5. 363
puer ſumit exemplum a patre, 3 *Ver.* 68. 131
infantes pueri, *Roſc. Am.* 53. 210
pugnat metus cum cupiditate, 2 *Ver.* 30. 629
pugnare omni ratione, *Div.* 14. 320
pugnare tempore ipſo, *Roſc. Am.* 10. 135
pugnatur hoc ſolum, *Roſc. Am.* 3. 119
pugnatur hoc ab illo, *Roſc. Am.* 41. 192
pulvinus fartus roſa, 5 *Ver.* 11. 316
pulvinus perlucidus Melitenſis, *ibid.*
pungere. —— intellexit quid eum pupugiſſet, *Roſc. Am.* 22. 156
Punicæ litteræ, 4 *Ver.* 46. 261
Punicum bellum tertium, 4 *Ver.* 33. 240
pupilli & pupillæ ſunt certiſſima præda prætoribus, 1 *Ver.* 50. 537
pupillum fraudare, qui in tutelam pervenit, *Roſc. Com.* 6. 241
Pupillus Cornelius hæres ſit, *Cæc.* 19. 537
purgationem eripere, 2 *Ver.* 68. 688
purum a cæde forum ſervatum eſt, 4 *Ver.* 52. 270
putare pro nihilo, *Div.* 7. 307

Q. Qua.

quærere [illegible]
ex indigniſſima morte innocentium, 5 *Ver.* 44. 378
quærere foris, 3 *Ver.* 90. 170
quærere exitum pudentem impudentiæ tuæ, 1 *Ver.* 1. 412
quærere manu, 3 *Ver.* 11. 21
quærere moram ſupplicio, 5 *Ver.* 64. 411
quærere de morte alicujus, *R. A.* 41. 192
quærere de pecuniis repetundis, *Act.* 1 *Ver.* 9. 378
quærere de ſervis in dominos, *Roſc. Am.* 41. 192
quæri de ſervis in dominos iniquum eſt, *ibid.*
quæſitor æquus, *Font.* 6. 441
quæſtiones rerum capitalium, 2 *Ver.* 28. 624
quæſtionis publicæ conſilium, *Cæc.* 10. 502. *ſeq.*
quæſtor prætori aut conſuli liberorum loco eſt more Rom. 1 *Ver.* 15. 447
quæſtoris cum prætore neceſſitudo, *Div.* 13. 321
quæſtor prætorem ſuum ſine vituperatione accuſare non poteſt, *Div.* 18. 335
quæſtor ſine prætore rationem referre poteſt, & ſine quæſtore prætor, 1 *Ver.* 39. 503
quæſtor in provincia habet duos ſcribas, 3 *Ver.* 78. 150
quæſtores nummarii de provincia decedere juſſi a prætoribus, 3 *Ver.* 58. 111
quæſtores in Sicilia vendebant decumas, 3 *Ver.* 7. 15
quæſtura, primus gradus honoris, *Act.* 1 *Ver.* 4. 210

quant
quem
quem
queri
queri
queri
querin
nem
querin
tuiq
quicu
quid a
quid a
quid e
quid e
quid ig
quidq
quiden
quinqu
pecu
quinqu
P. Qui
Q. Arr
Q. Cal
Q. Cat
Q. Cat
Q. Cat
amp
Q. Cat
que
Q. Cor
Q. Fab
Cice
Q. Hor
mod

Q. Maximi ſapientia, 5 *Ver.* 10. 314
Q. Metellus, 3 *Ver.* 90. 169
Q. Minucius Rufus, 4 *Ver.* 31. 237
Q. Rubrius, 3 *Ver.* 80. 154
Q. Scævola, 3 *Ver.* 90. 169
Q. Scævola vulneratus in funere C. Marii opera C. Fimbriæ, *R. A.* 12. 137
Q. Tadius, 1 *Ver.* 50. 537
Quirina tribus, *Quint.* 6. 27
Quiritium jus, 2 *Ver.* 12. 593
quo pertinet? 3 *Ver.* 67. 127
quo confugiam? 5 *Ver.* 47. 384
quo me vertam? 3 *Ver.* 71. 137
quo tibi tantum opus eſt? 2 *Ver.* 74. 698
quod alicui eripuerimus, id alteri tradere non licet, 2 *Ver.* 18. 607
quod in vobis fuit, 4 *Ver.* 11. 202
quod in ſenatu Græco Græce locutus eſſet Cicero, indignum facinus eſſe, dicebat Metellus prætor, 4 *Ver.* 66. 293. *ſeq.*
quorſum recidat reſponſum tuum, non magnopere laboro, *Roſc. Com.* 15. 268
quotidianæ vitæ, *Roſc. Am.* 16. 144

R.

L. RAbirius, 1 *Ver.* 34. 491
L. Rabonius, 1 *Ver.* 50. 538. & 51. 539
L. Racilius, 2 *Ver.* 12. 596
radices palmarum agreſtiũ, 5 *Ver.* 33. 359
rapaces magiſtratus, 3 *Ver.* 41. 80
rapacitas magiſtratuum in provinciis, 5 *Ver.* 48. 386
rapere aliquem in crucem, 5 *Ver.* 65. 412
rapere ad ſupplicium, 1 *Ver.* 3. 417
rapi cupiditate, 1 *Ver.* 25. 471
ratiocinari, *Act.* 1 *Ver.* 7. 370
ratio aſtuta, *Act.* 1 *Ver.* 11. 386
ratio mihi eſt cum illo, *Quint.* 23. 90
ratio non eſt facere illud, *Act.* 1 *Ver.* 9. 376
ratio me in hoc fefellit, 5 *Ver.* 67. 417
ratio tractata ab iis, quos nemo poſſit reprehendere, *Div.* 14. 320
mea ratio eſt, ut faciam illud, tua ut facias illud, *Act.* 1 *Ver.* 11. 385. *ſeq.*
rationis quæſtoriæ exemplum, 1 *Ver.* 14. 443. *ſeq.*
rationem ab altero vitæ nemo debet poſcere, qui neſcit reddere ſuæ, *Div.* 9. 309
in eam rationem loqui, 1 *Ver.* 27. 475
rationem officii mei confido eſſe omnibus iniquiſſimis meis perſolutam, 5 *Ver.* 69. 419
rationem reddere factorum ſuorum, 2 *Ver.* 17. 606
rationem reddere de factis comitum, 2 *Ver.* 11. 591
rationes referre ad ærarium, 1 *Ver.* 30. 483
rationes menſtruas transferre in tabulas, *Roſc. Com.* 3. 231
ratibus conjunctis tranſire, 5 *Ver.* 2. 302
ratum habere quocumque aliquis in ſuas tabulas retulerit, *Roſc. Com.* 1. 225
recedere a verbis, *Cæc.* 13. 514
recedere ab uſitata conſuetudine, *Qu.* 21. 83
recedere ab inſtitutis ſuperiorum prætorum, ab auctoritate ſenatus, ab jure omnium Siculorum, 2 *Ver.* 15. 603
recedere ab lege, 2 *Ver.* 18. 607
recedere a legibus, 3 *Ver.* 7. 16
recedere de medio, *Roſc. Am.* 38. 187
recens e provincia, *Act.* 1 *Ver.* 2. 354
recenti negotio, 1 *Ver.* 24. 469
recidit ſuſpicio in illos, *Roſc. Am.* 29. 166
recidit, quod ille ſibi exegit, in ſocietatem, *Roſc. Com.* 18. 275
reciderunt huc omnia, 5 *Ver.* 63. 409
quorſum recidat reſponſum alicujus, non magnopere laborare, *R. C.* 15. 268
recipere cauſſam alicujus, *R. A.* 1. 115
recipere cauſſam rogatu alicujus, 2 *Ver.* 47. 655
recipere hoſpites, 1 *Ver.* 26. 471
recipere laborem quæſtus: & quæſtum laboris rejicere, *Roſc. Com.* 8. 247. *ſeq.*
recipere mandatum, *Roſc. Am.* 38. 187
recipere nomen abſentis, 4 *Ver.* 19. 214
recipere nomen abſentis inter reos, 2 *Ver.* 38. 643
recipi nomen abſentis non licet, 2 *Ver.* 41. 647
recipere telum corpore, *R. A.* 12. 138
recipere domum aliquem, *R. A.* 10. 134
recipere in domum ſuam aliquem, 1 *Ver.* 26. 471
recipere tecto aliquem, 2 *Ver.* 10. 588
recipere ſe facturum, *Roſc. Am.* 39. 189
receptaculum claſſium, 2 *Ver.* 2. 568
receptaculum prædæ, 5 *Ver.* 23. 341
receptatrix furtorum, 5 *Ver.* 62. 407
recitare ſuum codicem teſtis loco arrogantiæ eſt, *Roſc. Com.* 2. 229

perſolvere pœnas legibus & judicio, 5 *Ver.* 69. 419
perſona lutulenta, impura, inviſa, *Roſc. Com.* 7. 245
perſona mulierũ aſſentatoris, *Cæc.* 5. 485
perſonam imponere. vide, imponere.
perſonat tota vicinitas quotidiano cantu vocum & nervorum & tibiarum, *Roſc. Am.* 46. 201
perſpicere facillime, 3 *Ver.* 97. 181
perſtringere breviter atrocitatem criminis rei magnitudo non ſinit, 4 *Ver.* 47. 263
perſtringere tantummodo unamquamque rem, *Roſc. Am.* 32. 175
perſtare in ſententia, *Roſc. Com.* 18. 276
perterritus metu, *Cæc.* 1. 469
pertinet ad meum officium illa res, *Roſc. Am.* 13. 139
pertinet ad ſummam exiſtimationem alicujus aliqua res, *Cæc.* 2. 473
pertinet crimen ad plures, 3 *Ver.* 93. 175
pertinent gemitus illi ad tui capitis periculum, 3 *Ver.* 56. 108
pertinet maleficium ad illum, *Roſc. Am.* 36. 181
pertinet oratio ad plures, *R. A.* 33. 177
pertinet ſuſpicio ad illum, *R. A.* 7. 126
pertinet ad nullam utilitatem reip. hæc
pervenit ad eum locum reſp. *R. A.* 53. 210
pervenient omnes omnium nationum pecuniæ ad paucos homines, 5 *Ver.* 48. 355
pervenire ad denarios, 3 *Ver.* 83. 158
pervenire ad conſilia aliquorum aperto ſuſpicionis introitu, *Act.* 1 *Ver.* 6. 368
pervenire ad ſuum ocius, *Quint.* 13. 54
pervenire ad ſuum jus faciliore & commodiore actione, 3 *Ver.* 46. 92
pervenire aliquid puri & reliqui ad aliquem, aliquibus rebus detractis, 3 *Ver.* 86. 163
pervenire in altiorem locum ſua virtute, *Roſc. Am.* 30. 169
pervenire in familiaritatẽ, 2 *Ver.* 70. 692
pervenire in maximam invidiam, 2 *Ver.* 11. 607
pervenire famam alicujus facti in ultimas terras, 4 *Ver.* 30. 236
perveniri ad aliquam rationẽ, *Qu.* 19. 74
pervertere vectigalia populi ſuo quæſtu, 3 *Ver.* 55. 107
pervertere aliquem artificio, *Div.* 14. 320
perverſo more, *Roſc. Com.* 18. 276
pervigilare noctem, *Roſc. Am.* 35. 179
pervolare tot millia paſſ. x. horis nocturnis, *Roſc. Am.* 7. 127

ne, *Quint.* 22. 88
.Servilii quæſtor, *Div.* 19. 336
rs, 1 *Ver.* 25. 470
)puntius, 2 *Ver.* 44. 651
am Phrygiæ, 3 *Ver.* 83. 158
gnomen Siculum, 3 *Ver.* 40. 79
os, 3 *Ver.* 83. 159
Terentianus, *Cæc.* 10. 501
ferrum, *Roſc. Am.* 32. 174
tilis, 4 *Ver.* 1. 185
endæ ubi eſſent, 4 *Ver.* 60. 285
a ſæpe læditur, *R. A.* 13. 140
, 3 *Ver.* 11. 21
habere nullum, *Roſc. Com.* 7. 244. *ſeq.*
Ver. 31. 356
r Æſchrionis, 3 *Ver.* 33. 63
mmunis hoſtis gentium na-que omnium, 5 *Ver.* 30. 353
rius, 1 *Ver.* 59. 558
er. 46. 528
Roſc. Com. 3. 230
efenſor Æbutii, *Cæc.* 12. 509
gem de repetundis primus tu-*er.* 84. 161
lelationem nominis petebat ulum, *Div.* 20. 337
rugi, *Font.* 13. 452
ilius ejus qui tulit de repetun-
. Piſonis prætoris pater, in
a prætor occiſus. 4 *Ver.* 25. 227
rætor, 1 *Ver.* 46. 528
uæſtor L. Scipionis, 1 *Ver.* 14. 445
s aleator, 5 *Ver.* 13. 322
ius, *Font.* 5. 438. & 12. 451
mollemque reddere aliquem, 501
cipere, 3 *Ver.* 58. 111
cere, *Roſc. Am.* 19. 147
ncere teſtibus & tabulis, *Act.* 1. 394
gri æquata, 4 *Ver.* 48. 264
, *Div.* 3. 294
li, *Act.* 1 *Ver.* 10. 383
ri, plena flagitii, plena dede-ribus, 4 *Ver.* 38. 248
loris, plenus officii, *Font.* 14. 454
i, ſomni, ſtupri, 2 *Ver.* 45. 652
eſta ſigna, 1 *Ver.* 20. 458
quam conſilii habere, *Cæc.* 8. 496
pars virilis poſtulat, 3 *Ver.* 3. 8

pocula diſtincta gemmis clariſſimis, 4 *Ver.* 27. 232
pocula Heraclea, 4 *Ver.* 18. 212
poculis maximis miniſtrari, 3 *Ver.* 44. 88
pœna capitis conſtituta, 4 *Ver.* 39. 249
pœna eadem conſtituta eſt mendaci atque perjuro, *Roſc. Com.* 16. 270
pœna flagitii ex re militari non debet tolli, 5 *Ver.* 50. 390
pœna legibus conſtituta, 2 *Ver.* 56. 670
Pœni ab urbe dejecti, *Cæc.* 30. 573
Pœnorum vectigal ſtipendiarium, 3 *Ver.* 6. 11. *ſeq.*
Poleas legatus, 4 *Ver.* 42. 253
Polemarchus Murgentinus, 3 *Ver.* 23. 44
polliceri operam ſuam alicui ad rem aliquam, *Roſc. Am.* 7. 127
polliceri ultro, 1 *Ver.* 52. 541
polluta & violata ſacra, 5 *Ver.* 72. 426
Polycletus, 4 *Ver.* 3. 188
Pompeja via Meſſanæ, 5 *Ver.* 66. 414
Cn. Pompeji exercitus in Gallia hiemans, *Font.* 3. 436
——— ludi votivi, *Act.* 1 *Ver.* 10. 382
Pompejus humili atque obſcuro loco natus, 5 *Ver.* 70. 421
Cn. Pompejus fuit Albutii Quæſtor, *Div.* 19. 336
——— contendit cum C. Iulio de Albutio accuſando, *ibid.* 337
——— Baſiliſcus, 4 *Ver.* 11. 202
——— conſul, 3 *Ver.* 53. 103
——— conſul deſignatus, 3 *Ver.* 18. 35. *ſeq.*
——— dux contra fugitivos in Italia, 5 *Ver.* 2. 302
——— Philo, 4 *Ver.* 22. 219
——— Theodorus, 2 *Ver.* 42. 647
Q. Pompejus homo novus, *Font.* 7. 443
Sex. Pompejus Chlorus, 2 *Ver.* 8. 585
ponderare crimina, rerum ipſarum magnitudine, non brevitate orationis, 1 *Ver.* 16. 449
ponderare ſuo momento rem unamquamque, *Font.* 6. 441
ponderis nihil habet tutoris auctoritas, 1 *Ver.* 55. 549
ponere pedem in fundo, *Cæc.* 11. 506
ponere ſtatuas omnibus in angiportibus, 2 *Ver.* 57. 672
ponere rem totam in medio, 1 *Ver.* 11. 437
ponere ante omnium oculos ſcelus, *Roſc. Am.* 36. 181

C. Popillius ſenator, *Act.* 1 *Ver.* 13. 292
P. Popillius conſul, 4 *Ver.* 50. 267
populariter agere, 1 *Ver.* 58. 556
populata vexataque provincia, 3 *Ver.* 52. 103
populus non poteſt quidquid libet jubere aut vetare, *Cæc.* 33. 583. *ſeq.*
populus & ſenatus facit, quod facit is, qui poteſtatem faciendi ab eis habet, 2 *Ver.* 49. 658
Porcia lex, 5 *Ver.* 63. 409
Porcius, *Font.* 5. 438
porrexit fidem ſupplicibus dextera Pompeji, 5 *Ver.* 58. 403
portendi magnum periculorum metum ex oſtentis, 4 *Ver.* 49. 264. *ſeq.*
portentum in ultimas terras exportandum, 1 *Ver.* 15. 447
porticus Metelli, 4 *Ver.* 57. 278
portorium vini, *Font.* 5. 438
portorium vino inſtituere, 5 *Ver.* 5. 438
ſine portorio exportare res, 2 *Ver.* 74. 698
portus, arx, ara ſociorum, 5 *Ver.* 47. 385
portus munitiſſimi, *Act.* 1 *Ver.* 5. 362
portus ſupplicii, *Cæc.* 34. 590
portus Syracuſarum in ipſa urbe eſt, 5 *Ver.* 37. 365
poſcere cenam & pocula, 3 *Ver.* 25. 48
poſcere munus ab aliquo, 2 *Ver.* 47. 655
Poſides Matro Solentinus, 2 *Ver.* 42. 647
poſſe quod libet, *Quint.* 31. 107
poſſe apud aliquem & amicitia, & beneficiis, & dignitate, *Roſc.* *Am.* 1. 117
poſſe aliquid ad perniciem innocentis apud bonos viros, *Roſc.* *Am.* 48. 204
poſſidemus fundum per colonum, qui

poſter
poſtre
poſtric
poſtul
poſtul
poſtul
veri
poſtul
poſtul
poſtul
Q. & C
A. Poſ
M. Poſ
poſtum
Potam
P. Poti
potenti
Roſc.
poteſta
poteſta
1 *Ver*
poteſta
5 *Ver*
poteſta
præ ſe
nem
præ aliq
præ lu
bere
levia d
2 *Ver.*
præbere

[redacted]

præbere exemplum nequitiæ alicui, 5 *Ver.* 52. 394
præbere licentiam calumniandi alicui, 2 *Ver.* 27. 624
præbere os ſuum tacitum hominibus, 3 *Ver.* 16. 32
præbere redimiculum in collum, in crines, 3 *Ver.* 33. 62
præbere ſpectaculum jucundiſſimum hoſtium vinctorum captorumque omnibus, 5 *Ver.* 26. 347
præcaveri, 1 *Ver.* 34. 490
præcipitem dejici de porticu in forum, 4 *Ver.* 40. 250
præcipitem exturbari ex provincia, 4 *Ver.* 30. 236
præcipitem ejici a ſuis diis penatibus, *Quint.* 26. 97
præcipitem ferri amentia, 5 *Ver.* 46. 382
præcipitatus ex locis ſuperioribus, *Cæc.* 17. 530
præcerpere fructum officii ſui, 4 *Ver.* 37. 246
præcidere, 5 *Ver.* 50. 390
præcidere anchoras, 5 *Ver.* 34. 360
præcidere ſibi licentiam libertatemque vivendi, 3 *Ver.* 1. 6
præcidere alicui ſpem faciendi aliquid, 1 *Ver.* 7. 426
præcipere aliquid patrono ſuo, 3 *Ver.* 67. 127
præcipere & dare negotium, 4 *Ver.* 43. 254
præcepta, inſtituta, diſciplina familiæ, 3 *Ver.* 69. 131
præclare cum aliquo agi, *Act.* 1 *Ver.* 14. 394
præcludere omnem orbem terrarum alicui, 5 *Ver.* 65. 413
præcludere aditus omnes miſericordiæ alicui, 5 *Ver.* 8. 312
præco prædicat decumas frumenti venire, 3 *Ver.* 16. 32
præco in vendendis decimis, *ibid.*
præconius quæſtus, *Quint.* 31. 108
præcurſorem & emiſſarium habere aliquem in omni calumnia, 5 *Ver.* 41. 374
præda opima & præclara, *R. A.* 3. 119
prædam de manibus amittere, 4 *Ver.* 20. 216
prædam quæri alicui, 3 *Ver.* 46. 92
prædari ex aliqua re, 2 *Ver.* 18. 607
prædari in bonis alienis, 2 *Ver.* 19. 608
prædari improbiſſima ratione, 4 *Ver.* 1. 186
præditus auctoritate & ætate, 3 *Ver.* 25. 48
præditus amentia & audacia, 2 *Ver.* 42. 648
præditus ſingulari cupiditate, audacia, ſcelere, *Div.* 2. 291
præditus ſingulari fide, *Roſc. Com.* 1. 223
præditus ſingulari impudentia, 3 *Ver.* 80. 153
præditus parvis opibus ac facultatibus, *Div.* 21. 340
præditus miſeria, 5 *Ver.* 42. 374
præditus ſummo officio ac virtute, 1 *Ver.* 51. 539
præditus omnibus ornamentis, 1 *Ver.* 5. 422
præditus ſummo ſplendore, ingenio, gratia, 3 *Ver.* 80. 154
præditus auctoritate, *Roſc. Am.* 53. 210
prædo frumentarius, 3 *Ver.* 32. 62
prædo juris urbani, *Act.* 1 *Ver.* 2. 355
prædo ſibi facit amicum, 4 *Ver.* 9. 199
prædonum conſuetudo, inſtituendi ſibi aliquos amicos, *ibid.*
prædo nullus tam nefarius, neque pirata tam barbarus, ut, cum integram prædam ſine ſanguine habere poſſet, cruenta ſpolia habere mallet, *Roſc. Am.* 50. 206
præeſſe agro colendo, *Roſc. Am.* 18. 145
præeſſe colendis prædiis, *R. A.* 15. 142
præeſſe negotio, 4 *Ver.* 42. 253
præeſſe quæſtioni, *Act.* 1 *Ver.* 10. 381
præfatio, qua imperatores utebantur, cum aliquem e ſuis aureo annulo donabant, 3 *Ver.* 80. 155
præfatio donationis, *ibid.*
præfecti avari decedere de provincia ab prætoribus juſſi, 3 *Ver.* 58. 111
præfectus navis, 5 *Ver.* 35. 362
præferre avaritiam, *Roſc. Am.* 31. 172
præferri faſces prætoribus, 5 *Ver.* 9. 312
præficere aliquem curatorem, 2 *Ver.* 59. 674
præfinire alicui aliquid, 5 *Ver.* 68. 418
præfinire exiguam diem operi, 3 *Ver.* 7. 15
præjudicare de aliquo, 3 *Ver.* 65. 124
præjudicium de capite alicujus fieri per aliquod judicium, *ibid.*
prælutio, *Div.* 14. 322
præponere leges ac vindices, 5 *Ver.* 47. 385
præripere cauſſam alicui, *Div.* 16. 328

præ-

præſidii aliquid eſſe in patronis contra vim, 4 *Ver.* 41. 252
præſidio eſſe ſolitudini contra vim & gratiam, *Quint.* 1. 8
præſidio eſſe alicui, 5 *Ver.* 64. 412
præſidia adverſariorum, *Roſc. Am.* 43. 195
præſidia munita pudoris & pudicitiæ vi & audacia capere, 5 *Ver.* 13. 322
præſidia opponere ad alicujus adventum, 5 *Ver.* 1. 302
præſidium ab aliquo petere, *Div.* 4. 299
præſtare aliquid ſocietati, *Roſc. Com.* 12. 261
præſtare debemus abſtinentes non nos ſolum, ſed etiam noſtros comites, 2 *Ver.* 10. 590
præſtare fidem & diligentiam, *Cæc.* 2. 473
præſtigiæ. —— non per præſtigias, ſed palam per poteſtatem opidum compilare, 4 *Ver.* 24. 224
præſtinguere aciem ingenii alicujus, *Div.* 14. 322
præſtituere diem operi faciundo, 1 *Ver.* 56. 552
præſtituere tempus, *Quint.* 9. 43
præſtituere horas ad arbitrium alicujus, *Quint.* 21. 87
præſto eſſe, *Quint.* 16. 65
præſto eſſe ad nutum alicujus, 1 *Ver.* 31. 483
præſto eſſe alicui advenienti, 5 *Ver.* 61. 407
præter oculos, id eſt ante oculos, 3 *Ver.* 25. 48
præterit me, te, illum, &c. *Cæc.* 33. 586

primus ſui municipii, vicinitatis, aut civitatis genere, nobilitate, pecunia, *Roſc. Am.* 6. 124
primo diluculo, *Roſc. Am.* 7. 127
princeps Romæ, genere, honore, copiis, exiſtimatione, 1 *Ver.* 25. 469
principem ſe præbere ad aliquid, 5 *Ver.* 16. 328
princeps virtute, nobilitate, pecunia, 3 *Ver.* 23. 44. *ſeq.*
princeps omnium flagitiorum & vitiorum, 5 *Ver.* 1. 300
princeps omnium nationum Sicilia ſe ad amicitiam populi Romani applicuit, 2 *Ver.* 1. 567
principia negari non debent, extremis conceſſis, *Cæc.* 15. 523
privare eos luce, propter quos quis lucem adſpexit, *Roſc. Am.* 22. 157
privare communi luce, *Quint.* 23. 90
pro deum hominum fidem, *Roſc. Com.* 17. 272
pro dii immortales, 5 *Ver.* 37. 366
pro eo, ut temporis difficultas tulit, 3 *Ver.* 54. 106
pro hoſpitio, quod ſibi cum eo eſſet, 2 *Ver.* 8. 585
pro dimidia parte decidere, *Roſc. Com.* 11. 259
pro illa tenui infirmaque parte, *Roſc. Am.* 47. 201
pro mortuo tolli illinc, 5 *Ver.* 54. 397
pro nihilo ducere aliquid, 2 *Ver.* 16. 604
pro nihilo putare, *Div.* 7. 307
pro poteſtate emere, *Quint.* 18. 70
pro ſe quiſque quantum dicendo aſſequi poterat, facere cœpit, &c. 4 *Ver.* 62. 287
pro teſtimonio dicere, 4 *Ver.* 9. 197. *ſeq.*
Proagorus, ſummus magiſtratus Catinæ, 4 *Ver.* 23. 221
——— Tyndari, 4 *Ver.* 39. 249
probare cuivis quod quis dicit, *Div.* 6. 302
probare fidem ſuam & religionem populo, 1 *Ver.* 8. 428
probare innocentiam ſuam exiſtimationi hominum, 3 *Ver.* 60. 114
probare ſuum officium ac diligentiam, *Div.* 22. 342
probatur hoc nemini, 1 *Ver.* 8. 425
probationem eſſe alicujus, 1 *Ver.* 55. 548
probatam eſſe omnibus fidem & diligentiam alicujus, 1 *Ver.* 8. 425
probro & crimini eſſe vitam ruſticam, *Roſc. Am.* 17. 144
procedere longe alicui obviam, 2 *Ver.* 27. 623
procellam temporis devitare, *Act.* 1 *Ver.* 3. 356. *ſeq.*
procedere in medium, 2 *Ver.* 77. 703
Proconſulibus in provincias educendi ſunt comites probi, 2 *Ver.* 11. 590
procraſtinare, 4 *Ver.* 45. 259
procraſtinare rem, *Roſc. Am.* 10. 132
procurare negotium alicujus, 3 *Ver.* 64. 121
procuratoris nomine appellantur liberi, *Cæc.* 20. 539. *ſeq.*
prodere cauſſam & utilitatem communem, *Cæc.* 18. 530
prodere ſalutem alicujus, 4 *Ver.* 18. 214
prodere, oppugnare, 3 *Ver.* 3. 7
proditio quam deteſtabilis, 1 *Ver.* 15. 446
proditum memoriæ ac litteris, 3 *Ver.* 34. 66
prodire in publicum, 1 *Ver.* 31. 485
prodire in conventum virorum, 1 *Ver.* 37. 500
proditori nemo ſapiens credendum putat, 1 *Ver.* 15. 446
prodigia, 4 *Ver.* 49. 264
producere ad ſupplicium aliquem, 5 *Ver.* 5. 306
producere condicionibus aliquem, *Quint.* 8. 36
producere teſtes, *Roſc. Com.* 14. 266
producere in judicium aliquem, 5 *Ver.* 43. 377
producere in proſpectum populi aliquem, 1 *Ver.* 47. 529
proferre cauſſam inimicitiarum, *Div.* 17. 330
proferre pecuniam ex arca, *R. C.* 10. 255
proferre in medium crimen, *Act.* 1 *Ver.* 10. 380
proferre judicium, *Cæc.* 4. 480
proferre multos nominatim, *Roſc. Am.* 16. 144
qua digitum proferat non habet, *Cæc.* 25. 555
profeſſio, *Act.* 1 *Ver.* 12. 387
profeſſio agri Leontini eſt ad jugerum xxx millia, 3 *Ver.* 47. 94
proficiſci in provinciam cum poteſtate, aut legatione, 4 *Ver.* 5. 191
profiteri ſe odioſum & inimicum alicui, *Act.* 1 *Ver.* 12. 387

profiteri

profliga[illegible]
perdita, *Roſc. Am.* 3. 140
profligatiſſimus omnium mortalium ac perditiſſimus, 3 *Ver.* 26. 51
profundere lacrymas, 1 *Ver.* 30. 481
profugere clam e latomiis. 5 *Ver.* 61 407
profugere domo, 4 *Ver.* 13. 206
profuſis ſumptibus vivere, *Qu.* 30. 106
progredi longius, 5 *Ver.* 68. 418
progredi in eum locum, ut &c. 1 *Ver.* 32. 486
progredi tantum cupiditate, 4 *Ver.* 19. 215
progredi edicto in eum annum, quo alius prætor futurus eſt, 1 *Ver.* 42. 517
aliquid eſt, quo ultra mortem crudelitas progredi poſſit, 5 *Ver.* 45. 381
prohibere aliquem a conatu aliquo, 5 *Ver.* 2. 302
prohiberi cibo & tecto, 3 *Ver.* 24. 47
projecta in altum urbs, 4 *Ver.* 10. 199
projectus ad audendum, 1 *Ver.* 1. 412
proinde quaſi, 3 *Ver.* 87. 265
prolabi timore, *Quint.* 24. 92
promere ex artificio, *Roſc. Com.* 10. 255
promere pecuniam ex ærario alicui, 3 *Ver.* 84. 160
promittere aliquem ſiſti, *Quint.* 7. 36
promittere benigniſſime alicui, 2 *Ver.* 2. 576
promittere vadimonium, *Quint.* 18. 71
promittere vadimonium extra ſuum forum, 3 *Ver.* 15. 29
promptum & propoſitum, *Roſc. Am.* 40. 191
pronunciare quid imperatum ſit, 4 *Ver.* 23. 222
pronunciare de conſilii ſententia,

propo
propo
5 *V*
propo
5 *V*
propo
propo
propi
propi
eſt
tur
prop
prop
& (
prop
prop
prop
prop
Fo
prop
1 I
prop
pror
pror
pror
a
d
prof
Q
prof
pro
pro
u
pro
c

proſpicere jam ante animo, quid futurum ſit, *Quint.* 10. 45
proſpicere jam nunc mente & cogitatione, quid futurum ſit, *Div.* 13. 318
proſpicere inſidias, *Act.* 1 *Ver.* 17. 401
proſpicere annonæ, 3 *Ver.* 64. 122
proſpicere ſaluti ſuæ, 1 *Ver* 61. 562
proſpicere vectigalibus in reliquum tempus, 3 *Ver.* 55. 107
proſternere aliquem, 1 *Ver.* 7. 427
protrahere in convivium aliquem, 4 *Ver.* 10. 201
provehi longius orationem, *Roſc. Com.* 11. 258
providere animo, 2 *Ver.* 14. 602
providere capiti ſuo ac fortunis, 3 *Ver.* 57. 109
providere & conſulere alicui rei, *ibid.*
providere ſapientia ne quid accidat, 1 *Ver.* 33. 489
providere multis rationibus ne alicui noceri poſſit, *Act.* 1 *Ver.* 9. 378. *ſeq.*
provideri poſſe, 1 *Ver.* 41. 514
provincia non tam Quæſtoribus Sicilia fuit, quam Verres, 2 *Ver.* 4. 576
provinciale edictum, 1 *Ver.* 43. 520
provinciam obibant prætores ſumma æſtate, 5 *Ver.* 31. 355
proviſa mihi res tota & præcauta eſt, 4 *Ver.* 42. 253
proxime accedere ad diſciplinam veterem, 2 *Ver.* 3. 572
prudentia C. Aquillii perſpecta in cavendo, non in decipiendo, *Cæc.* 27. 563
Prytaneum, 4 *Ver.* 53. 271
Pſeudothyrum, 2 *Ver.* 20. 611
publicanos ſæpe ſenatus uſura juvit, 2 *Ver* 3. 572
P. Africanus C. Cottam in judicium vocavit, *Div.* 21. 340
P. Annius Aſellus, 1 *Ver.* 41. 509
P. Cœlius, 1 *Ver.* 50. 537
P. Galba, judex, 1 *Ver.* 7. 425
P. Gavio Conſanus municeps, 5 *Ver.* 61. 406
P. Lentulus, princeps ſenatus, *Div.* 21. 339
P. Mucius, L. Calpurnius Cos. 4 *Ver.* 49. 265
P. Popillius, P. Rupilius Cos. 4 *Ver.* 50. 267
P. Rutilius, quamvis damnatus eſt inter viros optimos tamen, atque innocentiſſimos numerandus, *Font.* 13. 453
P. Scapula, *Quint.* 6. 21
P. Scipio, bello Punico tertio Carthaginem cepit, 4 *Ver.* 33. 240
P. Septimius ſenator damnatus, *Act.* 1 *Ver.* 13. 391
P. Servilius Olympum cepit, 1 *Ver.* 21. 461. *ſeq.*
P. Servilius Phaſelin, Cilicum urbem cepit, 4 *Ver.* 10. 199
P. Servilius unus plures prædonum duces cepit, quam omnes antea, 5 *Ver.* 26. 346
P. Tettius, 1 *Ver.* 28. 477
P. Vettius Chilo, 3 *Ver.* 71. 137
Ptolemæus, 2 *Ver.* 31. 630
publicanus petitor ac pignerator, 3 *Ver.* 11. 21
L. Publicius, *Quint.* 6. 28
publicum judicium exercuit Verres in urbana prætura, 1 *Ver.* 60. 569
pudens exitus, 1 *Ver.* 1. 412
pudentiſſimæ lectiſſimæque feminæ, 1 *Ver.* 37. 500
pudicitiæ expugnator, 1 *Ver.* 3. 417
pudor adoleſcentiam ornat, *Roſc. Am.* 51. 208
pudor tardat a laude præſentis, *Cæc.* 27. 562
pudore deterreri, *Act.* 1 *Ver.* 5. 363
puer ſumit exemplum a patre, 3 *Ver.* 68. 131
infantes pueri, *Roſc. Am.* 53. 210
pugnat metus cum cupiditate, 2 *Ver.* 30. 629
pugnare omni ratione, *Div.* 14. 320
pugnare tempore ipſo, *Roſc. Am.* 10. 135
pugnatur hoc ſolum, *Roſc. Am.* 3. 119
pugnatur hoc ab illo, *Roſc. Am.* 41. 192
pulvinus fartus roſa, 5 *Ver.* 11. 316
pulvinus perlucidus Melitenſis, *ibid.*
pungere. —— intellexit quid eum pupugiſſet, *Roſc. Am.* 22. 156
Punicæ litteræ, 4 *Ver.* 46. 261
Punicum bellum tertium, 4 *Ver.* 33. 240
pupilli & pupillæ ſunt certiſſima præda prætoribus, 1 *Ver.* 50. 537
pupillum fraudare, qui in tutelam pervenit, *Roſc. Com.* 6. 241
Pupillus Cornelius hæres ſit, *Cæc.* 19. 537
purgationem eripere, 2 *Ver.* 68. 688
purum a cæde forum ſervatum eſt, 4 *Ver.* 52. 270
putare pro nihilo, *Div.* 7. 307

Q. Qua.

67.
quærere defenſionem ſuorum furtorum ex indigniſſima morte innocentium, 5 *Ver.* 44. 378
quærere foris, 3 *Ver.* 90. 170
quærere exitum pudentem impudentiæ tuæ, 1 *Ver.* 1. 412
quærere manu, 3 *Ver.* 11. 21
quærere moram ſupplicio, 5 *Ver.* 64. 411
quærere de morte alicujus, *R. A.* 41. 192
quærere de pecuniis repetundis, *Act.* 1 *Ver.* 9. 378
quærere de ſervis in dominos, *Roſc. Am.* 41. 192
quæri de ſervis in dominos iniquum eſt, *ibid.*
quæſitor æquus, *Font.* 6. 441
quæſtiones rerum capitalium, 2 *Ver.* 28. 624
quæſtionis publicæ conſilium, *Cæc.* 10. 502. *ſeq.*
quæſtor prætori aut conſuli liberorum loco eſt more Rom. 1 *Ver.* 15. 447
quæſtoris cum prætore neceſſitudo, *Div.* 13. 321
quæſtor prætorem ſuum ſine vituperatione accuſare non poteſt, *Div.* 18. 335
quæſtor ſine prætore rationem referre poteſt, & ſine quæſtore prætor, 1 *Ver.* 39. 503
quæſtor in provincia habet duos ſcribas, 3 *Ver.* 78 150
quæſtores nummarii de provincia decedere juſſi a prætoribus, 3 *Ver.* 58. 111
quæſtores in Sicilia vendebant decumas, 3 *Ver.* 7. 15

quantur
queni a
quemad
queri n
queri in
queri d
querim
nem
querim
tuſq
quicun
quid a
quid a
quid e
quid e
qnid i
quidq
quide
quinq
pec
quinc
P. Qu
Q. A
Q. C
Q. C
Q. C
Q. C
an
Q. C
q
Q. C
Q. F
C
Q. H
m

Q. Maximi ſapientia, 5 *Ver.* 10. 314
Q. Metellus, 3 *Ver.* 90. 169
Q. Minucius Rufus, 4 *Ver.* 31. 237
Q. Rubrius, 3 *Ver.* 80. 154
Q. Scævola, 3 *Ver.* 99. 169
Q. Scævola vulneratus in funere C. Marii opera C. Fimbriæ, *R. A.* 12. 137
Q. Tadius, 1 *Ver.* 50. 537
Quirina tribus, *Quint.* 6. 27
Quiritium jus, 2 *Ver.* 12. 593
quo pertinet? 3 *Ver.* 67. 127
quo confugiam? 5 *Ver.* 47. 384
quo me vertam? 3 *Ver.* 71. 137
quo tibi tantum opus eſt? 2 *Ver.* 74. 698
quod alicui eripuerimus, id alteri tradere non licet, 2 *Ver.* 18. 607
quod in vobis fuit, 4 *Ver.* 11. 202
quod in ſenatu Græco Græce locutus eſſet Cicero, indignum facinus eſſe, dicebat Metellus prætor, 4 *Ver.* 66. 293. *ſeq.*
quorſum recidat reſponſum tuum, non magnopere laboro, *Roſc. Com.* 15. 268
quotidianæ vitæ, *Roſc. Am.* 16. 144

R.

L. RAbirius, 1 *Ver.* 34. 491
L. Rabonius, 1 *Ver.* 50. 538. & 51. 539
L. Racilius, 2 *Ver.* 12. 596
radices palmarum agreſtiũ, 5 *Ver.* 33. 359
rapaces magiſtratus, 3 *Ver.* 41. 80
rapacitas magiſtratuum in provinciis, 5 *Ver.* 48. 386
rapere aliquem in crucem, 5 *Ver.* 65. 412
rapere ad ſupplicium, 1 *Ver.* 3. 417
rapi cupiditate, 1 *Ver.* 25. 471
ratiocinari, *Act.* 1 *Ver.* 7. 370
ratio aſtuta, *Act.* 1 *Ver.* 11. 386
ratio mihi eſt cum illo, *Quint.* 23. 90
ratio non eſt facere illud, *Act.* 1 *Ver.* 9. 376
ratio me in hoc fefellit, 5 *Ver.* 67. 417
ratio tractata ab iis, quos nemo poſſit reprehendere, *Div.* 14. 320
mea ratio eſt, ut faciam illud, tua ut facias illud, *Act.* 1 *Ver.* 11. 385. *ſeq.*
rationis quæſtoriæ exemplum, 1 *Ver.* 14. 443. *ſeq.*
rationem ab altero vitæ nemo debet poſcere, qui neſcit reddere ſuæ, *Div.* 9. 309
in eam rationem loqui, 1 *Ver.* 27. 475
rationem officii mei confido eſſe omnibus iniquiſſimis meis perſolutam, 5 *Ver.* 69. 419
rationem reddere factorum ſuorum, 2 *Ver.* 17. 606
rationem reddere de factis comitum, 2 *Ver.* 11. 591
rationes referre ad ærarium, 1 *Ver.* 30. 483
rationes menſtruas transferre in tabulas, *Roſc. Com.* 3. 231
ratibus conjunctis tranſire, 5 *Ver.* 2. 302
ratum habere quocumque aliquis in ſuas tabulas retulerit, *Roſc. Com.* 1. 225
recedere a verbis, *Cæc.* 13. 514
recedere ab uſitata conſuetudine, *Qu.* 21. 83
recedere ab inſtitutis ſuperiorum prætorum, ab auctoritate ſenatus, ab jure omnium Siculorum, 2 *Ver.* 15. 603
recedere ab lege, 2 *Ver.* 18. 607
recedere a legibus, 3 *Ver.* 7. 16
recedere de medio, *Roſc. Am.* 38. 187
recens e provincia, *Act.* 1 *Ver.* 2. 354
recenti negotio, 1 *Ver.* 24. 469
recidit ſuſpicio in illos, *Roſc. Am.* 29. 166
recidit, quod ille ſibi exegit, in ſocietatem, *Roſc. Com.* 18. 275
reciderunt huc omnia, 5 *Ver.* 63. 409
quorſum recidat reſponſum alicujus, non magnopere laborare, *R. C.* 15. 268
recipere cauſſam alicujus, *R. A.* 1. 115
recipere cauſſam rogatu alicujus, 2 *Ver.* 47. 655
recipere hoſpites, 1 *Ver.* 26. 471
recipere laborem quæſtus: & quæſtum laboris rejicere, *Roſc. Com.* 8. 247. *ſeq.*
recipere mandatum, *Roſc. Am.* 38. 187
recipere nomen abſentis, 4 *Ver.* 19. 214
recipere nomen abſentis inter reos, 2 *Ver.* 38. 643
recipi nomen abſentis non licet, 2 *Ver.* 41. 647
recipere telum corpore, *R. A.* 12. 138
recipere domum aliquem, *R. A.* 10. 134
recipere in domum ſuam aliquem, 1 *Ver.* 26. 471
recipere tecto aliquem, 2 *Ver.* 10. 588
recipere ſe facturum, *Roſc. Am.* 39. 189
receptaculum claſſium, 2 *Ver.* 2. 568
receptaculum prædæ, 5 *Ver.* 23. 341
receptatrix furtorum, 5 *Ver.* 62. 407
recitare ſuum codicem teſtis loco arrogantiæ eſt, *Roſc. Com.* 2. 229

recreari vix poſſe per multos annos, *Act.* 1 *Ver.* 4. 361
recreatus. — iſto bello non recreatus neque reſtitutus, ſed ſubactus atque oppreſſus populus eſt, *R. A.* 47. 202
recte collocata ædilitas, 5 *Ver.* 14. 326
recte facere, 3 *Ver.* 25. 47
recte & ordine judicare, *R. A.* 47. 203
recuperare aliquid de bonis ſuis, 5 *Ver.* 49. 387
recuperare aliquem captum, qui effugerat, 5 *Ver.* 30. 355
recuperare jus ſuum, 5 *Ver.* 67. 417
recuperatores rejicere, 3 *Ver.* 11. 22
recuperatorium judicium, 3 *Ver.* 12. 23
recuſare, *Quint.* 19. 76
recuſare id, quod imperatur, 2 *Ver.* 2. 570
recuſare de transferendis judiciis, 1 *Ver.* 2. 416
reddere vitam ferro, 5 *Ver.* 34. 361
redemptio judicii facta grandi pecunia, *Act.* 1 *Ver.* 6. 364
redemptor decumarum, 3 *Ver.* 30. 55
redimere aliquem a piratis, 3 *Ver.* 37. 73
redimere jus fœderis pretio, 5 *Ver.* 20. 335
redimere lites ſuas, *Roſc. Com.* 12. 261
redimere metum virgarum pretio, 5 *Ver.* 44. 379
redimere poteſtatem ſepeliendi pretio, 5 *Ver.* 45. 381
redimere pericula ſua quæſtu aliquo aut pecunia, 3 *Ver.* 19. 40
redimere rem manifeſtam & confeſſam

rum,
referre
Roſc.
referre e
referre fa
referre ſt
referre
Roſc.
referre in
referre n
referre n
referre o
Quint
referre p
referre r
referre r
blicas
referre ſ
cujus
referre
Roſc.
referre a
referre
tis,
5 *Ver.*
referri
Q. M
referre,
loquu
referta n
refertum
reficere

rejicere aliquem ad leges, 2 *Ver.* 37. 641
rejicere aliquem & aſpernari, *Roſc. Am.* 53. 210
rejicere aliquid in aliud dicendi tempus, 3 *Ver.* 24. 46
rejicere judices, 1 *Ver.* 2. 414
rejicere onus, 1 *Ver.* 8. 428
rejicere recuperatores, 3 *Ver.* 13. 26
rejicere rem in illud tempus, 1 *Ver.* 11. 438
rejicere Romam, 3 *Ver.* 60. 115
relaxandi animi cauſſa, *R. A.* 46. 200
relegare filium in prædia ruſtica, *Roſc. Am.* 15. 142
relegatio atque amandatio, *ibid.* 143
religio civium Romanorum in teſtimonio dicendi, *Font.* 9. 445
religione moventur omnes, 2 *Ver.* 71. 693
religionem injicere. vide, injicere.
religionem objicere alicui, *Div.* 17. 331
religione obſtringi, 4 *Ver.* 51. 261
relinquere aliquid in aliorum ſpe malle, quã in oratione ſua ponere, *Div.* 8. 309
relinquere actionem integram aliis, *Roſc. Com.* 12. 262
relinquere exemplum atque auctoritatem poſterioribus, 3 *Ver.* 16. 33
relinquere locum defenſionis, 2 *Ver.* 78. 704
relinquere liberos in egeſtate, 1 *Ver.* 30. 482
relinquere memoriam jucundam, diuturnamque alicujus rei, *Div.* 1. 286. *ſeq.*
relinquere monumentum æternum audaciæ ſuæ in ſermone hominum, 1 *Ver.* 49. 536
relinquere petitionem integram alicui, *Roſc. Com.* 17. 272
relinquere & negligere, 5 *Ver.* 48. 386
reliquias vitæ lacerare & diſtrahere, *Quint.* 15. 64
reliqua facta eſſe H-S. ſexcenta millia, 1 *Ver.* 14. 444
reliquam facere alicui ſpem, 3 *Ver.* 19. 37
ne illud quidem reliqui ſibi facere, 1 *Ver.* 1. 412
remedium ægrotæ ac prope deſperatæ provinciæ, *Div.* 21. 341
remedium quærere injuriæ morte & ſuſpendio, 3 *Ver.* 56. 108
remittere aliquid & concedere, 5 *Ver.* 21. 337
remitto tibi hoc totum, 5 *Ver.* 5. 306
remittere aliquid de ſummo ſupplicio, 5 *Ver.* 65. 413
remittere curam animi, 4 *Ver.* 61. 286
remittere horam aliquam de ſuis legitimis horis, 1 *Ver.* 9. 430. *ſeq.*
remittere infinitam largitionem alicui, *Roſc. Com.* 4. 235
remittere munus leve atque commune, 5 *Ver.* 21. 336
remittere tempus alicui, 1 *Ver.* 11. 437
remittere de ſumma, 3 *Ver.* 35. 69
remittendum aliquid eſt, ne omnia contendamus, 2 *Ver.* 21. 612
Remmia lex, *Roſc. Am.* 19. 148
removere armarium, 5 *Ver.* 31. 357
removere clam de alieno multa, *ibid.*
removere aliquem ab oculis omnium, 5 *Ver.* 52. 393
removere ſceleris ſuſpicionem ab ſeſe, 4 *Ver.* 45. 259
removere de medio litteras, fidem ſuam & religionem removere non poſſe, 2 *Ver.* 71. 693
remotus a cupiditate, 1 *Ver.* 41. 513
remotiſſimus a foro, judiciis, controverſiis, 3 *Ver.* 32. 60
remotiſſ. ab omni non modo facinore, verum etiam minimi errati ſuſpicione, 4 *Ver.* 19. 214
renovare inſtitutum, *Div.* 21. 339
renovare rem aliquam commemorando, *Quint.* 21. 86
renovare ſcelus ſuum priſtinum, *Act.* 1 *Ver.* 4. 360
renuncio tibi te eſſe abſolutum, *Act.* 1 *Ver.* 7. 370
renunciare alicui rem geſtam, 1 *Ver.* 34. 492
renunciari prætor, 5 *Ver.* 15. 326
renunciari ſacerdos, 2 *Ver.* 51. 661
renunciari unam ſortem, *ibid.*
renuntiare hoſpitiũ alicui, 2 *Ver.* 36. 639
repagula convellere, 4 *Ver.* 43. 258
repagula juris & pudoris perfringere, 5 *Ver.* 15. 327
repente excidit oratio alicui, *Qu.* 11. 50
repentino mori, *Quint.* 4. 19
reperire cauſſam, 2 *Ver.* 8. 583
reperire viam, 3 *Ver.* 46. 92
repetund. vide, judicium.
repetere pecunias ereptas civili actione & privato jure, *Div.* 5. 306
repetere memoriam religionis, 4 *Ver.* 47. 263
repetere pœnas ab aliquo vi, 5 *Ver.* 63. 410

reprimere conatus alicujus,
reprimere conatum rogandi alicui, 5 *Ver.* 23. 341
reprimi metu, 5 *Ver.* 22. 340
repromittere, *Roſc. Com.* 13. 263
repudiare auctoritatem ſuã, 1 *Ver.* 43. 520
repudiare condicionem æquiſſimam, *Quint.* 14. 57
repudiare officium neceſſitudinis, *Div.* 4. 298
requirere teſtimonium ſocietatis, 4 *Ver.* 43. 410
requirit locus ingenium patroni, eloquentiam deſiderat, *Roſc. Am.* 12. 139
requirere magno ſtudio, *Act.* 1 *Ver.* 15. 396
res clara Sicilia tota, 4 *Ver.* 35. 443
res clara, teſtata, abs te ipſo pervulgata, 2 *Ver.* 42. 648
res præclara, referta omnibus rebus, 2 *Ver.* 14. 601
res teſtata, 4 *Ver.* 12. 205
res patris, id eſt, bona paterna, 1 *Ver.* 12. 440
res familiaris, id eſt, bona, *R. A.* 15. 142
res frumentaria, 3 *Ver.* 97. 181
res militaris. — rei militaris ſtudia apud juventutem obſoleta ſunt, *Font.* 15. 455
metus non debet tolli ex re militari, 5 *Ver.* 50. 390
reſpublica. — rempublicam relinquere maximam & florentiſſimam ex minima & tenuiſſ. *Roſc. Am.* 18. 146
reſpub. adminiſtrari ſine metu aut ſeveritate non poteſt, 5 *Ver.* 9. 312
reſp. illa ruit, ubi res judicatæ reſcindun-

1 *Ver.* 1
reſervare
reip. *F*
reſervare
Am. 5
reſervare a
44.
reſervat a
alicujus
reſervare
reſervare
Act. 1
reſervare
40.
reſervare
reſervare
reſidui ni
reſilit crim
reſiſtere i
ſeverita
reſpicere
reſpicere
reſpirat c
lum,
reſpirare
Am. 2
reſpirand
reſponde
ri, 4
reſponſu
reſponſu
reſtingue
reſtingue
reſtingue
aliquo

reſtipulatio, *Roſc. Com.* 13. 264
reſtitui in antiquum ſtatū, *Act.* 1 *Ver.* 4. 361
retexere præturam alicujus, 2 *Ver.* 26. 622
reticulum tenuiſſimo lino, minutis maculis, plenum roſæ, 5 *Ver.* 11. 316. *ſeq.*
retinere aliquid memoria, *R. A.* 12. 137
retinere amicos obſervantia, *Qu.* 18. 73
retinere auctoritatem foris, *R. A.* 47. 202
retinere conſuetudinem ſuam, 1 *Ver.* 26. 471
retinere contumaciam ſuam in perditis rebus, 3 *Ver.* 9. 18
retinere dignitatem domi & foris auctoritatem, *Roſc. Am.* 47. 202
retinere fidem, 2 *Ver.* 32. 632
retinere humanitatem ſuā, 1 *Ver.* 26. 471
retinere religionem, *Act.* 1 *Ver.* 16. 398
retinere rem parcimonia, *Quint.* 18. 73
retrusæ atq; abditæ res a fure, 1 *Ver.* 3. 417
reverti in ſuam rationem menſes, 2 *Ver.* 52. 664
reverti pecuniam per pſeudothyrum, 2 *Ver.* 20. 611
revocare ab incepto furore aliquem, 2 *Ver.* 39. 644
revocare ad exempla aliquem, 3 *Ver.* 90. 170
revocari ad ſortem res, 2 *Ver.* 51. 661
revocari ad incertum bona, *Cæc.* 13. 515
reus. vide, eximo.
reus audit ſæpe ab accuſatore probroſa falſa, *Font.* 12. 452
reus condemnari non poterat, ſi uno minus damnarent, *Cæc.* 10. 503
reus etſi nocens, niſi cauſſa cognita, condemnari nequit, 1 *Ver.* 9. 430
reges Barbari, Perſarum ac Syrorum, plures uxores habere ſolent, 3 *Ver.* 33. 62
Rhegini, 5 *Ver.* 61. 407
——— habent materiem navibus ædificandis, 5 *Ver.* 18. 333
Rhegium, 2 *Ver.* 22. 615
Rhodiorum opinio de ſtatuis, 2 *Ver.* 65. 683. *ſeq.*
rictum ac mentum Herculis paullo attritius, 4 *Ver.* 43. 255
ridiculi ex dolore homines, 1 *Ver.* 46. 528
robur. —— ſatis ætatis atque roboris, *Roſc. Am.* 51. 208
robuſtus atque exercitatus in clamando, *Div.* 15. 325
rogare aliquem rem inſpiciendam, 2 *Ver.* 14. 601
rogare blande & concinne, *R. C.* 17. 271
rogari ſententiam, *Act.* 1 *Ver.* 15. 396
malo emere, quam rogare, 4 *Ver* 6. 194
rogatu alicujus facere aliquid, *Div.* 4. 297
Romani ſapientius, quam Athenienſes, leges conſtituerunt, *Roſc. Am.* 25. 161
Romani ludi, *Act.* 1 *Ver.* 10. 383
Romilia tribus, *Act.* 1 *Ver.* 8. 375
roſa Melitenſis, 5 *Ver.* 11. 316
Roſcii laudes, *Quint.* 24. 92
T. Roſcii Capito & Magnus, *Roſc. Am.* 6. 125
Roſcius comœdus, melior vir, quam hiſtrio, *Roſc. Com.* 6. 242
Roſcius purus, pudens, humanus, officioſus, liberalis, *Roſc. Com.* 7. 245
Roſcius, præſente eo geſtum agere, impudentis videbatur, *Quint.* 24. 92
Q. Roſcius, *ibid.* & *Roſc. Com.* 6. 241
Rubrius, 1 *Ver.* 25. 469
P. Rubrius, 3 *Ver.* 57. 110
Q. Rubrius, 3 *Ver.* 80. 145
ruentis reipubl. ſigna, 5 *Ver.* 6. 307
rudis provinciæ & tiro, 2 *Ver.* 6. 580
ruit reſpublica, 5 *Ver.* 6. 307
Rupilia lex, 3 *Ver.* 40. 79
P. Rupilius, 2 *Ver.* 13. 597
——— conſul, 4 *Ver.* 50. 267
——— prætor Siciliæ, 3 *Ver.* 54. 105
——— Heracleam colonos duxit, 2 *Ver.* 50. 660
rus amœnum & ſuburbanum, *Roſc. Am.* 46. 200
ruri qui ſemper habitat, cupiditates nullæ in eo ſunt, *Roſc. Com* 14. 141
ruſtica vita parcimoniæ, diligentiæ, juſtitiæ magiſtra eſt, *Roſc. Com.* 27. 164
ruſticæ rei conditio, 3 *Ver.* 98. 182
in ruſticis moribus, in victu arido, in horrida incultaque vita atrocia maleficia gigni non ſolent, *R. A.* 27. 163
C. Rutilius Rufus ſubſcriptor fuit accuſationis Lentuli cum L. Cottæ diem diceret, *Div.* 21. 340
P. Rutilius, *Font.* 13. 453
——— teſtis ſuſpectus, *Cæc.* 10. 500

S.

SAcerdos Iovis Syracuſis eſt honor ampliſſimus, 4 *Ver.* 61. 286
——— Maximus, 2 *Ver.* 52. 662
——— Prætor, 2 *Ver.* 7. 583

ſacrificia anniverſaria, 4 *Ver.* 57. 280
Sadalas rex, 1 *Ver.* 24. 469
ſagacitas, 4 *Ver.* 12. 206
ſagacitate mira eſſe in quibuſdam rebus, 1 *Ver.* 41. 510
ſagum ſumere, 5 *Ver.* 36. 363
Sallentini, *Roſc. Am.* 46. 199
ſaltare nudus in convivio, 3 *Ver.* 9. 19
ſalum. — in ſalo fluctuare, 5 *Ver.* 35. 362
ſalus ipſa innocentiam tueri non poteſt, ſi, quoniam teſtes dicunt, credendum ſit *Font.* 6. 441
ſalus te ſervare non poſſit, 3 *Ver.* 57. 109
ſalus fortunarum alicujus, 2 *Ver.* 6. 579
ſaluti eſſe alicui, *Roſc. Am.* 28. 164
ſalutatum deos venire, *Roſc. Am.* 20. 149
ſalva fide, *Roſc. Am.* 34. 177
ſalvo officio, *Roſc. Am.* 1. 117
ſanare avaritiæ vulnera crudelitatis remediis, 5 *Ver.* 46. 382
ſancire religionem, 4 *Ver.* 51. 269
ſanctum legibus, 1 *Ver.* 42. 515
ſanctum & perſcriptum in fœdere, 5 *Ver.* 19. 335
ſanctum apud omnes, 2 *Ver.* 3. 8
inviolatum, ſanctumque fanum, 4 *Ver.* 46. 261
ſanctius ærarium, 4 *Ver.* 63. 288
ſanctiſſ. atque ornatiſſ. civitatis, *Roſc. Am.* 12. 137
ſanguine redundare, 3 *Ver.* 80. 145

P. Satu
Satyrus
ſcaphia
Scævol
Act.
Q. Scæ
Roſc
P. Scan
P. Scap
Scaurus
Act.
ſcelere
ſcelere
ſcelere
ſceleris
ſceleris
ad ſcel
14.
ſcelera
Roſc
Scipio
—
leg
L. Sci
—
P. Sci
Scipi
tas
ſcopu
ſcopu
Di
ſcrib

ſcriptum ſequi, calumniatoris eſt, *Cæc.* 23. 549
ſcriptum Siciliæ, 2 *Ver.* 70. 690. vide, magiſter.
ſcrupulum evellere alicui ex animo, *Roſc. Am.* 2. 118. *ſeq.*
ſcurra facetus, *Quint.* 3. 15. *ſeq.*
ſcuta conquiruntur a privatis in tumultu, 4 *Ver.* 23. 223
Scylla & Charybdis, 5 *Ver.* 56. 399
ſcyphi ſigillati, 4 *Ver.* 14. 207
Scythæ, 5 *Ver.* 58. 402
Sebuſiani, *Quint.* 26. 95
ſectam alicujus atque inſtituta perſequi, 5 *Ver.* 70. 422
ſectores collorum & bonorum, *Roſc. Am.* 29. 168
ſecundo loco: tertio, pro deinde tum, *Cæc.* 9. 497
ſecundum filiam inſtitui. i. heredem ſubſtitui filiæ, 1 *Ver.* 41. 511
ſecundum arbitrium alicujus, 5 *Ver.* 63. 410
ſecundum aliquem judicare, *Cæc.* 31. 577
ſecundum præſentem judicare, 2 *Ver.* 17. 605
ſecundarum aut tertiarum partium actor, *Div.* 15. 325
ſecuri ferire, 1 *Ver.* 30. 481
ſecuri percuſſi omnes archipiratæ, 5 *Ver.* 26. 347
ſedare invidiam & infamiam, *Act.* 1 *Ver.* 1. 348
ſedare lites, 3 *Ver.* 57. 110
ſedare ſeditionem, 1 *Ver.* 27. 476
ſedatur tempeſtas, 1 *Ver.* 18. 452
ſedere ad gubernacula reip. *R. A.* 18. 146
ſedere in equo; 5 *Ver.* 10. 316
ſedere in conſilio, *Roſc. Com.* 4. 235
Segeſta opidum pervetus in Sicilia, quod ab Ænea fugiente a Troja conditum eſſe demonſtrant, 4 *Ver.* 33. 239
Segeſtana & Centuripina civitas populum Romanum cognatione attingunt, 4 *Ver.* 35. 243
Segeſtani non ſolum perpetua ſocietate atque amicitia, verum etiam cognatione ſe cum populo Romano conjunctos eſſe arbitrantur, 4 *Ver.* 33. 239
Segeſtani Rom. cognati, 5 *Ver.* 47. 384
ſelecti judices, 2 *Ver.* 13. 598
Selene uxor Antiochi, 4 *Ver.* 27. 231
Sella ac tribunal prætoris in provincia, 2 *Ver.* 18. 642
—— Piſonis, 1 *Ver.* 46. 528
—— aurificis, 4 *Ver.* 25. 227
ſemiſomnis ſtupere, 5 *Ver.* 36. 364
ſemita eadem revertit pecunia, qua via exiit, 2 *Ver.* 23. 617
ſemivivum relinquere aliquem, 1 *Ver.* 17. 451
Semproniæ leges, 5 *Ver.* 63. 409
ſemuncia auri, 4 *Ver.* 25. 227
ſenatores male & flagitioſe judicia tueri, *Act.* 1 *Ver.* 15. 396
ſenatori navem ædificare non licuit, 5 *Ver.* 18. 331
ſenatoris honos apud ſocios, 4 *Ver.* 11. 202
ſenatorius ordo ſic quaſi propoſitus eſt atque editus in altum, ut ab omnibus ventis invidiæ circumflari poſſe videatur, 3 *Ver.* 41. 83
ſenatorio ordini multa ſunt impoſita munera, multi labores, &c. *ibid.* 82
ſenatus in æde Bellonæ, 5 *Ver.* 16. 328
ſenatus miſericors, *Roſc. Am.* 52. 209
ſenſus. —— ornatus ad ſenſum cogitationemque lugubris, 1 *Ver.* 22. 463
ex ſenſu animi alicujus, *R. A.* 44. 197
ſentire contra remp. 2 *Ver.* 46. 643
ſentire cum aliquo, *Roſc. Am.* 49. 204
ſeſquimodii, 3 *Ver.* 92. 174
ſententia ſine conſilio, damnatio ſine defenſione, 5 *Ver.* 9. 313
de ſententia alicujus facere aliquid, *Roſc. Am.* 10. 133
ſententia cognita, verba exquirere non oportet, *Cæc.* 18. 530. *ſeq.*
ſententiarum ratio Syracuſis, 4 *Ver.* 64. 289
C. Sentius Macedoniæ prætor, 3 *Ver.* 93. 175
ſepulcrum patrium, *Roſc. Am.* 9. 130
ſepoſitum ac reconditum habere, 4 *Ver.* 10. 200
P. Septimius ſenator, *Act.* 1 *Ver.* 13. 391
Q. Septitius eques Rom. 3 *Ver.* 14. 28
ſeptus jure civili, *Cæc.* 26. 559
vita ſepta contra cupiditatem & audaciam alicujus, 5 *Ver.* 15. 327
ſequeſter, interpres, confector, negotiorum, 2 *Ver.* 44. 651
ſequeſtres aut interpretes corrumpendi judicii, *Act.* 1 *Ver.* 12. 388
ſequi familiaritatem alicujus, non ſplendorem ejus, 2 *Ver.* 43. 650
ſequi inſtitutum alicujus, 1 *Ver.* 43. 519

Cn. Sertius, 2 *Ver.* 48. 657
Sertoriana tempora, 5 *Ver.* 59. 404
Sertoriani milites, 5 *Ver.* 56. 399
Servæus, *Font.* 5. 439
ſervare pudicitiam liberorum tutam ab aliorum libidine, 1 *Ver.* 27. 475
ſervata ex duorum bellorum flamma & ferro ſtatua, 4 *Ver.* 35. 244
ſervire commodis reip. *Div.* 20. 337
ſervire dolori ſuo, *ibid.*
ſervire exiſtimationi alicujus, 2 *Ver.* 24. 618
ſervire laudi & exiſtimationi alicujus, 1 *Ver.* 2. 415
ſervire petitioni, *Act.* 1 *Ver.* 9. 376
ſervire rei familiari, *Roſc. Am.* 15. 142
ſervire temporibus populi Romani, 3 *Ver.* 86. 163
ſervitium, 5 *Ver.* 4. 305
in ſervitutem adjudicare aliquem, *Div.* 17. 332
ſervus nequis eſſet cum telo in Sicilia, prætores edixerunt, 5 *Ver.* 3. 303
ſervus, qui aprum venabulo percuſſerat, L. Domitii juſſu in crucem ſublatus, *ibid.* 304
ſervi non tam illi dominorum, quam tu libidinum, 4 *Ver.* 50. 267
ſervi publici, 3 *Ver.* 38. 75
ſervi artifices, 1 *Ver.* 36. 496
ſervi moribus iiſdem quibus dominus, 3 *Ver.* 25. 48
Servilia ſocrus Hortenſii, 2 *Ver.* 8. 586
——— Dionis hoſpita, *ibid.*
Servilius lacus, *Roſc. Am.* 32. 173
C. Servilius, 5 *Ver.* 54. 395
— — magiſter ſocietatis, 2 *Ver.* 71. 138

Sibyllini
ſic vita e
Am. 3
ſicarius ve
ſicarii & g
Sicilia,
2 *Ver.* 2
Sicilia nil
ſtuleris
Sicilia pri
pellata,
Sicilia tuli
5 *Ver.* 5
Sicilia C
4 *Ver.* 4
Sicilia qu
3 *Ver.* 6
Sicilia ſub
5 *Ver.* 6
Sicilia, qu
Roman
Siciliæ ſe

———
mentar
Sicilienſe
Siculi acu
Siculi mil
jores e
inventi
Siculi dic
Siculi fru
Siculi tri
2 *Ver.*
Siculorum
Siculorum
conſue

Sicyonius magiſtratus, 1 *Ver.* 17. 450
ſigilla ac ſimulacra deorum in patella grandi, 4 *Ver.* 21. 218
ſigillatim: & ejus oppoſitum generatim, 5 *Ver.* 55. 397
ſigillati ſcyphi, 4 *Ver.* 14. 207
ſignum dare, 5 *Ver.* 34. 360
ſignum notum vicinitati buccina datur, 4 *Ver.* 44. 257
ſigna vendere, 4 *Ver.* 7. 194
ſigna infeſta, *Font.* 16. 456
ſignum æneum non maximum in auctione H-S cxx veniit, 4 *Ver.* 7. 194
ſigna antiqua quanti æſtimanda & quorum judicio, *ibid.* 195
ſigna eximia vetuſtate, virginali habitu atque veſtitu, quæ manibus ſublatis ſacra quædam more Athenienſium virginum repoſita in capitibus ſuſtinebant, 4 *Ver.* 3. 188
ſigna, tabulæque pictæ Græcos homines nimio opere delectant, 4 *Ver.* 59. 282
ſigna Iovis imperatoris, 4 *Ver.* 58. 280
ſigna coëmere, 4 *Ver.* 4. 190
ſignificare atque adeo aperte oſtendere, 2 *Ver.* 60. 677
ſignificare ſuam voluntatem non ſtrepitu, ſed clamore, *Act.* 1 *Ver.* 15. 398
ſignificare & annuere videtur, 3 *Ver.* 91. 171
ſignificare nutu, 3 *Ver.* 10. 20
Silanionis opus Sappho, 4 *Ver.* 57. 277
M. Silanus, 2 *Ver.* 47. 656
——— a Cn. Domitio accuſatus, *Div.* 20. 339
ſilentium eſſe in foro cauſſarum atque juris, 5 *Ver.* 13. 320
ſimilem eſſe alicujus in avaritia, *Act.* 1 *Ver.* 14. 395
ſimulacrum Cereris, 5 *Ver.* 72. 426
ſimulacrum Dianæ, 4 *Ver.* 38. 248
ſimulacra ſanctiſſima, *Div.* 1. 288
ſimulationem adhibere æquitatis, 2 *Ver.* 17. 606
ſine ullo ſumptu, 2 *Ver.* 2. 571
ſine cura eſſe, *Act.* 1 *Ver.* 7. 370
ſine ulla bona arte, ſine humanitate, ſine ingenio, ſine litteris, 4 *Ver.* 44. 258
ſine ulla non modo religione, verum etiam diſſimulatione, 5 *Ver.* 1. 299
Sinope, quæ in Ponto eſt, 1 *Ver.* 34. 491
ſinus ad urbem a litore inflectitur, 5 *Ver.* 12. 391
Siracuſanum ſinus, *ibid.*
L. Siſenna, 2 *Ver.* 45. 652
ſiſtere vadimonium, *Quint.* 8. 36
ſiſtere ſe, *Quint.* 6. 29
ſive adeo furtum, ſive adeo præda, 1 *Ver.* 34. 492
ſive, nive, in formulis ſponſionum, *Cæc.* 23. 548
ſocialis lex, *Div.* 5. 300
ſociale bellum, *Font.* 14. 455
ſocietas atque comitatus prædonis improbiſſimi, 5 *Ver.* 21. 337
ſocietas fide colitur, *Quint.* 6. 31
ſocietas ſimillima & maxime gemina hereditatis eſt, *Roſc. Com.* 18. 275
ſocietatis judicium, *Roſc. Com.* 6. 240. *ſeq.* & *Cæc.* 3. 477
ſocietatis magiſtri, 2 *Ver.* 71. 692
ſocietatem cum aliquo facere, *Qu.* 3. 16
ſocii & Latini, 5 *Ver.* 24. 342
ſocii putandi ſunt, quos inter res communicata eſt, 3 *Ver.* 20. 40
ſocium cavere non poſſumus, *Qu.* 24. 92
ſocium fallere turpiſſimum eſt, *Roſc. Com.* 6. 241
ſocium non eſt boni viri, *R. A.* 40. 190
ſocium etiam ſi metuimus, jus officii lædimus, *ibid.*
ſolarium, *Quint.* 18. 73
ſolatium exitii, *Div.* 3. 292
Solentini, 3 *Ver.* 43. 87
ſolitudo deſertiſſima, 5 *Ver.* 67. 415
ſollennes cœtus ludorum inire, 5 *Ver.* 72. 426
ſollicitari rebus maximis, *Act.* 1 *Ver.* 9. 375
Solon Athenienſium ſapientiſſ. *Roſc. Am.* 25. 160
Solon quare ſupplicium in parricidas non conſtituerit, *ibid. ſeq.*
ſolvere juſta, *Roſc. Am.* 8. 130
ſolutus crimine nefario, *R. A.* 49. 205
ſoluto & quieto animo eſſe, *R. C.* 15. 268
ſolum vertere, *Cæc.* 34. 590
ſolum vertere exſulii cauſſa, *Qu.* 19. 75.
ſolum quamobrem vertant homines, *Cæc.* 34. 590
Sopater Halicyenſis, 2 *Ver.* 28. 625
Sopater Proagoras, 4 *Ver.* 39. 249
Sophocles Agrigentinus, 3 *Ver.* 88. 166
ſordes. —— multos annos eſt in ſordibus opera illius, 1 *Ver.* 58. 557
ſordidati, maxima barba & capillo, 2 *Ver.* 25. 620
ſortis neceſſitudo, *Act.* 1 *Ver.* 4. 359

Soſtenus [illegible]
Soſtratus, 3 *Ver.* 33. 45
ſoter is eſt, qui ſalutem dedit, 2 *Ver.* 63. 680
ſoter Latino verbo exprimi non poteſt, *ibid.*
ſpecies. —— ad ſpeciem, 1 *Ver.* 22. 463
in ſpeciem, 5 *Ver.* 33. 359
ſpectaculum miſerum atque acerbum, 2 *Ver.* 44. 652
ſpectare ad aliquem locum, 5 *Ver.* 66. 414
ſpectare aliquem ex cenſu, *R. C.* 13. 265
ſpectare aliquem non ex trunco corporis, ſed ex artificio ſuo, *R. C.* 10. 255
ſpectant omnia mea conſilia ad ſalutem ſociorum, 5 *Ver.* 72. 427
ſpectari oportet quo conſilio & qua ſententia, non quibus quidque verbis actum ſit, *Cæc.* 28. 568
ſpectari ſuam induſtriam ac diligentiam in aliquo homine velle, 3 *Ver.* 60. 113
ſpectata fides & cognita, *Div.* 4. 296
ſpectatus & cognitus in, *Act.* 1 *Ver.* 10. 380
ſpectatiſſimus ordinis ſui, 1 *Ver.* 52. 540
ſpectatio & collybus, 3 *Ver.* 78. 148
ſpecula. —— homines in ſpeculis eſſe, 5 *Ver.* 35. 363
ſpelunca infinita altitudine, converſa ad Aquilonem, 4 *Ver.* 48. 264
ſpes amicitiæ nos fallit, *Div.* 2. 289
ſpes prædæ propoſita, 3 *Ver.* 64. 122
ſpem abjicere omnium rerum, 1 *Ver.* 22. 464
ſpem habere, *Div.* 22. 341
ſpem collocare in aliqua re, *Qu.* 26. 98
ſpem comprobare, 5 *Ver.* 14. 323

ſpoliare
4 *Ver*
ſpoliare
ſpoliatu
prodi
ſpoliis
Raſc.
ſponde
qua i
non
religi
ſponſio
vis fa
ſponſic
cuju
ſponſic
ſua (
ſeſſa
H-S d
cum
ret,
ſponſi
ſponſi
ciar
ſponſi
ſponſi
ſponſ
3 *V*
ſponſ
ſpon
ſpum
ſpurc
ſqual
ſqual
Stale

ſtatua Steſichori poëtæ, 2 *Ver.* 35. 637
ſtatuæ Verris dejectæ a Siculis, 2 *Ver.* 66. 685
ſtatuam ſtatuere, 2 *Ver.* 65. 683
ſtatuarum apud Græcos religio, *ibid.*
ſtatuarum pretia, 4 *Ver.* 7. 194
ſtatuere exemplum in aliquos, 2 *Ver.* 42. 648
ſtatuere exemplum acerbum atque intolerandum in aliquo, 2 *Ver.* 45. 652
ſtatuere legem ſibi, 3 *Ver.* 2. 7
ſtatui ſocietatem ſub illo nomine, *Roſc. Am.* 43. 194
ſtatuere ſtatuam, 2 *Ver.* 65. 683
ſtatuere in aliquem quod videtur, 5 *Ver.* 62. 407
ſtatuere reddendam eſſe rationem, 2 *Ver.* 11. 590
ſtatui in aliquo homine, poſſit ne, &c. *Act.* 1 *Ver.* 19. 399
Steſichori poëtæ ſtatua ſenilis, incurva, cum libro, ſummo artificio facta, 2 *Ver.* 35. 637
Sthenius Thermitanus, 2 *Ver.* 34. 635
—— —— hoſpes Verris, 3 *Ver.* 7. 16
ſtipendiarii populi Romani, *Div.* 3. 292
ſtipulata pecunia, *Roſc. Com.* 5. 238
ſtipulatione alligare aliquem, *Roſc. Com.* 12. 263
ſtomacho exardere, 2 *Ver.* 20. 610
ſtragula veſtis, *Roſc. Am.* 46. 200
ſtrictim videre, *Roſc. Am.* 34. 177
ſtructura verborum, 5 *Ver.* 51. 391
ſtudia cupiditateſque & ambitiones ſunt evertendæ reipubl. 2 *Ver.* 53. 665. *ſeq.*
ſtudium doctrinæ, *Roſc. Am.* 17. 145
ſtudium partium, *Roſc. Am.* 47. 202
ſtudio partium facere aliquid, 2 *Ver.* 13. 442
ſtudiorum turpitudo illos conjunxit, 3 *Ver.* 9. 18
ſtudioſus alicujus rei, 4 *Ver.* 15. 208
ſtulti, qui, quod licere judicatum eſt, prætermittunt, 3 *Ver.* 94. 176
ſtultitia conjuncta cum audacia, *Act.* 1 *Ver.* 2. 353
ſtuprum ac flagitium, 4 *Ver.* 45. 261
ſua quemque fraus & ſuus error maxime vexat, *Roſc. Am.* 24. 159
ſuum quemque ſcelus agitat amentiaque afficit, *ibid.*
ſuus cuique honos & gradus redditus, *Roſc. Am.* 47. 202
ſub dio, 1 *Ver.* 19. 456
ſubcriſpus capillus, 2 *Ver.* 44. 651
ſubditivus, 5 *Ver.* 27. 348
ſubditus in locum alicujus, 1 *Ver.* 5. 420
ſubeſſe ſuſpicionem, *Quint.* 21. 82
ſubire invidiam, *Div.* 14. 321. *ſeq.*
ſubire onus, 3 *Ver.* 3. 8
ſubire periculum, 1 *Ver.* 55. 549
ſubire turpitudinem, 1 *Ver.* 52. 540
ſubire vultum ſuperbiſſimum alicujus, *Quint.* 31. 108
ſubjicere ignem, 1 *Ver.* 27. 475
ſubjectus ſub præcone, *Quint.* 15. 60
ſubigere. —— ſubactæ bello civitates, 3 *Ver.* 6. 12. *ſeq.*
ſubacti ab imperatoribus homines, *Font.* 1. 431
ſubjungere urbes ſub imperium, ditionemque populi Romani, 1 *Ver.* 21. 461
ſublevare: & evertere, ejus oppoſitum, 3 *Ver.* 92. 174
ſublevare cauſſam inimici, *Div.* 4. 297
ſublevare pericula improbi hominis ſua crudelitate, 1 *Ver.* 30. 482. *ſeq.*
ſublevare reum & perdere reum, ejus oppoſitum, 1 *Ver.* 9. 439
ſublevari vitia alicujus aliis recte factis, *Act.* 1 *Ver.* 16. 399
ſublevari adjumento atque ſolatio aliquo in ſuis miſeriis, *Quint.* 15. 60
ſubornare falſum teſtem, *Roſc. Com.* 17. 272
ſubſcriptionem poſtulare, *Div.* 15. 326
ſubſcriptores diſerti, *ibid.* 323
ſubſidium belli atque pacis opportunum, 3 *Ver.* 6. 13
ſubſidia vectigalium, 3 *Ver.* 50. 100
ſubſidio ſibi diligentiam comparare, *Quint.* 1. 8
ſubortiri in alicujus locum, *Act.* 1 *Ver.* 10. 381
ſubſortitio, 1 *Ver.* 61. 563
ſubſtituere & ſupponere aliquem in locum alicujus, 5 *Ver.* 28. 350
ſubſtituere pro ſe alterum alicui, 3 *Ver.* 69. 131
ſubterfugit aliquid imprudentiam alicujus, *Act.* 1 *Ver.* 4. 362
ſubterfugere crimen extraordinariæ pecuniæ, 1 *Ver.* 39. 506
ſubterfugere vim criminũ, *Act.* 1 *Ver.* 3. 356
ſuburbanitas, 2 *Ver.* 3. 572
ſuccedo vicarius muneri illius, 4 *Ver.* 37. 246

ſuc-

Font. 15. 462
L. Sullæ ſe reſpubl. tradidit, 3 *Ver.* 35. 67
Sullanarum proſcriptionum ac rapinarum tempus, 1 *Ver.* 16. 450
C. Sulpitius Olympus, 1 *Ver.* 48. 532
P. Sulpitius, *Act.* 1 *Ver.* 10. 381
ſumere arbitrum, *Roſc. Com.* 4. 235
ſumere aliquid ſibi, *Div.* 4. 299
ſumere defenſionem ex communi calamitate, 1 *Ver.* 16. 450
ſumere judicem *Roſc. Com.* 4. 235
ſumere mandata, litteras, teſtimonia ab aliquibus, 4 *Ver.* 62. 287
ſumere pecunias mutuas, 1 *Ver.* 10. 437
ſumere operam, 4 *Ver.* 31. 237
ſumere recuperatores, 3 *Ver.* 14. 28
ſumere teſtimonium ab aliquo, *Roſc. Com.* 3. 231
ſumere in manus, 4 *Ver.* 27. 232
ſumma illuc pertinet, 5 *Ver.* 10. 314
ſummã promiſſi complere, 3 *Ver.* 49. 94
ſummam rerum adminiſtrare, *Roſc. Am.* 32. 175
ſumma res, 2 *Ver.* 10. 587
ſumma reſp. 2 *Ver.* 61. 678
ſummum beneficium, libertas, 1 *Ver.* 47. 532
ſummo jure contendere, *Cæc.* 23. 548
ſummo jure non agere cum aliquo, 5 *Ver.* 2. 301
ſummo loco natus, 5 *Ver.* 43. 375
ſummam poteſtatẽ habere, 4 *Ver.* 63. 289
ſummo tempore reip. *Act.* 1 *Ver.* 1. 349
ſumme cupere, *Roſc. Am.* 5. 123
biduo aut ſummum triduo ſeptingenta millia paſſuum ambulare, *Qu.* 25. 93

ſuperior
de loco ſ
ſuperior
ſuperior
ſuppetu
ſupplere
ſupplici
atque
5 *Ver*
ſupplici
man
ſupplic
man
de ſupp
ſupra a
adjic
3 *Ve*
ſuſcipe
nar
ſuſcipe
ligi
ſuſcip
ſuſcip
42.
ſuſcip
ſuſcip
5 *V*
ſuſcip
ſuſcip
ſuſcip
ſuſcip
2

ſuſcipere offenſionem apud populum, 2 *Ver.* 55. 669
ſuſcipere onus, *Roſc. Am.* 38. 187. & 2 *Ver.* 1. 566
ſuſcipere plus oneris ac muneris pro aliquo, 3 *Ver.* 3. 8
ſuſcipere partem reip. maxime ægram & prope depoſitam, 1 *Ver.* 2. 414. *ſeq.*
ſuſcipere partes defenſionis, 2 *Ver.* 1. 567
ſuſcipere religionem externam, 4 *Ver.* 51. 269
ſuſcipere vim inimici atque accuſatoris, 4 *Ver.* 31. 237
ſuſcipere vituperationem inconſtantiæ, 5 *Ver.* 40. 371
ſuſcipere voluntatem eandem erga aliquem, 4 *Ver.* 65. 292
ſuſpendi jubere aliquem in oleaſtro, 3 *Ver.* 23. 45
ſuſpendere ſe, 3 *Ver.* 56. 108
ſuſpicari occulta, non modo occulta videre, 5 *Ver.* 28. 349
ſuſpicio convenit in illum, *R. A.* 23. 158
ſuſpicio maleficii ad illum pertinet, *Roſc. Am* 7. 126
ſuſpicio turpiſſima in illo reſidet, *Act.* 1 *Ver.* 17. 402
ſuſpicionem ne tenuiſſimam quidem acceptæ pecuniæ ob rem judicandam conſtitui, *Act.* 1 *Ver.* 13. 390
ſuſpicionem injicere, 3 *Ver.* 93. 175
ſuſpicionem vitare, 1 *Ver.* 7. 425
ſuſpicione elabi, 1 *Ver.* 39. 506
ſuſpicione offenſus, 2 *Ver.* 76. 701
ſuſpicione innocens non utique caret, *Roſc. Am.* 10. 148. & 28. 164
ſuſpicioſe, *ibid.*
ſuſtinere cauſſam mortis alicujus, 3 *Ver.* 25. 49
ſuſtinere cauſſam publicam, *Div.* 8. 309
ſuſtinere cauſſam voce ac viribus, *Div.* 13. 317
ſuſtineri cauſſa ſine his rebus non poteſt, *Div.* 12. 316
ſuſtinere invidiam non poſſe, 2 *Ver.* 30. 629
ſuſtinere totum judicium, *Div.* 15. 325
ſuſtinere lacrymas non poſſe, 3 *Ver.* 89. 168
ſuſtinere querimonias non poſſe, *ibid.*
ſuſtinere onus officii, *Roſc. Am* 38. 178.
ſuſtinere res graves ingenio, *Div.* 12. 316
ſuſtinebunt tales viri ſe tot ſenatoribus non credidiſſe? 1 *Ver.* 4. 419
ſuſtinere ſe hoc crimen nullo modo poteſt, 5 *Ver.* 39. 369
Sylla dictator, *Quint.* 24. 91
Symmachus decumanus Venerius, 3 *Ver.* 40. 79
ſymphonia canere, 3 *Ver.* 44. 88
ſymphoniæ cantus, 5 *Ver.* 13. 320
ſymphoniaci homines, 5 *Ver.* 25. 344
ſymphoniaci ſervi, *Div.* 17. 331
ſyngraphas facere, 1 *Ver.* 36. 494
Syracuſæ urbs deſcribitur, 4 *Ver.* 52. 270. *ſeq.*
Syracuſæ tanta urbs eſt, ut ex quatuor urbibus conſtare dicatur, 4 *Ver.* 53. 271
Syracuſæ urbs maxima, pulcherrimaque omnium Græcarum urbium, 4 *Ver.* 52. 270
Syracuſæ captæ a M. Marcello, 4 *Ver.* 58. 281
quemadmodum ſint captæ, 4 *Ver.* 52. 270
Syracuſano non licet habitare in inſula, 5 *Ver.* 32. 358
Syracuſanorum lex de Sacerdote Iovis ſortito capiendo, 2 *Ver.* 51. 661
Syracuſarum direptio, 4 *Ver.* 52. 269
Syracuſarum ſoli cœlique natura, 5 *Ver.* 10. 315
Syracuſis emebantur decimæ, 3 *Ver.* 64. 121
Syriæ regum pocula, 4 *Ver.* 27. 232
Syrorum reges, 3 *Ver.* 33. 62

T.

TAbernacula carbaſeis intenta velis collocare in aliquo loco, 5 *Ver.* 12. 319
tabella cerata, *Div.* 7. 306
tabula picta, *Roſc. Am.* 46. 200
tabulæ pictæ, in quibus erant imagines Siciliæ regum, quæ non ſolum pictorum artificio delectabant, ſed etiam cognitione formarum, 4 *Ver.* 55. 274
tabula ænea fixa in curia de meritis Sthenii in remp. ſuam, 2 *Ver.* 46. 653
tabula Sextia, *Quint.* 6. 29
ad tabulam adeſſe, *Cæc.* 6. 487
tabulæ accepti, 1 *Ver.* 23. 466
tabulæ accepti & expenſi, *Roſc. Com.* 1. 225
tabulæ in alicujus rem ejus arbitratu ſcriptæ, *ibid.*
tabulæ non commendaticiæ, ſed tributariæ, 4 *Ver.* 66. 294
tabulæ publicanorum, 2 *Ver.* 76. 701

ta-

Roſc. Com. ..
tabularũ accepti confectio, 1 *Ver.* 23. 467
tabulas habent magiſtri decumanorum, 2 *Ver.* 74. 697
tabulas conficere, *Roſc. Com.* 3. 231
taciturnitas teſtium concedit, *R.C.* 5. 238
taciturnitate celare dolorem, *Act.* 1 *Ver.* 8. 372
tacitus, 3 *Ver.* 58. 111
P. Tadius, 1 *Ver.* 39. 505
—— legatus Verris, 2 *Ver.* 20. 610
Q. Tadius, 1 *Ver.* 49. 535. & 50. 537
talaris tunica, 5 *Ver.* 13. 320
ſimul ac ille tetigit provinciam, 1 *Ver.* 10. 435
tanti non putare eſſe hereditatẽ, ut, &c. *Cæc.* 7. 489
tanti non eſſe alicui H-S. 1ↄↄↄ, ut ſocium fraudaret, *Roſc. Com.* 8. 246
tantum roboris habere, tantum animi, ut, &c. *Font.* 8. 444
tantum quod. —— quivis intelligere poteſt edictum unius hominis cauſſa conſcriptum eſſe: tantum quod hominem non nominat, 1 *Ver.* 45. 525
tantum quod Metellus aratoribus obſides non dedit, ſe, &c. 3 *Ver.* 53. 104
tardat illius animum ad perſequendum negligentia, 3 *Ver.* 57. 109
Tarquinienſe municipium, *Cæc.* 4. 481
Tauromenitana civitas fœderata, 3 *Ver.* 6. 13
Taurus ille nobilis, quem crudeliſſimus omnium tyrannus habuiſſe dicitur, quo vivos ſupplicii cauſſa demittere homines ſolebat, 4 *Ver.* 33. 240
tectorium vetus ex columna delitum &

temere
temere
Am.
temerit
ab in
temper
temper
temper
temper
tempeſ
tempeſ
tempeſ
tempu
tempu
tempu
Act
tempu
tempo
tempu
tempu
5 *V*
tempo
temp
temp
temp
temp
temp
temp
id te
temp

tendere ad aliquem manus ſupplices, *Font.* 17. 459. *ſeq.*
tendiculæ litterarum, *Cæc.* 23. 549
Tenedus a Tene nominata, 1 *Ver.* 19. 454. *ſeq.*
Tenes tenedum condidit, *ibid.* 455
tenere. —— hoc teneo: hic hæreo: hoc ſum contentus uno, 5 *Ver.* 64. 412
tenet lex aliquem, 3 *Ver.* 30. 56
tenet hoc inſtitutum in turibulis omnibus, 4 *Ver.* 21. 218
tenere aliquem in ſua poteſtate ac ditione, 1 *Ver.* 38. 502
tenere aliquem non modo publicis, ſed etiam privatis, pactionibus ac litteris, 3 *Ver.* 45. 90
in rebus judicandis non minimam partem tenet ſapientia judicis ad unamquamque rem exiſtimandam, ſuoque momento ponderandam, *Font.* 6. 441
tenere illud ipſum, quod ab aliquo ſibi datur, 5 *Ver.* 64. 411
tenere imperium judiciorum, 2 *Ver.* 31. 631
tenere ſuas leges, ſua jura, *Act.* 1 *Ver.* 4. 361
tenere lacrymas, 4 *Ver.* 18. 223
tenere riſum, 3 *Ver.* 25. 49
teneri, 5 *Ver.* 51. 392
teneri interdicto, *Cæc.* 14. 519. *ſeq.*
teneri arctioribus laqueis, 1 *Ver.* 5. 421
teneri omnibus rebus, 5 *Ver.* 15. 327
teneri ſpe aliqua, ut, &c. 5 *V.* 47. 384. *ſeq.*
teneri certis teſtibus audaciam alicujus, 2 *Ver.* 44. 651
teneri honeſtiſſimis teſtibus in re perſpicua, *Cæc.* 2. 471
teneri manifeſtam rem & flagitioſam tabularum turpitudinem, 2 *Ver.* 76. 701
teneri in manifeſto maleficio, 2 *Ver.* 78. 704
teneri in manifeſtis flagitiis, 3 *Ver.* 89. 168
teneri manifeſto furto, 2 *Ver.* 59. 675
teneri in manifeſto peccato, 2 *Ver.* 78. 704
teneri in rebus manifeſtis, 2 *Ver.* 73. 697
teneri manifeſto in rebus turpiſſimis, 1 *Ver.* 1. 412
tenetur manifeſto avaritia hominis, 3 *Ver.* 65. 122
tenſarum vehicula, 5 *Ver.* 72. 426
tentare decretum prætoris pecunia, 2 *Ver.* 24. 618
tentare fortunam belli, 5 *Ver.* 50. 390
tentare rationem defenſionis in aliquo, 2 *Ver.* 10. 589
tentare ſummam reip. in, *R. A.* 51. 207
tenuis laus atque obſcura, 1 *Ver.* 1. 413
tenuiſſime, 4 *Ver.* 16. 210
Terentia lex, 3 *Ver.* 70. 133. 5 *Ver.* 21. 336
Terentianus Phormio, *Cæc.* 10. 501
A. Terentius, *Cæc.* 9. 499
tergiverſari, *Roſc. Com.* 13. 263
terræ, in quibus bellum verſatum eſt, quomodo ſint affectæ, 3 *Ver.* 18. 36
terror impendet, *Roſc. Am.* 11. 136
terror nominis illius verſatur in auribus, animiſque hominum, 3 *Ver.* 57. 109
terrorem injicere, 5 *Ver.* 6. 308
tertia mima Iſidori filia, 3 *Ver.* 34. 65
tertio loco. vide, ſecundo.
teſtamentaria Cornelia lex, 1 *Ver.* 42. 515
teſtamenti tabulæ obſignatæ, 1 *Ver.* 45. 526
teſtamentum non improbum, non inofficioſum, non inhumanũ, 1 *Ver.* 42. 514
teſtamentum ejus, cui filius agnatus eſt, ruptus eſt, *Cæc.* 25. 555
ſi tabulæ teſtamenti non proferuntur, tum uti proximum quemque potiſſimum heredem eſſe, oporteat, ita ſecundum eum poſſeſſio datur jure prætorio, 1 *Ver.* 44. 521
teſtificari aliquid ſumma hominum frequentia, 5 *Ver.* 7. 311
teſtimonium acerrimum, 1 *Ver.* 20. 457
teſtimonium certius & clarius, *Roſc. Com.* 12. 263
teſtimonium graviſſ. 1 *Ver.* 15. 448
teſtimonium firmiſſ. & ſanctiſſ. *Roſc. Com.* 15. 268
teſtimonium improbiſſimum & inimiciſſimum, 1 *Ver.* 15. 448
teſtimonium leve, *Quint.* 26. 91
teſtimonium dicere, *Font.* 8. 444
teſtimonium dicere de aliqua re, *Roſc. Am.* 36. 182
teſtimonium dicere in aliquem, 1 *Ver.* 15. 448
teſtimonium quo timore, qua religione dicerent Romani, *Font.* 9. 445
teſtimonia eſſe in aliquã rem, *Cæc.* 32. 582
dicere pro teſtimonio, 3 *Ver.* 9. 197. *ſeq.*
teſtis certus, *Roſc. Com.* 13. 264
teſtis certior, 3 *Ver.* 90. 145
teſtis cupidus, iratus, conjuratus, ab religione remotus, *Font.* 6. 440. *ſeq.*

teſtis

teſtes eſſe, 1 *Ver.* 9.
teſtibus cupidis, iratis, conjuratis, ab religione remotis credere non debet judex, *Font.* 6. 440. *ſeq.*
teſtibus magna virtute præditis, honeſtiſſimiſque quibus, propter inimicitiarum ſuſpicionem, non creditum ſit a judicibus Romanis, *Font.* 7. 443
teſtibus ſtatim uſus eſt Cic. in cauſſa Verris, *Act.* 1 *Ver.* 18. 403
P. Tettius accenſus Neroni, 1 *Ver.* 28. 477
textilis pictura, 4 *Ver.* 1. 185
textrinam inſtituere, 4 *Ver.* 26. 229
textrinum, 4 *Ver.* 46. 261
Themiſtagoras, 1 *Ver.* 33. 488
Theodorus Ennenſis, 4 *Ver.* 51. 267
Theomnaſtus quidam ridicule inſanus, 4 *Ver.* 66. 294
——— Theoractus dictus, *ibid.*
——— Iovis Sacerdos apud Syracuſanos, 2 *Ver.* 51. 661
Thermitani, 4 *Ver.* 33. 240
Theſpiæ, 4 *Ver.* 2. 187
Theſſalus Lampſacenus, 1 *Ver.* 33. 488
Thracum adventus in Macedoniam, *Font.* 16. 457
Thraſimenus lacus, *Reſc. Am.* 32. 173
Thraſo Tyndaritanus, 4 *Ver.* 22. 219
Timarchides, 2 *Ver.* 54. 667
——— accenſus & libertus Verris, 2 *Ver.* 28. 625. & 54. 667
Timarchidis in Sicilia calliditas & improbitas, 2 *Ver.* 53. 666
timeo non credere, illius teſtimonio,

T. M
Tlep
———
toga
1 V
togæ
togat
tolera
tolera
toller
toller
toller
nia
toller
toller
2 I
tolle
tolle
1 I
tolli
Tol
tore
tore
torq
tot
trab
trac
n
trac

tradere aliquem ad ſupplicium, 5 *Ver.* 6. 307
tradere quæ dicuntur a teſtibus, conjecturæ & cogitationi, *Font.* 6. 442. *ſeq.*
tradere prædia alicui vacua, *Roſc. Am.* 10. 133
tradere & condonare inimicis virum fortem, *Font.* 15. 456
tradere huic, quod illi eripueris, non licet, 2 *Ver.* 18. 607
tradita litteris, commemorata verbis, uſurpata officiis cognatio, 5 *Ver.* 47. 384
traducere rem ad ſuum quæſtum, nundinationemque hominum, 2 *Ver.* 48. 657
traduci ad accuſandum, *Div.* 2. 289
trajicere alterius invidiam in ſe, *Div.* 14. 321
tranſactor & adminiſter rerum omnium, 2 *Ver.* 28. 625
transferre animum ad, 3 *Ver.* 34. 66
transferre culpam in alios, *Font.* 4. 437
transferre oculos, animumque ad aliquid, 2 *Ver.* 77. 703
tranſtulit Verres poſſeſſiones hereditatum a liberis ad alienos, a primis heredibus ad ſecundos, a legibus ad libidinem ſuam, 3 *Ver.* 7. 14. *ſeq.*
tranſigere cum aliquo tolerabili condicione, *Quint.* 5. 25
tranſigere cum reo, poſt cum accuſatore decidere, 2 *Ver.* 32. 633
tranſigere de aliquo celeriter, 3 *Ver.* 28. 54
tranſigere negotium, 2 *Ver.* 70. 691
tranſigere nihil, 2 *Ver.* 39. 644
tranſigere per alium, *Roſc. Am.* 38. 187
tranſigere pro parte ſua, *Roſc. Com.* 13. 263
tranſigere rem totam, *Quint.* 5. 25
tranſire finem æquitatis & legis in judicando, 3 *Ver.* 95. 177
tranſire leviter, *Roſc. Am.* 32. 175
tranſire ad adverſarios, 1 *Ver.* 15. 447
tranſlaticium edictum, 1 *Ver.* 44. 523
tranſtrum vacuum, 5 *Ver.* 51. 392
M. Trebellius, *Quint.* 5. 25
A. Trebonius, 1 *Ver.* 47. 530
P. Trebonius, *ibid.*
Cn. Tremellius, *Act.* 1 *Ver.* 10. 381
L. Triarius & P. Lentulus quæſtores urbani, 1 *Ver.* 14. 444
tribuere diligentiam in audiendo non minus religioni quam voluptati, 3 *Ver.* 5. 11
tribuere laudem veritati, *Roſc. Com.* 6. 243
tribuere præmia liberaliter alicui, 1 *Ver.* 15. 446
tribunicia poteſtas graviter deſiderata, & aliquando reddita plebi Rom. 5 *Ver.* 63. 409
tribuni avari de provincia a prætoribus decedere juſſi, 3 *Ver.* 58. 111
tribunicia poteſtas judiciorum deſiderio efflagitata eſt, *Div.* 3. 293
tribuniciam poteſtatem populi Romani magno ſtudio requiſivit, *Act.* 1 *Ver.* 15. 396
tribuniciam poteſtatem ſe reſtituturum Pompejus oſtendit, cum eſſet conſul deſignatus, *ibid.*
tribunorum plebis edictum, 2 *Ver.* 41. 646
tribus Palatina, 2 *Ver.* 43. 650
tribus V & XXX, 1 *Ver.* 5. 422
tributum impetrare, 2 *Ver.* 55. 670
triclinia ſterni, 3 *Ver.* 26. 50
trierarchus, 1 *Ver.* 20. 457
Triocalinus, 5 *Ver.* 4. 305
triremis. vide, inſtar.
Triptolemi ſignum, 4 *Ver.* 26. 228
triumphare in gemitu omnium, 5 *Ver.* 46. 382
triumphantes, qui diutius vivos hoſtium duces reſervant, ut, iis per triumphum ductis, pulcherrimum ſpectaculum, fructumque victoriæ populus Romanus percipere poſſit, cum de foro in Capitolium currum flectere incipiunt, illos duci in carcerem jubent, 5 *Ver.* 30. 353. *ſeq.*
Trojanus equus, 4 *Ver.* 23. 223
tropæum neceſſitudinis atque hoſpitii, 2 *Ver.* 47. 655
trulla excavata, 4 *Ver.* 27. 232
trulla gemmea, *ibid. ſeq.*
truncus corporis. vide, ſpectare.
tu te collige, *Div.* 12. 315
tueri amplitudinem domeſticæ laudis, 4 *Ver.* 37. 245
tueri arationes magna impenſa, magno inſtrumento, 3 *Ver.* 21. 42
tueri clientelam alicujus, 4 *Ver.* 41. 252
tueri memoriam mortui, 4 *Ver.* 36. 245
tueri munus ac beneficium alicujus, 3 *Ver.* 80. 155
tueri provinciam ſapientia, integritate, 5 *Ver.* 15. 326

turbulenta tempeſtas, 5 *Ver.* 10. 315
turpes eſſe in eo ordine non eſt mirum, quo cuivis licet pretio pervenire, 3 *Ver.* 79. 153
Tuſculanum Catuli & Metelli, 4 *Ver.* 57. 278
—— M. Scauri, *Cae.* 19. 536
Tuſculum clariſſimum municipium, *Font.* 14. 454
Turpio, 3 *Ver.* 39. 78
tutam ſervari provinciam a fugitivis, 5 *Ver.* 1. 299
tutela flagitioſe adminiſtrata ab aliquo, 1 *Ver.* 37. 499
tutelæ judicium, *Roſc. com.* 6. 240
pupillus in tutelam pervenit, *ibid.* 241
Tyche, urbis Syracuſarum pars, 4 *Ver.* 53. 272
Tyndaritani, 2 *Ver.* 65. 682
—— & Segeſtani junctiſſimi Romanis, 5 *Ver.* 47. 308
tyranni Siciliæ, 4 *Ver.* 55. 257
tyrannos multos tulit Sicilia, 5 *Ver.* 65. 398. *ſeq.*
Tyria purpura, 5 *Ver.* 56. 399

V.

VAcatio ſumptus, laboris, militiæ, rerum denique omnium, data a prætore, 4 *Ver.* 10. 200
vacatione commoda omnium rerum uti municipium, 5 *Ver.* 22. 340
vacua hora nulla a furto, 1 *Ver.* 12. 440
vacua prædia alicui tradere, *R. A.* 10. 133

4 *Ver.* 4
valere apud
Div. 5.
valere con
nem alic
valere in u
valent in
Valentini,
Valentinus
valere edi
ditates,
dictum
48.
Valeria le
Valerius p
valvis effr
varietas, l
C. Varro
vas Corin
vaſa Cori
uberiora
3 *Ver.*
ubertate
tas in
vectigal
vectigal
vectigal
3 *Ver.*
vecturæ
veheme
1 *Ver.*

venalis juriſdictio, 2 *Ver.* 48. 657
vendere bona, prædia & prædes, 1 *Ver.* 54. 544
vendere ſuo arbitrio, 4 *Ver.* 5. 192
venditor ſuo arbitratu vendere debet, *ibid.*
venerari deorum ſimulacra, 1 *Ver.* 22. 464
venire ad aliquem divitias morte alicujus, *Roſc. Am.* 31. 172
venire ad heredem rem, *Quint.* 12. 51
venire ad condicionem alicujus, 3 *Ver.* 62. 119
venire ad diem, *Cæc.* 7. 494
venire in mentem, *Roſc. Am.* 34. 177
venire ad manus & ad pugnam, 5 *Ver.* 11. 318
venire ad tempus, *ibid.* 317
venire ad vadimonium, *Quint.* 15. 58. & 16. 65
venire contra aliquem, *Roſc. Com.* 6. 243
veniſſe hereditatem alicui a propinquo, 2 *Ver.* 7. 582
venire in amicitiam alicujus, 2 *Ver.* 1. 568
venire in arbitrium & poteſtatem alicujus, 1 *Ver.* 57. 555
venire in calamitatem, *Roſc. Am.* 17. 145
venire in certamen, 1 *Ver.* 1. 413
venire in conſilium publicæ quæſtionis, *Cæc.* 10. 502. *ſeq.*
venire in conſpectum alicujus, 1 *Ver.* 58. 556
venire in conſuetudinem rem, 3 *Ver.* 93. 175
venire in contentionem rem, *Qu.* 6. 28
venire in contentionem & certamen, 1 *Ver.* 1. 413
venire in diſcrimen, *Roſc. Am.* 6. 124
venire in dubium, *Quint.* 21. 83
venire in dubium de civitate, *Cæc.* 7. 489
venire in dubium alicui fidem & conſtantiam alterius, *Quint.* 2. 9
venire in familiaritatem & conſuetudinem, 2 *Ver.* 70. 691
venire in judicium rem, *Roſc. Com.* 14. 266
venire in judicium atque diſcrimen aliquam rem, 3 *Ver.* 61. 116
venire in mentem alicui factum eſſe aliquid, *Roſc. Com.* 13. 265
venire in mentem alicui ſuſpicari, *Roſc. Am.* 21. 153
venire in mentem alicui rei, vel temporis alicujus, 4 *Ver.* 50. 266
venire in periculum, 1 *Ver.* 27. 376
venire in poſſeſſionem, *Quint.* 26. 98
venire in rem præſentem, *Cæc.* 7. 493
venire in ſermonem hominum & magnam vituperationem, 4 *Ver.* 7. 194
venire in ſuſpicionem alicui, feciſſe aliquid, 4 *Ver.* 13. 206
venire in ſuſpicionem aliquem alteri, 5 *Ver.* 7. 309
venire in turpitudinem; *Quint.* 16. 67
venire in vituperationem, 4 *Ver.* 7. 194
venti & tempeſtates, res incertiſſimæ, res ruſticas moderantur, 3 *Ver.* 98. 182
Sex. Vennonius, 3 *Ver.* 39. 75
Venulejus, 3 *Ver.* 42. 83
Venus communis, 5 *Ver.* 50. 390
Venus Erycina, *Div.* 17. 331
Venus marmorea Cnidi, 4 *Ver.* 60. 284
Venus picta in Co inſula, *ibid.*
Venerius apparitor, 3 *Ver.* 39. 76
Veneri Erycinæ multati, 2 *Ver.* 8. 583
Venerii ſervi, 3 *Ver.* 20. 40. & 25. 48
Venerii in Sicilia, *Div.* 17. 331
Ver ab Favonio aut aſtro notatum, 5 *Ver.* 10. 316
verberare vehementiſſime, 5 *Ver.* 62. 408
verbum conſideratiſſimum, *Font.* 9. 445
verbum lugubre, 3 *Ver.* 54. 106
verbum prolapſum ab aliqua cupiditate, *Font.* 9. 444
verbum facere de, *Roſc. Am.* 21. 143
verbum alicui nullum facere, *Act.* 1 *Ver.* 7. 369. *ſeq.*
verbum nullum interponere. *Qu.* 4. 20.
verbi laqueo æquitatem rei capi, *Cæc.* 29. 570
verbo aliquid poſcere: re vero aliud poſcere, *Act.* 1 *Ver.* 15. 396
verbo lugubri provinciæ calamitatem ſignificare, 3 *Ver.* 54. 106
verbo ſatis digno nefariam rem appellari nullo modo poſſe, 5 *Ver.* 66. 414
verbo tranſigere poſſe, 4 *Ver.* 16. 210
verba aucupari non oportere alioquin futurum, ut ſermo familiaris & quotidianus non cohæreat, *Cæc.* 18. 532
verba rerum cauſſa ſunt inventa, *ibid.* 530
verba reperta ſunt non quæ impedirent, ſed quæ indicarent voluntatem, *ibid.* 533

quæ in verba recuperatores daret prætor, quærere, 3 *Ver.* 28. 54
verbis interdicti non concludi, *Cæc.* 22. 545
verbis pugnare, *Cæc.* 28. 567
veris initium notabat Verres non a Favonio, neque ab aliquo aſtro, ſed, cum roſam viderat, tunc incipere ver arbitrabatur, 5 *Ver.* 10. 316
vere dicere, *Roſc. Am.* 37. 184
vere loqui, *Act.* 1 *Ver.* 8. 371
vereor ut poſſim, *Quint.* 25. 93
vereri præjudicium, 3 *Ver.* 65. 124
veritas quædam eſt ita perſpicua, ut eam infirmare nulla res poſſit, *Quint.* 26. 96
qui ſemel a veritate deflexit, hic non majore religione ad perjurium, quam ad mendacium perduci conſuevit, *Roſc. Com.* 16. 270
verum fuit, pro, æquum fuit, *Qu.* 15. 58
Verres cum Eryphila comparatus, 4 *Ver.* 18. 223
——— H S. quadringenties contra legem abſtulit Siculis, 1 *Ver.* 10. 434
——— Quæſtor fuit Cn. Papirii Carbonis, 1 *Ver.* 12. 440
——— pecuniam publicam avertit, 1 *Ver.* 13. 441
——— fuit legatus Dolabellæ in Cilicia, 1 *Ver.* 17. 450
——— magiſtratum Sicyonum fumo excruciavit, *ibid.* 451
——— ſigna & tabulas ex Achaja & Delo aufert, *ibid.*
——— in Sicilia vendidit omnes di- ... 657

verſari ad ſ...
viviis,
verſari ant...
periculi
verſari ant...
verſari in
rum t...
3 *Ver.* 5...
verſari in
turnum
verſari in
verſari in
verſari i...
Am. 2...
verſari in
verſari i...
riis ge...
verſari
Quint...
verſari i...
non
diſtin...
verſari i...
verſari i...
culo
verſari i...
verſari
verſari
verſari
alicu...
5 *Ve*...
verſur...
nibu...
verſur...

vertitur crimen in hoc, 5 *Ver.* 50. 390
vertentur omnia in unius poteſtate ac moderatione, *Act.* 1 *Ver.* 7. 371
vertice Ætnæ erumpunt ignes, 4 *Ver.* 48. 263
Vertumni ſignum, 1 *Ver.* 59. 559
Veſta mater, *Font.* 17. 459
Veſtæ ædes Tarenti, 4 *Ver.* 60. 264
veſtiuntur tabulis interiores templi partes, 4 *Ver.* 55. 274
veſtigium facere in poſſeſſionem, *Cæc.* 15. 518
veſtigium imprimere in aliquo loco, *Cæc.* 27. 562
veſtigium nullum ſtatuarum relinquere, 2 *Ver.* 66. 686
veſtigia recentia, 3 *Ver.* 34. 66
veſtigia ſceleris expreſſa, *Roſc. Am.* 22. 157
veſtigia, quibus ad caput maleficii perveniri ſolet, *Roſc. Am.* 27. 163
veſtigia & cubilia avaritiæ, 2 *Ver.* 77. 703
veſtigia & prope incunabula deorum, 4 *Ver.* 49. 264
veſtigia libidinis atque nequitiæ ex mulierum morſu, 5 *Ver.* 13. 321
veſtigia relinquere ſuorum ſtuprorum, 1 *Ver.* 24. 468
veſtigia alicujus perſequi, 3 *Ver.* 17. 34
veſtigiis perſequi aliquem, 2 *Ver.* 42. 649
veſtis Melitenſis, 2 *Ver.* 72. 694
veſtis ſtragula, *Roſc. Am.* 46. 200
veſtitus obſoletus, 1 *Ver.* 58. 557
L. Vetecilius Ligur, 2 *Ver.* 8. 585
P. Vetilius, *Cæc.* 9. 498
P. Vettius Chilo, 3 *Ver.* 71. 137. affinis Verris, *ibid.* 138
——— quæſtor Verris, 5 *Ver.* 44. 378
vetulus gladiator, *Quint.* 7. 34. *ſeq.*
vexare bona fortunaſque civium, *Roſc. Am.* 49. 204
vexata Sicilia bellis Carthaginenſibus, 3 *Ver.* 54. 105
vexatus multis contumeliis, *Quint.* 31. 109
via illuſtris & lata, 3 *Ver.* 94. 176
via lata perpetua, 4 *Ver.* 53. 271
via Pompeja Meſſanæ, 5 *Ver.* 66. 414
via tenſarum atque pompæ, 1 *Ver.* 59. 559
viam munire, *Roſc. Am.* 48. 204
viæ eædem ad omnium familiaritates non ſunt munitæ, 3 *Ver.* 68. 139
viarum in provinciis munitio, *Font.* 4. 437
L. Vibius eques Rom. 2 *Ver.* 74. 697
Vibo urbs, 2 *Ver.* 40. 646
vicaria operæ noſtræ fides amicorum ſupponitur in iis rebus, in quibus intereſſe non poſſumus, *Roſc. Am.* 38. 186
vicem alienam dolere, 1 *Ver.* 44. 521
viceſima portorii Syracuſis, 2 *Ver.* 75. 699
vicina ad pariendum, 1 *Ver.* 18. 453
victoria conſtituta, *Roſc. Am.* 6. 125
victoria nihil dulcius, 5 *Ver.* 26. 347
victoria facit omnia profana, 4 *Ver.* 55. 274
victoria nihil dulcius, 5 *Ver.* 26. 347
victoriæ ludi, *Act.* 1 *Ver.* 10. 383
victoriæ ſimulacrum in dextra Cereris manu, 4 *Ver.* 49. 266
victoriæ major jucunditas, quam voluptas libidinis, 1 *Ver.* 21. 463
victoriæ teſtimonium certiſſimum, quos ſæpe metueris, eos te vinctos ad ſupplicium duci videre, 5 *Ver.* 26. 347
victoriati nummi, *Font.* 5. 439
victus. — in victu arido maleficia gigni non ſolent, *Roſc. Am.* 27. 163
vide & perſpice, 2 *Ver.* 60. 677. *ſeq.*
videt non adeſſe, 2 *Ver.* 38. 641
vidiſſe tantum, 5 *Ver.* 6. 308
videri aliquem commiſiſſe aliquod delictum, pronunciare, 2 *Ver* 39. 643
vigilanter adminiſtrare provinciam, 4 *Ver.* 64. 291
vigilias agere ad ædes ſacras, 4 *Ver.* 43. 254
villicus, 3 *Ver.* 50. 100
vincere exſpectationem omnium, 5 *Ver.* 5. 306
vincere judicium, quod quis habuit omnium fortunarum ſuarum, 1 *Ver.* 53. 541. *ſeq.*
vincere judicio aliquid, *Roſc. Com.* 18. 274
vincere ſponſionem, *Cæc.* 31. 578
vinci multis malis, magnoque metu, 4 *Ver.* 34. 242
vindicare maleficia quam acerrime, *Roſc. Am.* 5. 123
vindicare ſcelera in aliquem, 3 *Ver.* 76. 147

vir fortiſſ. & clariſſimus, *Act.* 1 *Ver*. 15. 396
vir fortis & ſtrenuus, 4 *Ver*. 38. 248
vir nequam inter mulierculas, 2 *Ver*. 78. 705
virginalis verecundia, *Quint*. 11. 50
virgo Veſtalis Fonteja, *Font*. 17. 459
virilis pars, 4 *Ver*. 37. 247
Virtutis & Honoris ædes Romæ, 4 *Ver*. 54. 273
virtutis & victoriæ major jucunditas, quam voluptas, quæ percipitur ex libidine & cupiditate, 1 *Ver*. 21. 463
virtute non genere certari oportere, 5 *Ver*. 12. 320
viſendus, 4 *Ver*. 55. 274
vis nullo tempore jure fieri poteſt, *Cæc*. 2. 472
vis, quibus in rebus intelligatur, *Cæc*. 11. 505
vis eſt, etiam ſi cruor non appareat, *Cæc*. 27. 561
vis eſt omnis, quæ periculo aut decedere nos alicunde, aut aliquo prohibet accedere, *Cæc*. 16. 525
vis multo major ea, quæ formidine animum perterritum loco & certo de ſtatu demovet, quam quæ ad corpus noſtrum pervenit, *Cæc*. 15. 521
vim armatam majores nulla juris defenſione texerunt, *Cæc*. 29. 570
vim, quæ ad caput & ad vitam pertinet, veteres reſtitui ſine exceptione volue-

vita impr
vita omn
Roſc.
vita pura
Com. 6
vita peric
vita quo
vita turp
vita mih
que de
vita caſti
vitam c
vitæ rati
vita an
firmi
Com.
in vita
gigni
vita ru
tate
Roſc.
vita ru
juſtit
vita tur
cum
vitare
vitare
vitio
Roſ
vivere

ulciſci & perſequi injurias per judices, 2 *Ver.* 3. 574
ultor injuriarum, *Div.* 16. 329
ultorem injuriarum adoptare ſibi, *ibid.* 330
ultro & citro curſare, *Roſc. Am.* 22. 156
ultro citroque navigare, 5 *Ver.* 66. 415
umbilicus Siciliæ, 4 *Ver.* 48. 263
Vmbria, *Roſc. Am.* 16. 144
unde. —— hoc verbum, unde, duo loca declarat, ex quo loco & a quo, *Cæc.* 31. 576
UNDE ille me vi dejecit, cum ego poſſiderem, interdictum quotidianum, *ibid.* 578
unguentis oblitus, 3 *Ver.* 12. 25
unica filia, 1 *Ver.* 41. 509
univerſe, 5 *Ver.* 55. 397
unus modus atque una ratio eſt, 5 *Ver.* 61. 407
uno nomine, 2 *Ver.* 13. 600
uno atque eodem perexiguo tempore, *Act.* 1 *Ver.* 9. 375
vocabula omnium rerum certa & propria non ſunt, *Cæc.* 18. 530
vocare aliquem in crimen, *R. A.* 13. 140
vocare in crimen & in judicium, 3 *Ver.* 93. 175
vocare in diſcrimen ac judicium, 5 *Ver.* 70. 421
vocari in falſam atque iniquam probrorum inſimulationem, *Font.* 13. 454
vocare in judicium, *Act.* 1 *Ver.* 12. 386
vocare in judicium aliquem ſuſpicionibus, 4 *Ver.* 47. 262
vocare in invidiam, *Cæc.* 23. 549
vocari in partem, pro fieri heres ex parte bonorum, *Cæc.* 4. 484
vocari in ſuſpicionem conjurationis, 5 *Ver.* 4. 305
Voconia lex, 1 *Ver.* 41. 512
C. Voconius, 1 *Ver* 42. 514
Volaterræ, *Roſc. Am.* 7. 127
Volaterrana vada, *Quint.* 6. 28
Volaterranorum incommodum, calamitaſque civilis, *Cæc.* 7. 489
Volcatius, 2 *Ver.* 9. 587. & 23. 616
Volgæ, *Font.* 8. 444
volitare per forum, *Roſc. Am.* 46. 201
volumen explicare, *Roſc. Am.* 35. 181
voluntarius laudator, 2 *Ver.* 35. 654
voluntas eadem manet, *Quint.* 26. 97
voluntas illius apud me gravis debet eſſe, *Div.* 4. 297
ex voluntate alicujus, 3 *Ver.* 71. 137
voluntatem eſſe ſpectandam, non verba tantum, *Cæc.* 20. 539
voluntatem & auctoritatem ſcriptoris defendere, boni judicis eſt, *Cæc.* 23. 549
Voluſius haruſpex, 3 *Ver.* 11. 22
Voluſianus, 3 *Ver.* 21. 43
volutatum in luto aliquem, totius corporis veſtigiis invenire, 4 *Ver.* 24. 224
vorago immenſa, aut gurges vitiorum, turpitudinumque omnium, 3 *Ver.* 9. 18
vota debere Veneri & Cupidini, non Honori, neque Virtuti, 4 *Ver.* 55. 275
vota pro imperio ſuo nuncupare, 5 *Ver.* 13. 323
votivi ludi. vide, ludi.
vovit Marcellus, ſi Syracuſas cepiſſet, ſe duo templa dedicaturum, 4 *Ver.* 55. 274
vox citius me defecerit, quam nomina, 4 *Ver.* 26. 229
vocem primam mittere cum dolore & querimonia, 1 *Ver.* 37. 500
urbs manu munita, 2 *Ver.* 2. 569
urbes maximæ piratis patefactæ, *Act.* 1 *Ver.* 5. 362
luxuries in urbe creatur, *R. A.* 27. 164
urgeri confeſſione ſua, 4 *Ver.* 47. 262
urgeri infamia judiciorum, *Act.* 1 *Ver.* 12. 387
urgeri comitia, *Act.* 1 *Ver.* 9. 375
Vrius Iupiter, 4 *Ver.* 57. 279
uſitatum exemplo majorum, *Cæc.* 16. 524
uſitatum jam eſſe malitia, *Cæc.* 1. 466
uſquedum, 1 *Ver.* 5. 421
uſucapio finis periculi litium, *Cæc.* 26. 559
uſurpatum jus & ſemper retentum, 5 *Ver.* 20. 336
uſurpata multis officiis cognatio, 5 *Ver.* 47. 384
uſus & auctoritas fundi biennium, *Cæc.* 19. 533
ut leviſſime dicam, 1 *Ver.* 60. 561
ut omnes dii adjuvent, 3 *Ver.* 47. 94
ut opinor, 4 *Ver.* 18. 213
ut quis illum maxime cognatione attingit, ita maxime putatur manus ejus, 2 *Ver.* 10. 588
ut quæque res eſt turpiſſima, ſic maxime & maturiſſ. judicanda eſt, *Cæc.* 2. 475

2 *Ver.* 3. 37[illegible]
uti hoc jure in ſocios, 1 *Ver.* 27. 475
uti inſtituto ſuo, 2 *Ver.* 17. 605
uti hoſpitio alicujus, 2 *Ver.* 34. 635
uti novo genere querimoniæ, 1 *Ver.* 9. 429
uti oratione, *Roſc. Com.* 1. 224
uti oratione perpetua, 1 *Ver.* 9. 429
uti hoc perfugio, 1 *Ver.* 32. 487
uti ſignis aliquibus, *Div.* 9. 311
uti teſtificatione aliqua contra crimen, 5 *Ver.* 39. 370
uti ſuo legitimo tempore ad dicendum, *Act.* 1 *Ver.* 11. 384
uti hac voce, *Div.* 5. 302

multa æ
vulnus acc
L. Vulteju
vultu ſæpe
uxores al
exiſtim

X Eno

Z Oſi

F I N I

INDEX
RERVM ET VERBORVM
LOCVPLETISSIMVS,

Quae in primi tomi duabus partibus Notarum in Ciceronis Orationes continentur.

Primus numerus librum, ſecundus caput, tertius paginam denotat.

A.

A Fannio, id eſt, a parte Fannii, *Roſc. Com.* 12. 263
a nobis contra vos faciunt, *Roſc. Am.* 36. 183
ab aliquo ſolvere, *Cæc.* 6. 488
ab innocentia clemens, *R. A.* 30. 170
abduci, 5 *Ver.* 13. 321
abducere & auferre ut differant, *Quint.* 27. 100
abducere uxorem marito, 3 *Ver.* 34. 64
abigere, 1 *Ver.* 10. 436
abire. non abiturum eum h. e. moriturum, *Cæc.* 7. 494
abjudicare ſibi libertatem, *Cæc.* 34. 589
abradere, *Cæc.* 7. 490
abſens reip. cauſſa poteſt reſtitui, ſi damnatur, *Cæc.* 20. 540
abſolvere Veneri hominem, 2 *Ver.* 8. 584
abſolvi eſt liberari ea lite ac judicio, *Roſc. Com.* 9. 253
abſolvi judicio, *Roſc. Com.* 12. 262
abuti, 5 *Ver.* 43. 378
abuti, utendo conſumere, 1 *Ver.* 9. 429
accedere in ædes, *Cæc.* 13. 513
accedere ad haſtam, 1 *Ver.* 54. 545
accedere, & adſpirare, ut differant, *Div.* 6. 302
accedere ad publica, 3 *Ver.* 38. 74
accenſi militares cum accenſis magiſtratuum male confunduntur, 1 *Ver.* 27. 478
accenſi. Scribis tantum tribuebatur hoc nomen, 3 *Ver.* 66. 125
accenſus de milite, 1 *Ver.* 27. 477
inter accenſum & apparitorem quid interſit, *ibid.*
acceptum & expenſum in codicem referre, *Roſc. Com.* 3. 230
acceptam facere ſponſionē, 3 *Ver.* 60. 115
acceptum referre, 1 *Ver.* 39. 506. & *Cæc.* 6. 489
accipere judicium, *Qu.* 20. 78. & 21. 83
accommodatio magiſtratuum, 3 *Ver.* 82. 157
accuſabant adoleſcentes, *Div.* 21. 340
accuſare reip. cauſſa quid, *Div.* 2. 291
accuſatio nobilis viam ſternebat ad honores, *Roſc. Am.* 30. 169
accuſator a præcone citatus ſi non reſponderet, reus eximebatur reorum numero, 2 *Ver.* 40. 646
accuſatores obſignabant omnia in ædibus reorum, 1 *Ver.* 19. 456
accuſatores lege Prætoria obſignabant, quod apud quenquam inveniebant, quod ad inſtruendam faciebat accuſationem, 2 *Ver.* 74. 698
accuſatoribus dabatur a Prætore lex omnia in provinciis conquirendi & deportandi, quæ ad accuſationem inſtituendam pertinebant, *Div.* 9. 310
accuſatoris nomen odioſum, *Div.* 2. 290
accuſatorium nomen inviſum, 1 *Ver.* 38. 502
acer, *Cæc.* 10. 501
acerrima familia, *Act.* 1 *Ver.* 10. 381
Acilia lex, *Act.* 1 *Ver.* 17. 401
Acilia lex repetundarum, 1 *Ver.* 9. 433
M. Acilius Prætor, *Act.* 1 *Ver.* 2. 353
Acroama, 4 *Ver.* 22. 220
acta, 5 *Ver.* 31. 356
actio, *Cæc.* 1. 470. & 3. 478
actio, formula litem intendendi, *ibid.* 479
actio injuriarum, *Cæc.* 12. 511, 512

aſtores Atellanarum erant honeſti, *Roſc. Com.* 11. 257
aſtores primarum, ſecundarum, tertiarum partium, *Div.* 15. 324
aſtus quartus improbitatis, 2 *Ver.* 6. 581
aſtus quinque habet fabula ſcenica, *ibid.*
acuere aliquem, *Roſc. Am.* 38. 185
ad villam, pro in villa, *Roſc. Am.* 15. 142
addicere bona, 1 *Ver.* 52. 541
addici hoſti, *Quint.* 18. 74
addictio bonorum, *Act.* 1 *Ver.* 4. 360
addictus, *Roſc. Com.* 14. 266
adducere in judicium, *Act.* 1 *Ver.* 2. 355
adeo, *Cac* 30. 472
adeſſe alicui, 2 *Ver.* 29. 627
adeſſe animo, *Cac.* 10. 504
adigere arbitrium, & arbitrum, *Roſc. Com.* 8. 250
adjicere oculos hæreditati, 2 *Ver.* 15. 602
adminiſtri & ſatellites, *Quint.* 25. 95
admurmuratio, *Act.* 1 *Ver.* 15. 397
adnumerare, *Roſc Com* 5. 236
adoleſcentulus viginti ſex annorum, *Cac.* 32. 585
adſpergere ſextulam Æbutio, *Cac.* 6. 489
adſpicere nemo poteſt, *Roſc. Com.* 19. 256
adſpirare, *Cac.* 14. 518
adſpirare ad curiam, 2 *Ver.* 30. 630
adſtipulator, *Quint.* 18. 72
adventitia res, 1 *Ver.* 48. 534
adverſaria, *Roſc Com.* 2. 229
adumbratus vir uxoris, 3 *Ver.* 33. 62
advocatio togatorum, *Cac.* 15. 521
advocatio copioſa, *Quint.* 15. 57
advocationes frequentiſſimæ, 1 *Ver.* 50. 536

æmuli ſ
æquabil
æquo ju
æquo ju
æquo ju
æquus a
æquus l
ærario
tur,
prov
ærariu
ære di
æris du
æs Del
æs Co
æs Syr
æſtim
æſtim
tun
æſtim
æſtim
1 *V*
æſtua
æſtua
æſtus
ætatis
affine
affini
co
ſti
ne
affliċ
P. Af
age r
ager

judicio, lege, 2 *Ver.* 25. 618
agnatio de poſtumo, *Cat.* 25. 555
2 *Ver.* 8. 586
& unde dicatur, *Act.* 1 *Ver.* 6. 367
Div. 19. 336
3 *Ver.* 43. 87
i, *Quint.* 23. 89
aliquot, 3 *Ver.* 80. 153
auſſæ illi, *Cac.* 9. 499
ies, 1 *Ver.* 17. 450
pulatione, *Roſc. Com.* 12. 262
m rei petere, *Cac.* 4. 481
ecundo, *Cac.* 9. 499
iobus, *Div.* 3. 314
infra mortuos, *Quint.* 15. 61
ſt captatio gratiæ, 2 *Ver.* 40. 645
homines, 3 *Ver.* 84. 160
at non nunquam inter agen-
atores, *Roſc. Am.* 22. 155
iam ditionemque populi Ro-
ſe, *Div.* 20. 338
amator, 3 *Ver.* 64. 121
at judices cum reus eſſet da-
us, *Cac.* 2. 474
& comperendinatio ut diffe-
Ver. 9. 431. de ampliatione
ibid. 432
num cauſſæ, *Cac.* 3. 475
cognoſcendum quando judices
ciabant, *Act.* 1 *Ver.* 18. 405.
1 *Ver.* 29. 480
Su in optimis ſcriptoribus,
16. 346
5 *Ver.* 34. 360
es, 3 *Ver.* 43. 87
5 *Ver* 34. 360
id litterarum angulos, *Cac.* 29. 570
efenſio, *Cac.* 23. 545
rſio eſt Prætoris, *Cac.* 12. 511
rtere plus eſt quam intelligere,
Ver. 9. 377
ordum interjectis vocibus ſe-
r, *Cac.* 17. 528
i, 1 *Ver.* 41. 514
3 *Ver.* 92. 173
rumentum annuum Prætoris,
12. 157
Quint. 5. 23
rei ingenuitatis ſigna, 2 *Ver.* 11. 580

annulus equeſtris ordinis inſigne, *Roſc. Am.* 49. 205
annus octavus decimus, fuit annus legitimus cauſſas agendi, *Roſc. Am.* 51. 207
anſeribus cibaria locabantur Romæ, *Roſc. Am.* 20. 149
ante v Kalendas Intercalares, *Qu.* 25. 94
ante diem IV Kal. Febr. *Quint.* 6. 27
antiqui, *Roſc. Am.* 30. 132
antiqui officii homo, *ibid.* 134
antiquior in ſenatu ſententiam dicendi locus, 5 *Ver.* 14. 324
antiquum officium, *Quint.* 22. 88. homo antiqui officii, *ibid.*
antiſtitæ, 4 *Ver.* 49. 259
Antonio Marco cura totius oræ mari erat commiſſa, *Div.* 17. 331
aperire locum ſuſpicioni, 5 *Ver.* 71. 422
apud villam, pro in villa, 4 *Ver.* 22. 219
Apollonienſis, 3 *Ver.* 43. 87
apparitor, 3 *Ver.* 78. 149
apparitor & accenſus quid differant, 1 *Ver.* 27. 477
apparitores, 3 *Ver.* 25. 47. & 66. 126
appellare tribunos, & ad tribunos, *Quint.* 20. 80
appellari poterat a Prætore Vrbano ad Collegium, 1 *Ver.* 46. 528. etiam ad Conſulem, *ibid.*
appellabatur in provinciis ad Proconſules, 4 *Ver.* 65. 292
appeti ignominiis, *Quint.* 31. 110
Appius Claudius accuſat Terentium Varronem, *Div.* 7. 307
apponere accuſatorem, 1 *Ver.* 29. 480
appromiſſor, *Roſc. Am.* 10. 133
aptum ex verbis jus, *Cac.* 18. 532
Aquilii laus, *Cac.* 27. 563
Aquilius, *Font.* 13. 483
M. Aquilius de repetundis accuſatur, *Div.* 21. 340. defendit M. Antonius, *ibid.*
ara. ad aram confugere, *R. C.* 11. 257. & *Cac.* 34. 590
arationes magnas conducere, 3 *Ver.* 21. 42
aratores, *Act.* 1 *Ver.* 4. 362
arbiter eſt judex interdum in judiciis bonæ fidei, *Roſc. Am.* 39. 189. & *Roſc. Com.* 3. 231
arbitrium, & arbitrum adigere, *Roſc. Com.* 9. 260
arbitrium & judicium ut differant, *Qu.* 3. 18

arbi-

argenti grande pondus, *Cæc.* 4. 484
argumentari & dicere ut differant, *Act.* 1 *Ver.* 18. 405
argumentum. quid habet hæc res argumenti, 2 *Ver.* 46. 654
arida vita, *Quint.* 30. 106
arma omnia tela, *Cæc.* 21. 543
arma alia ad tegendum, alia ad nocendum.
armatis hominibus, eum, quis in fundum invito poſſeſſore vellet ingredi, prohibere licebat, *Cæc.* 8. 495
arripere eſt memoriæ mandare, *Roſc. Com.* 11. 258
artes, pro virtutibus, 4 *Ver.* 38. 247
artifices ad corrumpendum, 5 *Ver.* 71. 422
artificium, *Quint.* 22. 86
arx aut tyrannorum ſedes, aut editus & munitior locus, *Div.* 5. 300
Aſconii errores, 1 *Ver.* 15. 448
Aſconius refutatur, *Div.* 3. 292
aſpirare, *Quint.* 29. 104
aſportare & deportare ut differant, *Div.* 9. 310
aſſectator vetus, 2 *Ver.* 11. 590
aſſem ſe negat daturum, *Quint.* 5. 24
aſſentator mulierum, *Cæc.* 5. 485
aſſequi paſſive, 2 *Ver.* 73. 695
aſſeverare, pro ſerio loqui, 2 *Ver.* 8. 587
aſſidui agricolæ, *Roſc. Com.* 16. 144
aſſiduitas, 1 *Ver.* 39. 505
Aſſorini, 3 *Ver.* 43. 87

auctori
& R
auctori
auctori
niun
auctori
ex auct
auctori
aucupi
audaci
audact
averte
auferr
auferr
59.
auferr
Qui
avidu
authe

B A
B
leg
ex
na
blan
Boët
bona

multatio ubi erat, in corpus
ium non irrogabatur, 1 *Ver.* 4. 418
pus ſuo cuique, 1 *Ver.* 56. 548
ea puerorum ingenuorum or-
tum, 1 *Ver.* 58. 557
avorum capita, 4 *Ver.* 56. 276

C.

re pro accidere, *Quint.* 16. 64
mitas, *Cæc.* 34. 590
., 3 *Ver.* 43. 85
tenebræ reipublicæ, 3 *Ver.* 76. 146
terdum judicibus offunditur, 473
ndi in patiendi ſignificatione,
15. 29
Cæc. 29. 570
ircumdati, 3 *Ver.* 59. 112
non facile accuſabant, ne ſpe
tis exciderent, 1 *Ver.* 9. 375
æ, 4 *Ver.* 3. 188
ntur in Capitolio, *R. A.* 20. 149
rris, 1 *Ver.* 48. 534. & 51. 538
ſeclæ Prætoris, 3 *Ver.* 11. 22
is pugna, *Roſc. Am.* 32. 173
is pugna pro Sullana proſcri-
& cæde, *ibid.*
iſericordiam, *Quint.* 31. 109
pernitioſus, exitioſus, 2 *Ver.* 70. 691
detrahere, 1 *Ver.* 4. 420
, 3 *Ver.* 43. 87
am igne deletum Q. Catulus
it, 4 *Ver.* 31. 237
iv. 16. 328
ere, *Quint.* 7. 34
erum, 2 *Ver.* 33. 634
leficii, *Roſc. Am.* 27. 163
nma principalis, 3 *Ver.* 33. 64
leges tabellariæ de ſuffragiis,
Ver. 10. 381
s judex, 3 *Ver.* 60. 114
s, ſeveriſſimus judex, *Roſc.*
o. 170
e, *Roſc. Am.* 44. 197
ædes, 1 *Ver.* 50. 563
ædes fuit in foro, 1 *Ver.* 59. 558
overe, 4 *Ver.* 19. 214
meis præſidiiſque verſaris,
. 570
onjunctio, amicitia, *Qu.* 15. 58

cauſſa. numquid eſt cauſſæ, *Qu.* 27. 99
cauſſa in optima eſſe, pro optima con-
ditione eſſe, *Font.* 8. 445
cauſſa. in ea cauſſa, 5 *Ver.* 41. 375
cauſſa pro prætextu, *Quint.* 18. 70. &
2 *Ver.* 61. 678
cauſſa eadem paria jura deſiderat, *Cæc.* 13. 515
cauſſa pro excuſatione, 1 *Ver.* 26. 471
cauſſæ dictio, *Quint.* 10. 45
cauſſæ nihil dicimus, *Quint.* 18. 71
cauſſæ publicæ, *Roſc. Am.* 21. 153
cauſſæ nihil eſt, cauſſam non dico quin,
eſt non recuſo, *Quint.* 9. 42
cauſſam conſtituere, 5 *Ver.* 1. 298
cauſſam pecuniæ reperire, 2 *Ver.* 8. 583
cauſſam dare, 3 *Ver.* 73. 141
cauſſarum duo genera, pro duobus caſi-
bus, *Cæc.* 30. 472
Cato accuſavit Sergium Galbam pro di-
reptis Luſitanis, *Div.* 10. 338
cavere ab aliquo, 2 *Ver.* 23. 616
cavere alicui, *Cæc.* 27. 563
cavere ab aliquo eſt ſponſores accipere,
Quint. 7. 34
caute dicere, *Act.* 1 *Ver.* 7. 368
cautior. quo mulieri res eſſet cautior,
Cæc. 4. 482
cautum ſatis erat verbis, *Cæc.* 18. 533
cella. in cellam frumentum imperare,
Div. 10. 311
cenſi qui dicebantur, 1 *Ver.* 41. 508, 509
cenſores ſartorum tectorum leges ſcri-
bebant, 1 *Ver.* 54. 548
cenſores creabantur apud Siculos quot-
annis in ſingulis civitatibus, 2 *Ver.* 53. 665
cenſoriæ leges, 1 *Ver.* 55. 546
cenſoribus cura ſartorum tectorum da-
batur, 1 *Ver.* 50. 537
cenſorum nomen populus Romanus o-
derat, *Div.* 3. 294. cenſores ut nota-
rint cives, *ibid.* cenſorum notas ſuc-
ceſſores plerumque ſolvebant, *ibid.*
cenſores ſuſtulit Sulla, *ibid.* cenſores
qui corrupte judicarant notabant,
ibid.
cenſu liberari, *Cæc.* 34. 589
centeſimis binis fœnerari, 3 *Ver.* 70. 136
centuriata comitia, 5 *Ver.* 15. 326
Cephalœditana, 3 *Ver.* 43. 87
Cephalœdium oppidum Sic l x, 2 *Ver.*
52. 661
cera extrema, 1 *Ver.* 36. 496

chirographæ & [illegible]
1 Ver. 36. 494
Chryſas fluvius, 4 *Ver.* 44. 256. olim ſcribebant Cryſas, *ibid.*
cibaria menſtrua plebis Romanæ, 3 *Ver.* 30. 57
Cicero notatur, & ejus ſententia, *Quint.* 15. 62
Cicero improbat in oratione ſua, quam adoleſcens pro Roſcio Amerino habuit, quæ magno applauſu populi fuerunt excepta, *Roſc. Am.* 26. 162
Cicero Verrinam primam, ſive divinationem habuit anno ætatis XXVIII, *Div.* 1. 285
Cicero cum magno metu multas cauſſas egit, *Div.* 13. 318
cineres ſuorum propinqui ſervabant, *Quint.* 31. 109
Circæum poculum, *Div.* 17. 333
Circenſes ludi, 4 *Ver.* 15. 209
circum amicos mittere, *Quint.* 6. 28
circumpedes, 1 *Ver.* 36. 496
circumſcribere, pro rejicere, excludere, 2 *Ver.* 59. 677
circumſcriptus pro ſublatus, 1 *Ver.* 17. 450
circumſpicere ſe, *Roſc. Com.* 2. 239
Cilium, *Roſc. Am.* 7. 127
citabantur & judices, & rei, & accuſatores, & defenſores a præcone Prætoris, *Div.* 12. 317
civilis actio opponitur judicio publico, [illegible] 300

Clue[illegible]
60.
coact[illegible]
coau[illegible]
3 V[illegible]
cogni[illegible]
cogni[illegible]
ſen[illegible]
cogni[illegible]
cogni[illegible]
cogni[illegible]
cogn[illegible]
At[illegible]
coho[illegible]
bu[illegible]
coire
colli[illegible]
&
colo
coll[illegible]
coll[illegible]
com
com
com
con
con
con
ſ
ſ
t

cum commeatu remanere, 5 *Ver.* 41. 375
committere judicium, i. exercere, *Roſc. Am.* 5. 122
committere, *Cæc.* 7. 494
Comœdi nomen honeſtius quam hiſtrionis, *Roſc. Com.* 11. 257
commode cauſſam demonſtrare, *Quint.* 10. 44
commodum. quos ei commodum ſit, pro quos ei placebat, 1 *Ver.* 26. 471
commodum. quem commodum erat, eſt quem libebat dare, 2 *Ver.* 13. 599
commodum pro commodatio, 4 *Ver.* 3. 189
comparant Prætores, *Quint.* 16. 64
comparare convivium, 1 *Ver.* 26. 471
comperendinare, *Act.* 1 *Ver.* 11. 386
comperendinatio & ampliatio ut differant, 1 *Ver.* 9. 431
comperendinatus, *ibid.* 430
complexio, quod genus argumenti, *Div.* 14. 320
componere edictum, *Cæc.* 17. 530
compoſitior, *Act.* 1 *Ver.* 11. 385
compromiſſum, *Roſc. Com.* 4. 235
compromiſſum. in compromiſſo plus nonnumquam eſt, quam in controverſia, 2 *Ver.* 27. 623
commune Siciliæ, 2 *Ver.* 46. 654. & 63. 680
communis vita, *Cæc.* 25. 553
concedere aliquo, 3 *Ver.* 41. 82
concedere pro ignoſcere, *Roſc. Am* 1. 116
concedere peccatis, pro ignoſcere, 3 *Ver.* 96. 179
conchylium, 4 *Ver.* 26. 229
concio apud Græcos cognoſcit de injuria publica, 1 *Ver.* 27. 475
concitus ad rixam, *Cæc.* 5. 485
concludere pro finire, 4 *Ver.* 52. 269
concoquere, *Roſc. Com.* 15. 269
concurrere de uno homine, *Qu.* 16. 66
concurſare, 5 *Ver.* 31. 355
concurſare de uno homine, *Qu.* 16. 66
conditio, *Quint.* 22. 87
conditio. ex conditione juris, *Roſc. Com.* 12. 263
condonare hereditatem edicto, 1 *Ver.* 38. 511
condonatio bonorum, *Act.* 1 *Ver.* 4. 361
conductio judicii, *Act.* 1 *Ver.* 6. 366
confeſſus habetur judicatus, *Cæc.* 9. 498
conficere pecuniam, 2 *Ver.* 75. 699
confidentia eſt audacia, *Cæc.* 1. 469
confirmare ſe, *Roſc. Com.* 16. 271
conflictus corporum, *Cæc.* 15. 521
conjectio cauſſæ, 1 *Ver.* 9. 431
conjicere in interdictum, *Cæc.* 22. 545
conjicere in interdictum, in epiſtolam, pro includere, inſerere, *ibid.* 544
conjungere ſe in negotio, *R. C.* 6. 241
conſenſio Gallorum, *Font.* 3. 435
conſeſſus in re turpi, *Quint.* 3. 17
conſilia, 2 *Ver.* 25. 619
conſilii ſatis non habere, *Cæc.* 6. 489. & 7. 497
conſilium, *Qu.* 16. 67. & *Cæc.* 10. 502
conſilium dimittere, 5 *Ver.* 63. 410
conſilium publicum, judices in judicio publico, *Roſc. Am.* 52. 209
conſilium Prætoris in provincia, 2 *Ver.* 11. 590
in conſilium mittere, ire, *Qu.* 10. 44
conſilium. in conſilium Prætores in provinciis adhibebant negotiatores in cauſis capitalibus, 2 *Ver.* 29. 627
conſiſtere dicuntur, quorum cauſſa vincit in judicio, *Cæc.* 21. 542
conſiſtere in cauſſa animo ſatis certo & confirmato, *Quint.* 24. 92. Hunc miſerum poſſe conſiſtere, *Qu.* 30. 107
conſiſtit cauſſà apud magiſtratum, *Quint.* 22. 87
conſortes, 3 *Ver.* 23. 45
conſtans, *Roſc. Am.* 15. 142
conſtituere, *Cæc.* 7. 493
conſtituere judicium, 3 *Ver.* 13. 26
conſtituere cauſſam, 5 *Ver.* 1. 298
conſtituere defenſionem cauſſæ, *Cæc.* 27. 563
conſtituere judicium dicitur Prætor, *Cæc.* 3. 476
conſtituere, tabulas in ciſta ponere, *Div.* 7. 306
conſtitutum. ad conſtitutum venire, *Cæc.* 12. 508
conſtratæ naves, opponuntur apertis, 5 *Ver.* 34. 361
conſuaſor, *Quint.* 5. 23
e conſuetudine pro a conſuetudine, *Cæc.* 1. 469
conſulere. qui conſuluntur, *Cæc.* 23. 550
conſules quando & quemadmodum volunt referunt, 1 *Ver.* 32. 493
conſules antequam magiſtratum inirent provincias aut ſortiebantur, aut comparabant, 2 *Ver.* 6. 580

con-

contrariæ cauſæ, *Div.* 14.
controverſias ante domi amici opera componere ſtudebant, quam judicio contenderent, *Quint.* 11. 47
contubernium muliebre, 5 *Ver.* 40. 371
contumelia & injuria ut differant, *Quint.* 31. 110
contundere ſtultitiam, *Cæc.* 7. 490
convenire, pro controverſiam movere, *ibid.* 493
conventi & pacti formula, *Cæc.* 18. 531
conventum, *ibid.*
conventum agere, 5 *Ver.* 11. 317
conventus, 4 *Ver.* 29. 235
conventus in provinciis, ex quibus legebantur judices a prætoribus, 2 *Ver.* 13. 598
conventus. ex conventu, *Cæc.* 8. 495
convicium, 5 *Ver.* 11. 318
convictu tot vitiis vita, *Act.* 1 *Ver.* 4. 359
convitio explodere, *Roſc. Com.* 11. 257
copioſiſſime defendere, *Quint.* 28. 102
coquere, *Roſc. Com.* 15. 269
Corinthiacum æs, *Roſc. Am.* 45. 198
Cornelia tribunitia lex, 1 *Ver.* 60. 560
Cornelia lex repetundarum, 1 *Ver.* 9. 433
Cornelia teſtamentaria, 1 *Ver.* 41. 514
Cornelia nummaria, *ibid.*
Cn. Cornelii Dolabellæ duo, *Qu.* 8. 36
corollaria, 3 *Ver.* 79. 152
coronæ civicæ, 3 *Ver.* 80. 154
corrogare, *Quint.* 6. 29
Cotta Aurelius legem tulit, ut ſenatores, & equites Romani, ac tribuni ærarii

cuicuim
cujuſm
5 *Ver*
cum m
2 *Ve*
cum o
3 *V*
cunicu
liun
cupere
cupidi
cupidi
cupidi
Con
cupid
cupid
curar
curre
Q. C

cuſto

D

dam
vi
dam
li
dam
t
dam

debilitare corpus; *Cae.* 15. 521
decedere de fundo, *Roſc. Com.* 12. 262
decemprimi, *Roſc. Am.* 9. 131
decemviri, *Cae.* 32. 585
decidere, *Quint.* 4. 21
decidere pro tranſigere, *R. A.* 39. 189
decidere cum Flavio, *Roſc. Com.* 11. 259
decies H-S, 1 *Ver.* 10. 435
decies centena millia ſeſtertium, *ibid.*
decretum & juſſum prætoris ut differant, *Quint* 20. 78
decumanæ civitates dicuntur & vectigales, quæ vectigal ſed incertum pendebant, 3 *Ver.* 6. 11, 12
decumanus ager, *ibid.* 13
decumani, *Div.* 10. 313
decumani aratores, *Act.* 1 *Ver.* 4. 362
decumanum frumentum, *Div.* 10. 312
decumarum lex venditionis, 3 *Ver.* 6. 13
decuria judicum, 1 *Ver.* 60. 563
decuriæ ſenatorum tres, *ibid.*
decuriæ judicum, 3 *Ver.* 11. 22
decuriam emere, 3 *Ver.* 79. 152
decurias ſcribere, 3 *Ver.* 11. 22
decuriones, *Roſc. Am.* 9. 131
decurrere ad extrema jura, *Qu.* 15. 59
dedi hoſtibus, *Cae.* 34. 587
dedi cupiditati & crudelitati hoſtis, *Quint.* 18. 74
deductio, *Div.* 10. 312
defendere injuriam pro propulſare, *Roſc. Am.* 1. 115
defenſio ſuæ cauſſæ, 5 *Ver.* 41. 376
defenſori non licebat teſtimonium denunciare accuſator, 2 *Ver.* 8. 586
deferre nomen & accuſare differunt, *Roſc. Am.* 3. 119
deferre nomen eſt reũ facere, *Div.* 3. 295
ut differant *deferre nomen*, *diem dicere*, *accuſare*, *ibid.*
deformare, *Qu.* 30. 105. & *Cae.* 5. 486
dejectus, ejectus, 3 *Ver.* 55. 106
dejicere oculos, 5 *Ver.* 71. 422
dejicere tabellas, *Quint.* 6. 31
dejuncta, *Cae.* 32. 579
delegare crimen optimis nominibus, *Font.* 4. 436
delectum conſilium, *Act.* 1 *Ver.* 17. 402. & 5 *Ver.* 68. 417
deliteſcere pro defendi, *Cae.* 21. 543
Delos ſacra inſula, 1 *Ver.* 17. 453
delubra, *Div.* 1. 287, 288
demonſtrare pro alligare, *Quint.* 14. 58
demoveri ſtatu, *Cae.* 15. 521
ad denarium ſolvere, *Quint.* 4. 21
denunciare, *Cae.* 12. 583
denunciare judici, & in judicium, *Roſc. Com.* 9. 253
denunciare alicui, 2 *Ver.* 4. 576
denuntiare, 5 *Ver.* 4. 305. & *Cae.* 7. 490
depaciſci partem ſuam, *R. A.* 38. 185
depactus eſt ad conditiones ejus, 3 *Ver.* 24. 47
depeculari fana, *Act.* 1 *Ver.* 4. 360
depeculator ærarii, *Act.* 1 *Ver.* 1. 351
depelli ex illa ratione, *Cae.* 31. 577
deponentia in paſſiva notione, *Roſc. Am.* 13. 139
deponere civitatem, *Cae.* 34. 591
depontani ſenes, *Roſc. Am.* 35. 180
depopulatio operum publicorum, *Act.* 1 *Ver.* 4. 360
deportare, 5 *Ver.* 12. 329
depoſitus pro deſperatus, 1 *Ver.* 2. 414
deprecatio, *Roſc. Com.* 16. 270
depugnare, *Cae.* 16. 526
deripere, 2 *Ver.* 7. 582
derogare, *Quint.* 23. 90
deſcendo, 2 *Ver.* 72. 694
deſcribere jura, *Qu.* 14. 55. & 5 *Ver.* 11. 317
deſcriptio, 2 *Ver.* 77. 703
deſpicere pro videre, cernere, *R. A.* 8. 129
deſtitui, 5 *Ver.* 41. 375
deſtitui pro conſtitui, 3 *Ver.* 26. 51
deverſari laute, 1 *Ver.* 25. 470
dextra fidei inſigne, 5 *Ver.* 58. 405
Dianium in Hiſpania, 1 *Ver.* 34. 491
dicas ſortiri, 2 *Ver.* 15. 602
dicis diem differre, *ibid.* vid. & *ibid.* 17. 606, 607
dicere jus prætores quando dicantur, *Quint.* 26. 97
dicere & argumentari ut differant, *Act.* 1 *Ver.* 18. 405
dicere & probare ut differant, *C.* 23. 546
dicere dotem, *Cae.* 25. 556
dicis cauſſa, 4 *Ver.* 24. 224
didicit pro conſuevit, *Quint.* 13. 54
diem petere, pro diem ſolutionis petere, *Quint.* 23. 90
diem dicere, 1 *Ver.* 56. 554
diem eximunt Græci, ut menſes congruant cum ſolis & lunæ motu, 2 *Ver.* 52. 663
dies pro tempore, *Act.* 1 *Ver.* 2. 354
dies dici poterat abſoluto ad populum, 1 *Ver.* 3. 411

diligenter in malam partem, *Cæc.* 17. 528
diligentia, 1 *Ver.* 44. 522
dilogia, *Act.* 1 *Ver.* 9. 377
dimittere patrimonium, *Cæc.* 26. 556
directa actio quæ? *Cæc.* 3. 476
dirigere arbores, *Cæc.* 8. 495
diſceptator juris domeſticus, *Cæc.* 2. 474
diſciplina, *Roſc. Com.* 6. 243
diſciplina pro doctrina, 4 *Ver.* 58. 281
diſerte, 3 *Ver.* 54. 106
diſpoſite accuſare, 4 *Ver.* 41. 251
diſſenſio civium pro bello civili, 1 *Ver.* 13. 441
diſſerere, *Div.* 14. 319
diſſolvere interdictum, acta, *Cæc.* 14. 519
diſſolutus, *Roſc. Com.* 10. 254
diſtrictus & obligatus ut differunt, *Act.* 1 *Ver.* 9. 376
diſio. contra nutum ditionemque, *Quint.* 30. 107
divaricari, 4 *Ver.* 40. 250
diverticulum fraudis, *Roſc. Com.* 17. 273
divinatio, *Div.* 1. 284. 285
diviſores tribuum, *Act.* 1 *Ver.* 8. 374
dium. ſub dio, 1 *Ver.* 19. 456
dixi, *Act.* 1 *Ver.* 15. 406
Dolabella accuſatus a Cæſare, *Div.* 7. 307
duo Dolabellæ, *ibid.* alter conſularis ac triumphalis accuſatus a Scauro, *ibid.*
Dolabellæ varii, 1 *Ver.* 15. 448
domi nummos habere, *Quint.* 5. 23
domini auctionum, *ibid.* 25
domino, qui cum venit in poſſeſſionem prohibetur armis ab illo, qui eam invaſit, competit interdictum, unde ... 513

duumvir

E Dem
eder
edere act
vadab
edicere d
edicere &
edicta Pr
edictum
& 29.
edictum
educi,
ejectus,
εἰσάγειν
elocare
Elorini
Elorum
emblem
emere t
emere i
& Pr
emigra
emiſſa
Engyn
enim
enim
enimv
Entell
eo prc
ergo

Erycina Venus, *Div.* 17. 330
Eryx, *ibid.*
eſſe pro vendi, *Roſc. Com.* 10. 255.
& 3 *Ver.* 75. 143
eſſe pro æſtimari, *Roſc. Am.* 2. 118
eſſe cum aliquo, eſt alicui nupſiſſe, *Quint.* 24. 92
eſſe ad eam rem, 4 *Ver.* 15. 208
eſſe in amicitiam ditionemque populi Romani, *Div.* 20. 338
eſto, *Roſc. Am.* 27. 162. *&* *Div.* 15. 323
& in exclamationibus, *Quint.* 12. 51
etiam poſt *ſed* ſæpe omittitur, 3 *Ver.* 9. 18
evertendæ reip. eſſe, 2 *Ver.* 53. 665
everti bonis, 3 *Ver.* 43. 85
evinci dicuntur qui pudore aut alia quadam ratione impelluntur ad aliquid agendum, 1 *Ver.* 1. 411
exactis temporibus, 1 *Ver.* 17. 453
exaggerare ſextulam, *Cæc.* 7. 490
exagitari, expelli, 1 *Ver.* 3. 574
ἐξαιρέσιμοι, 2 *Ver.* 52. 663
exarare, 3 *Ver.* 33. 45
exarare eſt ex aratione percipere, 3 *Ver.* 10. 20
excellere in malam partem, *Qu.* 8. 41
exceptio. ſine ulla exceptione reſtituere, *Cæc.* 22. 545
exceptionem formulæ, quæ dabatur, interdum adjiciebat Prætor, *R. C.* 8. 249
excipere, *Cæc.* 28. 568
excludi pro non admitti ad defenſionem, *Cæc.* 27. 566
excurſor, 2 *Ver.* 8. 584
excuſationes reorum, *Act.* 1 *Ver.* 10. 383
exempla pro pœnis, 3 *Ver.* 90. 170
exempli cauſſa, *Roſc. Am.* 10. 134
exemplum, quod aliis imitandum, aut fugiendum, 2 *Ver.* 43. 652
exigere viam, 1 *Ver.* 59. 559. *&* 60. 561
exilium apud Romanos non erat ſupplicium, *Cæc.* 34. 590
eximere de reis, 4 *Ver.* 19. 215
exiſtere ſi Craſſi omnes cum Antoniis deſiſtant, *Quint.* 26. 95
exiſtimatione ſua revocare, *Qu.* 10. 46
exitus exactionis, *Roſc. Com.* 13. 265
exoritur hic jam, *Cæc.* 31. 577
expenſilatio, *Roſc. Com.* 5. 237
expenſum ferre, *ibid.* 1 *Ver.* 39. 506. *&* *Cæc.* 6. 489
experiri, *Qu.* 11. 48. *&* *Roſc. Com.* 6. 243
experiri pro lege agere, *Quint.* 21. 84
experiri pro lege experiri, *Quint.* 16. 64
experiri jus, *Cæc.* 12. 508. *&* 13. 516
experiri pro experiri jure, judicio, *Cæc.* 7. 494
experiri jus, & experiri jure, *Qu.* 11. 48.
experiri ſummo jure, *ibid.*
explodere ſibilis, convitio, *R. C.* 11. 257
exponere præmium eximium ſceleris, *Quint.* 23. 90
extraordinaria pecunia, *Roſc. Com.* 1. 227
extraordinaria judicia, *Cæc.* 3. 479
extraordinariæ pecuniæ, 2 *Ver.* 70. 691
extrema jura, *Quint.* 15. 59

F.

FAbianus fornix, *Act.* 1 *Ver.* 7. 369
fac in hoc erraſſe, *Cæc.* 11. 507
facere cum aliquo, *Quint.* 30. 105
facere judicium, 3 *Ver.* 13. 26
facere tributum, 3 *Ver.* 41. 82
facere pro ſolvere, 3 *Ver.* 87. 165
facere dejectionem pro dejicere, *Cæc.* 26. 548
facere mecum, *Cæc.* 27. 566
faceſſere periculum, *Div.* 14. 328
facias quid huic homini, &, hoc homine, *Cæc.* 11. 504
facies, *Roſc. Com.* 10. 255
facile, ſine dubio, 2 *Ver.* 14. 600
facillime comparare, 1 *Ver.* 36. 486
faciunt a nobis contra vos, *R. A.* 36. 182
fama. pudicitia, 1 *Ver.* 30. 482
famam & pecuniam qui amittit miſerrimus eſt & vivum cadaver, *Qu.* 15. 60
familia, *Cæc.* 29. 538
familiariter inimicitias exercere, *Div.* 4. 298
Fannius fuit olim judex quæſtionis de ſicariis, *Roſc. Am.* 4. 121
fanum, 1 *Ver.* 20. 549
fanum Dianæ Epheſiæ, 1 *Ver.* 33. 489
fateri & profiteri ut differant, *Cæc.* 9. 498
fauces defenſionis premere, 3 *Ver.* 76. 146
Februario menſe legati audiebantur, 1 *Ver.* 35. 493
Februario menſe legati civitatum ex provinciis edebant poſtulata Conſulibus, 2 *Ver.* 42. 648
feciſſe alios miſera & mala eſt defenſio, 3 *Ver.* 88. 166
feciſſe ut ementiretur, pro mentitum eſſe, *Roſc. Am.* 44. 196
Felicitatis ædes, 4 *Ver.* 57. 277
ferculis ſigna ante triumphum ferebantur, 1 *Ver.* 21. 462

valebant, *ibid.* non pe[illegible] *ibid.*
petebantur, *ibid.*
fideicommiſſarius,
fidem alicui habere ſuarum rerum, 2 *Ver.* 53. 665
C. Fidiculanius Falcula, *Act.* 1 *Ver.* 13. 393
fiducia, *Roſc. Com.* 6. 240. & *Cae.* 3. 476
fiducia pro pignore, *Roſc. Com.* 6. 241
figura ſtatuæ, 1 *Ver.* 21. 462
fiscus, 3 *Ver.* 79. 151
fiſcus ſparteum utenſile ad pecuniam cuſtodiendam, *Act.* 1 *Ver.* 8. 373
flagitare & poſtulare ut differant, *Quint.* 3. 19
fœderum tria genera, 3 *Ver.* 6. 13
fœnus exercebant Romani in provinciis, 1 *Ver.* 36. 494
formula, *Cae.* 18. 531
formula caput edicti Prætoris, *Quint.* 8. 36, 37
formula qui cadebant, *Quint.* 14. 56
formula Octaviana, 3 *Ver.* 65. 123
formulæ de omnibus rebus conſtitutæ, *Quint.* 20. 79
formulas edebant petitores; ſi recte eas recuſaret reus, cauſſa cadebat petitor, *ibid.*
formulæ juris de omnibus rebus ſunt conſtitutæ, *Roſc. Com.* 8. 248
formulam Prætor recuſare non poteſt, quam petebat actor, *ibid.* 249. Exceptionem interdum adjiciebat Prætor, *ibid.*
formula qui cadebat, cauſa cadebat, *ibid.*
fornix Fabianus, *Act.* 1 *Ver.* 7. 369
fortiſſime injuriam facere, *Qu.* 8. 41

frumentu[illegible]
bus i[illegible]
3 *Ver.* 8[illegible]
furiis agit[illegible]
P. Furius
tundar[illegible]
futurum [illegible]
Roſc. [illegible]

in G

Gelenſes
Gellius
1 *Ver.*
gemina[illegible]
geminu[illegible]
geminu[illegible]
genus. i[illegible]
gerens [illegible]
gerere ſ[illegible]
geſtu ac[illegible]
gladiat[illegible]
Am.
gladiat[illegible]
mo,
a gladi[illegible]
gladiat[illegible]
gladiat[illegible]
exhi[illegible]
gladio
Glauc[illegible]
1 *V*[illegible]
Græc[illegible]
Græci
Græc[illegible]

H.

HAbere quod liqueat, *Cæc.* 11. 504
habere officium & ſtudium erga aliquem, *Quint.* 25. 93
habere in Sicilia, 3 *Ver.* 41. 81
habes te præclare, 2 *Ver.* 60. 677
hac una in re, *Div.* 18. 334
hærere peccatum alicui, *R. C.* 6. 242
ad Haliuntium, 4 *Ver.* 23. 221
heredem inſtitui honor erat, *Qu.* 4. 19
heres inſtitutus, *Cæc.* 18. 533
heres non poteſt agere, niſi ea parte, qua heres eſt, *Roſc. Com.* 18. 276
hic ille, ut *hic* reſpondeat remotiori, *ille* propinquiori, *Roſc. Com.* 2. 229
Hieroduli, *Div.* 17. 331
Himeræ figura, 2 *Ver.* 35. 637
Hiſtrionica turpis, *Roſc. Com.* 6. 243
hoc itineris, 5 *Ver.* 49. 387
homo pro ſervo, *Quint.* 19. 77
honoraria opera amici, *Cæc.* 2. 474
honorarius arbiter. honorarium arbitrium. honorariæ actiones, *Roſc. Com.* 5. 239
honorificum erat ex teſtamento amici aliquid accipere, *Cæc.* 4. 483
honoris gratia nominare, *Quint.* 7. 33
honos pro præmio, remuneratione, *Roſc. Am.* 37. 184
horæ inæquales Romæ, *Roſc. Am.* 7. 127
hortatur hoc natura, 1 *Ver.* 41. 510
Hortenſii diviſiones, ſeu partitiones, *Div.* 14. 320
hoſpites, *Div.* 15. 326
per hoſpitium, 5 *Ver.* 41. 374
huic homini criminis iſtius nomen ad Prætorem deferunt, 2 *Ver.* 28. 625
humanitas, 4 *Ver.* 44. 258

I.

IAcent pretia prædiorum, *R. C.* 12. 260
jacere, *Roſc. Com.* 1. 228
jacere crimen, adulteria, *R. C.* 9. 252
jacet res in controverſiis, *Quint.* 21. 83
id ætatis filii, pro ejus ætatis, *Roſc. Am.* 23. 158
idiotæ, 4 *Ver.* 2. 187
jejuna calumnia, *Cæc.* 21. 543
Ietini, 3 *Ver.* 43. 87
ignis e ſpecula adventum piratarum ſignificabat, 5 *Ver.* 35. 362
ignominia affectus ſalvis bonis miſer eſt, ſed non miſerrimus, *Qu.* 15. 59
ignorare aliquem pro non noſſe, *Act.* 1 *Ver.* 10. 379
ignotus, qui non novit, 1 *Ver.* 7. 426
illud tuum, *Cæc.* 23. 545
illudere exiſtimationi, *Roſc. Com.* 13. 265
illuſi & irriſi, 3 *Ver.* 12. 24
imagines, 5 *Ver.* 14. 326
imbibit, *Quint.* 6. 32
immanitas, 5 *Ver.* 43. 378
immaturitas, *Quint.* 26. 96
imminuta libertas, eſt accepta injuria, *Cæc.* 12. 511
immunes, 3 *Ver.* 6. 13
imperare frumentum in cellam, *Div.* 10. 311
imperator, *Quint.* 7. 33
imperatoribus injuſſu ſenatus non licebat de provincia decedere, 1 *Ver.* 29 479
cum imperio eſſe, 5 *Ver.* 29. 353
imperium ſummum erat penes Proconſules & Proprætores, 2 *Ver.* 5. 578
impetus armorum, *Cæc.* 15. 521
implacatus, *Roſc. Am.* 30. 170
imperfecto utebantur pro futuro de rebus quæ certo futuræ erant, 5 *Ver.* 49. 387
improbitas, *Cæc.* 1. 469
improbitas quæſtus, 3 *Ver.* 46. 93
imprudentia accidere, 3 *Ver.* 11. 23
impulſus ſcutorum, *Cæc.* 15. 521
in unius eſſent poteſtatem pro poteſtate, 2 *Ver.* 27. 624
inantiquum, 4 *Ver.* 45. 259
inauditum facinus, *Quint.* 25. 94
incenſi vendebantur, & illorum bona, *Cæc.* 34. 588
incertum. ad incertum revocare bona, *Cæc.* 18. 515
incognita re, *Cæc.* 10. 503
index, *Div.* 10. 314. qui indices poſſint eſſe, *ibid.* & in quibus cauſſis, *ibid.*
indicium poſtulare, *ibid.*
indicium pro indicii præmio, *Roſc. Am.* 37. 184
induere ſe, 2 *Ver.* 42. 647. *Induere ſe in laqueos*, ibid. & 5 *Ver.* 29. 352
indulgentia pro benevolentia, charitate, 1 *Ver.* 44. 520
inertes qui? 4 *Ver.* 38. 247
inertia, 1 *Ver.* 13. 441
inertia laboris, *Roſc. Com.* 8. 248
inferre ſe pro ſe ingerere, *Cæc.* 5. 485

ſunt ferenda majorum malorum a-
vertendorum cauſſà, 3 *Ver.* 35. 67
Injuria, *Cæc.* 22. 545
Injuria & contumelia ut differant, *Quint.* 31. 110
Injuria damni ſc. dati, *Roſc. Com.* 11. 258
Injuria pro damno accepto, & quod non jure fit, *Roſc. Com.* 8. 250
Injuriæ pœn *Cæc.* 12. 512
Injuriam decernere, poſtulare, *Qu.* 21. 85
Injuriarum judicium capitale, *Cæc.* 3. 479
Injuſtum impiumque bellũ, *Div.* 19. 336
Innuere, *Quint.* 5. 23
Inſania nimia rei alicujus cupiditate, 4 *Ver.* 1. 184
Inſignis, *Quint.* 7. 33
Inſignis injuria, *Cæc.* 13. 513
Inſignite improbus, *Quint.* 23. 89
Inſinuare pro inſinuare ſe, 3 *Ver.* 67. 128
Inſolentia fori judiciorumque, *Roſc. Am.* 31. 172
Inſtitutus ſecundum filium heres, 1 *Ver.* 41. 511
Inſtrumentum, 3 *Ver.* 21. 42
Integri *Cæc.* . 521
Integri homines, *Div.* 3. 293
Intendere *Quint.* 28. 103
Intendere litem pro controverſiam movere *Cæc.* 7 493
Inter ſicarios, i. de ſicariis, *R. A.* 5. 122
Inter duos annos, per duos annos, *Quint.* 14. 56
Inter manus auferri, 5 *Ver.* 11. 318
intercalarium 40 dies longum ...

intra Kale
intus cane
inveſtigar
16.
invitare re
ab invoca
ratores
hentior
ipſe hono
ire in poſſ
ita pro ita
ita mihi d
judex qua
judex eſſ
1 *Ver.* 1
judex eſt
Roſc. Co.
judicare g
& 60.
judicare
Com. 4.
judicare
3 *Ver.* 8
judicare re
judicatum
1 *Ver.* 2
a judice a
ſam deſ
ad judicen
judicem f
dicem,
probab

judices, quum grave eſſet judicium, ampliabant, præſertim ſi condemnandus eſſet, ſin abſolvendus, ſtatim judicabant, *Cæc.* 2. 474
judices dabat Prætor, *Cæc.* 3. 478. formula judices dandi, *ibid.*
judices ſorte lecti a Prætore urbano conſignabantur in tabulis, 1 *Ver.* 61. 562
judices in Verris cauſſa, *Act.* 1 *Ver.* 2. 349
judices in judicio publico, *Roſc. Am.* 3. 115
judices legebat accuſator & reus, *Roſc. Am.* 3. 120. uterque rejiciebat ſuſpectos, *ibid.*
judices cum daret Prætor, ſorte legebantur, & in rejectorum locum ſiebat ſubſortitio, *ibid.*
judices dabantur, qui reis placuiſſent, *Quint.* 9. 42
judices jurati cognoſcebant, *Qu.* 20. 80
judices Romæ diverſis ex ordinibus fuerunt diverſis temporibus, *Font.* 8. 444
judices erant privati, *R. C.* 4. 232, 233. non poterant judicare niſi de ſumma definita, *ibid.*
judices ſunt plerumque indocti, etiam ruſtici, *Cæc.* 23. 546
judicia publica, *Div.* 1. 285
judicia exercebantur in foro, *Cæc.* 1. 465
judicia privata quæ infamiam afferant, *Cæc.* 3. 476
judicia non in curia, ſed in foro exercebantur, 5 *Ver.* 48. 385
judicia ordinaria & extraordinaria, *Cæc.* 3. 479
judicia bonæ fidei unde dicta, *Roſc. Com.* 4. 234
judicia equeſtri ordini adempta & reſtituta ſenatui a Sulla, *Div.* 3. 292
judicibus interdum caligo offunditur, *Cæc.* 2. 473
judicii ſui homo, 2 *Ver.* 7. 426
judicium dare, *Div.* 17. 331
judicium accipere, *Qu.* 20. 78. & 21. 83
judicium pro arbitrium, *Roſc. Com.* 3. 231
judicium reddere, *Quint.* 22. 87
judicium uſitatum, *ibid.*
judicium in judiciis, in quibus additur ex bona fide, eſt arbitrium, *Roſc. Com.* 9. 251
judicium grave eſt turpe, infame, *ibid.*
judicium de falſo & corruptis litteris, non erat rei capitalis judicium, 2 *Ver.* 38. 642
judicium dare in ea verba, 2 *Ver.* 11. 592
judicium dare quid, *ibid.*
judicium populi. ad illud pertinebat perduellionis crimen, 1 *Ver.* 5. 421. ut & violatæ libertatis, *ibid.* ſed lege Julia de vi ad publicum Prætoris judicium fuit tranſlatum, *ibid.*
judicium damni injuria conſtituere, *Roſc. Com.* 11. 258
judicium. in judicium adducere, & in jus ut different, *Quint.* 9. 43
judicium & arbitrium ut differant, *Quint.* 3. 18. judicia quæ arbitria dicebantur, *ibid.*
judicium graviſſimum de ſe male judicare, *Quint.* 9. 42
in judicium habere, *Roſc. Com.* 17. 272
judicum libelli ſortitionis interpolati, *Act.* 1 *Ver.* 10. 380
judicum nomina, qui erant judicaturi in aliqua cauſſa, in album inſcribebantur, *Act.* 1 *Ver.* 6. 366
juga in agris, 3 *Ver.* 11. 21
ad jugera xxx, 3 *Ver.* 49. 96
jugere, 3 *Ver.* 47. 93
jugulari dicuntur, qui damnantur judicio turpi, *Quint.* 13. 53
Iulia repetundarum, 1 *Ver.* 9. 433
jumentum etiam eſt vehiculum, *Cæc.* 19. 534
Iunianum conſilium, *Act.* 1 *Ver.* 10. 380
Iunius Quæſitor fuit in Cluentii cauſſa, *ibid.*
Iunius damnatus quod judices ſuppoſuerit, 1 *Ver.* 60. 561
Iuno Sami dicitur nata eſſe & Iovi elocata, 1 *Ver.* 19. 475
Iupiter Urius, 4 *Ver.* 58. 280
Iupiter Imperator, *ibid.* 279
Iupiter, Deus Fidius, jurisjurandi præſes, *Font.* 10. 447
jura religionum in bello, 4 *Ver.* 55. 274
jurabant judices, *Quint.* 20. 80
jurare in litem, *Roſc. Com.* 1. 228
jure ſuo, 2 *Ver.* 14. 601
jure ſummo contendere, *Cæc.* 23. 548
in jure, h. e. ubi quæſtio juris eſt, *Cæc.* 25. 554
in jure eſſe, pro in lege ſcriptum eſſe, *Cæc.* 24. 549
ex jure Quiritium habere aliquid quid ſit, 2 *Ver.* 11. 593
juris civilis laus, *Cæc.* 24. 553
juris ſui judiciique homo, 2 *Ver.* 7. 416

ſummo agere, *ibid.* jus centum, *ibid.*
jus, officium, *Cæc.* 32. 579
jus imagines prodendæ ad memoriam, 5 *Ver.* 14. 326
jus poſtulare, *Quint.* 21. 85. & 31. 108
jus par, *Quint.* 22. 86
jus pro loco, in quo jus dicitur, *Qu.* 25. 95
jus eripere, *Quint.* 28. 102
jus & judicium ut differant, *Cæc.* 1. 466
jus commune, *Cæc.* 4. 480. ſingulare, *ib.*
jus dicere, & res judicare ut differant, 3 *Ver.* 88. 168
jus callidum verſutumque, *Cæc.* 23. 549
jus ſuum tenere, *Cæc.* 11. 507
jus pro loco ubi jus dicitur, *Cæc.* 19. 536
jus experiri, *Cæc.* 13. 516
jus varium eſt controverſum, *Cæc.* 24. 551
jus Quiritium, *Cæc.* 32. 585
jus civile proprie prudentum reſponſa, *Cæc.* 24. 551
jus civile, *Cæc.* 2. 472
jus. in jure veteri multa ſunt mutata poſteris temporibus, *Cæc.* 7. 492.
in jus adducere, & in judicium quomodo differant, *Quint.* 9. 43.
per jus & magiſtratum defendere, *Quint.* 21. 84
jus pro ſuo jure, 5 *Ver.* 1. 298
juſſum & decretum prætoris ut differant, *Quint.* 20. 78
juſta ſolvere, *Roſc. Am.* 9. 130
juſtus & bonus vir, *Cæc.* 27. 563

5 *Ver.* 30
latrocinian
laudabantu
bus, 5 *V*
lautumiæ,
legare, *Cæ*
legare uſum
legati provi
legati civita
poſtulata
rio, 2 *Ve*
legati decem
mo ſubac
rent, 2 *V*
legati miſſi
vidioſe &
ad legato
legationes e
bantur,
provincia
Act. 1 *Ve*
legatorum ſa
legatus pro q
legatus pro d
lege agere,
lege venit h
ciam, *ib*
lege agere in
lege reperum
cium conſi
legem reperu
ſo Frugi,
leges quantu

lemniſcatæ coronæ, Roſc. Am. 35. 179
lentitudo, 4 *Ver.* 61. 285
Lentulus & Gellius cenſores, *Act.* 1 *Ver.* 18. 403
Cn. Lentulus Marcellus quis, *Div.* 4. 298
Cn. Lentulus & L. Gellius Conſules, 2 *Ver.* 38. 643
lex pro judicato, *Cæc.* 519
lex venditionis decumarum, 3 *Ver.* 6. 13
lex operi faciundo, 1 *Ver.* 55. 546
lex pro pactione, conditione, 1 *Ver.* 54. 545
lex pro lege duodecim tabularum, *Cæc.* 19. 535
libella pro parva pecunia, *Roſc. Com.* 4. 233
libelli, quibus judicum nomina continebantur, *Act.* 1 *Ver.* 6. 366. ſervabantur a quæſtore, *ibid.* diſtribuebantur per tribus, *ibid.* 367
Liber populus, 3 *Ver.* 6. 12
Libera, quæ & Proſerpina, 4 *Ver.* 48. 261
Liberæ civitates, 4 *Ver.* 30. 236
liberalis homo, bene audiendi de omnibus cupidus, 2 *Ver.* 11. 590
liberare provinciam, 2 *Ver.* 30. 630
Liberi fœdere, aut ſine fœdere, 3 *Ver.* 6. 12
Liberi populi, 3 *Ver.* 88. 168
libertas imminuta, eſt accepta injuria, *Cæc.* 12. 512
liberti Veneris, *Div.* 17. 330
liberti raſo erant capite, *Roſc. Com.* 6. 245. & homines molles, *ibid.*
licentia, *Quint.* 30. 205
licere quid dicatur, *ibid.* 107
lictores carnificis munere fungebantur, 5 *Ver.* 43. 377
lis privata, & capitalis, *Roſc. Com.* 8. 250
lis vindiciarum, 1 *Ver.* 45. 523, 524
litem æſtimare, *Act.* 1 *Ver.* 13. 391
lites æſtimatæ, 5 *Ver.* 49. 387
litteræ, hoc eſt acta publica, 5 *Ver.* 63 410
litteræ pro tabulæ accepti & expenſi, 4 *Ver.* 12. 203
litteras publicas Sthenii nomine corrumpere, 2 *Ver.* 42. 649
loco poni, 5 *Ver.* 15. 326
locum ſuum obtinere, *Quint.* 13. 53
locupletes teſtes cur dicantur, *Roſc. Com.* 14. 267
locus ſuperior in foro, & campo Martio, 1 *Ver.* 58. 423
locus ſuperior aliquis fuit in campo Martio æque ac in foro, ex quo verba faciebant magiſtratus ad populum, 5 *Ver.* 58. 422
lucri cauſſa plerique ſunt malefici, *Roſc. Am.* 30. 170
lucri dare, 3 *Ver.* 32. 61
ludi victoriæ, *Act.* 1 *Ver.* 10. 383
ludi plebeji, *ibid.*
ludi votivi & Romani, & victoriæ, ac plebeji, *Act.* 1 *Ver.* 18. 402
ludorum diebus judicia non habebantur, *Act.* 1 *Ver.* 10. 382
luteus homo, 3 *Ver.* 14. 27
luxuries in urbibus omnium malorum cauſſa, *Roſc. Am.* 27. 164

M.

MÆcenatis avus fuit Cæcina, *Cæc.* 1. 461
Mænia columna, *Div.* 16. 327
magiſter ſocietatis, 2 *Ver.* 70. 690
magiſter convivii, 5 *Ver.* 11. 318
magiſter auctionis, *Quint.* 15. 43
magiſtratus minores, 1 *Ver.* 16. 449
magiſtratus provinciales non ante deponebant faſces, quam in urbem redirent, 2 *Ver.* 4. 576
magiſtratus majores, quam diu in magiſtratu ſunt, in jus vocari non poſſunt, 1 *Ver.* 52. 540. minores poſſunt, *ibid.*
magiſtratus per jus & magiſtratum defendere, *Quint.* 21. 84
magiſtratus & judices eodem tempore non poterant eſſe, *Act.* 1 *Ver.* 10. 380
magiſtri curiæ ſunt diviſores, *Act.* 1 *Ver.* 8. 374
pro magiſtro, 2 *Ver.* 70. 690
L. Magius, 2 *Ver.* 34. 490
magnificentia, *Roſc. Com.* 8. 248
magnus defenſor, *Div.* 7. 304
male agere, *Quint.* 27. 100
male agere pro mala fide in ſe verſari, *Quint.* 16. 65
maleficia pertinent ad rempublicam, *Cæc.* 2. 475
ad maleficium nemo ſine ſpe atque emolumento accedit, *Roſc. Am.* 30. 170
mali locum mutant, non ingenium, *Quint.* 30. 17
malitia pro malitioſa juris interpretatione, *Cæc.* 1. 466

manu conſertum, Cat. 1. 468
manubiæ quid, 1 Ver. 59. 559
manum facere, Cat. 12. 507
manum ejus prehendebant veteres, qui valde aliquid rogabant, Qu. 31. 109
manupretium, 1 Ver. 56. 551
Marcellea, 2 Ver. 21. 612
Marcelli Siculorum patroni, & cur? Div. 4. 298
M. Marcelli monumenta, 1 Ver. 4. 420
C. Marcellus recreavit Siculos, 2 Ver. 3. 573
mare dicitur omnia expiare, R. A. 26. 161
Mars communis, 5 Ver. 49. 390
materies & indoles M. Catonis, 3 Ver. 68. 130
matres, uxores, ſorores in epilogo producebantur, Font. 17. 458
mature, Cat. 4. 483
maxime ſolet ſuperlativis jungi. Maxime remotiſſimi, 2 Ver. 64. 685
medimna & medimni, 3 Ver. 30. 57
medimna non notat mille medimnos, ibid.
Melitenſe linum, 5 Ver. 11. 316
Melitenſis veſtis, 2 Ver. 72. 694
Memmia lex, Roſc. Am. 20. 148
mendacem & inter perjurum parum intereſt, Roſc. Com. 16. 269
mendacii fœditas, ibid.
Meneni, & Menanimi, 3 Ver. 43. 86
menſes Græcorum quomodo Lunæ &

Cat. 3
mille ſeſ
runt
miniſtra
Minos ju
ſcribitu
Aſcon.
minus u

minus di
midiu
miſericor

mittere i
vid. p
mittere c
mittere i
& 1 V
cum p
rem d
ces ad
in priv
conſili
modo &
mœnia p
moliri,
moliri q
monum
moram
morato
in judi
morbus
4 Ver.

mulieres olim fuerunt ſub tutoris poteſtate atque auctoritate perpetuo, *Cæc.* 25. 555
multa cum a magiſtratu impoſita eſſet, certatio multæ ad populum erat, 1 *Ver.* 60. 560
municipia, *Roſc. Am.* 6. 124
munire viam, *Font.* 4. 437. & *Cæc.* 19. 535
Murgentina, 3 *Ver.* 43. 87
Murena, *Div.* 17. 332
Mutii Scævolæ duo, *Cæc.* 24. 552
Mutius, *Div.* 17. 332
mutuum aut contrahebatur nominibus, aut chirographis, aut ſyngraphis, aut teſtibus, *Roſc. Com.* 5. 237

N.

N. L. quid notet, & quando uſi ſint judices, 1 *Ver.* 9. 431
næ particula affirmandi mendoſe ſcribitur pro ne, *Font.* 6. 441
nam pro atqui, 2 *Ver.* 30. 628. & 3 *Ver.* 85. 161
nam pro jam, 1 *Ver.* 49. 535
Narbo Marcius, *Font.* 1. 431
natalis dicebatur dies reſtitutionis ab exilio, *Quint.* 13. 53
naturæ obſequi, *Quint.* 30. 105
ne particula affirmandi, non næ, *Font.* 6. 441
neceſſaria ratio, *Quint.* 17. 68
neceſſarius, *Act.* 1 *Ver.* 11. 386
neceſſitas, 5 *Ver.* 12. 324
neceſſitas, neceſſitudo, *Roſc. Am.* 24. 159
nefarius, 1 *Ver.* 2. 416
negationes duæ non nunquam fortius negant, 2 *Ver.* 25. 618
negotiator & mercator ut differant, 2 *Ver.* 77. 702
negotiatores qui, *Font.* 1. 430
negotium pro lite, *Cæc.* 11. 507
nepotes, 3 *Ver.* 79. 152
nequam homo, *Font.* 13. 453
nequitia, 5 *Ver.* 23. 341
Netini, 5 *Ver.* 22. 328
nexa, *Cæc.* 34. 591. propria erant civium Romanorum, *ibid.* 592
ni furtis quæſtum faceret, 5 *Ver.* 54. 396
nimis. non nimis ſevere, *Div.* 22. 341
nihil videtur, *Roſc. Com.* 7. 245
niſi pro ſed, *Roſc. Am.* 35. 179
nobilis & notus ut differant, *Act.* 1 *Ver.* 5. 363
nomen cellæ, pro prætextu cellæ, 3 *Ver.* 95. 178
nomen pro nobilitate, 2 *Ver.* 21. 612
nomen abſentis deferre non licebat, 2 *Ver.* 38. 643
nomen. ex nominibus hominum olim captabant omina, 2 *Ver.* 6. 581
nomen pro cognomine, *Cæc.* 10. 561
nomen non tantum articulos debitorum, ſed etiam caput cujusvis rei, quæ in tabulas refertur, notat, 2 *Ver.* 42. 648
nomina. in nominibus pecunia, 5 *Ver.* 7. 310
nomina, id eſt, capita accuſationum, 1 *Ver.* 39. 564
nominari, 5 *Ver.* 4. 365
nomine heredis, *Cæc.* 7. 490
nomine & re opponuntur, 5 *Ver.* 25. 343
nomine probabili error objici judici poteſt, *Cæc.* 25. 553
nominibus certis pecuniam debere, *Quint.* 11. 47
nominibus quomodo mutuum contrahebatur, *Roſc. Com.* 5. 237
nominibus aliquot de capite detraxit, 1 *Ver.* 8. 421
non modo, pro non modo non, *Act.* 1 *Ver.* 3. 357
non modo pro non dico, 2 *Ver.* 24. 618
Nonis Decembribus tribuni pl. creabantur, *Act.* 1 *Ver.* 10. 381
notio & cognitio cauſſæ, *Cæc.* 12. 511, 512
notus & nobilis ut differant, *Act.* 1 *Ver.* 5. 365
notus, qui novit, 1 *Ver.* 7. 426
novi homines, *Font.* 6. 443
novum ſcelus, inauditum, *Roſc. Am.* 1. 115
nudus in cauſſa deſtitutuſque, *Cæc.* 32. 579
nugatorius, *Cæc.* 25. 546
nulla debetur, 2 *Ver.* 17. 606
nulli conſilii, *Roſc. Com.* 16. 271
numen dei, *Font.* 10. 447
numerata pecunia, *Cæc.* 4. 482
numerorum Romanorum notæ, *Roſc. Com.* 1. 226
nunc maxime, *Roſc. Am.* 45. 198
nundinatio, 5 *Ver.* 5. 306
nuper de tempore longinquo, 2 *Ver.* 49. 658

obſidere tempus alicujus, *Act.* 1 *Ver.* 2. 355
obſoletius veſtitus, 1 *Ver.* 58. 557
obruere geſtu ac motu, *Div.* 14. 322
obterere calumniam, *Cæc.* 7. 490
obtinere mendacium, *Quint.* 23. 91
occupare pecuniam, 1 *Ver.* 36. 494
ocriculana tribus, *Roſc. Com.* 14. 267
octophorus, 5 *Ver.* 11. 316
Odyſſea portus in Sicilia, 5 *Ver.* 34. 360
offendere in homine, *Cæc.* 36. 594
offendere in aliquo, 1 *Ver.* 25. 470
offendere pro peccare, *Div.* 22. 341
offenſio pro peccato, *ibid.*
officium quid, *Act.* 1 *Ver.* 10. 379
officium ſequi, *Roſc. Am.* 1. 115
officium Ciceroni non eſt ſtatio, 2 *Ver.* 40. 645
omnia alicujus cauſſa debere, *Act.* 1 *Ver.* 8. 374
omnino, *Cæc.* 13. 513
operam dare ſocietati, 2 *Ver.* 70. 691
opinione, opponitur, re & veritate, *Roſc. Com.* 12. 259
Oppianicus veneficii reus damnatur, *Act.* 1 *Ver.* 1. 350
Opimii judicium, 1 *Ver.* 60. 561.
fuit in invidia, *ibid.*
optare eſt eligere, *Quint.* 9. 42
opto pro lego, eligo, *Roſc. Am.* 11. 136
opus eſt pro utile eſt, 1 *Ver.* 9. 431
oratio pro Quintio quando habita, *Quint.* 8. 41

PActi & con
pactio,
pactione verbo
palæſtra, 2 *Ve*
Palicanus ex
judices legi,
palliatæ pluri
quam togat
pallium, 4 *Ve*
pallium Roma
12.
palmas ſuas co
paludamentum
paludatum exi
panchreſtum m
pandectæ emen
Cn. Papirius C
& 14.
par jus, *Quint.*
Paralus, 4 *Ver*
paraſiti nigri i
ducebantur,
parere libidini,
pariculum pro
pars, munùs,
parte ex illa i
partem vocar
partes primæ ſe
partes tuæ ſunt,
partiarius heres

peti judicium, *Quint.* 20. 78. & 28. 102
patrare obſcœnum, *Div.* 12. 316
patresfamilias omnia accepta & expenſa in tabulas referebant, 5 *Ver.* 19. 334
patrimonium publicum, *Cæc.* 26. 556
patris luxurioſi filii vix poſſunt ad bonam frugem pervenire, 3 *Ver.* 68. 130
patroni Siculorum, 2 *Ver.* 4. 574
patronis quatuor tempore Ciceronis utebantur rei, *Div.* 15. 323. etiam Athenis, *ibid.*
patronus, *Div.* 4. 297
patronus & advocatus ut differant, *Act.* 1 *Ver.* 14. 395
patronus, cliens, *Roſc. Am.* 7. 126
peculatus, 1 *Ver.* 5. 420
peculatus & inter repetundarum judicium quid interſit, 4 *Ver.* 41. 251
pecunia in nominibus, 5 *Ver.* 7. 310
pecunia expugnat omnia, *Act.* 1 *Ver.* 2. 353
pecunia certa tribus modis peti poteſt, *Roſc. Com.* 5. 238
pecunia fortunas omnes notat, *Roſc. Am.* 2. 118
pecuniam habebant Romani apud argentarios, 1 *Ver.* 36. 494
pecuniam ſi quis amittit fama ſalva facile ſe conſolatur, *Quint.* 15. 59
pedem ponere in loco, & in locum, *Cæc.* 11. 506
pelli, *ibid.*
penatibus ſuis expelli, *Quint.* 26. 98
penſio, *Roſc. Com.* 17. 272
penſum meæ diligentiæ, 3 *Ver.* 46. 91
per ſe litigat, *Roſc. Com.* 18. 274
perduci, 5 *Ver.* 13. 321
perductores, 1 *Ver.* 12. 439
perduellionis judicium pertinebat ad populum, 5 *Ver.* 48. 385
perduellionis crimen a populo judicabatur, 1 *Ver.* 5. 421
perfidioſus, *Div.* 18. 333
perfundere judicio, *Roſc. Am.* 29. 167
perfuſoriæ aſſertiones, *ibid.*
perfuſorie dicere, *ibid.*
periculum pro tabella, libello, 3 *Ver.* 79. 151
periculum ſui facere, *Div.* 8. 309
Peripeteſmata Attalica, 4 *Ver.* 11. 303
permittere poteſtatem infinitam, *Roſc. Com.* 4. 235
permutatio, *Cæc.* 4. 482
pernicies provinciæ, *Act.* 1 *Ver.* 1. 351
perpendiculum, 1 *Ver.* 51. 538
Perſæ templa evertebant, 1 *Ver.* 17. 453. Solem unum colebant, *ibid.*
Perſarum Reges uxoribus ſuis attribuebant urbes in mundum muliebrem, 3 *Ver.* 33. 61
Perſarum religio, 5 *Ver.* 19. 453
perſeverare aliquid pro perſeverare in aliquo, *Quint.* 24. 91
perſcribere pecuniam, 5 *Ver.* 19. 338
perſcribere nummos, 1 *Ver.* 36. 494
perſcriptor fœnerationis, 3 *Ver.* 72. 139
perſona turpiſſima calumniæ imponitur civitati, 2 *Ver.* 17. 606
perterrere aliquem, *Cæc.* 9. 498
pervenire, *Roſc. Com.* 18. 275
pervenit hæc res ad me, *Cæc.* 26. 556
pervenit vis ad corpus vitamque, *Cæc.* 15. 521
petere pro perſequendi jus habere, *Roſc. Com.* 18. 276. Adire hereditatem, *ibid.*
petitio actio eſt in rem, *Cæc.* 3. 478
petitiones, *Div.* 14. 320
petitor in privatis judiciis, quod in publicis accuſator, *Cæc.* 3. 478
Philomelium, 3 *Ver.* 83. 158
Phintia, *ibid.* 159
Phrygium ferrum, *Roſc. Am.* 32. 174
pictura in tabula, pictura textilis, 4 *Ver.* 1. 185
pilus. ne pilum boni viri habere, *Roſc. Com.* 6. 244
placuit Mutio, *Cæc.* 24. 552
placidum mollemque reddere, pro ferociam contundere, *Cæc.* 10. 501
plebis Romanæ cibaria menſtrua, 3 *Ver.* 30. 56
plena pecunia, *Roſc. Am.* 2. 118
plus petere quid, *Roſc. Com.* 4. 232
ponderare non ratione, ſed vocibus cauſam, *Cæc.* 21. 542
ponere aliquid pro conſtituere, ut certum ſit & habeatur, *Cæc.* 11. 506. Eſt hæc res poſita, *ibid.*
Pontes in comitiis, *Roſc. Am.* 35. 180
de populo, *Div.* 16. 327
populo cavere, 1 *Ver.* 54. 545
populus Romanus, cum aliquid quod ſibi placeret, in concione audiviſſet, admurmurabat, ſive ſubmiſſa voce alius alii inſuſurrabat, *Act.* 1 *Ver.* 15. 398. ſin aliquid diſpliceret, infeſto clamore id teſtabatur, *ibid.*

po-

ſionem, & *mittere in bonorum poſſeſ-ſionem*, ut differant, *Quint.* 29. 104.
in poſſeſſionem cum mittit Prætor, non licet dominum detrudere, ſed cum jubet poſſidere, *Quint.* 26. 98.
ire in poſſeſſione, *Quint.* 27. 100
poſſidere ab aliquo, *Cæc.* 32. 580
poſtea pro præterea, *Roſc. Am.* 29. 168. *& Cæc.* 32. 582
poſterius de hoc videbimus, *Cæc.* 11. 506
poſterius iſta videbimus, *Quint.* 5. 24
poſtremo pro denique, 1 *Ver.* 2. 415
poſtremus homo, *Roſc. Am.* 47. 202
poſtulare, *Quint.* 19. 76. *& Cæc.* 13. 513
poſtulare jus, *Quint.* 31. 108
poſtulata civitatum tam communium, quam propriarum edebantur Conſulibus menſe Februario, 2 *Ver.* 42. 648
poteſtas & imperium ut differant, *Font.* 12. 452
cum poteſtate mitti in provinciam, 3 *Ver.* 95. 178
poteſtate populi Romani ſublata, *Act.* 1 *Ver.* 13. 390
cum poteſtate, cum legatione mitti, 3 *Ver.* 95. 178
potentes ſunt injurii, *Quint.* 9. 44
potius malle, *Div.* 6. 303
præbere ſe quoquo modo in judicio, 2 *Ver.* 29. 627
præcones in judiciis judices, actores, & reos, teſtes citabant, 2 *Ver.* 5. 605
præcones in comitiis centuriatis cujusque centuriæ ſententiam ordine pro-

præſtinguere
præſtringere
præter oculo
prætereuntes
præteriens fa
prætexta com
torum, q
ſtiorum,
prætextam
1 *Ver.* 58.
bantur, *ib*
prætextati pu
prætor urban
1 *Ver.* 59.
prætor præt
1 *Ver.* 46.
prætor judicu
in libro,
prætor qui j
dum etiam
40.
prætor non o
2 *Ver.* 11.
prætor forme
recuſare nc
adjiciebat
ceptionem
de quo nul
dabatur act
erat utilis,
prætores ſorti
40.
prætores deſi
tur. *Act.*

prætores, qui de quæſtionibus cognoſcebant, *Act.* 1 *Ver.* 8. 372
prætori in provincia nemo poteſt intercedere, in urbe poſſunt tribuni; 2 *Ver.* 11, 592, 594
prætoria cohors, 1 *Ver.* 14. 443. prætor, *ibid.* prætorium, *ibid.* præte ctus prætorio, *ibid.*
prætoribus non licebat judicum, quos dederat, judicia reſcindere, 2 *Ver.* 13. 599
prætorium domus prætoris, 5 *Ver.* 40. 372
prævaricator, *Div.* 18. 333
prævaricatores bonos rejiciebant judices, malos retinebant, 1 *Ver.* 7. 425
pretium pro mercede, *Roſc. Am.* 27. 163
primus homo, 1 *Ver.* 26. 474
princeps ſenatus qui legebatur, *Div.* 20. 339
privatus, *Act.* 1 *Ver.* 13. 388
pro ſuo jure, 5 *Ver.* 1. 298
pro ſuo quiſque ſenſu ac dolore, 1 *Ver.* 27. 475
Proagorus, 4 *Ver.* 23. 221
probare triticum, 3 *Ver.* 31. 57. & *Cæc.* 21. 543
probare nemini quod defendit, *Cæc.* 23. 546
probare & dicere ut differant, *ibid*
probator, *Cæc.* 29. 571
procellam temporis devitare, *Act.* 1 *Ver.* 3. 356
proconſulibus, cum imperium provinciale ſuſcepiſſent, non licebat eſſe in urbe, ſed ad urbem, *Act.* 1 *Ver.* 15. 397
proconſulibus & proprætoribus ſtatuæ & templa ponebantur in provinciis, 2 *Ver.* 55. 668
pro Coſſ. & pro Pr. omni inſtrumento ornabantur Romæ, ne ſociis eſſent oneri, 5 *Ver.* 32. 356
procurator, *Qu.* 6. 31. & *Div.* 4. 297
procurator qui? *Cæc.* 20. 540
procuratores etiam judicatum ſolvi ſatisdabant, 2 *Ver.* 25. 619
prodere, *Cæc.* 18. 530
prodere, oppugnare, *Act.* 1 *Ver.* 4. 360
prodere ad memoriam poſteritatemque, 5 *Ver.* 14. 326
proditio quam deteſtabilis, 1 *Ver.* 15. 446
prœlium & bellum ut differant, 3 *Ver.* 80. 154
profeſſa res, 3 *Ver.* 56. 108
profiteri & fateri ut differant, *Cæc.* 5. 498
profugere in exitium, *Cæc.* 34. 591
prolabi longius, *ibid.*
proluſio, *Div.* 14. 322
promptus, 2 *Ver.* 14. 601
procemium legis quid, 1 *Ver.* 43. 519
proſcribere Kalendas Martias, 2 *Ver.* 52. 663
proſcribere legem, 5 *Ver* 96. 420
proſcribere venalia, *Quint.* 4. 20
proſcribere diem, 1 *Ver.* 52. 548
proſequi peregre euntes ſolebant, *Qu.* 18. 72
provecta longius eſt oratio, *R. C.* 11. 258
provinciæ dicebantur procurationes prætorum, *Roſc. Am.* 5. 122
provinciæ decernebantur a Senatu Conſulibus futuris ante comitia conſularia, in quibus deſignabantur, 5 *Ver.* 95. 178
proximi, id eſt advocati, qui reo adſunt, 5 *Ver.* 64. 431
prudentiſſimus homo, *Cæc.* 18. 532
publica, 3 *Ver.* 38. 74
publica vectigalia, *ibid.*
publica lex, jus, *Cæc.* 26. 556
publica judicia, *Div.* 1. 285
publicæ cauſſæ, *Roſc. Am.* 21. 155
publice, 3 *Ver.* 73. 141
publice ſcribere, 5 *Ver.* 4. 303
pugnare verbis, *Cæc.* 28. 567
pulla tunica erat imæ plebis, 4 *Ver.* 25. 226
pulla tunica cur exprobrata Ciceroni, 5 *Ver.* 16. 328
purum argentum, 4 *Ver.* 22. 220
purum, quod ad dominos pervenit, 3 *Ver.* 86. 163

Q.

QVadruplatores, *Div.* 7. 307. & 2 *Ver.* 7. 583
quæſitor eſt prætor, *Font.* 6. 441
quæſitor in publicis cauſſis, *R. A.* 30. 196
quæſitor in judiciis publicis conſtituit judices, *Cæc.* 3. 476
quæſitores, *Cæc.* 12. 507
quæſtio judicium, *Font.* 6. 448
quæſtiones i. judicia publica, *Roſc. Am.* 5. 122
quæſtiones rerum capitalium, 2 *Ver.* 27. 624
pro quæſtore, *Act.* 1 *Ver.* 4. 360
quæ-

Div. 19. 335
quæſtorum provincialium procuratio, 2 Ver. 8. 584
quæſtura primus gradus ad honores, & ejus adminiſtratio, 1 Ver. 12. 440. & 15. 449
quæſtus & fructus ut differant, Roſc. Am. 31. 172
quam ipſis videretur pro vulgato, quæ ipſis videretur, 3 Ver. 7. 15
quamvis bonus, 3 Ver. 69. 132
quare. nihil eſt, quare exploratum, Cæc. 25. 553
quatriduo, intra quatuor dies, R. A. 7. 127
qui pro quis, 2 Ver. 49. 659. & 56. 670. & Cæc. 30. 472
qui pro cui, 2 Ver. 59. 674
qui fecit, fecerit, 1 Ver. 41. 513
quicquid mihi eſt elaboratũ, Div. 12. 317
quid cenſes? Roſc. Am. 18. 144
quid ais? Roſc. Com. 6. 240. & Cæc. 7. 490
quid ergo eſt? Cæc. 12. 508
Quinctius trib. pl. Oppianicum veneficii reum defendit, Act. 1 Ver. 1. 350
quippe eſt affirmantis, Cæc. 19. 538
quo tibi navim? 5 Ver. 16. 331
quod interdum abundat, 2 Ver. 27. 623
quod per vim aut metum, 3 Ver. 65. 123

R.

L. Rabirius, 1 Ver. 34. 491
Radebant ſupercilia veteres, ut

recipere quaſ
reconditus ac
recte facta, .
recte, id eſt, ar
recuperatores
recuſare, Cæ
reddere judici
redemtio judi
redemtor litis
redimere erip
redimere liter
redire ad ſe, .
rediviam cura
redivivus lapi
referebantur opera, ibi
referre pro rep
referre ad ſe,
referre, ad c Quint. 13.
refervens, Ro
reficere quæſtu
refrigerata acc
refugere pro vi
reges Syriæ, A
regione de rect
rei ſervos ſuo Roſc. Am. 2
rei in volunta bantur etia 1 Ver. 1.

de reis eximere, 4 *Ver.* 19. 215
religio, 5 *Ver.* 1. 299. & *Cæc.* 2. 472
religio pro continentia, modeſtia, 4 *Ver.* 5. 191
religionum jura in bello, 4 *Ver.* 55. 274
religioſe judicare, *Act.* 1 *Ver.* 1. 351
religioſus in teſtimonio, *Cæc.* 10. 499
relinquere vim armatam, *Cæc.* 3. 479
rem judicare, 4 *Ver.* 45. 259
in rem præſentem venire, oculis locum, de quo controverſia eſt, ſpectare, *Cæc.* 7. 493
Remmia lex, *Roſc. Am.* 20. 148
renaſci dicuntur qui ab exilio revocabantur, *Quint.* 13. 53
renunciare deciſionem, 1 *Ver.* 54. 543
repagula, 4 *Ver.* 44. 255
reperiri improbiſſimus, *Quint.* 18. 70
repetundarum judicium, *Div.* 4. 296. eſt publicum, *Div.* 5. 360
repetundarum judicium duabus actionibus abſolvebatur, 1 *Ver.* 1. 411
repetundarum damnati pœna erat aquæ & ignis interdictio, 2 *Ver.* 30. 628
repetundarum & inter peculatus judicium quid interſit, 4 *Ver.* 41. 251
repetundarum lex eſt arx ſociorum, 5 *Ver.* 48. 385
repudiari, *Quint.* 31. 109
res, ratio, 3 *Ver.* 9. 18. & 5 *Ver.* 4. 303
res rationum relatarum, 1 *Ver.* 14. 444
reſpondere, 1 *Ver.* 1. 411
reſpublica. de rep. verbum facere, i. de rebus in rep geſtis, *Roſc. Am.* 1. 115
reſtipulari, *Roſc. Com.* 12. 262
reſtiterat id etiam, *Quint.* 9. 43
reſtituere, *Cæc.* 12. 510
reſtituere vim factam, *Cæc.* 21. 542
reſtituiſſe ſe dixit quam vim habeat, *Cæc.* 8. 497
reſtituiſſe ſe cum dicit, qui non reſtituit, quomodo intelligendum, *Cæc.* 19. 537
reticulũ ad nares admovere, 5 *Ver.* 11. 316
reſtituere jus civile, *Cæc.* 25. 553
revellere vincula judiciorum, *ibid.*
revocare, *Roſc. Am.* 18. 146
revocare bona ad incertum, *Cæc.* 13. 515
reum fieri quid? *Act.* 1 *Ver.* 2. 354
reus fieri qui dicatur, 4 *Ver.* 19. 214
reus tam nocens, 2 *Ver.* 10. 589
rictum pro rictus, 4 *Ver.* 43. 254
rogare & orare ut differant, *Div.* 1. 288
Romani ſolebant fœnus exercere in provinciis, 1 *Ver.* 36. 494

Romani ludi, *Act.* 1 *Ver.* 10. 383. cur magni dicti, *ibid.*
Romani in Græcis civitatibus per interpretes agebant, quia nolebant Græce loqui, 4 *Ver.* 66. 298
Romanorum veterum continentia, 4 *Ver.* 5. 191
Romanus populus quibus ſit ſpoliatus a Sulla, *Div.* 3. 293
Romanus cum oſtendendus eſſet, a quibus rebus ſignificabatur, *Act.* 1 *Ver.* 8. 375
Romilia tribus, *ibid.*
Ruffuli tribuni militares, *Act.* 1 *Ver.* 10. 381
Rupilius ex publicano Conſul, 2 *Ver.* 13. 597
rura & prædia ut differant, *R. A.* 45. 198
ruſticorum probitas, *Roſc. Am.* 14. 141
Rutilius, *Font.* 13. 458

S.

SAcra cuilibet genti & familiæ propria, 4 *Ver.* 4. 196
ſacramentum, *Quint.* 8. 38. quomodo differat a ſponſione, *ibid.*
ſacramentum non juſtum judicatur, *Cæc.* 32. 505
ſaltatio in conviviis apud Romanos turpis, apud Græcos laudabatur, 3 *V.* 9. 19
ſalus Dea, *Font.* 6. 441
ſalus illum ex hoc judicio ſervare non poteſt, 3 *Ver.* 57. 109
ſalutant blande & concinne, qui aliis inſidias tendunt, *Roſc. Com.* 17. 271
ſancire, 4 *Ver.* 51. 269
ſanctimonia & diligentia, *Quint.* 17. 69
ſanctio, 4 *Ver.* 66. 295
ſarta tecta, 1 *Ver.* 49. 535
ſartorum tectorum exigendorum procuratio Cenſorum propria, 1 *Ver.* 40. 507. interdum Conſulibus, aut Prætori mandabatur, *ibid.*
ſatiſdare, *Roſc. Com.* 12. 262
ſatiſdare damni infecti, 1 *Ver.* 56. 548
ſatiſdare actor debet in judiciis in perſonam, ſi periculum ſit, ne reus ſit non ſolvendo, *Quint.* 13. 54
ſatiſdare & cavere ab aliquo ſunt relata, *Quint.* 7. 34. ſatiſdato ſolvere, *ibid.* reum non ſatiſdare, ſi ipſe adeſſet, quomodo intelligendum, *ibid.* 35
ſatiſdationis formula, *Quint.* 13. 55
ſatisfacere, 1 *Ver.* 30. 485

ſecus, *Quint.* 9. 42
ſedere teſtes in ſubſelliis accuſatorum crimini vertebatur, *Roſc. Am.* 36. 182
ſedulitas ſimulata, inſidioſa, *Cae.* 5. 486
Segeſta ab Ænea condita, 4 *Ver.* 33. 239
ſelecti judices in provinciis, 2 *Ver.* 13. 598
Selene, 4 *Ver.* 27. 230
ſemel pertimuiſſe, *Act.* 1 *Ver.* 2. 354
ſemita. pecunia eadem ſemita revertit, qua via exiit, 2 *Ver.* 23. 617
ſenator non poteſt index eſſe, *Div.* 10. 314
ſenatores ut legebantur, *Roſc. Am.* 3. 120
ſenatori non licebat naves habere, 5 *Ver.* 18. 331. nec mercari, *ibid.*
ſenatus judicia rerum capitalium exercebat apud Catinienſes, 4 *Ver.* 49. 259
ſenatuſconſulta ante ortum & poſt occaſum ſolis non licebat facere, 2 *Ver.* 39. 644
ſenes diſcere & dediſcere non poſſunt, *Quint.* 17. 70
ſententiam dicendi ordo in ſenatu Romano, 4 *Ver.* 63. 288
ſententiā dicebant ſtantes, 4 *Ver.* 64. 290
ſententiam de tabula pronunciabant judices in levioribus cauſſis, *Div.* 7. 306
ſepulchra veterum in agris, *R. A.* 9. 130
ſepulchra pro buſtis, 5 *Ver.* 36. 363
ſequéſtres, *Act.* 1 *Ver.* 12. 387
ſervi Deorum, *Div.* 17. 330
ſervi publici, 3 *Ver.* 38. 73
ſervi noſtri ſi dejiciuntur, nos ipſi dejecti videmur, *Cae.* 13. 513

Siculi debe
menti · q
vendere,
Siculi male
ne, *Div.*
Siculorum
ſigillati ſcyp
ſigna in ſe
bantur,
ſignorum ſt
excellenti
Silanio, 4
ſimilitudo
3 *Ver.* 9.
ſimplex, *C*
ſingula nu
nummum
Sinope ad p
ex ſinu ſuo
negotium
1 *Ver.* 50.
ſis, *Roſc. C*
ſiſtere remp
3 *Ver.* 96.
ſive, nive,
ſocietas, *C*
ſocietas pro
in ſocietate
Roſc. Com
ſocietatis ve
ſocii & ſtipe
ſocium fall

Solentini, 3 *Ver.* 43. 87
Solentum urbs Siciliæ, 2 *Ver.* 42. 647
ſolere fieri eſt peſſima defenſio, 3 *Ver.* 88. 166
ſolutionis tempora difficillima, *C.* 4. 482
ſors, *Div.* 14. 321. & 1 *Ver.* 13. 441
ſortis religio, *Div.* 14. 321
ſortiebantur inter ſe Prætores deſignati, antequam magiſtratum inirent, provincias, *Act.* 1 *Ver.* 8. 372
ſortitio judicum, *Act.* 1 *Ver.* 6. 365, 366
Soter dictus eſt Verres, 2 *Ver.* 63. 680
ſpectatio pecuniæ, probatio eſt, 3 *Ver.* 77. 148
ſperare videor, *Act.* 1 *Ver.* 16. 400
ſpes & exſpectatio, *Roſc. Com.* 10. 255
ſponſio, *Quint.* 22. 87
ſponſionem facere, 5 *Ver.* 54. 396. & *Cæc.* 28. 567
ſponſionem facere, ſponſione certare, *Quint.* 8. 37. & 14. 57. ſponſio ut differat a ſacramento, *Quint.* 8. 38. ſponſionum exempla, *ibid.* 39
ſponſiones litigantium, *Cæc.* 8. 497
ſponſum & ſponſus, *Quint.* 9. 42
ſtabant oratores in foro, & in ſenatu ſenatores, cum cenſerent, *R. A.* 1. 115
ſtatuæ omnibus locis, 2 *Ver.* 63. 680
ſtatuæ & templa ponebantur in provinciis Proconſulibus & Proprætoribus, 2 *Ver.* 55. 668
ſtatuæ hominibus poſitæ apud Græcos religione quadam conſecrabantur, 2 *Ver.* 63. 683. hinc ad ſtatuas confugiebant noxii, tanquam ad aſylum, *ib.* nonnunquam tamen etiam in eas ſævierunt, *ibid.*
ſtatus. demoveri loco & ſtatu, *Cæc.* 15. 521
ſtatus ſigni, 1 *Ver.* 21. 462
Steſichori cæcitas, 2 *Ver.* 35. 637
ſtipendiariæ civitates & provinciæ, quæ vectigal certum pendebant, 3 *Ver.* 6. 11
ſtipulatio, *Cæc.* 18. 531
ſtipulationis exemplum, *R. C.* 5. 237
ſtomachus, *Roſc. Com.* 11. 259
ſtudiũ eſt voluptas, delectatio, 4 *Ver.* 1. 184
ſua ſponte ſcelerata, 1 *Ver.* 41. 513
ſuæ conditiones, *Quint.* 5. 24
ſub præcone ſubjici, *Quint.* 15. 60
ſubire invidiam orationis, *Div.* 14. 321
ſubmovetur populus a lictoribus Conſulum & Prætorum pro imperio, a tribunis plebis per viatores comiter, *Quint.* 8. 41
ſubſellia litigatorum, *Roſc. Com.* 12. 263
ſubſellia ſunt minorum magiſtratuum, opponuntur tribunalibus, *Div.* 15. 324
a ſubſelliis, *ibid.*
ſubſcriptores, *ibid.* 323
ſubſcriptores a judicibus admittebantur, *Div.* 16. 327
ſubſortitio judicum, *Act.* 1 *Ver.* 10. 381
ſufferre multam, *Cæc.* 33. 587
Sulla dictator vendidit bona civium, *Quint.* 24. 91
ſumere teſtimonium, *Cæc.* 9. 498
ſumere diem, *Cæc.* 7. 494
ſumma exiſtimatio, *Cæc.* 2. 473
ſumma voluntas erat ſenatus, 2 *Ver.* 39. 644
ſumma reipublicæ, & ſumma reſpublica, *Roſc. Am.* 51. 207
ſummæ exiſtimationis judicia, *Roſc. Com.* 6. 240
ſummo jure egiſſe, *Cæc.* 4. 481
ſummo jure contendere, *Cæc.* 23. 548
ſummoveri maleficio, *Roſc. Am.* 26. 161
ſummum reip. tempus, *Act.* 1 *Ver.* 1. 349
ſuo tempore redire, 3 *Ver.* 60. 115
ſuo populo uti, *Quint.* 7. 34
ſupercilia radebant veteres, *R. C.* 6. 244
ſuperior, pro præſtantior dignitate, 4 *Ver.* 20. 217
ſuppeditare, 5 *Ver.* 38. 367
ſupplicium in corpus non irrogabatur, ubi multatio bonorum erat, 1 *Ver.* 4. 418
ſuſcitare teſtem a ſuis ſubſelliis, *Roſc. Com.* 13. 263
ſylvæ dicuntur viridaria, 1 *Ver.* 19. 456
ſyngrapha, *Roſc. Com.* 5. 237
ſyngraphæ & chirographæ ut differant, 1 *Ver.* 36. 494
Syracuſæ Græcarum omnium urbium maxima, 4 *Ver.* 52. 269
Syracuſæ ut captæ ſint, 2 *Ver.* 2. 569
Syracuſis nulla dies hyberna ſine ſole, 5 *Ver.* 10. 315

T.

TAbellæ judicum, *Div.* 7. 306. & 5 *Ver.* 16. 329
tabellæ diſcoloribus ceris illitæ, *Div.* 7. 306
tabellis obſignatis agere, *Quint.* 21. 83
tabernæ argentariorum, *Quint.* 6. 29. in iis variæ erant tabulæ, *ibid.*
tabula Sextia, *ibid.*

ex tabulis agere, *Roſc. Com.* 3. 237
tamen pro tandem, *Roſc. Com.* 3. 230.
& Div. 15. 323
tamen etſi. *Qu.* 21. 86. *&* 1 *Ver.* 2. 416
tangere. ſi quid communi nomine teti-
git, *Roſc. Com.* 12. 261
tangere Siciliam, 2 *Ver.* 7. 582
tangi dolore, 2 *Ver.* 34. 636
tantum quod, 3 *Ver.* 53. 104
tantum quod hominem non nominat,
1 *Ver.* 45. 523
Tauromitani, 5 *Ver.* 22. 328
temperare alicui, 2 *Ver.* 2. 569
tempeſtates, nimius calor, aut frigus,
naturæ vi oriuntur, *Roſc. Am.* 45. 198
tempeſtiva convivia, 3 *Ver.* 25. 48
templum pro roſtris, 3 *Ver.* 96. 179
templum tenere, *ibid.*
ex tempore, hoc eſt fictum pro ratione
temporis, 3 *Ver.* 71. 137
tempus pro ratione negotiorum, *Div.* 2.
290
tempus conſumere dicendo, 2 *V.* 39. 644
tendiculæ litterarum, *Cæc.* 23. 549
tenere & poſſidere ut differant, *Qu.* 29.
104
tenere cauſſam, *Cæc.* 24. 550
Terentius Varro repetundarum accuſa-
tus & abſolutus eſt, *Div.* 7. 306, 307
tergiverſari, *Roſc. Com.* 13. 263
terminare locum, *Cæc.* 8. 496
ex teſtamento, 2 *Ver.* 7. 583
teſtamentum improbum, inofficioſum,
inhumanum ut differant. 1 *Ver.* 41. 512

bat, *Roſc*
teſtimoniu
poterat ac
teſtimoniun
quas audi
teſtimoniur
audivimu
teſtimoniu
cuſatores
teſtium int
Act. 1 *Ve*
mus & ju
teſtium inte
thenſæ, 1
Thericlea p
Timarchidi

toga comm
quam mu
togas etian
cogebant
amitteba
dicebatu
togatæ fab
perſonis,
toreumata,
totos dies,
tractare pec
tranſactor,
tranſigi nih
tranſlatitia
tribunalia
magiſtra
Div. 15.

tribuni plebis ante Sullana tempora poterant quemvis judicem, qui pecuniam acceperat ob rem judicandam, apud populum accuſare, *Div.* 3. 294. hoc jus Sulla eis eripuit, *ibid.* a quibus fuerit iis reſtitutum, *ibid.*
tribuni omnibus decretis magiſtratuum poterant intercedere, *Quint.* 7. 35. tribunos qui appellabant, jurabant ſe hoc facere, quod æquo jure uti non poſſent, *ibid.*
tribunitia poteſtas quam grata populo, *Act.* 1 *Ver.* 15. 396
tribus. a tribu nominabantur cives, *Quint.* 6. 28
tribus Romanæ, 1 *Ver.* 5. 422
tribus xxxv, *Act.* 1 *Ver.* 8. 375
tributariæ litteræ, 4 *Ver.* 66. 293
Tricala, 5 *Ver.* 4. 305
Trierarchus, 1 *Ver.* 20. 457
Triocalini, 5 *Ver.* 4. 305
triſtis ac reconditus, *Quint.* 18. 73
trulla, 4 *Ver.* 27. 232
tu pro aliquis, cum exempli cauſſa ponitur, 3 *Ver.* 13. 25
tunica Romanorum quæ veſtis, 5 *Ver.* 12. 320. talaris erat probro, *ibid.*
tunica pulla, 5 *Ver.* 16. 328
Tyndaritani, 3 *Ver.* 43. 87

V.

VAcuus & integer, *R. C.* 17. 273
vadimonium, *Quint.* 5. 26
vadimonium qui deſeruerat, in ejus bona immittebatur a Prætore creditor, *Quint.* 6. *ibid.*
in vadimonium res eſt, *Quint.* 5. *ibid.*
valere pro ſignificare, locum habere, *Cæc.* 19. 538
Valeria lege vetabantur proſcripti juvari, 1 *Ver.* 47. 530
valvæ, 4 *Ver.* 56. 275
vaſa colligere, 4 *Ver.* 19. 214
vaſarium, quidquid magiſtratibus in provinciam euntibus ex ærario erat attributum in uſus, 4 *Ver.* 4. 191
vaſcularii, 4 *Ver.* 24. 226
vectigal certum impoſitum provinciis, quod ſtipendium dicebatur, 3 *Ver.* 6. 11
vectigales alii, alii ſtipendiarii, *ibid.* 12
vectigalium duo genera, *ibid.*
velitari, *Quint.* 22. 88
velle alicujus cauſſa, *Div.* 6. 303
vendere pro locare, ut redimere pro conducere, 1 *Ver.* 54. 544
vendendi liberos jus apud Romanos, *Cæc.* 34. 587
Veneri Erycinæ multari, 2 *Ver.* 7. 583
Venerii erant viatores in Sicilia, 2 *Ver.* 38. 641
Venerii, & Venereæ, *Div.* 17. 331
Venerii ſervi, 3 *Ver.* 62. 118
venire contra aliquem, *Roſc. Com.* 6. 243
venire in judicium pro in controverſiam, *Cæc.* 22. 544
venit hæreditas, *Cæc.* 26. 556
Veſtales Virgines, *Font.* 17. 458
veſtibulum, *Cæc.* 12. 510
veſtigia ſceleris, *Roſc. Am.* 22. 157
veſtigio in eodem, *Roſc. Com.* 17. 273
veſtigium facere in poſſeſſionem, *Cæc.* 14. 518
verba non ſunt captanda, *Cæc.* 18. 530, 531, &c.
verbis non uteremur, ſi voluntas ſine iis poſſet exprimi, *ibid.* 532
ad verba obedire, *ibid.*
verbenæ, 4 *Ver.* 49. 266
verbo, re opponuntur, 1 *Ver.* 60. 560
verbum ſæpe ponitur in ultimis tantum accommodatum, cum præcedentia aliud deſiderent, quod mente addendum eſt, *Roſc. Am.* 8. 129
veritas & pudor, *Quint.* 25. 94
veritas pro bonitas, probitas, *R. C.* 6. 243
veritas judiciorum, 3 *Ver.* 69. 132
veritati vim adhibere, *Quint.* 14. 57
vernaculum crimen, 3 *Ver.* 61. 116
Verrea, 2 *Ver.* 21. 612
Verres cur ante damnationem in exilium iverit, 1 *Ver.* 1. 413
Verres piratarum navem cépit, cujus prædam in ſe avertit, 1 *Ver.* 59. 558
verſura juvare, 3 *Ver.* 72. 139
verſura ſolvere, verſuram facere. *Font.* 1. 429
verſuram facere, & verſura ſolvere quid differat, 2 *Ver.* 76. 700
vertere ſolum, *Quint.* 19. 75
Vertumnus deus mercaturæ, 1 *Ver.* 59. 559. ubi ejus ſignum, *ibid.*
verus pro juſtus, *Cæc.* 19. 537
verus accuſator, *Div.* 9. 311
Veſta cur dicatur princeps omnium ſacrorum, 4 *Ver.* 49. 266
veterator, *Roſc. Com.* 8. 246
veteres homines, *Act.* 1 *Ver.* 10. 381

Amphiaraus, 4 *Ver.* 18. 31
ampliatio, 1 *Ver.* 9. 106
amplificatio, vel ſimplex eſt, vel duplex, *Div.* 3. 73
anima, 3 *Ver.* 58. 16
animam agere, *Roſc. Com.* 8. 63
animi voluntas, 5 *Ver.* 71. 62
animo non adeſſe, *Cæc.* 10. 72
annonæ coauctio, 3 *Ver.* 81. 22
anſam retinere, *Cæc.* 6. 71
anſeribus cibaria publica locabantur in Capitolio, *Roſc. Am.* 20. 47
ante diem IV Kal. &c. *Quint.* 6. 14
ante diem V Kal. idem valet, quod V Kal. *Quint.* 25. 33
antiquæ religionis exemplar, *Cæc.* 10. 72
antiqui homines, *Roſc. Am.* 10. 46
anulo aureo utebantur ad obſignandas tabulas, 3 *Ver.* 76. 20
anulo aureo donati, equites ſtatim fiebant, licet nondum a cenſoribus lecti, 3 *Ver.* 80. 22
Apollo Temenites, 4 *Ver.* 53. 38
apoſtrophe uti ad aliquem, &c. artis oratoriæ eſt, 1 *Ver.* 30. 113
apoſtrophis maxime excellit Cicero, *ibid.*
apparitores, *Roſc. Am.* 7. 44
apparitores ſcribæ, 3 *Ver.* 78. 21
appellare, verbum creditoris, *Qu.* 18. 22
apponere, 1 *Ver.* 54. 122
appoſitus, 3 *Ver.* 42. 12
apud exercitum eſſe, 4 *Ver.* 22. 33
Aquillius juriſconſultus, *Quint.* 1. 4

articulus ter
as quid, &c
Aſconius Pe
Aſconii erro
Alia, *Div.*
aſſentire om
at, 4 *Ver.* 3
Athenienſiu
imperio a
atque etiam
Atria Licini.
Attalica peri
attentus, *Q*
attributa pe
avaritiæ not
auctor, *Cæc.*
audacia, *D*
audacia. —
quam in
auferre, pr
auram afflar
aureo anulo
Am. 49.
Autumedon

B Aſilicæ.
diceb
Ballio, lenc
bes, *Quint*
bulla, 1 *Ve*

Campus Martius, in quo ludendi gratia conveniebant, *Quint.* 17. 27
Candidati. —— de candidatis bina comitia fieri ſolita, *Act.* 1 *Ver.* 9. 97
cancre intus, 1 *Ver.* 29. 111
canes, 1 *Ver.* 48. 120
canes alebantur in Capitolio, *Roſc. Am.* 20. 49
canibus crura quando ſuffringerentur, *ibid.*
Cannenſis pugna, *Roſc. Am.* 32. 52
Caſſiani judices, 3 *Ver.* 60. 16
Caſſianum illud cui bono fuerit, *Roſc. Am.* 5. 42
Caſtoris templum, 1 *Ver.* 49. 120
caſtra movere, 4 *Ver.* 19. 32
caſtus, *Roſc. Com.* 6, 7. 62
Cato Cenſorius deorum mentionem facere ſolitus erat in omnibus orationum ſuarum procemiis, *Div.* 14. 84
cavere proprie dicuntur I. C. *Cæc.* 27. 76
cauſſa capitis, hoc eſt exiſtimationis, *Quint.* 9. 20
cauſſam dicere, *Roſc. Am.* 5. 42
cauſſa a ratione quid differat, *Div.* 1. 69
cenſor. —— ad cenſores pertinuit ſartorum tectorum exigendorum cura, 1 *Ver.* 40. 117
cenſor creabatur centuriatis comitiis, 5 *Ver.* 15. 43
cenſores locabant publica opera, 1 *Ver.* 54. 122
cenſores locabant Aſiaticos agros, 3 *Ver.* 6. 4
cenſores, magiſtri morū dicti, *Div.* 3. 75
cenſoria lex, 1 *Ver.* 51. 121
cenſoriæ leges, 3 *Ver.* 7. 5
cenſus equeſtris, *Roſc. Com.* 14. 65
cenſus qui eſt, poteſt filiam heredem inſtituere, 1 *Ver.* 43. 118
centuria prærogativa, *Act.* 1 *Ver.* 9. 97
centuriatis comitiis majores magiſtratus creabantur, 5 *Ver.* 15. 43
Cephalœdium, 2 *Ver.* 42. 139
cera diſcolor, quæ corrupti judicis fidem faciebat corruptori, *Div.* 7. 80. & *Act.* 1 *Ver.* 13. 99
Cereris ſimulacrum, 5 *Ver.* 72. 63
certare. —— ut ars certare videretur cum copia, laudandi modus, &c. 4 *Ver.* 28. 35
cervix. —— tantis cervicibus, 3 *Ver.* 59. 16
Charybdis, 5 *Ver.* 56. 55
Chriſtus Σωτὴρ, Salvator, 2 *Ver.* 60. 141
Cicero quæſtor in Sicilia fuit, *Div.* 1. 69
Cicero conſul reſtitit, ne proſcriptorum liberi in integrum reſtituerentur, 3 *Ver.* 35. 10
Ciceronis artificium in oratione, *Quint.* 6. 17
Ciceronis mos, criminis oſtendendi, antequam rem ipſam exponat, *Div.* 17. 88
Circes potio, *ibid.* 89
circumpedes, 1 *Ver.* 36. 115
circumſpicere ſe magnifice, *R. C.* 2. 60
ciſiæ, *Roſc. Am.* 7. 46
cives ingenui habitabant in collibus, *Div.* 1. 68
cives Romani, præter publicanos, multi negotiabantur in Gallia, *Font.* 1. 64
cives Romani ſoli toga utebantur, 5 *Ver.* 60. 57
civis. —— qui fiebant cives Romani, Romana nomina & prænomina ſumebant, 2 *Ver.* 7. 129
civile jus, 1 *Ver.* 42. 118
Cn. Carbo, 1 *Ver.* 4. 103
coauctio annonæ, 3 *Ver.* 81. 22
cognitor a procuratore quid differat, *Div.* 4. 76
cognitor viduarum, *Cæc.* 5. 78
cognitus & ſpectatus, *Div.* 4. 76
cohors prætoria quæ, *Quint.* 1. 5
collegium Decemvirale, 4 *Ver.* 49. 37
colles. —— in collibus habitabant ingenui cives, *Div.* 1. 68
collybus, 3 *Ver.* 78. 21
coloniæ XII in Italia deductæ, *Cæc.* 35. 79
columen familiæ, 3 *Ver.* 76. 20
columna Mænia, *Div.* 16. 88
comitia de candidatis, *Act.* 1 *Ver.* 6. 96
comitiis centuriatis majores magiſtratus creabantur, 5 *Ver.* 15. 43
comitium ædiles cur ornare ſolebant, 1 *Ver.* 19. 110
commemorare. —— longior oratio ſignificatur in commemorare, quam in dicere, *Quint.* 2. 6
committere, *Roſc. Am.* 5. 42
committi hereditatem, 1 *Ver.* 10. 107
commode, 3 *Ver.* 25. 9
commodum tibi eſt, 1 *Ver.* 44. 118
commodus, 3 *Ver.* 9. 5
comœdus. —— plus eſt artis in comœdo, quam in hiſtrione, *R. C.* 11. 64
commune Siciliæ, &c. 2 *Ver.* 46. 138
comparatio. —— acrior eſt ex comparatione defenſio, 5 *Ver.* 32. 48
comperendinatio, *Act.* 1 *Ver.* 11. 98

conſul creabatur centuriatis comitiis, 5 *Ver.* 15. 43
conſules ante annum urbis CCCXC jus dicere prætorum loco ſolebant, *Quint.* 2. 7
conſules locabant publica opera, 1 *Ver.* 54. 122
contemnere minus, quam deſpicere, 1 *Ver.* 47. 119
contendere majoris vis, quam petere, *Roſc. Am.* 1. 39. *ſeq.*
contra aliquem venire, 2 *Ver.* 43. 137
contra opponitur ab, *Roſc. Am.* 30. 52
contumacia, 3 *Ver.* 2. 3
conventus in provinciis, 5 *Ver.* 38. 49. & 53. 55
convivia, *Quint.* 18. 28
Corinthia ſuppellex, 2 *Ver.* 34. 136
Cornelia lex, 1 *Ver.* 42. 118. & 47. 120
Cornelia lege tres tantum judices rejicere licebat, 2 *Ver.* 31. 136
corona, 3 *Ver.* 19. 8
corroborare ſe, *Roſc. Am.* 51. 58
Craſſi pudor, *Font.* 7. 65
Cretenſes male animati erga P. Romanum, 2 *Ver.* 31. 135
crimina ſunt graviora, quam peccata, 2 *Ver.* 20. 133
cubiculares, 4 *Ver.* 26. 34
cui bono fuerit, a Caſſio uſurpatum in judiciis, *Roſc. Am.* 5. 42
cum, tum, cum, tum etiam, &c. *Div.* 1. 70

& 81.
decuria. —
ſtrem ordin
decurias ſcribe
dedere, *Roſc.*
delatio nomin
delatum. —
2 *Ver.* 42.
Deliaca & C
34.
delirus, 1 *Ver*
denarii permu
denarius aure
depontani ſen
deprecari bell
Roſc. Com. 1
deſcendere ad

deſervire, 3 *V*
deterrere, pr
deunx, *Quint*
dextans,
diarium, *Roſ*
dicacitas in p
dicam ſcriber
dicas ſortiri,
dicis cauſſa.
diem dicere,
diem dicere c
dies civilis,
dies naturalis,
digito ſublato
digitum toller

Diocli, pro Dioclis, 5 *Ver.* 7. 42
Dionyſia ſaltatricula, *Roſc. Com.* 8. 63
dipondium, *Quint.* 5. 13
dirutus ære miles, 5 *Ver.* 13. 43
diſcedere, *Quint.* 18. 28
diſceptare judicis eſt, 5 *Ver.* 71. 62
differere, *Div.* 14. 84
divaricari, 4 *Ver.* 40. 36
diviſores, *Act.* 1 *Ver.* 8. 96
dodrans, *Quint.* 5. 13
domeſtica crudelitas, *Roſc. Am.* 53. 58
drachma, *Quint.* 4. 12. & *Roſc. Am.* 2. 40
ducere, 2 *Ver.* 12. 131
ducere ſuam rationem, 1 *Ver.* 48. 120
duces Romani quos bello ſuperaſſent, in clientelam accipiebant, *Div.* 1. 69. *ſeq.*

E.

EDicti prætorii formulæ, *Qu.* 8. 18
ejerare iniquum, 3 *Ver.* 60. 16
ejus ea lege nihil rogatum: legum clauſula, *Cæc.* 33. 78
ejuſmodi, 1 *Ver.* 13. 108
ejuſmodi, adverbium, 1 *Ver.* 59. 125
emblema, 4 *Ver.* 17. 31
emptum frumentum, 3 *Ver.* 5. 4
epilogis maxime accommodata lamentatio, 5 *Ver.* 48. 52
eques eſſe non poterat, qui pronepos civis Romani non eſſet, *R. A.* 7. 45
eques eſſe non poterat aliquis, amiſſo equeſtri cenſu, 1 *Ver.* 60. 125
equeſtri loco eſſe, & natus eſſe quis dicebatur, *Quint.* 19. 28
equeſtris cenſus, *Roſc. Com.* 14. 65
equeſtris dignitatis, ordinis, ac cenſus ratio, *Quint.* 19. 28. *ſeq.*
equitibus negotiari licebat, ſenatoribus non licebat, 4 *Ver.* 20. 32
equitum ornamenta, *Quint.* 19. 29
equitibus proprie ſplendor tribuitur, 2 *Ver.* 71. 143
equulei, 4 *Ver.* 20. 32
eſt tanti, *Roſc. Com.* 8. 63
eſt verbi vis, *Quint.* 30. 37
etiam, 3 *Ver.* 14. 7
& vero, 3 *Ver.* 81. 22
e veſtigio, *Roſc. Com.* 18. 66
ἐξαιρέσιμος, 2 *Ver.* 52. 139
exaggerandi cauſſa ſæpe fingit orator inopem ſe verborum eſſe, quæ rei vim, ac naturam exprimant, 4 *Ver.* 1. 27
exaggerandi modus per ſimilitudinem, *Quint.* 31. 37
excellere, *Quint.* 8. 19
exercitus. —— apud exercitum eſſe, 4 *Ver.* 22. 33
expedire, *Div.* 14. 85
expenſa lata, *Cæc.* 6. 71
experiri, *Quint.* 11. 22
exploſorum primus ordo, 3 *Ver.* 79. 21
exſecratio, 5 *Ver.* 40. 50
ex ſponſu, *Quint.* 9. 20

F.

FAbiorum Clientes Allobroges, *Font.* 12. 66
facere. —— mecum & contra me facit, *Quint.* 1. 3
facere. —— fecerunt, &c. ut me deducerent, *Act.* 1 *Ver.* 9. 97
facere. —— tua fides facit, &c. 1 *Ver.* 8. 106
facere. —— quid hoc homine faciatis, 1 *Ver.* 16. 109
faceſſere negotium, 4 *Ver.* 64. 39
facetus. —— hoc nomen ſolum ſi ponatur, caret ignominia, *Quint.* 3. 9
facinus. —— ſcelus gravius eſt, quam facinus, 5 *Ver.* 44. 51. & 66. 58
factum argentum, 5 *Ver.* 25. 46
factus, 4 *Ver.* 57. 38
familia, *R. A.* 41. 56. & 1 *Ver.* 36. 115
familiæ herciſcundæ, *Cæc.* 7. 71
fateri, *Div.* 3. 75
fauces macelli, *Quint.* 6. 16
Februario menſe legationes ſolum audiuntur, 2 *Ver.* 31. 135
Felix, Sullæ cognomen, *Roſc. Am.* 8. 46
feriarum dies, *Act.* 1 *Ver.* 10. 98
feſti dies, *ibid.*
feſtivus, 3 *Ver.* 69. 18
fides & diligentia ab accuſatore poſtulatur, 1 *Ver.* 7. 105
figere trabali clavo, 5 *Ver.* 21. 45
fiſcus, 3 *Ver.* 79. 21
Fontejorum familia, *Font.* 14. 67
flagitare, *Quint.* 3. 10
formulæ a prætore datæ judici & arbitro, *Roſc. Com.* 4. 60
formularum conſuetudo, ut ſubaudirentur verba quædam, 3 *Ver.* 22. 8
fretu, 5 *Ver* 66. 58
frugalitas plebejorum hominum propria laus, 1 *Ver.* 52. 121

fru-

G.

GAlli Bracati, Sagati, Togati, *Font.* 11. 66
Gallico bello vacationes non dantur, *Font.* 16. 68
Gallonii ſumptus, *Quint.* 30. 37
gentium Romanarum nomina in *ius* deſinunt, pauca in *ienus*, *Quint.* 6. 16
gerundii genitivus antiquo loquendi modo uſurpatus, ut provinciæ decernendi, &c. 5 *Ver.* 61. 57
geſtum agere, *Roſc. Com.* 8. 63
gladiatores palmis poſt victoriam coronabantur, *Roſc. Am.* 6. 43
Græca levitas in quærendis oculorum oblectamentis, 4 *Ver.* 60. 39
Græcus mos in potionibus, 1 *Ver.* 26. 112
grave, *Div.* 2. 71
grex, *Div.* 15. 87
gubernacula. —— ad gubernacula reip. ſedere, tranſlatio uſitata Ciceroni, *Roſc. Am.* 18. 48

H.

HAbere, pro habitare, 5 *Ver.* 32. 49
hercifcundæ familiæ, *Cæc.* 7. 71
heredem filiam inſtituere poteſt, qui non eſt cenſus, 1 *Ver.* 43. 118

homo a viro di
honorarius arb
honoris cauſſa
quendi m
Roſc. Am. 2
honorat is, qu
quid legat,
horarum apud
homotinus, 1
Hortenſii geſt
quam decet,
Hortenſii m
3 *Ver.* 19.
Hortenſius ora
Hortenſius p
Quint. 10.
hoſpitiis præe
hoſtis. —— i
quem habe
hujuſmodi. –
quando ho
Roſc. Am. 1
humanitas cui
mine debet

IBi, ad rem
idoneus. –
Cæc. 9.
IESVS CH
beat Serva
2 *Ver.* 63.

imperium in urbe habere non licebat, 5 *Ver.* 30. 47
improbitatis ſummæ deſcriptio, *Div.* 2. 72
imprudentiam ſubterfugere, *Act.* 1 *Ver.* 4. 95
in. — in hoc tempore, partem temporis ſignificat, *Quint.* 1. 3
in cum accuſativo, &c. *Quint.* 5. 14
in eodem veſtigio, *Roſc. Com.* 18. 66
incautus, 3 *Ver.* 68. 18
incenſus, *Cæc.* 34. 78
incolæ, 4 *Ver.* 58. 38
increbeſcere, 2 *Ver.* 3. 128
inculcare, 3 *Ver.* 67. 18
indignantis oratio, cum imperativi modi verbo, ut, dubitate etiam nunc, judices, ſi poteſtis, &c. *Roſc. Am.* 28. 50
indignantis verba, *Roſc. Com.* 2. 60
indignatio poſt narrationem, 1 *Ver.* 37. 115
indoles etiam in viris, 3 *Ver.* 68. 18
induere ſe, 5 *Ver.* 64. 58
infantium ornamenta, 1 *Ver.* 44. 118
infeſtum, *Quint.* 2. 8
infeſtus, paſſive, *Roſc. Am.* 11. 47
infrequens miles, 5 *Ver.* 13. 43
ingens minor quam immanis, 3 *Ver.* 46. 12
ingenuus, *Roſc. Am.* 7. 44. *ſeq.*
inimicitiæ, labores, pericula, 5 *Ver.* 70. 61
inimicum plus, quam contrarium, *Quint.* 2. 8
iniqui mei, 5 *Ver.* 69. 60
iniquitas & injuria, *Quint.* 2. 8
iniquum ejerare, 3 *Ver.* 60. 16
inſanire, 2 *Ver.* 14. 132. & 4 *Ver.* 1. 27
inſinuare, 3 *Ver.* 68. 18
inſolens, *Roſc. Am.* 8. 46
inſtituere, 2 *Ver.* 33. 134
intercedit S. C. 2 *Ver.* 16. 133
interdictis addi interdum ſolebant exceptiones, *Cæc.* 8. 71
interpellare, 1 *Ver.* 28. 112
interpolare, 1 *Ver.* 61. 126
interpretes, *Roſc. Am.* 7. 44
intus canere, 1 *Ver.* 20. 111
in vadimonium eſſe, *Quint.* 5. 14
invidia, *Roſc. Am.* 51. 58
ipſe. — ut, ipſos xx annos, 2 *Ver.* 9. 130
ironia. — objectio per ironiam inducitur duobus modis, vel cum at enim, vel cum at credo, *Act.* 1 *Ver.* 5. 95
ironiæ loca varia, *Div.* 7. 80
is, ea, id, indicantis eſt, *Roſc. Am.* 25. 50
itane eſt? *Quint.* 11. 22
itane vero? 1 *Ver.* 15. 109
iteratio ejuſdem verbi concinna eſt, *Roſc. Am.* 26. 50
judex gravis & levis, *Div.* 3. 74
judex quæſtionis, 1 *Ver.* 41. 126
judex quæſtionis non quærit, ſed judicat, *Roſc. Am.* 4. 41
judex quæſtionis differt a prætore quæſtionis, *ibid.* 42
judex remittendi poteſtatem non habet, *Roſc. Com.* 4. 61
judicare. — res judicare, *Div.* 3. 75. & *Act.* 1 *Ver.* 10. 97
judices, cauſſa utrimque perorata, in conſilium ibant, &c. *Quint.* 10. 21
judices omnes jurabant in ferenda ſententia, *Act.* 1 *Ver.* 14. 99
judices qui de conſtituendo accuſatore judicabant, iidem poſtea de reo judicare conſueverunt, *Div.* 1. 67
judices. — tres tantum judices lege Cornelia rejicere licebat, 2 *Ver.* 31. 136
judices a prætore quomodo darentur, *Quint.* 1. 3. *ſeq.*
judices a prætore de parricidiis quærente, *Roſc. Am.* 3. 41
judices Caſſiani, 3 *Ver.* 60. 16
judicia a Sulla plebi & equitibus adempta, *Div.* 1. 67
judicia de ſicariis civili bello intermiſſa, *Roſc. Am.* 4. 41
judicia fiebant in foro, *Roſc. Am.* 5. 42
judicia, in quibus addebatur ex fide bona, arbitria vocabantur, *Roſc. Am.* 39. 55
judicia quando etiam arbitria vocarentur, *Quint.* 1. 3
judicia publica, *Div.* 1. 67
judicia publica non attinebant ad prætorem urbanum, 1 *Ver.* 60. 125
judicii formulæ, *Roſc. Com.* 9. 63
judicio perfundere, *Roſc. Am.* 29. 51
judicis appellatio initio orationis quid valeat, *Quint.* 1. 3
judicis ſumendi, poteſtas penes reum erat, *Quint.* 9. 20

judi-

[illegible]
jurabant judices omnes in ferenda ſententia, *Act.* 1 *Ver.* 14. 99
jurare in litem, *Roſc. Com.* 1. 60
jure mancipii, *Cæc.* 26. 76
juriſconſulti cavere proprie dicuntur, *Cæc.* 27. *ibid.*
juriſconſultorum propria verborum aucupia, *Cæc.* 23. 75
juris civilis actiones a prætoriis differunt, *Cæc.* 12. 73
jus. — de jure ad prætorem refertur, non ad judices, *Quint.* 25. 33
jus. — pro ſuo jure, 5 *Ver.* 1. 41
jus civile, 1 *Ver.* 42. 118
jus duplex, *Cæc.* 12. 73
jus prætorium, 1 *Ver.* 42. 118
jus ſummum, *Cæc.* 4. 70
jus Verrinum, 1 *Ver.* 46. 119

L.

Labores, pericula, inimicitiæ, 5 *Ver.* 70. 61
lædere, *Roſc. Com.* 6. 62. & *Div.* 1. 68
Lætoria lex, *ibid.*
lamentatio epilogis maxime accommodata, 5 *Ver.* 48. 52
laniſta, *Roſc. Am.* 40. 55
laudatio. — modus quidam laudandi aliquem apud Cic. *Quint.* 25. 33
laus adoleſcentibus tribui ſolita, 1 *Ver.* 51. 121
lecti cubiculares & tricliniares, 4 *Ver.* 26. 24

[illegible]
Leontinum,
Leontinus ca
lex Acilia, 1 *V*
lex Calpurnia
lex Cenſoria,
lex Cornelia,
lex Cornelia
lex Furia, 1
lex Hieronica,
lex Lætoria,
lex Memmia,
lex nummaria
lex Porcia, 5
lex Remmia,
lex teſtamenta
lex tribunici
1 *Ver.* 4.
lex Voconia,
lex de proſcrip
libella, *Qu.* 5
liberalitas, 2
liberis carius
ta, 1 *Ver.* 4
libertatis imm
num pertine
libertinus, *R*
liberi prænor
a patrono,
liberi propria
libertus, *Roſc*
licebantur ſub
lictores. *Roſc.*

litteræ, 3 *Ver.* 73. 20
litteræ. — a litteris non alienus, 2 *Ver.* 26. 134
litteræ. — in obſignandis litteris & cera, & creta veteres utebantur, 4 *Ver.* 26. 34
litteris parcere, 4 *Ver.* 12. 30
locus, 5 *Ver.* 67. 59
locus. — eodem loco natus, *Roſc. Am.* 51. 58
locus ad miſericordiam commovendam, *Roſc. Am.* 52. *ibid.*
locus ad oſtendendam cauſſæ iniquitatem, per quandam adverſarii contentionem inductus, *Quint.* 22. 31
locus, pro dignitate, *Act.* 1 *Ver.* 17. 100
locutio. — hujuſmodi loc. Quid cenſes hunc ipſum Sex. Roſcium, quo ſtudio, & qua diligentia eſſe in rebus ruſticis? alias a Cic. uſurpata, *Roſc. Am.* 16. 48
lubrica ætas puerilis, 5 *Ver.* 52. 54
Lucani error, 2 *Ver.* 2. 127
L. Caſſius judex, *Roſc. Am.* 30. 52
L. Craſſus orator exalbeſcere ſolitus erat in principiis dicendi, *Roſc. Am.* 10. 47
L. Philippus orator, *Quint.* 2. 6
ludi Romani, *Act.* 1 *Ver.* 10. 93
ludi Victoriæ, *ibid.*
luteus, 3 *Ver.* 14. 7

M.

MÆnia columna, *Div.* 16. 88
magiſter publicanorum, 2 *Ver.* 79. 142
magiſtratus omnes poſtremo, exceptis interregibus, plebi communicati, *Quint.* 4. 12
magiſtratus majores creabantur centuriatis comitiis, 5 *Ver.* 15. 43
magiſtri morum dicti cenſores, *Div.* 3. 75
magiſtri perſonam feſtive aliquando ſumit Cicero, *Cæc.* 33. 78
magnifice circumſpicere ſe, *Roſc. Com.* 2. 63
majeſtas publica læditur, cum homo privatus domi ſuæ duces hoſtium tenet, 1 *Ver.* 5. 104
majeſtatis & peculatus crimina ad prætores pertinent, *ibid.*
male agere, *Quint.* 14. 24. & 27. 35
male vendere, 3 *Ver.* 98. 26
maleficus, 3 *Ver.* 2. 8
malo cum potius, *Div.* 6. 79
Mamertini cives Meſſanæ, 2 *Ver.* 5. 128
mancipes, *Div.* 10. 83
mancipii jure, *Cæc.* 26. 76
mancipium aliquod prætoribus provinciarum ſi Romæ eſſet demortuum, pro eo alterum in provincia emi vetitum erat, ſed ſi in provincia, permittebatur, 4 *Ver.* 5. 28
mandare, *Quint.* 15. 25
mandati judicium, *Roſc. Am.* 39. 55
Marcellea, 2 *Ver.* 21. 133
M. Peperna, *Roſc. Com.* 8. 68
Marius. — plebs & equeſter ordo pro Mario pugnarunt contra Sullam, *Roſc. Am.* 6. 43
medicamentum πάγχρηστον, 3 *Ver.* 65. 18
medimnum, 3 *Ver.* 23. 8
Memmia lex, *Roſc. Am.* 19. 49
Meſſanæ cives Mamertini, 2 *Ver.* 5. 128
Metelli porticus, 4 *Ver.* 57. 38
Metellorum familia nobiliſſima, 3 *Ver.* 17. 7
miles ære dirutus, 5 *Ver.* 13. 43
miles infrequens, *ibid.*
miles. — qui miles factus non eſt, *Cæc.* 34. 78
mina, *Quint.* 4. 12
miſer, 1 *Ver.* 15. 109
miſeratio plurimum valet in epilogo, *Quint.* 30. 37
miſeratio quibus locis commovetur, *ibid.*
modo, *Div.* 14. 85
modo, pro temperate, *Quint.* 7. 17
modus agri, 3 *Ver.* 18. 7
mœnia, 5 *Ver.* 38. 49
moleſtiam conſequi, Latinum eſſe non videtur, 2 *Ver.* 53. 140
moliri, 5 *Ver.* 34. 49
morbus, 4 *Ver.* 1. 27
moribus deducere aliquem de fundo, &c. *Cæc.* 1. 69
moriens honorat eum, cui aliquid legat, *Cæc.* 7. 71
mortuorum corpora cremari Romæ mos fuit, *Quint.* 31. 38
movemur magis eo, quod ad omnes pertinere poteſt, quam eo, quod ad alios attinet, noſtra autem nihil intereſt, 5 *Ver.* 46. 52
Mu-

mumus, 5 Ver. 67. [illegible]
myoparo, 1 *Ver.* 34. 114

N.

NÆvii poëtæ dictum in Metellos, 5 *Ver.* 70. 61
nam, vim habet affirmandi aliquando, 1 *Ver.* 51. 121. & 2 *Ver.* 29. 135
narratio. —— poſt narrationem indignatio, 1 *Ver.* 37. 115
navis generale nomen eſt, 5 *Ver.* 20. 45
nec, pro non, *Quint.* 4. 10
nefarius, 2 *Ver.* 31. 136
neganti copulæ affirmantem ſubjungere ſolet Cicero, *Quint.* 1. 4
negantium particularum vis, 5 *Ver.* 67. 58
nego non ſemper negat, *Quint.* 26. 34
negotiari equitibus licebat, ſenatoribus non licebat, 4 *Ver.* 20. 32
negotium faceſſere, 4 *Ver.* 64. 39
nemo modo negat, modo affirmat, *Quint.* 26. 34
nexa, *Cæc.* 35. 79
nihil melius quam, pro nihil boni præter, &c. *Quint.* 3. 9
nimio opere, 4 *Ver.* 59. 38
niſi. —— ejus vis in quibuſdam loquendi modis, *Roſc. Am.* 29. 51. & 35. 57
niſi forte, 1 *Ver.* 30. 113
nobiles qui dicebantur, *Quint.* 8. 19
nobili opponitur notus. *Act.* 1 *Ver.* 6. 96
nummus & [...]
Am. 2.
nunc, pro ſe[...]

OBſignan[...]
nteba[...]
obſoletus, 5 [...]
occupare pecu[...]
offendere ali[...]
1 *Ver.* 25.
operæ pretiun[...]
operas dare in[...]
opere nimio, [...]
orare, *Div.* [...]
orationi aſſer[...]
orator quare [...]
in iis qu[...]
Quint. 4.
oratores, ſed [...]
ut patroni [...]
Am. 1.
oratoriæ artis [...]
quem, &c [...]
ordine, pro [...]
ordo primus [...]
ordo ſecundu[...]
Oreſtes, *Ro*[...]
ornatus, *Di*[...]
os duriſſimu[...]
oſtendere, [...]
Ovidii laus, [...]

παγχρηςον medicamentum, 3 *Ver.* 65. 18
parcere litteris, 4 *Ver.* 12. 30
paret, verbum in formulis, *Div.* 17. 92
parricidium ſcelere gravius, 5 *Ver.* 66. 58
pars. — interdum Cicero ex parte totum intelligit, *Div.* 2. 73
partes primas, ſecundas, &c. agere quis ut dicatur, *Div.* 15. 87
pater patratus, *Cæc.* 33. 78
patronorum numerus, *Div.* 15. 86
peccatis graviora ſunt crimina, 2 *Ver.* 20. 133
peccatu, 2 *Ver.* 78. 144
peculatus & majeſtatis crimina ad prætores pertinent, 1 *Ver.* 5. 104
pecuarii, *Div.* 3. 74
peculiaris, 3 *Ver.* 14. 7
peculium, 1 *Ver.* 36. 115
peculium habent & vicarios ſervi non nulli, 3 *Ver.* 38. 11
pecunia attributa, 1 *Ver.* 13. 108
pecunia depoſita ab eo, qui petebat, & ab eo qui infitiabatur, ſacramentum vocâbatur, *Cæc.* 33. 78
pecunia incerta petitur ad arbitrum, *Roſc. Com.* 4. 61
pecunia pro bonis, *Roſc. Am.* 8. 46. & 52. 58
pecuniæ nomen unde, *Quint.* 4. 12
pecuniam expenſam ferre, *Roſc. Com.* 1. 59
pecuniam, &c. occupare, 1 *Ver.* 36. 115
pegaſi, *Quint.* 25. 33
Peloris, 5 *Ver.* 3. 41
per ludum & negligentiam, 5 *Ver.* 50. 54
per ſe, *Roſc. Com.* 7. 62
perdita, *Act.* 1 *Ver.* 3. 94
perductores, 1 *Ver.* 12. 107
peregrinis civium Rom. hereditates adire non licet, *Cæc.* 32. 77
pericula, labores, inimicitiæ, 5 *Ver.* 70. 61
peripetaſmata Attalica, 4 *Ver.* 12. 30
pernicies, *Roſc. Am.* 45. 56
pernicii, *ibid.*
perorandi locus ex patronis dabatur eloquentiori, *Div.* 15. 86
Perperna, *Roſc. Com.* 1. 59
perſonæ alienæ loquentis inductio, *Div.* 5. 78
petere multam, 1 *Ver.* 61. 125
petitio, 1 *Ver.* 44. 118
Philomelum, 3 *Ver.* 83. 22
Φιλομήλιον, *ibid.*
Phormio Terentianus, *Cæc.* 10. 72
piratæ capti ſecuri feriebantur, 5 *Ver.* 29. 47
populare, 3 *Ver.* 19. 8
popalatus, paſſive, *Div.* 1. 70
P. Romanus. — ad P. R. pertinet jus libertatis imminutæ, 1 *Ver.* 5. 104
P. R. de perduellionis crimine quibus comitiis judicaret, &c. *ibid.*
Porcia lex, 5 *Ver.* 63. 57
porticus Metelli, 4 *Ver.* 57. 38
portitores, *Div.* 3. 74
poſſe vivere, *Roſc. Am.* 12. 48
poſſideri bona ex prætoris edicto tunc jure poſſunt, ſi nemo ſatiſdet, *Quint.* 26. 34
poſtremi homines, *Roſc. Am.* 47. 57
poſtve ea, 1 *Ver.* 42. 118
poſtulare, *Div.* 3. 75
potiones. — Græcus mos in ſingulis potionibus, 1 *Ver.* 26. 112
potius cum malo, *Div.* 6. 79
præcipitem dejici, 4 *Ver.* 40. 36
præcones, *Roſc. Am.* 7. 44
præconis deſcriptio, *Quint.* 3. 9
prædes, 1 *Ver.* 45. 119
prædes venduntur ut prædia, 1 *Ver.* 54. 122
prædia, *ibid.*
præditus, *Div.* 2. 72
præfecto legatus antecellit honore, 3 *Ver.* 58. 16
præfectus tribuno mil. antecellit honore, *ibid.*
prærogativa centuria, *Act.* 1 *Ver.* 9. 97
prærogativæ tribus, *ibid.*
præſens, verbi tempus, 3 *Ver.* 94. 25
prætexta toga utebantur feminæ antequam nuberent, mares ante annum XVII, 1 *Ver.* 44. 118
prætor unde dictus, 1 *Ver.* 51. 121
prætor. — ad prætorem urbanum pertinebant ædes ſacræ & pub. opera, *Act.* 1 *Ver.* 4. 95
ad præt. urbanum non attinebant publica judicia, 1 *Ver.* 60. 125
prætor urbanus ſortiebatur judices, *Act.* 1 *Ver.* 13. 99
prætor urbanus edictum proponere ſolebat initio magiſtratus, 1 *Ver.* 43. 117
prætor creabatur centuriatis comitiis, 5 *Ver.* 15. 48
prætor dabat actori judicium cum formula, *Roſc. Com.* 8. 63

48.
prætores dabant judices, juriſque formulam, 2 *Ver.* 12. 130
prætores locabant publica opera, 1 *Ver.* 54. 122
prætoria cohors, 1 *Ver.* 14. 108
prætoris actiones aliæ ſunt atque juris civilis, *Cæc.* 12. 73
prætoris cum quæſtore neceſſitas, *Div.* 14. 85
prætoris non eſt in pub. perſonam animadvertere, ſed populi Romani, 1 *Ver.* 19. 110
prætorium jus, 1 *Ver.* 42. 118
prætorum numerus, poteſtas, inſignia, &c. *Quint.* 2. 7
præturam ei, qui ſenator non eſſet, petere non licebat, 4 *Ver.* 20. 32
pretium conficere, *Quint.* 15. 26
Priamus, *Roſc. Am.* 32. 53
primi. —— decem primi, 2 *Ver.* 67. 142
primus homo, 5 *Ver.* 63. 57
princeps equeſtris ordinis, *Div.* 21. 91
princeps juventutis, 1 *Ver.* 53. 121
princeps ſenatus, *Div.* 21. 91
promagiſtro publicanorum, 2 *Ver.* 70. 142
pro ſuo jure, 5 *Ver.* 1. 41
Proagorus, 4 *Ver.* 39. 36
procurator, *Cæc.* 20. 75
procurator a cognitore quomodo differat, *Div.* 4. 76
profligata, *Act.* 1 *Ver.* 3. 94

4 *Ver.* 5.
provinciæ prætc
provincia ſuburl
provinciæ prætc
Quint. 2.
provocatio ad p
Act. 1 *Ver.* 1
Prytaneum, 4
Ptolemæus Ale
publica judicia
publica judicia
non attineba
publicani, *Di*
publicani. ——
3 *Ver.* 12.
publicanorum
ſtro, 2 *Ver.*
publicus. ——
advertere,
puli Romai
P. Antiſtius,
P. Rutilius R
P. Scipio, *R*
P. Sullæ lex,
pudicitia, 3
pudor,
pueri, hoc e
pugnare, *Di*

Q Vadragi

quæſtor in provincia non poteſt ultra annum eſſe, niſi poteſtas prorogetur, *Div.* 1. 69
quæſtor legato antecellit honore, 3 *Ver.* 58. 16
quæſtores acceptare ab ærario pecuniæ rationem reddere cogebantur, 1 *Ver.* 13. 108
quæſtores in provinciis faſcibus uſi, 2 *Ver.* 4. 128
quæſtores locabant publica opera, 1 *Ver.* 54. 122
quæſtoris cum prætore neceſſitas, *Div.* 14. 85
quæſtorum etymon, munus, numerus, &c. *Quint.* 4. 11, 12
quæſtura primus gradus honoris eſt, 1 *Ver.* 13. 108
QVANTVM æquius melius ſit dari, formula a prætore arbitro data, *Roſc. Com.* 4. 60
quatuor ab eo, qui multis imperat, requiruntur, *Div.* 1. 70
quid ejus ſit, 5 *Ver.* 25. 46
quid ergo eſt? pro, cur igitur ita ſe res habet, *Quint.* 2. 6
quid eſt aliud, &c. modus reprehendendi Cic. familiaris, *Roſc. Am.* 19. 49
quid hominis eſt? 2 *Ver.* 74. 140
quidquid, pro quidque, 4 *Ver.* 13. 30
quinarii permutatio, *Quint.* 4. 12
Q. Metelli reſponſum in Nævium, 5 *Ver.* 70. 61
Q. Pompejus, *Font.* 7. 65
Q. Scævola, *Roſc. Am.* 12. 47
quincunx, *Quint.* 5. 13
quis. —— ut, quem hominem, dii immortales? &c, at quem virum? amplificationis genus, 2 *Ver.* 45. 138. & 66. 142
quis. —— cum judicem, quem commodum erat, dabat, 3 *Ver.* 7. 5
quis. —— quam tu mihi religionem narras, &c. modus reſpuendi per contemptum quæ contradicuntur, 4 *Ver.* 39. 36
quod, pro ſed, 1 *Ver.* 46. 119. & 2 *Ver.* 26. 135
quod contra contendi, pro cum contra contenderim, loquendi modus, *Quint.* 28. 36
quomodo nunc intendit, argumentum ex iis, quæ cernuntur, *Qu.* 29. *ibid.*

R.

RAtio, 1 *Ver.* 6. 103
ratio. —— in rationem inducere, 1 *Ver.* 42. 117
ratio a cauſa quomodo differat, *Div.* 1. 69
rationem ſuam ducere, 1 *Ver.* 48. 120
recte vendere, 3 *Ver.* 98. 26
recuperator. —— poterat uterque & actor, & reus, ſi quem de conventu recuperatorem non probaſſet, eum rejicere, 3 *Ver.* 40. 17
recuperatores, 3 *Ver.* 11. 6
recuperatores a prætore dati, *Quint.* 1. 3
redivia, *Roſc. Am.* 44. 56
redundat ſanguine civis R. 4 *Ver.* 11. 30
referri, pro contra afferri, *Quint.* 13. 24
reficere, 3 *Ver.* 47. 13. & 63. 17
refervere, *Roſc. Com.* 6. 62
reges barbari Perſarum & Syrorum plures uxores habebant, 3 *Ver.* 33. 10
reus. —— non reſpondebat in judicio reus, ſed defenſor, 1 *Ver.* 1. 102
rei perſonam ſuſcipit patronus, *Qu.* 1. 3
rejectio judicum primum a reo, deinde ab accuſatore facta, 1 *Ver.* 7. 105
religio a judicibus quare petatur, *Act.* 1 *Ver.* 1. 93
rem abire ab aliquo, 3 *Ver.* 64. 17
Remmia lex, *Roſc. Am.* 19. 49
renunciare deciſionem, 1 *Ver.* 54. 121. *ſeq.*
repetitio ejuſdem verbi, *Div.* 8. 81. & *Act.* 1 *Ver.* 1. 92
repræſentandæ futuræ rei modus, *Div.* 14. 85
reprehenſio ex comparatione acrior eſt, 5 *Ver.* 32. 48
reſpicere plus, quam contemnere, 1 *Ver.* 47. 119
reſpirare non ſinere, *Quint.* 11. 23
reſpondere. —— non reſpondebat in judicio reus, ſed defenſor, 1 *Ver.* 1. 102
reſpuendi modus per contemptum ea, quæ contra dicuntur, 4 *Ver.* 39. 36
reſtare. —— illud etiam reſtiterat, loquendi modus, *Quint.* 9. 21
reſtipulatio, *Roſc. Com.* 5. 61. & 12. 65
reſtituere. —— cum litigantes ſignificare vellent dejectum aliquem de poſſeſſione non eſſe, ideoque nec reſtituendum, reſtituiſſe ſe dicebant, *Cæc.* 8. 72. & 19. 74

SAcerdos. —— a ſacerdote ſus macta-ri ſolebat, 1 *Ver.* 46. 119
ſacramentum, *Cat.* 33. 78
ſaltus, *Quint.* 6. 17
Salvator, 2 *Ver.* 63. 141
ſalus. —— qui ſalutem dedit, interpre-tatum a Cicerone τὸ σωτὴς, *ibid.*
ſalus ipſa ſervare non poteſt, &c. *Font.* 6. 65
ſanguine civis Romani redundat, 4 *Ver.* 11. 30
ſartorum tectorum exigendorum cura ad cenſores pertinuit, 1 *Ver.* 40. 117
ſatietati ſupereſſe, *Act.* 1 *Ver.* 4. 95
ſatiſdare damni infecti, 1 *Ver.* 56. 123
ſatiſdare quis debet, *Quint.* 7. 18
ſatisfacere, *Roſc. Com.* 9. 63
ſatisfactionem accipere, *ibid.*
ſcaphia, 4 *Ver.* 17. 31
Scapula cognomen Quinctiæ gentis, *Quint.* 4. 11
Scauri conſtantia, *Act.* 1 *Ver.* 17. 101
ſceleratus, 2 *Ver.* 31. 136
ſcelere gravius parricidium, 5 *Ver.* 66. 58
ſceleris propria ſignificatio, *Div.* 2. 72
ſcelus gravius eſt, quam facinus, 5 *Ver.* 44. 51. & 66. 58
ſcenicam artem agere probro fuit, *Quint.* 25. 33
ſcribæ, *Roſc. Am.* 7. 45
ſcribæ apparitores, 3 *Ver.* 78. 21
ſcribæ de plebe homines erant, 1 *Ver.* 57. 124

ſenatores quando[...]
Am. 1.
ſenatoria ætas, 2[...]
ſenatorio loco e[...]
dicebatur, *Qu*[...]
ſenatori nec hab[...]
mare quidquan[...]
ſenatori quamdi[...]
bat, 2 *Ver.* 39.
ſenatoria ornam[...]
ſenatoria tunica,[...]
ſenatoribus prop[...]
2 *Ver.* 71.
ſenatoribus neg[...]
4 *Ver.* 20.
ſenatorius cenſus[...]
ſenatoribus ordo[...]
ab nepotibus tri[...]
ſenatorius ordo ſ[...]
tenebatur, 3 *V*[...]
ſenatus audit ſoc[...]
mina vero j[...]
5 *Ver.* 48.
S. C. intercedit,[...]
ſenex Cæcilianus[...]
ſeptunx, *Quint.*[...]
ſepulcra non in u[...]
Roſc. Am. 9.
ſervator, 2 *Ver.*[...]
ſervi nonnulli vi[...]
lium, 3 *Ver.* 3[...]
Servilius lacus,[...]
ſeſtertii permutat[...]
ſeſtertii duobus[...]

ſi diis placet, hic loquendi modus quid ſignificet, *Roſc. Am.* 36. 54
ſi dii volent, 3 *Ver.* 67. 18
ſi ſapis, admonentis eſt, *Quint.* 4. 11
Siciliæ civitates ex quattuor generibus ſunt, 3 *Ver.* 6. 4
Siculi acuti, *Div.* 9. 82
Siculi & Græca & Latina lingua utebantur, *Div.* 13. 84
Siculi Græca lingua mendoſe utentes, 5 *Ver.* 57. 56
Siculum frumentum, 3 *Ver.* 31. 9
ſigillatim, 3 *Ver.* 42. 12
ſigillatus, 4 *Ver.* 14. 30
ſignatum argentum, 5 *Ver.* 25. 46
ſiſtere dicitur ſimpliciter & conjuncte, *Quint.* 6. 16
ſive adeo, 3 *Ver.* 46. 12
ſociorum tria genera, *Div.* 3. 73
ſolarium, *Quint.* 18. 27
ſoleatus, 5 *Ver.* 33. 49
ſolvo tibi quod debeo, ab aliquo, *Cæc.* 6. 71
ſortiri dicas, 2 *Ver.* 15. 132
ſortitio & ſubſortitio & rejectio judicum, *Act.* 1 *Ver.* 6. 96
ſortis conjunctio, *Div.* 19. 90
ſoter, 2 *Ver.* 63. 141
ſpectatio pecuniæ, 3 *Ver.* 78. 21
ſpectatus & cognitus, *Div.* 4. 76
ſpero, pro metuo, *Roſc. Am.* 4. 41
ſplendor proprie equitibus tribuitur, 2 *Ver.* 71. 143
ſponſionem facere quis dicebatur, *Act.* 1 *Ver.* 45. 119
ſponſione laceſſebat actor, *Roſc. Com.* 4. 60
ſponſionis exempla, 3 *Ver.* 57. 15
ſtatores, *Roſc. Am.* 7. 44
ſtatuæ. —— quinquennium conferendæ in ſtatuas pecuniæ præſcriptum, 2 *Ver.* 58. 140
ſtipendiarii, *Div.* 3. 73
ſtipulationum duo genera, *R. C.* 5. 61
ſtragula, 2 *Ver.* 72. 143
ſtragula veſtis, 5 *Ver.* 25. 46
ſtudium, 5 *Ver.* 1. 27
ſtylo ſcribebatur in ceratis tabulis, 3 *Ver.* 78. 21
ſubire vultum alicujus, *Quint.* 31. 37
ſubſcriptores qui, *Div.* 15. 85
ſubſellia judicum, *ibid.* 87
ſubſellia magiſtratuum minorum, *Roſc. Am.* 5. 42
ſubſellia, trina, judicum, reorum, accuſatorum, *ibid.*
ſubſortitio & ſortitio & rejectio judicum, *Act.* 1 *Ver.* 13. 99
ſubterfugere imprudentiam, *Act.* 1 *Ver.* 4. 95
ſuburbana provincia, 3 *Ver.* 26. 9
ſuccincta canibus Scyllâ, 5 *Ver.* 56. 55
ſuffragium ferre nemini poſt annos LX licebat, more majorum, *Roſc. Am.* 35. 54
Sulla. —— optimates pro Sulla, plebs & equeſter ordo pro Mario pugnarunt, *Roſc. Am.* 6. 43
Sulla quid ademerit tribunis pl. & populo, *Div.* 3. 74
Sulla tribunitiam poteſtatem valde minuit, *Act.* 1 *Ver.* 15. 100
Sulla lex contra Volaterranos, *Cæc.* 32. 77
ſumma æſtate, 5 *Ver.* 31. 47
ſummum jus, *Cæc.* 4. 50
ſupellex Deliaca & Corinthia, 2 *Ver.* 34. 137
ſuperbia & arrogantia commune nobilitatis malum, *Act.* 1 *Ver.* 6. 96
ſupereſſe ſatietati, *Act.* 1 *Ver.* 4. 95
ſuperlative prolatum nomen, ut, non promptiſſimus, &c. minuere vituperationem, vel laudem videtur, nec tamen parum vituperat, vel laudat, 2 *Ver.* 14. 132
ſupplicium commune, 1 *Ver.* 3. 103
ſyngrapha quid, 1 *Ver.* 36. 115
ſyngrapha utriuſque manu facta creditori cavebat, *ibid.*
σωτὴρ & σωτῆρα, 2 *Ver.* 63. 141

T.

TAbellæ judicum in ciſta conſtitutæ, *Div.* 7. 80
tabellæ judicum tribus litteris inſcriptæ erant, A. C. N. L. *Roſc. Am.* 20. 49
tabula Sextia, *Quint.* 6. 16
tabulæ, *Roſc. Com.* 2. 60
tabulæ. —— ſtylo ſcribebatur in ceratis tabulis, 3 *Ver.* 78. 21
tabulis fides quomodo habenda ſit, *Roſc. Com.* 1. 59
talentum Atticum, *Roſc. Am* 2. 40
tanti eſt, *Roſc. Com.* 8. 63. & 4 *Ver.* 12. 30
tela, pro argumentis cauſſæ, *Qu.* 4. 10
Temenites Apollo, 4 *Ver.* 53. 38

teſtes, licet jurati, nihil tamen affirmabant, arbitrari ſe dicebant, *Font.* 9. 66
teſtes minus idonei, *Cæc.* 9. 72
teſtificari, *Quint.* 6. 16
teſtimonii denunciandi poteſtas cui dabatur, *Roſc. Am.* 38. 55
teſtimonium a juratis dicebatur, 1 *Ver.* 35. 114
Theomnaſtus, 4 *Ver.* 66. 40
Theoractum, *ibid.*
theſpiæ quare viſebantur, 4 *Ver.* 2. 28
Thraſimenus lacus, *Roſc. Am.* 32. 52
tibi, cum indignatione, *Roſc. Am.* 46. 56
toga utebantur ſoli cives Romani, 5 *Ver.* 60. 57
toreumata, 4 *Ver.* 18. 31
trabali clavo figere, 5 *Ver.* 21. 45
tranſigere, *Div.* 14. 85
tranſlaticium, 1 *Ver.* 44, 45. 119
tranſlatorum vis in oratione, *Qu.* 11. 22
tribunalia prætorum, *Roſc. Am.* 5. 42
tribuni pl. judicibus male judicantibus, diem dicere poterant, *Div.* 3. 74
tribuni pl. jus dicebant in baſilicis, 4 *Ver.* 3. 28
tribuni pl. magiſtratum inibant IV id. Dec. *Act.* 1 *Ver.* 10. 79
tribuni plebis quare initio fuerint creati, *Quint.* 20. 29. & 5 *Ver.* 55. 55
tribuniciam poteſtatem valde minuit Sulla, *Act.* 1 *Ver.* 15. 100
tribuno mil. præfectus antecellit hono-

Cæc. 25.

VAlerii Me[...] *Am.* 51.
vanus, hoc eſt, [...]
vectigal unde exi[...]
vendere male & [...]
Venerii, *Div.* 1[...]
Venerius homo, [...]
venire contra aliq[...]
verba ſimiliter in[...]
verbi ejuſdem re[...] & *Act.* 1 *Ver.*
verbi præſens ten[...]
verborum aucupi[...]
verborum inopen[...]tor, 4 *Ver.* 1.
verborum in nul[...]ta, res ut om[...]bulis expriman[...]
veritas, *Act.* 1 *V*[...]
veritas, pro æquit[...]
Verrea, 4 *Ver.* 10[...]
Verres ad Sullan[...] 1 *Ver.* 13.
Verrinum jus, 1 [...]
Verris ambiguum[...]
Verris etymon, 4[...]
Verris nomen qu[...]
verumtamen, 1 [...] 11.
verſatus, *Div.* 1.

victoriati valor, *Font.* 5. 65
videre. — ac vide quid differat, &c. *Div.* 11. 83
videri, verbo in condemnatione, quare uſi judices, ut, feciſſe videri, &c. 5 *Ver.* 6. 42
viduarum cognitor, *Cæc.* 5. 75
vindiciarum lis, 1 *Ver.* 45. 119
violatum hoſpitium, 2 *Ver.* 45. 138
vir. — vir inter mulieres nequam, muliercula inter viros impura, 2 *Ver.* 75. 144
vir ab homine diſtinctus, *Quint.* 15. 25
virgis plebem Rom. concidere contra veteres leges, 1 *Ver.* 47. 119
vis divina, *Roſc. Am.* 45. 56
vis eſt quidquid in judicio pluſquam æquitas & religio valet, *Quint.* 1. 5
ultimæ nationes, vel terræ, *Div.* 5. 78
ultro, *Quint.* 23. 32
uncia, *Quint.* 5. 13
vocem vendere, turpiſſimum, *Qu.* 3. 9
Voconia lex, 1 *Ver.* 42. 118
Volaterrani. — Sullæ lex contra Volaterranos, *Cæc.* 33. 78
voluntas animi, 5 *Ver.* 71. 62
urbs. — ad urbem ingredientes imperium deponebant, *Act.* 1 *Ver.* 15. 100
urbs. — in urbe imperium habere non licebat, 3 *Ver.* 30. 47
uſucapionis jus, *Cæc.* 19. 74
uſurpare, 5 *Ver.* 65. 58
uter, 3 *Ver.* 14. 6
utrum mihi difficile eſt dicere, &c. loquendi modus, 3 *Ver.* 91. 25
Vulgæ, *Font.* 8. 66
uxores plures habebant reges Barbari, Perſarum & Syrorum, 3 *Ver.* 33. 10
vultum ſubire alicujus, *Quint.* 31. 37
vulnera pro damno, quod cauſſæ argumentis infertur, *Quint.* 2. 6

FINIS.